LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 236.28

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
1 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2332 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍ ՄԸ

Իսկապէս, կարելի՞ է պնդել թէ իր վերջնական հանգիստը ապահոված է Թուրքիան, այս բոլոր յաղթանակներէն եւ չքեղանքէն յետոյ:

Փարատա՞ծ է ամէն վտանգ, բարեկամութեան, չէզոքութեան եւ չյարձակման դաշինքներով, որոնք լեռներ կը կազմեն այս միջոցին, պետութենէ պետութիւն, եւ Թուրքիոյ ու իր դրացիներուն միջեւ:

Ցետոյ, ամո՞ւր է երկիրը իբրեւ տնտեսական յօրինուածք, մանաւանդ այն պահուն երբ ամբողջ աշխարհը կը հեւայ, կը ծփայ ... ճգնաժամութիւններով:

Այս հարցումներուն մէկ պատասխանը Թուրքերը իրենք են որ կու տան, 220 միլիոնէն 170 — 180 միլիոնի դեղչուած ելմտացոյցի մէկ երրորդը յատկացնելով ազգային պաշտպանութեան: Անընդհատ զարգացնելով արդի ռազմագիտութեան բոլոր միջոցները, եւ անկարելին փորձելով, ի խնդիր նոր գաղթականներու տեղաւորման:

Հարցումին պատասխանը կարելի է գտնել նաեւ աշխարհի ներկայ վիճակին մէջ, որ եթէ ոչ վառօդ, գոնէ յեղափոխութիւն կը հոտի:

Փորձենք հարցը քննել նաեւ ուրիշ տեսակէտով մը:

« Իւմանիթէ », Ֆրանսայի համայնավարներուն պաշտօնաթերթը, որ անախորժ կացութեան մը մատնուած է խորհրդային յեղափոխական իշխանութեան եւ քաղքենի – դրամատիրական քեմալականութեան սիրակցորդ խրախճանքին առթիւ, երէկ բանի՞ մը կ'ուզէր հասկցնել:

« Վորոշիլով Էնկիւրիի մէջ » խորագրին տակ, նկարագրելով Թուրքիոյ ազգային շարժման զարգացումը, Ժօրէսի անարժան ժառանգորդները կը պատմեն.

— «1918 հոկտեմբերին, Համաձայնութեան նաւատորմիղը կը մտնէր Դարդանէլ: Քանի մը ամիս յետոյ, դաշնակից բանակները, Սեվրի մէջ ծրագրելով, կը կազմակերպէին թուրք ժողովուրդին ջախջախումը: 1920 օգոստոս 10ին, դաշնագիրը ստորագրուած էր: Այս դաշնագիրը Թուրքիայէն կը խլէր իր հողին երկու երրորդը, կը խլէր Իզմիրը եւ Թրակիան, իրեն ձգելով միայն հողաշերտ մը՝ Կ. Պոլսոյ շուրջը: Ֆրանսա եւ Անգլիա իրենց միջեւ կը բաժնէին նախկին օսմանեան կայսրութեան ժառանգութիւնը:

« Այս իրէշային հաշտութիւնը անլուր բողոքում յառաջ բերաւ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ: 1919 յունիսէն, Մ. Քէմալ, Անատոլուի բանակին հրամանատարը, գլուխն անցած էր այն շարժումին որ կը ծառանար դաշնակիցներուն եւ Սուլթան Ֆէրիտ փաշայի խամաճիկ իշխանութեան դէմ:

« 1920 հոկտ. 23ին — Պոլիսը գրաւուած էր քանի մը շաբաթ առաջ — Ազգային ժողով մը կը գումարուէր Էնկիւրիի մէջ: Երբ Սեվրի ամօթալի դաշնագրին բնագիրը Թուրքիոյ հասաւ, Քէմալական յարձակողականը սկսած էր: Ան ... շանթարձակ, ջախջախեց յունական բանակը, ոչնչացուց Սեվրի հաշտութիւնը, որուն տեղ դրուեցաւ Լօզանի դաշնագիրը:

« Այս շարժումը որ վերջ դրաւ ստրկութեան դաշնագրին, եղաւ ազգային շարժում մը, որ վարակեց ժողովուրդին բոլոր աշխատաւորական խաւերը:

« ԲԱՅՑ, ԱՆՇՈՒՇՏ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՉՊԻՏԻ ԸԼԼԱՐ ԱՅԴ ՇԱՐԺՈՒՄԸ, ԱՌԱՆՑ ԱՅՆ ՓՈՐՁՈՒՆ ՀԱՄԱԿՐԱՆՔԻՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՐ ԸՆԾԱՅԵՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»:

« Ռուսական յեղափոխութիւնը — եւ այս իր ամէնէն չքեղ փառապսակներէն մէկն է — օգնեց թուրք ժողովուրդին, փրկուելու համար ստրկութենէ: Ան քաջալերեց թուրք ժողովուրդը խորտակելու այն շղթաները զորս անոր համար դարբնած էին Ուիլսընի նման խաղաղասէրները »:

Կ'ուզէի՞ք լսել մնացեալը, — « Առաջին պետութիւնը որուն հետ դաշնագիր կնքեց երիտասարդ Թուրքիան, եղաւ խորհրդային Հանրապետութիւնը, որ անոր հետ կնքեց 1921 մարտ 16ի բարեկամութեան դաշինքը» (Այս առթիւ «Իւմանիթէ» կը հրատարակէ դաշնագրին հիմնական մասը):

Նոյն փառաբանական տողերը՝ Մոսկուայի ժամուլին մէջ: Եւ ... շեշտելով թէ խորհրդային իշխանութիւնը գործնապէս, դրամով եւ զէնքով օգնեց Թուրքիոյ: Այսինքն, առանց այդ աջակցութեան Թուրքիան մեռած էր:

Կա՞յ ո՛ր եւ է նորութիւն այս բոլորին մէջ:

Ո՛չ: Բայց հարկ է միշտ յիշել, որպէսզի կարելի ըլլայ ճշգրիտ ... կազմել, ոչ միայն մօտաւոր անցեալին, այլ եւ մեր այսօրուան կացութեան մասին:

Այս առթիւ, մի՛ փորձէք հարցնել յեղափոխական «Իւմանիթէ»ին կամ «Իզվեստիա»ին թէ որո՞ւն գերեզմանն էր որ փորեցին, թէ թիկունք հանդիսանալով քէմալականութեան, թէ ... «չքեղ փառապսակ մը» չէ՞ կազմեր Մոսկուայի անլուր դաւաճանութիւնը ընդդէմ հայ ժողովուրդին, որ իր տեղը կը պահէր արեւուն տակ, իմէ եւ միւսներէն ...

Կը նշանակէ թէ՝ քէմալականութիւնը ամուր է եւ պիտի տեւէ, ... կը վայելէ թանկագին աջակցութիւնը աջին եւ ձախին: Այլ մանաւանդ ձախին:

Թող ոչ ոք յաւակնի լուծել քաղաքական դէպքերու հանգոյցը, աշխարհի ներկայ վիճակին մէջ:

Եւ մենք հին սխալները կրկնած պիտի ըլլանք, խրելով «դիւանագիտական» նրբութեանց եւ գուշակութեանց մէջ:

Մեզի համար, Թրքական հանրապետութեան տասնամեակը պէտք է կազմէ իրագիտական դաս մը, ի հաշիւ այսօրուան եւ վաղուան:

Դաս մը՝ վերակազմելու համար միացեալ ճակատը, որ կատարեալ ողբերգութեան մը վերածուած է այսօր:

Ի՛նչ խօսք որ այդ ճակատը պիտի ունենայ միայն մէկ հասցէ, — Թրքականը:

Հարցուցէք իրարու, — ո՞ւր ենք մեր ճակատագրին ու դատին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ԸՍԷ « ՓԸՌՈՖԷՍԷՕ՞ՌՈ»Ը ...

« Փըռռոֆէսէօ՞ռռ » մը եկեր է Հայաստանէն, խօսք չէ, « փըռռոֆէսէօ՞ռռ »:

Եւ մեր « փըռռոֆէսէօռռ »ը սկսեր է « տեսակցութիւններ » տալ այստեղ, ռամկավար պաշտօնաթերթին:

Ի՛նչ տեղեկութիւն կուտայ մեզի, նայինք:

Կը խօսի քիչ մը ամէն բանի մասին:

Առաջին առթիւ՝ Հայաստանի կացութիւնը: Արդ, դիտել տանք, որ մենք « Խորհ. Հայաստան » կը կարդանք, բաւական բաներ մը գիտենք հայրենիքին մասին: Կրնանք ըսել նոյնիսկ թէ « փըռռոֆէսէօռռ »էն աւելի բան գիտենք երկրի վիճակին, մանաւանդ պարենաւորման մասին, որուն « խայտառակութիւնները » պարզեց նոյն ինքն Ազատի խանչեան:

Ընենք թէ մեզի ծանօթ է նաեւ ինչ որ գրուած է Հայաստանի թերթերուն մէջ « փըռռոֆէսէօ՞ռ »ին մասին: Եթէ հաճելի կը թուի, կ'արտատպենք Խորհրդային Հայաստանի թերթերուն մէջէն իր նարտարապետական մասնագիտութեան հետ կապուած պատմութիւնները: Կրնանք յայտնել թէ ի՛նչ կ'ուսուցանէր այնտեղ, փռոֆէսէօ՞ռ էր, «ասիստա՞նտ», էր, ի՞նչ էր, ուսանողութիւնը ի՞նչ վերաբերում ունէր:

Սեդրաք Ապտալեան այս բաներուն մասին չի խօսիր: Մեզի տեղեկութիւն չի տար նաեւ թէ ի՞նչպէս վերջացաւ Գերագոյն Խորհուրդի կողմէ իրենցմէ բացուած դատը «իւրացումի» համար: Չի պատմեր թէ ի՞նչպէս թրքական սահմանագլուխը անցաւ, Պարսկաստան մտաւ եւ յանկարծ անկուեցաւ արտասահմանի մէջ, իր ըսելով՝ մասնաւոր պաշտօնով, — համմէ՞:

Բայց իր այսպէս յայտարարութիւններուն մէջ չափազանց ծիծաղելի է հետեւեալը.

— Ճշմարտութիւնը այն է, որ Թաւրիզի փախստականները կազմուած են տարիներէ ի վեր Պարսկաստանի սահմանամերձ զանազան երկիրներէ, այլազան միջոցներով եւ պատճառներով Պարսկաստան ապաստանած գաղթականները:

Այդպէ՞ս ուրեմն, — Թաւրիզի առաջնորդարանը եւ մեր թղթակիցները կը գրեն թէ 1933 օգոստ. 3—սեպտ. 20 Արաքսը անցնելով փախած են 161 Հայեր, որոնք գաղթած էին Ռուսաստանէն կամ Պուլկարիայէն, նոյնիսկ Ֆրանսայէն, — վերջապէս Հայաստանի վարչապետն իսկ կը յայտարարէ թէ մարդիկ փախած են, — աւելին, Ապաղան իսկ հիմա համոզուած է թէ մարդ փախած է Հայաստանէն, բայց « փըռռոֆէսէօ՞ռռ » Սեդրաք Ապտալեանը կուգայ կը յայտարարէ թէ այդ 161 փախստականները « հաւաքուել են Թաւրիզում թէ այժմ եւ թէ սրանից առաջ տարիների ընթացքում », կամ, եթէ բան կը հասկնանք, — «Պարսկաստանի սահմանամերձ զանազան երկիրներից, այլազան միջոցներով եւ պատճառներով Պարսկաստան ապաստանած» գաղթականներ են:

Բայց հիմա աշխարհ գիտէ թէ փախստականները կուգան Հայաստանէն, եւ առանց արտասահմանէն տարուած, ոմանք վաղուց Հայաստան հաստատուած գաղթականներ են:

Հո՞ս ես, « փըռռոֆէսէօ՞ռռ », թէ տակաւին աչքերդ շլմորած են Հայաստանի ազնուր կոմսոմոլական աչքերէն...

Կը հարցնենք, — հո՞ս ես, «փըռռոֆէսէօ՞ռռ »:

ԱՐԱԶ

ԼԻԹՎԻՆՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Խ. Միութեան արտաքին գործոց վարիչը, որ Ամերիկա կ'երթայ, Փարիզ հասաւ առջի օր: Ֆրանսայի արտաքին նախարարին հետ տեսակցելէ յետոյ, պիտի մեկնի այսօր իսկ:

— :•: —

ՓԱՐԻԶ քաղաքը այսօր հացկերոյթ մը կու տայ ի պատիւ Լինտպէրկի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

900 Հրեաներ ծովուն վրայ մնացին

Գահիրէէն կը հեռագրեն հոկտ. 30 թուականով.—

Կացութիւնը վրդովիչ է ամբողջ Պաղեստինի մէջ: Եաֆայի խռովութիւնները տարածուեցան ամբողջ երկրին մէջ: Ընդհանուր գործադուլը կը շարունակուի եւ պաշարման վիճակ հրատարակուած է: Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու գիշերը նոր խռովութիւններ ծագեցան Երուսաղէմի մէջ: Ութ հոգի սպաննուեցան: Կան նաեւ բազմաթիւ վիրաւորներ որոնց մէկ մասը անգլիացի սպաներ եւ ոստիկաններ են:

Նոր ցոյցեր պատահեցան նաեւ Հայֆայի եւ Նապլուսի մէջ: Գնդացիրները շարժման մէջ դրուած են: Արաբական Գործադիր Կոմիտէն մերժեց հաշտութեան բոլոր առաջարկները:

⁂ Դանիական « Փոլոնիա » շոգենաւը, որ 900 հրեայ գաղթականներ կը փոխադրէր Քոնսթանցայէն Եաֆա, արտօնութիւն չստացաւ ճամբորդները ցամաք հանելու եւ գնաց Փորթ Սաիտ: Բայց, եգիպտական կառավարութիւնն ալ մերժեց ընդունիլ: Նաւապետը հրահանգի կը սպասէ ընկերութենէն:

⁂ Եաֆայի մէջ սպաննուած Արաբներուն թաղումը կատարուեցաւ առանց միջադէպի, բայց այրիացած կիները կ'աղաղակէին.

— « Անկցի՛ն այն էֆէնտիները որ սպաննեցին մեր ամուսինները »:

Ակնարկը ուղղուած է Անգլիացիներուն դէմ:

Արաբական թերթերը չեն կրնար ազատօրէն արտայայտել իրենց զայրոյթը: Միայն մէկ թերթ համարձակեցաւ կոչ ուղղել որ սպաննուած Արաբներուն վրէժը լուծուի Հրեաներէն:

⁂ Արաբական Կոմիտէին անդամները բանտարկուած ըլլալով, բրիտանական մարզպանը իր քով կանչեց Մուսա Քեազիմ փաշան եւ ուրիշ հինգ իսլամ եւ քրիստոնեայ Արաբներ, եւ նոր ազդարարութիւններ ուղղեց: Ցաւ յայտնեց որ մինչ չորսին իր առաջին ազդարարութիւնը եւ գիտել տուաւ թէ ոստիկանութիւնը ստիպուած էր կրակ ընել, երբ յարձակման ենթարկուեցաւ:

⁂ Հայֆայի մէջ կացութիւնը այնքան ծանր է որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ կրճատել նոր Նաւահանգիստին բացման արարողութիւնները: Կը վախցուի որ գործադուլը տարածուի մինչեւ Դամասկոս, իբրեւ համարաբական համերաշխութեան ցոյց:

Արաբական պատուիրակութիւն մը ներկայանալով բրիտանական մարզպանին, բողոքեց ոստիկանութեան խժդժութեանց դէմ:

Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թագաւորներուն տեսակցութիւնը

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թագաւորներուն տեսակցութիւնը, որու մասին կը խօսուէր առնէ մը ի վեր:

Կարոլ թագաւորը առտուն Ճուրճէվօ հասաւ ընկերակցութեամբ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին եւ նստաւ իր անձնական զբօսանաւը, մինչ թնդանօթները սովորական ողջոյնը կ'արձակէին: Քանի մը վայրկեան յետոյ, թնդանօթները գոռացին պուլկարական ափէն, ծանուցանելով Պորիս թագաւորին ժամանումը, իր զբօսանաւով: Ժամը 10ին երկու նաւերը իրարու հանդիպեցան եւ Պուլկարիոյ թագաւորը ռումանական զբօսանաւը մտաւ: Հագած էր հետեւակազօրքի զօրավարի համազգեստ: Իրեն կ'ընկերանար վարչապետը: Երկու թագաւորները թեւ թեւի մտած իջան [illegible], ռումանական հողին վրայ: Ցետոյ աչքէ անցուցին պարեւ կեցած զինուորները, մինչ 30000 հոգինոց բազմութիւն մը կը ծափահարէր: Տեսակցութենէն յետոյ, երկու արքաները նոյն նաւ նստան, որ զիրենք առաջնորդեց Ռուսճուք:

Տեսակցութենէն յետոյ, Պորիս թագաւորը Սոֆիա դարձաւ, իսկ Կարոլ թագաւորը՝ Պուքրէշ: Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու վեհապետները ուշադրութեամբ քննեցին երկու երկիրներուն հետ կապուած խնդիրները:

Ռումանական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կու տայ այս տեսակցութեան, որ տեղի ունեցաւ Եուկոսլավիոյ թագաւորին եւ Կարոլ թագաւորին, ինչպէս եւ Ալեքսանդր թագաւորին եւ Պորիս թագաւորին տեսակցութիւններէն յետոյ: Իսկ պուլկարական մամուլը, երեւոյթները պահելով հանդերձ, կը գանգատի թէ Տոպրուճայի Պուլկարները անլուր խժդժութեանց կ'ենթարկուին:

Մ. Նահանգները ոսկի պիտի գնեն Փարիզի եւ Լոնտոնի հրապարակներէն

ՄԵԾ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Ինչպէս կը յիշուի, նախագահ Ռուզվէլթ որոշած էր բարձր գնով գնել Մ. Նահանգներուն մէջ արտադրուած նոր ոսկին:

Այժմ որոշած է ոսկի գնել նաեւ Լոնտոնի եւ Փարիզի հրապարակներէն, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ թէ Ամերիկայի եւ թէ Եւրոպայի մէջ: Կարգ մը թերթեր գիտել կու տան թէ նախագահը գլխիվայր կ'երթայ « դէպի անծանօթը »:

Այս որոշման հետեւանքով, մեծ գործառնութիւններ պիտի ըլլան օտար դրամի եւ ոսկիի վրայ: Կ'ըսուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը մէկ միլիառ տոլար յատկացուցած է այս գործողութեան: Մասնագէտներ կը կարծեն թէ այս գնումներուն հետեւանքով դրամական մենամարտ մը պիտի մղուի Ամերիկայի եւ Եւրոպայի միջեւ: Մ. Նահանգներու ելմտական շրջանակները մտահոգ են եւ ծանր հետեւանքներ կը նախատեսեն: Վախ կայ որ Եւրոպացիները փոխադարձ միջոցներու դիմեն, եթէ նախագահ Ռուզվէլթի նպատակն է ստիպել որ միւս պետութիւններն ալ մէկդի դնեն ոսկեվճարի դրութիւնը: Մասնաւորապէս Անգլիոյ համար տիրող կարծիքն այն է թէ ելմտական նախարարութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ Մ. Նահանգները դեղին մետաղին գին որոշեն իրենց ուզած եղանակով:

Ինչպէս կ'երեւայ, նախագահ Ռուզվէլթ կ'ուզէ կարել տոլարին գինը: Լոնտոնի հրապարակին վրայ այժմէն միջոցներ կը խորհին, ի նախատեսութիւն ծանր հաւանականութեանց:

Մ. Նահանգներու ելմտական հեղինակութիւնները խստօրէն կը քննադատեն նախագահին այս ձեռնարկը, գիտել տալով թէ տոլարին անկայուն վիճակը եւ տիրող անստուգութիւնը ամենամեծ խոչընդոտները կը կազմեն երկրին տնտեսական վերակազմութեան: Գ. Ռուզվէլթի իշխանութեան հասա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վիէննայի Թուրք դեսպան Մէհմէտ Համտի պէյ կը գրէ Ն. Ֆ. Փրէսի մէջ.— Թուրք ժողովուրդը այսօր կը տօնէ Հանրապետութեան տասնամեայ յոբելեանը ա'յն գիտակցութեամբ թէ կրնայ նայիլ գործի մը, որ իրաւամբ ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը իր վրայ հրաւիրած է:

Օսմ. կայսրութեան քայքայումին մէջտեղ, թուրք ժողովուրդը ոյժ գտաւ իր ազատարարին՝ Կազի Մ. Քէմալի եռանդոտ առաջնորդութեան ներքեւ, նուաճելու իր ազգային ազատութիւնը եւ անկախութիւնը համաշխարհային պատերազմէն վերջ երկարամեայ կռիւներով:

Ներքին յեղափոխիչ բարենորոգումները իրենց դատախազակչական նկարագրով հանրածանօթ են: Ո եւ է վեբացական եւ վարդապետական դրութեան մը ձգտումը չէ եղածը, այլ պարզ զգացք մը, թէեւ հարկ եղած նախատեսութեամբ, որով ժողովուրդը կ'առաջնորդուի դէպի կեանք, որ կարողացնէ զայն ազգերու խաղաղական մրցումին մէջ իրեն համար որոշուած տեղը բռնելու:

Նոր Թուրքիան ամէն բանէ առաջ հասկցած է նօրագրութ ազգային զգացումը տնտեսական եւ ընկերային մարզին վրայ կարեւոր գայծերու մղիչ ոյժ մը դարձնել:

Անցած տասը տարիներուն մէջ հանրապետական կառավարութիւնը շինարարական մեծ ծրագիր մը գործադրած է, համդերձ դրամական խնդրութիւններով, որոնք ազդեցին արդէն իսկ դրամագլուխի կազմութեան վրայ եւ սակայն թուրք գիւղատնտեսութիւնը սկսած է օժտուիլ ամէնէն արդի գիտական միջոցներով:

Լատիներէն այբուբենին գործածութիւնը, որ նախագիծը եղաւ դէպի եւրոպական կաղապարները տանող իրաւական բարենորոգութեան, կարելի դարձուց դպրոցական ընդարձակ դրութիւն մը, որ ի մօտոյ պիտի կատարելագործուի բարձրագոյն դպրոցական բարենորոգութեամբ:

Նոր Թուրքիան զուտ ազգային պետութիւն մըն է, որուն հողային յաւակնութիւնը չանցնիր իր այսօրուան սահմաններէն, որոնք կը ներկայացնեն թրքաբնակ մարզը: Այս պարագան, միացած անոր ժողովրդավարական զգացման եւ անկեղծ խաղաղասիրութեան հետ, ընդունակ կ'ընէ Թուրքիան գործնական մասնակցութեան, բանալու համար ամէն քաղաքական գժտութիւններ, որոնք ցարդ յաճախ կը վրդովէին Եւրոպայի անդորրութիւնը:

⁂ Երկուշաբթի օր ճաշ մը տրուեցաւ Փարիզի թրքական դեսպանատան մէջ: Ներկայ էին հանրապետութեան նախագահ Պ. Լըպրէն, երեսփ. ժողովին նախագահը, արտաքին նախարար Պ. Փոլ Պոնքուր, կրթական նախարար Պ. տը Մոնզի, ակադեմական Կ. Հանօթօ եւ Փոլ Վալէրի, Փարիզի ակադեմիային վերատեսուչը, Սէնի նահանգապետը, հանրապետութեան նախագահութեան ընդհ. քարտուղարը, արարողապետը եւն.:

Ճաշէն յետոյ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, որուն հրաւիրուած էին դեսպանները, զինուորական կցորդները, Փարիզի զինուորական կառավարիչ Զօր. Կուռօ եւ բազմաթիւ երեսփոխաններ ու ծերակուտականներ:

ՕՐԸ ՑԵՐԵԿՈՎ

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

»»».«««

Երկուշաբթի օր, յանդուգն աւազակութիւն մը գործուեցաւ Փրատոյի կողմը (Մարսէյլ):

Ամէն օր թաքսիներու ընկերութեան պաշտօնեաները դրամատուն կը փոխադրեն նախորդ օրուան հասոյթները: Երկուշաբթի կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին ընկերութեան պաշտօնեաներէն Կալպլէռ, 74 տարեկան, 140,000 փրանք կը փոխադրէր, վեց պայուսակներով, երբ դիմացը ելան երեք սպառազէն աւազակներ եւ թռցուցին պայուսակներէն երեքը որ կը պարունակէր 94,000 փրանք:

ՎԱՒԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԱՍԻՆ

ՁԵՁՈՔ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸ ՎԱՐ Կ'ԱՌՆԷ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԴԻՄԱԿԸ

ԽՄԲ. — Հոկտ. 8ին հրապարակային մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ Պոսթընի մէջ, նախաձեռնութեամբ չէզոք յանձնախումբի մը։ Կը նախագահէր Գ. Կ. Յ. Գարակիւլեան, որ բացումը կատարելով, խօսք հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէսեան (նախկին վերակազմեալ հնչակեան)։

Իր շահեկանութեան համար, «Հայրենիք»էն կ'արտատպենք վարդապետին ճառը, որ մանրամասնօրէն կը պարզէ Շիքակոյի միջադէպը եւ Ղեւոնդ արք. Դուրեանի նենգութիւնները.—

— Հայրենակիցնե՛ր, այս ժողովը իմն է, ձերը, մեր բոլորինը։ Եկած ենք հոս միասին մտածելու եւ գտնելու մեր բուն ճամբան։

Ոչ մէկ ատեն այնքան ծանր տագնապ ապրած է մեր գաղութը, որքան այսօր կ'ապրի ան, եւ ոչ մէկ ատեն բոլէն այնքան հրամայականօրէն բռնկած է մեր ժողովուրդին իր խօսքը ըսելու, իր ձայնը բարձրացնելու, որքան կը ստիպէ ան այս րոպէին։ Ահա այդ գիտակցութեամբ առաջնորդուած՝ ես համարձակ կը ներկայանամ ձեզի։ Գիտցած եղէք, որ ես կ'ուզեմ ծառայել միայն իմ եկեղեցիին, որուն մէկ համեստ սպասաւորն եմ, կ'ուզեմ ծառայել իմ հայրենիքի դրօշակին։

Ես գործ չունիմ Ղեւոնդ արք. Դուրեանին հետ, ան բարձրաստիճան հոգեւորական մըն է, եւ իբրեւ այդպիսին՝ արժանի մեր յարգա՛նքին։ Իմ խօսքը անոր վարչական ընդունակութիւններուն մասին է։ Դժբախտաբար այդ տեսակէտէն ան շատ թերի է, շատ պակասաւոր։ Եթէ մոռնանք ամէն բան ու յիշենք միայն այն խոշոր սխալը զոր իբրեւ Առաջնորդ ան գործեց Շիքակոյի մէջ՝ 1933 տարուան յուլիս 1ին, անկասկած, մենք ալ պիտի գանք այն եզրակացութեան, որ ան շատ պակաս է իբրեւ Առաջնորդ, իբրեւ վարչական անձ։ Պիտի չմոռցուի յուլիս 1ը, ինչպէս եւ պիտի չմոռցուի սեպտ. 4ը, երբ ժողովուրդի ներկայացուցիչները ծանր վճիռ մը տուին իրենց Առաջնորդի մասին։

Յուլիս 1էն յետոյ, հայրենակիցներ, մամուլը թեր ու դէմ շատ բան գրեց։ Ես ուշի ուշով հետեւեցայ գրուածներուն, եւ այդ իմ պարտականութիւնն էր, որովհետեւ մէջ տեղը կար երկու խնդիր — առաջինը՝ դրօշակի, զոր կը պաշտեմ ամբողջ էութեամբս, եւ երկրորդը՝ Առաջնորդի, որ եկեղեցիի ու գաղութի հոգեւորական պետն էր։

Նախ քան Երեսփ. Ժողովը, ես ուզեցի անձամբ տեսնել Առաջնորդը եւ իմանալ թէ ինչո՞ւ Շիքակոյի մէջ նման ընթացք ունեցած էր։ Ես մտածեցի իւրովի, սխալ մը գործուած է, ծանր սխալ մը, բայց նախ եւ առաջ մենք հոգեւորականներս պէտք է մտածենք դարմանել այդ սխալը խելացի կերպով եւ փրկել գաղութի մը Առաջնորդը։

Իմ տեսակցութիւնը Դուրեան արք.ի հետ եղաւ շատ սիրալիր։ Երկու Ղեւոնդներս, մէկը արքեպիսկոպոս, միւսը գիւղացի վարդապետ մը, դէմ դիմաց նստած երկար խօսեցանք։

— Սրբազա՛ն, ինչո՞ւ գացիք Շիքակօ, ինչո՞ւ մասնակցեցաք աշխարհահանդէսին եւ մանաւանդ ինչո՞ւ այդպիսի ընթացք ունեցաք դրօշակին հանդէպ, հարցուցի իրեն։

— Չգիտեմ, ի՞նչ ըսեմ. պատասխանեց Առաջնորդը՝ յայտնապէս ընկճուած։ Շիքակոյի եկեղեցիի հոգաբարձութիւնն էր որ հրաւիրեց զիս. ես չմերժեցի հրաւէրը, գացի հոն, պատարագեցի։ Ըսին ինծի նաեւ որ աշխարհահանդէսին ալ ներկայանամ եւ խօսիմ։ Չմերժեցի եւ այդ հրաւէրը։

— Դուք լաւ չէք ըրեր, Սրբազան։ Դուք առ հասարակ ձեր հոգեւորական պարտականութիւններէն դուրս ուրիշ գործերու ալ հետամուտ կ'ըլլաք։ Կարելի է օտար կրօնական ժողովի մը ներկայ գտնուիլ, խօսիլ ու ներկայացնել մեր եկեղեցին, բայց ի՞նչ պէտք միջազգային արուեստահանդէսի երթալ՝ ուր ոչ մէկ ազգ ներկայացուած էր իր հոգեւորականներու միջոցաւ։ Սրբազան, դուք առ հասարակ կը սիրէք երթալ քաղաք մը եւ այնտեղ ձեր գործը ընել նախ եւ առաջ տեսնել անոր մէյըրը, կամ տեսնել նահանգի կառավարիչը։ Կը կարծէ՞ք որ ատիկա ձեր անմիջական պարտականութիւնն է եւ ատկէ օգուտ պիտի ստացուի։ Ես չեմ կարծեր։ Բայց ըսենք որ գացիք Շիքակօ եւ ստիպուեցաք հոն ներկայ գտնուիլ ցուցահանդէսին։ Բայց ստիպուա՞ծ էիք նաեւ դրօշակի հանդէպ այդքան դրգռիչ ընթացք բռնել յայտարարելով նոյն իսկ որ մինչեւ դրօշակը սրահէն չհեռացուի, դուք պիտի չուզէք անկէ ներս մտնել։

— Ահ, Հա՛յր Ղեւոնդ, ատոնք չափազանցութիւններ են, ես դրօշակի հանդէպ միշտ յարգանք ունեցած եմ, դրօշակը ձեռքս պատարագած եմ. եթէ պէտք ըլլայ այժմ ալ կը համբուրեմ դրօշակը։

— Սրբազա՛ն, եթէ դրօշակի հանդէպ այդքան մեծ յարգանք ունէիք, հապա ի՞նչպէս բացատրել այն նամակը, զոր ուղղեցիք Հօկի կեդր. վարչութեան, Շիքակոյի դէպքէն անմիջապէս յետոյ։

— Ես ի՞նչ պիտի գիտնայի, վարդապետ, որ այդ անպիտանները իմ գրած նամակս հրապարակութեան պիտի տային։ (Ընդհանուր ծիծաղ)։

Մարդուկէսեան վարդապետ յայտնապէս զգածուած, խնդրեց ժողովուրդէն չծիծաղիլ։

— Մի ծիծաղիք, հայրենակիցներ, — ըսաւ ան։ Ողբալի է պատկերը արքեպիսկոպոսի մը, որ այնքան սխալներ կ'ունենայ եւ ինքզինքը այսպէս արգահատանքի արժանի կը դարձնէ։ Ես ակամայ կը պատմեմ ձեզի ատոնք բոլորը, բայց կը պատմեմ միայն ճշմարտութիւնը երեւան բերելու համար եւ ներկայացնելու մարդիկը այնպէս ինչպէս իրենք կան։ Ես կը սիրեմ Դուրեանը, բայց աւելի կը սիրեմ իմ եկեղեցին, եւ ա՛լ աւելի դրօշակը, որուն դէմ հակառակ դիրք բռնողներ պէտք է հրապարակ դրուին։ (Երկարատեւ ծափեր)։

Շարունակելով իմ խօսակցութիւնը Դուրեան արք.ի հետ, աւելցուցի.

— Սրբազան, ատոնք պէտք չէր որ կատարուէին, բայց արդէն եղածը եղած է. ես կը զգամ որ դուք ուրիշներու սխալ հաշիւներուն եւ թելադրութիւններուն զոհ գացած էք, կը զգամ մութին մէջ գործող դաւադիր ձեռքերը պատճառ եղան ձեր մեղանչումներուն։ Այժմ կը յայտնեմ ձեզ, որ ես կ'ուզեմ Երեսփ. Ժողովի առաջ իմ կարելին ընել՝ ձեր կացութիւնը մեղմելու համար։ Դուք ըսէք միայն ինծի թէ՝ տեղի պիտի ունենա՞յ ժողովը 27րդ փողոցի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցիի մէջ, թէ անտեղի պիտի ունենայ Հօթէլ Մարթինիքի մէջ, որովհետեւ այդպիսի շշուկներ կը հասնին ականջիս։

— Ո՛չ, այդ տարաձայնութիւնները սխալ են, ժողովը տեղի պիտի ունենայ Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցիի մէջ. տեղի փոփոխութիւն մը ոչ մէկ ժամանակ կրնամ թոյլ տալ. տեղի փոփոխութեամբ ես իմ ձեռքով գաղութը երկու մասի բաժնած պիտի ըլլամ։

— Իսկ դուք ներկայ պիտի գտնուի՞ք ժողովին։

— Անշո՛ւշտ պիտի գտնուիմ։

— Այդ շատ լաւ է, Սրբազան, պէտք է ներկայ գտնուիք ժողովին, դէմ առ դէմ գաք ձեր զաւակներուն եւ պատմէք անկեղծօրէն թէ ի՛նչ շարժառիթներով գործեցիք Շիքակոյի մէջ եւ յայտարարէք, որ պիտի ենթարկուիք ժողովի կամքին։ Եթէ դուք այդպէս ընէք, ես, եւ վստահ եմ ուրիշներ ալ, պիտի աշխատինք, որ դուք դուրս գաք այս ծանր կացութենէն։

— Հայր Ղեւոնդ, եթէ անգամ մը դուրս գամ այս ծանր կացութենէն, ըսաւ ինծի Դուրեան արք., դուք պիտի տեսնէք թէ այնուհետեւ ի՛նչ դիրք պիտի բռնեմ դրօշակին հանդէպ։ Բայց կ'ուզեմ մէկ բան գիտնալ, եթէ ժողովին ներկայանամ, անպատեհութիւններ պիտի չծագի՞ն արդեօք, ցոյցեր պիտի չըլլա՞ն։

— Սրբազան, վստահ եղէք որ չեն ըլլար։ Բայց որպէսզի այդ մասին ձեզ կատարելապէս ապահովցնեմ, թոյլ տուէք որ երթամ դաշնակցական երեսփոխանները եւս տեսնեմ եւ անոնց տրամադրութեան ծանօթանամ։

Ու թողլով Մարթինիք հօթէլը, ես գացի Հ. Յ. Դ. Արմէն Գարօ ակումբը, ուր տեսայ բազմաթիւ աչքի զարնող դաշնակցական երեսփոխաններ, որոնց պատմեցի Առաջնորդի հետ իմ ունեցած ամբողջ խօսակցութիւնը։ Անոնք ապահովցուցին զիս, որ ոչ մէկ ցոյց կ'ըլլայ Առաջնորդին դէմ, կ'աշխատին նաեւ որ ժողովուրդն ալ զսպէ ինքզինքը։ Բայց Դաշնակցականները ըլլալով աւելի փորձառու եւ աւելի հասուն, ինծի ըսին պարզ կերպով թէ՝ Առաջնորդը կը խաբէ ձեզ, ան պիտի չկատարէ ձեզի տուած իր խոստումներէն ոեւէ մէկը։

Քիչ յետոյ տեսայ նախկին Վեր. Հնչակեան մըն ալ, որ ինծի ըսաւ թէ Մարթինիք հիւրանոցի մէջ ժողով տեղի կ'ունենայ։

Ես այս բոլոր ըսուածներուն չուզեցի հաւատալ։ Նորէն գացի Առաջնորդի մօտ. հաղորդեցի իրեն դաշնակցական երեսփոխաններէն ստացած իմ հաւաստիացումները եւ աւելցուցի.

— Սրբազան, ձեզի պիտի ընդունինք՝ ինչպէս վայել է Առաջնորդի մը։ Քիչ յետոյ մենք՝ եկեղեցականներս ալ պիտի ունենանք ժողով։ 20 հոգեւորականներ ենք. Ամէնքս ալ պիտի ընկերանանք ձեզ մինչեւ ժողովասրահ։ Եթէ իրենց տուած խոստումէն յետոյ, Դաշնակցականները ո եւ է ցոյց ընեն ձեզի դէմ, ձեզ ծեծեն, ձեզ վնասելու փորձ ընեն, գիտցած եղէք որ դուք պիտի շահիք եւ անոնք պիտի կորսնցնեն։

Դուրեան արք. լուռ լռին մը առաւ։

Ապա մենք՝ հոգեւորականներս ունեցանք հաւաքոյթ մը։ Ըստ իմ պաշտօնակիցներուն՝ մենք պէտք է աշխատինք Առաջնորդի կողքին կենալ՝ որքան կարելի է անոր վիճակը թեթեւցնելու համար։ Անոնք բոլորը խոստացան։

Քիչ յետոյ տեսայ Ռամկավար երեսփոխան Գ. Մաղաք Գէրպէրեանը, պատմեցի անոր իմ կատարած աշխատանքի մասին, եւ ըսի որ մեր կարելին ընելու ենք բարձրաստիճան հոգեւորական մը դուրս բերելու իր ծանր կացութենէն։ Գ. Գէրպէրեան ուրախացաւ իմ տուած տեղեկութիւններս լսելով, բայց ան ինծի ըսաւ նաեւ որ Դուրեան արք. հիւանդ է եւ պիտի չկրնայ ժողովին ներկայ գտնուիլ, անոր կարգադրութեամբ ժողովին պիտի նախագահէ Յովսէփ եպս. Կարապետեան։

Ես մնացի զարմացած թէ ի՞նչպէս քիչ առաջ այնքան առողջ եւ ինծի հետ ախորժակով ճաշող Դուրեան արք., այսպէս շուտ հիւանդացեր է։ Իսկոյն վազեցի Մարթինիք հիւրանոց՝ տեսնելու համար Առաջնորդը եւ հասկնալու թէ ինչո՞ւ ժողովին ներկայ պիտի չգտնուի։

Հայրենակիցներ, մի զարմանաք, եթէ ըսեմ որ Առաջնորդը զիս չընդունեց։ Անոր սենեակի առաջ կանգնած մարդ մը ըսաւ որ Սրբազանը այցելուներ չընդունիր, իսկ մասնաւորապէս ձեզ՝ երբեք չընդունիր։

Գլխիկոր եւ խորապէս յուզուած դարձայ 27րդ փողոցի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր քիչ յետոյ բացուելու էր ժողովը։

Եկաւ Յովսէփ եպս. Կարապետեանը՝ Առաջնորդի պաշտօնական գրութիւնը ձեռքը։ Կարդաց այն։ Երեսփոխաններուն թիւը (հիները միայն հաշուելով) 57 էր։ Առաջին նիստին կատարուեցաւ որոշ աշխատանք։ Հարց եղաւ յաջորդ ժողովը գումարելու մասին։ Շատեր դէմ արտայայտուեցան այս մասին. խնդիրը քուէարկութեան չդրուեցաւ. բայց Յովսէփ եպս. ըսաւ որ ինք, իբրեւ նախագահ ժողովին, կը կարգադրէ որ յաջորդ նիստը գումարուած ըլլայ։

Դժբախտաբար յաջորդ օրը երեկոյեան մաս մը երեսփոխաններ բացակայեցան։ Առանց ոեւէ յայտարարութեան, անոնք գացեր են Մարթինիք հիւրանոց եւ հոն ժողով ըրեր։ Եթէ պէտք էր ժողովի վայրը փոխել, այդ փոփոխութիւնը պիտի կատարէր ինքը՝ ժողովը, եւ ոչ թէ խումբ մը երեսփոխաններ՝ ինքնագլուխ կերպով. Անգամ Դուրեան արք. իրաւունք չունէր նման կարգադրութեան մը իր հաւանութիւնը տալու, ատիկա բացարձակապէս հակօրինական, հակասահմանադրական է։

Ինչ որ է։ Յաջորդ օրը ժողովականները անցան իրենց կանոնաւոր պաշտօններուն։ Անոնք օրինաւոր ժողովը կը ներկայացնէին։ Մեր ժողովը օրինաւոր էր, որովհետեւ մեզ հետ էր Առաջնորդի իսկ կողմէ նշանակուած նախագահը՝ Յովսէփ եպս. Կարապետեան. օրինաւոր էր, որովհետեւ ամբողջ դիւանը ներկայ էր, օրինաւոր էր, որովհետեւ հոն էր հոգեւորականներու մեծամասնութիւնը. մեզ հետ էին նախապէս ընտրուած 55 երեսփոխաններէն 29ը, ուրեմն մեծամասնութիւնը, առանց հաշուելու նորերը՝ ընդամէնը 55 երեսփոխաններ։ Այսպիսի ժողով մը կասկած չկայ որ չէր կրնար օրինաւոր չըլլալ։ Այս օրինաւոր ժողովը քննութեան առաւ Առաջնորդ Դուրեան արք.ի դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները, եւ ձայներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ զայն պաշտօնանկ ըրաւ։

Հայրենակիցներ, ինչ որ այստեղ պատմեցի ձեզի, տառ առ տառ ճիշդ է. ոչ մէկ գունաւորում կամ անճշդութիւն բառերուս մէջ։ Քարկոծեցէք զիս եթէ գտնէք որ այստեղ յայտնուած մտքերուն մէջ սխալներ արգած են. եկեղեցիին մէջ մի ընդունիք զիս, ձեր տուներէն ներս մի առնէք՝ եթէ կը գտնէք որ ճշմարտութիւնը խօսած չեմ այստեղ։ Ես չեմ հասկնար թէ ի՛նչպէս կը գտնուին մարդիկ, որոնք թերթերու միջոցաւ այս իրողութիւնները կը խեղաթիւրեն կամ կը վարագուրեն զանոնք։ Այդ ես չեմ կրնար։ Ես կ'ուզեմ որ ճշմարտութիւնը ըսուի. ու եթէ ատոր համար զիս պիտի մեռցնեն՝ պատրաստ եմ մեռնելու։ Ճշմարտութեան համար կեանքը զոհելը՝ մեռնողին համար մեծ փառք է։ (Երկարատեւ ծափեր)։

Նախկին առաջնորդ Դուրեան արք. ուրացաւ իր անցեալը՝ մեր դրօշակը, ան պառակտեց նաեւ մեր գաղութը, պառակտեց մեր եկեղեցին։ Ի՞նչպէս կարելի էր, հայրենակիցներ, գոնէ եկեղեցիին շուրջ հաւաքուած հօտի մը զաւակները իրարու դէմ հանել. ի՞նչպէս կարելի էր ոտնակոխ ընել դրօշակ մը, որուն համար սերունդներ պայքարեր են։ Եռագոյնը մեր զոհաբերութեանց մարմնացումն է. ոտնակոխ ընել զայն, կը նշանակէ ոտնակոխ ընել մեր հերոսները, մեր նահատակներու անթաղ ոսկորները, մեր անցեալը եւ մեր ապագան։

Չկայ եկեղեցի առանց խաչի. իսկ խաչը պարզ մետաղ մը չէ, խորհրդանիշ մըն է ան. անոր վրայ արիւն է թափուած յանուն մեծ գաղափարներու, որոնց կը հետեւինք այսօր։ Եթէ խաչը պարզ մետաղ մը չէ, կերպասի կտոր մը չէ նաեւ դրօշակը, որու ծալքերուն տակ հազարներ իրենց կեանքն են տուած, եւ այսօր հարիւր հազարներ անով կ'ոգեւորուին։

Ես իմ երիտասարդ օրերէն սկսած եղած եմ յեղափոխական մը, հաւատացեալ մը մեր դրօշին. այսօր, հոգեւորականի այս սքեմին տակ նորէն կը հաւատամ այս դրօշին։ Հաւատարիմ եռագոյնին ես դէմ չեմ երթար ոչ իմ եկեղեցիին, ոչ ալ այսօրուան Հայաստանին։ Եռագոյնը իմ մէջ կենդանի կը պահէ հաւատքը դէպի իմ ժողովուրդի վերջնական ազատութիւնը։ Իբրեւ իմ սրբութիւնը, իբրեւ ձեր սրբութիւնը, թոյլ տուէք այժմ, իմ սիրելի հայրենակիցներ, որ համբուրեմ ոմանց կողմէ այնքան ամբարշտօրէն հալածուած այս սրբազան դրօշակը։

Եւ Մարդուկէսեան վարդապետ դանդաղ յառաջանալով դէպի պարզուած եռագոյն դրօշակը, երեք անգամ համբուրեց զայն, բուռն ծափերու մէջ։

ԶԱՑՆՍՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԷՆ

...ՆՈՅՆ ԻՍԿ ՀԱՅ ԽՕՍՔԻ ԿԱՐՕՏ ԵՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼ — Կը կարծէի թէ բոլոր այցելուներուն պէս զիս ալ պիտի ձգեն, որ երթամ ու քոյր եղբայրներս տեսնեմ։ Ու օր մը, կէս օրուան ճաշէն յետոյ, փորձեցի չխտակ ճամբով երթալ... Թոքախտաւորներուն կողմը, որոնք իմ գտնուած սրահէս դէպի ձախ մինչեւ միւս ծայրը՝ մեր սրահին դէմ տարածուող բաժիններուն մէջ կը բնակին։ Մեր օգնականը դէպի անոնց միջանցքը ուղղուիլս տեսնելով՝ արգիլեց։

Սակայն, չորեքշաբթի օր մը կ'իջնեմ վար ու միւս սանդուխներէն կը բարձրանամ անոնց յարկը։ Հագուած եմ դուրսի հագուստներս ու հիւանդ ըլլալս յայտնի չէ։ Հետեւաբար անարգել, նախ կը մտնեմ քոյրերուս բաժանմունքը։ Երեք հոգի օրրաթոռներու վրայ երկարած են... արեւին դէմ։ Աթոռ մը կուտան ու կը նստիմ իրենց քով։ Կէս ժամ։ Ու կէս ժամուան մէջ ի՛նչ տխուր, աշխարհին բաւող պատմութիւններ կ'իմանամ անոնց կեանքէն։

Մէկուն ամուսինը՝ անհոգ ու անգործ, երբեմն իրեն կ'այցելէ ու զինքը նեղացնելէ անդին չանցնիր... Մէկուն, (օրիորդ՝ 20—22 տարեկան) բարեկամները երբեք տեսութեան չեն գար եւ խեղճ աղջիկը 5—6 ամիսէ ի վեր, իր ազգականներու պարզ տեսութեան իսկ կարօտը կը մնայ։

Երրորդը՝ երկու պզտիկներու մայր է, որուն ամուսինը տարիներ առաջ Հարաւ. Ամերիկա վաստակի համար գացած ու կորսուած է։ Ասիկա երբեմն երբեմն իր դուրս գալովն է որ կրնայ սրտահատորներուն երեսը տեսնել։

Ցխտուէն մօտ կին մը կը մօտենայ ու քիչ մը օճառ կը խնդրէ անոնցմէ։ Լեզուէն կը ցուցնէ որ ինքը Մուշի անդին կողմերէն է։ Մարդիկ կոչեցին զինքը։ Զաւակներ ու ամուսին ունի։ Վեց ամիսէն աւելի է որ հոս է։ Ու կը պատմէ զինքը թոքախտաւոր ընող պատճառներէն մէկ հատը։

Քանի մը տողով հոս կ'արտագրեմ։ Կարդացէք ու ... ինչպէս կ'ուզէք այնպէս դատեցէք։

Իր մօրեղբայրը ջերմեռանդութեան բռնուած է «Բէյիէյը(?)»յանձնարարուած է որ, տասը տարեկան աղջկան մը հետ ..., որպէսզի ախտէն ազատի ... Ու այդ անխիղճ, անաստուած հրէշը կը խաբէ ... քրոջը պզտիկը եւ ... կը լլկէ։ Չեմ գիտեր զինքը պատող ցաւէն կ'ազատի՞, բայց այսօր քանակն է ու իր աղջկան վրայ մտմտալէն, քեռորդին ալ թոքախտի բռնուելով ինկած է այս տեղուանքը։

Արեւին տակ գլուխս կախ կը մնայ։ Չեմ համարձակիր վերցնել եւ վշտահար մօրը դէմքին նայիլ, որուն ձայնը վշտէն եւ յուզումէն, կը մարմրի ... անոր հեռանալէն յետոյ է որ այս մանրամասնութիւնը կը քաղեմ միւս տառապող քոյրերէս...

×

Ցորեկ կողմը Լեւոն անուն երիտասարդ մը կար որ զիս կը ճանչնայ եղեր։ Քոյրերուս առաջնորդութեամբ կ'երթամ կը գտնեմ զինքը, որ նստած բաց օդին, օգնականին կ'օգնէ, լուացուած վիրակապեր ծրարելով ու կարգի դնելով։

— Բարեւ, Լեւոն, եկած ենք քեզի տեսութեան։

Լեւոն գործը կը ձգէ ու կը մտնենք իր սենեակը (8-10 մահճակալնոց)։ Աթոռ մը կուտայ, կը նստիմ կողքին։ Ծխախոտ մը կուտամ ու կը հարցնեմ թէ ուրկէ՞ կը ճանչնաս զիս, քու դիմագիծդ ալ ինծի ծանօթ կ'երեւի։ Կ'ըսեմ իրեն գործս, ու յայտնի կ'ըլլայ որ աշխատանոցէս կը ճանչնայ զիս։

— Է, ինչպէ՞ս ես, Լեւոն, կը հարցնեմ։

— Ի՞նչպէս պիտի ըլլանք, եղբայրս, այս ցաւին բռնուողը լաւ կ'ըլլայ եթէ Աստուծմէ բան մը չըլլայ, այս ցաւին ենթարկուողը այսպէսով — այնպէսով ապառնի չունենար...

Որոշեցի ըլլալն ու մականունը չեմ տար, չվիրաւորելու համար խեղճ տղան, որ երեք տարիէ ի վեր հոս կը տառապի։

— Ուրի՞շ Հայ կայ հոս, կը հարցնեմ։

— Հայե՞ր կայ, սիրելիս ... առաջները շատ շատ էին, կ'ըսէ ան, չորսէ թը 2-3 հոգի մեռնելով մեռնելով հիմա մեր յարկին մէջ գտնուողներուս թիւը իջած է 15-20ի, միայն տղաքը, որոնց մէջ կան Իզմիրցի, Պոլսեցի, Մեծ Նորգեցի, Եօզկատցի, Կիլիկեցի, Մարաշցի, ամէն կողմերէ։ Եօզկատցի երկու եղբայր եւ քոյր մը կան հոս, որոնց ծեր մայրը անպաշտպան մնացած է դուրսը... առաջները 60—70ի մօտ էր հոս գտնուողներուն թիւը բոլորն ալ երիտասարդ...

— Դուրսը կը խօսէին թէ առաջնորդը եւ քահանայ մը մշտական կ'այցելեն մեր հիւանդներուն քանի մը ֆրանք կուտան եղեր, իրա՞ւ է, կը հարցնեմ։

— Երեք տարի է հոս եմ, ոչ թէ քահանայի, առաջնորդի ու անոնց գրամին երեսը տեսած չեմ մեր յարկին մէջ, այլեւ ձեր մօտիկ հայրենակիցներուն, որոնք դուրսը միութիւններ կազմած են ու մեզի համար հանգանակութիւններ ալ կ'ընեն, բայց մեր ձեռքը չանցնիր։ Պոլսեցիներու հիւանդաց կուտայ թէեւ, բայց կ'այցելեն, բան մը կ'ակնկալեն, որոնք միայն պէս հասարակ մահկանացու չեն, ու դուրս գալով կրնան զինքը գովել փառաբանել թերթերու մէջ...

Լեւոնը ուրիշ բազմաթիւ գանգատներ ալ յայտնեց, բայց զանց կ'ընեմ։

Քոյրերուս կը հարցնեմ թէ որքան Հայուհի կայ այս տառապանաց ծովին մէջ, կ'ըսէ թէ միայն իրենց ընկերուհի (ցաւը ունեցող) ութը հատ, անոնցմէ մէկը որ Եարբերդցի է, կ'աւելցնէ թէ ուրիշ հիւանդութիւն ունեցող եւ հոս գտնուող միայն Եարբերդցի ութը հոգի կան։ Անշուշտ որ չկրցայ անոնց մասին չպիտի խօսիմ։ Բայց ես քանի մը սրահներու մէջ հանդիպեցայ հայերու, որոնցմէ ոմանք արկածով վիրաւորուած ամիսներով կը պառկին, ոմանք գործողութեան ենթարկուած, ուրիշ չորս հինգ հոգի ալ պառկած ատենս տեսայ, լուացման բաւականին, ու հոն գնդակ խաղացողները կը դիտեն...

Ըսել է քաղած տեղեկութիւնս կը պացուցանէ որ այս ապաքինարաններս, իմ գիտցածներս միայն 35 կ'անցնին, հապա անծանօթնե՞րը... որոնք գիւղերութեամբ կարելի չէ գտնել այս չորս պատերու բազմաթիւ յարկաբաժիններուն մէջ, որ մօտ 100 ատոնց վիլայէ մը տարածութիւն ունի... ու չեմ գիտեր որքան վատառողջ բնակիչներ...

Ուրիշ հիւանդներ, երբ ազնիւ եւ դուրս գալու ըլլան հաստատութեան չըլլալուն, տեսողութիւն կը ստանան 25—50 ֆրանք, օր մը կուզ դուրսը իրենք զիրենք պատսպարելու համար, մինչեւ որ կարենան գործ գտնել ... այդ առաւելութենէն զրկուած են Հայերը։

«Դուն Հա՞յ ես» կը հարցնէ ամօթէն խնամող բժշկապետը, հայ հիւանդին, ու անկէ յետոյ քանի մը օր պառկեցնելէ ետք, տուն կը ղրկէ ղեղագրով մը՝ հոն խնամուելու համար։ Ասիկա ինծի կը պատմէ ան՝ եկածիս պէս, վստահաբար կ'ելլեմ, թէեւ նոյն բժշկապետէն կած է զիս հոս։

Բայց ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ որ կը պարգեւուի բոլորին։ [illegible] երբ դուրս ելլելու օրը կ'որոշուի [illegible] մը օր մնացած, հրաման կը [illegible] սրահէն հակինչն կամ բժշկին, [illegible] հիւանդը օր մը դուրս ելլէ ու իր գործը ապահովէ, որ դուրս ելլելուն [illegible] գործի գլուխ անցնիլ...

Բայց երեք տարիէն աւելի անգործութիւնը կը թողու՞ որ [illegible] եկող հայ հիւանդը կարենայ [illegible] գտնէ այս վերջին պատեհութենէն...

Ու այսպէս, կ'երեւի թէ Եարբերցիէն մինչեւ Երիմեան ու մինչեւ [illegible] հարենեան երկարող ցեղին որդը [illegible] ստղներ պիտի գտնուին տակաւին [illegible]

ՏԻԳՐԱՆ ՄՂԱՄ[illegible]

ԹՐՔԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄԸ

ԲԱԶՈՒՄ ԱՂՄՈՒԿ ՎԱՍՆ ՈՉՆՉԻ...

ԽՄԲ. — Ահաւասիկ բնագիրը այն օրէնքին որ կը կոչուի ընդհանուր ներում, եւ որ հռչակուեցաւ հոկտ. 29ին թրքական հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ.—

ՅՕԴ. 1. Կարելի չէ հետապնդում կատարել անոնց դէմ որոնց վերագրուած յանցանքը օրէնքով կը տրամադրէ երկրորդական պատիժ կամ պատիժով միասին դրամական տուգանք, կամ միայն առաւելագոյնը 5 տարի եղող բանտարկութեան պատիժ կամ միայն առանձին դրամական տուգանք։

Այս յօդուածին մէջ յիշուած դրամական տուգանքը կը նշանակէ ընդհանուր կամ մասնաւոր օրէնքներու մէջ յիշուած հանրային իրաւունքներու դրամական տուգանքները։

ՅՕԴ. 2. Վճիռները չեն գործադրուիր այն անձերու մասին, որոնք 3 տարին չանցնող բանտարկութեան պատիժներով դատապարտուած են։

ՅՕԴ. 3. Առաւելագոյն 10 տարուան բանտարկութեան դատապարտեալներուն կամ դատապարտուածներուն պատիժին 5 տարին կը ջնջուի։ Միայն թէ, ջնջել կատարուելէն յետոյ մնացած ժամանակը 7 տարիէն պակաս չի կրնար ըլլալ։

ՅՕԴ. 5. Ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուածներուն պատիժը 20 տարուան ծանր բանտարկութեան կ'իջեցուի։

ՅՕԴ. 6. Մշտնջենական աքսորի դատապարտութեան պատիժները [illegible] տարուան կ'իջեցուին։

ՅՕԴ. 7. Ա. 1274 թիւ ջնջուած պատժական օրէնքին համաձայն ցկեանս թիապարտութեան դատապարտուածներուն, բայց թուրք պատժական օրէնքի 588րդ յօդուածով ներման արժանացած դատապարտեալներուն պատիժը 15 տարուան կ'իջեցուի։

Բ. Յիշեալ օրէնքին համաձայն ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած եւ պատժական օրէնքի 588րդ յօդուածին համաձայն պատիժները աքսորի փոխուածներուն պատիժները 10 տարուան կ'իջեցուին։

Գ. Ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուած եւ այս ձեւով [illegible] պատիժներուն աքսորի փոխուածներուն պատիժները կէս առ կէս կը [illegible]չուին։

Դ. — Բ. եւ Գ. հատուածներուն արձանագրութիւնները պիտի գործադրուին նաեւ անոնց մասին որոնք, համաձայն 825 թիւ օրէնքի 17րդ յօդուածին երկրորդ պէնտին, բանտարկութիւնը կը նախընտրեն։

ՅՕԴ. 8. Ամբողջովին ներուած են Յառաջդիմասէր (Թէրագգըփէրվէր) կուսակցութեան այն անդամները, Տիւթօյլըներ եւ իզմիրի դաւադրութեան դատապարտեալները որոնք [illegible] կախուելու առանձներու կողմէ [illegible], համաձայն [illegible] դատապարտուած են,

թեան օրէնքին եւ յաւելուա- ին եւ բարեփոխուած օրէնքներուն : Պատժական օրէնքին 158 եւ 159րդ ուածներով եւ 1881 թիւ մամուլի օրէնքին եւ արեփոխուած օրէնքնե- մէջ յիշուած յանցանքներով պաշտօնէութիւններուն պատիժը գործադրուի, իսկ ամբաստա- ներուն դէմ ալ հետապնդումը չպիտի շարունակուի :

յօդուածին ենթակայ չեն 10րդ Բ. հատուածին եւ 13րդ յօդուածին տրամադրութիւնները : մամուլի օրէնքին 29 եւ 32րդ յօդուածներուն մէջ յիշուած պատիժները յօդուածին տրամադրութիւններէն պաշտօնէութիւն կը կազմեն եւ ուրիշ յօդուածներու տրամադրութեանց ենթակայ են :

ՅՕԴ. 9. Հետապնդումի չպիտի ենթարկուին անոնք, որոնց վերագրուած յանցանքները ենթակայ են 978 թիւ օրէնքին եւ բարեփոխուած օրէնքնե- եւ մաքսային եւ մենաշնորհնե- օրէնքին մէջ յիշուած յանցանքնե- միայն դրամական տուգանքի, գրաւումի, կամ ապարէզ մը եւ մը ի գործ չկարենալ դնելու :

այս յանցանքներուն պատճառաւ մասնաւոր, մարմիններու (հէյ- եւ յանձնաժողովներու կողմէ եւ դեռ չգործադրուած պա- ները չեն գործադրուիր : Օրինա- այս տրամադրութիւնը արգելք գրաւուին այն առարկաները ո- գործածութիւնը, շինութիւնը, պահելը, ծախելը, երկրին մտցնելը յանցանք կամ թերա- է :

Այս հատուածին դուրս գտնուող յանցանքները տէրերուն կը վերա- մաքսը, պետական եւ քա- պահական տուրքերը գանձուե- լով :

ՉՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ

ՅՕԴ. 10. Հետեւեալները չպիտի օգտուիլ այս օրէնքէն.—

Ա. Անոնք որ դատապարտուած ամբաստանուած են պարտքի, կաշառակերութեան, ա- մէջ խարդախութեան եւ մաք- յանցանքներէն մէկին ու մէկով :

Բ. Քանի մը անգամ գողութեամբ եւ նման յանցանքներէն ս եւ է մէկով երկու անգամէն աւելի դատապարտուածները :

Գ. Պատժական օրէնքին 10րդ մասին երրորդ գլուխին մէջ յիշուած աւազակութեան, ճամբայ կտրելու եւ մարդ առեւանգելու վերաբերեալ յանցանքներէն մէկով ամբաստանուածները կամ դատապարտուածները :

Դ. Պատժական օրէնքին 271րդ յօդուածին եւ 649րդ յօդուածին թիւ 2 պէնտին մէջ յիշուած յանցանքներէն մէկով ամբաստանուածները կամ դատապարտուածները :

Ե. Երկրորդ եւ չորրորդ յօդուածներուն համաձայն տրուելիք պատիժներուն կապուած երկրորդական պատիժները :

ՅՕԴ. 11 Ներկայ օրէնքը չի վերաբերիր պաշտօնեաներու եւ դատաւորներու մասին եղած կամ ըլլալիք հաշուեյարդարներուն, պաշտօնէ արձակման կամ պաշտօնանկութեանց, ինչպէս նաեւ կարգապահական բոլոր կարգադրութիւններուն :

150ՆՈՑՆԵՐՈՒՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՕԴ. 12. Ներկայ օրէնքին ենթակայ չեն խալիֆայութեան ջնջումի եւ Օսմ. գերդաստանին Թուրքիայէն դուրս հանուելու վերաբերեալ 431 թիւ օրէնքին մէջ յիշուած անձերը, Լօզանի դաշնագրին կից ընդհ. ներման փրօթօքօլին մէջ յիշուած 150անձերը, 347 եւ 1289 թիւ օրէնքներու համաձայն այլեւս պետական ծառայութեան մէջ չառնուելու դատապարտուածները :

ՅՕԴ. 13. Այս օրէնքին թոյլատուութիւններէն չպիտի կարենան օգտուիլ այն ամբաստանեալները եւ դատապարտեալներ որոնք օրէնքին ի զօրու ըլլալու թուականէն սկսեալ երեք ամսուան ընթացքին չեն դիմեր վարչական ամենամեծ պաշտօնեային եւ դատարաններուն ու չեն յանձնուիր :

ՅՕԴ. 14. Այս օրէնքին մինչեւ հոս եղած տրամադրութիւնները չեն վերաբերիր 28 յուլիս 1933էն յետոյ գործուած յանցանքներուն :

''ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՄՈՆ

ՇԱՄՈՆ, 24 հոկտ. (Յառաջ) — նակցութեան Օրը տօնեցինք սաւոր կերպով մը : Գաղութիս մեծամասնութիւնը գացած էր Ս. Էթիէն նելու հանրապետութեան նախա- , որ բացումը կը կատարէր, Մօնտոթ Չինուրօի յուշարձանին : պատճառ այս զուգադիպութեան, էկ բազմութիւն մը եկած էր լսե- Դաշնակցութեան խօսքը :

Օրուան նախագահը, ընկ. Չէքէճեան բացուած յայտարարեց «Մը- բանաւորօով, ընկերակցութեամբ րանուագին : Ընկերը յետոյ բացա- օրուան տօնին նշանակութիւնը, էնց թէ ինչ դառն պայմաններու ծնունդ առին հայ յեղափոխական ակցութիւնները, որոնց կարգին եւ Դաշնակցութիւնը 1890ին : Հե- իրենց հանդիսականները յատկապէս ազատագրական ճամբուն վը- ինկած հերոսներուն յիշատակը : Ընկեր Ս. Սահիփեանեան կարդաց ի «յաղթանակը», եւ ընկ. Ս. եան արտասանեց Վարուժանի ամուորները», Ա. Ե. Տէմիր- երգեց երկու գեղջուկ երգեր՝ նեցող «Մամթելի գովքը» եւ «Ան- ամպը», Ս. Ընտրիկեան կար- Վարուժանի լաւագոյն կտորնե- մին, Ա. Թաշտուրեան երգեց կ որոտաց»ը : Մէջընդմէջ եղան երգներ ընկերակցութեամբ նը- ախումբին, որոնցմէ յետոյ բեմ փութեցաւ օրուան բանախօսը ըն- Աշոտ Խասհալեան : Ընկերը սա- լեզուով բացատրեց հայ յեղափո- կուսակցութիւններու մանաւանդ Դաշնակցութեան կատարած հա- գերը հայ իրականութեան եւ հրաւիրեց ժողովուրդը որ անոտի վէճերով եւ ի միջի ա- բսաւ. «Օտարները մեզ «չերչիր» կամ վախկոտներ, սակայն ժողովուրդը բազմիցս հաստատեց թէ ոչ նաեւ կռուիլ, եւ ազգովին անհաւասար տասնապատիկ աւելի ուժերու դէմ, դիմադրելով ա- թնդանօթներուն : Եթէ քանի մը արներու վրայ պարտուեցանք, Սասունը այն էր որմերը կըպակուէին նիք եւ ռազմամթերք : Սասու- Վանի, Տարօնի եւ Ուրֆա- հերոսամարտերը եղակի տեղ պիտի մեր նորագոյն պատմութեան մէջ, եթէ մեզ չպակսէին անհրաժեշտ նիւթերը : Հայ յեղափոխականներու, մանաւանդ Դաշնակցութեան առաւելագոյն գործը այն եղաւ, որ ժողովուրդը մղեց ազատ ապրելու, մէկդի ձգելով վեց հարիւր տարուան ստրկութեան շղթաները» : Բուռն ծափերու մէջ վերջացաւ ընկերոջ ճառը : Դադարէն յետոյ ներկայացուեցաւ «Հնարամիտ վարձակալը», զաւեշտը : Ժողովուրդը բաժնուեցաւ իր հետ տանելով Դաշնակցութեան պատգամը :

Ա.Ե. Տէմիրճեան

ՎԵՑ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

ՎԻԷՆ, 25 հոկտ. (Յառաջ) — Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ Սէրքըլ Կաթոլիկի շքեղ սրահին մէջ : Ժամանակէն առաջ ժողովուրդը լեցուցած էր սրահը : Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով մէջտեղը Հ.Յ.Դ. դրօշը, իսկ բեմին մէջտեղը՝ Հ. Յ. Դ. կարմիր զինանշանը «Մահ կամ Ազատութիւն» խորհրդանշանով, դիմացը Քրիստափորի մեծադիր նկարը, մէկ կողմը Բաբկէն Սիւնիի, իսկ միւս կողմը «Դէպի Ազատութիւն» նկարներով :

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր» խմբերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս : Յաջողութեամբ մեներգեցին ընկերներ, Գ. Թաշճեան՝ «Իրիկ արծիւ»ը, Մ. Մուրատեան՝ «Բարձր սարեր», եւ «Երեւան բաղ եմ առել», եւ փոքրիկն օր. Փ. Թէրզեան՝ «Լռեց ամպերը» : Արտասանեցին ընկերներ Յ. Մաթոսեան «Յարգանք գաղափարին», «Յարգանք հերոսներուն» Գ. Ս. Անդոնեան «Վրէժ»ը, փոքրիկներ, Ա. Գալաճեան Ա. Կապէլի «Դաշնակցութիւն»ը, Գերճուհի Մաքինաճեան, տիկ. Էլլէն Բիւզանդի «Ազատ Հայաստան» գրքէն գեղեցիկ հատուած մը : Ընկ. Ա. Ալիքսանեանի նըւագի առաջնորդութեամբ եւ օր. Ադաւնի Պողոսսարեանի կազմակերպութեամբ (10—13 տարեկան փոքրիկներ) պարեցին հայկական տարազով, հայկական երկու պարեր որ կրկնուեցան ժողովուրդին փափաքին համաձայն : Միեւնոյն տարազով եռագոյնը բարձրացուցած զինուորական քայլուածքով երկու շրջան ընելէ վերջ խմբովին բեմին մէջտեղը կանգնած երգեցին եռագոյնին նուիրուած երգը՝ «կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն» : Լիոնէն ընկեր մը իր 7 տարեկան տղուն հետ միասին նուագեց «Կռուեցէք տղերք», «Արիք հայկազունք» եւ «Դարձեալ փայլեցէք» :

Օրուան նախագահ ընկ. Ս. Գալուստեան բացատրեց Դաշնակ. Օրուան նշանակութիւնը : «Ամէն տեղ Դաշնակցութիւնը կը տօնէ իր Օրը, վերյիշելու համար իր անցեալը եւ քննելու ապագան : Մենք երիտասարդներս չենք կրնար անտարբեր մնալ եւ եկած ենք խտացնելու այս մեծ կուսակցութեան շարքերը» : Յետոյ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, ընկեր Ս. Վրացեան, որ խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը, պարզելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը : «Դաշնակցութիւնը չի կրնար դադրեցնել պայքարը, մինչեւ որ չիրականանայ հայ ժողովուրդի ազատագրութիւնը : Երբ կը տեսնենք որ 800.000 հայ գաղթականներ ցրուած են աշխարհի չորս հովերուն, զրկուած իրենց տուներէն եւ հողերէն, մեր բոլորին ճիգը պիտի ըլլայ գոհացում տալ : Մինչ այդ մեր երկրորդ պարտականութիւնն է գաղութներուն մէջ ցրուած Հայը հայ պահել, արհամարհելով բոլոր դաւերը եւ խոչընդոտները» : Օրուան վէճերը,— դրօշամարտ, «Դաշնակ տղերքը» եւն.— բսաւ թէ առանք բոլորը պատրուակներ են գաղութները քայքայելու :

** Առաջին անգամ ունեցանք ընկերական ժողով մը ուր մեր շարքերուն վրայ աւելցան վեց նոր ընկերներ, բոլորը երիտասարդ, 20—22 տարեկան :

Կ. Մուրատեան

■■■

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ — Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ հոկտեմբեր 21ին, աննախընթաց յաջողութեամբ եւ մեծ տպաւորութիւն ձգեց բոլոր ներկաներուն վրայ :

Սրահը զարդարուած էր կուսակցական, ազգային եւ ֆրանսական դրօշներով : Սրահը լեփ լեցուն էր : Բազմաթիւ բնտանիքներ եկած էին Սարսէլէն, Կուռնուվիլէն եւ Էփինէէն : Հիւրեր ունէինք նոյնպէս Փարիզէն, Պանթէօ-Քաշանէն եւ Պիյանքուրէն : Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր : Տեղիս «Արարատ» երգչախումբը, մասնակցութեամբ Փարիզէն եկած աւելի Սիփանականներու եւ ղեկավարութեամբ Ընկ. Սաքօ Յակոբեանի մասնաւոր փայլ մը կուտար հանդէսին : Տիկ. Խաչատրեան, Օր. Կնէլադեան ու Գ. Գ. Սարեան եւ Ռուբենեան իրենց մեներգներով եւ Օր. Օսմանճեան ու ընկ. ընկ. Օնիկ Կարապետեան եւ Օսմանճեան արտասանութիւններով բուռն ծափեր խլեցին ժողովուրդէն, երկրորդ անգամ կրկնելով : Մեծ գնահատանքի արժանացան երգչախումբի երգերը եւ հայկական տարազներով կատարած պարերը : Հանդէսին հրաւիրուած Ֆրանսացի ընկերվարականները հիացմունքով կը հետեւէին հայկական երգերուն ու պարերուն :

Կէս գիշերէն վերջ սկսան պարերը, նուագածութեամբ «Նվրաստ» նուագախումբի : Իր թառով ներկայ էր նաեւ Գ. Արգարը :

Եւրոպական պարերուն կը յաջորդէին կովկասեան եւ հայկական պարեր, մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենային արտասանութիւններ եւ երգ (Օր. Օսմանճեանի, Տիկ. Արմենուհիի եւ Գ. Լեւոն Տոնիկեանի կողմէ) : Մեծ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցին Ընկ. Ա. Ջամալեանի Յով. Թումանեանէն կատարած ընթերցումը եւ պատմած դրուագները :

Նախագահ ընկ. Ջամալեանի կարճ, բայց ազդու բացման ճառէն վերջ, խօսք առաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Խատիսեան, որ նախ Ֆրանսերէն, ապա հայերէն շատ հետաքրքրական ճառ մը խօսեցաւ : Ընկ. բանախօսը, խօսքն ուղղելով Ֆրանսացի հիւրերուն, պարզեց հայ ժողովուրդի վերջին տասնամեակներու խռովայոյզ պատմութիւնը, ներկայ տնտեսական ու քաղաքական վիճակը, Հայերու դերը եւ աշխատանքը Ֆրանսայի մէջ եւ այն պայքարը, զոր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը տանի Բ. Միջազգայինի դրօշին տակ՝ յանուն արդարութեան եւ ազատութեան : Իսկ հայերէն ճառին մէջ կանգ առաւ Դաշնակցութեան կատարած ու կատարելիք դերին վրայ եւ կոչ ըրաւ համախմբուելու այդ կուսակցութեան դրօշին շուրջ եւ առանց յուսահատելու, խոր հաւատքով շարունակել մեր ազատագրական պայքարը : Ընկ. Խատիսեանի երկու ճառերն ալ խոր տպաւորութիւն ձգեցին բոլորին վրայ :

Յայտնելով իր շնորհակալութիւնները, Ֆրանսացի հիւրերու ներկայացուցիչը յայտարարեց, որ իրենք ընկերվարականները, միշտ պատրաստ են ամէն աջակցութիւն ցոյց տալու Հայերուն եւ իրենց դուռները ամէն առտու բաց են Հայերու առջեւ :

Առաւօտեան հանդիսականները գոհունակութեամբ ձգեցին սրահը : Սրահէն ներս այնքան հաճելի էր, որ չէին ուզեր հեռանալ :

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՄԻՒՇԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ

»»»·«««

Երեւանէն կը հեռագրեն Պրոլետարի.—

Սեւան – Զանգի ջրաբաշխական ցըծին վրայ, Քանաքեռէն յետոյ Գիւմիւշի մէջ շինուելիք ջրաելեկտրակայանին նախագիծը պատրաստութեան մէջ է : Կայանը պիտի ունենայ 360.000 ձիու ուժ : Որպէսզի կայանը աշխատի, Սեւանի լճէն 798 միլիոն խոր. մեթր ջուր պիտի տրուի, եւ այսպէս տարեկան 740 միլիոն քիլովաթ – ժամ ելեկտրական ուժ պիտի հայթայթուի : Յետագային լճէն առնուած ջուրին քանակը բարձրացնելով, ելեկտրական ուժին տարեկան քանակը պիտի հասցուի 860 միլիոն քիլովաթ – ժամի :

Լիճէն առնուած ջուրին մէկ մասը, 148 միլիոն խոր. մեթր, պիտի օգտագործուի դաշտավայրերու 50.000 հեկտար հողերը ոռոգելու համար :

Կայանին ակունքը պիտի գտնուի Զանգի գետին վրայ : Ամբողջ կայանին երկարութիւնը կը նախատեսուի 20 քիլոմէթր, որուն 5 քիլոմեթրը պիտի գրաւեն 3 փապուղիները : Ջրամբարը պիտի ունենայ 950 հազար խոր. մեթր : Ջրակայանին շէնքը պիտի շինուի Գիւմիւշ գիւղին շրջակայքը : Կայանին խողովակը պիտի շինուի փայտէ եւ մետաղէ, 910 մեթր երկարութեամբ : Վայրը նպաստաւոր ըլլալով, կայանը պիտի շինուի գետնափոր :

Գիւմիւշի ելեկտրակայանը պիտի սպասարկէ նաեւ Անդրկովկասեան ելեկտրացանցին կարգաւորման :

Ունենալով 300 մեթր ջուրի ճնշում, կայանը կը նկատուի բովանդակ Ռուսիոյ բարձր ճնշում ունեցող կայաններէն մէկը :

Ամբողջ շինութեան արժէքը 144 ու կէս միլիոն ռուբլի, առաջին առթիւ 115 ու կէս միլիոն ռուբլին անմիջապէս օգտագործելի :

Դարձեալ, Գիւմիւշի ելեկտրական ուժին արժէքը (քիլովաթ ժամը 1.72 կոպէկ) կը նկատուի ամէնէն աժանը բովանդակ Ռուսիոյ ելեկտրակայաններու հայթայթած ուժին մէջ :

ԲՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ

Հայաստանի բնաբուժական գործող կայանները ուսումնասիրելու, ինչպէս նաեւ նոր բուժավայրեր հիմնելու նըպատակով, Երեւան հասաւ Մոսկուայի բնաբուժական հաստատութեան մասնագէտներու յանձնախումբ մը : Այդ յանձնախումբին մէջ են փրոֆ. Վ. Ա. Ալեքսանդրով, փրոֆ. Ն. Ա. Կոբոստըլեւ, օգնականներ՝ Ե. Դիկ, Տ. Կլաղոն, ինչպէս նաեւ Օտեսայի ջըրաբուժական հաստատութեան փրոֆեսորներէն Ս. Ս. Նալբանդեան :

Աւելի քան երկու շաբաթ, յանձնախումբը ուսումնասիրեց Երեւանի ըբնաբուժական հաստատութեան առջեւ դրուած խնդիրները այցելեց Արզնի, Դիլիջան, Բլդան – Զայ, Դարաչիչակ, Գիւլագարակ, Դավալուի կրաշաղախի գործարանին մօտակայ տաք աղբիւրները :

Մասնագէտներու յանձնաժողովը յանգեցաւ կարգ մը եզրակացութիւններու : Այսպէս, նկատելով Արզնիի ածխաթթուային աղերու, հանքային ջուրերու մեծ քանակութիւնը (օրական երկու միլիոն լիտր), ինչպէս նաեւ այդ ջուրերուն մէջ մեծ քանակութեամբ ազատ ածխաթթուի գոյութիւնը, յանձնաժողովը յարմար տեսաւ ընդարձակել Արզնիի բնաբուժական կայանը, զայն դարձնելով վայր մը որ սպասարկէ ամբողջ Ռուսիոյ :

Այս հետանկարով, ծրագրուած է Արզնիի բարձրաւանդակին վրայ հիմնել նոր ու խոշոր ապաքինարան մը :

Գալով Բլդան – Զայի ալքալի – ածխաթթուային ջուրերուն (այդ ջուրերը ունին Բորժոմի վրացական կայանին ջուրերուն արժէքը և օրական կուտան 140—160.000 լիտր) յանձնաժողովը կը կարծէ թէ ամէն յարմարութիւն կայ Դիլիջանը դարձնելու ջրակլիմայաբուժական վայր :

Իսկ Թոխմախան լճին մօտակայ բուժիչ ցեխերուն օգտագործման համար, Երեւանի քաղաքային խորհուրդը նկատի առաւ փրոֆ. Նալբանդեանցի զեկոյցը եւ որոշեց Երեւանի մէջ գալ տարի հիմնել ցեխաբուժական կայան մը :

ՄԱՄՈՒԼ

ՓԱԽՈՒՍՏՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

—·—

Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Հայաստանի փախուստներու մասին (7 հոկտ.).

— «Ուրախութեամբ կը տեսնենք թէ ինչպէս Հայաստանի մէջ աւաններ կը շինեն, արտեր կը հերկեն ու կը ջրեն, երկաթուղային մրցումներ կ'ըլլան, արշաւներ կը կազմակերպուին, օդանաւով թռիչքներ կը կատարուին, ծառ մը կը տնկուի, պատ մը կը վերանորոգուի, գործարաններ կը շինուին ու հանքեր կը գտնուին, ինչպէս կ'երգեն կը խօսին ու կը ճառեն, ու նաեւ թէ ինչպէս գնդակ կը խաղան եւ ձուկ կ'որսան : Մէկ խօսքով այն ամէնը ինչ որ կը հասնի մեզ արտասահմանեան թերթերէն, որոնք իրենց կարգին ճշգրտօրէն կ'արտատպեն մեծամասնական մամուլէն, այսինքն՝ զուտ բոլշեւիկեան տեղեկատուութիւն մը իրենց իշխանութեան, տնտեսութեան, կարգ ու սարքի եւ մշակութային «վերելք»ի մասին, իրենց ակնոցով, իրենց բառերով եւ խօսքերով :

Ու վատ է այն մարդը, որ Հայաստանի բարօրութեամբ չի հրճուիր, հայ ժողովուրդի վերելքով չի պարծենար, ու զայն կը ներկայացնէ դժոխք երբ ան դրախտավայր մըն է, երկիր մը ՀԱՑԻ, ԼՈՅՍԻ եւ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ, ուր մեր ժողովուրդը կ'ապրի եւ կը ստեղծագործէ :

Եւ սակայն վատերու վատն է այն մէկը, որ Հայաստանը դրախտ կը ներկայացնէ, երբ հոն արցունք կայ, սով, տառապանք եւ մերկութիւն կայ երբ մեր ժողովուրդը թէեւ իր ջուրին ու հողին վրայ է, բայց աչքը միշտ դուրսն է, դէպի արտասահմանը, կը մտածէ միայն փախչելու մասին, թէկուզ մահուան գնով, Արաքս նետուելու յուսահատութեամբ :

Վատերու վատն է այն մարդը, որ չըսեր նաեւ թէ ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը անհատ – անհատ եւ զանգուածօրէն Պարսկաստան կ'ապաստանի ու Հայաստան չի մնար, ի՞նչ են պատճառները, որո՞նք են այդ «հայրենադարձ»ները, որոնք խուճապ կը ստեղծեն երկրին մէջ եւ գէշ օրինակ կուտան հոն մնացողներուն : Ո՞ւր է չարիքին արմատը, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Ֆրանսայէն, Յունաստանէն, Սուրիայէն ու Պալքաններէն դէպի երկիր մեկնողները Պաքուէն Հայաստան կը մտնեն ու Արաքսի մէջէն, խեղդուելու եւ մեռնելու վտանգաւորութեամբ Պարսկաստան դուրս կուգան : Թուրիստնե՞ր են անոնք, զբօսաշրջիկնե՞ր են, որոնք կարճ ժամանակի մը համար հայրենիք Կ'ԵՐԹԱՆ, ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ ու ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ...

Այդ թշուառները ո՛չ թուրիստներ են, ո՛չ զբօսաշրջիկներ եւ ո՛չ ալ գիտական արշաւախումբեր, այլ համեստ երկրագործներ, արհեստաւորներ եւ գործաւորներ, որոնք Հայաստան գացին հոն աշխատելու, չոր հաց մը ունենալու, ապրելու հայրենի հողին ու ջուրին վրայ եւ հոն փչելու իրենց վերջին շունչը, առանց ափսոսալու այն դժոխային կեանքը զոր անոնք ապրած, տեսած ու ճաշակած էին օտարութեան մէջ :

Ըսած ենք բազմիցս ու կը կրկնենք նորէն, որ բնաւ մտադրութիւն չունինք արդարացնելու փախստականներու արարքը, անոնք պէտք է հոն մընային, տոկային, տառապէին, միշտ գիտակցելով, որ մեր ժողովուրդի մեծագոյն կէսը հոն է, գէշ – աղէկ մեր հայրենիքն է, վարչաձեւերը կը փոխուին ու կը մաշուին, սով, տառապանք եւ թշուառութիւն նոյնպէս ժամանակաւոր են, երկիրն ու ժողովուրդն է մնայուն եւ յաւիտենական :

Այս է մեր ըմբռնումը Հայրենիքի մասին, որ իբր աւանդ ստացած ենք նախորդ գաղափարապաշտ սերունդէն : Սակայն աղքատութիւն, թշուառութիւն եւ զրկանք տանելի է երբ որոշ սահման մը ունի եւ որոշ շրջանի մը համար է, բայց երբ ան կը դառնայ սիստեմ, վարչաձեւ ու հասարակակարգ խիստ անտանելի է, անհանդուրժելի : Պոլշեւիկներու պատճառած զրկանքն ու թշուառութիւնը այս վերջին տեսակն է» ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՐԻՇ ԽՕՍՔՈՎ, ԹՐՔԱՑՈՒՄ

—•—

Հէր Կիւն որ Նոր սկսաւ հրատարակուիլ Պոլսոյ մէջ, կը գրէ.—

Մեր երկրին մէջ, Թուրքերէնէն զատ, կը խօսուին, արաբերէն, տասներկու տեսակ քիւրտերէն (գլխաւորները՝ Զազա, Կօյօ, Թոժիկի), ասորիական լեզու, յունարէն, հայերէն, սպաներէն, լազերէն, Ֆրանսերէն, չէրքէզերէն, տաղստաներէն, պոշնաքերէն, պուլկարերէն եւ գնչուերէն : Պոլսոյ տեղացի Լատիններն ու հայ կաթոլիկները, ինչպէս նաեւ մաս մը Հրեաներ Ֆրանսերէն կը խօսին : Մեր հայրենակիցներէն մէկ մասը ի ծնէ Թուրք ու իսլամ ըլլալով հանդերձ, Թուրքերէն մէկ հատիկ բառ չեն գիտեր :

Հէմշինի շատ մը իսլամներուն մայրենի լեզուն հայերէն է : 8 տարի առաջ Մալաթիայէն 7 ժամ հեռու, հանդիպեցայ գիւղացիի մը ու ճամբան հարցուցի, ինծի պատասխանեց.

— «Շէհրի նիյէմ, Թիւրքի նէմի տանէմ» — այսինքն՝ քաղաքացի չեմ, Թուրքերէն չեմ գիտեր :

Եաննայէն ու Կրետէէն եկող հայրենակիցները երբ իրարու քով գան, դեռ եւս կը նախընտրեն յունարէն խօսիլ : Սեւ Ծովու կողմերը, մանաւանդ Օֆի շրջակայքը, հօճաները՝ աղօթքի ատեն, քանի մը այէթ կարդալէ վերջ, կը նախընտրեն իմաստը յունարէնով բացատրել :

Սելճուքներու շրջանին, Անատոլու բնակող Յոյներն ու Հայերը Թուրքերէնը ընդունած էին իբրեւ մայրենի լեզու : Բայց, Սելճուքներուն յաջորդող Օսմանեան վարչութիւնը փոքրամասնութիւնները ամբողջովին իրենք իրենց գլխուն ձգած ըլլալով (?) անոնց աղօց յետոյ է որ յունարէն սորվեցուցին՝ Յունաստանէն եւ Կովկասէն եկող ուսուցիչները : Այս պարագան այնքան տարօրինակ արդիւնք մը յառաջ էր բերած որ՝ սակէ, օրինակ, յիսուն տարի առաջ Տրապիզոնի յոյն բնտանիքի մը հայրը մէկ հատիկ յունարէն բառ չէր գիտեր, ու, Աթէնք ուսանելու գացող ու վերադարձող իր զաւկին հետ, որ մոռցած էր Թուրքերէնը, չէր կրնար հասկցուիլ : Այս պարագան ես տարիներ վերջ, Տրապիզոնի երբեմնի կուսակալ Համդուլլահ Սըրրի փաշայէն լսած եմ :

Անցեալ դարու ընթացքին, իբրեւ արդիւնք Կովկասի գրաւման, հոն բընակող իսլամ բնակչութիւնը կարաւան կարաւան Թուրքիա գաղթեց ու խմբական ձեւով տեղաւորուեցաւ զանազան վայրեր : Անոնք դեռ եւս կը պահեն իրենց լեզուն ու բարքերը : Կարելի չէ ըսել որ անոնք կատարելապէս իւրացուցած են թրքութիւնը : Վերջապէս, այսօր, Թուրք հայրենակիցներու միջեւ լեզուի միութիւն մը գոյութիւն չունի : Մեր երկրին գերագոյն շահերուն տեսակէտէն զանազան ձեւի վնասներ ունեցող այս տարբերութիւնը վերցնելու միջոցը ո՞րն է : Հոս հոն՝ «Հայրենակից, Թուրքերէն խօսէ» ազդարարութիւնը կախելը բաւական չէ, փորձը ցոյց տուաւ արդէն : Հին ատեն, Ակնայ եւ Արաբկիրի կողմերը կարճ շրջան մը պետութիւն հաստատող Հայերը, որպէսզի տեղացի Յոյները հրաժարեցնեն յունարէն խօսելու իրենց յամառութենէն, անոնց լեզուները կը կտրէին : Այդ ձեւով, նոր ծնածները միայն հայերէն սորված են : Հայ – հռոմ ըսուածները ասոնք էին : Թուրքերէն չխօսիլ յամառողներու մասին նման միջոցի մը դիմել ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի այժմ : Բայց, պէտք չէ՞ր որ նոր տառը քիչ մը աւելի ընդհանրացուցած ըլլային՝ հայրենակիցներու միջեւ՝ լեզուի միութիւնը, թերթերը առնը մէկ կը գրեն թէ Հրեաները Թուրքերէնը պիտի ընդունին ու պիտի լքեն սպաներէնը, բայց պէտք է փաստը տեսնենք որ հաւատանք ըսուածներուն : Ընդհակառակն, կը տեսնուի որ անոնք, սպաներէնը ձգելով, Ֆրանսերէն կը խօսին : Այս բանը ամէն օր կը տեսնենք շոգենաւերուն, թրամուէյներուն, շոգեկառքերուն մէջ : Այս պարագային, կը մնայ կրթական գործավարութենէն խնդրել որ այս շատ կարեւոր խնդիրը ուսումնասիրէ ու լեզուի միութիւնը իրագործելու համար միջոցներ ձեռք առնէ :

ԾԻԾԱՂ

ԿԻՆԸ.— Բժիշկը ըսաւ որ ջուրերը երթամ նիհարնալու համար, դուն չես համակերպիր :

— Սիրելի կինս, կը սխալիս, ես քեզ այնչափ կը սիրեմ որ քեզմէ կրամ մը պակսիլը ինծի ցաւ կը պատճառէ :

×

— Հօրեղբայր, երազիս մէջ տեսայ որ ինծի պիսիքլէթ մը կը նուիրէիր :

— Տեսա՞ր, ի՞նչ առատաձեռն եմ, գնա մայրիկիդ պատմէ, որ ամէն տեղ ինծի համար «ծեր ագահը» կ'ըսէ :

տումէն ի վեր, երբեք այսքան վրդովուած չէր Մ. Նահանգներու հանրային կարծիքը։

*** Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ պատերազմական պարտքերու համար բանակցող անգլիական պատուիրակութիւնը կը ջանայ ձեւ մը գտնել, գործակցութիւն հաստատելու համար Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ միջեւ։

Ֆրանսայի ընկերվարականներուն պառակտումը

ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ ՎՏԱՐԵԼ ՌԸՆՈՏԷԼԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը երկուշաբթի օր բացառիկ նիստ գումարելով, քննեց ըմբոստ երեսփոխաններու խնդիրը եւ 3ի դէմ 24 ձայնով որոշեց «Նոյ. 4ի եւ 5ի ազգ. խորհուրդին առաջարկել որ յայտարարէ թէ Անկուլէմի ժողովին գործնապէս մասնակցող երեսփոխանները, ինչպէս եւ անոնք որ յայտնապէս եւ հրապարակաւ համաձայնութիւն յայտնած են անոնց, եւ որ կը պատկանին 28 անկարգապահներու փոքրամասնութեան, իրենք զիրենք դուրս ձգած են կուսակցութենէն»։

Այս որոշումը կը վերաբերի Ռընոտէլի, Մառքէի, Դէայէի, Տէլիգոյի, Տէայի եւ Լուիզ Լաֆոնի։

Միեւնոյն օրը, առանձին ժողով մը գումարեցին Ռընոտէլի կուսակիցները, ըստ Վի Սոսիալիսթի նախաձեռնութեամբ։ Ժողովականներէն մէկը յայտարարեց թէ «աշխարհի եւ Ֆրանսայի ներկայ կացութեան մէջ, իրենց համար անկարելի է հրաժարիլ իրենց տեսակէտներէն եւ գործունէութենէն»։ Ուրիշ մը յայտարարեց թէ Սէնի շրջանային վարչութիւնը պահանջած է հրաժարիլ երեսփոխանութենէ, բայց ինք մերժած է։ Բուռն ճառ մը խօսեցաւ Գ. Տէա, յայտարարելով թէ կուսակցութեան վարիչները կը նմանին «անտուններու մէջ զետեղուած մոմիաներու»։ Եւ յայտարարեց.

— «Ես կը թօթվեմ իմ ոտքերուս փոշին այս տան դուռներուն առջեւ, երթալու համար դէպի ապագան»։

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Գ. Ռընոտէլ, յայտարարելով.

— «Կ'ըսեն թէ մենք մեզ դուրս ձգած ենք կուսակցութենէն։ Ո՛չ։ Մեզ դուրս պիտի ձգեն կուսակցութենէն։ Այն վայրկեանին որ մեզ վտարեն, մենք պիտի վերակազմենք բոյն մը ուր մեր ընկերվարական սիրտերը պիտի կրնան գտնել իրար։ Իրենց կը թողունք վճիռը»։

Ուրբաթ օր նոր ժողով մը պիտի գումարուի, որուն պիտի մասնակցին գաւառի պատուիրակները։

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԵՒ ԵՐԵՔ ԶՈՀ

Ֆրանսացի օդանաւորդ Գաստոն Շառլ տը Վէրնէյլ, որ Թունուզէն Փարիզ կը վերադառնար «Պիարից» օդանաւով, զոհ գնաց ահռելի արկածի մը, իր մեքենավարին եւ անթել հեռագրիչին հետ։

Օդանաւը Տիժոն հասաւ երկուշաբթի եւ ծխնամբրիկի բռնուեցաւ։ Ուզեց վար իջնել Տիժոնի մօտ, բայց վար ինկաւ եւ ջարդուփշուր եղաւ քաղաքին եւ Պլէզի Պայի միջեւ։ Անվնաս մնացած էր միայն յետնամասը, ծառերու միջեւ։ Երեք ուղեւորները վայրկենապէս մեռած էին եւ իրենց մարմինները անճանաչելի դարձած էին։ Վէրնէյլի երիկամունքը ճեղքուած էր եւ սրունքները կտրուած էին։

Դժբախտ օդանաւորդը պատերազմին մասնակցած էր իբրեւ հեծելազօրքի սպայ եւ օդանաւորդութեան մէջ մտաւ 1915ին։ Զինադադարէն յետոյ ընկերութիւն մը կազմեց, օդանաւային փոխադրութեան համար։ Իր հաշւոյն Թըրիզներ կատարած էր Փարիզէն Աստրա Ալէպա (Հայաստան) եւ ուրիշ վայրեր։ Ծնած էր 1894ին։

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԾՐԱԳԻՐ ԿԸ ՄՇԱԿԷ

Նոր դահլիճը իր առաջին ժողովը գումարեց երկուշաբթի օր, նախագահութեամբ վարչապետ Գ. Սառոյի, որ պարզեց նախարարական յայտարարութեան գլխաւոր գիծերը։ Ելմտական նախարարն ալ ներկայացուց ելմտական կացութիւնը։ Հինգշաբթի օր նոր նիստ մը պիտի գումարեն, իսկ ուրբաթ պիտի ներկայանան խորհրդարանին։

Դահլիճին ելմտական ծրագիրը կը ձգտի զարկ տալ տնտեսական գործունէութեան, կազմակերպելով հանրօգուտ շինութիւններ՝ լայն աստիճանի մը վրայ եւ գաղթավայրերու եկամուտի աղբիւրները։ Այս ձեռնարկներէն յետոյ, միջոցներ պիտի խորհին կարգ մը տուրքեր կրճատելու։

«ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ»

Երկուշաբթի օր, Ֆաշական յեղաշրջման 11րդ տարեդարձին առթիւ, տեղի ունեցաւ «հարսանեկան տօնավաճառը», — նոր հաստատուած տօն մը, քաջալերելու համար ամուսնութիւնները։ Եօթը հարիւր զոյգեր, որոնք նոյն առտուն պսակուած էին իրենց թաղի եկեղեցիներուն մէջ, ներկայ եղան հանդիսաւոր պատարագի, Ս. Մարիամ եկեղեցին մէջ։ (Այս եկեղեցին կը յատկացուի միայն ազգային տօներու)։ Պատարագիչն էր արքեպիսկոպոս մը։ Եկեղեցին զարդարուած էր ծաղիկներով։ Մասնաւոր տեղեր վերապահուած էին կառավարութեան եւ կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն։

Արարողութիւններէն վերջը, 1400 նորապսակները թափօր մը կազմեցին քաղաքին փողոցներուն մէջ, շրջապատուած Ֆաշական կազմակերպութիւններով, եւ գացին Տափոլարոմօ, որ զարդարուած էր Մուսոլինիի մեծադիր կենդանագրով։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը ճառ մը խօսելով, իւրաքանչիւր ամոլի յանձնեց 500 լիրէթ։ Քաղաքին կառավարիչն ալ ծաղիկներ նուիրեց, քաղուած՝ Հռոմի պարտէզներէն։ Անհամար բազմութիւն մը կը ծափահարէր նորապսակները։ Գաւառներու մէջ ալ նմանօրինակ հանդէսներ տեղի ունեցան, ի պատիւ 2500 ամոլներու։

Այս տօնը եւ պարգեւը հաստատած է Մուսոլինին։ Պարգեւին մնացորդը պիտի յանձնուի դեկտ. 24ին։

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քրիստափոր խումբը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

Ապառաժ խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, ընկ. Ռ. Լուսարեւեանի բնակարանին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՂՈՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ նոր հասցէն է՝

Grand Hôtel Atlas. Blida, Algerie.

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃԱՂԱՏ ՄԵՔՍԻԿԱՑԻՆ

Մեքսիկացին գրպանը խառնեց եւ տրցակ մը բանալի հանեց։ Մէկ – երկուքը փորձեց եւ վերջապէս յաւագոյնը գտաւ։ Պայուսակը թխուած էր հագուստներով։

— Պատրաստ հագուստներ, ըսաւ արհամարհանքով, դուրս հանելով պայուսակէն։ Կը տեսնէք, սուղէն աժանը չըլլար։ Եւ յետոյ, մարդ կամ ազնուական կ'ըլլայ կամ չըլլար։

— Անհրաժեշտ է՞ այդքան խօսիլ։

— Պզտիկ վտանգ մը միեւնոյն տպաւորութիւնը չըներ ամէն մարդու վրայ։ Այդ կը գրգռէ զիս, բայց դուք, բարեկամ, կարծես բոլորովին կը սրտնեղիք։

— Խնդիրը այն է որ, վարժուած չեմ, պատասխանեց Էշընտէն միամտօրէն։

— Պարզապէս ջիղերու խնդիր է։ Միեւնոյն առեն հագուստները կը խուզարկէր անհամբերանքով, մէկիկ մէկիկ դուրս հանելով պայուսակէն։ Աչքին բան չէր վրիպեր, ոչ իսկ թուղթի կտոր մը։ Այն առեն դանակը առաւ եւ պայուսակին պաստառը ճեղքեց։ Աժաննոց ապրանքներուն պէս կաշին փակած էր եւ կարելի չէր բան մը պահել հոն։

— Հոս չեն թուղթերը եւ սակայն մի միայն իր սենեակին մէջ կրնան ըլլալ։

— Վստահ է՞ք որ ոչ եւ է գրասենեակի մը յանձնած չէ զանոնք։ Օրինակի համար հիւպատոսարաններէն մէկուն։

— Այչքա վայրկեան մը չեմ հեռացուցած զինքը, բայց անիծուած առնէն։

Մեքսիկացին բացաւ պահարանը եւ դարակները։ Գետինը գորգ չկար։ Մահճակալին տակ նայեցաւ, անկողնին մէջտեղը։ Իր սեւ աչքերը սենեակին չորս կողմը պտտեցուց թաքստոց մը գտնելու համար։

— Իսկ եթէ պարզապէս պանդոկին գրասենեակը յանձնած է։

— Պէտք դիտնայի, մնաց որ այդ խելքը չէր կրնար ունենալ, բան չեմ հասկնար։

Ու՞ր գտնել գաղտնիքին բանալին։

— Դուրս ելլենք, առաջարկեց Էշընտէն։

— Վայրկեան մը։

Մեքսիկացին ծունկի եկաւ, մեծ խնամքով ծալլեց հագուստները եւ պայուսակը շտկեց։ Գոցեց զայն եւ ոտքի ելաւ։ Ցետոյ մարեց լոյսը, կամացուկ մը դուռը բացաւ եւ ակնարկ մը նետեց դուրսը։ Նշան ըրաւ Էշընտէնի եւ սահեցաւ նրբանցքին մէջ։ Ցետոյ գոցեցին դուռը եւ վերադարձան Էշընտէնի սենեակը։ Նիգը քաշելէ վերջ Էշընտէն սրբեց ճակատը եւ ձեռքերը։

— Փառք Աստուծոյ, ազատեցանք։

— Իրաւ է որ վտանգի նշոյլը չկար։ Բայց հիմա ի՞նչ պիտի ընենք։ Գնդապետը պիտի կատղի լսելով որ փաստաթուղթերը չենք կրցած ձեռք անցընել։

— Ժամը 5ին շոգեկառքով Հռոմ պիտի երթամ։ Հոնկէ պիտի հեռագրեմ իրեն, իր հրահանգները առնելու համար։

— Շատ լաւ, ես ալ ձեզի հետ կը մեկնիմ։

— Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար որ անմարէիք հեռանալ այս երկրէն։ Վաղը շոգենաւ մը կայ Պարչելոնայի համար։ Ի՞նչու առնել չէք մեկնիր։ Եթէ պէտք ըլլայ ես կուղամ ձեզ կը գտնեմ։

Զօրավարը ժպտեցաւ։

— Շատ կ'աճապարէք զիս ճամբելու համար, այդպէս թող ըլլայ։ Ձեզ ուզեր խանգարել բաղձանք մը որ կ'արդարանայ ձեր անփորձութեամբ։ Պարչելոնա կ'երթամ։ Սպանիոյ համար վիզէ ունիմ։

Էշընտէն ժամացոյցը նայեցաւ։ Ժամը երկուքը անցած էր։ Տակաւին երեք ժամ պէտք էր սպասել։ Ընկերը սիկառէթ մը փաթթեց։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, թեթեւ ճաշ մը ընե՞նք։ Գայլի ախորժակ ունիմ։

Ուտելու գաղափարն իսկ զզուանք պատճառեց Էշընտէնի։ Ընդհակառակն առողջ ծարաւ էր։ Մեքսիկացիին հետ դուրս ելլելը շատ գործին չէր գար, բայց պանդոկին այս սենեակին մէջ մինակ մնալը կը սարսափեցնէր զինքը։

— Ու՞ր երթանք այս ժամուն։

— Ինծի հետ եկէք։ Ես բան մը կը գտնեմ։

Էշընտէն գլխարկը դրաւ եւ առաւ պայուսակը։ Վար իջան։ Բակին մէջ յարդէ աթոռի մը վրայ, դռնապանը խոր քունով մը կը քնանար։ Գրասենեակին առջեւէն անցած առեն Էշընտէն իր տուփին մէջ նամակ մը նշմարեց։ Իր հասցէին էր, առաւ զայն։ Առանց աղմուկի դուրս ելան։ Էշընտէն նամակը բացաւ։ Հիւպատոսարանէն էր եւ կը գրէր. «Ներփակ հեռագիրը այս իրիկուն եկաւ, եւ որովհետեւ սախպաղական էր, ձեր պանդոկը ղրկեցի»։

Անկասկած նամակը կէս գիշերին բերած էին, երբ Էշընտէն կը սպասէր իր սենեակին մէջ։ Աչքէ անցուց հեռագիրը, ծածկագիր էր.

«Լաւ, յետոյ կը նայինք», ըսաւ ինքնիրեն եւ գրպանը խօթեց։

Զօրավարը ուղղուեցաւ ամայի փողոցներու բաւիղին մէջ, կարծես ճամբան շատ ծանօթ ըլլար իրեն, իսկ Էշընտէն կը շտապէր իր ետեւէն։ Վերջապէս կասկածելի անել փողոցի մը մէջ նշմարեցին կապելայ մը։ Մեքսիկացին ներս մտաւ։

— Ռիցին չի նմանիր, բայց այս ժամուն միայն այս կարգի տեղ մը կրնանք բան մը գտնել ուտել։

Ազատ երկար սրահին խորը, անարժէք պատանի մը դաշնակ կը զարնէր։ Նստարանները կը կէէին պատին կրթնած, արմունկները սեղանին վրայ իրար սեղմուած խմողներու ծանրութեան տակ։ Պառաւ, ծեփուած, չասեցիլ կիները անձնատուր եղած էին ազմկալից զուարթութեան։ Երբ Էշընտէն ու Մեքսիկացին ներս մտան, բոլոր աչքերը իրենց յառեցան եւ նստած առեն Էշընտէն զգուշացաւ, չհանդիպելու համար այդ դիմքի նայուածքներուն։ Դաշնակահարը եղանակ մը սկսաւ եւ անմիջապէս շատ մը զոյգեր ոտքի ելան։ Բաւական նաշտեր այլ չկար։ Քանի մը միասին կը պարէին։ Զօրավարը ապսակ մաքառնի եւ շիշ մը գինի պատուիրեց, իսկ մեծ գաւաթ մը անյապաղ կուլ տուաւ։ Ցետոյ սկսաւ աչք նետել իր դրացուհիներուն։

— Կը պարէ՞ք, հարցուց Էշընտէնին։ Պիտի կանչեմ այս աղջիկներէն մէկը։ (Շար.)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

2 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2553

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻԲՐԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Այժմէական խնդիր մը — Թրքական տասնամեակը — ստիպեց ընդհատել մեր խորհրդածութիւնները՝ Բարեգործականի Հոկտ. 3 Թուակիր լուսաբանութեան մասին:

Մեր վերջին խմբագրականով (28 Հոկտ.), դիտել կուտայինք թէ՝ Բարեգործականը, իր կրթական ծրագրով, կը ձգտի, ամէն բանէ առաջ, իր կամքը պարտադրել ազգային մարմիններուն:

Այս առթիւ, յիշած էինք Սելանիկի եւ Հալէպի օրինակները:

Սելանիկի՝ Թաղ. Խորհուրդը ստիպուեր է համակերպիլ տրուած «հրաման»ին, չզրկուելու համար տարեկան նպաստէն: Իսկ Հալէպի Քաղաք. Ժողովը մերժած է Բարեգործականի առաջարկը, յարմարցնելով Թեմերուն որ չընդունին պայմանաւոր նպաստները:

Ցաւալին լուր չունինք միւս գաղութներէն: Բայց, Սելանիկի եւ Հալէպի օրինակները բաւական են, ապացուցանելու համար թէ՝ Բարեգործականի Դիւանը այսպէս կոչուած կրթական ծրագրով կը ձգտի.

1. Գանձիկ սակարկութեան մը ենթարկել գաղութներու կրթական գործը, առանց կշռելու հետեւանքները:

2. Թեւ թիկունք հանդիսանալ գոյնզգոյն դիմակաւորներու եւ խմբակներու: (Չե՞ն ճանչնար, օրինակ, Սուրիոյ համար նշանակուած կրթական քննիչը, որ հայերէն անգամ չսորվեցաւ, Եգիպտոսի ամէնավաւեր թերթին խմբագրութեան մէջ):

3. Սորվեցնել մասնաւորապէս չունեւոր գաղութներու ազգ. մարմինները,— Քաղաք. Ժողով, Թաղ. Խորհուրդ կամ Հոգաբարձութիւն, — քծէ բերնէ բերելով ժողովուրդէն հաւաքուած եւ իր միջոցաւ բաշխուած նպաստներ:

4. Սորվեցնել ուսուցչութիւնը, հաւատաքննութեան ենթարկելով եւ լայն ասպարէզ բանալով «Թալլաքեար վարժապետ»ներու:

5. Ազճատել նոր սերունդը, ամիրայական բարքերու բորբոսը ցանելով եւ ցանել տալով անոր վրայ:

Կրթական ծրագիրը կազմուած է մէկ տարուան համար, իբրեւ ժամանակաւոր փորձ:

Եւ սակայն, առաջին օրէն իսկ, ան չեղեցաւ իր նպատակէն, եւ հեղինակները ցոյց կուտան թէ բարիքէ աւելի չարիք պիտի պատճառէ:

×

Բարեգործականի Դիւանը ի զուր օգնութեան կը կանչէ Միացեալ ընկերութիւնը, ուզելով այն տպաւորութիւնը ձգել թէ անոր համբան է որ կը շարունակէ:

Միացեալը ունէր աւանդութիւններ եւ առաքինութիւններ, որոնք դժուար կը բուսնին Բարեգործականի գրասենեակներուն մէջ:

Ժողովրդական կազմակերպութիւն մըն էր Միացեալը — ինչպէս Ազգանուէրը,— յառկապէս նուիրուած դաստիարակութեան եւ այստ՝ նպաստընկալ հօտ մը հասցնելու փորձութենէն:

Մինչդեռ Բարեգործականը, «ի միջի այլոց» զբաղելով դաստիարակութեամբ, կ'ուզէ իր ամիրայական դրոշմն ալ տարածել ամէն գաղութ եւ դպրոցէ դպրոց:

Լուսաբանութեան մէջ, տեղ մը կը կարդանք.

— «Եթէ իր (Միութեան) հայեացքներում եւ տեսակէտներում համաձայն չենք լարել ու վարել իր կրթական ձեռնարկները, այդ բանը չի նշանակեր թէ կը բանադատենք որ մեր ծրագիրը ընդունուի ամբողջապէս»:

Բայց, անպարտելի կեղծիք մըն է այս: Օրինակներ յիշեցինք արդէն, եւ հետզհետէ կը ներկայացնենք ուրիշներ ալ, երբ ամբողջովին գործադրուի կրթական ուղեգիծը:

Հարց մը եւս.— Բարեգործականը տեղի – անտեղի կը պարծենայ իր ընդհանրական եւ անխտրական հանգամանքով:

Արդ, ո՞վ կազմեց այս կրթական ծրագիրը: Նոյնիսկ անոնք որ հրաւիրուած էին, իսկապէս միայն ձեռնհասնե՞րն էին, կամ փափաք ունեցա՞ն խորհրդակցութեանց մասնակցելու եւ տեսակէտ յայտնելու...

Մէկ խօսքով, մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուին այս տնավարի ունակութիւնները: Մանաւանդ որ, ներկայ պարագային, հարցը կապ ունի ամբողջ սերունդի մը կրթութեան, այլեւ Բարեգործականի ժողովրդականացման հետ:

Ու վերջապէս, ծիծաղելի չէ՞ սահմանուած կրթական վարկը,— տարեկան 4200 անգլ. ոսկի:

Ի՞նչ կը ներկայացնէ այս գումարը, առերլինի ներկայ սակով, նոյնիսկ ամէնէն չքաւոր գաղութին մէջ:

Որո՞ւն համար գաղտնիք է որ այդ գումարին խոշոր մէկ մասը պիտի հալի զանազան պաշտօններով եւ ճամբորդութիւններով, չորմելի բաժին մը ձգելով բուն կրթական գործին:

Բարեգործականը յաճախ «լիազօր»ներ ղրկած է Ցունաստան եւ Սուրիա: Եթէ Աքուէր Ալպանի նատողները չեն գիտեր, գոնէ անոնք տեսած եւ պատմած են թէ՝ ի՛նչպիսի պայմաններու մէջ կը գտնուին «դպրոց» կոչուած «թէփօ»ներն ու ախոռները:

Մարդիկ հազարաւոր մանուկներ կը դաստիարակեն հասարակ տաղաւարներու մէջ, առանց դասարանի, եւ այնպիսի գրասեղաններով — եթէ ունին — որոնք օգտակար կրնան ըլլալ միայն իբրեւ վառելափայտ:

Բարեգործականի Դիւանը սակարկութեան չի մտներ, երբ իշխանաւորներ կը գտնէ դիմացը (Երեւան): Բայց Ծայլոքի հոգեբանութեամբ կը շարժի, երբ անճար գաղութներ են որ աջակցութիւն կը խնդրեն, իրենց կարելին գործադրելէ յետոյ: Միմիայն պակասները լրացնելու ակնկալութեամբ:

Հաւատա՞նք թէ Բարեգործականի բարեկամները կը բարեհաճին նկատողութեան առնել այս «Թշնամական» արտայայտութիւնները...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՕԴԱՆԱՒ ՆՍՏԷՔ

—o—

— Մի՛ վախենաք, օդանաւով նամբորդեցէք, կը գրէ անգլերէն թերթ մը:

Եւ շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ, հաստատելու համար թէ օդանաւը երկաթուղիին, կամ շոգենաւին չափ ապահով է այսօր:

Ահաւասիկ իր ապացոյցները.—

Անգլիոյ մէջ արձանագրուած ինքնաշարժներուն թիւն է 1,014,026: Եթէ իւրաքանչիւր կառք տարեկան միջին հաշւով 10,000 մղոն նամբայ կտրէ, ուրեմն ընդհանուրին գումարը պիտի ըլլայ 10,140,260,000 մղոն:

Այս ինքնաշարժները 1932ին 5745 հոգի ջարդած են Անգլիոյ նամբաներուն վրայ, այսինքն իւրաքանչիւր 1,765,059 մղոնին *մէկ մարդ*:

Միւս կողմէ ո՛չ – զինուորական օդանաւերը թռած են 3,119,000 մղոն եւ արկածով մեռած են միայն երեք *հոգի*, այսինքն *մէկ հոգի* իւրաքանչիւր 1,039,666 մղոնին կամ ամէն 10396 ժամը անգամ մը, եթէ հաշուէք որ սովորական օդանաւի մը արագութիւնն է ժամը 100 մղոն: Բայց, օրական երկու ժամ թռելու պայմանաւ, 5198 օր պէտք է անցընել օդին մէջ այս գումարին հասնելու համար, այսինքն մօտաւորապէս 14ուկէս տարի:

Հետեւաբար օդերուն մէջէն դրախտ — կամ դժոխք — երթալու պատեհութիւնը հասարակ մահկանացուին կը ներկայանայ ամէն 14 տարին մէկ անգամ: Գոնէ այսպէս է Մեծն Բրիտանիոյ մէջ:

Աւելին կայ: Լոյտ ընկերութիւնը ձեր կեանքը կ'ապահովագրէ 1000 ստեռլինի, օրական մէկ շիլինի փոխարէն, եւ վստահ կրնաք ըլլալ որ ան իր գործը գիտցող ընկերութիւն է:

— Շատ յա՛ւ, բայց եթէ օդանաւը վար իյնայ, ես չմեռնիմ, բայց ոտքս կոտրի կամ քիթս ջախջախուի...

Այս մասին ալ կասկած մի՛ ունենաք, կ'ըսէ թերթը եւ կուտայ նոր փաստ մը:

Արքայական Օդանաւային Ընկերութեան նամբաներուն վրայ ո՛չ մէկ արկած պատահած է 1932ին, երբ օդանաւերը թռած են 9,611,000 մղոն եւ փոխադրած են 45,000 մարդ... կամ անասուն:

Ուրիշ փաստ: 1928ին աշխարհի օդային նամբաներուն երկայնութիւնն էր 9000 մղոն, 1933ին 200,000: 1928ին աշխարհի ո՛չ – զինուորական օդանաւերը թռած են 38 միլիոն մղոն, իսկ այս տարի հաւանական է որ ընդհանուր գումարը ըլլայ 100 միլիոն մղոն:

×

Օդանաւը թանկագին առաւելութիւններ կը ներկայացնէ նաեւ Հայերուս համար:

Նախ, օդանաւով պէտք է նամբորդենք մենք ալ, որպէսզի... ժամանակ խնայենք:

Շոգեկառքէն կամ շոգենաւէն աւելցած ժամանակը կը յատկացնենք մեր ներքին կռիւները բազմապատկելու եւ զարգացնելու:

Ցետոյ, օդին մէջ քաղաքական տարբեր հոսանքի պատկանող անհատները կը բաբեկամանան անպատճառ: Ա՛լ չեն վիճաբանիր դրօշակին, ներգաղթին կամ Մայիս 28ին մասին:

Փաստաբնի է նոյնիսկ որ ռամկավարը նամբորդէ միշտ երկու, երեք Դաշնակցականի հետ, որովհետեւ Ռամկավարին խօսք հասկցնելու համար մէկ հոգին բաւական չէ...

Երրորդ, օդէն նամբորդելով Դաշնակցականները կը զարգացնեն «բարձրէն նայել» ու առաքինութիւնը, իսկ ռամկավարները գործքով կը համոզուին թէ քանի մղոն վարերը կը գտնուին «Ապագայ»ն, «Արեւ»ը կամ «Պայքար»ը:

ԺԻՐԱՅՐ

ԱՅՍ ԷՐ ՊԱԿԱՍ...

Կ'իմանանք թէ Լաֆայէթի շրջանակէն 15 հայ առեւտրականներ, որոնք ազգային կեանքի մէջ ալ ծանօթ են, շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղած են Մ. Քէմալի, թրքական հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆ ՈՒ ԲԱՆԱԿԸ

—•—

ՕԴԱՆԱՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վորոշիլով, Խորհրդային Միութեան պատերազմական եւ ծովային գործավարը, որ նախագահն է Թրքական Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ Էնկիւրի ղրկուած պատուիրակութեան, խորապէս ազդուելով զօրահանդէսէն, յայտարարեց թէ Թրքական բանակը ոչ մէկ բանով ետ կը մնայ եւրոպականէն որ եւ է բանակէ, արժէքի տեսակէտով: Աւելցուց թէ ընդհակառակն շատ մը բանակներ կը գերազանցէ իր զինուորական ոգիով, խանդավառութեամբ եւ հայրենիքը պաշտպանելու պատրաստակամութեամբ:

Եզրակացնելով, Պ. Վորոշիլով չեշտեց թէ Թրքական բանակը պահակ մըն է որուն կարելի է վստահիլ Հանրապետութեան անկախութիւնը եւ թէ ան միեւնոյն ատեն կը կազմէ զօրաւոր նեցուկ մը խաղաղութեան:

⁂ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ՝ Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, ծանօթ խրախճանքներէն զատ, տեղի ունեցաւ բազմաթիւ ցուցահանդէսներու, դպրոցներու, գործարաններու, կամուրջներու եւայլն բացումը: Կեսարիոյ մէջ բացուեցաւ օդանաւի գործարան մը, իսկ Էնկիւրիի մէջ, հողագործական կաճառ մը: Ընդէր փաշա անձամբ կատարեց այս վերջին հաստատութեան բացումը: Ներկայ էին խորհրդային պատուիրակութիւնը, դեսպանները, կառավարութեան անդամները եւ բազմաթիւ հիւրեր, որոնք թէյասեղանի հրաւիրուեցան բացումէն յետոյ:

«Խալք» կուսակցութիւնը բեմեր հաստատած էր բոլոր քաղաքներու եւ գիւղերու փողոցներու մէջ, ուր խանդավառ ճառեր խօսուեցան: Վերջին օրը, 31 Հոկտեմբեր, հարիւր հռետորներ խօսեցան Էնկիւրիի մէջ:

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

900 ՀՐԵԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, պաշարման վիճակ հրատարակուած է Պաղեստինի մէջ: Օրէնքին համաձայն, մարզպանը իրաւունք ունի գրաքննութիւն հաստատելու, ձերբակալութիւններ, բանտարկութիւններ, վտարումներ և աքսորներ կատարելու եւ հսկողութեան տակ առնելու նաւահանգիստները, ինչպէս եւ հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները: Իրաւունք ունի նաեւ միջամտելու առեւտուրին, արտածման եւ ներածման:

Մարզպանը անձամբ այցելեց պետական հիւանդանոցը, եւ յետոյ ընդունեց արաբ կիներու պատուիրակութիւն մը, հաւաստիքներ տալով:

Անգլիական գրահապատ ինքնաշարժներ հասան Կազա, ուր կը գտնուի բրիտանական օդանաւային կայանը:

⁂ Մարզպանը Հոկտ. 31ին կատարեց Հայֆայի նոր նաւահանգստին բացումը: Կարելի եղածին չափ կրճատուած էր պաշտօնական արարողութիւնը, որպէսզի համախմբում տեղի չունենայ:

Նոր նաւահանգիստին քարափը, որ սկսաւ շինուիլ 1929ին, ունի երկու քիլոմեթր երկայնութիւն: Ծախքը եղած է 1,250,000 ստեռլին: Նոր նաւահանգիստը մասնաւորապէս պիտի ծառայէ նաւթին, հնդկական լեմոնի եւ մանաւանդ քարիւղի արտածման: Այստեղ պիտի վերջանայ Մուսուլի նաւթագիծը:

⁂ Պաղեստինի կառավարութիւնը յանձն առած ըլլալով ընդունիլ «Փոլոնիա» շոգենաւին տարած 900 հրեայ գաղթականները, եգիպտական կառավարութիւնը արտօնեց որ անոնք առժամապէս ցամաք հանուին Փորթ Սաիտի մէջ: Երբ կացութիւնը խաղաղի, այս գաղթականները Պաղեստին պիտի փոխադրուին ցամաքի նամբով:

⁂ Անգլիոյ գաղթային նախարարը յայտարարութիւն մը ուղղեց Պաղեստինի ժողովուրդին, ազդարարելով թէ կառավարութիւնը ամբողջութեամբ պիտի գործադրէ հոգատարութիւնը, որ Անգլիոյ յանձնուեցաւ 13 տարի առաջ: Այս առթիւ կ'ըսէ.— «Հոգատարութիւնը յանձնառութիւններ կը պարտադրէ Արաբներուն եւ Հրեաներուն հանդէպ: Մէկ կողմէ, ան կը տրամադրէ դիւրացնել հրէական ազգային բոյնի մը հաստատումը Պաղեստինի մէջ, միւս կողմէ կը պարտադրէ ապահովել Պաղեստինի բոլոր բնակիչներուն իրաւունքները: Այս երկու յանձնառութիւնները պիտի կատարուին բարեխղճօրէն: Միեւնոյն ատեն, հոգատար իշխանութիւնը պարտաւոր է յարգել տալ բարեկարգութիւնն ու օրէնքը եւ այդ էական պարտականութիւնը պիտի կատարէ առանց ընկրկելու»:

⁂ Պաշտօնական հեռագրի մը համաձայն, վերջին խռովութեանց զոհերուն թիւն է 21 հոգի սպաննուած կամ վէրքերէն մեռած, 92 հոգի ծանրապէս եւ 87 հոգի թեթեւապէս վիրաւորուած: Այս հաշիւին մէջ են ոստիկաններն ալ:

Գերման թղթակիցները պիտի վերադառնան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կարգադրուած է ռուս եւ գերման թղթակիցներու խնդիրը: Խորհրդային թերթերը եւ հեռագրական գործակալութիւնները արտօնուեցան մասնակցելու Լայփցիկի հրկիզման դատավարութեան: Խորհրդային իշխանութիւնն ալ իր կարգին ետ առաւ գերման թղթակիցներու դէմ հաստատուած արգելքը:

Գերմանիոյ արտ. նախարարը Թուրքիա՞ կ'երթայ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կ'իմանայ թէ Նէօրաթ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, Էնկիւրի պիտի երթայ յառաջիկայ տարի, եթէ կարենայ բացակայիլ Պերլինէն:

Թղթակցին կարծիքով, այս մասին խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են անցեալ օր, Պերլինի թրքական դեսպանատան մէջ կատարուած ընդունելութեան առթիւ: Ընդունելութեան ներկայ էին Ֆոն Նէօրաթ, փոխ – վարչապետ Ֆոն Փափէն եւ ուրիշ նախարարներ, շնորհաւորելու համար թրքական Հանրապետութեան տասնամեակը: Հիթլէրական կուսակցութիւնն ալ փառաւոր ցոյց մը կազմակերպած էր, ի պատիւ դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշայի: Հիթլէրի մարտական խումբերուն հրամանատարը եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր այցելեցին դեսպանատուն, ամբողջ Հիթլէրական երիտասարդութեան ողջոյնը հաղորդելով: Պատուոյ նուագախումբ մը Հիթլէրական, թրքական եւ Գերմանիոյ ազգային քայլերգները հնչեցուց, իսկ Թուրք դեսպանը, որ զինուորական համազգեստ հագած էր, աչքէ անցուց մարտական խումբերու շարքերը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մ. ԱԶԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

»»»•«««

ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԵԶՐԱԿԱՑՆԷ ԹԷ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾ Է

«Էլ Ահրար»ի դատական խմբագիրը, Թերթի 23 Հոկտեմբերի թիւին մէջ, հիմնուելով հարցաքննիչ դատաւորին եւ ոստիկանութեան տեղեկագիրներուն եւ եզրակացութեանց վրայ, որոնց ծանօթացած է ինք, մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ Մ. Ազազարեանի սպանութեան շարժառիթներու մասին.—

Խմբագիրը յիշելէ վերջ թէ՝ ցարդ մամուլի մէջ երեք պատճառներ ցոյց կը տրուէին այդ ոճրի շուրջ — կուսակցական, կնոջական եւ անհատական — կը յայտնէ որ դատաւորները առուգած են երրորդ պատճառը և համոզուած որ կնոջական եւ կուսակցական խնդիր չկայ, այլ զուտ անհատական հանգամանք ունի ոճիրը:

Համաձայն դատական քննութեանց, կ'աւելցնէ խմբագիրը, անցած Մայիսին, համայնավարական տօնին օրը, 15 համայնավարներ յարձակած են իրենց ոճրագործ ամբաստանուած Յակոբին վրայ եւ մահացու կերպով վիրաւորած զայն: Վերջը Յակոբ հիւանդանոց փոխադրուած է եւ հոն կենաց ու մահու միջեւ տարուբերուելէ վերջ, դուրս ելած եւ համայնավարներու դատավարութեան միջոցին յայտարարած է թէ ինք ոչ դատ ունի և ոչ ալ կը ճանչնայ իր վրայ յարձակողներուն ինքնութիւնը: Խմբագիրը ասկէ վերջ կը բացատրէ թէ՝ Յակոբ ինչպէ՞ս փշրուած կը զգար իր արժանապատուութիւն ու երիտասարդական պատիւը այդ յարձակումէն վերջ եւ չէր ուզեր դատարանով պատժել ոճրագործները, որովհետեւ գիտէր որ բոլշեւիկներու հանդէպ շատ ներողամիտ է արդարութիւնը Սուրիոյ մէջ:

Քննութեանց շնորհիւ, դատաւորները իմացած են որ Յակոբ այդ թուականէն սկսեալ որոշած էր փոխ վրէժի դիմել եւ միշտ գլխիկոր ու մելամաղձոտ կը թափառէր եւ մարդու մը հետ տեսակցելու կ'ամչնար: Ցաճախ ան Ազազարեանի տան բոլորտիքը կը շրջէր, որովհետեւ, կ'ըսէ խմբագիրը, լաւ գիտէր որ համայնավարական կազմակերպութիւնն ու այդ յարձակումները կազմակերպողը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Ազազարեանը:

Այդ բոլոր մանրամասնութիւնները թուելէ եւ յիշելէ վերջ դատական հարցաքննութեանց եզրակացութիւնները, «Էլ Ահրար»ի դատական խմբագիրը կ'ըսէ.

— «Յայտնի է այլեւս որ հասարակ ոճիր մըն է եղածը եւ հանգուցեալ Ազազարեան զոհ գացած է իր սիրած համայնավարութեան, որուն քարոզիչը ու տարածողը եղած էր ինք»:

«L'Orient» 24 Հոկտեմբեր թիւին մէջ կը գրէ.

— Կը թուի թէ ոճրագործ Արթին Գասպէրեան կը գտնուի ամենուրեք: Ծանուցած չէ՞ին թէ ան ձերբակալուած էՀիւսիսային Սուրիոյ՝ Անտիոքի շրջակայքը: Տեղեկացուցած էին նաեւ թէ ան անցած է Պաղեստինի սահմանը: Այժմ կը կարծեն որ Ճէպէլ Տրիւզ կը գտնուի:

ՍԱՌԷ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Էֆքի դատարանը մահուան դատապարտեց փաստաբան Սառէն, իսկ տասնական տարի բանտարկութեան Շմիտ եղբայրները, որոնք ահաւոր ոճիրներ գործած էին:

Մանրամասնութիւնները կարդալ Բ. էջ, «Քասմենեյի ոճիրի մը դատը»:

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Թիրանայէն կը հեռագրեն Հոկտ. 31 թուականով.—

Վերջին օրերու տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով, յորդեցաւ այն հեղեղատը որ կ'անցնի Փէրմէթի քաղաքէն: Քանի երկու տուներ փլան: 26 հոգի մեռած եւ 4 հոգի վիրաւորուած են: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, ժողովուրդին օգնելու համար:

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

ՊԵՐԹՐԱՆ ՊԱՐԷՅԼ

Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հինաւուրց բարեկամներէն եւ անձնուէր պաշտպաններէն մէկն է որ կ'անհետանայ յանձին Պէրթրան Պարէյլի, վերջիններէն մէկը այն ազնուական դէմքերէն որոնք ոչ թէ ժամանցի համար, յետին հաշիւներով կամ պարզապէս շահու ակնկալութեամբ կապուած էին մեր դատին՝ այլ տարուած խոր համոզումներէ, բացարձակ անշահախնդրութեամբ, արդարութեան սիրոյն համար:

Իր կեանքին լաւագոյն մասը, 30 երկար տարիներ ամբողջ, անցուցած էր Պոլիս, ոչ թէ փղոսկրեայ աշտարակի մը մէջ առանձնացած, այլ խառնուած ժողովուրդին, Թուրքերու, Հայերու եւ Յոյներու հետ, բարձրագոյն դասերէն մինչեւ ամենախոնարհ խաւերը, ուսումնասիրելով, պրպտելով, խուզարկելով, քննելով իրերն ու հոգիները: Եւ այդպէս է որ իր մէջ հետզհետէ զարգացաւ, արմատ բռնեց ամրացաւ այն համոզումը թէ Թուրքը արիւնռուշտ գազան մըն է, քաղաքակրթութեան բացարձակապէս անընդունակ, վայրենութեան եւ աւերումի արիւնոտ գործիք մը:

Ուսումնասիրած էր Թուրք ժողովուրդին պատմութիւնը ինչպէս ոչ մէկ եւրոպացի, կամ նոյն իսկ հայ ըրած է զայն, եւ պժգանքով ու զարհուրանքով երես դարձուցած էր անկէ՝ մէկ նախադասութեան մէջ անարգութեան սիւնին գամելով զայն.

— Թուրք քաղաքականութեան ամբողջ պատմութիւնը արիւնով շաղախուած է»:

Եւրոպացի հայասէրներու մեծագոյն մասը Թուրքերը կը ճանչնան հայկական կոտորածներու միջէն: Պարէյլ կոտորածներէն շատ աւելի առաջ սկսած էր ճանչնալ Թուրքը, նոյն իսկ անոր մտերմութեան միջէն, եւ Թուրքին հանդէպ ունեցած իր ատելութիւնն էր որ վերջնականապէս կապած էր զինքը Հայ ժողովուրդին եւ անոր ազատագրութեան արդար դատին: Եւ այդ էր պատճառը որ անոր բարեկամութիւնը հաստատուն էր եւ հաստատուն մնաց մինչեւ վերջը, հակառակ քաղաքական բոլոր վերիվայրումներուն եւ այն ապերախտ մոռացութեան որուն մէջ թաղուած է այսօր աշխարհի ամէնէն նուիրական դատը:

×

Պէրթրան Պարէյլ ծնած էր 1857 թուին Միլհաւի մէջ, (Վերին Կարօն), կորսուած գիւղ մը, Կասքոնիոյ հին նահանգին(*):

Իր նախնական կրթութիւնը տեղւոյն վարժարանին մէջ առնելէ յետոյ, բախտի զարմանալի բերումով մը կը ղրկուի Աթէնքի Ֆրանսական քոլէժը ուր կը ստանայ իր բարձրագոյն ուսումը: Աթէնքի մէջ աւելի կը շեշտուի Պարէյլի մէջ այն անդիմադրելի հակումը դէպի Արեւելք զոր ցոյց կուտար արդէն տղայութեան իսկ շրջանին՝ եւ վարժարանը աւարտելէ յետոյ 1880ին կ'երթայ հաստատուիլ Պոլիս:

Երիտասարդ, խանդավառ, աշխոյժ, ինչպէս ամէն ճշմարիտ Կասքոն, Պարէյլ իր գործունէութեան կը սկսի ֆրանսերէնի դասեր տալով մասնաւորներու եւ շատ շուտով, շնորհիւ թէ իր ընդունակութիւններուն եւ թէ իր տաքարիւն բնաւորութեան նախանձելի դիրք մը կը գրաւէ այդ ասպարէզին մէջ: Ձեռքէ ձեռք կը քաշեն զինքը: Հետզհետէ աւելի եւ աւելի բարձր դասերու մէջ մուտք կը գործէ, մինչեւ կը դառնայ Տէվլէթ փաշայի տղոց՝ յայտնի իշխան Սապահէտտինի եւ Լութֆուլլահի, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի տղոց՝ իշխան Հալիմի եւ Սելիմի (այժմ Պէյրութ), Ապտիւլ Քատէրի, Ապտիւլ Մէճիտի, Տամատ Նուրէտտին փաշայի տղոց եւ շատ ուրիշներու դաստիարակը: Նոյն ընդունելութիւնը Հայոց մէջ՝ ուր ֆրանսերէնի ուսուցիչ կը դառնայ օրիորդ Սիրվիչէնի, Փորթուգալ փաշայի աղջիկներուն, Կիւլպէնկեանի տղուն եւն.: Միեւնոյն ժամանակ Թուրք կառավարութիւնը գնահատելով Պարէյլի ցոյց տուած հմտութիւնը, զայն կը նշանակէ ուսուցիչ բժշկական զինուորական վարժարանին եւ Հալէպի Նաւային Վարժարանին: Մէջընդմէջ Պարէյլ կ'ուսուցանէ նաեւ Ֆրանսական հաստատութեան մը, Լիսէ Ֆօրի եւ յունական հաստատութեան մը Հաճի – Խրիստոյի վարժարանին մէջ:

Իր ուսուցչական այս տենդոտ ու երկարամեայ գործունէութեան ընթացքին, Պարէյլ կ'աշխատի, հաւատաւոր քարոզչի մը եռանդով, արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ ֆրանսական մեծ Յեղափոխութեան լուսաւոր սկզբունքները ճանչցնել ու ծաղկեցնել իր խնամքին յանձնուած մատղաշ տղոց թէ երիտասարդներուն հոգիներուն մէջ: Վայրկեան մը յոյս կ'առնէ անշուշտ որ իր այնքան առատօրէն սերմանած հունտերը ծլած ծաղկած են եւ պիտի կրնան հունձք տալ՝ երբ կը տեսնէ իր հասցուցած աշակերտներէն Տր. Նազըմ մը, Տր. Պէհաէտտին Շաքիր մը, Իշխան Սապահէտտին մը, Րիզա Թէվֆիք մը, իթթիհատական յեղափոխութեան եւ սահմանադրական շարժումին գլուխը, բայց ի՛նչ դառն յուսախաբութիւն իրեն համար երբ Նազըմներն ու Պէհաէտտին Շաքիրները Ֆրանսայի դէմ կը դարձնեն իրենց զէնքը եւ արեան գետերու մէջ կ'աշխատին խեղդել հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները: Եւ այդ փաստը անգամ մը եւս կ'ամրապնդէր անշուշտ իր մէջ այն համոզումը թէ «Թուրք քաղաքականութեան ամբողջ պատմութիւնը արիւնով շաղախուած է» եւ թէ Թուրքը աւերումի արիւնոտ գործիք մը միայն կրնայ ըլլալ:

Իր ուսուցչական գործունէութեան հետ զուգընթաց Պարէյլ Պոլսոյ մէջ կ'ունենայ նոյնքան բեղուն գրական գործունէութիւն մը, որ դժբախտաբար ցրուած կը մնայ բազմաթիւ թերթերու եւ պարբերականներու մէջ:

1884ին, Էտվարտի հետ միասին (որ յետոյ կը հիմնէ Փարիզի Մաթէն օրաթերթը), կը ձեռնարկէ քաղաքական եւ գրական շաբաթաթերթի մը, «Լը Պոսֆոր»ի հրատարակութեան, ինք ստանձնելով անոր ընդհանուր քարտուղարութիւնը: Այդ շաբաթաթերթը իր վարչութեան օրով կը բոլորէ փայլուն շրջան մը եւ անոր շուրջ կը բոլորուին Պոլսոյ ամէնէն աչքի զարնող Ֆրանսացի մտաւորականները, որոնց մէջ Կիւսթավ Թալասօ յետագային կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ֆրանսական գրականութեան մէջ:

Լրագրական իր առաջին փորձերը «Լը Պոսֆոր»ի մէջ կատարելէ յետոյ, Պարէյլ կը սկսի կանոնաւորապէս եւ Սթամպուլին ծածկանունով աշխատակցիլ Պոլսոյ մեծ օրաթերթին՝ «Սթամպուլ»ին, որուն կուտայ գրական յօդուածներ եւ պատմական ու հնագիտական ուսումնասիրութիւններ Պոլսոյ, Բերայի եւ Բիւզանդիոնի վրայ:

Պարէյլ կը շարունակէ իր աշխատակցութիւնը «Սթամպուլ»ի որքան ատեն որ այդ թերթը կը մնայ Տէլոյեֆի տնօրինութեան տակ եւ յետոյ կը սկսի գրել «Լէվանթ – Հէրըլտ»ի մէջ, որ նոյնպէս կ. Պոլսոյ այն ժամանակի ամէնէն կարեւոր օրաթերթերէն մէկն էր:

Պարէյլի գրութիւնները այդ շրջանին կը սկսին Պոլսէն դուրս եւս ուշադրութիւն գրաւել եւ անոնցմէ շատերը կը թարգմանուին օտար լեզուներու եւ կ'արտատպուին Ֆրանսական մամուլին մէջ, մինչեւ որ ինք ուղղակի կը սկսի աշխատակցիլ փարիզեան թերթերու եւ Ֆրանսայի գաւառական մամուլին եւ կը դառնայ Պոլսոյ մնայուն թղթակիցը «Տէպա» օրաթերթին եւ աւելի յետոյ «Տէփէշ տը Թուլուզ»ի:

Ուսուցչական ու լրագրական այս տենդոտ գործունէութիւնը չի սպառեր իր եռանդն ու կորովը, բայց յիսունի շէմքին վրայ անիկա կը սկսի նշմարել իր տասնեակ տարիներու թափած ամբողջ ջանքերուն ունայնութիւնը: Արեւելքը միշտ կը գրաւէ զինքը, բայց հին Արեւելքը, իր Բիւզանդիոնով, Հայաստանով, Պարսկաստանով: Իսկ նորը ոչ միայն յուսախաբ ըրած եւ վհատեցուցած է զինքը, այլ լեցուցած է իր հոգին զարշանքի եւ ընդվզումի անդիմադրելի զգացումով մը:

1895ի կոտորածներու արձագանգը Հայաստանի դժբախտ գաւառներէն եւ մանաւանդ 96ի Պոլսոյ ջարդը, շատ խոր տպաւորութիւն գործած էին իր վրայ: Տասնեակ տարիներ վերջ դեռ յուզումով կը պատմէր իր մուտքը Պոլիս, Ֆրանսա օդափոխութենէ մը վերադարձին, 96ի ջարդին յաջորդ առաւօտն իսկ, այն մահասարսուռ լռութիւնն ու ամայութիւնը որ կը տիրէր քաղաքին մէջ եւ իրենց կառքին անցքը Ղալաթիոյ փողոցներէն, արիւնի դեռ չի չորցած վտակներու մէջէն:

Իթթիհատական յեղափոխութիւնը, Սահմանադրութեան հռչակումը եւ Ապտիւլ Համիտի անկումը վայրկեան մը յոյս կուտան իրեն որ փոխուած բան մը կայ Թուրքիոյ մէջ: Բայց Ատանայի կոտորածը, որպէս թէ ազատական իշխանութեան օրով, կուգայ վերջին վարագոյրը իջեցնել իր բոլոր յոյսերուն վրայ: Թուրքը Թուրք է, յետադիմական թէ ազատական, համիտական թէ իթթիհատական, եւ զայն քաղաքակրթելու ամէն փորձ միանգամայն աւելորդ է եւ ամուլ:

Մինչեւ այդ թուականը իր խօսելու ազատութիւնը լիովին պահելով հանդերձ, դեռ եւս իր ամբողջ եռանդովը ձեռք չէր առած հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը: Բայց Ատանան վերջին կաթիլն է որ կը յորդեցնէ բաժակը: Կը հետաքրքրուի, տեղեկութիւններ կը հաւաքէ, ձեռք կ'անցընէ երեսփոխան Պապիկեանի համբաւաւոր տեղեկագիրը եւ զայն կը ղրկէ Փարիզ, իր որդւոյն Լիւսիէն Պարէյլի, յարակից բոլոր մանրամասնութիւններով, որ զանոնք կը հրատարակէ ընդարձակ յօդուածի մը մէջ «Տէփէշ տը Թուլուզ»ի մէջ:

Հաւանաբար Պարէյլը հոն է որ կը զգայ թէ ամէն ինչ վերջնականապէս խզուած է իր եւ Թուրքիոյ միջեւ եւ 1911 թուին կը ձգէ ամէն ինչ, կը թօթուէ իր ոտքին փոշին եւ կը հեռանայ ընդմիշտ Պոլսէն ու Թուրքիայէն՝ երթալ թարմացնելու համար իր սիրտն ու հոգին իր չքնաղ հայրենիքին, Ֆրանսայի մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

(*) Պարէյլի մասին կենսագրական այս տեղեկութիւնները [illegible] հաղորդուած են իր որդւոյն բժշկապետ Լիւսիէն Պարէյլի կողմէ, որ կը շարունակէ իր հօր աւանդութիւնը եւ ջերմ բարեկամ մըն է հայկական դատին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ ՅՐԱՇՔԸ»

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՀԱՆՃԱՐԵՂ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը կը թարգմանենք «Տէյլի Թէլէկրաֆ»էն, պահելով խորագիրն ալ:

Հեղինակն է Միս Կրէյս Էլիսըն, որ ունի ուրիշ թրքապաշտ գործեր: Այս օրիորդն էր որ, գրեց «Անգլուհի մը Էնկիւրիի մէջ»,— զարշելի շողոքորթութիւններով եւ յերիւրանքներով լեցուն գիրք մը: Այնքան փարած էր թուրք ազգային շարժման որ, անձամբ Լօզան գնաց, թուրք պատուիրակութեան օգնելու եւ լորտ Քըրզընի վրայ ճնշում բանեցնելու համար:

1922ի վերջերը Թուրքիոյ վարչական կեդրոնը ճամբորդութիւնս դէպի Էնկիւրի: Միակ եւրոպացի կինն էի Էնկիւրին աշխարհի մնացեալ մասէն բաժնող ամիսներու երկար գծին ետեւը եւ ամէն պատեհութիւն ունէի ուսումնասիրելու համար Կազի Մուսթաֆա Քէմալը՝ որ ստեղծեց Նոր Թուրքիան:

Այդ օրերուն Մ. Քէմալ ինքնակոչ «ընդհանուր հրամանատարին էր ազատամարտներու այն խումբին զոր ինք կազմակերպեց Սուլթանին դէմ, ինչպէս նաեւ նախագահը նոր բացուած խորհրդարանին: Կ'ապրէր Չան Քայայի բարձունքը՝ համեստ տան մը մէջ:

ԳԻՒՂԸ ՈՐ ԵՂԱՒ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ

Էնկիւրին այդ շրջանին ամբողջովին ասիական գիւղ մըն էր՝ նշանաւոր իր Սելճուքեան եւ հռոմէական աւերակներով: Նշանաւոր էր մանաւանդ այն կոթողը զոր Օգոստոսեան կայսրը քանդակել տուած էր անոր պատերուն վրայ: Իբրեւ գիւղ նախնական էր ու յետամնաց, այնքան որքան կարելի է երեւակայել: Քանի մը խարխուլ տուներ կը տեսնուէին հոս հոն՝ չինուած Թրքական ինքնատիպ յատակագծի մը վրայ:

Ոչ փողոց կար, ոչ ալ թիւ տուներուն վրայ: Անապարդ չկար, աշխատող չկար բացի գիւղացիներէն եւ կեանքը որ կը սահէր այնտեղ մղոններով ու դարերով ետ էր արեւմտեան աշխարհէն:

— Միջին դարուն մէջ կ'ապրինք, կ'ըսէր Մ. Քէմալ:

Այն ատեն մարդիկ կ'ապրէին հողագործութեամբ: Ոչխար սայլեր, փայտէ անիւներով ու եզներու լծուած կը ճռնչէին ճամբաներու վրայ եւ անոնց արտասող աղմուկը ներդաշնակութիւն մը կը կազմէր գիւղացիներուն երգերուն հետ: Մեծ մասով «չալմա» ու «չարշաֆ» հագած կիներ կը հերկէին հողը: Այս տեսարանը ինծի կը յիշեցնէր փաշայի մը խօսքը զոր լսած էի առտնին.

— Երբ չորս կին հողը կը հերկեն քեզի համար, ի հարկէ իմաստ ունի բազմակնութիւնը. իմաստէ զուրկ է անիկա երբ անոնք իրենց հագուստները կը գնեն Փարիզի մէջ:

Ճամբաները ճամբայ չէին երբեք: Խորտ ու բորտ, ծակերով ու քարերով լեցուն որոնց վրայէն ցատկռտելով ու պարելով կ'անցնէիր ու գիշերը՝ ձիով երկար ճամբորդութենէ մը վերադարձած ըլլալու չափ յոգնած կը զգայիր:

Կը ճամբորդէիր նախնական կառքերով զորս վարպետօրէն կը վարէին փաթթոցաւոր կառապանները — եւ ի՛նչ յաւիտենական վարժութիւն այդ ճամբաներուն վրայ — կամ երկար, առանց զսպանակի սայլերու (եայլը) մէջ որոնց ներքնակները կը փոխուէին գիշերը: Անկողիններ չուաններով չինուած, շատ անգամ մաշած. ու ձեռքերուն վրայ կը տեսնէիր կապոյտ «պոնճուխներ»՝ «չար աչքերը» հեռացնելու համար:

Միայն երկու ինքնաշարժներ կային Էնկիւրիի մէջ ու երկուքն ալ կը պատկանէին Փաշային որ երբեմն ինծի փոխ կուտար անոնց մէկը: Ինքնաշարժը կը ցատկռտէր խորտ ու բորտ ճամբուն վրայ ու կ'անցնէր գետէն որ կամուրջ չունէր. կարծես մասնաւորապէս չինուած էր անոնք այդ ճամբաներուն համար: Հիմա Էնկիւրին շքեղ «թաքսի»ներ ունի:

Այդ օրերուն ճամբորդը կը գիշերէր նախնական խաներու մէջ: Կիներու համար մասնաւոր դիւրութիւններ չկային: Ճամբորդելու քաջութիւն ունեցող կինը եղածով պիտի գոհանար եւ, օրինակ ինծի պէս, պիտի բաժնէր Ամերիկացի միսիոնարի մը եւ Թուրք նախարարի մը երկու տղոց սենեակը:

Նախարարութիւնները տեղաւորուած էին մարդաներու մէջ որոնց սանդուխները կը ճռնչէին ոտքերուդ ծանրութեան տակ: Ես կը բնակէի կարեւոր նախարարութեան մը մէջ: Դժուարաւ անկողին մը ճարեցին ինծի համար եւ պատին ծակէն դրացիներս, երկու բարեկամ ձիեր իրենց գլուխները կ'անցնէին ու կը խօսէին հետս երբ կը շոյէի իրենց կռնակը:

Հիմա Էնկիւրին ունի առաջնակարգ, պալատանման պանդոկներ, առողջապահական պայմաններով որոնք կը բացակայէին առաջ: Ունի նախարարական չէնքեր որոնք չեն Պուքրէշի պէս մայրաքաղաքի մը չէնքերուն չափ:

Անցեալին մէջ դայլակն էր հարէմներու բժշկուհին: Մժեղներով լեցուն ճահիճները մալարիայով կը վարակէին ինծի պէս ճամբորդները:

×

— Հինգ տարի վերջը եկուր, ըսաւ ինծի Կազին, ու պիտի տեսնես տարբերութիւնը:

Եւ հինգ տարի ետքը վերադարձայ ու առաջին անգամ անոր հանդիպեցայ վարչապետական պարահանդէսին մէջ ուր Թրքուհիներ եւ Եւրոպացիներ կային:

Կիներուն մեծ մասը, արդարեւ, շատ ամօթխած էին դեռ ու կը պահէին իրենց քօղը, բայց Կազին մօտեցաւ անոնց եւ առանց բառ մը արտասանելու վար առաւ «չարշաֆներ»ը:

— Ի՞նչ կ'ըսես հիմա, հարցուց ինծի:

Նախապատերազմեան Թուրքիան իր ամբողջութեամբ, բացի լեզուէն, թանգարան նետուած էր: Եւ տարբերութիւնը, ինծի պէս մէկու մը համար — որ Թուրք կինը ուսումնասիրել սկսած էի այն օրէն երբ Եգիպտոսին աղջկան հիւրն էի հարէմին մէջ — ապշեցուցիչ էր:

Էնկիւրին այսօր՝ գերման ճարտարապետի մը յատակագծով չինուած, արեւմտեան ոճով մայրաքաղաք մըն է եւ բաց կապոյտ զարդարանքները որ կը տեսնուին անոր չէնքերուն վրայ, վերջին հետքերն են երէկուան Արեւելքին:

Ամէն տեղ դուք կը տեսնէք հիանալի վիլլաներ եւ հսկայ չէնքեր: Եւրոպական տարազով այրեր ու կիներ կը պարեն միասին, կը պարեն միասին, թէնիս կը խաղան, բժշկական կամ իրաւագիտական քննութիւններու կը մասնակցին միասին ու կարծես թէ այդպէս եղած էին միշտ:

Ի՛նչ մղիչ ուժ ունեցած պէտք է ըլլայ Թուրքիան վերստեղծող այս մարդը, ոչ միայն արեւելեան երկիր մը եւրոպական պետութեան մը վերածելուն համար, այլ մանաւանդ հին օրերու չէնքող, ծեքծեքուն եւ ծոյլ Թուրքը աշխատաւոր անհատի մը փոխակերպած ըլլալուն համար, եւ այդ բոլորը շատ կարճ ժամանակի մը մէջ:

×

Էնկիւրին մայրաքաղաք մըն է որուն համար հպարտ է ոչ միայն Կազին այլ ամէն Թուրք. Անշուշտ կը սիրեն Սթամպուլը բայց անիկա հին Պոլիսն է, բիւզանդական գեղեցիկ ժառանգութեան մը, մինչդեռ Էնկիւրին ստեղծած են իրենք, իրենց դրամով եւ հեռու՝ եւրոպական միջամտութենէն զոր Կազին հեռացուցած է միանգամընդմիշտ:

Քէմալ աշխատած է Թուրքիոյ համար ամբողջ իր կեանքին մէջ, սկսելով տասը տարեկանէն երբ, դեռ դպրոցական տղայ, թերթ մը կը հրատարակէր ինքնիրեն եւ ճառեր կը խօսէր, ըմբոստութեան հրաւիրելով իր դասընկերները:

Այդ շրջանէն արդէն կը պատրաստուէր բանի մը զոր, թերեւս, չափէն աւելի կը սիրէր — ճառախօսութիւն, ժամանց մը որուն կը նուիրուէր յաճախ: Իր ճառերէն մէկը ամբողջ շաբաթ մը տեւեց:

Մ. Քէմալի ինչպէս եւ ամէն ինքզինքը յարգող Թուրքի համար Հարէմը նուաստացումի աղբիւր մըն էր: Սուլթաններու օրով սեռերու անջատումը սովորական էր: Երբ իմ բարեկամուհիս հայրը՝ Մեծ Եպարքոսը հացկերոյթ կամ պարահանդէս կը սարքէր սելամլըքին, մենք՝ կիներս վանդակապատ պատուհաններէն կը դիտէինք տեսարանը:

Կիները ամէն տեղ իրենց յատկացուած բաժիններ ունէին, նաւուն մէջ, երկաթուղին մէջ, ճաշարանին մէջ: Եւ 1922ին Յոյներու պարտութենէն ետք երբ բազմաթիւ չոգեկառքեր փոխադրած էին, այրերը կը ճամբորդէին վակոններուն երդիքը, իսկ կիները ներսը: Վտանգաւոր էր, բայց այդպէս կը պահանջէր սովորութիւնը:

ՏՈՒՆ ՓՈԽԱՆԱԿ ՀԱՐԵՄԻ

Ճիշդ է նաեւ որ այդ օրերուն չոգեկառքը վարելու համար կը վառէին փայտ: Հիմա Էնկիւրիի ճեպընթացը մէկ մայրաքաղաքէն միւսը կը ճամբորդէ 12 ժամուան մէջ:

Առաջ Մ. Քէմալ «խալփախ» կը դնէր. Հիմա արգիլուած է անոր գործածութիւնը: Հիմա ան կը հագնի եւրոպական տարազ ու պաշտօնական հագուստ, առանց պատուանշանի, որովհետեւ արգիլած է անոր գործածութիւնն ալ: Կը կրէ միայն Անկախութեան Պատերազմի շքանշանը:

Ինծի պատմեց թէ ինչպէս ծրագրած էր Թուրքիոյ վերաշինութիւնը:

— Մտքիդ մէջ որոշէ՝ թէ ինչ կ'ուզես ու յետոյ գործէ, ըսաւ Քէմալ, մի վախնար երբեք եւ թոյլ մի տար որ տկարութեամբ ամբաստանեն քեզ: Ընտրէ ժողովուրդին ամէնէն յարմար վարչաձեւը եւ սորվեցուր անոր թէ ինչպէս պէտք է կառավարել:

Մուսթաֆա Քէմալի համար Աստուածը յառաջդիմութիւնն է, Տգիտութիւնը՝ Սատանան, իսկ Պատմութիւնը այն ատեանը որուն առջեւէն պիտի անցնին քիչ – շատ աչքի զարնող մարդիկ:

— Պատմութիւնը ի՞նչ պիտի ըսէ ձեզի համար, հարցուց հիւր մը:

— Պատմութիւնը պիտի ըսէ որ հակառակ կարգ մը սխալներու արդիւնքներուն, «Խեղճ Քէմալ իր կարելին ըրաւ», պատասխանեց Կազին ծիծաղելով իր շուրջիններուն:

Յետոյ խօսեցանք կիներու մասին:

— Ձեր տեսակէտները անոնց մասին քրիստոնեայի մը տեսակէտներն են, դիտել տուի:

— Երբեք, պատասխանեց ան, իմ տեսակէտներս հիմնուած են առողջ տրամաբանութեան վրայ: Ձեզ կրնար ճշմարիտ ռամկավարութիւն ստեղծել, երբ ժողովուրդին կէսը կապանքներու տակ է: Բացի այդ, կիներն ալ ունին իրենց աշխատանքի բաժինը երկրին վերաշինութեան մէջ: Հարէմը, քօղը, ֆէսը, վանդակապատ պատուհանը, սեռերու անջատումը, բազմակնութիւնը եւ բոլոր ասոնց նման յիմարութիւնները պէտք է ջնջուին: Կիները այրերուն ընկերներն ու հաւասարներն են, օժտուած կրթութեան եւ աշխատանքի հաւասար պատեհութիւններով եւ Թուրք ազգը հաստատ հիմերու վրայ պիտի չինէ տուն մը, ոչ թէ հարէմ մը:

Կիներու ազատագրումէն եւ ֆէսին ջնջումէն յետոյ կարեւոր էր նաեւ փոխել օրէնքները: Հսկայ աշխատանք մըն էր այդ: Հետզհետէ հաստատուեցան երեկոյեան դասընթացքներ անգրագէտներուն համար, ջնջուեցաւ հին այբուբենը եւ սկսան սորվեցնել նոր լեզուն. Քէմալ անձամբ գլուխը անցաւ այդ գործին, գրատախտակ մը եւ կաւիճ մը ձեռքին մէջ:

Կրօնք ու պետութիւնը բաժնուեցան, թէեւ կրօնքը լուծուած չէ, ինչպէս շատեր կը կարծեն:

Ու վերջապէս կիները համալսարան կը յաճախեն եւ կը վայելեն հաւասար իրաւունքներ: Արդարեւ, Թուրք բարեկամներս կը պնդեն որ իրենք աւելի յառաջացած են քան մենք՝ Անգլիացիներս, որովհետեւ իրենց թղթատարական նախարարը կին մըն է եւ ունին նաեւ կին դատաւորներ:

ՔՍԱՆԵԼԻ ՈՃԻՐԻ ՄԸ ԴԱՏԸ

***

ՋՈՀԵՐԸ ՄԵՌՆԵԼԷ ՅԵՏՈՅ ՀԱԼԵՑՈՒՑԵՐ ԷԻՆ ԴԵՂԵՐՈ…

Տեղական բոլոր թերթերը լեցուն են … ոճիր – արկածներով: Սեւ … չեր, անհամար նկարներ, բոլորը … խացած զզուելի մանրամասնութիւններով: Տակաւին թարմ է վերջ… լէթ Նոզիէռի պարագան, որ արձագանգեց մինչեւ Պոլիս ու այլուր: Դեռ նոր վերջացաւ Էքսի մէջ սկսած դատավարութիւն մը, որ երկու շաբաթ է վեր շարժման մէջ դրած էր թերթերն ու թղթակիցները: … ամբաստանեալն է փաստաբան Սա… համակրելի արտաքինով եւ … մարդ մը, ընտանիքի հայր: Իր … սակիցներն են երկու քոյրեր, Ֆիլ… եւ Քաթէրին Շմիթ: Այս վերջիններ… գերմանացի են, իսկ Սառլ «լեգա… թէն», ինչպէս յաճախ կը կոչեն թղթակիցները:

Իսկ գործուած ոճիրները, ո՜րքան բազմաթիւ են, ո՜րքան մարդիկ … ու անցեր են այդ երեք արհեստ… բաղորդներու ձեռքէն: Ո՜րքան վկա… ներ եւ քանի քանի մասնակիցներ, … ի՜նչ մանրամասնութեամբ, աւելի … նրբութեամբ կը քննուին ամէն … պարագայ, սկսած զուտ հոգեբանա… կանէն, մինչեւ ամենայետին անձնա… կանը:

Ինչո՞վ է ամբաստանուած այդ … նորհալի երրորդութիւնը»: Ինչո՞վ է … ամբաստանուած … Մա՞րդ են սպաններ: Քանի՞ հոգի: Դրա՞մ են շորթեր, ո՞րքան: Քանի՞ ընկերութիւն թէ … հատ ծուղակն են ձգեր…

«Գործը» կը սկսի 1925էն եւ տեւած է տարիներ: Վերջապէս բռնուած … երկու տարի առաջ եւ անկէ ի վեր … քաւեն բանտին լեզին:

Ցամբ մը հիւանդներ հաւաք… մեծ խնամքով Մարսէյլի հիւանդ… ցին «բարեգործ տիկնոջ մը … (ծպտուած Ֆիլոմէն, մեծ քոյրը) … նաւորաբար մահամերձ թոքախտաւորներ, առաջնորդուած … բնակարան մը, ապահովագրուած … պատկառելի գումարներով, … ընկերութեանց մօտ, աւելի … միլիոն 700,000 ֆրանք: Քառասուն … խնամք դեղ ու դարման Մակոյի … պենի, յետոյ գաւաթ մը … զօրաւոր թոյնով մը, « անդին » … կելու համար զայն, Քաթէրին Շմ… անունով, քոյրը ժառանգորդ մի… ներու, իսկ Սառէն բաժնեկից … րին:

Ահա ուրիշ մը, այս անգամ այր … ւանդ մը Տի Լորէնցօ, թոքախտա… կնոջ բերանը 800 ֆրանքով գոց… եւ զանձուած դարձեալ կէս միլ… միշտ բժշկական քննութեան ներ… յացնելով բոլորովին տարբեր մար… դիկ:

Ամուսնութեան մը … ոմն Տէլթրէօլի հետ: Ամուսնացա… Քաթէրին Շմիտն է, Ֆրանսացի … նալու մտահոգութեամբ. այս ալ … պահովագրուած հարիւր հազար… րու. անշուշտ շուտով մեռնելու … տապարտուած: Եւ վերջապէս … նոր պատմութիւն, Շաժօն՝ նախ… եկեղեցական մը եւ իր սիրուհին … ռանձին վիլլայի մը մէջ … ու յետոյ քսանելի պատմութիւնը … նոնց մարմիններուն անհետացման … «ասիտ սիւլֆիւրիք»ի միջոցաւ:

Այդ հեղուկն է մասնաւոր … ցանուած ըլլալով վիլլայի … ահռելի հոտը տարածեր է … ահաւորացումներու եւ իրար … տանելու փորձեր, լաց ու կոծ, … զզլում, որ երբեք չաղէկցին … ունկնդիրներուն վրայ … հաւաք են գործուած ոճիրները … բազմապան: Մասնաւորապէս … քոյրերն են որ խոստովանութիւններ … ճամբան բռնեցին, անշուշտ … պատասխանատուութիւնը … իրենց առաջնորդին՝ Սառէի վրայ … Իսկ այս վերջինը հանդարտ … գարին բառ առ բառ կը հերքէ … դատավարութեան, արհամարհելով … ողջելով, օժնելով իր փաստաբան … կամ ճշդելով որ եւ է պարագայ … դամ մը միայն տկարացաւ ու … ինչպէս անմիջապէս փարիզ … դեց լսարանի … ալ երբ տեսաւ իր հարազատ … ամբաստանեալներու աթոռին վրայ

...իր վրադրուհին, հետեւաբար ...կործակիցը իր հրէշային արարքնե-...րուն:

...Դատարանը իր նախագահով ու դա-...տախազով, փաստաբաններու պաշտ-...պանողի թափօրով, գլուխը ունենա-...լով Սորօ Զիաֆերին (Ճեմիաններու ...դատարանը) աչք ու ականջ կտրած ...լին, գանելու ակիզբն ու վախճանը ...այս բարդ կծիկին: Եւ որպէսզի դա-...տավարութիւնը չխանգարուի, ատեն-...ները մը կեցուցած էին դատարանին ...նէ, ազդարարելով բոլոր ինքնա-...րժներուն՝ «չհնչեցնել փողը»:

...Փաստաբաններու քովն ի վեր կ'աշ-...խատէր մասնագէտներու խումբը, մէ-...կը հաշուետարերը կ'ուսումնասի-...րէր, ուրիշ մը հին պայմանագրու-...թիւններ, ան մէկը լծուած է քննելու ...թղթի դրամական կացութիւնը՝ նախ ...նոյն ամբողջ օրերը եւ յետոյ: Եւ տակաւին ...ն ոճիրները եւ յետոյ: ...կազմուած բժիշկներ, քիմիագէտներ, բը-...ժշկագործներ, ապահովագրութեան մի-...ջոցներ: Բոլորն ալ տենդագին լծ-...ուած աշխատանքի, պարզելու համար ...այդ «պատուաւոր մարդուն եւ «զոյգ ...կատարակներու» սխրագործութիւն-...ները ու պատասխանատուութեան բա-...ժինը:

...Ո՞վ, «պատուաւոր» նախ քան ծա-...ղկումը Ճեմիտ քոյրերուն: Վկաներն ...ու բողոքները, նախկին յաճախորդ-...ները որոնք ոչ մէկ գանգատ ունին Սա-...րաֆ գէմ: Նոյնը չէ՞ պարագան Ֆիլո-...մէն եւ Քաթերինի համար: Անոնք ...ալ համեստ կարուհիներ, խելօք ու ...պարկեշտ նախ քան հանդիպումը այդ ...ամենազօրաւոր մարդուն որուն ձեռ-...քը գործիք են եղած պարզապէս»:

...Հապա ո՞վ է ներշնչողը այս ճիւա-...ղային ոճիրներուն...

Ա.

ԹՂԹԱԿԻՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— :•: —

...պօղ. կոմդակը եւ առաջնորդին ...յորդորները.— Տօքթ. Պարոնիկ-...եան Մարսէյլի մէջ.— Սկա-...ուտական հանդէս.

ՄԱՐՍԷՅԼ, 29 Հոկտ. (Յառաջ).— ...կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պատա-...րագի միջոցին, Գալաքեան եպիսկոպոս ...սրբազան Թորէն Ա. կաթողիկոսի առա-...քելական կոնդակը, եւ քանի մը կէտեր հա-...ւանգի բացատրելէ յետոյ՝ կանգ ա-...ռաւ այն հատուածին վրայ, որ կը վե-...րաբերի կուսակցութիւններու եւ ա-...նոնց պայքարին: Այս առթիւ ըսաւ ...թէ պէտք է ուժ տալ Ս. Հայաստանի ...վերաշինութեան, նիւթապէս ու բա-...րոյապէս: Անդրադառնալով արտա-...սահմանի մէջ գործող ուժերուն, ա-...մենամեծապէս ծանրացաւ հայ համայ-...նքներու հակապետական գոր-...ծունէութեան վրայ, որուն պատճա-...ռաւ հիւրընկալ իշխանութիւնները ...կասկածանքով կը նային դէպի ...բազմութիւնները ու կը նկատեն ...զանոնք անբաղձալի տարրեր: Այս առ-...թիւ յիշեց մասնաւորապէս Սուրիոյ ...համայնավարները, որոնց շատ ...անհաշիւ գործերէն մէկը միայն ...եղաւ, որ կը վերաբերի գերման ...դատապարտին վրայ եղած յար-...ձակման: Ու յետոյ դատապարտեց ...զայն, որուն անդամներուն վերաբեր-...մունքը դէպի հայ եկեղեցին ու հայ ...կուսակցութիւնները անհանդուրժելի են: ...Անդրադառնալով իր խօսքը հայ կու-...սակցութիւններուն վրայ, այսպէս

վերջացուց.

— «Կը յարգեմ բոլոր կուսակցու-թիւնները, ու անոնց բնաջնջման մա-սին բնաւ չեմ խորհիր, որովհետեւ այդ բանը անկարող եղան ընել նոյն իսկ համիտական ու ցարական բռնա-կալութիւնները, իմ փափաքս այն է՝ որ հայ կուսակցութիւնները համե-րաշխ ու արդիւնաւոր գործունէու-թիւն մը ունենան, ցեղին այս ամենա-տագնապալի մէկ շրջանին, գգուշա-նալով ուժի անպէտ վատնումներէ»:

Յաւարտ պատարագի, Գալաքեան եպիսկոպոս բեմ հրաւիրեց ... Տօքթ. Պարոնիկեանը, սա խօսքերով.— «Հո-սանքներէ եւ յորձանքներէ չեմ սար-սափիր: Ես ջրազացքի մըն եմ եւ իմ պարտականութիւնն է ամէն մէկ կա-թիլ ջուր հոսեցնել հայ ջաղացքի քարը դարձնող առուին մէջ»: Պարոնիկեա-նի նիւթն էր՝ Հայ առաքելական ե-կեղեցւոյ հայ ազգին մատուցած բազ-մադարեան անուրանալի ծառայու-թիւնները: Ինչպէս շատ մը բանա-խօսներ, այս աստուածաբան տօք-թէօրն ալ՝ իր կարգին սարսեց.— «Նիւթը բարդ ու խորունկ է բայց ժամանակը կարճ» եւ գոհացաւ միայն ընդհանուր խօսքերով:

Տօքթ. Պարոնիկեան հեռացած է Գերմանիայէն եւ որոշած է հայ հոծ գաղութի մը մէջ իր վրանը զարնել ի խնդիր կրթական ձեռնարկներու որուն նպատակը պիտի ըլլայ Հայ Եկեղեց-ւոյ ու հայ աւանդութիւններու համա-ձայն սերունդներ պատրաստել: Հա-ւատանք թէ՝ իր տեղը փոխելով, պիտի փոխէ նաեւ իր գործելակերպը: Ան կրնայ վստահ ըլլալ որ՝ եթէ փոր-ձէ շարունակել իր հին խաղերը այս-տեղ կամ այլուր, հայ գաղթաշխար-հին մէջ տեղ չունի:

Կէս օրէն յետոյ 3ին, միեւնոյն տե-ղը բացումը կատարուեցաւ Գոմոնի սկաուտական մասնաճիւղին՝ ճոխ յայ-տագրով: Բեմին ճակատը կըզարդա-րէին հայկական ու ֆրանսական եռա-գոյնները: Խուռն բազմութիւն մը լե-ցուած էր սրահը: Օրուան նախագահ Գ. Վ. Տէր Վարդանեանի քանի մը խօս-քերէն վերջ՝ «Յառաջ նահատակ»ով բացուեցաւ հանդէսը: Փոխն ի փոխ տեղի ունեցան արտասանութիւններ, խմբերգներ, մեներգներ եւ չափական մարզանք: Կազմուեցան նաեւ բուր-գեր: Հուսկ ուրեմն բեմադրուեցաւ «Նորընծայ սկաուտ» զաւեշտը: Ընդ-հանրապէս բոլորն ալ առաւել կամ պակաս չափով յաջող էին: Օրուան բանախօսն էր Գ. Կարօ Ուշաղեան, որ ժողովրդական լեզուով գրոյց մը ըրաւ սկաուտական հարցերու շուրջ, աւելի մեծ հանդէսի մը յետաձգելով բուն ճառը: Գնահատելի էր խմբապետ Անդրանիկ Ճինկէօզեանի տարած աշ-խատանքը: Կը մաղթենք որ այս ճամ-բան շարունակէ: Տիկ. Ոսկեան որ իր գործակիցներով սկաուտական յանձ-նախումբը կը ներկայացնէր, ճիգ չէր խնայած իր աշխատակիցներով, հան-դէսին յաջողութեան համար:

Ամենավերջին պահուն ափսէ մը ա-նուշեղէն աճուրդի դրուեցաւ եւ քանի մը րոպէի մէջ բերաւ 264 ֆր.: Տա-հողն էր Գ. Տէրոէրեան, որ նուիրեց սկաուտներուն: Տեղի ունեցաւ նաեւ սկաուտական յանձնախումբին կազ-մակերպած վիճակահանութիւնը: Տա-հող թիւերն են Ա. 441, Բ. 5, Գ. 307, Դ. 97, Ե. 42, Զ. 158:

Հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ խանդավառ տպաւորութեան տակ:

Ա. Տաղաղեան

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Շարժումը կը խտանայ

—•—

«Հայրենիքի» հոկտ. 12 եւ 15 թիւ-րէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկու-թիւնները.—

ՆԻԱԿԱՐԱՖՈԼՍ.— Հոկտ. 1—7, ամբողջ շաբաթ մը, տեղիս Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր դրադարանը ուխտատե-ղի մը դարձաւ: Բազմաթիւ ընկերներ, համակիրներ, չէզոքներ շարան — շա-րան եկան տեսնելու եւ լսելու ընկ. Նժդեհը, որ մեր հիւրն էր:

Հոկտ. 1ի օրը անմոռանալիօրէն խանդավառ ու ոգեւորիչ հրապարա-կային ժողով մը ունեցանք. սրահ լեց-ուած էին աւելի քան 600 հոգի:

Հետեւեալ օրը՝ հոկտ. 2, ունեցանք ուրիշ ժողով մը, որ նուիրուած էր նոր երիտասարդութեան կազմակերպու-թեան: Կարգապահութիւնը օրինակե-լի էր: Խօսեցաւ ընկ. Նժդեհ եւ ունկն-դիրները մեծ ուշադրութեամբ լսեցին զինքը: Մեր ընկերոջ կոչին պատաս-խանելով 32 նոր երիտասարդներ ու պատանիներ կազմեցին Ցեղակրոննե-րու խումբ մը:

Հոկտ. 3ի օրը ունեցանք ընկերա — համակրական ժողով: Մեզ հետ էր ընկ. Նժդեհ, որ խօսեցաւ մեր ազգա-յին եւ կուսակցական պարտաւորու-թեանց մասին: Ընկերոջ խօսքերէն ազդուած՝ 22 նոր ընկերներ մտան շարքերը:

Հոկտ. 5ը տեղիս Հ. Կ. Խաչի համ-դէս — խնջոյքին էր յատկացուած: Սը-րահը շատ փոքր եկաւ ներխուժող բազմութեան համար: Այստեղ ալ խօ-սեցաւ ընկեր Նժդեհ: 7 նոր ընկերու-հիներ միացան Կարմիր Խաչին:

ՊԸՖԷԼՕ, 6 հոկտ.— Ունեցանք հը-րապարակային ժողով մը. Միւզիք Հոլ-լին մէջ: Առենապետեց ընկ. Սիմոն-եան, խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ: Կոմի-տէին միացան 5 նոր ընկերներ:

ՈՒՈՒՔԻԿԸՆ.— Հոկտեմբեր 8ի կի-րակի ցերեկին ունեցանք հրապարա-կային մեծ ժողով մը, Քնաշյի կոմի-տէին հետ միասին: Խօսեցան ընկեր Նժդեհ եւ ուրիշներ: Ունեցանք նաեւ ընկերա—համակրական ժողով: Մեր շարքերուն միացան 20 նոր երիտա-սարդ ուժեր:

Հոկտ. 10ի երեկոյին ալ ունեցանք պատասխանական ժողով: Խօսեցաւ ըն-կեր Նժդեհ: Կազմուեցաւ 35 հոգիէ բաղկացեալ Ցեղակրոններու խումբ մը:

Ներկայ երիտասարդութիւնը, 18էն 25 տարեկան, հաւաքականօրէն նուազ արժէք կը ներկայացնէ քան անոնք որ հիմա իր երէցներն են: Այս հարցման պատասխանը մարզականօրէն հաստա-տական է: Բայց գոնէ ժխտական ըլ-լալ ընդհանուր առմամբ, ինչ որ չէ: Երեւակայեցէք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վեր-ջին տասը տարիներու եւ ներկայի վա-րիչներուն մէջ մէկ հոգի նոր չկայ, բո-լորն ալ Պոլսոյ հին անդամներէն են, որոնք աւելի սէր եւ խանդավառու-թիւն ունին հանդէպ մարմնակրթա-կան շարժումին, քան անոնք որոնց համար փրկանք կը հգնին: Եւ այն սա-կաւաթիւ նորերը որ մէջտեղ են ելած իբր վարիչ, երիտասարդ են, բայց ոչ տարիքով: Մէկ կողմ ձգենք այս կէտը որ այնքան-ալկարեւորչէ, բայց հետա-քրքրական էրմանալ թէ «շեղերապաշ-տութեան» ներկայ դարուն, քանի՞ հայ երիտասարդ կանոնաւոր մարմնա-մարզ կ'ընէ իր անհատական օգտին համար, շաբաթական բանի երկու ան-գամ: Փրանսայի մէջ պատճառ մեր ե-րիտասարդներուն համար միջոցները չեն որ կը պակսին: Ամէն քաղաքի կամ արուարձանի մէջ կան մարզարա-րաններ ուր ամէն կարգի գործիքներ այցելուներուն տրամադրութեան տակ են: Իսկ «ժիմնազ» չգտնուած վայ-րերուն մէջ կայ գոնէ տանը պարտէ-զը: Հետեւաբար այդ կողմէն ոչ մէկ փախուստ ճամբայ ինքնարդարաց-ման համար: Մարմնամարզը յանձնա-րարելի է ամէն առաւօտ կանուխ, բայց պահ մը ընդունելով անկարելիութեան-ներու հաւանականութիւնը, երիտա-սարդը պէտք է գոնէ շաբաթը երկու անգամ կանոնաւորապէս հետեւի մարմնամարզի, որուն օգուտը մեծա-նելու համար: Այդ օգուտը միայն ան-հատական ըլլալով, ոչ ոք կրնայ ճնշում բանեցնել մէկու մը վրայ որպէս-զի ան շաբաթական երկու ժամ մար-զանք ընէ: Անշուշտ մեր երիտասարդ-ները չեն սպասեր որ երթանք զիրենք քաշենք անկողնէն առաւօտեան ժամը 6ին, ատիկա միայն կամքի խնդիր է: Մենք կը ճանչնանք մէկը որ բնանի-քի տէր է, արուարձան կը բնակի, սա-կայն ունի պէտք եղած կամքը շաբա-թը երկու անգամ ժամը ճիշդ 7ին Փարիզի մարզարահներէն մին գտ-նուելու:

Ամբողջ պատասխանատուութիւնը չթեցնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վրայ: Ան կ'ընէ ինչ որ կրնայ: Դեռ 1932ին էր որ անոր տրամադրութեան տակ դր-ուած էր Փարիզի քաղաքապետական մարզարաններէն մէկը ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 8էն 12: Բոլոր հայ ե-րիտասարդները, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ան-դամ կամ ոչ, հրաւիրուեցան օգտուե-լու առիթէն ձրի մարմնամարզ ընելու համար: Ողբալի քանակութիւն մը պատասխանեց հրաւէրին — հազիւ տասնեակ մը — եւ արդար էր որ քա-ղաքապետութիւնը ետ առնէր իր թոյլ-տուութիւնը: Ուրեմն բացի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներէն եւ սկաուտ-ներէն որոնք չէին կրնար կիրակի ա-ռաւօտ մարզանք ընել, իսկ կէս օրէն յետոյ մրցում կամ արշաւ, ոչ ոք հե-տաքրքրուեցաւ այդ օգտակար ձեռ-նարկով:

Այսօր կարելի է դարձեալ առանձ սոյն մարզարահը, բայց պէտք է որ հարիւր երիտասարդ գրաւոր յանձնա-ռութիւն տան շաբաթը մէկ անգամ շատ կանոնաւորապէս յաճախելու խմ-բական դասերուն: Ինչ որ գործնակա-նօրէն յուսալ կարելի չէ: Կը մնայ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Մարմնամարզ»

Անցեալ օր քանի մը սրտցաւ մար-զասէրներ կը խօսէին այն անհուն խանդավառութեան մասին զոր մեր ե-րիտասարդները ցոյց կուտան մարզա-կան շարժման հանդէպ, ոչ միայն ներկայ երիտասարդութիւնը հեռու կը մնայ հաւաքական շարժումներէ, այլ եւ պէտք եղած կամքը չունի անհա-տականօրէն օգտակար բան մը ընելու համար: Ասիկա կրկնապէս ցաւալի է, նախ անոր համար որ հասարակու-թիւնը, որմէ միշտ կը դժգոհինք, ինք-նարդարացման ճամբայ մը կրնայ գտ-նել հոդ, եւ յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վա-րիչներուն համար որոնք ստիպուած են երկու ճակատի վրայ պայքար մղել իրենց գաղափարներուն ողջմտութիւ-նը ապացուցանելու համար:

Երիտասարդներ, քիչ մը ձեր ձեռքերը շարժեցէք... (?)

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդա-ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 հոկտ.).

— «Հօկի նախաձեռնութեամբ կազ-մակերպուող հակադաշնակցական «միացեալ ճակատը», ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, չափազանց ձախող ըն-թացք մը կը ստանայ:

Երբ կը յիշէ ընթերցողը, մեր թղ-թակիցը ասկէ առաջ հաղորդած էր, թէ Նիւ Եորքի «միացեալ ճակատ»ի ժողովին միայն երեք Հայր. դրկած էին ներկայացուցիչներ: Այժմ, ինչ-պէս կը տեսնուի պաշտօնական հեր-քումէն, այդ երեք Հայրենակցական-ներէն՝ Արաբկիրի միութեան ներկ. Վարչութիւնը կը յայտարարէ թէ ինք ոչ միայն չէ մասնակցած Նիւ Եորքի հակադաշնակցական հաւաքոյթին, այլ եւ ան հայրենակցական է ընդ-ման քաղաքական կամ կուսակցական պայքարներու խառնուելուն: Պէտք է ուրեմն ենթադրել, թէ անպարկեշտ մէկը ինքնակոչ կերպով գացեր է «միացեալ ճակատի» ժողովին եւ խա-բեբայութեամբ ինքզինք ներկայա-ցուցեր իբր Արաբկիրի Հայրենակցա-կանի ներկայացուցիչ:

Ուշագրաւ է, որ «միացեալ ճակա-տի» ժողովին մասնակցած միւս երկու Հայր. Միութեանց անդամներէն եւս բողոքներ ու հերքումներ կան: Այն-պէս որ չպիտի զարմանանք երբեւէ, եթէ այդ երկուքի ներկ. Վարչու-թեանց կողմէ եւս շուտով պաշտօնա-կան հերքումներ ստանանք Նիւ Եոր-քի հակադաշնակցական հաւաքոյթին մասնակցած ըլլալնուն դէմ:

Ռամկավար եւ բոլշեւիկ օրկաննե-րու արտայայտութիւնները «միաց-եալ ճակատի» մասին կասկած չեն ձգեր, թէ Ռամկավար եւ բոլշեւիկ ձեռնարկը չափազանց խախուտ է եւ կասկածելի հիմերու վրայ է դրուած:

Օրինակ, բոլշեւիկներու հայատառ օրկանը, որ կը հրատարակուի Նիւ Եորքի մէջ, չափազանց վրդովուած է «Պայքար»ի դէմ այն բանին համար, որ վերջինս խմբագրականի մը մէջ վերջերս յայտարարեց, թէ հակադաշ-նակցական «միացեալ ճակատ»ի պէտք չկայ, քանի որ Դաշնակցութիւնը «ա-մենի ուժ մը չէ»:

Աւելի ուշագրաւ եւ յատկանշական է բոլշեւիկ թերթին մէկ ուրիշ յայ-տարարութիւնը այն մասին, թէ միա-ցեալ ճակատ կազմելու իրենց ներկայ փորձը Ռամկավար լիդրներու հետ չէ, այլ ռամկավար շարքայիններու հետ, «որոնք բնազդաբար ուղիղ գծի վրայ կը կանգնին իրենց ղեկավար-ներու գլխուն վրայէն անցնելու գնով: Հէնց այս բանին կենդանի ապացոյցն է այն իրողութիւնը, որ զանազան քա-ղաքներու մէջ Ռամկավար Ազատական տեղական ակումբները եւ շարքերը միացեալ ճակատին միացած են այն նպատակին շուրջ, որու դէմ է «Պայ-քար»:

Ըստ երեւոյթին, հակառակ Ռամ-կավարներու կեդրոնի հրահանգին եւ Պայքարի ազդարարութեան թէ «միա-ցեալ ճակատի պէտք չկայ», Ռամկա-վար տեղական ակումբները (օրինակ, Նիւ Եորքի, Տիթրոյթի, Քլիվլէնտի մէջ) ինքնաբերաբար մասնակցած են «միացեալ ճակատ»ի ժողովներուն:

Մէկէ աւելի նշաններ կան, որ Ռամ-կավար կուսակցութեան մէջ բաւակա-նին զօրաւոր ներքին դժգոհութիւն մը ծայր տուած է կեդր. Վարչութեան եւ մասնաւորապէս «Պայքար»ի դէմ՝ վերջիններուս բռնած յիմարական եւ այնքան վնասակար դիրքին համար ազգային դրօշակի եւ եկեղեցիի վերա-բերեալ խնդիրներուն մէջ:

Հետաքրքրական է, որ այս յարա-նուն դժգոհութիւնը կուգայ ոչ միայն այն ռամկավարներէն, որոնք տրամա-դիր են աւելի անկեղծ ու հետեւողա-կան կերպով ուժ տալու բոլշեւիկնե-րուն, այլ եւ նաեւ Վերակազմեալ-ներէն, որոնք աւելի ազգայնական, աւելի յեղափոխական, հակաբոլշե-ւիկեան հակումներ ունին եւ իրենց հոգիին խորքը կը պաշտեն եռագոյնը եւ հակառակ են ազգային դրօշակին շուրջը ազգն ու եկեղեցին պառակտե-լու հակազգային քաղաքականու-թեան:

Ռամկավարներու կեդրոնը այսպի-սով երկու կրակի մէջ է, եւ օր աւուր աւելի դժուար կը դառնայ իրեն հա-մար հաւասարակշռութիւն պահել այս երկու հակամարտ տարրերուն միջեւ: Եւ որովհետեւ դժգոհութիւններն ու տարակարծութիւնները հետզհետէ աւելի կը խորանան ու կը ծաւալին, Ռամկավար կեդրոնը հազիւ թէ երկար ատեն ի վիճակի ըլլայ պահելու իր քայքայուող կուսակցութեան ամբող-ջականութիւնը»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Վ. ՄԱԽՈԽԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Յարգելի տնօրէն,

ՆԻՍ, 27 Հոկտ.— «Յառաջ»ի հոկտ. 21 թիւին մէջ կարդացի Մխիթարեան Հ. Անդրէաս Ոըրլաղեանի յօդուածը, որով ազնիւ հայրենակիցը կ'առա-ջարկէ պաշտօնապէս տօնել իմ գեղար-ուեստական գործունէութեան 40ամ-եակը:

Ներկայիս ամենաջերմ շնորհակա-լութիւններս կը յայտնեմ Հ. Ա. Ոըր-լաղեանին եւ ձեզ՝ միաժամանակ խնդ-րելով որ յետ այսու իմ մասին նոյն գաղափարը արծարծող յօդուածներ բարեհաճիք չհրատարակել:

Շնորհակալութեամբ եւ յարգանօք՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

դարձեալ առաջին միջոցը որ լաւա-գոյնն է թերեւս ներկայ պայմաններուն մէջ.— Պէտք է որ ամէն ոք ինք-նաբերաբար լծուի աշխատանքի եւ կատարէ կանոնաւոր մարմնամարզ նախ իր անձնական օգտին եւ յետոյ ընդհանուրին շահուն համար:

Երիտասարդներ, ըսէք գոնէ ձեզի.

— «Պէտք է որ շաբաթական գոնէ երկու ժամ մարմնամարզ ընեմ յարա-տեւօրէն, ինչպէս կը ճաշեմ ամէն ցե-րեկ եւ երեկոյ, ինչպէս սինէմա կ'եր-թամ ամէն շաբաթ»:

Ըրէք եւ ըսել տուէք ձեր շուրջին-ներուն:

Ժ. Ե.

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ՝ 1915-1924

— o.o —

12.— ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ ՏԻԱՐԳԷՔԻՐ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒՆ

»»».«««

...Հայկէպէն անցայ Պէյրութ եւ յետոյ Սելանիկ, շո-...գենաւին մէջ կորսնցնելով ունեցած դրամս: Սախթուե-...ի Աստանացի Հայու մը հինգ տոլարի ծախել կարկրտ ...որ քառապատիկ աւելի կ'արժէր: Վախթուն տա-...կան հօրեղբայրս, Տ. Գասկ որ քահանայ էր ...Թաբ Փազարճըքի մէջ (վախճանած 1931ին), 450 տը-...լար ղրկեց, բայց չկրցանք Պուլկարիա երթալ: Օրհ-...նութի մնացինք Սելանիկի ժամուն բակը: Յունա-...ցներ էի, երբ հայրենակից մը յաջողեցաւ գործ ճարել: ...Այսպէս անցուցինք 1924ի դեկտեմբերը եւ 1925ի յուն-...ուարը, եւ օր մըն-ալ Ֆրանսական ընկերութեան հետ ...պայմանաւորուելով, 1925 մարտին եկանք Ֆրան-...սա խումբ մը հայրենակիցներու հետ: Երբ Մարսէյլ ...հասանք, լեղու չգիտնալով մէկ – մէկ բառարան գնեցինք: ...Մեզ ղրկեցին Արլ, ուր գասարկ տան մը մէջ գնելով, ...կեան վարձու տալ իբրեւ գրաւ: Սելանիկէն մեկնած ...էինք երեք ամսուան պայմանագրով, բայց տեսնելով որ ...գործ չէնք գիտեր, վերածեցին մէկ տարուան: Վերջա-...պէս յաճախորդներ եկան եւ մեզ գնելով տարին ազա-...տ ֆրանքի: Օրական 15 ժամ կ'աշխատէինք փոխան 11 ու ...կէս ֆրանքի, կեր դառնալով ժեղներու: Կիրակի օրերը ...հանգիստ ընելով, կը տեսնէինք որ մեր միւս հայրենակից-

ները գեն դուրս չեն եղած «սեփոսէն»: Շատերը վերա-դարձներ էին հոն, անտանելի գտնելով իրենց վիճակը: Իմ աշխատակալէրս խմանելով որ որմնադիր եմ, պայ-մանաւորուեցաւ ինծի հետ, օրական 30 ֆրանքի: Բաւա-րանի օգնութեամբ հասկցուցի ինքզինքս, պայման դնե-լով որ երբ եղանակը վերջանայ, գիս ազատ արձա-կէ եւ վկայական մը տայ:

Այսպէս համաձայնեցանք եւ ութերորդ ամսուն, 1925 նոյեմբերին ազատ արձակուելով, եկայ Փարիզ, ուր գտայ հօրաքրոջս որդին, Առաքել Թաթուլեանը, տասը տարի յետոյ....

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Կարճ յառաջաբանով մը սպրդեր էի գրքոյկիս նպա-տակը: Կարճ գրեցի պատմութիւնս ալ, որպէսզի մատչե-լի դառնայ թէ ինծի եւ թէ հանրութեան համար: Այլա-պէս, գրի առնուած ամէն մէկ դրուագ առանձին գիրք մը պիտի ըլլար: Հակառակ տարիքիս, մի առ մի կը յի-շեմ բոլոր դէպքերը, որոնք չկեցած երկաթի նման դը-րոշմուած են մտքիս մէջ:

Զանց առած եմ շատ մը զարհուրելի դէպքեր, որոնք տեղի ունեցած են իմ ծննդեան առաջ, եւ որոնց պատ-մութիւնը կը լսէինք թոնիրին շուրջը, մեր կենդանի նա-հատակ մեծ հօրաքրոջմէն, Մարիամէն, իբրեւ... հէք-եաթ: Նմոյշ մը՝ պատմողին հարազատ լեզուով.—

— «Ծծեր, ադէկ անկած ըրէք որ խրատ էղնի ձըզի. գինտ էրէք թի մնայ ձը անկան. յաօ, կիշէք գիտա մըր Շուշան. (հօրս քեռուն աղջիկը) խեղճ աղջիկ բաժա հարս էր «Քոմ» գեղացի Կոստանի տան Գրիգոր Արդէ-նի աղջիկն է. մը Սարգսի քեռու աղջիկ: Իր էրիկ Թօդօս որ քչէն շատէն հալու կը հասնէր էտ գեղի մէջ: Հընի Նը-գիր Մշուց էկաւ մտաւ մէջ էդ գեղին. գնաց 1—2 արտ, չմ կինա խմա՛լ էղաւ որ էտ շուան քընիմ դուրուշ տուեց բաժա պսակուել Թօդօսին: Հեգմ լէ ախլանք որ սկսեր է չարչրել զխեղճ աղէն: փտ.ռքպըն ճայէլ բողեց զբաժա հարս մէջ հօր տան ու գնաց շուրջ առաւ Ամերիկա:

Հընի Նըգիր քաշեց զմարդեր վր աղչկայ հօր տան խլեց զՇուշան տարաւ տաք ու պաղ ջուր կլլէր վրէն ու կը վարկէր որ տանկնայ անէ զինք:

Գեղացիք չիշխըցան ընդդիմ կաց հանեցին, երբ հաւաք հասաւ մր գեղ — Սարգսին: Սարգիս մըռի տուր Սար-գիս բաէ. կէս գիշերով էկաւ հեծաւ գուր ձին բակեց զրուանք ուր փէն գնաց Գոմ. Հընի Նըգիր որ չսեց փի-տայի կիզայ իր վրէն, ուր անուն խափանեաւ, ու Սարգիս զՇուշան առաւ բերեց:

Հըր բռնենք էկան կոզալ բերեց (ծնաւ բերել կ'ուզէ) զինտ մր Լեւոն, Աստըծու գթռուն բարուն հարսի մէկ ծըծի մէջ կաթ չկէր մըկէլի մէջ լէ քիչ էր: Շուշան շաք-րով ու մաղի կաթով պահեց զինտ ճժուկ որ օր մը որ կինու... «Մը Լեւոյին էդաւ երկու մամ, կազալ հալայ մամ — Շուշան.լէ հոգեկան մամ»...

Ընթերցողը տեսաւ թէ քանի քանի տեղեր ինչ պայ-մաններու տակ փոխայ, եւ ինկայ ճերմակ: Արդէն կը սպասեմ ամենակարեւոր եւ վերջին փոխադրութս, թօթվելու համար ոտքիս փոշիները այս անհոգի երկրա-գնդէն ուր մամոնան է աչքը մեր բախտին, մարդուն պատիւն ու ամէն ինչը...

Կազմած եմ արդէն հօրաքրոջս Մարիամի կոչած օջախը եւ ունիմ երեք զաւակներ, Տարօն, Արուսեակ, Շուշան, որոնք պէտք է ըլլան Հայաստանի քաղաքացի-ներ: Այսպէսով կատարած կ'ըլլամ եւ հօրս եւ բոլոր մեր նահատակներու բաղձանքը: Հակառակ պարագային ա-նոնց անէծքը գլխուս.—

— «Լաօ, չմոռնաք զմր արուն, զմր արուն, զմր ա-րուն»:

ՎԵՐՋ

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ

ԱՅՍ ԱՀԱՒՈՐ ԷՋԸ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԻՐՐԵՒ ԳԻՐՔ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐՈՎ

ԽՄԲ.— Այս առթիւ, նորէն կը հրաւիրենք բոլոր ա-նոնք որ յուշեր ունին Արհաւիրքի շրջանէն, գրի առնել զանոնք:

Այս պարտականութիւնը կ'իյնայ մասնաւորապէս անոնց վրայ որ ԻՐԵՆՑ ԱՉՔՈՎԸ ՏԵՍԱՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆ, եւ արդէն հասակ առած, կը շնչեն ազատ երկնքի տակ:

Գրելու լաւագոյն ձեւն է՝ ԽՈՒՍԱՓԻԼ ԽՈՐՀՐԴԱ-ԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ, եւ ՆԿԱՐԱԳՐԵԼ, ոչ թէ գրականու-թիւն փորձել:

Ահա թէ ի՛նչու այնքան խոր տպաւորութիւն գործեց այս պատմութիւնը, որուն երիտասարդ հեղինակը հա-զիւ դպրոց տեսած է, եւ իր հայերէնը կը պարտի «Յա-ռաջ»ին:

Այդպէս յաջողած էր նաեւ ուրիշ երիտասարդ մը, Միսաք Խրալեան, որ գրեց «ԲԱԼԱՀՈՎԻՏԸ»:

Օղանաւի առեւղի արկած մը եւս

Երեքշաբթի օր, Պալէն Փարիզ բանող օդանաւը մշուշի բռնուելով, բլուրի մը վրայ ինկաւ էթամբի մէջ (Հօթ – Սոն), եւ ջարդուփշուր եղաւ։ Զորս ուղեւորներէն երկուքը մեռան, մեքենավարը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, իսկ չորրորդը թեթեւապէս։

—•—

ԼԻՈՆԻ աշխատանքի սակարանը բողոք մը ուղղեց կարգ մը գործատէրերու դէմ, որոնք զեղչած են աշխատավարձքը։

ԳՈՐԻՍ ԵՒ ԿԱՐՈԼքաղաքորմերը նորէն պիտի տեսակցին յառաջիկայ յունուարին։ Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ռումանիոյ մէջ։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Երեսփ. ժողովը երկրորդ անգամ քուէարկեց օրինագիծ մը, որով հանգստեան կը կոչուին Զօր. Փլասթիրասի դաւադրութեան մեղսակից սպաները, 40 հոգի։ Ծերակոյտը մերժած էր այս օրինագիծը։ Եթէ կրկին մերժէ, պիտի լուծուի։

ՍԻԹՐՕԷՆԻ գործարանէն հազար հոգի արձակուեցան առջի օր։

Ց.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱՆԻԷՌ-ԳՈՒՌ-ՔՈԼՈՆՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դաստիարակչական ժողովը այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պէքանի կայարանի դիմացի ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ա. Ջամալեան։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քրիստափոր խումբը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

Ապառաժ խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, ընկ. Ռ. Լուսարեւեանի բնակարանին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) «Վռամեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Մուրատ եւ Կայծակ խումբերը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 5ին.267Րիւ Լիոն, Պառ Փրովանսալ, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Միութեանս Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԵՐԵԿՈՅԹ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին SALLE PANTINի մէջ

114, Grand'Rue. Chaville.

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 4 ֆրանք։

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ Անսիէն Մէռի կայարանը։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆ «ՑԱՌԱՋԻ ՄԱՍԻՐԱՑ» միութեան ցարեկան Պարահանդէսը (ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) Նոյեմբեր 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ, ՃՈԽ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակութիւն՝ Օլեսեանի)

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Salle Adyar. 4 Square Rapp (Métro: Champs-de-Mars)

Մանրամասնութիւնները՝ շուտով։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՂՈՍ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ Նոր հասցէն է՝

Grand Hôtel Atlas. Blida, Algerie.

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Ի ՊԱՏԻՒ ԱՏՐԻԷՆ ԱՌԻՍԻ

Հայ Լէգէոնական Միութիւնս, մեծապէս գնահատելով Պ. Ատրիէն Առիսի (Ֆրանսացի եւ դաշնակից նախկին կամաւորներու միութեան նախագահ) տարիներու ընթացքին բերած լայն օժանդակութիւնը մեր ընկերներուն, որոշեց ընկերահամակրական հանդիպում մը կազմակերպել, իր պատույ լեգէոնի ասպետի շքանշանը ստանալուն առթիւ։

Այս հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 5ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը ճիշդ 4ին, Պուլվար Տիւկոմիէ, Քաֆէ Նուայէի շքեղ սրահին մէջ, նախագահութեամբ՝ Միութեանս պատույ նախագահ Պ. Տիրան Թէքէեանի։

Կը հրաւիրենք գաղութիս ծանօթ անձնաւորութիւնները անխտիր, իրենց ներկայութեամբ պատուել մեր յարգելի նախագահը։

Հայ Լէգ. Միութեան
Վարչութիւն

Յ. Գ.— Տախսերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 29 Հոկտ.— Ներկայիս կուգանք յայտարարել թէ Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Կեդր. նորընտիր վարչութեան կազմը հետեւեալն է.— Պ. Պ. Գէորգ Ֆէրմանեան (ատենապետ), Պօղոս Մուրադեան (ատենադպիր), Միհրան Տէտէեան (գանձապահ) եւ վեց խորհրդականներ։

(Կնիք)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյձորի հայրենակց. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 119, Ավընիւ տ'Իթալի։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(26)**

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃԱՂԱՏ ՄԵՔՍԻԿԱՑԻՆ

Ոտքի ելաւ եւ մօտեցաւ կնոջ մը որ գոնէ ճերմակ ակռաներ եւ արտայայտիչ աչքեր ունէր։ Կինը, անտարբեր ընդունեց հրաւէրը եւ մէջքին փակաւ։ Զօրավարը, լաւ կը պարէր։ Կինը կարծես հաճոյքով մօտիկ կ'ընէր, կը խնդար։ Շուտով իրենց խօսակցութիւնը ոգեւորուեցաւ։ Պարը վերջանալուն Մեքսիկացին էշըմոէնի քով վերադարձաւ եւ երկրորդ գաւաթ մը լեցուց գինիէն։

— Ինչ կ'ըսէք յաղթանակիս։ Պարը կ'աշխուժացնէ սրունքները, ինչու դուք ալ ինծի պէս չէք ըներ։ Լաւ օջախ է, հէ՞, ես ճաշակ ունիմ աղէկ տեղեր գտնելու համար։ Բնազդի խնդիր է։

Նուագը կը վերսկսէր։ Նախորդի կինը զօրավարին նայեցաւ։ Այս վերջինը բթամատովը տախտակամածը ցոյց տուաւ. եւ ոտքի ցատկեց փութկոտութեամբ։ Բաճկոնը կոճկեց, ծռեցաւ եւ սեղանին առջեւ սպասեց որ կինը դէպի իրեն գայ։ Արդէն բոլորին համակրութիւնը շահած, կը խօսէր, բոլոր ակռաները ցոյց կուտար իր պարընկերուհին դարձնելով։ Դիւրասահ խաղերէնով մը, զոր քիչ մը կը կարծրացնէր սպանիական շեշտը, կը կատակէր մէկուն միւսին հետ։ Քրքիջներ կը յարուցանէր իր ամէն մէկ խօսքը։ Վերջապէս սպասաւորը երկու խոշոր սինակ ժաքարոնի բերաւ։ Իր ընկերուհին տեղն ու տեղը ձգելով, զօրավարը խոյացաւ դէպի սեղան։

— Անօթի կը սատկիմ բառ., թէեւ ցերեկին լաւ ճաշեցի։ Իսկ դո՞ւք։ Կը յուսամ դուք ալ պիտի յարձակիք մաքարոնին վրայ։

— Շատ տրամադրութիւն չունիմ։

Բայց եւ այնպէս որոշեց ուտել, եւ զարմացաւ որ ախորժակը տեղն էր։ Մեքսիկացին գայլի մը պէս կ'ուտէր։ Աչքերը կը փայլէին։ Կինը ժամանակ գտած էր ամբողջ կեանքը պատմելու եւ հիմա թուղթին ուտած՝ էշըմոէնի կը կրկնէր անոր խոստովանութիւնները։ Երկու պատառի հետ կարծ մըհաց կը թխէր բերանը։ Երկրորդ շիշ մըն ալ ապսպրեց։

— Գինին, բառ. արհամարհելով, խմիչք մը չէ։ Ան ծարաւն իսկ չանցըներ, միայն շամփանեան է որ արժէք ունի։ Էհ, լաւ, բարեկամ, աւելի լաւ չէ՞ք հիմա։

— Շիտակը, ինչո՞ւ ծածկեմ։

— Դեռ կը շտկուիք։ Եւ էշըմոէնի թեւին զարկաւ։

— Ի՞նչ է սակայն, բառ. էշըմոէն ցնցուելով, աս արիւնը ձեր բաճկոնին վրայ։

Մեքսիկացին թեւին նայեցաւ.

— Ոչինչ, արիւն է միայն, պզտիկ արկած մը ունեցայ, կտրեցի։

Էշըմոէն լռեց։ Աչքերովը պատէն կախուած ժամացոյցը կը փնտռէր։

— Կը վախնաք որ շոգեկառքը կը փախցնէ՞ք։ Թոյլ տուէք պար մըն ալ դառնալ եւ յետոյ կ'ընկերանամ ձեզի մինչեւ կայարան։

Մեքսիկացին ոտքի ելաւ եւ իր հրաշալի ինքնավստահութեամբ իր ամենամօտ դրացուհիին մէջքէն գրկեց եւ անոր հետ հեռացաւ։

Հոկայ, սարսափելի, իր խարտեաշ կեղծամով եւ ածիլուած դէմքով, անբաղդատելի շնորհով մը կը դառնար սրահին մէջ, ներկուած ընկերուհին զոր կը սեղմէր, կը մարմրէր իր թեւերուն մէջ։ Իր նեղ ոտքերը կարծես գետինը կը մխուէին վագրի ճանկերու պէս։ Զարմանալի էր համաչափութեան իր գիտակցութիւնը, իր բովանդակ մարմինը կը թրթռար երաժշտութեամբ։ Ջիւտերու ամենափոքր մէկ գալարման սրունքները կը համակերպէին հլու հնազանդ։ Ուրքան ալ այլանդակ եւ չարաշուք ըլլար, իր ճկուն շարժումները դաղտնի եւ ամբարեշտ հրապոյր մը ունէին։ Էշըմոէն զայն դիտելով կը յիշէր Փրէ – Աղղէկի արձանները, որոնք միաժամանակ շնորհալի են, բարբարոս եւ դաժան։

Էշըմոէն հաճոյքով պիտի ուզէր թողուլ որ գիշերը լուացնէ մինակը, բայց հաշիւներ ունէր կարգադրելիք։ Առանց վախի չէր որ կը մտածէր այդ մասին։ Իրեն հրաման տրուած էր Մանուէլ Քարտոնայի յանձնել որոշ գումար մը կարգ մը փաստաթուղթերու փոխարէն։ Արդ, փաստաթուղթերը չկային, իսկ մնացեալը... ի՞նչ կապ ունէր իրեն հետ։

Իր առջեւէն անցնելով Մեքսիկացին ձեռքը շարժեց ուրախ – զուարթ։

— Անմիջապէս որ նուագը դադրի պիտի գամ։ Մինչ այդ կ'ուզէ՞ք վճարել հաշիւը։

Էշըմոէն կ'ուզէր կարդալ անոր մըտածումը։ Բան չէր հասկնար իր ընթացքէն։ Վերջապէս հոտուէտ թաշկինակովը ճակատը սրբելով Մեքսիկացին իր քով եկաւ։

— Լաւ զուարճացա՞ք, զօրավար։

— Ես միշտ կը զուարճանամ, խեղճ որս մըն է, բայց ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըլլար։ Կը սիրեմ թեւերուս մէջ զգալ կնոջական մարմին մը եւ տեսնել աչքերուն նուաղիլը ու շրթունքներուն բաբախումը երբ տոփանքը ստիպմանաբար կը սարսռացնէ մինչեւ ողն ու ծուծը։ Ցեղինէն յետինը նորէն կին է։

Դուրս ելան։ Մեքսիկացին առաջարկեց ոտքով երթալ։ Արդէն, այդ թաղին մէջ առանց ժամու մը կարելի չէր կառք գտնելու յոյսը ունենալ։ Աստղերը կը փայլէին։ Գիշերը զովն էր եւ խաղաղ։ Լռութիւնը կարծես իրենց կը հետեւէր մեռեալի մը ուրուականին պէս։ Կայարանին մօտ, տուներու կերպարանքը կ'որոշուէր տարտամ աղջամուղջին մէջէն։ Այս այն պահն է երբ անձկութիւնը կը պատէ մարդուն սիրտը, տարտամ յիշողութիւնը նախնական սարսափներու, մարդ կ'անդրադառնայ թէ լոյսը պիտի գայ վանել խաւարը։ Կայարան մօտ... Քանի մը անգործ բեռնակիրներ նմանէին այն մեքենավարներուն... րոնք վարագոյրը բանալէ վերջ... գիտ կ'ըլլան։ Երկու գինուորներ... ...յին համագգեստով անշարժ կը... կէին։ Սպասման սրահը պարապ... Էշըմոէն եւ Մեքսիկացին... նստան աւէնէն մութ անկիւնը։

— Տակաւին ժամ մը պէտք է... ըել, մինչեւ որ իմ շոգեկառքս... նի, բառ. էշըմոէն։ Լայն... ունիմ տեսնելու թէ ինչ... հետագիրը։

Հանեց զայն գրպանէն եւ... ծածկագրի բանալին։ Այդ... շատ պարզ էր։ Նախապէս երկու... կը բաղկանար, մէկը կը պահէր... բարակ գիրքի մը մէջ, իսկ... նախ թերթմըթուղթիկըարգայի... վերջ, էշըմոէն դոց ըրած էր... առաջ եւ յետոյ փճացուցած էր... Ակնոցը դրաւ եւ սկսաւ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 226.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

3 Novembre 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2354

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՆԱԶԴԸ

Կրակ ու բոց խմբագրականով մը, որուն ամփոփումը պիտի տանք յառաջիկային, Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը յայտարարէ.

— «Դաշնակցութեան համբրաշխասէր հրաւէրներուն՝ Ռամկավար կուսակցութիւնը կը պատասխանէ ոչով: Ու ոչին զուգընթաց հայհոյութիւններու, զրպարտութիւններու, խարդախութիւններու տեղատարափ կը թափէ Դաշնակցութեան վրան, հրապարակաւ յայտարարելով թէ Դաշնակցութեան ֆիզիքական ու բարոյական գոյութեան կ'ուզէ վերջ տալ: Այսպէս ուրեմն:

Դաշնակցութեան կը մնայ ինքնապաշտպանութեան մասին մտածել ու միջոցներ ընդունիլ մարտահրաւէրը: Պատահելիք դէպքերուն պատասխանատուն կը մնայ յարձակում գործողը, քանի որ յարձակողը ինքնապաշտպանութիւն է որ կ'ընէ:

Ուրեմն, Դաշնակցութեան նշանաբանը պէտք է ըլլայ պայքար ինքնապաշտպանութեան համար, ի հարկին յարձակումի գնով: Ցաւիտեանս յաւիտենից բոց չարունակեն կռիւը, եթէ առողջ մէջ կը տեսնեն Հայաստանի եւ գաղութներու փրկութիւնը:

Մենք ալ պիտի շարունակենք»: (28 հոկտ.):

Զարմանալի՞ է այս երեւոյթը: Անբնակա՞ն: Եւ կամ հետեւա՞նք մասնաւոր տրամադրութեան մը:

Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը: Պարզապէս պահէ ինքնապաշտպանութեան բնազդ:

Արդարեւ, չափը անցուցին մեր հակառակորդները, ռամկավար ըլլան թէ ուրիշ խառնիճաղանճ: Ռամկավարը մէկ թեւն է միայն եւ ամէնէն սմսեղուկը:

Նախ եւ առաջ, անոնք նենգօրէն, չնականօրէն կը շահագործեն խանձեւ մը, որ գոյութիւն կրնայ ունենալ միայն վայրենիներու մէջ:

Իսկապէս, ի՞նչ կը նշանակէ սա թունալից եւ գրգռիչ խօսքը,— Հայաստանի «բարեկամ» եւ «թշնամի»:

Փարիզ կ'ապրիք: Լսե՞ր էք որ յետին թերթը «Ֆրանսայի թշնամի» հռչակէ ընդդիմադիր հոսանք մը:

Եւ կամ, եթէ թթու ազգայնականներ այդպէս կը կոչեն ընկերվարականն ու համայնավարը, հանդիպե՞ր էք կազմակերպութեան մը որ կոչուի «Ֆրանսայի բարեկամներ», եւ «միացեալ ճակատ» յարդարէ այդ ուղղութեամբ:

Մեր ամէն – չամէն հակառակորդները ո՞ր ճեմարանէն սորվեցան այս դասը, մենաշնորհի վերածելով հայրենիք սիրելու եւ պաշտպանելու առաքինութիւնը...

Իրենց ո՞ր անմատչելի առաքինութենէն ժառանգեցին այդ իրաւունքը, զրկելով ուրիշները, եւ մանաւանդ քառասուն տարի հայրենիքի համար արիւն եւ քրտինք թափած կազմակերպութիւն մը:

Դաշնակցութիւնը ունի իր անկախ տեսակէտները՝ ներկայ Հայաստանի կարգ ու սարքին եւ ուրիշ հարցերու մասին: Ու կը գործէ համաձայն իր ժողովներուն որոշման, արհամարհելով ամէն – ձախէն արձակուած խառնաձայն կանչերը:

Ուրիշներ ալ կրնան ունենալ իրենց տեսակէտները: Ազատ աշխարհ է, եւ ոչ ոք իրաւունք ունի վերջին խելացին երեւալու:

Արդ, ի՞նչ անճոռնի յոխորտանք է «Հայաստանի բարեկամ»ներու «խալիֆա» մը դնել գլուխը, կամ անգուգական հայրենասէրի թիկնոց մը նետել ուսին, եւ գինովի երգեր երգել, ասպարէզ կարդալով ուրիշներուն:

Ամբարտաւանութիւն չէ՞, լրբութիւն չէ՞, նորօրինակ «չէքիաթ» մը չէ՞ երբ մարդիկ տարիներով կը հնչեցնեն նոյն ճաթած եղանակը,— «Հայաստանի բարեկամներ», թոյն սրսկելով թերթէ թերթ, բեմէ բեմ, փողոցէ փողոց եւ սրճարանէ սրճարան:

Տակաւին չենք ուզեր քրքրել թէ՝ ի՛նչ բովանդակութիւն կը ներկայացնէ այդ փետրաթափ ճամարտակութիւնը:

Միայն վերջին փախուստներուն առթիւ յառաջ եկած խուճապը,— «Հայաստանի բարեկամներ»ուն ջղագրգռութիւնը — բաւական է հաստատելու իրենց հոգեկան թշուառութիւնը:

Իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ դրօշամարտի առթիւ, իր նմանը չունի նոյն իսկ բռչաներու պատմութեան մէջ:

Փառաբանե՛լ առաջնորդ մը, արքեպիսկոպոս մը որ համարձակեր է ոտքը դնել դաւաճանը զարնել եւ վար առնել տալ ազգային խորհրդանշան մը, օտարներու աչքեւ,— պատիւ կրնայ բերել միայն գինովներու: (Ամբողջ հարցը այս է,— ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆ ՄԸ ՎԱՐ ԱՌՆԵԼ ՏԱԼ, այս կամ այն պատրուակով: Մնացեալը ճապաղանութիւն է եւ իմաստակութիւն):

Չենք ուզեր անդրադառնալ նաեւ այն միւս շուշրթական շահատակութեան, որ կը կոչուի «Դաշտաբդահպաշկոմ», եւ որուն նպատակը գրաւումն է օտար խռովայոյզ տարրեր (ամբիթաթէօր) եւ նոյն իսկ ոստիկանութիւնը խառնել մեր ներքին գործերուն, ամբոխային եւ պաշտօնական հալածանք սարքելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Գահանջելու համար անոր լուծումը եւ վարիչներուն արտաքսումը:

Երբ այսպէս մթնոլորտ կը ստեղծեն, երբ անվերջ կը թունաւորեն մթնոլորտը, ինչո՞ւ կը զարմանան որ եթէ ոչ ամբողջ Դաշնակցութիւնը, անոր այս կամ այն շրջանը, թերթը կամ բանախօսը կ'ըմբոստանան, կը պոռթկան եւ կը մղուին ինքնապաշտպանութեան:

Մեզի համար երբեք եւ երբեք ցանկալի չէ որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հարկադրուի ցցել իր փուշերը, եւ ընդունիլ նետուած գնդակն ու խարդախ ձեռնոցը:

Մենք այդ օրը չենք մաղթեր ո՛ր եւ է ատեն, եւ ո՛ր եւ է գաղութի համար:

Բայց, ինչո՞ւ «բարեկամները» տուն չեն կանչեր իրենց խելքը, որ կը սաւառնի օդին մէջ, հետզհետէ կորսնցնելով իրականութեան գիտակցութիւնը եւ տարրական պարկեշտութիւնը ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌԱՄԿԱՎԱՐԱԿԱՆ...

Կրցե՞ր էք հասկնալ ռամկավարներուն բազաքական ուղեգիծը, վերջին տասը տարիներու ընթացքին:

Քանի մը օրինակներ, յիշողութիւնները թարմացնելու համար:

— Տեսա՞ր ի՛նչ պղուր կերան. Հանրապետութիւն հռչակեր են առանց փաշայէն հրաման առնելու. մենք այդ ափ մը հողը չենք ճանչնար, Թրքահայաստան կ'ուզենք (ամառ 1918):

— Իմացա՞ր, Սէվրի դաշնագիրը «բանատեղծ»ը պիտի ստորագրէ եղեր, իսկ փաշա՞ն... Դաշնագիրը աղէկ է բայց... (ամառ 1920):

— Զըլլալի՛ք բան. Կարսը հանեցին Թուրքին տուին, անամօթնե՛ր... մեզի հարցուցի՞ն ... բայց հոգ չէ Կիլիկիան մերն է (ձմեռ 1920):

—Երեւանը մերն է, հասկցա՛նք, սակայն Կիլիկիան ալ տալու էք, Ուիլսոնի սահմանները անբաւական են (Լոնտոն, գարուն 1921):

— *Անոնց* հանրապետութիւնը ուրի՛շ, Ազգային օճախը ուրի՛շ, այս վերջինը մերն է... հիմակուհիմա առով կը գոհանանք... հոգ մի՛ ըներ, փաշան Կիլիկիան անպատճառ պիտի տանէ... (աշուն 1922):

— Եղբա՛յր Երեւանը կը բաւէ, հօթը նահանգներուն պէտք չկայ, արդէն եղա՛ծը ինչ էր որ... մենք *Անոնց* պէս կծծի չենք, թող Թուրքին մնան... արդէն մեր ուզածն ալ այդ էր շիտակը... նայէ Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը ինչե՛ր կ'ընէ կոր (Լօզան 1923):

— Հայկական հարցը լուծուած է այլեւս... հիմա երկիր ալ ունինք, կառավարութիւն ալ... դուք լռեցէք... հանրապետութիւնը մերն է (1924էն 1933):

— Ղարաբաղն ու Լոռին բարեբեր չեն արդէն, կեցցէ՛ խորհրդային իրաւակարգը...

— Այո՛, մենք պահպանողական ենք, բայց համայնավարութիւնն ալ կը սիրենք...

— Հին ուղղագրութիւնը կ'ուզենք. բայց նորն ալ գէշ չէ:

— Միացեալ եւ անկախ Հայաստան չենք ուզեր, բայց, օ՛հ, «Մեծ Տեսիլք»ը...

— Գաղութներու կազմակերպութի՞ւն,— ի՞նչ աւելորդ բան, քանի որ հայկական կառավարութիւն ունինք:

— Մանկապարտէզ, դպրոց, ուզենք չուզենք միեւնոյնն է...

— Ապրիլ 24ը կ'ուզենք, բայց ամէն տարի չենք ուզեր...

— Դաշնակցութեան հետ հաշտուիլ եւ գործակցիլ հէ՛մ կ'ուզենք, հէ՛մ չենք ուզեր...

— Դրօշակ չենք ուզեր, թէեւ ուզելով ալ մեզ գործած չենք ըլլար...

— Հայաստան երթալ՝ ամառը կ'ուզենք, ձմեռը չենք ուզեր...

ԺԻՐԱՅՐ

ՄԵՌԵԼՈՑ

Նոյ. 1ին, Մեռելոցի առթիւ, ամբողջ Ֆրանսան գերեզմաննոցները թափած էր:

Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը եւ նախարարները յաղթական կամարին տակ երթալով, ծաղկեպսակ դրին Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ:

Թերթերը կը հաշուեն թէ՝ միայն Փարիզի մէջ 743,108 հոգի այցելած էին գերեզմանատուները: Անցեալ տարուան թիւն էր՝ 742,792:

Գաւառներու մէջ ալ նոյն երկիւղածութեամբ յարգուեցաւ տօնդութիւնը: Վէռտէօնի մէջ յուզիչ արարողութիւն մը կատարուեցաւ, ի յիշատակ 400,000 զոհերու, որ ինկան պատերազմի միջոցին:

ՓԱՐԻԶ – ՎԻԷՆՆԱ ՖՈՒԹՊՕԼԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Փարիզ-Վիէննա Ֆութպօլի մրցումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր Փարք տէ Փրէնսի մէջ, 40 հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան: Խաղը շատ հետաքրքրական էր, եւ վերջացաւ Վիէննացիներու 1ի դէմ 4 յաղթանակով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ԱՐԱԲՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐԵՆ

Երուսաղէմէն հասած վերջին լուրերը կ'ըսեն թէ՝ հակառակ պաշարման վիճակի հաստատման, Արաբները սարճանակ պարպեցին կառավարութեան շէնքերուն վրայ: Արաբական բոլոր խանութները գոց են տակաւին: Ոստիկանութեան ինքնաշարժները չկրցան ուտելիք հասցնել Հրեաներուն, Արաբները զամեր զամած են Երուսաղէմ տանող բոլոր ճամբաներուն վրայ:

Արաբական Գործադիր Կոմիտէէն հեռագիրներ ուղղուած է Եգիպտոսի, Իրաքի եւ Հիճազի թագաւորներուն եւ Եէմէնի իմամին, անոնց աջակցութիւնը խնդրելով հաշտարահակալ իշխանութեան դէմ:

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իրաքի մէջ ալ արաբ ժողովուրդը մեծ ուշադրութեամբ հետեւեցաւ Պաղեստինի դէպքերուն: Մեծ ցոյց մը կազմակերպուած է ուրբաթ օրուան համար (այսօր), Պաղտատի գլխաւոր մզկիթին մէջ, բողոքելու համար Հրեաներու ներգաղթին դէմ: Պաղտատի բոլոր արաբական թերթերը սեւ շրջանակով հրատարակուեցան առջի օր, իբրեւ նշան սուգի եւ համակրանքի: Այսօր, ուրբաթ, հոգեհանգստեան արարողութիւններ զոհերուն համար:

Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը կը հաստատէ թէ Արաբները փորձեցին խռովութիւններ յարուցանել Ամմանի մէջ (Անդրյորդանան), բայց ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները, առանց զէնք պարպելու: Ցուցարարները էմիր Ապտուլլահի միջամտութիւնը կը խնդրէին:

Երէկուան համար վախեր կային ամբողջ Պաղեստինի մէջ, Պալֆուրի յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ: (Այդ յայտարարութեան հիման վրայ է որ հոգատար իշխանութիւնը կը փորձէ հրէական բոյն մը հաստատել Պաղեստինի մէջ):

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ արաբական Գործադիր Կոմիտէին նախագահը յուշագիր մը ղրկած է բրիտանական մարզպանին, յայտարարելով որ եթէ Հրեաներու ներգաղթը չդադրի, կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ:

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Բեթղեհէմ – Երուսաղէմ հեռախօսի գիծը կտրուած է անծանօթներու կողմէ:

Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը արտօնեց վարկ բանալ, ընդարձակելու համար Եաֆայի նաւահանգիստին եւ քաղաքին միջեւ գտնուած ճամբան: Արտօնեց նաեւ 15,000 պաղեստինեան ոսկի յատկացնել, խոտ գնելու եւ փոխ տալու համար: Հարիւրին 67 պիտի կրճատուի ձմեռնային հունձքի տասանորդը եւ 55,000 ոսկի արժողութեամբ սերմնցու պիտի բաշխուի կարօտ հողագործներուն:

Դամասկոսի շուկան փակուեցաւ Հոկտ. 31ին, իբրեւ համակրանքի ցոյց Պաղեստինի արաբ զոհերուն: Ահագին բազմութիւն խռնուած էր գլխաւոր մզկիթին մէջ, ուր բուռն ճառեր խօսուեցան: Ցոյցերը պիտի շարունակուէին փողոցներուն մէջ, բայց Ֆրանսական իշխանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, համախորհուրդ չափաւոր ազգայնականներուն հետ:

ՌՈՒԶՎԷԼԹԻ ՆՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Մ. Նահանգներու գլխաւոր դրամատունը, «Ֆէտըրըլ Ռիզըրվ», պաշտօնապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ Անգլիոյ Դրամատունը միջնորդի դեր պիտի կատարէ, ոսկի գնելու համար Լոնտոնի հրապարակին վրայ:

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ՝ նոյ. 1ին Ֆրանքը բարձրացաւ 10 կէտ: Սեպտեմբերէն ի վեր, առաջին անգամ է որ կ'անցնի վեց սէնթը: Սթերլինն ալ բարձրացաւ, փակուելով 4.80ի:

Ամերիկեան կառավարութիւնը երէկ սկսաւ ոսկի գնել եւրոպական հրապարակներէն:

Նախագահ Ռուզվէլթ այս գործողութիւնը կատարելով հանդերձ, շատ հանգիստ չէ եւ կ'ուզէ ապահովել Անգլիոյ աջակցութիւնը: Ազգային Վերակազմութեան վարչութիւնը առջի օր 14 սէնթ աւելցուց ոսկիին գինը, որով այժմ 32 տոլար 26 ս. կը վճարէ ամերիկեան հանքերէն հանուած մետաղին: Այսինքն, ներկայ սակով՝ մէկ ունկիին 2 շիլին 6 փէննի կամ 10 Ֆրանք աւելի՝ Լոնտոնի հրապարակին համար առաջարկուած գինէն: Կառավարութիւնը կանխիկ չի վճարեր իր գնած ոսկին: Ամերիկեան հանքերը պարտաւոր են ընդունիլ եռամսեայ մուրհակներ: Արդ, ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ ինչ պիտի արժէ տոլարը, երեք ամիս յետոյ:

Ուաշինկթընի մէջ վերսկսան բանակցութիւնները Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակութեան հետ, պատերազմական պարտքերու կարգադրութեան համար: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ Անգլիա պիտի առաջարկէ կարեւոր մասնավճար մը եւս հատուցանել, չորս – հինգ տարի ամէն վճարում գադրեցնելու պայմանաւ, մինչեւ որ Նախագահ Ռուզվէլթ կարենայ վերջնական ելքի մը հասնիլ, իր անտեսական եւ դրամական ծրագրով:

Այսպէս կամ այնպէս, մտահոգութիւնը չէ փարատած Փարիզի եւ Լոնտոնի հրապարակներուն վրայ:

Երկու թագաւորներու տեսակցութենէն վերջ

Պուլկարական թերթերը ամբողջ էջեր կը նուիրեն Պորիս եւ Կարոլ թագաւորներուն տեսակցութեան, որ տեղի ունեցաւ Դանուբի վրայ: Իրազեկ թերթ մը կ'ըսէ թէ խօսակցութիւնները դարձած են երկու երկիրներուն միջեւ առկախ մնացած խնդիրներու վրայ: Մասնաւորապէս քննուած է Տոպրուճայի պուլկարական դպրոցներուն եւ եկեղեցիներուն վերաբացման խնդիրը: Պուլկարիոյ թագաւորը առաջարկեր է խառն յանձնաժողով մը կազմել, բոլոր վիճելի խնդիրները քննելու համար: Կ'ըսուի թէ վարչապետ Մուշանով Պուքրէշ պիտի երթայ մօտերս:

Առաջնութիւն ամէն բանի մէջ

Ֆաշական յեղաշրջման 11ամեակին առթիւ, Մուսոլինի յայտարարեց.

— «Ֆաշական Իտալիան պէտք է ձգտի առաջնութեան հասնիլ ցամաքի վրայ, ծովու վրայ, երկինքի մէջ, նիւթական եւ հոգեկան տեսակէտով»:

Թերթերը քննութեան առնելով այս նշանախօսքը, մասնաւորապէս կ'ըգ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ

Թաւրիզէն կը գրեն «Ցուսաբեր»ի, հոկտ. 8 թուականով.—

Փախստականներու հոսանքը չէ դադրած: Վերջին ամսուան մէջ եկածներու թիւը (160) բարձրացաւ 180ի:

ՅԱՌԱՋ.— Մեզի ալ գրկուած են նոր խմբանկարներ, որոնց հրատարակութիւնը զանց կ'առնենք առ այժմ:

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Տնտեսական համաշխարհային տագնապը սկսաւ արդէն ազդել նաեւ ծնունդներու թիւին վրայ: Երկու տարիէ ի վեր Իտալիոյ, Անգլիոյ, Գերմանիոյ ծնունդները նուազած են:

Վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ որ Ֆրանսայի ծնունդներն ալ նուազիլ սկսան, — այսպէս 27,247 ծնունդի պակաս կայ 1932 եւ 1933 տարիներու առաջին եռամսեակի ծնունդներուն միջեւ: Եւ խորհիլ, որ պատերազմի տարիներու կորուստին հետեւանքով՝ ամուսնութիւններու պակասին պատճառով պիտի նուազին անգամ մը եւս գալ տարիներու ծնունդները: Այս ձեւով, կը նախատեսուի որ տարեկան մահերու թիւը 150,000 աւելի ըլլայ ծնունդներու թիւէն:

ԱՄՈՒՍՆԱՑԷ՛Ք

Գերման կառավարութեան նոր մէկ կարգադրութիւնը շատ կը յիշեցնէ հայկական երգ մը.— «պար պարեցէք, շան աղջիկներ, կարգուելու տարի է»: Արդարեւ, իտալացի փաշական վարիչներու պէս, Գերմանիոյ վարիչներն ալ կ'աշխատին կիները հեռացնել գործարաններէն եւ անոնց տեղը դնել գործազուրկներ: Եւ այս՝ երկու նպատակով.— Գործազուրկները տեղաւորել, եւ ամուսնութիւնը քաջալերել:

Կառավարութիւնը հազար մարքի վարկ կը բանայ այն կիներուն, որոնք կը ձգեն գործարանը եւ տան կահկարասի կը գնեն, կ'ամուսնանան: Ձարտարարուեստական ընկերութիւններ ալ սկսած են հետեւիլ օրինակին: Եւ անցեալները կազմակերպուեցաւ հարսանեկան թափօր մը, 122 գործաւորուհիներ, ձգելով գործարանը, ամուսնացեր եւ բոյն էին կազմել:

ՐԱՅԽՍՏԱԿԻ ՀՐԿԻԶՄԱՆ ԴԱՏԸ

Տակաւին չէ վերջացած Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատը: Ամէն օր անակնկալներ երեւան կ'ելլեն: Անցեալ օր, սուտ վկայ մը ձերբակալուեցաւ բուն իսկ դատավարութեան պահուն:

Նոյ. 1ին պուլկար ամբաստանեալ Տիմիթրով երրորդ անգամ դուրս հանուեցաւ դատասրահէն, երբ կը բացագանչէր.

— Ամբաստանող վկաներու շարքը սկսաւ ազգային – ընկերվարական երեսփոխաններով եւ վերջացաւ գողերով:

Իսկապէս, առտուն լսեր էին գող մը, որ բանտէն դատարան բերած էր վկայութեան համար: Նախագահը նախապէս լաւ չէր հասկցած պուլկարի համայնավարին բացագանչութեան իմաստը, եւ երբ իմացաւ, յայտարարեց թէ երբեք չպիտի մոռնայ այս նախատինքը:

Լսուեցաւ նաեւ Տիկին Թորկլէր, համայնավար կուսակցապետին կինը, որ կանչուած էր բացատրելու համար թէ ամուսինը ինչու՛ տուն չէր եկած հրդեհին գիշերը: Թերթերը կ'օգտագործեն այս փաստը, ջախջախելու համար Թորկլէրը որ ուժգնօրէն կը պնդէ իր անմեղութեան վրայ, ինչպէս երեք պուլկար ամբաստանեալները:

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ?

«Տէյլի Մէյլ» կը պատմէ թէ՝ Չարլի Չէփլին առեւանգուած է առջի օր, բայց քիչ յետոյ արձակուած, 350,000 ֆրանք փրկանք վճարելով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱՅԵՒՊԱՐՍԻԿ ՄՏԱՒՈՐ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

—•—

Շնորհիւ պարսկահայ յառաջադէմ մտաւորականութեան կատարած մի շարք գործնական քայլերուն (մամուլ, դասախօսութիւն, գրական երեկոյ եւ այլն), վերջին մի տարուան ընթացքին մայրաքաղաքում թէ Թաւրիզում հայ եւ պարսիկ մտաւոր մերձեցում ստեղծելու մի ոգեւորիչ շարժում յառաջ եկաւ։ Ցոյս կայ թէ շարժումը նոյն ոգեւորութեամբ պիտի շարունակուի եւ այսուհետեւ։

Այսօր կ'ուզենք երկու խօսքով մատնանշել այն պատճառները, որոնք ցարդ թոյլ չեն տուած այդ վաղուց ցանկալի եւ այնքան ուշ մնացած հոգեկան կապն ու մերձեցումը ստեղծելու մեր հարեւաններուն հետ։

Այդ պատճառները մէկէ աւելի են։

Նախ պէտք է ըսենք, որ պատմութեան մէջ տեսնուած չէ որ ժողովուրդները իրար հետ հոգեպէս հաղորդակցութեան մէջ գտուին առանց մամուլի ու գրականութեան օգնութեան։

Մինչ այդ երկու ազդակներու միջոցաւ է գլխաւորապէս, որ մի ժողովուրդ կը ծանօթանայ միւսի մտքի ու հոգիի ստեղծագործութիւններուն, անոր պատմութեան եւ մշակութային արժէքներուն։

Դժբախտաբար այդ երկու գլխաւոր ազդակները ցարդ անպատեհ մնացած են եւ որ եւ է գրական արդիւնք չեն ունեցած երկու հարեւաններու հոգեկան յարաբերութիւններու տեսակէտէն։

Ցաւալի Պարսկահայերս, որ շատ աւելի պէտք ունինք այդ մերձեցումը ստեղծելու քան մեր պարսիկ հարեւանները, ականջէից մնացած ենք անտարբեր։

Չափազանցութիւն չըլլար եթէ ըսենք, որ պարսկահայ մտաւորականութիւնը հարեւան Պարսիկի հոգեկան ստեղծագործութիւններուն նոյնքան ծանօթ է, որքան դրսի հայ մտաւորականութիւնը (աննշան բացառութիւնները չհաշուելով)։ Պարսիկ գրականութիւնը, մանաւանդ ժամանակակից գրականութիւնը, փակ գիրք մըն է անոր համար։

Պարսկահայ մտաւորականութիւնն ալ դրսի հայ մտաւորականութեան նման պարսիկ ժողովուրդին, անոր գրական եւ մշակութային արժէքներուն կը ծանօթանայ օտար աղբիւրներու միջոցաւ։ Ան — ինչպէս ըսինք — մամուլի եւ գրականութեան միջոցաւ կամուրջ չէ ստեղծած այդ երկու ցեղակից եւ պատմական ժողովուրդներու հոգեկան յարաբերութիւններու միջեւ։

Այս տարօրինակ երեւոյթը պէտք է բացատրել անով, որ նախ մինչեւ մի տասնեակ տարի առաջ մեր հարեւան Պարսիկները եւրոպական իմաստով օրակեալ մամուլ եւ գրականութիւն չին ունեցած, որպէսզի պարսկահայ մտաւորականը հրապուրուէր եւ կարենար իր մտաւոր – հոգեկան պահանջները բաւարարել։

Պարսիկ նորագոյն գրականութիւնը եղած է գերազանցապէս աղքատ եւ կաշկանդուած կրօնական մոլեռանդութեան կապանքներով։

Պարսիկ գրողներու ներշնչման աղբիւրը եղած են ոչ թէ մարդկային հոգիի բարդ ապրումները, իր ազգային ընկերային ձգտումները, կամ ժամանակակից մարդկութիւնը յուզող հարցերը, այլ գլխաւորապէս կրօնական խնդիրները եւ անոնց մեկնաբանութիւնները։ Տիրող իրաւական կարգերը մինչեւ մի տասնեակ տարի առաջ կաշկանդուած ու կապուած են պահած պարսիկ գրողի միտքն ու հոգին ազատ թռիչքէն, իրերն ու երեւոյթները ժամանակակից գիտութեան լուսարձակին տակ քննելու հնարաւորութենէն։ Անգամ պատմական դէպքերն ու իրադարձութիւնները ազատ չեն եղած որոշ նախապաշարեալ վերաբերմունքէ, որոնք անոնց գրչի տակ առած են գերբնական եւ առասպելական գունաւորում։

Մամուլն ալ նոյն տիրող հանգամանքներու հարազատ արտայայտիչն է եղած։

Իսկ պարսիկ դասական գրականութեան ծանօթանալու համար, պարսկահայ մտաւորականը ժամանակ չէ վատնած լեզու սովորելու եւ անոր բնագիրը կարդալու, քանի որ այդ գրականութեան կրնար ծանօթանալ օտար հարուստ թարգմանութեան եւ մասամբ ալ հայերէն պակասաւոր թարգմանութեանց միջոցաւ։

Ցետոյ պարսիկ լեզուն իր իսկ երկրին մէջ գործնական առաւելութիւններ չէ ներկայացուցած, դարձեալ մինչեւ մի տասնեակ տարի առաջ։

Պարսկաստանը ըլլալով աւատական յետամնաց մի երկիր, թէեւ անուանապէս անկախ, սակայն տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս միշտ կախեալ վիճակում է եղած դրսի աշխարհէն։

Իր երկրի գլխաւոր հիմնարկութիւններու մէջ — թղթատարութիւն, դրամատուն, մաքսատուն, հեռագրատուն եւն. — գործերը վարած են եւրոպական լեզուներով, քանի որ այդ հիմնարկութիւնները վարած են օտարները։

Պակաս արգելք չեն հանդիսացած նաեւ արտաքին տառերու դժուարութիւնները։ Միայն գրել – կարդալ սորվելու համար հարկաւոր է տարիներու տքնաջան աշխատանք։

Բնական է որ, իբրեւ այս վիճակին մէջ պարսկահայ դպրոցաւարտը, ուզէր թէ ոչ, իր ուշադրութիւնը նախ պիտի դարձնէր եւրոպական լեզուներու վրայ, իբրեւ գործնական մի միջոց օրուան հացը ճարելու եւ պարսկերէն սորվիլը պիտի համարէր ժամանակի վատնում եւ չնայլութիւն։

Այս արգելքները, որ կային մի տասնեակ տարի առաջ՝ ցցուած հայ եւ պարսիկ մտաւոր յարաբերութիւններու միջեւ, եւ որոնցմէ շատերը ներկայիս ալ կը շարունակուին տակաւին — այսօր արդէն սկսած են աստիճանաբար վերանալ։

Մեր հարեւաններու կեանքի բոլոր մարզերը թափանցող եւրոպական մտքի ու քաղաքակրթութեան լոյսը, ընդհանուր երկրին արդիականացման ներկայ արտակարգ ճիգերը մի – մի երաշխիքներ են, որ շատ մօտ ապագայում եղած այդ խոչընդոտները պիտի վերանան ընդմիշտ եւ հայ ու պարսիկ այս երկու քոյր ժողովուրդները — դարերու անգիտութենէն յետոյ — պիտի սկսին վերջապէս ծանօթանալ իրարու, փոխադարձաբար ճանչնալով անյայտ մնացած հարուստ գանձերը։

Վերածնուող Պարսկաստանը դարձակէտ մը պիտի ըլլայ այդ տեսակէտէն։

Ք—ԶԱԴԷ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՏՕՆ ՕՐԵՐՈՒ

— :-: —

Զգրե՞լ այս կեանքի մասին, այս արեւոտ օրերու մասին, այս կազդուրիչ երեւոյթներու մասին... Այո՛, անհրաժեշտ է գրել եւ լայնօրէն գրել։ Տարագիր ու հալածական, անտուն ու անտիրական, կարօտ հայրենի աշխարհին ու արեւին, այս ամպամած, այս մռայլ օրերուն խրախճանք կազդուրիչ երեւոյթ փրկարար ապեղանի մըն է մեր վշտաբեկ հոգիներուն համար։

Հոգիս անհուն գոհունակութեամբ մը համակուած է, մարմինս թեթեւ է, զգացումներս խանդավառ ու յորդ։ Օ՛ ի՞նչ լաւ են այս օրերը, ի՞նչ լաւ...

«Դաշնակը» ոտքի է այս օրերուն։

Սրբազան տօն կայ հայ երդիքներէ ներս՝ եւ սուրբ ժամերուն երեւոյթներ քաղաքէ քաղաք։ Եւ ուխտաւորներու նոր տասնեակներ՝ մաքուր ազատ հոգիով, կուգան մաս կազմելու Հայոց մեծ ընտանիքին, ուխտուած, հլու զինուոր դառնալու արիւնոտ բանակին։ Եւ այս ցնցող երեւոյթը ճիշդ այն պահուն, երբ դահիճները, ռամկավարները (ռամկավար բառը ըմբռնել իր նոր իմաստով) «Միացեալ ճակատ» կը յարդարեն Հ.Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Կոխէ մը, որ աւա՜ղ, կը նմանի ջայլամներու պահուըտուքին։

Նոյնը չէ՞ պատկերը այս օրուան մեր «զաւ պատերազմիկներու, ընդհ. ճակատ» կազմողներուն։ Եւ ճիշդ այդ երեւոյթին — ջայլամաձեւ պատերազմին ըսենք — խորապէս իրազեկ, երիտասարդութիւնը, ահա, խումբ խումբ կուգայ խտացնել Դաշնակցութեան շարքերը։

Հոկտ. 21ին, շաբաթ գիշեր, ժամը 11ին մեծ խանդավառութեամբ վերջացաւ «Դաշնակցութեան Օրուան» հրապարակային հանդէսը, Լիոնի մէջ։ Հակառակ լոյս տեսած ու բերանացի բոլոր տեսակի թռուցիկներուն, ժողովուրդը հոծ բազմութեամբ լեցուած էր սրահը, լսելու համար Դաշնակցութեան խօսքը։ Ու Դաշնակցութեան խօսքն ու պատգամը ընդունուեցաւ բուռն ծափերով, անվերջ «կեցցէ»ներով։ Հանդէսէն վերջ՝ «Ռ. Զարդարեան» գրադարանի սրահն ենք ընկերներով ու համակիրներով։ Գրադարանը եւ յարակից ճաշարանը շատ նեղ կուգայ բոլորիս համար։ Ոտքի վրայ են Լիոնի ընկերները եւ համակիրները, տեղ բանալու համար հիւրերուն։

Եւ հիւրե՜ր, հիւրե՜ր... Վալանսէն, Վիէնէն, Սէնթ Էթիէնէն, Ս. Շամոնէն, Տեսինէն, Վիլֆրանշէն... Հիւրեր հաւատաւոր ու գաղափարակից։ Ահա այս մէկը — Կարապետ չավուշը — Վիլֆրանշէն, որ զաւակներովը միասին, արհամարհած է բոլոր տեսակի դժուարութիւնները ու եկած է Դաշնակցութեան խօսքը լսելու։ Հարցուցէք, փորձեցէք, — ան, որպէս հաւատաւոր զինուորը այս կուսակցութեան, մէկ պատասխան ունի ձեզի տալիք.

— Եթէ տարին քանի մը անգամ չլսեմ Դաշնակցութեան խօսքը, հաւատացէք կը մեռնիմ...

Առէք այս միւսը, ծերուկը, որ, մինչեւ գրադարան գալու համար, ճամբան երեք տեղ ստիպուած է հանգչիլ։

— «Միայն այն ատեն պիտի բացակայիմ ձեզմէ, երբ որ դիակս հողին յանձնէք. բայց այն ատեն ալ, ես ձեզմէ կը խնդրեմ որ դուք չբաժնուիք ինծմէ, դիակս չթողուք այս օտար երկնքի տակ»։

Սիրտ ունի՞ք դիմանալու։

Եւ ահա մամիկը — ամուսինը, եղբայրները, զոյգ տղաքը նուիրած է Դաշնակցութեան զոհասեղանին, բայց ինքը նորէն աւելի քան մոլեռանդ է։ Դաշնակցութիւնը միս ու մարմին դարձած է իր մէջ։ Կորի՞ն ես — փորձէ Դաշնակցութեան հասցէին գէշ ակնարկ մը ընել իր առջեւ։

Ու համբերութիւն ունեցէք գիտնելու նաեւ սա նորահաս երիտասարդը։ Ինքնամտոյց աչերուն այլազան հրապուրանքները չեն կրցած ազդել այս տղուն վրայ։ Լուսաղարդ շքեղապարը եւ շողշողուն պողոտաները չեն կրցած բաւարարութիւն տալ իր երիտասարդի զգացումներուն։ Ինչպիսի ճամբու ալ որ ուզած է հետեւիլ, միշտ իր մէջ պարապութիւն մը զգացած է։ Եւ այսօր, խորապէս համոզուած է որ, այդ պարապութիւնը լեցնելու համար, այդ պակասը լրացնելու համար, անհրաժեշտ ճարն ու դարմանը Դաշնակցութիւնն է։ Ու եկած է Դաշնակցական դառնալու։

Որքա՜ն է շարանը այս պերճախօս պատմութիւններուն։

Բաժակաճառերու, երգերու ու արտասանութիւններու խոր տպաւորութեան տակ, նորէն պատէն վար կ'առնուի սրբազան նշանը — խորհրդանիշը մեր ազատագրութեան պայքարին — ու եօթը նորեկները ձեռքերը կը դնեն անոր վրայ, երդում տալով հաւատարիմ մնալ հայ ժողովուրդի դատին եւ Դաշնակցութեան դրօշակին։

Անքուն գիշերէ մը վերջ, յաջորդ առաւօտ Վիէն ենք ժամը 10ին։ Այստեղ ալ նոյն պատկերը — նոր ուխտաւորներ — բայց, աւելի յուզիչ։ Նորեկներու երդման արարողութիւնը կը վերջանայ «Մշակ բանուոր»ով եւ անհուն խանդաղատանքով մը ընկերները կ'ողջագուրեն իրար։

Ժամը 2ն է, «Մէրգլը կաթոլիկ»ի սրահն ենք, որ զարդարուած է գոյնզգոյն լոյսերով ու խորհրդաւոր պատկերներով։ Մտահոգ են Վիէնի մեր ընկերները. Հնչակեանները (կա՞ն) խաչաձեւեր են, գերասան մը «Օթէլլօ»ն պիտի խաղայ ռամկավարներու ակումբին մէջ, գործարանատէր մը ընծա բացած է, հայրենակցական մը ընդհ. ժողով ունի։ Եւ սակայն, հանդէսը կ'անցնի բազմամարդ եւ յաջող։ Հայկական երգերը, մանաւանդ շուրջպարը հայկական տարազով՝ կ'ոգեւորեն ներկաները—

Տանիք եկեր կուգայ,
Դարվար ճայլիս կուգայ,
Նկա՛ւ, անցա՛ւ շուն Թուրքը
Վրէժ լուծելս կուգայ։
Ալխալուղս կապեր եմ
Շարք – շարք կոճակ շարեր եմ
Մայրիկս տարտ մի անիր
Ազգիս զինուոր գրուեր եմ։

Երգեցէ՛ք, երգեցէք ...Ձեր ձայնին, ձեր երգին, ձեր տեսքին ու տարազին մատաղ։ Երգեցէք, մենք կարօտը ունինք ձեր տեսքին ու երգին, Հայոց աղջիկներ...

Ու հիմա կայարանն ենք ... «օթօքար»ը կը սպասենք։ Դիմացի սրճարանը ուր պարապ աթոռ չկայ, իր արտաքին կամարները զարդարուած է ճիշդ ու ճիշդ հայկական եռագոյն լոյսերով — կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն։

Զարմացական ակնարկ մը պտտցնելէ վերջ՝ (լոյսերուն վրայ) մօտս կանգնած Վիէնցի ընկերոջս կը հարցնեմ.

— Այս սրճարանատէրը [illegible]ութենէն չի վախնար, եռագոյն զարդարեց է իր սրճարանը, մանաւանդ որ, իմացածիս համաձայն, այստեղ ռամկավարութիւնը վեցէն աւելի է։

— Ինչո՞ւ, ձեր քաղաքը վեցէն պակա՞ս է։

— Լաւ օրերը երեք հոգի են, իսկ երբ հանդէս ունենան՝ կը բարձրանայ վեցի։ Հանդէսին նախագահը թէ բանախօս է, թէ նախագահ եւ թէ կարգադիր յանձնախումբ։ Անկարելի պարագային, երբ 6×6 = 36 հանդիսական ունենան կը գրեն՝ «խուռներամ բազմութիւն»։

Ու ահա Տեսինը։ Այստեղ ալ մտահոգ են, նախ օրը, ժամը անյարմար են։ Կիրակի գիշեր է, յաջորդ օր ամէն մարդ գործի կ'երթայ։ Ժամը 9ին անհրաժեշտ է տունը գտնուիլ։ Եւ յետոյ ... ցուրտը, խամաճիկները ... Բայց հոս ալ նոյն յաջող պատկերը խուռն բազմութիւն, խանդավառ մթնոլորտ, ժպտուն դէմքեր, ուրախաժայն աղաղակներ։

×

Ու հիմա ... շաբաթ անցաւ այդ տօն օրերէն։ Բայց անջնջելի մնացած գեղեցիկ պատկերները, կազդուրիչ երեւոյթները, սրբազան կանթեղի մը պէս կախուած են սրտիս խորը։ Եւ այն օրերու արձագանգը արձանագրող կամաւոր, կ'ուզեմ երգել ընկեր Արամ Գասոնէի հետ.

Օրերի շնչով ծնուած,
Օրերի երգին գերի,
Նկել եմ ես էլ հիմա,
Երգելու երգն օրերի...

ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՁԷ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

— o —

Տէյլի Թէլէկրաֆ հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ թուրք հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ (հոկտ. 30).

Թուրք հանրապետութիւնը հոկտ. 29ին էնկիւրիի մէջ տօնեց իր տասնամեակը եւ Կազին, անոր առաջին նախագահը գլխաւոր դէմքն էր ազգային խրախճանութեանց մէջ։ Եւ իրաւամբ քանի որ էնկիւրին իր մայրաքաղաքն է, հանրապետութիւնը իրն է, Թուրքիան իրն է, երեքն ալ ստեղծած է ինք։ Լուդովիկոս ԺԴ.ի ինչպէս եւ Մուսոլինիի համար ըսուեցաւ թէ անոնք պետութիւնն իսկ են. այդ բացատրութիւնը աւելի քան ճշմարիտ է Մ. Քէմալի համար։ Անիկա կ'իշխէ ոչ թէ իբրեւ մենատէր, այլ իբրեւ նախագահ Ազգային Ժողովին, բայց իր միտքը եւ իր ոգին են որ կը կառավարեն։ Առանց իրեն եւ առանց իր բացարձակօրէն անհատական իշխանութեան, անկարելի պիտի ըլլար Թուրքիոյ այս արագ վերածնունդը։ Շնորհիւ իրեն Եւրոպայի «Հիւանդ Մարդը» եղաւ Մերձաւոր Արեւելքի նարօծին հերակլէսը։ Այսքան հրաշալի այլափոխում միայն տասը տարուան մէջ, ցոյց կուտայ թէ Մ. Քէմալ աշխարհի մեծագոյն պետական մարդիկներէն ու յաղթականներէն մէկն է։ Այդ այլափոխումը կ'ապացուցանէ նաեւ թէ թուրք ազգը որ շատ հեռու է քայքայուած ու մահամերձ ժողովուրդ մը ըլլալէ եւ կը պահէ տակաւին իր անցեալ կենսունակութիւնը, «հին կրակը», արժանի չէր այն ապականած ու աղտոտ վարչաձեւերուն որոնց ենթարկուած էր դարերով։

Նոր Թուրքիան, որ հիմնուած է բուռն եւ մշտավառ ազգայնականութեան մը վրայ, մարտունակ է բայց խաղաղասէր։ Թերեւս անիկա ամէնէն մեծ յաղթանակն է Կազիին որ կրցաւ լաւագոյն յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ կապուած պետութիւններուն հետ եւ սպասուածէն աւելի յաջողութիւն գտաւ այդ ուղղութեամբ։ Իր բարեկամութիւնը Յունաստանի հետ մէկն է նոյնպէս իր ասպարէզին գլխաւոր յաղթութիւններէն եւ կրնայ օրինակ ծառայել ուրիշներուն։

Եթէ Թուրքիան այսօր խաղաղութեան պատուարն է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, պատճառը այն է որ զօրաւոր է եւ ինքնավստահ եւ իր զինուոր վեհապետը խաղաղութեան հեռատես բարեկամներէն մէկն է։

×

Խմբագրական մըն ալ գրած է «հայ ժողովուրդի բարեկամ» Մանչէսթր Կարտիէն»ը (հոկտ. 30)։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

Տասնըմէկ տարի անցաւ այն օրէն երբ Մ. Քէմալ յաղթեց Իզմիրի մէջ, [illegible], ցոյց տալով Դաշնակիցներուն եւ անոնց «պաշտպանեալներուն»՝ Հայերուն եւ Յոյներուն թէ Թուրքիան կ'ապրի դեռ։ Այդ թուականէն ասդին ան իր երկրին կերպարանքը փոխեց՝ իսլամական պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած յեղափոխութիւնով մը։

Յաղթական զինուորին համար դժուար չէր երկրէն արտաքսել արտաքսական գերդաստան մը որ վարկաբեկ եղած էր ընդունած ըլլալով պարտութիւնը եւ դիմադրելով ազգային շարժումին։ Դժուար չէր նոյնպէս «համբաւութիւնը» բառը գրել փոխանակ «միապետութեան»։ Այս մակերեսային փոփոխութիւնները թերեւս աւելի մեծ արժէք մը չպիտի ունենային քան Սուլթան Համիտի հաւանութիւնը 1908ի սահմանադրութեան։

Բայց Մ. Քէմալ իր դասը սորված էր Երիտասարդ Թուրքերու ձախողանքներէն։ Անիկա եղած էր Սելանիկի յեղափոխութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկը, եղած էր պաշտօնակից եւ հակառակորդ էնվէրին ու Թալաթին։ Քէմալ օգտուեցաւ անոնց պարտութենէն եւ անոնց տեղը անցաւ իբրեւ ղեկավար ազգային վերածնունդի շարժման. օգտուեցաւ անոնց սխալներէն իր քաղաքական ուղեգիծը ճշդելու համար։

Անոնք դաշինք կնքած էին Օսմաններու Տան հետ. անոնք համախմբութիւն կը խաղային հաւատալով անոր անհաշտելի զօրութեան. անոնք ուժ եւ վարկ սպառեցին թուրք կայսրութիւնը պահելու համար. անոնց անդրթուրքութիւնը ապարդիւն անցաւ ու ընդհակառակն վարկաբեկ ըրաւ զիրենք։ Մուսթաֆա Քէմալ իշխանութեան գլուխ անցաւ իբրեւ հաշուեյարդար այդ անանկ ժառանգութեան եւ իբրեւ յաղթական՝ ազատագրական պայքարին մէջ։ Անիկա առաւելութիւնն ունէր պետական մարդու մը համար որ կրնար տեսնել իրականութիւնը։ Նոր Թուրքիան հաստատուած է ազգային, ոչ թէ կրօնական հիմերու վրայ։ Քէմալ, ինչպէս Ժէօն – Թիւրքերը, իր սկզբունքները ընդօրինակեց Ֆրանսական յեղափոխութենէն. իր նախորդներուն մեթոտները գործադրեց, բայց աւելի տրամաբանօրէն։

Կայսերական պատասխանատուութիւններէն միանգամընդմիշտ ազատուած Նոր Թուրքիան պիտի ըլլար միատարր։ Ուրեմն մէկ միլիոն չափ Յոյներ ճամբուեցան խժդուժ պայմաններով։

«Հայկական» կոչուած խնդիրը միանգամընդմիշտ լուծուեցաւ այնպիսի ձեւով մը, զոր ոչ Ապտիւլ Համիտը, ոչ ալ էնվէրը կրցած էին երեւակայել։ Ցունական եւ հայկական խնդիրները ալ երբեւան չպիտի դան։ Ցունաստան հաշտութիւն կնքեց նոր Թուրքիոյ հետ 1930ին եւ ամիս մը առաջ ստորագրուած դաշնագրով մը երկու երկիրները պիտի վարեն միեւնոյն արտաքին քաղաքականութիւնը։ Սթանպոլի մէջ մնացած մաս մը Հայերն ու Յոյները կ'ըրդունին ներկայ վարչաձեւը անհաւասալի օրինապահութեամբ։ Քրտական խնդիրը դեռ չէ լուծուած, բայց քիւրտ ապստամբներու ջախջախումը ցոյց կուտայ թէ Մ. Քէմալ ինչպէս պիտի վարուի անոնց հետ որոնք չեն ուզեր Թուրք ըլլալ»։

«Մանչեսթր Կարտիէն» հիացումով կ'արձանագրէ տասը տարուան մէջ եղած յեղաշրջումները ընկերային ու կրթական կեանքին մէջ եւ կը շարունակէ.—

Քէմալ ինչեց «քահիվեթիւլասիսներ»ը ինչպէս նաեւ ինքնավար քրիստոնեայ «միլլէթ»ները։ Անիկա չի սիրեր մենատէր անունը։ Ան յաղթական է — Կազին — ոչ միայն իր օտար թշնամիներուն, այլ իր ժողովուրդին անգործութեան եւ ծուլութեան։

×

«Թայմզ» ևս թղթակցութիւն մը եւ խմբագրական մը հրատարակած է այս առթիւ։ Բոլորն ալ հիացումով կը նկարագրեն հոկտ. 29ի տօնակատարութիւնը։ Տակաւին ոչ մէկ թերթ չհամարձակեցաւ նկարագրել Կազիին բացասական կողմերը։

Կը զարմանա՞ք...

Թղթակի՞ց թէ լրտես

ԱՆԳԼՕԳԵՐՄԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Գրած էինք թէ Միւնիխի մէջ բանտարկուած է «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը։

Իբրեւ պատասխան եղած բողոքներուն, գերմանական կառավարութիւնը կ'առարկէ թէ թղթակիցը ամբաստանուած է լրտեսութեամբ եւ պիտի դատուի։ Անգլիայ արտաքին նախարարը հոկտ. 28ին իր մօտ կանչելով Լոնտոնի գերմանական դեսպանը, յայտնեց թէ կառավարութիւնը կարօղի միջոցներու պիտի դիմէ, եթէ անմիջապէս ազատ չարձակեն թղթակիցը։

Կը կարծուէր թէ անգլ. կառավարութիւնը ձերբակալել պիտի տայ երկու գերման թղթակիցներ, իբրեւ բարոյական ճնշում։ Վերջին պահուն գերմանական կառավարութիւնը դատէն հրաժարելով, պարզապէս սահմանէն դուրս հանեց ամբաստանեալ թղթակիցը, որ իր թղթակցութեան մէջ այնպէս ցոյց տուած էր թէ հիթլերական վաշտերը զինուորական կազմակերպութիւններ են։

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՅՈՒՇԱՏԵԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

— o —

Հայ Գրական Ակումբի տարեկան առաջին երեկոյթը, հոկտ. 28ին, նուիրուեցաւ Յովհաննէս Թումանեանին, մահուան տասնամեակի առթիւ։ Ներկայ էր գրասէրներու ստուար թիւ մը։ Նախագահ Բ. Բեբերեանի բացման կարճ ճառէն յետոյ, Ի. Զա[...] դարեան արտասանեց Ա. Թ[...]կանի մէկ բանաստեղծութիւնը Թումանեանի մասին։ Ապա խօսքը տրուեցաւ Ա. Զամալեանին, որ խնամուած ու գեղեցիկ զեկուցման մը մէջ ներկայացուց Յ. Թումանեանը որպէս բա[նաստեղծ]։

Ա. Զամալեան նախ քանի մը խօ[սքով] վեր հանեց Յ. Թումանեանի [...] մասին եղած քննադատութիւնն ու [...]նադատութիւնները։ Մինչեւ այժմ քննադատները կամ հարեւանցի անցած են Թումանեանի գործերուն վրա[յէն], կամ դրած են բանաստեղծը այս կամ այն կողմով։ Մանաւանդ շատ թերի է մարքսեան քննադատութիւնը, տեսակ մը ծուռ հայելի է [...] քննադատութիւնը։ Օրինակ, «Նոր[...] ծծծադրելի քննադատութիւնը [...]բուն կկուի մասին, կամ Փարսամեանի «Անչէջ Հուրեր» շուրջ յայտնուած [...] հեթեթ կարծիքները. Մարքսիստ Ա[...] ղալբէկեան Թումանեանի «Անչէջ Հուրեր»ը կը ներկայացնէ որպէս իսկական իրաւակարգ մը՝ ընկերվարութիւն, իսկ ուրիշ մարքսիստ քննադատ մը՝ Մկրտչեան կը պնդէ, թէ Թումանեանի երգած «Անչէջ Հուրեր»[...]դէն իրականացած է Հայաստանի կոլխոզներով եւ սովխոզներով, Փա[...] ջուխիական այս մարզանքներէն [...]բեր, բայց նոյնպէս անհեթեթ [...] Լէօի յայտնած կարծիքները Յ. Թումանեանի մասին։ Թումանեան [...] ծաղրով ու հեգնանքով պատասխան[ած] է Լէօի յարձակումներուն իր «Գե[...] ու Մուսա» քերթուածի մէջ։

Ապա, «առանց քննադատի հ[...] առնելու» Զամալեան քննական [ակ]նարկ մը նետեց Յ. Թումանեանի [...]փածոյ երկերու վրայ։

Թումանեան իր ստեղծագործ[ու]թեան մէջ չական տեղ կուտայ [...]քին, բայց ձեւն ալ անկարեւոր [...] նոր համար։ Ան համոզուած է որ [...] խորքը կայ, ձեւն ալ կ'ըլլայ։ [...]ցիկ համեմատութեամբ մը բա[...]տեղծը հիմնաւորած է խորքի եւ [...] արժէքը ստեղծագործութեան մէ[ջ]։ Թումանեանի երկերու համեմատ[ական] վերլուծութիւնը ցոյց կուտայ, թէ [...] կարեւոր տեղ է տրուած ձեւին։ [Օրի]նակ, համեմատեցէք «Անուշ»ի [...] «Գութանի երգի» առաջին եւ վերջ[ին] խմբագրութիւնները. ի՜նչ կատա[րեալ]ութիւն կը ներկայացնեն վերջի[ն]ները։ Թումանեան իր կեանքի վեր[ջին] տարիները յաճախ կը կրկնէր Օ[սգար] Ուայլտի խօսքը, թէ «ես այժմ [...]լի ջնջելով եմ զբաղած քան գրել[ով]»։

Որո՞նք են Թումանեանի ձեւ[ին] առանձնայատկութիւնները.—

Նախ՝ պարզութիւնը։ Այս տես[ակէ]տով կատարեալ Հայնէ մըն է [Թու]մանեանը։

Երկրորդ՝ նիւթի եւ ոճի կա[...] ճալ ներդաշնակութիւնը։

Երրորդ՝ յոյզերն ու պատկեր[ները] առանձին երեւոյթներով ներկայ[ացնե]լը։ Այս տեսակէտով Թումանեան [...] նման է. օրինակ, «Փարւանայ»ի [...] եւ աղջկան պատկերը — «Մայլ [...] «անուշ լուսին» կամ «Հոգեհանգի[ստ]» որ ամբողջապէս պատկեր մըն է։

Չորրորդ՝ վերացական գաղափ[ար]ներու այլաբանական արտայայտ[ու]թիւնը, հոմերական ձեւով։ Օր[ինակ] Թաթուլի կնոջ գեղեցկութեան [...] կայացումը աչուղի կողմէ։

Հինգերորդ՝ շարժումի ու գործ[ողու]թեան ճոխութիւնը Թումանեանի բոլոր երկերու մէջ. Օրինակ, «Ա[...]» «Սասունցի Դաւիթ», «Անբան [...]» եւն. համակ շարժում ու գործ[ողու]թիւն են։

Որո՞նք են Յ. Թումանեանի հ[...]կան տրամադրութիւնները.—

Նախ՝ տխրութիւնն ու թախ[իծը]։ Մարքսիստները այս տրամադր[ու]թիւնը «պրոլետարական կարգերու» [...] կը վերագրեն։ Թումանեան ինք կ[...] «Ես տխուր եմ, որովհետեւ մեր ժ[ո]ղովուրդն է տխուր. ես մեր ժո[ղո]վուրդի հոգին կը ներկայացնեմ. [...]

Երկրորդ՝ փիլիսոփայական [...] մը։ Թումանեանի փիլիսոփայ[ութիւնը] կեանքի խորհուրդն է, կեանքի [...] մահուան ստեղծումը։ Իր երգ[...]ցութիւնն է. «Ուխտաւոր[...] [...]նայնութեանց» Այսպէս [...] Փի» պաշտամունքը՝ [...]

վէպերը, սրամտութիւնը, հեգնանքը, զուարճախօսութիւնը, որոնց անսպառ շտեմարանն էր Թումանեան։

Շատ քննադատներ կը խօսին Թումանեանի կրած ազդեցութիւններու մասին։ Բանաստեղծը ինքն ալ կ'ըսէ թէ ազդուած է Պուշկինէ ու Լերմոնտովէ։ Անիկա դասարկ խօսք մըն է։ Կեանքը պարզ թելադրեց։ Թումանեանը ոեւէ մէկէ ազդուած չէ։ Անիկա ինքնուրոյն տաղանդ մըն է, հարազատ ծնունդը հայ ժողովուրդին։

Թումանեանի բանաստեղծութիւնները կարելի է դասաւորել հետեւեալ կարգով — քնարական երգեր, հայրենասիրական երգեր, քառեակներ, ժողովրդական երգեր, լեգենդներ, բալլադներ, (պոէմ), թարգմանութիւններ։

Քնարական երգեր շատ քիչ է գրած Թումանեանը։ Մէկը անոր սիրտը մաշած չէ երբեք։ Եւ արդէն այդ շրջանը տանջուելու պէտք չունէր, քերթողին սիրտերը բաց էին իր առջեւ։

Հայրենասիրական երգերը ուշագրաւ են Թումանեանի ստեղծագործութեան. Բոլշեւիկները կ'ուզեն այդ երգը «ախտահանել» իր երկերէն, որ, ի հարկէ, չեն յաջողիր։ Կարելի է Թումանեանը պատկերացնել առանց «Լուսաւորչայ կանթեղ»ի, «Հայ ցեղապետ»ի, «Մեծ կուիւ»ի եւ ուրիշ հայրենասիրական քերթուածներու։ Թումանեան մանաւանդ հրաշալի կերպով ներկայացուցած է հայ յեղափոխութեան ներքին ապրումները։

Թումանեանի քառեակներու մասին տարբեր կարծիքներ կան։ Ինքը բանաստեղծը հաւնած էր, թէ իր երգերու ամենակարեւոր մասը քառեակներն են. Ջամալեան սակայն առանձին արժէք չի գտներ անոնց մէջ։

Սքանչելի են Թումանեանի ժողովրդական երգերը, զորս քննադատները սովորաբար անուշադրութեան կը մատնեն ըսելով, թէ ընդօրինակութիւններ են։ Անոնք ընդօրինակելու մէջն է, իրական գլուխ գործոցներ են «Կաքաւի ողբը», «Սոխակի երգը» եւն.։

Լեգենդները եւ բալլադները մասին խօսիլն աւելորդ է. անոնք համբաւաւոր են։ Պէտք է նկատել սակայն, որ Թումանեանի տիպարները տեղական տիպարներ չեն, այլ ժողովրդական հոգիին մարմնացումը։ Օրինակ, «Անուշ»ի հերոսները։

Վերջապէս, թարգմանութիւնները մասին անտեսուած են քննադատներու մէջ։ Իրական գլուխ գործոցներ են Թումանեանի թարգմանութիւնները, օրինակ, «Վիլիա Մուրոմէց»ը, «Հայաստանի երգը» եւն.։

Երբեւ վերջաբան իր զեկուցման, Ջամալեան կարդաց Թումանեանի «Հոգեհանգիստ» եւ «Անբուն կիրճ»։

Զեկուցումը արժանացաւ բուռն ծափերու։

Յետոյ վայրկեան դադար մը յետոյ տեղի ունեցաւ միտքերու կարճ փոխանակութիւն մը։ Ռ. Զարդարեան բացատրութիւն գտնուելով համդերձ զեկուցման հիմնական միտքերուն՝ գտնել տուաւ, թէ ինք չի կրնար ընդունիլ անոր տեսակէտը Թումանեանի քառեակներու մասին։ Ընդհակառակն, իր կարծիքով, քառեակները չափազանց յաջող գրուածքներ են եւ կը պարզեն Թումանեանի ծերութեան, իմաստութեան եւ փիլիսոփայական ոգիէն տարողութեան հասած հոգիի խորքը։

Ա. Ամբողջարեան նոյնպէս կը միանայ Ջամալեանի բոլոր բաժններուն եւ մանաւանդ կը շեշտէ Թումանեանի պարզութեան արժէքը։ Բանաստեղծը կրցած է, ոչ յօրինակ արդի երգիչները, ամենաբարձր ու բարդ զգացումները պրատյայտնել ամենապարզ ձեւով։ Այս քանի մը յիշողութիւններով կը ճնշուէ Թումանեանը իբրեւ մեծ հոգիի տէր մարդ մը, որ մարդկութեան ուշադիր ու զուսպ ապրումներ ունէր, մանաւանդ դէպի իր սաղմնները։ Յայտնի է Թումանեանի հայրական հոգածութիւնը երիտասարդ Տէրեանի հանդէպ, որ կը պատկանէր դէպի Թումանեանի ստեղծագործութիւնը ժխտական դիրք ունեցած խմբակի մը։

Ջամալեանի վերջին խօսքէն ետքը հանդէսը փակուեցաւ։

⁂ Գրական Ակումբի յաջորդ երեկոն պիտի նուիրուի Հայ Թատրոնին. պիտի կարդացուի Իրազեկի «Առաջին հայ Թատերգութիւնը» ուսումնասիրութիւնը։ Նկատի ունենալով, որ երեկոյ յանուարին կը լրանայ Ոստահայ Թատրոնի 75ամեակը, Հ. Գ. Ակումբը քանի մը երեկոներ յատկացնել Հայ Թատրոնին ու Թատերգութեան։ Իրազեկի զեկուցումը առաջինն է այդ շարքին մէջ։

ՌՈՒՆՆԴԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դէպի գաւառ

— o —

Կոչ մըն է այս, որուն արձագանգը շատ կը լսուի Հայաստանի թերթերուն մէջ։ Կառավարութիւնը երիտասարդ մասնագէտները կը հալածէ պետութեան ծախքով, որպէսզի գաւառ ղրկէ զանոնք։ Բայց անոնք կապուած կը մնան Երեւանին, եւ կը խուսափին գիւղ մեկնիլէ։

Խորհ. Հայաստան (5 հոկտ.) նորէն կը գանգատի այս մասին ու կը գրէ.—

Երեւանի անասնաբուժական համալսարանը այս տարի տուաւ 132 շրջանաւարտ։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը այս երիտասարդ մասնագէտներուն տուաւ պաշտօն մեկնելու այս կամ այն երկիրը (հանրապետութիւն), այս կամ այն շրջանը։ Մեծ մասը, սակայն, չգացին իրենց պաշտօնավայրը, իսկ ոմանք ալ գացին ու փախան յաջորդ օրը։ Ցիշենք՝ Բարաջանեան Գարօ, Աշաարեան Ղազար, Աստարացեան Կարապետ, Տիրատուրեան Գէորգ, Պետրոսեան Հրաչիկ եւ ուրիշներ։ Աւելի «հեռատեսները» տեղաւորուեցան Երեւանի այս կամ այն հաստատութեան մէջ, թէեւ այդ նոր գործերը ոչ մէկ կապ ունին իրենց մասնագիտութեան հետ։ Ցիշենք Դարչինեան Արմիկ, Ալիքսանեան Եփրեմ։ Մի զարմանաք, երբ ըսենք թէ անասնաբուժական համալսարանի կարգ մը շրջանաւարտներ ալ Երեւանի փակած են իբրեւ... երաժիշտ, նուագածու։ Ահա Ժորա Այրումեանը, որ 3 տարի պետութեան ծախքով ուսանողութիւն ըրաւ եւ հիմա ... ջութակահար է։ Ոմանք, աւելի «գերբնական» ընդունակութեամբ օժտուած, համալսարանը չաւարտած պաշտօն գտան Երեւանի մէջ, որպէսզի գաւառ չղրկուին, երբ շրջանաւարտ դառնան։ Ձեն ուզեր գիւղ մեկնիլ.— «Մամա դէմ է, որ ես գընամ շրջան՝ աշխատելու»։ Բաղձենի մտաւորականի պատասխան։ Այս շրջանաւարտներուն մէջ կան դեռ երիտասարդներ ալ, որոնք քաղաքին մէջ բարեկեցիկ ծնողք ունին եւ այսպէս կը մտածեն.— «Շրջան գնացողն ո՞վ է, մի կերպ բարձրագոյն կրթութիւն ձեռք բերինք, որ ուրիշներէց յետ չմնանք, ուրիշ ոչինչ»։ Վերջապէս կան, որ ուզեր են երկրորդ մասնագիտութիւն մըն ալ սորվիլ, որպէսզի արկածով մը մէկ ասպարէզը իր առջեւ փակուած պարագային, կարենայ օգտուիլ երկրորդ ասպարէզէն։

Վերջապէս պատրուակ մը, որպէսզի գիւղ չերթան, քաղաքը մնան։

Եւ այս ամէնը տեղի կ'ունենայ այն ժամանակ, երբ գիւղատնտեսութիւնը մնացեր է առանց մասնագէտի։ Շրջաններու մէջ չկայ գիւղատնտեսական հաստատութիւն մը, որ մասնագէտի պէտք չունենայ։ Ի՞նչ օգուտ թէ լուսաւոր է, որ «մասնագիտական բարձրագոյն վարժարաններու շրջանաւարտները, պետութեան ծախքով ուսանելէ յետոյ, պարտաւոր են 5 տարի գործել պետական մասնագիտական աշխատանքներու մէջ»։ Ասոնց արգիլուած ըլլալով համդերձ մտնել վարչական գործերու մէջ 5 տարուան 'ի բենց ատամբ չաւարտած, այսօր կառավարութեան այս կամ այն գրասենեակի պաշտօնէութեան հարիւրին 90ը ոչ թէ 5 տարուան, այլ եւ նոյն իսկ 5 ամսուան ստաժ չեն կատարած։

«Գնա փայտ բեր, յետոյ կը բժշկեմ»

»»»o«««

Քիչ մըն ալ երգիծանք.

Խորհ. Հայաստանի մէջ թղթակից մը կը գրէ թէ Շամշատինի շրջանի բուժակայանին վարիչը ոգէթ. Սարգիս Ցովսէփեան սովորութիւն դարձուցած է հիւանդանոցին պաշտօնեաները օգտագործելու իր տանը համար։ Այսպէս մայրապետը հացը կը թխէ, շուկայէն գնումներ կ'ընէ տանը համար։ Հիւանդապահուհին կը խնամէ բժիշկին երախաները։ Նորաշէն հիւանդանոցին տանտիկնոջը բժիշկին համար դարման ընթացքին բանջար կը մշակէր, իսկ հիմա խոտ կը հնձէ կովերուն։ Հիւանդանոցին գեղագործն ալ բժիշկին քենին է, որ առանց դեղագրի դեղ կուտայ անոնց որ նուէր կը բերեն։ Բժիշկն ալ նոյնպէս «փէշքէշ»ով կը բժշկէ հիւանդները։ Ով որ «փէշքէշ» չի բերեր, կը վարուի մէկ ձեւով։ Օրինակ, Նամուր գիւղէն տայլով հիւանդ մը կը բերեն։ Բժիշկը հիւանդին տիրոջ կ'ըսէ.— «Հիւանդը վար իջեցուր, գնա սայլով փայտ բեր, որ բժշկեմ հիւանդդ»։

Հիւանդանոցին մթերանոցը, պարտէզը, խոհանոցը, այս բոլորը բժիշկին համար են, հիւանդանոցին համար գնուած բաներուն կէսը բժիշկը իր տունը կը ղրկէ։

Կարճատեսութիւն

Աղբարայի Սուլթանապատ գիւղին մէջ որոշուած է հիմնել կաթնատնտեսութեան մեծ գործարան մը, որ իր կաթը պիտի ստանայ Աղբարայի եւ Սուլթանապատի անասնապահական տնտեսութիւններէն ու գործարանին մօտիկ 11 գիւղերէն։

Գործարանը տարեկան պիտի վերամշակէ 25,000 կենդրինար կաթ, որուն 20 առկոսը՝ իւղի արտադրութեան, 10–15 տոկոսը տեղական պանիրի, մընացեալ մեծ մասը՝ զուիցերիական պանիրի։

Շինութեան գործը ամբողջովին յանձնուած է իւղի արդիւնաբերութեան վարչութեան։ Շէնքը պէտք է պատրաստ ըլլայ 1934ին։ Կը նախատեսուի 700,000 ռուբլի ծախք։

Այս գործարանը իր մեծութեամբ երկրորդ տեղը պիտի բռնէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, գերազանցելով Վարանցովկայի գործարանը։

ՁԻՒՆ — ՁՄԵՌ

Անցեալները գրեցինք թէ առաջին ձիւնը տեղաց արդէն Հայաստանի կարգ մը շրջաններուն մէջ։ Նոր հեռագիրները կը հաստատեն, որ ձիւն — ձմեռը նստած է երկրին վրայ, այնքան վաղահաս եկրպով։

ԴԻԼԻՋԱՆ.— Հոկտ. 8ին Դիլիջանի եւ ութ լեռնային գիւղերու մէջ ձիւն եկաւ։ Եղանակը ցրտած է սաստիկ։ Դաշտերէն փոխադրուած ցորենին 15 տոկոսը կալսուած չէ տակաւին։

ԱԽՏԱ.— Ցորդ անձրեւներէ վերջ, հոկտեմբեր 8ին, առաւօտուն, ձիւն տեղաց շրջանիս մէջ։ Նստած ձիւնին հաստութիւնն է 5 սանթիմեթր։

⁂ Սեւանի աւազանին մէջ եւ շրջակայքը եւս առատ ձիւն տեղաց։ Սեմիոնովկայի կիրճը փակուեցաւ ինքնաշարժի երթեւեկի համար։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Երեւանի Մշակոյթի եւ պատմութեան Թանգարանին մէջ բացուեցաւ պարսկական արուեստի բաժին մը։ Այս բաժնին իբրեւ նուէր, նկարիչ Մ. Աճարեան ղրկեց 5 էթիւտ, որոնք պատրաստուած են Պարսկաստանի մէջ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ցնծութեան մէջ են այս օրերս Համիտի թոռները։ Երկրէն ներս ու երկրէն դուրս։

Եւ այս առթիւ, ինչպէս միշտ, հըրապարակի վրայ են, թրքանպաստ մունետիկները։ Ամէն ցեղէ ու դասակարգէ։ Եւ այս, եւրոպական ցամաքամասէն մինչեւ ասիական երկիրները ու մինչեւ Ամերիկա։

Բացառութիւն մը չկազմեց նաեւ Մարսէյլ։

Տեղական թերթերը, աջ թէ ձախ, շռայլ ու անպատասխանատու գովասանքներ կը հիւսեն Թուրք «երիտասարդ հանրապետութեան» տասնամեակին առթիւ։

Հոն ուր կայ, սափ մը Թուրք, կամ ներկայացուցիչ մը, հոն կայ անպայման նաեւ թրքանպաստ քարոզութիւն, եւ իրենց խրախճանքին՝ օտարներ հրաւիրելու մարմաջը։

Այսպէս, համաձայն տեղական թերթերու, կիրակի հոկտ. 29ին, թրքական հիւպատոսարանին մէջ, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որուն ներկայ են եղած «Թուրք գաղութը», «Թուրքիոյ բարեկամները» եւ տեղական ճարտարարուեստի եւ վաճառականութեան ներկայացուցիչները։

Եւ այս առթիւ, բացումը կատարած են շէնքի մը, որուն մէջ պիտի ցուցադրուին թրքական արտադրութիւնները, եւ ուրկէ պիտի տրուին տեղեկութիւններ այն բոլոր զբօսաշրջիկներուն որոնք կ'ուզեն Թուրքիա ճամբորդել։

Ցետոյ, Թուրք հիւպատոսը արտասանած է ճառ մը, վեր հանելով անձնուրաց ծառայութիւնը Քէմալին, պատերազմէ յաջորդող տասնըութ տարիներուն ընթացքին.

Եւ այսպէս, Թուրք, Ֆրանսացի, բոլորը, բոլորը, տեղանի մը շուրջ, գաւաթներ կը պարպեն, մաղթանքներ կ'ընեն «երիտասարդ հանրապետութեան» անոր ղեկավար Քէմալին կենացը, վեր հանելով Ֆրանքօ-Թուրք սիրալիր յարաբերութեանց առաւելութիւնները, մաղթելով որ անխախտ ու անքակտելի մնայ այդ կապը։

Այս առթիւ կրկնենք անգամ մը եւս, թէ, ափսոս որ Եւրոպան ճանչցեր էինք ճառերով ու գիրքերով միայն։

Հ. Տ. Բ.

ԹՈՒՐՔԻԱ

Իգտիրի գիւղացիները

— :•: —

Իգտիրէն կը գրեն «Ագշամ»ի (17 հոկտ.).

Իգտիրի շրջանի գիւղացիներուն գըժնդակ վիճակը հոս օրուան խնդիրը դարձած է։ Այս մասին թերթերու մէջ վիճաբանութիւններ կը կատարուին։

Գիւղացիին մէջքը պրկող երկու գըլխաւոր խնդիրներ կան.—

1.— Արտածող կարգ մը վաճառականներու կողմէ ոչինչ գիներով երկրագործէն բերք գնելը։

2.— Երկրագործական դրամատան եղած պարտքերը։

Հարկ է լուրջ միջոցներ ձեռք առնել այս երկու խնդիրներու մասին։ Գիւղացին, իր պարտքերուն երեսէն, շատ «փէքրիշանս» վիճակի մէջ է։ Կարելի չէ որ ան կարենայ ելլել այդ պարտքին տակէն։ Այդ պատճառաւ, կը պահանջուի որ դիւրութիւն մը ցոյց տան։ Իգտիրի թերթերը յօդուածներ կը գըրեն այս մասին։ «Հիգմէթ» թերթը կը գրէ.— «Մէջտեղը կայ իրականութիւն մը։ Ուրիշ երկիրներու մէջ գիւղացիները դէշ վիճակի մատնուած են որովհետեւ իրենց բերքերը չեն արտածուիր։ Մեր երկրին մէջ այսպէս չէ պարագան։ Գիւղացիին ձեռքը, upof ըլլալով, բնաւ ապրանք չի մընար։ Անցեալ տարուան ծխախոտներն իսկ առնուած են իրմէ։ Թէեւ կարելի է մտածել որ գիւղացին, առնելիք, երբ ծխախոտը երկու ոսկիի, իսկ խաղողը յիսուն ղրուշի կը ծախէր, պարտքեր ըրաւ, ու այդ պարտքերուն բարձր տոկոսները այսօր կուտակուած են։ Գիները որքան ալ բարձր ըլլան, չեն կրնար կտոր մը դրամ աւելցնել՝ իրենց ապրուստը ապահովելու համար։ Կ'ընդունինք որ անկարելի է այդ պարտքերը ջնջել։ Բայց, մեր բնակչութեան հարիւրին 80ը կազմող գիւղացիները իրաւունք ունին պահանջելու որ տնտեսական տագնապներու այս օրերուն քիչ մը թուլցուին իրենց ծանր շղթաները, որպէսզի տանը հաճոյքով տեսնեն։ Այս տեսին պիտի երջանկանան շատ մը քաղաքական ու դատական յանցաւորներ, պարտքի դատապարտեալներուն եւս ուրախութիւն պատճառելը մեր մեծերուն պարտքն է»։

Հոս, բազմաթիւ հողատէրեր եւ ագարակապաններ, չկարենալով իրենց պարտքերը վճարել, իրենց արտերն ու ագարակները կը ծախեն ու թշուառ վիճակի մը կը մատնուին։ Հարկ է լրջօրէն քննել այս կարեւորագոյն խնդիրը.

ՅԱՌԱՋ.— Առկէ առաջ ալ Գոնիայի ու Պրուսայի շրջաններու գիւղացիներու մասին կը գրէին թուրք թերթերը։ Առնենք թարգմանած ենք զանոնք։ Ուշագրաւ է այն պարագան որ, մինչ կը կարծուէր թէ հունձքերէն վերջ գիւղացիին վիճակը քիչ մը կը բարելաւ, ընդհակառակը անհագանգի մը ձեւը կը ստանան, հետզհետէ, գիւղացին փրկելու կանչերը։ Երբ Իգտիրի, Պրուսայի եւ Գոնիայի շրջանները այսպէս են, կարելի է երեւակայել թէ ինչ անտանելի վիճակի մէջ են միւս վայրերը։ Այս առթիւ, յիշենք, որ «Հէր Կիւն» թերթը եւս, իր նոյն օրուան թիւին մէջ (17 հոկտ.) դրած է մեծ նկար մը, ուր կ'երեւին թուրք լրագրողները։ «Ալի Տայի, թուրք գիւղացին, նայելով իր գիւղի պատուհանէն ու իր գլուխը ծռած յուսահատ գիւղացիներու բազմութիւն մը, լրագրողներուն կ'ըսէ.

— «Եահօ', զարգացած լրագրողներ, էֆէնտիներ... աս ի՞նչ վիճակ է, Եւրոպայէն վակոններով թուղթ կը բերէք, 16 էջնոց մեծկակ թերթեր կը հրատարակէք։ Ատոնց մէջ սեւնակներով բան կը գրէք շարժանկարի, ռոբայի, ըսի — բաւեներու մասին ... ձեզմէ մէկը խելք չըներ մեր վիճակը պարզել, մեզի ուղղութիւն ցոյց տալ։ Կոզին բաժ է թէ «Այս երկրին էֆէնտին գիւղացին է...»։ Քիչ մեն ալ մեզմով զբաղեցէք, ա'յ մարդիկ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վերջապէս..

▪▪▪

ՌՈՄԱՆ, 26 հոկտ.— Անցեալները գրած էի թէ հոկտ. 21ին ժողով մը պիտի գումարուի, մանկապարտէզին բացման վրայ խորհրդակցութիւն կատարելու համար։

Հազիւ տասը հոգի եկած էին եւ ժողովը յետաձգուեցաւ հոկտ. 29ին։

Այս անգամ ներկայ էր պաշտօնին մեծամասնութիւնը, բոլորն ալ լաւ տրամադրութեամբ։ Ժողովին առաջարկուեցաւ պատուելի Ռայիկեանը նշանակել ուսուցիչ, սակայն ժողովականները, անոր հոգեւորականութեան լաւատեղեակ ըլլալով, միաձայն դէմ արտայայտուեցան։ Մանաւանդ որ պատուելին կ'ուզէր դպրոցը վարել առանց թաղականներուն միջամտութեան եւ Հայոց պատմութեան փոխարէն ուսուցանել ... Ս. Գիրք։

Ցետոյ մարմին մը ընտրուեցաւ հետեւեալ գործունեայ հայրենակիցներէն.— Սրապօրծեան, Պիլալեան, Զաթրեան, Որբերեան, Ցովսէփեան։

Ժողովէն ներս որ եւ է անախորժութիւն չպատահեցաւ։ Բոլորը միացեալ ճակատ կազմած ընտրեցին նոր թաղականները եւ մաղթանքներ ըրին, ըսպասելով մանկապարտէզին անյապաղ վերաբացման։

Սուրէն Գասպարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբը Թիէոյի մէջ

▪▪▪

Վիէն, 31 հոկտ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը գանազան բարձր խումբերէն հրաւէր ստացած է մրցելու համար։ Ֆութպոլի յանձնախումբը բոլոր հրաւէրներուն սիրով պատասխանած է եւ այժմէն իսկ ապահոված է 7 կարեւոր մեծ մրցումներ, վերջին 15 օրուան ընթացքին ստացած է նոր նամակներ մրցման համար։

Թիէօ քաղաքին խումբը մրցումի կը հրաւիրէր հոկտ. 29ին յանձն առնելով վճարել ճանապարհածախսը, ճաշի գըրամը եւ քանի մը հարիւր ֆրանք ալ՝ մրցման։ Մեր խումբը ճամբայ ելաւ ժամը 6.30ին, դէպի Թիէօ։ Կէս օրին հասանք եւ մեզ դիմաւորեցին ֆրանսական խումբին ներկայացուցիչները եւ առաջնորդեցին ճաշարան։ Կարճ պտոյտէ մը յետոյ, մեր տղաքը ելան դաշտ, առաջնորդութեամբ խմբապետ Ա. Տիգրանեանի։ Խաղը սկսաւ ժամը 2.45ին, հակառակորդի յարձակողականով։ Երկուստեք լաւ խաղարկութիւն ցոյց կուտային։ Կիսախաղը վերջանալու տասը վայրկեան մնացած մեր վերջապահին մէկ սխալէն օգտուելով հակառակորդը շահեցաւ մէկ նշանակէտ։ Առաջին կիսախաղը վերջացաւ Թիէոի խումբին յաղթութեամբ։ (Այս խումբը իր նահանգին ախոյեանն է եւ միասին բերած էր չորս խաղացողներ՝ ուրիշ խումբերէ)։

Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը կ'ուզէր առիթէն օգտուիլ, սակայն շնորհիւ Ա. Տիգրանեանի (խմբապետ) եւ Վահրամին գնդակները եա կը մղուէին։ Այս անգամ մեր տղաքը սկսան յառաջանալ եւ վարպետ խաղարկութեամբ Յորէնին «փասս»ին վրայ Նուպարը նշանակեց հաւասարեցուցիչ նըշանակէտը։ Հակառակորդ խումբը կը ջանար յաղթութիւնը ապահովել, սակայն մեր տղաքը կը տիրապետէին դաշտին։ Կարապետին «փաս»ին վրայ Նորայրը նշանակեց երկրորդ նշանակէտը։ Հակառակորդը վերջին ճիգը թափեց խաղը հաւասարեցնելու համար բայց անօգուտ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 2–1։ Ժողովուրդը անվերջ կը ծափահարէր հայ մարզիկները։ Եկած էին աւանեակ մը Հայեր քաջալերելու համար հայ մարզիկները։ Խաղէն վերջ ֆրանսացիները մեզ պատուեցին տաք գինիով եւ փափաք յայտնեցին որ ուրիշ առթիւ ալ այցելեն։

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը հոկտ. 22ին մրցում ունեցաւ Ցեւրինի լաւագոյն խումբի դէմ։ Արդիւնքը եղաւ հաւասար 1–1։

Այս կիրակի, 5 նոյ. Ա. խումբը ընդդէմ Լիոնի A.S.P. Ա. խումբի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզադաշտին վրայ։ Սիրով կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը քաջալերելու համար հայ մարզիկները։

Ցաջողութիւն։

Ե. Մարտոեան

ՄԱՄՈՒԼ

"ՃԻՀԱՏ,,

— • —

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 հոկտ.).

— «Հակադաշնակցական բոլոր հոսանքները մէկ ճակատ կազմելով, ցիհատ յայտարարած են Դաշնակցութեան դէմ։ Շարժման ղեկավարութիւնը կը գտնուի Չեկայի ձեռքին մէջ Երեւան ուղարկել ընել կուսակցութեան խմբակցութիւններու Համայնավարներուն եւ Հօկերուն հակադաշնակցական մոլուցքը մեզ չի զարմացներ։ Անոնք ըստիպուած են միշտ փչել, գործ մը տեսած ըլլալու համար։ Չենք հասկնար թէ Ռամկավար կուսակցութիւնը ի՞նչ շահէ դրդուած, դիրք բռնած է համայնավարներու կողքին, ընդդէմ Դաշնակցութեան։

Գիտենք որ Ռամկավար կուսակցութեան գոյութիւնը պայմանաւորուած է հակադաշնակցական պայքարով ու գործունէութեամբ։ Գիտենք թէ ռամկավարները թէ անհատապէս եւ թէ հաւաքապէս առեւտուրներ եւ թշնամանքով լեցուած են Դաշնակցութեան դէմ։ Ասոր պատճառը մեզի համար յայտնի չէ։ Ռամկավար թերթերը կը գրեն թէ իրենց հակադաշնակցական գործունէութիւնը թելադրուած է Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի շահերէն եւ թէ Դաշնակցութեան դէմ կռուելով, կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը։ Հաւատա՞նք որ այսպէս է։ Ոչ։ Ինչպէս միշտ, ռամկավար կուսակցութիւնը այս անգամ ալ կը կեղծէ, ժողովուրդէն պահելով յետին միտքերը։

Ռամկավար կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան չափ հայրենասէր եւ ժողովրդասէր չի կրնար ըլլալ։ Ռամկավար կուսակցութիւնը անհարազատ եւ օտար է Հայաստանին եւ ժողովուրդին։ Ուրեմն, անոր գործունէութիւնը չի կրնար թելադրուած ըլլալ Հայաստանի եւ ժողովուրդի շահերէն։

Ռամկավար կուսակցութիւնը կազմուած է պայքարելու համար Դաշնակցութեան դէմ։ Ուրիշ նպատակ ունեցած չէ եւ չունի։ Իսկ վերջին տարիներուն, այդ նպատակին հաւատարիմ մնալով մէկտեղ, յաւակնութիւնն ունի իր ազդեցութեան տակ առնելու գաղութահայ բոլոր կազմակերպութիւնները, Բարեգործականի խողովակով։ Բարեգործականի տասնեակ հազար ոսկիները կը գործածուին ռամկավարներու ծրագիրը յաջողցնելու համար։ Թէ Բարեգործականը ինչ պիտի շահի այս նոր ուղղութենէն, առիթը ցոյց պիտի տայ ապագան։

Ուրեմն, Ռամկավար կուսակցութիւնը ֆաղաքական ու ընկերային դաւանանք ունեցող կուսակցութիւն չէ, այլ հակադաշնակցական կազմակերպութիւն, որ պարտականութիւն ունի զօրաշարժի ենթարկել սուտեր, զըրպարտութիւններ, քսութիւններ, վարկաբեկելու համար Դաշնակցութիւնը։

Ռամկավար կուսակցութեան այս «ազգասէր» գործունէութեան դէմ առարկութիւն չունինք։ Իր գիտնալիք բանն է։ Ուզած ճամբան կրնայ ընտրել։ Բայց դիտողութիւն մը։ Ի՞նչ պէտք մէկ ճակատ կազմել համայնավարներու հետ, որոնք ներքին խնդիրները կը տանին օտար հաւաքոյթներու վարկաբեկելով հայ անունը։

Ինչո՞ւ այս տխմար գործելակերպը որ կրնայ գաղութներու խաղաղութիւնը վրդովել։ Ինչո՞ւ օրինակ չառնել յունահայ անցեալ դէպքերէն։ Այս գաղութը ռամկավար-համայնավար գործակցութեան (1924 – 25) հետեւանքները տակաւին կը կրէ։

Իշխանութիւնները մինչեւ այսօր կասկածով կը նային մեր հաւաքականութեան վրայ, անոր ամէն մէկ շարժման մէջ համայնավարներու ազդեցութիւնը տեսնելով։

Գալով մեզի, ծիծաղէն կամ պայքարէն վախցող չենք։ Ով որ տղամարդ է բաց ճակատով թող մեր դէմ ելլէ։ Կամ քիթը կը ջարդենք կամ վրայ կուտանք մեր քիթը։ Միայն թէ ջարդուելիք քիթերը չվտանգեն գաղութներու հանգիստը»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՐԵՄԻԱ ՉԷԼԷՊԻԻ ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ «ՍՏԱՄՊՕԼՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»։ Հըրատարակեց եւ ծանօթագրեց Տոքթ. Վահրամ Ց. Թորգոմեան, ի բժշկական համալսարանէն Փարիզի։ Հատոր Բ.։ «Ազգային Մատենադարան» Ճէ։ Մխիթարեան տպարան։ Գին 6 գ. ֆ.։

ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ. Հեղինակ՝ Վալէրի Բրիւսով, Թարգմ. ռուսերէն բնագրէն Հ. Ց. Վ. Մարգարեան։ 1931։

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՆՈՑՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ, հեղինակ՝ Վալէրի Բրիւսով, Թարգմ. ռուսերէն բնագրէն Հ. Ցովսէփ Մարգարեան։ 1923։

ՓԱՒՍՏՈՍԻ ԲԻՒԶԱՆԴԱՑԻՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ Ի ՉՈՐՍ ԴՊՐՈՒԹԻՒՆՍ։ Դ. տպագրութիւն։ 1933։ Գին 5 գ. ֆրանք։

ՎԱՐՔ ՄԽԻԹԱՐԱՅ ԱԲԲԱՅԻ ՍԵԲԱՍՏԱՑՒՈՅ։ Գրեց՝ Հ. Ցովհաննէս Վ. Թորոսեան։ Գ. տպագրութիւն։ 1932։

ՖԻՑ – ՀԷՆՐԻ ԿԱՄ ԽԵՆԹԸ (արամ չորս հանդէսով)։ Թրգմ. իտալերէնէ։ Դիմել՝ Մխիթարեան տպարան, Վենետիկ, Ս. Ղազար։

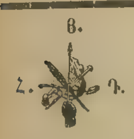
քաղին հարամենկան Թափորով, որուն մանրամասնութիւնները հաղորդած էինք առջի օր։ Թերթ մը գիտել կուտայ թէ կարելի չէ առաջնութեան համնիլ, եթէ ծնունդները չաւելնան յառաջիկայ քանի մը տարիներու ընթացքին։ Իրականութիւն է որ ամուսնութիւնները եւ ծնունդները շարունակ պակսած են, քանի մը տարիէ ի վեր։ Ծնունդները, որ 1928 — 1931 կ'ացնէին տարեկան մէկ միլիոնը, հազիւ 992,000ի հասած են 1932ին, իսկ այս տարուան առաջին ամիսներուն համար կը ցուցնեն 11,000ի նուազում՝ 1932ի նոյն ժամանակաշրջանին վրայ։ Միայն մահերու նուազումն է որ կը մեղմացնէ ծնունդներու անկման հետեւանքները։ Ահա թէ ինչու պէտք է քաջալերել ամուսնութիւնները, պետական պարգեւներով եւ հարամենկան Թափորներով…

Լիթվինով եւ Լինտպէրկ մեկնեցան

Չորեքշաբթի օր Շէրպուրէն նաւ նստաւ Գ. Լիթվինով, Ամերիկա երթալու համար։ Մերժեց ո'ր եւ է յայտարարութիւն ընել։ Միայն ըսաւ թէ չի գիտեր երբ պիտի վերադառնայ։

Ուաշինկթընի մէջ, Խ. Միութեան բանագնացը պիտի ընդունուի այն միեւնոյն պատիւներով որ կ'ընծայուին Մ. Նահանգներուն կողմէ ճանչցուած պետութեանց նախարարներուն։ Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնեաները դիմաւորելու պիտի երթան մինչեւ Նիւ Եորք, իսկ նախարարը պիտի դիմաւորէ Ուաշինկթընի մէջ, ուր Գ. Լիթվինով կը հասնի նոյ. 7ին։

⁂ Գնդ. Լինտպէրկ, երիտասարդ օդանաւորդը որ առաջին անգամ կտրեց Ատլանտեանը եւ որ Փարիզ կը գտնուէր շաբաթէ մը ի վեր, մեկնեցաւ երէկ, իր կնոջը հետ։

Փարիզ եւ շրջակաները

ԱՆԻԷՌ-ՍՈՒՌ-ՍԷՆ ՔՈԼՈՄՊԻ «Վիշապ» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Գէքոնի կայարանի դիմացի ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Ա. Ծամալեան։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քրիստափոր խումբը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

Ապառաժ խումբը այսօր Ուրբ. իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, ընկ. Ռ. Լազարեանի բնակարանին մէջ։

Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ։ Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ (Մարսէյլ) «Վռամեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Մուրատ եւ Կայծակ խումբերը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 5ին, 267 Րիւ Լիոն, Գառ Փրավանսալ, Հ. Յ. Դ. Գատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Միութեանս Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇԱԼԷԹԻ Բարէկէն — Սիւնի խումբին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Փարիզի Գուսանի Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (Նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard։ Կը կարգադրէ Իրադեկի ռամիկ ասմունքը «Առաջին Հայ Թատերգութիւնը»։ Մուտքը ազատ է։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆ «ՅԱՌԱՋԻ ՄԱՍԻՐԱՑ» միութեան ցարեկան Պարահանդէսը (Ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) նոյեմբեր 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8 էն մինչեւ առաւօտ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber։

Կարեւոր օրակարգ։ Անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԱՐԻԶԻ Սալնայձորի հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 119, Ավընիւ տ'Իթալի։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԵՐԵԿՈՅԹ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Հովանաւորութեամբ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻՆ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին SALLE PANTINի մէջ 114, Grand'Rue. Chaville.

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 4 ֆրանք։

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ Անսիէն Մէռի կայարանը։

Թատերական ներկայացում Մարսէյլի մէջ

կազմակերպուած՝ Զարսանճագի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

ՎԱՂԸ, ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

84, ՌԻՒ ՇԱՓ. ՍԱԼ ՇԱՓԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան ԹՐԱԳՕՇԻ

կը ներկայացուի ՉԱՐ ՈԳԻՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդ՝ Գրիգորեան։ Տիկիններ՝ Անուշ, Էլգովանեան։ Պարոններ՝ Գիշկէօթիւրեան, Յ. Ինճէեան, Կ. Մութաֆեան։

Մուտք՝ 7 եւ 5 ֆրանք։

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՄԱՔ-ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25ին ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Հանդէս - Տօնածառ

ՖՐ Հ: Կ. ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Յունուար 7ին Անկէնի մէջ

Նկատի ունենալ այս թուականը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃԱՂԱՏ ՄԵՔՍԻԿԱՑԻՆ

Նստարանին միւս ծայրը Մեքսիկացին իր սիկառէթները կը փաթթէր։ Էյընտէն հեռագրին բառերը կը բանար եւ ամէն մէկ բառը կը գրէր։ Կը ջանար միշտ նախադասութեան իմաստը գրաւել։ Մինչեւ որ ամբողջացուցած շըլլար զայն, ամէն կանխահաս եզրակացութիւն կրնար սխալ ըլլալ։ Երբ վերջապէս աւարտեցաւ, մէկ ծայրէն միւսը կարդաց։

« Կոստանտին Անարէատի հիւանդ, Պիրէոն մնացած է. ճամբորդութիւնը յետաձգուած է։ Վերադարձէք Ժընեւ եւ հրահանգի սպասեցէք »։

Էյընտէն նախ չհասկցաւ, կրկին կարդաց եւ սկսաւ դողալ։ Ցետոյ ամբողջ պազարիւնը կորսնցնելով, խեղդուկ ձայնով մը բերնէն փախցուց.

— Ա՛յ ապուշ, սխալ դուռ զարկեր էք։

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

Էյընտէն վերադարձած էր Ժընեւ, եւ կը ճաթէր տաղտուկէն։ Ցաճախ ձիով պտոյտներ կը կատարէր լճին ափը։ Իր պաշտօնական կեանքը կ'անցնէր միօրինակ եւ կանոնաւոր, ինչպէս կեանքը քաղաքիպաշտօնեայի մը։ Որոշ թուականներու կը տեսնէր իր գործակալները, անոնց ամսականներու հաշիւը մաքրելու համար։ Երբ նոր մը վարձէր, անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կուտար անոր եւ կը ղրկէր Գերմանիա։ Անմիջապէս որ տեղեկութիւն մը ստանար, կը հաղորդէր առ որ անկ է։ Շաբաթը անգամ մը Ֆրանսա կ'անցնէր, պաշտօնակցի մը հետ խորհրդակցելու եւ անհրաժեշտ հրահանգները ստանալու համար Լոնտոնէն։ Կարդաց ծոխող պատառ մը շուկան իրեն կը բերէր միեւ եղբօրն նամակներ։ Մինչ ամենափոքր լուրին իսկ հետամուտ, երկար տեղեկագիրներ կը խմբագրէր, վստահ այն թէ ոչ ոք կը կարդար։ Բայց օր մը երբ անոնցմէ մէկուն մէջ կատակ մը սպրդեցուց, ամենաչոր յանդիմանութեան մը եկաւ զինքը կարգի հրաւիրելու։ Իր աշխատանքը, որքան ալ օգտակար, նորէն տաղտկալի կը թուէր։

Անգամ մը, առ ի չգոյէ լաւագոյնի, սկսաւ սիրաբանել պատոնուհի Հէկկինսի հետ։ Գիտէր որ Աւստրիոյ հաշւոյն կ'աշխատի ան։ Պատոնուհիին ուղածն ալ այդ էր։ Երբ ծաղիկներ կը ղրկէր անոր, պատոնուհին ջերմագին բառեր կը գտնէր շնորհակալութիւն յայտնելու համար։ Անոր հետ նստակով կը պտտէր եւ նուրբ ձեռքը ջուրին հոսանքին կը ձգէր յուլօրէն, հաւաքելով սիրոյ վիշտերուն համար։ Միասին ճաշեցին ու յետոյ գացին տեսնել Ռոմէօ — Ժիւլիէթի ֆրանսերէն մէկ արձակ թարգմանութիւնը։ Էյընտէն տակաւին կը տատամսէր իր սիրաբանութիւնը աւելի առաջ տանելու, երբ Ռ. չորութեամբ հարցուց թէ ինչ կը ըսէ։ Կ'ըսէին թէ շատ կ'երեւայ կարծեցեալ պատոնուհիի մը հետ, որ ծանօթ էր իբրեւ գործակալ կեդրոնական պետութեանց, մինչդեռ պէտք էր սահմանափակուիլ պարզ քաղաքավարութեամբ։ Էյընտէն ուսերը թօթվեց։ Ռ. կ'անարգէր իր ուշիմութիւնը, բայց պատմութեան ամէնէն հետաքրքիր կողմը այն էր որ Ժընեւի մէջ մէկը պաշտօն ստացած էր իր վրայ հսկելու։ Չէին ուզեր թոյլ տալ որ իրեն արկածախնդրութեան մը մէջ որ կրնար խանգարել իր առաքելութիւնը։ Խնդաց այս անվստահութեան վրայ։ Ամէն պարագայի մէջ, ի՞նչ հին ազուէս էր սա Ռ.ը։ Բան մը չէր ձգեր պատահականութեան, ոչ ոքի վրայ վստահութիւն ունէր։ Ի՞ր ստորադասները վերէն վար պարզ մեքենաներ կը նկատէր։ Էյընտէն ի զուր կը փորձէր զինքը լուսաւորել։ Գանգուր ծառաներէն մէ՞կը։

Գիտէր որ Ռ. մեծ կարեւորութիւն կուտար անոնց, չէ՞ որ կրնային ամէն տեղ սպրդիլ։ Թերեւս Ռ. նոյն ինքն պատոնուհիէն տեղեկացած էր։ Ծանուցած էր որ այդ դէպքերէ լրատուներն երկու շուկանի վրայ խաղային, երկու տիրոջ ծառայելով։ Էյընտէն շարունակեց անոր հանդէպ իր յարգալիր մեծարանքը, բայց զգուշացաւ կնամեծար նախադասութիւններէ։

Երբ ձին դարձուց եւ քաղաք վերադարձաւ, դռնապանը հեռագիր մը երկարեց իրեն.—«Մօրաքոյրս Մաճին շատ հիւանդ է Լօթի պանդոկին մէջ, Փարիզ։ Կը խնդրէ երթալ զինքը տեսնել փութով, Ռէյմօն »։

« Ռէյմօն »ը, Ռ.ի ծածկանուններէն մէկն էր եւ որովհետեւ Էյընտէն Մաճի անունով մօրաքոյր մը չունէր, հասկցաւ անմիջապէս թէ զինքը Փարիզ կը կանչեն։ Մինչ կ'երեւակայէր որ իր պետը պարապ ժամերուն մեծ մասը ոստիկանական վէպեր կարդալու կը յատկացնէր եւ իր լաւ օրերուն Շէրլօք — Հօլմսի դերը խաղալէ հաճոյք կը զգար։ Երբ Ռ. կը զգար ռազմախաղի մը յաջողութիւնը, դէմքին զուարթութեներն կը հասկնայիր, բայց յաջողելէ վերջ վերստին կ'իյնար իր մռայլ տրամադրութեան մէջ, որուն հետեւանքները կը կրէին իր ստորադասները։

Մինչ կ'ուզէր հասկնալ թէ ճեպընթացը երբ կը մեկնի Փարիզ, հեռագիրը սեղանին վրայ ձգեց։

Պատի ժամացոյցին նայեցաւ հասկնալու համար թէ ժամանակ ունի՞ պայուսակը պատրաստելու, հիւպատոսարանը գոցուելէ առաջ։ Երբվեր կ'ելլէր անցագիրը առնելու համար, դռնապանը կանչեց զինքը ճեպը վերջին գուշը գոցուելէ մէջտեղն

— Պարոնը մոռցաւ իր հեռագիրը

— Գետինը անցնի, ըսաւ Էյընտէն

Այսպէս, եթէ պատոնուհին լսէր յանկարծական մեկնումը զայն պիտի վերագրէր ազգականի մը հիւանդութեան։ Այս խաղվայրուդ օրերուն էր որ ամէնաանհամբեր բացառութիւն մը տրուէր։ Էյընտէնը ճանչնային ֆրանսական հիւպատոսարանը, եւ ժամանակ կորսնցնել երեն։ Պանդոկ վերադարձին Այս մտաւ եւ հագուստը փոխեց ու խառնուած ճամբորդութիւնը էր իրեն։

(Շար.)

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ցանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի խմբագրութեան։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) ... Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
4 Novembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2335

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԵՆՔ ՁԱՏԵՑԻՆ ԵՒ ՀԻՄԱ ԿԸ ՁԳՁԱՆ

Շատ կարծիքներ յայտնուեցան վերջին փախուստներու մասին:

Հրապարակ իջաւ նոյնիսկ Հայաստանի «վարչապետ»ը, բացատրելու համար հիմնական պատճառը: Եւ ուրիշ բան չգտնելով, առարկեց հետեւեալ իմաստո՛ւն խօսքերը.

— «... Ցիշեալ տարրերը բացառապէս այն շերտերիցն են, որոնք վերջին տարիների ընթացքում արտասահմանում կտրուած են եղել արտադրական աշխատանքից, զբաղուել են մանր առեւտրով, կորցրել են արտադրական աշխատանքի կատարողի նկարագիրը, մարդիկ որոնց մէջ խոր արմատներ է քաղել մասնաւոր սեփականատէրի հոգեբանութիւնը»: (*Անձնական նամակ սեպտ. 4ի. Ժամուլին ղրկուած Բարեգործականի Դիւանին կողմէ*):

Իր ատենին, մենք զբաղեցանք այս հարցով եւ հաստատեցինք թէ անարգար են եղած վերագրումները: (Ցառաջ, 15 եւ 17 հոկտեմբեր):

Միեւնոյն ատեն, մատնանշեցինք ներգաղթի առթիւ կատարուած խնդկատակութիւնները, գոհունակութիւն յայտնելով Գ. Սահակ Տ. Գաբրիէլեանի մէկ յայտարարութեան մասին.

— «Ի՛նչ խօսք որ, այս անգամ պիտի աշխատուի չկրկնել անցեալ տարուան սխալները, այսինքն առ այժմ, կազմել ներգաղթողների կարաւանները բացառապէս արտադրական աշխատանքի ընդունակ, սրակեալ մարդկանցից»: Ցառաջ, 19 հոկտ.):

Հարկ է անգամ մը եւս քրքրել այս դժբախտ խնդիրը, քանի որ կը խորհին շարունակել ներգաղթը, առաջին առթիւ 2—3000 հոգի ընդունելով յառաջիկայ գարնան:

Հարկ է կրկին եւ կրկին մերկացնել մինչեւ հիմա կատարուած ապիկարութիւններն ու խարդախութիւնները, որպէսզի նորէն դժբախտութիւնը չունենանք նոր փախստականներու ցանկեր արձանագրելու եւ խմբանկարներ տպելու:

Մինչեւ հիմա կատարուած փորձը ցոյց կուտայ որ՝ Երեւանցիները եւ իրենց արտասահմանի գոյնզգոյն գործակալները ներգաղթ ըսելով կը հասկնան տեսակ մը մարդորսութիւն կամ առեւտուր:

Անոնք հայրենիքի գաղափարով տոգորուած կամ «արտադրական աշխատանքի ընդունակ, սրակեալ» տարրերը չէր որ գանեցին, այլ մասնաւոր ապսպրանքի վրայ եւ խարդախօրէն մատնանշուած «հաւատարիմ»ները:

Ի՛նչ պատկերազարդ պատմութիւններ երեւան եկան, այս առթիւ, մասնաւորապէս Ցնենաստանի մէջ:

Ահա վկայութիւն մը՝ Աթէնքի «Նոր Օր»էն, որ զարմանազան ձերկացումներ հրատարակեց ներգաղթի օրերուն, նոյնիսկ Գ. Շահվէրտեանի գործակալներուն ստորագրութեամբ.

— «Մենք մօտէն կը ճանչնանք գաղթականները, որոնց հետ տարիներ ապրած ենք քով քովի: Նախ ըսենք որ ներգաղթողները տասն անգամ մաղուելէ յետոյ է որ շոգենաւ դրուեցան: Անոնց մէջ ոչ մէկ անգործ չկար, բացի քանի մը համայնավարներէ, որոնք դատական հետապնդումէ խուսափելու համար Հայաստան մեկնեցան:

Առանց բացառութեան, գրեթէ բոլոր արձանագրուածները, քիչ թէ շատ դրամ ունէին: Սպիտակեղէնի ծրարներով նաւ նստան: Շատերու մէջքին տոլարներ կապուած էին: Մեր ծանօթներէն քանի մը հարիւր հոգի, տուն ու տեղ, գործ ու խանութ ձգելով ցանկերու մէջ արձանագրուեցան կաշառք տալու գնով Առաքելեանց Պ. Քիւրքճեանց այս մասին բաւական լայն ծանօթութիւններ ունի. Ընտանիքներ կը ճանչնանք, որոնք բարեկեցիկ էին եւ Հայաստան գացին միմիայն հոն աշխատելու եւ հոն մեռնելու համար:

Մէկ խօսքով, անգործ, ծոյլ, բշուառ կամ անօթի գաղթական չարձանագրեցին ներգաղթի ցանկերուն մէջ: Անգործ չափահաս որբերուն աղերսանքին եւ ողբ ու կոծին առջեւ Պ. Շահվերտեան անդրդուելի մնաց»: (29 հոկտ.):

Այսպիսի «հայրենասէրներ»ն է հարկէ պիտի փախչէին, առաջին առթիւ, խորթ գտնելով միջավայրը:

Թէեւ, Աստղատականի Թեմական Խորհուրդին հաղորդած առաջին ցանկը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը բաղկանայ «սրակեալ» աշխատաւորներէ,— գիւղատնտես, դերձակ, արհեստաւոր, հիւսագործ, հացագործ, մսագործ, կօշկակար, սափրիչ, կլայեկ, պայտար, մեքենավար, կառավար, ներկարար, լուսանկարիչ, որմնադիր, քարտաշ, օճառագործ, ձուլիչ, մեքենագէտ, ջուլհակ, հիւսն, ոսկերիչ, ծխախոտ մշակող, աղաղձագործ, փականագործ, գրաշար, դարբին եւայլն:

Այս պատկերին առջեւ, մենք իրաւունք ունի՞նք հարցնելու,— Պարոններ, դուք աշխատաւորական հայրենիքին գաղափարը գործադրելո՞ւ կը ձգտիք, թէ քանդելու: Ձեր նպատակը երկիրը շինել-շէնցնե՞լ է, թէ խարխուլ կամուրջ մը հաստատել Երեւանի եւ գաղութներուն միջեւ:

Քանի որոշ պատասխան չեն տար այս կենսական հարցին, փախուստներ միշտ ալ պիտի պատահին:

Պետութիւն մը որ քաղաքականութիւն կը խաղայ ներգաղթի գործին մէջ, անտեսելով պիտանի՝ բուն աշխատաւոր տարրերը եւ առնելով «բայա »ներու հոգեբանութիւն մը, իրաւունք չունի գանգատելու եւ իր մեղքը ուրիշներու վզին փաթթելու:

Ներգաղթը ոչ միայն տնտեսական, այլեւ քաղաքական գործ է, եւ հաւատքի գործ:

Այս կը նշանակէ թէ՝ պիտի զատուին ու տարուին անոնք որ տեղեակ են Հայաստանի կարգ ու սարքին եւ կացութեան, եւ յանձնառու՝ պահանջուած «շինարարական» զոհողութեանց: Եւ ոչ թէ անոնք որ, կը ցուցակագրուին Հօկերու եւ զանազան գործակալներու կողմէ, բռնադատեալ երդումներով, անճուրդի դրութեամբ կամ ... մրցանակաբաշխութեամբ:

Թող գոնէ մէկ անգամ փոխեն իրենց մեթոտները, եւ ամէնէն առաջ իրենք պիտի շահին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հրեայ մը ճամբան կը կեցնէ իր հայրենակիցը որ արագ արագ կ'անցնէր իր քովէն:

— Զգէ՛, կարեւոր գործ ունիմ ...

— Գիտե՛մ կարեւոր գործդ... գուշակութիւն մը ըսե՛մ... Եթէ ճիշդ է, ոսկի մը կուտա՞ս ինծի...

— Հա՛, ըսէ՛ տեսնեմ...

— Հիմա դուն ապահովագրական ընկերութեան մը պիտի երթաս...

— Ցետո՞յ...

— Խանութդ 2000 ոսկիի ապահովագրել պիտի տաս...

— Վերջը՞...

— Վերջը խանութդ պիտի երթաս, կրակ մը ձգես եւ...

— Է՛յ...

— Երկու օր ետքն ալ ընկերութենէն պիտի գանձես դրամդ: Ճի՞շդ էր գուշակութիւնս:

— Գուշակութիւնդ ճիշդ չէ, սիրելիս, բայց այդ տուած խելքդ ջուրին մէջ մէկ ոսկի կ'արժէ, շնորհակալ եմ քեզի... Ա՛ռ սա ոսկին... ըը՛...

×

Բոլորդ ալ իմացաք որ խումբ մը «իժեր, գիժեր եւ շշորթներ» հրապարակ իջեր են, ջարդուփշո՛ւր ընելու համար Դաշնակցութիւնը...

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչով եւ ի՛նչպէս պիտի գործադրուի այս տեսա՞կ րսպառնալիքը:

Այո՛, չեմ գիտեր, բայց կրնամ գուշակութիւններ ընել:

«Իժերը, գիժերը եւ շշորթները» առայժմ ապաւինած են իրենց ժողովներուն, «Կարմիր Օգնութեան» եւ *Իւմանիթէ*ին: Բայց չի բաւեր: Մեր ժողովուրդը համ չառներ այդ կարգի ժողովներէն, իսկ *Իւմանիթէ*ն, վերջ ի վերջոյ քանի մը հոգի կը կարդան:

Ուրեմն. անոնք պիտի դիմեն աւելի արմատական միջոցներու:

Այսպէս.—

Ամէնէն առաջ պիտի տպեն հազարաւոր թռուցիկներ եւ պիտի փակցնեն Փարիզի բոլոր պատերուն վրայ, մատնանշելով Դաշնակցութեան երեւելի եւ աներեւոյթ «ոճիրները»:

Ցետոյ պիտի արշաւեն սինէմաները ուր վարագոյրին վրայ, ամէն միջնարարի, դրուագներ պիտի ներկայացնեն Դաշնակցութեան պատմութենէն: Հաւանական է որ թատրոններու յայտագիրներուն վրայ եւս փայլի կուսակցութեան անունը:

Եթէ Երեւանը բաւականաչափ փող ուղարկէ, անոնք լուսարձակ «լրագիրներ» պիտի հաստատեն Փարիզի գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, ինչպէս, օրինակ Օփերայի ճիշդ ճակատը, Ցաղթութեան Կամարին վրայ եւ հատ մըն ալ Սոսիէթէ Սավանթին մօտերը:

Բայց ամէնէն կարեւոր դերը պիտի կատարէ անթելը: Օրին մէկը էյֆէլի կատարէն ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը պիտի լսէ հետեւեալ բառերը.

— Հոս, ռատիօ *Դաշնակցութիւն*... Դաշնակցութիւնը թշնամի է քաղաքակրթութեան, ան է որ կ'արգիլէ զինաթափութիւնը, ան է որ Գերմանիան բաժնեց Ազգերու Դաշնակցութենէն, ան դրդեց Քուպայի յեղափոխութիւնը, ան է որ կը տապալէ դահլիճները և կը կոտրէտոլարին և ստեռլինին գիները: Քանի ան կայ, մարդկութիւնը խաղաղութեան երեսը տեսնելիք չունի, ապառազինութիւնները պիտի անին եւ պատերազմի վախերը պիտի ծանրանան:

— Գուշակութիւններդ ճիշդ չեն, բայց տուած խելքդ ջուրին մէջ շնորհակալութիւն մը կ'արժէ, պիտի ըսեն հիմա «իժերը, գիժերը եւ շշորթները»:

Այն ատեն, մէկ ոսկին պահեցէք, իբրեւ ճամբու ծախք դէպի... Շառանթօն:

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թրքական Տասնամեակին ձանդէսներուն

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ՃԱՌԷ ԵՒ Կ'ԱՂՕԹԷ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ, հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, Հայոց Պատրիարքը շնորհաւորական այցելութեան գացած է կուսակալին, ընկերակցութեամբ Տանտո եպիսկ.ի:

Միեւնոյն առթիւ շքեղապէս լուսազարդուած էր Մայր եկեղեցին: Պատրիարքը քարոզով փառաբանած է Թրքական հանրապետութիւնը, եւ յատուկ աղօթք մը արտասանած է Մ. Քէմալի արեւշատութեան համար: Այս աղօթքը թուրքերէնի թարգմանուելով Պ. Ստեփան Կուրտիկեանի կողմէ, հրատարակուած է թուրքերէն թերթերուն մէջ:

Իսկ Ազգ. վարչութեան կողմէ ատենապետ Պ. Վահան Սուրէնեան ընկերակցութեամբ երկու պաշտօնակիցներու գացած է Թաքսիմի յուշարձանի հրապարակը, ուր տեղի կ'ունենար մեծ հանդէս մը: Հայ ներկայացուցիչները ընդունուած են Բերայի կուսակալին, կեդրոնի հրամանատարին եւ «Խալք »ի ներկայացուցիչին կողմէ: Հայ ներկայացուցիչները շքեղ ծաղկեպսակ մը տարած էին, որուն ժապաւէնին վրայ արձանագրուած էր — «Թիւրք Ճիմհուրիյէթի 1923 – 1933 — Թիւրք էրմէնի վաթանտաշլարը»: Ծաղկեպսակը դրուած է Մ. Քէմալը ռազմագաշտին վրայ ներկայացնող արձանին պատուանդանին վրայ:

Պոլսոյ բոլոր հայկական թաղերուն մէջ ալ յաղթական կամարներ կազմած էին: Գոհաբանական արարողութիւններ կատարուած են բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, եւ քարոզներ խօսուած: Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը երկու կամարներ շինած էր: Կեդրոնական երգչախումբն ալ մասնակցելով Թէփէ Պաշըի թատրոնին մէջ տրուած բացառիկ երեկոյթի մը, մեծապէս գնահատուած է իր թուրքերէն երգերով, որոնք խօսուն շարժանկարի վրայ առնուած են.

ԱՀԱՒՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուկրայնայի եւ ուրիշ վայրերու սովի մասին

150 ՀՈԳԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ԻԲՐԵՒ ՄԱՐԴԱԿԵՐ

«Ժուռնալ տը Ժընեւ» նոր թղթակցութիւն մը հրատարակած է Խ. Միութեան զանազան մասերուն մէջ տիրող սովի մասին:

Համաձայն իր քաղած տեղեկութեանց, սովը չի սահմանափակուիր միայն Ուկրայնիայի մէջ, այլեւ տարածուած է Վոլկայի, Սամարայի, Ուրալի շրջաններուն, Սիպերիոյ մեծ մասին եւ մանաւանդ հիւսիսային Կովկասի մէջ: Սովահար բնակիչները դարձեր են վայրենիներ, մինչեւ մարդակերութեան հասնելով:

Քիեվի մէջ 150 հոգի բանտարկուած են իբրեւ մարդակերներ:

Խարքովի մէջ (մայրաքաղաք Ուկրայնիայի), դիակներ փռուած են փողոցները, կը պատմէ փախստական մը որուն տեղեկութիւնները կը վերաբերին յունիս ամսուան: «Ցաճախ անօթութենէն ուժասպառ մարդիկ փողոցին մէջ կ'իյնան եւ նոյնիսկ ուժ չունին ծամելու ողորմած գիւղացիներու կողմէ իրենց բերանը դրուած հացի պատառը»:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ դեռ շատ երկար պիտի տեւէ այս քստմնելի կացութիւնը:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Սառոյի դահլիճը երէկ խորհրդարանին առջեւ կարդաց իր յայտարարութիւնը:

Կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ձգտի լուրջ խնայողութիւններ կատարել: Շեղելով մինչեւ հիմա տիրող սովորութենէն, դահլիճը նախ պիտի ներկայացնէ անմիջապէս իրագործելի խնայողութիւններու ծրագիր մը: Այս առաջին ծրագրին քուէարկութենէն յետոյ, կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ ուրիշ մը, տուրքերու խարդախութիւնները զսպելու համար: Գալով երկրին տնտեսական կեանքի վերակենդանացման, կառավարութիւնը պիտի ներկայացնէ հանրօգուտ շինութեանց ընդարձակ ծրագիր մը, միեւնոյն ատեն զարկ տալով գաղթավայրերու հետ եղած առեւտուրին:

Եթէ այս ծրագիրները լաւ արդիւնք տան, այն ատեն պիտի խորհին տուրքերը կրճատելու ծրագրի մը մասին:

Մ. Նահանգները սկսան ոսկի գնել Եւրոպայէն

ՏԱԺԱՆԵԼԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ

Ինչպէս գրած էինք, Մ. Նահանգները նոյ. 2էն սկսան ոսկի գնել եւրոպական հրապարակներէն: Ֆէտըրէլ Րիզըրվ դրամատունը չուզեր ուղղակի երեւալ այս գործառնութեանց մէջ, անհատներու կամ ընկերութիւններու ձգելով ոսկիի ներածումը: Կառավարութիւնը 32 տոլար 36 ս. նշանակեց Ամերիկեան հանքերէն գնուած ոսկիին գինը (մէկ ունկին): Այս գինը 10 սէնթ աւելի է նոյ. 1ի արժէքէն, իսկ 25 սէնթ աւելի՝ համաշխարհային գինէն: Տարբեր գին կը վճարուի Եւրոպայէն գնուած մետաղին: Մասնագէտներ կը կարծեն թէ աւելի լաւ պիտի ըլլայ, եթէ միօրինակ գին մը որոշուի ամերիկեան եւ օտար ոսկիներուն համար:

Ոսկի գնելու հրամանը տրուած ըլլալով հանդերձ, առաջին օրը Լոնտոնի մէջ ի գուր սպասեցին ամերիկեան յաճախորդներուն:

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ առաջարկներ եղած են Պանք տը Ֆրանսի, աջակցելու համար Նախագահ Րուզվէլթի դրամական ծրագրին գործադրութեան:

Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգներու ելմտական նախարարութիւնը 11,367,000 տոլարի «արծաթ մուրհակներ» պիտի հանէ, երաշխաւորութիւն ցուցնելով այն ձոյլ արծաթը զոր յանձնեց Անգլիա, ի հաշիւ պատերազմական պարտքերու:

Ոչ միայն Լոնտոնի եւ Փարիզի, այլեւ Հռոմի մէջ մտահոգութեան մատնուած են, Եւրոպայէն ոսկի գնելու այս քաղաքականութեան հետեւանքով, որ կը ձգտի կոտրել տոլարին գինը:

⁂ Պանք տը Ֆրանսի շաբաթական տեղեկագրէն կ'երեւայ որ 750 միլիոն ֆրանքի ոսկի դուրս ելած է: Թերթերը կ'ըսեն թէ այս խնդիրը կապ չունի Ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

LOTERIE NATIONALE

ԱՌԱՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Ելմտական նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ Ազգային վիճակախաղի առաջին տպագրութեան վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 7ին, երեքշաբթի, իրիկուան ժամը 8.30ին, Թրոքատէրոյի մեծ սրահին մէջ: Վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի *հրապարակաւ: Անոնք որ կ'ուզեն ներկայ ըլլալ, պիտի ընդունուին տրամադրելի տեղին համաձայն, «Փարիզ »ի դուռնէն: Դուռները պիտի բացուին ժամը 6.30ին: Դուրսը (դէպի Շան տը Մառս) հաստատուած ձայնասփիւռ գործիքներ շահող թիւերը պիտի ծանուցանեն անոնց որ չեն կրնար ներս մտնել: Մամուլի ներկայացուցիչները մուտքի մասնաւոր տոմսեր պիտի բաշխուին:

Երկրորդ տպագրութեան վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի նոյ. 21ին:

Միւս տպագրութեանց տոմսերը կը տեղաւորուին գոհացուցիչ կերպով: Չորրորդը, որ շրջաբերութեան հանուեցաւ հոկտ. 27ին, գրեթէ ամբողջովին ստորագրուած է: Հինգերորդին արձանագրութիւնները պիտի սկսին նոյ. 10ին.

Երրորդ վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար Ծնունդէն առաջ, իսկ չորրորդը՝ յունուար 15ին:

Առաջին վիճակահանութենէն յետոյ, պատերուն վրայ պիտի փակցուին յայտարարութիւններ, ծանուցանելով շահող թիւերը:

Վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով.—

Ինչպէս յայտնի է, տոմսերու իւրաքանչիւր շերտ (թառնշ) բաժնուած է քսան շարքերու, ամէն մէկուն վրայ տառ մը նշանակուած: Իւրաքանչիւր շարք կը պարունակէ 100,000 տոմս, որ բաժնուած են տասնոց տետրակներու:

Գործողութիւնը պիտի սկսի նախ թիւ մը քաշելով: Բոլոր այն թիւերը որ կը վերջանան այդ թուանշանով, այսինքն իւրաքանչիւր տետրակէն մէկ հատ, պիտի շահին 200 փրանք:

Ցետոյ պիտի քաշուին երեք թիւեր, օրինակ՝ 5, 1 եւ 7: Այն բոլոր թիւերը որ կը վերջանան 517ով, պիտի շահին 10,000 փրանք:

Միեւնոյն սկզբունքին համաձայն, երբ չորս թուանշաններ քաշուին, շահողները պիտի ստանան 50,000, ուրիշ չորս թուանշաններ ալ՝ 500,000, հինգ որոշ թուանշաններով վերջացողները՝ 500,000 փրանք:

Մէկ միլիոնի 15 պարգեւներէն իւրաքանչիւրը պիտի յայտնուի տառ մը եւ հինգ թուանշաններ քաշելով: Վերջապէս միեւնոյն օրէնքով պիտի քաշուի հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Վերջերս հակահրէական շարժում մը ծագած է Դամասկոսի մէջ: Շարժումին վարիչները ստեղծած են «հրէական ապրանքներու դէմ պօյքօթի կոմիտէ» մը, որ ժողով մը գումարած է եւ վճռած ազդու միջոցներ ձեռք առնել՝ իրականացնելու համար իրենց նպատակը:

Կոմիտէն ժողովի հրաւիրած է Սուրիացի գործարանատէրերը, յանձնարարելով զեղչել տեղական արտադրութեանց գիները, մրցակցութեամբ զարկ տալու համար շարժումին:

ՊԷՅՐՈՒԹԸ ԱԶԱՏ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏ

Պէյրութի պարսկական հիւպատոսը «Էլ Ահրար »ի խմբագիրներէն մէկուն յայտարարած է թէ իր կառավարութիւնը պաշտօն տուած է իրեն բանակցութիւններ վարելու մարզպանութեան հետ, ազատ նաւահանգիստի հարցին շուրջ: Մարզպանութեան ներկայացուցիչներէն Պ. Վասիլէ, որ ատենէ մը ի վեր Պարսկաստան կը գտնուէր, վերադարձած է: Կը կարծուի թէ հիմնական կէտերու մէջ համաձայնութիւն գոյացած է Պարսկաստանի եւ մարզպանութեան միջեւ:

Հիւպատոսը հաւաստած է թէ բանակցութիւնները կը վերջանան մինչեւ երկու ամիս:

ԱՆՇԷՏԱՑՈՂ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

ՊԷՐԹՐԱՆ ՊԱՐԷՅԼ

(Երկրորդ եւ վերջին մաս)

Կ. Պոլսէն հեռանալէ յետոյ անգամ մը միայն, բայց այս անգամ իբր պարզ այցելու, 1913ին կը վերադառնայ, անձնական կարգ մը գործեր կարգադրելու համար: Այդ այցելութեան ընթացքին է որ Թուրք պետական դագաթնիքներու ծանօթ քանի մը անձնաւորութիւններէ կը լսէ թէ ոչ միայն Գերմանիա լրջօրէն պատերազմի կը պատրաստուի, այլ նաեւ Թուրքերը վերջնապէս կապուած են անոր հետ եւ զէնք պիտի վերցնեն Ֆրանսայի դէմ:

Փարիզ վերադարձին, Պարէյլ կը ջանայ իր համոզումները բաժնել տալ օրուան նախարարութեան եւ ուշադրութեան հրաւիրել զայն: Բայց իր բոլոր ջանքերը ապարդիւն կը մնան եւ Արտաքին Գործերու նախարարութիւնը, հակառակ Իթթիհատականներու բոլոր գերմանասիրական ցոյցերուն՝ մինչեւ վերջին րոպէն այն յոյսը կը սնուցանէ որ եթէ Թուրքերը Ֆրանսայի կողմն ալ չբռնեն, գէթ պիտի պահեն իրենց չէզոքութիւնը: Եւ այդ համոզումը այնքան արմատացած է թէ քաղաքական եւ թէ ֆինանսական բարձր շրջաններու մէջ որ 1914ի սկիզբները, երբ պատերազմին հաւանականութիւնը օրէ օր կը շեշտուէր, Ֆրանսա չի վարանիր հսկայական փոխառութիւն մը ընելու Իթթիհատական կառավարութեան եւ այդ դրամովն է որ Թուրքերը կը գնեն, Գերմանիոյ մէջ, այն զէնքերն ու ռազմամթերքը զոր յետոյ պիտի գործածէին, Տարտանէլի եւ Սուրիոյ ճակատներուն վրայ, ֆրանսական բանակին դէմ:

Պարէյլի գուշակութիւնները կ'իրականանան, պատերազմը կը ծագի, եւ Թուրքերը, գրեթէ առաջին օրերէն իսկ, Գերմանիոյ կողքին կը կանգնին Ֆրանսայի եւ իր Դաշնակիցներուն դէմ:

×

Պատերազմի ընթացքին է որ Պարէյլ կը պատրաստէ եւ լոյս կ'ընծայէ իր երկու կարեւորագոյն աշխատասիրութիւնները, «Թուրքերը», 1917 Թըւին, եւ «Կ. Պոլիս»ը 1918ին, որոնց կը յաջորդին «Պարա Թէօտորի փաշայի զաղանի յեկուցագրերը Պերլինի վեհաժողովին» որ լոյս կը տեսնէ 1919ին եւ «Աթէնք եւ Էնկիւրի» 1923ին:

Մէկ կողմ ձգելով այս վերջին երկու հրատարակութիւնները, որոնք պատմական կամ ժամանակագրական նշանակութիւն ունին, կ'արժէ ծանրանալ Պարէյլի առաջին երկու երկասիրութիւններուն վրայ, որոնք շատ քիչ ծանօթ են հայ հասարակութեան, մասնաւորապէս նորահաս սերունդին.

«Թուրքերը, ինչ որ էր իրենց պետութիւնը, իրենց քաղաքական կառակերպութիւնները», այս է ամբողջական տիտղոսը Պարէյլի առաջին հատորին, եւ այդ գործը է ու պիտի մընայ հաւանօրէն, Թուրքիոյ եւ Թուրքերու վրայ գրուած ու գրուելիք լաւագոյն ուսումնասիրութիւններէն մէկը: Ինչպէս կը գրէ Տը Մորկան այդ հատորին նուիրած իր հոյակապ յառաջաբանին մէջ, չափազանց դժուար է թափանցել Թուրքին հոգեբանութեան, որ կատարելութեան հասցուցած է, իր զգացումները ծածկելու եւ կեղծելու արուեստը, եւ վարպետ է շողոքորթելու մէջ, եւ գիտէ Եւրոպացիին աչքին երեւնալ ճիշդ այնպէս ինչպէս անոր հաճոյ պիտի ըլլար տեսնել զինքը: Բայց Պարէյլ ամբողջ երեսուն տարի ապրած է անոնց մըտերմութեան մէջ, շփուած է ժողովուրդին բոլոր խաւերուն հետ, ուսումնասիրած է չոր գիտականի աչքերով անոնց պատմութիւնները եւ Թուրք հոգիին ամէնէն թաքուն ծալքերը ոչ մէկ գաղտնիք ունին իրեն համար: Եւ իր այդ երեսուն տարուան պրպտումներուն արդիւնքն է որ բիւրեղացած ձեւի տակ կ'երեւայ իր այդ առաջին հատորին մէջ:

Պէրթրան Պարէյլի «Թուրքերը» մեզ կը տանին նախ եւ առաջ Կ. Պոլսոյ գրաւման առաջին օրերուն, կը նկարագրեն Թոփ Գափուի պալատը եւ Սուլթաններու կեանքը, երկրին վարչաձեւը, բանակներու եւ տիրակալներու յարաբերութիւնները եւ արեւելեան եկեղեցիներու դերը Թուրքիոյ մէջ: Ցետոյ Պարէյլ արագ վրձինով մը կուտայ բարենորոգումներ անունին տակ կատարուած քաղաքական խեղկատակութիւններու պատկերը, Եէնիչէրիներու վերացում, Կիւլհանէի հրովարտակ, Միտհաթ փաշայի սահմանադրութիւն եւն. կը նկարագրէ Պերլինի վեհաժողովը, հոն կատարուած գաղտնի խաղերը, կը ծանրանայ Թրքական արդարութեան եւ դատարաններուն վրայ, կը խարանէ Շէրիաթի դատարանները եւ կուգայ կը հասնի Ապտիւլ Համիտի շրջանին: Տալէ յետոյ արիւնոտ Սուլթանին հարազատ պատկերը, «որ չարին միայն կը հաւատր եւ երբեք բարիին», Պարէյլ ցոյց կուտայ գերմանական ազդեցութեան առաջին նշանները Թուրքիոյ վրայ, համիսլամական կազմակերպութեան ծաղկումն ու ծաւալումը, որուն մղիչ ուժն էր Գերմանիան եւ որ ուղղուած էր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ դէմ, յետոյ կ'անցնի հայկական մեծ կոտորածներուն դաւաճներու եւ նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ, Մեծ Պետութեանց դեսպաններուն աչքին տակ, Գերմանիոյ լուռ հաւանութեամբ անշուշտ, քանի որ յաջորդ տարին իսկ Գերմանիոյ կայսրը եւ կայսրուհին անձամբ կուգային Պոլիս, սպունգ քաշելու համար այդ նախճիրներուն վրայէն: Պարէյլի հատորին վերջին մասը կը ծանրանայ Երիտասարդ Թուրքերու գործունէութեան վրայ, ցոյց կուտայ թէ ինչպէս անոնք ուրիշ բան չըրին բայց եթէ շարունակել, ամէն կերպով, Ապտիւլ Համիտի քաղաքականութիւնը, թէ ինչպէս խաբեցին Ֆրանսան եւ յետոյ իրենց զէնքը դարձուցին անոր դէմ: Ու հատորը կը վերջանայ դարձեալ հայկական տաժանքներու եւ վերջին կոտորածներու պատկերով:

Եզրակացութի՞ւնը: Որոշ է, անողոք եւ արդար: «Թուրքիան, Ասիոյ այդ պատուհասը, պէտք է անհետ կորչի իբր ուրոյն պետութիւն»: Հայերը, Սուրիացիները, Քաղդէացիները եւ Ցոյները որոնք հարիւր հազարներով ցրուած են աշխարհի չորս կողմը, պէտք է երկիր վերադառնան եւ վերաշինեն իրենց հայրենիքը: «Անոնց ազգայի՛ն ոգին անաղարտ կը մնայ եւ տկարացած չէ վեց դարերու բռնակալութեան լուծին տակ: Անոնց աշխատանքի հզօր ընդունակութիւնը, միանալով այն խոր հաւատքին զոր կը պահեն իրենց հայրենիքին վերաշինութեան համար, ապահովաբար ամենազօր ազդակներ պիտի ըլլան Փոքր Ասիոյ վերադարձնելու համար իր նախկին ծաղկեալ վիճակը»:

×

Պէրթրան Պարէյլի երկրորդ հատորը, «Կ. Պոլիս», քաղաքական ոչ մէկ հանգամանք ունի եւ պատմական ու նկարագրական գեղեցիկ երկասիրութիւն մըն է: Պոլիս եւ իր Վոսփորը, նոճիները, պէճիները, թուլումպաճիները, համալները, խայըխները, պալատները, մզկիթներն ու եկեղեցիները, երկու Հիսարները, Կէօք Սույուն ու Ոսկեղջիւրը, մէկիկ մէկիկ կ'անցնին իր գրչին տակէն չարժանկարի մը պէս, նկարագեղ պատկերներով, յետոյ Ֆրանկ Բերան, Նոր Ղալաթիան, հին Բիւզանդական Պոլիսը, Էյուպը, Այազմաները, վառ, կենդանի գոյներով՝ ընթերցողը վայրկեան մը կը փոխադրեն դէպի Պոլսոյ զմայլելի ափերը, զորս բնութիւնը զարդարած է իր ամէնքէն փարթամ գեղեցկութիւններով ու ամէնքէն գողտրիկ երանգներովը եւ ուր մարդիկ արեան բաղնիքներ միայն կը կազմակերպէին:

Պոլսոյ նկարագրութենէն յետոյ Պարէյլ այդ հատորին մէջ կը խօսի մայրաքաղաքին ոչ – Թուրք բնակչութեան վրայ եւ մասնաւոր գլուխներ կը նուիրէ Հրեաներուն, Հայերուն եւ Ցոյներուն, որոնք կը կազմեն անոր տնտեսական եւ մտաւորական կառուցուածքին միակ սիւները:

Պարէյլի մտադրութեան մէջ կար, ինչպէս կը գրէ իր յառաջաբանին մէջ, այդ հատորը լրացնել երկրորդով մը, որ պիտի ներկայացնէր Թրքական Պոլիսը եւ Թուրք բնակչութիւնը իր կենցաղովն ու բարքերովը: Դժբախտաբար լոյս չէ տեսած այդ երկասիրութիւնը, որ այլապէս հետաքրքրական պիտի ըլլար ապահովաբար, եւ չենք գիտեր մինչեւ անգամ թէ իր ձգած բազմաթիւ ձեռագիրներուն մէջ արդեօք պիտի գտնե՞ն անոր հետքը իր ժառանգորդները, որոնք խնամքով կը հաւաքեն իր ցան ու ցրիւ գրութիւնները:

×

Այս գրքերու պատրաստութիւնով թէեւ տարուած, բայց Պարէյլ չի մոռնար լրագրութիւնը եւ ամբողջ պատերազմի տեւողութեան ընթացքին, մասնաւորաբար «Տէփէշ տը Թուլուզ» գաւառական ամէնէն կարեւոր քաղաքական օրաթերթին մէջ կը հրատարակէ բազմաթիւ յօդուածներ՝ բացառօրէն նուիրուած արեւելեան հարցի լուծման եւ մանաւանդ հայկական հարցին:

Պատերազմէն յետոյ կը շարունակէ նոյն ուղղութեամբ եւ երթալով աւելի եւ աւելի կը շեշտուէին իր հայասիրական զգացումները:

Երբ Սեւրի դաշնագիրը վտանգուելու նշաններ կը սկսի ցոյց տալ եւ նորէն սկսած Թրքասէրները կը սկսին գլուխ բարձրացնել, «Թանչի առաջնորդութեամբ՝ Պարէյլ չի դադրիր ըզգուշութեան եւ զգաստութեան հրաւիրել Ֆրանսայի ու Դաշնակից երկիրներու ղեկավարութիւնը:

Լօզանէն յետոյ դեռ յուսահատած չէ ան եւ կը շարունակէ գրել ու ազդել՝ արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայի համար ամօթ ու նախատինք համարելով այդ դաշնագիրը որ մոռացութեան կուտար հայ ժողովուրդն ու իր արդար իրաւունքները:

Հայու մը չափ ու թերեւս շատ Հայերէ աւելի խորապէս կը զգար ամբողջ անարդարութիւնը, որ գործուած էր հայ ժողովուրդին դէմ, եւ պէտք էր տեսնել թէ ինչ անկեղծ վրդովումով եւ ցասումով կը խօսէր այդ մասին:

Եւ մանաւորաբար յուզիչ էր տեսնել այս վերջին տարիներս այդ եօթանասնամեայ ծերունին — որ հակառակ իր առաջացած տարիքին երիտասարդի մը աշխոյժը կը պահէր սակայն — երբ կը յայտնէր իր հաստատ հաւատքը թէ ամէն յոյս կորսուած չէ եւ թէ ուշ կամ կանուխ արդարութիւնը իր տեղը պէտք է գտնէ եւ հայ ժողովուրդը տիրանայ իր իրաւունքներուն:

Եւ աւելի եւս յուզիչ էր տեսնել օտարական Պարէյլը, երբ կը ջանար իր այդ հաւատքը բաժնել տալ հայազգի խօսակիցներու, բարկանալով գրեթէ եւ իր դայրոյթը պոռթկալով՝ երբ չէր կրնար զանոնք համոզել:

Երկար ու տաժանելի հիւանդութիւն մը վերջ կը դնէ Պէրթրան Պարէյլի ազնուական կեանքին, բայց իր գործերը կան ու կը մնան եւ իր յիշատակը յարգանքով եւ երախտագիտութեամբ պիտի պահուի հայ ժողովուրդի ծոցին մէջ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Ո՞Վ ԷՐ «ԻՍԿԱԿԱՆ ՀԱՅ» ՄԻՀՐԱՆ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԻՆ ՑԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ... ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԽՄԲ.— Հակադաշնակցական մամուլը լեզու եկած է նորէն, Պէյրութի մէջ գործուած սպանութեան մը առթիւ, որ կը վերագրուի Դաշնակցութեան:

«Ցուսաբեր» կարովի խմբագրականով մը կը պատասխանէ այս վայրահաչութեանց, միեւնոյն առթիւ երեւան հանելով սպաննուած Միհրան Աղազարեանի բուն կերպարանքը (24 հոկտ.):

Կ'արտատպենք բերել յապաւումներով.—

— «Միհրան Աղազարեանի յուղարկաւորութեամբ վերջնապէս երեւան եկաւ այն դերը, զոր այս անծանօթ ու անանուն Հայը կը կատարէր Սուրիոյ մէջ:

Պարզուեցաւ որ —

Ա.—Մ. Աղազարեան ծպտեալ բոլշեւիկ մըն է, լծուած կարեւոր աշխատութեանց ոչ միայն հայ, այլ եւ տեղացի արաբ ժողովուրդին մէջ:

Բ.—Աղազարեանը ղեկավարն է ոչ միայն համայնավար զանգուածի, այլ եւ ռամկավար «կուսակցութեան»: Իր սպանութեան դամբանականին մէջ ռամկավարներու առաջնորդներէն Մ. Տամատեան կը յայտարարէ.— «Անոնք անարի կը կոչեն մեզ եւ սակայն ՄԵՐ (ընդգծումը մենք. «Ց») արի ղեկավարներուն հետ գնդակով կը խօսին»:

Գ.—Աղազարեանը ճանչցուած առաջնորդն էր ոչ միայն զոյգ կուսակցութեանց — համայնավար եւ ռամկավար — այլեւ փաստական վարիչն էր Լիբանանի Ազգ. Իշխանութեանց: Աղազարեանի մերձաւորագոյն ընկերն ու գործակիցը, ոմն Բ. Ժամկոչեան, իր դամբանականին մէջ կը յայտարարէ.— «Ազգ. իշխանութիւնները քայլ մը չէին կրնար առնել առանց Աղազարեանի հրամանին»: (Այս տողերը ընդգծուած են դամբանախօսին կողմէ. տե՛ս «Լիբանան», 18 հոկտեմբեր):

Իւրացնելով Աղազարեանի հասցէին շռայլուած բոլոր փառաբանանքները՝ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը իր հոկտ. 17ի խմբագրականին մէջ հակիրճ նախադասութեամբ մը կը բնութագրէր զո՛հին բարոյական պատկերը.

— «Իսկական ՀԱՅ մըն էր»:

Ու գիտակցաբար կ'ընդգծէր ՀԱՅ բառը, անոր գամելու համար ընթերցողի խիղճն ու գիտակցութիւնը:

.. Օր մը — 1930 օգոստ. 31ին — «Մուքաթթամ»ի մէջ հայութեան դէմ ուղղուած զարհուրելի գրութիւն մը լոյս տեսաւ Պէյրութէն: Գրութեան հեղինակն էր ոմն Մ. Պագըրեան: Բացայայտ էր, որ գրութիւնը ներշնչուած էր մէկու մը կողմէ, որ միաժամանակ կը ծառայէ եւ Էնկիւրիին եւ Մոսկուային: Ինչ որ մեզմէ կախուած էր ըրինք՝ հակազդելու համար այդ զարհուրելի գրութեան՝ ընդհանուր յուզում կար հայ ժողովուրդի մէջ թէ հոս՝ Եգիպտոսի մէջ, եւ թէ Սուրիա: Ազդուած այս ընդհանուր յուզումէն եւ անծանօթ Պագըրեանի ինքնութեան, «Արեւ» իր 1930 սեպտ. 5ի եւ 6ի թիւերուն մէջ երկու ցասումնալից խմբագրականներ կը գեղեցէր այս գրութեան դէմ: (Այն առեն «Արեւ»ի խմբագիրը տակաւին այժմու ատոմեւը չէր):

Անհա քանի մը հատուածներ այդ խմբագրականներէն.

— «Մեր վրդովումը նոյնքան եւ աւելի մեծ է, երբ մի ոմն Պագըրեան ԱՆՆԵՐԵԼԻ զրպարտութիւն մը կ'ընէ եւ ԱԶԳԱՎՆԱՍ յայտարարութիւններ կը փոէ օտար թերթի մը մէջ, եւ յստակօրէն կը տեսնուի թէ իր այդ արարքը թելադրուած է պարզապէս կուսակցական հաշիւներէ»:

— «Այս տեսակ ԱՆԱՐԳ ընթացք — ո՛վ որ ալ եղած ըլլայ անոր հեղինակը — արժանի է դատապարտութեան եւ հանրային պախարակութեան»:

— «Մուքաթթամ»ի յիշած Մ. Պագըրեանը ինքզինքին թոյլ տուած է ո՛չ միայն երապարակել այնպիսի խնդիրներ, զորս պէտք էր մեր մէջ պարտկել, այլեւ խօսած է ԱՆՃԻՇԴ ԵՒ ՑԵՐԻՒՐԱԾՈՑ բաներու մասին, քաղաքական նշանակութիւն ունեցող խնդիրներ՝ որոնք բնոյթը ունին կասկածելի դարձնելու ամբողջ հայ հոսանք մը (ակնարկը՝ Դաշնակցութեան. «Ց.») եւ առիկա վնասակար է ոչ թէ մասնաւորուած խոսանքին միայն — ինչպէս կը փափաքի հեղինակը — ԱՅԼ ԱՄԲՈՂՋ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՆՈՒՆԻՆ»:

— «Դաշնակցութիւնը մեր ալ հակառակորդն է, բայց առիկա պատճառ մը չէ որ չծառանանք Պագըրեանի եւ բոլոր Պագըրեաններու դէմ, որոնք հակառակորդի մը անձին մէջէն ամենէն նողկալի հարուածը կուտան ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԵՒ ՀԱՅ ՑԵՂԻՆ:

«ԱՍԻԿԱ ՊԱՐԶ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ՞»:

— «Պագըրեան կ'ըսէ թէ Սուրիոյ մէջ Դաշնակցութիւնը «կ'ուզէ հայրենիք մը ունենալ՝ ֆրանսական հովանաւորութեան տակ», այնպէս ինչպէս Տիւրզիներն ու Լիբանանցիները ունին: ԵՒ ՉԻ ՔԱՇՈՒԻՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ՄԱՏՆԱՆԻՇ ԸՆԵԼԷ ԱՅՆ ՎԱՅՐԸ, ՈՒՐ, ԻԲՐ ԹԷ, ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ «ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»:

— «Պագըրեան բացորոշ զրպարտութիւններով կ'ըսէ թէ Դաշնակցութիւնը սուրիական կառավարութեան գլխուն վրայէն կ'ուզէ ճանչնալ Ֆրանսական Բարձր Քոմիսէրութիւնը միայն: (Կարծես թէ առանձին դիրք մը ունեցած ըլլար Դաշնակցութիւնը եւ կամ գտնուէր նման ճախրնտրութեան մը առջեւ)»:

(Ինչպէս յայտնի է, յետագային, ձեռք – ձեռքի «Ա. Նիկոլ»ի հետ, այս ամէնն ու առէ շատ աւելի անհաւոր զրպարտութիւններ տեղաց Դաշնակցութեան հասցէին «Արեւ»ի «երկու ամիս» խորհուրդներու աշխարհին մէջ ազատօրէն պտտած խմբագիր Ց. Փօղոսեանը, մերձաւորագոյն գործակիցը Մ. Աղազարեանի. «Ցուս.»):

Երբ «Արեւ» կը գրէր իր սեպտ. 5ի եւ 6ի խմբագրականները, տակաւին լուր չունէր, թէ «Մի ոմն Պագըրեան»ը բուն իսկ Աղազարեանն է: Այս վերջինը աններելի վրիպանքն ունեցած էր իր թերթը («Արեւ») չնախազգուշացնելու «Մուքաթթամ»ի մէջ լոյս տեսնելիք իր գրութեան մասին, վասն որ այդ գրութիւնը, ըստ նախընթացներու, ջերմագոյն պաշտպանութիւն պիտի գտնէ ռամկավար օրգանին կողմէ:

Մեր ջանքերով հաստատուեցաւ, որ Պագըրեանը — Աղազարեանն է:

Մինչ այդ «Մուքաթթամ»ի մէջ լոյս տեսաւ երկրորդ յօդուած մը (1930 սեպտ. 26ին, տես «Ցուս.», 1930 հոկտ. 1), շատ աւելի ժահրալից — նոյն անձին կողմէ:

Եւ ահա, յօդուածագրին անձը ճըշդուելէ վերջ, «Արեւ»ի 1930 հոկտ. 3ի թիւին մէջ լոյս կը տեսնէ նոր խմբագրական մը, ուր ռամկավար օրգանը բացայայտ ճիգեր կ'ընէ ոչ միայն յետս կոչելու իր սեպտ. 5ի եւ 6ի խմբագրականներուն մէջ տեղ գտած մեղադրանքները, այլ եւ ժխտելու ու կրկնելու Պագըրեան – Աղազարեանի բոլոր «նողկալի հարուածները», ուղղուած «սուրիահայ գաղութին եւ հայ ցեղին դէմ»:

Իր նոր խմբագրականին մէջ ռամկավար օրգանը կը գրէ.

— «Ցատկապէս Դաշնակցութեան եւ բոլոր դաշնակցականներուն մասնաւոր ուշադրութեան կը յանձնենք սուրիացի հրապարակագրին (այլ խօսքով՝ Պագըրեան — Աղազարեանի. «Ց.») աւելի քան յստակ ու վճռական արտայայտութիւնները կարգ մը խնդիրներու մասին, որոնց երէ՛ էնթական Դաշնակցութիւնն է, անոնց հետեւանքները կ'իյնան ամբողջ հայ ժողովուրդին վրայ»: (Ինչպէս կը նկատէք, այլ եւս ռամկավար օրգանը իւրացուցած է «սուրիացի հրապարակագրին» բոլոր զրպարտութիւնները. «Ց.»):

— «Հակառակ մեր փափաքին, օտար թերթերու մէջ կրկին կը խօսուի հայութեան մասին, քաղաքական գործեր կը վերագրուին մեզ»: (Այլ եւս ոչ մէկ բողոք այս «վերագրումներուն դէմ. «Ց.»):

— «Կրկին անգամ խնդրոյ առարկայ է Դաշնակցութեան անունը՝ նոր արկածախնդրութեան մը առիթով»: (Մինչ ամիս մը առաջ բուռն բողոք կար այս զրպարտութեանց դէմ. «Ց.»):

Եւ, ալ աւելի որոշապէս յայտնի ընելու համար իր համամտութիւնը Պագըրեան – Աղազարեանին, այս մըթին օրգանը, կարդալէ ետքը մեր վեց սիւնակնոց էջածաւալ պաշտօնական հերքում – պատասխանը (հոկտ. 2) Պագըրեանի հայադաւ զրպարտութեանց սաքթիւ կը գրէր

— «Կը սպասենք որ Դաշնակցութիւնը պաշտօնապէս հերքէ իրեն դէմ եղած այս ամբաստանութիւնները»...

Ըսել կ'ուզէր, որ մեր հերքումը հերքում չէ, որ Պագըրեանները ճշմարտութիւնը կը դրեն մեր հասցէին:

Անդրադառնալով այս դէպքերուն, 1930 հոկտ. 7ի խմբագրականին մէջ կը գրէինք

«Այս անհաւոր արարքներուն մէջ ո եւ է յանցանք չունին ոչ արաբ թղթակիցները, ոչ իսկ ... մատնիչ Աղազարեանները: (Այս մատնիչ տիտղոսը «Արեւ»ը տուած էր Պագըրեան – Աղազարեանին. «Ց.»):

«Աղազարեանները որդեր են, որոնք պալար կ'ուզեն սնանելու եւ չըջապատը նեխելու համար:

«Ու քանի որ կան այս պալարները, պէտք է ըլլան նաեւ որդերը»:

Երեք տարի առաջ ըսուած այս խօսքերը նոյնութեամբ կը կրկնենք նաեւ այսօր:

Ցանցանքներու սննդատու աղբիւրն ու պատասխանատուն պալարն է, բայց երբեք որդը:

Աղազարեանը մատնիչ էր, սուրիահայ գաղութին եւ հայ ցեղին դէմ զըրպարտութիւններով զինուած նողկալի անձ մը, երբ «պալար»ին տակաւին անծանօթ՝ «Պագըրեան մըն» էր:

Այս Պագըրեանը դարձաւ «յստակ եւ վճռական յայտարարութիւններ» ընող ճշմարտախօս հրապարակագիր մը՝ երբ պարզուեցաւ, որ Պագըրեանը տարբեր մէկը չէ, բայց եթէ — «Արեւ»ի որակումով իսկ — մատնիչ Մ. Աղազարեանը:

Իսկ այսօր, երբ ձիգ կը կատարուի այդ խորհրդաւոր սպանութիւնը վերագրելու Դաշնակցութեան, ան այլ եւս կը դառնայ՝

— «Իսկական ՀԱՅ մըն»:

Անշուշտ, ի քաջալերութիւն նոր եւ «իսկական Հայերու», գործակցութեամբը «Ա. Նիկոլ»ներու եւ հովանաւորութեամբն ու ղեկավարութեամբը Ց. Պօղոսեաններու:

Ու հետեւեցէք ուշով, թէ ինչպէս իրենց «արի» առաջնորդներուն նոյնացած այս «անարի» եղկելիները կը թունաւորեն հայ կեանքը.

— «Պէտք է գիտնալ, որ այլ եւս բաժակը լեցուած է եւ զգուշանալ հին յեղափոխականը արթնցնելու մեր մէջ»,— կ'ազդարարէ մեզ «Արեւ»ի հոկտ. 21ի խմբագրական սիւնակէն «երկու ամիս» «յեղափոխական» խորհուրդներու մէջ պտոյտներ կատարած թիւ 2 յեղափոխակա՛ն «Ա. Նիկոլ»ը:

— «Քանի որ այդպէս է, մենք ալ գիտենք մեր ընելիքը» — կը սպառնայ մեզ ծպտեալ տիպ մը, ոմն Միսակ

Վհճումի:

Եւ ոչ նուազ խորհրդաւոր [illegible] որուն հարի ղեկավարը դարձած [illegible] Պագըրեանը — Միհրան Նաւասարդ[illegible] վերջին սպառողեր[illegible] [illegible]

— «Ճեմարաններ բացած [illegible] բազդութեան կը պատրաստեն [illegible] կազմն [illegible] այդ սրբերը [illegible] մուտ պիտի բաղդենք [illegible]

Այո՛, անկարելի է [illegible] յեղափոխականներու [illegible] պատմութիւնները — փնտռել [illegible] նայով — կարդալ ու լռել [illegible]

Անկարելի է, երբ մանաւանդ [illegible] լարը կը սպառնայ նեխել [illegible] հայ ցեղի մարմինը:

Մեծարեցէք, պարոններ, ձեր [illegible] ղեկավարները, ողջ թէ մեռած [illegible] ձեր իրաւունքն է: Բայց եւ [illegible] հայեաց: Եղէք մանաւանդ [illegible]

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հակահայ գիր մը

ՄԱՐՍԷՅԼ | նոյ. (Ցառաջ) — [illegible] եւ տեղացիներու յարաբերութիւ[illegible] ըը ցուրտ հովերու բռնուած [illegible] բուն առիթութիւններ ու [illegible] կան, որ ձեռքի տակէ [illegible] մէջ են ընդդէմ հայ գաղթական [illegible] մուժեանց: Մենք քուն ենք, բայց [illegible] թշնամին արթուն:

Հայկական ձեռներէցութիւնը [illegible] ղութիւն կը պատճառէ մասնաւոր [illegible] պէս խուռալցի եւ սպանիացի [illegible] կաններու, որոնք որ եւ է [illegible] խօսք, գործ ու երեւոյթ [illegible] րին կը շահագործեն ընդդէմ [illegible]

Գաղութին կեանքը իր բլոր [illegible] բով, բանակումները, կռիւները [illegible] սնանկութիւնները յանցնալ եւ [illegible] յալ ձեւերով շըլան կ'ընեն [illegible] սական բոլոր խաւերուն մէջ [illegible] հայ աշխատաւորներու [illegible] կեանքը, այցելներու մէջ [illegible] առարկայ կ'ըլլայ.— Իբրեւ [illegible] աղտոտ կ'ապրին, կը գողնան [illegible] հրամանի չանել, պատասն [illegible] ռուսի կը չինեն, ամբողջ իրենց [illegible] նուած այցելները վերածելով [illegible] մը անաշխատորդատարան... [illegible] հայ գործաւորներու պարապն [illegible] բանուորը օրավարձը կոտրելը [illegible] յանելով ժամեր աշխատելու [illegible] սանձութեան տակ կը գտնուի [illegible] ցին տեսնը մասը հոս է որ [illegible] թական դանդաղումը թէ [illegible] կարգ մը լարժոսներու եւ [illegible] ինքնապաշտպանութեան մասին [illegible] խորհիւ: Ամէն մարդ աչքեր [illegible] բուն ուղղած չի տեսներ իր [illegible] տակ փորուող հորը:

Խումբ մը Մարսէյլեցիներ, [illegible] Ռանկին պատերազմիկներ [illegible] կրեն մամուլին յանձնած են [illegible] գիրք մը, որուն շատ մը [illegible] ձախողութիւն կարդին կայ [illegible] տեսեալ հատուածը.

— «Այս վայկատում ժողով[illegible] մեր ազնուութիւնը չարաչար [illegible] ծածե: Անոնք (հայ գաղթական[illegible] մեր գործերը մեր ձեռքէն [illegible] օրավարձը կոտրելով ու յանուն [illegible] մեր աշխատանքով, իսկ վաճառ[illegible] րը (հայ) կազմակերպուած [illegible] տակցական «փայլի»ներով [illegible] բուն մեր երկիրը կը կողոպտեն[illegible]

Որ եւ է ժողովուրդ գիտ [illegible] րջլալ թիրութիւններ, բայց [illegible] ինչպէս կը շահագործեն [illegible] մեր անտիրութեան: Ո՞վ [illegible] պաշտպանէ մեզ այս [illegible] սանձին դէմ: Ինչո՞ւ [illegible] թեամբ ըսեմ նաեւ որ [illegible] լանջիս, Թրքական ու [illegible] մասս կայ վերալիշեալ [illegible] բութեան, ինչպէս նաեւ [illegible] ձեւով մղուած հակահայ [illegible] տեւ:

Ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ [illegible] մենք կը վիճինք, անոնք [illegible] թշնամիները անգործ [illegible] Ո՞վ պիտի պաշտպանէ [illegible] անաստղութեան դէմ: [illegible] քերը պիտի բանա՞յ [illegible] հայ ժողովուրդ, որ [illegible] մէն բանաջուութեան, [illegible] պաշտպանութեան:

Ա. Տաղյանեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն [illegible] թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները [illegible] գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ [illegible] միայն:

Ի ՊԷՏՍ ՁԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

ՀՈԼՈՎՄԱՆ ՀԱՐՑ ՄԸ

»»»о«««

Ի վերջաւորութեամբ բառերու հոլովումը, մանաւանդ սեռականի մէջ, չէն մըն է տնեղծեր մեր լեզուին մէջ: Գրաբարի մէջ, ի վերջաւորութեամբ բառերը կը հոլովուին այսպէս — Եկեղեցի, եկեղեցւոյ: Աշխարհաբարը, որ քերականական շատ մը կանոններ ժառանգած է գրաբարէն, երբեմն կը փրկծէ հոլովման ւոյ ձեւը ի վերջաւորութեամբ բառերու համար միայն: Ռամկօրէնը սակայն գրաբարեան այս սեռական հոլովակերպը ... վրիպած է ուի: Այսպէս ւոյ, փոխանակ ըսելու եկեղեցւոյ, ռամիկը կ'ըսէ եկեղեցու: Արեւելահայերէնը ... այս ռամկօրէնը եւ հիմա բոլոր ի վերջաւորութեամբ բառերը արեւելահայերէնի մէջ, սեռական հոլովման առեն, կը վերջանան ու-ով:

Հոգի – հոգու

Միրուհի – միրուհու

...գրաբարաձեւ հոլովման այս ... կերպը կը մնայ արդի ... աշխարհաբարին Եւրոպական օրէնքներ ... մը ըստ:

... արդի աշխարհաբարը երբեք ... բառերու վերջին վանկը ձեւափոխել, շատ շատ կը գոհանայ կարճ ... կանոնով մը: (Բացառութիւն ... մէջի աւանդուած թիւն, ... վերջաւորութեամբ, նաեւ ազգականական ... ցոյց տուող բառերը):

Երկրորդ, շփոթութիւն կը ստեղծէ ... կարգ մը ձեւերու հետ, ... բառերու սեռական հոլովակերպ ... ձեւացած են ու վերջաւորութիւնը: Օրինակ, դար – դարու:

Ուրեմն երկու հոլովակերպ կայ,— ... գաւական ուն, որ բառերուն ... չի ձեւափոխեր, այլ միայն կը ... բերել յաւելիչ: Օրինակ՝ ժամ – ժամու: (Այս ձեւը կը գործածուի ... աշխարհաբարի մէջ):

... ձեւը, ռամկօրէն ուն, որ բառերուն վերջը կը ձեւափոխէ: Օրինակ՝ միրուհի – միրուհու: (Այս ձեւը կը գործածուի արեւմտահայ աշխարհաբարին մէջ):

Այսուհետ ծանօթութիւն մը:— Սեռական ռամկօրէն հոլովակերպը արդէն շփոթութիւն ստեղծեր է նոյնիսկ արեւելահայերէնի մէջ: Օրինակ մը.— Հրապարակ գետը, որ կ'անցնի Երեւանի տակէն, կը կոչուի նաեւ Զանգի: Այս էր անունը հարիւր տարի առաջ, Արովեանի օրերուն: Սովորութիւն էր գետին անունը գործածել գետ բառին հետ: Եւ արեւելահայերը կ'ըսէին, հոլովելով, Զանգու գետ: Այնքան սովորական դարձաւ ըսել՝ Զանգու գետ, որ հիմա շատեր Զանգու հոլովեալ ձեւը կրկին անգամ կը հոլովեն (նոյն սեռական հոլովով) եւ կ'ըսեն Զանգուի գետ: Հոլովուած բառ մը իրրեւ ուղղական առնել ու նորէն հոլովել անսովոր երեւոյթ չէ Հայոց լեզուին մէջ: Բայց պարագայ մը կայ: Հոլովուած բառ մը, երբ նորէն կը հոլովենք՝ կը դառնայ նոր բառ մը, որ չի համարուիր այլեւս կրկնապէս հոլովուած բառ: Օրինակ,— Թաղցու բառը գրաբարակերպ հոլովեալ մէկ ձեւն է քաղցր բառին, բայց այսօր անոնք տարբեր բառեր են: Նոյնպէս մեղու բառը մեղր բառին հոլովեալ ձեւն է: Այսպէս չէ սակայն Զանգուի ծիծաղելի հոլովման պարագան:

Արտասահմանի կարգ մը գրողները, վերջերս ազդուելով արեւելահայ գրողներէն, սկսեր են ի վերջաւորութեամբ բառերը հոլովել այսպէս եւ գրել. Միրուհի – միրուհու: Կարելի չէ սակայն քաջալերել այս դրժուէգութիւնը: Արեւելահայերէնը ռուիրագործած է այլեւս ռամկօրէն ու հոլովակերպը: Հիմա գրեթէ իր ինքնատպութիւնը կը կազմէ այդ հոլովակերպը: Սակայն արեւմտահայերէնը չի կրնար ընդունիլ այդ ձեւը: Ուրեմն, գրեցէք եկեղեցի – եկեղեցիի եւ ոչ թէ եկեղեցու:

Ծանօթութիւն մը եւս,— ոյ սեռական հոլովակերպը եւս ւոյ հոլովակերպին նման ռամկօրէնի մէջ դարձած է ու: Այսպէս ժողովուրդը սէր – սիրոյ հոլովման ձեւը դարձուցած է սիրու: Փոխանակ սիրոյդ ըսելու, կ'ըսէ քու սիրուդ, փոխանակ սիրոյն ըսելու՝ սիրուն: Եւ ահա շփոթութիւն մը սիրուն (ածական) եւ սիրուն (հոլովեալ) բառերուն միջեւ: Մենք կը նախընտրենք, արեւմտահայերէնին գրաբարեան ներդաշնակութեան հետեւելով, սիրոյն ձեւը:

ԱՍՈՂԻԿ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՏԵՂԱՑԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ... ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՆ ԱԼ ՆԵՐԿԱՅ Կ'ԸԼԼԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ

ՎԱԼԱՆՍ, 29 Հոկտ. (Ցառաջ).— Կիրակի կէս օրէն վերջ Աշխատանքի Բորսայի սրահին մէջ տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը: Մեծ պրոպագանդ եղած էր հայ կարմիրներու եւ ... կողմէ, որ ... հանդէսը խանդարեն: Մինչեւ ... Հ. Յ. Դ. կոմիտէի յայտարարութիւնը խնդաթիւրելով, մեր հայ հակառակորդները յատուկ շրջաբերականով հաղորդեր էին Ֆրանսացի համայնավարներուն թէ Դաշնակցութիւնը խսկապէս ֆաշական կազմակերպութիւն մըն է եւ թէ օրուան բանախօսը, Մ. Վարանդեան նոյն ինքն ... գնապանն է Մուսոլինիի: (Երբ ... Հռոմի գեսպանն էր Հանրապետական Հայաստանի, երբ Մուսոլինի չկար տակաւին):

Հակառակ այդ չարամիտ շշուկներու սրահը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր: ... չորքը գրաւած էր Ֆրանսացի ընկերվարականներու տեղական վարչութիւնը ամբողջ կազմով: Հոն էին ... կցութեան քարտուղարը՝ Բուէ ... եւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան գլխաւոր ներկայացուցիչը՝ Ս. Սայեան:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշով: Զարդարուած էր նաեւ ֆրանսական եռագոյնը: Եկած էին ... թիւով հայ կարմիրներ, իրենց ... ունենալով համայնավարներու պարագլուխը — Դուէն,— որ ... աչքն է:

Երբ ընկ. Վարանդեան բեմ բարձրացաւ իր բացման խօսքը արտասանելու, սրահի ծայրէն այդ համայնավար Ֆրանսացին պոռաց.

— Նախ դուրս հանեցէք սրահէն այդ ... դրօշը՝ ... դրօշը ... ֆրանսական դրօշի մասին ...

Ընկեր Վարանդեան արժանաւոր պատասխանը տալէ յետոյ այդ անտեղի ... խօսեցաւ Ֆրանսերէն ճառ մը, որուն խոր լռութեան մէջ: Պարզեց Ֆրանսացի հիւրերուն հայ ժողովուրդի դարաւոր ողբերգութիւնը բռնապետութեանց տիրապետութեան տակ, մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ, բացատրեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը, ազատագրական շարժումները 43 տարիէ ի վեր, յիշեց Ֆրանսայի ընկերվ. կուսակցութեան բարոյական աջակցութիւնը, ոգեկոչեց Ժօռէսն ու Փրէսանսէն:

Կոչ ըրաւ ընկերվարական առաջնորդներուն որ չարունակեն իրենց մեծ վարպետներու գործը, պաշտպանեն Հայկական Դատը եւ տարագիր հայութիւնը, ներողամիտ աչքով նային հայ գաղթականներուն, որոնք կրնան երբեմն սայթաքումներ ունենալ եւ գործել այնպիսի արարքներ, որոնք հաճելի չըլլան տեղացիներուն:

Այս ընկերը Հայոց կողմէ խորին երախտագիտութիւն յայտնեց Ֆրանսական ժողովուրդին ու կառավարութեան, որոնք ապաստան տուեր են մեր 70,000 գաղթականներուն, այն ժամանակ երբ Եւրոպայի ուրիշ մեծ երկիրներ փակեր են իրենց դուռները քաղաքական փախստականներուն, բռնութեան բոլոր զոհերուն առջեւ: (Բուռն ծափերով ընդունուեցան ընկերոջ վերջին խօսքերը): «Կեցցէ՛ Ֆրանսայի ժողովուրդը որ հաւատարիմ մնաց իր փառահեղ աւանդութիւններուն»: Ցետոյ յանկարծ երգուեցաւ «Մշակ բանուորը»: Ֆրանսերէն արտասանութիւն մը ըրաւ Վալանսի բեմին ծաղիկը՝ Նոյեմի Տէր Սարգիսեան որ կրկին հրաւիրուեցաւ արտասանելու, այս անգամ հայերէն: Նոյնպէս արտասանեցին Գ. Գ. Մ. Գըլչեան եւ Մ. Դաւիթեան որոնք եւս բուռն ծափերու արժանացան:

Այս կարգով բեմ բարձրացան Ֆրանսացի ընկերվարական առաջնորդները, որոնք արտառուչ խօսքերով դրուատեցին հայ եւ Ֆրանսացի աշխատաւորներու համերաշխութիւնը, ըսին թէ օտար չեն զգար բնաւ զիրենք հայկական հաւաքոյթներու մէջ: Անմկցուցին թէ այս հանդէսը աւելի եւս պիտի ամրապնդէ Ֆրանսացի ընկերվարականներու համակրանքը հայ աշխատաւոր ժողովուրդի հանդէպ:

Ցետոյ խօսք առաւ ընկ. Հայկ Սէքրէնկիւլեան: Գարգելով աշխարհի հրաբխային վիճակը, անտեսական եւ քաղաքական ըղձանքութիւնները, բանախօսը շարունակեց.

— Այս վիճակը մեծապէս ազդած է նաեւ մեր ցիր ու ցան ազգին վրայ: Մենք չունինք ճարտարարուեստի գերարտադրութեան մտահոգութիւնը, բայց ունինք գրէթէ, խօսքի, կարծիքի եւ ըմբռնումի ու գործունէութեան գերարտադրութիւն:

Ընդհանուր ցաւէն վարակուած ազգերը անհամակացողութեան եւ իրաբանցումի թոհ ու բոհին մէջ առաւել չափով կը մոռծեն վազուան գալիքին վրայ. առոր համար կը պառազինուին, բոլորը առանց բացառութեան դարձած են ազգապաշտ, անտարբեր ուրիշներու ցաւերուն համար. իսկ մեզմէ ոմանք դարձած են այլասէր ու ներքնազաւ:

Չկայ ազգ մը այսօր աշխարհի վրայ որ իր ազգայինհողէնզատ մտածէ ուրիշի մը համար, երէկ մեր ցաւերու եւ պահանջներու մասին կը խօսէին խորհրդարաններու բեմերէն եւ մամուլի էջերէն, այսօր նոյն մարդիկը ոչ միայն լսել չեն ուզեր, այլ եւ մեր գոյութիւնն անգամ կ'ուզեն անգիտանալ: Մեզմէ ոմանք մեր փրկութիւնը կը գտնեն Ռուսիոյ թեւին տակ: Լաւ ո՞վ է մեզմէ Ռուսիոյ թշնամին, ո՞ր անխելքը կը մտածէ չափուիլ այդ պետութեան հետ: Եթէ կան խմբակցութիւններ ու անհատներ որոնք Ռուսիոյ ներկայ կարգուսարքի մասին քննադատական ոգիով կը մօտենան, այդ չի նշանակեր թէ կ'ուզեն պատերազմ յայտարարել եւ քանդել սովետեան իրաւակարգը: Եթէ այս անգիտանալ կ'ուզեն Երեւանէն – Փարիզ ջուրի ճամբայ դարձնող գործիչները, Մոսկուան ինք չանգիտանար: Ապացոյց՝ այն պայքարը զոր բացած է ափ մը Դաշնակցութեան դէմ, անոր համար որ մեր կուսակցութիւնը հայրենիք կ'ուզէ, զանոր համար որ մենք կը քննադատենք Երեւան նստող ղեկավարները որ քիչ մը ազգային քաղաքականութեամբ չեն մօտենար իրենց յանձնուած գործին, այլ կը փորձեն մեր ափ մը դժբախտ ժողովուրդը տանիլ դէպի համաշխարհային յեղափոխութիւն, դարձնելու համար թերեւս վերջին նոխազը ռուսական յեղափոխութեան փորձ – հնոցին:

Ներսէն եւ դուրսէն վտանգը մեծ է մեզ համար. պէտք է ըմբռնել այս իսէր մեր գոյութեան, պէտք է պաղարիւնօրէն ուսումնասիրել բոլոր անցուդարձերը: Դաշնակցութիւնը տօնելով իր Օրը, կոչ կ'ուղղէ առանց բացառութեան, թօթափել թմրութիւնը, անհամակացողութիւնը եւ առաւել չափով եղբայրասիրութիւնը: Անգամ մը եւս կը կրկնենք. շփոթութիւնները փարատելու համար, որ մենք ուզած ենք, կ'ուզենք եւ պիտի ուզենք ու ստեղծենք մեր ազատ ու անկախ հայրենիքը: Ահա մեր Աւետարանը. եւ ահա մեր ժողովուրդի փրկութեան եղքը»:

Հանդէսը փակուելէն յետոյ ժողովուրդը երբ կը ցրուէր, դուրսը համայնավար Դուէնի թելադրանքով կարմիրները յարձակում գործեցին մեր ընկերներու վրայ եւ փորձեցին յափշտակել եռագոյն դրօշը: Այդ տեղ էր որ հրմշտուքը սկսաւ: Ինչպէս կ'երեւայ, մեր թշուառ հակառակորդները առաջինութիւն կը սեպեն կախ յարուցանել ամէն տեղ: Յանձակիչներու կարաւանին խառնուած էր նաեւ ռամկավար որբկայ մը, որ փոխանակ կռուին առաջքը առնելու, կիրքեր կը լարէր, նոյնիսկ Ֆրանսերէն լեզուով:

⁂ Հանդէսէն վերջ Ֆրանսացի ընկերվարականները իրենց ակումբը հրաւիրեցին մեր երկու հիւր ընկերները, Վարանդեան եւ Սէքրէնկիւլեան, ինչպէս եւ Վալանսի դաշնակցական կազմը: Այնտեղ թէյի սեղանին շուրջը, Ժօռէսի եւ այլ նահատակ առաջնորդներու սրբազան ստուերներուն տակ, տեղի ունեցաւ մտերմական զրոյց մը որ տեւեց մօտ երկու ժամ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 30 Հոկտ. (Ցառաջ). Հոկտ. 21ին «Ժան տ'Արքի» սրահը լեցուած էր ընտրեալներու բազմութիւն մը՝ տօնելու համար «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը»:

Սրահը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով եւ զանազան հերոսներու նկարներով, որոնք երիզուած էին եռագոյն ժապաւէններով: Բեմին ճակատը իր արժանաւոր տեղը գրաւած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմական դրօշը, իսկ մէջտեղը՝ ընկ. Լ. Փալըճարեանի ձեռամբ նկարուած ոսկեզօծ զինանշանը «Մահ կամ Ազատութիւն» վերտառութեամբ: Անմահ Քրիստափորի կենդանագիրը կը տիրապետէր բեմին վրայ:

Օրուան նախագահ ընկ. Տ. Չէքեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մշակ բանուոր» խմբերգով եւ կարգ մը թուանշաններով բացատրեց թէ ինչպիսի պայմաններու տակ ստեղծուած են հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները եւ ինչպէս ծնունդ առաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը: Ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած ծանօթ թէ անծանօթ բոլոր մարտիկներուն յիշատակը յարգելու համար, ներկաներուն առաջարկեց մէկ վայրկեան ոտքի կենալ: Ցաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Ս. Փիլիկեան՝ Ռուսաւորէն եւ Դանիէլ Վարուժանէն, Կ. Ցակոբեան՝ ընկ. Միսաք Միրզէի «Խորոց սրտիցս», իսկ ընկ. Ս. Ընտրիկեան (Ս. Շամօն) յուզիչ կտոր մը կարդաց Դանիէլ Վարուժանէն: Միջնարարներուն փոքրիկն Գասպար Արբահամեան ջութակի վրայ հայկական գողտրիկ կտորներով, կ'աւելցնէր հանդէսին փայլը: Մեներգեց ընկ. Ա. Տէմիրճեան:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Աչոտ Խաչիկեան, որ պարզեց թէ Դաշնակցութիւնը ինչ բանի կը ձգտի եւ ինչ չարժում յառաջ բերաւ դարերէ ի վեր ստրկացած հայ ժողովուրդին մէջ: «Առէք Հ. Յ. Դ. զինանշանը եւ պիտի տեսնէք թէ ինչ սկզբունքի վրայ է հիմնուած ան: Կարմիր գոյնը յեղափոխութեան ճանապարհն է որուն միջոցաւ միայն հայ ժողովուրդը կրնայ գծել իր քաղաքական ուղին, սուրը, հայ մարտական ոգին է, անձնազոհութեան արտայայտիչը: Գրիչը, հայկական մշակոյթն է, մտաւորականներու փաղանգը, իսկ բահը հայ շինարար մշակն է, բանուորը: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իրար համախմբելով այս երեք դասերը, գծեց իր քաղաքական ուղին՝ եւ 43 տարիներու ընթացքին կրցաւ հայ ժողովուրդին սորվեցնել ինքնապաշտպանութեան ճամբան մահ կամ ազատութիւն կարգախօսով: Շնորհիւ այս հանգամանքին Հայը «առաջ» չէ եւ ոչ ալ «չէրչի»: Հայը պետական ժողովուրդ է եւ պետութեան ձգտում ունի, ազատատենչ ժողովուրդ է, ան իր ազատութեան համար պատրաստ է արեան վերջին կաթիլն իսկ զոհելու: Ուրախ ենք որ մեր հակառակորդ ռամկավար կուսակցութիւնն անգամ գիտակցութեան է եկեր եւ «Մէյդան» կը կարդայ, զէնքի ուժով չափուելու ... Քանի կը շարունակուին «Դաշտերզոհպաշկոմ»ի նըման քծնալլագէօզութիւններ, նոյնքան եւ մեր հաւատքը կ'ամրապնդուի ու մեր ուխտը կը կրկնապատկուի մեր կուսակցութեան հանդէպ: Մենք պատրաստ ենք միահամուռ զոհ տալու բոլոր տեսակի ազգուրացներուն ու դաւաճաններուն: Նման պարագաներու մէջ մենք կը յիշենք Արտաւազդի բանտարկութիւնը եւ այդ աւանդավէպին սովորութեան համեմատ, ամէն ուրբաթ երեկոյ Դաշնակցութեան հսկայ մուրճով դըրդռացին հարուածներ կուտանք այն սալին վրայ որու շնորհիւ պիտի ամրապնդուի Արտաւազդներու անխորտակելի շղթան եւ այս օրուան եօթը գլխանի հրէշը չպիտի կրնայ դուրս գալ իր կապանքներէն, քանի կայ, կը գործէ ու կ'ապրի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը»: (Երկարատեւ ծափեր):

Ընկերներու կողմէ նուիրուած քանի մը կտոր սառցկաներ վիճակահանութեան դրուելով, գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Ներկայացուեցաւ խիստ քրքջալից զաւեշտ մը՝ «Հնարամիտ վարձակալը»: Դերակատարները թէեւ յաջող էին, սակայն դժբախտաբար սկսելով յուշարարէն, բոլորն ալ հանդիսականներուն հետ հաւասար կը խնդային: Պատճառը անփորձութիւնն է անշուշտ: Զաւեշտին վերջաւորութեան, վարագոյրը դեռ չիջած ժողովուրդի փափաքին համաձայն ընկեր Ստեփան Ստեփանեան իր գերակատարի տարազով երգեց Սերոբ փաշայի թըքախառն երգը որ ողջունուեցաւ երկարատեւ ծափերով:

Հանդէսը վերջացաւ ուշ գիշեր եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ ազատութեան կայծը կուրծքին:

Հարգանցի

ՄԻՄԱՂ

Մեծ ճաշկերոյթի մը ընթացքին, անգլիացի երիտասարդ ազնուական մը կը հարցնէ Տարվինի.

— Ուրեմն, դուք այն գիտո՞ւնն էք որ կը պնդէ թէ իր նախահայրերը կապիկներ էին:

Տարվին հանդարտօրէն կը պատասխանէ.

— Այո՛, երիտասարդ պարոն: Միայն այդտեղ է որ իմ ցեղս կը զանազանուի ձերինէն: Ձերինը կը վերջանայ հոն, ուրկէ կը սկսի իմս:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԴԱՇՏԵՐԶՈՀՊԱՇԿՈՄ»ԻՆ ԶԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ՏԵՍԻՆ, 1 Նոյ. (Ցառաջ).— Տեսինի եւ Լիոնի կարգ մը բախտախնդիրներէն եւ թափթփուք հօկճիններէն կազմուած «Դաշնակ տերրորի զոհերու պաշտպանութեան յանձնախումբը», հետեւելով կեդրոնի օրինակին, Լիոնի մէջ Հոկտ. 20ին, իսկ Տեսինի մէջ 21ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ կազմակերպած էր «բողոքի մեծ միթինկ» մը, ընդդէմ Դաշնակ տերրորի եւ Լայփցիկի դատական խեղկատակութեան»: Հակառակ իրենց հանած մեծ աղմուկին թէ՝ «կը մասնակցին կարգ մը Հայր. Միութիւններ իրենց ներկայացուցիչներով», սրահի մէջ հազիւ 40—50 հոգի կային: (Սրահը 400էն աւելի աթոռ կը պարունակէ):

Թռուցիկներու մէջ իբրեւ բանախօսի գրուած էր նաեւ կարմիր սէնտիկայի անդամ Գ. Մոնմուսոյի անունը, կողքին ունենալով մանկլաւիկ մը.Մ Մուրատեան: Մոնմուսոյի նման կոմունիստի ներկայութիւնը պատճառ դարձաւ որ S.L.S.A.ի գործարանի տնօրէնութիւնը հետաքրքրուի այդ հաւաքոյթով եւ այդ իրիկուն միթինկին ղրկէ նաեւ իր ներկայացուցիչը: Երկուշաբթի առաւօտեան գործարանի մէջ հարցաքննութեան կը կանչուէին այն բանուորները, զորս հոն տեսած է ներկայացուցիչը. Ցարգելի տնօրէնը կը հարցնէ.

— «Ինչո՞ւ միթինկին գացեր էիք, եթէ դուք Հայերդ չէրթայիք, հոն ներկայ պիտի ըլլային միմիայն եօթը Ֆրանսացիներ»:

Ցետոյ կ'ազդարարէ.

— «Դուք գիտէք որ իմ գործարանի մէջ 150է աւելի բանուոր ունիմ, ատոնց համար գործ չունիմ, սակայն կը պահեմ եւ դուրս չեմ հաներ: Առաջին անգամ ըլլալով կը ներեմ, բայց եթէ յետ այսու ունէք թէթեւ կասկած մը տեսնուի ձեր վրայ, անմիջապէս դուրս կը նետուիք գործարանէն»:

Հարցաքննուողներու մէջ կային նաեւ ոչ-Հօկճիններ, որոնք քիչ մնաց զոհ դառնային միւսներուն: Այս դէպքը բաւական ազդեց հասարակութեան վրայ եւ իրենք Հօկճինները եւս հիասթափուած են, քանի որ պատճառ պիտի դառնային տասնեակ մը ընտանիքներու դժբախտացման ներկայ գործազրկութեան օրերուն:

Արդեօ՞ք այս դէպքը խելքի պիտի բերէ մեր կարմիր – քոսոտները, որ պէտք այլեւս չփորձեն խանգարել այս գաղութի անդորրութիւնը:

Վեհունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Փարիզ-Վիեննա

ֆութպոլի մրցումը

Չորեքշաբթի օր Փարք տէ Փրէնսի մարզարանին մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը, Փարիզի եւ Վիեննայի ներկայացուցչական խումբերուն միջեւ: Յուշոր մրցավայրը ամբողջութեամբ լեցուն էր, ինչ որ կը նշանակէ թէ մօտ քառասուն հազար հոգի եկած էին դիտելու այդ մրցումը որ վերջացաւ Աւստրիացիներու յաղթութեամբ, 4—1ով: Ֆութպոլի խաղին մէջ կեդրոնական Եւրոպայի այդ վարպետներուն ունեցած արդար համբաւը անգամ մը եւս փայլեցաւ այս մրցումով:

Իրաւ է թէ Վիեննայի խումբ անունով մենք գրեթէ Աւստրիոյ ներկայացուցչական խումբն էր որ դիտեցինք, քանի որ Աւստրիոյ լաւագոյն խաղացողները կը գործեն մայրաքաղաքին մէջ: Պարագան նոյնը չէ անշուշտ Ֆրանսայի համար, որուն ներկայացուցչական խումբը կարելի չէ բաղդատել Փարիզի խումբին հետ: Այդ պատճառով, աւելի շեշտուեցաւ երկու խումբերուն արժէքի տարբերութիւնը: Աւստրիացիները չորեքշաբթի օր շատ փայլուն խաղարկութիւն մը ունեցան եւ ցոյց տուին թէ ինչպէս պէտք է խաղալ իրական ֆութպոլը. Փարիզցիները անոնց քով աշակերտներու պէս երեւցան:

Սկովտիացիներու խաղալու եղանակէն մեծապէս ներշնչուած Աւստրիացիները կարծէք աւելի նրբացուցած են զայն: Անոնք զաւակներն են օփերէթի եւ նուագի հայրենիքին՝ ուր ամէն ինչ ապաւորուած է արուեստի շունչով: Աւստրիացի ֆութպոլիստներն ալ աւելի արուեստագէտ են քան ֆութպոլիստ, անոնք գնդակին զարնելէ աւելի անոր կը պարտադրեն իրենց ժամփուքած շարժումը: Եւ գնդակը մէկ խաղացողէն միւսը կ'երթայ արագօրէն, առանց ժամանակ կորսնցնելու. Բերդապահն իսկ գնդակը փոխանակ հեռուն զարնելու՝ ձեռքով կը նետէ զայն ընկերոջ մը որ լաւ դիրքի մը մէջ կը գտնուի: Շարժումներու ներկայութիւն մը որուն մէջ ամբողջ խումբը կը գործէ համաչափութեամբ:

Չորեքշաբթի օր մրցումին սկզբնաւորութենէն հինգ վայրկեան յետոյ նշանակէտ մը շահելէ վերջ, Աւստրիացիները ամբողջ երեք քառորդ ժամ իրենց հակառակորդները աջ – ձախ, ետ – առաջ վազել տալէ, յոգնեցնելէ վերջ, երկրորդ խաղամասին իրենց գերակշռութիւնը պարտադրեցին, դիւրութեամբ երեք նշանակէտ եւս շահելով, մինչ Ֆրանսացիներն ալ կը յաջողէին շահիլ հատ մը: Աւստրիական յառաջապահներու գիծը մեծ տպաւորութիւն ձգեց իր արագութեամբ եւ նրբութեամբ: Իրաւ է թէ ան իր եռեւ ունէր անընդհատ գնդակը իրեն հասցնող միջնապահներու սքանչելի երրորդութիւն մը, որ իր կարգին կը յենուր ինքնավստահ պաշտպանողական երրորդութեան մը վրայ: Մէկ խօսքով շատ լաւ խումբ մը:

Փարիզի խումբին կազմն էր.— Թէփօ, Ժուռնէտա, Մէրէս, Գանիտ, Գէրբէար, Տէլֆոր, Ֆինօ, Տըլէս, Լօրան, Վէնանթ: Երկու օտարներ՝ աջ վերջապահը Ժուռնէտա, Սկովտիացի՝ որ կը խաղայ Ք. Ա. տը Փարի խումբին, եւ կեդրոնի միջնապահ Գէրբէար, Հունգար, Ռասինկ Գլիւպէն: Այս խումբին պաշտպանողական բաժինն էր որ աւելի յաջող խաղարկութիւն մը ունեցաւ, մինչ յառաջապահներու գիծը քանի մը լաւ առիթներ ձեռքէ փախցուց, ներդաշնակութեան պակասին թէ անփորձութեամբ:

Աւստրիական ֆութպոլը ի պատուի է յառաջիկայ կիրակի օր Փարիզի մէջ: Վիեննացի լաւագոյն խումբերէն «Ֆըրսթ Վիէննա» այդ օրը Գօլոմպի մարզարանին մէջ պիտի մրցի Անգլիոյ այժմու լաւագոյն խումբին՝ Թոթընհէմ – Հոցփէրի դէմ: Փարիզ միայն կրնայ տալ այդպիսի մրցում մը, երկու օտար խումբեր իրարու դէմ ոչ մէկ կողմին համակիր հանդիսատեսներու առջեւ: Եթէ երկու օտար խումբերը խաղան այնպէս ինչպէս իրենց երկրին մէջ իսկ, այսինքն իրենց այստեղի մրցումը նկատեն պաշտօնական խաղ մը, վստահ ենք թէ ֆութպոլի եզական ցուցադրութիւն մը պիտի տեսնենք այդ օրը:

⁂ Նոյեմբեր 29ին Կլասկոյի մէջ, ինչպէս գրեցինք արդէն, Աւստրիապիտի կատարէ մեծ կարեւորութիւն ունեցող մրցում մը Սկովտիոյ դէմ: Աւստրիական ֆութպոլին մեծ պետը Հիւկօ Մէյըլ չորեքշաբթի օր առիթէն օգտուեցաւ քանի մը երիտասարդ ուժեր փորձելու համար: Օրինակի համար՝ Ֆրանսական խումբի մը եկող հաչակաւոր բերդապահ Հիտէնի տեղը անցնող Փլացեր՝ որ սքանչելի բերդապահ մը եղաւ, եւ Հիթլ որ կեդրոնական յառաջապահ Սինտլարի հետ փոխանակուած էր: Այնպէս ինչպէս որ ներկայացաւ չորեքշաբթի օր, աւստրիական խումբը մէկ կամ երկու փոփոխութիւններ կրելու պէտք ունի, որպէսզի ըլլայ անցեալ տարուան համբաւաւոր խումբին արժանաւոր յաջորդը:

Ժ. Ե.

ՄԻՄԱՂ

ԼԷՆԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Լէնին երբ մեռաւ, ճամբայ ինկաւ դէպի դրախտ: Ձինքը դիմաւորեց Ս. Պետրոսը՝ դրախտի սեմին ու հարցուց.

— Ի՞նչ կայ, ընկե՛ր:

— Հիւր կուգամ դրախտ:

— Չըլլա՛ր,— ընդմիջեց Ս. Պետրոս — դուն երկրի վրայ դրախտ մը կազմակերպէ ու հոն գնա:

Լէնին, մտահոգ, վերադարձաւ. ճամբան դիմաւորեց Հրեայ մը: Ու զանգատեցաւ անոր.

— Օ՛, առոր միջոցը կայ, ըսաւ Հրեան:

Լէնինը դրաւ պարկի մը մէջ ու շտկուեցաւ դէպի դրախտ:

— Ո՛վ է դուրս զարնողը,— հարցուց Ս. Պետրոս:

— Վէհթօշարիա Մէրտոխայը ... Ներէ, Տէր, կը հաճի՞ս ինծի ըսել թէ Կարլ Մարքսը դրա՞խտը կը գտնուի:

— Դրախտն ըլլալու է. ան լաւ մարդ էր, կը մտածէր աղքատներու մասին..

— Քանի որ այդպէս է, ըսաւ Հրեան, առ անոր «Դրամագլուխին» տոկոսը (Կ. Մարքսի գիրքին կ'ակնարկէ), ու զայն ինծի յանձնէ:

Ու Հրեան, իր պարկը պարպեց դրախտին դրանը առջեւ, եւ վերադարձաւ իր տեղը:

մերիկայի ոսկի գնելու քաղաքականութեան հետ ։

⁂ Բանակցութիւնները կը շարունակուին Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակութեան հետ, պատերազմական պարտքերու կարգադրութեան համար ։ Դեռ վերջնական որոշում չէ տրուած ։ Խօսակցութեանց ընթացքին, Անգլիոյ ներկայացուցիչները պահանջեցին բոլորովին վերաքննել Մէլըն – Պոլտուին համաձայնութիւնը, բայց իրենց առաջարկած գումարը անընդունելի էր ։ Ըստոյ առաջարկեցին միանուագ գումար մը վճարել, ոչ թէ ոսկիով, այլ մուրհակներ շրջաբերութեան հանելով ամերիկեան հրապարակին վրայ ։ Այս գումարն ալ անընդունելի կը համարուի Մ. Նահանգներուն համար ։ (Անգլիա կ'ուզէ վճարել միայն 600 միլիոն տոլար) ։

Այս երկու լուծումներն ալ մէկդի դրուած ըլլալով, բաց կը մնայ դեկտ. 15ի մասնավճարին խնդիրը ։ Կը կարծուի թէ Անգլիա նորէն մեծաղ պիտի յանձնէ, ի հաշիւ այս մասնավճարին ։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ

Հակաանգլիական ցոյցեր կատարուեցան հինգշաբթի օր, Ամմանի մէջ, օգտուելով Էմիր Ապտուլլահի բացակայութենէն ։ Ցարաբերութիւնները լարուած են ։

(Պաղեստինի բրիտանական մարզպանը միեւնոյն ատեն մարզպանն է Անդրյորդանանի) ։

⁂ Կացութիւնը երեւութապէս խաղաղ է Պաղեստինի մէջ, բայց մտահոգութիւնը չէ փարատած ։ Առջի օր ձերբակալուեցան մաս մը համայնավարներ, այն կասկածով թէ խռովութիւններ պիտի յարուցանէին Արաբներուն մէջ ։

⁂ Նախապէս արտօնութիւն ստացած երկու հազար Հրեաներ սկսած են Պաղեստին հասնիլ ։ Առջի օր 900 հոգի ցամաք հանուեցան առանց որ եւ է միջադէպի, իսկ դանիական շոգենաւով մը Փորթ Սայիտ ցամաք հանուած 800 Հրեաները սկսած են Թէլ Աւիվ հասնիլ ցամաքի ճամբով ։ Նորեկներէն շատերը դէպի հողագործական շրջանները կը ղրկուին ։ Այս խրողութիւնը ցոյց կուտայ թէ հոգատար իշխանութիւնը վճռած է շարունակել օրինաւոր ներգաղթը ։

Սուրիոյ նոր մարզպանը մասնաւոր հրահանգներ տուած է արաբական թերթերուն, որպէսզի գրգռութիւն չսերմանեն ։ Միեւնոյն ատեն արգիլեց հրապարակային ցոյցերը ։

ԵՐԱԽԱՅԻ ՄԸ ԴԻԱԿԸ ՀԱՆՈՒԵՑԱՒ... ԴԱՐԱԿԷՆ

Ոստիկանութիւնը քստմնելի դէպք մը երեւան հանեց մօտաւոր արուարձանի մը, Լէվալուայի մէջ ։

Վիլիէ փողոց թիւ 20 կը գտնուի վեցյարկանի շէնք մը ։ Տունը երկար ատենէ ի վեր երեսի վրայ ձգուած ըլլալով, նոր տանտէրը նորոգութիւններ կատարեց եւ դուրս հանեց չորրորդ յարկին վարձակալները, Օր. Թոֆէլ (50 տարեկան) եւ աղջիկը, (28 տարեկան) որոնք վարձք չէին վճարած ։ Տանտէրը տունը մաքրած ատեն, չորեք․ի օր, հին դարակի մը մէջ գտաւ երախայի մը դիակը՝ շալիկով մը փաթթուած ։ Երախան հազիւ 6 — 7 ամսուան կ'երեւար ։ Ուրիշ մարդկային ոսկորներ եւ մազեր ալ գտնուեցան ։ Քննութիւնները կը շարունակուին ։

—•—

ԱՆԳԼԻՈՅ ընկերվարականները փայլուն յաջողութիւն մը ունեցան քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ, շահելով 206 աթոռ ։

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ պատահեցաւ Սոֆիայի մէջ ։ Հեծանուորդ Ցակով կը մրցէր պուլկար ախոյեան Սոֆոլովի հետ, երբ իր հեծանիւը ուժգնօրէն ընդհարելով նետուեցաւ հանդիսատեսներուն վրայ ։ Եօթը հոգի վիրաւորուեցան, որոնց մէկը, մանուկ մը, մեռաւ քիչ յետոյ ։ Երկու հեծանուորդներն ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան ։

Գ. ՓԷՆԼԸՎԷի ազգային յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Պանթէոնի մէջ ։ Զայնարձակներ ամէն կողմ պիտի հաղորդեն արարողութիւններն ու դամբանականները ։

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարութիւնը չորս յոյն եւ մէկ թուրք անդամներ նշանակեց, իբրեւ խորհրդական Գործադիր խորհուրդին, վերահաստատելով սահմանադրութիւնը որ ընդհատուած էր 1931ի դեկտեմբերէն ի վեր ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Խր. — Ոչ ։
ՊԵՐԼԻՆ, Իփ. — 200 ։
ՓՐԻՒԱՋ, Գ. Խ. — 35 ։
ԼԻՈՆ, Ռուս. Եղբ. — 70 ։
ԼԻՒՆԷՎԻԼ, Պալ. — 70 ։
ՓՈՒԱԹԻԷ, Շ. Մ. — 35 ։
ԼԻՈՆ, Գարծ. — 500 ։
ՎԷՆՍԷՆ, Ն. Մ. — 150 ։
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Ա. Գ. — 35 ։
ՔՈԼՈՆՊ, Ա. Զ. — 140 ։
ՄԷԶՕՏՕՆ, Ս. Գ. — 50 ։
ՔԼԵՌՄԱՆ ՖԷՐԱՆ, Գ. Թ. — 140 ։
ՀԱՐՆ, Պար. — 70 ։
ՎԻԷՆ, Ն. Խ. — 120 ։
ԼԱ ՇԱՍ ՐՈՄԱՆ, Ա. Ե. — 35 ։
ԼՈՆՏՈՆ, Ճ. — 239 ֆր. 95 ։
ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆ, Ս. Ա. — 50 ։
ԱՆՍԷՌ, Զիփ. — 140 ։
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Մաղ. — 30 ։
ՇՈՄՈՆ ՓՈՐՍԻԷՆ, Թադ. — 140 ։
ՍԷՆ ԹՐՕՓԷԶ, Զօր. — 35 ։
ԹԱՐԱՐ, Ցով. — 70 ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Վահագ եւ Տիրան Արսլեան եղբայրները, ինչպէս նաեւ Տիկ. Ցամիէ Դաւիթօֆ եւ զաւակը կը փութան յայտնել իրենց շնորհակալութիւնը Փարիզի Եկեղեցական Դասուն, Մամուլին, Սանասարեան Սանուց Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք գրաւոր կամ բերանացի իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց սիրեցեալ հօր՝ ողբացեալ Գ. ԱԲՈՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԳԻ եւ ՍԱՐՍԷԼԻ կոմիտէները, յառաջիկայ Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը ։ Մէթրօ՝ Les Gobelins.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Ազբիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր խումբերու ընկերները յառաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը ։ Ներկայանալ անդամատոմսով ։

× ՌՈՍՏՈՄ խումբը յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայանալ անդամատոմսով ։

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՄԲԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քրիստափոր խումբը, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը ճիշտ 8ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ ։

Կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ ։ Ներկայ կ'ըլլան կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՕՍԻ (Մարսէյլ) «Վռամշապուհ» Ենթակոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Մուրատ եւ Կայծակ խումբերը վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 5ին, 267 Րիւ Լիոն, Պառ Փրովանսալ, Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան նոր Գրադարանին սրահին մէջ ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտոսի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Միութեան Գրադարանին մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Զարդարեան Գրադարանին մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՇԱԼԷԹԻ Բարկէն – Սեւնի խումբին ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայանալ անդամատոմսով ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԻԿ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber ։

Կարեւոր օրակարգ ։ Անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Քէնտիրեանի ճաշարանը ։

ՓԱՐԻԶԻ Սալնոյձորի հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 119, Ավընիւ տ'Իթալի ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն ։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ԱԶԴ

Loterie Nationale

Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին կամաւորներու Միութիւնը նախաձեռնութիւնը ունեցած է ծախելու Loterie Nationaleի տոմսակներէն, որոնց 3e շերտին, ինչպէս նաեւ յաջորդ շարքերուն վաճառման ծիգը յանձն առած է M. Sourène Djermaghian (Trésorier de l'Association) որուն կրնան դիմել փափաքող ազգակիցները օր առաջ ։ Շտապեցէք գնել 3րդ շարքի տոմսակները որոնք հրապարակ ելած են ։ Հասցէ՝ 44, rue Lafayette Paris. J. Darayanի գրասենեակը ։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

Երբ Փարիզ հասաւ, օդը ցուրտ էր եւ բարակ անձրեւ մը կը մաղուէր ։ Պէտքը կը զգար ջուրը մտնելու եւ ճերմակեղէնը փոխելու, բայց այդ օրը ոչ մէկ բան կրնար փոխել իր տրամադրութիւնը ։ Կայարանէն հեռաձայնեց Ռ.ի եւ մօրաքոյր Մանիի մասին լուր ուզեց ։

— Հաճոյքով կը տեսնեմ որ քեռորդիներու ամէնէն հոգածուն էք ։ Վայրկեան մը չկորսնցուցիք, պատասխանեց Ռ. հազիւ զգալի հեգնանքով մը ։ Շատ գէշ է, խեղճ կինը, բայց ձեզ տեսնելը աղէկ պիտի գայ իրեն ։

— Ո՞ր ժամուն հաճելի է իրեն իմ այցելութիւնս ։ Ամբողջ խանդաղատանքս հաղորդեցէք իրեն ։

Ռ. յանկարծ սկսաւ խնդալ ։ Էշընտէն համակերպեցաւ ։

— Անշուշտ պիտի ուզէ քիչ մը արդուզարդ ընել, ձեզ տեսնելէ առաջ ։ Գիտէք, ոչ մէկ գնով կը հանդուրժէ որ, անխնամ վիճակի մէջ տեսնեն զինքը ։

Կ'ուզէ՞ք տասնուկէսին գալ, յետոյ միասին կ'երթանք ճաշի.

— Շատ լաւ, Լօթի կ'ըլլամ ժամը տասնուկէսին ։

Երբ Էշընտէն ածիլուած եւ թարմացած պանդոկ ներկայացաւ, գինուոր մը ընդունեց զինքը պանդոկին բակին մէջ եւ առաջնորդեց Ռ.ի քով ։ Մեծ պնակը սեղանի վրայ տուն կուտար ։

— Նստեցէք, ըսաւ ։

Եւ շարունակեց ։

Հանգստաւէտ հիւրասրահին մէջ, վարդի փունջը կնոջ մը ձեռքը կը մատնէր ։ Սեղանի մը վրայ շատ մը թուղթեր դիզուած էին ։ Իրենց վերջին տեսակցութենէն ի վեր, Ա. ծերացած էր ։ Խորշոմներ կ'ակօսէին իր նիհարցած դէմքին կաշին եւ մազերը ճերմկեր էին ։ Դիմագիծերը յոգնութիւն ցոյց կուտային ։ Եւ իբրեւ ալ ինքզինքին չէր խնայեր ։ Առաւօտեան ժամը 7ին ոտքի էր արդէն եւ մինչեւ գիշերը շատ ուշ կաշխատէր ։ Իր նոր համազգեստը վայելչութիւն չունէր ։ Գործը դադրեցուց եւ ըսաւ ։

— Կը բաւէ այսօրուան համար ։ Տարէք այս թուղթերը եւ օրինակները հանեցէք. կ'ուզեմ ստորագրել ճաշէն առաջ ։

Ըսաւ զինուորին դառնալով.

— Ըսէք թէ հոս չէ ։

Գրագիրը, դեր – տեղակալ մը երեւումի մօտ, որ ոչինչ ունէր զինուորական, ժողվեց բոլոր այդ թուղթերը եւ դուրս ելաւ ։ Երբ զինուորն ալ անոր կը հետեւէր, Ռ. ըսաւ.

— Դուք սպասեցէք դուռին առջեւ. եթէ պէտք ունենամ ձեզի, կը կանչեմ ։

— Շատ լաւ, պարոն զնդապետ ։ Երբ մինակ մնացին, Ռ. Էշընտէնի դարձաւ, իր ամբողջ կարելի հաճոյակատարութեամբ.

— Լաւ անցա՞ւ ճամբորդութիւնը ։

— Այո, պարոն զնդապետ ։

— Ի՞նչ կըսէք առոր (շուրջը ակնարկ մը պտտցուց) ։ Գէշ չէ, հէ՞ ։ Ձեզ հասկնար թէ ինչու պատերազմը մեզ վայրենի պիտի դարձնէ ։

Խօսելով հանդերձ Ռ. մասնաւոր ուշադրութեամբ կը զննէր Էշընտէնը, իր տեղոյն, եւ սուր աչքերով ։

Իր արտաքնման վայրկեաններուն Ռ. կը խոստովանէր թէ իր նմանները երկու դասակարգի կը բաժնէր, — ամբիոնները եւ սրիկաները ։ Ո՞րն էր ամէնէն գէշը ։ Շատ լաւ չէր գիտեր, ամէն պարագայի մէջ կը նախընտրէր դարձեալ սրիկաները ։ Անոնց հետ գոնէ մարդ գիտէ թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ եւ ըստ այնմ կը շարժի ։

Ասպարէզով զինուորական, Հնդկաստան եւ գաղթավայրերը ապրած էր ։ Պատերազմը երբ, ծագեցաւ Ճամայիքա կը գտնուէր ։ Պատերազմական նախարարութենէն մէկը զինքը յիշեց, բերել տուաւ եւ տեղաւորեց գաղտնի տեղեկութեանց դիւանին մէջ ։ Իր հաստատամտութիւնը, կազմակերպելու իր ընդունակութիւնը զինքը կարեւոր պաշտօնի մը գլուխը անցուցին ։ Ձեռներէցութիւն, քաջութիւն եւ վճռականութիւն ունէր ։ Էշընտէն միայն մէկ պակասութիւն մը կը գտնէր անոր վրայ ։ Պատերազմէն առաջ Ռ. երբեք շփում ունեցած չէր ընկերային որոշ դասակարգի մը հետ, մասնաւորաբար աշխարհիկ կիներու հետ ։ Միակ կիները որոնց կը հանդիպէր սպաներու, պաշտօնեաներու եւ գործարանատէրերու կիներն էին ։ Երբ Լոնտոն հասաւ պատերազմի առաջին օրերուն եւ իր պաշտօնը զինքը յարաբերութեան մէջ դրաւ բարձրատոհմ կիներու հետ, շլացած մնաց ։ Անոնք վախ կը պատճառէին իրեն, բայց կը կախարդէին ։ Եւ դարձաւ մշտական այցելու մը սալոններու ։ Էշընտէնի համար — եւ Ռ.ին երեւակայածէն աւելի բան գիտէր իր մասին — հիւրասրահին վարդերը պատմութիւն մը ունէին ։

Էշընտէն լաւ գիտէր որ Ռ. զինքը չէր կանչած անձրեւին կամ գեղեցիկ օդին մասին խօսելու ։ Ո՞ւր կ'ուզէր բերել խօսքը ։ Շուտով հասկցաւ ։

— Գէշ չեկաք Ժընեւի մէջ, ըսաւ Ռ. ։

— Ուրախ եմ որ այդպէս կը գտնէք, պարոն զնդապետ ։

Յանկարծ Ռ.ի նայուածքը խստացաւ ։ Կարճ կապեց աւելորդ խօսքերը ։

— Աշխատանք ունիմ ձեզի համար ։ Էշընտէն չպատասխանեց, բայց սարսռաց հետաքրքրութենէն ։

— Ջանտրա – Լալի մասին բան մը լսա՞ծ էք ։

— Ոչ, պարոն զնդապետ ։

Անհամբերութենէն Ռ.ի ճակատը խոժոռեցաւ վայրկեան մը ։ Միշտ կարծէր թէ իր ստորադասները բան գիտեն ։

— Ո՞ւր կ'ապրէիք այս վերջին օրերը ։

— Չէսթըրֆիլտ փողոց թիւ 36 բոն, զնդապետ ։

Տժգոյն ժպիտ մը փայլեցաւ դէմքին վրայ ։ Այդ յախուռն պատասխանը գործին կողմը սեղանին մօտեցաւ, ծրար մը բացաւ լուսանկար մը հանեց եւ Էշընտէնի կարեց ։

— Ահաւասիկ ։

Էշընտէնի համար որ վարժուած արեւելեան դէմքերու, այդ Ջանտրա Լալը, իր խիտ գծերով եւ ... մորթով, կրնար ըլլալ ... կամ մէկ բայն ... Անգլիական այցելութիւնը կը շլացնէ ... բախտ կը բերէ պատկերազարդ ... դէմքերուն ։ Սեւ մազերը ... ծոր էին, շրթունքները ... թը տափակ ։ Լուսանկարը ... մացներ իր խոշոր ... եղային արտայայտութիւնը ... գիտ չէր երեւար ... գուստներուն մէջ ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԹՐԷՆԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ԳԻՆԵՐԸ. –	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
Ֆրանսա եւ գաղութներ .	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա :	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	-
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

5 Novembre 1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2336 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐՈԳԵԼ, ՆՈՐՈԳՈՒԻԼ

Ինչ որ « հայ երականութիւն » կը կոչենք, ունի զանազան երեսներ, որոնք յաճախ կը վրիպին ուշադրութենէ:

Խօսքը, անշուշտ, գաղութներու մասին է:

Այսպէս, մենք շատ քիչ կը զբաղինք մեր երգերով եւ արտասանութիւններով: Դպրոցէն ներս թէ դուրս:

Ո՞ր եւ է ատեն ձեր միտքէն անցա՞ծ է հետաքրքրուիլ թէ՝ ի՛նչ կ'երգեն կամ կ'արտասանեն մեր մանուկները, մանկապարտէզներու, դպրոցներու կամ նախակրթարաններու մէջ:

Ինչպէս անոնց կարդացած դասագիրքերը, արտասանած կտորներն ալ մեծ մասով փոխադրուած են Պոլսէն: Կտորներ կան ոչ միայն Համիտեան շրջանէն, այլ եւ օսմ. սահմանադրութեան օրերէն (1908): Նոյնը կրնանք ըսել մանկական երգերու մասին:

Ոչ եւ է կանխակալ կարծիք չունինք: Այդ բոլորին մէջ կան արտադրութիւններ, ինքնագիր կամ թարգմանածոյ, որոնք արժէք ունին ո՛ր եւ է ժամանակի եւ միջավայրի համար: Եթէ ոչ բովանդակութեամբ, գոնէ լեզուի պարզութեամբ ու մաքրութեամբ:

Օրինակ, այսօր արտասահմանի հայ մանուկն ալ կրնայ նոյն հաճութեամբ արտասանել.

Պստլիկ եմ, ճստլիկ եմ,
Ճամբայ չիյտեմ, ո՞ւր երթամ...

կամ սա միւսը, այնքան սիրուն եւ մանկունակ.

Մի՛ վազեր այդպէս արագ,
Իմ աղուորիկ ճապաստակ:

(Այս տողերը գրած ատեն, ձեռքի տակ չունէինք դասագիրքեր, ուրիշ նմոյշներ ալ ներկայացնելու համար):

Եւ սակայն, շատ ու շատ բան կայ մաշած կամ անճաշակ, խորթ եւ ծիծաղելի, բերնէ բերան փոխանցուած եւ մինչեւ արտասահման փոխադրուած:

Արդար չպիտի ըլլար, այս առթիւ, ամբողջ յանցանքը փաթթել վարժուհիներու կամ վարժապետներու վզին: Անոնք իրենց կրցածն է որ կ'ընեն, օգտուելով կա՛մ իրենց սորվածէն, կամ տրամադրելի դասագիրքերէն:

Ո՞վ միջոց ընծայեց անոնց, որպէսզի պրպտումներ կատարեն նորագոյն հրատարակութիւններէ, եւ կարենան ընտիր ծաղկաքաղ մը կազմել երգերու եւ արտասանութեանց:

Անոնք մեծամասնաբար կը ծառայեն այնպիսի դպրոցներու մէջ, ուր հազարակ դասագիրքն ու գրասեղանն անգամ պերճանք են, իսկ մատենադարանը երազ: Եղած – չեղած գիրքերն ալ, եթէ կան այս կամ այն Միութեան գրադարանին մէջ, պատահական հաւաքածոներ են, մեծ մասով՝ չափահասներու համար:

Ցաւոք, անոնց ստացած ճղճիմ « թոշակ »ները թոյլ չեն տար ինքնատական գնումներ կատարելու:

Դեռ չենք խօսիր վճարման քանակի եւ... կանոնաւորութեան մասին: (Մակեդոնիոյ շրջանին մէջ վարժուհիներ կը պահուին ամսական 400, 600 եւ 800 տրախմիով: Հաշիւը Ֆրանքով գտնելու համար, բաժնեցէք 7·50 – 8ով: Այստեղ ալ, եղած – չեղած վարժուհիները կամ վարժապետները կը ստանան 200 — 400 Ֆրանք, ընդհանրապէս շաբաթը մէկ – երկու օր զբաղելով):

Եզրակացութիւնը պարզ է,— իրենց գիտցածը կամ գտածն է որ պիտի մաշեցնեն:

Թերեւս ըլլան բախտաւորներ կամ նախանձախնդիրներ, որ դիմուին գրական հանդէսներէ, նոր հրատարակութիւններէ եւ մանկական պարբերականներէ (Արփի, Փունջ եւն.):

Բայց, եթէ մէկ ծաղիկով գարուն գար, ծաղկաստան կը դառնային շատ մը գաղութներ...

Այս տեսակէտէն, բախտաւոր են այն գաղութները որ ունին գրագէտ – բանաստեղծ կամ գրական ճաշակ ունեցող ուսուցիչներ եւ վարժուհիներ, եւ քիչ մըն ալ՝ եռանդ:

Սերեմն, ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մնացած է պատահականութեան, եւ բան չի փոխուիր մթնոլորտէն:

Նոյն լալկան, ձախաւեր կամ չքաւոր երգերը, նոյն սնամէջ կամ անհարազատ արտասանութիւնները: Եւ լեզու մը աղճատ՛ ու աղքատ, կեղծ եւ ուսուցիկ:

×

Պատկերը աւելի մխիթարական չէ դպրոցէն դուրս, հանդիսական բեմերու վրայ:

Այստեղ ալ, աչքի կը զարնէ աւանդական գիծը, անընդհատ մաշեցնելով եղածը: Երգ թէ արտասանութիւն:

Եթէ ուշադրութեամբ հետեւիք, պիտի տեսնէք որ՝ մեծ տեղ կը բռնեն 1908էն ի վեր շարժման մէջ դրուած կտորներ, իբրեւ արտասանութիւն եւ երգ:

Մինչդեռ, ահա տասնամեակ մը բոլորեցինք օտար պողոտաներու վրայ, աշխարհ մը փլաւ եւ հոլովոյթներ տեղի կ'ունենան ամէն կողմ, մեր կողքին, մեր գլխուն վերեւ, մեր աչքերուն առջեւ:

Այստեղ ալ, չենք վիճիր այն արտադրութեանց մասին որ կը դիմանան ժամանակի եւ միջավայրի յորձանքին, եւ կրնան երգուիլ ու արտասանուիլ առանց վերապահութեան:

Բայց, շատ բան կը կարօտի վերագնահատութեան: Անհրաժեշտ է նորոգել եւ նորոգուիլ:

Չենք ուզեր անուններ յիշել, խուսափելու համար թիւրիմացութիւններէ եւ դիւրազգածութիւններէ:

Մնաց որ, հարցը ինքնին կը կարօտի լայն քննութեան մը:

Տակաւին առիթ պիտի ունենանք աւելի բաց խօսելու, գրի առնելով կարգ մը թելադրութիւններ ալ:

Առ այժմ, ազդանշան մը,— նորոգել եւ նորոգուիլ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՍԿԶԲԱՆԷ...

Անգլիացի քարոզիչ մը Աստուծոյ ... Անգլիացի քարեկամս խօր հառաչ մը արձակեց եւ սկսաւ պատմել.

— Սկիզբէն Աստուած ստեղծեց երկինքն ու երկիրը... ճարկաւ լոյս ես այս ահէօտաքը... «եղիցի » ըսաւ ու բրաւ...

Մարդը ստեղծուեցաւ վեցերորդ օրը: Ադամի մասին շատ քծախնդիր չէր, շուտ մը շինեց ու արձակեց դրախտին մէջ: Բայց երբ կարգը եկաւ Եւային, Արարիչը մտածեց.

— Անանկ հրաշալի բան մը պիտի ստեղծեմ որ... գլուխ գործոց էակ մը...

Եւ սկսաւ աշխատիլ:

Նախ եւ առաջ շինեց կնոջ մարմինը: Դրախտին հազարումէկ ծաղիկներէն հաւաքեց բոյր մը, շաղախ մը պատրաստեց, ձեւ տուաւ անոր, «քանդակե՛ց, քանդակե՛ց», մինչեւ որ երեւցան հոլանի թեւերը, ձիւնաթոյր կուրծքն ու սրունքները:

Գլուխը անձեւ էր դեռ: Աստուած ճանկ մը նետեց արեւուն, ժողվեց անոր ճառագայթներէն մաս մը ու դրաւ կնոջ գլխուն վրայ... Լաւ մը ծածկեց որպէսզի գանկին պարապութիւնը աչքի չզարնէ... Ցետոյ երկու աստղ փրցուց երկնակամարէն ու շինեց աչքերը... Կարմիր վարդի մը երկու թերթիկներէն շինեց շրթունքները. սոխակին ձայնը առաւ ու նետեց Եւայի կոկորդին մէջ... Եւ քանդակե՛ց, քանդակե՛ց...

Վերջալոյսին Աստուծոյ դիմացը կեցած էր իր ստեղծագործութիւններուն ամէնէն փառաւորը, ամէնէն շքեղը, ամէնէն հրաշափառը...

Եւ սակայն պակաս բան մը կար Եւայի վրայ...

Չէ՛ր կրնար խօսիլ...

— Մոռցեր եմ լեզուն, ըսաւ Արարիչը...

Ու իր քովը կանչեց Օձը, կտրեց անոր լեզուն եւ փակցուց Եւայի բերնին մէջ...

Անգլիացի քարեկամս նորէն հառաչեց եւ եզրակացուց.

— Աստուած փճացուց իր ամէնէն փառաւոր, ամէնէն շքեղ ու ամէնէն հրաշափառ ստեղծագործութիւնը...

— Ինչո՞ւ, հարցուցի՝ զարմացած:

— Որովհետեւ Եւան ստեղծուած օրէն ասդին անդադար կը խօսի...

Բարեկամիս հրաժեշտէն ետքն էր որ յիշեցի անոր հառաչանքին պատճառը — ամուսնացած էր շատախօս կնկան մը հետ...

«Ցուցանէ տակս» ...

...Երէ Անգլիացի քարեկամս ճանչնար մեր շատախօս պառաւները — այլ անունով՝ ռամկավարները — կը կարծէ՞ք թէ այսքան պիտի հառաչէր:

ԺԻՐԱՑՐ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎԸ

Երէկ բացուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը, Միւթիւալիթէի սրահներուն մէջ, քննելու համար ըմբոստ երեսփոխաններու խնդիրը (Ռընոտէլ, Մառքէ եւայլն): Բուն փոթորիկը պիտի պայթի այսօր, կիրակի: Որոշուած է չընդունիլ մամուլի ներկայացուցիչները եւ միայն զեկոյցներ հաղորդել իւրաքանչիւր նիստէ յետոյ:

Պ. Ռընոտէլ արդէն իսկ ձեռնարկած է կազմելու նոր կուսակցութիւն մը, « ընկերվարական ճակատ »:

ՏԻՄԻԹՐՈՎ ՆՈՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՀԱՆՈՒԵՑԱՒ

Րայխստակի հրկիզման դատին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, լսուեցան բազմաթիւ վկաներ: Նոյն իսկ Մոսկուայէն վկաներ եկած էին, որոնք հաստատեցին թէ պուլկար ամբաստանեալներէն Փոփով Ռուսաստան կը գտնուէր 1932 մայիսէն մինչեւ յուլիսի վերջը: Այս վկայութեան առթիւ ալ, յաճախ ընդմիջումներ կը կատարէր պուլկար գլխաւոր ամբաստանեալը, Տիմիթրով: Երբ նախագահը կարգի կը հրաւիրէր, բացագանչեց.

Դեռ շատ բան ունինք սորվելիք:

Ատեանը որոշեց երեք օր վտարել Տիմիթրովը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ

ԻՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿԷՏԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Սառոյի դահլիճը խորհրդարանին ներկայացաւ ուրբաթ օր, կարդալու համար իր յայտարարութիւնը: Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոնք տեւեցին մինչեւ գիշեր, երեսփ. ժողովը վստահութիւն յայտնեց 32ի դէմ 320 ձայնով: Ընկերվարականները եւ կեդրոնի խմբակցութիւնը ձեռնպահ մնացին

Նախարարական յայտարարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ծանրանայ ելմտական կացութեան վրայ: «Ֆրանսական պետութիւնըպէտք ունի հաստատուն ելեւմուտքի մը, Ֆրանսայի վարկը կը պահանջէ անկեղծօրէն եւ կատարելապէս հաւասարակշռուած ելմտացոյց մը: Ներկայ դրամը, որ ամէնէն առողջն է եւ ամէնէն ամուրը, կը պահանջէ ապահովութիւն, ներքին խաղաղութեանց եւ արտաքին անստուգութեանց առջեւ:

Անհրաժեշտ հաւասարակշռութեան յանգելու համար, հարկ է անխտրաբար կատարել չօշափելի խնայողութիւններ: Կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ եւ անյապաղ պիտի պահանջէ քուէարկել օրինագիծ մը, որ յատկապէս խնայողութիւններ կը տրամադրէ: Ցետոյ պիտի ներկայացուին վերակազմութեան ծրագիրներ: Պիտի ջանանք խափանել տուրքերու վճարման առթիւ գործուած խարդախութիւնները: 18 ամիսէ ի վեր երեք յաջորդական կառավարութիւններ ճգնեցան արիաբար, գոցելու համար ելմտացոյցին բացը: Մենք ալ պիտի շարունակենք այդ ճամբան: Ցառաջիկային պիտի ներկայացնենք նաեւ տուրքերու կրճատման ծրագիր մը »:

Յայտարարութիւնը կը խօսի նաեւ արտաքին քաղաքականութեան մասին, շեշտելով թէ կառավարութիւնը հաւատարիմ պիտի մնայ կնքուած դաշնագիրներուն եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ակնարկներ եղան թէ Պ. Ալպէր Սառօ վտարուած է իր կուսակցութենէն: Վարչապետը բացատրութիւններ տալով, յայտարարեց թէ ինք 35 տարիէ ի վեր կը պատկանի արմատական – ընկերվարական կուսակցութեան, թէ երբեք չէ ըմբոստացած անոր որոշումներուն դէմ: «Ես լռութիւն պարտադրեցի բարեկամներուս, եւ չուզեցի իրաւունք չահիլ կուսակցութեան դէմ: Ես արմատական – ընկերվարական եմ եւ կը մնամ: Կը մնամ իմ կուսակցութեանս հետ »:

Ծերակոյտը սառնութեամբ լսեց դահլիճին յայտարարութիւնը:

Պ. ՓԷՆԼԸՎԷՅԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

✣ Բուն Ծիսէէն առաջ, երեսփ. Ժողովի նախագահը եւ վարչապետ Պ. Սառօ ճառեր խօսեցան, փառաբանելով Պ. Փօլ Փէնլըվէի յիշատակը: Ծերակոյտին մէջ ալ յարգանքի ցոյցեր եղան: Ցետոյ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ 300,000 ֆրանքի վարկ մը, ազգային յուղարկաւորութեան համար, որ տեղի ունեցաւ երէկ, Պանթէոնի մէջ, մեծ շուքով:

Ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր փողոցներուն մէջ, Արհեստից թանգարանէն մինչեւ Պանթէոն: Համրանք չունէին ծաղկեպսակները, որոնց մէջ իր շքեղութեամբ աչքի կը զարնէր գերմանական դեսպանին դրկածը: Ժամը 9ին հաւաքուեցան կառավարութեան անդամները: Մեռելակառքը լծուած էր վեց սեւ ձիերու, իսկ դագաղը ծածկուած՝ սեւ եռագոյնով մը: Ամէնէն գեղեցիկ ծաղկեպսակներէն չորսը դրուեցան մեռելակառքին չորս անկիւնները:

Առաջին դամբանականը խօսեցաւ վարչապետը, Պ. Ալպէր Սառօ, փառաբանելով ժողովուրդի զաւակը, գիտունը եւ քաղաքագէտը:

Մահափորձ երկու նախկին նախարարներու դէմ

Պուլկարիոյ հողագործական նախարարներէն Քոսթա Թոտորով եւ Աթանասով, որոնք Պելկրատ ապաստանած էին Սթամպուլիյսքիի անկումէն եւ սպանութենէն յետոյ եւ դեռ վերջերս ներման արժանացած, մահափորձի մը ենթարկուեցան ուրբաթ օր:

Երկու նախարարները ժողովէ մը դուրս կ'ելլէին, երբ յարձակումկրեցին հարիւրի չափ հակառակորդներէ: Ոստիկանութիւնը չկրցաւ բոլորովին ցրուել եւ խռովութիւններ ծագեցան, որոնց հետեւանքով Քոսթա Թոտորով դանակի եւ գաւազանի հարուածներ ստացաւ, իսկ ընկերը ծանրապէս խոշտանգուեցաւ: Թոտորով չաքարախտ ունենալով, վիճակը ծանր է: Վերջերս երկուքն ալ բուռն պայքար կը մղէին Պուլկարիոյ ֆաշական հոսանքին դէմ, ջանալով մերձեցում հաստատել Եուկոսլավիոյ հետ: Մակեդոնական կազմակերպութիւնն ալ մահափորձի արձակած է Թոտորովի դէմ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԱՍԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

... ՀԱՅ ՃԱՄԲՈՐԴԻ ՄԸ ԲԵՐՆՈՎ

« Ժուռնալ » հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ Երուսաղէմէն եկած հայ ճամբորդէ մը, որ 1919էն ներկայ եղած է եգիպտական շարժումին:

— «Մեծ նմանութիւն կայ եգիպտական եւ պաղեստինեան շարժումներուն միջեւ: Երկու պարագաներուն մէջ ալ, ժողովրդային զայրոյթի պոռթկում չէ որ կը տեսնենք, այլ կարգապահ ռազմախաղ մը: Առ այժմ կարող վարիչներ իրենց ափին մէջ կը պահեն զանգուածները: Բայց, հակառակ սահմանագլուխին վրայ ձեռք առնուած միջոցներուն, բազմաթիւ Պէտէվիներ կը սողոսկին Անդրյորդանանէն, մարդիկ որ ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած են երեք տարուան երաշտէն: Անոնք թանկագին ուժեր պիտի ըլլան հրոսակային կռիւի մը համար, որ կրնայ յաջորդել ցոյցերու շրջանին, ինչպէս եղաւ Եգիպտոսի մէջ »:

Փարիզեան թերթը կ'աւելցնէ թէ այս տեղեկութիւնները կը հաստատուին ուրիշ աղբիւրներէ ալ եւ թէ Անգլիացիները օդնական ուժեր ղրկած են Պաղեստին:

✣ Արաբները գաղրեցուցին գործադուլը, մէկ շաբաթ խանութները փակ պահելէ յետոյ:

—·—

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ, Գարախան եւ ընկերները, որոնք Էնկիւրի գացած էին թրքական հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, Իզմիր հասան անցի օր, ընկերակցութեամբ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի: Պիտի պտտին նաեւ ուրիշ քաղաքներ:

Փրոֆ. Ռուն ալ մեռաւ

—o—

Պ. Փօլ Փէնլըվէի եւ Յօֆր. Քալմէթի մահէն մէկ շաբաթ յետոյ, սհաւասիկ նոր կորուստ մը,— ծանր սուգ մը՝ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ամբողջ գիտական աշխարհին եւ մարդկութեան համար:

Փրոֆ. Ռու, փասթէօրեան հաստատութեան տնօրէնը, մեռաւ ուրբաթ իրիկուն, երկար հիւանդութենէ մը յետոյ: Հակառակ իր ծանր վիճակին, հիւանդութեան անկողնին մէջ կը հետեւէր փասթէօրեան հաստատութեան գործերուն եւ այցելութիւններ կ'ընդունէր::

Ծնած էր 1853ին, ուրեմն՝ 80 տարեկան: Իր բժշկական ուսումը Քլէռմոն Ֆէռանի մէջ առնելէ յետոյ, եկաւ Փարիզ եւ 1878ին մտաւ փասթէօրեան հաստատութիւնը: 1883ին քննութիւն տուաւ եւ դեր – տնօրէնի օգնական նշանակուեցաւ նոյն հաստատութեան տարրալուծարանի բաժնին մէջ: 1886ին աւելի բարձր պաշտօնի մը կոչուեցաւ, 1895ին Փասթէօրի մահուան վրայ, նշանակուեցաւ դեր – տնօրէն, իսկ 1904էն մինչեւ իր մահը հաստատութեան տնօրէնն էր: Բժշկական ակադեմիային անդամ էր 1896էն, իսկ գիտութեանց ակադեմիային անդամ՝ 1899էն ի վեր: 1920ին Պատուոյ լեգէոնի մեծ խաչը ստացաւ:

Բայց այս բոլոր պաշտօններէն աւելի, իր կատարած գիտական աշխատանքներն ու շինեցին անմոռանալի համբաւ մը:

Պ. Էմիլ Ռու Փասթէօրի հետ գործեց 1876էն 1895, իր թանկագին աջակցութիւնը ընծայելով բոլոր գիտական պրպտումներուն, վարակիչ հիւանդութեանց մասին: Բացի կեղծմաշկի դէմ հանած շիճուկէն, գիտութիւնը իրեն կը պարտի գանկային ներարկումի մեթոտը (պրկախտի դէմ), եւ թանկագին ուսումնասիրութիւններ՝ կատաղութեան, սիֆիլիսի, ածխախտութեան եւայլն մասին:

Երեսուն տարիէ ի վեր որ կը վարէր փասթէօրեան հաստատութիւնը, փրոֆէսէօր Ռու եղաւ վարպետը եւ խորհրդականը բազմաթիւ գիտնականներու, անվիճելի հեղինակութիւն մը դառնալով մանրէաբանութեան եւ բժշկութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԵՆ ՊՈՒԼԿԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ

—o—

ՖԻԼԻՊԷ, (Ցառաջ) — Հանգուցեալ Սթամպոլիյսքիի տղուն « Փօպէտա » թերթը, որ նախարար Պ. Կիչէվի օրկաններէն մին է, հետեւեալը կը գրէ.

— Սեպտ. 16ին, Սօֆիաբնակ պուլկար միլիոնատէրի մը տղան ճեպընթացը կը նստի՝ Պոլիս՝ Ռոպէրթ Քոլէճ երթալու համար: Կ'անցնի 10 — 15 օր, հայրը որ եւ է լուր չառներ: Իրար կ'անցնի ու քանի մը օր վերջ թուրք ոստիկանութենէն Սօֆիա կը հաղորդուի թէ « Սեպտ. 16ի գիշերը, Ուզուն Քէօփրիւ կայարանի մօտերը պուլկար երիտասարդ մը, ինքզինքը շոգեկառքէն վար նետած է: Վակոնին մէջ մնացած իր գոյքերէն ստուգուած է իր ինքնութիւնը»: Ու այսքան: Տղուն հայրը, լրջօրէն մտահոգ, պզտիկ զաւակը կը ղրկէ Պոլիս « անպայման եղբայրը բերելու» հրահանգով: Կրտսեր տղան կ'երթայ Պոլիս, երկար բարակ փնտռտուքէ վերջ, եղբայրը կը գտնէ հիւանդանոցի մը մէջ: Տարօրինակը այն է որ վիրաւոր տղան կը մերժէ որ բացատրութիւն տալ: Ստուգուած է այլեւս որ, կը գրէ « Փօպէտա », պուլկար ուսանողը ենթարկուած է թուրք ոստիկաններու խոշտանգումին, որովհետեւ կասկածած են թէ ուսանողը կ'երթայ Ըսմէթ փաշայի վրայ մահափորձ կատարելու համար: «Փօպէտա », պահանջելէ վերջ որ պուլկար ոստիկանութեան ներքին նախարարութիւնը լրջօրէն քննէ խնդիրը, եզրակացնելով մը թուրք բանակի « հերոսութեան կը վերագրէ ուսանողի մը վրայ պարզուած » այդ հրացանը...: Ու կ'աւելցնէ թէ թուրք ոստիկանութիւնը սուտ խօսած է իր տեղեկագրով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Գրած էինք թէ վերջերս Երեւան հասան Մոսկուայի եւ Օտեսայի կլիմայա – ջրաբուժական հաստատութեանց դասախօսները, յիշեցնենք՝ փրոֆ Ալէքսանդրով, փրոֆ. Կորոստիլեւ, փրոֆ. Նալբանդեան, փրոֆ. Դիկ եւ ուրիշներ:

Այս գիտնականները, այցելելէ յետոյ Հայաստանի հանքային աղբիւրները, ուսումնասիրելէ յետոյ կատարուած քննութիւնները, խորհրդակցութեան մը նստան հոկտեմբերի կիսուն, Երեւան, գործավարներու խորհուրդին ժողովասրահին մէջ,— Օրակարգի վրայ ունենալով «Հայաստանի հանքային ջուրերու հարստութիւնը եւ զանոնք օգտագործելու միջոցները»:

Խորհ. Հայաստանի մէջ աշխատակից մը կուտայ ժողովականներու տեսակէտներուն լաւագոյն ամփոփումը: Երեւանի մէջ նման հետաքրքրական գիտական ու գրական խորհրդակցութիւններ շատ են կատարուած, բայց առաջին անգամն է, որ Երեւանի օրաթերթը այսքան չօշափելի, այնքան յստակ ամփոփում մը կը հրատարակէ իր սիւնակներուն մէջ:

Գործավարներու խորհուրդին ժողովասրահին պատերը, այս առթիւ, զարդարուած էին բազմաթիւ նկարներով, որոնք կը ներկայացնէին Հայաստանի բնաբուժական կայանները, հանքային ջուրերու ակունքները: Մոսկուայի եւ Օտեսայի կլիմայաբուժական հաստատութեանց դասախօսներէն զատ, նիստին ներկայ էին Երեւանի մասնագէտները եւ բժիշկները:

Կը նախագահէր Ա. Երզնկեան:

Առաջին անգամ կը խօսի առողջապահական գործավար Ղեւոնդեան: Իր զեկոյցէն քաղուածք մը աՀա.— «Զափազանց աղքատիկ է բնաբուժական կայաններու պատմութիւնը մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը: Գոյութիւն ունէին ամարանոցներ, որոնք ծառայեր են միայն ունեւոր դասակարգին իբրեւ հանգստութեան եւ զբօսնութեան վայր: 1924ին կը բացուի Դիլիջանի ապաքինարանը (санаторий): Յաջորդ տարի կը սկսի Արզնիի շինութիւնը: Եւ յետոյ, տարիներ շարունակ, ստեղծագործական աշխատանք: Յաղթահարելով ամէն դժուարութեան, այսօր արդէն լայն ասպարէզ բացուած է բնաբուժական կայաններու շինութեան համար:

Երկու բնորոշ թիւեր ձեզի: Մինչեւ 1931 թուականը, բնաբուժական կայաններու շինութեան համար ծախսուած է 600,000 րուբլի, իսկ 1931—1932ին՝ 1,900,000 րուբլի:

Կատարուած քննութիւնները երեւան հանեցին հանքային ջուրերու նորանոր աղբիւրներ, եւ այսօր Հայաստանի մէջ արձանագրուած հանքային աղբիւրներու թիւը կը հասնի 120ի: Միւս կողմէ, մասնաւորապէս Արզնիի, Բլդան – Զայի, Դիլիջանի հանքային ջուրերուն ուսումնասիրութիւնը այնպիսի զարմանալի արդիւնքներ տուաւ, որ այլեւս մնալ բնաբուժական շինարարութեան եւ նախագիծերու նեղ սահմաններուն մէջ՝ անթոյլատրելի է»:

Առողջապահական գործավարը յետոյ մանրամասն ներկայացուց Արզնիի, Դիլիջանի, Բլդան – Զայի, Իստի – Սուի, Կենտալուի, Գիւլագարակի, եւն.:

Փրոֆ. Նալբանդեան, որ կը դասախօսէ Օտեսայի կլիմայաբուժական հաստատութեան մէջ, խօսք առնելով չեչտեց Սեւանի աւազանին Գիւնէյի բազմաթիւ յատկութիւնները, յետոյ երախաներու ամռնային ապաքինարան հաստատելու փորձը (կատարուած բժ. Սաղեանի կողմէ) կրկնել նաեւ միւս կլիմայական կայաններու մէջ, ջերմախտի (малярия) դէմ պայքարելու համար: Գալով Թոխմախան լճին ու Փարաքարի բուժիչ ցեխին, փրոֆ. Նալբանդեան ըսաւ, որ Օտեսայի մէջ փորձեր պիտի կատարէ հայկական ցեխերու մասին:

Փրոֆ. Դիկ մասնաւորապէս զբաղեցաւ զբօսական արշաւներ կազմակերպելու հարցով:

Յետոյ կարգով խօսեցան փրոֆ. Մելիք – Ադամեան, փրոֆ. Լ. Յովհաննէսեան, բժ. Ռ. Գեանջեցեան, պետական յատակագիծերու յանձնախումբի ներկայացուցիչ Ս. Շաքարեան, Գրիգորեան, Հայաստանի փոխվարչապետ Ն. Գ. Կուբեալ:

Կուբեալ եւս ցաւ յայտնեց, որ ետ կը մնայ բնաբուժական կայաններու շինութեան գործը, եւ թելադրեց ուշադրութիւն դարձնել մասնաւորապէս Արզնիի եւ Դիլիջանի կայաններու բարեկարգութեան:

Արտայայտուած բոլոր տեսակէտները ամփոփելով նախագահը՝ Երզնկեան վերջացուց այսպէս.

— Հայաստանի բնաբուժական կայաններու ընձեռած կարելիութիւնները օգտագործելու եւ ամէնէն առաջ Արզնին ու Դիլիջանը հանքային տիպար ջրավայրեր դարձնելու համար՝ անհրաժեշտ են մեծ գումարներ: Առողջապահական գործավարութեան հնգամեայ ծրագիրը պէտք է շօշափելի դարձնել այլեւս: Հանքային ջուրերու հարցին մասին անհրաժեշտ է ստեղծել ժողովրդային հետաքրքրութիւն եւ հրատարակել այդ հարցին մասին կատարուած արժէքաւոր աշխատութիւնները: Խորհրդային Միութեան դաշնակցային բարձրագոյն մարմիններու, ինչպէս նաեւ ամբողջ խորհրդային Միութեան ժողովուրդին օժանդակութեամբ, մենք կ'իրագործենք հանքային ջրաբուժական կայաններու շինարարութեան ծրագիրները:

Եւ նիստը փակուեցաւ:

Սեւանի աւազանի Գիւնէյ լճակին ջուրերու արժէքը: Կը ներկայացնէ կատարուած գիտական հետազօտութիւնները, որոնք ծաւալուն նիւթ հայթայթած են Հայաստանի հանքային ջուրերու հարստութեան ուսումնասիրութեան համար: Կատարուած այդ աշխատանքները, հանքային աղբիւրներու գիտական քննութեանց աշխատանքի պատմութեան մէջ, կը ստեղծեն արժէքաւոր էջ մը:

Այդ աղբիւրներու արժէքին մասին խօսեցան փոխն ի փոխ բոլոր ներկայ գիտնականները:

Փրոֆ. Ալէքսանդրով ըսաւ.— Ես կը հիմնեմ այն ուսումնասիրութեանց վրայ, որ կատարուած են հանքային ջուրի աղբիւրներու, մասնաւորապէս Արզնիի, Բլդան – Զայի, Դիլիջանի, մէջ: Բլդան – Զայի ջուրերը իրենց քիմիական բաղադրութեամբ հազուագիւտ են ամբողջ Ռուսիոյ մէջ: Նման են Դաղստանի Թէչալ – Սու եւ Վրաստանի Բորժոմ հանքային աղբիւրներու ջուրերուն: Բլդան – Զայը նման է նաեւ Ֆրանսայի Վիշի հանքային ջուրին, որմէ կը տարբերի միայն ջերմութեամբ եւ քանակութեամբ. Կենտալու աղբիւրը կը մօտենայ աշխարհահռչակ գերմանական Զելցերսին, Ֆրանսական Ռուայեային: Կենտալուն կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ աղ: Մեծ յաջողութեամբ կարելի է գործածել այս ջուրը շնչողական գործարաններու համար ներշնչելով (inhalation): Գալով Իստի – Սուի աղբիւրին, մեծ ապագայ կը խոստանայ: Այս աղբիւրին ջուրերը ունին 45 աստիճան ջերմութիւն: Կարելի է գործածել assimilationի եւ լեարդի հիւանդութիւններու համար: Արզնի, իր հանքային ջուրերով, ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ բնաբուժական փայլուն կայան մը դառնալու: Հանքային ջուրի հսկայական պաշար ունի (օրական 2 միլիոն լիտր), առկից զատ առատ ածխաթթու կը պարունակէ, ինչպէս նաեւ,— եւ շատ կարեւոր է այս,— հանքային ջուրերու առատհանուորում, որ նկատելի կը դառնայ մէկ աղբիւրէն միւսը անցնելու ատեն: Այսպիսով բազմաթիւ կարելիութիւններ կը ստեղծուին նոյն կայանին մէջ, փոփոխել բուժման եղանակները ըստ հիւանդութեան զանազան պարագաներուն մէջ:

Յետոյ փրոֆ. Ալէքսանդրով այն կարծիքը յայտնեց թէ առաջին առթիւ պէտք է կեդրոնացնել ուժերն ու միջոցները Արզնիի եւ Դիլիջանի (Բլդան Զայն ալ միասին) շինարարութեան եւ բարեկարգութեան համար: Անշուշտ առանց լքելու նոյնքան մեծ հեռանկարներ խոստացող հանքային ջուրերը եւ կլիմայական պայմաններով օժտուած վայրերը:

Փրոֆ. Կորոստիլեւ խօսեցաւ Հայաստանի կլիմայական պայմաններուն առանձնայատկութիւններուն մասին, յիշատակելով Դիլիջանի բացառիկ նպաստաւոր յատկութիւնները, որոնք պակաս արժէք չունին, քան Դաւոսը, Արասթումանն ու Տիբերդան: Փրոֆ. Կորոստիլեւ կը միանայ Հայաստանի մասնագէտներուն կարծիքին եւ յարմար կը նկատէ օգտագործել իբրեւ բուժման եւ հանգստութեան վայր՝ Սեւանի Գիւնէն, Արագածի ստորոտ–

«ԱՍԿԷ ԿԸ ՍԿՍԻ ԵՒՐՈՊԱՆ»

Հունգարիոյ վարչապետը, ենկիւրիէն վերադարձին, տասը վայրկեանի համար կ'իջնէ Ֆիլիպէի կայարանը: Ֆիլիպէի պուլկար մամուլի ներկայացուցիչները կը շրջապատեն զինքը: Թերթերէն մին կը գրէ.—

Գ. Կէօմպէօշ յայտնեց թէ ինք երկար ատեն զանուած է Զաղրէպ ու սորված խրուաթերէն: Որով կը հասկնայ եւ մեր լեզուն: Այսուհանդերձ մենք լեզուի պէտք չունինք որովհետեւ մեր հոգիները կը հասկնան իրարու ըսաւ ան:

Իսկ Գ. վարչապետին ընկերացող անձնաւորութիւն մը մեզի յայտնեց թէ ենկիւրիի այցելութիւնը ոեւէ արդիւնք չէ տուած ու պաղ ընդունելութիւն եղած է: Գ. վարչապետը, ենկիւրիէն վերադարձին, երբ հասած է պուլկարական սահմանը, իր շուրջիններուն ըսած է.

— Մարդ անմիջապէս կը զգայ թէ ասկէ է որ կը սկսի Եւրոպան...

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՍԿԻԶԲԸ

—•—

Սիրելի «Յառաջ»,

Շ. Նարդունի, վերջերս յօդուած մը ունէր «Արեւելահայ թատրոնի սկիզբը» խորագրով:

Այդ յօդուածը ինծի յիշեցուց Գ. Զմշկեանցի մէկ գրութիւնը (*Իմ թատրոնական յիշողութիւնից*), զոր յարմար դատեցի արտագրել ու ղրկել ՅԱՌԱՋին: Այդ գրութիւնը կարդացած եմ «Փորձ»ի մէկ թիւին մէջ: Իր շրջանի մասին հետաքրքրական ծանօթութիւններ կուտայ:

Այս առթիւ, աւելցնեմ որ Նարդունին իրաւունք ունի ըսելու թէ արեւմտահայ թատրոնի սկիզբը պէտք է տանիլ երեսունական թուականներուն: Հ. Մ. Բժշկեան 1815ին Գուրուչէշմէի Տիւզեանց տան մէջ կազմակերպած է կարգ մը ներկայացումներ: Ուրեմն Վ. Փափազեանի յիշած թրւականը՝ «տան մը մէջ ներկայացումներու մասին (1858) բոլորովին ճիշդ չէ: Ս. Հէքիմեան, խազգիւղի մէջ, առաջին հայ թատրոնը հիմնած է, կարծեմ Ալթուն Տիւրիի մեկենասութեամբ:Լեհաստանի Հայերու մօտ յիշատակուած կայ Հ. Ալեքսանեանի «Ս. Հռիփսիմէ կոյսը»: Իսկ Վ. Փափազեանի յիշած 1858էն 13 տարի առաջ, 1845ին տպուած է առաջին թատերգութիւնը՝ Գ. Մինասեանի «Մեծն Խոսրով»ը: Յիշենք նաեւ դպրոցական ներկայացումները՝ Գուրուչէշմէի (1815) տուն – բեմէն վերջ: Տունայնեբ չունիմ ու հետեւաբար որոշապէս չեմ կրնար ըսել թէ ո՛ր թուականին է որ Արմենակ Հայկունի կը հրատարակէ առաջին թատերական թերթը՝ «Մուսայք Մասեաց»: Մինչեւ թերթի մը հրատարակութիւնը, պէտք է թատերական կեանք մը ապրած ըլլայ հասարակութիւնը: Մենք բոլորս ալ, զուրկ ենք պրպտելու հնարաւորութենէն: Կ'արժէր որ Մխիթարեան հայրերէն մին զբաղէր օգտուելով իրենց մատենադարանէն եւ արեւմտահայ ու արեւելահայ թատրոններու սկիզբները ճշդէր:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԻՐ ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԻՑ

—•—

Ես փառայեղ չինովնիկ էի 1862 թուին: Ունէի կօշիկներիս կրնկներին կպցրած զրնգզրնգան մեխեր, կամինչպէս ասում են մեզանում շպորներ, իսկ գլխարկիս ճակատին՝ կոկարդ. մէկ խօսքով՝ գեղեցիկ, արծուաքիթ, մեծ յօնքերով լի երիտասարդ էի եւ ունէի կապոյտ դայթանով բոլորած զդակ:

Կապոյտ դայթանը իմ ուսումնականութեան նշանն էր: Ես կատարեալ ուսումնական էի: Կարդում էի Բելինսկին եւ մէկ քանի ժամանակից յետոյ անցայ դէպի Բոքլը, որից իմացայ որ ես ստամիկ կոսմոպոլիտ պէտք է լինիմ...

Ես իմ ազնուական ու գիտնական չինովնիկութիւնով մէկ օր զրադուած Բելինսկիով, Բոքլով եւ Լիւիսով, անհնազանդ գրքաններով, անցնում էի մէկ մեծ փողոցով, տեսայ մէկ յայտարարութիւն՝ պինդ կպած պատին: Ես մօտեցայ եւ կարդացի, յայտնի բան է շատ դժուարութեամբ, Արշակ Բ.— գործող անձինք. Շահխաթունեանց, Ամերիկեանց, Մարտինեանց, Սուքիասեանց եւն. եւն. Դալար Ղազոյ, որի տակ դարձեալ կային՝ Մարտինեանց, Սուքիասեանց, Ամերիկեանց եւն.: Տոմսակները ծախուում են այս ինչ տեղ:

Ես վազ տալով գնացի այն ինչ տեղը եւ գտայ այն ինչ «Արշակ Բ.» եւ «Դալար Ղազոյ» ներկայացման տոմսակները:

Մէկ նիհար մարդ՝ հանդարտ, անվրդով նստած էր այն ինչ տեղի մէկ սենեակում:

— Խնդրեմ, մէկ տոմսակ, ասացի ես.

— Տոմսակ չկայ, պատասխանեց ինձ նիհար մարդը:

— Ինչպէ՞ս թէ չկայ, բացագանչեցի ես, զգալով որ այդ պարոնը ինձ լաւ չէ տեսնում, որ նա չի նկատում ո՛չ իմ զրնգզրնգան մեխերս, ոչ իմ կապոյտ դայթաններս, ոչ իմ կոկարդս:

— Չկայ, ասումեմ, պատասխանեց նա առանց անվրդով:

Ես շրըխ – շրըխկացրի թուրս ու շպորներս եւ բարկացած դուրս գնացի այն ինչ տեղից:

— Ի՞նչ անեմ, ասացի ես, եւ գլխումս ծագեց մի հիանալի միտք:

«Ես կ'երթամ թատրոն, կը խնդրեմ որ ինձ համար մէկ աթոռ գնեն, որի համար ես կը վճարեմ երկապատիկ գին»: Մտածեցի, վճռեցի եւ դիմեցի ե֊թն ու կէս ժամին Թիֆլիսի քաղաքային թատրոնը:

Գնացի, մտայ, տեսայ տոմսարկղը փակած եւ նախամուտը լցուած հայ բազմութիւնով եւ տոմսակավաճառներով: Հայ վաճառականների գործակատարները նորաբոյս հայկական թատրոնից մեծ եկամուտ նախագուշակելով, գնել էին շատ տոմսակներ եւ թատրոնի նախամուտքում ծախում էին նոտապատիկ գներով: Բայց ինձ ի՞նչ փոյթ. ես պէտք է թատրոն մտնէի, հայկական թատրոն: Բայց [illegible] ուեցի վաշխառուներից տոմսակ [illegible] նել եւ մտայ թատրոնի կուլիսը[illegible]

Նիհար երիտասարդը դարձեալ [illegible] առջս եկաւ:

— Խնդրեմ, պարոն, դարձեալ [illegible] դիմեցի նորան, բայց այս անգամ [illegible] վրդովուած:

— Այս րոպէիս, պարոն, այս [illegible] պէտս, ասաց նա թոթովելով, եւ [illegible] ւեց ինձ մի տոմսակ:

Մտայ թատրոնի դահլիճը:

Դահլիճը լիքն էր, եւ լիքն էր հիանալի, գեղեցիկ, չքնղ եւ [illegible] հասարակութիւնով: — Օթեակ[illegible] րում կային հիանալի սնդուած օրիորդ[illegible] ներ, լաւ ռուսերէն խօսողներ, [illegible] պայման գեղեցիկ կրթուած՝ [illegible] Ֆավրի մօտ եւ այլ այս տեսակ [illegible] սումնարաններում: Բազկաթոռներ[illegible] կային հայ ջէնտլմէններ [illegible] ձեռնոցներով, սպիտակ շապիկներ[illegible] կրթուած զանազան բարձրաստ[illegible] ուսումնարաններում: Աթոռներ[illegible] կային հասարակ, հասարակ [illegible] բոկավոր, խիտամաղ, [illegible] եւն. զանազան տեսակ վաճառա[illegible] ներ, չինովնիկներ եւ անյայտ գործ[illegible] նէութեան տէր մարդիկ: Կային [illegible] խնլօջներ, ինձ պէս չմարներ [illegible] ինձանից շատ գիտնականներ: Ես [illegible] տայ, նկատեցի այդ բոլորը եւ [illegible] ցի ինձ համար պատրաստուած աթ[illegible] վերայ, ու կարգի բերելով իմ [illegible] ման, սպիտակ, արծաթազարդ [illegible] գօտիկս եւ իմ զանգակաձայն [illegible] ներ, շատ բաւական ինքս իմ [illegible] նով, նայեցի չորս կողմս:

Մտածեցայ դարձեալ մէկ [illegible] անձնաւորութիւններ, այն է... [illegible]

ՀԱՅ ՈԳԻԻՆ

Սոկրէն, բուքէն ու գրիճէն հոգածական, մըտամոլո՛ր,
Արտասուքի եւ արիւնի ծովին մէջէն յողդ ու պըղտոր,
Քեզի կուզամ վէգ դաշերու խաչը շալկած ես վիրաւոր,
Ու օրերը անցեալի հաւ մըջուշին մէջ բնդարմացած՝
Մէկիկ մէկիկ ա՛լ կը սբախին ամենաձայնէս, ու զարհուրած՝
Ցեղին անհուն տառապանքէն, կ'աղաղակեն՝ ո՞ւր է Աստուած.

Իմ հոգին դեռ կը թալանե՛ն, կը հալածեն ու կը սպանեն,
Ձայն ամէն ինչ կը տըրորէ, կը խողխողէ՛ մոլեգնօրէն,
Քըաններորդ դարն ալիրատ ա՛լ ոճիրի՛ն է համօրէն,
Խաչն է դարձած խարին պիտակ, եկեղեցին դաւի՛ն կատակ,
Պիղատոսներ մա՛րդ կը ծախեն ատեաններու մէջ համարձակ,
Ա՜հ, անադարտ բա՛ն չըմընաց, ա՛լ ամէն ինչ պի՛ղծ է համակ:

Ցեղըս տակաւ կարմիր – կանանչ բոցեղէն կը յօշոտի,
Հայ Արծիւին դարեւոր բոյնն ա՛լ աւերակ մ'է ամայի,
Հայ հանճարին փառքերը արդէն փըրածուեցան փըլատակի,
Ո՞ւր է սուրըդ, ո՞ւր է հուրըդ, ո՞ւր է զարկըդ դիւցազնական,
Քաջերուդ հետ յարութի՛ւն տա, ո՛ն, առէ՛ կռիւ փոթորկական,
Եւ եր՛դ մըն ալ շանթահարէ՛ հայակեր գայլն արիւնխաշ:

«Աղուէսները որջեր ունին ու թըռչուններն երկընքի բո՛յն»,
Բայց ժողովուրդդ տես՛ կ'ըլլայ բըզի՛կ բըզի՛կ, արիւնամո՛յն,
Ու չունի տեղ մ'ուր գլուխը հանգչեցընէ, չըլլա՛յ անտուն.
Ախուրեանէն մինչեւ Տիգրիս ու Արաքսէն մինչեւ Ալիս,
Տապարահար ցեղին արցունքն ու արիւնը հեղեղահոս,
Կը ծովանայ, կը փոթորկի ու կը յորդի՛ տես՛ անյոյս:

Ես քու աստղէդ՝ ո՛րբ շառաւիղ, մըրրիկներուն՝ ճամբա՛կ եղած,
Որպէս հալոյ՝ անձերեզման հայ զոհերու սըրտէ՛ն փըրթած,
Ահա կուգամ դէպի գիրկըդ՝ բացարըլա՛ց, թեւատարա՛ծ,
Զո՛հ մ'եմ քեզի, արծուի հոգիդ քո՛ղ որ գայ իմ մէջ բընակի,
Տուր թըռիչքըդ, տո՛ւր զըրահըդ, տո՛ւր վահանըդ, տո՛ւր սուրդ [illegible]
Ես ուխտաւո՛րն եմ Պայքարի, Ազատութեան ու Վըրէժի՛:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (1)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» • «««««

1.— ԳՐԱԿԱՆ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔ ՄԸ

Շաւարշ Նարդունիին մանկութիւնը անցեր է ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ, ուր կանուխէն արձագանգ գտեր են աշխարհիկ եւ եկեղեցական քերթողութեան զանազան տարրեր: Նոյն իսկ եկեղեցական երգերը, շարականները եւ անոնց ընթերցումը տպաւորեր են անոր միտքը, եւ հող պատրաստեր ապագայ կարելիութիւններու: Արմաշի կրօնաշունչ միջավայրը, հայ գիւղի ներքին եւ արտաքին կեանքը, բնութեան խորհուրդը մեծ չափով ներգործեր են անոր մանուկ եւ պատանի երեւակայութեան վրայ: Բոլորիս պէս, ան ալ գեղեցիկ եւ արեւոտ կիրակիները խորանին առջեւ, եւ խունկի քուլաներուն մէջ անցուցեր է, անոնց միստիք խորհուրդովը գինովցեր է, մտքի եւ հոգիի պատուհանները լայնօրէն բացեր է, տպաւորութիւններ ամբարելու համար, որպէս զի տարիներ յետոյ, անոր մտքի կազմութիւնը յանգէր հակառակ զգայութեան, մինչեւ իսկ դառնալու սկեպտիկ:

Շատ կանուխէն լսեր է հայ բարբառը միայն, առանց ուրիշ լեզուներու խառնուրդի, օտար եւ անհարազատ տարրերուն. Ապրեր է շուքին տակ նահապետական քերդաստանի մը, որ զաղթեր է ժողովրդական անգիր քերթողութեան դասական հայրենիք Ակնէն. հոն՝ ուր բնութեան ամեհի լեռներուն գեղեցկութիւնը հպատակեր է աշխատող բազուկներու ստեղծագործ թափին: Անկասկած հայկական հին հեքերուն վրայէն քալող այդ քաղաքէն տարեր էին իր նախնիքը երգի, գեղեցկութեան եւ վայելքի ճաշակը, որուն արձագանգը չէչտուած ձեւով զգալի է Նարդունիի գրականութեան մէջ:

Արմաշի եւ շրջակայքի բնութեան պատկերն է, որ իր բոլոր գոյներով, հոտերով, համերով ու ներդաշնակութեամբ, իբրեւ ծաղիկ, պտուղ, ծառ ու տաղարդ, աղբիւր ու վտակ, կենդանական ու բուսական աշխարհը մէկ խօսքով, տեղ գրաւեր են Նարդունիի հէքեաթներուն ու արձակ քերթուածներուն մէջ. Իր երանգապնակը Արեւելքի երկինքներուն ու տափաստաններուն պէս ճոխ է, այլազան՝ գոյներով, լոյսով ու ջերմութեամբ:

Բնութեան եւ ընտանիքի ներգործութենէն յետոյ, ժամանակակից հայ կեանքը, Մեծ Արհաւիրքը, իր բոլո՛ր դժոխային ձեւերով, ակօսներ բացեր են անոր մաքին մէջ: Հայրենի գիւղին աքսորութիւնը, այդ անարդար գործողութեան կապուած բոլո՛ր բացասական զգայութիւնները, հայրենի գիւղին կարօտը, կորսուած ու քանդուած երդիքներու հեռաւոր յիշատակը, բարոյական ու նիւթական զրկանքները, բոլո՛րը, բոլո՛րը, կը ձեւաւորեն խմորը անոր մտաւորական եւ հոգեկան աշխարհին: Բողոքի եւ դժգոհութեան, դառնութեան եւ հիասթափութեան կենդանի ոգին է, որ բաբախել կը սկսի իր գրական ստեղծագործութեան մէջ: Հոս չի վերջանար սակայն նոր գրական խառնուածքը ձեւակերպելու աշխատանքը:

Կուգայ զինադադարը: Վերադարձ դէպի հայրենի աւերակները, ուր իր աչքերուն առջեւ փռուած կը գտնէ ամէն կողմ, մշակոյթի բոլոր գանձերը: Արմաշի վանքը լքուած, բազմահազար հատորներ, ամէն լեզուէ, չորս հովերուն յանձնուած: Նոր կեանքի սեմին, վայրկեան մը լաւատեսութեան եւ յոյսի ալիքը կը բարձրանայ անոր հոգիին մէջ: Տարաւի մարդոց պէս, սիրտը, միտքը եւ հոգին կը բանայ ի խնդիր գեղեցկութեան եւ գիտութեան: Մտաւորական վերելքը կը սկսի, գիտակցութեամբ եւ հետամտութեամբ: Կը կարդայ ամէն բան, առանց ընտրութեան, ինչ որ ձեռքին տակ կ'իյնայ, մանուկի մը պէս, որ իր առջեւ տարածուած բոլոր խաղալիկները դրկել կ'ուզէ մէկ անգամէն: Վերստեղծման ու վերանորոգման աշխատանքը հազիւ սկսած, եւ ինքը պատանի սերունդի մը կրթութեան նուիրուած է, երբ նոր փլուզումի մը մահերգը կը հնչէ: Մտահոգութիւն, անստուգութիւն եւ ապագայի մե՛ծ անորոշութիւն: Նորէն տեղափոխութիւն դէպի երբեմնի մայրաքաղաքը, Պոլիս: Հոն բժշկական գիտութեան ստանալու ցանկութիւնը կ'արթննայ իր մէջ: Երեք տարի շարաշար աշխատանք, նման ուրիշ երեք տարիներ ալ Փարիզ, իրարու կը յաջորդեն, մինչեւ որ մեծ զրկանքներով ու զոհողութիւններով, կը դառնայ գիտութեան առաքեալ, բժիշկ:

Կեանքի մը այս գիծերուն մէջ, տրտակարդ եւ բացառիկ բան մը չէք գտներ թերեւս, յատուկ՝ քիչ մը ամէն երիտասարդի: Իմ կարծիքովս, ինչ որ ուշագրաւ է սակայն, այդ այն է, որ յիշուած ազդակները մտաւորական արդի սերունդին յատկանիշներն են նմանապէս, սերունդին գրական խառնուածքը բնորոշելով:

Այս է պատճառը որ Նարդունին ալ, իբրեւ կազմըւած գրական նկարագիր, քիչ մը չէչտուած ձեւով ան իր սերունդը յատկանշող բոլոր տարրերը: Յանդուգն արհամարհող, դժգոհ բառին իսկական նշանակութեամբ դժգոհութիւն, որ արդիւնքն է մտաւորական եւ ֆիզիքական անստուգութեան: Մեծ թռիչքներու համար [illegible] ւերը բացող, ձեռք բերուած մտաւորական արժէքներ[illegible] վրայ գիտակցութեամբ գուրգուրացող եւ [illegible] մէկու մը պէս, որ իր հօրմէն ժառանգութիւն [illegible] չէ, եւ իր քրտինքով ու նախաձեռնութեամբ տիրացեր [illegible] անոնց: Հայրերու եւ մտաւորական երէց սերունդներ[illegible] հանդէպ յարգանքի զգացումէն պարպուած, մեր ներ[illegible] տխուր իրականութեան առջեւ յուսահատ եւ յուսա[illegible] անոնցմէ ոմանք մանկութիւնը, երազի մը պէս եւ [illegible] բերու քաղցրութիւնը կ'ողբերգեն, ինչպէս է պարա[illegible] Նարդունիի մօտ, որ «Ով Կաղանդ» պատմուածքին [illegible] ունի հետեւեալ յատկանշական տողերը.

«...Ծո՛ւր ինծի մանկունակ օրերս, տո՛ւր ինծի [illegible] Կաղանդ, իմ չարութիւններս. հոգիս՝ երեւակայ[illegible] թեամբ առլցուն, սիրտս՝ ջերմութեամբ թրթռուն, տո՛ւր ինծի անհանգստութ տարիքս, որ տրտմիմ ու բարկ[illegible] որ չհասնի՛մ ու ցանկա՛մ, որ ուզե՛մ ու խլե՛մ, տո՛ւր ինծի, ո՛վ Կաղանդ, մանկութեանս, կարօտութիւն[illegible] չարութիւննե՛րը տո՛ւր» ...

Գիւղի եւ քաղաքի զգայութիւններուն պայքար[illegible] հրաշքն է [illegible] այս: Ազատութեան եւ մանկութեան [illegible] կ'երգէ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

էրապական հագուստով տիկին-
ներ
Ես երկմիտ էի ամէն կողմէն, եւ անհամբերութեամբ սպասում էի վարագոյրի բացուելուն
Ինձ հետ սպասում էր նորա բացուելուն եւ բոլոր այդ հասարակութիւնը
Բացուեցաւ վարագոյրը լսուեցաւ սրտական երգ «Մեծափառ արքայ» .. Դուրս եկան մի քանի երիտասարդ, ակերթ, անզիլլով, դէպից դէնից, Հացագինից, Շամշադինից եւայլ երկրներից հաւաքուած երիտասարդներ
Ես ուսայ իմ երջանկութեան բարձր աստիճանին:
Դուրս եկաւ Վահան Մամիկոնեան, բարեկամութեան համար ի մահ վիրաւորուած հայ նահատակը: Ես ճչացի «բրաւօ»ն եւ յիշում, որովհետեւ ամէնքը շուռ եկան եւ ինձ նայեցին: Բայց որ ցոյց տան թէ ես յիմար եմ, սկսեցի անդադար պարապել իմ թրազօտիով ... Դուրս եկաւ Դրաստամատ..
Արքայից արքայ Շապուհը, հզօր, ամբարտաւանճ Շապուհը, մահու եւ կեանքի հրամանատար Թագաւոր, որ Պ. Արամեան, բիմ դուրս ... յաղթական պատերազմից յետոյ, Պարթեւների եւ Հայերի զօրքերը ... կարտոնների մէջ' անդադար «կեցցէներ էին գոչում, կեցցէ ս դու, Շապուհ» յաղթական ... ուղեւորում էին արքային մինչեւ ... սցենան Ղալախից, Շամշադինից, եւ այլ կորած մոռացած երկրներից, ակլոր, ... մէջ ճնշուած երիտասարդները, ... առանց որ եւ ... բարձր աստուածանութեան ... գրպանում ... Մեծ ուշադրութեամբ սկսեցի ... թատրոնական գոյութիւնը բեմի վրայ: — «Իսկ դու քաջդ Դրաստամատ, զարձաւ արքան դէպի հայ ... պարգեւ պահանջիր ինձնից. — «Պարգեւ», Թագաւոր, պատասխանեց նա: Ոչինչ հասարակութեամբ պէտք է ծառայէի իմ տիրոջը, ... Հայերը միշտ հաւատարիմ են եղել դէպի Պարթեւների ... եւ կը մնան հաւատարիմ, քանի ... Նոցա բարեկամութիւնը:
Այս եւ սորա նման խօսքեր արտասանեց հրապարակական թատրոնի բեմի վրայ ուժեղ ... Հայի մաքուր արտասանութեամբ եւ կատարեալ բեմական արուեստ իմանալով.
«Ո՞վ է, ո՞վ», հարցրի ես դէմ ու ... Այս հարցիս պատասխանն էր միայն ծափահարութիւնը եւ «կեցցէ»ների ու «բրաւօ»ների դղրդիւնը ... Ծափահարում էին Դրաստամատին (Ամերիկեանցին)
Ներքին նստածներից մէկին ես ուղղեցի դիմակ եւ սկսեցի գնել Դրաստամատին, նա էր միջահասակ, փոքր ... ծաղկարաս, խոժոռ կերպարանքով եւ կաղաքալ:
Ես զգացի որ այդ երիտասարդի մէջ հայ բեմական տաղանդներ, որ կարող է զարդանալ հայկական թատրոնի բեմի համար:
Այդ ներկայացումից յետոյ ես մտածեցի .. ի՞նչ էք կարծում, ի՞նչ ... ինձ թատրոնին:

Գ. ՋՄՇԿԵԱՆՑ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՏՂՈՒՍ ՀԵՏ

ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Բառ մը, խօսք մը կամ պատկեր մը երբեմն եւ յաճախ կ'ազդեն մեր հոգիին վրայ, մեզ կը փոխադրեն նոր, անրջական աշխարհներ:

Անվերջ եւ քնքշանուէր է այս պատգամը, որով մենք կը մոռնանք բոլոր առօրեայ եւ անցեալ դժնդակ պահերը ու կը տոգորուինք երազներով, յոյսերով:

Այսպէս է եւ իմ ներքին աշխարհս տղուս հետ: Անոր իւրաքանչիւր շարժումը ինծի կը ներշնչէ ոգեւորութեան նոր աղբիւրներ, յոյսի եւ երազի անսպառ շտեմարաններ:

Ու կը լեցուի սրտիս մէջ կաթիլ առ կաթիլ, կը քակուի երգի թել մը շրթունքներէս: Ու ես կ'երգեմ չերգուած երգ մը, երգ մը յաւիտենական: Կը հեռանամ բազմամբոխ քաղաքներէն, կը բարձրանամ Մասիսի պէս վեհ լեռներուն կատարէն ու կը շփոփեմ հողերին հօրինդն պատգամը մեծ յաղթանակին:

Մարմինս ելեկտրականացած է: Երակներուս մէջ արիւնս կը վազէ խենթի մը պէս, մկաններս պրկուած են ու կամքս պաշտպանուած: Ես կը հաւատամ որպէս հաւատացեալ, որ կարող եմ լեռներ տապալել, գետերու վազքը կեցնել եւ ընել այս ամէնը որ մարդկային ուժէն վեր է:

Տենդ մը, կրակ մը կայ պլլուած մարմնիս, շարժելու պատրաստակամութիւն մը կը լլկէ ամբողջ էութիւնս: Ու մենք մարդ արարածներս, առմէկ թէ ընտրանի այսպիսի վայրկեաններու տակ, պատրաստ ենք ընելու այն ամէնը որ գեղեցիկ է ու բարի: Ստեղծելու այն ամէնը որ անմահ է ու աստուածային:

Քարերը միայն ոգեւորութիւն չունին, որովհետեւ չարը մարդկային չէ: Անոնց աչքերուն մէջ կանանչ թոյն կայ, հոգիներուն մէջ նախանձի որդը կը խլրտի: Ու այս տարրերը մարդկային ընկերութեան ամէնէն վնասակարներն են:

Եւ ես ուրախ եմ, որ տղաս իր հոգիին խորը ոգեւորութեան անսպառ հանք ունի: Ան ոգեւորուած' փայտիկներով տուն կը շինէ: Հայու շինարար ոգին իր եռամեայ հասակին մէջ արդէն կը նշմարեմ ես: Ու ոգեւորուած այդ մեղուաջան աշխատանքէն' արիւնիս նոր թափ կուտամ, աւելի հաստատ, աւելի վճռական գիմադրաւելու համար ազատութեան եւ յաղթանակի պայքարին:

ԱԶԱՏ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Հայրենիք»ի հոկտ. 21 թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՍՈՒԹՀ ՊՈՍԹԸՆ, հոկտ. 17.— Այս երեկոյ ունեցանք ընկերա – համախոհական ժողով: Ներկայ էին Շրջանային Գործադիր Մարմնի անդամները:

Կոմիտէին վրայ աւելցան 9 նոր ընկերներ:

ՐԷՑՍԻՆ, հոկտ. 18.— Ունեցանք խանդավառ ժողով մը, որուն ներկայ եղաւ գաղութի գրեթէ ամբողջ հայութիւնը: Խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ:

Կոմիտէիս միացան 16 ընկերներ: Հայ Կարմիր Խաչին միացան 7 ընկերուհիներ: Կազմուեցաւ Ցեղակրօններու խումբ մը' անդամակցութեամբ 28 երիտասարդ ուժերու:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ... ԼԵԶՈՒԱԲԱՆ

Փարիզի Գրական Ակումբը Յ. Թումանեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, անցեալ շաբաթ, իր երեկոն յատկացուց «ամենայն Հայոց բանաստեղծին» յիշատակին, եւ այս առթիւ ներկայացուց անոր տաղանդին զանազան երեսները:

Կ'արժէ ներկայացնել նաեւ Թումանեանի ... լեզուաբանական շնորհքը:

Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանի Հայերէն գաւառական բառարանին հրատարակութեան առթիւ, Թումանեան Գործ ամսագրին մէջ երկար գրախօսական մը գրելով, ցոյց տուաւ որ կը հետեւի Կովկասի ժողովուրդներու աւանդութիւններուն, բարքերուն, ասացուածքներուն:

Հետաքրքրական իր դիտողութիւններէն, կուտանք հետեւեալը.—

Փրոֆ. Աճառեան մեր ժողովրդական այլան – փայլան, Ասիս – Մասիս կրկնակ բառերուն մասին խօսած ատեն, կ'ըսէ թէ առաջին բառերը իմաստ չունին: Թումանեան դիտել կուտայ որ «զոյգ բառեր են իրար կողքի դրած եւ մէկը լրացնում է միւսին կամ թարգմանում ու բացատրում: Մի բառը ժողովրդի գիտեցածն է, միւսը օտարածը, եռամոռած»: Եւ կ'աւելցնէ որ «եթէ փայլանը յունական բառ է, որ կը նշանակէ պայծառ, լուսաւոր, թերեւս այլանն էլ թաթարական ueala բառը լինի, որ նոյնպէս կը նշանակէ փայլը».

Իբրեւ ապացոյց, կը յիշէ բազմաթիւ նման կրկնակ բառեր, որոնց առաջինը կամ երկրորդը յաճախ օտար է կամ անծանօթ, վերջապէս մէկը կը թարգմանէ կամ կը բացատրէ միւսը:

Օրինակներ.— ային – օյին, ցոլք ու կրակ, խառն ու խաթիշ, քահէլ – գիւան, դուռն ու մռութ, ռուփ – ծէգ, չոռ ու ցաւ, միայնակ եւն.:

Արդարեւ, կ'ըսէ, ային կը նշանակէ դատարկ բան, ցնդաբանութիւն: Օյին կրկնանակէ խաղ, կատակ: Երկու բառերը միացուած' աւելի կը զօրանայ իմաստը: Ցոլք կամ զոլկ կը նշանակէ կրակ, միացուած է հայերէն կրակ բառին' աւելի զօրացնելով իմաստը: Խաթիշ թաթարերէն բառ է, որ կը նշանակէ խառն, եւ միացուած է հայերէն խառն բառին' թարգմանելով զայն: Ռուփ պարսկերէն կը նշանակէ արշալոյս, եւ միացուած է հայերէն ծէգ բառին' բացատրելով զայն: Չոռ կը նշանակէ ցաւ, եւ միացուած է հայերէն ցաւ բառին, աւելի զօրացնելով իմաստը: Այնակ թաթարերէն կը նշանակէ մինակ, եւ միացուած է մի հայերէն բառին:

Այս օրինակները բերելէ յետոյ, Թումանեան կ'աշխատի նաեւ պարզել Ասիս – Մասիս, Սիս – Մասիս կրկնակ անուններուն իմաստը: Ըստ Թումանեանի, եթէ հայ ժողովուրդը Մասիս անունին հետ կը յիշէ Ասիս կամ Սիսը, պարզ հնչախաղ մը չէ որ կը կատարէ, այլ կը գործածէ իբրեւ առանձին անուն:

Ահա իր բացատրութիւնները.—

«Մա սանսկրիտերէն կը նշանակի մայր, Սիս' գագաթ, բարձրութիւն, բարձունք, կատար: Եթէ քաղէս էլ ընդունենք' դուրս կը գայ, որ Մասիս կը նշանակի մայր սար: Եւ ժողովուրդը Մասիսին ասում է Սիս Մասիս, ուրիշ խօսքով' լեռան Մեծ Մասիս կամ սար, Մայր սար, իսկ փոքր Մասիսին հետ անուանում է Ասիս – Մասիս: Եթէ Մասիս կը նշանակի մայր կամ մեծ սար, Ասիս էլ, հաւանօրէն, նշանակելու է փոքր սար: Եւ եթէ Սիս սար է, Սիսական կամ ուրիշ ձեւով Սիսիան էլ կը նշանակի լեռնաստան:

Մի ուրիշ հիմք էլ:

Փոքր Ասիայի հին ժողովուրդների կրօնի մէջ աստուածների մեծ մայրը, որ եւ միաժամանակ բնութեան աստուածութիւնն էր, բազմում էր բարձր սարերի գլխին եւ կոչւում էր Մա կամ Ամմա, որ երկու ձեւով էլ մայր կը նշանակի: Ինչ առել կ'ուզի, որ էս բնութեան եւ աստուածների մեծ մայրը — Մա, որ բազմում էր մեծ սարերի գլխին, ամէնից առաջ մեր աշխարհքում պիտի բազմէր Մասիսի գլխին եւ կնքէր նրան իր անունով: Աստուած Ամ մեր աշխարհքում, որովհետեւ Հիմալայեան լեռներն էլ ունեն Մասիս անունը: Եւ մայր աստուածուհին Մա կամ Ամմա քաղաքների պաշտպանն էր միեւնոյն ժամանակ ու նստում էր նաեւ մեծ քաղաքների դարպասներին: Եւ ո՞վ գիտէ ի՞նչ կապ ունեն նրա հետ մեր հին առասպելական անունները Ար–մա–ւիր, Ար–մա–սիս, Ամմա – սիա, եւն. քաղէսով' շատ է հաւանական, որ Մասիսը երբեմն եղած է Հայոց Ողիմպոսը, ուր բնակութիւն ունէր աստուածների մայրը իր աստուածային գերդաստանով: Եւ էդ պատճառով էլ Ազատ էր, այսինքն հանդիսանալով բնութեան մեծ ուժերի մարմնացումը' արժանացած էր երկրպագութեան եւ զոհաբերութեան: Սուրբ էր ու սրբազան: Թերեւս սրանից էր, որ հողեղէնը, ըստ աւանդութեան, չէր կարող նրա գլուխը բարձրանալ, փառաւոր աստուածների բնակավայրը»:

Ռոպէսփիէռի խանդավառութիւնը

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, 30 – 35 տարեկան երիտասարդներու վարած ընկերային այդ փոթորիկը, շատ է խօսեցուցած իր մասին: Ոմանք Ռուսոյի եւ Վոլթէրի վարդապետութեանց ազդեցութիւնը կը տեսնեն, ուրիշներ մասնաւորական որ եւ է apport կը մերժեն, ոմանք հիւանդ ուղեղներու կը վերագրեն: Շանր է վերլուծել Ֆրանսական յեղափոխութեան պատմութիւնը: Շանր է նոյնպէս վերլուծել այդ յեղափոխութեան վարիչներուն դիմագիծը:

Ահա Ռոպէսփիէրը. Արիւնարբու այս յեղափոխականը, Ֆրանսացի Քրոմուէլը, խոնարհ փաստաբան մըն էր Արրասի մէջ: Ծանօթ է նաեւ իր հետաքրքրութիւնը Ռուսոյի գիրքերուն մասին: Եւ ահա կը յայտնուի նաեւ իբրեւ ... բանաստեղծ: Արրասի մէջ երիտասարդներու Միութիւն մը կար, որ կը մշակէր ճաշակը վարդի, գինիի եւ առանձնութեան: 1778ին Ռոպէսփիէր կը մտնէ այդ միութեան մէջ, որ կը կոչուէր Les Rosati d'Arras: Սովորութիւն էր նորընծան ընդունել վարդի փունջով մը: Իբրեւ պատասխան, նորընծան շնորհակալութիւն կը յայտնէր ոտանաւորով մը: Ահա Ռոպէսփիէրի ընծայական ոտանաւորը.

Կը տեսնեմ փուշը վարդին հետ,
Այն փունջին մէջ, զոր ինծի կը նուիրէք.
Եւ երբ դուք զիս կը մեծարէք,
Ձեր առաջնորէն կը վհատի արձակս:
Շնորհալի խօսքերն որ ըսիք,
Պարոններ, կը շփոթեցնեն զիս,
Վարդով ողջունեցիք,
Օրէնք է պատմամիտ փուչով:

Ուրիշ քերթուածի մը մէջ, Ռոպէսփիէր կը նկարագրէ դաշտի մշակը.

Երջանիկ է բնութեան մարդը,
Որ, հեռու կեղծ մարդէն, հեռու ապայատի մարդէն,
Կը մշակէ դաշտը եւ վերադարձին'
Իր մաքուր խրճիթին մէջ խաղաղ կ'ուտէ
Հացը, զոր, օրհնուած ծառերու բերած տան,
Անտրտունջ վաստկեցաւ իր վեհանձն աշխատանքով:

Ո՞վ պիտի կրնար երեւակայել, որ այս հովուական խաղաղութեան սիրահարը, Ռոպէսփիէր, քանի՜ քանի՜ մարդկային գլուխներ պիտի թռցնէր իրենց մարմիններէն:

«ԱՆՆԻԿԸ ԿԱՐԳԵԼԷ ՎԵՐՋԸ ԵԿԷՔ»

ԽՄԲ.— Ֆիլիպէէն, հայրենակից մը մեզի ղրկած է պուլկարերէն Ծէւկ թերթի 27 հոկտ.ի թիւը, որուն մէջ, իր մէկ պուլկար աշխատակիցը կը գրէ, «Աննիկ» խորագրով.—

Սիրելի ընթերցող, կը յիշես որ այս գարնան Ֆիլիպէ եկան լաւ հագուած ու սափրուած երկու խորհրդային ներկայացուցիչներ, որոնք յաջողեցան 100է աւելի հայ ընտանիքներ տանիլ խորհրդային Հայաստան:

Յակոբ ու իր կինը զաւակ չունին: Տեւական գործ ալ չունէին: Բայց իրենց ապրուստը կրնային ճարել. Երբեմն ձմերուկ, երբեմն խաղող, պիստակ, շագանակ կամ եգիպտացորեն ծախելով անօթի չէին մնար:

Ով որ անցած է Քափան փողոցէն, տեսած է խրճիթ մը' հաւնոցի մեծութեամբ, պզտիկ պատուհանով: Արթին Յակոբի եղբայրը, կորաքամակ կ'աշխատի հոն, արեւածագէն մինչեւ մութ, այնքան ատեն որ Աստուած լոյս կը պարգեւէ իրեն, եւ բեռնակիրներուն կօշիկները կը կարկտէ: Արթին երբ ոտքի կ'ելլէ, գլուխը կը զարնէ առաստաղին, իսկ կինը կը մաքրէ գետինը:

Յակոբ Խորհ. Հայաստան մեկնելէ առաջ իր եղբօրը' Արթինի կ'ըսէ.

— Արթին, մենք տղայ չունինք, Հայաստան պիտի մեկնինք եւ, եթէ հոն լաւ ըլլայ, անմիջապէս պիտի կանչեմ քեզ:

Ու երկու ընտանիքները արցունքով կը բաժնուին իրարմէ: Յակոբ կը մեկնի իր կնոջը հետ:

Վեց ամիսներ անցան: Արթին նամակ չստացաւ: Ու հազիւ երէկ էր որ ինծի բերաւ հեռուէն կարճ նամակը (գրուած է ռուսերէն):
ռաց):

«Սիրելի եղբայրս,

«Ութերորդ նամակս է զոր կը գրեմ քեզի: Կը յուսամ որ զանոնք ստացած ես: Հոս շատ լաւ կ'ապրինք: Պուլղի մեծ վաճառատուն մը բացած եմ: Թէ հոս կը ծախեմ թէ դուրս կը ղրկեմ: Աննիկը ամուսնացնելէ վերջ, անմիջապէս եկէք: Ձեր փեսան տեղէն պիտի կարգենք:

Կը համբուրեմ'
Յակոբ»:

Նամակը թարգմանելէ վերջ, ըսի իրեն:

— Է՜, հայտէ, Արթին, կը մեկնիք ուրեմն:

Աշխատաւէր հնակարկատը գլուխը կախեց: Ու երբ ինծի նայեցաւ, աչքերը արցունքով լեցուած էին:

— Ո՛չ, երբեք, պարոն, բնաւ ան, Աննիկը դեռ երկու տարեկան է...

Ծմռթկեց նամակը ու մեկնեցաւ:

Վիշտ պատճառեց ինծի այս ազգին ողբերգութիւնը: Ու Ցավորովի «Արմէնցիէն (պուլկար բանաստեղծին «Հայերը» — Յառաջ) տողեր յիշեցի: Ու աչքիս առջեւ պատկերացաւ սովետական դրախտը»:

Եօթը նամակները ոչնչացուած են գրաքննութեան կողմէ, իսկ ութերորդը ստացուած է, որովհետեւ կը գրէ — «Հոս շատ լաւ կ'ապրինք, Աննիկը ամուսնացնելէ վերջ, անմիջապէս եկէք»:

Աննիկը, սակայն, հազիւ երկու տարեկան է...

ՕՐ. ՑԱՍՄԻԿ ԿԷՕՆՃԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
Նշանուած
Վիէն, Իզեր 27 հոկտեմբեր, 1933

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՍՏԱՄՊՕԼԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի այս կարեւոր պատմութեան Բ. հատորը վերջապէս լոյս տեսաւ (Վիէննա, 1932), շնորհիւ Տօքթ. Վ. Յ. Թորգոմեանի անխոնջ ջանքերուն ու ճոխ ծանօթագրութեանց, որոնք անհրաժեշտ էին այս տեսակ գործի մը համար: (Ա. հատորը' նոյն բանասէր բժշկապետին կողմէ հրատարակուած էր 1913ին, դարձեալ Վիէննայի մէջ):

Բաբգէն Կաթողիկոսի «Ցիշատակարան Գամաճեան Գրիգոր Պատրիարքի» անուն եւ Մեսրոպ եպիսկ. Նշանեանի «Ժամանակագրութիւն Գրիգոր վարդապետին Կամախեցւոյ կամ Դարանաղցւոյ» վերնագիր գործերն, ինչպէս նաեւ Հ. Գրիգորիս Վ. Գալէմքեարեանի «Կենսագրութիւններ երկու հայ պատրիարքներու եւ տասն եպիսկոպոսներու» ու «Կենսագրութիւն Սարգիս Արքեպիսկոպոսի Սարաֆեան» տիտղոսը կրող երկու հրատարակութիւնները մեծապէս նպաստած են Կ. Պոլսոյ եւ Փոքր Ասիոյ Հայոց վերջին երեք դարերու պատմութեան:

Տօքթ. Թորգոմեան համբերութիւնն ունեցած է պրպտելու շատ մը հին թերթեր, գրքեր, ձեռագիրներ ու յիշատակարաններ, կազմելու համար այս թանկագին ծանօթագրութիւնները, որոնք կը բռնեն հոս' այս Բ. հատորին մէջ' 450 երեսներ: Ա. հատորը բռնած էր 400 երես:

Երեմիա Չէլէպիի այս երկասիրութեան նիւթն է, ինչպէս անունէն ալ կ'երեւայ, Կ. Պոլսոյ հայ գաղութի պատմութիւնն ու մայրաքաղաքին եւ շրջակայից տեղագրութիւնը, զոր կատարած է հեղինակն ամենայն մանրամասնութեամբ ու հմտութեամբ, որոնց վրայ ծանօթագրութեանց ձեւով աւելցուցած է Տօքթ. Թորգոմեան Կ. Պոլսոյ հայ եկեղեցիներու, հայ դպրոցներու, հայ ընկերութիւններու, հայ պատրիարքներու եւ հայ երեւելի անձնաւորութիւններու պատմութիւնը, չմոռնալով հայ տապանաքարերու եւ զանազան արձանագրութիւններու ընդօրինակութիւնը:

Ահա հոս է բուն արժէքն այս երկու լոյս տեսած հատորներու, որոնց համար օրանց կը շնորհաւորեմ վաղեմի բարեկամս, եւ կը մաղթեմ խոստացուած Գ. հատորի երեւումը:

Այս հատորը նուիրուած է մեր քիմիաբանութեան սիրելի ուսուցչին' պրոֆ. Նշան Ղուկասեանի անմոռանալի յիշատակին:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԵՑՔՌԱՑՈՒՄ ԵՒ ՓԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Գերման գրագէտ Ֆրանց Վէրֆէլի գիրքը լոյս տեսած է արդէն, Վիէննայի մէջ: «Ն. Տ. Փրէսս» վերջերս հատուած մը եւս հրատարակած է, որ շատ երկար ըլլալով, կը հրատարակենք թերթօնի ամփոփական ձեւով եւ իսկոյն սերտեցէք: (Նախորդ մասերը տեսնել «Յառաջ»ի հոկտ. 8, 15, 22 եւ 29):

Քառասուն օր ամբողջ Մուսա լերան վրայ, ապաստանած Հայերը կրցան թուրքական զօրակիցի ուժերուն ... մէջ յաղթական մնացին ... անկողութեան մը հետեւանքով, ... կեդրոններուն ամբողջ հոտը ... ձեռքը ինկաւ: Հինգ օրէ ի վեր անօթութիւնը կը տիրէ բանակին մէջ, շաբաթներէ ի վեր ... աւեր կը գործէ: ... իբրեւ յետին թշուառութիւն ... գործէ նաեւ քայքայումը: ... Արամ Թովմասեան պետական ... մէջ յուսահատական ... կը բերէ, թէ ամբողջ ժողովուրդը պէտք է ծածկարար մեկնի ... եւ ծովեզերքը խարակներուն ... ապաստան փնտռէ: Այս յատուկ ... անյօժարութեան հակառակ. Տէր Հայկազուն ինքզինքը պարտաւորուած կը տեսնէ վերջնական որոշումը բերել Նոյն ինքն ժողովուրդին, հրաւիրելով զայն ընդհանուր գումարում մը, հանդիսաւոր եւ արտասովոր կրօնական արարողութենէ մը վերջ: Այս պաշտամունքին կը վազեն նաեւ, առանց ոեւէ արտօնութեան, լերան հարաւակողմի պաշտպանները, խումբ մը անվստահելի մարդիկ, որոնք արդէն հինգ հազարին Մուսա լեռ ժամանելէն առաջ, իբրեւ գինուորական դասալիք այն կողմերը կը թափառէին վատթար արարքներու մէջ զինուելով: Հիմա անոնք կ'ուզեն, թուրքերուն վերջնական յաղթութենէն առաջ բուն ժամանակին փախչիլ, բայց, հետերնին կորսնցնելէ առաջ, պաշտամունքին առիթով կը ջանան գտնուած ...ի մը պարէն ձեռք ձգել, նաեւ ռազմամթերք: Առանք բռնած էին վարժապետ Ոսկանեանը, խարամանկ եւ մեքենայող մարդ մը, զոր իբրեւ գերի կը համարէին իրենց ձեռքը, բայց իրենց համար շատ աւելի կարեւոր էր բուն իրենցմէ եղող իրենց պետը Սարգիս Քիլիքեան, ուշագրաւ դէմք մը, երբեմն քահանացու, որ հալածական կեանքի մը անծայր տառապանքներով անիշխանականութեան եւ անկրօնութեան (նիհիլիզմ) գիրկը ինկած էր ինքզինքը: Ցետագայ տեսարանին մէջ այս մարդը եւ Տէր Հայկազունը դէմ առ դէմ կը գտնուին իբրեւ Քրիստոս եւ Հակաքրիստոս:

Լուսարարը խենթի մը պէս կը զարնէր փոքրիկ զանգակը' որ խորանին մօտ կայմի մը վրայ կը պարէր: Այս բողոքող ու կանչող զօղանջը բնաւ անհրաժեշտ չէր, որովհետեւ արդէն երկար ատենէ ի վեր հրապարակին վրայ հաւաքուած էին ծերերը, կիները եւ տղաքը: Տէր Հայկազուն պետերուն տաղաւարին ճիշդ քովը զոհասեղ իր երիցատունին մէջ հագած էր պատարագի զգեստները: Դպիրներն ու սարկաւագները, որոնք պիտի սպասաւորէին իրեն, բաւական երկար ատենէ ի վեր կը սպասէին դրան առջեւ: Սակայն խորունկ մղձաւանջէ մը բռնուած, հոգեւորականը սիրտ չէր ըներ դուրս գալ: Ի՞նչ էր այս բոլոր եղածը:

Իր սիրտը, որ երբեք հաւատարկութիւնը չէր կորսնցուցած, ուժգին կը տրոփէր պատարագի զգեստին վերայէն: Արդեօք մօտալուտ անծանօթէ՞ն կը վախնար: Արդեօք կը տարակուսէ՞ր որ ըրածը շիտակ չէր, այս յետին անձկութեան բողէին ժողովուրդը իրեն շուրջ հաւաքելով: Արդեօք այս որոշումը անչափահասներու եւ անխոհեմներուն ձգելով ինքը խորամանկ տկարութեան մը ապացոյցը տուած չէ՞ր ըլլար: Ինչ որ է, բոլոր կռուողները Գաբրիէլ Բագրատեանի հետ էին, եւ Տէր Հայկազուն կը հաւատար որ բողոքական պատուելին հազիւ չնչին մաս մը պիտի ունենար իրեն հետեւող: Բայց, արդեօք վտանգ չկա՞ր որ Թովմասեանի առաջարկին վրայ անօթի ամբոխին մէջ քինախնդրական եւ շփոթ կացութիւն մը առաջ գար, եւ հետեւանքը ըլլար քայքայում:

Հիմա Տէր Հայկազուն թերեւս կը զգար խռովալից եւ ընկճող լքութիւնը պաշտօնին' որուն արժանի գտնուած եւ դատապարտուած էր: Հակառակ տաք փչող հովին կը սառէր ինքը: Կարծես իր մտածումներուն ծանրութեան տակ գլուխը կ'աճէր, երթալով կը խոշորնար, կը բարակնար ուռեցած օդապարիկի մը պէս: Երկու օրէ ի վեր գրեթէ բերանն ալ բան դրած չէր: Իրեն անկողին ծառայող փռիաթին վրայ նստած էր հիմա: Ծունկի վրայ բաց կը բռնէր մեծ ժամանագրէր այս քառասուն օրերուն ժամանագրէր այս Քառասուն օրերուն անցած դարձածները: Մահուան ու կեանքին գիրքն էր, զոր կրցածին չափ կարգի կանոնի կը դնէր, հաշիւը փակելու համար: Իր պարտքը կատարած էր եւ հիմա կրնար յանձնել ժամագիրքը: Որո՞ւ յանձնել: Տէր Հայկազուն գլուխը կ'երերցնէր: Եւ սակայն իրեն համար մեծ գոհունակութիւն մըն էր որ ողջերուն եւ մեռածներուն հոգիները իրենց անուններով նշանակուած էին, եւ ինք մինչեւ այդ յետին ժամը կատարած էր ինչ որ մարդ' եւ Աստուած կը հրամայէին իրեն: Իւրաքանչիւր մեռնող իր ծնած ու մեռած օրը, մականունով եւ ծնողներուն անունով մաքուր կերպով արձանագրուած էր, որով Աստուած դիւրաւ կրնար ճանչնալ իրենները եւ ողորմիլ, եւ հայ հոգիները պէտք չունէին դժոխքին դուռին առջեւ շունի պէս իբրեւ անծանօթ թափառելու: Տէր Հայկազուն այս արձանագրութեան միջոցաւ հոգեւոր փրկութեան խոստ հաւատացող մըն էր, այն մտօք թէ մկրտութեան փրկութեան շարունակութիւնն է այն: Իր դողդղացող կորած ձեռքերը անգամ մըն ալ դարձուցին ժամագիրքին վերջին երեսները: Մուսա լերան ծնունդ տասներեօթը տղայ մկրտած էր: Ասոր դէմ կային չորս հարիւր երեսուն երկու հոգի որոնք երանաւէտ անդենականին արժանի եղած էին: Ահագին թիւ մը: Սակայն դարձեալ հրաշք չէ՞ր որ թրքական բազմաճեռն գունդերուն եւ անասնաութեան հակառակ տակաւին չորս ու կէս հազար ողջ կը մնային: Եւ անոնցմէ' աւելի քան հօթը հարիւր հոգին քաջառողջ, վարժ, եւ մահուան առկայցող կռուողներ զանազան դիրքերու մէջ, որոնք թերեւս անգամ մըն ալ պիտի վանէին թրքական զօրակցութեան յարձակումը: Աստուծոյ ողորմութիւնն էր որ Գաբրիէլ Բագրատեանը Եօզոնօլուք բերած էր:

(Շար.) Թարգմ. ԵՏԱՆ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
կը խօսի՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

1-րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail
11 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին
կը ներկայացուի
ԵՐԲ ԱՂՋԱՄՈՒՂՋԸ Կ'ԻՋՆԷ...
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)
Տոմսերու գիները՝ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,
ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տոքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**
Métro: St. Sulpice եւ **Sèvres, Croix-Rouge**
Tél. LITTRÉ 49-23

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մեթր հեռու)
Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. Հանրակառք՝ թիւ 5. 26.
Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

Ուշադրութիւն

ՅԱՅՏՆԻ ԴԵՐՁԱԿ ԵՒ ԿԵՐՊԱՍԱՎԱՃԱՌ
ԽՈՐԷՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

փոխադրուած է *23, rue Nationale* (Ա. Յարկ)
Marseille

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

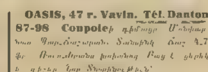
Կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ. **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութեան թուալով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage եւ Robe d'Après midi:
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գիտցողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով։ Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը։ Գիշերներն ալ կարելի է։ Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուալներ օտար երկիրներ բնակողներուն։

Magasin 11bis Ave. Victor Hugo, Paris (16). Bureau: 75 Ave. Niel, Paris (17).

OASIS, 47 r. Vavin. Tél. Danton 87-98 Coupoleի դիմացը Մոնփառնասի Պարածաշարան. Տանիքին ճաշ 4.7 ֆր. Ռուսական խոհանոց. Բաց է գիշերն ալ գիշեր Նոր Տնօրինութիւն՝

ՀԻՒՍԷՅՈՒ ԲՈՒՐԴ

ՌԷՔԼԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

Huguet, 36, Rue Réaumur, Paris

Les Gaines de J. Roussel Paris
83, Boulevard Malesherbes
177, Regent Street, London W. 1

Հասցէի փոփոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՌՆԻԿ ԱԺԷՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է
42 RUE BLANCHE, PARIS (9) — *Մէթրօ՝* Trinité et Blanche

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք եղանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով։

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ Թղթակցութեանց համար՝
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
6, Rue des Jeûneurs, Paris (Métro: Sentier & Bonne Nouvelle,
R. C. Seine 415941 — **Tél. LOUVRE: 57-37**
ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ
Նմոյշի համար Հարիւրին 20 զեղչ:

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier
Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր ճոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée.
Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:
Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՃԷՆԱՋԵԱՆ

21-23 Rue Saulnier. — Métro: Cadet

Տոքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ
հիւանդութեանց
Bld. de Clichy, Paris. Métro Pigalle Tél. Marcadet 76-65
Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12. Առաւօտները ժամադրութեամբ։

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56, rue Olivier Métra, Paris (20)
Métro: Place des Fêtes — Tél. Ménil. 64-52
Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefrisableի *40.60* եւ *75* ֆր.
ժողովրդական գիներ, ճշգրիտ եւ աչխատանք

Maison AGÉDER
վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros — Demi-gros
67, rue de Cléry. Paris (2) — Tél. Central 48-12
Մասնաւոր պատեհութիւն խանութպաններու եւ մարչաններու
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՕԼՏԵՐ
Այրերու, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — հիւսուածեղէնի վերաբերեալ ընտիր եւ աժանագին ամէն տեսակ ապրանքներ. *քօմբինէ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Քաշքոլ* եւայլն:

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար։
Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ *2/28, 3/28, 2/32, 2/36, 2/40* (grosse laine):
Դիմել՝ **DOERFLINGER**
31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet
Մասնաւոր բուրդ լոգանքի հագուստներու համար։ Երջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ։ Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը։

ԾԱԽՈՒ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Gervais. Métro: Porte des Lilas
Porte des Lilasէն 3 վայրկեան հեռաւորութեամբ վերոյիշեալ պողոտային վրայ հաստատուած նպարավաճառատունս պարտադիր մեկնումի պատճառով ծախու է խիստ դիւրամատչելի պայմաններով։

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *գեղեցիկ եւ օդասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ։*
13 *rue Pierre Curie.* K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.*

ՏՈՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ
Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին
33. Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)
Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D. N. BAHADOURIAN — 40, rue Chaponnay. Lyon

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Վկայեալ Փարիզի Բժշկական Ֆագիւլթէէն
14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Mauben-Mutualité
ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
թերնի, լինդերու ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9-12* եւ կէս օրէ վերջ 3էն 8
կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)
Tél. Botzaris 53-61 — Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Գիտութեան վերջին մեթոտներով կը բուժենք՝ վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ (ջերմամերուքութիւն, ֆրանկախտ եւայլն), մորթի, ջղային, ստամոքսի եւ կանանց հիւանդութիւններ:
Բժշկումը կը կատարուի, X անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով եւ ելեկտրականութեամբ: Կը կատարենք մէզի եւ արեան տարրալուծում:
Կը խնամենք ատամի ամէն տեսակի հիւանդութիւններ: Քուրոն՝ սկսեալ 100 ֆրանքէն, պրիճ՝ ամերիկեան սիստէմով:
Արժէքները շատ մատչելի. մասնաւոր զեղչ բանուորներու եւ չքաւորներու.
Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9—12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը՝ 9—4:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ
36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)
Métro Bonne Nouvelle — Tél. Provence 95—68
կը կարէ հագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.էն
կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67-69

Կը տանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փոխանակումներ, սնանկ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:
Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (*Գոխիքէլ*)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով:
Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, *առանց կանխավճարի* ընդունելութիւն: *Առաւօտ ժամը 9էն 10.30. Իրիկուն ժամը 2էն 3. եւ 7էն 8.30.*
Հասցէ՝ **35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes**

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յայտնի աստղագէտ հոգեբան **Tamu-Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, համաձայն ձեր ծնունդի թուականին եւ ձեռքի գիծերուն կը գուշակէ ձեր անցեալը, ներկան եւ ապագան: Կուտայ ճիշդ եւ մտերիմ խորհուրդներ ձեր սիրային, ամուսնական կեանքի մասին: Թղթակցութեամբ՝ 10 ֆրանք: Անձամբ դիմողներու՝ դիմագծերու եւ աստղերու գուշակութեամբ 15 ֆրանք՝*
Դիմել ժամը 10—12 եւ 3—7. Mr. Tamu-Rhos
26 Rue St. Placide, Paris (6) — Մէթրօ՝ Vaneau

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն
85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)
Métro BELLEVILLE կամ COURONNE — Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:
Հոն կը կատարուին՝ X. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, լուսանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ունեցկենեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրականական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր աղդակներն են:
Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս քննական թելադրական եւ ֆրոյտեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի յատուկ խնամք:
Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ գործ հիւանդներուն.
Առանձնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկեկազմածներու (քուրոն եւայլն.) շինութեան համար.

Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Dumeunc :-: PARIS (13e) — Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	ԵՌԱՄՍԵԱՑ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
7 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2337 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՎԵՑ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Այսօր, 7 Նոյեմբեր, Խ. Միութիւնը կը տօնէ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 16րդ տարեդարձը, աւանդական շքեղութեամբ եւ շռնդալից արտայայտութիւններով։

Այս առթիւ պիտի սարքուին վիթխարի զօրահանդէսներ եւ բանուորական թափօրներ, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ, Լէնինի դամբարանին առջեւ, առաջնորդութեամբ Ստալինի, որ երկաթեայ բռունցքով մը կը վարէ 160 միլիոն ժողովուրդի ճակատագիրը։

Այս տարի սովորական նշանախօսքերուն կարգին, խորհրդային մամուլը կը հրատարակէ հետեւեալ բնորոշ ազդարարութիւնը.

— «Ճափոնի աշխարհակալները յարձակում մը կը պատրաստեն խորհրդային ընկերվարական հանրապետութեանց Միութեան դէմ։ Կարմիր բանուորներ, գիւղացիներ եւ զինուորներ, զօրացուցէ՛ք ձեր երկրին պաշտպանութիւնը»։

Եւ, անշուշտ աւելի խորացնելու համար տպաւորութիւնը, այս տարի հրապարակ պիտի հանուին աւելի բազմաթիւ հրասայլեր եւ մանաւանդ օդանաւեր։ Եթէ տեղեկութիւնները չափազանցուած չեն, երկու հազար ռմբաձիգ օդանաւեր պիտի սաւառնին Կարմիր Հրապարակին վրայ։

×

Ի՞նչ է Խորհրդային Միութեան կացութիւնը, 16 տարի յետոյ։

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, կրնայինք ըսել թէ՝ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը իր ահաւոր, աննախընթաց աւերիչներուն հետ, ունեցաւ դրական երեւոյթներ ալ, որոնք աւելի որոշ կ՚երեւան 16 տարի յետոյ։

Այսօր, 16 տարի յետոյ, մեր աչքին առջեւ կը պարզուի ամենի երկունքը նոր աշխարհի մը, որ կը ձգտի ձեւ ու մարմին առնել, համաձայն գիտական պլան եւ բիրտ ծրագրի մը։

Բոլշեւիկները, իրենց իսկ ստեղծած աւերակներուն վրայ, կը ջանան կառուցանել եւ ամրապնդել նոր կարգ ու սարքը, «հարուածային» գործունէութեամբ։

Անոնք ամէն ինչ վերածեր են «պլան»ներու (ծրագիր), եւ որոնց մէջ դրած են կուսակցութեան, այլ մանաւանդ Կարմիր Բանակին ուժը, «ճարտարարուեստացնելու» համար Ս. քաղաքը եւ գիւղը։ Բուն Ռուսաստանը, ինչպէս անոր թաթին ենթարկուած «Հանրապետութիւնները», «Ինքնավարութիւններ»ն ու «շրջաններ»ը։

Այս վիթխարի փորձին առջեւ, անոնք յօրձանքին յանձնած են գրեթէ ամէն բան, բացի մէկ հարցէ,— ամէն գնով պահպանել երկրին հողային ամբողջութիւնը,— Սպիտակ ծովէն մինչեւ Կովկաս, Լեհ – լիթուանական սահմանագլուխէն մինչեւ Վլատիվոսթոք։

Այո՛, խորհրդային սահմանադրութիւնը ուրի՛շ բան կ՚ըսէ, հանդիսաւորապէս հռչակելով իւրաքանչիւր ժողովուրդի կամ «հանրապետութեան» ինքնորոշման իրաւունքը։ Բայց, տխուր իրողութիւն մըն է այդ, որ կրնայ մրցիլ միւս աշխարհակալներու անխիղճ բանաձեւերուն հետ։

Արդիւնքը դրական է, նաեւ, քաղաքական տեսակէտով։

Քաղքենի պետութիւնները իրենց շահերէն դրդուած՝ համակերպեցան ստեղծուած կացութեան, եւ վերահաստատեցին դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Միակ մեծ պետութիւնը, Հիւսիսային Ամերիկայի Հանրապետութիւնը, որ ձեռնպահ կը մնար մինչեւ հիմա, որոշեց բանակցութեան մտնել, եւ այսօր իսկ Ուաշինկթըն կը հասնի Գ. Լիթվինով։ Կը մնան կարգ մը փոքր պետութիւններ, որոնք չպիտի կրնան աւելի երկար շարունակել իրենց վերապահ դիրքը։

Մնաց որ, Մոսկուան ալ տրամադիր է կարճ կապելու չորս ոտքի վէճեր, լրացած համարելով «ռազմական» շրջանը։

Այն օրէն որ ձախողեցաւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը — որոշուած՝ տարեթիւով եւ օրով (1923 Հոկտեմբեր) — խորհրդային իշխանութիւնն ալ իջեցուց առագաստները, եւ կը հետեւի ներքին քանելու քաղաքականութեան։

Ուրիշ ամէն բանէ առաջ, տնտեսական կեանքի պահանջները ծնունդ տուին Կարմիր հսկան, որ հիմա ուշագրաւ հաճոյակատարութեամբ մը կը մասնակցի միջազգային խորհրդաժողովներու, ժընեւի մէջ թէ այլուր։

Զինաթափութեան խորհրդակցութեանց մասնակցելէ յետոյ, երկրորդական կը մնայ իր մեկուսացումը՝ հանդէպ Ազգերու Դաշնակցութեան, ուր նմանապէս ներկայ չէ Ամերիկան։

Անշուշտ ճափոնական յարաճուն սպառնալիքն ալ դեր ունի այս նահանջին մէջ, որ կրնայ աւելի զարգանալ, հիթլէրական Գերմանիոյ հարցականին առջեւ։

Այս կացութեան մէջ, աւելորդ է դուշակութիւններ փորձել ապագային համար։

Երբ լեռնակուտակ ամպեր եւ ստորերկրեայ որոտումներ անստուգութեան մատնած են ամբողջ աշխարհը, «պարապ վախի մաղձ» է քրքրել որ եւ է երկրի կամ վարչաձեւի «վաղը»։

Իսկ հայկակա՞ն տեսակէտով...

Ըսած ենք առաջին օրէն եւ պիտի աղաղակենք մինչեւ յաւիտեան,— բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնն էր որ քանդեց մեր տունը, չեղելով իր իսկ հռչակած նշանախօսքերէն ու յանձնառութիւններէն, զրկելով մեզ սեփական հայրենիքէ եւ ազատութենէ։ Իսկ ինչ որ «փրկեց» կամ «պարգեւեց», կրնայ չլացնել միայն միամիտները։

Տասնըվեց տարի յետոյ ալ, մենք դատ ունինք Մոսկուայի հետ, ի հաշիւ իր զինակցին, եւ յանուն ճշմարիտ յեղափոխութեան, որ կը նշանակէ արդարութիւն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍՕՐ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ...

Այսօր, երեքշաբթի, 7 Նոյեմբեր, տեղի կ՚ունենայ Ֆրանսայի Ազգային պարգեւախաղին կամ բախտախաղին (լոթըրի) առաջին վիճակահանութիւնը։

Այս առթիւ, համրանք չունին անուշ երազներ հիւսողները։ Մէջն ըլլալով... «Յառաջ»ի վարչական տնօրէնը, Ընկ. Լ. Գեւոնեան։

— Ի՞նչ պատճառ կայ որ ես չըլլամ 16 միլիոնատէրներէն մէկը։ Կամ գոնէ 500,000նոց, 100,000նոց։

— Ձե՞ս գոհանար 50 — 100,000ով։

— Եթէ միմիակ ըլլամ, անշո՛ւշտ։ Բայց ուր հոգի ենք, եւ ինչ որ շահինք, հաւասարապէս պիտի բաժնենք։

— Ի՞նչ պիտի ընես, եթէ ոչ միլիոնատէր, գոնէ 200,000նոց դառնաս։

— Նախ կարեւոր բաժին մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, յետոյ խմբագրատուն – տպարան մը՝ «Յառաջ»ին համար, բոլոր կատարելութիւններով։ Յետոյ... բայց սպասէ մինչեւ վաղը։ Հապա եթէ յաւախաբ ըլլա՞մ, եւ նորէն տոկալ փորձեմ գիշեր – ցերեկ նամակ գրել, աջ ու ձախ մարդ դրկել, բաժնեգին եւ ծանուցում հաւաքելու համար...

— Ո՞ր հարուածը աւելի ծանր պիտի ըլլայ, յաւախաբութի՞ւնը թէ բախտաւորութիւնը։

— Երկուքն ալ պիտի խանգարեն քունս, գոնէ այս գիշեր։ Մնաց որ, ի՞նչ մեծ բան է քանի մը հարիւր հազարը, բաժնելի՝ ութ հոգիի մէջ։ Լուսահոգի «Գոյսէրի ամպարի»ն վարած առեն, մեքենիէները եւ քառորդները ոչ թէ կը համրէինք, այլ... պարկով կը կշռէինք։ Հիմա է որ 50 սանթիմներ եւ 35 ֆրանքներ կը գումարենք, շաբաթական եւ «պոնօ» վճարելու համար։ Կարճ կապէ, ամսուն 10ին «պոնօ» ունինք, 25ին եւ 26ին դարձեալ։ Պուքրէշէն ձայն չկայ, Թէհրանէն կը սպասէի այսօր, չեկաւ։ Լոնտոնի բաժանորդները ինչո՞ւ պատասխան չեն տար...

Եւ «վարչապետ»ը վերարկուն կոճակը, գլխարկը միշտ գլուխը՝ նըստաւ սեղանին առջեւ, դէզ մը նոր նամակներ գրելու եւ «ազգասիրաբար» յիշեցնելու բազմաթիւ առկախ մնացած հաշիւներ, միեւնոյն ատեն յանձնարարելով.

— Արամ, սա ընկալագիրները առ, Քառէ գնա։ Ամբակում, դուն ալ «Քէօշկ»երուն շաբաթականը գանձէ։ Իսկ Պատրիկը երբ գայ, թող Ք...ին երթայ ինծանիւով։

... Եւ օրը իրիկուն եղաւ, սպասելով Ազգային վիճակախաղի ելեկտրական կոճակին։

ՎԱՀԷ

Յ. Գ.— Վիճակախաղի կազմակերպիչ Յանձնախումբը «Յառաջ»ին ալ մուտքի տոմսակ մը ղրկած ըլլալով, Գեւոնեանը կրկին մտահոգութեան մատնուեցաւ։

— Հապա՞ եթէ աչքովս տեսնեմ եւ ականջովս լսեմ արդիւնքը եւ նստած տեղս բացագանչեմ.

— Բայց ափսո՜ս որ երազ էր...

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ ՍԸՎԱԶԻ ՄԷՋ

Թերթերը կը գրեն թէ ոստիկան – զօրքի հարիւրապետ մը եւ հինգ զինուորներ աւազակներու կողմէ յարուած թակարդ մը իյնալով, սպաննուեցան Սըվազի մէջ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Նոյեմբեր 4ին խումբ մը ցուցարարներ հրացան պարպեցին Դամասկոսի ոստիկանական կայանին վրայ, իրենց համակրանքը յայտնելու համար Պաղեստինի Արաբներուն։ Ոստիկաններն ալ կրակ բացին։ Մէկ հոգի մեռաւ եւ չորս հոգի սպաննուեցան։ Քսանըհինգ հոգի ձերբակալուեցան։

⁂ Երուսաղէմի մէջ, Գեթսեմանիի պարտէզին մօտ սպաննուեցան հնդիկ պաշտօնատար մը, Սէյիտ Մուհամմէտ Քիրմանի եւ ամերիկացի պարուհի մը, Ուինթըրս, որոնք միեւնոյն շոգենաւով եկած էին։ Դիակները ծակ – ծակ եղած էին գնդակներով։ Գաղտնիքը չէ յուսաբանուած։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

ՌԸՆՕՏԷԼ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՆ

ՈՒՐԻՇ ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ԱԼ ԴՈՒՐՍ ԶԳՈՒԵՑԱՆ ԻԲՐԵՒ ԾԱՅՐԱՑԵԱԼ ՁԱԽ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. խորհուրդը, որ բացուած էր շաբաթ օր, իր աշխատանքները վերջացուց կիրակի գիշեր, տալով ծանրակշիռ որոշումներ։

Շաբաթ օրուան նիստին մէջ, ժողովը վերահաստատեց կուսակցութեան Վարիչ Մարմինը, եւ հաստատեց նախահաշիւը, 1,600,000 Ֆրանք։ Այս առթիւ զրաղեցաւ նաեւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթին վարչական եւ խմբագրական գործերով։ Նախորդ վարիչը, Քոմփէռ Մորէլ հրաժարած ըլլալով, անոր յաջորդը յայտնեց թէ վերադարձուցած է իր հաշուին արձանագրուած 185,000 Ֆրանքը, եւ խնդիրը փակուեցաւ։

Շաբաթ առտուան նիստին մէջ, ժողովը զբաղեցաւ այն ընկերներով որոնք մասնակցեր էին Ամսթէրտամի խորհրդաժողովին (բոլշեւիկեան), եւ վաւերացուց անոնց արտաքսումը։ Այս որոշման վրայ, ամբաստանեալներէն Փէռիկօ յայտարարեց թէ կը միանայ իր ընկերներուն, եւ դուրս ելաւ։ Այս կերպով արտաքսուած եղան հինգ հոգի, իբրեւ ծայրայեղ ձախ անկարգապահներ։

«ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՕՂՈՒԹԻՒՆ»

Կէսօրէն յետոյ քննուեցաւ ըմբոստ երեսփոխաններուն խնդիրը։ Գ. Ռընոտէլ բացակայ էր իր ընկերներուն հետ, եւ նամակ մը ուղղած էր ժողովի նախագահին, որ կարդաց զայն։ Այդ նամակով, Ռընոտէլ կը բողոքէ թէ իրենց դատը Ազգ. խորհուրդին յանձնուած է «հակառակ կանոնագրի եւ առանց զիրենք լսելու։ Առաջարկելով արտաքսել մեզ, Վարչական Խորհուրդը կանխաւ որոշած է շրջանային վարչութեանց վճիռը։ Եւ պատգամաւորներ ընտրուած են պարտադիր հրահանգներով։ Ուրեմն, կը մնայ միայն քուէները համրել։ Մեզի համար աւելորդ է ներկայ ըլլալ այս թուաբանական գործողութեան։ Մեր ամբողջ կեանքը վկայութիւնն է մեր անձնուիրութեան եւ հաւատարմութեան հանդէպ կուսակցութեան։ Բայց այս իրողութիւնը արժէք չունի միրաւորուած գերազգածութեանց եւ մոլեռանդ գործիչներու համար։ Մեծամասնութիւնը ձեր կողմն ըլլալով, պատասխանատուութիւնն ալ ձեր վրայ կ՚իյնայ։ Դուք ծանրացուցիք այդ պատասխանատուութիւնը, մերժելով, քանի մը օր առաջ, Վանտէրվէլտի եւ Աոլէրի կէս – պաշտօնական միջնորդութիւնը։ Ձեր ձեռքն է պառակտումը կամ միութիւնը։ Եթէ, ինչպէս կ՚ենթադրենք, ազգ. խորհուրդը վաւերացնէ վարչական առաջարկները, մենք պիտի պահանջենք բանուորական եւ ընկերվարական կարծիքէն, նոյն ինքն հանրապետական երկրէն եւ Միջազգայինէն, վերաքննութիւնը այն միտումնաւոր դատին զոր բացիք մեզի դէմ։ Այն ատեն երեւան պիտի գայ որ քաղաքական խնդիրները չեն լուծուիր կարգապահական որոշումներով»։

Այս նամակին ընթերցումէն յետոյ, բացուեցան վիճաբանութիւնները, որոնց մասին ընդարձակ տեղեկութիւններ պիտի տանք յաջորդով։

Ազգային խորհուրդը 863ի դէմ 3046 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը, որով քաղաքացիներ Ռընոտէլ, Մառքէ, Տէա, Բոյրէլ, Տէշիզօ, Լաֆոն եւ Մոնթանեոն «իրենք զիրենք դուրս ձգած են կուսակցութենէն»։ Միեւնոյն ատեն վերջին ազդարարութիւն մը կ՚ուղղուի միւս անկարգապահներուն։ (28 հոգի)։ 101 հոգի ձեռնպահ մնացին, իսկ 53 հոգի բացակայ էին։

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վտարեալները, որոնք առանձին ժողով գումարած էին ուրիշ վայրի մը մէջ, ժամէ ժամ լուրի կը սպասէին։ Կէս գիշերին իմացան տրուած որոշումները, եւ Ռընոտէլ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ երեք հարիւր ժողովականներու առջեւ.

— «Մեզ վտարած են կեղծաւոր ձեւով մը։ Մեզ վտարելով, ժոռէսն է որ կը վտարեն ֆրանսական ընկերվարութենէն։ Քաջութիւն եւ վստահութիւն։ Ճշմարիտ ընկերվարութիւնը պիտի շարունակուի շնորհիւ մեզի։»

Յետոյ անմիջապէս քուէարկուեցան երկու բանաձեւեր։ Մէկով կը ստեղծուի ընկերվարական նոր կուսակցութիւն մը, որուն անունը, կանոնագիրը եւ քաղաքականութիւնը պիտի ճշդուին դեկտ. 3ին, սահմանադիր ժողովի մը մէջ։ Անմիջապէս պիտի ձեռնարկուի նոր անդամներու արձանագրութեան եւ պիտի կազմուին «ժողէսի խումբեր»։ Երկրորդ բանաձեւով Գ. Ռընոտէլի պաշտօն կը յանձնուի խնդիրը ներկայացնել ընկերվարական Միջազգայինի քննութեան։

Բուռն արտայայտութիւններ Բայխստակին հրկիզման դատին առթիւ

ՆԱԽԱՐԱՐ ԿԷՕՐԻՆԿ «ՍՐԻԿԱՆԵՐ ԵՒ ԳՈՂԵՐ» Կ՚ԱՆՈՒԱՆԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Շաբաթ օր, բուռն արտայայտութիւններ տեղի ունեցան Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատին առթիւ։

Այդ օրը իբրեւ վկայ հրաւիրուած էր Փրուսիոյ վարչապետը, Կէօրինկ, լուսաբանելու համար շարք մը խնդիրներ, մասնաւորապէս արտասահմանի մէջ հրատարակուած գիրքի մը մասին, որ նացիներուն վրայ կը ձգէ հրկիզման պատասխանատուութիւնը։

Գ. Կէօրինկ խօսք առաւ չափազանց ազդուած, եւ երթալով աւելի ջղայնացաւ։ Տեղի անձկութեան պատճառաւ, կը թարգմանենք միայն գլխաւոր հատուածները.

— «Կ՚ըսեն թէ Բայխստակը կրակի տրուած է որպէսզի կարելի ըլլայ ոչնչացնել Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութիւնը։ Ոչ մէկ ապացոյց կրցան տալ այս մասին։ Հրդեհը ինծի համար ալ նոյնքան անակնկալ մը եղաւ որքան ուրիշ ո եւ է մէկուն համար։ Երբ վարչապետ Հիթլէր ինծի յանձնեց Փրուսիոյ ներքին նախարարութիւնը, մեր գործն էր, ամէն բանէ առաջ, ոչնչացնել համայնավարութիւնը։ Արդէն վերջացած էր ընկերվարութեան և Վայմարի ոգիին

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Միացեալ ճակատ»ը սկսաւ գործել

ԿՌԻՒՆԵՐ ՇԻՔԱԿՕՅԻ ԵՒ ԼՈՐԷՆՍԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի հեռ. 25 թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

ՇԻՔԱԿՕ.— Հազարաւոր ժողովուրդ խուռներամ լեցուեցաւ Union Park Templeի խոշոր սրահը, հոկտ. 22ի կիրակին, Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ տեղւոյս քոյր կոմիտէներու սարքած հրապարակային ժողովին։ Խօսեցան ընկերներ Թանտրեան եւ Նժդեհ։

Անսովոր խանդավառութիւն յորդ կաղմ։ ժողովը անցաւ խաղաղ եւ վերին աստիճանի տպաւորիչ։

«Միացեալ ճակատ»ին մեր ժողովը խանգարելու համար, ծրագրած դաւադրութիւնը վիժեցաւ։

Ցոյլիս 1ի անցուդարձերէն ի վեր հասարակութեան սրտի եւ հոգիի մէջ կուտակուած զայրոյթն ու ցասումը իր կենդանի արտայայտութիւնը գտաւ, պոռթկալով ամէն կարգի ազգադաւներու գլխուն, որոնք կանխամտածուած ծրագրով մը փորձ ըրին ժողովը խանգարելու։

Եռագոյնի եակառակորդները ստացան իրենց պատիժը եւ փախան ներսապար։ Մանրամասնութիւններ առանձին թղթակցութեամբ։

Հոկտեմբեր 29ի թ. ուրիշ նամակի մը մէջ ալ կը կարդանք հետեւեալը.—

ՇԻՔԱԿՕ.— Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ մեր ժողովը անցաւ յաջող։

Հակառակորդներ կազմակերպուած ծրագրով մը աշխատեցան խանգարել ժողովը. բայց անոնք չհասան իրենց նպատակին։ Քանի մը գլուխներ վնասուեցան գէշ կերպով։ Մերիններէն միայն մէկ հոգի գլխէն փոքրիկ վէրքեր ստացաւ։ Կռիւը տեղի ունեցաւ սրահի արտաքին մուտքի մօտ, փողոցի սալայատակին վրայ։

Այսօր ժամը 10ին դատարան պիտի երթանք։ Մանրամասնութիւնները կը հաղորդենք շուտով։

⁂ Մեզի կը հաղորդեն որ կիրակի օր Լորէնսի մէջ տեղի ունեցած է տեղւոյն եկեղեցիի անդամական ժողովը։ Ներկայ գտնուած են մեծ թիւով Ռամկավարներ, բոլշեւիկներ, Հնչակեաններ, Դաշնակցականներ եւայլն։ Տեղի ունեցած է կռիւ։ Վիրաւորուած է մէկ հոգի եւ փոխադրուած հիւանդանոց։ Կը սպասենք մանրամասնութեանց։

⁂ Հետզհետէ մեզ հասնող տեղեկութիւններէն կ՚իմանանք որ Դաշնակցութեան Օրուան ժողովները — Փրովիտենս, Ուստր, Փութաքէթ եւ այլուր, անցած են մեծ յաջողութեամբ։ Բոլոր ժողովներուն ներկայ գտնուած են ժողովրդական խոշոր զանգուածներ։

Փրովիտենսի հրապարակային ժողովը տեղի ունեցած է Հայ Սեքուլի մեծ սրահին մէջ։ 1000է աւելի խուռներամ բազմութիւն մը լեցուած է։ Շատեր մնացած են ոտքի վրայ։ Ժողովներու մանրամասնութիւնները կը տրուին շուտով։

ՋԱՒԷՆ ԱՐՔ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Ինչպէս յայտնի է, ատենէ մը ի վեր Փարիզ կը գտնուի Կ. Պոլսոյ նախկին պատրիարքը, Զաւէն Արք., դարմանելու համար կոկորդի խիրդը։

Նկատելով որ հիւանդութիւնը կը շարունակէ յառաջ երթալ, անցեալ շաբթու գործողութիւն մը կատարուեցաւ Տոքթ. Օթանի կողմէ, աջակցութեամբ հայ բժիշկներու, եւ հանուեցաւ խոչափողը։

ԹՌԻՉՔ ՄԸ՝ 30 ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՎ

Ֆրանսական 30 օդանաւեր պատրաստուած են թռիչք մը կատարելու դէպի ափրիկեան գաղթավայրերը, հրամանատարութեամբ Զօր. Վիյմէնի։ Երէկ պիտի մեկնէին, եթէ օդը նպաստաւոր ըլլար։

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐ ՄԸ ՄԵՌԱՒ

Ռընոյի գործաւորներէն Քերովբէ Հալկայեան, որ Շավիլ կը բնակէր, երէկ գործարանին Դ. յարկէն վար իյնալով մեռաւ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

—•—

Ա.

Փրոֆ. Վ. Տոտոմեանց վերջերս պուլկարերէն գրած մը հրատարակեց այս նիւթի մասին: Իր հաճութեամբ, մեր աշխատակիցը թարգմանած եւ ղրկած է «Յառաջ»ի, հրատարակութեան համար:

Խնդիր մըն է այս որու մասին շատ քիչ գաղափար ունի մեր հասարակութիւնը, ինչպէս ու հասարակ գործակցական շարժման մասին: (Այս առթիւ, պիտի թելադրէինք հայ մամուլին համառօտ ձեռնարկը, «Կոոպերացիա», որ հայերէնի թարգմանուեցաւ վերջերս):

Նկատի առնելով նիւթական ու բարոյական այն յաջողութիւնը զոր կ՚ունենայ համագործակցական շարժումը՝ ամբողջ աշխարհի մէջ, դպրոցը, շատ բնականօրէն, չի կրնար անմասն մնալ այդ շարժումէն: Մեծ մանկավարժներ՝ ինչպէս Փեսթալոցցի եւ Ֆրէօպէլ, խոստովանած են թէ որ եւ է կրթութիւն անկատար պիտի մնայ, եթէ մենք տղեկը չդնենք հասարակութեան մը մէջ ու զայն թողունք որ մեծնայ առանձինն, եւ կամ զայն դընենք ընտանեկան նեղ շրջանակի մը մէջ: Հետեւաբար դաստիարակները վաղուց գիտակցեցան թէ առիպողական անհրաժեշտութիւն մըն է իրենց վստահուած տղաքը ծանօթացնել անտեսական եւ ընկերային շարժման մը հետ, որուն կը պատկանի ապագան:

Հակառակ անոր որ տղաքը իրենց մասին սովորաբար անհատական ըմբռնում մը ունին, այսուհանդերձ, ժամանակի ընթացքին հանրային զգացումը տեղ կը գտնէ իրենցմէ ներս՝ մանաւորաբար ընկերականութեան մէջ: Մինչեւ այժմ, այդ զգացումը կ՚արտայայտուէր ընկերականութեամբ այնպէս որ տղաքը երբեմն սխալ նախատեսութիւն մը կ՚ունենային իրական կեանքի մասին: Ու որովհետեւ կեանքը, ամէն բանէ առաջ աշխատութեան հանրակցութիւն մըն է, ապա ուրեմն հարկ է սորվեցնել թէ ընկերակցաբար ինչպէս կ՚աշխատուի: Այս կերպով, անոնց մէջ պիտի զարթնու ոչ միայն հասատաակամութեան զգացումը, այլեւ անոնք պիտի սորվին շատ մը գործնական բաներ, եւ, միաժամանակ, նիւթապէս պիտի օգտուին թէ տղան եւ թէ իր ծնողքը: Բոլոր այս նախատեսութիւնները կ՚իրականանան այսպէս կոչուած «Աշակերտական համագործակցականներու» շնորհիւ:

Գալով մանկական համագործակցականի շրջանակի գործունէութեան,

1.— Ձեռչուած գիներով ծախել դպրոցական պիտոյքներ, ինչպէս մելան, տետրակներ, գրիչ, կազմամար, մատիտ, ու նաեւ մարզական առարկաներ:

2.— Աշակերտներու հաց, կաթ եւ այլ սնունդներ հայթայթելու գործը կազմակերպել, կամ՝ տաք սնունդի հայթայթումը: Ասիկա՝ աշակերտական համագործակցականներու ամէնէն դժուարին գործն է, որովհետեւ կը կարօտի մասնաւոր ծանօթութեանց ու երկար ժամանակի:

3.— Կազմել դպրոցական գրադարան մը՝ յարմար գիրքերով, ու կազմակերպել դասախօսութիւններ՝ համագործակցական նիւթերու շուրջ, ինչպէս նաեւ ձեռք առնել ուրիշ միջոցներ՝ դպրոցէն ներս համագործակցականի ի նպաստ քարոզութիւն ընելու համար:

4.— Աշակերտները կրնան կազմակերպել արտադրական համագործակցական մը՝ արտադրելու եւ ծախելու համար զանազան առարկաներ (գիրքեր կազմել, խաղալիքներ շինել, ձեռական աշխատանքներ — այլոռ եւն.):

5.— Հաստատել խնայողական եւ փոխատուութեան սնտուկներ, որոնք տղաքը պիտի վարժեցնեն մանր գումարներ խնայելու: Նման վարկային համագործակցականները կրնան կապ ունենալ աշակերտական արտադրական համագործակցականի մը հետ, եւ կամ կինան ձուլուիլ անոր մէջ:

6.— Հաւաքել վայրի պտուղներ եւ օգտակար խոտեր, պտղատու ծառեր աճեցնել, բանջարեղէններ տնկել ու մեղու բուծանել:

7.— Ի վերջոյ, աշակերտական համագործակցականները կրնան ապահովագրական համագործակցականներու ձեւը եւս առնել՝ փոխադարձ հովանաւորութեան համար:

Ասոր համար անհրաժեշտ են աւելի լայն միջոցներ, զորս կարելի է հայթայթել հրապարակային բանախօսութեանց, թատերական ներկայացումներու եւ զանազան հանդէսութեանց առիթով:

Ամէն մէկ աշակերտական համագործակցական կը հիմնուի հետեւեալ սկզբունքին վրայ.— Անոնց նպատակը միեւնոյնն է, ինչպէս եւ ամէն մէկ այլ համագործակցականի, այսինքն՝ իր անդամներուն վիճակը որքան կարելի է բարելաւել: Եւ որովհետեւ աշակերտական համագործակցականը, ամէն բանէ առաջ, դաստիարակչական միջոց մըն է, նիւթական յաջողութիւնները կը պատկանին երկրորդական նպատակներու, հետեւաբար, պէտք է զբաղին միայն այնքան որ չվնասեն իրենց դպրոցական զբաղումներուն:

Աշակերտական համագործակցականի մը կազմութեան ու գործունէութեան մէջ իրաւական տեսակէտով կարգ մը դժուարութիւններ կը ծագին, տրուած ըլլալով որ իր բոլոր անդամները անչափահասներ են: Այս դժուարութիւնները կարելի է հարթել եթէ դպրոցը կամ ծնողական ժողովը իշխանութեանց առջեւ առանձինն զայն ներկայացնելու պաշտօնն ու համապատասխան բոլոր պարտաւորութիւնները: Բայց այնպիսի չափով մը որ երիտասարդ համագործակիցներու գործունէութեան ազատութիւնը չը սահմանափակուի:

Եւ որպէսզի համագործակցականին գործունէութեան ուղղութիւնը ցոյց տրուի եւ զայն կառավարելու գործը օժտուի անհրաժեշտ խորհուրդներով, ուսուցչական մարմինէն անդամ մը կը մտնէ սովորաբար, վարչական կամ քննիչ մարմնին մէջ:

Համագործակցականին անդամ կրնան ընդունուիլ բոլոր աշակերտները, բացի վարի կարգերու աշակերտներէն ու անոնցմէ, զորս անբաղձալի կը նկատէ ընդհանուր ժողովը: Սակայն, այն պարագային երբ համագործակցականը տնտեսագիտողական ընկերակցութեան մը գործունէութիւնը ցոյց կուտայ, բոլորը կրնան անոր անդամները ըլլալ:

Աշակերտական բոլոր համագործակցականներու դրամագլուխը պէտք է գոյանայ անդամատուրքերէ եւ մասամբ յաւելումներէ: Եթէ նիւթական որ եւ է դժուարութիւն ծագի, դպրոցը պէտք է օժանդակէ:

Հակառակ անոր որ համագործակցականը դաստիարակչական ունեցական մեծ օգուտ ունի աշակերտներուն, միայն քանի մը երկիրներու մէջ է որ գոյութիւն ունին աշակերտական կատարեալ համագործակցականներ: Այն երկիրները, որ համագործակցական շարժման գլուխը կը գտնուին, քիչ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են աշակերտական մասնաւոր համագործակցականներու մասին: Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ շատ քիչ աշակերտական համագործակցականներ կան:

Ընդհակառակն, երկիրներու մէջ, որոնք համագործակցական գետնի վրայ այնքան լաւ կազմակերպուած չեն, ինչպէս՝ Ֆրանսա, Լեհաստան, Լիթուանիա, Ռումանիա, Իտալիա եւն., նման համագործակցականները ընդհանուր ցանկութեան առարկայ են եւ հոս ու հոն օրինակ կը դառնան, նոյն իսկ այն ազգերուն, որոնք համագործակցական տեսակէտով աւելի բարձր կը մնան: Առաջին ակնարկով հակասական թուող այս վիճակը կը բացատրուի այն իրողութեամբ որ, Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ դպրոցական գործը լաւ կարգաւորուած է, ազգային կրթութեան համար պետութիւնը մեծ գումարներ կը յատկացնէ, ու նաեւ՝ տղաքը շատ ազատ ժամանակ չունին, որովհետեւ կամ աւելի կ՚ուսանին եւ կամ մարզանքով կը պարապին:

Աշակերտական համագործակցականներու նախատիպարը երեւան եկաւ 1881ին, երբ Գ. Քովէ Փարիզի մէջ կազմակերպեց 19րդ թաղամասի աշակերտական ինքնօգնութեան ընկերութիւնը: Անիկա տեսակ մը խնայողական – ապահովագրական համագործակցական մըն է ու մինչեւ այսօր գոյութիւն ունի: Պատերազմէն առաջ միեւնոյն համագործակցականը ունէր 6720 անդամներ (աշակերտներ), իսկ իր ամբողջ դրամագլուխը կը հասնէր 690,000 ֆրանքի, ինչ որ նշանակելի գումար մըն է, երբ նկատի առնուի թէ անոր անդամները աղքատ աշակերտներ էին: Դրամագլուխը կը կազմուի շաբաթավճարներէ՝ (10 սանթիմ): Ապահովագրեալ գումարները կը վճարուին հիւանդութեան կամ մահուան պարագաներուն:

Փրոֆ. Վ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ

Օ. ԳՈԼՏՍՈՒԻՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

—•—

Լոնտոնի մէջ անցեալ շաբթու լոյս տեսաւ Օլիվըր Գոլտուինի նոր գիրքը. Unborn son: Ընկերային, քաղաքական եւ փիլիսոփայական տեսութիւններու ամբողջութիւն մը, զոր Նամակի ձեւով կը հրամցնէ «իր զաւկին որ չէ ծնած»:

Առանձին յօդուածով մը պիտի տանք գրքին ամփոփումը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

—•—

Գանիէօ — Քաշանի «Յառաջդիմասէր» Միութիւնը անցեալ կիրակի դասախօսութիւն մը սարքած էր, որուն հրաւիրուած էր ծանօթ բժիշկ Գ. Կ. Բասմաջեան, խօսելու հայկ. դրամներու մասին:

Բուն նիւթին անցնելէ առաջ, յարգելի դասախօսը ներկաներուն բացատրեց նախ դրամագիտութեան կարեւորութիւնը, ըսելով. «Ազգերու պատմութիւնը զօրաւոր հիմերու վրայ բարձրացնելու համար՝ գիմացկուն ժայռեր պէտք են, պատմութեան իւրաքանչիւր շրջանին համար՝ ժամանակակից, ականատես, ստուգապատում եւ խօսուն վկաներ պէտք են: Այս խօսուն վկաները՝ ժայռերու վրայ, բերդերու ճակատը, եկեղեցիներու պատերուն վրայ դրոշմուած արձանագրութիւններ են, որոնց պակասը կը լրացնեն եւ անոնց ճշմարտութիւնը կը հաստատեն դրամները»:

Ըստ Գ. Բասմաջեանի, հայկական դրամագիտութեան առարկաները կը կազմեն այն դրամները որոնք հայերէն տառերով գրուած ըլլան կամ ոչ, կամ թէ Հայաստանի մէջ եւ կամ օտար երկիրներ տպուած ըլլան անոնք, բաւ է որ «Հայաստան»ի եւ կամ հայ քաղաքի անունը կրեն:

Ըստ այնմ «հայկական» կոչուած դրամները կը բաժնէ տասներեք որոշ շրջաններու, հետեւելով Հայաստանի տիրապետող ազգերու թողած հետքերուն:

1.— ՆԱԽԱՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (Ն. Ք. 519 – Ց. Ք. 414): Այս շրջանին կը պատկանին հայ գիրերու գիւտէն առաջ գոյութիւն ունեցող դրամները որոնց կարեւորները կը վերաբերին Մեծն Տիգրանի (Ն. Ք. 94 – 54) եւ յաջորդ Արտաւազդ Բ.ի (Ն. Ք. 54 – 34): Ասոնք կը կրեն Արքային Տիգրանայ, Արքայից Արքային Տիգրանայ Արքայից Արքային Արտաւազդայ յունարէն արձանագրութիւնները: Ասոնց յաջորդներէն ուշագրաւ են Տիգրան Գ.ի (Ն. Ք. 12–5 եւ Ն. Ք. 2–Ց. Ք. 1) դրամները Արքային Մեծի Տիգրանայ յունասիրի մակագրութեամբ: Տիգրան Դ.ի մէկ ուրիշ դրամին վրայ քանդակուած կ՚երեւան ինքը եւ դահակից քոյրը Երատոյ, Թագաւորաց թագաւորին Տիգրանայ արձանագրութեամբ:

2.— ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (414 – 1187), այս շրջանը կ՚ընդգրկէ գրոց գիւտէն մինչեւ Ռուբինեան հարստութեան հաստատման ժամանակը: Բայց հայ դրամագիտութեան համար մեծ նշանակութիւն չունի, վասնզի չկան հայատառ դրամներ: Այս շրջանին սկիզբներն ինկող Հայոց Արշակունիները լոկ անուանական թագաւորներ էին, եւ Հայերը հաւանաբար դրամ տպելու իրաւունք չունէին ոչ պարսիկ Արշակունեաց եւ ոչ Սասանեանց օրով եւ միայն տուրք տալով ապրելու իրաւունք ունէին: Քանի մը հետքեր կան որոնք հետաքրքրական են մասնագէտներու միայն:

3.— ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (69 – 183), Հռոմէական տիրապետութեան շրջանէն մնացած լատինատառ եւ լատինական դրամներն են որ կը մտնեն այս շրջանին մէջ, երբ Հայաստան կռուախնձոր դարձած էր արեւմուտքի եւ արեւելքի միջեւ: Շրջանիս դրամներէն կարեւորներէն են դրամները Մարկոս Անտոնիոսի, որ գերելով Արտաւազդ Բ.ը (Ն. Ք. 54–34) նուէր տարաւ սիրուհիին, Եգիպտոսի Կղէոպատրա թագուհիին: Կղէոպատրա Արտաւազդի գլուխը կտրելով ղրկեց Պարթեւներու ղրկեց. այս առթիւ տպուած դրամներուն վրայ գրուած են Անտոնիոս, Հայաստան նուաճեալ, իսկ միւս կողմը Կղէոպատրայի թագուհւոյ, արքայական որդւոց եւ թագաւորաց: Բազմաթիւ դրամներ ծանօթ են Գերմանիկոսի, Տրայիանոսի, Լուկիոս Վերոսի եւ ուրիշներու անուններով, որոնք խորհրդանիշերով ու մակագրութիւններով Հայաստանը պարտուած եւ նուաճուած կը ներկայացնեն: Անտոնիոս Պիոսի դրամին վրայ գրուած է. Թագաւոր Հայոց, տուեալ վնռով ծերակուտի:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (273—627).— Հոս կը մտնէ պարսկական տիրապետութեան ժամանակաշրջանը: Բացարձակ կերպով կարելի չէ ըսել թէ այս շրջանէն Հայաստանի անունով դրամ կայ: Ոմանք,— ինչպէս Մորտման,— դրամներու վրայ Սասանեան տառերով դրոշմուած արմ եւ արմն արձանագրութեան մէջ Արմենիա անունը կ՚ուզեն տեսնել, բայց վիճելի է: Ուշագրութեան արժանի է Յազկերտ Ա.ի (399 – 420) որդի Շապուհի մէկ դրամը որ թուական ունի առանց երկրի անուան յիշատակութեան: Այս Շապուհ 416ին բազմած է Հայոց գահին վրայ իբրեւ թագաւոր: Հօրը մեռնելէն յետոյ թէեւ Պարսկաստան փութաց հայրենի գահը ձեռք ձգելու, բայց անյաջողութեան մատնուեցաւ եւ սպաննուեցաւ (420): Ուստի այս թուականներուն Շապուհի անունով տպուած դրամները ամենայն հաւանականութեամբ Հայաստանի կը պատկանին.

5.— ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (582 – 1341).— Հոս կը մտնեն բիւզանդական կայսրերու կողմէ Հայաստանի այլ եւ այլ քաղաքներուն մէջ տպուած դրամներ, բայց ոչ մէկ դրամ կայ յատկապէս Հայաստանի անունով, թէեւ բիւզանդական գահին վրայ քանեւհինգ հայազգի կայսրեր եւ կայսրուհիներ նստած են:

6.— ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ (661 – 932).— Արաբներու մօտ երեք դարու տիրապետութեան շրջանին տպուած բոլոր դրամներուն վրայ դրոշմուած է Արմենիա անունը, եւ ամէնէն շատ դրամ այս շրջանէն ունինք:

7.— ՄՈՆԿՈԼԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1185 – 1445).— Կը պարունակէ Մոնղոլեան տիրապետութեան ժամանակը: Իլխաններու հարստութեան ուսումնասիրութիւնը Հայաստանի մէջ շատ կարեւորութիւն ունի: Անիի արձանագրութեանց մէջ 5–6 անգամ յիշուած են անոնք: Ոմանք քրիստոնեայ էին, ուրիշներ քրիստոնեայ կիներ ունէին: Արղուն եւ Ղասան Մահմուտ խաներու դրամներուն վրայ արաբերէնով գրուած կը գտնենք Յանուն հօր եւ որդւոյ եւ հոգւոյն սրբոյ, քովն ալ խաչ մը: Մոնկոլեան դրամները կը կրեն Կեսարիա, Երզնկա, Սեբաստիա, Գարտու, Արղն, Խլաթ, Խարբերդ եւ Հայաստանի ուրիշ քաղաքներու անուններ, նաեւ հատ մը կայ Արմենիա մակագրութեամբ:

8.— ՓՈՔՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՇՐՋԱՆ (879–1508).— Այն շրջանն է երբ Փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի մէջ այլ եւ այլ փոքրիկ պետութիւններ հաստատուեցան: Անոնց նշանաւորներէն էին Շահի – Արմէնները, Վանի հիւսիսային եւ արեւմտեան կողմերը, ուրին Ջլաթի մէջ տպուած դրամներ, Կարամանները (Գարաման) դրամներ տպած են Երզնկայի, Կեսարիոյ եւ Կարնոյ մէջ: Ղարաղոյունլիները (Գարագոյունլու), որոնց շատ խիզախութիւններ գործեցին, դրամներ ունին տպուած Բիթլիսի, Թաւրիզի [illegible] մէջ եւ այլն: Անոնց ամէնէն [illegible] սոսկալիներէն եղած է Ուզուն – [illegible] սանը, հիմնադիրը Սպիտակոյունեան կոչուած հարստութեան:

9.— ՍԵԼՋՈՒԿԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1192 – 1291).— Իկոնիոյ, Սեբաստիոյ եւ մասամբ Կեսարիոյ շրջաններուն մէջ հաստատուած Սելճուկեան թագերը դրամներ տպած են Սեբաստիոյ մէջ: Ամէնէն կարեւոր սուլթաններէն եղած է Ալաէդդին Քայքոպադ Ա. (1219–1236) եւ Ղայասէդդին Քայխոսրեւ Բ. (1236 – 1246), Հեթում Ա.ի (1226–1270) դաշնակից եղած էր եւ միասին դրամ տպած: Այս դրամներուն մէկ երեսին վրայ կը տեսնուի Հեթում Ա., միւս վրայ նստած է Հեթում թագաւոր Հայոց հայերէն գրութիւնը, իսկ միւս երեսին վրայ արաբերէն լեզուով Մեծազօրն սուլթանն Ալաէդդին Քայքոպադ, [illegible] Քայխոսրեւի, կամ Հաւատքի եւ աշխարհի ապաւէն գերագոյն սուլթան Քայխոսրեւ, որդի Քայքոպադի: Այս դրամները Սիսի մէջ տպուած են

10.— ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1080 – 1489).— Այս շրջանին մէջ կը մտնեն Ռուբինեան հարստութեան ժամանակ Կիլիկիոյ մէջ տպուած հայկական հայատառ դրամները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի անունով յատկապէս տառ օտար դրամներ: Ռուբինեան իշխանապետութեան շրջանէն դրամներ կան միայն Լեւոն Բ.ի անունով. նոյն Լեւոնը ունի նաեւ թագաւոր օծուելէ առթիւ տպած դրամներ: Ասոր յաջորդներէն դրամներ ծանօթ են մեզի Հեթում Ա.ի (1226–1270), Զապէլի հետ, Հեթում Բ.ի (1289–1297), Սմբատի (1297–98), Կոստանդին Ա.ի (1298–99), Լեւոն Գ.ի (1301–1307), Օշինի (1308 – 1320) եւ ուրիշներու անուններով, գրեթէ բոլորն ալ տպուած Սիսի մէջ: Լեւոն Ե.ի (1374 – 1375) մահէն յետոյ Կիպրոսի թագաւորները յափշտակեցին ու չահագործեցին Հայոց թագաւորի տիտղոսը, իրենց դրամներուն վրայ արձանագրելով թագաւոր Երուսաղէմի, Կիպրոսի եւ Հայաստանի: Ասոնք էին Յակոբ Ա., Յովհաննէս Բ., Կարլոտա, Յակոբ Բ., Յակոբ Գ. եւ Կատարինէ Կոռնարօ: Կոռնարօ թագուհին, որ մեռաւ Ազոլոյի (Իտալիա) մէջ, մինչեւ իր կեանքին մէջ ու տապանաքարին վրայ Հայոց թագուհի արձանագրուած է:

11.— ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ.— Այս շրջանէն Վրաց Թամար թագուհիին օրով Հայաստանի (Մեծ Հայքի) կառավարիչ հայազգի Զաքարէ եւ Իւանէ եղբայրները Անիի արձանագրութիւններէն մէկին մէջ իրենք զիրենք Հայոց թագաւորներ կոչած են, իսկ Էջմիածնի մէկ ձեռագիր յիշատակարանի մէջ անոնց տրուած է Կենարոս (կասըր)՝ տիտղոսը: Այս շրջանէն դրամ չկայ:

12.— ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՇՐՋԱՆ (1512 – 1823).— Սուլթան Սէլիմ Ա., առաջին անգամ տիրած է Հայաստանի, իսկ Սուլթան Մուսթաֆա Ա. (?) 1823

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (2)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» • «««««

1.— ԳՐԱԿԱՆ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔ ՄԸ

Սերունդին ուրիշ ներկայացուցիչներուն մօտ, ապերախտ մոռացում հայրենի աւանդութիւններու, մարդկային նուիրական կապերու նոյն իսկ: Իսկ մեծ մասը յուսահատ՝ հայութեան ճակատագրէն:

Նարդունի քաջութիւնն ու ինքնատպութիւնն ունի մեր երեսին. պոռալու ճշմարտութիւնները, որքան ալ անոնք դառն ըլլան: Այս յանդգնութիւնը կ՚արտայայտէ ան իր իսկ անձին ու ներքին եսին հանդէպ: Եթէ երէկ նախապաշարուած էր ու տկարութիւններ ունէր ինչ որ նոր էր եւ երիտասարդներու կողմէ արտայայտուած, այսօր արդէն բժիշկի մը պէս երեւան կը հանէ իր անտանելիութիւնը, դարձեալ յանուն ճշմարտութեան: Եթէ երէկ լաւատես էր, այսօր աւելի քան յոռետես է ու կը մտածէ արմատական փոփոխութիւններու մասին, որքան որ ներեն մեր ընկերային պայմանները:

Հէքեաթ պատմելով, քերթուածները գրի առնելով երազի եւ երեւակայութեան անձնատուր չէ միայն Նարդունին: Ցեխոտած հոգեբանական աղտակները, որոնք անոր հոգիին մէջ ողբերգութիւններ կը ծնին, արդիւնքն են ազգային նահանջական ոգիին, եւ առ հասարակ այն ֆիզիքական, քաղաքական եւ բարոյական պարտութիւններուն, որոնց ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը: Հայ մշակոյթի արժէքները անպաշտպան լքուելուն գիտակցութիւնն է դարձեալ, որ երիտասարդ գրագէտը կը մղէ խոր արտմութեան: Լեզուին ծայրը անէծքի ու նզովքի բառեր ունի ան, կը զգուշանայ ճիշդ անունովը որակելէ իր հոգեկան դառնութիւնը: Ներկայի այդ դառնութիւնը իր մէջ խեղդել ջանալով է, որ կ՚ոգեկոչէ անցեալ գեղեցկութիւնները, գիւղական խաղաղ երեկոներն ու զուարթ առաւօտները: «Գիւղիս սուգը», զսպուած բառերով, սուգն է հայ ժողովուրդին, որ իր գիւղը չունի, եւ կ՚ողբայ անոր սուգը: Նման զգայութիւններ, —պարտ, ինքնաղիտակցութեան նման պոռթկումներ կը խառնեն ԱմԷՆ բանէ վերը, ՍեՆեակիս աշխարհագրութիւնը եւ Կարօտ եայ յեգուին գրուածքները:

Ունենալէ յետոյ այս գիտակցութիւնը, եւ տեսնելով, որ հայ մշակոյթի արժէքներուն վտանգ կը սպառնայ, իր սերունդին ներկայացուցիչներէն ոմանց հետ, Նարդունի կը մշակէ Հայկական գրականութիւն: Ոգին եւ իմաստը շատ ծանօթ են, անգամ մը եւս թարմացնելու համար մեր միտքերուն մէջ մեր կանխող գրական երկու սերունդներուն պայքարները այդ ուղղութեամբ: Նարդունի մէկն է անոնցմէ, որոնք կը բարձրացնեն գրականութեան եւ արուեստի ջահը: Որքա՞ն արժէքաւոր կը դառնայ գրականութեան միջոցով մշակութային այս պայքարը, երբ մեր շուրջը կը տեսնենք երիտասարդ գրողներ, որոնք արհամարհանք ունին ինչ որ ազգային է կամ հայկական, գրականութիւն, արուեստ եւ մշակոյթի ուրիշ արժէքներ: Երբ մեր կորսուած գիւղին նուիրուած արուեստի էջերը, երգուած խաղաղութիւնն ու կեանքը, մարդոց հոգիներու վերականգնանացումը կը դառնան հեգնանքի առարկայ:

Արտաքին աշխարհի բազմաթիւ անպատեհ պայմաններուն ներգործութեան տակ կազմուած մտաւորական սերունդին մէջ, Նարդունի ինքնատիպ խառնուածք մը ունի, որ կը յայտնուի իր գրական ստեղծագործութեան մէջ, տալով անոր իր կեանքին մեծ չղթան կազմող օղակներուն դրոշմը եւ առանձնայատկութիւնը:

Սեփական այդ դրոշմն ու առանձնայատկութիւնն է, որ առարկայ պիտի դառնայ մեր քննութեան:

Նարդունի գրական ասպարէզ մը կը բոլորէ, հրատարակութեան տալով իր երկրորդ գիրքը Մեղեդիներ, Մեղեդիներ,... (Հրատ. «Յառաջ» մատենաշար թիւ 1): Վեց տարիներ առաջ, 1927ին, Աթէնք, «Նոր Օրէ» տպագրութեամբ լոյս կ՚ընծայէր իր առաջին գիրքը, Այգում եէՖեարեները: 39 էջերով տետրակ մըն էր, համեստ արտաքինով, տպագրական վրիպակներով, որոնք այն ատեն երիտասարդ հեղինակը յուսահատ ըրեր էին: Մուտքի էջէն դատ, կազմ վերնագրով, հատորիկը կը պարունակէր հետեւեալ կտորները, Ցոցիկը բաց, Ես ինչպէս կ՚ուտեմ դեղօր, Աստուածներու ալ պում, Հաբաբին աղբիւրը, Իջի՛ր, իջի՛ր Աստուածուհիս և վերջաբան մը, որուն մէջ կ՚ըսէր թէ «Գանկս փեթակն է իմ մեղուիկներուս, որոնք ծաղկէ ծաղիկ մեղր կը ժողվեն»:

Վեց տարիներու անընդհատ ծաղկահաւաքութեան արդիւնքն է ուրեմն Նոր հատորը, իբրեւ գրական մեղրախորիսխ, ուր ամբարած է հազար հազար ծաղիկներու բեղմնափոշին:

Առաջին հատորէն մինչեւ երկրորդը, ճամբան նոյնն է, արուեստը նոյն, լեզուն ու ոճը գրեթէ նոյն, անշուշտ երկրորդին մէջ աւելի կատարեալ, աւելի մշակուած եւ նուազ երկչոտ, աւելի գիտուն ու ինքնավստահ, գեղեցկութեան աւելի երկրպագու:

Մանկութեան, պատանեկութեան ու երիտասարդութեան երազները կախեր էր ալպոմին մէջ նորէն, բնութեան սիրահար, նորէն գինով՝ հի՛ն, երջանիկ հեթանոսական դարերու տեսիլներով:

Նոր հատորը հասունցած պտուղի մը գեղեցկութեամբ կը ներկայանայ: Գեղեցիկ տպագրութեան, խնամուած արտաքին, որուն ներքին ալ նոյնքան գրաւչութեան առարկայ դարձեր է:

2.— ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ

Նարդունիի գրականութիւնը Արեւելք կը բուրէ: Արեւելեան բնութիւնը, արեւելեան զգայապաշտութիւնը եւ արեւելքի խորհուրդն ու իմաստութիւնը իր քով բերելով, ներդաշնակութիւն մը կը կազմեն: Քառասուն ծաղիկներու հիւթովն ու բոյրովը մորուած, բազմաթիւ պտուղներէն քամուած բարի ըմպելին է, որ խմողը կը գինովցնէ, տեսիլներու կը մղէ ու կը զգացնէ, անոր քաղցրութեան տարիճան ջերմութիւն կուտայ եւ անոր փոխադրէ իրա՛ւ արեւելք, մարդկութեան եւ մշակոյթի քաղաքակրթութեան օրրանը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...ն դրամ մը տպած է Հայաստանի ...

...ՆՈՐ ԿԱՄ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ...— Այս շրջանին մէջ կը ժողովուրդին եւ յաջորդ տարիներուն ... թղթադրամները նախ Անդրկովկասեան Դաշնակցային կառավարութեան (Հայերէն, վրացերէն եւ ... թուրքերէն), եւ յետոյ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան ...

... դասախօսութենէն յետոյ Գ. ... տեսակներէն ներկաներուն ցոյց տուաւ ... դրամներուն պատկերները, ինչպէս նաեւ Ռուբէնեան շրջանի ... դրամները որոնք մեծ հետաքրքրութիւն եւ ոգեւորութիւն ներշնչեցին:

... — Քաշանջեանները անձկութեամբ պիտի սպասեն կրկին անգամ Բասմաջեանը, ինչպէս խոստացաւ ինք:

Ց. ԱՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Նոր բաղնիք

\>>>·<<<

Երեւանէն կը գրեն Պրոլետարի — ... կ'աւարտի Երեւանի քաղաքային բաղնիքին շինութիւնը: Այս բաղնիքին մէջ օրը 6000 հոգի պիտի լուացուին ... Մինչեւ լրիւ ... օրը 3700 հոգի:

Բաղնիքը կը շինուի շուէտական ձեւով: Պիտի ունենայ 174 թիւ լոգարան եւ 10 թիւ Շարկօ ջրցող: Շէնքին ընդարձակութիւնն է 42,000 խոր. ... Բաղնիքին կից պիտի բացուի ... լուացարան մը, ուր ... օրուան ընթացքին պիտի լուացուի 500 քիլօ ճերմակեղէն: Բաղնիքին շինութեան վրայ պիտի ծախսուի 2.5 միլիոն ռուբլի.

Բաղնիքին առաջին մասը ... պիտի յանձնուի նոյեմբերի ... Միւս մասը, որուն մէջ պիտի ... ընդարձակ աւազան մը լողալու համար եւ 3 մեծ բաժանումներ ճերմակեղէնի համար, կ'աւարտի գալ ... մէջ:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

\>>>·<<<

Թիֆլիզի պետական հայ Դրամաթիք թատրոնը սկսաւ իր եղանակը, ներկայացնելով (28 հոկտ.) Փօղոսեանի ... թատերախաղը:

Թատրոնին ընդհ. ղեկավարութիւնը յանձնուած է Սաշա Ցարութիւնեանի: ... գլխաւոր բեմավար եւ գեղարուեստական բաժնի վարիչ՝ Ս. Քալանթարեան: Փոխ — բեմավար՝ Ա. Ա... Որոշ թատերախաղերու բեմադրութեան համար երբեմն պիտի հրաւիրուի ժողովրդական դերասան ...

Թատերախումբը զօրացնելու համար, հրաւիրուած են Դաւիթ Մալեան (Երեւանէն), Իպարեկյա Դանդաս (Բոռ...), Հ. Ալլահվերդեան (Բաքու), Կողոռյա (Թոստովէն):

Անցեալ տարուան խաղացանկէն ... պիտի ներկայացուին Ֆաուստին շող (Դեմիրճեան), Արիւնոտ ... (Բաղդասարեան), Արեւմտեան կախ է (Վիշնեւսկի), Երազ (Փօղոսեան), Սալդէ (Սամ...), Խնտրվենցիա (Սլավէն),— ... վերջին երկուքը նոր կը պատրաստուին.

Խաղացանկին մէջ հայ հեղինակներու նոր գործեր մտցնելու նպատակով, տնօրէնութիւնը յանձնութեան պատուէր Գ. Զախրեանի Առանց հայրենիքի, Սուրեանի Սեւան – Զանգի, Փօղոսեանի Ազօրինի թատերախաղերը:

Պիտի բեմադրուի նաեւ դասական թատերախաղ մը. Թատերախաղերու Մոսկուայի այս տարուան մրցանակը շահած գործերը եւս պիտի աւելցուին խաղացանկին մէջ:

Անցած տարի թատրոնին կից գոյութիւն ունէր Գեղարուեստական Խորհուրդ, որուն անդամներուն թիւը 25ի կը հասնէր, թէեւ երբեք կարելի չէր գանոնք ժողովի բերել՝ գործնական որեւէ աշխատանք կատարելու համար: Այս տարի կազմուեցաւ Գեղարուեստական խումբ մը, 7 հոգինոց:

Ներկայացումները տեղի պիտի ունենան շաբաթը մէկ անգամ Ռուսթավելի թատրոնին մէջ, եւ մէկ անգամ Կարմիր Բանակի Տան մէջ: Շաբաթը մէկ մէկ անգամ ալ՝ Վորոշիլովի ակումբին, Բերիայի սրահին մէջ:

Ամառը պիտի տրուին 16 ներկայացումներ:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

— :•: —

Նոյեմբեր 29ին Երեւանի մէջ պիտի բացուի կերպարուեստի ցուցահանդէս մը, որ պիտի ներկայացնէ Հայաստանի 13 տարուան նուաճումները քանդակագործութեան, արձանագործութեան, եւն.:

Իսկ գալ տարի, գարնան, նոյն ցուցահանդէսը պիտի կրկնուի Թիֆլիսի եւ Բագուի մէջ, ներկայացնելու համար Հայաստանի արուեստի նուաճումները հարեւան ժողովուրդներուն: Նոյնպէս նոյն ցուցահանդէսը Մոսկուայի մէջ, երբ պիտի հրատարակուի նաեւ պատկերազարդ ցուցակը ներկայացուած գործերուն:

Ցուցահանդէսի յանձնախումբը կազմուած է հետեւեալ անձերէն.— Լ. Արիսեան, Ա. Սարգսեան, Հ. Գիւլիքեօխվեան, Դ. Սիմոնեան, Ե. Զաբենց, Ալազան, Վշտունի, Մ. Սարեան, Փ. Թերլէմէզեան, Ե. Աճէմեան, Վ. Նորենց, Մ. Արուտչեան, Ռ. Դրամբեան, ակադեմիկոս Թամանեան, Գ. Քոչար:

Կազմակերպիչ մարմինը՝ Ա. Սարգսեան, Ռ. Դրամբեան, Ս. Թարեան, Ա. Ահարոնեան:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Թեթեւ արդիւնաբերութեան գործավարութեան Հայաստանի լիազօր Թոփչեանի, Հայաստանի Գերագոյն Դատարանի նախագահ Գ. Ղարիբջանեանի, ծանր արդիւնաբերութեան գործավարութեան Հայաստանի փոխ լիազօր Ա. Զոհրաբեանի տեղ, նոյն կարգով, պաշտօնի կոչուեցան Բ. Գրիգորեան, Ա. Քէթիկեան, Շամչեան:

ԽՄԵԼՈՒ ՋՈՒՐ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻՆ

Ճարտարագէտ – երկրաբան Կարապետեան զեկոյց մը տուաւ վերջերս պատկան մարմնին՝ Լէնինականի նոր ջրմուղի շինութեան հարցին մասին:

Ըստ Կարապետեանի, Ղազանչիի աղբիւրները պէտք է համարել ամէնէն յարմարը օգտագործելու համար ջրմուղին: Ղազանչիի աղբիւրներուն ջուրը Երեւանի ջուրէն գէշ չէ: Այդ աղբիւրներուն ջուրի քանակը օրական կը հաշուուի մօտաւորապէս 10 միլիոն դոյլ: Ջերմութիւնը 4 աստիճան է: Շատ դիւրին է բանել ու հաւաքել Ղազանչիի ակունքին ջուրերը եւ տանիլ ջրմուղին անհրաժեշտ ճնշումը: Ղազանչիի ջուրերուն օգտագործելը կը դժուարանայ միայն այն պատճառով որ պէտք է Ղազանի գիւղը տեղահան ընել: Այնպէս որ կը մտածուի գտնել ջուրերն օգտագործելու ուրիշ եղանակ մը:

ՏԷՐՍԻՄԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ

Թուրք հրամանատարին ազդարարութիւնը

ԽՄԲ.— Վերջերս արաբական եւ ֆրանսական աղբիւրներէ հաղորդեցինք թէ Տէրսիմը ապստամբած է, ծանր կորուստներ պատճառելով թրքական բանակին:

Պէյրութի «Ազդակ»ը (27 հոկտ.) ձեռք անցուցած է լատինատառ թուրքերէն յայտարարութիւն մը, ստորագրուած՝ 7րդ զօրաբանակի հրամանատար Քէնան փաշայի կողմէ եւ ուղղուած Տէրսիմի ժողովուրդին: Ահաւասիկ այդ յայտարարութիւնը, որ բաւական պերճախօս է.—

Տէրսիմի թանկագին թուրք հայրենակիցներ,

Դուք այս պետութեան, թուրք հանրապետութեան հին եւ շատ յարգի հպատակներն էք: Կառավարութիւնը միշտ լաւ աչքով նայած է ձեզի: Խօզաթ (Տէրսիմի շրջան) եկող բանակը Տէրսիմցիներուն դէմ ոչ մէկ գործողութեան պիտի ձեռնարկէ: Գիտէք որ բանակը ամէն տարի ռազմափորձեր կ'ընէ. այս տարի ալ որոշեցինք այդ ռազմափորձերը կատարել Տէրսիմի շրջաններուն մէջ, նախ մեր զինուորներն ու Տէրսիմցիները իրարու ծանօթացնելու եւ յետոյ Տէրսիմի աղքատ ժողովուրդը հարստացնելու համար, որովհետեւ զինուորները իրենց ուտելիքը առնէ հայթայթելով բաւական դրամ պիտի ձգեն:

Ռազմափորձերը պիտի կատարուին Տէրսիմի մէջ: Բաւական փորձեր ըրին զինուորները այս կողմերը գալէն վերջ, ոչ ոք վնասուեցաւ: Սակայն կարգ մը չարամիտներ սուտ տարաձայնութիւններով կը վախցնեն ժողովուրդը: Լաչինի ժողովուրդին դէմ զինուորներու բրած շարժումը լոկ աշիրէթի մը կողմէ Թըղթատարի վրայ կատարուած յարձակման եւ պետութեան միւտիրն ու ժանտարմաները սպաննելու յանդգնութեան համար է: Նման շարժում մը կը նշանակէ պետութեան դէմ ապստամբութիւն, որով Աստուծոյ հրամանն է անոնց պատժումը: Ուրեմն այդ պատիժը անոնց գլխին եկաւ Աստուծոյ կողմէ: Քօլուշագրի մէջ ալ պզտիկ շարժում մը ըրին, սակայն հոն ոչ ոք սպաննուեցաւ, որովհետեւ զինուորին հանդէպ հնազանդութիւն ցոյց տուին: Եթէ Լաչինցիները զինուորին գիւղ մտած ատեն զէնք չպարպէին, այդ ջարդերուն պիտի չենթարկուէին:

Նորէն կը յայտարարեմ Տէրսիմցի հայրենակիցներուս, խօսքս լաւ մտիկ ըրէք. զինուորը ոչ մէկ աշիրէթին պիտի չդպի, ամէն մարդ իր գիւղին մէջ, իր գործին գլուխը թող գտնուի եւ պետութեան հանդէպ հաւատարմութիւն եւ հնազանդութիւն ցոյց տայ: Իսկ հակառակ այս թելադրութիւններուս, եթէ ո եւ է մարդ կամ աշիրէթ զինուորին դէմ ձեռք վերցնէ, այն ատեն պիտի պատժուին այդ աշիրէթները եւ իրենց գիւղերը պիտի բնաջնջուին: Անոնք պիտի ողջան վերջը:

Հետեւաբար, եթէ զինուորի եւ պաշտօնեաներու չդպիք, ձեզի բան մը պիտի չըլլայ: Մի վախնաք: Վերադարձէք ձեր գիւղերը: Ձեր գործերուն եւ ձեր տղաքներուն քով եկէք: Մի մոռնաք որ Պահթիարցի Եուսուֆի եւ իր ընկերներուն գիւղերը ամբակոծուեցան եւ բնաջնջուեցան, որովհետեւ անոնք Սիւրի Գապա ձորին մէջ զինուորներու դէմ թակարդ լարած էին: Կը յանձնարարեմ ձեզի որ զգուշանաք նման արարքներէ: Մի հաւատաք խառնակիչներու խօսքերուն, դուք բոլորդ ալ իմ եւ մեր պետութեան հարազատ զաւակներն էք: Բարեւներս բոլոր Տէրսիմցիներուն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

⁂ Մշակոյթի պատմութեան կաճառին քրդական բաժնին կողմէ դեկտեմբերին, Երեւանի մէջ, պիտի բացուի քրդագէտներու համագումար մը, ուր պիտի քննուին քրդական լեզուին եւ այբուբենին կապուած կարեւոր հարցեր:

⁂ Կրթական գործավարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Հայաստանի մէջ դեռ կան 60.387 հոգի որ գրել – կարդալ չեն գիտեր, 50.470 հոգի, որ նոր սորվիլ սկսած են (ԹԵրբ), ասոնց հարիւրին 60ը կը կազմեն կիները.

⁂ Հոկտեմբեր 9ին եւ 10ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մրցում մը Մոսկուայի եւ Երեւանի խումբերուն միջեւ: Առաջին օրը Երեւան յաղթեց 0ի դէմ 1 նշանակէտով: Երկրորդ օրը 2 կողմերը մնացին հաւասար, 2ի դէմ 2:

⁂ Հոկտեմբեր 6ին ձիւն տեղաց Բասարգեչարի շրջանին մէջ: Ձիւնին թանձրութիւնը կը հասնի 15 սանթիմեթրի, իսկ լեռնային մասերուն մէջ՝ կէս մէթրի

⁂ Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ թատերական խորհրդակցութիւն մը, ուր տեւեց 3 օր: Այս առթիւ որոշուեցաւ մնայուն թատրոն հիմնել Ղափանի, Դիլիջանի եւ Գորիսի մէջ:

⁂ Գործնական հանքաբանութեան հաստատութեան հայկական բաժանումը սկսաւ Ազարակի արճճային հանքերու քիմիական քննութեան: Այս գործին յատկացուած է 5 հազար ռուբլի վարկ:

Զ. Ո. Մ.

Դասախօսութիւններ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը, որ քանի մը տարիէ ի վեր, ձմեռնային եղանակին, շաբաթական դասախօսութիւններ կուտար եւ նոյն ատեն մէկ ժամ շարժանկարի ժապաւէն մը կը ներկայացնէր, յառաջիկայ հինգշաբթի կը վերսկսի դասախօսութեանց նոր ծրագիրով մը:

Պատրաստուած ծրագիրը կը ներկայացնենք այստեղ, գաղափար մը տալու համար նիւթերու զանազանութեան մասին.—

1.— Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքէն տպաւորութիւններ (Շահխաթունի):

2.— Հայոց լեզուն (Ե. Տ. Անդրէասեան).

3.— Հայ գրականութիւնը (Ա. Զօպանեան):

4.— Հայ երաժշտութիւնը (Ա. Պարթեւեան):

5.— Հայ թատրոնը (Ն. Պէշիկթաշլեան):

6.— Գրական օտար դէմքեր (օր. Ա. Թորոսեան):

7.— Ժամանակակից գրագէտներ (Մ. Պարսամեան):

8.— Բժշկական եւ առողջապահական նիւթեր (Տօքթ. Քէշիշեան):

9.— Մանուկներու առողջապահութիւն (Տօքթ. Շ. Այվազեան):

10.— Ի՞նչ է բժշկութիւնը (Տօքթ. Լ. Գրիգորեան):

11.— Արդի Թուրքիան (Հրանտ Սամուէլ):

12.— Քաղաքակրթութեան պատմութիւնը (Ա. Խանէտանեան):

13.— Հայ Ազգ. Սահմանադրութիւնը եւ իր պատմութիւնը (Արամ Անտոնեան):

4.— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը (Ս. Վրացեան).

5.— Ռամկ. Ազատ. կուսակցութիւնը (Հրաչ Երուանդ):

6.— Միջազգային քաղաքական կուսակցութիւնները (Ս. Սասունի):

17.— Մարդուն քաղաքական իրաւունքները (Ս. Քարեան):

18.— Պետութիւն եւ կառավարութիւն (Մ. Ոսկերչեան):

19.— Զ. Ո. Միութեան ազարակը (Գ. Փափազեան):

20.— Աշխարհագրութիւն արդի Հայաստանի (Ց. Պալքեսեան):

21.— Հայոց ֆնական պատմութիւնը (Կ. Ց. Բասմաջեան):

22.— Արդի մանկավարժութիւնը (Ա. Խանէտանեան):

Այս դասախօսութիւններէն դուրս, տեղի պիտի ունենան նաեւ զեկոյցներ այժմէական հարցերու մասին, վիճաբանութիւններ ազգային խնդիրներու մասին:

Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան ամէն հինգշաբթի երեկոյ Ֆլորիայի վերնայարկը, *ժամը 9ին:*

Տեղեկատու

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

\>>>·<<<

«Մշակ» (անկուսակցական) կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— «Մ. Քէմալ պէտք եղած ներքին բարենորոգումները կատարելէվերջուրիշ կարեւոր աշխատանքի լծուած է:

Քէմալական վարիչները Թուրքիոյ ամայի ու դատարկ հողամասերը եկուորներով եւ գաղթականներով լեցընելու համար սկսած են փրոփականտ մղել Թուրքիայէն դուրս ապրող եւ դարերէ ի վեր իրենց տնտեսութիւնը հաստատող թուրք – թաթար արենակից տարրերուն մէջ, զանոնք Անատոլու եւ Արեւելեան Նահանգները բնակեցնելու համար:

Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Եուգոսլաւիոյ եւ նոյն իսկ խորհրդային Ռուսաստանի մէջ հանգիստ ու խաղաղ ապրող Թուրքեր, շնորհիւ քէմալական գործակալներու փրոփականտին, ըսկսած են գաղթել Թուրքիա: Դեռ վերջերս Տօպրուճայէն — Ռումանիա — բաւական համրանք ներկայացնող խումբեր տեղաւորուեցան ու կը տեղաւորուին Անատոլու, իսկ Մուշի դաշտին մէջ ալ 100,000 նոր գաղթականներու տեղաւորման խօսքերը կ'ընէ «Սօն Փօսթա»:

Մեր դարաւոր թշնամին՝ Թուրքը, օտար երկիրներու մէջ ապրող իր արենակիցները կորուստէ, օտարացումէ եւ ուծացումէ փրկելու եւ Թուրքիոյ ներկայ ցանցառ բնակչութիւնը խտացնելու համար, ամէն զոհողութիւն ստանձնած է:

Գաղթը որ լուրկ մնջիկ տեղի կ'ունենայ, ոչ արդիւնք է հարստահարութեան, ջարդի եւ կողոպուտի, եւ ոչ ալ հալածանքի եւ բռնութեան: Քէմալ ներգաղթի մէջ խտրութիւն չի դներ: Ոչ *սոցիալիստական*, եւ ոչ ալ *մարքսիստական* սնոտի սկզբունքներ եւ վարդապետութիւններ կը փնտռէ: Մէկ նշանաբան ունի եւ մէկ բան կը ճանչնայ — դէպի Թուրքիա, դէպի մայր հայրենիք:

Եթէ Թուրքիոյ պէս աղքատ, եթէ Թուրքիոյ պէս տկար կառավարութիւն մը կրնայ աշխարհի չորս ծայրերէն թուրք հայրենակիցներ հաւաքել, հայրենակիցներ որոնք խաղաղ կ'ապրին զիրենք հիւրասիրող երկիրներու մէջ եւ ունին իրենց տնտեսութիւնն ալ, եթէ քայքայուած Թուրքիա մը կրնայ մէկ անգամէն հարիւր հազար գաղթականներ տեղաւորել, բառ «Սօն Փօսթա»յի, ինչո՞ւ համար խորհ. Ռուսաստանի նման հսկայ, հարուստ պետութիւն մը չպիտի կրնար խորհ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ տեղաւորել գոնէ տարին հազար գաղթական Հայեր, որոնք անտուն, անհայրենիք կը թափառին:

Քէմալի գործակալները երկրէ երկիր թափառելով կը ջանան համոզել բազմութիւնները որ Թուրքիա վերադառնան, մինչ տասնեակ հազարներով Հայեր աչքերնին հայրենիքին յառած, կը սպասեն որ հայրենիքին դռները բացուին իրենց առջեւ:

Եթէ մեր դարաւոր թշնամին կը հասկնայ ներգաղթին իմաստն ու նշանակութիւնը, եթէ մեր թշնամին կրնայ կշռել օտար երկիրներէ եկած գաղթական բազմութիւններու արժէքն ու իմաստը, պատճառ չկայ որ խորհրդահայ վարիչները չտեսնեն ու գնահատեն արտասահման ապրող տասնեակ հազարաւոր հայ մտաւորականներն ու արհեստաւորները, որոնց ներկայութիւնը պիտի բարձրացնէ երկրին արհեստն ու արուեստը տնտեսութեան հետ միասին:

Արհամարհելի բաներ չեն գործարաններու կառուցումները, աւաններու եւ գիւղերու հետ: Գնահատելի են ջրաբաշխական եւ ելեկտրական շէնքերն ու ամրոցները, բայց աւելի արժէքաւոր է ներգաղթը ազգի մը գոյութեան եւ ապահովութեան համար:

Առանց հայրենիքի ժողովուրդները կը մեռնին: Եւ գաղութները որ կան արտասահման, անոնք ալ պատմութեան կարգը պիտի անցնին օր մը եթէ չտեղաւորուին մայր հայրենիքին մէջ»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԱՑՔԱՑՈՒՄ ԵՒ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Տէր Հայկազունի արտեւանունքը ... պէս կը ծանրանային աչքերուն վրայ: Զորս ու կէս հազարը չէին ... այլ եւս, կը խորհէր:

Ինքինքը միշտ կը տեսնէր մեռելներուն մէջ իր քովլացած պատարագիչի զգեստներով: Ձէր կասկածեր թէ վերջինը պիտի ըլլայ գիմադրող, ... ալ անոլորմ ըլլայ այս պարագան: Սիրտը սկսաւ կրկին հանդարտիլ: Բայց լեցուած էր մահուան անբացատրելի սպառումով մը, զոր երբեք մինչեւ հիմա չէր զգացած կուրծքին ամէնէն գէշ պահերուն իսկ: ... գիտնալու թէ ինչու, իր հաստ կարմիր մօրուքով խոշոր խաչ մը քահանայական ... վերջին մնաւորութեան ...

Երկու օգնական քահանաներէն մին ... գլուխը երեցատունէն ներս խոթելով կ'աղաչարկէր թէ ժամանակը հասնի Արդէն իսկ որոշեալ ժամը ... անցած էր եւ վտանգ կար որ ... պիտի տեւէ մինչեւ կէս գիշեր: Բայց Տէր Հայկազուն, մէկ խօսքով, չէր կրնար ոտքի իր զիրքէն: Իրեն այնպէս կուգար որ ներքին ոյժ մը արգելք չէր ձգեր զինքը եւ կ'ուզէր արգիլել այս արտասովոր պաշտամունքը: Մարմինք կուգար փրան, տկարութիւնը եւ թալուկը կը սպառնային անկողին ձգել զինքը: Հիւանդ էր, անօթի էր: Արդեօք հրաժարէ՞ր պատարագէն եւ իրեն տեղ ուրիշ մը ընէր զայն: Տէր Հայկազուն կը հասկնար թէ այսօրուան իր այս վիճակը տկարութեան արդիւնք չէր, այլ վախի, եւ տակաւին ուրիշ բանի մը, աննուաղութեան հետեւանք: Բայց վերջապէս ոտքի ելաւ եւ նշանը տուաւ: Դպիր մը տաւ ձողով խաչը թափօրին առջեւէն երթալու համար: Տէր Հայկազուն ձեռնամած եւ կորիգլուխ յամրօրէն կը հետեւէր դպիրներուն եւ սարկաւագներուն: Իր կախ նայուածքը դէպի ներս զարնող այն քահանայական նայուածքն էր, որ՝ ինք թէ իր չուրջ խռնուող ամբոխին չէր ուղղըւած ըսաւ, մինչդեռ ամէն բան կը զիտէր կը դնէր ամենաուր պայծառութեամբ: Տէր Հայկազուն յիսուն քայլէն աւելի չունէր խորան երթալու համար, բայց մէն մի քայլափոխին՝ չո՞րս կողմի ժողովուրդին հոգեկան վիճակը կը մխուէր իրեն մէջ վշտաբեկ ճառագայթումով: Առաւօտեան թմրութիւնը տեղի տուած էր այնկոծ շարժականութեան մը: Մարդկային բնութիւնը այս ժամուն կարծես իր վերապահած ոյժը մէջտեղ հանած էր, եթէ ամեկայն այդ ոյժը առերեւոյթ չէր: Ամէնէն առաջ պզտիկ տղաքը անտանձ ու անդուստ յարաճճի շարժումներ կ'ընէին, կը պառային իրենց բոլոր ուժով, ոտքերնին գետին կը զարնէին, եւ կը պատկէին կը գլորէին հողին վրայ:

ՏԱԳՆԱՊԱԼԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Բայց չափահասները մասամբ հանդարտ կը կենային: Կային ծերեր՝ որոնք անկապակից ինքնուցիկ խօսքեր կ'ընէին, առանց, ինչպէս ատեն մը, պատկառանքով լուռ մնալու: Այդ միջոցին էր անոր որ հոգեւորականը իրենց ձեռքէն անցնելով կ'երթար դէպի խորան: Տէր Հայկազուն, այս վիճակը դիտելով, հասկցաւ թէ ներքին քայքայումը անուաղութեան հետ առաջ գացած էր: Լաւ է — կը մտածէր — որ տասնեակ դաւակները դումարումին չեն գար: Որչափատեն որոնք ամուր կառչին իրենց գործին, ամէն բան կորսուած չէ: Միաժամանակ սակայն այս անդորրիչ մտածումին հետ, աչքերը վեր առաւ եւ երկվայրկեան մը մնաց արձանացած: Ի՞նչ կը նշանակէր ասիկա: Զինեալ մարդիկ երեւցած էին: Առանձինն եւ անջատ խումբերով սակայն ամէն պարագայի մէջ իր եւ Գաբրիէլ Բագրատեանին կամքին հակառակ եկած էին ասոնք: Ո՛վ այս մարդիկը իրենց դիրքերէն հոս դրկած էր: Կիները օրուան առաջին կիսուն թմրութեան յաղթելով, առաւօտեան պաշտօնին համար հագած էին իրենց տօնի զգեստները, գոյնզգոյն կերպասները եւ կը կրէին իրենց դրամական պարդուն զարդեղէնները: Այս ընդհանուր գունաւորութեան մէջ անհեթեթ եղած էին կռուողներուն սեւ կէտերը: Բայց Տէր Հայկազունի նոր մէկ նայուածքը համոզում գոյացնել տուաւ, թէ այս անգամ հոն գտնուածները վտանգելի կռուողները չէին, այլ հարաւային հեռաւոր մարտկոցին ծանօթ դասալիքները, այն ոչ-տղաքը եւ ամէնէն ծայրի սահմանը բռնող երիտասարդները, որոնք ժամադիրքին մէջ գտնուողներէն չեն, եւ բաց դիպուածի միայն բանակեղքին մէջ երեւցած էին շատ քիչ անգամ, իսկ պատարագի՝ երբեք: Այս պարոնները մէկ օրէն միւսը բարեպա՞շտ դարձած էին արդեօք: Տէր Հայկազուն զգուշաւոր կերպով մը գլուխը դարձուց պետերուն տաղաւարին կողմը, աջակողմ: Պահակները ո՞ւր էին: Այո՛, այո, Բագրատեան ամէնը, նոյն իսկ պահեստիններուն մէկ մասը դիրքերուն մէջ քաշած էր: Հոգեւորականը կայծակի արագութեամբ մը տածեց — Ո՜հ գտնուայ արդեօք, ռեւէ պատրուակով, պատարագը ուրիշ օրուան մը ձգէ, Գաբրիէլ Բագրատեանին խաւէն մարդ ղրկէ, մոխթարները հաւաքէ, ապահովութեան համար միջոցներ ձեռք առնէ... Հակառակ այս բոլոր մտածումներուն, նորէն քայլ կ'առնէր դէպի խորանը, բնականաբար միշտ աւելի դանդաղ, եւ մանր վարանոտ քայլերով: Խորանին մօտը խիտ շարքով կեցած էին հին ու երեւելի ընտանիքներուն անդամները, մուխթարները իրենց կիներով ու աղջիկներով, աչքի զարնող ալեւորներուն խումբը միեւնոյն կարգի վրայ, ինչպէս սովորաբար գիւղը եկեղեցիին մէջ: Պետերու խորհուրդին ցանցառ ներկայացուցիչները կ'երեւէին: Իրաւ է թէ Գաբրիէլ Բագրատեան խօսք տուած էր ճիշդ ժամանակին պատարագի գալ, բայց կ'երեւի թէ արտասովոր պատճառով մը չէ կրցած մէջտեղ ելլել: Երբ գիւղի երէցներուն շարքերը իրարմէ բաժնըւեցան պատարագի թափօրին ճամբայ բանալու համար, Տէր Հայկազունի հոգին անգամ մըն ալ նախազգացում ունեցաւ: Սարգիս Քիլիքեանի եւ անծանօթի մը մէջտեղը սեղմուած էր Հրանտ Ոսկանեան ձերբակալուածի մը պէս: Թաւեղ սեւ դէմքով այդ թզուկը քիթն ու բերանը ծռմռեց, սաստիկ շարժում մը ըրաւ քահանային կողմը եւ յուսահատ ձեւով մը բերանը բացաւ գոցեց, ինչպէս ձուկը երբ ջուր տեղ ըլլայ: Դարձեալ այնպէս կուգար Տէր Հայկազունին որ պէտք էր կենար յանկարծ եւ ուժով մը այդ վտարուածին դառնալով ըսէր. Ի՞նչ կայ հոս: Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, վարժապե՛տ Ոսկանեան: Տէր Հայկազուն չարունակեց քալել, հակառակ նայուածքը վեր հանելով, զինքը կը տանէր կարողութիւն մը կամ, աւելի, տկարութիւն մը, թալուկ մը, որ առաջին անգամ ըլլալով իր զօրաւոր կամքը յափշտակած էր Տամլաճըքի վրայ:

(Շար.) Թարգմ. ԵՏԱՆ

դէմ սկսած պայքարը։ Ես ոստիկաններուն հրամայեցի վարուիլ ծայրագոյն խստութեամբ « Երբ դուք կրակ կը բանաք, ըսի, ե՛ս եմ որ կը բանամ. Երբ մէկը սպաննուի ձեր հարուածներէն, ե՛ս սպաննած կ՚ըլլամ»։ Իմ առաջին պարտականութիւնս եղաւ քննել թէ ինչպէս հսկողութիւն կը կատարուի համայնավարութեան վրայ. Կացութիւնը ողբալի էր. Թղթածրար իսկ չկար համայնավարութեան մասին »։

Նախարարը յետոյ երկարօրէն պարզեց համայնավարութեան գործելու մեթոտները, որոնք պիտի յանգէին խորհրդարանին հրկիզման։ Յետոյ շարունակեց.

— « Ընկերվարական Սէվէրինկի նախարարութեան օրով, ոստիկանութիւնը լուր տուած էր ազգային – ընկերվարականներուն (հիթլէրական) որ զգուշանան, որովհետեւ ծրագիր կար զիրենք թունաւորելու։ Ապստամբութեան առթին, համայնավարները չպիտի վարանէին իրենց առջեւ շարելու կիները եւ մանուկները։ Համայնավարութիւնը բուն իսկ ոճիրն է, իր ամէնէն վայրագ եւ վատ կերպարանքով։ Իմ եւ միայն իմ շնորհիւ է որ բովանդակ աշխարհի քաղքենիները կրնան հանգիստ քնանալ։ Նախկին դրութիւնը կ՚ըսէր թէ մարդկային կեանքը նուիրական է. բայց ես ամէն բանէ վեր կը դասեմ ազգին կեանքը։ Փետրուար 1ին մենք ձեռնարկեցինք պայքարի, եւ այդպէս էր որ ձերբակալուեցան բոլոր համայնավարները, Րայխստակին հրկիզման գիշերը. Բոլոր հրամանները պատրաստ էին։ Տեսնելով որ վտանգ կը սպառնայ իրենց կուսակցութեան, համայնավարները ստիպուեցան կրակի տալ Րայխստակը»։

Գ. Կէօրինկ յետոյ պատմեց թէ ինչպէս անցուցած է փետր. 27ի օրը, թէ հինգ հազար հոգի ձերբակալուեցան հրդեհին գիշերը, թէ ինք համոզուած է որ հրձիգները քանի մը հոգի են, եւ, ինչ որ ալ ըլլայ դատին elքը, երեւան պիտի հանուին եւ պիտի պատժուին։

Այս առթիւ, Նորէն օրուան մարդը դարձաւ պուլկար համայնավար Տիմիթրով, յանդուգն միջամտութիւններով։ Ան ուղղեց զանազան հարցումներ, որոնք աւելի զայրացուցին նախարարը.

Գ. Կէօրինկ նախ հանդարտօրէն պատասխանեց եւ յետոյ գոռաց.

— «Ես այստեղ եկած չեմ հարցաքննուելու համար։ Դուք ոճրագործ մըն էք որ շատոնց պէտք է կախուած ըլլար։

Նախագահը արգիլած էր, բայց Տիմիթրով մտիկ չըրաւ եւ հարցուց.

— Կը վախնա՞ք իմ հարցումներէս։

— Ես վախ չունիմ ձեր հարցումներէն, սրիկա՛յ։ Կը յուսամ թէ դուք ալ չպիտի վախնաք այս սրահէն դուրս ելած ատեն։

Նախագահը ոստիկաններով դուրս հանել տուաւ ամբաստանեալը, երեք օրուան համար։ Եւ Կէօրինկ վերջացուց, յայտարարելով.

— Ինչ որ ըլլայ այս դատին ելքը, ես միշտ համոզուած եմ թէ համայնավարներն են որ կրակի տուին Րայխստակը եւ կրնաք վստահ ըլլալ թէ ես պիտի գտնեմ յանցաւորները։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Կառավարութիւնը որոշեց ազգային յուղարկաւորութեամբ թաղել Փրոֆ. Ռուն, որ մարդկութեան բարերարն եղած է իր գիւտերով եւ մանաւորապէս կեղծմաշկի չիճուկով։

Կարգ մը թերթեր դիտել տուած ըլլալով թէ Տոքթ. Քալմէթն ալ արժանի էր ազգային յուղարկաւորութեան, ինչպէս Փէնլըվէն եւ Ռուն, առողջապահական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Տոքթ. Քալմէթ կտակ բրած է որ պարզ յուղարկաւորութիւն մը կատարեն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլօ-ամերիկեան բանակցութիւնները ձախողած են վերջնապէս, համաձայն վերջին լուրերու։ Կ՚ըսուի թէ Անգլիա պիտի որոշէ բան չվճարել դեկտ. 15ին։ Այս առթիւ, անշուշտ փոթորիկ մը պիտի պայթի ամերիկեան խորհրդարանին մէջ։

Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա երկու անգամ ալ հաշիւ վճարումներ կատարեց, իսկ Ֆրանսա որ եւ է գումար չվճարեց։

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԲԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Քաշանի կամիտէները, այս Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Les Gobelins.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր խումբերու ընկերները վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի օրճարանին վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

× ՌՈՍՏՈՄ խումբը յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը։ Պ. Ա. Շահխաթունի կը խօսի՝ իր ցպաւորութիւնները Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքին մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

Ահա խոյնը տեղական հագուստով, ըսաւ Ռ., ուրիշ լուսանկար մը տալով Էլլնոէնի

Ասիկա մինչեւ ոտքերն էր հանուած, մինչդեռ միւսը միայն իրանը ցոյց կուտար եւ բաւական առաջ քաշուած էր։ Նիհար դէմքին վրայ միայն լուրջ նայուածքն էր որ աչքի կը զարնէր։ Լուսանկարիչը, Կալկաթայի բնիկ մը, մխմխատեսարան մը յղացած էր։ Զանտրա Լալ կեցած էր արմաւենիի մը ճիւղերու մէջէն ուրկէ կ՚երեւար ծովը։ Ձեռքը գեղջկական սեղանի մը կրթնցուցած էր, որուն վրայ կար ծաղկաման մը, ձգախէժի մանրանկար ծառով մը։ Սակայն իր փաթթոցով եւ բաց գոյն թիկնոցով տեսակ մը մեծ-վայելչութիւն ունէր։

Ի՞նչ տպաւորութիւն ստացաք, հարցուց Ռ.։

— Շահեկան դիմագիծ մը ունի։ Նկարագրի տէր մէկը կ՚երեւայ։

— Ահա իր Թղթածրարը, կարդացէք։

Ռ. Էլլնոէնի երկարեց երկու էջ մեքենագրուած թուղթ, եւ ակնոցները վերստին դնելով, սկսաւ քննել իր ըստորագրելիք նամակները։

Էլլնոէն աչքէ անցուց տեղեկագիրը։ Յետոյ վերսկսաւ կարդալ յարաճուն ուշադրութեամբ։

Զանտրա – Լալ անհարկու խռովարար մըն էր։ Քաղաքականութեան մէջ մոլորած փաստաբան մը, արձակ համարձակ ապստամբութիւն կը քարոզէր Հնդիկներուն, ընդդէմ Անգլիոյ. Քանի քանի անգամ իր կողմէ գրգռուած խռովութիւններ արիւն հոսեցուցած էին. Ձերբակալուած եւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր. Թշնամութեանց սկիզբը, աղատ արձակուած էր արդէն. Անմիջապէս օգտուեցաւ առիթէն, ըմբոստութիւններ կազմակերպելու համար։ Բոլոր դաւադրութեանց հոգին էր։

Այդպէսով էր որ յաջողած էր արդէն ըլլալ կարգ մը գիտուորական փոխադրութեանց։ Գերման գործակալներու կողմէ տրուած առատ դրամով շատ միջոցներ կուտային իրեն։ Իրեն կը վերագրէին երկու մահափորձեր։ Իր ռումբերը միայն քանի մը անվնաս անցորդներ սպաննելով հանդերձ, շատ գէշ ազդեցին ժողովուրդին բարոյականին վրայ. Ամէն հետապնդումէ խոյս կուտար. Իր սքանչելի գործունէութեան շնորհիւ ամէն տեղ էր միեւնոյն ատեն Քաղաքի մը մէջ իր ներկայութիւնը կ՚իմանային միայն այն ատեն երբ իր ծրագիրները գործադրելով հեռացած էր։ Իր գլխուն գին էին դրած. Այն ատեն փախաւ եւ Ամերիկա գնաց, ուրկէ Շուէտ անցաւ եւ վերջապէս կանգ առաւ Պերլին։

Այս քաղաքին մէջ կը կազմէր իր ծրագիրները, Եւրոպա փոխադրուած ընկերներու գունդերը ապստամբեցնելու համար։

Այս բոլորը համառօտակի պարզուած էին առանց մեկնութեան, բայց կը գուշակէիր խորհրդաւորութիւնը եւ արկածախնդրութիւնը։ Ահա մարդ մը որ կը հալածուէր, բայց հրաշքով խոյս կուտար եւ դէպի վտանգը կը խոյանար։ Տեղեկագիրը այսպէս կը վերջանար.— « Զ... Հնդկաստանի մէջ ունի օրինաւոր կին մը եւ երկու զաւակ. Կինը արժէք չունի իրեն համար։ Ոչ կը խմէ, ոչ կը ծխէ։ Ուղղամիտ ճանչցուած է։ Մեծկակ գումարներ անցած են ձեռքէն, առանց իր պարկեշտութիւնը կասկածի ենթարկելու. Կատաղի աշխատող մըն է, անձխոնջ քաջութեամբ Ինքզինքը կ՚ուտէ խօսքը յարգելու համար»

Էլլնոէն տեղեկագիրը վերադարձուց Ռ.ի.

- Ի՞նչ կ՚ըսէք հիմա։

— Մոլեռանդ գործիչ մըն է։ Վտանգաւոր կ՚երեւայ.

Ամէնէն վտանգաւորներէն՝ Հնդկաստան կամ այլուր գործող դաւադիրներուն մէջ. Ինք մինակը շատ աւելի չարիք պատճառած է քան միւս բոլորը միասին. Գիտէք որ այս Պերլինի Հնդիկները իսկական կուսակցութիւն մը կը կազմեն Արդ, այս մարդը անոնց հոգին է. Եթէ յաջողինք ազատիլ այս փորձանքէն, մնացեալ ամբողջ խումբը հոգս չէ, միայն առոր ձեռքէն գործ կուգայ։

Ահաւասիկ ասոր մէն որ կը փորձեմ բռնել. սկսեր էի յուսահատիլ, բայց, վերջապէս, առիթ մը կը տեսնեմ, եւ կ՚երդնում ձեզի որ չպիտի փախցնեմ զայն

— Այն ատեն ի՞նչ պիտի ընէք զինքը։

Ռ. անողորմ խնդուածք մը ունեցաւ.

— Տասներկու գնդակ կուրծքին, առանց այլեւ այլի։

Էլլնոէն չպատասխանեց Ռ. մէկ երկու անգամ գնաց եկաւ պզտիկ սենեակին մէջ, յետոյ եկաւ կռթնեցաւ վառարանին. Նայուածքը կանգ առաւ Էլլնոէնի վրայ Հնդկական ժպիտ մը կը կծկէր իր բարակ շրթունքները։

- Նշմարեցի՞ք որ տեղեկագրին վերջը գրուած է թէ կինը արժէք չունի իրեն համար. Ճիշդ էր, բայց հիմա այդպէս չէ։ Այդ ապուշը խելքը թռուցեր է.

Ռ. գնաց իր գրասեղանէն հանեց կապոյտ ժապաւէնով կապուած թուղթեր։

— Ահա տեսէք իր սիրային նամակները Ձեր վիպագրի սիրտը պիտի գրաւեն թերեւս Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է որ կարդաք, որպէսզի աւելի լաւ ըմբռնէք։

Ռ. պզտիկ ծրարը դարձնել ետեւը գրասեղանին վարակը։

— Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ այդպիսի կորիւն մը կը բռնուի կնոջ մը ձեռքէն. Հաւատալս չի գար։

Էլլնոէնի նայուածքը դէպի գեղեցիկ վարդերը սահեցաւ, բայց իր մտահոգութիւնները ուրիշ առքին բան չէր փախեր, նշմարեց այդ ակնարկը եւ ճակատը մռայլեցաւ։ Ինչ մնաց պիտի հարցնէր թէ ինչ բանի կը նայի հիմ. Այդ պահուն որ եւ է համակրանք չէր զգար իր գործակալին հանդէպ։ Սակայն գիտութիւն չըրաւ եւ շարունակեց

— Վերջապէս, գործը մէջտեղն է։ Զանտրա խենդի պէս սիրահարուած է մի ոմն Ճուլիա Լազարիի։

— Գիտէք թէ ո՞վ հանդիպած է անոր։

— Ինչ գիտնամ Իտալացին պարուհի մըն է, որ սպանիական պարեր կը պարէ. Բեմական անուն է Մալակուն։ Այս վերջին երկու տարուան ընթացքին ամբողջ Եւրոպա պտտած է

(Շար.)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԽՐԹԻՒԵՆ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
8 Novembre 1933

ՑՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2338 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Ի ԽՆԴԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Քոթիի թերթը, «Լ'Ամի տիւ Փէօփլը», (ժողովուրդին բարեկա՞մը), նորէն սկսած է խառնել ազգայնական թթուն։ Նորէն կը գանգատի թէ օտարները կը վայելեն, իսկ Ֆրանսացին անօթի կը մնայ…

Նոյեմբեր 6ի թիւին մէջ կ'երեւան երկու յօդուածներ, երկուքն ալ անմեղ, բայց չափազանց պերճախօս։

Առաջինը բողոք մըն է գերմանացի փախստականներու ընդունելութեան դէմ, հետեւեալ խորագրով եւ վերջաբանով.

— «ՄԻՆՉ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԷ ԶՐԿՈՒԱԾ ԵՆ, ԵՒ ԱՆՕԹԻ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ»…

Խմբագրութիւնը դիտել կուտայ թէ Գերմանիոյ դժգոհները ամէն դիւրութիւն կը վայելեն Ֆրանսա գալու համար, նոյն իսկ առանց կանոնաւոր անցագրի, «պարզապէս իրենց ինքնութիւնը յայտնելով»։ Եւ այս՝ կառավարութեան հրահանգով։

Աւելի կարեւոր է երկրորդը,— բաց նամակ մը՝ ուղղուած Աշխատանքի նախարարին։

Ցօղուածագիրը յայտնելէ յետոյ թէ «ոչ օտարատեցութեան, ոչ հայրենամոլութեան, ոչ ալ մեր ազգակիցներու նախապատուութեան խնդիր կայ», դիտել կուտայ.

— «Ցխուր է հաստատել թէ պէտք ունէինք օրէնքի մը, պաշտպանելու համար Ֆրանսացիները իրենց երկրին մէջ. աւելի տխուր է դիտել տալ թէ՝ երկուքուկէս տարուան անդադար ճիգ պէտք եղաւ, այդ օրէնքին քուէարկութիւնը եւ հռչակումը ստանալու համար։ Բայց, *ըմբոստացուցիչ* է — բող ծանր չըսելու բառը — տեսնել որ այդ օրէնքը բացարձակապէս չի գործադրուիր»։

Ինչպէս կը տեսնէք, չափազանց խօսուն է յառաջաբանը։

Այս հիման վրայ, Քոթիի աշխատակիցը կը ճգնի ապացուցանել թէ՝ օրէնքը չի գործադրուիր, որովհետեւ չեն ուզեր գործադրել. «Եթէ գործադրուէր, գործազրկութիւնը արմատապէս պիտի ջնջուէր Ֆրանսայի մէջ, իր բարոյական եւ նիւթական չարաչուք հետեւանքներով»։

Այս առթիւ, կը պատմէ թէ Ֆրանսացի Աշխատաւորներու Ընկերակցութիւնը փութացած էր մատնանշել շարք մը տուներ ուրոնք օտարականներ կը գործածեն, հակառակ անոնց անկանոն կացութեան։ Աշխատանքի քննիչը գացած, ստուգումներ կատարած եւ տեղեկագիր ներկայացուցած է, բայց ընթացք չեն տըւած։

Նոյն ընկերակցութիւնը մատնանշած է ուրիշ տուն մը, որ օրինական համեմատութենէն աւելի օտարականներ կը գործածէր։ Աշխատանքի քննիչը եւ դրկած է նամակը, յայտնելով թէ օտար աշխատաւորներու առ հարիւր համեմատութիւնը ճշդելու պարտականութիւնը կ'իյնայ թաղամասի ոստիկանական տեսուչին։

Պատահական պարագայ մը չէ այս։ Ուրիշ թերթեր ալ պարբերաբար կ'արծարծեն հարցը, կոթնած այս կամ այն հոսանքին։

Կը նշանակէ թէ՝ արթուն են բարեմիտներն ու չարամիտները, հետապնդելու համար օտար աշխատաւորները։ Մանաւանդ անոնք որ անկանոն թուղթեր ունին, կամ իրենց արձանագրուած գործէն տարբեր արհեստներու կը հետեւին, կամ կ'օգտուին գործատէրերու բարեացակամութենէն։

Այս կէտերէն ո՞րը կապ չունի հայ աշխատաւորութեան հետ…

Դժբախտաբար հայ թերթերու թղթակիցները անհրաժեշտ ուշադրութեամբ չեն հետեւիր տնտեսական — բանուորական կեանքին. այլապէս, ուրիշ տխուր երեւոյթներ ալ պիտի պարզէին։ Հետեւողներն ալ կը գոհանան ընդհանուր խօսքերով, ինչ որ չի լուսաբաներ ամբողջ կացութիւնը։

Անցեալները գրեցինք թէ Սիթրօէնը հազար հոգի ճամբած է։ Անշուշտ մեծ մասով օտարականներ։

Աշխատակից մըն ալ մեզի կ'իմացնէր թէ՝ Ռընոյի վարչութիւնը կանչելով մաս մը օտար բանուորներ, հարցուցած է թէ ֆրանսական հպատակ եղա՞ծ են։

Մէկ խօսքով, պակաս չեն վրդովիչ երեւոյթներ։

Միայն թէ, սխալ պիտի ըլլար խրաճանցումի մատնուիլ, կարծելով թէ կը գտնուինք բացառիկ տագնապի մը առջեւ։

Տագնապը նոր չէ։ Ան սկսաւ երեք տարի առաջ, եւ առաջած է տեւական մը մնայուն վիճակ։

Բայց, բանուորները իրենք ալ գիտեն որ՝ գործատէրերը ունին իրենց յատուկ սովորութիւնները։

Տարուան որոշ եղանակներուն, մանաւանդ այս շրջանին, անոնք զանազան առաջախաղեր կը կատարեն, բանուոր կ'արձակեն, գին կը կտրեն, ժամ կը կրճատեն, որպէսզի նոր զիջումներ պարտադրեն։

Ինչո՞վ պիտի ապացուցանէին իրենց ուժը, եթէ քիթ բերնէ հերէին, պարբերաբար…

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, մեր պարտականութիւնն է արթնութեան հրաւիրել հայ բանուորները։

Չենք ուզեր խրատներ տալ, այս առթիւ։ Բանուորին անձնական փորձառութիւնը տասը «ուսումնական» խրատ կ'արժէ։ Իսկ այդ փորձառութիւնը արդէն լրացուց իր սասնամեակը։

Եւ սակայն, հարկ է թօթվել կարգ մը անհոգութիւններ։ Օրինակ՝ անկանոն թուղթերու խնդիրը, որ չափազանց երկար տեւեց։

Ցետոյ, պէտք է զգուշանալ անհաշիւ տեղափոխութիւններէ (գործարան կամ քաղաք)։ Ցաճախ աւելի լաւը գտնելու միամտութեամբ, եղածն ալ վրայ կը տրուի։

Երրորդ, հարկ է ամուր պահել ջիղերը, եւ ուշադրութիւն հրաւիրել անտեղի վէճերով կամ … «քեալլագէօզութիւններով»։ (Ականջը խօսի մեր տնարույս բլիթներուն։ Թէեւ, գիտենք որ խըրատը անօգուտ է խեւին, ինչպէս օճառը՝ սեւին)։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է…

Այսպէ՞ս բաներ կը պատահին Անգլիոյ մէջ, ամէն օր, ամէն ամիս։

— Ամբաստանեա՛լ, դուն այս օրիորդին « քեզ կը սիրեմ, կը պաշտեմ » ըսի՞ր…

— Այո՛ Պ. դատաւոր։

— « Քեզի հետ պիտի ամուսնանամ » ըսի՞ր…

— Այո՛, Պ. դատաւոր։

— Հիմա ինչո՞ւ չես ուզեր ամուսնանալ…

— Որովհետեւ մայրիկս հրաման չտուաւ, Պ. դատաւոր…

— Անպիտա՛ն, դուն այս աղջիկին «սիրտը կոտրեր ես», նորոգելու համար պէտք է իրեն 300 ոսկի վնասուց հատուցում տաս, ասկէ վերջ առանց մայրիկիդ արտօնութեան սիրահարութիւն մի՛ ըներ…

Օրօպիւսը ժամը քանի մըղոն արագութեամբ կը սուրայ Լոնտոնի փողոցներէն մէկուն մէջ։ Հազարապետ մը կայ ներսը որ կ'ուզէ վար իջնել կէս ճամբան. կը սեղմէ զանգակը. մեքենավարը ականջ չիկախեր եւ կը սուրայ։ Երկու վայրկեան վերջ կանգ կ'առնէ իր ուզած անկիւնը։

Հազարապետը կրակ կտրած կը վազէ մեքենավարին.

— Ինչո՞ւ այսպէս արագ կը տանիս կառքը, գինո՞վ ես… չլսեցի՞ր զանգակը…

Վրայ կը հասնին ոստիկանն ու բազմութիւնը. անազին վէճ։ Ու քանի մը շաբաթ ետքը՝ դատարան։

— Պ. դատաւոր, այս մարդը «գինով» պոռաց երեսիս փողոցին մէջ, ամէնուն ներկայութեան, հացիս պատճառ պիտի ըլլայ…

— Պ. հազարապետ, ճի՞շդ է այս ամբաստանութիւնը։

— Այո՛, բայց…

— Բայց մայց չկայ, մարդ առտուան ժամը 10ին գինով չի կրնար ըլլալ, դատապարտուած ես 200 ոսկի տուգանքի։

— Տիկի՛ն, դուք այս օրիորդին համար անուանարկիչ ածական մը գործածեր էք, իրա՞ւ է…

— … Բայց ես միայն Տիկին Ա.ին ըսի…

— Տիկին Ա., դո՞ւք որու կրկնեցիք։

— Օրիորդ Բ.ին ըսի, բայց իրմէ խօսք առի որ մարդո՛ւ բան չպիտի ըսէր…

— Օրիո՛րդ Բ. ձեր խօսքը յարգեցի՞ք.

— Անզգուշութիւն մը ըրի եւ Տէր պապային բացուեցայ…

— Տէր պապա, դո՞ւք…

— Օրհնա՛ծ, քարոզիս մէջ բերնէս փախաւ ես…

— Բաւական է. չորսդ միասին 500 ոսկի պիտի վճարէք անարգուած օրիորդին…

— Ամբաստանեա՛լ, գիտնալով հանդերձ որ այս տիկինը ամուսնացած է, հետը սիրաբաներ ես, այնպէ՞ս է…

— Բայց Պ. դատաւոր մեր յարաբերութիւնները շատ անմեղ էին։

— Անմեղ կամ մեղաւոր, միեւնոյնն է. դո՛ւն, հարուստ մարդ, ուզեր ես ոսկիներուդ հրապոյրովը գլխէ հանել այս յիմար կինը որ զաւակ մըն ալ ունի…

— Բայց երախայ չէր, Պ. դատաւոր…

— Մեր օրէնքով ասիկա «հրապուրել» է. ամուսին մը վիրաւորած ես, ուրեմն 3000 ոսկի վճարէ՛ իբրեւ հատուցում։

— Դո՛ւք, ձեր թերթին մէջ գրեր էք թէ «շատ բան՞ր գիտէք» թեկնածու Գ.ի անցեալին մասին. թէ Տիկին Գ.ը անոր օրինաւոր կինը չէ եղեր եւ զաւակն ալ… կրնա՞ք հաստատել այս ամէնը…

— Երկայն — բարակ գործ է… կըրնամ… բայց… որովհետեւ… այսինքն… այդ բաները գրած օրս ընտրութեան քուէն եղած էին իրեն դէմ եւ…

— Երկու հարիւր յիսուն ոսկի տուգանք ու երեք ամիս բանտ, որպէսզի ընտրութեան հանգստանան։

…Բարեբախտաբա՛ր այս տեսակ օրէնքներ ու այս տեսակ դատաւորներ չկան ուրիշ տեղեր…

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԱԿԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈԳԻՆ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՅ

« Թայմզ »ի թղթակիցը կը հեռագրէ Երուսաղէմէն, Նոյ. 5 թուականով.—

Անդորրութիւնը վերահաստատուած է Պաղեստինի մէջ։ Երէկ վերջացաւ մէկ շաբթուան գործադուլը, եւ առնուեցաւ խանութները փակելու հրամանը եւ գործերը վերսկսան։ Այժմ կարելի է դատել պատահած խռովութեանց իմաստը.

Առաջին դիտելի պարագան այն է որ ցոյցը, սկիզբէն մինչեւ վերջը, ուղղուած էր կառավարութեան եւ Անգլիացիներուն դէմ, մինչդեռ 1929ին խռովութիւնները ուղղուած էին Հրեաներուն դէմ։ Այս անգամ Հրեաները կատարելապէս հանգիստ ձգուեցան եւ նոյնիսկ հակահրէական զգացումը յատկապէս աչքի չէր զարներ։ Ուշագրաւ է որ գործադուլը յաջողեց հրէական գաղութներու մէջ կատարուած արաբական գործերուն վրայ որոնք շարունակուեցան անարգել, ինչպէս եւ հրէական շինութեանց արաբ աշխատաւորներուն վրայ։ Ասիկա կ'ապացուցանէ թէ արաբական շարժումը այնքան ժողովրդական չէ որքան կ'ուզեն ցուցնել արաբ ղեկավարները։

Այս նշմարուած թշնամութիւնը յուսախաբութիւն մը կը կազմէ Պաղեստինի կառավարութեան եւ մանաւանդ բրիտանական մարզպանին համար, որ երկու տարի շարունակ ջանացաւ օգնելու համար Ֆէլլահներուն, կրճատելով տուրքերը եւ հողագործական նպաստ հայթելով։ Հաւանական է որ այս օգնութիւնները ազդած ըլլան Ֆէլլահներուն վրայ, բայց ազդած չեն էֆէնտի դասակարգին վրայ որ ինքզինքը տկարացած կը զգայ հրէական ներգաղթէն, հետեւաբար անճար եւ անյոյս։ Ցուսահատութեան զգացումը կ'արտայայտուի արաբական Անկախութեան եւ Երիտասարդութեան կուսակցութիւններուն մէջ որոնք կ'ուզեն բոլոր արաբ ժողովուրդները ազատագրել օտար ազդեցութենէ։ Արաբական աշխարհի վերջին դէպքերը զօրացուցին այս զգացումը։ Իրաքի յառաջդիմութիւնը ներշնչման աղբիւր մը եղաւ, եւ հանգուցեալ Ֆէյսալ թագաւորին հնարած գլխարկը խորհրդանշան մը դարձած է արաբական ազգայնականութեան, առատօրէն ցուցադրուելով Երուսաղէմի փողոցներուն մէջ։ Ասորական դէպքերը ցոյց տուին Պաղեստինի Արաբներուն թէ Պաղտատ իսկապէս թօթված է բրիտանական ազդեցութիւնը, քանի որ անօգուտ եղան անգլիական բողոքները՝ Ասորիներու դէմ գործուած խժդժութեանց առթիւ։ Վերջապէս, Ֆէյսալ թագաւորին մահն ալ առիթ մը եղաւ խանդավառ ցոյցերու, յանուն արաբական միութեան եւ ապագայ յոյսերու։ Այս բոլորը միասին՝ սաստկացուցին զայրոյթը բրիտանական իշխանութեան դէմ։

Խռովութիւնները ցոյց տուին թէ Պաղեստինի ոստիկանութիւնը—անգլիական թէ տեղական — բարեբախտաբար կատարելապէս ի վիճակի է պահելու կառավարութեան հեղինակութիւնը։ Մինչդեռ 1929ին երեւան եկաւ որ կարելի չէ վստահիլ Պաղեստինեան ոստիկանութեան մէկ մասին։

Բայց եւ այնպէս, Անգլիոյ յանձնուած պաշտօնը չի կրնար գլուխ հանուիլ միայն ոստիկանական ազդու գործունէութեամբ մը, եթէ անաչառօրէն առաւելութիւններ չվայելեն երկու կողմերն ալ։ Վերջին արիւնահեղութիւնը պղտորած է քաղաքաբնակ Արաբներու միտքը։ Անոնք չեն ուզեր ըմբռնել թէ հրէական ներգաղթը ոչ միայն չի վնասեր արաբ ժողովուրդի զանգուածին, այլեւ յառաջ բերած է բարգաւաճ վիճակ մը, որուն շնորհիւ Եգիպտոսէն, Սուրիայէն եւ Անդրյորդանանէն ալ արաբ գաղթականներ կուգան։ Արաբները եւ Հրեաները այսօր աւելի քան երբեք կը կազմեն թշնամի բանակներ։

⁂ Այն արաբ ղեկավարները որ ձերբակալուած էին Եաֆայի խռովութիւններէն յետոյ եւ բանտարկուած Ակրայի միջնաբերդին մէջ, ազատ արձակուեցան։ Անոնք խանդավառ ցոյցերու արժանացան ճամբուն վրայ։

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, Երուսաղէմի համայնավարները թռուցիկներ ցրուեցին, հրէական եւ արաբական լեզուներով, որպէսզի ժողովուրդը ապստամբի « աշխարհակալութեան եւ սիոնականութեան դէմ »։ Թռուցիկները այս առթիւ կը շնորհաւորեն արաբական անկախութեան կոմիտէին ձախ թեւը.

Ազատականպանները ապստամբեցան

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԻՆ

Մ. Նահանգներու ագարակապաններու ընկերակցութիւնը վերջնապէս ընդհանուր գործադուլ հռչակեց նոյեմբեր 6ին, գոհացում առացած չըլլալով։ Այս առթիւ, ընկերակցութեան նախագահը կը յայտարարէ.

— « Թերեւս շատ երկար եւ դաժան պիտի ըլլայ պայքարը, եւ ոչ ոք կրնայ նախատեսել անոր վախճանը, բայց ճար չկայ, նախագահը անգիտանալով հողագործական սէնտիքաներու պահանջները, վերջնապէս եւ գիտակցօրէն խզեց իր ընտրական յանձնառութիւնները։

Հրահանգուած է ամէն միջոցի դիմել, արդիւնաւոր դարձնելու համար գործադուլը։ Ագարակապանները բռնի միջոցներով կ'արգիլեն աքջառի, հաւկիթի, կաթնեղէնի եւ հաւկիթի փոխադրութիւնը։ Կը կարծուի թէ գործադուլը պիտի ծաւալի ամբողջ երկրին մէջ։ Կեդրոնական հինգ նահանգներ վարակուած են արդէն։ Կառավարիչները չեն ուզեր բանակին օգնութեան դիմել, աւելի չգրգռելու համար, եւ պիտի գոհանան տեղական ոստիկանութեան աջակցութեամբ։

Կը վախցուի որ ծանր խռովութիւններ ծագին այս համատարած շարժումին հետեւանքով։ Արդէն իսկ դէպքեր պատահած են։ Քաղաքի մը մէջ բանթողներ կեցուցին բեռնատար կառախումբ մը, բացին ուլթ վակոններ եւ արձակեցին … աքջառները։ Ուոթըրթաունի մէջ բեռնատար կառք մը կեցուցին եւ կաթը դրաւելով թափեցին։ Տեղ — տեղ կտրեցին հեռախօսի թելերը։ Նախագահ Րուզվէլթ կը յայտարարէ թէ կարելին ըրած է, գոհացում տալու համար եւ չի կրնար աւելի յառաջ երթալ։ Իր լիազօրը, Զօր. Ճոնսըն, Շիքակօ գնաց եւ անկէ հողագործական շրջանները պիտի անցնի, բացատրելու համար թէ ճարտարագործական վերակազմութեան քաղաքականութիւնը չէ պատճառը հողագործներու կացութեան։

Վիթխարի ցոյց մը Գերմանիոյ մէջ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ օր վիթխարի ցոյց մը պիտի կատարուի ամբողջ Գերմանիոյ մէջ,

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆԻՉԸ ՉԻ ԳՏՆՈՒԱԾ

Պէյրութի « Սաուբ էլ Ահրար » թերթը կը գրէ (31 *հոկտեմբեր*).

Գաղտնի ոստիկաններու դէպի Հիւսիսային Սուրիա մեկնած ըլլալը գըրած էինք։ Անոնք հոն կը փնտռէին ոճրագործ Ցակոբ Քէպապճեանը։ Սակայն 10 օրուան փնտռտուքներէ վերջ ոչ մէկ հետք գտած են այդ կողմերը եւ վերադարձած են Պէյրութ։ Ապահովութեան շրջանակներէն կ'ըսեն որ, ոստիկաններ փնտռտուքի համար երբ հասան Հալէպ, հոն անմիջապէս հեռագիր մը ստացան, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ՝ ոճրագործը ձերբակալուած է Զահլէի մէջ։ Կը կարծուի թէ հեռագիրը դիտումնաւոր է, ձախողեցնելու համար ոստիկանութեան փնտռտուքը։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՄԸ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ ոստիկաններ Պէքաայի շրջաններուն մէջ բազմաթիւ համայնավարական թռուցիկներ գրաւած են։ Ապահովութեան շրջանակները խիստ փնտռտուք մը կատարելէ վերջ՝ ձերբակալած են Հայկազուն Պօյաճեան անուն հայ համայնավար մը։

Կը կարծուի որ Հայկազուն հեղինակն է այդ թռուցիկներուն։

⁂ Ոստիկանութիւնը Պէյրութի թաղերէն մէկուն մէջ գտած է մեծ թիւով համայնավարական թռուցիկներ, որոնք ընդհանրապէս ուղղուած են տեղական թերթերու եւ ոստիկանութեան։ Նմանապէս այդ հայերէն թռուցիկները բաւն կերպով կը յարձակին մարզպանին վրայ։

Պ. ԼԻԱՓՉԷՎԻ ՄԱՀԸ

Պ. Անտրէա Լիափչէվ, Պուլկարիոյ նախկին վարչապետը, մեռաւ Նոյ. 6ին, Սոֆիայի մէջ։ 70 տարեկան էր եւ մեծ համբաւի տիրացած։ Երբ Մեծ Պատերազմը պայթեցաւ, Պ. Լիափչէվ ի զուր աշխատեցաւ որպէսզի Պուլկարիան համաձայնական պետութեանց կողմը բանէ։ Պատերազմէն յետոյ, մասնակցեցաւ բազմաթիւ նախարարութեանց, եւ 1926ին վրէժը լուծեց դառնալով վարչապետ։ 1930ին ինկաւ իր խառն դահլիճը, իբրեւ հետեւանք տնտեսական ձախողութեան։

ԸՆԴ ՀՈՒՐ ԵՒ ԸՆԴ ՍՈՒՐ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ քաղաքական յանցաւորներու կառաւան մը երբ դէպի հիւսիս կը փոխադրուէր, ըմբոստացաւ Վոլոկտայի մէջ։ Քանի մը պահակներ սպաննուեցան։ Ասոր վրայ Չեկան գնդացիրներ եւ հրասայլեր ղրկեց, ըմբոստութիւնը զսպելու համար։ Վերջապէս կարելի եղաւ խեղդել շարժումը եւ ըմբոստները անմիջապէս դատուելով, 12 հոգի հրացանի բռնուեցան։

«ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀԱՄԱՐ»

Պ. Ֆրանքլէն Պույեոն կը շարունակէ պտոյտներ կատարել ամբողջ երկրին մէջ, զարգացնելու համար նոր շարժումը,— « Միութիւն ազգին համար »։

Անցեալ օր խօսեցաւ Ռէնի մէջ, պարզելով կացութեան ծանրութիւնը։ Ցայտարարեց թէ ձախակողմեան խմբակցութիւնը նորէն դէպի կործանում կ'առաջնորդէ երկիրը ինչպէս 1926ին։ « Միայն ամբողջական ազգային միութիւնը կրնայ երկիրը փրկել գալիք աղէտէն։ Այսօր քանի մը պետեր հաշտեցնելու խնդիր չէ որ ունինք, այլ ազգը վերախմբելու եւ անոր հոգի մը տալու խնդիր։ Մենք կը տառապինք ղեկավարութեան, պետերու տագնապէն։ Անոնք որ 15 տարիէ ի վեր ուրիշ բան չկրցան ընել եթէ ոչ յաղթանակին սնանկութիւնը կազմակերպել, կը զգան թէ կորսնցուցած են բազմութեանց վստահութիւնը։ Պէտք է նոր մարդիկ երեւան հանել այդ բազմութիւններէն, մարդիկ որ ամէն բանէ առաջ Ֆաշ ըլլան »։

ԹՈՒՂԹԻԿ ՄԻՏՔԵՐՈՒ… ԹՈՒՂԹԻԿՆԵՐԸ

Այս օրերս, գաղթահայ համայնավարները, Գոմերնէն Փարիզ եւ այլուր, «եռանդուն» շրջան մը կը բոլորեն:

Գունզգոյն թուղթիկներու «արմփինկ» մը կազմակերպած են անոնք ու շրջանառութեան մէջ դրած՝ գաւառներէն մինչեւ կարեւոր կեդրոնները:

Պէտք է կարդալ եւ լա՛ւ կարդալ, գաղափար մը կազմելու համար անոնց մտագարութեան եւ հոգեկան թշուառութեան վրայ:

Մենք վարժուած ենք այդ թուղթիկներու ոճղալի լեզուին, որովհետեւ շատ լաւ գիտենք անոնց աղբիւրն ու արժէքը: Սակայն, հայ աշխատաւորութիւնն ու ընթերցող հասարակութիւնը, մեծ մասամբ, անծանօթ է այդ «ապրանք»ին եւ կ'ուզենք ծանօթացնել մէկ երկու յատկանշանական նմոյշներով.

Դաշնակցական իւրաքանչիւր հանդէս ու տեղեկատարութիւն, ի յառաջագունէ, պայմանաւորուած է, համայնավար թուղթիկներով: Ինչո՞ւ թուղթիկ եւ ո՛չ ուրիշ բան: Որովհետեւ, Մոսկուայի սփռած ոսկիներն ու ռուբլները այս լուսացնցող պրոպագանդներուն վրայ շուտ կը հալին անյատակ գրպաններու մէջ եւ իրար ետեւէ կը մեռնին անոնց հրատարակած բազմանուն թերթերը: Երբ թերթ չեն կրնար պահել, ուրեմն, պատրաստ է թուղթիկներու դէզը: Կարդացէք եւ զարգացէք…

Այդ թուղթիկներու «անստորագիր» հապատուն են, որովհետեւ օծուած է «Միացեալ ճակատը» հակադաշնակցական բոլոր տարրերու սրտառուչ գործակցութեամբ Մանաւանդ, Ռամկավարներու՝ «Հայաստանի կեղծ բարեկամներու» (Հոկերու բառով) հովանաւորութեամբ:

×

Հոս կ'ուզենք կանգ առնել հայ համայնավարներու տարածած քանի մը թուղթիկներուն վրայ, որ, ի շարս այլոց, մեր ձեռքն են անցած:

Այդ թուղթիկներու «անստորագիր» հայերէնը, «գեղեցիկ» ոճը, «քանքար» գաղափարները, յիրաւի, անվիճելի կերպով արժանի կը դարձնեն խորհ. Հայաստանի գեղարուեստական թանգարանին մէջ տեղ մը գրաւելու:

Լիոնի, Տեսինի, Վալանսի, Մարսէյլի մէջ եւ այլուր մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուած է «Դաշնակցութեան Օրը»:

Հայ կարմիրները, առիթը չփախցնելու համար, իսկոյն անցած են գործի եւ թխած քանի մը թուղթիկներ:

Անոնք չեն մոռցած նաեւ հայկական թաղերու մէջ ցրուելու հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ ինքնին գիւտ մըն է.

— «Բողոքի մեծ միթինկ, ընդդէմ Դաշնակ տեռորին եւ Լայֆցիկի դատական խեղկատակութեան»:

«Հանդո՞ւր» — ինչքան կ'ուզէք — յայտնի, անյայտ, անգոյն եւ աննկարագիր:

Մի զարմանա՛ք, սիրելի ընթերցող, «Դաշնակ տեռորը եւ Լայֆցիկի դատավարութիւնը» պատկած են քով-քովի, նոյն թուղթին վրայ եւ կապուած իրարու նո—ով մը: Հայոց լեզուի մէջ, այս խենճ նոր, հակառակ իր կազմելու բոլոր զօրութեան, ոչ մէկ ատեն մատնուած չէ այնքան թշուառութեան, որքան այս պահուն:

Կարդացողը խեղոյն պիտի ըսէ.

— Անպատճառ փախցուցած են այս մարդիկը…

Ի՞նչ գործ ունի Լայֆցիկն ու Դաշնակցութիւնը, ի՞նչ յարակցութեամբ, ի՞նչ կապակցութեամբ այդ երկուքը միասնաբար եկած ինկած են հայ համայնավար պառւկին մէջ:

Բարեմիտ ընթերցո՛ղ, մենք փաստերը տանք, դուք ալ դատեցէք:

Բայց, խնդիրը հոն չի վերջանար:

Այժմ, մեր ուժերը լարենք «հասկնալու» համար հետեւեալ թուղթիկը, խմբագրուած աշխարհի ամենադարչելի լեզուով.

— «… Դաշնակցութիւն կոչուող հակայեղափոխականներու այս զզուելի խմբակը, որ իր հակախորհրդային եւ հակաբանուորական ժանգոտած սուրերը սկսած է Եւրոպայիս աւելի տենդագին կերպով սրել, եւ չմնալու համար իր տէրերու, գերմանական եւ ճափոնական իմպերիալիզմի կատարած հակախորհրդային մրցարշաւէն, կ'ուզէ վազուայ իմպերիալիստական եւ հակախորհրդային պատերազմին համար թնդանօթի միս դարձնել գաղութահայ աշխատաւորութիւնը, այնպէս ինչպէս որ ան ըրած է իր գոյութեան առաջին օրէն իսկ, երէկ ան թրքահայ եւ ռուսահայ աշխատաւորութիւնը առաջնորդեց դէպի սպանդանոց, ի շահ անգլիական իմպերիալիզմին եւ ռուսական պուրժուազիային, այսօր ան կ'ուզէ հայ աշխատաւորութիւնը թնդանօթի միս դարձնել ի շահ գերմանական եւ ճափոնական պուրժուազիային (ընդգծ. իմն է, Վ. Հ.), որոնք առանց քաշքշելու եւ շնական լրբութեամբ կը յայտարարեն որ իրենք որոշած են բանուորական իշխանութիւնը տապալել եւ զայն վերածել գաղութի: Ուրեմն Դաշնակցութիւն կոչուող այս հայկական պուրժուազիայի վիժուկը, կ'աշխատի խորհ. Հայաստանը — գաղութահայ աշխատաւորութեան հայրենիքը ճափոնական եւ կամ գերմանական գաղութի վերածելու, որը առաջին սանդուղը պիտի հանդիսանայ հայկական պուրժուազիայի տիրակալութեանը խորհ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ: Ո՛չ, ֆրանսահայ աշխատաւորութիւնը գլխաւորաբար, եւ Լիոնի ու շրջանի հայ աշխատաւորութիւնը մասնաւորաբար, չի կրնար թոյլ տալ որ Դաշնակցական աւազակները անարգել կերպով շարունակեն իրենց հակաբանուորական գործը»:

Այս փողոցային փաստաթուղթը կրկին եւ կրկին կուգայ հաստատելու քանի մը անորակելի տականքներու մտագարութիւնն ու զառանցանքը:

Մենք դիտմամբ, զսպելով մեր զայրոյթը, տպագրական խօսքի պատուին արժանացուցինք, որպէսզի մեր ընթերցողները տեսնեն թէ ի՛նչպէս այս տխեղծ ու ողորմ վարձկանները Դաշնակցութիւնը տեղ մը կը կապեն Լայֆցիկի դատավարութեան հետ, տեղ մըն ալ Թօքիոյի պուրժուազիային:

Դաշնակցութիւնը կ'ըսեն անոնք՝ «կ'աշխատի խորհ. Հայաստանը վերածել ճափոնական կամ գերմանական գաղութի»: Սա ի՛նչ մտքի զուգորդութիւն է: Դուք ո՞ր խենթի մօտ այսքան չոչորթութիւն կրնաք գտնել:

Լայֆցիկ … Թօքիօ … եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն:

Զքնաղ գիւտ մը զոր հայ փախուկները իրենց ոգեւորութեան գերագոյն նոպային մէջ գտած ու թխած են, իբրեւ աւետաբեր համաշխարհային յեղափոխութեան գահավէժ յառաջացման…

Ի՞նչ կ'ուզէք, որ աւելցնենք այս փաստերուն վրայ:

Մեր հակառակորդներու միտքը, անոնք ինչ գոյնի եւ անունի տակ ալ ծածկուած ըլլան, ա՛յսպէս կը գործէ, ա՛յսպէս կը դատէ: Եւ ճիշդ ատոր համար Դաշնակցութեան հմայքը օրէ օր կ'աւելնայ, անոր շարքերը օրէ օր կը խտանան, որպէսզի հզօր պատնէշ դառնան հայութեան եւ անվարան հարուած աղաղակող անբարոյութեան.

Մենք չենք զարմանար պարզապէս անոր համար, որ Երեւանի «մեծերը» մտքի նոյն կառուցուածքն ունին, ի՛նչ որ գաղութներու թշուառ մանկլաւիկները:

Ահա՛ խօսուն նմոյշ մը՝ թուղթիկ միտքերու թուղթիկներէն:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Բ.

Աշակերտներու ինքնօգնութեան կազմակերպումի այս ձեւը լաւ արձագանգ գտաւ Ֆրանսայի ամէն կողմը: 1914ին գոյութիւն ունէին 4666 ընկերակցութիւններ՝ երբ անդամ ունենալով 870000 աշակերտ — աշակերտուհիներ: 1906ին, այդ կազմակերպութիւնները միացան «Աշակերտական ինքնօգնութեան ընկերակցութեանց ազգային միութիւն» անուան տակ, որ աւելի լայն չափով պիտի զբաղէր անտառներու մշակումի եւ պարտէզներու յանձնառումի գործով.

Ֆրանսան, սակայն, երկիրն է ոչ միայն աշակերտներու ինքնօգնութեան այդ կազմակերպութեան, այլեւ իրական աշակերտական համագործակցականներու: Այդ համագործակցականի ծագման ճշգրիտ թուականը ծանօթ չէ, կը թուի, սակայն, որ, աշակերտական առաջին համագործակցականը կազմուած է 1837ին, Ժիւռայի նահանգին մէջ, անտառային համագործակցականի ձեւով: Երեք տարի վերջ, այդ շրջանին մէջ ծնունդ առին աշակերտական 50 հովուական ու անտառային համագործակցականներ: Բայց, բուն աշակերտական համագործակցականները երեւան եկան ուշ, պատերազմէն վերջ, կրթական քննիչ Գ. Փրոֆիի ջանքերուն շնորհիւ:

1923էն ասդին, անոնք ունին պարբերաթերթ մը՝ Փարիզի մէջ — «Աշակերտական Համագործակից»:

Գ. Փրոֆի անձամբ կազմած է, Շարանթ նահանգին մէջ, աշակերտական համագործակցականներ որոնք մինչեւ հիմա իր ղեկավարութեան տակ կը գտնուին: Այդ շրջանին մէջ այսօր կը համրուին 319 աշակերտական համագործակցականներ:

Ուրիշ նահանգի մը՝ Վոժի մէջ նման համագործակցականներու թիւը աւելի շատ է ու կը հասնի 363ի: Երկու տարուան ընթացքին, անոնք հաւաքեցին 130.000 գումար մը եւ հրապուրեցին 2000 պատուոյ անդամներ: Վր-ճարումները, որոնք, ընդհանրապէս, 5 Ֆր.-են, աշակերտներու կողմէ կը կատարուին միանուագ կամ մաս մաս:

Տղոցմէն, պատուոյ անդամներէն ու մասամբ իշխանութիւններէն ձեռք ձգուած այս դրամներով կը գնուին գիրքեր, ձգախէժ, թուղթ, մատիտ, մելան, ատամնախիտ, օճառ եւայլն:

Գնացուցակը այնպէս մը կախուած է խանութին մէջ որ ամէն ոք կրնայ տեսնել թէ իրեն պէտք եղած առարկան կա՞յ:

Ամպառի (Ժիրոնտի նահանգ) աշակերտական համագործակցականները 1925ին սարքեցին երաժշտահանդէս մը որ 3000 Ֆր. զուտ շահ հայթայթեց: Այդ դրամով գնուեցաւ շարժանկարի գործիք մը, ճոխացաւ գրադարանը, հայթայթուեցաւ մանրէացոյց մը, ու տղաքը իրենց արկղին մէջ դեռ եւս ունէին 37, իսկ աղջիկները՝ 385 Ֆրանք: Միեւնոյն համագործակցականը 1926ին կազմակերպեց հանդէս-ցուցադրութիւն մը, վիճակահանութեամբ, եւ զուտ հասոյթով հաստատուեցան ձայնասփիւռ եւ օդերեւութաբանական կայաններ: Այս համագործակցականը իր գործունէութիւնը սկսաւ 45 Ֆր. դրամագլուխով: Աշակերտներու միջեւ կային բազմաթիւ աղքատներ, որոնք, փոխանակ դրամի, աշխատանքով օժանդակեցին, արուած ըլլալով որ համագործակցականը կը զբաղէր, ի միջի այլոց, աթոռներ հիւսելու գործով:

Կառի նահանգին մէջ դեռ եւս կը գտնենք աշակերտներու միջեւ համագործակցութեան աղուոր օրինակ մը: Այդ նահանգին մէջ կը համրուին 80 աշակերտական համագործակցականներ, որոնք ունին 3500 աշակերտներ: Ասիկա շատ լաւ յաջողութիւն մըն է, նկատի ունենալով որ առաջին աշակերտական համագործակցականը հոս հիմնուեցաւ հազիւ 1924 հոկտեմբերին ու մեր տուեալները կը վերաբերին 1929ի գարնան: Անդամներու ամսավճարը 15 սանթիմ է, հակառակ ատոր շնորհիւ իրենց փայլուն գործունէութեան, 1925/26ի տարեկան հաշուեկշիռը հասած էր 18000 Ֆրանքի. Այս աշակերտական համագործակցականը միայն որպէս սպառողական համագործակցական չէ որ կը գործէ, այլեւ իբրեւ արտադրական: Կը խնամեն շերամ, կը հաւաքեն օգտակար բոյսեր, կը կարեն, կը հիւսեն, իսկ ատկէ զատ կը կազմակերպուին ամառնային պտոյտներ եւ հանդէսներ՝ գանձարկղը պարարտացնելու համար: Նման շահերու շնորհիւ է որ գնուեցան գործիքներ, հիմնուեցան նոր գրադարաններ, իսկ հինները ճոխացուեցան: Ասկէ զատ, բարենպաստ կազմակերպութեանց նուիրուեցաւ բաւական մեծ գումարներ, ինչպէս օրինակ՝ պատերազմի կոյրերուն եւ օգնութեան նաւակներու գնման համար:

— «Մէկը ամէնքին ու ամէնքը մէկին համար», «Միութիւնը զօրութիւն է», «Դպրոցը պէտք է գիտնայ որ մենք կ'ուզենք հաստատուն կեանք ունենալ»: Այսպէս կ'արտայայտուին այդ փոքրիկ համագործակցականներուն տեսակէտները:

Հոս պիտի թուենք այդ համագործակցականներու քանի մը նշանաբանները. Պէլֆորէն, 1927ի ամրան ընթացքին, աշակերտները կազմեցին տեսակ մը համագործակցական՝ պարբերաթերթ մը հրատարակելու համար: Ձեռագիր պարբերականին յաջողութիւնը շուտով այնքան մեծ եղաւ որ նոյնիսկ ֆրանսական հանրապետութեան նախագահը տեղեկութիւն ուզեց թէ «Ս. Ամարէնի փոքրիկ թերթին կրնա՞յ բաժանորդագրուիլ»: Իսկ այդ բանը հարկ էր մերժել, քանի որ պարբերաթերթը լոյս կը տեսնէ միայն մէկ օրինակ, ձեռքով գրուած: Լաւագոյն յօդուածները, սակայն, երեք ամիսը անգամ մը կը տպագրէին ու կը ղրկէին աշխարհի չորս ծագերը: Ասիկա պէտք է կոչենք աշակերտական համագործակցականի մը համաշխարհային յաջողութիւնը:

Ս. Ամարէն գիւղին մէջ, ոչ հեռու «Համագործակցական Տեղեկատուն» (Ժընեւ, թիւ 1, 1932) մեզի կուտայ պատմութիւնը ուսուցիչի մը իր աշակերտական համագործակցականի մասին, որ կը գտնուի Լանտի նահանգին մէկ գիւղակին մէջ: «Աշակերտները պէտք է կատարեն նոյնքան որքան կարելի է, վարչական բոլոր գործերը — կը պատմէ ուսուցիչը —: Որոշումը կը կայացուի գաղտնի քուէարկութեամբ, երբ անձերը կ'ընտրուին, — նախագահը, քարտուղարը, գանձապահը: Միւս բոլոր պաշտօններուն համար ձեռամբարձ կը քուէարկուի, ուսումնարանի առաջին կարգէն վեր, բոլոր համագործակիցները քուէարկելու եւ առաջարկներ ընելու իրաւունք ունին: Ես պարզ համագործակից մըն եմ լոկ: Առարկելու իրաւունքս վերապահած եմ, բայց երբեք չեմ ուզած օգտուիլ անկէ, եւ ատով ըսել չեմ ուզեր թէ մեծամասնութիւնը միշտ ինծի հետ է եղած:

«Եկամուտներու աղբիւրներն են համագործակիցներու կանոնաւոր վճարումները, ու ատոնք բաւարար են: Սկզբունքով՝ 50 սանդիմէ աւելի վճարում չեն ընդունիր (հոս պէտք է աւելցնել նախկին աշակերտներու կամաւոր նուէրները):

«Իրարու կ'օգնեն: Գիւղացիները խխունջի սիրահար են: Կը փնտռենք զանոնք եւ կը ծախենք. 100 հատը 3 Ֆրանքի: Լրացուցիչ վարժարանի աշակերտները, ամէն ձմեռ, իմ ղեկավարութեամբ, կը կազմակերպեն երեկոյթ մը, ուր կը հաւաքեն շուրջ 100 Ֆրանք: Համայնքին մէջ կան շատեր, որոնք մեծ փափաքով կը կարդան ու մենք անոնց, համեստ վճարումներու փոխարէն, գիրքեր կը տրամադրենք:

«Ի վերջոյ, մենք կը սիրենք նաեւ — ու ատով է որ բառին ճշգրիտ իմաստով համագործակիցներ կը դառնանք — գիւղացական առարկաներու գնումովն ու վաճառումովը:

«Ես իմ առեւտուրէս հրաժարեցայ համագործակցականին ի հաշիւ, եւ իմ մթերանոցս վարձքով տրամադրեցի: Որովհետեւ մթերանոցը լեցուն չէր, հարկ էր կազմել դրամագլուխ մը: Զայն ստեղծեցինք 15 Ֆրանքնոց 10 բաժնեթուղթերով, 4 առ հարիւր տոկոսով: Բաժնեթուղթերու տէրերը աշակերտներու ծնողքներ են: Ամէն տարի, բաժնեթուղթերէն մէկը վիճակով կը քաշուի: Վարչական մարմինը կը գումարուի ամէն ամիս, պարտադիր ստուգումէն վերջ: Ան գիւղական պիտոյքները կը բաշխէ ատացագիրերու փոխարէն: Այդ ատացագիրները հնարաւորութիւն կուտան ամսագլխուն հաշիւները տեսնելու եւ կազմելու ծախուց առարկաներու ցանկը: Վաճառման գինը կ'որոշուի ընդհանուր ժողովին կողմէ

«Գանձապետը կը բանայ տետրակը, կը ստուգէ գանձը՝ որ քանի մը անգամ, վճարումները կ'ընէ

«1930—31 տարուան եկամուտը հասած է 797,83 Ֆրանք:

«Այս գումարը հետեւեալ ձեւով գործածուի. 1) գիւղին, — գրադարանի գիրք, գիտական առարկայ, ցոյց? մը գծուած, A—Z պարբերաթերթին բաժանորդագրութիւն, գաւառ:

2) Բարենպատակ գործերու — հակաթոքախտային միջոցներ, օգնութիւն (աշակերտի մը առաջարկով օգնել ընտանիքի մը, եւն.)»

Հարկ է յիշել թէ՝ աշակերտական համագործակցականները շատ ծառայութիւններ կը մատուցանեն Ֆրանսայի թանգարաններուն [...]պէս, Սէն Ժան Ժան դ'Անժէլի նահանգը մէկ տարուան ընթացքին [...] թանգարաններ հաստատեց ու 7 կայան շարժանկարի սրահներ: Աշակերտական համագործակցականներու կողմէ եղած նպաստին գումարը կը հասնի 100,000 Ֆր.-ի: Նոյն նահանգին մէջ հրատարակուի, աշակերտական համագործակցականի մը կողմէ, [...]եայ պարբերական մը — «L'école Coopérative»:

Ամենավերջին վիճակագրութեանց համաձայն, Ֆրանսայի աշակերտական համագործակցականներուն թիւը կը հասնի 8000ի:

Փրոֆ. Վ. ՏՈՏՈՄ[...]

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ՄԸ

Հեռու Ասութի մէջ վերջերս վախճաներ է մեր լաւագոյն ընկերուհիներէն Տիկին Վարդուհի Թ[...] (ծնեալ Կիւրեղեան): Հանգուցեալը հայ իգական սեռի հաղուագիւտ ներկայացուցիչներէն էր, որ մոլեգին սիրով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ անոր համար իմէկ պահանջուած զոհաբերութիւնը երբեք չխնայեց:

Վարդուհին ծնած է Պոլիս, 84-ին թուականներուն, Արաբկիրցի ծնողքէ: Իր մանկութեան շրջանին Բաբգէն Սիւնի (Պանքայի հերոսներէն — Պետրոս Փարեան) տարած է իրենց տուն եւ անկէ ստացած են ինքը եւ իր ղամեակ եղբայրը՝ Լեւոն Կիւրեղեան իրենց առաջին յեղափոխական դաստիարակութիւնը:

1896ին, Պանքայի ցոյցէն յետոյ, ոստիկանական հետապնդումէ փախչելով ընտանիքով փախած են Վառնա:

Քրիստափոր Միքայէլեան Վառնայի մէջ իրենց տունը այցելած է Բաբգէնի մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար: Այս այցելութիւնը եղած է Վարդուհիի ամէնէն երջանիկ յիշատակներէն մէկը: Որքան որ կը յիշէ հայրը՝ Գէորգ աղա Կիւրեղեան՝ [...]ած է Վառնա: Հօրը մահուընէն [...]տոյ փոխադրուած են Աղեքսանդրիա երբ արդէն քոյր եւ եղբայր [...]ցած պատանիներ էին. եւ հոս ալ անոնք մտած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը

Երկու հարազատները մեր կազմակերպութեան ծաղիկներէն էին [...] որ եւ է դաշնակցական գործ, որ [...] մասնակից չըլլային. անխոնջ [...] ձեռնարկի սիրայօժար կը բերէին իրենց անխուսափելի բաժինը [...]նակցական ընկերոջ զարդն էին.

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (3)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

2.— ԵՐԵՔ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ

Նարդունիի գրականութիւնը կը նմանի տակաւին այն աւազանին, որուն մէջ կը թափին բազմաթիւ առկէզ բխող կենդանի ջրերու հոսանքները: Ազդեցութեանը տակն է արեւելեան հին ժողովուրդներու մշակոյթին, մասնաւորաբար ժողովրդական գրականութիւններուն, հէքեաթներուն, աւանդութիւններուն, որոնցմով կ'ընդելուզէ իր արուեստը, կազմելու համար հայկական աւազանը, հայկական արուեստը, տեսակ մը գորգ, որուն վրայ արեւելեան գոյներու վառ կրակը թափեր է: Հեթանոսական կեանքը, հին աստուածներն ու աստուածուհիները, ոգիները, ջրանուշները, հրեշտակները եւ միսով ու ոսկորով գեղեցիկ աղջիկները, արժանաւոր տեղ ունին իր գրականութեան մէջ: Հակառակ արեւմտեան քաղաքակրթութեան, արեւմտեան մշակոյթին անմիջական ազդեցութեան տակ գտնուելուն, մղոններով հեռու կը փախչի անկէ: Անշուշտ հետեւեր է արեւմտեան արուեստին տարրերուն, բայց շատ դժուար է գտնել որ եւ է հետք, անոնց ներգործութիւնը մասնաւոր: Արեւմտեան փիլիսոփայութիւնը եթէ զինքը յոռետես կը դարձնէ, ընդհակառակն արեւելեան իմաստութիւնը ուղեցոյց կը դառնայ, կենսատու քայլերը կը զօրացնէ եւ ուղղութիւն կուտայ:

Եւ սակայն, բոլոր այս ընդգծուած հոսանքներուն եւ ուղղութիւններուն մէջ հայկականութիւնը, ազգային գիծը պահելու գեղեցիկ արուեստը գիտէ եւ կը գործածէ: Ազգայինը աւելի շեշտելու, անոր հնութիւնը, գեղեցկութիւնը հաստատելու համար է, որ պտոյտ եկեր է օտար աղբիւրներէն, համը առեր է օտար ջրերուն ու պտուղներուն, որպէսզի մեր ջրերուն ու պտուղներուն համը աւելի զօրաւոր զգայ: Օտարին հետ ծանօթանալուն համար է, որ ազգայինը աւելի կը սիրէ, եւ անոր վրայ աւելի կը գուրգուրայ: Քաղաքներու կեանքը ապրելէն յետոյ է, որ կը հեռանայ անկէ, կ'ատէ զայն, հոգիով նուիրուելու համար գիւղականկեանքի խաղաղութեան, Բազմամբոխ ոստաններու աղմուկը, պայքարը, հացի կռիւը ճանչնալէն յետոյ է, որ կը փնտռէ դաշտերու անսահման լռութիւնը: Հասուն մարդու, կեանքը ապրողի կիրքերը եւ իմաստութիւնը իր հոգիին վրայ ծանրօրէն զգալէն յետոյ է, որ անհուն քաղցրութեամբ եւ պաշտելի ջերմութեամբ կ'ոգեկոչէ մանկութիւնը: Զգայարանքներու գերզգայութիւն ունենալէն, յափրանալէն ու ձանձրանալէն վարակուելէ յետոյ է, որ գիտութենէն կը փորձէ հրաժարիլ: Բժշկի ճապիկը նետելէ յետոյ, հովուական վերարկուի մը տակ քնանալու անպատմելի երազին անձնատուր ըլլալու համար:

Այս բոլոր պայմանութիւնները երեք հիմնական գիծերու կը վերածեմ, որոնցմով կը կազմուին Նարդունիի գրականութեան (Մեղեդիներ, Մեղեդիներ…) հոգին ու մարմինը:

Ա. Զգայապաշտ, բնութենապաշտ եւ խորհրդապաշտ բանաստեղծ:

Բ. Մանկութեան բարի եւ հաւատացեալ քրիստոնեան:

Գ. Սկեպտիկը:

Այս երեք գիծերը անոր գրականութեան մէջ շատ հետեւողական կերպով կը ներկայանան: Հէքեաթներուն մէջ, երբ կ'ոգեկոչէ մանկութիւնը եւ անոր երազները, միամիտ քրիստոնեայի հաւատքը կը ծագի անոր գրչին տակ: Այս մարզին մէջ, երբ հեթանոսական կեանքը կ'երգէ վառ գոյներով՝ նախ զգայապաշտ է, յետոյ բնութենապաշտ եւ աւելի վերջը՝ խորհրդապաշտ: Երբ պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան տարիները համրել կը սկսի, արդէն գրչէն դառնութիւն եւ յոռետեսութիւն կը կաթի, սկեպտիկ կը դառնայ կեանքին եւ մարդոց հանդէպ: Գրականութեան մը այս բնական զարգացումը կը նմանցնեմ ես մարդ էակին մտքի զանազան աստիճաններուն եւ անոր կրած բարեշրջումին: Չէ՞ որ զգայուն որեւէ մարդ արարած, եւ աւելի շեշտուած չափով՝ ամէն արուեստագէտ ստեղծագործութիւն իր վրայ կը կրէ կեանքի զանազան վիճակներու հետքերը, մանկութենէն սկիզբ առնելով, հասնելու համար ծերութեան գաւառներուն:

3.— ԶԳԱՅԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹԵՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Արեւելքի մէջ սէրը արգիլուած պտուղ է: Կինը, սիրոյ ենթական, հեռաւոր երազի մը բոլոր հրապոյրներովը կը ներկայանայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն: Անոր ստուերն է, որ կը հետապնդուի, երեւակայութիւններու մէջ է որ կ'ապրի: Մարդիկ ստիպուած են իրենց մէջ խեղդելու ամէն զգայութիւն, որ յաջութիւն կ'առնէ սիրտերուն մէջ: Արեւելքի մէջ կը [...]նան գայթակղութիւններէ, որովհետեւ լեզուները աւելի թունաւոր են, քան արեւմուտքի մէջ, որովհետեւ հոն, դրացի դրացիին հոգերով նուազ չի զբաղիր իր սեփական հոգերով: Այս է պատճառը, որ արեւելեան բանաստեղծները երազ աղջիկը երգեր են, մի՛շտ [...] նիւթական, զգայապաշտութեամբ մը, որ կը յաճախ չգոհացուած կիրքերուն յաջորդող դառնութեան ու խորհրդաւորութեան:

Նարդունիի զգայապաշտութիւնը, ինչո՞ւ չէ մարմներգութիւնը, արդիւնք է հոգեբանական այդ [...]գակներուն: Դժուար է գտնել իր ստորագրած էջերուն մէջ գրուածք մը, որ թերթար բացակայ անձանօթ [...] կարօտի երգը: Որովհետեւ Նարդունի սիրահար [...]պէս չերգեր, սիրահար մը, որ իր սիրոյ ենթակային հասնելով, անկէ պատասխան չառնելով, պիտի [...] ու համբէր սիրոյ բոցավառ կրակէն: [...]քերուն բոցը չէ տեսեր տակաւին Նարդունի, եւ [...] մարզին մէջ իր երգերը երեւակայական են, խեղկ[...] ստեղծագործութիւններ: Ասկէ յառաջ եկած է իր զգայապաշտութիւն — մարմներգութիւնը: Այս մարզին մէջ, սակայն, անիկա ֆիզիքական գեղեցկութիւնը փնտռելու եռանդ է: Անծանօթ չէ բոլոր այն երեւոյթներուն, որոնք կը կազմեն գեղեցիկ մարմինի մը ներդաշնակութիւնը, սիրոյ ենթակային հոգին չէ որ գիտէր կը [...] տարրերէ, չէ փնտռեր բարոյական [...] կամ արժանիքներ, որովհետեւ անիկա կը սէրէ ու կը փնտռէ գիծերու ճարտարապետութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

յալ ղեկավարի դերին մէջ, ըլլալ անոր ... արժանաւորի.

Այն Թաւականներուն բանտարկեալ-ներուն օգնութիւն հասցնելու համար ներքին ... Կարմիր Խաչը, ... Միքայելեանի, ... Գաբրիէլեանի, Տիկին Նազա-... Գաբրիէլեանի եւ Տիկ. Կիւրեղեանի (Վարդ-... մայրը) ... Կարմիր Խաչն է որ նախաձեռ-... Գաւառապանէն մինչեւ Պոլիս ... մինչեւ Երզրում ամէն ... օգնութեան իր բաժի-... աւանդ որ եւ է խորութեան։

... Կարմիր Խաչին համար ... իր եռանդը, բուռն ... մը չեռւեցաւ գործի, նոր ան-... գտնելու, հանդէսներ ... եւ եռանդ կեանք մը ստեղծելու ... նոր կազմակերպութեան չուրջ ... ամէնը ըրաւ գրեթէ առանձին, ... անձնական օրինակով իր շրջապա-... խանդավառելով։

... անձնուրաց ... ինչպէս ամէն ուղղափառ դաշ-... չատեր չատ ունէին սոր-... Վարդուհիէն։

1907ին Ընդհ. Ժողովէն յետոյ, ինչ-... յայտնի է, ձախերը կը մեղա-... Դաշնակցութիւնը, թէ պէտք ... ուղղափառ ընկերվարա-... չէ։ Առանք դժգոհ 1907ի որոշում-... հետզհետէ կազմակերպութե-... Աֆերը նոյնպէս դժգոհ մնացին ... որ Դաշնակցութիւնը չափա-... ընկերվարական է։ Առանք ալ ... չարժումը ստեղծեցին ... կազմակերպութենէն։ Դաշ-... Ալեքսանդրիոյ ենթա-... առանց ընկերներու հետ ... հաւատաբար Միհ-... չարժման միացեր էր՝ մաս-... յայտարարութեամբ գիրք բռ-... կազմակերպութեան դէմ։ Հա-... ճահճը ցնծութեան մէջ ... ծափ ու ծնծղայ, կոչունք ու խը-... Դաշնակցութիւնը ինկա՛ւ ... Եւ այդ ... էին հինաւուրց ... ժառանգութեան տիրանալու։ Այդ ... էր անհա, որ Դաշնակցութեան ... օրերու փորձուած ընկերները ... գլուխ անցան, չատ կարճ ժա-... մէջ տորոեցին չարժումը եւ ... Դաշնակցութիւնը դուրս եկաւ ... աւելի զեղեցկացած, աւելի զօ-... ու գործունեայ։ Այս նորընտիր ... անդամներէն մէկը ... էր, բոլորիս վստահու-... արժանացած մեր ընկերուհին, ... ձախ, համակ եռանդ եւ ... Իր երկու տար-... պաշտօնավարութեան մէջ երբեք ... գործունէութեան առիթ չտուաւ, ... Դաշնակցութեան ունեցած ... նիւթը համեստ բաժին մը ... Ալեքսանդրիոյ կազմակեր-... ժաղրագործման մէջ։

... չարք մը դժբախտու-... յետոյ Վարդուհին ամուս-... Տօքթ. Թընկրեանի հետ, որ-... ունեցաւ երկու աղջիկ։

«Յուսաբեր»

Միակոյթի պատմութեան կանա-... կողմէ հնագիտական եւ ազգա-... քննութեան մը համար հոկ-... մէջ երկու արշաւ կատար-... գիւղի Զանգեզուր եւ Արագած։

ՀԱՆԴԻՍՆԵՐ

«Հ. Յ. Դ. ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

— ։։։ —

ՇԱՎԻԼ, (Յառաջ). — Երկու հա-րիւր հայրենակիցներէ աւելի բազմու-թեան մը ներկայութեան տեղի ունե-ցաւ Դաշնակցութեան հանդէսը Շա-վիլի սինէմայի սրահին մէջ Հ. Յ. Դ. Արզումեան խումբի նախաձեռ-նութեամբ։ Ներկաներուն մէջ հոծ թիւ մը կը կազմէին Իսի լէ Մուլինօ-յէն եւ շրջականերէն եկած հայրե-նակիցները։ Ընկ. Բէնօ քանի մը խօս-քով բացուած յայտարարեց հանդէ-սը։ Խումբ մը փոքրիկ աղջիկներ եր-գեցին «Մեր Հայրենիքը» զոր ժողո-վուրդը ունկնդրեց ոտքի վրայ։ Ընկ. Մկրտիչեան արտասանեց ողբացեալ ընկ. Զարդարեանի «Բագինին փառա-բանութիւնը»։ Յետոյ ընկերներու եւ համակիրներու խումբը ներկայացու-ցին Ա. Շիրվանեանի «Անդրանիկ» ող-բերգութիւնը։ Նկատի առնելով գե-րակատարներուն չատերուն առաջին անգամ բեմ ելլելու պարագան, ներ-կայացումը կարելի է գոհացուցիչ նը-կատել։ Ներկայ հասարակութիւնը ա-ռիթը ունեցաւ քանի մը ժամ վերապ-րելու հին բարի օրերը, հաղորդուելու իր մօտիկ փառաւոր անցեալի դը-ուագներուն հետ։ Ներկայացումէն վերջ Տիկ. Զագիկեան երգեց Սերոբ փաշայի երգը։ Ընկ. Բէնոյի փակման խօսքով վերջացաւ հանդէսը եւ հա-սարակութիւնը մեկնեցաւ յուսալից։

Այս առթիւ Շավիլի «Արզումեան» խումբի վարչութիւնը իր խորին շը-նորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որ իրենց օժանդակութիւնը բե-րին այս հանդէսին։ Մասնաւորապէս «Յօնա» դերը կատարող տիկ. Զա-րուհի Գէօզէեանի, որ հակառակ իր զբաղած վիճակին չմերժեց մեր խնդ-րանքը.

Գ. Վարդանի

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Նոյ. 4 (Յառաջ) — Հոկտ. 29ին Գար Իտալ սրահը լեց-ուած էր խուռն երկսեռ բազմու-թեամբ։ Բեմին ճակատը զարդարուած էին հայկական եւ ֆրանսական դրօ-չակները, որոնց մէջտեղը կը հանգ-չէր Դաշ. զինանշանը, հովանաւոր-ւած նահատակ մտաւորականներու եւ հերոսներու խմբանկարը։

Ժամը 3ին ընկ. Մ. Կարնեան հան-դէսը բացուած յայտարարեց եւ պար-զեց Դաշնակցութեան օրուան նշանա-կութիւնը, յիշեց այն դժնդակ տարի-ները երբ ժողովուրդը ոչխարի պէս մորթոտուելու կը տարուէր, եւ հրա-ւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Մեր հայրենիքը»։

Արտասանեցին ընկ. Ս. Բրուտեան՝ «Ազատութեան համար», փոքրիկն Սիրանոյշ Տօնոյեան՝ «Մուշը», Նշան Բանիկեան՝ «Մեծը», օր. Զարուհի Գիւլէսեան՝ «Յաղագութիւն ձեզ», օր. Մառի Նաթուեան՝ «Հայ մայ-րեր»։ Սիրանոյշ Տօնոյեան երկրորդ անգամ արտասանեց «Բաշնվարդան», ընկ. Ս. Բրուտեան՝ «Ուխտի գիշե-րը»։ Մեներգեցին Տիկ. Մառի Նորոյ-եան՝ «Քէլէ, քէլէ», ընկ. Սարգիս Սարգիսեան՝ «Ես լսեցի»։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան որ չարք մը պատմա-կան դրուագներ յիշելէ յետոյ, ան-դրադարձաւ օրուան պայքարներուն, եւ եզրակացուց.

— «Դաշնակցութիւնը թէեւ ալ ըլ-լայ, պիտի չարունակէ ազատագրա-կան պայքարը։ Մենք ուխտած ենք քալել եւ պիտի քալենք այս փշոտ ճանապարհէն, նշանակէտ ունենալով մէկ գաղափար.— Ազատ անկախ եւ միացեալ Հայաստան»։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բան-ւորով».

Թղթակից

ԹՈՒՐՔԻԱ

Եոգի՞չ թէ «մարշձի»

»»»·«««

«Հէր Կիւնի մէջ Քեմալ Ֆարուք կը գրէ.—

Թուրք երաժշտութիւնը իր արժանի միջազգային դիրքին հասցնելու հա-մար, եթէ պատասխանատու պաշտօն մը ունենայի, նախ՝ «Թուանարուն» եւ Գերմանիացիներուն պէս ճամբը բոլորո-վին կը վերցնէի ու անմիջապէս կ'ար-գիլէի Թուրքերէն ձայնապարերը...

Նման որոշում մը Թուրք երաժշտու-թիւնը կը փրկէ։ Փողոցներու մինչեւ ականջ տուէք, իրրեւ երաժշտու-թիւն՝ հանրութեան բերանէն լսե-ցէք ու իրաւունք կուտաք ինծի, երբ կ'ըսեմ թէ մեր հոգեկան հանճարը ինչպէս օր օրի կը գռեհկանայ։

Կրթական նախարարութիւնը հասկ-ցաւ որ լիսէի աշակերտներուն միա-տեսակ կրթութիւն սահմանելուն պէ-գէք կ'ըլլար գրքերու զանազանու-թիւնը։ Եւ որպէս թէ լիսէներէն մէկ կողապարով ուսանողներ հանելու համար, միեւնոյն չափին գրքեր գա-նոնք։ Կրթական տարբերութիւնը վերցնելու համար այժմ գիւղական վարժարաններու կարեւորութիւն կը տրուի։ Ասոր չափ կարեւոր է նաեւ ազատութեան տարիներէն ի վեր չա-րունակուող ժարշճիութենէն ազատ-ուիլը՝ որպէսզի մեր նոր սերունդին գլխուն մէջ խօթենք Արեւմուտքի ար-ւեստափրութիւնը

Հարկ է որ երաժշտութեան ուսու-ցիչները միեւնոյն ատինճանին բարձ-րանան, տղաքը հրաժարին իրենց ե-րանկները պայթեցնելու ատինճան ըռ-ռալէ, մէկ ձայնէ սկսին, ու երեք ձայնով երգի ատինճանին հասնին, ու ասոնց համար դպրոցական երաժշ-տահանդէսներ տալու է։

Քանի մը վարժարաններու մէջ, մեր տղաքը, առանց իրենց գիրենք մղե-լու, չորս ձայնով երգեր երգելու վար-ժուեցան։ Տաններօթը մէյիսննոց Թուրքիոյ մէջ, այս ուսուցիչները 6-7 հատ են եւ ամբողջ Անատոլուի ձա-գուկները միաձայն երգերն իսկ դժ-բախտաբար չիտէ չիտակ երգել չեն գիտեր.

Թուրք տղաքը անընդունա՞կ են։ Ոչ։ Ազատութեան շրջանի սերունդի բերնին մէջ յանկերգ մըն է կ'երթայ։ «Էֆէնտիմ, երաժշտական արտակարգ ընդունակութիւն ունի ... աղջէն այս աղջին երաժշտական ընդունակու-թիւնը, եւն.»։

Ձեւէ ու արհեստէ զուրկ կարողու-թիւնը կրնայ Հօթենթոյի վայրենինե-րուն մօտ ալ գտնուիլ։ Մեր դպրո-հայրենակիցներուն երաժշտական ըն-դունակութիւնները չէինք կրնար ժխ-տել։ Բայց ռումանացի եւ հունգար գնչուներուն քով անոնց ստոկական արժէքները զէրօ են։ Այնքան ատեն որ մեր դպրոցներուն մէջ ծրագրեալ ձե-ւով երաժշտական դասեր չեն տրուիր, անկարելի բան է մեր տղոցմէն բան մը սպասել։

«Մուկնը եւ մնէ...»

»»» «««

Փէյեամի Սաֆա կը գրէ այս խորա-գրով.—

Մամուլի ընկերակցութեան գոյու-թեանը կը տեղեկանամ երբ ամսէ ա-միս վճարուած կ'ըսեմ ու տարին մէկ անգամ իր պարբերկոյթին կ'երթամ։ Այս ընկերակցութիւնը գեղեցիկ գա-ղափարէ մը ծնած է։ Ամէն պաշ-տօնակցի նման (իր անուան տակ եւս կապուած եմ եւ ատենը մէկ, տխուր կամ ուրախ առիթով մը, յիշողու-թեանս վարագոյրին իջնող այդ բառ-ուերին դպիլ չեմ ուզեր։ Իր անմնաց ըլլալը միակ առաւելութիւնը նկատե-լով, այս չուքը կը թողում իր վիճա-կին, քանի որ կրնայ ամենաթեթեւ քննադատութեան մը տակ ճզմուիլ ու անհետանալ

Այսօր, ինծի եւս ուրեն հատ մը այն նուէրներէն զորս ընկերակցութիւնը կրցածէ խմբագիրներուն։ Մամուլի գեղեցիկ տարեգիրք մը։ Անցեալ տա-րի եւս նման հատոր մը հրատարակ-ուած էր։ Այս տարի, Եւրոպայի տա-րեգիրքերուն նման, տարեգիրքէն քա-նի մը ամիս առաջ հրատարակութիւն հասնեցաւ։ Բայց, երբ երկրորդ ան-նարկ մը նետեցի գրքին վրայ, ծիծա-ղեցայ։— տրուածը նախորդ տար-ուան տարեգիրքն էր... Ճիշդ 9 ամիս վերջ ընկերակցութիւնը մեզի մէյ մէկ հատ նուէր կուտայ այդ հրատարա-կութենէն

Կը յիշեմ,—անցեալ տարի, երբ այս՛ տարեգիրքը լոյս տեսաւ, Հաքքը Թա-րիք պէյին (Մամուլի ընկերակցու-թեան նախագահը — Յառաջ) բսի որ մէյ մէկ հատ ալ խմբագիրներուն ղրկուի, քանի որ անոր մասին գրոհ-լիք յօդուածները կրնան նպաստել վաճառումին։Զբաղեցաւ։ Հատո-րի մասին չատ բան չգրուեցաւ թեր-թերու մէջ, իսկ գիրքը կ'երեւի չծախ-ուեցաւ որ օխայով վաճառելէ առաջ մեզի ալ մէկ մէկ հատ ղրկեր են։ Շը-նորհակալութիւն։

Ես ուրիշ կերպ կը բացատրեմ այս նուէրին ինը ամիս վերջ ծնիլը։ Այն որ՝ ընկերակցութիւնը ինը ամիս վերջ հասկցած է թէ խմբագիրներն եւս մուկերու չափ արժէք ունին, եւ գիր-քը ազատելով անոնց ակռաներէն մե-գի ղրկած է։ Խելացի գործ։ Որովհե-տեւ, ամենաստոկալի քննադատները մուկերն են, ու անձայն կը հասա-տեն որ գիրք մը փճացնելու համար ակռաները աւելի զօրաւոր են քան գրիչները։ Զարհուրելի ու սիրելի էակներ։ Ով գիտէ՝ ինչ անհամբերու-թեամբ կը սպասէք 1934 տար-ուան, որպէսզի կրծէք Մամուլի ընկե-րակցութեան նոր տարեգիրքը...

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՎԱՍՏԱԿ, Բ. Տարի Թիւ 9։ Առեւտրական եւ տնտեսական ճոխ բովանդակութեամբ։32 էջ եւ պատկե-րազարդ։ Տարեկան բաժնեգին 2 տո-լար։ Հասցէ — Hai Vasdag Pub. Co. 29 Fayette st. Boston, Mass. (U.S.A.):

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՄՈՒԼ

Ով է սպառնացողը

»»»·«««

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդա-ծութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 Հոկտ.).

— «Նախկին առաջնորդ Ղեւոնդ արք. Դուրեան, կ'երեւի թէ որո-շած է հանգիստ չձգել այս գաղութը եւ չյուսած անպատկառութեամբ, կը ծգտի աւելի եւս խորացնել հայ եկե-ղեցիի մէջ իր առաջ բերած պառակ-տումը։

Կաթողիկոսի անունով ծանօթ բը-պառնալիքները ուղղելէ յետոյ Ամե-րիկայի բոլոր հայ լուսաւորչական հովիւներուն, այդ անպաշտօն հոգեւո-րականը պէտք է տեսած անոնցմէ զատելու Ղեւոնդ վրդ. Մարդուկէս-եանը եւ 10 օրուան պայմանաժամով վերջնագիր մը ղրկելու անոր՝ պա-հանջելով ենթարկուիլ իր հրամաններ-րուն։

Ի՞նչ է Ղեւոնդ վարդ. Մարդուկէս-եանի յանցանքը՝ բստ նախկին Առաջ-նորդի։ Առաջին՝ այն, որ ան յանդգ-նած է պատարագի միջոցին չյիշել նախկին առաջնորդին անունը, երկ-րորդ՝ որ հրապարակային ժողովնե-րու մէջ ան թոյլ է տուած իրեն՝ «ըր-տապատիր յերիւրանքներով մոլորու-թիւն սերմանել միամիտ ժողովուր-դին մէջ»։

Նախկին առաջնորդը չամչնար նոյն իսկ ըսելու, թէ Ղեւոնդ վարդ. Մար-դուկէսեանի բլածը «ըմբոստացում է եկեղեցական նուիրապետութեան դէմ եւ արհամարհանք սահմանադրական օրինաց»։

Սակայն, տարօրինա՞կ չէ, որ այս կարգի մեղադրանքներ կ'ուղղէ մէկ ուրիշի հասցէին նախկին առաջնորդը, որ ամէնէն ըննվզեցուցիչ օրինակը տուաւ ըմբոստութեան հայ եկեղեցիի ամէնէն նուիրական աւանդութիւննե-րուն դէմ, ինչպէս եւ ամէնէն սինիք արհամարհանքը ցոյց տուաւ սահմա-նադրական օրինաց հանդէպ։

Ջէ՞ որ Ղեւոնդ արք. Դուրեանն էր որ ոտնակոխ բրաւ հայ եկեղեցիի ա-մէնէն մեծ եւ նուիրական աւանդու-թիւնն ու սահմանադրական օրէնքը, երբ ոտնակոխ բրաւ ժողովրդի կամ-քը, այսինքն՝ երբ խարդախ միջոց-ներով փորձ բրաւ խափանելու գինքը պաշտօնանկ ընող Երեսփ. Ժողովը եւ դաւադրական կերպով գումարուած պօրինի հաւաքոյթի մը վրայ յեն-ուեցաւ ինքզինքը պահելու համար Ա-ռաջնորդի պաշտօնին վրայ։

Կը հարցնենք՝ հայ եկեղեցիի ո՞ր աւանդութեան եւ սահմանադրական ո՞ր օրէնքի հիման վրայ Ղեւոնդ արք. Դուրեան մտածեց էջմիածինը եւ իր տուած կեղծ տեղեկութեանց մի-ջոցով կաթողիկոսէն կորզեց իրեն վստահութիւն յայտնող հեռագիր մը։

Կը հարցնենք՝ հայ եկեղեցիի ո՞ր ա-ւանդութեանց կամ սահմանադրական օրէնքներու հիման վրայ թոյլատրելի է, որ օրինական Երեսփ. Ժողովի մը կողմէ պաշտօնանկ եղած, ամբողջ թեմի ժողովուրդի ճնշող մեծամաս-նութեան կողմէ դատապարտուած, իր գործած գայթակղութիւններով, կեղծիքներով եւ ապօրինութիւններով ամբողջ գաղութ մը տակնուվրայ ը-րած, ամբողջ թեմին եկեղեցիները երկու մասի բաժնած, կաթողիկոսի վստահութիւնը չարաչար գործածած նախկին Առաջնորդ մը շարունակէ շա-հագործել կաթողիկոսին անունը եւ այդ անունով փորձէ նոյն իսկ պատժել այն խղճամիտ ու պարկեշտ հայ հո-գեւորականները, որոնք գերագոյն նիգեր կ'ընեն ստոյգ փլուզումէ փրկե-լու հայ եկեղեցին։

Ղեւոնդ արք. Դուրեան ի զուր կը խորհի, թէ պիտի յաջողի ժողովուրդի եւ հովիւներու իրեն դէմ ուղղուած ըմբոստութիւնն ու արհամարհանքը կլեցնել իբրեւ ըմբոստութիւն եւ ար-համարհանք հայ եկեղեցիին կամ սահմանադրութեան դէմ։

Ղեւոնդ արք. ի զուր կը ճգնի պահ-ուըտել կաթողիկոսի հեղինակութեան ետեւ։ Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մար-դուկէսեան, այլ ինքն է որ ամենա-գեհիկ կերպով խախտած է սահմա-նադրական օրէնքները։ Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մարդուկէսեան, այլ ինքը՝ Դուրեան արք. հակառակ գացած է ժողովուրդի ճնշող մեծամասնու-թեան օրինական կամքին։ Ոչ թէ Ղե-ւոնդ վարդ. Մարդուկէսեան այլ ին-քը՝ Դուրեան արք. պառակտած է ե-կեղեցին։ Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մար-դուկէսեան, այլ ինքը՝ Դուրեան արք. իր դաւադիր ընթացքով ինքզինքը անհանդուրժելի դարձուցած է այս գաղութին։ Ոչ թէ Ղեւոնդ վարդ. Մարդուկէսեան, այլ ինքը՝ Դուրեան արք. կը վրդովէ ժողովուրդի հան-գիստը, չփոթ ու կռիւ կ'առաջացնէ այս գաղութի մէջ եւ ներքնապէս կը քայքայէ եկեղեցին եւ փողոցները կը հանէ կաթողիկոսի անունը՝ միմիայն ինքզինքը Առաջնորդի պաշտօնի վրայ պահելու համար։

Փոխանակ անտեղի սպառնալիքներ ուղղելու իրմէ չատ աւելի պարտաճա-նաչ, օրինապահ եւ եկեղեցիին նուիր-ուած հոգեւորականներուն, նախկին Առաջնորդը չատ աւելի մեծ խոհեմու-թիւն ըրած պիտի ըլլար, եթէ անմի-ջապէս քաշուէր գործէ եւ հանգիստ ձգէր այս գաղութը՝ աւելի ծանր հե-տեւանքներէ խուսափելու համար»։

ՍՏԱԼԻՆԵԱՆ ԹԱԹԻՆ ՏԱԿ

■■■

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ վերստուգիչ Յանձնաժողովը պաշտօ-նանկ ըրած եւ կուսակցութենէն վտա-րած է «Էկոնոմսկայա Ժիզն» թերթին խմբագրապետը, Մէյմին,որ միեւնոյն ատեն անդամ է Խմտ. գործավարու-թեան խորհ.ին։ Մէյմին կը համարուի մտաւորապէս խորթ եւ զանազան ա-ռիթներով համարձակած է քննադա-տել Ստալինի քաղաքականութիւնը։ Իրեն դէմ եղած գլխաւոր մեղադրան-քըն այն է թէ թոյլ տուած է հրատա-րակել այնպիսի յօդուածներ որոնք կը ցուցնեն թէ գիւղացիներու վիճակը վատթարացած է հաւաքական տնտե-սութեան հետեւանքով։ Հակառակ ե-ղած ազդարարութեանց ,Մէյմին չէփո-խած քննադատական դիրքը և նոյնիսկ գրած է թէ խորհրդային րուբլին միօ-րինակ գին չունի, այլ երեք տարբեր գիներ, համաձայն ունեցողին քաղա-քական եւ տնտեսական դիրքին։

Անցեալ ապրիլին ալ, նոյն ձեւով պաշ-տօնանկ եղաւ Ճարտարագործական թերթին խմբագրապետը, Բոկուշեւս-կի, որ քննադատած էր բանւորական աշխատանքի պայմանները։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԱՑՔԱՑՈՒՄ ԵՒ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Կարծես ծայրը չէր գար Տէր Հայ-... դաղարներուն, խորանին ա-... չէլած։ Ժողովուրդը իր ... կերպով հասկցած էր քա-... սարսաղեած միտքը եւ անու-... Տղայոց պատալը, ընդհա-... ալեկոծ միվլուկը եւ չաղակը-... երթալով ամօթի սահ-... չատ անդին կ'անցնէին։ Եւ այս ... պարպուած սիրտերուն մէ՞ջ ... պիտի ծագէր խանդավառու-... ջերմեռանդ աղօթք մը Աս-... հրաշագործութեան համար։ ... Հայկազուն, վշտամորմոք, այս ... կողմին վրայ կը չարժուէր։ ... յանկարծ Գաբրիէլ Բագրատ-... վազեց եւ կեցաւ առա-... մէջ Տէր Հայկազուն մեծ ... Թեթեւացում զգաց։ Արդէն ... դպրաց դասը սկսած էր չա-... Քահանան գիրքը չակեց, գո-... աչքերը, ինքզինքը ամփոփելու ... համար Տէր եւ պարտասուն կը հն-... չէին ձայները.—

Զարաշխան բազուկս քո տարածե-ցեր ընդդէմ ատելեաց,

Հաստատեա՛ զբազուկս մեր կարո-ղութեամբ,

Համբարձմամբ ձեռաց առ քեզ միշ-նորդել։

Իսամբ թագ ի գլուխ պատեցեր զմիտս եւ զզգայարանս,

Խաչանիշ ուսարմամբ բառ Աեարո-նի,

Ծաղկեալ յասկերբ ի զարդ խորա-նին։

Րամից բոլորից տիրապէս աստ-ուածպետական

Նափորտապատ սիրով զմեզ զգես-տաւորեցեր,

Քում սուրբ խորհրդոյդ յինել պաշ-տաւոր։

Դպիրները լռեցին։ Տէր Հայկազուն իրեն առջեւը տեսաւ փոքրիկ արծա-թեայ կոնքը, զոր սարկաւագը երկա-րեց իրեն։ Մատները թաթեց մէջը եւ այնքան երկար ատեն թողուց զանոնք ջուրին մէջ, որ սարկաւագը զարմաց-կոտ նայուածքով եւ քաշեց կոնքը։ Յետոյ, Տէր Հայկազուն կէս մը հակ-ուած, կիսաղէմքով, դէպի հաւա-տացեալները եւ հաւատացեալները ե-րեք անգամ խոնարհեցաւ։ Ասոր վրայ դարձաւ նորէն խորանը եւ բազկատա-րած կեցաւ. Այս վայրկեանին երկու-քի բաժնուեցաւ Տէր Հայկազունի էու-թիւնը։ Մէկ մասը պատարագիչ քա-հանան էր, որ բուռ խանձի այս ար-տասովոր պաշտօնը կը կատարէր եւ չէր թերանար սովորական երգերուն իրեն ինկած բաժինին մէջ։ Իր էու-թեան միւս կէսը քանի մը խաւերէ կը բաղկանար — մահուչափ վառա-կարեկ կոտոր մը, որ պարտաւորուած էր գերդմարդկային ուժ ապառել, որ-պէսզի քահանան կարենար իր պարտ-քը կատարել։ Կռիւի մէջ էր նախ եւ առաջ իր մարմինով զոր երկրորդ Տէր Հայկազունը կը վարէր։ Այս մարմի-նը իր ապառումին վերջին կէտին հա-սած էր։ Կաթիլ մը արիւն չէր մնացած այլ եւս գլխուն մէջ։ Կարծես մէկ — երկու վայրկեանէն պիտի մարէր իր-նար սեղանին վրայ։ Այս մարմինը եթէ միեւնոյն ըլլար, հոգ չէր նորէն։ Բայց անոր ետեւը կը ծածկուէին չատ մը ննեգամիտ թշնամիներ։ Անոնցմէ մին էր ձեռնածու մը, որ անդադար խորանին բոլոր սպասները կ'այլափո-խէր անոր աչքին առջեւ։ Արծաթեայ մեծ աշտանակները ցից սուրերու կը փոխարկուէին իր աչքին։ Պատարա-գամատոյցին գեղատիպ էջերէն ժա-մագիրքի մեռելներուն անունները կը ցատկէին, եւ խորանին չորս կողմը կը սպառնար կարմիր մառախուղ մեծ խաչը։ Երբ մերթ ընդ մերթ քամին կը գռոար, խորանին պատին զարնուելով կը ճարճատէր ծառին ոստը, եւ թա-ռամած տերեւներ կը պարէին չուր-ջանակի եւ անպատկառ կը խոնարհէին մինչեւ տապանակը եւ ոսկեհուռ կա-փարիչով սեղանը ամբողջ վրայ։ Ամէ-նուրեք աղքէն տարածուած տխրութիւն եւ այս չորցած սեւ տերեւները, մի-նակ կամ խրձովին։ Պատարագիչ Տէր Հայկազուն սաղմոսին հասած էր։ Իր հատկյած ձայնը կ'երգէր —

Դարձ սրա՛ ինձ, Աստուած, եւ հո-գւոյ սրա՛ ինձ ի դատաստանի իմում։

Սարկաւագը կը պատասխանէր ան-դորր ու քաղցրամրմունջ.—

Ցազգէ որ ոչ է սուրբ, ի մարդոյ մեղաւորէ նենգաւորէ փրկեա՛ զիս։

— Ընդէ՞ր մոռացար զիս։ Ընդէ՞ր տրտում գնամ ես ի նեղել թշնամւոյ իմոյ։

— Մտից առաջին սեղանոյ Աստու-ծոյ առ Աստուած, որ ուրախ առնէ զմանկութիւն իմ։

Մինչ Տէր Հայկազուն այս երկար փոխասացութիւնը անսխալ կ'աւար-տէր սարկաւագին հետ, միւս Տէր Հայկազունին աչքին կ'երեւային ան-հանդուրժելի բաներ։ Թառամած սա-ղարթները, ամէն կողմ ցիրուցան, թառամած սաղարթներ չէին այլեւս, այլ աղանդութիւն, քակոր, աննկա-րագրելի կղկղանք, սեղանին վրայ նետուած Աստուծոյ թշնամիներէն, ոճրագործներէ։ Ուրիշ բացատրու-թիւն անկարելի է, որովհետեւ երկինքէն անձրեւած աղտեղութիւն չէր կր-նար ըլլալ անշուշտ։ Տէր Հայկազուն տառապանքին անթարթ կը նայէր պա-տարագամատոյցին, որպէսզի չպար-տաւորուի տեսնել այդ զարհուրելի սրբապղծութիւնը։ Բայց ժողովուրդը չէ՞ր տեսներ միթէ։ Եւ սկսաւ քահա-նան չփոթիլ ընթերցումին մէջ։ Սար-կաւագը երգած էր —

Ամենակալ Տէր Աստուած մեր, կե-ցո՛ եւ ողորմեա՛։

Սակայն Տէր Հայկազուն լուռ էր։ Սարկաւագը աչքերը խոշոր բացած դպրաց դասուն կը նայէր զարմացու-մով։ Երբ Տէր Հայկազունի ձայնը դարձեալ չլսուեցաւ, սարկաւագը քայլ մը առնելով մօտեցաւ եւ փսփը-սաց ականջին.— «Ի յարկի սրբու-թեան» ...։ Տէր Հայկազուն կը թուէր ոչինչ հասկցած ըլլալ։ Սարկաւագը յուսահատ եւ կիսատ ձայնով յիշեցուց նորէն.— «Ի յարկի սրբութեան եւ ի տեղւոջս» ...։ Տէր Հայկազուն արթն-ցաւ.—

Ի յարկի սրբութեան եւ ի տեղւոջս փառաբանութեան, հրեշտակաց բնա-կարանիս եւ մարդկան քաւարանիս, առաջի աստուածընկալ եւ պայծառա-ցեալ սուրբ նշանացս եւ սուրբ սեղա-նոյս խոնարհեալ երկիւղիւ երկիր պա-գանեմք...

(Շար.)

Թարգմ. ԽՏԱՆ

ի նպաստ իրաւունքներու հաւասարութեան։ Ամէն աշխատանք պիտի դադրի ժամը 1—2, որպէսզի ամբողջ ժողովուրդը կարենայ ունկնդրել Հիթլէրի ճառին։ «Առաջնորդը» Պերլինի մէկ մեծ գործարանը պիտի երթայ, եւ ճառ մը պիտի խօսի բանուորներուն առջեւ։ Զայնասփիւռ գործիքներ ամբողջ երկրին մէջ պիտի տարածեն իր խօսքերը։ Բոլոր գործարանները եւ շոգենաւերը շչակներով պիտի ծանուցանեն ճառախօսութիւնը, որպէսզի ամէն աշխատանք դադրի։ Փողոցներուն մէջ եւ ամէն տեղ կառքերը եւ քալողները ժամը 1ին կանգ պիտի առնեն մէկ վայրկեան, եւ ամբողջ ժողովուրդը լռութիւն պիտի պահէ։ Դպրոցները պիտի փակուին, Գերմանիոյ անթեւ բոլոր գործիքները շարժման մէջ պիտի դրուին։ Այն շէնքերուն մէջ ուր ձայնասփիւռ գործիք չըկայ, միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի անասցբերները երթան ճառը լսեն ուրիշ տուներու մէջ։ Ամէն ընտանիքի մէջ, տէրը պարտաւոր պիտի ըլլայ իրեններըը հաւաքել եւ երթալ ունկնդրել։ Այսպէս կորսուած մէկ ժամը շահելու համար, բանուորները յաւելուածական աշխատանք պիտի կատարեն յետագային։

⁂ Ֆոն Նէօրաթ, Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, ճառ մը խօսելով, խստօրէն քննադատեց Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ պնդեց իրաւունքներու հաւասարութեան վրայ։ «Եթէ, ըսաւ, Գերմանիան հարկադրուեցաւ քաշուիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն, պատճառը այն չէր որ կը վախնար քննադատութենէ կամ անհամոյ քաղաքականութիւն մը կը վարէր։ Գերմանիան քաշուեցաւ, որովհետեւ իր կացութիւնը անհանդուրժելի դարձած էր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Ցիշե՞մ Նուէին – Մալմէտիի կարծեցեալ հանրաքուէն, զոր վաւերացուց, կամ Վերին Շլեզիոյ բաժանումը, մութ գործ մը զոր օրինականացուց։ Ցիշե՞մ, դարձեալ, Սառի եւ Տանցիկի խնդիրները։ Ազգերու Դաշնակցութեան հաստատումէն ի վեր 7700 գերմանական դպրոցներ եւ 2700 եկեղեցիներ խլուած են փոքրամասնութիւններէն»։

Նախարարը շարք մը օրինակներով հաստատեց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մեքենան չի գործեր, կամ կը ծառայէ մութ նպատակներու։ Ու եզրակացուց.

— Ինչպէս անցեալին մէջ, Գերմանիան միշտ կուսակից է միջազգային գործակցութեան։ Բայց, պէտք է հաւասար աչքով նային իրեն։ Այս է խմասը կիրակի օրուան քուէարկութեան։ Մենք կը պահանջենք որ դադրի յաղթականի եւ պարտեալի խտրութիւնը։

Մոսկուայի վախը Ճափոնէն

Խորհրդային յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ, մեծ ժողով մը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին մէջ։ Ներկայ էին Ստալին, Քականովիչ, Կալինին եւն.։ Այս առթիւ վարչապետ Գ. Մոլոտով կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ քաղաքական կացութեան մասին, ցաւ յայտնելով որ ճափոնական օդանաւեր թռած են խորհրդային հողի վրայ։ Ըստոյ շեշտեց.

— «Մեր խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը մնայ։ Արեւելեան Զինաստանի երկաթուղին ծախելու եւ ոչ – յարձակման դաշինք մը կնքելու մեր առաջարկները ապացոյցներ են մեր բարեկամեցողութեան։ Բայց, մեր աչքերը չենք փակեր զանազան բռնաբարումներու առջեւ որ տեղի ունեցած են Մայր. Արեւելքի մէջ։ Ճափոնական մամուլը հետզհետէ աւելի բաց կը խօսի Սիպերիոյ մէկ մասին եւ ծովային շրջանի գրաւման վրայ։ Պէտք է արթուն կենանք։ Դէպքերու բոլոր պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Ճափոնի վրայ։ Ճափոնցիները կը կարծեն թէ երբ մարդ կ'ուզէ կռուիլ, յիմարութիւն է նախ պատերազմ հռչակել։ Անոնք կը նախընտրեն պատերազմիլ առանց հռչակելու։ Բայց մենք պատրաստ ենք ամէն պատահականութեան առջեւ։ Եթէ յարձակում կրենք, մեր կարմիր բանակը պիտի յաղթէ եւ պիտի ոչնչացնէ թշնամին»։

Միւս ճառախօսներն ալ շեշտեցին ազգային պաշտպանութիւնը զօրացնելու անհրաժեշտութիւնը։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻՐԱԿԱՆ

Զօր. Պալպօ, Իտալիոյ օդանաւային նախարարը որ 24 օդանաւերով Ամերիկա գնաց եւ վերադարձաւ, հրաժարած է իր պաշտօնէն։ Միեւնոյն ատեն հրաժարած է ծովային նախարարը։ Երկու նախարարութիւններն ալ պիտի վարէ Մուսոլինին ինք, որ այսպէս իր ափին մէջ կը կեդրոնացնէ վեց նախարարութիւններ։

Փարիզ եւ շրջակաները

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՆԳԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Քաշանի Կոմիտէները, այս Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Les Gobelins.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ ժողովի կը հրաւիրէ Աղբիւր Սերոբ, Հրազդան եւ Քրիստափոր խումբերու ընկերները այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի սրճարանին վերնայարկը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

× ՌՈՍՏՈՄ խումբը յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Templeի սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԷ-ԿՈՆԷՍԻ «Ռազմիկ» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Սրփիար Մարտիրոսեանի բնակարանին մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը։ Գ. Ա. Շահխաթունի կը խօսի՝ իր տպաւորութիւնները Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքին մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Կ. Խալէի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը, Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Café Noaillesի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ Խորհրդակցութիւն նոր ձեռնարկի մը մասին։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ Օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)
Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Զառա քաղաքացի Արմենակ Քարաւանեան եւ Սահակ Զիլ-Յովհաննէսեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի կնոջ եւ քրոջ՝ Տիկին Հօրիկ Քարաւանեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Քոնսէպսիոն հիւանդանոցին մէջ 32 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ։

Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Նահանգային Ուսումնասիրաց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Նոյեմբեր 6ին բացուած է տեղւոյն վրայ Մանկապարտէզ մը։ Այս առթիւ, իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Լիոնի Գաւառական Ժողովին՝ իր ցոյց տուած բարոյական աջակցութեան, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան իր ըրած նիւթական աջակցութեան համար։

Ուսուցչուհի նշանակուած է Տիկ. Հէքիմեան, որ պիտի դասաւանդէ շաբաթը երեք օր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Լա՞ւ արուեստագէտ է։

— Ոչ, սովորական է։ Անգլիա եղած ատեն, թէ Լոնտոն, թէ գաւառները, ուր քանի մը պայմանագրութիւններ ունէր, իր շարաթականը տասը ոսկիէն աւելի չէ եղած բնաւ։ Զանտրա անոր հանդիպած է Պերլինի կապելաններէն մէկուն մէջ։ Կ'ենթադրեմ թէ Եւրոպայի մէջ, իր պարը աւելի շատ կը ծառայէ իր պոռնիկի հրապոյրները արժեցնելու։ Նախապէս ամուսնացած էր Սպանիացիի մը հետ, եւ կը կարծեմ թէ տակաւին ալ այդպէս է, թէեւ այլեւս միասին չեն ապրիր։ Ամէն պարագայի մէջ, Սպանիական անցագրով մը կը ճամբորդէ։

Ռ. Հնդիկին լուսանկարը առաւ եւ սկսաւ քննել։

— Ի՞նչ կը գտնեն հրապուրիչ այս պզտիկ իւղոտ կապիկին վրայ։ Այս անպիտան ցեղը ի՞նչ չուտ կը փակի։ Ճշմարտութիւնը այն է որ այդ կինն ալ նոյնքան սիրահարած է որքան ինք։ Կնոջ ղրկած նամակներն ալ ունիմ։ Անչուշտ պատճէնները, բնագիրները Հնդիկին քովն են, որ ապահովաբար կը պահէ զանոնք վարդագոյն ժապաւէնով մը կապած։ Աղջիկը կը խենդենայ իր վրայ։ Գրագէտ մը չեմ, բայց երբ ճշմարտութեան հոտ մը կուգայ, չեմ խաբուիր։ Կարդացէք եւ ըսէք թէ ինչ կը մտածէք անոնց մասին։ Ու ըսել թէ մարդիկ կան որ չեն հաւատար անակնկալ հարուածին։

Ռ. արհամարհական ժպիտ մը ունեցաւ։ Ապահովաբար իր լաւ տրամադրուած օրերէն մէկն էր։

— Բայց ի՞նչպէս ձեռք անցուցիք այդ թղթակցութիւնը։

— Ի՞նչպէս ձեռք անցուցի։ Լսեցէք։ Ի՞նչ կը կարծէք։ Իտալացի ըլլալով, Ճիւլիա Լազարի վերջ ի վերջոյ վտարուեցաւ Գերմանիայէն եւ Հոլանտա քշուեցաւ։ Եւ որովհետեւ պայմանադրութիւն մը ունէր Անգլիոյ մէջ, արտօնութիւն մը ստացաւ եւ (թուղթերը քննելով) հոկտեմբեր 24ին Ռոթերտամէն նաւ նստաւ Հարիճի համար (Անգլիա)։ Անկէ ի վեր պարած է Լոնտոնի Պըրմինկեմի եւ Փորթսմութի մէջ եւ ուրիշ տեղեր։ Տասը հինգ օր առաջ ձերբակալեցինք Հըլի մէջ։

— Ի՞նչ պատրուակով։

— Լրտեսութեան համար։ Լոնտոն փոխադրուած էր եւ ես անձամբ գացի տեսնել Հալուէյի մէջ։

Էշընտէն եւ Ռ. վայրկեան մը իրարու նայեցան առանց խօսելու։ Իւրաքանչիւրը կը ջանար միւսին մտածումը կարդալ աչքերուն մէջ։ Էշընտէն ինքնիրեն կը հարցնէր թէ ո՞րն էր ճշմարտութիւնը։ Իսկ Ռ. կը մտածէր թէ իր շահը որ առտիճան թոյլ կուտայ յառաջ տանիլ իր մտերմական յայտնութիւնները։

— Ի՞նչպէս բռնեցիք զինքը։

— Տարօրինակ երեւցաւ ինծի որ Գերմանները շաբաթներով թոյլ տալէ վերջ որ ազատօրէն պարէ Պերլինի մէջ, յանկարծ որոշեն իրենց օձիքը ազատել իրմէ առանց արգարացուցիչ պատճառի։ Ասիկա բացարձակապէս մտահաւոր պաշտօն մը կը մտնէր։ Թէթեւաբարոյ պարուհի մը յաճախ առիթ կ'ունենայ քաղելու թանկագին տեղեկութիւններ որոնց համար Պերլինը միշտ պատրաստ է վճարելու։ Ես յարմար նկատեցի թոյլ տալ որ Անգլիա գայ, տեսնելու համար թէ ինչ պիտի ընէ հոն։ Տեսանք որ շաբաթը երկու երեք անգամ նամակ կը ղրկէ Հոլանտա, միշտ միեւնոյն հասցէին եւ պատասխան կը ստանայ նոյնքան կանոնաւորութեամբ։ Ֆրանսերէնի, անգլերէնի եւ գերմաներէնի անորակելի խառնուրդ մըն է գրածը։ Անգլերէնը կը ջարդէ, բայց բաւական լաւ ֆրանսերէն կը խօսի։ Պատասխանները ծայրէ ի ծայր անգլերէն են, նոյնիսկ լաւ անգլերէն։ Բայց ճոռոմաբան ոճը կը մատնէ օտարականը։ Կը հարցնէի ինքնիրենս թէ ո՞վ կրնար գրելզանոնք։ Այդ սիրային նամակները, երեւութապէս սովորական, անպատճառ կարեւոր գաղտնիքներ կը ծածկէին։ Բացորոշ էր որ Գերմանիայէն կուգային եւ գրկողը ոչ անգլիացի էր, ոչ ֆրանսացի եւ ոչ ալ գերմանացի։ Ինչո՞ւ սկիզբէն իսկ անգլերէն էին գրուած։ Օտարներէն անոնք որ ամէնէն լաւ գիտեն մեր լեզուն, Արեւելքցիներէն են, բացի Թուրքերէն եւ Եգիպտացիներէն, որոնք ֆրանսերէն կը խօսին։ Ճափոնցիները եւ Հնդիկներն են որ անգլերէնը կը գործածեն։ Եզրակացուցի թէ ծուլիայի սիրահարը կը պատկանի Պերլինի Հնդիկներու այն խումբին որ մեզի այնքան նեղութիւն կը պատճառէ։ Իր լուսանկարը ունենալէ առաջ վստահ էի արդէն թէ նոյն ինքն Զանտրա Լալն է։

— Ի՞նչպէս գուշակեցիք։

— Ճիւլիա չէր բաժնուեր անկէ, եւ շատ զգուշաւոր եղաւ։ Պայուսակին մէջ կը պահէր զայն, կապելայի երգիչներու, ծաղրածուներու եւ լարախաղացներու շատ մը նկարներու դէզի մը տակ։ Զանտրա Լալն ալ կարելի էր գեղասանի մը տեղ դնել։ Իրաւ ալ, աւելի վերջը երբ ձերբակալեցինք զինքը եւ հարցուցինք թէ որուն էր այդ լուսանկարը, ըսաւ որ Հնդիկ ձեռնածուի մըն է որուն անունը չի գիտեր։ Ճարպիկ տղայ մը դրի ետեւէն որ անմիջապէս երեւան հանեց թէ ամբողջ ծրարին մէջ միակ այդ նկարն էր որ Կալկաթայէն կուգար։ Տղուն աչքին զարկաւ լուսանկարին ետեւը նշանակուած թիւ մը, առաւ զայն եւ լուսանկարը դարձեալ տեղը դրաւ։

— Ներեցէք, կ'ուզէի գիտնալ պարզ հետաքրքրութեան համար, թէ ճարպիկ տղան ի՞նչպէս գտաւ նկարը։

Ռ.ի աչքերը փայլեցան.

— Այդ ձեր գործը չէ, բայց ըսել ձեզի թէ կիները կը սիրեն ... Արդէն կարեւորը այդ չէ։ Անոր որ լուսանկարին թիւը ունեցանք, ռազմեցինք Կալկաթա եւ քիչ ... գոհունակութեամբ տեղեկացանք ... Ճուլիայի սիրահարը ուրիշ ... եթէ ոչ խառնակիչ Զանտրա ... զութիւնը կրկնապատկեցինք ... լի շուրջի կարծես մասնաւոր ... բուլթիւն մը ունէր ծովային ... հանդէպ։ Ես չէի որ պիտի ... տէի զինքը, այդ սպաները ... են, բայց լաւ կ'ըլլայ որ ... թեւաբարոյ եւ կասկածելի ... թեան պատկանող կիները ... հեռուին պատերազմի ատեն ...

Քիչ ատենէն փաստերու ... ւաքածոյ մը կազմեցի իրեն դէմ ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. – Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ՆԵՐԹԻՒՆԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

9 Novembre 1933

ՉՐԴ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2339 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

«ԹԻՒՐՔԼԷՇՏԻՐՄԷ»

Հանրապետութեան տասնամեակի չնդալից խրախճանքին մէջ, Թուրքերը չմոռցան կոպիտ բառերով պարզել, նաեւ, իրենց «ժմնական քաղաքականութիւնը՝ փոքրամասնութեանց հանդէպ:

Տօնակատարութիւնն իսկ այնպէս կազմակերպուած էր, որ փոքրամասնութիւնները հասկնան թէ չեն կրնար ամէն իրաւունք վայելել, առանց բոլորովին Թրքանալու:

Հազար կտոր եղած էին ոչ – Թուրք հասարակութեանց ազգ. ժողովներն ու պաշտօնական ներկայացուցիչները, կարելի չեղութեամբ ապացուցանելու համար իրենց հաւատարմութիւնը:

Եւ սակայն, իրենց հոգեւոր պետերուն իրաւասութիւնը կանգ առաւ ժամէն մինչեւ Պոլսոյ կուսակալութեան պաշտօնատունը: Իսկ աշխարհականները կրցան հասնիլ մինչեւ Թաքսիմի հրապարակը, ծաղկեփունջեր զետեղելու համար Մ. Քէմալի արձանին առջեւ:

Տասնամեակին առթիւ, եղան բացառիկ հրատարակութիւններ, գիրք թէ պարբերական: «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ն, Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը, հրատարակեց բացառիկ թիւ մը, 88 էջով: Անոր Պոլսոյ պատճէնը, «Միլլիյէթ», նոյնպէս, 58 էջով: Եւ միւսները:

Այս առթիւ հրատարակուած գրութեանց մէջ, իր կոպիտ անկեղծութեամբ աչքի կը զարնէ յօդուածը Թէքին Ալփի, որ մէկն է համաթրքական շարժման մոլեռանդ քարոզիչներէն:

Պարզելով փոքրամասնութեանց վայելած առանձնաշնորհները՝ սուլթանական օրերուն, «երբ Թուրքը նոյն իսկ երկրին տէրը չէր կարգ մը պարագաներու մէջ», Թուրք յօդուածագիրը կը փառաբանէ նոր շրջանը, Լոզանի յաղթանակը, եւ կը շարունակէ.

— «Այսպէս, նախատակ Լօզանի դաշնագրին պայմաններուն՝ փոքրամասնութեանց խնդիր չկայ Նորին Թուրքիոյ մէջ: Բայց փոքրամասնութիւններ կան,— Վրացիներ, Ալպանացիներ, Պօշնաքներ, Արաբներ, Պարսիկներ, Քիւրտեր, Հրեաներ, Ցոյներ, Հայեր եւ երկրին ամէն կողմերը հաստատուած ուրիշ ազգեր: Գրեթէ բոլորն ալ աւելի կամ պակաս կը պահեն իրենց անհատականութիւնը, մեծ մասը առանց ուզելու կամ նշմարելու, որովհետեւ սովորութիւնը եւ միջավայրը կը հարկադրեն»:

Եզրակացութիւնը,— կարելի՞ է հանդուրժել այս վիճակին: Ո՛չ: Հապա ի՞նչ ընել.

— «Այս եւ միւս բոլոր խնդիրներուն մէջ, որոնք առնչութիւն ունին ազգային կեանքին հետ, պէտք է հետեւինք մեր պետերու կարգախօսին. Լօզանի մեծ հերոսը, նոր Թուրքիոյ մեծ ոգեւորիչը՝ Ըսմէթ փաշա, շատոնց դրած է սա հիմնական սկզբունքը.— «ՄԵՐ ԱՄԷՆՈՒՍ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ է ԹՐՔԱՑՆԵԼ ԲՈԼՈՐ ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՄԷՋ ԿԱՊՐԻՆ»:

Թանկագին վկայութիւն մը եւս: Պատգամախօսն է՝ Նէճմէտտին Սատըգ՝ երեսփոխան, խմբագիր եւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան Թուրք պատուիրակութեան.

— «ՄԵՐ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՄԷՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐԷՆ ՄԷԿՆ է ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՋՈՐՍ ԹՈՒՐՔ ԿԸ ԿՈՉԵՆՔ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ ԵՒ ՈՉ – ԹՈՒՐՔ՝ ԸՆԹԱՑԻԿ ԼԵԶՈՒԻՆ ՄԷՋ».

Հուչակաւոր Եռնուս Նատին, Աղա Օղլու Ահմէտը, Քէօփրիւլիւ զատէ Ֆուատն ալ վկայութեան կանչելէ յետոյ, Թէքին Ալփ կը յայտարարէ թէ կարելի է իրականացնել Թրքացումը.

— «Ոչ – Թուրքերը ստիպուած են ձուլուելու այն միջավայրին հետ ուր կ'ապրին, կամ երկրէն դուրս ելլելու: Այլապէս, ինքնապաշտպանութեան բնազդը զանոնք կը մղէ դաւաճանութեան կամ վտանգաւոր բարդութեանց: Այս չէ՞ պատճառը այնքան պատերազմներու եւ քաղաքական տառամներու»: (ԽՄԲ.— Բուն բառով աշխարհատարած ջարդերու, երբ հարցը Թուրքիոյ մասին է):

Թուրք հեղինակը այս առթիւ գիրք մը գրած է, «Թիւրքլէշտիրմէ», ուժգնօրէն պաշտպանելով իր տեսակէտը:

Անհրաժեշտ գտանք անգամ մը եւս յիշել այս մանրամասնութիւնները, ի պէտս զարգացելոց: Մանաւանդ ի յուշ այն հեռատե՛ս ազգասէրներուն որ փութացեր էին շնորհաւորական հեռագիր զարնել Էնկիւրի, կամ մասնակցիլ Թրքական գեղապանատան ընդունելութեան, տասնամեակի առթիւ: (Միլլիյէթ մեր թղթակիցը կը գրէ թէ Թրքական հիւպատոսարանի ընդունելութեան ներկայ եղած են 18 հոգի, որոնց ԿԷՍԸ՝ ԻՆԸ ՀԱՅԵՐ: Իսկ հայ առեւտրական մը պատիւ համարեր է Թրքական դրօշ պարզել հրապարակին վրայ... Անշուշտ ուրիշ վայրերու մէջ ալ փայլած են):

Ուրեմն, քէմալական Թուրքիան անսասան պիտի շարունակէ իր հիմնական քաղաքականութիւնը,— «Թիւրքլէշտիրմէ»ն, զուլուցիական օրինագիրքը մեկնելով այնպէս ինչպէս երբեմն կը մեկնէին Շէրիի օրէնքները:

Պիտի ըսէք,— Ի՞նչ օգուտ բոլորին ծանօթ հարցի մը արծարծումէն: Կրնա՞նք արգիլել: Ափ մը ժողովուրդ ենք ներսը թէ դուրսը, եւ պետութիւններն իսկ մոռցած են իրենց հանդիսաւոր յանձնառութիւնները ...

Այս բոլորը ճիշդ են: Եւ սակայն, եթէ այս բոլորը նպաստէին գոնէ... իրար հասկնալու, նորէն շահողը մենք պիտի ըլլայինք:

Եթէ մենք, արտասահմանի մէջ, ունենայինք միացեալ ճակատ՝ Թրքական միացեալին դէմ, գոնէ ապահոված կ'ըլլայինք բարոյական յաղթանակ մը, սպասելով ուրիշ միջոցներու կամ լաւագոյն օրերու:

Օրինակ, այդպիսի ճակատ մը չէ՞ր կրնար յիշեցնել, թէ որ անկ է, թէ Թուրք փոքրամասնութիւններ կան նաեւ Խ. Հայաստանի մէջ, (80 — 90,000) որոնք լիուլի կը վայելեն ամէն իրաւունք, տեղացիները զրկելու գնով:

— Ի՞նչ միամիտ ենք, այսպիսի «մանր» խնդիրներ յուզելու համար երբ մարդիկ զբաղած են այնքան կենսակա՛ն գործով մը,— Միացեալ ճակատ՝ Դաշնակցութեան դէմ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՎԱՆՔԻ ՀԱՒ ՈՒՏՈՂՆԵՐԸ»

Մեր մէջ շատ սուտ խենթեր կան, որ «վանքի հաւ կ'ուտեն», ինչպէս կ'ըսէ հայ ժողովուրդը:

Այդ սուտ խենթերէն են Յիսուսի վաճառականները, Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա, Թուրքիայէն մինչեւ Ամերիկա: Հրեայի նկարագրով մարդիկ, որոնց երեսին ի՛նչ անարգանք ալ թափես, կը հանդուրժեն... Յիսուսի համար:

Կրօնական ընկերակցութեան ձեւին տակ,— բուհճի, շաբաթապահ, առաքելական, գալստական,— անոնք կը շահագործեն մարդկային թշուառ ծովին մէջ տարուբեր խելքով – տկարները:

Այս անգամ ներկայացնենք ցաւազարներու այն խմբակցութիւնը, որ կը գործէ Հալէպի մէջ:

Մարանաթայի ընկերութիւն կը կոչուի այդ խորհրդաւոր խմբակցութիւնը, ուրիշ անունով մը՝ «տեսրակի ընկերակցութիւն»,— արդարեւ տետրակներ կը հրատարակէ, Աստուածաշունչէն վկայութիւններով յանուն երկնային կեանքի մը մէկ էջնոց կոչեր, — մարդորսութեան եղանակներ:

Ձեռքս անցաւ այս ընկերութեան 1934 տարուան պատի օրացոյցը. «Միշտայոյշ, սրբազան խորհուրդներով զարդարուն»: Կազմողը ոտանաւոր մը դրած է իբրեւ յառաջաբան.

Կ'ուզէ՞ք պահել իր հաւաքածոներ,
Փութացուցէք ինձ ձերին հասցէներ,
Կ'ուղարկեմ ընդ փոյթ ձեզ սուրհանդակով,
Հատի գին երեք ֆրանք տակով:
Անկէ վաճառել ամէն ուզողին,
Տանէն մէկ պտոյտ կուտամ կամովին,
Իսկ թէ շատ առնէ մին կանխավճար,
Տանէն երկուք կայ անոր անպատճառ:

Ճշմարիտ Հրեայ,— թէ փողի համար, թէ Յիսուսի համար: Հետեւեալ տողերը, սակայն, կրնա՞ք կարդալ առանց Յիսուսն ու Քրիստոսը իրար խառնելու.

Պատի օրացոյցս նուէր համարէ,
Քանզի հայ ազգիս օգտին համար է,
Սուրիա, Պաղեստին, Եգիպտոս, Իրաք,
Ընդունելութիւն գտած է արագ:
Մէկ կողմ Պարսկաստան, միւս կողմ Ֆրանսա,
Կ'ըսեն, ի՛նչ սիրուն օրհնութիւն մ'էսա,
Զոյգ Ամերիկան, եւ երկիրն Պալքան
Սիրով տարածող բարեկամներ կան:

Ափսո՛ս, որ «Յիսուսի եկ, Յիսուսի եկ» կանչելով, այս թշուառականները միամիտներու ոչ միայն խելքը կը թռցնեն, այլ եւ դրամը: Արդարեւ առատ դրամ կը հոսի այս մարդոց կազմակերպութենէն ներս, մինչ առդին ազգային եւ մշակութային գործու համար՝ սանթիմին դէմը կը դոցանք:

ԱՐԱՋ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի առտու ժամը 10.30ին երկրաշարժի ցնցումներ զգացուեցան Կրընոպլի շրջանին մէջ:

ՄՕՐ ՄԸ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ՝ ԿԱՑԻՆՈՎ

Երեքշաբթի առտու Կուլէնի (Գերմանիա) բանտին մէջ կացինով գլխատուեցաւ կին մը որ իր մօրը հետ թունաւորած էր զաւակը:

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ՝ ՍԵՐԲ ՍՊԱՅԻ ՄԸ

Պելկրատի արտակարգ դատարանը մահուան դատապարտեց դեր – զնդապետ Միչլիչը, որ 50,000 տինարի փոխարէն զինուորական գաղտնիքներ ծախած էր Հունգարիոյ: Տեղեկութիւններ հաղորդած էր նաեւ Իտալիոյ: Այս առթիւ քսան տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան հարիւրապետ մը, 10ական տարուան՝ օդանաւորդ մը, տասը եւ հինգ տարուան՝ երկու իտալացի վաճառականներ, իսկ տուգանքի՝ ուրիշ երեք ամբաստանեալներ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուտեստի գիները կը զեղչեն յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ

Երեք օր առաջին բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 16րդ տարեդարձի խրախճանութիւնները: Այս առթիւ, կառավարութիւնը չնո՛րհ ըրած էր «պետական խանութներէն զեղչեալ գիներով» գնելու յաւելուածական քանակութեամբ ուտեստ,— մասնաւորապէս գետնախնձոր, շաքար, խնձոր եւ... հաց, ինչպէս եւ կերակուր՝ ցուցարարներուն եւ դպրոցական տղոց համար: Թերթերը կը գրեն թէ պաշտօնատարապէս արտօնուած գիները նոյնքան տարապայման էին: Այսպէս, շաքարը կը ծախուէր քիլօն 13 րուբլիի, գետնախնձորը՝ մէկ րուբլի եւայլն: Այժմ բանուորի մը միջին օրականն է չորս րուբլի:

Տարեդարձին առթիւ, փոխուեցան շատ մը քաղաքներու, գիւղերու և փողոցներու անունները: Միայն Լէնինկրատի մէջ փոխուեցան 300 փողոցներու անունները.

Գ. Լիթվինով Մ. Նահանգներու մէջ

Նոյեմբեր 7ին Ուաշինկթըն հասաւ Գ. Լիթվինով, Խ. Միութեան արտաքին գործավարը, եւ յաջորդ օրն իսկ (երէկ) սկսան բանակցութիւնները, խորհրդային իշխանութեան ճանաչման համար:

Քննութեան դրուած են երեք շարք խնդիրներ,— 1. Յեղափոխութենէն առաջ կնքուած ռուսական պարտքերը եւ ամերիկեան հպատակներու կրած վնասները՝ իբրեւ հետեւանք բռնագրաւումներու.— 2. Յեղափոխական քարոզութիւն.— 3. Նոր վարկեր Խ. Միութեան:

Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգները վճռապէս չպիտի պնդեն որ խորհրդային իշխանութիւնը ճանչնայ ցարական պարտքերը: Հաւանական է որ համաձայնութիւն գոյանայ յետաձգելու այս խնդիրը, սպասելով Եւրոպայի պատերազմական պարտքերու կարգադրութեան:

Ինչ կը վերաբերի յեղափոխական քարոզութեան, երկու կառավարութիւնները յանձն պիտի առնեն չխառնուիլ միւս երկրի ներքին գործերուն: Գալով դրամական վարկերուն, որոնց շնորհիւ Խ. Միութիւնը ահագին գնումներ պիտի ընէ, յայտնի չէ թէ ինչ ձեւով պիտի տրուին:

Գոյացած համաձայնութիւնները պիտի վերածուին դաշնագրի մը:

Անգլիա միայն 7ուկէս միլիոն պիտի վճարէ

Պատերազմական պարտքերու մասին կատարուած բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, Անգլիա դեկտ. 15ին ալ նոր մասնավճար մը պիտի հատուցանէ, ապացուցանելու համար թէ չի ժխտեր իր պարտքը: Գումարը պիտի ըլլայ 7ուկէս միլիոն տոլար: Վճարումը պիտի կատարուի ամերիկեան դրամով: Արտինքն, Անգլիա պիտի օգտուի տոլարին անկումէն:

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա որ եւ է բան չվճարեց 1932 դեկտ. 15ի եւ 1933 յունիս 15ի պայմանաժամերուն: Ապահովաբար դեկտ. 15ին ալ չպիտի վճարէ, պնդելով սկզբունքի խնդիրներուն վրայ:

Կէօրինկ ինչո՞ւ Հռոմ գնաց

Գ. Կէօրինկ, Հիթլէրի ամէնէն անողոք նախարարը, որ բուռն խօսքեր արտասանած էր Րայխստակին հրկիզման դատին առթիւ, իր վկայութենէն անմիջապէս յետոյ Հռոմ գնաց:

Թերթերը գրեցին թէ պատմական ուսումնասիրութիւններ կատարելու գացած է, բայց հիմա կը հասկցուի որ քաղաքական հանգամանք ունի այցելութիւնը: Նախարարը երկու անգամ ընդունուեցաւ Գ. Մուսոլինիի կողմէ եւ անոր յանձնեց Գ. Հիթլէրի մէկ նամակը, որով շնորհակալութիւն կը յայտնուի Իտալիոյ բռնած դիրքին համար: Խօսակցութիւնները դարձան զինաթափութեան եւ Գերմանիոյ հրաժարման խնդիրներուն շուրջը: Գ. Կէօրինկ բացատրութիւններ տուաւ Գերմանիոյ բռնած դիրքի մասին, փարատելու համար շարք մը թիւրիմացութիւններ:

Խօսակցութեան արդիւնքը գաղտնի կը պահուի, բայց իրազեկներ կը հաւատան թէ համաձայնութիւն գոյացած է խորհրդակցութեան մը հրաւիրելու չորսերու դաշինքը ստորագրող պետութիւնները, որպէսզի գոյացած անելէն փրկուի զինաթափութեան խորհրդաժողովը:

Գ. Կէօրինկ Պերլին վերադարձաւ երէկ, իր սեփական կարմիր օդանաւով:

Ցանդուգն գողութիւն մը

ԴՐԱՄԱՐԿՂԸ ԿՈՏՐԵԼՈՎ 660,000 ՖՐԱՆՔԻ ՈՍԿԻ ԵՒ ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ՏԱՐԻՆ

Երեքշաբթի առտու յանդուգն գողութիւն մը գործուեցաւ Լիոն – Ալէքսան գրամատունէն (Ռէօմիւռ փողոց, թիւ 121): Գողերը տարին 400,000 ֆրանքի ոսկեդրամ եւ 260,000 ֆրանքի թանկագին մետաղ: Գողութիւնը երեւան հանուեցաւ ժամը 5.30ին, երբ աւելածուն գիտեց որ դրամատան երկաթեայ փեղկը կիսովին բաց է: Անմիջապէս լուր տուաւ եւ երկու ոստիկաններ հասնելով տեսան որ ամէն բան տակնուվրայ եղած է: Գողութիւնը կատարուած էր գիշերանց: Սնտուկին եւ գրասենեակներուն դարակները բացուած, եւ երկու դրամարկղներ ծակուած եւ պարպուած էին: Քննութենէն երեւան եկաւ որ գողերը կատարելագործած էին իրենց արհեստագիտութիւնը: 43 սանթիմեթր երկայնքով եւ 36 լայնքով ծակ մը բացուած էր ձեղունէն,, ուրկէ կրնար ներս մտնել սովորական մարմնով մարդ մը: Քսան մեթր երկայնութեամբ չուան մը կախուած էր, վար իջնելու համար: Առաջին յարկի անուէր սենեակը մտնելէ յետոյ, գողերը նախ ծակ մը բացեր էին, հովանոց մը անցընելու համար, որ բացուած ըլլալով իր մէջ կ'առնէր քակուած կտորները: Գրասենեակ իջնելէ յետոյ, գողերուն առաջին գործը եղած էր խորտակել ամրակուռ դրամարկղ մը, որ կը պարունակէր զանազան երկիրներու ոսկեդրամներ: Բոլորը առած տարած էին, գրամի յատուկ տոպրակներով: Յետոյ պարպած էին աւելի փոքր դրամարկղ մը եւ դարակները: Անվնաս մնացած էր ուրիշ դրամարկղ մը որ կը պարունակէր երեք միլիոն ֆրանք:

Վերջին հաշիւներու համաձայն, գողցուած են,— Զոյլ ոսկի՝ 35,000 ֆր., ոսկեդրամ սաւրլին՝ 102,500 ֆրանք, ֆրանսական ոսկեդրամ՝ 257,000, եւն.: Համագումար 667,250 ֆրանք:

Փարիզը քիչ անգամ տեսած է այս տարիճան պարզ եւ յանդուգն գողութիւն.

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

LOTERIE NATIONALEի Պարգեւները

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին առաջին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 7 Նոյեմբեր:

Համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին, հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է H. շարքէն 18,414 թիւը:

(Շահողն է սափրիչ մը, որ կը բնակի Թարասքոն):

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք H no 98488
» N no 41287
» M no 01003
» O no 15382
» E no 21521
» J no 63802
» O no 75572
» S no 56018
» K no 10141
» B no 23657
» B no 86391
» T no 78143
» O no 64659
» A no 89844
» N no 86932

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) 55366 թիւը շահած է 500,000 փրանք:

8806 վերջացող թիւերը շահած են 100,000 փրանք (200 հատ), 1441 վերջացող թիւերը 50,000 փրանք (200), 042 վերջացող թիւերը 10,000 փրանք (2000), 5 վերջացող թիւերը շահած են 200 փրանք:

Շահուած գումարները ստանալու համար պէտք է դիմել.—

1.— Փարիզի մէջ, նոյ. 8էն սկսեալ, ելմտական նախարարութեանց շրջաբերութեանց գրասենեակը (Pavillon Flore): Բոլոր պարգեւները անմիջապէս պիտի վճարուին.

2.— Նոյ. 13էն սկսեալ, հետեւեալ հանրային սնտուկներուն.— Սէնի ելմտական կեդր. գրասենեակին եւ տուրքերու գանձման գրասենեակներուն, գանձային տեսչութեան, կարեւոր նամակատուներուն, Ալժերիոյ, Մարոքի եւ Թունուզի գանձային տեսչութեանց:

Այս սնտուկները անմիջապէս պիտի վճարեն 200 փր.ի պարգեւները: Միւս պարգեւներուն համար, տոմսը պիտի ձգուի փոխան ընկալագրի մը եւ վճարումը պիտի կատարուի յանձնումին 15րդ օրէն սկսեալ:

Մինչեւ 1934 Մայիս 8 չգանձուած բոլոր տոմսերը չեղեալ պիտի համարուին: Նոյն վիճակին պիտի ենթարկուին նաեւ այն տոմսերը որ ստուգման համար յանձնուած են այդ թուականէն առաջ, բայց չեն գանձուած 1934 յուլիս 8էն առաջ: (Համաձայն պաշտօնաթերթի 1933 նոյտ. թիւին մէջ հրատարակուած կանոնագրին):

⁂ Երեքշաբթի գիշեր անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր Թրոքատէրոյի հրապարակը, վիճակահանութեան առթիւ: Հազիւ հինգ հազար հոգի կարելի եղաւ ներս առնել: Առանձին բաժին մը յատկացուած էր թղթակիցներուն, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը: Ժամը 8.30ին 22 լուսարձակներ սպիտակեցին սրահին վրայ: Ազգային խնամատարութենէն երեք մանչ եւ երեք աղջիկ սաներ զրկուած էին, թիւերը քաշելու համար: Կազմակերպիչ յանձնաժողովին նախագահը բացատրութիւններ տուաւ վիճակահանութեան գործողութեան մասին: Յետոյ սկսան քաշել. նախ՝ 200 փրանքնոց պարգեւները, յետոյ 10,000նոցները, 50,000նոցները, 100,000նոցները, 500 հազարնոցները, միլիոննոց պարգեւները եւ վերջապէս հինգ միլիոնը:

⁂ Թարասքոնի սափրիչը, Պ. Փոնսա, որ հինգ միլիոն կը շահի, անտարբեր լուրը իմացաւ... տուրքերու հաւաքիչէն, երբ քնացած էր: Մեւնոյն քաղաքին մէջ 100,000 փր. շահած է ոստիկան զինուոր մը, որ ունի վեց զաւակ: Քաղաքին բնակիչները գիշերը լուսացուցին ուրախութեան ցոյցերով:

« Էքսէլսիօր »ի տպագրական պաշտօնեաներէն քսան հոգի որ տասնոց տոմս մը գներ էին հաւաքաբար, շահեցան 100,000 փրանք;

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ՓՐՈՖ. ՎԱՀԱՆ ՏՈՏՈՄԵԱՆՑ ՄԵՐ ՄԷՋ

«Րաֆֆի» մշակութային միութեան կրկնակի ու մասնաւոր դիմումներուն վրայ, վերջապէս փրոֆ. Վահան Տոտոմեանց ընդունեց գալ Պուքրէշ եւ դասախօսութիւն մը տալ համագործակցութեան (կօօպերացիա) մասին:

Ինչպէս յայտնի է, փրոֆ. Վ. Տոտոմեանց դարուս ամէնաէրեւելի(?) ւոր գիտնականներէն մէկն է, միջազգային չափանիշով:

Իբր համագործակցութեան անգուգական տեսաբան, ան տարիներ շարունակ դասախօսած է ռուսական համալսարաններուն մէջ, ապա ծանօթ դէպքերէն յետոյ, Եւրոպա անցած ու դասախօս կարգուած է Պերլինի ու Փրակայի համալսարաններուն, որոնց բեմերէն աշխարհի ծանօթացուցած է համագործակցութիւնը ու անոր բարիքները: Ունի բազմաթիւ հեղինակութիւններ, գրուած ռուսերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն լեզուներով եւ իւրաքանչիւրը թարգմանուած բազմաթիւ լեզուներու.— Իր գրքերէն ոմանք կը ծառայեն համալսարաններու մէջ իբրեւ դասագրքեր: Իր «Կօօպերացիա» գիրքը որ թարգմանուած է մօտ ութ եւրոպական լեզուներու, վերջերս թարգմանուեցաւ նաեւ հայերէնի, ընկ. Օ. Մխիթարեանի կողմէ: Անոնք որ կը հետաքրքրուին տնտեսական կեանքով ու կ'ուզեն տեղեակ ըլլալ թէ ի՛նչպէս եւ ի՛նչ ձեւով կը կազմուին համագործակցականները, անոր բերած օգուտները եւն. անպայման կարդալու են զայն (Տպ. «Ազատ Խօսք», Սօֆիա):

Համագործակցութիւնը թէեւ նոր շարժում է, սակայն լայն ծաւալ ստացած է Եւրոպայի գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ ու մարդիկ կը վայելեն անոր անփոխարինելի բարիքները:

Միայն մեզի՝ Հայերուս մէջ է որ շատ քիչ ծանօթ է, իսկ եթէ գիտենք ու շատ ենք լսած համագործակցութեան մասին, պէտք է ցաւով խոստովանիլ(?) սակայն թէ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ գործնական աշխատանք տեղի չէ ունեցած, թերեւս անոր համար որ մեր ժողովուրդը հաւաքական աշխատանքի անընդունակ է:

Փրոֆէսէօրին Պուքրէշ գալու լուրը հետաքրքրութիւն եւ խանդավառութիւն ստեղծեց, մանաւանդ որ այս անգամ պիտի խօսէր հայերէն, (ուրիշ անգամ մըն ալ, Պուքրէշի համալսարանի հրաւէրով եկած է ու խօսած ֆրանսերէն):

Քանի մը երիտասարդներու հետ կ'երթանք կայարան դիմաւորելու: Շոգեկառքը կը հասնի. թէեւ զինքը չեմ ճանչնար, բայց այնքան ալ դժուար չեղաւ բազմութեան մէջ գտնել: Իր գիտնականի խոժոռ դէմքը արդէն բաւական էր զինքը զատելու այս աճապարող ճամբորդներուն մէջէն: Վար կ'իջնէ շոգեկառքէն քիչ յոգնած: «Ցառաջ»ի լուսանկարիչը, Պ. Ցիգրան իր պարտականութիւնը կը կատարէ: Ետեւ կ'ուղղուինք դէպի ինքնաշարժ: Պարթեւ հասակով մարդ մըն է ան. սպիտակ մազերով եւ սակաւախօս: Ժպիտի նշոյլ մը կը փնտռեմ իր Անգլիացիի նմանող դէմքին վրայ:

Ձէ՛, ան միայն վայրկեաններ ունի երբ կուշտ ու կուռ կը խնդայ բարձրաձայն, ու յանկարծ նորէն կը վերստանայ իր աղդու այլ մեղմ դէմքը:

Այսպէ՞ս կ'ըլլան գիտնականները:

Յաջորդ օրը, 29 Հոկտ. ցորեկէ յետոյ պիտի դասախօսէ «Րաֆֆի»ի սրահին մէջ: Կը զգանք որ պէտք ունի հանգիստի ու կը քաշուինք:

Կիրակի առտուն կանուխ կը վազեմ պանդոկ, «Ցառաջ»ին համար բան մը կորզելու:

Հանրութեան օգտակար ըլլալու իր եռանդին մէջ, սիրով կը տրամադրուի.

— Յարգելի փրոֆէսէօր, Հայերը ի՞նչ օգուտներ կրնան քաղել համագործակցութենէն:

— Արտասահմանի, այսինքն Հայաստանէն դուրս գտնուող Հայերը դժբախտաբար գիւղացիական տարր չունին, որ մեծ հիմքն է ամէն ազգի եւ բաղկացած են վաճառականներէ, արհեստաւորներէ, բանուորներէ եւ շատ քիչ քանակութեամբ մտաւորականներէ: Վաճառականներու համար կօօպերացիան այնքան անհրաժեշտ չէ որքան արհեստաւորներու եւ բանուորներու համար, բայց անոնց մէջ ալ, օրինակ Գերմանիոյ մէջ կը գործանայ համագործակցութիւնը եւ Պերլինի մէջ կայ կազմակերպութիւն մը, է. Տ. Ք. (Գերմանացի վաճառականներու գնումի միութիւն), որ 3000 անդամ ունի: Այդ անդամները նպարավաճառներ են, եւ միացած են որպէսզի իրենց գնումները միասին կատարեն մեծաքանակ. անոնք ունին Պերլինի մէջ ահագին պահեստներ ու կը հրատարակեն շաբաթաթերթ մը որով կը տարածեն կօօպերացիայի գաղափարները առեւտրականներու մէջ: Այդ միութեան վարչութեան անդամներէն մէկը գերմանական խորհրդարանի անդամ է, իսկ միւսները պարզ նպարավաճառներ: Շնորհիւ այս միութեան, մանր եւ միջակ վաճառականները գնումներու ժամանակ միեւնոյն առաւելութիւնները ունին ինչ որ մեծաքանակ գնողները եւ կրնան վաճառել իրենց ապրանքները միեւնոյն գնով ինչ գնով որ կը ծախեն մեծ խանութները: Պերլին եղած ժամանակս ի միջի այլոց կ'աշխատակցէի այդ միութեան թերթին մէջ, որ կը հրատարակուի մեծ ծաւալով եւ ուր կը գրեն յայտնի գործակցականներ:

Արհեստաւորներու համար համագործակցութիւնը աւելի մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ արհեստաւորները, մանաւանդ Հայերու մէջ գտնուող բազմաթիւ կօշկակարները դժուարութեամբ կը մրցին մեծ արտադրութեան հետ: Ֆրանսայի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ ուրիշ հայաշատ գաղութներու հայ կօշկակարները պէտք է կազմակերպուին գնումը միասին կատարելու համար, ուրեմն կաշի եւ ուրիշ անհրաժեշտ ապրանքներ գնելու համար (նոյն բանը կարելի է ըսել միւս արհեստաւորներու մասին): Այս պիտի ըլլայ առաջին քայլը: Երկրորդը կ'ըլլայ կօշիկներու միասին վաճառելը, իսկ երրորդը,— ամենադժուարը, հիմնել ընդհանուր գործարան մը, օժտուած նորագոյն մեքենաներով: Բայց այս վերջինը առայժմ ապագային: Գերմանիոյ, Զեխօսլովաքիոյ եւ մասամբ Ֆրանսայի արհեստաւորները հիմնած են համագործակցական ընկերութիւններ ոչ միայն գնման եւ վաճառման, այլ եւ արտադրութեան համար:

Ինչ կը վերաբերի բանուորներուն, ամէնէն նպատակայարմար ձեւը համագործակցական սպառողական ընկերութիւններն են: Ամերիկայի մէջ ու մասամբ Ֆրանսայի մէջ ուր հայ բանուորներու թիւը մեծ չափերու հասած է, սպառողական ընկերութիւններ կատարեալ հրաշք մը կ'ըլլան: Կարելի է ուրեմն խանութ մը բանալ եւ միասին մթերքներ գնել: Այս պարագային կրնան մասնակցիլ ոչ միայն բանուորները, այլ եւ մտաւորականներ եւ ազատ արհեստի տէր մարդիկ: Այս տեսակի համագործակցութիւնը ամենալայնը տարածուած է արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Օրինակի համար Անգլիոյ մէջ առեւտուրի մէկ տասներորդը անոնց ձեռքն է. իսկ Սկանտինաւեան երկիրներուն մէջ՝ մէկ քառորդը:

Կան նաեւ մանր վարկի համագործակցականներ կամ դրամատուներ, որոնք ժողովրդական դրամատուն անունով կը կրեն շատ մը երկիրներու մէջ: Շնորհիւ այս տեսակ համագործակցական դրամատուներու, Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ եւ ուրիշ քանի մը երկիրներու մէջ վաշխառութիւնը գրեթէ անհետացաւ եւ տոկոսը իջաւ: Բայց այդ չէ միայն համգործակցական դրամատուներու գործունէութեան հետեւանքը. Արհեստաւորներու եւ մանր առեւտրականներու ուժը աւելցաւ եւ անոնք անկախ դարձան: Համագործակցական պանքաներուն կը մասնակցին նաեւ մտաւորականներ ազատ արհեստաւորներու, ներկայացուցիչներ եւ պաշտօնեաներ:Հիմա երբ պետութիւնները դժուարութեանց մատնուած են եւ շատեր իրենց պաշտօններուն կանոնաւոր ռոճիկ չեն վճարեր, Պուլկարիոյ մէջ համագործակցական դրամատուներն են որ պետական պաշտօնեաներուն ռոճիկները կանոնաւորապէս կը վճարեն, գանձելով շատ չնչին տոկոս, բնական է պետութեան երաշխաւորութեան տակ: Պուլկարիոյ համագործակցական դրամատուներու դրամագլուխը աւելի մեծ է քան պետական պիւտճէն ու այս հրաշքը Պուլկարիոյ մէջ հետեւանք է բոլոր դասակարգերու միութեան՝ համագործակցութեան մէջ, առանց որ եւ է պետական օգնութեան: Մօտ երկու տարի առաջ Սօֆիայի մէջ հիմնուեցաւ փոքր դրամագլխով համագործակցական դրամատուն մը Հայերու մասնակցութեամբ: Սօֆիայի հայ գաղութին համար կատարեալ բարիք մըն է այս դրամատունը «Թրակիա»: Անկէ կ'օգտուին հայ բանուորէն մինչեւ ամենահամեստ փայլուն դիրք ունեցող վաճառականներ, դրամ կը ստանան չնչին տոկոսով ու կը գոհացնեն իրենց պէտքերը: Այս հաստատութիւնը օրինակ ծառայելու է միւս գաղութներուն:

ԲԱՆՈՒՈՐ

ՏԻՏԱՂ

Երբ խեղկատակին մէկը Սոկրատէն խնդրեց, որ իրեն տրամախօսութիւն սորվեցնէ, անկէ կրկին գին պահանջեց, քան՝ իր ուրիշ աշակերտներէն:

Խեղկատակը կը հարցնէ թէ, ինչո՞ւ ինքը կրկին գին պիտի վճարէ.

— Որովհետեւ՝ կը պատասխանէ Սոկրատ, քեզի պէտք է թէ խօսիլ եւ թէ լռել սորվեցնեմ:

ԳՈԵՀԻԿ ԱՄԲՈԽԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

— :-: —

Ուշմկավար վարիչ դէմքերէն Պ. Հրաչ Երուանդ Փարիզի ճամբէն երկրորդ պատճէնը խօսեցաւ Անուըլիի արճարաններէն մէկուն մէջ:

Ներկայիս, երբ գաղթահայ ներքին կեանքը խռովայոյզ վիճակ մը ունի եւ կուսակցական կիրքերը ծայր առնելով լարուած են, իւրաքանչիւր հայ քաղաքական գործիչ կը պահանջուի խոհեմ եւ չրջահայեաց ըլլալ: Սակայն, ոմանք, բոլորովին զուրկ պատասխանատուութեան գիտակցութենէ, կ'ընեն ճիշդ հակառակը: Զարաշահելով իրենց հռետորական ձիրքերը, կը ջանան աւելի գրգռել կիրքերը եւ կրակին վրայ իւղ կ'աւելցնեն գռեհիկ ամբոխավարութեամբ:

Անուըլիի մէջ կատարած իր բանախօսութեամբ Պ. Հրաչ Երուանդը ոչ միայն գռեհիկ ամբոխավար մը հանդիսացաւ, այլ եւ անպարկեշտ եւ ստախօս: Դէմքի ծամածռութիւններով ու կուրծք ծեծելով 25—30 գոյնզգոյն ունկնդիրներէ ահան ծափեր խլելը դիւրին գործ է: Սակայն, քաղաքացիական քաջութենէ ճառող ռամկավար բանախօսէն կը պահանջէինք հրապարակաւ ու արիաբար պատասխանել մեր կարգ մը հարցումներուն: Նախ ներկայացնենք իր բանախօսութեան իմաստը:

Խօսքը կը դառնար Հայաստանի շուրջ: Ըստ բանախօսին, գաղթահայ քաղաքական միտքը բաժնուած է երկուքի՝ մէկ մասը տոգորուած լաւատեսոն զգացումներով դէպի ներկայ Հայաստանը, ջանք չի խնայեր բարոյապէս ու նիւթապէս օգտակար ըլլալու Հայրենիքին. միւս մասը (Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը) կը ժխտէ Հայրենիքի գոյութիւնը եւ թշնամական դիրք ունի հանդէպ Հայաստանի:

Մեկնելով հիմնական այս տեսակէտէն, բանախօսը տրամաբանական յաջորդականութեամբ յայտարարեց թէ Դաշնակցականները կը դաւեն Հայաստանի դէմ, կը խանգարեն ներգաղթը եւ կ'երազեն ուրիշ՝ «Մեծ Հայաստան» մը ստեղծել: Դաշնակցութիւնը կը հերասանայ միայն Փարիզի ու Ամերիկայի չքեղ սրահներուն մէջ՝ ընդդիմանալով խորհրդային վարչաձեւը եւ հայհոյելով բոլշեւիկ վարիչները: Դաշնակցութեան նպատակն է պառակտել ժողովուրդը կառավարութեան դէմ եւ նոր եղբայրասպան կռիւներ ստեղծել: Դաշնակցութիւնը անկախութեան մասին խօսելու իրաւունքը չունի, քանի որ ան սահմանադրութեան շրջանին գլուխ կը պատէր օսմանեան խորհրդարանին ներս մտնելու համար եւ փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն օգնութեան կը կանչէր Գարապէքիր փաշան: Գալով Ռուագոյի խնդրին, բանախօսը յարգանք եւ պաշտամունք ունի հանդէպ այդ դրօշին ... սակայն, իբր ժամանակաշրջանին համար: Անկախութիւնը կորսնցնելէ վերջ, եռագոյնը կորսնցուցած է իր արժէքը եւ իմաստը եւ Հայաստանի հանդէպ ունեցած թշնամանքն է որ կը մղէ Դաշնակցականները պաշտպանել զայն: Արդ յաղթական կեցուածքով բանախօսը հարցուց.— Դաշնակցականները քանի՞ թնդանօթ, ռազմանաւ, օդանաւ ու զինուոր ունին, պաշտպանելու համար եւ իրականացնելու «Մեծ Հայաստանի երազը».

Պ. Հրաչ Երուանդը կը խոստովանի, որ իրենք՝ ռամկավարները դէմ են գինուորութեան: Բայց երբ թշնամին աւելի զօրաւոր է, պէտք է համակերպիլ ու յարմարիլ: Այն ինչ Դաշնակցութիւնը պատերազմի կ'ուզէ հակայ Ռուսաստանի դէմ:

Երբ մէկը պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ այսպիսի ծանրակշիռ մեղադրանքներ ուղղելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան հասցէին, պարտաւոր է իր ըսածները հաստատել փաստերով: Մենք մեր քաղաքական տեսակէտներն ու գաղափարներն ամէն օր կ'արծարծենք տասնեակ թերթերու էջերէն եւ հարիւրաւոր սրահներու բեմերէն: Հրաչ Երուանդէն կը պահանջենք ցոյց տալ մէկ օրինակ, ուր դաշնակցական հրապարակագիրը, բանախօսը կամ գործիչը որ եւ է արտայայտութեամբ ժխտած ըլլայ Ձերկայ հայրենիքի գոյութիւնը եւ թշնամանքի խօսք ուղղած՝ Հայաստանի հասցէին:

Հրաչ Երուանդը պարտաւոր է հրապարակաւ ապացուցանել, որ Դաշնակցութիւնը դէմ է Ներգաղթին եւ խանգարած է Ներգաղթի կազմակերպութիւնը:

Երրորդ, պէտք է ցոյց տալու, թէ 12 տարուան տարագրութեան շրջանին ն՞րբ եւ ի՞նչ ձեւով մեր կուսակցութիւնը փորձած է պառակտել երկրի ժողովուրդը կամ այդ ուղղութեամբ որ եւ է կոչ հրատարակած:

Երբ ժողովուրդ մը կը կորսնցնէ իր անկախութիւնը, արդեօ՞ք պիտի հրաժարի նաեւ իր անկախութեան խորհրդանշող դրօշէն:

Երբ տասնապատիկ աւելի զօրաւոր թշնամին դաւադրօրէն կը խորտակէ քու անկախութիւնդ եւ սկզբունքներուդ հակառակ վարչաձեւ կը հաստատէ, դուն պարտաւո՞ր ես համակերպիլ ու սողալ բռի ուժի ոտքերուն տակ:

Ինչո՞վ չափել ձեր բարոյական անկումը, երբ կը փորձէք խեղաթիւրել պատմութիւնը եւ օսմանեան խորհրդարանի ու Գարապէքիրի խնդիրներ մէջտեղ կը հանէք գռեհիկ խուժանավարութեամբ:

Ինչո՞վ կը բացատրէք այն հանգամանքը, որ խորհրդային կառավարութիւնը կը մերժէ ի Սպառտ Հայաստանի արտասահմանի մէջ դաշնակցականներու ձեռքով հանգանակուած գումարները:

Ի՞նչ պատասխան ունիք Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի նամակին մէջ մատնանշուած այն սխալներուն, որ գործած են անցեալ տարի Ներգաղթի կազմակերպման գործին մէջ:

Մի՞թէ որ եւ է գաղափարի հետեւելու համար անպայման բանակ, զըրահանաւ, օդանաւ ու թնդանօթ պէտք է ունենալ, կամ այդ ո՞ր երկրի քաղաքական տարագրութիւնն է, որ դուրսէն բանակներով արշաւած ու հաստատած է պետական նոխկին ձեւ:

Ցաճկահայաստանի նպաստատիան հողերու հետապնդումը «ուրիշ Հայաստան» մը ստեղծելու ծրագի՞ր է:

Եթէ մենք վախկոտներ ենք ու «փարիզեան սրահներու մէջ քննադատողներ», ապա ի՞նչ կը կոչուին այն հազարաւոր դաշնակցականները, որոնք իբրեւ պարզ ընդդիմադիրներ սիրով կարդ ու սարքին, տարիներ շարունակ կը մնան բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ:

Եւ, վերջապէս, ինչո՞վ բացատրել Հրաչ Երուանդի մէջ յառաջ եկած նոր փոփոխութիւնը: Երկու տարի առաջ «Ապագայ»ի խմբագրին հետ եկած էիք «Մայիս 28»ի տօնակատարութեան, յարգանքի բաժին մատուցանելով եռագոյնին, իսկ այսօր, երկու տարի վերջ, գռեհկօրէն կը ծաղրէք նոյն դրօշը.

Սրճարանային վունկիկ բամբասանները թողէք պատանիներուն եւ պատրաստ իջէք մամուլով պատասխանելու այս 12 հարցումներուն, որոնց շուրջ կը դառնար ձեր «բանախօսութիւնը»:

ԱՇՈՏ — ԱՐՇՐՈՒՆԻ

Ո՞Վ ՄԱՏՆԵՑ ԵՌԱԳՈՅՆԸ

»»». «««

ԽՄԲ.— Աղեքսանդրիայ ազգ. ... փոխանցմեարէն Պ. Գր. Սեթյանց ... տեսակցութիւնը հրատարակուած է «Յուսաբեր»ի մէջ 128 հոկտ.

Եգիպտոսի ռամկավար օրգան Հոկտ. 21ի թիւով, «Անցորդ» ստորագրութեամբ, հոգեխաչ գրութիւն մը կարդացի: Ցաւակցէս հարցի, առթիւ կ'ուզեմ փոքրիկ լուսաբանութիւն մը տալ: Խօսքս ծառայած մասին է: Ինծի անծանօթ «Անցորդ»ը ... կ'րնէ հաստատելու, որ եռագոյն մասնումին մէջ դեր չունին ոչ անգոյ քաղաքականի առենապետ ... Թաշճեանը եւ ոչ ալ առաջնորդ փոխանորդի տեղապահ Մ. ... կէրեանը:

Պատմեմ այն, ինչ որ անձնապէս տեսայ:

Շաբաթ երեկոյ (Եռագոյնի մատնումի օրը) պատահմամբ կ'անցնէի Կարապետ Լուսարարեանի խանութին քովէն:

— Ի՞նչ է պատահեր նորէն, Սերթլեան,— կը դառնայ ինծի Լուսարարեան,— Քաղաքական ժողովը բանի մը վրայ է անշուշտ. քիչ առաջ տօքթ. Թաշճեանը իր հետեւորդներով եւ ղաւազով առաջնորդարան էին. այժմ դացած պիտի ըլլան.

Տեղեակ չըլլալով ոեւէ բանի, դարձէն կը խնդրեմ օգտագործել առթիկանատան դրացի ըլլալու իր հանգամանքը եւ պաշտօնեայէ մը տեղեկանալ թէ ինչ նպատակ ունէր Քաղաքական պաշտօնական այցը առաջնորդարան:

Առաջարկս կ'ընդունուի եւ մեկ երկուքով կը գիմենք առաջնորդարան:

Հոն կը հանդիպինք առաջնորդարան պաշտօնատարներէն Ապպաս էֆէնտիի (եռասաղ ունեցողներով), որ, ... տասխան մեր հարցումին, հետեւեալը կը յայտարարէ.

— Մեզի եկած էր Հայերուդ ... ար. տօքթ. Թաշճեան, իր ընկերներով: Կը խնդրէին մեզմէ զալ եւ վար առնել Առաջնորդարանի վրայէն Հայերուդ դրօշը, որովհետեւ— կ'ըսէին անոնք,— եթէ մինչեւ վաղը դրօշը կախուած մնայ, վաղը որ Կիրակի է, ծանր արիւնհեղութեան պիտի ըլլայ Առաջնորդարանին մէջ: Մեր ... ժեցինք իրենց խնդրանքը, որովհետեւ ... բարձրագոյն իշխանութենէն այդ ... մասին ոեւէ հրահանգ չունինք ... շատ խնդրեցին, իրենց ընկերացը ... ցինք պարզ ոստիկան մը, իրրեւ ... զեկարեր, որ մեզի լուր պիտի բերէ ... եթէ երբեք արիւնհեղութիւն պատահի ...

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (4)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» . «««««

3.— ԶԳԱՅԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Նարդունիի սիրոյ երգը հոգիի հովուերգութիւն կամ անձնական քնարերգութիւն չէ, որովհետեւ ինքը տառապած չէ այդ թախիծ, վկայ իր հէքեաթները կամ իման արձակ գրուածքները, որոնց մէջ հեթանոսական սիրոյ ու գեղեցկութեան փառաբանութիւնը կայ թէեւ, սակայն երրորդ անձնաւորութեան մը կողմէն երգուած պէս են: Ինքը սիրոյ եւ գեղեցկութեան դիւցազներգուն է առաւելապէս:

Միրոտէն աւելի միտքն է, որ կը գործէ Նարդունիի մէջ: Մտածումին արդիւնք են այն իմաստութիւնները, որոնք ցրուած են գրքին ամէն կողմերը: «Սէրը սկիզբն է կեանքին», կամ «Սէ՜ր, պատահար՝ վշտի եւ ուրախութեան, կեանքի յարատեւութեան, երկունքներու եւ յաւութիւններուն իմացական բնազաւառներէն ծնունդ առեր են:

Նարդունի նախասիրութիւնն ունի պաշտելու կըրակող բաներուն, որոնք սիրոյ ենթական կը ներկայացնեն, եւ որոնք մեր գրականութեան մէջ, ատեն մը, գրեթէ արգիլուած էին: Եթէ կինը արգիլուած պըտուղն էր, կնոջական ֆիզիքական գեղեցկութիւնները կենդանացնող ու կարկառուն դարձնող բառերը, գաղափարներն ալ արգիլուած էին: Հեռու չէ այն թուականը, երբ սիրային ինքնարուխ քերթուածները հայատանքի ենթարկուած էին: Ո՛վ որ չէր երգեր ազգային քնարի վրայ, կամ գիւղացիներգութիւնը հին դարերուն, կամ հովուերգութիւնը մեր գիւղերուն ու դաշտերուն, առ նուազն ժամանակավրէպ մը կը նկատուէր գրականութեան մէջ:

Նոր սերունդը յաղթանակութիւն մը մղուց,ըստ իս, մեր գրական ըմբռնումներուն մէջ: Սիրոյ ճշմարիտ ու հարազատ երգերը տեղ ունեցան մեր նոր գրականութեան մէջ: Հայրենիքի եւ հեթանոս դարերու քերթուածներուն քով ունեցանք ներանձնական քնարերգութիւնը, ամէնէն անխարդախն ու ճշմարիտը որ կրնայ գոյութիւն ունենալ:

Նարդունիի գրականութիւնը իր տեսակին մէջ նորութիւն մըն էր հետեւաբար, որ կը յիշեցնէր երիտասարդ Օշականի գրական առաջին էջերը:

«Երջանիկը ան է որ կ'ապրի» ,կը գուէ գեղեցիկն Սիվան, Բաբելոնի աշտարակը գեղեցիկ հէքեաթին մէջ Եղբակացութիւնն ալ նոյն բանը կը հաստատէ. Բարուլա վարպետը ներգործութեամբ տակն էր գեղեցկութեան խորհրդանշանին, որ Սիվան էր, եւ ի՛նչպէս չըլլար այդ ներգործութեանը տակ.

— «Գեղեցի՛կ եմ ես, ան՛ս, գեղեցիկ եմ եւ ցանկայարոյց: Շրթները, որ կը հայեն ինծի, կը ստանային անուշ կիրքով մը: Իմ մորթս կ'այրէ հոգիները: Ու ոչ ոք կրնայ պնդել, երբ աչքերս կը յառեմ իրեն, թէ յաւիտենականութիւնը աւելի կը նախընտրէ քան վայրկեանը: Ո՛վ է աւելի երջանիկ, իշխա՞նը, որ տաք թեւերուս մէջ կը գինովնայ ու կը խայտայ, թէ Բազաւորներդ, որոնց անունը կը պտըտցնես պատմութեան մէջ, զո՛ւն, ցուցանք»...

Վարպետ Բարուլան պարտուած է գեղեցիկն Սիվանի առջեւ. Բաբելոնի աշտարակը կէս կը մնայ ու կը կործանի հովերէն. վայրկեանի երջանկութիւնը կը յաղթանակէ: Նոյն եզրակացութեան կուգար քերթողը իր Նա՛, Նա՛... աւանդութենէն առած գեղեցիկ ու հզօր պատմուածքին մէջ, երբ Ադամ կը հեռանայ Եդեմէն:

— «Անցո՜րդ, գիս մի՛ դատապարտեր, թէ ինչո՛ւ
Յաւիտենականութեան պարունակները լքեցի՝
Վայրկեանին գեղեցկութիւնը պաշտելու համար,
Որովհետեւ, կ'երդնում որ,
Անմահութեան պարտէզը լեցուն է
Ձանձրոյթի եւ Յուսահատութեան ամպերով»:

Ձէ՞ք յիշեր Կէօթէի անմահ հերոս Ֆաուստի խօսքը, վայրկեանի գեղեցկութիւնն ու անմահութիւնը խորհրդանշելու համար.

«Verweile doch, du bist so schön».

(Կեցի՛ր, դու ա՛յնքան գեղեցիկ ես):

Նոյն զգայութեան մէկ ուրիշ փոփոխումն է Սախաքները հէքեաթը: Կեանքը առանց սիրոյ տառապանք է, սէրը քաղցր է, անո՛ւշ ինչպէս երազը: Այսպէս ուրեմն, Նարդունիի հէքեաթներուն մեծ մասը բաղուած է սիրոյ ոսկեթելերով. Մարմնի գեղեցկութեան գովքը, արտաքին գեղեցկութեան քերթուածները բանաստեղծին զգայապաշտութեան արտայայտութիւններն են: Կ'երգէ անիկա հարիւրաւոր ձեւով ու պատկերով՝ կոյս ստինքներն ու արեւ այտերը ,կոկոն շրթները ,բարձր ու չինար հասակները: Սիրոյ ուժին ու ջերմութեան տակ է, որ երկու պարմանի սիրտեր, ինչպէս հէքեաթը կ'ըսէ, սոխակներու կը փոխակերպուին, կոուց կոուցի, զիրար սիրելու համար:

Թերեւս հակասութիւն մը պիտի նըմարէ ընթերցողը, երբ քով քովի կրկին անգամ փորձէ կարդալ Նա՛, Նա՛... եւ Իմներորդ տրտմութիւն հատուածները: Եր կրորդին մէջ յիմար կ'անուանէր սիրտը, որ հանոյք կը փնտռէ, սիրելու իր իրաւունքը կը պահանջէ, իսկ առաջինին մէջ, ընդհակառակն Ադամի բերնով կ'անձնահացնէ սէրը եւ սիրտին իրաւունքը: Երկու գրուածներն ալ գեղեցկագոյն էջեր են, եւ կ'ապացուցանեն թէ բանաստեղծը կը տարուբերի երկու զգայութիւններու միջեւ եւ հաւասար ուժով կ'երգէ թէ սիրտին փառքը եւ թէ մտքին իմաստութիւնը: Մենք կը հաւատանք սակայն, որ սրտին ուղղուած խոհեմութեան յորդորները զուր են, եւ անարդունի այդ յորդորներուն չհաւատալով է, որ մէկը միւսէն աւելի ներգործութեամբ փառաբանելու եկեր է սէրը, ի գին վայրկեանի գեղեցկութեան նոյն իսկ:

Նարդունի հետեւողական է ինքն իր մէջ: Հեթանոսական սէրը եւ ֆիզիքական գեղեցկութիւնն ու գինարբու համաչափութիւնը երգելով, քերթողը չէր կրնար բնութեան գիրքէն հեռու ապրիլ: Բնութեան պաշտամունքը երկրորդ զօրաւոր զգայութիւնն է Նարդունիի մօտ: Զգայութիւններու այս շարքին ... թանձրացած ... միջ տեսանք արդէն, որ անիկա ... ապրած է բնութեան գրկին մէջ: Իր հոգին ... ուած բնական սիրոյ այդ զգայութիւնն է, որ յարատեւութիւն կ'առնէ, եւ կը գրաւէ իր անձը ... թեան մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

ԻՐ՞Ն

— o —

Չեմայ եւ փրփրեցայ:

— Արնաքամ...

Ո՞վ իմ խլաշալի հայերէնս, երբէ… երէ «խօթնյարկանի» հայհոյանք… մը գ. ոբեմ այդպէս գրողին խտե… ցէ՝ որ արնաքամ գրել՝ կը նշա… խօսել քու սրբատաշ մարմինդ: …հայերէնի մէջ իւն վերջաւորու… թեամբ ունինք քանի մը բառեր, — ա… …ն, սիւն, ձիւն, եւայլն:

…ւն կը վերջանան նաեւ վերացական… …ամակի բառեր,— ուրախութիւն, …ութիւն, բնութիւն...:

…անենք նախ առաջին խումբը.— …ս բառերը բարդութեան եւ ածան… …ւմ առեն երբեք չեն փոխեր իւն …ը. ուրիշ խօսքով՝ իւն վանկին …բարդ բառը, իւ, երբեք չեն թար… …կլաւսման: Ուրեմն պէտք է …ք արիւնաքամ եւ ոչ թէ արնաքամ, …պէս կը գրենք ձիւնագնդակ եւ ոչ …ձնագնդակ, սիւնազարդ եւ ոչ թէ …նազարդ:

…պիտի տրուի թէ ինչո՞ւ ա… …ն բառէն կազմուած մէկ բարդու… …ն մէջ իւնը փոխուած է ան,— …ւն սովորութիւն չէ արիւնակ… …թիւն գրել, այլ միշտ՝ արենակցու… …թիւն:

Պէտք է գիտնալ, որ կարգ մը բառեր բարդութեան մէջ կը մտնեն կամ կ'ա… ծանցուին ուղղական հոլովով, իսկ կարգ մը բառեր ալ՝ զանազան հոլով… ներով, (օրինակները պարզ ցոյց տա… լու համար՝ չեմ խօսիր խնդիրի մա… սին,— բնութեան խնդիր, սեռի խըն… դիր,— ոչ ալ թէ ի՞նչ հոլովներ կը տրուին այս խնդիրներուն): Այսպէս ծանօթ են հայր բառին երկու տեսակ ածանցները,— մէկը առանց հոլով… ման՝ հայր, հայրական, միւսը հոլով… եալ՝ հօր, հօրենական: Այս երկրորդ ձեւով՝ կենդական:

Հիմա գանք մեր բառերուն: Իւն վերջաւորութեամբ բառերը, գրաբար… եան սովորութեամբ, կը հոլովուին այսպէս — արիւն, արեան, բնութիւն, բնութեան: Ահա այս հոլովեալ ձեւն է, արեան, որ, բարդութեան առեն կոր… սնցնելով ա տառը, դարձեր է արե… նակցութիւն: Այս օրէնքով ունինք բնութենապաշտ բառը, որ կազմուած է հոլովեալ բնութեան ձեւէն: Դարձ… եալ այս օրէնքով է որ կ'ըսենք միու… թենական եւ ոչ թէ միութիւնական:

Ուրեմն, եզրակացնելով,— իւնը եր… բեք չի կորսուիր, հետեւաբար ոճիր է գրել արնաքամ: Բայց իւն վերջաւո… րութեամբ բառերու հոլովեալ ձեւե… րէն կարելի է շինել բարդ կամ ածանց… եալ բառեր, արիւն — արեան — արե… նակցութիւն, կամ միութիւն — միու… թեան — միութենական օրինակներու կանոնով:

ԱՍՈՂԻԿ

Գեղական

ԿՈՄԻՏԱՍ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

վարութեան եւ Հայաստանի գրողնե… րուն միջեւ յարաբերութիւնը աւելի ուժեղ դառնայ, գործավարին ներ… կայացուց գրողներու կեանքի պայ… մաններուն բարելաւման հարցը:

Ալազան, իբրեւ գրողներու Միու… թեան քարտուղար, ներկայացուց միութեան կատարած աշխատանքնե… րը, կարդաց ցանկը 1ուկէս տարուան մէջ լոյս տեսած գիրքերու, յիշատա… կեց մինչեւ Միութեան համագումարը լոյս տեսնելիք գիրքերը:

Ցետոյ մանրամասն ջերմ մթնոլոր… տի մը մէջ տեղի ունեցաւ կարծիքնե… րու փոխանակութիւն:

Ի վերջոյ խօսեցաւ Լ. Արիւեան, կրթական գործավարը, արծարծուած խնդիրներուն մասին: Այս խօսակցու… թիւնը տեւած էր 3 ժամ:

Հոկտ. 22ին Հայաստանի մէջ կը սկսին պետական «Կոմիտաս» նուագա… խումբին համերգները:

Առաջին համերգը տեղի կ'ունենայ Երեւանի մէջ Մշակոյթի Տունը: Նը… ւագախումբի կազմին մէջ են Ա. Գաբ… րիէլեան (առաջին ջութակ), Գ. Սա… րաջեան (երկրորդ ջութակ), Մ. Տէր… եան (ալթօ), Ս. Ասլամազեան (թաւ… ջութակ):

Նուագախումբը կը ներկայանայ նոր կազմով: Գ. Սարաջեան կը փո… խարինէ Օհանջանեանը, որ վերջերս մեռաւ ողբերգական մահով մը:

Նուագախումբը համերգներ կու տայ նաեւ Լէնինականի եւ Հայաստանի այլ քաղաքներուն մէջ:

Կոմիտաս նուագախումբը մեծ յա… ջողութիւն գտած է շնորհիւ իր շնոր… հալի արուեստագէտներուն: Շրջագա… յած է Ռուսիոյ բոլոր անկիւնները: Իր երգացանկին մէջ կան երաժշտներ Չայկովսկիէն, Պեթհովէնէն, Շու… պերթէն, Տանիէւէն, եւն.:

Նուագախումբն առաջին անգամ պի… տի նուագէ Իպպոլիտով — Իվանովի 4 մասէ բաղկացած սիւյիթը, որուն թեման հայկական է:

Նուագացանկը լրացուած է երի… տասարդ երաժշտագէտներու՝ Արա Ստեփանեանի, Կարօ Զաքարեանի եւ այլոց երգերով:

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՊԱՏԵՀՈՒԹԵՆԷՆ

>>>o<<<

Քանի մը տարիէ ի վեր Ֆրանսական ընկերութիւն մը «Ligue pour l'instruction des illettrés» յանձն առած է ձրիա… բար Ֆրանսերէն սորվեցնել անխը… տիր բոլոր օտարականներուն:

Այս պատեհութիւնը բոլորէն աւելի մեզ պիտի չահագրգռէր: Որովհետեւ միւս օտարականներէն շատերը իրենց ազգային լեզուի համապատասխան բառեր կը գտնեն Ֆրանսերէնի մէջ, եւ ատոր շնորհիւ աւելի դիւրին կը վարժուին: Իսկ ոմանք ալ Ֆրանսա… կան գաղթավայրերէն են ու քիչ շատ կը հասկնան լեզուն: Որքա՜ն հայ բան… ուորներ կը ճանչնամ որ դժուարու… թեան կը մատնուին, լեզու չգիտնա… լով:

Անցեալ օր հետեւեալ պատմութիւ… նը իմացայ.— Գործարանի մը վար… պետը հայ բանուորի մը կը բացատրէ ընելիքը, ձեռքի — ոտքի շարժումնե… րով: Մեր հայրենակիցը փոխանակ ը… սելու թէ «շատ լաւ, պարոն հասկը… ցայ», կ'ըսէ.

— «Moi, Monsieur, ta gueule, ta gueule, merci»: Վարպետը նախ զայրացած ա… պա զարմացած կ'որոշէ կանչել Ֆրան… սագէտ Հայ մը որ կը լուսաբանէ ե… ղածը: Երբ մեր խեղճ բանուորը կը հասկնայ իր ըրած անգիտակից անար… գանքը, կը կարմրի ու քարացած կը կենայ, իսկ վարպետը կը թելադրէ որ Ֆրանսերէն սորվի:

Այսպէս ուրեմն, պատեհութիւն կայ ձրիաբար սորվելու տեղական լեզուն, որու այնքան պէտք ունինք Օգտը… ւինք այս պատեհութենէն: Կազմա… կերպիչները միեւնոյն ատեն կը սոր… վեցնեն դասագիրք, գրիչ, թուղթ, եւն.: Անցեալ տարի եւս ալ կը յաճա… խէի ժանթիյիի իրիկնային դասըն… թացքին եւ բաւական օգտուեցայ: Սկզբնական շրջանին 50—60 հետեւող կար, մեծ մասով Հայեր, դժբախտա… բար ի վերջոյ մնացինք 7 հոգի երկու դասարանի մէջ: Հակառակ ատոր մարդիկը շարունակեցին դասընթաց… քը մինչեւ արձակուրդ:

Զա՞րմեր թղթախաղը զոհել եւ լե… զու սորվիլ, հետեւելով այս դասըն… թացքին որ կը տեւէ մէկ եւ կէս ժամ:

Ժանթիյիի դասընթացքը վերաբաց… ուեր է Նոյ. 6ին եւ տեղի կ'ունենայ շաբաթը 3 անգամ, երկուշաբթի, չո… րեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկուններ: Պանթօյի մեր դպրոցի վարչութենէն կը խնդրենք զիմել այս ընկերութեան որպէսզի մեր գիւղացիներն ալ օգտը… ւին:

Լ. Տօնիկեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՀՆԱՐԱՒՈՐ Է ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ ՄԻԱՅՆ

>>>·<<<

«Նոր Երկիր», հին հնչակեաններու Փարիզի օրկանը, կը գրէ այս խորա… գրով խմբագրականի մը մէջ (4 Նոյ.).

— «Եւկու տարի առաջ, երբ Հա… յաստանի Գործկոմի նախագահ Գ. Տէր Գաբրիէլեան Փարիզի մէջ յայ… տարարեց թէ՝ Հայաստանի կառավա… րութիւնը որոշած է արտասահմանի հայութեան զանգուածային ներգաղ… թը դէպի հայրենիք, եւ թէ՝ «այս տարի 30,000 հայ գաղթականներ պի… տի ընդունուին», ցնծութեան աղաղակ մըն էր որ փրթաւ տարագիր եւ հայ… րենազուրկ հայ բանուորներու կուրծ… քերէն, տագնապէ տագնապ գլորուող բանուորներու, որոնք պատրաստ էին ամէն ինչ զոհել եւ երթալ խաղաղօրէն ապրիլ ալեւոր Մասիսի հովանիին տակ, ինչպէս պատրաստ եղած էին ի… րենց թանկագին կեանքը զոհելու՝ ան… կախ կամ ինքնավար Հայաստանի մը կազմութեան համար: Այս ցնծու… թիւնը եւս աւելի անխառն եւ ընդհա… նուր պիտի ըլլար, եթէ ներգաղթողնե… րու մէջ դասակարգային կամ կուսակ… ցական խտրութիւն չդրուէր, եւ ոչ ալ պահանջուէր, որ ներգաղթի թեկ… նածուները հրաժարելով հրաժարէին իրենց պատկանած կուսակցութիւննե… րէն որոնք կէս դարէ ի վեր գերագոյն պայքար մղած էին յանուն ոչ միայն ճնշուած հայ ժողովուրդի, այլեւ բո… լոր հարստահարուած ժողովուրդնե… րու ազատագրութեան, հաւասարու… թեան եւ եղբայրութեան:

Այս շեշտակի խտրութիւնը, զան… գուածային ներգաղթին յետաձգումը եւ բնակարաններու կառուցման հա… մար արտասահմանէն պահանջուած նիւթական աջակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն վերջերս փախչող… ներու տխուր նկարագրութիւնները պատճառներ եղան որ ի նպաստ ներ… գաղթի բացուած հանգանակութիւն… ները չտային ակնկալուած արդիւն… քը, մանաւանդ որ հայ մեծահա… րուստները անհաղորդ կը մնային՝ յանուն Հայրենիքի վերելքին կատար… ուած այս շարժումին:

Արտասահմանի մէջ կորսուեան դա… տապարտուած հարիւր հազարաւոր հայ աշխատաւորներու հայրենիք վե… րադարձը, սակայն, պէտք չէր կախ… ուէր անանցնելի ակնկալուած նիւթ… քի գումարին, որ, լաւագոյն պայմաննե… րու տակ իսկ, անբաւական պիտի ըլ… լար հազարաւոր բնակարաններու կա… ռուցման: Ներգաղթի նախագիծը Հա… յաստանի կառավարութեան լաւագոյն յղացումն է: Երկիրը ոչ միայն պիտի օժտուէր հազարաւոր աշխատաւոր բազուկներու արտադրական ուժով, այլեւ ի դէպս պիտի հանէր Թուրքիոյ կողմէն Հայաստանի գոյութեան դէմ յղացուած եւ սիստեմաթիքօրէն գոր… ծադրուող դիւային ծրագիրը.

Ներգաղթը, ուրեմն, պէտք է արա… գօրէն եւ զանգուածային կերպով կա… տարել՝ պետական միջոցներով: Եր… ջամիտ ո եւ է մէկը չի կրնար հաւա… տալ, որ այդ հսկայական գործը կա… րելի է գլուխ բերել հայ բանուորներու փոխ գրպաններէն դուրս գալիք փը… րանքներով: Հայ բանուորները պիտի չխնայեն անշուշտ ոչ իրենց դրամը եւ ոչ ալ իրենց կեանքը, երբ հնչէ վայր… կեանը, բայց ներգաղթը Խ. Միու… թեան կառավարութեան միջոցներով միայն կրնայ իրագործուիլ:

Թուրքը հանգիստ նստած չէ: Ան այ… սպրանկոյտի վերածուած իր նահանգ… ները կը լեցնէ արտասահմանէն 100 հազար Թուրքեր հրաւիրելով եւ զա… նոնք հաստատելու համար կանգ չառ… նելով ոչ մէկ միջոցի առաջ:

Խ. Միութիւնը արտասահմանի մէջ պրոպականտ ընելու համար միլիոն… ներ կը ծախսէ: Բոլորէն լքուած մար… տիրոս հայ ժողովուրդին առջեւ Խ. երկիրներու դռները լայն բանալով ա… մէնէն ազդու պրոպականտը մղած պիտի ըլլայ, անօ»:

…դ, գրօշը վար առած պահուն: Սա… …յն գրօշը վար պիտի առնէին իրենք: …ւր մերժեցինք նման հրահանգ տալ …ր պաշտօնեայքին»:

Ահա այսքան պարզ ու յստակ եղաւ …կայս Լֆինտիի յայտարարութիւնը: …ւ արդէն Ալեքսանդրիոյ ամբողջ …ութիւնն ալ գիտէ, որ իրաւամբ …պէս եղած է: Հայ դրօշը Առաջնոր… …արանի վրայէն վար առնուած է Ա… …նորդարանի ղաւաղին ձեռքով եւ …թ Թաշճեանի ու իր ընկերներու …մանով, եւ ատոնց իսկ ներկայու… …թեան:

Պատրաստ եմ ներկայանալ ուէէ ա… …տեանի, եւ փաստել բոլոր ըսածներս: …փաստած պարագային, երբ ամ… …բաստանուիմ իբր զրպարտիչ, պատ… …ստ եմ մէկի դիմացը տասը փոխա… …րել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՑԵԼՈՒՈՒՍ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 17ին Երեւան հասած …էր հայ եւ միւսը ռուս երկու փրո… …ֆէսօրներ:

Այս այցելութիւնը կը կատարեն …յաստանի կրթական գործավարու… …թեան հրաւէրով, շարք մը դասախօ… …սութիւններ տալու եւ երկրին գիտա… …կան գծերուն հետ կապ պահելու …տակով.

Այցելու փրոֆէսօրներն են, Փրոֆ. Վ. Ա. Համբարձումեան, …թեան դասախօս Լէնինկրատի …մալսարանին, վարիչ Պուլկովոյի …տարանին տիեզերագիտական բաժ… …ին Մեծ աստղաբաշխ — բնագէտ է: Փրոֆ Իվանենկօ, տեսաբան — բնա… …, մասնագէտ Կվանտեան մեքենա… …թեան ճիւղին, կը պաշտօնավա… …կադեմիկոս Եոֆֆէի գիտավարու… …թեան տակ բնագիտա — ճարտարագի… տական կաճառին մէջ:

Այս երկու փրոֆէսօրները շարք մը դասախօսութիւններ պիտի տան Երե… ւանի բնագիտութեան եւ ճարտարա… րութեան գիտահետազօտական բաժ… նին մէջ, որ նոր կազմակերպուեցաւ:

Ահա նիւթերը, որոնց մասին դասա… խօսութիւններ պիտի ընեն փրոֆէ… սէօրները.

1.— Փրոֆ. Իվանենկօ եւ փրոֆ. Նուականիկեան պիտի խօսին աշխա… տանքներուն մասին այն համաժողո… վին, որ վերջերս գումարուեցաւ Լե… նինկրատի մէջ հիւլէի միջուկի ու… սումնասիրութեան մասին:

2.— Փրոֆ. Վ. Համբարձումեան պիտի խօսի աստղաբաշխութեան բնա… գիտական նոր հարցերու մասին:

3.— Փրոֆ. Իվանենկօ պիտի խօսի տիեզերական ճառագայթներու մա… սին:

Խորհ. Հայաստան փափաքելի կը գտնէ, որ շարունակուին այս այցե… լութիւնները, կապ պահելու համար Երեւանի եւ Մոսկուայի, Լէնինկրատի գիտնականներուն միջեւ:

Հայաստանի գրողները

— :•: —

Հոկտ. 18ին, Հայաստանի գրողնե… րուն կողմէ պատգամաւորութիւն մը, նախագահութեամբ Շիրվանզադէի, այցելեց կրթական նոր գործավար Է. Արիսեանի: Պատգամաւորութեան մաս կը կազմէին Ալազան, Զ. Եսայ… եան, Ս. Մելիքսէթեան, Դ. Դեմիր… ճեան, Վ. Նորենց, Գ. Մահարի, Ս. Զօրեան, Մ. Մանուէլեան, Արազի, Մ. Սարեան, Տ. Հախումեան, Ե. Սար… գսեան, Տարօնցի, Գ. Բեա:

Խօսակցութիւններուն ներկայ էին նաեւ գործավարին օգնականները Տ. Մուշեղեան եւ Ս. Դաւթեան, արուես… տի բաժնի վարիչ Եորէն Անէմեան:

Շիրվանզադէ շնորհաւորեց կրթա… կան նոր գործավարը, յետոյ մաղթե… լով որ այսուհետեւ կրթական գործա…

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒ

>>>·<<<

Այնպէս ինչպէս խօսք կ'ըլլար այս տարի հայ գրողներու արշաւներ կազ… մակերպել արտասահմանի հայ գա… ղութներուն մէջ, նման ծրագիր մը կը մշակուի ներկայիս Մոսկուայի մէջ: Գրողներու արշաւ մը պիտի կա… տարուի դէպի Անդրկովկաս,— Բա… գու, Թիֆլիզ, Երեւան: Այս առթիւ կատարուած խորհրդակցութեան մէջ այսպէս բանաձեւուած է գրողներու այս արշաւներուն նպատակը.— «Ար… շաւին մասնակցող գրողները ստեղ… ծագործական հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպեն Երեւանի, Բագուի եւ Թիֆլիզի մէջ, ծանօթացնելու հա… մար գրականութեան եւ քննադատու… թեան ասպարէզին մէջ կեդրոնի եւ ծայրամասերու նուաճումները, ծը… րագիր մը մշակել թարգմանութիւն… ներու մասին, որոնք պատահակա… նութեան ձգուած են, պայմանաւոր… ուիլ երկրին գրողներուն հետ, տեղե… կանալ էջեր հրատարակել այդ եր… կիրներու գրական կեանքին մասին»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՍԿՑԷՔ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Կ'ՈՒԶԷՔ

•••

Իբրեւ չէզոք եւ անկողմնակալ ըն… թերցող, մերթ կը հետեւիմ հայկա… կան թերթերու: Որչափ կը տեսնեմ՝ մեր հայրենակիցներուն իրարու հան… դէպ բռնած դիրքը շատ հեռու է ող… ջամտութեան եւ խրախուսիչ ըլլա… լէ:

Բանավէճ, թշնամանք, յանկարծյն նպատակներ, նախանձ, ատելութիւն, հոսպաշտութիւն, զաւ, փոքրոգու… թիւն, եւ ամէն կարելի եւ երեւակա… յելի գէշութիւններ հայանուն անձե… րու եւ հայատառ թերթերու մէջ, իբրեւ թէ երկու ոխերիմ ազգեր իրա… րու դէմ կուիւ կը մղեն:

Կը նշմարեմ թէ այս ամէնուն մէջ, ազգային շահերէ աւելի, անհատա… կան ու խմբակցական հաշիւներ դեր կը խաղան: Կը հասկնամ ու ցաւելով կը ցաւիմ որ այս մարդկային կիրքե… րը կը կիրարկուին հայկական կու… ուած հարցերու մէջ:

Սակայն, կայ կէտ մը որ լաւ չեմ հաս… կնար: Տարբեր գոյներու պատկանող կարգ մը Հայեր սանձարձակ ու խլացուցիչ փրօփականտ մը կը մղեն ի նպաստ Հայաստանի (այսինքն Երե… ւանի), միւս Հայերուն դէմ:

Ու կը մտածեմ: Այխարհցի ո՞ր հո… ղամասին մէջ, պատմութեան ո՞ր շր… ջանին գիտուած է որ ազգի մը մէկ մասը միւսին փրօփականտ ընէ ի նը… պաստ իր հայրենիքին: Երեւոյթը շատ անհեթեթ է եւ եզրակացութիւնները խորապէս ցաւալի են:

Ռամկական առածը կ'ըսէ թէ լաւ բան մը գովեստի պէտք չունի եւ շատ փառաբանուած ապրանք մը միշտ կասկածելի է: Բնաւ հանդիպա՞ծ էք որ միեւնոյն ընտանիքի անդամներ մէկը միւսին իրենց տունը ներբողեն: Կամ ընտանիքին անդամները հարա… զատ չեն եւ կամ տունը հայրենի չէ:

Արտասոց կացութեան այլանդակ հետեւանքը: Գ.

ճարը նայէի. Կ'ըսէի թէ տակաւին հարիւրին 30 դուրս պիտի հանեն: Պա… լով կէններուն, կարի գործի մէջ այս տարի առաջուան շարժումը չկայ:

Ցակոբ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՃԱՐՊԻԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 31ին աւհելի ոճիր մը գոր… ծուեցաւ Կասիօյի շաքարեղէնի վա… ճառատան մէջ՝ որ սեփականութիւնն է ծանօթ առեւտրական Գ. Արտաշէս Պօյաճեանի: Կէսօրուան դադարէն յետոյ երբ վաճառատան պաշտօնէու… թիւնը խանութ կը դառնար՝ գոց գը… տաւ դուռը: Վաճառատան վարիչը Գ. Հրանդ Մատթէոսեան սովորաբար խանութը կ'ըլլար կէսօրուան դադարի պահուն, կամ ամէնէն կանուխ կու… գար, խանութը ինքը բանալու: Կաս… կածէ տարուած՝ ի վերջոյ դուռը կոտրելով մտան խանութ, ուր գտան Հրանդի դիակը: Դանկին նաեւէն ըս… տացած տապարի երկու հարուածէ անշնչացած էր հէք զոհը: Ոստիկանա… կան եւ դատական իշխանութիւնները փութացին դէպքին վայրը եւ տարա… բախտ երիտասարդին դիակը փոխա… դրել տուին դիակնարան:

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, ոճրագործը երեւան հանելու համար: Ինքն իր մէջ քաշ… ուած, իր գործին նուիրուած, ոչ մէկ թշնամի ունէր զոհը: Չի կարծուիր նաեւ որ ոճիրը գողութեան համար գործուած ըլլայ: Զոհին գրպանէն ե… լաւ 14,500 լէյ եւ դրամարկղին բանա… լին: Դրամարկղին մէջ 100 հազար լէ… յէն աւելի գումար մը կար:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԻԷՐ — ՊՈՒԱՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

>>>o<<<

ԱՆԻԷՐ.— Անիէռի եւ Պուա Քոլոմ… պի մէջ անգործութիւնը կը շարու… նակուի միեւնոյն թափով: Նախկին անգործները որ իբր երկու տարիէ ի վեր նպաստով կ'ապրէին մտահոգու… թեան մատնուած են որովհետեւ նը… պաստի մարմինը քանիցս ազդարա… րած է որ գործ գտնեն: Անիէռի ան… գործներուն նպաստը կը շարունակեն տակաւին ու նոր անգործներ ալ կ'արձանագրեն: Իսկ Պուա Քոլոմպը որ բախտաւոր կը համարուէր, այժմ անելի մատնուած է: Գ. Մ. Թիսիէի յաջորդը նախ Հայերուս նպաստը կը… ճատեց, իսկ երկու ամիս վերջը ա… ռանց բացատրութեան կտրեց: Երբ հայրենակիցները բողոքեցին, օրինակ բերելով Անիէռը, որ առանց կրճատե… լու կը շարունակէ, պատասխանեց թէ ան հարուստ է, իսկ Պուա Քոլոմպ պիւտճէ չունի: Աշխատանքի նախա… րարութեան պաշտօնեան ալ «դուք գա… ցէք, մենք կը քննենք» կ'ըսէ եւ կը ճամբէ:

Ուրիշ աննպաստ լուր մը.— Տըլամ ինքնաշարժի գործարանը ուր մեր շը… ջանէն բաւական Հայեր կ'աշխատին, մօտ երկու հարիւր գործաւորներ (տեղացի եւ օտարական), մինչեւ ուր… բաթ մէջօց առուած է որ իրենց գլխուն

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ»

ՔԱՅՔԱՅՈՒՄ ԵՒ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Քանի շունչ մը առաւ: Մաղաւար… …ին տակ քրտինքը կը հոսէր ճակա… …էն եւ վիզէն: Ձէր համարձակեր որ… …ն հիմա իր կոնակէն կը դղրդէր ան… …ին ձայնը Դպրապետ Աղայեանի.— …ձայս յարդ. Ցուիթանաց ուխտի …անն տանարիս, ժողովեալքս աս… …մօր ի բաբեւրդ պաշտման…

Աղայեանի ձայնին պարծուկ անթե… …րը քաղանան արթնցուց ամէն մա… …տակէ աւելի: Հիմա նորէն մարդաց …ահամ, խորհեցաւ: Ցանկարծ քան… …ուն ձեռնումը քիչ մը հանդարտե… …, Քրիստոս օգնական ինծի, կը …ւր ինքն իրեն: Տառապագին աչքե… …ով կը յառէր խորանին, խաչելու… …թեան: Իր բաղկացած երկու ճուպիւն… …րէն մէկուն ձայնը կ'ազդարարէր ի… …ն — Մի՛ նայիր շատ առաջ: Բայց …չ այս ազդարարութեան պատճա… …ռով ծփեցաւ առաջ նայիլ, դէպի …ւասխ պատը, խորանին վերի կող… …ը հոն սակայն մէկը կը կենար, պատուհանին շրջանակին կքնած, թեւերը խաչաձեւած, սիկարէթը բե… րանը: Անկոչ յլուութիւնն: Տէր Հայ… կազուն ծուլ տեսաւ ապաւանը: Երկ… րորդ ակնարկին՝ այս մէկը սակայն այլ եւս Աւետիս Քիլիքեանը չէր որմէ կը գանէր: Այս մէկը առ այժմ ոչ մէկն էր:

Պառը քարացած ամայի կը ցցուէր: Ցետոյ նորէն եկաւ մութը, եւ փոխար… կուեցաւ ամէն տեսակ հետաքրքիր մար… դոց, բայց, ի վերջոյ, պատահեցաւ որ պատարագի զգեստով քահանայ մը կեցած էր հոն: Տէր Հայկազուն բա… կեզրը ծիծաղելի դրաւ, քանի որ այդ քահանան նոյն ինքն ըլլալու է: Բայց այսպէս ալ չէր, որովհետեւ ինքը չէր կրեր զինուորական թաղիքէ գլխանոց, այլ ոսկեդրուագ սաղաւարտ:

— «Օրհնութիւն եւ փառք Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ»... Աւելի առաջ չգնաց: Պառին վրայի մարգան եւ իրեն միջեւ կը տատանէր իր սեփա… կան ձայնը եւ աչանքը ծածկելով նեքս կը մտնէր: «Ի՞նչ խայտառակութիւն է ըրածդ օր յերեկով: Ինչի՞ համար այս աղօթքը»: Տէր Հայկազուն իր նայուածքովը կը գիտէր խանկի վե… րամբարձ ամպերը: Բայց կերպարան… քըն ու ձայնը չէին հեռանար իրմէ: «Ի՞նչ սատանայ ճառուած ըլլալու է ան որ իր բարեպաշտ հայ ժողովուր… դին գլխուն առանձ տարիներ բե… րաւ»...

Տէր Հայկազուն սկսաւ քառ կանոնի երգել.— «Սուրբ Աստուած, սուրբ եւ հզօր, սուրբ եւ անմահ, ողորմեա մեզ: Փրկեա՛ զմեզ ի փորձութենէ եւ յամենայն նեղութեանց»: Աւագ փոխ սարգա… ւը հիմա Քիլիքեանէն չէր զատ, այլ նոյն ինքն իրմէ. — «Ձես հաւատար, չես հաւատար, այո՛, հրաշքին: Հա… մոզուած ես որ վաղը չորս ու կէս հազար հայկական դիակներ Տամլաճր… քը պիտի ծածկեն: Սարկաւագը Տէր Հայկազունին երկնցուց բուրվառը, որպէսզի քառ սովորութեան խնկարկէ ժողովուրդին: Անյագար պարագ մը զօղացուց Տէր Հայկազունը: Պառին այլեւս ոչ ոք կը կրծնէր: Բայց առ' ձայնը մօտ էր առաջուան պէս,— «Զէս մեռցնել կ'ուզես, մեռցո՛ւր զիս, սպա… նեմ, եթէ քաջ ես»:

Բուրվառը քահանային ձեռքին զը… տին ինկաւ թրթռալով: Այս երկվայր… կեանին բոլորովին նոր Տէր Հայկա… զուն մը կեցաւ կանգնեցաւ:

Վայրագ զոռումով մը բռնեց սր… ծաթեայ ծանր աշտանակներէն մին եւ ճօճեց գլուխէն վեր: Բայց իր թշնա… մին գտնելու համար չյարձակեցաւ զմբէթի պատին տեսիլքին վրայ, ո՛չ, այլ ուղղակի վարը ժողովուրդին վը… րայ ինկաւ կատաղաբար:

Թարգմ. ԵՏԱՆ

ՄԻՄԱՂ

Քրէպիյյօն, թատերագիր հեղինա… կը, իր «Քաթիլինա» ողբերգութիւնը յղացնելէն քանի մը տարի առաջ, ծան… րօրէն հիւանդացաւ:

Իր բժիշկը, Հէքման, այս առիթէն օգտուիլ ուզելով, խնդրեց, որ առա… ջին երկու արարուածներուն ձեռա… գիրները իրեն տայ:

— Երբէ՞ն ի վեր, արդեօք, սպանելը իրաւունք ունի իր զոհերուն ժառան… գորդը ըլլալու, կը հարցնէ հիւանդը:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Շառլ Պօալէր, մեծ բանաստեղծը, բաւին խեղական առումով ձեւապաշտ մարդ մըն էր:

Օր մը իր գործակը կը մտնէ անոր սենեակը եւ կը խնդրէ վճարել իր մէկ պարտքը:

— Պարո՛ն, կ'ըսէ Պօալէր նեղացած, դուք բնաւ գաղափար չունի՞ք թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ լաւ ընկերու… թեան մը մէջ: Ի՞նչպէս կրնաք ներկա… յանալ ինծի ձեր վճարման տոմսը, երբ ես նախաճաշի եմ նստած: Եթէ ինծի հետ գործ մը ունիք, նախապէս ձեր գալը պէտք է ծանուցանէք այ… ցետոմսով մը:

Դերձակը դուրս կ'ելլէ եւ այնպէս կ'ընէ, ինչպէս պատուիրած էր:

Պօալէր իր միակնոցով ուշադրու… թեամբ կը դիտէ դերձակին այցետոմ… սը, եւ զայն վերադարձնելով սպա… սաւորին կ'ըսէ.

— Ըսէ պարոնին, թէ տունը չեմ:

ԱԶԳ. ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՓՐՈՖ. ԹՈՒԻ

Խորհրդարանը 120,000 ֆրանքի վարկ մը քուէարկեց, փրոֆ. Թուի ազգային յուղարկաւորութեան համար որ տեղի կ'ունենայ այսօր: Հանգուցեալ գիտնականը պիտի թաղուի փանթէօնեան հատուածին մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ԾՈՄԸ

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Պէյրութի մէջ մէկէն մինչեւ վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած բանուորները (ընդ. կ'ուզէ համայնավարներ) ծոմ կը պահեն: Կառավարութիւնը հրամայած է դանոնք կերակրել արուեստական միջոցներով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Ի՞նչպէս կը ղրկէր իր տեղեկութիւնները:

— Չէր ղրկեր, չէր փորձեր իսկ: Գերմանները իրեն զինքը վտարած էին եւ անոնց հաշւոյն չէր որ կ'աշխատէր: Զանտրայի համար կ'աշխատէր: Անգլիա պտոյտէն վերջ միտք ունէր երթալ ղայն գտնելու Հոլանտա: Հնարամտութիւն եւ խելք չունի, բայց որովհետեւ ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընէ իրեն, համարձակութիւն կ'առնէր եւ ամէն տեսակի լուրեր կը հաւաքէր, վստահ թէ ոչ մէկ վտանգ կայ իրեն համար: Իր նամակներէն մէկուն մէջ կ'ըսէր — «իմ անուշիկս, քեզ սատանիկ հետաքրքրող բաներ ունիմ ըսելիք», և սատանիկ բառը ստորագծած էր:

Ռ. ընդմիջեց եւ ձեռքերը շփեց:

Իր իսկ խորամանկութեան գաղափարը մաշած դէմքը կը լուսաւորէր սատանայական ուրախութեամբ մը:

— Հաճելի լրտեսութիւն մըն էր: Կը հասկնաք անշուշտ թէ իրմով չէի հետաքրքրուեր: Միայն հետ էր գործըս: Ուրեմն փաստերը ձեռք ձգելս պէս կինը ձերբակալեցի: Գունդ մը լրտեսներ ձերբակալելու համար անհրաժեշտ եղած փաստերէն աւելին ունէի:

Ռ. ձեռքերը գրպանը դրաւ եւ իր անգոյն շրթունքները կծկուեցան ժպիտով մը:

— Հոլանտայը զաւարճանալու տեղ չէ, պէտք է խոստովանիլ:

— Իսր թէ բանտը հաճելի տեղ է:

— Զինքը երթալ տեսնելէ առաջ ուեթ օր ձգեցի որ իր խղճմտանքը տապկուի: Այն ատեն Ջիլերը աքանչելի վիճակ մը ստացան: Բանտապահ կինը ըսաւ թէ կատաղութեան նոպանները կ'ունենայ անդադար: Ճշմարիտ էգ վագր մը:

— Իրա՞ւ այդքան ատելի բան է.

— Դուք անձամբ պիտի դատէք:

Իմ սիրած տիպարս չէ: Քիթը բերանը եւ վրան գլուխը չակած աւելի լաւ ըլլայ թերեւս: Մեծ հարուածը տուի: Ըսի իրեն որ իր կեանքի տասը տարին չուզեր հոն անցընել անշուշտ: Կարծեմ զինքը սարսափեցուցի, ամէն պարագայի մէջ ամէն բան ըրի ատոր համար: Կը հասկնաք անշուշտ, ամէն բան ուրացաւ, բայց փաստերը մէջտեղն էին, ապահովցուցի զինքը թէ իր մասին լաւ տեղեկութիւններ ունինք: Երեք ժամ խաչեցի զինքը: Վերջապէս թուլցաւ և ամէնքան խոստովանեցաւ: Այն ատեն խոստացայ իրեն ազատ արձակել, եթէ յաջողէր Զանտրան Ֆրանսա բերել: Վճռապէս մերժեց: «Կը նախընտրեմ մեռնիլ», աղաղակեց: Ի՞նչպէս կը խեղճանար: Զգեցի զինքը որ ուզածին պէս պոռայ Ըսի թէ մէկ երկու օրէն նորէն կը տեսնուինք: Իրականին մէջ միշդ շարաթ մը սպասեցի: Յայտնի էր որ ժամանակ ունեցած էր խորհելու, որովհետեւ ինծի տեսածին պէս մեծ հանդարտութեամբ հարցուց թէ ի՞նչ էր ուզածս: Տասնըհինգ օրէ ի վեր բանտարկուած էր եւ կը սկսէր ժամանակը երկար գտնել: Բառերս չծամծմեցի իր առջեւ եւ համոզուեցաւ:

— Կը խոստովանիմ թէ չեմ հասկնար, ըսաւ Էշընտէն:

— Իսկապէ՞ս: Ինծի համար շատ յստակ է: Եթէ Զանտրան համոզէ սահմանագլուխը անցնիլ եւ Ֆրանսա մտնել, ազատ պիտի ըլլայ ինք Սպանիա կամ հարաւային Ամերիկա մեկնելու, ճամբու ծախքն ալ ստանալով:

— Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ կարենայ Զանտրան համոզել:

— Միս ոսկոր դարձած է, ալ չի կրնար համբերել: Նամակները խենդի մը նամակներն են: Այժիկը գրած է թէ չէ կրցած արտօնութիւն ստանալ Հոլանտա երթալու համար (հոն իրար պիտի գտնէին) բայց թոյլ կուտան որ Զուիցերիա երթայ: Չէզոք երկրի մէջ ոչ մէկ վտանգ կայ: Անմիջապէս օգտուած է առիթէն: Ժամադրուած են Լոզանի մէջ:

— Ետո՞յ:

— Հոն հասնելուն տարփածուն նամակով մը պիտի տեղեկացնէ իրեն թէ ֆրանսական իշխանութիւնները չեն արտօնած զինքը Ֆրանսայէն դուրս ելլել, թէ Թոնոն կը մեկնի ու կը խնդրէ որ գայ զինքը հոն գտնէ:

— Կը կարծէ՞ք որ ելլէ գայ:

Ռ. Վայրկեան մը լռեց: Էշընտէնի նայեցաւ հեգնութեամբ:

(Շար.)

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի վերնայարկը: Գ. Ա. Շահխաթունի կը խօսի իր ցպաւորութիւնները Սուրիոյ որբային եւ գաղթային կեանքին մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Café Noaillesի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ Խորհրդակցութիւն նոր [illegible] նարկի մը մասին: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. Seine 276.206

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԻՐԹԻՍԻԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ :	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա :	250 »	130 »	—
Ամերիկա :	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ :	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

10 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2340

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՈՎ.ՈՒԵՐԳՈՒԹԻՒՆ...

Կը կարդանք, կը դատենք, կը վերլուծենք, եւ սակայն,— կարելի՞ է պահել պաղարիւնը, այս անորակելի տեսարանին առջեւ։ Կարելի՞ է արդարացնել զայն, մինչեւ իսկ յանուն բարձր դիւանագիտութեան ...

Խօսքը ռուսեւթուրք սիրաբանութեան մասին է։ Կենակցութիւն՝ թթու, արեւելեան փաշաներու եւ համաշխարհային յեղափոխութեան առաքեալներու։

Ինչ որ թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւն կը կոչուի, վերածուեր է կատարեալ հովուերգութեան մը։

Եւ, կը թուի թէ Թուրքերը աւելի լաւ կը պահեն իրենք զիրենք, քան Ռուսերը, այսինքն կարմիր յեղափոխականները։

Տեսա՞նք դրամատէր – աշխարհակալ գիշատիչները։ Տեսանք, ճանչցանք ու չզարմացանք։ Ուրիշ կերպ կրնա՞ր ըլլալ։

Բայց ահա, 1919էն ի վեր, անհնարին ճիգ մը կը փորձենք ճանչնալու կարմիր՝ խորհրդային կազմակերպութիւնը, անոր խակական դիմագիծը,— եւ չենք յաջողիր։

Չենք յաջողիր, լայն տեղ տալով հանդերձ քաղաքական եւ տնտեսական հաշիւներուն, միջազգային կացութեան պահանջներուն, պետական ամէնէն գռեհիկ շահերուն։

Արդարեւ, ի՞նչ բան կը մղէ որ Վորոշիլով մը — ռազմական եւ ծովային գործավար համայն Ռ. Միութեան — իր յեղափոխական ձեռքով գրի առնէ եւ ստորագրէ հետեւեալ նախադասութիւնը, Իզմիրի մէջ.

— «ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ԳԱՂԱՓԱՐԱՊԱՇՏ (ԻՏԷԱԼԻՍՏ) ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ ԿԱՆ, ՄԵՆՔ՝ ՌՈՒՍԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՔ՝ ԹՈՒՐՔԵՐԴ»։

Լեզուն ոսկոր չունի, կ'ըսեն։ Պաշտօնական լեզուները շանչաւորուելէ կը դառնան, աշխարհի ո՛ր եւ է մասին մէջ։ Մանաւանդ երբ սեղանէ սեղան կ'առաջնորդուին, նոյն իսկ արեւնաշաղախ սեղաններու վերեւ։

Եւ սակայն, մենք իմացեր էինք թէ նոր աշխարհ մը կը շինուի անդին, անծայրածիր Ռուսաստանի մէջ։ Նոր՝ ոչ միայն արտաքին կարգ ու սարքով, այլ եւ հոգեբանութեամբ։ Ոչ միայն քաղաքական – ընկերային ըմբռնումներով, այլ եւ արտայայտութեան ձեւերով։ Նոյն իսկ նախադասութիւններով։

Արդ, կարմիրներու աշխարհասասան յեղափոխութեան ուխտին ո՞ր ոգին, ո՞ր տառը թոյլ կու տան գրել.

— «Աշխարհի մէջ երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդներ կան, մենք՝ Ռուսերս եւ դուք՝ Թուրքերդ»։

Ըսենք նորէն,— լայն տեղ տալով հանդերձ դիւանագիտութեան, չափազանցութեան, շողոքորթութեան, գինարբուքին եւ հացկերոյթին, խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը ի՞նչպէս կրցաւ այսքան տմարդօրէն, վատօրէն անարգել ոչ միայն յեղափոխութիւնը, այլ եւ ռուս ժողովուրդը...

Մենք նախապաշարումներ չունինք ցեղային առաքինութեանց մասին։ Ոչ ալ ազգայնական թթուն է որ կը խռովէ մեր հոգին։

Ընդհակառակն, խնդիրը քննելով յեղափոխական աշխարհահայեացքով մը, իսկապէս կ'անճրկինք, բացատրելու, որակելու համար այս երեւոյթը։

Անբարոյականութի՞ւն։ Գռեհկացո՞ւմ։ Գարշա՞նք։ — Բացատրեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք։ Հարցը՝ այն է որ, այս երեւոյթը ժխտումն է բուն իսկ յեղափոխութեան, իր ամենալայն իմաստով։

Մարդիկ չզարմացան, երբ Չիչերին մը ճաշի նստաւ կարդինալներու հետ, համակերպելով սալոնական կեանքի բոլոր ծեքծեքումներուն, հագուստէն մինչեւ յետին արարողականութիւնը։ (Ճենովա, 1922)։

Մարդիկ խորապէս խոցուեցան, բայց, «հասկնալի» գտան, երբ Զինովիեւ եւ ընկ. ժողովի նստան Էնվէրներու, Նուրիներու, Քիւչիւք Թալէաթներու, փաթթոցաւոր հոճաներու եւ մոլլաներու հետ։ (Բագու, 1920)։ «Քաղաքական շահերը այդպէ՛ս կը պահանջէին»...։

Ու չզարմացան, երբ Չիչերին իր ազնուականութենէ՛ն կը ծառայէր, ամբարտաւան լորտի մը, Քըրզընի առջեւ։ (Լօզան, 1923)։

Բայց,— ի սէր Մարքսի եւ Լէնինի, ո՞վ սորվեցուց գաղափարապաշտ կոչել ժողովուրդ մը որ ոտքի կանգնեցաւ անընդհատ աւերելու, կոտորելու եւ աշխարհ մը աւերակի վերածելով...

Ուրեմն, եզրակացնե՞նք թէ հիմնական գիծ մըն է որ կը շաղկապէ, յանո՛ւն համաշխարհային յեղափոխութեան։

— «Աշխարհի մէջ երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդներ կան, Ռուսերը եւ Թուրքերը»։

Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ որ Թուրք թերթ մը, «Միլլիյէթ», հետեւեալ խորագիրը կը դնէ խմբագրականին,— «Էպէտիլէչէն Տոսթլուք»։ (Բարեկամութիւն մը որ կը յաւերժանայ)։

Եւ սակայն, նոյն իսկ Թուրքը պահած է չափի գաղափարը։ Նոյն իսկ Թուրքը, իր կեղծ ու պատիր սրտազեղումներուն մէջ, պահած է պատշաճութեան զգացումը, չըսելով, չգրելով այն բաները որ ստիպուած չէ ըսելու։

Աւելի առաջ կրնա՞ր երթալ ցարական պատուիրակութիւն մը կամ ո՛ր եւ է աշխարհակալ պետութեան մը ներկայացուցիչը, «որբախնամութեան փառաբանութեան» ճամբուն վրայ։ Ա՛յն ձեւերով ու բառերով զորս կը տեսնենք 16 տարիէ ի վեր, յանուն բանուորագիւղացիական իշխանութեան։

Ի՛նչ կասկած որ, այս գռեհիկ հովուերգութեան պտուղները փուլէ կը վայելէ «գաղափարապաշտ» Թուրքը։ Իսկ յեղափոխութի՞ւնը։ Իսկ ռուս ժողովո՞ւրդը։ Իսկ բուն «պրոլետարիա՞տը», որուն ամէնէն իրաւազուրկ ներկայացուցիչն է «գաղափարապաշտ»ներուն զոհը, հայ ժողովուրդը...

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՎԵՀԱՊԵՏԸ 19 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Լոնտոնի աֆղանեան դեսպանը, որ դեռ մէկ շաբաթ առաջ ներկայացուցած էր իր յանձնարարագիրները, չորեքշաբթի օր հետեւեալ հեռագիրը ստացաւ Քապուլէն.—

Նատիր Շահը սպաննուեցաւ եւ իրեն յաջորդեց որդին, Մուհամմէտ Զահիր խան։

Քիչ յետոյ, ուրիշ հեռագիրներ ալ եկան հաստատել դէպքը։ Հեռագիր մը կ'ըսէր.—

Այսօր, 8 Նոյեմբեր, կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին դաւաճան մը սպաննելով Ն. Վեհափառութիւն Նատիր Շահը, զայն բարձրացուց մարտիրոսի մը աստիճանին։ Ամբողջ ազգը կ'ողբայ իր սիրեցեալ վեհապետին մահը եւ միաձայն հաւատարմութեան երդում ըրաւ Ն. Վեհափառութիւն Մուհամմէտ Զահիր Շահին, որ զաւակն է հանգուցեալ վեհապետին։ Անդորրութիւնը կատարեալ է ամբողջ երկրին մէջ։

Նոր թագաւորը 19 տարեկան է, իսկ հայրը 53 տարեկան էր։ Գահ բարձրացած էր 1929ին, վերջ տալով ահռելի անիշխանութեան մը, որ փախուստի մատնած էր Ամանուլլահ թագաւորը և Սուրէյյա թագուհին։ Ամբոխըրգրգռուած ըլլալով Ամանուլլահի պարտադրած բարենորոգումներէն, անտանելի վիճակ մը ստեղծուած էր։ Այս առիթէն օգտուեցաւ «Ջրկիր»ը, Պէչայի Սաքա, որ ինքզինքը թագաւոր հռչակեց Հապիպուլլահ անունով։ Նատիր խան ժամանակին պատերազմական նախարար եղած, բայց յետոյ քաշուած եւ Փարիզի դեսպան նշանակուած էր։ Քապուլ վերադարձաւ Ամանուլլահի եւ եղբօրը՝ Ինայէթուլլահի անկումէն յետոյ։ Փառաւոր կռիւ մը մղելով, 1929 Հոկտեմբեր 10ին գրաւեց Քապուլը եւ քիչ յետոյ թագաւոր հռչակուեցաւ, հակառակ իր կամքին։ Շնորհիւ իր զինուորական եւ վարչական կարողութեանց, յաջողեցաւ վերակազմել երկիրը։ Անխնայ զսպեց բոլոր ըմբոստութիւնները, կարգ – կանոն հաստատելով։ Վերջերս ծրագիր կազմած էր համալսարան մը բանալու եւ կրթական նոր մեթոտներ հաստատելու։

«Երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդներ» Ռուսերը եւ... Թուրքերը

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՑՈՅՑԵՐ ԽՈՐՀ. ՀԻՒՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Խորհրդային պատուիրակութիւնը, որ Էնգիւրի գացած էր հանրապետութեան տասնամեակի տօնին առթիւ, փառաւոր ցոյցերու արժանացաւ Իզմիրի մէջ։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ պաշտօնական հացկերոյթներէ վերջ, Պ. Վորոշիլով եւ պատուիրակութեան անդամները ընկերակցութեամբ կուսակալ Քեազիմ փաշայի եւ արտաքին գործավարին օթոներով այցելեցին Պուճայի միարժակարանը եւ Պուրնովայի երկրագործական վարժարանը։ Այցելուներու տոմարին մէջ ուր կը տեսնուէր 1925ին Կազիին ստորագրած մէկ քանի տողերը, Վորոշիլով գրեց — Երկրագործական վարժարանը որու վարիչները ցոյց տուին մեզ հանդէպ խոր համակրանք, օժտուած է իսկապէս կատարեալ կազմակերպութեամբ մը։ Ասիկա դպրոց մըն է որ կրնայ հպարտութեան առիթ ըլլալ որ եւ է քաղաքի եւ երկրի։ Երջանկութիւն կը մաղթեմ ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն»։ Յետոյ ստորագրեց։ Պատուիրակները ողջունեցին Կազիին կիսանդրին պարտէզին մէջ։

Վորոշիլով դպրոցին պատշգամէն հիացաւ, երբ կուսակալը, որ իր քով կը գտնուէր, ցոյց տուաւ իրեն հեռաւոր շէնք մը։ Կուսակալը բացատրեց թէ ան մէկն էր գիւղական այն երկու հարիւր դպրոցներէն, որոնց բացումը տեղի ունեցած էր Հանրապետութեան տօնին օրը եւ որոնցմով 410ի կը յանգէր թիւը Իզմիրի գիւղերու դպրոցներուն։ Ասոր վրայ Վորոշիլով ուզեց այցելել այս դպրոցը եւ հետեւեալը արձանագրեց այցելուներու տոմարին մէջ.

— «Աշխարհի մէջ երկու գաղափարապաշտ ժողովուրդ կայ, մենք Ռուսերս եւ դուք Թուրքերդ»։

Այս միեւնոյն առթիւ, կառավարութիւնը հրատարակեց պաշտօնական գեկոյց մը որ կ'ըսէ.

— «Խորհրդային պատերազմական եւ ծովային գործավար եւ յեղափոխական պատերազմ. խորհուրդի նախագահ Պ. Վորոշիլովի նախագահութեամբ արտաքին գործավարի օգնական Պ. Գարախանէ, կրթական գործավար Պ. Փուպնովէ, բարձրագոյն ուսմանց Գիտական Խորհուրդի նախագահ Մ. Քրիժանովսքիէ եւ հեծելազօրքի ընդհ. քննիչ Մ. Պուտիէնիէ բաղկացած պատուիրակութիւնը, վարչապետ Իսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի անցեալ տարի Մոսկուա կատարած այցելութիւնը փոխադարձելու, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան տասնամեակի հանդիսութեանց ներկայ գտնուելու համար հոս եկած են։ Անոնց Էնգիւրի գտնուած միջոցին Թուրքիոյ եւ խորհրդային դեսպաններն ալ ներկայ գտնուելու պայմանաւ, Իսմէթ փաշայի, արտաքին գործավարին եւ խորհրդային պատուիրակներուն միջեւ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան։

Թուրք եւ խորհրդային բարեկամութիւնը, ինչպէս յայտնի է, 1921ին Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ, եւ հիմա 12 տարի անցնելէ վերջ, այդ տեսակցութիւններու ընթացքին տեսնուեցաւ որ, ճշմարիտ իրերհասկացողութեամբ եւ անկեղծութեամբ տակաւ զարգացած է այդ բարեկամութիւնը։

Դարձեալ այդ տեսակցութիւններու ժամանակ գիտուած է որ Թուրքեւխորհրդային կառավարութիւնները միջազգային զանազան խորհրդաժողովներու մէջ, սերտ գործակցութիւն մը ունեցած եւ Լոնտոնի ուխտը ստորագրելով խաղաղութեան գործը ամրապնդած են, որով՝ այդ սերտ գործակցութիւնը յառաջիկային եւս շարունակել անհրաժեշտ նկատած են։

Երբ Թուրքիա իր հանրապետութեան տասնամեակը կը տօնէր մեծ յուզումով եւ խանդավառութեամբ, խորհրդային Ռուսիոյ յարգելի պատուիրակներուն Էնգիւրի այցելութիւնը, ամբողջ ազգին ուրախութիւնը անգամ մը եւս աւելցուց։ Այդ խանդավառութեան օրերու ընթացքին, Թուրքեւխորհրդային պետական անձնաւորութիւնները ամբողջութեամբ ըմբռնեցին երկու երկիրներու յարատեւ բարեկամութեան գեղեցիկ իմաստը, եւ անգամ մըն ալ հաստատելով տեսակէտներու նոյնութիւնը, ամրապնդեցին բարեկամական կապը»։

Ամերիկան ազատօրէն պիտի խմէ

Տասնը չորս տարուան արգելապետութենէ մը յետոյ, Նոյ. 8ին վերջ դրաւ ոգելից ըմպելիներու արգելքը, որ պատճառ եղած են այնքան ոճիրներու, արհեստակցութեանց եւ մաքսանենգութեանց։ Այդ օրը, 36րդ նահանգն ալ (Ութահ) յայտնեց իր հաւանութիւնը, ի նպաստ 18րդ յօդուածին ջնջման, որով հաստատուեցաւ երկու երրորդի մեծամասնութիւնը։ Սակայն ոգելից ըմպելիներու եւ գինիներու վաճառումը օրինաւոր պիտի հռչակուի միայն դեկտեմբեր 5ին, երբ վերջնապէս կը վաւերացուի նոր օրէնքը։

Այս առթիւ, կռիւներ ծագեցան զանազան վայրերու մէջ։ Երկու հոգի սպաննուեցան եւ երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան քաղաքի մը մէջ, նոյնքան ալ ուրիշ քաղաքի մէջ (բոլորն ալ Քէնթըքիի նահանգին մէջ)։

Ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները

Պ. Լիթվինով, խորհրդային բանագնացը Նոյեմբեր 8ին ընդունուեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին կողմէ։ Ինչպէս գրած էինք, բանակցութիւնները սկսած են արդէն։ Պ. Լիթվինով տեսակցեցաւ նաեւ նախագահ Րուզվէլթի հետ, որ յուսալից է։ Երկար խօսակցութիւններ տեղի ունեցան կենսական նիւթերու շուրջ մասին։ Ըսյա կայ որ խորհրդային իշխանութիւնը մեծ քանակութեամբ գնէ այդ ապրանքներէն։ Նախագահ Րուզվէլթ ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ մղում տալ բամպակի եւ արջառի, խոզի միսի եւ մեքենաներու արտածման։ Կ'ըսուի թէ Պ. Լիթվինով պատրաստ է ամէն բանի, ապահովելու համար խորհրդային իշխանութեան ճանաչումը։ Երկու կողմերն ալ կ'ուզեն ժամ առաջ վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները, դեսպաններ փոխանակելով։ Իրազեկներ կը հաստատեն թէ՝ Լիթվինովի ժամանումէն առաջ բանակցութիւններ կատարուած են, մինչեւ 150,000,000 տոլարի վարկ բանալու համար։

Պ. Լիթվինով լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլին, շեշտելով թէ ինք եկած է առաջին ճեղքը բանալու երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած արուեստական պատնէշին վրայ։

Մինչ այս մինչ այն, համայնավարական կեդրոնը կը շարունակէ թռուցիկներ տեղացնել եւ հրահանգներ ուղղել Մ. Նահանգներու կարմիրներուն, որպէսզի գործի լծուին։ Դեռ Լիթվինով ճամբայ չելած, բուռն յայտարարութիւն մը հրատարակուած էր նախագահ Րուզվէլթի դէմ։ Այս անգամ նախագահին անձը մէկդի դնելով, կը գրաւին ամբողջ Մ. Նահանգներով։

Գերմանիան քիմիական պատերազմի կը պատրաստուի...

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՓԱՄՓՈՒՇՏՆԵՐ՝ ԺԱՆՏԱԽՏ ԵՒ ՔՈԼԵՐԱ ՏԱՐԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի ազգայնական թերթերը կը շարունակեն շռնդալից հրատարակութիւններ ընել Գերմանիոյ զինուորական եւ մանաւանդ քիմիական պատրաստութեանց մասին, քաղելով իրենց սեփական աղբիւրներէն կամ արտասահմանի թերթերէն։ Այսպէս, համաձայն Պրիւքսէլի «Լը Սուար» թերթի խմբագրին կատարած պրպտումներուն, Գերմանիա իր գլխաւոր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է թունաւոր կազերու պատրաստութեան վրայ։ Այս տեսակէտով, Գերմանիան անմրցելի կը համարուի։ Տարիներէ ի վեր, գերման քիմիագէտներ կը գործեն անդադար։ Քանի մը գործարաններ թոնոներով? մահացու կազ կը պատրաստեն գիշեր ցերեկ։ Այս կազերուն մէջ կան տեսակներ որոնք պիտի կրնան թափանցել դիմակներէ ներս։ Գործարան մըն ալ մասնաւոր դիմակներ կը շինէ, այս կազին դէմ պաշտպանուելու համար։ Ամէնէն վտանգաւոր կազն է «վէնսնիթ»ը։ Խալյասում գործարանը կազ մը հնարած է որուն ահաւորութիւնը անկարելի է երեւակայել։ Այս բոլոր կազերը կարելի է հոսեցնել ձեռնառումբերու մէջ որոնց մեծ մասը հրձիգ են։ Առեւտրական օդանաւերը կրնան 3 – 5 թոն կազ փոխադրել։ Գերմանական գործարան մը կը շինէ բոցարձակ ռումբեր, որոնք արգիլուած են Վերսայլի դաշնագրով եւ որոնցմէ զուրկ են Ֆրանսան եւ Պելժիան։

Եւ վերջապէս, եթէ հաւատանք պելժ խմբագրին, Գերմանացիները շինած են մասնաւոր փամփուշտ մը, որ կը լեցուի միկրոբներով եւ երբ գետին իյնալով պայթի, ժանտախտ կամ քոլերայի մանրէներ կը տարածէ։

Ուրիշ նախարար մը եւս յանցաւ

ՌԱՅԽՍՏԱԿԻ ՀՐԿԻԶՄԱՆ ԴԱՏԻՆ ՄԷՋ

Պ. Կէօրինկէն յետոյ, Րայխստակի հրկիզման դատին մէջ իբրեւ վկայ լսուեցաւ Տոքթ. Կէօպէլս, Գերմանիոյ պրոպականտի նախարարը։ Այս վկայութիւնը մեծ արժէք ունէր, որովհետեւ տոքթ. Կէօպէլս արտասահմանի մէջ կ'ամբաստանուի իբրեւ բուն հեղինակը խորհրդարանին հրկիզման։ Հրկիզման օրը (27 փետր.) Տոքթ. Կէօպէլս ճաշի հրաւիրած էր Հիթլէրը։ Ճաշէն յետոյ, երբ իրենց մէկ բարեկամը հեռախօսով հաղորդեց հրդեհին լուրը, կարծեց թէ խաղ մըն է։ Երբ լուրը հաստատուեցաւ, Հիթլէր եւ ինք անմիջապէս խորհրդարան գացին։ Դրան առջեւ կեցած էր Կէօրինկ, որ յայտնեց թէ եղածը համայնավարական գործ մըն է եւ թէ ձերբակալուած է հեղինակներէն մէկը, Վան տէր Լուպէ։ Հիթլէր այս իմանալով բացագանչեց.

— «Ահա թէ որքան ծանր է համայնավարական վտանգը։ Եթէ այս հրդեհին շնորհիւ պայթէր կարմիր յեղափոխութիւնը, այսօր չպիտի ըսէին թէ վնասեց համայնավար կուսակցութեան»։

Այս վկայութեան առթիւ ալ, հարցումներ ուղղեց պուլկար համայնավարը, Տիմիթրով։ Տոքթ. Կէօպէլս հանդարտօրէն պատասխանեց եղած հարցումներուն։ Տեղ տեղ զուարճացաւ ամբաստանեալին հետ։ Այսպէս, երբ Տիմիթրով կը պատմէր թէ իրարու ետեւէ սպաննուեցան Լիպնէխտ եւ Ռոզա Լիւքսէմպուրկ, Ռաթընաու եւ ուրիշներ, պրոպականտի նախարարը բացագանչեց.

— «Կրնաք խօսիլ նաեւ Ադամի եւ Եւայի մասին։ Ես ազգային – ընկերվարական եմ եւ մեր կուսակցութիւնը կազմուած չէր տակաւին, երբ պատահեցան այդ դէպքերը»։

Տիմիթրով չյուսահատեցաւ եւ սկսաւ հարցապնդել։ Քիչ մնաց որ Տոքթ. Կէօպէլս ալ ինքզինքէն ելլէր, ինչպէս Պ. Կէօրինկը։ Երբ Տիմիթրով կը պատմէր նացիներուն գաղտնի գործունէութիւնը՝ Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, Տոքթ. Կէօպէլս շեշտակի ամբաստանեալին երեսը նայելով յայտարարեց.

— «Կը թուի թէ դուք կ'ուզէք զրպարտել մեր կուսակցութիւնը։ Մէկ պատասխան ունիմ ձեզի, Շոփէնհաուըրի խօսքը,— «Ամէն մարդ արժանի է որ իրեն նային, բայց արժանի չէ որ իրեն խօսք ուղղեն»։

Այս վկայութենէն ալ նոր լոյս մը չծագեցաւ։

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Նախագահ Րուզվէլթ հետեւեալ նոր գրութիւնը ուղղած է «Ն. Յ. Փրէսէ»ի (5 Նոյեմբեր) ․—

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ, Հոկտ. 31.— Երբ ութ ամիս առաջ մայրաքաղաքին դուռներուն առջեւ կեցայ, նախագահական պարտականութիւնները ստանձնելու պատրաստ, ըսի ամերիկեան ժողովուրդին, թէ այնպիսի իրողութիւններու առջեւ պիտի գտնըւինք, որոնց պէտք է յաղթենք, նոյն իսկ եթէ չափազանց ծանր ու դժուար ըլլան։ Ըսի թէ իմ հաստատ համոզումիս համաձայն, միակ բանը որմէ պէտք է վախնանք՝ ՎԱԽՆ է։ Այն ատեն կը հաւատայի եւ հիմա գիտեմ թէ ժողովուրդը ոյժ պիտի տայ կորովի գործողութեան մը՝ որուն նպատակն է իւրաքանչիւրին տալ իր աշխատութեան բաժինը։ Ահա կրկին ցոյց կուտանք մեր ամերիկեան ոգին, որ արդէն յաճախ ռահվիրայ եղած է եւ դրահի պէս հագած ենք զայն, եւ ամէնքս կազմ ու պատրաստ ենք որպէսզի տոգորուած մնայ արգասաւորութեամբ, գործունէութեամբ, կշռադատութեան ընդունակութեամբ եւ, մանաւանդ, ընկերսիրութեամբ։ Փնտռեցինք իրաւախոհութիւն եւ համերաշխութիւն ճարտարարուեստին, հողագործութեան եւ ընդհանուր տնտեսութեան միջեւ, եւ աչքի առջեւ ունեցանք սա ամբողջութիւնը.— Վերականգնութիւն ճարտարարուեստի, փրկութիւն հողատնտեսութեան, վերակազմութիւն պանքաներու, կառուցում հանրային աշխատութեանց, ազատագրութիւն նուաստացուցիչ պարտքերէ։ Եւ այս ամէնը կը պահանջէ ԿԱՄՔ, անհատական ՋԻՀ, եւ, ի շահ հանրային բարօրութեան եւ յաջողութեան, ազգային մեծ ԾՐԱԳԻՐ մը։ Ժողովրդապետութիւնը փոխադարձ հեզահամբոյր եւ զոհագործիչ վարմունքի մը կապերով միայն կրնայ պահուիլ։

Այս ոգիով տոգորուած, հիւանդներուն, կարօտ տղայոց, ծերերուն եւ անկարներուն խնամածութեան գործը ի գլուխ ելաւ։ Եթէ սակայն ճամբուն մէկ կարեւոր մասը անցանք, աւելի երկար ու աւելի դժուարին մասը կը մնայ յաղթահարել։ Կան տակաւին օգնութեան շատ մը կարօտներ, որոնց համար պէտք է կրկնապատկել մեր ճիգերը, բնակիչներու քայքայումին առաջքը առնել, եւ դրամական տագնապի զոհերուն օժանդակել մինչեւ որ բոլորովին անհետանայ։ Ուաշինկթընի Դաշնակցային կառավարութիւնը խիստ ընդարձակ նոր միջոցներ տնօրինած է այս մարզին վրայ, եւ մեր նպատակի գործէն անդին կրցանք ընկերային խնդիրները լուծելու համար սա եզրակացութեան հանիլ, թէ բոլոր դաւանութիւններուն եւ առանձին ընկերային բարեսիրական մարմիններուն կառավարութեան հետ այլասիրական գործակցութենէն կախում ունի ամէն ինչ։ Մենք կը պայքարինք ընկերային արդարութեան լայն սկզբունքներուն համար, զորս կարելի է ձեռք բերել անհատօրէն, քանի որ անհատական կեանքին կը պատկանին անոնք։ Ոչ մէկ կառավարական կազմակերպութիւն երբեք կրցած չէ այնպիսի բարձր չափով մը ազդել որքան հաւատքը եւ անհատական կամ առանձին ճիգերը։ Այո՛, կառավարութիւնը կրնայ ինչ ինչ նկատումներով աւելին ընել քան առանձին միութիւնները կամ անհատները, բայց վերջ ի վերջոյ յաջողութիւնը կախում ունի դրացիէ դրացի անձնական չփումներէն, անձնական գործերու մէջ։

Ամերիկեան ժողովուրդը միշտ լաւ ըմբռնած է թէ միտքի արժէքները նիւթի արժէքներէն աւելի կ'արժեն։ Այն մարդիկ որոնք կը կարծեն թէ հըրովարտակներով կարելի է ճշդել մարդկութեան իրաւունքը Աստուծոյ հաւատալու եւ այդ հաւատքը գործադրելու համար, ուշ կամ կանուխ պիտի հասկնան թէ ի զուր է պայքարիլ մարդկային ցեղին յարակից իրական եւ անհրաժեշտ հանգամանքին դէմ, որ է հաւատքը։ Այդ հանգամանքը ամէն դարու մէջ դարձեալ յառաջդիմութեան համար հիմ հանդիսացած է։ Մեր ժամանակի փորձութիւններուն հակառակ ժողովուրդին ոգին անդրդուելի անխախտ կը մնայ։ Համարձակեցանք եւ շահեցանք մինչեւ հիմա, նորէն պիտի նետուինք համարձակ եւ պիտի շահինք։ Վերանորոգութեամբ եւ օժանդակութեամբ, զոր ընծայեցինք ժողովուրդին, պահպանած եղանք լաւագոյնը մեր պատմութեան, եւ հիմա այս հիման վրայ կրնանք նոր շէնք մը շինել, ամուր եւ տոկուն։ Չեմ կրնար բառերով բացատրել թէ ի՛նչ մեծ կարեւորութիւն ունին ժողովուրդի մը հաւատքը եւ հաւատարմութիւնը։ Բնաւ րոպէ մը իսկ չեմ տարակուսած թէ ցաւերու հովիտէն կրկին պիտի ելլենք, թէ մեր երկրին օրէնսդրութեանց հաւատքով, եւ աստուածային առաջնորդութեան յաւիտենական ու ճշմարիտ հաւատքով պիտի յաղթենք։

Երբ կը խօսիմ կառավարական խնդրոյն եւ իմ առջեւ ելած դժուարութիւններուն վրայ, պէտք է ի յայտ բերեմ համբերութիւն, հաւատարմութիւն, զոհաբերելու պատրաստակամութիւն, խոստովանիմ ու գնահատեմ ժողովուրդին ամենամեծ մասին ցոյց տուած այս բարեմասնութիւնները փորձութեան ժամանակամիջոցին, որմէ կը սկսինք յաջողութեամբ դուրս գալ։ Ազգային միութիւնը կենդանի մարմին է, ոչ թէ այլեւս լոկ գիրքերու վարդապետութիւն։ Ճանչնալ առիկա, գնահատել զայն ըստ արժանւոյն, իմանալ թէ մեր հասարակաց բարօրութիւնը անկէց կախում ունի — շատ աւելի զօրաւոր հաստատութիւն մըն է այս քան երբ ըսենք թէ հայրենասէր ենք։ Ստուգապէս գիտենք թէ այս միութիւնը թէ խաղաղութեան եւ թէ պատերազմի ատեն ամէնէն կարեւորն է։ Բայց այս միութեան դէմ երկու թշնամիներ կան.— Առանձնականութիւնը (particularisme) եւ դասակարգային խտիրը։ Ու եթէ պատահի որ այս երկուքին ոգին զօրանայ եւ թերեւս օր մըն ալ տիրականէ,— առիկա վախճանը պիտի ըլլայ ազգային միութեան, վախճա՛նը հայրենասիրութեան։

Օտար երկիրներէ մեզի այցելող մարդիկ դժուարաւ կ'ըմբռնեն սա՛ իրողութիւնը, թէ ազգ մը, որ 130 միլիոն հոգի կը համրէ, եւ արեւելքէն արեւմուտք 3000 մղոնի տարածութիւն ունի, բայց ասոր հակառակ համասեռ ամբողջ մը կը կազմէ բոլոր էական կէտերուն մէջ։ Այո՛, մէկ լեզու միայն կը խօսինք, եւ ոչ այնչափ միայն, այլ քանիցս, մասնաւորապէս վերջին տարիներուն, ապացուցած ենք թէ յօժարակամ ենք մեր անհատական առաւելութիւններէն, շահերէն հրաժարիլ, եթէ ասով կարելի է թեթեւցնել ժողովուրդին միւս մասին բեռը։ Ցաւոք, ազգային միութեան երկրորդ թշնամին դասակարգերու տարբերութիւնն է։

Երբ գարնան տագնապը ծանրացաւ, հարկ եղաւ արագօրէն դիմաւորել զայն։ Հարկ էր ամէն բանէ առաջ դարձեալ շարժման մէջ դնել մեքենաները։ Եւ յաջողեցանք։ Պանքաներուն մեծագոյն մասը վերաբացուեցաւ, ինչ որ կարելի պիտի չըլլար, եթէ միաժամանակ պետական վարկը վերահաստատած չըլլայինք։ Յայտնի է թէ ճարտարարուեստը չի կրնար վերականգնանալ, պանքաները չեն կրնար գործել, անգործութեան վերջը կարելի չէ բերել, եթէ կառավարութիւնը սնանկ է։ Այս պատճառաւ պետական վարկի հարցը ամէնէն առաջ քննեցինք։ Ճանչնանք մեր պարտականութիւնները հանդէպ անոնց՝ որոնք երկրին պաշտպանութեան առեն իրենց ծառայութեան միջոցին վնասներ կրած էին, բայց մեզի առաջնորդ ունինք նաեւ սա՛ սկզբունքը թէ համազգեստ կրած ըլլալուն համար միայն ո եւ է մէկը բացառիկ առաւելութիւններու իրաւունք չունի, իր միւս քաղաքակիցներէն տարբեր։

Մեր ազգային ծրագրին իրականացումը կարելի՞ չէ վեց ամիսէն սպառել։ Անգործութիւնը մասամբ միայն յաղթահարուած է, բայց արդիւնքը կրտրուկ շատ մըն է։ Սառած վարկերը կը քակուին, երկրագործներու եկամուտները կը բարձրանան եւ ալ աւելի պիտի բարձրանան։ Ճարտարարուեստին մէջ զբաղումը կը յառաջդիմէ, բայց անհրաժեշտ է որ բարձրանայ գնումի կարողութիւնը, շարժումը աւելի զգալի ընելու համար։ Իւրաքանչիւրը իր անհատական օժանդակութիւնը պարտաւոր է բերել՝ յաղթելու համար այս բոլոր դժուար խնդիրներուն, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իրեն յարակից դժուարութեան պատճառաւ ամբողջութեան մը որոշ մասն է։

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Օպէր, անգամ մը գտնուեցաւ չափազանց հարուստ եւ երաժշտասէր պարոնի մը ընկերութեան մէջ։

Այն հարցին, թէ ինչո՞վ կը զբաղի, երիտասարդը պատասխանեց սնապարծօրէն.

— Առ այժմ, օփերա մը կը պատրաստեմ «Օփերա – Քոմիքէ»ին համար, իսկ դո՞ւք ինչ կ'ընէք

— Ես, պատասխանեց Օպէր, կեղծ ամօթխածութիւնով մը.— Ճիշդ հինգ փոքրիկ արարները լմնցուցի «Մեծ Օփերա»յին համար։

×

Միլտօն կուրանալէն ետքը, երրորդ անգամ ամուսնացաւ շատ գեղեցիկ կնոջ մը հետ։ Օր մը, բարեկամին մէկը ըսաւ իրեն, թէ իր կինը վարդ մըն է.

— Այդպէ՛ս է, պատասխանեց Միլտօն, գոյնէն չեմ գիտեր այս բանը, բայց՝ փուշերէն հասկցայ։

Ի՞ՆՉԵՐ ՈՐՈՇՈՒԵՑԱՆ ԴԱՆՈՒԲԻ ՎՐԱՅ

»»»·«««

ՖԻԼԻՊԷ, 5 Նոյեմբեր (Ցառաջ).— Երկու վեհապետներու — Ցար Պօրիսի ու Կարոլ Թագաւորի — տեսակցութիւնը լայն մեկնութիւններու տեղի տուաւ ոչ միայն պուլկար, այլեւ ռումէն քաղաքական շրջանակներուն մէջ. Ամենակարեւոր հարց մը կը շարունակէ մնալ հետեւեալը — Ի՞նչ է այդ տեսակցութեան արդիւնքը։

Երկու Թագակիրներու եւ պատասխանատու նախարարներու խօսակցութեանց մասին դեռ կանուխ է որոշ բան մը ըսել։ Այսուհանդերձ, լաւատեղեակ քաղաքական շրջանակներու մէջ ստոյգ է մէկ բան,— երկու վեհապետներու հանդիպումը կապ ունի այն տեսակցութեան հետ զոր ունեցան ցար Պօրիս եւ Եուկոսլաւիոյ Թագաւորը՝ Էվքսինովկրատի (Վառնա) պալատին մէջ։ Միանգամայն, այն այցելութեան շարքին հետ, որ սկսաւ Պ. Էրիոյի ճամբորդութեամբը։ Իսկ այդ շարքը, անշուշտ, վերջ պիտի չգտնէ Դանուբի վերջին հանդիպումով։

Այս պարագան կուգայ հաստատել գրեթէ ստոյգ նկատուող այն լուրը թէ տեղի պիտի ունենայ նոր հանդիպում մը՝ Սինայիայի մէջ՝ ցար Պօրիսի եւ Կարոլ Թագաւորին միջեւ։ Կը խօսուի, նաեւ, երրորդ հանդիպումի մը մասին զոր պիտի ունենան Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ վեհապետները։ Այս հանդիպումը, որ, ինչպէս կ'երեւի, ուրիշ նշանակութիւն պիտի ունենայ եւ որ կախում պիտի ունենայ Սինայիայի հանդիպումին արդիւնքէն, վերջ պիտի դնէ, ապահովաբար, այն հանդիպումներու շարքին, որոնց խնդրոյ առարկան Պուլկարիան է։

Այս բոլորէն հանուած առաջին եզրակացութիւնը այն է որ Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը իր կրաւորական հանգամանքէն դուրս կուգայ եւ կը ստանայ նկատելի չափով գործնական բնոյթ։

Կարելի չէ վէճի ենթարկել այն իրողութիւնը թէ այս շարժումը իր հետ կը բերէ, գուցէ ոչ երկար ատենի մը համար, փոխադարձ բարեացակամութիւն մը երեք երկիրներու միջեւ, ու կը մեղմացնէ այն ծանր մթնոլորտը որ կը տիրէր ցարդ։ Իսկ առիկա կը բնորոշէ քաղաքական այն ուղեգիծը զոր կ'ուզեն որդեգրել Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան ներկայի վարիչները, նպատակ ունենալով աստիճանական ու վերապահ բարելաւումը Պալքանեան երկիրներու փոխյարաբերութեանց։

Այս պարագան կը հաստատուի այն իրողութեամբ որ, վերջին հանդիպման ընթացքին, յարաբերութեանց բարելաւման համար, աշխատանքի բաժանում մը որոշուած է։ Այսպէս, վեհապետները ստանձնած են ճշդել արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը, իսկ նախարարները՝ այսպէս կոչուած բարձրագոյն խնդիրներու լուծման ձեւերը։

Արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերու հիմնական սկզբունքը պիտի ըլլայ — Պուլկարիան իր երկու դրացիներուն մօտեցնելու համար գտնել կարելիութիւններ։

Առ այժմ խնդրոյ առարկայ չէ Պուլկարիոյ միացումը Փոքր Համաձայնութեան։ Իսկ առիկա պատահական չէ։ Այլ՝ քան իսկ Փոքր «Համաձայնութեան որոշումը՝ Սինայայի մէջ։ Նախընտրուած է մասնաւոր հասկացողութիւններու ճամբան, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ, ինչպէս նաեւ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։ «Եթէ այդ հասկացողութիւնները իրականանան, պիտի ծառայեն իբրեւ անգք՝ երեք պետութեանց յետագայ հասկացողութեանց։ Այդ է, կ'ըսուի, եւ՝ Չեխոսլաւիոյ (Փոքր Համաձայնութեան Գ. պետութեան) տեսակէտը։ Պ. Պէնէշ արդէն արտայայտուած է այդ ուղղութեամբ

Հետեւաբար, ստոյգ կը նկատուի որ, ցար Պօրիս հրաւիրուած չէ Պալքանեան Լոքարնօ մը կնքելու։ Ճիշդ է որ Պ. Թիթուլէսքօ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը, նման բացատրութիւն մը գործածեց։ Բայց, այդ բացատրութիւնը կը ձգտէր, կ'ըսեն իրատես շրջանակներ, բնորոշել պալքանեան ապագայ հասկացողութիւն մը, եւ ոչ թէ յստակօրէն ճշդուած ծրագիր մը։ Ցար Պօրիս հրաւիրուած չէ որ եւ է դաշինք ստորագրելու՝ «նախայարձակման» կամ այլ խնդրի շուրջ։ Խօսակցութիւնները, հետեւապէս, որոնք բանակցութեանց վեհապետական բնոյթն ունեցան, նպատակ ունէին ճշդելու այն գլխաւոր գիծերը որոնք խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլան Սինայայի մէջ։

Դանուբեան պտոյտ — խօսակցութեանց մաս կազմող վարչապետներն ու նախարարները աւելի որոշ խնդիր մը ունեցած են։ Այսինքն՝ ջանացած են փնտռել միջոցներ՝ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող վիճելի խնդիրներու լուծմանը համար։ Այդ խնդիրները, ըստ երեւոյթին թէեւ ոչ մեծ, բայց եւ այնպէս կը կարօտին անկեղծ հասկացողութեան ու վերջնական լուծումի։ Վարչապետներն ու արտաքին նախարարները, իրենց հանդիպումը ապարդիւն չթողելու համար, որոշած են որ երկու կառավարութիւնները գրաւոր յիշատակագիրներով պարզեն իրենց ցանկութիւնները, ու այդ յիշատակագիրները յետագայ դիւանագիտական բանակցութեանց հիմ ծառայեն։

Դանուբի երկու կողմերու մամուլներուն մէկ մասը բացայայտօրէն կը խօսի, արդէն, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ պլոքի մը մասին։ Պլոք մը որ երբեք արգելք մը պիտի չըլլայ Փոքր Համաձայնութեան եւ նպատակ պիտի ունենայ երեք երկիրներու քաղաքական եւ տնտեսական շահերու ապահովումը։ Նաեւ խաղաղութիւնը Պալքաններու մէջ։

Աւելցնենք, որ Ռումանիան խոստացած է աւելի լաւ վերաբերում՝ իր հողերուն մէջ գտնուող պուլկար փոքրամասնութեանց վերաբերմամբ։ Փոխադարձաբար, երկու երկիրները պիտի արտօնեն որ փոքրամասնութիւնները ունենան իրենց դպրոցները եւ եկեղեցիները եւ խօսին իրենց լեզուները։

⁂ Ռումանական աղբիւր մը կը հաստատէ թէ երկու երկիրներու վեհապետները խօսած են նաեւ Թուրքեւ-հելլէն դաշնակցութենէն յետոյ ստեղծուած քաղաքական պայմաններու մասին։ Այդ պայմանները կը հարկադրեն մերձեցում մը Փոքր Համաձայնութեան եւ Պուլկարիոյ միջեւ, զոր կը ցանկան երկու կողմերն ալ։ Պուլկարիոյ ցանկութիւնները Եգէական ծովուն վրայ ելք մը եւ Թրակիոյ մասին, քիչ մը դժուար կը դարձնեն պալքանեան խնդիրներու լուծումը։ Փոքր Համաձայնութեան եւ Պուլկարիոյ միջեւ մերձեցումին ուղղեր կը հետեւի Թուրքիա, ինչ որ կրնայ գլխաւոր արդիւնքներէն մէկը ըլլալ բաղձացուած հասկացողութեան

⁂ Միւս կողմէ կը խօսուի նաեւ Ռումանիոյ Կարոլ Թագաւորին եւ Պուլկարիոյ ցարին՝ [illegible] ամուսնութեան մասին։ Պուլկար կառավարութիւնը հերքեց պուլկար քանի մը թերթերու տուած այդ լուրը, բայց թերթեր շարունակեցին գրել այդ խնդրով քանի մը օրէ ի վեր Սոֆիա [illegible] Թիթուլէսքոյի [illegible] ...

Վ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Համահայաստանեան ողիմպիականներէն վերջ»

»»»«««

Թէեւ քիչ մը ուշ — սպասեցինք մանրամասնութեանց որոնք չեն գալ [illegible] սակայն խօսինք քիչ մը եթէ կ'ուզենք «Համահայաստանեան Սպարտակիադային մասին որ տեղի ունեցաւ անցեալ ամսու 18էն 24 Երեւանի մէջ, որուն բոլոր մանրամասնութիւնները երեւցան «Ցառաջ»ի մէջ, «Թարգ. Հայաստան»էն արտատպուելով։

Գրուած յօդուածներէն աւելի, տրուած քանի մը անյաջող նկարներէն կրցանք գաղափար մը կազմել [illegible] ձգուած արդիւնքներուն մասին Երեւանի համար, [illegible] մարզիկներու [illegible] տողանցքը, զինուորական [illegible] խմբական մարզանքի մեծ [illegible] Երեւանի «Վէլոտրոմ»ին [illegible] «րինկ»ին վրայէն սուրացող հեծելանորդներու նկարը, որոնք բաւական էին մեզ խանդավառելու։ Յայտնապէս կ'երեւի թէ Հայաստանի մէջ այսօր մեծ կարեւորութիւն կը տրուի մարմնակրթական շարժումին, հետեւելով Ռուսիոյ։ Սփորի բոլոր ճիւղերը ներմուծ գործած են, սկսեալ hoftj մինչեւ թէնիս որոնք ցարդ ճանչցուած էին «բուրժուական»ներու խաղեր, թէեւ անարդարօրէն։ Առիկա յաղթանակ մըն է անոնց համար որոնք [illegible] նաեւ տարիներէ ի վեր կը [illegible] մարմնակրթութեան Հայերու մէջ տարածման նպատակին համար [illegible] անք որ կարող պիտի գայ մօտ [illegible] նէն արտասահմանի մեր մարզիկներուն [illegible] հայ մարմնակրթական շարժման։ Երբ Երեւանի մէջ այնքան կարեւոր ձեռնարկներու կարգին ժամանակ կը վատնեն [illegible] ներ, մարզարաններ կամ «վէլոտրոմ»ներ կառուցանելու համար, [illegible] պէտք չէ որ հոս գոհանանք [illegible] ծափահարելով։

Ուրեմն, ինչպէս տեսանք «Ցառաջ»ի նկարագրութիւններէն, Հայաստանի մէջ ոչ միայն այրերը այլեւ կիներն ալ կը հետեւին մարմնակրթութեան։ Մենք մասնաւորապէս ուրախ ենք [illegible] յառաջդիմութեան տրուած կարեւորութեան պատճառաւ, որովհետեւ լողալը սփորներուն ամէնէն օգտակարներէն մէկն է եւ ցաւալի է որ արտասահմանի մէջ անոր պէտք եղած ուշը չէ տրուած ցարդ։

Անշուշտ մենք բոլորս աւելի [illegible] գաղափար մը պիտի կազմենք «Համահայաստանեան Ողիմպիականներ»ին [illegible]

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (5)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

Յ.— ԶԳԱՑԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹԵՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Ինչպէս որ բնութեան մարդուն մէջ կայ վայրի եւ անզուսպ սիրոյ զգայութիւնը, որ կը գործէ յաճախ ենթագիտակցական մղումներու տակ, այնպէս ալ Նարդունին, ինքզինքը բնութեան գեղեցկութիւններու գըրաւչութեան մէջ զգալով է, որ իր մարմներգութիւնը կը հասնի գերագոյն թափերու։ Մէկը միւսէն չի կրնար բաժնուիլ, այս էր պատճառը, որ կ'ըսէի թէ Նարդունին շատ հեթանոսական է ինքն իր մէջ, նման հեթանոս դարերուն, ուր աստուածները եւ իրենց բնանիւթը կ'ապրէին բնութեան գրկին մէջ։

Բնութիւնը համադրուած է Նարդունիի գրականութեան մէջ իր բոլոր տարրերով։ Շնչաւոր եւ անշունչ աշխարհները հոն իրենց տեղն ունին։ Ելակին, կեռասին ու վարդին հէքեաթներուն քով մենք կը գտնենք ստախներուն, թիթեռնիկներուն հէքեաթները։ Լճակը, մարգագետինն ու պարտէզները իրենց արժանագոյն ունին հոն։ Եւ այս անմահ գեղեցկութիւններու կուրծքին վրայ մարդ — էակը իր ստուերը կը պարզէ ա՛յնքան վեհութեամբ։ Նարդունիի բնութիւնը Արեւելքն է, եւ հայրենի մեր աշխարհը։ Իր թռչունները, կենդանիները, ծառերն ու ծաղիկները կը շարժին մեր հայրենի երկնակամարին տակ։ Այս կերպով համայնական բնութեան երգը իր արձագանգը կը գտնէ մեր աշխարհին մէջ։

Բնութենապաշտ զգայութիւնները պակասաւոր պիտի ըլլային, եթէ գրագէտը չսէր մեզի արեւին, լուսնին ու աստղերուն փառաբանութեան երգը։ Իր հէքեաթները եւ արձակ միւս գրուածքները արեւով թրծուած են։ Նարդունին արեւապաշտ է։

Եւ անոր խորհուրդին ու տիեզերքի գաղտնիքներուն առջեւ է, որ ան կը յանգի խորհրդապաշտութեան, երրորդ զգայութիւնը իր գրականութեան։ Այս գետնին վրայ ալ, ինչպէս իր հիւթը կը ծծէ արեւելքի հողէն, հոն՝ ուր փթթեցաւ դարաւոր իմաստութեան ծաղիկը։ Բայց այս խորհրդապաշտութիւնը այն չէ, ինչ որ արեւմուտքի քերթողները, իբրեւ նոր գրական դպրոց մը, ծաղկեցուցին տասնեւիններորդ դարու վերջին կէսերուն, եւ որուն ներկայացուցիչները կան տակաւին Ֆրանսական գրականութեան մէջ

Ուրիշ բառով խորհուրդին, կրօնական վերացական մտածումներու, միստիքականութեան պաշտամունքն է։ Այս պաշտամունքը կը յանգի իմաստասիրական ներհայեցողութիւններու, գիտական միտքերու մօտ, եւ կը դառնայ գրական ստեղծագործութեան նպաստաւոր ենթահող, զգայուն եւ բանաստեղծ հոգիներուն մօտ։ Կը յանգի վերջապէս սկեպտիկութեան, յոռետեսութեան եւ տրտմաթախիծ քնարերգութեան։

Նարդունի կը փորձէ քալել այսպիսի հետքերու վրայէն։ Իր հոգիին մէջ կան թաղուած բացառական սարսեր, յանգելու համար հոգեկան նման վիճակներու։ Բառերէն դժգոհ, կը դիմէ յաճախ պատկերներու միջամտութեան, իր մտքին վիճակները աւելի խորհրդաւոր արտայայտելու համար։ Խորհրդապաշտութիւնը կը դառնայ այլեւս իր մօտ տեսակ մը պահանջ, կը դառնայ նկարագիր ու ոճ, որոնցմով կը կերտէ շէնքը իր արուեստին, իր ճարտարապետութեան։

Մանկութեան եւ պատանեկութեան տարիներուն, Նարդունի տիրապետութեանը տակն էր քրիստոնէական միամիտ հաւատքին։ Ինք ունեցեր էր նման դաստիարակութիւն, ակամայ, իբրեւ պահանջ ընտանեկան սովորութիւններու եւ դպրոցական պարտադրութեան։

ՄԻԱՄԻՏ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ չպիտի ըսեմ, այլ քրիստոնէական շրջանէն մեզի հասած տօներուն հանդէպ յարգանք եւ պաշտամունք ունեցող անհատ է ինք։ Այս զգայութիւնը զոյգ կը քալէ մանկութեան օրերու երազը փնտռող չափահաս մարդուն հետ։ Նարդունի կը սիրէ այս ամէնը, որ կապ ունի, հեռուէն կամ մօտէն, հայ եկեղեցիին ու իր պաշտամունքին հետ։ Չկայ որ եւ է գրուածք ուր յիշուած չըլլան հետեւեալ նուիրական բառերէն մէկն ու մէկը.— միւռոն, ժամ, շուրջառ, բուրվառ, զանգակ, քահանայ, վեղար, վակաս, խունկ, զմբէթ, ժամ, սեղան, նշխար, վարագոյր, Աստուած, արքազան պատարագ, սկիհ, հրեշտակ, Աստուածածին, վարդավառ, Զատիկ, Ծնունդ, խաչ, եկեղեցի, աղօթք, մեղեդի, շարական, տաճար, օրհնութիւն, աստուածունի, վարդապետ, ճգնաւոր, ջահ, զանգակատուն, տօն, կրօնք, սուրբ, սրբազան, [illegible], տիրացու, տաղաւար, եւն., եւն., որոնք պատահաբար կը յիշեմ։ Ամէն մէկ բառի կապուած է անշուշտ նուիրական զգայութիւն մը, խորհուրդ մը, իմաստութիւն մը, որոնցմով կազմուած է բարի օրերու յարգանքը հանդէպ նըւիրականութիւններու, որքան ալ որ ենթական պարպըւած ըլլայ անոնցմէ, ժամանակի տեւողութեան ընթացքին։

Ժամանակը եւ աշխարհի անիրաւութիւնը սակայն կը կերպարանափոխեն բարի եւ միամիտ քրիստոնեան։ Չարութեան եւ անիրաւ ուժի գաղափարը կուտան, [illegible] ու անիրաւ կը դարձնեն, չէ՞ որ զգացումները [illegible] յատուկ են...

Եւ կասուն, ինչպէս ուրիշ անգամ կոչ[illegible] թեան մեծ իմաստութիւնը, յաջողութեան գաղտնիքը [illegible] սրբազան եսասիրութեան ուրախութիւնը կը [illegible] ցնեն «երբեք չխօսիլ եւ երբեք չլսել [illegible] րեք երախտագիտական զգացում չունենալ, [illegible] ըլլալ նոյն իսկ տիրոջ հանդէպ։ Երես դարձուցէք [illegible] ցումներուն։ Եթէ ժամուկի մը ձեռքը կարող կայ, [illegible] րեկամացէք։ Ձեր կնակը քսեցէք անոր մերկ [illegible] րուն։ Մանուկը հաճոյք կը զգայ մուշտակէն եւ կը [illegible] ձեռքի կարագը։ Ցափշտակեցէք, կերէք, եւ գացէք [illegible] բազել տաք օճախին անկիւնը։ Եթէ ամբոխները [illegible] սայ ու պառայ իր տղոցը, դուք փակեցէք ձեր ականջները, [illegible] քնանալ ձեւացուցէք։ Սակայն միշտ արթո՛ւն եղէք [illegible] պատրաստեցէք ճանկերը՝ եթէ ծեծելու գան։ (Արտ[illegible] հայ լեզուին)։

Ինչպէս ուրիշ տեղ մը կ'ըսէի, Գրականութեան միջոցով ներկայ տխուր եւ անիրաւ օրերուն, գեղեցիկ եւ երիտասարդ փիլիսոփայութիւնն է այս, կենդանի դառն է թերեւս, ոչ բարոյական ու քրիստոնէական, բայց եւ փրկարար, բայց եւ անհրաժեշտութիւն՝ գալ[illegible] լին հետ իբրեւ զայլ, անիրաւին դէմ իբրեւ [illegible] բաւ, կարենալ ապրելու համար։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...ական արդիւնքները աւելի յստակօ-րէն ...ցին ընդհանուր ...բոլոր մէջ թուանշաններն են որ կը ...ին, եւ պէտք է ըսել թէ իր թը-...ւոյն չատ բան չկար նկարագրա-...ներուն մէջ, որոնց չենք գիտեր թէ ...ն՝ գիտենք թէ հոն չէն ուզեր ...ական արժէքները մէջտեղ հա-...մրցանիշերը գիրենք չեն հետա-...ըր, այլ խմբական « հարուածա-...յեղթութիւնները, բայց ի՞նչպէս ...ան, օրինակի համար, ֆիզալի մէջ ...նի նյլողը հասկնալ առանց յա-...ն Աւելս անկարելի է. մի՞թէ — ...ելի է խորհիլ — արդիւնքներէն ...ացած միայն անոնք որոնք քիչ թէ ...արժէք մը կը ներկայացնէին — ...ալ գէմ է մարզական ոգիի: Ար-...թերթերուն մէջ գրողնե՞րն էին ...ինքն պէտք եղած հեղինակու-...ը եւ զանց առին թիւերը: Ցամե-...գէպս յիշենք այս քանի մը թը-...ները որոնք կ՝ընկերանային ...ներուն. այսպէս՝ Սարգիս ...մարզումեան չերկու ձեռքերով — ...ծանրութիւն վերցուցած է ...100 կր.. Եսայեան հասանց ...հասարութիւնն ցատկած է 3 ...12 եւ կէս ս. Գ. Աթիաաակէրտեան ...լ լողացած է 1 վայրկ. 29 ...:

...ենք ցարդ իրր հայկական մրցա-...ն կ՚ընդունէինք այն լաւագոյն ար-...ները որոնք ձեռք բերուած են՝ ...եւ 1922 Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած ...Ընդհ. Ողիմպիականներուն եւ ...թուականէն վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ...հայկ. գաղութներուն մէջ կազ-...պուած տարեկան մրցումներուն ...ներէն: Աթլէթիք խաղերու հայկ ...անիշերը պիտի տանք օր մը ա-...ին. բայց չենք կարծեր թէ դա-...ռեւէ մէկը որ դէմ ըլլայ Երեւանի ...ձեռք բերուած արդիւնք մը մրցա-...նկատելու, եթէ այդ արդիւնքը ...ըլլայ ցարդ ճանչցուած հայկ. ...անիշերէն: Այս պատճառով եւս ...է որ մենք չկրցանք ծանօթա-...Համահայաստանեան Ողիմպիա-...ին արդիւնքներուն:

Այս բոլորնուր գիտողութիւններ ...վերջ կրկնենք թէ հոն սկսուած ...ռաւմը մեծ մեծապէս կը հետա-...: Ցուսանք թէ Մոսկուայէն ե-...սօթերժարդիչներուն զեկավարու-...ներքեւ հայ երիտասարդները ...կրնան յառաջդիմել. եւ յաջո-...թիւններ ունենալ համաշխարհա-...աշխատաւորական խաղերուն մէջ: ...առթիւ ըսենք թէ այս վերջնոյն ...համայնավար կազմակերպու-...նց մարզիկները կրնան մասնակ-... քանի որ անոնք իրենց գիրենք ...ին դուրս ձգած են բուն Միջ. ...ոլիմպիականներէն: Թէեւ կ՚ըսուի թէ ...երս Ռուսերը փափաք յայտնած ...ֆութպօլի մրցումներ կատարել ...երուն հետ. առիթս միայն կարելի ...Ռուսիոյ մուտքովը «Միջ. Ֆէտէ-...ին մէջ, որուն անգամ աղ-...են որ կրնան իրարու դէմ մր-... Տարի մը առաջ Թուրքերը Մոս-... ֆութպօլի խումբ մը ղրկած ...լով Միջ. մարմինը զիրենք պար-...ց եւ իրենց կողմէ կրկնում մը ...յ առելի ծանր հետեւանքներ ու-... Եթէ Ռուսիա դիմում կատա-... ոչ մէկ պատճառ կայ որ իր մուտ-... միջազգային մարզական մար-...ներուն մէջ մերժուի: Բայց ինդիր ...թէ ան պիտի կրնա՞յ մարմնակր-...թիւնը քաղաքականութենէն զա-...այդ փափաքելի քայլը առնել:

Ժ. Ե.

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

»»» · «««

ՊՄԲ — Հոկտ. 14/27ին լրացաւ ողբացեալ ընկ. Սիմոն Զաւարեանի մահուան քսանամեակը: Այս առթիւ որոշած ենք բացառիկ թիւ մը նուիրել իր յիշատակին, սպասելով որ սգահանդէս մըն ալ կազմակերպուի.

Պուքրէշի մէջ հոկտ. 22ին կատարուեցաւ մեր անգին ընկերոջ տարեդարձի սգատօնը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբին: Այս առթիւ «Արազ»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Ընտրեալ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, եւ յոտնկայս ու երկիւղած ունկնդրեց Շոփէնի մահերգը զոր դաշնակի վրայ նուագեց Տիկ. Արծրունի: Ցետոյ բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահ Պ. Գ. Ղազարեան, որ քանի մը բառով իմէր հանեց Սիմոն Զաւարեանի բարոյական գիմագծութիւնը, յիշեցնելով որ ան ոչ միայն մեծութիւն մըն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ, այլ բովանդակ հայ ժողովուրդին համար՝ որուն ան զոհաբերեց իր կեանքին 25 տարիները, հանդիսանալով յեղափոխական եւ բարոյական ռահվիրայ:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Պ. Ց. Ծ. Սիրունի՝ որ խօսեցաւ հետեւեալ իմաստով.

«Աւելի քան տարի առաջ ճիշդ այս օրերուն մարդ մը ինկաւ Բերայի չիտակ ճամբուն վրայ Աշխատանքի Տան առջեւ: Նիհար, վտիտ կազմով, համեստ արտաքինով այդ մարդը անշմար կ՚անցնէր փողոցէն դեռ պահ մը առաջ: Բայց իր մահը յանկարծ ցնցեց Պոլիսը, ու անոր հետ ամբողջ մատնեց բովանդակ հայութիւնը. Բովանդակ հայ ժողովուրդը լացաւ անոր ետեւէն:

Ի՞նչու այս աննախընթաց սուգը դագաղի մը ետեւէն: Որովհետեւ յանձին Սիմոն Զաւարեանի հայ ժողովուրդը կորսնցուց բացառիկ մեծութիւն մը,— յեղափոխական առաջնորդ մը որ իր մէջ կը խտացնէր գիտնականն ու անձնուրացը, ազնուութիւնն ու առաքինութիւնը:

Ծնած էր Լոռիի Այգեհատ գիւղը: Իր պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը անցուցած սակայն ռուս շրջանի մէջ՝ նախ Թիֆլիս, յետոյ Մոսկուայի Պետրովեան ճեմարանը, ան տարուեցաւ ի սկզբան համառուսական յեղափոխութեան ալիքներէն: Նոյն խաչալով բռնկած էին իր միւս ընկերները: Անոնք երբ Թիֆլիս դարձան, ու երբ առաջին հպումը ունեցան հայ ժողովուրդի տառապանքին ու հոգերուն հետ՝ իրենց ցեղին ուխտին կառչեցան մէկէն, ու ռահվիրաները հանդիսացան հայ ազատագրական շարժման: Ու Զաւարեան 1890էն մինչեւ իր մահը, ամբողջ 23 տարի, հաւատարիմ մնաց այդ ուխտին, լքելով փայլուն ասպարէզներ որ բաց էին իր առջեւ, եւ հայ ժողովուրդին զոհելով ինչ որ ունէր իրր կորով եւ ճիգ, մտաւոր պաշար ու ազնուութիւն:

Պ. բանախօսը յետոյ տուաւ Զաւարեանի կեանքին գլխաւոր գիծերը 1890ին իր մուտքը Տրապիզոն՝ հայ ժողովուրդին տանելու համար նոր պատգամը, իր պոռթկումը ռուս ռոտիկանութեան դէմ՝ 1892ին Դաշնակցութեան Ա. Ընդհ. Ժողովին մէջ՝ ուր հռչակել տուաւ ապակեդրոնացման սկզբունքը կուսակցութեան. Ներսը, որպէսզի կուսակցական բոլոր շրջաններր նախաձեռնութեան ու շարժման ազատութիւն ունենան փոխանակ տեղական պայմաններու անծանօթ ու հեռաւոր սուրբերէն իր վարած պետական պայքարը Կովկասի մէջ՝ ամբողջ 12 տարի՝ երբ գիւղատնտես մասնագէտ եւ այդ առթիւ իր լայն ընծայած գիտական արժէքաւոր երկերը, իր մուտքը Կիլիկիա 1903ին, իր դերը 1904ի ընդհ. ժողովին մէջ՝ երբ ախոյեան անձնուէր ու անչահախնդիր ազնուութեան եւ երբ խարազան Քուլամարթներու եւ 1906ի էջմիածնի Ազգ. Կեդր. Ժողովին մէջ՝ երբ ռուսահայ մտաւոր վերածնունդի ատեան, 1908ին իր մուտքը Պոլիս՝ ծառայելու այս անգամ աւելի ազատօրէն իր սիրած գատին, 1910էն իր առաջնորդութիւնը Տարօն՝ ուր իր հոգին խառնեց հայ գեղջուկին հոգեբոյն,— յետոյ դարձ Պոլիս առարկայ դարձնելու համար զանոնք ընդհանուր մտահոգութեան, եւ վերջապէս իր մահը 1913 հոկտ. 14ին Աշխատանքի տան առջեւ, ու փառաւոր ու համազգային յուղարկաւորութիւնը որ հաղուադէպօրէն կը վկայէ մահկանացուի մը:

Պ. բանախօսը ի վեր հանեց անձնուրաց մարդը՝ որ ասպարէզներ լքեց իր հոգին քամելու համար իր ժողովուրդին սիրոյն, բարոյական մարդը՝ որ իր անձին օրինակով ոգեւորեց իր ընկերները, եւ գերդաստան էակը ուր հայ ժողովուրդին խղճմտանքն էր խտացած, թելադրելով չմոռնալ կտակը զոր իր յաջորդներուն թողուց ան,— «Խօսքը առանց Գործի մեռեալ է»:

Ցետոյ խօսք առաւ Պ. Ա. Շարաֆեան, որ առաւելապէս ծանրացաւ Սիմոն Զաւարեանի նկարագրի գիծերուն վրայ: Զաւարեան ոչ միայն անձնուրաց ու խոնարհ էր ինքը՝ այլ նոյն գոհարնութիւնը կը պահանջէր ամէն մէկէն. վա՛յ անոր որ յանդգնէր շըռայլ ապրիլ՝ ըլլայ կուսակցութեան դրամովը, ըլլայ նոյն իսկ անձնական միջոցներու շնորհիւ. անոր կարծիքով ով որ կը նուիրուէր յեղափոխութեան, պէտք էր անոր ընծայէր ամէն ինչ:

Խստաբիր դատաւոր էր ան, ու կը ձաղկէր անողոք դատախազի մը պէս ինչ որ ծուռ կը գտնէր, ով ալ ըլլար թերացողը: Չէր թոյլատրեր ոչ մէկ չեղում սկզբունքէ, ոչ մէկ մոռացում հայ ժողովուրդին համար յանձն առնուած աշխատանքներուն մէջ: Զայրոյթով կը վերաբերուէր ամէն սխալի հանդէպ, բայց երբեք կիրք չկար իր պայքարին մէջ. կը հարուածէր բայց եւ կրնար դարձեալ աշխատանքի լծել ենթական, իր քաղցրութեամբը համակելով զայն: Ոչ մէկ անձնական գիծ իր մղած պայքարներուն մէջ. անձին դէմ չէ որ կը կռուէր այլ անոր սխալ գաղափարներուն, անհասր չէ որ կը խորանէր այլ անոր ...

[illegible]

...ցնեն մարդիկը՝ միակ մտատանջութիւն ունենալ,— հայ ժողովուրդը:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուորին», զոր ներկաները ունկնդրեցին դարձեալ յոտնկայս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԻԺ ԵՒ ԳԼԻՆՁ

»»» · «««

Ղափանէն կը հեռագրեն խորհ. Հայաստանի թէ ծանր արդիւնաբերութեան գործավարութեան ղրկած յանձնախումբը, ուսումնասիրելով Ագարակի հանքավայրերը, նկատեց որ պղինձի եւ արճիճի աւելի մեծ պաշար կայ քան 1932ին երեւան հանուած պաշարը:

Ագարակի, ինչպէս՝ Փիրզովգանի հանքավայրերը մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեցին յանձնախումբին մէջ:

Երկրաբաններ Ռուսակովի, Գրուչէվոյի, Կարապետեանի կարծիքով Փիրզովգանի պղինձի պաշարը մինչեւ այժմ ցոյց տրուածէն չատ աւելի է: Ցանձնախումբը կը նկատէ, որ Փիրզովգանի մէջ հանքախուզական աշխատանքները կը գտնուին նախնական վիճակի մէջ:

Արճիճի, պղինձի պաշարին լրիւ չափը ճշդելու, շահագործման կարելիութիւնները որոշելու համար, գալ տարի պիտի կատարուին լայն հետախուզութիւններ.

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՁԵՂՑԱՐԱՐՆԵՐԸ

— o —

Լէնինականէն կը հեռագրեն խորհ. Հայաստանի թէ ըպետական դրամներ վատնելը, կեղծ հաշիւներ ներկայացնելը սովորութիւն դարձեր էր քաղաքին տնտեսութեան վարչութեան մէջ, այդտեղ աշխատող կոմունիստները կը մասնակցէին գեղծումներուն եւ կը զբաղէին արբեցողութեամբ եւ քէֆերով: Այս ամբաստանութեամբ իրենց աշխատանքէն հանուեցան եւ դատի տրուեցան Լէնինականի տնտեսութեան բաժնի վարիչ Մուրատ Դաչտոյեան, օգնականը Գրիգոր Զաղեթեան, քաղաքի մաքրութեան վարչութեան պետ Մելքոն Ջիմներեան, օգնականը Աւետիք Գրիգորեան, ջրմուղի փոխ — տնօրէն Աւօ Մելիքսէթեան, շինութեան բաժնի վարիչ Սիսակ Եղիազարեան, քաղաքի մաքրութեան վարչութեան զանձապահ Աբրահամ Մանուկեան, Թելաւի փայտամթերման կայանի ներկայացուցիչ Բաբսեղ Սարեան, եւ դեռ ուրիշ պաշտօնեաներ:

Ասոնց դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ հրապարակային ձեւով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

⁂ Հոկտ. 17ին օգնանւով Թիֆլիզէն Երեւան հասաւ Անդրկովկասի դաշնակցային կառավարութեան կենտգործկոմի (խորհրդարանի) նախագահ Էֆէնտիեւ, որ այցելելէ յետոյ քաղաքին նոր շինութիւնները, ինքնաշարժով մեկնեցաւ Նախիջեւան:

⁂ Մշակոյթի պատմութեան կաճառին կողմէ հնագիտական եւ ազգագրական քննութեան մը համար հոկտեմբերի մէջ երկու արշաւ կատարուեցաւ դէպի Զանգեզուր եւ Արագած:

⁂ Գեառնիի մէջ երեւան հանուած հռոմէական յուշարձանը ուսումնասիրելու համար, նոյն շրջանը մեկնեցաւ յանձնախումբ մը ճարտարապետ Բունիաթեանի հետ: Գեառնիի մէջ պեղումները պիտի կատարուին Աշխարհբէկի հսկողութեան տակ:

⁂ Երեւանի մշակոյթի եւ պատմութեան թանգարանի գեղարուեստական բաժինը վերջերս Լէնինկրատի ռուսական թանգարանէն ստացաւ քանի մը նկարներ, որոնք կը հարստացնեն Երեւանի թանգարանին ռուսական նկարչութեան պատկերասրահը: Այդ նկարներուն մէջ կան գործեր Մալեարինի, Սեմիրադսկիի, Կրամսկոյի, Մակովսկիի աշխատութիւններէն:

⁂ Նոյն թանգարանը Փարիզէն, Կոմիտասի խնամատար յանձնախումբէն ստացաւ Կոմիտասի երաժշտական գրադարանը, ինչպէս նաեւ երաժշտագէտին կարգ մը ձեռագրերը, բազմաթիւ լուսանկարներ, փաստաթուղթեր եւ արձանագրեր:

⁂ Երեւանի բանուորական թատրոնը մէկ ամսուան համար հոկտեմբերին մեկնեցաւ գաւառ, ներկայացումներ տալու Հայաստանի արդիւնաբերական վայրերուն մէջ (Ալլահվերդի, Ղարաքիլիսա, Դաւալու, Ղամարլու, Վաղարշապատ): Պիտի բեմադրուին Թոթովենցի Բագու — Լոնտոնը, Շիրվանզադէի Զար ոգին եւ այլ խաղեր: Ուժերը յետոյ կը մեկնին Նախիջեւան:

⁂ Ձեռնարկուած է Հայաստանի գործարաններու պատմութեան հրատարակութեան: Այս առթիւ շուտով տեղի պիտի ունենայ խորհրդակցութիւն մը, մասնակցութեամբ գրողներու եւ բանուորներու:

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԹԷՀՐԱՆ

»»» · «««

Վերջերս Թէհրան գնաց հայազգի Պ. Գարախան, Ն. Միութեան արտաքին գործավարութեան խորհրդականր. Ինչպէս կ՚երեւայ պարսկական մամուլէն, Պարսիկները յուսախաբ եղած են:

Այս առթիւ, Թէհրանի «Ալիք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ խմբագրականի մը մէջ (22 հոկտ.).

— «Ռուսաստանը, որպէս Իրանի անմիջական սահմանակից մի մեծ երկիր, միշտ էլ ունեցել է խոշոր նշանակութիւն Իրանի քաղաքական ու տնտեսական կեանքի խաղաղ զարգացման տեսակէտից:

Սակայն միժամանակ անուրանալի է այն փաստը, որ Իրանը, օրպէս Ռուսաստանի բիկունքում գտնուող մի երկիր ու նաեւ որպէս առաջաւոր արեւելեան ժողովուրդների մէջ, միշտ էլ հանդիսացել է Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր զսպանակներից մէկը:

Անհերքելի է նոյնպէս Իրանի տնտեսական խոշոր արժէքը Ռուսաստանի համար: Իրանը մի կողմից մատակարարում է Ռուսաստանին ամենից անհրաժեշտ հում նիւթերը, միւս կողմից գլխաւոր սպառողն է եւ յարմարագոյն շուկան Ռուսաստանի ճարտարարուեստի արտադրանքների համար:

Այսպէս քաղաքական ու տնտեսական խոշոր շահերով կապուած այս երկիրը միշտ էլ ձգտել է պահպանել խաղաղ ու սերտ բարեկամական յարաբերութիւններ Ռուսաստանի հետ:

Սակայն կեանքի բնական հոլովոյթի ընթացքին առեղծւում են դրութիւններ, որոնք երբեմն խիստ ծանր հետեւանքներ են ունենում այս կամ այն երկրի ներքին կեանքի զարգացման համար, առաջ են գալիս տարակարծութիւններ ընթացիկ խնդիրների շուրջ, առեղծւում են կնճիռներ, որոնց լուծումը դառնում է օրուան քաղաքականութեան առարկայ:

Ահա՛ այսպիսի կնճիռներից են ներկայումս եւ ռուս – պարսկական առեւտուրի կանոնաւորման նրատապ հարցերը. կանգ առնենք վերջին խնդրի վրայ:

Այն օրուանից, երբ Խ. Իշխանութիւնը սկսեց կիրառել իր ներքին եւ արտաքին առեւտուրի մէջ պետական մենաշնորհի սիստեմը, Պարսկաստանի առեւտուրը խիստ տուժեց, մանաւանդ նրա եւ հիւսիսային զաւառները տնտեսական խոր ցնցումների ենթարկուեցին:

Վերջին ռուս – պարսկական առեւտրական դաշինքը (1931 թ.) էլ չը տուեց այն դրական արդիւնքը, որ ակնկալւում էր:

Սովետական առեւտրական հաստատութիւնների վարած քաղաքականութեան հետեւանքը եղաւ այն, որ Պարսկաստանի առեւտրական կշիռը չափազանց աննպաստ եղաւ: Ռուսաստանը ներածել էր անհամեմատ աւելի, քան արտածել էր... Եւ սկսուեց Պարսից վաճառականների կողմից բողոքների շարանը, որ վերջիվերջոյ բացարձակ բոյկոտի բնոյթ ստացաւ:

Եւ ահա՛ տնտեսական այս ծանրացումների հետեւանքով առեղծուած հոգեբանական խիստ աննպաստ վիճակում՝ Իրանին այցելութեան է գալիս Պ. Գարախանը:

Պարզ էր, որ Իրանի հասարակական յայն խաւերում առաջ պիտի գային ո-րոշ յոյսեր եւ ակնկալութիւններ:

Բայց Պ. Գարախանը մեկնեց Մոսկուա, եւ ինչպէս Պարսից արտաքին գործավարութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ է ասուած,— չլուծելով ո՛չ մի առկախ մնացած խնդիր, (առեւտրական, սահմանային եւ այլն) սահմանափակուելով սոսկ խոստումներով...

Բայց չէ՞ որ դժոխքի ճանապարհն էլ ծածկուած է վարդագոյն յոյսերով:

Այս հիասթափութիւնը Պ. Գարախանի այցելութիւնից դեռ չէր անցել պարսկական շրջաններում, երբ բըռնացւում է «Իզվէստիա»ն իր խմբագրականով, ուր Խ. իշխանութեան պաշտօնական օրգանը • խօսելով Պ. Գարախանի այցելութեան մասին, շեշտում է ցարիզմի Իրանի հանդէպ վարած աշխարհակալական ձգտումներով առաջնորդուած քաղաքականութեան ու 15 տարի առաջ Խ. իշխանութեան կողմից Իրանին տրուած մի շարք զիջումների վրայ եւ թեթեւամտօրէն անուանում առեւտրական զետնի վրայ առեղծուած խոշոր բարդութիւնները՝ «փոքրիկ թիւրիմացութիւններ»...

Բնականաբար, հասարակութեան մէջ առաջ պիտի գար խոշոր դժգոհութիւն նման վերաբերմունքից և պարսկական մամուլը չէր կարող չարձագանգել այդ զգացումներին»:

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Տաղանդալի մարդ, կը հարցնէ Ալէքսանդր Տիւմային.

— Ձեր հայրը խառնածին մը եղած է, ձեր պապը՝ սեւամորթ մը, իսկ մեծ պապը՝ ի՞նչ է եղած.

— Կապի՛կ, կը պատասխանէ Տիւմա: Իմ ընտանիքս կը սկսի անով՝ ինչով որ կը վերջանայ քու ընտանիքդ:

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Կը պատմեն թէ հին ժամանակները ...ասանի թագաւորութեան մէջ ...պէր միապետ մը՝ արդար ու բարի, վեհանձն ու հոգիով մաքուր: ...պարաւէր Էյըէֆ կը կոչէին զինքը. ...տիրութիւն ըրած էր ձիով եւ իր ...ներով մահ գալու, ամէն եւ օր անգամ մը, մայրաքաղաքին ...ներուն ու փողոցներուն մէջ, ըրնելու համար թէ իր պաշտօնեաներ անկեղծօրէն կը յայտնէի՞ն իրեն ...ք իր այն հպատակներուն որոնք ...բախտաւոր էին: Այնպէս որ, ...թագաւորը կը պտտէր չատ անգամ ...թաղերուն մէջ որպէսզի անձամբ տեսնէր թշուառներուն ու կարօտներուն վիճակը.

Օր մը երբ դարձեալ կ՚անցնէր փողոցէն, տեսաւ որ լումայափոխներու ...ին անկիւնը կեցած էին երեք ...տերվիշներ եւ կ՚երգէին: Ականջ տըւաւ անոնց երգերուն. Առաջին տէրվիշը կ՚երգէր այսպէս.

Հանգէի եւ տեսնել դարձեալ սիրածիս դիմքն անմահ.

«Տեսնելու յայտն այդ անպատում աղբիւրըն է մեր ներշնչման»:

Երկրորդ տէրվիշը կը չարունակէր. Բարի կամ չար, ինչ ալ գործես, գիտցիր միայն դուն յաւիտեան. Ինքդ ես միայն պարգեւատուն՝ քու հոգիիդ երջանկութեան:

Երրորդը կ՚ըսէր. Բարի արարքդ կը թաղէի ջուրերուն ծոցը Տիգրիսին. Վարձքդ Ալլահ քեզ կը պարգեւէ արեւուն տակն անսպառին:

Էյըէֆ մեծ կը լսէր ու մտածեց թէ այդ տէրվիշները գիտութիւն ու իմաստութիւն ունեցող եւ աշխարհը տեսած մարդիկ էին. ուզեց խօսիլ անոնց հետ, իմանալու համար անոնց պատմութիւնը: Ղրկեց իր թիկնապահներէն մէկը եւ հրաման ըրաւ որ տէրվիշները պալատ կանչուին:

Թիկնապահը մօտեցաւ տէրվիշներուն եւ ըսաւ անոնց.

— Ո՜վ բարեպաշտ տէրվիշներ, ո՜վ պաշտելի տէրվիշներ որ հաւաքուեր էք այստեղ, ոտքի՛. թագաւորը ձեզ կը կանչէ:

Տէրվիշները շուարեցան եւ հարցուցին թէ ինչո՞ւ համար էր այդ արքայական հրաւէրը: Թիկնապահը բացատրեց թէ նախատած պիտի ըլլային արքան, եթէ երկար վարանէին:

Ու տէրվիշները գացին պալատ: Թագաւորը սիրալիր ընդունեց զանոնք, ճաչ ու գինի հրամայեց անոնց համար: Ցետոյ յայտնեց թէ մտիկ ըրած էր անոնց երգերը ճամբուն վրայ ու կը փափաքէր իմանալ այդ երգերուն իմաստն ու գաղտնիքը: Ըսաւ նաեւ թէ իրենց պատմութիւնները լսել յետոյ, ինքն ալ պիտի պատմէր հատ մը:

Եւ առաջին տէրվիշը սկսաւ այսպէս.—

ԱՌԱՋԻՆ ՏԷՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վեհափառ Տէր, նախ եւ առաջ ծանօթ ըլլայ ձեզի որ ես կուգամ Նշապուր քաղաքէն, որդին եմ զոհարավաճառ Վարդեա Սայիդին եւ անունս է Հաֆըզ Հէլիլ: Երբ պատանի էի, Ալլահը պարգեւած էր ինծի գեղեցկութիւն ինչպէս նաեւ քաղցր ձայն մը, որ երանութիւն կուտար գիս մտիկ ընողներուն: Փողոցը հազար հազար մարդիկ կը հաւաքուէին շուրջս ու կը սքանչանային գեղեցկութիւնովս. այն աստիճան որ վերջերս հայրս, ա՛լ ձանձրացած, թոյլ չտուաւ որ հեռանայի տունէն: Արտօնեց միայն որ մեր տան երդիքը բարձրանայի ու երգերովս ուրախութիւն պատճառէի բոլորին: Ու գիշեր մը երբ դարձեալ այսպէս կ՚երգէի, երկինքէն մեր կըտուրին վրայ իջաւ ոսկեզօծ թռչուն մը: Բազէի կը նմանէր ան, բայց հսկայ էր ինչպէս ուղտը: Նկարներ ու զանազան նշաններ կային իր փետուրներուն վրայ: Թռչունը մտիկ ըրաւ երգերս՝ հմայուած: Ցետոյ ամէն գիշեր եկաւ ան. ականջ կուտար երգերուս ու, երբ կը վերջացնէի, ան կ՚անհետանար:

Եւ գիշեր մը ուզեցի զայն բռնել ու պահել. սովորականին պէս երգել ձեւացուցի ու յանկարծ վրան յարձակեցայ եւ ամուր մը բռնեցի իր ոտքերէն. Թռչունը, սակայն, վեր ցատկեց ու զիս ալ միասին տանելով բարձրացաւ օդին մէջ:

Երբ առաւօտը ծագեցաւ, վար նայեցայ, կարծես ամբողջ տիեզերքը ծածկուած էր ջուրերուն տակ եւ աշխարհը կը ծփար անոնց վրայ ինչպէս հացին պատառը ապուրին երեսը: Շատ վախցայ այդ տեսարանէն եւ աղօթեցի որ Ալլահը վար բերէր թռչունը այդ բարձրութենէն եւ զիս տանէր իմ հայրենիքս: Երբ աղօթքս աւարտեցի, թռչունը սուրաց դէպի վար: Զորս կողմս նայեցայ, իջած էինք ամայի վայր մը, պարտէզի մը մէջ. պալատ մը կար այնտեղ: Թռչունը դէպի պալատը թռաւ ու երբ մօտեցանք, քակեցի մատներս անոր ոտքերէն ու նետուեցայ պալատին տանիքին վրայ: Քիչ ժամանակ մնացի այնտեղ՝ զգայազիրկ, յետոյ ոտքի ելայ ու փառք տուի Ալլահին փրկուած ըլլալուս համար եւ մտայ պալատէն ներս:

Ու նայուածքիս առջեւ բացուեցաւ աննկարագրելի գեղեցկութիւնով սրահ մը, որուն մէջտեղը կ՚երեւար կարմիր ոսկիէ գահ մը՝ զմայլելի զարդերով ծածկուած: Գահին առջեւ ես տեսայ խնձորյքի ճոխ սեղան մը, որուն վրայ կային ականակուռ բաժակներ եւ կակաչներով լեցուն ծաղկամաններ, բայց ոչ ոք կար այնտեղ: Բաւական ատեն թափառեցայ պալատին մէջ ու տեսայ ոսկիներով ու գոհարեղէններով զարդարուած սենեակներ, ուտելիքներով ու գինիի կարասներով լեցուն խոհանոցներ եւ մառաններ, եւ սակայն մարդ մարդասանք չկար ամբողջ պալատին մէջ:

Ու պալատին մուտքին դիմացը կար նստարան մը, վրան՝ կամար մը, իսկ քիչ մը անդին աղբիւր մը. աղբիւրին կեդրոնէն կը բարձրանար սիւն մը, որուն գագաթը կը տեսնուէր առիւծի մը արձանը: Առիւծին ականջներէն ու աչքերէն ջուր կը հոսէր աղբիւրին մէջ. Ջուրը յստակ էր ու մաքուր ինչպէս բիւրեղը: Ժամանակ մը սպասեցի այնտեղ. լուացի ձեռքերս ու դէմքըս, յետոյ պառկեցայ պարտէզին մէջ. տեսայ ծաղիկներ ու միրգեր՝ թարմ ու հասուն. փրցուցի այդ մրգերէն ու վերադարձայ աղբիւր, նստայ ու զարմացայ թէ ինչո՛ւ մարդ չկար շուրջս: Սպասեցի այդպէս մինչեւ վերջալոյս. խումբ մը աղաւնիներ իջան պալատին տանիքին վրայ ու հանգստացան այնտեղ: Թռչունները մէկիկ մէկիկ եկան աղբիւրը, կտուց մը նետեցին ջուրին ու յետոյ մտան պալատէններս. մտածեցի թէ բոյն ունէին այնտեղ: Մեծ եղաւ զարմանքս երբ, քիչ վերջը, պալատէն լսեցի նուագի եւ երգի հնչիւններ. ականջ տուի. տեսայ որ հուրի մը դուրս եկաւ պալատէն, այնպէ՛ս գեղեցիկ որուն նմանը տեսած չէի դեռ: Եւ հուրին ըսաւ ինծի թէ թագուհին զիս տեսնել կ՚ուզէր:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

Ռո՛ւմ հաւաքական Ազգ. վիճակահանութեան

Տեղական Թերթերը տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Ազգ. վիճակահանութեան արդիւնքի մասին, անակնկալութիւններ ալ ապրեցնելով բոլոր հարուստներուն հետ։

Օրուան հերոսն է, անշուշտ, Թարասքոնի սափրիչը, որ չահեցաւ հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը եւ որուն լուրը կը յանձն բոլոր Թերթերու Թղթակիցները, կինեմագրականները, լուսանկարիչներ եւ խոստկցութիւններ հասցնելով։ Սափրիչը փառաւոր գինովցաւ մէ հրապարակ մը յաւտոյ, յաղթապարտ է...

Վիճակահանութեան յաջորդ օրը, Ֆրանսայի ... 10,000 ֆրանք։ ... 1890 պարգեւներ՝ 200 ֆրանքնոց, 180 հատ՝ 10,000նոց, 35 հատ 100,000նոց եւ երկու հատ ալ՝ մէկ միլիոննոց։ ... 100 հազար ֆրանք ... 50,000։ ... 50,000 ֆրանք։

Հայեր ալ չկա՞ն չահողներուն մէջ։ Անշուշտ կան, բայց... գոնէ մենք չիմացանք։

ԴԷՊԻ ԱՓՐԻԿԷ՝ 30 ՕԴԱՆԱՒՈՐՈՎ

Զօրքեշարքի օր դէպի Աֆրիկէ ճամբայ ելաւ ֆրանսական 30 օդանաւերու տորմիղ մը, հրամանատարութեամբ Զօր. Վիյմէնի։ Օդանաւերէն մէկը վնասուեցաւ Փէրփինեանի մէջ, վար իջած ատեն։ Մարդկային կորուստ չկայ։

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏՈՍ» ԿՈՄԻՏԷՆ կ'արձակէ խմբովին մը համար, կոմիտէութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԼ ՔՈԼՈՆԲԻ, ՍԱՐՍԷՅԻ եւ Քաշանի ... միութիւնները, այս Կիրակի (12 Նոյ.)ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelins ... Մէթրօ՝ Les Gobelins.

ՌՈՍՏՈՄ խումբը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple ... ժողովի։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Միջնանց ընթերցարանէն» ... Ընկերները ...

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Պաճերօ — Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30էն 7

Salle de Banquets et Noce Place Condorcet. Bourg-la-Reine.

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, նուագ եւ ... պարեր

Մասնիրու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք 50

ՈՒՍՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ (ԼԻՈՆ ՍԷՆ)

Նախաձեռնութեամբ ֆրանսայի Նախկին Զատերազմիկներու Ընկ-ութեան եւ մասնակցութեամբ Յ. Ռ. Մ-ի Լիոնի մասնաճիւղին

Վաղը Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին

Հայերու ժամադրավայրը ... ժամը 12.30ին։

ՄԱՍՆ. — ...

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտ. 16ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

CERCLE MILITAIREի շքեղ սրահներուն մէջ — **2 AVENUE PORTALIS**

(Բացառիկ արտօնութեամբ Զօր. Կուռոյի)

Կազմակերպիչ յանձնախումբը ...

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն ...

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ, ՀՕՌ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, ծեղնակութիւն՝ ՍԷԵՍԻՆ)

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Salle Adyar. 4 Square Rapp (Métro: Champs-de-Mars)

Մանրամասնութիւնները՝ յետոյ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի ... Կիրակի ... ժամը 9ին ...

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Կ. ... Café Noailles ...

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Հ. Կ. ... այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ...

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ Լիոնի մասնաճիւղի ... 40 rue Pierre Corneille ...

Հ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ... ժամը 2.30ին ...

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Տիկին Կ. Չոլյան ... 399 մէկ զոյգ ... 35 ... 57 ... 425 ... 331 ...

A. Chidoyan. Campagne Mounrhetto Valan D. Toures. St. Antoine. Marseille

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ցանոթ օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէն, անգլիերէն, գերմաներէն եւ ճայներէն դասեր տալ տուներու մէջ։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Դրամ կը հայթայթէ ... (Nantissement), ... (Hypothèque) ...

Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է ...

Կ'ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12, ... ժամը 3էն 7 ...

179, Rue de Vaugirard — Métro Nord - Sud: Pasteur

(Առաջին սանդուխ, ձախ Թեւի վրայ, երկրորդ յարկ՝ ձախ)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

...

Ամերիկա, Եգիպտ. Հնդկաստան, Եգիպտոս, Իտալիա՝ տարեկան	65 ֆրանք
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆրանք
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Պարսկաստան	40 ֆրանք
Զնիւէ կը ծախուի մէկ թիւը	12 ֆրանք

L. Kévonian 17 Rue Damesme, Paris (13)

20րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՇԱՐՔ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfi մէջ, **6bis Rue Campagne Première**, Մէթրօ՝ **Raspail**

Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8-30ին

կը ներկայացուի

ԵՐԲ ՄԱՐԱԽՈՒՂԸ Կ'ԻՋՆԷ...

(ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ, տրամ երեք արար) եւ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)

...

Տոմսերու գիներ՝ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Հրատ-Սամաւէլ Գրատունը եւ սովորական տեղերը։

ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆ ... 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 365 ԹԵՐԹՈՎ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ

51 Rue Mr. le Prince, Paris VI — Tél. Dan. 88 - 65

...

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

20 ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ ԳՆՈՂԻՆ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ

ՎԱՐԶՈՒ ԵՆ գեղեցիկ եւ օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդր. ջեռուցիչ։

13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Մէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ... certificats de coutume ...

Կ'ընդունի ժամը 9 -10 եւ 17—19։

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Odéon եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀՕՐԱՍ Լուսանկարիչ

...

S. ՕՀՈՐԵԱՆ, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ՊԱՐԳԵՒ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

...

88, Bld. de Port - Royal, PARIS (5e)

Morcellement «Le Four» à Marseille

... 1931 ... ԼԱ ՌՕԶ (La Rose) ... (chemin des Olives) ... Les Martégues ... (arrêt fixe ...)

400 ...

Գ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԼԵԱՆ

Շաբաթ ... Bar des Lions. Cours Belsunce.

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

... 41, ՐԻՒ ՏԷ ԲՈՒԱ (41, RUE DES BOIS) ...

Հաղորդակց միջոց. — Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)

Հաւցեփ փոխութիւն

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐՆԻԿ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

42 RUE BLANCHE, PARIS (9) — Մէթրօ՝ Trinité et Blanche

Restaurant TÉHÉRAN

33, Rue des Ecoles — Métro: St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

...

ԾԱԽՈՒԻ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

56bis Avenue du Président Wilson. Pré St.-Gervais. Métro: Porte des Lilas

Porte des Lilas ...

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Générale — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) — Tél. TAITBOUT 53 - 32

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ ...

Կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9 էն 11, եւ 5 էն 7.

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մէջ նոր ...

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques

76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)

12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)

1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ Թղթակցութեանց համար։

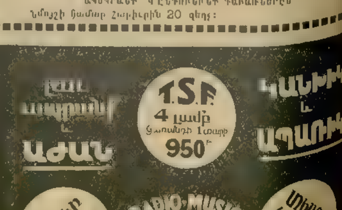
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris — Métro: Sentier & Bonne-Nouvelle

R.C.Seine 415941 — **Tél. LOUVRE: 57 - 57**

ԱՊՍՊՐԱՆՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԴԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար ղրկեցէք 20 գերշ։

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Le Gérant : **H. STEPHAN**

Imprimerie **A. DER (AGOPIAN)**

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵՒԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

11 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2341

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Այս տարի, զինադադարը կը զուգադիպի չափազանց մռայլ շրջանի մը։

Տակաւին թարմ է Գերմանիոյ հրաժարումը՝ Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովէն։ Իսկ նոր պիտի լսենք անոր իրական հետեւանքները։

Վաղը, կիրակի, գերման ժողովուրդը պիտի արտայայտէ իր «այո» կամ «ոչ»ը, Հիթլէրի հետեւած քաղաքականութեան մասին։ Բուն բառով, պիտի վաւերացնէ զայն, որովհետեւ, խօսք չի կրնար ըլլալ «ոչ»ի մասին, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Երէկուան վիթխարի ցոյցը, երբ ճիշդ մէկ ժամ, 1—2, ամբողջ Գերմանիան դադրեցուց ամէն գործ, լսելու համար «Առաջնորդ»ին ճառը, նախատօնակն է կիրակի օրուան։ Մէկ օր առաջ ալ տօնուեցաւ տասնամեակը Հիթլէրական առաջին արշաւին, (1923 նոյեմբեր 9, Միւնիխ), որ կ'ապացուցանէր թէ «ժամը հնչած չէ տակաւին»։

Այժմ, բոլոր աչքերն ուղղուած են դէպի Պերլին, որուն յետագայ քաղաքականութենէն կախում ունի եթէ ոչ աշխարհի, գոնէ Եւրոպայի քաղաքական ճակատագիրը։

Այս գիտակցութիւնը կը զօրանայ օրէ օր, եւ միւսներն ալ ստիպուած են վերաքաղ մը կատարել, դաս առնելու եւ դաս տալու համար։

Զգելով նախընթաց բոլոր դէպքերը, միայն այս շաբթուան պատկերը արժանի է լուրջ խորհրդածութեան։

Երեքշաբթի օր, երկար վիճաբանութիւններ կատարուեցան բրիտանական խորհրդարանին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին։

Ուշադրաւ ճառ մը խօսեցաւ արտաքին նախարարը, Սըր Ճօն Սայմըն, որ նախապէս որոշած էր Փարիզ հանդիպիլ, խորհրդակցիլ Պ. Փոլ Պոնքուրի հետ եւ Ժընեւ անցնիլ, բայց յանկարծ ետ կեցաւ։ Խօսեցան ուրիշներ ալ, մէջն ըլլալով Լոյտ Ճորճը։

Բոլոր ճառերն ալ հազիւ կրնային պարտկել տիրող մտահոգութիւնը։ Արտաքին նախարարը ինք, բառերը հաշուելով հանդերձ, չկրցաւ ժխտել թէ ամէն բան կախում ունի Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ համաձայնութենէն։ Ամբողջ խնդիրը այս է.— Ի՞նչպէս հաշտեցնել Գերմանիոյ պահանջները՝ Ֆրանսայի վախերուն հետ։ «Մենք չենք ուզեր որ վերազինում տեղի ունենայ ո՛ր եւ է երկրի մէջ, հետեւաբար պէտք է ջանանք հասկացողութեան մը բերել երկու ազգերը»։

Միեւնոյն ատեն, Լոնտոնի դեղին մամուլը իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ, բացէ ի բաց պահանջելով զինակցութեան մը վերածել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ տիրող համաձայնութիւնը։

Աւելի պերճախօս է ինչ որ տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ։

Ատենէ մը ի վեր, հետզհետէ աւելի բարձր կը խօսին անոնք որ վճռապէս հակառակ էին Պրիանի քաղաքականութեան, Լոքառնոներու եւ ուրիշ դաշինքներու։ Պրիանը մեռաւ, բայց անոր յաջորդները շարունակեցին այդ քաղաքականութիւնը։ Ահա Փոլ Պոնքուրը, որ ուրիշ ելք չի տեսներ։

Այդ հոսանքը նոր ուժ առած է Տալատիէի դահլիճին տապալումէն, եւ կարելին կը փորձէ, խաչ քաշելու համար դաշինքներու քաղաքականութեան վրայ, որ կը կոչուի «յաղթանակին անանկութիւնը»։

Այդ հոսանքն է որ բեմ բարձրացաւ անցեալ օր, իր ամէնէն թթու ներկայացուցիչներուն բերնով, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիան կը վերազինուի, հետեւաբար անհրաժեշտ է միացեալ ճակատ կազմել եւ զօրացնել ազգային պաշտպանութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ անխախտ պահել Վերսայլի դաշնագիրը։

Կարելի չէ սովորական ճարտասանութեան մը վերագրել ազգայնական Մանտէլի հինգշաբթի օրուան ճառը, ուր թուանշանները կը տեղային գնդակներու տեղատարափի մը պէս։

— «Գերմանիան հարիւրին 30 աւելի կը յաւելցնէ իր սպառազինութեանց քան Ֆրանսան։ Քրուփի զինագործարանները աւելցուցած են իրենց գործաւորներն ու բանուորները։ Այս պահուն, Գերմանիան ի վիճակի է 45 զօրաբաժին շարժման մէջ դնելու հինգ օրէն։ Այսօր, ինչպէս Սատովայի շրջանին, խաղաղութիւնը կրնայ փրկուիլ միայն արագ եւ կորովի գործողութեամբ։ Այլեւս կարելի չէ վարանումներ ունենալ։ Եթէ չենք ուզեր զինարշաւի մը երթալ, պէտք է դիմել Ազգերու Դաշնակցութեան, մատնանշել վտանգը եւ քննութիւնը պահանջել, եւ եթէ Գերմանիան խուսափի, հաւաքաբար ձեռք առնել հարկադրական միջոցներ, որոնց համաձայն են նաեւ ընկերվարականները»։ (Կարդալ նաեւ Վերջին Ժամը)։

Ահա թէ ի՛նչպիսի մթնոլորտի մը մէջ կը տօնուի զինադադարը, այսօր իսկ…

Մանտէլի ճառը առաջին եւ վերջին փաստը չէ աջակողմեաններու անհամբերութեան եւ մտահոգութեան։

Դժգոհներու տրամադրութեան տակ են ամէնէն ժողովրդական թերթերը, միլիոնաւոր ընթերցողներով։ Անոնց օգնութեան կը հասնի, նաեւ, Պելժիոյ ազգայնական մամուլը, զարմանազան յայտնութիւններով, որոնց մէկ նմոյշը հրատարակեցինք երէկ։

Եւ յետոյ, անոնք ունին հրաշունչ հռետորներ, որոնք տրամադրութիւն կը ստեղծեն քաղաքէ քաղաք, ի խնդիր նոր քաղաքականութեան մը եւ կորովի, ջլապինդ ղեկավարութեան։

Անոնց գլուխը կը դառնուի հռչակաւոր Ֆրանքլէն Պույեօնը, որ ամիսներէ ի վեր պտոյտներ կը կատարէ, ստեղծելու համար նոր ճակատ մը, «Միութիւն Ազգին համար»։

Բարենշան երեւոյթներ չե՞ն այս բոլորը, զինադադարի օրով։ Աշխարհասասան պատերազմէ մը 15 տարի յետոյ…

Ինչ՞ն Անծանօթ Զինուոր, քու յիշատակիդ բոցը ո՞րքան կրնայ դիմանալ աւելի ահաւոր բոցավառութեան մը այս հեռանկարին առջեւ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Փէնլըվէն ալ մէկն էր այն մեծերէն որոնք ահագին նիւթ հայթայթած են քրոնիկագիրներու։

Գիտութեան մարդ եւ քաղաքական գործիչ, ան չափազանց տկար յիշողութիւն ունէր։ Մտացիր էր գրեթէ միշտ։

Անհամար ինչեր կը պատմեն իր մասին։

×

Փէնլըվէ օր մը ճաշի կը հրաւիրէ իր բարեկամը՝ Էրիօն։ Այս վերջինը որոշեալ օրը, որոշեալ ժամուն փառաւոր ճաշ մը ունենալու ակնկալութեամբ կը հասնի Փէնլըվէի տունը։ Սիրալիր ընդունելութենէ մը յետոյ կը սկսին շատախօսութեան։ Քաղաքական խնդիրներէն կ'անցնին գրականութեան, գրականութենէն արուեստի նորութիւններուն, գիտական յեղաշրջումներուն։ Ու այսպէս գլուխ-գլուխ կը խօսակցին երկու, երեք ժամ։

Բայց Էրիօն անօթի էր ու ճաշի ժամանակը անցեր էր շատոնց։ Կը սկսի փոխել նիւթը ու փափկօրէն կը հասկցնէ իր ցաւը։ Եւ երկուքը մէկ կը մտնեն խոհանոց։ Փէնլըվէն երկու հաւկիթ կը կոտրէ, իսկ Էրիօն կը բանայ գինիին շիշը…

Ողբացեալ գիտունը մոռցեր էր իր բարեկամին այցելութիւնը ու մանաւանդ ճաշը։

×

Ուրիշ օր մը Փէնլըվէ հրաւէր կը ստանայ բարեկամէ մը։ Այնտեղ պիտի գտնուէին կարգ մը ծանօթ դէմքեր։ Հրաւիրեալներէն Վիվիանի կամացուկ մը կը հասկցնէ թէ հաւանաբար պիտի ստիպուին երկար սպասել Փէնլըվէին։

Կը պատահի բոլորովին հակառակը։ Փէնլըվէ կը հասնի ամէնէն առաջ։ Սակայն երբ բազմութիւնը կը պատրաստուի սեղան նստիլ, կը տեսնեն որ Փէնլըվէն չկայ…

Փէնլըվէ քանի մը վայրկեան վերջ կը մօտենայ աթոռին։

— Ո՞ւր էիր. մարդ Աստուծոյ.

— Փողկապս մոռցեր էի. խոհանոց գացի որպէսզի ծառայէն փողկապ մը ուզեմ, կը պատասխանէ հանգուցեալ նախարարը։

×

Առտու մը Փէնլըվէ կ'ուզէ փողոց ելլել քանի մը վայրկեանի համար։ Բայց կարեւորաւորը պիտի գար այդ ժամուն. ի՞նչպէս ընէ։

«Տասը վայրկեանէն կը վերադառնամ», կը գրէ թուղթի մը վրայ զոր գնդասեղով մը կը փակցնէ դրան։

Իրաւ ալ տասը վայրկեան վերջ կը վերադառնայ։ Ցանկարծ աչքին կը զարնէ թուղթը. կը կարդայ ու բարկութեամբ վար կ'իջնէ սանդուղներէն՝ տասը վայրկեան սպասելու համար… ինքզինքին։

×

Ըսուած է որ բացառիկ իմացականութեամբ օժտուած մարդոց յիշողութիւնը ընդհանրապէս շատ տկար կ'ըլլայ։

Կը մաղթեմ որ մեր ազգը վարողներուն իմացականութիւնը բացառիկ չըլլայ եւ անոնք ունենան, ընդհակառակն, զօրաւոր յիշողութիւն։

Որպէսզի, յիշե՛ն գործուած սխալները եւ ըստ այնմ որոշեն մեր քաղաքական ուղեգիծը յառաջիկայ… յիսնամեակին համար։

ԺԻՐԱՅՐ

ՆՈՊԷԼԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ՝ ՌՈՒՍ ԳՐԱԳԷՏ ՊՈՒՆԻՆԻ

Նոպէլի այս տարուան գրական մրցանակը տրուեցաւ ռուս տարագիր գրագէտ Իվան Պունինի։ 1932ի բնագիտութեան մրցանակը՝ գերման գիտուն Վէրնէր Հայզէնպէրկի, իսկ 1933ի մրցանակը բաժնուեցաւ աւստրիացի եւ անգլիացի երկու գիտուններու միջեւ։ Քիմիագիտութեան մրցանակը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ տարուան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ Մարզպան Պ. տը Մարթէլ

Կ'ԱՅՑԵԼԷ ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒՆ

«ԵՍ ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԵՐ ԳԻՏԵՄ. ԲԱՐԵՒ, ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՄ»

Նոյեմբեր 1ին չորեքշաբթի Սուրիոյ մարզպան Պ. Տը Մարթէլ, ընկերակցութեամբ իր թիկնապահ գնդ. Գառոնի եւ կրօնից տեսուչին, այցելեց Անթիլիասի դպրեվանքը, ուր ընդունուեցաւ երկու կաթողիկոսներուն կողմէ։ Մարզպանին այցելութիւնը գրեթէ յանկարծակի եղաւ, որովհետեւ կանխաւ լուր տրուած չէր Կաթողիկոսարան։ Հազիւ կէս օրէն վերջ կ'իմացուի այցելութեան լուրը եւ Բարգէն խեւոյն ինքնաշարժ կը ղրկէ, Պէյրութ Ծերունազարդ Հայրապետն ու Կարօեան Սրբազանը փոխադրելու համար Անթիլիաս։

Դպրեվանքի աշակերտներն ու մանկապարտէզի փոքրիկները Կաթողիկոսարանի մուտքի դրան առջեւ շարուած էին։ Պ. տը Մարթէլ առաջնորդուեցաւ Կաթողիկոսարանի հիւրասրահը, ծափերու մէջ։ Մարզպանը շրջապատուած երկու կաթողիկոսներէն եւ Կարօեան եւ Շահէ եպիսկոպոսներէն, շատ սիրալիր արտայայտութիւններ ունեցաւ եւ իր անվերապահ հիացումը յայտնեց հայ ժողովուրդին հանդէպ, ոգեկոչումներ ընելով անցեալէն։

— «Ես, ըսաւ Պ. տը Մարթէլ, գտնուած եմ Էջմիածին եւ շատ լաւ տպաւորութիւններ կը պահեմ անկէ։ Հոն գտնուած միջոցիս, Էջմիածնի հին թանկագին ձեռագիրները գրաւուած եւ Մոսկուա ղրկուած էին։ (Բարգէն Կաթողիկոս պատասխանելով յայտնեց որ վերջէն բոլորն ալ վերադարձուած են)։ Հայերէն երեք բառ սորվեցայ Հայաստան գտնուած միջոցիս։ Այդ բառերն են,— «Բարեւ, Զինուորներ, եւ Շնորհակալ եմ»։ Որովհետեւ երբ հայ զինուորներուն կ'այցելէի, անոնց «Բարեւ, Զինուորներ» կ'ըսէի, իրենք ալ «Շնորհակալ ենք» կ'ըսէին։

Ի պատիւ հիւրին, շամփանիայի սեղան մը պատրաստուած էր։ Գաւաթը պարպելէ առաջ Ծերունի Հայրապետը մաղթանքներ եւ աղօթքներ ըրաւ Ֆրանսայի բարօրութեան համար եւ յաջողութիւն մաղթեց մարզպանին ձեռնարկներուն։ Պ. տը Մարթէլ պատասխանելով շնորհակալութիւն յայտնեց եւ երկար կեանք մաղթեց։ Դպրեվանքի սաներէն մէկը Ֆրանսերէն գրաւոր ճառ մը կարդաց, Ֆրանսական մեծ ազգին եւ իր ներկայացուցիչներուն յայտնելով շնորհակալութիւն եւ բարօրութեան մաղթանքներ։

Պ. տը Մարթէլ հետաքրքրուելով Կաթողիկոսական աթոռով, ուզեց իմանալ թէ՝ երբ հաստատուած է հովանաւորեալ երկիրները։ Բարգէն կաթողիկոս տեղեկութիւններ տուաւ կաթողիկոսութեան ներկայ վիճակի եւ հինգ թեմերու մասին եւ յայտնեց թէ կաթողիկոսական աթոռը կը գտնուէր Կիլիկիոյ Սիս քաղաքին մէջ, սակայն ծանօթ տեղահանութեան միջոցին եկած եւ հաստատուած է այս երկիրներու մէջ եւ կը վայելէ Ֆրանսայի բարձր հովանաւորութիւնը։

Բարգէն կաթողիկոս տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ դպրեվանքի վիճակի մասին եւ խնդրեց որ անպակաս ընէ իր հոգածութիւնը։ Մարզպանը գոհ մնաց տրուած տեղեկութիւններէն եւ խոստացաւ իր կարելի աջակցութիւնը չխնայել։

Տեսակցութիւնը տեւեց կէս ժամ, որմէ վերջ Պ. տը Մարթէլ մեկնեցաւ շատ գոհ տպաւորութեան տակ։

Առաջին մարզպանն է որ ոտք կը կոխէ Անթիլիասի կաթողիկոսարանը եւ փոխադարձ այցելութեան կուգայ։

«Պուլկարներ, խելք եկէք, Թուրքիան Օսմ. կայսրութիւնը չէ»

Պոլսոյ «Հէր Կիւն» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— Մեր հարեւան Պուլկարիան, զոր բարեկամ դարձնելու համար բացած ենք մեր գիրկը, Պալքանեան պատերազմին Հելլէններէն եւ Սերպերէն պարտուելէ, եւ ընդհանուր պատերազմի ալ առանց զէնքի եւ տասը փարայի մնալէ յետոյ, հիմա ելեր կը խօսի Թրակիոյ, Տէտէ Աղաճի եւ նոյնիսկ էտիրնէէն Միտիա – Էնոս գիծի մասին։

Կը թուի թէ մեր պուլկար հարեւանները կորսնցնելիք հող չունենալնուն համար է որ այսպէս միրէն կը թափեն… Բայց Պուլկարները պէտք է գիտնան թէ ներկայ Թուրքիան Օսմ. կայսրութիւնը չէ։ Հողը որուն վրայ նստած ենք, հարազատօրէն թուրք է, եւ Թուրքիա երբեք այսքան ամուր նստած չէր ո եւ է հողի վրայ։

Այս խմբագրականը հետեւանք է Թրակիոյ կազմակերպութեան վերջին համագումարին, որ դրած է հետեւեալ պահանջները.—

1. Ջնջել Էնկիւրիի Թուրքեւպուլկար դաշնագիրը, որ իրականին մէջ մեռեալ տառ մնացած է։

2. Իբրեւ փոխադարձութիւն այն որոշումներուն զորս Թուրք կառավարութիւնը տուած է Թրակիոյ պուլկարահպատակներուն դէմ, Պուլկարիա միջոցներ ձեռք առնելու է։

3 Բոլորովին ջնջել «Թուրան»ի եւ «Ալթըն Օրտու»ի նման ջեմալական կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց քարոզութիւններով կրնան պէշ գիրքի մատնել Պուլկարիան.

4. Սրբագրել Պուլկարիոյ հարաւային անբնական սահմանները։

5. Միայն Նէօյիի եւ Լօզանի դաշնագիրներուն վերաքննութեամբ կարելի է ապահովել Պուլկարիոյ ծովային ելքը։

6. Դարձեալ այս դաշնագիրներու վերաքննութեամբ Պուլկարիոյ վերադարձնել Միտիա – Էնոս սահմանագիծը, ինչպէս ճշդուած է Լոնտոնի 1913ի դաշնագրով։

7. Ջնջել այն սահմանները որոնք ներկայիս Պուլկարիան կ'անջատեն Միջերկրականէն։

8. Կառավարութեան միջոցաւ ճշդել կալուածները այն Թուրքերուն որոնք Մէջթանըր նահանգէն Թուրքիա գաղթած են։

Ով սպաննեց Նատիր շահը

Ճշգրիտ մանրամասնութիւններ կը պակսին Աֆղանիստանի թագաւորին սպանութեան մասին։ Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նատիր Շահ սպաննուած է փողոցին մէջ, ուսանողի մը կողմէ։ Իսկ ուրիշ լուրի մը համաձայն, թագաւորը զոհ գացած է պալատական դաւի մը։ Իբրեւ թէ հարէմէն դուրս ելած ատեն, իր

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԱՐԱԲ ԵՒ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԴԱՍԱԴՈՒԼ Կ'ԸՆԵՆ

Պաղեստինի վերջին դէպքերուն առթիւ, Սուրիոյ Արաբներն ալ յուզման մատնուած էին։

Թերթերը կը գրեն թէ նոյեմբեր 1ին Ամերիկեան գոլէճի ուսանողներ ժողով մը գումարեցին, որու միջոցին որոշեցին դասադուլ յայտարարել հետեւեալ օր եւ դպրոցէն մինչեւ մզկիթ ցոյցի ձեւով, խմբովին երթալ։ Ցուցորդ առաւօտ արաբ եւ հայ ուսանողները, համաձայն իրենց որոշման, դասերու չհետեւեցան, սակայն շնորհիւ ոստիկաններու միջամտութեան ցոյցեր տեղի չունեցան։ Միայն հիւսայ աշակերտները չեն մասնակցած դասադուլին։

Կարգ մը թուղթիկներ հանուած են, որոնք կը հրաւիրեն ժողովուրդը պօյքօթի ենթարկել իրէական ապրանքները։

«Էլ Նիտար» կ'ըսէ թէ, այս առիթէն օգտուելով, համայնավարները կարգ մը գրգռիչ թռուցիկներ հանած են։

ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆԻՉԸ ՓԱԽԱԾ Է ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՏԱՐԱԶՈՎ…

Պէյրութի «Էլ Նիհար» թերթը կը գրէ (1 նոյեմբեր).—

Ոստիկանութիւնը շարունակ կը փնտռէ Միհրան Աղազարեանի սպանիչ Յակոբ Քէպապճեանը։ Քանի մը օր առաջ, անստորագիր նամակ մը եկաւ ոստիկանութեան, որուն մէջ կ'ըսուի թէ՝ ոճրագործը կնկան տարազով եւ Սայտայի ճամբով Պաղեստին գացած է։ Նամակին մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ՝ Յակոբին կ'ընկերանան Հալէպ Պետրոս Քէպապճեան, Մելիք Մանոլ Քիւրանեան, Լոբիս Հալպիկ Քէպապճեան։ Ըստ նամակագրին, առանք ոճրագործին եղբայրներն ու քոյրն են։

Ոստիկանութիւնը այս նամակը առնելուն պէս, սահմանապահ ժանտարմաներուն լուր տուաւ, սահմանի վրայ ձերբակալելու համար զանոնք։ Ժանտարմաներ սկսան փնտռտուքի եւ տեսան որ ինքնաշարժ մը դէպի Պաղեստինի սահմանը կ'անցնի գաղտնի ճամբէ մը։ Կեցուցին ինքնաշարժը եւ շրջայեցին ճամբորդները։ Հասկցուեցաւ սակայն որ անոնց մէջ չի գտնուիր ոճրագործ Յակոբ Քէպապճեան։ Ճամբորդները, Պաղեստին կ'երթային ապրուստի ճնշումէն պատճառաւ։

ՏՈՔԹ. ՌՈՒԻ ՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի օր մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ փրոֆ. Ռուի յուղարկաւորութիւնը, Փարիզի մայր-եկեղեցիին մէջ։ Անհամար բազմութիւն մը խռնուած էր թէ ներսը եւ թէ դուրսը, ընդարձակ հրապարակին եւ ճամբաներուն վրայ։ Մասնաւորապէս աչքի կը զարնէին մայրերը, որոնք յաւէտ երախտապարտ են հռչակաւոր գիտունին։ Միայն կեղծմաշկի շինուկին շնորհիւ, երախաներու մահուան համեմատութիւնը որ հարիւրին 56 էր, իջած էր 4ի։ Յուղարկաւորութիւնը ազգային ըլլալով, զինուորները բարեւ կեցած էին փաստէօրեան Հաստատութեան առջեւ, ուր կազմուեցաւ մեռելական թափօրը։ Երկու կառք լեցուն ծաղկեպսակներ կային, սրտառուչ արձանագրութիւններով.— «Իմ փրկիչս», «մայրիկի մը բնծան» եւայլն։ Դագաղը պատկառելի հանդիսաւորութեամբ առաջնորդուեցաւ Նոթր Տամ, եւ արարողութիւններէն յետոյ, փոխադրուեցաւ նորէն Փաստէօրեան Հաստատութիւնը, ուր փրոֆէսէօր Ռու կը հանգչի իր վարպետին՝ Փաստէօրի քով։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Ծերակոյտի 16 ընկերվարական երեսփոխաններէն 7ը բաժնուեցան կուսակցութենէն, միանալու համար Ռընոտէլի խումբին, որ ձեռնարկած է նոր կուսակցութիւն մը կազմելու ժոռէսի անունով։

ՊԱՅՔԱՐ ՉԷ՛ ԱՅԼ ԹՇՆԱՄԱՆՔ

«Ազգս Հայոց որք մատամբն իւրեանց կուրացուցին զաչս իւրեանց զի ինքեանք կործանեցին զթագաւորութիւն իւրեանց, եւ եղեն ոտից կոխան եւ ծառայք եւ գերիք այլոց ազգաց եւ թագաւորաց, եւ ի ժամանել նեղութեանց իրիք ի վերայ ինքեանց, իբրեւ ո՛չ գտանեն օգնութիւն յուստեքէ, անճար մնացեալ փախստական լեալ ցրդօրին տեղք, անդր…»:

ԱՌԱՔԵԼ ԴԱՒՐԻԺԵՑԻ (1605)

Որպիսի՜ դառն իրականութիւն. 328 տարի է անցել…

Հայը Թափառական այս վիճակում, մոռացութեան տալով անցեալը, ներկայի անմխիթար եւ յետագայի անստոյգ վիճակը՝ չտեսնուած ինքնասպան մի կռիւ պայքար է ստեղծել:

Գաղափարական պայքարը յառաջադիմութեան մի ազդակ է. Հայը հեռու է գաղափարականութենէ … Ահա կուսակցութիւնների թերթերը, յարձակող, գրգռիչ, եւ ինչպի՛սի անվայել ու անօրինակ միջոցներ… Երբ մարդըս պատկերացնում է այդ բոլորէն առաջ գալիք հետեւանքները, երբ մտածում է որ սա այնխառն, սկիզբխուսափ ղեկավարների կրքոտ, պահ-իկ եւ ազգակործան, քէնոտ պայքարը այժմէն իսկ փոխանցւում է նոր սերունդին անգամ դեռահաս մանուկներին՝ յուսահատւում է:

Մարդու միտքը բողջական սլանում է հեռո՜ւն, դարեր առաջ եւ տեսնում է որ Ներքին Հայը փոխուած չէ, նոյնն է: Նոյն կիրքը, ատելութիւնն ու նախանձը պայքարի կաթսային մէջ անպակաս որպէս որբապան աւանդ սերունդէսերունդ փոխանցուածէ. ինչո՞ւ արտմիլ ու տրտնջալ սա ողբալի վիճակէն, Հայը չէ՞ իր այս ունակութեամբ իր ճակատագիրը տնօրինողը. ինչո՞ւ զայրանալ ու յուսահատիլ, միթէ նո՞ր երեւոյթ է, ո՞ր թշնամին կարողացել է հայութեան հասցնել նման մի ահաւոր վնաս: Վերցրէք Հայոց պատմութիւնը ու պրպտելով յետ գնացէք… Ասում են որ Հայերը ըսկզբում երեսուն միլիոն էին, ի՜նչպէս եղաւ որ փոխանակ բազմանալու՝ իջել է երեք միլիոնի: Հայ թագաւորներ ու նախարարներ դէմ առ դէմ: Նախարարները մէկը միւսին ախոյեան, աններող թշնամի, մէկը Յունաց կայսեր, միւսը Պարսից Շահին, երրորդը Եգիպտոսի Սուլթանին, իւրաքանչիւրը իր հերթին զուրսին ապաւինելով՝ թշնամուն առաջնորդել է Հարազատի դէմ վրէժի, հարազատ ժողովուրդին լռեցնելու, հնազանդեցնելու, կողոպտելու, սուրքի տակ դնելու, նոյն իսկ կործանելու ի փառս իրենց եսին:

Ահա Վեստ Սարգիսը, որ օրհասական ճակատամարտում բանալիները յանձնում է Յունաց կայսեր եւ թշնամու զօրքը առաջնորդում Անիի դռները…

Կիլիկեան թագաւորութեան ներքին պառակտումները եւ յետագայի ողբալի վախճանը…

Ղարաբաղի մելիքութիւնները, որոնք իրարու չհանդուրժելով անվերջ կռիւ են մղում, իրար բնաջնջում թշնամի խաների աջակցութեամբ:

Ահա Դաւիթ պէկի արժանի յաջորդ Մխիթար Սպարապետը, համակ սարսափ՝ թուով գերազանց թշնամի բանակին, որու յուսահատութեան պահուն հայ երկու թիկնապահներ քնած ատեն կտրում են Մխիթարի գլուխը եւ նուէր տանում թշնամի հրամանատարին: Վերջինը մեծահոգութեամբ հրամայում է կտրել հայ դաւաճաններին գլուխները, որոնք ընդունակութիւնը ունեցել են Մխիթարի նման մի քաջ սպարապետի գլուխը կտրելու տմարդօրէն …

Լուսաւորչական – կաթոլիկ կռիւ պայքարը, արիւնհեղութիւնները, որոնք այնքան աղետաբեր հետեւանքներ ունեցան, այսպէս՝ մինչ 1918ի Հանրապետութիւնը, երբ մի մասը միացեալ եւ անկախ Հայաստանն էր հռչակում, միւսը՝ Կիլիկեան պետութիւն էր երազում: Եւ այդ վերջ չունեցող ինքնասպան կռիւներն ու վէճերը, երբ՝ վասն հայութեան:

Անիի աւերակները վկայ են դաւաճան Հայի սեւ եսին, նրա պատմութիւնը լրիւ եւ ամբողջացած պատկերն է հին անցեալի եւ ներկայի…

Գոյնզգոյն հակառակորդներ եւ ռամկավարներ, թերան են պատռում, սիրտ հատցնում հաւատացնելու նախ իրենց՝ ապա միամիտներին որ հայ ժողովուրդի դժբախտութեան ու կոտորման պատճառը անհեռատես Դաշնակցութիւնն է: Բայց, կէս առաջ ո՞վ է եղել, երբ Հայաստանը արեան բաղնիքի էր վերածուած, հնարաւոր չէ՞ Գ. Թամկավարներին այստեղ եւս Դաշնակցութեան մատը որոնել … ու պայքարի նիւթ դարձնել:

Դարեր անցան, աշխարհը փոխուեց, ժողովուրդներ ձեւակերպուեցան, սակայն ներքին Հայը մնացել է նոյնը: Ինքնախարէութեամբ յաւատեսութեան դուռը չբախենք, այդպէ՞ս ենք: Արմենականները, հին Հնչակեան Մուրատներն ու Ժիրայրները եւ մանաւանդ Դաշնակցական յեղափոխականները յետ մնացած չէն միւս ազգերի յեղափոխականներէն, նոյն իսկ հերոսական դրուագներով գերազանցել են: Դաշնակցութեան գիրկը, տեղ են գրաւել նրանք՝ որոնք եղել են անձնուրաց, զոհաբերող, կեանքի, ինչքի, ընտանիքի, անգամ խոշալական սիրոյ, այդպիսիներ լինելով հանդերձ՝ նրանց մէջ յաճախ երեւան է եկել եսը:

Այս դեռ Դաշնակցութեան դպրոցում, ապա երեւակայել պէտք է հրէշային եսը սա անկերպարան հակառակորդներին, Թամկավարներին, Հոկերին, ու համախոհներին, որոնք հայ ժողովուրդին համար մատը չարժելով՝ գոհողութեան գաղափարից դուրկ՝ օտարին հաւատարիմ, իսկ Հայի հանդէպ առիւծ, յոխորտում են — մէկի փոխարէն տա՞սը սպանել, նոր հաւեր են դուրս եկել՝ երկաթէ ձու են ածում:

Հայ ժողովուրդը երբեք խաղաղ չապրեց, անվերջ կռիւ, պայքար հայրենիքի սրտի վրայ, կռիւ պայքար օտար հողի վրայ, օտարի տնում. կռիւ պայքար՝ հալածական ու խորթ, երբ գլուխ դնելու տեղ չունի…

Հակառակորդ թերթերը ծայրէ ծայր, բոլոր գաղութներում միմեանց ձայնակցելով հայհոյում են Դաշնակցութեան, նրան վերագրելով հազար ու մի տեսակ յանցանքներ, հայհոյում ու դաւաճան անուանում նահատակ հերոսներին, որոնց դեռ երէկ յարգում էին քանի դեռ ամօթխածութեան վարագոյրը պատռուած չէր: Մոռացել են անցեալի արհաւիրքները, որովհետեւ փոքրիկէն բռնուած Հայի նաւը մի կերպ հասել է մի կղզի, թէկուզ օտարին, առանց խորհելու որ կղզին անդին դեռ ովկիանոսներ կան:

Մոռացան 1915ի հայ ժողովրդական խուժեան դաշնակցական անզուգական անձնուէրներին, Գոլոս Շահրիկեանէն մինչ Վասպուրականի Վռամեանը, որոնք աւելի քան նպաստաւոր առիթը ունէին անցնելու արտասահման իրենց կաշին փրկելու, սակայն մնացին հայ ժողովուրդին հետ եւ յանուն հայութեան դիմագրաւեցին դէպի կախաղան, դէպի մահը, վերջին զոհը լինելու յոյսով: Մահուան ճանապարհին Զաւարեանը կոտորուած զաւակներին հետեւելու երեն,— «Թէեւ դառն ու փշոտ՝ բայց ազնիւ ճանապարհ»… Այսօր նրանց յիշատակը տրորւում, անարգւում է ի հեճուկս ողջ մնացած Դաշնակների…:

1895ին Հրայրը (Դժոխք) գրում է.

— «Ի՞նչ ուզիք, ի՞նչ … ո՞րն է այն գաղափարը, որ ձեզ ի միմեանց կը ջոկէ, ի՞նչ կէտի վրայ է ձեր հաւկացողութիւնների տարբերութիւնը, որ դուք ձեր ողորմելի ուժերը միացնելու տեղ կը ջլատէք եւ ձեր պաշտպանութեան յանձնուած թշուառ ժողովրդի տունը հիմնայատակ կը տապալէք… Ամօթ է… յանցանք է»…

Երեսուն եւ ութ տարիներ անցել են ու այսօր պատկերը նոյնն է, Ղեւոնդ Դուրեանններ չեն պակսիր մի քար գըլորելու հորը — ժողովուրդը թող իբար բղջուն դարն հանելու համար:

916—17ին Երեւան եւ այլուր, համաճարակ, սով, մերկութիւն, յուսահատ կռիւ, արիւն, անվերջ արիւն, անպատմելի երկունքներով ծնած եւ ծիլ է արձակում մանուկ Հանրապետութիւնը. Պատուիրակութիւն է դրնում Մոսկուա բանակցելու, լեզու գտնելու աշխարհին «եղբայրութիւն» բերող Լենինի եւ Տրոցկու հետ, Թուսաստանում եւ ռուսական զօրքում եղած Հայերին փոխադրել տալու Հայաստան… չինարար այդ ճանապարհի վրայ բուսնում են հայ սեւահոգիներ, որոնք սատարողի օրէնքն գըլուխ պահելով՝ կարմիր չալիկ հագած՝ խանգարում են գրեթէ վերջացած բանակցութիւնը յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան, ապա Սիպերիայէն Թրքական գերի զինւորները բերել տալով, ու նրանց միացնելով Բաքու – Ղարաբաղի Թաթարները, գալիս են Ղարաքիլիսա – Դիլիջանի ճակատ պատերազմելու հանրապետութեան, հայ զօրքերի դէմ . . մինչեւ որ իրենց յաջողւում է ռուսական սուիններով տապալել հանրապետութիւնը …

Հայ ներքին վայրիվերումներէն մէկ մասը առողջ, յամառ ու կորովի, դիմադրելով ներքին ու արտաքին բազմապիսի թշնամիներին՝ կառչած մընացել է հայ ժողովուրդին, հայրենիքին, թէեւ նուաղած՝ սակայն անպարտելի, պարտականութեան ծանր բեռը կոնակին… իսկ մի մասը, որդի նըման ազգային ծառի արմատն է կըծել…

Գաղթահայութիւնը կարուելով մայր հայրենիքէն եւ զրկուելով անոր անունէն, ջանում է բարոյական կապ ստեղծել, սերունդը հայ պահելու համար՝ գրականութիւնը ճոխացնել, դասախօսութիւններ կազմակերպել, երգերով ու դրօշակով հայ ոգին վառ եւ ազգային դէմքը անաղարտ պահել:

Դպրոցներ, մանկապարտէզներ ունենալու անհրաժեշտութիւնը մէջտեղ է գալիս, որոնք հասած են նեաում, կազմակերպւում են հայրենակցական միութիւններ, Զ. Ռ. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Համազգայինը, հայ մշակոյթի օրը, թերթիր չատանում են, միջոցներ են ստեղծում օգնելու Սուրիոյ, Իրաքի գաղթականութեան, Անատոլուի բեկորներին, Շիրակի ու Փիլիպէի երկրաշարժի աղէտեալների, Կարմիր Խաչ եւն. եւն.:

Խորհ. Հայաստանը հաշտ աչքով չի դիտում, արտասահմանում զարգացածը կարիք ունէք, փաւթկոտութեամբ ձեռք է երկարում այնտեղ թոյն սրսկելու: Հօկը, տեւարական զանազան բաժանմունքներ, ռամկավարների հացին իւղ է քսում, չեպիսկոպոսներ գործի են անցնում, ապա բոլորը միացած գոռում, գոչումով սկսում են մոգերը թունաւորել եւ հրահրել ընդդէմ Դաշնակցութեան, առանց միջոցի խտրութեան: Իրարանցում, ամէնուրեք՝ չորս Հայ՝ վեց տեսակէտ. փաբագոյրին եռեւէն Քէմալի հայանուն ագէնները գործի են անցնում, մասնաւորապէս արեւելեան երկիրներում վաճառուած Հայեր, խմբագիր, «չարչի» կամ «շոֆէօր» վխտում են ոստիկանատներում: Արդի՞ւնքը … Ներկայ խայտառակ, բարբարոս խաչակրութիւնը եւ խոր ճեղքը: Ապրում ենք անպատասխանատուութեան մի շրջան

Ց. ՍԱՐՕ

ՕՐԷՆՔ ԵՒ ԳԻՏՑԷՔ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԻՐ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ամուսնութիւնը մեծ կարեւորութիւն կը վայելէ բոլոր երկիրներու եւ օրէնքներու մէջ, քանի որ երկու սեռէ մարդկային արարածներու պայմանաւոր միութիւնը՝ իբրեւ հիմ կը ծառայէ ազգի մը ընկերային կեանքին:

Սակայն, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ մարդկային պայմանագրութիւններ, ամուսնութիւնն ալ իր կարգին՝ յեղաշրջումներու կ'ենթարկուի, դարերու ընթացքին: Այդ կարգ ու սարքը գէշ չէ, բայց հետու է կատարեալ ըլլալէ, ու կը ներկայացնէ բազմաթիւ թերութիւններ եւ օրէնսդիրները չեն կրցած տակաւին գտնել լաւագոյն ձեւ մը:

Այսօր մեծ եւ քաղաքակիրթ (գէթ այդպէս կոչուած) կեդրոններու մէջ գոյութիւն առած է նոր դրութիւն մը այր եւ կնոջ կենակցութեան առանց ամուսնութեան: Օրէնքին կողմէ ապօրինի հռչակուած այս կարգադրութիւնը, զոր դոհէկ բացատրութեամբ կը կոչեն մէնաժ, *(իսկ օրինական բառն է* fոնfիւպինամ՝ *հարճ պահել), սկսած է տարածուիլ եւ մեծ համեմատութիւններ առնել:*

Այո՛, նոյն ձեւին մէջ օրինական պայմանները կը պակսին: Այսինքն, քաղաքապետը կամ կրօնաւորը իրենց նուիրագործող բառերը չեն արտասանած, սակայն իրապէս եւ գործնականապէս ամուսնութիւնը, այսինքն երկու տարբեր սեռէ անձերու միացումը գոյութիւն ունի, իր ամբողջ բարոյական ու չօշափելի հետեւանքներով:

Եւ զարմանալի երեւոյթ: Ընդհանրապէս, առանց ամուսնութեան կենակցող զոյգերու մէջ՝ աւելի սէր եւ համերաշխութիւն կը տիրէ քան անոնց մօտ որոնք բոլոր օրինական ձեւակերպութիւնները կատարած են:

Առանց քաղաքապետարանէն անցնելու ամոլներ տասնեակ տարիներ բոլորած եւ բազմաթիւ զաւակներու տէր են դարձած. այնպէս որ երբ այս տեսակ պարագաներ ներկայանան, դատարանները կը հարկադրուին նկատի առնել անժխտելի գոյավիճակը, իր բոլոր հետեւանքներով:

Հետզհետէ արմատացող այս տեսակ բարքեր, ինչպէս եւ ուրիշ օրինական նկատումներ, պատճառ պիտի դառնան, որ մօտաւոր ապագայի մէջ, ամուսնական կարգ ու սարքը լուրջ եւ հիմնական փոփոխութեանց ենթարկուի:

×

Ըստ Ֆրանսական օրէնսդրքին, ամուսնութիւն կնքելու համար, այրը պէտք է առ նուազն բոլորած ըլլայ 18 տարեկանը, իսկ կինը՝ 15ը: Բացառիկ պարագաներու մէջ հարկ է մասնաւոր հրամանագիր ստանալ Հանրապետութեան Նախագահէն:

Շատեր կը տարակուսին իրենց ամուսնական հանգամանքին մասին: Աշխարհի որ եւ է մասին մէջ կնքըւած ամուսնութիւն մը, հոս Ֆրանսայի մէջ կ'ընդունուի իբրեւ վաւերական:

Այս երկրին մէջ ամուսնանալու համար՝ անհրաժեշտ են ձեւակերպութիւններ, որոնք հակառակ իրենց պարզութեան, երբեմն յուսահատութեան կը մատնեն թեկնածուները:

Գործողութիւնը շատ դիւրին է այն օտարականներուն համար, որոնք իրենց ծննդավայրէն առնուած պաշտօնական ծննդագիրներ ունին: Այս փաստաթուղթերը կը թարգմանուին՝ պետական երդուեալ թարգմանին կողմէ, եւ անոնց հիման վրայ կը կատարուի ամուսնութիւնը:

Իսկ եթէ յիշեալ ծննդագիրները գոյութիւն չունին, Հաշտարար Ատեանին քարտուղարութիւնը կը խմբագրէ վաւերաթուղթ մը որ կը կոչուի acte de notoriété *որ իր կարգին պէտք է վաւերացուի Քաղաքային Դատարանին կողմէ* (Homologation):

Այս վերջին գործողութիւնը որ կը կատարուի avoué*ի կողմէ, կը պահանջէ 3—400 ֆրանքի ծախք: Սակայն երբ կարելի կ'ըլլայ չքաւորութեան վկայական մը ստորագրել տալ, այդ վաւերացումը կը կատարուի գրեթէ ձրի:*

Ամուսնացողները պէտք է իրենց ծնողքին կամ պաշտպաններուն հաւանութիւնը ստանան, մինչեւ 21 տարեկանին լրացումը որմէ վերջ անկախ են:

Նախապէս այս հաւանութիւնը անհրաժեշտ էր մինչեւ 25 տարեկան, բայց նոր օրէնք մը (1933 փետրուար) փոխեց այս պայմանները:

Հոս եւս օրինական անհեթեթ հակասութիւն մը Օրէնսդիրը 21 տարեկանէն վերջ անկախ կը հռչակէ զաւակը, սակայն կը հարկադրէ զայն իր կացութեան համեմատ ամսաթոշակ վճարել իր ծնողքին, եթէ ասոնք չքաւորութեան մէջ գտնուին ու դիմեն դատարան:

Հին հռովմէական օրէնքը կը տրամադրէր, որ անձ մը մինչեւ վերջ իր ծնողքին իշխանութեան ներքեւ գտնուի: Դարերու եւ բարքերու փոփոխութիւն:

×

Ամուսնական կեանքի մէջ կը մտնեն զանազան վարչաձեւեր, Օրէնսդիրը բոլորը թամածում, եւ ամուսնութենէ վերջ ձեռք բերուած ստացուածքի բաժանում:

Այս պայմանագրութիւնները որպէսզի վաւերական ըլլան, հարկ է նոտարի կողմէ պատրաստուին եւ ներկայացուին ամուսնութեան գրասենեակին, ամուսնութենէ առաջ: Եթէ որ եւ է պայմանագրութիւն չկայ, այդ պարագային ի զօրու կը նկատուի օրինական ընկերակցութեան ձեւը Régime de communauté légale)*:*

Ամուսնութիւն կնքելու համար անհրաժեշտ է ազատ ըլլալ, այսինքն ուրիշ որեւէ ամուսնական կապ չունենալ, այլապէս կը դառնայ կրկնամուսնութիւն որ բոլոր օրէնքներու առջեւ ծանր պատիժներու կ'ենթարկուի:

Ֆրանսական քաղաքային օրէնսգրքին տրամադրութեան համաձայն, այրը գրեթէ բացարձակ տէրն է ընտանեկան յարկին: Կինը առանց անոր հաւանութեան չի կրնար որ եւ է օրինական կամ առեւտրական գործողութիւն կատարել: Ցիշեալ օրինագրքի 213րդ յօդուածը, զոր քաղաքապետը ամուսնական արարողութեան պահուն կը կարդայ, կ'ըսէ. «Այրը պարտի ամուսնոյն՝ պաշտպանութիւն, իսկ կինը հնազանդութիւն».

Ուրիշ օր մը՝ ամուսնալուծման մասին:

ԳՐԻՄԻԹԻԼ

ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ԶԳՈՒԱԾ ԳՈՂՈՒԹ ՄԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յատուկ).—Ցանախ գրուած է թէ Նուկոսյալաց գաղութը դիմէ դէպի այլասերում: Եւ սակայն ոչ կուսակցութիւնները կը հետաքրքրուին, ոչ ալ հոգեւորականները որ ձեռք կ'երկարէ փրկելու համար փոքրաթիւ, բայց բաբեկեցիկ գաղութը: Կուսակցութիւնները կը վիճին բարձրաստիճան կղերը եղբայրացման սրտմներ կը ցանէ: Ո՛վ անարժան կեղեցական, ի՜նչ է իրաւ հայ գեղջի, Հայկական դրօշի համար էր որ Եփրատն ու Տիգրիսը զինեցին յորդեցան: Այդ հասարակը Դաշնակցութեա՞ն կը պատկանի եթէ քաջալերուած հակադաշնակցականներէն կ'ուզէս չարիք ընել Դաշնակցականներուն, եկուր փրկէ ազգի վաւերը այլասերման ճիրաններէն: Թէ յաջողիս այս համեստ գործին մէջ վստահ եղիր որ մենք ալ ձեռք կ'ուզենք ու կռնակ կը դարձնենք Դաշնակցականներուն: Եւ այդ կ'ըլլայ ամենամեծ հարուածը:

Պէյրութի մէջ գաղութին թիւը հասնի 120—130ի, հաշուելով 15 երախաներ, որոնց մէկ մասը կը հաճախէ տեղական դպրոցներ:

Գաւառներու մէջ բնակող Հայերու ազգային վիճակը ալ աւելի սեւ է: Այլասերումը այնքան առաջ գացած, որ, մօտ ապագային ոչ մէկ Հայ պիտի ընտանիք պիտի կրնանք գտնել

Գաղութին տնտեսական վիճակը լաւ է, բացի քանի մը ընտանիքէ, մնացեալ մասը խանութպաններ են:

ԳՐԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (6)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

»»»»» · «««««

3.— ԶԳԱՑԱՊԱՇՏ, ԲՆՈՒԹԵՆԱՊԱՇՏ, ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ

Կեանքէն քաղած իմաստութեան այս դասերը սակայն, ի վիճակի չեն մարելու մանկական եւ պատանեկական տարիներէն եկած բարոյական – քրիստոնէական ըմբռնումները: Ըսի արդէն, Նարդունի ակամայ կերպով քրիստոնեայ առաքեալ է, այդ ներքին ձայնը չի կրնար խեղդել իր մէջ, ինչպէս իր նկարագրին միւս դիծերը: Կը նմանի այն կրօնաւորին, որուն մէջ սկեպտիկը կը գործէ թէեւ, սակայն հաւատացեալի ընդարոյս կըրակը չի կրնար մարել եւ խորանին առջեւ ստիպուած է կրօնի եւ հաւատքի պաշտօնեան մնալու: Ամէն պարագայի, նկարագրի այս գիծը այնքան զօրաւոր չէ իր մէջ, կարենալ դիմադրելու համար նոր ժամանակներու կործանարար հովերուն: Վերադնահատման փորձեր կ'ընէ եւ հին արժէքներուն տախտակները սպունգով սրբել կը ջանայ, կուզայ պահ մը, սակայն որ իր ներքինը կռուի կը բռնուի նորամիտ զգայութիւններուն դէմ: Այս է պատճառը, որ իր շատ մը գրուածքներուն մէջ, որքան ալ սկեպտիկ թուի, կայ հաւատքի մը կայծը, որ չի մարիր, հաւատք ոչ թէ կրօնական հին փառքերու յաւիտենականութեան ու անեղծութեան, այլ հաւատք՝ որ կը բխի բարոյական արժէքներու, սիրոյ, գեղեցկութեան, արդարութեան, ճշմարտութեան եւ հայրենասիրութեան նման գրական երեւոյթներու վերջնական յաղթանակէն: Հոս, ինչո՞ւ չըսենք, միամիտ քրիստոնեան է, աւետարանական մեծ ճշմարտութիւններու հաւատացողի մը յստակատեսութեամբ:

4.— ՍԿԵՊՏԻԿԸ

Ա՛յնքան անկեղծութեամբ եւ ճարտարութեամբ երգեց ու փառաբանեց վերջ սէրը, երիտասարդութիւնը, արեւն ու աղջիկները, գեղեցկութեան եւ ուժին փառքը, պիտի սպասէինք թերեւս, որ Նարդունի չարունակէ կոչվի վազքը մեր գրական անդաստանին մէջէն: Չէ՞ որ մեր երիտասարդ գրականութեան արժանաւոր ներկայացուցիչն է. ուրեմն ի՞նչ կը փնտռէք այդ արժէքներէն դուրս: Երիտասարդ գրականութենէն կրնայի՞ք իմաստութիւն եւ ծանրախոհութիւն պահանջել. չէ՞ որ այս վերջինները յատուկ են տարիքը առած, կեանքը ճանչցած ու ապրած գրագէտներուն Բայց Նարդունին, տակաւին չափահաս չեղած, նոյն իսկ ամէնէն երիտասարդ էջերուն մէջ, հէքեաթի մը քանի մը պարբերութիւններուն մէջ կը ծրարէ խոհական մարդու իր տարակոյսները: Եթէ զինքը չհանչնայինք մօտէն, եւ իր Մեղեդինե՛ր, Մեղեդինե՛րը … կարդայինք, պիտի ենթադրէինք, թէ գրքին հեղինակը կեանքը կը ճանչնայ իր բոլոր կողմերով, աւելի շատ իր բացասական կողմերով: Այդ է պատճառը, որ հատորին մէջ չէք կրնար գտնել որ եւ է էջ, ուր խտացուած չըլլան մէկէ աւելի իմաստասիրական խորհուրդներ, ապրուած մարդու յոռետես եզրակացութիւններ, կեանքէն յոգնած, բայց ոչ ձանձրացած մարդու խոստովանութիւններ, ուժ փառաբանող, տկարութիւնը այպանող դրագէտ մը վերջապէս: Այսպէս ուրեմն, մէկ հարուածով ոչ միայն կը գրաւէ երիտասարդ գրականութեան մէջ իր տեղը, այլ նաեւ կը դառնայ հեղինակ մը, որ հինաւուրց իմաստուններուն կ'երկրպագէ, կը նախապատրաստուի տալու մեր գրականութեան աւելի հասուն եւ աւելի իմացական գործեր:

Բայց մինչեւ նոր հունձքին դիմաւորումը, կ'արժէ, որ քիչ մը աւելի մանրամասնենք անոր գրականութեան իմացական եւ սկեպտիկ փիլիսոփայի այս գիծը:

Ջանձրախոր կնոջական հիւանդութիւն մը չէ միայն. դարավերջիկ, կամ դարուս ցաւը, ցաւն է քաղաքակրթութեան, շատ գիտութիւն ամբարելու, ամէն բանի թափանցելու, փիլիսոփայելու հիւանդութիւնն է, եւ որուն դարմանն է ագիտութիւնը: Ցողաքները ապրողները կը փնտռեն գիւղերու անապական խաղաղութիւնը: Մեծ լռութիւնը, աշխարհէ կտրուած, տեսակ մը նախնական մարդու վիճակը: Որովհետեւ քաղաքակրթութիւնը մեր զգայարանքները կը յոգնեցնէ, գերզգայուն կը դարձնէ: Նարդունի կ'ըսէ, որ ինքն ալ վարակուեր է այդ հիւանդութենէն, ճաշակը զարգացուցեր, զգայարանքները սրեր եւ գիտուն դարձեր է: Դարմա՞նը այս հիւանդութեան,— շա՛տ պարզ է, հեռու ապրիլ քաղաքներու սխտավարակ կեանքէն, դառնալ մանկութեան տարիներուն, երա՜զ դարձած անցեալի գիւղը, հոն ապրիլ, եւ հոն գոհացնել արթնցած զգայարանքներուն նախնական պահանջները:

Հետեւողականօրէն, ջիղերու տառապանքը պիտի վերջանայ եւ վերջ պիտի տրուի բոլոր ունայնութիւններուն, *որոնք կապուած են քաղաքակրթութեան կործանել բարիքներուն …: Այս կերպով իբրեւ խտացում իր ձեռք բերած ճշմարտութեան, Նարդունի մէջ կը բացայայտ հետեւեալ պարբերութիւնը.*

«Եւ իմ սիրտս՝ իմաստութիւնը ճանչնալու, ու խենթութիւնը եւ յիմարութիւնը գիտնալու տուի. հասկցայ որ ասիկա ալ հոգիի տանջանք է:

«Վասնզի շատ իմաստութեան մէջ շատ տրտմութիւն կայ. եւ իր գիտութիւնը աւելցնողը իր վիշտը կ'աւելցնէ»:

Այս փորձառական ճշմարտութենէն առաջնորդուելով, Նարդունի իր հէքեաթներուն մէջ կը ստեղծէ իմաստութեան կայծեր, ժամանակէն առաջ, սկեպտիկ փիլիսոփայի քղամիդը նետելով իր ուսերուն.

Անոր հոգիին մէջ մտնելով այս զգայութիւնները դարձնէ զայն սկեպտիկ ու անհաւատ: Ուրէ չափ եւս պիտի հեգնէ ամէն բան: Չի կրնար անձը ձերբազատուիլ, որովհետեւ հզօր է ան մահուան չափ «Տիեզերքն ներքին ձայնի մը, որ կը պոռայ «ունա՛յն է կեանքը»: Կեանքին ճշմարտութիւնը ճանչնալու յափրանալու ձայնն է այդ»: (Զրոյց կովի մը հետ)

Սիրտը եւ միտքը պայքարի մէջ են: Սիրտը սէրէ աղջիկ կ'ուզէ: Վայելք ու հաճոյք կը փնտռէ: Կը սիրէ աղջիկ մը, որուն մազերը մեղրի գոյն ունին, եւ մարմինը փափուկ պէս է. անոր աչքերը ծաղկի կոկոններու կը նմանին, եւ բերանը տաք անուշահոտութիւնով մը լեցուած է: Բայց տրամաբանող միտքը կը կեցնէ զինք ու կը փորձէ սպաննել վտանգաւոր զգացումները, որոնցմով կ'ապրի իր սիրտը, մարդկային սիրտը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...ամբողջ չար նախանձն ալ բոլի դրած է:

Անցեալ տարի կաթող. ընտրութեան առթիւ ժողով մը տեղի ունեցաւ, ուր ընտրուեցաւ ատժամեայ վարչութիւն մը բարեգործական ընկերութեան մը, մը բարեգործական պատրաստելու եւ արտօնութեան պատրաստելու համար: Բայց ոչ ոք թիւն սաանալու համար: Բայց ոչ ոք գիտէ թէ յարգոյ վարչութիւնը ի՞նչ ըրաւ...

Վ. Մ.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԷՑՎԷԹԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Անցեալ Կիրակի կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր Կէյվէյի եւ շրջանի հայրենակցական միութեան կազմակերպած թէյասեղանին:

Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ ցրուած մեր հայրենակիցները, որ հնարաւորութիւն չունին իրար տեսնելու, կը շնորհաւորէին կազմակերպիչները, այս հաւաքոյթին առթիւ միութեան ատենապետը Գ. Օննիկ Նորապետեան խօսք առնելով հանդէսը բացաւ եւ թելադրեց որ բոլորուին հայրենակցական միութեան շուրջ, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենայ իր վրայ դրուած յոյսերը իրագործելու. Յորդորեց որ սիրեն այս չէզոք կազմակերպութիւնը եւ իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնով սատար հանդիսանան անոր յառաջացման: Ցետոյ խօսքը տուաւ վարչութեան անդամներէն Գ. Յ. Պաղտասարեանին որ նոյնպէս ծանրացաւ հայրենակցականի անցեալ եւ ապագայ գործունէութեան վրայ: Նորընտիր վարչութեան անդամ Գ. Ա. Յովհաննէսեան տեղեկութիւններ տուաւ պապայ ընկերներու եւ կարգ մը փոփոխութիւններու մասին եւ հրաւիրեց ներկայ հայրենակիցները անդամ արձանագրուիլ միութեան: Խօսեցան նոյնպէս հայրենակիցներ Գ. Գ. Գօլասմանեան եւ Անդրէասեան, որոնք վրայ գտան միութեան ուղեգիծը եւ քաջալերեցին Ս. Հայաստանի վերելքին աջակցիլ, փոխանակ արտասահմանի մէջ ուժեր վատնելու: Ներկայ գտնուող Գ. Ա. Յովհաննէսեան շեշտեց թէ նախ պէտք է անմիջական օգնութեան հասնիլ Ցուլասատանի եւ Պարիզ կարօտ հայրենակիցներուն, յետոյ մտածել ուրիշ բաներու մասին:

Իրրեւ եզրակացութիւն օրուան նախագահը գիտել տուաւ թէ միութիւնը չէզոք կազմակերպութիւն մը ըլլալով աւելորդ է կուսակցական խնդիրներ յարուցանել:

Արտասանութիւններ ըրին Գ.նէր Յ. Պօղոսեան, Անդրէասեան եւ Աշոտեան, որոնց հայրենակից Նարկիզեան «Անուշ»էն մէկ քանի կտոր:

Անուրդէ եւ վիճակահանութենէ գոյացաւ 313.50 Ֆր.: Հայրենակիցները մեկնեցան գեղեցիկ տպաւորութիւններ եւ ոգեւորուած հայրենի յիշատակներով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲՈՂՈՔ

Պերլինի խորհրդային եւ սպանիական դեսպանները արտաքին գործոց պաշտօնատունը երթալով, բողոքեցին Գ. Կէօրինկի կարգ մը վիրաւորական արտայայտութեանց դէմ Պոլսոյ-ւ Լայպցիկի երկիզման դատին առթիւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

— о —

«Ազատութեան մէջ (28 հոկտ.) հետեւեալը կը կարդանք (Նէպի պաշէ հաքքը).—

Օր մը որոշուեցաւ «խալիֆայութեան» բառը այլ եւս նետել այս ազգին կռնակէն: Այդ որոշման գործադրութեանը յատուկ կերպն ալ նախապէս կարգադրուած էր: Ընդիրը «ժողովուրդին» եղաւ: Ըստ նախապէս եղած կարգադրութեան, «խալիֆայութեան եւ պետութեան բաժանման օրինագիծ պիտի պատրաստուէր, անմիջապէս պիտի յանձնուէր ընդհանուր յանձնաժողովին, իսկ նախ քան այդ մասնաւոր մարմին մը պիտի կազմուէր: Այդ մարմինին անդամները որոշուեցան ազատ ընտրութեամբ: Անոր մաս կը կազմէին Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ (մեռած) եւ Էրզրումի, Գոնիայի եւ Գալլիպոլիի երեսփոխաններէն շատ մը հոճաներ, Պրուսայի երեսփոխան Մուհիտտին Պահա պէյ եւ այս տողերը գրողը:

Երբ մարմնին ընտրութիւնը կատարուեցաւ, անմիջապէս ժողով մը ըրինք Հալքի Նախագահութեան (Ազգ. Ժողովի շէնքի մէջ) սենեակին կից փոքրիկ սենեակին մէջ: Հազիւ խորհրդակցութեան սկսեր էինք, Մուհիտտին Պահա եւ իրեն գաղափարակից քանի մը ընկերներ զգացին որ այդ մարմնին մէջ փոքրամասնութիւն են: Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ կը նախագահէր նիստին: Տեսարանը այսօրուան նման աչքիս առջեւն է: Քանի մը խօսքերէ վերջ, հոճա էֆէնտիները չկրցան տեղերնին հանգիստ նստիլ: Ոտքի վրայ եղող մեծամասնութեան խումբը տէրն էր խորհրդակցութեան: Հոճա էֆէնտիները հասկցեր էին որ կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը գտնուին. յեղափոխական շարժման ուղղակի յարձակում չէին գործեր. չէին ըսեր թէ՝ «խալիֆայութիւնը պետութենէն անջատելու չէ», բայց, հարկ կը գտնէին խալիֆային տալ կարգ մը իրաւունքներ, բայց մանաւանդ բանակին հրամանատարութիւնը, ու կ'ըսէին թէ խալիֆա չի կրնար ըլլալ ան որ զուրկ է որ եւ է իրաւունքէ, եւ կ'աշխատէին երկրին գլխուն վերեւ պահել լոկ անուանապէս ու անունը փոխուած պետ մը: Ճէլալէտտին Արիֆ պէյ հոճա էֆէնտիներուն պնդումներուն կը պատասխանէր իրաւականօրէն, կը բացատրէր թէ հանրային կարծիքին, մանաւանդ բանակին վրայ շատ գէշ կ'ազդէ, եւ հետեւաբար երկրին համար չափազանց վնասակար է լոկ անուանապէս խալիֆա մը պահել:

Այս սպառնալիքն եւս փոքրիկ սենեակին մէջ գտնուող պաշտօնական յանձնաժողովին փոքրիկ փոքրամասնութեան համար բաւարար չեղաւ մեծամասնութիւնը իրեն միացնելու... Ու խորհրդակցութիւնը ժամերով շարունակուեցաւ առանց եզրակացութեան: Այդ գնացքով թերեւս մինչեւ գատաստանի օրը տեւէր: Բայց, ազգին ճակատագրին մեծ պահապանը անշուշտ չէր կրնար թոյլ տալ որ յեղափոխութեան որ եւ է մէկ քայլը խորհրդակցութեան նիւթ ըլլար թէքքէի, մէտրէսէի անկիւններու...

Կամաց մը բացուեցաւ յանձնաժողովին սենեակին դուռը Մեծ փրկիչը յանձնաժողովին ճիշդ մէջտեղը կանգնած էր՝ վտանգի ու դժուարութեան պահերուն իր փայլող աչքերուն կայծակներովը: Իր երկու յօնքերուն ծայրերը իր հոգիին ուժգին ու տառապանքէն եւ իր զայրոյթին ուժգնութենէն իրար էին եկեր, քիչ մը վար իջեր, իսկ ճակտին գիծերը սուացեր էին իր կարգ մը մտածումներուն խիստ արտայայտութիւնը: Դեռ եւս ականջիս մէջ խօսող եւ այս վայրկեանիս իսկ զօղացնող ձայնով մը.

— Էֆէնտիներ, ըսաւ, կը կարծեմ որ ձեր յանձնաժողովը գրաղած է իրեն չպատկանող կարգ մը մանրամասնութիւններով: Այսօր, Ազգ. Մեծ Ժողովին ձեզի յանձնած պարտականութիւնը կը կայանայ խալիֆայութեան եւ պետութեան բաժանմանը մասին օրինագիծ մը պատրաստելուն մէջ: Ձեր յանձնաժողովը չի շահագրգռեր այն խնդիրը թէ խալիֆայութեան կարգ մը պարտականութիւններ եւ իրաւասութիւններ պէ՞տք է տալ: Երբ առենը գայ, այս հարցը անշուշտ կատարեալ վճռականութեամբ կը լուծուի: Դուք հիմա գրեցէք այն օրինագիծը, զոր ձեզմէ կը սպասէ ժողովը»...

«Ազգային հրամանը» կատարուեցաւ:

«Ան» տուն տուաւ ու մենք գրեցինք: Օրինագիծին պատճէնը գրուեցաւ իմ դողդողացող ձեռքերովս, որ ցոյց կուտար մեծ ու անօրինակ նախագահին այդ պահուն ունեցած դիրքէն, կարծես ուրիշ աշխարհէ մը եկող ու ազդող իր ձայնը, եւ յանձնաժողովի փոքրամասնութեան անկարողութիւնը

«Թէքքէ, մէտրէսէ»ն եւ հին ու փտած «իրաւունքը» «Ազգային հրամանին» այս արտայայտութեան դէմ լռած ու սմքած են:

Խալիֆայութիւնը բաժնուեցաւ իշխանութենէն, Ազգ. Մեծ Ժողովին բոլոր անդամներուն որոշումով, որուն համաձայն եղաւ եւ յանձնաժողովին մեծամասնութիւնը.

Ֆ. Բ. Հ. Ն. ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

»»» · «««

Ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու ընկերակցութիւնը յանուն ընդհանուր օտար կամաւորներու, 31 Հոկտեմբեր, երեքշաբթի օր Մեծելոյցի Տօնին առթիւ, ինչպէս նախորդ տարիներուն, Անծանօթ Զինուորին դամբարանին բոցը հրահրեց ձեռամբ Զօր. Կուրոյի: Օտար կամաւորներու պատուիրակները գրեթէ ամբողջովին ներկայ էին, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Հայեր եւ բարձրաստիճան Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ:

⁂ Ֆ. Բ. Հ. Ն. կամաւորներու Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ դեկտեմբեր 30ին շաբաթ գիշեր, Աէրֆիր Միլիթէրի սրահին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէ եւ միութիւններէ նկատի ունենալ սոյն թուականը եւ չխաչաձեւել:

⁂ Կամաւորներու Միութիւնը յատուկ պատուիրակութեամբ մասնակցեցաւ ողբացեալ Փէնլըվէի յուղարկաւորութեան եւ յայտնեց իր ցաւակցութիւնները:

Տեղեկատու

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՄԵՆԵԱԿԷՆ

— :-: —

Բարեգործականի գրասենեակէն բաւացանք հետեւեալ զեկոյցը. Թոյ. 6 թուականով.—

Պարբերաբար քանի մը թերթերու մէջ կը յեղյեղուի թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կարեւոր գումարներ կը տրամադրէ այս կամ այն կուսակցութեան եւ կազմակերպութեան իբր գաղտնի վարկ, կամ բացառիկ նպաստ:

Թէեւ Միութեան հաշիւները բաց գիրքի մը յստակութեամբ ամէն տարի կը դրուին ժողովուրդին աչքերուն առջեւ, սակայն հարկ կը տեսնենք միանգամ ընդ միշտ յայտարարելու թէ բացարձակապէս անհիմն են այդ վերագրումները: Միութիւնը իր հիմնարկութենէն մինչեւ այսօր նմանօրինակ վարկերով երբեք նպաստած չէ ոեւէ հոսանքի, ինչ որ կը հաստատուի ամէն տարի հրատարակուած ընդարձակ հաշուեկշիռներու քննութեամբն իսկ (տես Ընդհ. Ծախք, բրոպականտի գլուխ, Ջանալակ):

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կուսակցական եւ այլ ամէն գոյնի եւ երկրի ազգային թերթերու մէկ կամ աւելի բաժանորդագրութիւններ միայն սահմանած է, որոնց համար, մէջը ըլլալով ծանուցումները, վերջնագոյն տարիներու ընթացքին ծախսուած գումարներն են 1929ին Անգլ. ոսկի 78. 6. 1. 1930ին Ա. Ո. 60. 5. 9. 1931ին Ա. Ո. 102. 13. 0 եւ 1932ին Ա. Ո. 79. 7. 10:

Ահա անհերքելի իրողութիւնը, թըւանշաններու լոյսին տակ, որ պատիւ միայն կը բերէ այն թերթերուն որ միութեան բրոբականտը կ'ընեն, անշահախնդրօրէն, գնահատելով անոր ազգօգուտ ծառայութիւնները:

ԽՄԲ.— Ենք, փոխանակ այս էֆէնտիական հերքումին, բարի ըլլային ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵԼՈՒ նշանակուած թուանշանները, թերեւս քիչ մը մօտեցած կ'ըլլային ճշմարտութեան: Ինչ կը վերաբերի հաշիւներու «բաց գիրք»ին, կը խոստովանինք թէ մեր կարողութենէն վեր է... ճակել անոնց զաղտնիքը:

ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ «ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ»Ի ՄԱՍԻՆ

»»» · «««

Նշան Պէշիկթաշլեան հետեւեալ նամակը ստացած է Մանչէսթըրէն, իր վերջին գրքի մասին.—

«Երգիծական»ը նորութիւն մըն է իր տեսակին մէջ, երգիծանք, սրախօսութիւն, humour, այնքան հազուադէպ Հայոցս մէջ. (օտարազգի գիտողներ իսկ ըսած են թէ Հայուն մեծ թերոյթն է աս, թէ Թուրքը աւելի humour ունի քան Հայը թէպէտ երգիծանք, որ աւելի դաժան եւ դառն, քան ծիծաղկոտ humourը՝ պակաս չէ Հայուն քով):

ԳԱՌՆԻԿ ՖՆՏԳԼԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Լոյս ձօրճ, ընտրական ճառ մը կը խօսէր, երբ ազանի մը թռելով ներս մտաւ պատուհանէն, եւ ինկաւ ամպիոնին առջեւը: Բանախօսը առանց շփոթուելու յայտարարեց

— Այս է ահա, իմ հակառակորդներուս միակ փաստը:

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՔԱՈՍ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (28 հոկտ.).

— «Հակադաշնակցական պլօքը օր ըստ օրէ աւելի կատաղութիւն եւ մոլեգնութիւն ցոյց կուտայ: Առիթ չի փախցներ իր օրգաններուն խողովակով թոյն սրսկելու աջ ու ձախ, ժողովուրդին կիրքն ու ատելութիւնը գրգռելու համար Դաշնակցութեան դէմ: Դաշնակցած սուտին ու կեղծիքին հետ, հակադաշնակցական ախոյեանները կոկորդ կը պատռեն ժողովուրդը համոզելու համար թէ Դաշնակցութիւնը Հայաստանի թշնամի է եւ կը գործէ հայ ժողովուրդի շահերուն դէմ: Հայաստանի թէ գաղութահայութեան մէջ չկայ պարկեշտ և ուղղամիտ Հայ մը, որ հաւատայ խ. Հայաստանի կեղծ բարեկամներուն վայրաբերանութիւններուն: Հայը, ինչ կուսակցութեան ու կրօնքի ալ պատկանի գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը, ինչպէս ուրիշ կուսակցութիւններ, չի կրնար թշնամի ըլլալ եւ դաւել Հայաստանի դէմ:

Արդէն իմաստէ զուրկ է ռամկավարներուն այս վատաբանութիւնը: Կուսակցութիւն մը կրնայ ուրիշներու ակնոցով սխալ ուղեգիծ որդեգրած ըլլալ, բայց ատիկա չի նշանակեր բընաւ որ թշնամի է իր երկրին ու ժողովուրդին: Ռամկավար էֆէնտիներուն համար կարեւորը իրենց ըսածներուն ու գրածներուն տրամաբանական բովանդակութիւնը չէ այլ բան մը ըսած ըլլալը, կը բաւէ որ ըսուածն ու գրածը Դաշնակցութիւնը արատաւորեն ու վարկաբեկեն:

Ճիշդ տարի մը առաջ, երբ լրացաւ տարագրութեան առաջին տասնամեակը (1922 – 32), այս սիւնակներուն մէջ գրեցինք թէ ճանի որ անցնող տասը տարիներուն կարելի չեղաւ համերաշխութեան երազը իրագործել, ապա ուրեմն, այլ եւս յոյս պէտք չէ ունենալ, սպասելով վէճերու եւ պառակտումներու աւելի խորացման, կիրքերու շղթայազերծման եւ աղբանոցային պոռթկումներու:

Զախալեցանք մեր նախատեսութեան մէջ: Գաղութահայութիւնը այսկած ովկիանոսի մը պէս փրփրած է այսօր: Կուսակցութիւններ, եկեղեցի, էջմիածին, Հօկ, Կ. Խաչ, իրարու պլլուած են: Կատարեալ քաոս: Զօպանեան՝ մեր օրերուն ամէնէն ախտամոլ եւ կուսակցամոլ մարդը՝ կը բոցավառէ հրդեհը, սուր ու կեղող, բայց զըռեհիկ յօդուածներով որոնք պատիւ չեն բերեր պոդոտաներու լրագրողներուն անգամ: Ուրիշ ցաւագար մը՝ խմբագիր Եգիպտոսի ռամկավար օրգանի, քուն ու հանգիստ կորսնցուցած է, Դաշնակցութեան մղձաւանջէն: Անզուսպ կատաղութեամբ ակռաներուն թոյնը թափել կը փորձէ Դաշնակցութեան գլխուն, անշուշտ առանց յաջողելու:

Աւելի պարկեշտը կայ սակայն: Ռամկավարներու Ամերիկայի օրգանին խմբագիր Նազարն է այդ մարդը, որ կտրած է ստորնութեան մրցանիշը: Հայաստանի երեսը չտեսած եւ կեանքին մէջ տոլարէն զատ ուրիշ դըրամ չճանչցած այս ողորմելին, ինքզինքը կը ներկայացնէ ծայրայեղ հայրենասէր եւ հայաստանասէր, իսկ Դաշնակցութիւնը՝ թշնամի Հայաստանի:

Հակադաշնակցական պլօքի այս երեք ծանծաղամիտ ղեկավարները, նստած Գահիրէ, Փարիզ եւ Պոսթըն, հայաստանեանութիւն կը ծախեն կուշտ ու կուռ փորով: Պիտի ուզէինք հանգիստ ձգել զիրենք իրենց երջանիկ փառասիրութեան մէջ, եթէ Դաշնակցութեան խուլէն չհաչէին: Դաշնակցութիւնը պարկեշտութիւնը ունեցաւ չպատասխանելու իրենց սուտերուն, խեղաթիւրումներուն, խուսափեցաւ խրամատ բանալէ եւ գաղութներու հանգիստը վրդովելէ: Ցարիներով յուսաց եւ սպասեց որ հակադաշնակցական քիմքին կատաղութեան նոպային պիտի յաջորդէր տրամաբանութեան եւ խղճի հայրենասիրութեան գործնականութիւնը: Բայց սխալեցաւ»:

ՊԱՆԷԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

»»» · «««

Պանիէլոյի Մանչերու դպրոցի տնօրէնութիւնը կը յայտարարէ թէ գիշերային ֆրանսերէն ձրի դասաւանդութիւններ սարքուած են 18 տարեկանէն վեր օտարներուն համար:

Ուստի կը խնդրենք շրջանիս հայրենակիցներէն որ փութան արձանագրուիլ այս երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ (13 Նոյեմբեր) Ecole des Garçons de la Rue d'Arcueil դպրոցին մէջ:

Պանիէլօ-Քաշանի «Ցառաջդիմասիրաց» Միութիւնս, կը փութայ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնելու մեր յարգելի քաղաքապետ՝ Mr. Théodore Tissier|ին եւ թէ դպրոցի տնօրէն՝ Mr. H. Triplet|ին, իրենց այս բարեացակամութեան համար:

Ի դիմաց
«Յառաջդիմասիրաց» Միութեան
Ատենապետ՝ Ս. Գարակէօզեան
Ատենադպիր՝ Հ. Սրապեան

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

— Ալլօ՛. Գ. Թրիսթան Պէրնար, ձեզ կը հեռաձայնեմ իմանալու համար, թէ ընդունա՞ծ էք առնուած համար մեր ճաշի հրաւէրը:
— Այո՛. ընդունած եմ ձեր կողմէն ազնուաբար եղած հրաւէրը:
— Կը սպասենք ձեզի, անպատճառ կուգաք, չէ՞...
— Ո՛չ, ոչ ... շնորհակալ եմ:
— Ի՞նչպէս, ազատ չէ՞ք ուրեմն:
— Բայց, այո՛, ազատ եմ:
— Այն ատե՞ն...
— Անօթի չեմ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի տիկին Մաքրուհի Փափազեան եւ զաւակունք կը ծանուցանեն թէ վաղը, կիրակի, նոյեմբեր 12ին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ, 15 ուեժան Կուժօն, Ս. Հրեշտակապետի տօնին առթիւ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ ԳԱԲՐԻԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆի յիշատակին, որուն մահը տեղի ունեցաւ հոկտ. 11ին:

Կը հրաւիրուին ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Մօտեցայ՝ խորհելով որ երբ հուրին հպատակ մը այդքան գեղեցիկ էր, հապա որքա՞ն գեղեցիկ պիտի ըլլար թագուհին: Ի՞նչպէս կրնամ նկարագրել այն կախարդիչ գեղեցկութիւնը որ աչքերուս առջեւ պարզուեցաւ, երբ պալատէն ներս մտայ: Թագուհին որ՞ն է արդեօք, հարցուցի ինքնիրենս երբ ձայն մը փափուկ ականջիս. «Հաւրդ, ինչո՞ւ զարմացած կեցեր ես, համարձակ ու խօսէ հետս»: Ու դարձայ: Գահին վրայ բազմած էր դիւթիչ գեղեցկութիւնով աղջիկ մը. այնքան հրապուրիչ էր եւ հրաշալի որ սիրահարեցայ. Հոգիիս թռչնակը դուրս թըռաւ յանկարծ մարմինիս վանդակէն Աղջիկը դարձաւ հրաւիրեց զիս որ մօտենամ ու խօսիմ իրեն հետ. եւ խօսեցայ. ինքը՝ տաղեր արտասանեցի իրեն, ու այսպէս մինչեւ արշալոյս, երբ թագուհին հեռացնել ցրուեցաւ, խորհեցայ որ աղբիւր գացած կրնային ըլլալ ու մօտեցայ ես ալ: Դարձեալ առանձին էի, կարօտով լեցուն օրն ի բուն թափառեցայ պալատին ու պարտէզին մէջ, բայց չգտայ փնտռածս: Սակայն երբ գիշերը եկաւ, նորէն տեսայ տղաւներներուն երամը տանիքին վրայ: Անոնք պալատէն ներս մտան նորէն ու ես լսեցի նուագի ու երգի հնչիւններ: Ես ալ պալատ մտայ. միեւնոյն տեսարանը դարձեալ: Երկար ժամանակ հառաչեցի ու երգեցի այդ աղջկան համար որ նստած էր գահին վրայ. բայց ան թոյլ չտուաւ որ մօտենամ իրեն ու արեւածագին նորէն անյայտացաւ:

Կրկնուեցաւ այս բանը օրերով: Վերջապէս, աչքիս յուսահատ, մօտեցայ գահին ու համբոյր մը դրի անոր մատներուն ծայրը: Աղջիկը՝ յանդգնութենէս ապշահար, ապտակ մը զարկաւ ինծի ու ես ուշաթափ վար ինկայ. աւելի ուշ ինքզինքս գտայ մեր տան երդիքը ուր վազելով եկած էին հօրս ծառաները: Այդ օրէն ի վեր երբեք չտեսայ հուրին եւ ատոր համար է որ կը կրկնեմ միշտ՝

Կ'ուզէի ես տեսնել դարձեալ սիրուն Նարիս դէմքն անմահ.
Տեսնելու յոյսն այդ անպատում աղբիւրն է մեր ներշնչման:

Թագաւորը շատ գոհ մնաց այս հրաշալի պատմութենէն ու դարձաւ երկրորդ տէրվիշին որ սկսաւ իր պատմութիւնը այսպէս.—

Ո՛վ Արքայ, թող քու իշխանութիւնը տեւէ այնքան որքան պիտի տեւեն ջուրն ու հողը: Ծանօթ ըլլայ քեզի որ ես Պալխի բնակիչներէն եմ եւ անունս է Խալիլ: Հայրս մեծահարուստ վաճառական մըն էր՝ անհամար գանձերու տէր. ես էի իր մէկ հատիկ որդին: Շատ մը արուեստներ եւ գիտութիւններ սորվեցայ եւ որովհետեւ շատ գեղեցիկ էի ու վայելչակազմ, հայրս շատ կը սիրէր զիս: Երբ տասներհինգ տարեկան եղայ, հայրս որոշեց միասին տանիլ զիս իր ճամբորդութիւններուն, որպէսզի ծանօթանայի առեւտուրի արուեստին: Ուրեմն պատրաստեցինք մեր կարաւանը ու ճամբայ ինկանք դէպի Չինաստան: Հասանք քաղաք մը այդ երկրին մէջ. տեղաւորուեցանք իջեւան մը եւ սկսանք գնել ու ծախել:

Եւ տատու մը երբ, կանուխ արթնցած ըլլալով, աղօթքի կը պատրաստուէի, նշմարեցի որ հայրիկս սովորական պառկած էր. կանչեցի զինքը եւ հարցուցի թէ ի՞նչ էր թէ արթուն: Ըսաւ որ արթուն էր, բայց այնպէս տկար կը զգար ինքզինքը որ չէր ուզեր վեր ելլել: Անմիջապէս բըժիշկ մը բերել տուի որուն խնամքները, դժբախտաբար, անօգուտ եղան ու հայրս քանի մը օր յետոյ մեռաւ: Պատուիրած էր որ անմիջապէս վերադառնայի մօրս եւ քոյրերուս քով: Քանի մը օր սուգ պահելէ ետք, Թիւրքեստան գացող կարաւանի մը միացայ՝ հայրենիքս վերադառնալու համար:

Չինաստանէն մէկ լուսնակ ճամբայ հեռացած էինք, երբ խումբ մը աւազակներ յարձակեցան մեր վրայ, յափշտակեցին մեր ինչքերը եւ ջարդեցին բոլոր ճամբորդները. զիս ալ վիրաւորեցին ու մեռած կարծելով ձգեցին ճամբուն եզերքը: Սակայն երբ աւազակները հեռացան, ոտքի ելայ ու դողդոջուն քայլերով, մերկ ու անօթի ճամբայ ինկայ դարձեալ դէպի Չինաստան:

Օրերով քալեցի ու հասայ այն քաղաքը ուր թաղուած էր հայրս: Գացի անոր գերեզմանին վրայ ու սկսայ աղօթել ու արտասուել. եւ այդպէս քընացայ: Ու երազիս մէջ տեսայ հայրս որ կը հարցնէր ինծի թէ ինչու չհնազանդեցայ իր վերջին պատուէրին ու չգացի հայրենիքս: Պիտի պատասխանէի, երբ գլխուս վրայ զգացի ձեռքի մը հպումը ու աչքերս բացի: Դիմացս տեսայ սպիտակ զգեստով եւ ուղտի մը վրայ նստած ծերունի մը, որ Թուրանցի էր: Իրեն կ'ընկերանար սպրուկ մը որ փայտի կտոր մը ուղտին դունչին բռնած, կ'առաջնորդէր իր տէրը: Բարեւ տուի ծերունիին ու ծերունին բարեւեց զիս: Հարցուց թէ որո՞ւնն էր գերեզմանը որուն վրայ ինկած էի. պատասխանեցի թէ իմ հօրս գերեզմանն էր ու արցունքներով կրկնեցի իրեն պատմութիւնս: Ծերունին երբ տեսաւ արցունքներս, մխիթարեց զիս ու խնդրեց որ ընկերանամ իրեն: Ոտքի ելայ ու նստեցայ թամբին վրայ. ու գացինք ծերունիին բնակարանը որ շատ շքեղ էր. հասկցայ թէ հարուստ վաճառական մըն էր ան: Երբ տունէն ներս մտանք, նստեցուց զիս եւ ճաշ ու գինի հրամայեց ինծի համար: Ու դարձեալ մխիթարեց զիս:

— Աւելէ վերջ ե՞ս եմ քու հայրդ, րաւ. ես ունիմ հարստութիւն եւ աւատ ստացուածքներ որոնք քուկդ պիտի ըլլան:

Եւ ծերունին ճոխ ու պարզարուն հագուստներ հրամայեց ինծի համար, լոգանք առի ու հագայ այդ սքանչելի զգեստները: Ծերունին ինծի տուաւ նաեւ ձի մը. մէկ խօսքով զիս սիրեց իր զաւկին պէս:

Երկու լուսնակ ապրեցայ այսպէս հանգիստ ու անխռով մինչեւ որ օրին մէկը երբ բազմոցին վրայ երկնցած տաղեր կ'արտասանէի, ծերունին բացակայութեան, անշշուկ, մէկը եկաւ սենեակս ու զիս դրկելով տաք տաք համբուրեց: Զարմացայ, տեսնելով որ այդ մէկը ծերունիին երիտասարդ կինն էր: Երբ իրեն հարցուցի այդ վարմունքին պատճառը, արցունքներով ըսաւ որ սիրահարած էր ինծի այն օրէն երբ առաջին անգամ տունէն ներս մտած էի. յայտնեց նաեւ որ թոյն մը ունէր սպաննելու համար իր ամուսինը, որուն մահէն ետք երկուքս միասին երջանիկ կեանք մը պիտի ապրէինք:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

ծառանները կրակի բռնած են զէնքը եւ յետոյ դաշոյնը կուրծքին խրելով սպաննած ։ Քապուլի հեռագրաթելը կը գործէ, բայց պաշտօնական լուրեր կը պակսին ։

Ամանուլլահ, գահընկէց արքան, իր ցաւակցութիւնը յայտնելով սպանութեան մասին, յայտարարեց թէ ինք երկար ատենէ ի վեր անձնական գործերով կը զբաղի Հռոմի մէջ, թէ միտք չունի նորէն Աֆղանիստան դառնալու, եթէ ժողովուրդը միահամուռ բաղձանքը չյայտնէ ։ « Անհիմն են այն զրոյցները թէ ես խառնուած եմ կարգ մը գործերու ։ Ես ինծի հետ ունիմ միայն Սիւրէյյա Թագուհին եւ եղբայրս, որոնք երբեք չեն խառնուիր քաղաքական գործերու» ։

Լոնտոնի աֆղան դեսպանը Փարիզ եկաւ, խորհրդակցելու համար Փարիզի դեսպանին հետ, որ եղբայրն է Նատիր Շահին ։

Կը վախցուի որ կարգ մը ցեղեր ապստամբին, այս սպանութեան հետեւանքով ։ Անգլիացիները միջոցներ ձեռք առին սահմանագլուխին վրայ ։

Ծանրակշիռ հարցապնդումներ խորհրդարանին մէջ

—•—

ՃԱՌԱԽՕՍՆԵՐԸ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻՆ ԹԷ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԿԸ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒԻ

Հինգշաբթի օր ծանրակշիռ հարցապնդումներ տեղի ունեցան երեսփ. ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին ։ Առիթէն օգտուեցան մասնաւորապէս աջակողմեաններ, ապացուցանելու համար թէ Գերմանիան անընդհատ կը վերազինուի ։ Թունդ ազգայնական Գ. Ժոռժ Մանտէլ բեմ ելաւ թղթածրարով մը, եւ յայտարարեց.

— « Գերմանացիները այսօր մէկզի կը նետեն դիմակը եւ չեն ծածկեր բռնի ուժի դիմելու մտադրութիւնը ։ Գերմանիոյ ասոյգ վերազինման դէմ ի՞նչ կը խորհի ընել կառավարութիւնը ։ Ֆրանսան այլեւս պէտք չունի երաշխիքներ տալու իր խաղաղասիրական անկեղծութեան մասին ։ Միւս բոլոր երկիրները աւելցուցած են իրենց զինուորական ծախքերը. միայն մեր երկիրն է որ, 1913էն ի վեր, գրեթէ անփոփոխ պահած է իր ծախքերը ։ Ֆրանսան Հիթլէրի գալուստը ընդունեց 2 միլիառ ֆր.-ի կրճատելով ազգ. պաշտպանութեան նախահաշիւը ։ Պիտի շարունակե՞նք այսպէս կրճատել մեր զինուոր. ուժերը, Չէ՞ք վախնար որ Գերմանացիները այսպէս շարունակ զինուելով ջնջեն մեր գերազանցութիւնը եւ զէն ի ձեռին, դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւ սահմաններու սրբագրութիւն պահանջեն ։

Այս առթիւ, թղթածրարը բանալով կարդաց կարգ մը թուանշաններ, որոնց համաձայն Գերմանիան ունի 800—900,000 հոգինոց մնայուն բանակ մը, թնդանօթներով եւ գնդացիրներով ։ Կատարելապէս կազմակերպուած է օդային ուժը ։ 1932ին Գերմանիան 1680 օդանաւորդի վկայական տուաւ, իսկ Ֆրանսան միայն 906 ։ Գերմանացիները անընդհատ ռմբաձիգ օդանաւեր կը շինեն, գրեթէ առանց գաղտնի պահելու, եւ իրենց գործարանները կրնան ամիսը 2500 օդանաւ շինել եւայլն ։ Ցետոյ բողոքեց որ իրաւունքներու հաւասարութիւն տրուած է Գերմանիոյ ։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին ։ Արտաքին Նախարարը պիտի պատասխանէ երեքշաբթի օր ։

Ռուսաամերիկեան բանակցութիւնները յաջողած

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ՝ արդէն իսկ համաձայնութիւն գոյացած է Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան պատուիրակներուն միջեւ, ճանաչման մասին ։ Կնքուած է պայմանագիր մը, որ կը շօշափէ բոլոր հարցերը ։ Կը սպասուի Նախագահ Րուզվէլթի վաւերացման ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՑ

Պաշտօնաթերթը նոյ. 9ին հրատարակեց շաբաթական տեղեկագիրը, ըստ հաժաձայն մինչեւ նոյ. 4 նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 237,571, ինչ որ կը նշանակէ 4691 հոգիի յաւելում՝ նախընթաց շաբթուան վրայ ։ Բայց 1933 մարտէն ի վեր, երբ գործազուրկներու թիւը հասած էր ամէնէն բարձր աստիճանին (331,516 հոգի), պակսած են 94,246 հոգի, այսինքն նախուրին 28. Անցեալ տարի միեւնոյն ժամանակաշրջանին թիւն էր 252,794 ։ Տագնապը աւելցած է 43 նահանգներու մէջ, որոնց մէկ ալ Սէնն է ։

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ կարեւոր խնդրի մը համար, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԱՆԻԷՌ, ՊՈՒԱ ԲՈԼՈՆԵԻ, ՍԱՐՍԷԼԻ եւ Քաշանի Կոմիտէները, վաղը Կիրակի (12 Նոյ.) ժամը 2.30ին, 32, Ave. des Gobelinsի վերնայարկը ։ Մէթրօ՝ Les Gobelins.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ ։

Սեփթեմ լէ Վալօնէն ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ ընտանիքը սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանէ իրենց սիրելի մօր (Խարբերդցի) դառնակսկիծ մահը ։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է երէկ, Ուրբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 4ին Սեփթեմ լէ Վալօնի (պիւշ տիւ Ռօն) մէջ ։

Մահազդի ծանուցիչը ստացանք Հինգշաբթի երեկոյ. Ուրբաթի թիւը լոյս տեսնելէ վերջ ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ (ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ)

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսայի Նախկին Պատերազմիկներու Ընկ.-ութեան եւ մասնակցութեամբ Ջ. Ռ. Մ.-ի Լիոնի մասնաճիւղին

Այսօր Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին

Հայերու ժամադրավայր փլաս Կիշառ ժամը 12.30ին ։

Կը խնդրուի ըլլալ ճշտապահ, եւ ներկայանալ արտաքինով ։

ԾԱՆՕԹ.— Նոյն երեկոյեան ժամը 9ին ընկերա-համակրական թէյասեղան, Գ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ 40 rue Pierre Corneille. Lyon.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

« ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Պանեօ – Քաշանի Արծիւ ենթակոմիտէին կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՑԵՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30էն 7

Salle de Banquets et Noce Place Condorcet. Bourg-la-Reine,

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր

Տախմերու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք 50

20րդ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Salle Studio Rudolfի մէջ, 6bis Rue Campagne Première, մէթրօ՝ Raspail

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

կը ներկայացուի

ԵՐԲ ՄԱՌԱԽՈՒՂԸ Կ'ԻՋՆԷ...

(ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑի, տրամ երեք արար) եւ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱ (զաւեշտ)

Կը մասնակցին Տիկիններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Ժէնիա Շահ-Պարոնեան, Գ. Գ. Գմբէթեան, Թորոսեան, Լաթիֆեան, Գազանճեան, Շահյամեան, Սամոնցով, Մազմանեան, Պշտիկեան եւ Կոթիկեան ։

Տոմսերու գիները՝ 5, 7.50 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին Հրանտ-Սամուէլ Գրատունը եւ սովորական տեղերը ։

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Կիրակի 19 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին,

ՌԻՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՕՆՍԷՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

Ազգային, կրօնական, շինական եւ գեղջուկ երգեր բազմաձայն երկսեռ խումբով ։ Տոմսերը կը ծախուին՝

28, rue Thubaneau (Ա. Տիրատուրեան), 4, rue Montgrand (Գօնսէռ Գլասիք)

եւ Միութեան անդամներուն քով ։

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՍԻՐԱՑ» Միութեան տարեկան Պարահանդէսը (Ի նպաստ իր ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ) նոյեմբեր 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ ։

Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Ֆր. Հ. Կ. Խաչի անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»ի Լիոնի մասնաճիւղի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները վաղը Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 40 rue Pierre Corneille. Գ. Քէնտիրեանի ճաշարանին մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն ։

Ջ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողով այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Պար տը Կլօպի մէջ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Էլմօն Յարութիւնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Մուրատեան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրները Մուրատ, Պետրոս, Նիկողոս, 1919ին լուր առած ենք թէ Կարապետ կը գտնուի Պաղտատ ։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողները թող գրեն «Յառաջ»ի ։ Իմացնել Arsène Harou-tiounianի, Lotissement de la Paguette N. 17, St. Marguerite, Marseille. France.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՄ ՊԵՏԻԿԵԱՆի նոր հասցէն է 4, rue des Dominicaines. Marseille. France.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Անշուշտ աղջիկը պիտի ջանայ յաջողցնել որ գայ, եթէ չուզեր որ տասը տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուիլ ։

— Հասկցայ ։

— Անգլիայէն կը հասնի այս կէս օրէ վերջ, խիստ հսկողութեան տակ ։ Եւ ձեզի կը վստահիմ Թոնոն տանիլ գիշերուան շոգեկառքով ։

Ե՞ս

— Այո ։ Իսկ եւ իսկ ձեր գործն է ։ Դուք անշուշտ միջակէն վեր հոգեբան մըն էք ։ Եւ մէկ – երկու շաբաթ Թոնոն անցընելով պիտի թարմանաք ։

Կ'երեւի սիրուն պզտիկ քաղաք մըն է, շատ վայելուչ՝ խաղաղութեան ատեն ։ Կրնաք օգտուիլ ջուրերէն ։

— Իսկ ի՞նչ պիտի ընեմ ապրանքը անգամ մը իր տեղը հասցնելէ վերջ ։

— Ձեզի կը մնայ որոշել ։ Քանի մը արձանագրութիւններ ունիմ որ կրնան օգտակար ըլլալ ձեզի ։ Հիմա կը կարդամ ։

Էշընտէն ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ ։ Ռ.-ի ծրագիրը պարզ էր ։ Էշընտէն հիացաւ զայն յղացող խելքին վրայ ։

Ճաշի ժամը հասած էր ։ Ռ. խնդրեց Էշընտէնէն որ զինքը տանի աչքի ինկող ճաշարան մը ։ Էշընտէն նկատեց որ Ռ. այնքան կարուկ, այնքան ինքնավստահ իր գրասենեակին մէջ, ձախաւեր շարժումներ կ'ընէր ճաշարանէ մը ներս մտած ատեն ։ Շատ բարձր ձայնով խօսիլ կը ձեւացնէր, ցոյց տալու համար թէ ինքզինքին տէրն է ։ Իր ընթացքէն կը հասկցուէր այն համեստ կեանքը զոր վարած էր մինչեւ այն օրը երբ պատերազմի պատահարները զինքը բարձր դիրքի մը հասցուցած էին ։

Էշընտէն իրեն ցոյց տուաւ սեւեր հագած եւ մարգարիտներով ծածկուած տիկին, բայց բարեձեւ կին մը ։

— Տիկին տը Գրիտն է ։ Մեծ դուքս Թէոտորի սիրուհին ։ Եւրոպայի ամէնէն ազդեցիկ, եւ ամէն պարագայի մէջ, ամէնէն ուժիմ կիներէն մէկը ։

Ռ.-ի սուր աչքերը շողացին ։

— Անիծեց արմատ, ահա կեանքը, հառաչեց ։ Ամուր նկարագիր պէտք է ունենալ, անպատիժ միջակութենէն փարթամ կեանքը անցնելու համար ։ Այս միջավայրին հրապոյրը կը դիւթէր Ռ.-ը, հակառակ իր անպարոյութեան եւ չնականութեան ։

Սուրճի պահուն Ռ. անձնատուր եղաւ երախտէտ թուլութեան մը ։

Էշընտէն վայրկեանը յարմար նկատեց զինքը հետաքրքրող նիւթին անդրադառնալու ։

— Ձեմ կարծեր որ այդ Հնդիկը սովորական մէկն ըլլայ ։

— Ինծի այնպէս կ'երեւայ ։

— Կարելի չէ արգ արժէք չտալ մարդու մը որ քաջութիւն ունեցած է ծառանալու բրիտանական ուժին դէմ ։

— Ես ձեր տեղը ըլլայի, հիացումս կը պահէի աւելի յարմար առիթի մը ։ Ամենավտանգաւոր տեսակէն ոճրագործ մըն է եւ ոչ ուրիշ բան ։

— Ուսմերը չպիտի գործածէք անշուշտ, եթէ իր արամադրութեան տակ ունենար քանի մը թնդանօթ եւ հինգ – տասը վաշտ զօրք ։ Ունեցած զէնքերն է որ կը գործածէ ։ Ամէն պարագայի մէջ, ինքզինքին համար չէ որ կ'աշխատի ։ Պատրաստ է ինքզինքը զոհելու իր հայրենիքին համար ։ Ես չեմ կրնար չյարգել զինքը ։

Բայց Ռ. անխախտ մնաց ։

— Ատոնք ջղագարի խանդագատանքներ են ։ Պէտք չէ որ մենք այդ տեսակ բաներով տարուինք ։ Մեր դերն է զինքը բռնել եւ կառափնատ առաջնորդել ։

— Բնական է ։ Մեզի դէմ պատերազմ է յայտարարած, հետեւանքը պիտի կրէ ։ Ձեր հրահանգներուն պիտի հետեւիմ եւ արդէն այդ է գործս, բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ Չանտրան յարգանք չպարտադրէ ։

Ռ. նոյն անողոք դատաւորն էր նորէն.

— Ցակաւին ինքնիրենս կը հարցնեմ թէ այս կարգի պաշտօններու համար աւելի լաւ է զգացումո՞վ տարուիլ թէ պահել պաղարիւնը ։ Գործակալներ կան որոնց առելութիւնը մեր հետապնդած անձերուն համար՝ անխուսափելի է, անոնք վերջ ի վերջոյ կը կարծեն թէ անձնական վրէժխնդրութիւն մը կը գոհացնեն զանոնք մահապատիժի ենթարկել տալով ։ Այդ մարդիկը կատաղութեամբ կը վարեն իրենց յանձնուած գործը ։ Ձեր պարագան տարբեր է ։ Դուք այս բոլորին վրայ կը նայիք կարծես ճատրակի խաղի մը ։ Մտքի այդ վիճակը շատ պարզ չէ ինծի համար, բայց այս պարագային ճիշդ պէտք եղածն ալ ատիկա է ։

Էշընտէն չպատասխանեց ։ Հաշիւը ուզեց եւ Ռ.-ի հետ պանդոկ վերադարձան ։

×

Շոգեկառքը ժամը 8ին կը մեկնէր ։ Էշընտէն պայուսակը տեղաւորեց եւ սկսաւ Ճիւլիա Լազարին փնտռել ։ Բաժնեակի մը անկիւնը նստած էր, կռնակը լոյսին դարձուցած ։ Դէմքը չէր երեւար ։ Իր վրայ կը հսկէին երկու ոստիկաններ որոնց յանձնած էր անգլիական ոստիկանութիւնը Պուլոնեի մէջ ։ Անոնց մէկը բարեւեց Էշընտէնը ։ Անոր հետ աշխատած էր արդէն Լէման լիճին ֆրանսական ափին վրայ ։

— Հարցուցի տիկնոջ թէ կ'ուզէ՞ր ճաշել շոգեկառքին ճաշարանին մէջ բայց կը նախընտրէր հոս ճաշել, այն ատեն ուտելիք ապսպրեցի ։ Լաւ ըրի՞

— Շատ լաւ ըրած էք, բաւ էկատէն.

— Մենք ալ կարգով պիտի ճաշենք զինքը մինակ չձգելու համար

— Հասկնալի է ։ Երբ ճամբայ ելլենք, պիտի գամ քիչ մը բերանը փակելու ։

— Շատ տրամադիր չերեւիր խօսելու ։

— Զարմանալի չէ ։

Երրորդ սեղանին համար տոմս մը առաւ եւ եկաւ իր տեղը

Ճիւլիա Լազարիի ճաշը կերակուրներ երբ իրեն մօտեցաւ ինչպէս կ'երեւար լաւ ախորժակով ճաշած էր ։ Էշընտէն ոստիկանը դուռը բացաւ առջեւ եւ անոր մէկ նշանին վրայ ստիկանին ձգեց զանոնք ։ Ճիւլիա Լազարի մնաց իր տեղը մռայլ նայուածք մը նետեց իր վրայ ։

(Շար.)

Le Gérant : M. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	–
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

12 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2342

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱՐՄԱՑՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Նորոգելու եւ նորոգուելու խնդիր մը յուզեցինք, անցեալ կիրակի:

Խօսքը՝ երգերու եւ արտասանութիւններու մասին էր: Դրպրոցներէն մինչեւ հրապարակային բեմերը:

Ըսել ուզեցինք թէ՝ սովորամոլութիւնը վարակած է մեզ: Ընդհանրապէս եղածն է որ կը մաշեցնենք, 1908էն ի վեր, երբ որոշ ազատութիւն կը վայելէինք Թուրքիոյ մէջ:

Այս անգամ, մասնաւորապէս ծանրացանք դպրոցական արտասանութեանց եւ երգերու վրայ, որոնք քախսին ձգուած են:

Բազմաթիւ են այս դժգոյն կացութեան պատճառները, եւ մեր հարեւանցի պարզեցինք մէկ մասը:

Բայց, ներելի՞ է այսպէս շարունակել անվերջ:

Ներելի՞ է, ազատ երկինքի տակ ալ, բերնէ բերան փոխանցել կտորներ որ ոչ շնորհ ունին, ոչ ալ բովանդակութիւն:

Մեղաւոր չեն անոնք որ, յարմարելով պայմաններուն, կրցեր են քանի մը սրճակ մանկական երգ եւ արտասանութիւն ճարել, առանց չափ քաշելու նայելու:

Անոնք պիտի կրնան չքմեղանքներ գտնել: Իսկ մենք, որքան ալ արդարենք ունենանք, դժուար թէ կարենանք արդարանալ:

Համբանք չունին մեր հրատարակութիւնները, տասը տարիէ ի վեր:

Արդ, այն գաղութները որ լայն միջոցներ եւ գրադարաններ ունին, ինչպէս եւ դպրոցական կարգ ու սարք, ինչո՞ւ չպիտի օգտուին անճարներուն:

Խնդիրը դրամական օգնութեան մասին չէ:

Եթէ անհատ ուսուցիչներ կամ ուսուցչական խումբեր բան – գործ ընեն ուշադրութեան յանձնել անտեսուած կամ նոր երգեր ու արտասանութիւններ, բոլորն ալ կրնան օգտուիլ: Մամուլն ալ իրենց օգնական:

Այսպէս կամ այնպէս, հայկական գիրքերն ու թերթերը կը հասնին ամէն տեղ: Պոլսեցիներէն մինչեւ Մակեդոնիոյ լեռները, Միջագետքի հովիտները կամ Պարսկաստանի տափաստանները:

Արդ, ո՛վ որ, իր ասպարէզին բերումով, կը հանդիպի գեղեցիկ նորութեանց, ինչո՞ւ զանոնք ուշադրութեան չյանձնէ թերթերու միջոցաւ, որպէսզի կարելի եղածին չափ շատ շրջաններ օգտուին:

Ցաւոք, անոնք որ ընդունակ են նոր երգեր եւ արտասանութիւններ յօրինելու, ինչո՞ւ դարակին մէջ պահեն զանոնք:

Այս ճամբուն վրայ, կարելի է օգտուիլ նոյնիսկ խորհրդահայ հրատարակութիւններէ, որոնց մէջ սիրուն կտորներ չեն պակսիր, թիւածոյ եւ ապսպրուած տափակութեանց դէզերուն տակ:

Ի հարկէ, « տրակտոր »ով խեղդուած որ եւ է արտասանութիւն կամ երգ չի կրնար բանիլ մեր հրաշալի « գութան »ին տեղը: Ոչ ալ «բանչպար»ն է որ պիտի փոխարինէ « մշակ »ը կամ «մաճկալ»ը: (Խօսքը գաղափարներու մասին է, ոչ թէ բառերու):

Հարկ է հետաքրքրուիլ Երեւանի մէջ հրատարակուած դասագիրքերով, առանց քաղաքականութիւն խաղալու: Այսինքն, օգտուիլ ազատօրէն, ոչ թէ բռնադատեալ եւ կեղծ մարզանքներ կատարել, հաճելի երեւալու մարմաջով:

Շատ մը գաղութներու մէջ, ուսուցչական միութիւններ կամ ամառնային համագումարներ կը կազմուին, մանկավարժական խնդիրներ լուծելու համար:

Եթէ այդ միութիւնները եւ համագումարները ուզեն լրջօրէն զբաղիլ այս հարցին, շատ բան կը նորոգուի դպրոցական կեանքին մէջ:

Եթէ անոնք, փոխանակ խրելու ճապաղ «տեսակէտ»ներու եւ ամուլ բանդիտութեանց լպրծուն բաւիղներուն մէջ, հետաքրքրուին յաւէն մանկավարժութեամբ — մանուկներով — պատճառ չունենք այսքան խեղճութեան մատնուելու:

Կա՞յ տեսակէտ մը որ աւելի թանկագին ըլլայ եւ հրատապ, քան հոգեկան վերաշինութիւնը նոր սերունդին:

Ու վերջապէս, ունինք լեզուագէտներ, որոնք, համաձայն իրենց կարողութեան եւ պայմաններուն, կրնան գոհարներ քաղել, յարմարցնել ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն եւ ռուսերէն հրատարակութիւններէ: Մանկական գրականութեան տեսակէտով, անսպառ շտեմարաններ են մասնաւորապէս անգլօ-ամերիկեան եւ գերմանական արտադրութիւնները:

Այո, դժբախտութիւն է որ մեր ունեւորները կը շարունակեն ժամ չինել, շապիկ եւ շուրջառ նորոգել, արտառոց շքեղութեամբ զարդարել վարդապետն ու եպիսկոպոսը, կամ դրամագլուխ յատկացնել, քարոզներ տպել տալու համար,— բայց կը մոռնան մանուկները:

Ահա տասը տարի է որ Եւրոպա կ'ապրինք: Դուք լսեցի՞ք որ մէկն ու մէկը պարոք սեպէր գումար մը տրամադրել, մանկական գրականութեան համար: Ինչ որ եղած է եւ կ'ըլլայ մինչեւ այսօր, կը պարտինք անհատական նախաձեռնութեան, որ յաճախ քաշքշուքի կը յանգի: (Այս տեսակէտէն ալ, աւելի բախտաւոր եղած է Կովկասը, պատերազմէն առաջ: Մինչեւ այսօր կը փնտռուին «Աղբիւր»ը եւ ուրիշ մանկական հրատարակութիւններ, որոնք զարգացան շնորհիւ լայն աջակցութեանց):

Եւ սակայն, այս բոլորը իրաւունք չեն տար հառաչելու եւ Աստուծոյ ողորմութեան սպասելու:

Ինչ որ թելադրեցինք եւ դեռ կարելի է յիշեցնել, երբեք վեր չեն մեր ուժերէն: Հերոսական ճիգեր չէ որ կը պահանջենք, այլ քիչ մը տաք սիրտ եւ գիտակից աշխատանք:

Միեւնոյն մտահոգութեամբ, կրնանք թարմացնել նաեւ հանդիսական բեմերը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՐԻՆ 666.666...

Լոնտոնի թերթերէն կ'իմանամ թէ Թուրքիոյ բնակչութիւնը, որ 1927ին 14 միլիոն էր, 1933ին բարձրացեր է 18 միլիոնի:

Ուրեմն տարին 666.666 թուրք աւելցեր է երկրագունդին երեսը: Այսինքն հազարին 47.61:

Գիտեմ որ սուտն ու կեղծիքը թրքական մասնագիտութիւններ են, բայց այսքան արտառոց, այսքան պոչաւոր սուտ, կը խոստովանիմ որ չէի կրնար երեւակայել:

Համաձայն վերջին վիճակագրութեանց, Եւրոպայի ամէնէն յառաջադէմ ու փիզիքապէս առողջ ազգերուն անմահ համեմատութիւնները շատցած են.— այսպէս — Անգլիա՝ հազարին 15.8, Գերմանիա՝ 17.5, Ֆրանսա՝ 18.0, Իտալիա՝ 26.7, Տանեմարքա՝ 18.7, Շուէտ՝ 15.4, Հունգարիա՝ 25.4, Պելճիքա՝ 18.7: Իսկ Եւրոպայէն դուրս՝ Ամերիկա՝ 18.9, Քանատա՝ 23.9, Աւստրալիա՝ 19.9:

« Անեցէք եւ բազմացարուք »ի երկու վարպետ ժողովուրդներ՝ Հայերն ու Պուլկարները, իրենց համեմատութիւնը հասցուցած են հազարին 30էն 33ի:

×

Ո՛չ, Մուսթաֆա Քէմալ, ո՛չ:

Կը հաւատամ որ ջնջեցիր Սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը և դուն ես հայրենիքիդ ե՛ւ Սուլթանը ե՛ւ խալիֆան:

Կը հաւատամ որ սատանայէն աւելի բախտաւոր ես ու ճարպիկ եւ կրցար ճնկցնել Եւրոպան:

Կը հաւատամ որ ա՛լ ֆէս չես գործածեր եւ « սիլինտրը » գլխուդ՝ կը նմանիս հարազատ Անգլիացիի.

Կը հաւատամ որ պատռեցիր թրքուհիներուն « չարշաֆ »ն ու « եաշմախ »ը, պարահանդէսներուդ մէջ փռելով անոնց շուշանափայլ մերկութիւնը:

Կը հաւատամ որ լատիներէն տառերով գրել կուտաս « Մէհմէտճիք »ներուն:

Կը հաւատամ նոյնիսկ որ « քաղաքակրթեցիր» ժողովուրդդ տասը տարուան մէջ: Խե՛ղճ Եւրոպան հազար տարի սպասեց, կէս մը քաղաքակրթուելու համար:

Կը հաւատամ մանաւանդ որ կարգ մը Եւրոպացիներ քու արիւնդ կը կրեն իրենց երակներուն մէջ. օրինակ Փիէռ Լօթին, Քլոտ Ֆառէռը, Փիէռ Լուին, Թաունսէնտն ու Միս էլիսըն:

Բայց, չեմ հաւատար թէ 14 միլիոն հայրենակիցներդ տարեկան 666.666 երախայ կը ծնին վաղուան նուաճումներուդ համար:

Չեմ հաւատար որ տասը տարին բաւական է դարմանելու համար այն ախտերը որոնք վարակած են ամբողջ ցեղդ.

Թող հաւատան այն ափ մը Հայերը որ հեռագիր զարկին քեզի եւ արիւնափառ դրօշդ պարզեցին Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ...

ԺԻՐԱՅՐ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԿԱԽՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

« Հայրենիք »էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը (27 հոկտ.), որ իրեն հաղորդուած է Փրավիտէնսէն.—

Անձնական նամակէ մը կ'իմանանք որ երկու հայ երիտասարդներ՝ Տիգրան Մկրտիչեան եւ Սարգիս Միլիքեան, Բալու գաւառէն եւ Օխու գիւղացի, Հալէպէն վերադարձած են իրենց գիւղը Օխու, եւ այնտեղ ձերբակալուելով տարուած են Խարբերդ եւ կախուած:

Այս երկու երիտասարդները թրքական զինուորէն ազատուած էին 1928ին եւ ապաստանած Հալէպ: Սարգիս Միլիքեանը ամուսնացած էր եւ երկու զաւակներ ունէր Հալէպի մէջ իրենց մօր հետ: Անհասկանալի կը մնայ թէ՝ ինչո՞ւ այս երկու երիտասարդները Հալէպի ազատ միջավայրը եւ ընտանիքը ձգած՝ վերադարձած են Թուրքիա:

Երկուքն ալ հազիւ 25 տարեկան երիտասարդներ էին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԻԹԼԷՐԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՄԷԿ ԺԱՄ ԴԱԴԱՐ՝ ՈՒՆԿՆԴՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք, Հիթլէր նոր ճառ մը խօսեցաւ ուրբաթ ցերեկ, Սիմէնսի գործարանին 5000 բանուորներուն առջեւ: Ամբողջ Գերմանիան ականջ կտրած էր ժամը 1 — 2, լսելու համար այս ճառը զոր ամէն կողմ կը տարածէին ձայնասփիւռ գործիքներ:

Ահաւասիկ այդ ճառին հիմնական մասերը.

— « Մենք վրիպեցանք, եւ աղետալի եղան հետեւանքները, մեր ժողովուրդին համար: Պէտք չէ կրկնուի այս բանը: Ես քաղաքական ասպարէզը մտայ այն համոզումով թէ գէշ կառավարեցին ժողովուրդը: Գերմանիոյ ժողովուրդին կրած թշուառութիւնը կը բխի Վերսայլի դաշնագրէն, որ հիմնուած է հիմնական սխալներու վրայ: Բնական է որ պատերազմ մը կը վերջանայ յաղթականով մը եւ պարտեալով մը, բայց անթոյլատրելի է որ յաւիտեան տեւէ այդ խտրութիւնը: Տնտեսական ընդհանուր տագնապը հետեւանքն է այդ սխալին: Ես չեմ գիտեր թէ քանի քաղաքագէտներ գտնուած են խրամներու մէջ: Սակայն ես ինքս գիտեմ պատերազմին արհաւիրքը, անձամբ ապրած ըլլալով զանոնք, ինչպէս միլիոնաւոր ուրիշ ռազմիկներ: Գերման ժողովուրդը խաղաղութիւն կ'ուզէ. ան կ'ուզէ ազատ ապրիլ եւ աշխատիլ իր ապագային համար: Մենք կ'ուզենք նաեւ ձեռք երկարել մեր նախկին թշնամիներուն: Հարկ է վերջ դնել համաշխարհային պատմութեան այս մռայլ շրջանին: Բայց, օրուան խնդիրները կարելի է լուծել միայն այն ատեն երբ բոլոր ժողովուրդներն ալ հաւասար իրաւունքներ կը վայելեն: Իրաւունքներու անհաւասարութիւնը տանելի վիճակ մը չէ ժողովուրդներու կեանքին մէջ: Տնտեսական կեանքին բարւոքումը անբաժան է Գերմանիոյ իրաւունքներու հաւասարութենէն: Մեզի կը հարցնեն,— « Պատիւի խօսքեր կ'ընէք, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք »: Պատիւը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ վայելումը հաւասար իրաւունքներու: Ես չեմ կրնար հանդուրժել որ վճիռներով եւ պատգամներով խօսին մեզի հետ: Եթէ այդպէս պիտի վարուին, չեն կրնար ստանալ իմ ստորագրութիւնս: Մեզի կ'ըսեն նաեւ,— «Կարելի չէ վստահիլ ձեզի»: Կը հարցնեմ,— Գերման ժողովուրդը ե՞րբ դրժեց իր խօսքը: Եթէ Գերմանիան նուազ հաւատարիմ ըլլար իր զինակցութեանց, պատերազմի ընթացքին, թերեւս աւելի լաւ կ'ըլլար իր ճակատագիրը: Մեզի կ'ըսեն դարձեալ,— « Մենք չենք կրնար վստահիլ ձեզի, որովհետեւ ձեր մարդիկն են որ անվստահութիւն կը ներշնչեն »: Ո՞ր մարդոց մասին է խօսքը: Միջազգային պոռեմներու (ըսել կ'ուզէ՝ գնչու) այն հրոսախումբի՞ն, որ ցրուած է Փրակա, Փարիզ, Պրիւսէլ եւ Լոնտոն: (Ակնարկը ընկերվարականներու եւ համայնավարներու մասին է): Տասը հինգ միլիոն Գերմանացիներ կան որոնք մեր քաղաքական հակառակորդներն էին, եւ սակայն չհեռացան երկրէն: Մենք ուրիշ բան չենք ուզեր բայց միայն խաղաղութիւն, անդորրութիւն եւ իրաւունքներու հաւասարութիւն: Զիս չեն հետաքրքրեր մտաւորականները, քաղքենիները, գիւղացիները զատ – զատ: Ամբողջ գերման ժողովուրդն է որ կը հետաքրքրէ զիս եւ ան է որ ոտքի պիտի կանգնի նոյ. 12ին, մէկ մարդու պէս: Մենք բոլորս միասին պիտի պայքարինք, ապահովելու համար մեր ապրելու իրաւունքը: Մենք պատրաստ ենք մասնակցելու ո՛ր եւ է խորհրդաժողովի, ստորագրելու որ եւ է դաշնագիր, բայց հաւասարութեան հիման վրայ: Ես լիազօր իրաւասութիւններ ունիմ չորս տարուան համար, բայց այսօր ժողովուրդին կը յանձնեմ այդ իրաւունքները, որպէսզի ան որոշէ թէ ինծի հետ կը քալէ աշխարհի առջեւ: Այն ատեն աշխարհը պիտի հասկնայ թէ հարկ է փոխել իր մեթոտները՝ մեզի հանդէպ »:

Պաշարման վիճակ Աւստրիոյ մէջ

Աւստրիոյ նախարարական խորհուրդը գիշերանց նիստ մը գումարելով, պաշարման վիճակ հրատարակեց: Այս օրէնքով, կը վերահաստատուի մահապատիժը, որ ջնջուած է սահմանադրութեամբ: Մասնաւոր խստութեամբ պիտի հետապնդուին սպանութիւնները, հրկիզումները եւ հրապարակային բռնութիւնները: Բոլոր անոնք որ կը բռնուին այս կարգի յանցանքներով, ամիջապէս զինուորական ատեանի պիտի յանձնուին:

Միեւնոյն ատեն, իրաւասութիւն կը տրուի ելմտական նախարարին, ջնջելու կամ բարեփոխելու զանազան տուրքեր: Այս տնօրինութիւնն ալ ուղղուած է Վիէննայի ընկերվարական քաղաքապետութեան դէմ:

Ուրբաթ օր Վիէննայի ընկերվարականները փորձեցին ժողով գումարել, հակառակ պետական արգելքին: Այս առթիւ հարիւր հոգի ձերբակալուեցան:

Նատիր Շահին սպանիչը ձերբակալուեցաւ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Նատիր Շահին սպանիչն է ուսանող մը, Ապտիւլ Խալիք, որ արդէն բանտարկուած է: Սպանութիւնը տեղի ունեցած է հարէմի պարտէզին մէջ: Կը փնտռուին միւս մեղսակիցները եւ բուն դրդիչները: Անգլիական կառավարութիւնը փակեց Խայպարի կիրճը, որ միակ անցքն է Աֆղանիստանի համար:

Հռչակաւոր Լէփինի մահը

Ուրբաթ օր մեռաւ Պ. Լուի Լէփին, Փարիզի ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչը, որ նշանաւոր դէմք մը եղած է իր ժամանակին: 87 տարեկան էր: Ֆրանսական վարժարանները աւարտելէ յետոյ, իր ուսումը շարունակած էր Պերլինի եւ Հայտէլպէրկի մէջ: Իրաւագիտական ուսանող էր, երբ ծագեցաւ 1870ի պատերազմը: Զինուոր գնաց եւ նշանաւոր հանդիսացաւ Պէլֆորի մէջ: Նախ փաստաբանութիւն ըրաւ, յետոյ մտաւ վարչական ասպարէզին մէջ եւ վերջապէս Փարիզի ոստիկանութեան վերատեսուչ նշանակուեցաւ 1893ին: Մօտաւորապէս քսան տարի վարեց այս պաշտօնը:

Այս ասպարէզին մէջ էր որ, առասպելական պատմութիւններ ունեցաւ. Կարճահասակ, վտիտ եւ չոր, այս մարդը գիտէր Փարիզի ծակուծուկը, կարեւոր դէպքերու առթիւ հեծանիւ կը նստէր ոստիկաններուն հետ, կ'անցնէր երջշրջաններուն գլուխը, անձամբ կը ճակատէր ցուցարարներու դէմ: Անգամ մը իրմշտկուեցաւ եւ կոխկրտուեցաւ Աշխատանքի սակարանին առջեւ, ուրիշ անգամ մը վիրաւորուեցաւ ատրճանակի հարուածէ մը: Մէկ խօսքով, անվեհեր եւ ժողովրդական դէմք մըն էր: Մարդիկ թէ կը յարգէին զինքը, եւ թէ կը վախնային իրմէ: Կը պաշտէր իր ասպարէզը: Հանգստեան կոչուելէ վերջն ալ, վարեց զանազան պաշտօններ: Իր յուշերը հրատարակուած են արդէն, իսկ վերջերս իրաւագիտական գիրքեր կը գրէր:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ ԿՌԻՒԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

« Հայրենիք » հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Շիքակոյի կռիւի մասին, որ տեղի ունեցած է հոկտեմբեր 22ին.—

Դաշնակցութեան Օլսան ժողովը՝ անցաւ շատ խաղաղաւէտ: Սրահը լեցուած էր աննախընթաց բազմութեամբ մը, ոյսուն նման քիչ անգամ ունեցած ենք:

Ամսոյս 15ին « միացեալ ճակատ »ի թափթփուքները եւս ունեցան հրապարակային ժողով: Նստարանները դատարկ էին: Զայրացած իրենց սարսափելի անյաջողութենէն, անոնք թըռուցիկ մը բաց թողուցին՝ « Ո՞Վ Է ՆԺԴԵՀԸ » խորագրով:

Կիրակի օր մեր ժողովասրահի դուռը հազիւ բացուած, բազմաթիւ կարմիրներ սրահի դրան առաջ սկսան թըռուցիկներ ցրուել: Ժողովուրդը այլեւս չկրցաւ համբերել եւ անոր սկսաւ կախիլ: Կարմիրները ծեծուեցան եւ սկսան պոռալ, ճչալ, արտասուել եւ օգնութիւն խնդրել: Տեսարանը... յուզիչ էր:

Թերեւ վիրաւորուածները փախան, իսկ երեք հոգի որ ծանրապէս վիրաւորուեցան՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց:

Կոյնէն յետոյ խումբ մը ոստիկաններ ժողովասրահ եկան: Երբ տեսան հսկայ բազմութիւնը եւ ժողովի կանոնաւորութիւնը՝ անձայն – անշշուկ ետ քաշուեցան:

Ժողովի վերջանալէն յետոյ, երկու ընկերներ ոստիկանատուն գացին եւ իրենց անունները ստորագրելով վերադարձան: Կ'ըսուի թէ նոյ. 9ին դատ տեղի պիտի ունենայ:

Կարմիրները վիրակապերով փաթթուած են: Իրենց ներսութիւնը չհասաւ նպատակին:

ԹԻՖԼԻՍՑԻ ՀԱՅ ՄԸ ԿԱԽԵՑ ԻՆՔԶԻՆՔԸ

Անիլակէն կը գրեն մեզի.—

Թիֆլիսի Խլար գիւղացի Մուշեղ Տէյտէրեան, 40 – 45 տարեկան, ինքզինքը կախեց հետեւեալ պարագաներու մէջ: Մուշեղ 1927ին Անիէռի մէջ կը գնէ հող մը եւ ձեռնարկուի մը կը յանձնէ շինութիւնը: Ձեռնարկուն կը վերջացնէ գործը եւ պարտական կը մնայ 5000 փրանք: Կարգ մը թերութիւններ մատնանշելով, Մուշեղ չուզեր վճարել 5000 փրանքը: Ձեռնարկուն կը դիմէ դատարան, քանի մը անգամ կոչնագիր կուգայ, բայց Մուշեղ ականջ չի կախեր ու մանաւանդ լեզու չգիտնալով չերթար: Մարդը դատը կը շահի ու երկու ամիս առաջ կուգան տունին կալասին աճուրդի հանելու, բայց կարասի չեն գտներ եւ կը վերադառնան: Ութ օր առաջ պաշտօնեաները կուգան եւ տունին վրայ թուղթ կը փակցնեն թէ մինչեւ դեկտ. 1 եթէ չվճարէ պարտքը, տունը պիտի ծախուի:

Խեղճ մարդը որ երկու տարիէ ի վեր անգործ է եւ վեց ամիս առաջ գործազրկութեան նպաստէն ալ զրկուեցաւ, բոլորովին յուսահատելով, չորեքշաբթի իրիկուն, երբ երկու զաւակները եւ կինը բացակայ էին, վառարանը կը վառէ, իր վերջին աղօթքը կ'ընէ, կը մտնէ արտաքնոց եւ չուանը վիզը կ'անցընէ... Կինը ժամը 7ին վերադառնալով, երբ ամուսինը չի գտներ, կը կասկածի, խոհանոցէն դրացիները կը կանչէ եւ արտաքնոցին դուռը կոտրելով չուանը կը կտրեն: Ոստիկանները կը հասնին բժիշկի մը հետ եւ անկումէ ետքը գործողութիւնը կը կատարեն, բայց խեղճ մարդը տասը վայրկեան վերջ հոգին կ'աւանդէ: Թաղումը կատարուեցաւ երէկ, շաբաթ:

ԱՆԱՐԳԱՆՔ ՊՈՒԻԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անծանօթներ, առտուան ժամը 5ին, ինքնաշարժէ մը վար իջնելով, Պոխանի արձանին քիթը հանած, ձախ ձեռքը մասամբ կոտրած եւ ուրիշ վնասներ պատճառած են:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՊՈՂՈՍԱՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ինչո՞ւ զարմնալ, այս իրիկուն, պատարկեր ու լքեր են բարի եւ լռակեաց Մոն Սէն Միշէլը։

Ու մանաւանդ ի՞նչ հրապոյր ունի սա տ'Արքուրը որ ,Հայերը, խմբակ առ խմբակ, համախմբուեր են հոն, Փարիզի ամէն կողմէն եւ արուարձաններէն.

Տ'Արքուրի աշխարհագրութիւնսեակը գիտէնք արդէն։ Թերեւս յիշէք զայն տակաւին, եթէ ժամանակը չէ սրբած եւ ամրան տաքերը չեն չոգիացուցած զայն ձեր յիշողութենէն։

Նկատելի երկու փոփոխութիւն, սակայն։

Վերցուած են «քոնթուառ»ը։ Որուն երկայնքին՝ զուգ այլեւս չէք տեսներ բոզեր և զատարկապորտ երիտասարդներ, բարձր աթոռակներէ ոտքերը կախ, «ասնտուիչ» ուտելու եւ «քրէմ» խմելու կրաղած, առանց մոռնալու, անշուշտ, հաշուեքննութիւնը էգերուն օրուան վաստակին։

Այսպէս է քաղաքակիրթ կոչուած երկիրներուն մէջ, բանակներով արուներ վարձու կուտան էգերուն մարմինները, անսպա՛ռ աղբիւր, աննըւա՛զ դրամադլուխ մինչև ծերութիւն։

Ինչո՞ւ արտադրեն այս երիտասարդները։ Չէ՞ որ մարդկութիւնը կը տառապի գերարտադրութենէ։ Պէտք է սպառել։ Ու կը շահին էգերը։ Եւ կը փքան արուները։

Իսկ վա՛յ էգերուն, եթէ իջնէ վաստակին մակարդակը։ Հետեւեալ առաւօտ, ուռած, կապուտցած պիտի գտնէք անոնց աչքերը՝ արուներու հարուածէն։

Ֆիզիքական այս փոփոխութեան հետեւանքով, յաւելումի ենթարկուած են գինները։ Շահը զոր տ'Արքուր կ'ապահովէր «քոնթուառ»ին առջեւ, կոտորակուած, սանթիմներու վերածուած եւ գացած է բարդուելու ըմպանակներուն մէջ անոնց, որոնք նստած կը սպառեն։ Սուրճը մէկուկէս ֆրանք է, փոխանակ մէկ քանի հինգի։

Երկրորդ փոփոխութիւնը, որ կարեւորագոյնն է ըստ իս, բնակչութեան կը վերաբերի։

Տ'Արքուր հայ դերասաններու որճարանը ճանչցուած էր։ Հիմա, ամէն տեսակ Հայ կը գտնէք հոն։ Սրճարանին մէջ, իրենց սեփական թաղերը ունին անոնք, ինչպէս Հրեաները՝ իրենց «կէթօ»ները

Հայ Սփիւռքի տաղանդաւոր դերասանը նորէն լաւ տրամադրուած է։ Իրեն են շատ մը ականջներ։

Քօթ տ'Ազիւրէն է վերադարձեր ան։ Դա՛ռն հիացումով կը պատմէ, կը նըկարագրէ։ Դառն անոր համար որ, Քօթ տ'Ազիւրեան իւրաքանչիւր պարբերութեան հակադրաբար եւ զուգահեռաբար, մեզի կուտայ հայրենիքէն մասունքներ։

Կ'ընդունի Քօթ տ'Ազիւրի գեղեցկութիւնը։ Բայց, «ուրիշ բան» է, «ուրիշ բան» է մեր երկիրը։

Անոր հայրենասիրութիւնը, հայրենարաղձութիւնը կը գերազանցէ ամէն ինչ որ հայ աշխարհին կը պատկանի։

Կ'երգէ Քօթ տ'Ազիւրի երկինքը, ծովը, ծառն ու ծաղիկը, մեղրն ու պտուղը, սարն ու ձորը։

Բայց, երբ կը նետուի անմիջապէս հայրենիք, կը վերանայ ան, բովանդակ երեւակայութիւնը կը պարպէ եւ իւրայատուկ պատմելու համը ի սպաս կը դնէ, որպէսզի դէպի հայրենիք իր զմայլանքովը մենք ալ համակուինք։

Ինչ որ կը տեսնէք Քօթ տ'Ազիւրի մէջ, մարդկային ձեռքի միջամտութիւնը, քաղաքակրթութիւնը աղարտած են։

Հասարակածի արմատախիլ թուփը, փոխադրուած հոն, որբ եւ խորթ կը զգայ ինքզինքը։ Անոր ծաղիկը կորանցուցած է իր ծննդավայրին բուրմունքը։

Հայաստանի ծիրանը, հայկական այդ խնձորը, Քօթ տ'Ազիւրի մէջ, կարելի չէ որ պահած ըլլայ իր իսկական համը։

Դէպի Քօթ տ'Ազիւր, եւ Քօթ տ'Ազիւրի մէջ, ձեր ճամբուն վրայ, պիտի չհանդիպիք մեղրածորա՛ն ակերուն, երանու՜տ անոնց ջուրով զովանալու, լիանալու։

Ձեր ծարաւը պիտի փորձէք «պօքօ»ով, եւ «շօփ»ով անցընել։

Եւ Պուշկինէն՝

Ահա Կովկասն իմ ոտքի տակ
Ես վերեւում մեն մենակ
Լուռ կանգնած եմ ու նայում...

Ա՛խ, մեր երկրին լեռները, Արագածն ու Մասիսը...։

Ու կը պատմէ, կը պատմէ։

X

— Գիտէ՞ք, տղաք, թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ սա դէմի խմբակին մէջ։

Եւ փսփսուքը կը պտըտի ականջէ ականջ։

— «Կոուի երթ»ին հեղինակը Ազգին երիտասարդ մտաւորականները հաւաքած կը ճգնի հայ Փաշական կուսակցութիւն մը հիմնել։ Լուրջ կ'ըսեմ։ Մի՛ խնդաք։

Եւ իբր թէ, արդէն կազմուած լմնցած ըլլայ խալածին կուսակցութիւնը, թեր ու դէմ կարծիքները ընդհարումի կ'ելլեն։

— Փաշական կուսակցութի՜ւն։ Մե՞ր մէջ։ Հայերո՞ւս համար։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Ո՞վ պիտի ըլլայ մեր Մուսոլինին։ Մուսոլինիները մէկօրէնմիւսը չեն ծնիր։ Ու դարերը, սերունդներն են որ կը յղանան, կը պատրաստեն եւ կ'երկնեն Մուսոլինի։ Մեր ժողովուրդը նման երկունքի չէ նստած տակաւին։

— Մենք, մե՛ծ գաղափարականներս, յառաջդիմականնե՛րս, ազատականնե՛րս, մէկ մարդու կամքի՞ն պիտի հնազանդինք։

— Ի՞նչ հրաշագործութիւն պիտի կատարուի որ առտու մը, երբ արթնանք, մերկացած ըլլանք մեր դարաւոր անիշխանականութենէն, անկարգապահութենէն։

— Բացասական, կեդրոնախոյս ուժեր՝ մե՞նք բարեւ պիտի կենանք մէկ մարդու առջեւ։ Մե՞նք պիտի «ամէ՜ն» բացագանչենք ի լուր իր ոեւէ հրամանին։

— Մե՞նք պիտի կուրօրէն կանգնինք։ Եղածները չենք ապրեցներ։ Անխնայ կը տապալենք։

— Ո՛չ, բարեկամներ։ Հայոց տաղանդաւոր քերթողը թող հրաժարի իր այդ ծրագրէն։

— Զառամած ենք։ Մեղկացած է մեր կամքը։ Թուլցած են մեր ջիղերը։ Ցաւախառութիւնները թառամեցուցած են մեր հոգիները։ Թմրած է մեր անհատական եւ հաւաքական խանդավառութիւնը։ Մեր կրակը մոխիրին տակ անթեղուած է։ Երիտասա՛րդ ըլլալ պէտք է Փաշական կազմակերպութեան մը համար։

Ցոռեսս այս կարծիքները այնքան ուժգին կը հարուածեն որ, լսարանները կը ժարին պարապին մէջ։

Մինչ անդին, երէց բանաստեղծը, կրտսերներու հետ կը խորհրդակցի, կը խորհրդակցի։

X

Չորրորդ խմբակին մէջ, մեղմիկ կը խօսի շնորհալի դերասան մը։

Բանաստեղծ ալ է։ Քիչ առաջ, փնջիկ մը կարդաց իր հին օրերու ոտանաւորներէն

Ահաւասիկ բանաստեղծ մը, որ պոյքօթի ենթարկած է աղջիկն ու ակըը։

Նիւթերը բնութենէն կուգան։ Կ'երգէ հերկը, հունձքը, եղանակները, ձմրան անուշ գիշերները։ Կը լսէ ծղրիթին կանչը։

Կը հաւաստէ թէ՝ արեւմտահայերս չենք փորձած, եւ կը յամենանք փորձել ժողովրդական բանաստեղծութիւնը։ Արեւելահայերը բախտաւոր են այդ տեսակէտէն։

Արեւմտահայ դերասան — բանաստեղծը կը ջանայ, իր ուժերուն ներած չափով անշուշտ, պարապը լեցնել։

Բայց, կայ աւելի խոշոր ցաւ մը։ Ո՞վ պիտի դարմանէ զայն։

«Նոր» բուածները ոտանաւոր, նօրավէպ եւ վէպ կը մշակեն։ Կին, կին, կին կը հրամցնեն մեզի, գրեթէ ամէնքը անխտիր։

Դեռ կը սպասենք որ ոմանք ալ, գոնէ մէկն անոնցմէ, նուիրուի, զոհաբերուի թատերական գործերու երկունքին

Մեր օրերու կենդանի, թրթռուն «էփօքը» թողած՝ կ'ելլեն Արշակունեանց, Բագրատունեանց եւ Ռուբինեանց շրջանները կ'ոգեկոչեն, կը բեմադրեն.

Ո՞վ պիտի բեմ հանէ հայ կինը, որ ահա ռիւ տ'Ալուքիր կը վազէ կար առնելու համար։

Ո՞վ վերջապէս, պատկերալից եւ ցայտուն կերպով պիտի ըսէ աշխարհին թէ, հո՛ս, արեւմտեան մեծ այս քաղաքին մէջ Հայերը «էէբշի» դարձան ․

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՎԱՅՐԻ ԲՈՒՍԱԿԵՐ ՄԸ

Բուսակերները կ'ըսեն թէ միսի չարաչար գործածութիւնը կոպիտ եւ առնական կը դարձնէ մարդը, օրինակ վայրի կենդանիները։

Արդ, Թղթակից մը որ կրցած է Հիթլէրի կենցաղին բոլոր կալուածներուն թափանցել, հետեւեալ յայտնութիւնը կ'ընէ։ Հիթլէր բացարձակ բուսակեր մըն է, եւ եթէ իր սեղանին հրաւիրեալները ամէն կարգի կերակուրներով պատուեն, ինք իր պահքը չաւրեր եւ կ'ուտէ միայն կանանչեղէն, հաւկիթ, բանջարեղէն եւ պտուղ։

Այս փորձը ցոյց կուտայ թէ այդ պահեցողութիւնը կարծուածին չափ ալ տկարացնող չէ։ Հիթլէրը անարիւն կարելի չէ նկատել։ Փորձը կ'ապացուցանէ նոյնպէս թէ բուսակերութիւնըչի մեղմացներ մարդոց բարկութիւնը։ Իսկ բուսակերները կը պատասխանեն.

— Եթէ Հիթլէր մսակեր ըլլար, ամբողջ Եւրոպան հիմա կրակի եւ արիւնի մատնուած կ'ըլլար։ Իր հանդարտեցուցիչ սնունդին կը պարտինք, եթէ մինչեւ հիմա մեծ աղէտներ չծագեցան։

Ամէն մարդ թող ուզածին պէս մեկնէ ճշմարտութիւնը։

ՏՂՈՒՍ ՀԵՏ

ԹԱԹԻԿՆԵՐԸ

Փափուկ, ոչ թէ կնոջ մը զարդարող, մեղաւոր փափուկ ձեռքերուն պէս, այլ անմեղունակ փափկութիւն մը, սիրունութիւն մը ունին ապուշ թաթիկները, ես զանոնք կ'առնեմ ափերուս մէջ երջանիկ յուզումով մը։ Կը փայփայեմ դուրգուրանքով ու խընամակալ ոգիով մը։

Կը դիտեմ նայուածքս երազներու մէջ։ Ու այդ ձեռքի մանրանկարը կը խոշորնայ, կը դառնայ ձեռք մը բարի։ Կը հաւաքուի ու կը դառնայ բռունցք մը, բռունցք մը պաշտպան հայրենիքի եւ Ազատութեան։

Ու ես որքա՜ն հաւատացեալ ուխտաւոր այդ անմեղ ձեռքերուն առջեւ, որ դեռ մեղքի աւազանին մէջ չեն թաթխուած, ծնրադիր յարգանք կը մատուցանեմ։

X

Հով մը կը շարժէ՝ բարտիին տերեւներն ալ՝ ծնծղայ եւ պատարագ։ Սալորենիները կնդրուկով կ'օծեն միջոցը ու տղուս թաթիկները կը վերածուին սպիտակ հրեշտակներու

Ծառազայթ մը կը թափանցէ պատուհանէն ներս, անոնք աւելի կը փայլին ու կը դառնան անմեղունակ աղամներ։ Կը դառնան զոյգ մը թիթեռնիկներ ու ես կը վախնամ հալել անոնց հաճանչագեղ թեւերուն, որպէսզի չթափեմ ոսկի փոշին։ Փոշին բարութեան, առատութեան, բեղնաւորութեան։

X

Տղաս, երկար ատենէ մը ի վեր մտքիս ոլորտներուն մէջ կը դեգերի քեզ իմ հայրական խրատներս տալու համար։ Այսօր, անմեղ թաթիկներդ ափերուս մէջ կ'ուզեմ որ իմ հայրական խօսքերուս ունկնդրես։

Տղաս, անունդ Արմէն է։ Անուն մը որ իւրաքանչիւր Հայու պայծառ ճակատին վրայ հպարտօրէն դրոշմուած է։ Ու, դուն հպարտ պէտք է ըլլաս այդ անունով։ Եւ որ ալ ըլլաս, ո՛ր հորիզոնին տակ ալ գտնուիս եւ որ պողոտային վրայ ալ քալես, հպարտութեամբ անունդ տուր։

Կը յիշես, երեք գրացիին պզտիկ աղջիկը քեզ Արման կոչեց, ես ճշդեցի անունդ, իսկ դո՞ւն ա՜հ որքան ուրախ էի։ Դուն բողոքեցիր ըսելով՝ Արմէն, ոչ Արման։

Ահա, ահա այդպէս, տղաս, ամէն տեղ, ամէն վայրկեան բողոքէ երբ անունդ աղաւաղեն եւ կամ փոխել ուզեն։ Ու հպարտութեամբ, քաջութեամբ անունդ տէրը եղիր.

Այսքան տղաս, գնա, գնա ցատկռտէ այս բարի արեւին տակ ինչպէս ճնճղուկները կ'ոստոստեն ճիւղէ ճիւղ։

ԱԶԱՏ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Լորտ Քըրզըն երբ Հնդկաստանի փոխարքայ էր, օր մը կը վիճաբանէր բարձր պաշտօնատարի մը հետ, վերջերան մը՝ իր տեսակէտը հաստատելու համար ուզեց «իր 30 տարուան փորձառութիւնը» վկայութեան կանչել։

Այն ատեն լորտ Քըրզըն պատասխանեց իր գոռոզ շեշտով.

— Ես չեմ եկած խոնարհելու 30 տարուան փորձառութեան մը առջեւ, այլ՝ եկած եմ անոր սխալները ուղղելու։

ԲՈՅՆԵՐԳ

Սարէ սար ինկած, սրտէն զարնուած հայ սերմնացա՛ն եմ,
Կարօտ ու կայծակ գրկած կըրծքին տակ՝ ես հայ լըծկա՛րն եմ,
Խաչփայտն ուսին յար, դռնէ դուռ թափա՛ռ ես հայ մանկա՛յն եմ
Ցաւէտ տարագիր ու շըղթայակիր հայ շինակա՛նն եմ։

Արօր շինեցի եւ արտն ենթկեցի յոյսերուս քօղեր,
Քանդիչն օր մը երբ պիտի խեղդուէր ճիրուխս մէջ եղեղ,
Ինծի ցոյց տուաւ հուրքն անապատին ու քո՛ղցն անտարին...
Մըրկեց զիս նորէն կարօտն այն օրէն իմ ցանուցանքին։

Դոզննցըս ահա՛ պատռա՛ծ է հիմա, սերմըներո՛ւ չըկայ,
Գութանս է կոտրած, արօրս փո՛ւշ բուսած, լըծկա՛ն եզ չըկայ,
Գիւղըս՝ գերեզմա՛ն, մէ՛գ է իր ճամբան, գըլխիս տե՛ղ չըկայ,
Կարօտն իմ հօտն ու շէնշող դաշտին լափող բո՛ց կ'ըլլայ։

Ներսըս կը յորդի Եփրատն իմ սըրտի կոհակ առ կոհակ,
Կ'ամպըրի դեռ կոյս երկինքը հոգւոյս ցաւո՛վ անպարփակ,
Շանթով կը զինուիմ ու բո՛ց կը հագուիմ ցանելու համար՝
Հոգիէ հոգի փոխան ցորեանի մըրրի՛կ բոցավառ։

Իմ երգով լուսեղ յաւէ՜տ ամէն տեղ ա՛լ կ'ակօսեմ ես,
Խոպան եղի տեղ հոգինե՛ր ահեղ, հոգինե՛ր հրրիէզ,
Ահա դըռնէ դուռ կը ցանե՛մ բուռ բուռ վըրէժ ու կըրակ,
Որ հայ տունէ տուն փոթորիկն անհուն գոռա՛յ շանթարձակ։

Հըրդեհ սերմանող ու փայլակ հընձող հայ սերմնացա՛նն եմ,
Հետ հոգիներու հերկն ակօսելու կոչուած լըծկա՛րն եմ,
Հըրեղէն հողի ու բորբոքումի ես հայ մանկա՛յն եմ,
Կապանք խորտակող ու սիրտ հըրդեհող հայ շինակա՛նն եմ։

ԱՐՏԱՇԷՍ

«ՄԱՐԻԿ ՉԵՄ ԿԸՆԱՅ... ՇԱՏ ԵՆ»

· · Աւերածութիւնը կը շարունակուէր։ Ոճրածին ջոկերները սանձարձակ հայ գիւղերն ու քաղաքները մտած՝ կը հնձէին առանց խտրութեան, առանց խնայելու ծերին, երիտասարդին, մանուկներուն եւ կիներուն։ Ընտիր զանգուածը նախօրօք ձերբակալուած տարած էին անծանօթ ուղղութեամբ եւ ալ չէին վերադարձուցած։ Հայ բուխերիկէն ծուխ չէր բարձրանար այլեւս

Կարաւաններու անծայրածիր շարքերը գացած լեցուցած էին անդնդախոր ձորերը։ Անկուխ կածաններէ ոտքի հետքեր կը հաստատէին թէ խաւարին մէջէն զոհ մը եւ դահիճ մը քալած ու քիչ անդին զոհը կեանքի եւ մահուան գուպարին է մղած ու անշնչացած։ Բահանի թաւուտքներուն մէջ հազարաւորներ անմեղ երախաներ եւ մանուկներ, երիտասարդներ եւ ծերեր, հայ մայրեր ու քոյրեր հոս հոն յաւիտենական քունը մտած էին։

Արածանին կարմիր ծիրանի հագած՝ կատաղի գազանի նման Փշալով Փշըշալով եզերքներէն դիակները կը հաւաքէր ու կը տանէր հեռուները, դէպի անյայտը...։ Ամէն քայլափոխին արիւնի հետքեր կը նշմարուէին։ Գեղանի հարսներ եւ մանկամարդ աղջիկներ բանի հարէմներու մէջ կը քաշկռտուէին.

Դուները ջարդ ու փշուր, պատերը փլրաւոր։ Ներսը ամէն ինչ լուռ էր, մառանները եւ ախոռները դատարկուած էին։ Ողբիթներուն ողբաձայն եւ միօրինակ երգը միայն կը լսուէր։ Մահուան ոգիներ չուրջ պար կը դառնային։ 1915...

Մանուկներ եւ պատանիներ բանի խալածացուած՝ իրենց վշտի ծանրութեան տակ կքած, մեծ ցաւ կ'ողբային։ Շատերը հօտաղներ էին դարձած, եւ չէին կրնար կուլ տալ արիւնոտ հացը։ Այս տեղէն երէկ կարաւան մը անցաւ։ Ու ես իմ թաքստոցէս դիտեցի քրոջս լլկումը ժանտարմաներու կողմէ։ Մօրս խոշտանգումը տեսայ աչքերովս։ Փոքր եղբայրս լալագաչ նահատակ մօրը չուրջը կը դառնար ու կը ճչար։ Հուսկ յետոյ ժանտարմային մէկը բռնեց եռամեայ տղեկին զռուլ մազերէն ու [illegible] մէջ բարձրացուց ու այնպէս մը զարկաւ ժայռին որ գանկը պայթեցաւ։ Հազիւ կրցաւ արտասանել — Մա՛... անշնչացաւ։ Քիչ մնաց ճչայի ցաւի սաստկութենէն ու ինքզինքս մատնէի, բայց ակռաներովս շրթունքս ուժգին խածի եւ խեղդեցի հոգւոյս աղաղակը։ Մարած էի...

X

Վայրի թզուկ տունկերով, մացառներով, փշերով, մորենիներով եւ մասրենիներով արտերու մէջ ոչխարներ կ'արածին։ Այդ արտերուն մէջ օձերը, մողեսները եւ գոզաչները սանձարձակ եւ ազատ իրար կը հալածեն ու «ճիրխ»ը կը խաղան։ Այդ արտերուն մէջ աղէկտուր ողբի նման ձայն մը կը լսուէր, մահամերձի հառաչանք մը եւ մանկան մը ձայնի նմանող բան մը կը լսուէր։

— Ըրհի՛... ըրհի՛... վայ վ··ա՜ ···

«Եղջիւրաւոր օձ մըն է», ըսեր էր [illegible] մէկը, որ երբեմն կէս օրուան խեղդող տաքին ուլի պէս կը մկկայ։ Տեռնող եղած է։ Եւ կամ աւանդաբար կ'ըսուէր թէ եղջիւրաւոր օձերը իրենց բերանի աղամանդը կամ «անգին քար»ը երբ կը կորսնցնեն, այդպէս կը պոռան կատաղօրէն, որպէս վրէժխնդրութիւն...։

— Մողէզ մըն է։

— Ոչ, կրիայ մըն է, կ'ըսէր ուրիշ մը։

— Ըրհի՛.. . բըհի՛. վ... ա...

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (7)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

4.— ՍԿԵՊՏԻԿԸ

«Ցիմա՛ր սիրտ, կը պատասխանէ, կանգ մի՛ առներ երբեք հանդերձի բուրումնաւէտ տաղաւարներուն տակ։ Զգէ՛ բանաստեղծութեան եւ ցնորքներու զաւիթը, հիւանդագին զգայութիւններու եւ երազակոչութիւններու դահլիճը, դուն բժիշկ ես, դուն գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան մարդն ես՝ արու եւ կորովի» (ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ).

Դժգոհութեան պատճառը կայ սակայն.—

«Աշխատեցայ, գիտութիւն հաւաքեցի, օգտակար եւ անօգուտ բաներ սորվեցայ, մտքիս մեքենան շտկեցի։ Ու հիմա, երբ կատարութեամբ եւ ուժգնութեամբ կ'աշխատի մեքենաս, արտ չունիմ հերկելու, ցորեն չունիմ աղալու, ժողովուրդ չունիմ մրցակցութեան տանելու ուրիշ ժողովուրդներու դէմ» (Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ)։

Նարդունի ծանօթ ըլլալ կը թուի Կէօթէի մեծ ողբերգութեան, Ֆաուստին։ Կը յիշէք անշուշտ, Ֆաուստ ինքն է, որ մենախօսութեան մը մէջ այսպէս կը խօսի․

«Ո՜հ, փիլիսոփայութիւն, իրաւաբանութիւն, բժշկութիւն, դժբախտաբար նաեւ աստուածաբանութիւն սորվեցայ, եռանդով ու կորովով. եւ սակայն, խեղճ անմիտս, կեցած իմ հոս նոյնքան խենթ, որքան առաջ»։

Նարդունի ներկայացուցիչներէն մէկն է արդի հայ գրականութեան։ Այնքան կենդանի եւ արեւոտ էջերէն վերջ, երբ այսպիսի յոռետես եզրակացութեան կը յանգի, [illegible] երիտասարդ գրականութիւնը, ժամանցի կամ վայելքի համար։ Նոր գաղափարաբանութիւն մը կայ հոն, որպէսզի բազմաթիւ ազդակներու։ Մեր գրական ասպարէզին մէջ պտոյտ մը ընելով, եթէ գեղեցիկ հունձքի մը ականատես պիտի ըլլանք, միւս կողմէն պիտի դիմաւորենք, տխուր հաստատումով մը, թէ մեր երիտասարդ գրողները ճակատագրական տենկինադարձներու մէջ կը դեգերին եւ հայ կեանքի իրականութենէն տխուր փորձառութիւններ կը բերեն մեզի, որոնց արձագանգ տուող չկայ կամ արձագանգ տալու գործօնները կը պակսին։ Այս է պատճառը, որ տակաւին երիտասարդ տարիքի մէջ, իրենց ստեղծագործութեան ծոցին մէջ յոռետես շունչ մը կ'ապրի։

Մեծցուցէք համեմատութիւնները, բազմապատկեցէք գրողներու թիւը, եւ ահաւասիկ տարուէ տարի գիրքերու դէզերը պիտի շատնան, եւ սակայն գրականութեան միջոցաւ, մեզի այս բացառիկ վիճակն ու բացասական շունչին հետեւանքով, դժուար չէ հետեւցնել թէ ինչպիսի մթնոլորտ մը պիտի տիրէ մեր զգացումներուն ու մտածումներուն մէջ։

Սերունդը պատասխանատու չէ սակայն. այս սոսնթիւ պէտք էր, որ արձանագրէինք տխուր այս հաստատումը, եթէ նոյն իսկ այս իրողութիւնը, իբրեւ ճշմարտութիւն, պիտի անցնէր գրականութեան պատմութեան։ (Այլապէս շահեկան նիւթ մըն է երիտասարդ գրողներու գործերէն հաւաքագ մը ընել, ճշդելու համար անոնց գաղափարաբանութիւնը եւ կրած ազդեցութիւնները ժամանակակից քաղաքական, տնտեսական, գրական ու ընկերային յեղաշրջումներէն)։

Այսպէս ուրեմն դարաշրջանի սկեպտիկ հովերուն շունչը կը սաւառնի Նարդունիի գրականութեան մէջէն։ Անոր հոգին խաղալիկ դարձեր է հակոտնեայ զգայութիւններու պայքարին։ Եւ դժբախտաբար, հետզհետէ հզօր կը դառնայ բացասական տարրը, ստիպուած ըլլալով ապրիլ անապաստ ժամանակի մը մէջ, ուր ամէն արժէք վերագնահատման կ'ենթարկուի։

5.— ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ածականներու բարեկամ է Նարդունի։ Բայց կը գործածէ ճիշդ տեղին. ամէնքը չեն անոր վերադիրները։ Կը գործածէ անոնցմէ այնպիսիներ, որոնք տարիներով բառարաններու մէջ սպառեր են, ոչ ոք մօտեցեր է անոնց, նոյն իսկ տիտղոսաւոր բանաստեղծներն ու գրագէտները անտեսեր են զանոնք։ Այդ բառերուն քաղաքացիութիւն տալու գաղտնիքը գիտէ։ Մարթ կը գնեմ (էջ 82) այդ կարգին կը պատկանի, ինչպէս եւ ուրիշներ։

Նարդունիի բառարանը Դանիէլ Վարուժանին բառարանն է։ Ո՛չ Ռուբէն Զարդարեան, ո՛չ Օշական եւ ոչ ալ Համաստեղ ա՛յնքան շռայլ չեն եղեր գեղեցիկ բառերու հանդէպ։ Բայց Նարդունի տկարութիւնն ունի պատկերներու առատութեան մէջ կորսուիլ, հրապուրուիլ անոնցմով։ Կուգայ պահ մը, որ բանաստեղծը անոնց գերին դառնալով, կը մոռնայ թէ ինչո՞ւ ճամբայ ելեր է, եւ ո՞ւր պիտի յանգի գրուածքը։ Ընթերցողն ալ կը տարուի յաճախ պատկերներուն գեղեցկութենէն, հէքեաթի խորհուրդը կամ արձակ քերթուածի մը հիմնական միտքը տարտամութեան մէջ ձգելով։ Բանաստեղծական վերացումն ու թռիչքը շատ ինքնաբուխ են, կարելի է ըսել թէ արուեստականութիւն չկայ երբեք. Ես կը հաւատամ որ Նարդունի փնտռտուքի չելլեր, եւ ոչ ալ կը քրտնի գեղեցիկ պատկերներ փնտռելու անձկովը բռնուած։ Ինքնայատուկ արուեստ մըն է այս։ Բազմաթիւ ձեւերով կը ներկայացնէ ծանօթ առարկաներ, անոնց ճակտին կը կախէ տախտակներ, զանազան վերտառութիւններով, նման գոհարավաճառի մը քարերուն, որոնց ամէն մէկը իր սեփական գեղեցկութիւնը, գոյնը, լոյսը եւ արուեստն ունի։ Հեղինակին կամքէն անկախ այդ պատկերները կուգան իրարու ետեւէ, ինքնաբուխ են, ինչպէս կ'ըսէի

Պատկերներու առատութիւնը եւ բանաստեղծական թռիչքը սակայն ուրիշ գրական սեռի մը վերածեր են իր հէքեաթները։ Հէքեաթ ըլլալէ դադրելով, դարձեր են արձակ քերթուածներ, պահելով անշուշտ իրենց խորքին մէջ ժողովրդական աւանդութիւններէն գոհար [illegible]։ Մեր մէջ ընդհանրապէս հէքեաթը [illegible] է մնացեր գրական այն սեռը, որուն մէջ ժողովուրդը պիտի գտնէր նախ իրեն համար ընթերցանութեան հաճելի նիւթ, եւ երկրորդ բարոյական իմաստ մը։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Տիկի՛ն,
Երազիս մէջ, Ձեր պարտէզէն վա՛րդ գողցայ,
Գոգս լեցուն վա՛րդ գողցայ,
Մարդ չտեսաւ: Զանոնք տարի՝
Եւ անտառի մը մէջ ծածո՛ւկ՝
Երեք խառն փունջ կազմեցի,
Մէկը՝ Ձեզի ձօ՛ն ըրի, սպասեակիս հետ սեւամորթ,
Մէկն, ըսի, հարսնիքիս օծման իւղին համար տարէք,
Երրորդը՝ որ կ'ուզէի բաժակ ընել ցօղերուն,
Մազիլներուն տակ հովերուն՝ թափեցա՛ւ...

Առանց թերթի, ցօղերը չոր պահած եմ դեռ,
Տիկի՛ն, կ'ուզէ՞ք, որ փունջը Ձեր պարտէզին՝
Սպասեակիս հետ սեւամորթ՝ ղրկեմ Ձեզի,
Ի՞նչ հոգ, թերթերն, զանոնք, կ'ըսեմ որ քաքխեն՝
Երկրորդ փունջէն տացուած՝ վարդիւղին մէջ թանկագին,
Եւ Տիկին,
Գողութիւնս, կ'ըսէք՝ «չեղեալ»,
Կը խնդրեմ Ձեզ պաղատագին...

ՌՈՒԽՏԱՒՈՐ

...ա՛. յ, կը չարունակուէր ձայնը
...ներ սիրտերը կը խոցուէր
— Մա՛րիկ չեմ կրնայ հանել... Ճու-
...երը շատ են: Մա՞րիկ եկան, եկան

...ացուն ոտքի մատներուն վրայ
...մով յառաջացանք ձայնին կողմը:
...քանի մը քայլ առած էինք, մեր
...ին առջեւ փռուած գտանք վիրա-
...մայր մը, որ կռնակին վրայ չըր-
...ած էր: Ստինքին տակէն դարնուած
...փոս մը բացուած էր վերջին
...: Ծծրակին չուրջ շատ մը վէր-
...կային: Երկայն ծամերը խառն ի
...արեան ճապաղիքներու մէջ
...թիւած ու արեւէն չորցած էին:
...ր թանձրացած խայծղանի ձեւը
...ծ էր:

...համերձին քովիկը երեք տարե-
...մանկիկ մը կար, մերկ ու նիհար,
...աղաղուն էր որ հագիւ կը նը-
...մարդկային ձայն մը: Կմախա-
...թաթիկներուն մէջ փայտի փոքր
...մը բռնած՝ մօրը կոթնած էր չիյ-
...համար: Այդ փայտի չիւղով մօ-
...վէրքերէն որդերը կը հանէր որ մե-
...ինած բջիջներու պէս կը խլխլա-
...ու կ'եռային վէրքերուն մէջ: Ծո-
...ացած ու ներս գացած էին որ-
...Փոքրիկը կ'աշխատէր, գերա-
...ճիգ մը կը թափէր որդերը մաք-
...մայրը ազատել: Ու յանկարծ
...ը ինկաւ անօթութիւնը ու հեծ-
...ց.
— Մայիկ, անօթի եմ. հացիկ կ'ու-

...երիկը անօթի էր ով գիտէ երբէն
...ր. ու ուժասպառ: Չէր կրնար
...րել որդերը որ հազարներով էին:
...մայրը մահամերձ՝ կը լսէր իր զա-
...աղաղակը.
— Մամա, անօթի եմ, հացիկ կ'ուզեմ:
...մայրը անչարժ էր, անկարող էր
...ակին օգնելու...
...կրկին անգամ փայտի չիւղը ա-
...զաւ որդերը մաքրել: Բայց
...րող՝ ճչաց.
— Մայիկ չեմ կրնար... Ճուճուները
...են...

...աղաղակը եւ մահամերձ մօրը
...րինը ծուխի պէս դէպի երկինք
...բարձրանային: Երկնքի գոները
...զանելով վար կը թափէին.
...այր եւ որդի գերագոյն ճիգով
...ուան պայքար կը մղէին, եւ մա-
...կը յաղթէր:

×

...րեւ կար, բնութիւնը անհոգ կա-
...րուածին կը ժպտէր: Օձերը եւ մո-
ղէզները քաշելով փոսերուն կը հե-
ռանային: Դաշտի բնտանի մարախնե-
րը գետին կը զարնուէին ու կը թռչ-
կոտէին, «չըթ» կը թռչէին այդ թշ-
ուառ զոհերուն վրայ: Միջօրէին փու-
չերուն, ժամէններուն մէջէն միջատ-
ները եւ ժժմները կ'երգէին առանց
տեսնուելու: Երբ քայլ կը փոխեն ձայ-
ները կը կտրին: Բայց երբ կանգ առ-
նես, կրկին կ'երգեն համաձայն:

Ու մենք սարսափահար փախանք
մահուան աշխարհէն, մեր ականջները
ուժով մը գոցած:

— Մաիկ, ճուճուները շատ են, չեմ
կ'րնայ...

Գիշերը կամաց կամաց կ'իջնէր: Օձե-
րը եւ մողէզները իրենց բոյները եւ
ծակերը կը քաշուէին, եւ մայր մը եւ
զաւակ մը կողք կողքի միս մինակ կը
հեծկլտային ու կը մաքառէին կեան-
քին զանալու կամ յաւիտենական
հանգիստը մտնելու համար:

— Ըռի՛հ, ըռիհ... վ...ա՛...յ. վ...
ա՛յ.

— Մաիկ չեմ կրնայ, ճուճուները
շատ են...

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

Հայաստանի պետական օփերային խումբի կազմը լրացուած է հետեւեալ արուեստագէտներով.—

Կիներ.— Ա. Անանեան, Ե. Բարոն-կինա, Ս. Գասպարբեկ, Դանիէլեան, Թ. Լիսիցեան, Շ. Մկրտչեան, Մու-սինեան, Ե. Ռինդինա, Մ. Սեդմար, Ե. Ֆանարջեան, Տ. Խաչատրեան, Թ. Շախնազարեան:

Այրեր.— Ա. Աւագեան, Ի. Անդրէեւ, Ի. Գրիգորիեւ, Վ. Զախարչէնկօ, Մ. Զոլոտարեւ, Լ. Իսեցկի, Ա. Կարա-գով, Ի. Կորսով, Մ. Կուլագին, Մեդ-վեդ, Ա. Մոկրինենկօ, Ս. Տալեան, Շա-րա Տալեան, Ի. Շեպէլեւ:

Օփերային գլխաւոր բեմավարն է Ա. Բուրջալեան: Իբրեւ բեմավար հը-րաւիրուած են նաեւ Մոսկուայի մեծ թատրոնին բեմավարներէն Բարաթով եւ Մելիք–Փաշաեան, Բէյբութով, Գ. Բուդաղեան եւ Ս. Զարիֆեան: Բե-մայարդարման գործը յանձնուած է նկարիչներ Մ. Արծիւշեանի, Ս. Ալա-ջալեանի, Մ. Սարեանի: Պարերու վա-րիչ՝ Ֆ. Գրեսնիակով: Երգչախումբի վարիչ՝ Վ. Նիկոլսկի: Նուագախում-բի վարիչ՝ Լ. Սոկոլովա, օգնական՝ Ն. Սաղեան:

Ինչպէս գրած էինք, այս տարի պի-տի ներկայացուին Ալմաստ (երաժշ-տութիւն՝ Ա. Սպենդիարեանի, բեմա-գրութիւն՝ Գարնոկի, թարգմանու-թիւն՝ Տ. Հախումեանի), Քաջ Նազար (երաժշտութիւն՝ Ցարօ Ստեփանեա-նի, բեմադրութիւն՝ Դ. Դէմիրճեա-նի), Անուշ (երաժշտութիւն՝ Ա. Տիգ-րանեանի, գործ՝ Թումանեանի), Ֆա-ուստ, Կարմէն (թարգմ. Ա. Տիգրան-եանի), Չիօ – Չիօ – Սան (թարգմ. Վ. Տ. Առաքէլեանի), Աստղածոր (ե-րաժշտութիւն՝ Տ. Ղեւոնդեանի, բե-մագրութիւն՝ Թոթովենցի), ռուսե-րէն լեզուով՝ Սէվիլլայի Սափրիչը (Ռոսսինի), Եւգինէ – Օնեգին (Չայ-կովսկի), Րիկոլեթթօ (Վէրտի):

Երեւանի Պետ. Օփերային տնօրէնն է Գ. Ցովհաննէսեան, օգնական՝ Մա-կեդոնսկի:

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Լէնինականի թատրոնը կը համար-ուի Հայաստանի պետական երկրորդ թատրոնը: Այս թատրոնին բեմավարն է Վ. Աճէմեան, որ վերջերս հետեւ-եալ յայտարարութիւններն ըրաւ Խ. Հայաստանի.—

Թատերական անցեալ եղանակը փակեցինք Ն. Պօգոդինի Իմ բարեկա-մըով, որ, իբրեւ առաջին եւ լուրջ փորձ պանծացնելու նոր մարդը, գեղ-արուեստական մեծ արժէք կը ներկա-յացնէ: Կարելի չէ ուրանալ անշուշտ իր թերութիւնները:

Ցառաջիկայ թատերաշրջանին, մեր պարտականութիւնն է ուղղել այն թերութիւնները, որ անխուսափելի էին թատրոնի զարգացման պատմու-թեան մէջ:

Խաղացանկի տեսակէտով, մեր թատրոնին թերութիւնն այն էր, որ դասական գործերուն քիչ տեղ էր տըր-ուած: Ցաճախ պրոլետարական թատ-րոնին խորթ ուղղութեամբ է ընթա-ցած: Այսուհանդերձ հինգ տարուան գործունէութիւնը փորձ մըն էր, որ մեզի վստահութիւն կը ներշնչէ լուրջ եւ աւելի բարդ բեմադրութեանց ըս-կսելու: Այսպէս եւ հայ հեղինակնե-րու գործերու բեմադրութեան եւս ուժ տալու նպատակով, այս տարի կազ-մեցինք համաչափ խաղացանկ մը: Մեր առաջին բեմադրութիւնը պիտի ըլլայ Ե. Պարոնեանի Մեծապատիւ Մուրացկանները, զոր ես վերածեցի թատերագրական բոլորովին նոր յօ-րինուածքի մը: Թատերախաղը կազ-մելու առեն օգտագործեցինք Պարոն-եանի բոլոր նշանաւոր գործերը, բացի թատերական գործերէն, նկատելով որ այս վերջինները, իբրեւ գեղարուես-տական աշխատութիւն, կարելի է օգ-տագործել առանձին: Բան չենք աւել-ցուցած, մնացինք հարազատ Պարոն-եանի միտքերուն, լեզուին եւ ընդհա-նուր ոճին: Այս թատերախաղին մէջ իմ նպատակս եղաւ ընկերային յարա-բերութիւններու խոր ու լուրջ պատ-ճառաբանութեամբ տալ բոլորովին նոր մեկնութիւն, տարբեր մինչեւ այ-ժմ բեմադրուած ձեւերէն: Մինչեւ հիմա ընդունուած միւզիք – հոլային թեթեւ բեմադրական ձեւերուն հա-կադրեցինք լուրջ եւ խոր մեկնութիւն մը, աշխատելով գտնել բեմադրական այնպիսի իրապաշտ գոյներ, որոնք վեր հանեն մեր նպատակները: Բեմա-գրման նախապատրաստական աշխա-տանքները աւարտած են արդէն: Բե-մայարդարումը յանձնուած է նկարիչ Մ. Արուտչեանին ու քանդակագործ Ա. Սարգսեանին: Երաժշտութիւնը՝ Բարխուդարեանի:

Միւս նոր բեմադրութիւնը պիտի ըլլայ Աֆինոգէնովի Իվանովների ըն-տանիքը թատերախաղը: Բեմադրու-թիւնը պիտի կատարուի Մոսկուայէն յատկապէս հրաւիրուած բեմավար Բոգալիւբովի կողմէ: Բեմայարդա-րումը՝ նկարիչ Վ. Շիրինովի կողմէ:

Երրորդ բեմադրութիւնը պիտի ըլ-լայ հայ թատերագրութեան լաւագոյն գործերէն մին, որուն համար բանակ-ցութիւն կը վարենք հայ հեղինակ-ներու հետ:

Նկատի առնելով ժողովուրդին օր ըստ օրէ աճող երաժշտական պահանջ-ները, ինչպէս նաեւ կատակերգու-թիւն տեսնելու ցանկութիւնը, մեր թատրոնը պիտի ունենայ երաժշտա-կան կատակերգութիւն: Երեւանի մը-շակոյթի պատմութեան թանգարանը վերջերս ստացեր է երաժշտագէտ Զուհաճեանի գործերը, որոնց լաւա-գոյնը պիտի ներկայացնենք մեր բե-մին վրայ: Նոյն նպատակով ծրագր-ուած է բեմադրել Շիրվանզադէի Մոր-գանի խնամին, զոր Գուրգէն Մահարի ոկած է վերամշակել այլ ձեւով:

Թատերական եղանակը պիտի փա-կենք Շիլլէրի Աւազակներով: Վերջին այս երկու գործերուն բեմադրութիւ-նը իմ կողմէ:

Պիտի վերանորոգուին հինգ բեմա-դրութիւններ, որոնք յաջողութիւն գտած են,— Մարոժ, Հացը, Դատը, Խնդութեան փողոցը. Իմ բարեկամը, Ցատակում: Ասկից զատ քանի մը գործեր նախապէս ներկայացուածնե-րէն:

Պայմանաւորուած ենք գիւղատնտե-սական կազմակերպութիններու հետ, շրջան թատերախումբ մը ղրկելու հա-մար գաշտի մշակներուն:

Այս տարի կը պահանջենք ստեղծել թատերական քննադատութիւն, որ մինչեւ հիմա կը կրէր պատահական բնոյթ: Պէտք է կապ ստեղծել մամու-լին ու բեմին աշխատաւորներուն մի-ջեւ: Քննադատներու ներկայութիւնը մեր բեմադրութիւններուն դարձնել կանոնաւոր: Հմուտ սրբագրիչներ կ'ուզենք մեր թատրոնին համար,— որպէսզի մեզի ցոյց տրուին մեր բե-մական յաջողութիւնները եւ տկարու-թիւնները:

Միւս կողմէ աշխատած ենք որ կա-նոնաւոր եւ մեծ թիւով հանդիսատես ունենանք, ուստի շրջաբերութեան հանած ենք 5000 բաժնետոմս:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Revue Anthropologiqueի մէջ (Օգոստ.—սեպտ.) Տոքթ. Ֆէլիքս Ռէնեօ կարե-ւոր ուսումնասիրութիւն մը ունի Կարլ Մարքսի կեանքին մասին: Կ'աշխատի պարզել այն ազդեցութիւնը, որ ձգե-ցին Կարլ Մարքսի նկարագրին ու գոր-ծին վրայ իր հիւանդութիւնները:

Այդ աշխատութիւնը բաժնուած է 4 մասի.—

Առաջին բաժնին մէջ կը քննէ լեարդի հիւանդութիւնը, որուն առաջին նշանները երեւացին 1818ին երբ դեռ Մարքս 31 տարեկան էր: Լեարդի հի-ւանդութիւնը, Կարլ Մարքսի մօտ, «տոհմի հիւանդութիւն» էր, ծնողքէն մնացած: Բայց այդ հիւանդութիւնը վերարծարծուեցաւ յետոյ աղաղող պայմաններու պատճառով, - գերլոգ-նութիւն, գիշերային աշխատանք, զէշ սննդառութիւն (համեմատա կերա-կուր, ոգելից ըմպելի), ծխամոլու-թիւն (Կարլ Մարքս կը սիրէր ծխել մանաւանդ վարնոց ծխախոտներ): Լեարդի այս հիւանդութիւնը 1863ին իրեն նուէր բերաւ նոր նեղու-թիւն մը, երբ մարմինին վրայ տեղ տեղ բուսան պալարներ (furonculose):

Երկրորդ բաժնին մէջ Տոքթ. Ռէնեօ կ'ուսումնասիրէ ջղերն ու դար-մանական եղանակները, որոնց հետե-ւեցաւ Կարլ Մարքս: Եւ գիտել կու-տայ, որ Կարլ Մարքս կը նախընտրէր փորը լեցնել դեղերով, քան թէ փոխել իր կեանքի, սննդառութեան եւ աշխատանքի պայմանները: Ահա թէ ինչու Կարլ Մարքս երբեք չառողջա-ցաւ, ընդհակառակն հետզհետէ աւելի հիւանդացաւ:

Երրորդ բաժնին մէջ կը խօսուի հիւ-ծախտին մասին: Այս հիւանդութեամբ էր, որ մեռաւ Դրամագլուխի հեղինա-կը: Սկսեր էր արդէն տառապիլ շա-րունակական հարբուխներով, կոկոր-դի ցաւերով, անդադրում հազով: Ցնց-ղատապն ու կողատապն իրարու կը յաջորդէին: Հիւծախտն էր, որ կու-գար: 1855ին Կարլ Մարքս հիւծախ-տաւոր էր արդէն: Հիւանդութիւնը զայն գերեզման կը տանի 28 տարի յետոյ (1883): Իր տղուն՝ Էտկարի մահուան առթիւ, Կարլ Մարքս յայտ-նութիւն մը կ'ընէ, երբ կ'ըսէ թէ հիւ-ծախտը ժառանգական էր իրենց ըն-տանիքին մէջ: Կարլ Մարքսէն վարակ-ուեցան, շատ կանուխ, իր կինն ալ, զաւակներն ալ: Վեց զաւակներէն՝ Էտկար, զոր Մուշ կ'անուանէր Մարքս, առաջին զոհն եղաւ հիւծախտին:

Չորրորդ բաժնին մէջ Տոքթ. Ռէնեօ կ'ուսումնասիրէ այն ազդեցու-թիւնը, զոր հիւանդութիւնները ձգե-ցին իր գործին եւ նկարագրին վրայ:

Հիւանդագին վիճակին պատճառով, Մարքս կ'աշխատէր երբեմն դանդա-ղութեամբ, երբեմն ընդհատումներով: Ոգեսպառութեան պահերուն, չէր կրնար կամ ուզեր նոյն իսկ նա-մակ մը գրել: Երբեմն, աշխուժարեր դեղերու օգնութեամբ, կը նստէր ու տուն կուտար գրելու: Դրամագլուխի յառաջաբանին մէջ, Մարքս կը խոս-տովանի որ երկարատեւ հիւանդու-թիւն մը քանիցս դադարման կը դա-տապարտէր զինք. Դարձեալ, Մարքս ուրիշ առթիւ մը կը գանգատի որ չի կրնար գրել վճարեալ յօդուածներ: Հիւանդութեան տակ այսպէս կիսովին անդամալուծուած, մատնուեցաւ ծանր թշուառութեան:

Հիւանդութիւնը այսպէս իր կնիքը դրաւ նաեւ նկարագրին վրայ:

Կարլ Մարքս մաղձային էր, եւ յայտնի է թէ մաղձայինները գերաշ-խատ (hyperactif) կ'ըլլան: Այսպէս էր եւ Մարքս: Կ'աշխատէր օրը 16 ժամ,— առտուն անկողնէն կ'ելլէր ժամը 8ին կամ 9ին, կը նստէր գրասեղանին դը-լուխը եւ կ'աշխատէր անընդհատ, չուզելով ընդհատել նոյնիսկ ճաշի համար, (ճաշի առեն պէտք էր կան-չել քանի մը անգամ), կը վերսկսէր աշխատանքը ճաշը հազիւ աւարտած եւ անկողին կը մտնէր ժամը 2ին կամ 3ին կէս գիշերէն ետքը:

Աւելի արագ կը մտածէր քան կը գրէր: Այնպէս որ երբ յօդուած մը կը խմբագրէր, գաղափարներու այնպիսի տեղատարափի մը կ'ենթարկուէր, որ յաճախ չէր կրնար սպառել ու վեր-ջացնել նիւթը: Ասկից զատ, իր գիրը գարշելի էր անընթեռնլի, ինքն իսկ չէր կրնար կարդալ յետոյ ... զաւ ... չէր յիշեր բառերը համառօտա-գրելու իրեն յատուկ, իրեն միայն ընթեռնլի ձեւերը՝ իր գրութիւննե-րուն առաջին մասը կը պարզացնէր խնամքով եւ յստակ ոճով մը, բայց քանի կը յառաջանար, գաղափարնե-րը այնքան ուժգնութեամբ կը խու-ժէին, որ յօդուածը կը դառնար էս-քիզ մը: Ասիկա նշան մըն է հանճարի, որ ինքզինք կը յանձնէ իր մտածում-ներու թափին կամ մոլեգնութեան:

Մաղձային նկարագրով անձերը գերազգիոս կ'ըլլան, - անհամբեր, անձնատուր յանկարծական խանդա-վառութիւններու եւ ոգեթափութիւն-ներու, երբեք համաժամ տրամադրու-թեամբ: Այսպէս էր Կարլ Մարքս:

Ասկից կուգայ իր վիճաբանութիւն-ներուն մէջ,— ի՛նչ դայրոյթ էր, որ կ'արտայայտէր, երբ կը պայքարէր Կարլ Վոգտի դէմ: Վերջապէս այս էր պատճառը, որ չէր կրնար պարտկիլ մարդու հետ,— յանկարծ կը կռուէր իր բարեկամին հետ, (Լասալի հետ թշ-նամանալը օրինակ): Դիտելի է, սա-կայն, որ Մարքս չմատնուեցաւ մելա-մաղձութեան, մինչ մաղձայինները անպայման կ'ենթարկուին տխրու-թեան:

Մաղձային եւ գիւրագրգիռ ըլլալով հանդերձ, Կարլ Մարքս զգայուն եւ գորովալից սիրտ մը ունէր,— կը սի-րէր իր բարեկամները, կը խենդենար իր զաւակներուն վրայ: Կը յիշուի խո՜ր վիշտը, զոր զգաց իր սիրելի Մուշին մահուան առթիւ: Այդ վիշտն էր, որ կ'ակնարկէր, երբ կը գրէր.— «Պէյքըն կ'ըսէ թէ բարձրագոյն մար-դիկը այնքան կապուած են բնութեան եւ աշխարհի, այնքան զբաղած է ի-րենց հետաքրքրութիւնը, որ դիւրաւ կը տանին ամէն կորուստ: Ես բարձ-րագոյն մարդոց այդ դասէն չեմ, որ տղուս մահը այսքան խոր ազդեց սր-տիս եւ ուղեղիս վրայ, կարծես առա-ջին օրուան պէս կը զգամ վիշտս»:

Բարեկամական տարօրինակ սէր մը ունէր նաեւ Էնգէլսի հանդէպ, որուն կապուեցաւ մինչեւ իր մահը առանց երբեք օր մը նեղանալու անոր:

ՆՄՈՅՇ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ

Անրի Կիլիօ այսպէս կ'երգէ Լու-սանկարչին մահը, անյանգ բայց չա-փածոյ տողերով.—

Պարոն լուսանկարիչը մեռաւ,
Իր գործին գլուխը,
Ինչպէս զինուոր մը հաւատարիմ:

Երկար եղաւ իր կեանքը եւ ուղիղ,
Ընտանիքներ ապրեցուց,
Բայց ոչ ոք արդար եղաւ իրեն հան-
դէպ:

Ոչ ոք որ արցունք թափէ իր դագաղին
եռեւ,

Միայն թռչունները, զորս կը սիրէր:

Իր գերեզմանը չունի ծաղիկ,
Միայն անձեղ մըն է, որ կը եւկէ
Եւ կ'երգէ. «Ա՛լ չշարժինք»:

Պարոն լուսանկարիչը գնաց գտնել
բուն մութ սենեակը

Վրան ունի
Միայն մէկ լուսանկար,
Սեւ եւ ճերմակ,
Սրտին վերջին եռեւքերը,
Կին մը, կտոր կտոր եղած:

Լաւ է մեռնիլ քան ճնանալ:

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Սարսափով առեցի այդ ծրագիրը եւ ...եցի իրեն թէ զաւաճանութիւն ...որին ապերախտութիւն պիտի ...մահացնել մէկը որուն աղ ու ...ր կերած էի: Երիտասարդ կինը ...ձեալ աղաչեց, բայց երբ վերջ-...ան կերպով մերժեցի հասանիլ, ...րութիւն ըսաւ թէ պիտի զղջամ: Սարսափահար փախայ տունէն, ...ւ երիտասարդ կինը կը կարգա-...ր իր խորթ աղջկան հետ որ երբ ...ն վերադառնար, աղջիկը պի-...ներկայանար անոր պատրաստած հա-...ներով. Երիտասարդ կինը պիտի ...արէր իր ամուսինին թէ ես յար-...ւ գործած էի աղջկան վրայ եւ ...ին մէջ վիրաւորած էի երկուքն ...ւ ծերունին պիտի սպաննէր զիս ...այսպէս ալ պատահեցաւ: Երբ ծերունին տուն մտաւ, տեսաւ որ ...նն ու աղջիկը արիւնոտ վէրքեր ...ինն ու բզքտուած էին անոնց հա-...տները: Բնականաբար կասկեցաւ ...եւ ծերունին լուր ղրկեց բրուտին

որ կրակին մէջ նետէ առաջին անձը որ իրեն պիտի ներկայանար այդ օրը. անոր նպատակն էր զիս ուղարկել այն-տեղ, որպէսզի սպառէի բոցերուն մէջ:

Երբ տուն վերադարձայ, անտեղեակ այս դաւադրութենէն, ծերունին խնդ-րեց որ երթամ բրուտին. ու ես գացի: Բայց ճամբուն վրայ կար գեղեցիկ պարտէզ մը որ կը պատկանէր ինծի ծանօթ երիտասարդի մը: Պարտէզին վանդակորմին առջեւ լսեցի նուագի մը հնչիւնները. բարեկամս տեսաւ զիս ու ներս հրաւիրեց. պարտէզ մը-տայ. երկար չպիտի մնայի այնտեղ ու ճամբաս պիտի շարունակէի. բայց այնքան հաճելի էր պարտէզը որ չու-տով չհեռացայ:

Երիտասարդ կինը, սակայն, իր յաղթութենէն գինով կամ թերեւս խղ-ճահարուած, քողը դրաւ երեսին ու գնաց բրուտին: Բրուտը համաձայն իրեն տրուած հրամաններուն, նետեց զայն կրակին մէջ ու այրեց:

Երբ ծերունին իմացաւ որ իր կինը դուրս ելած էր առանց լուր ձգելու, հասկցաւ որ անոր բացակայութիւնը կապ ունէր ինծի հետ ու ինքն ալ գը-նաց բրուտին: Շատ ուշ էր սակայն: Բրուտին գործաւորները յայտնեցին թէ իր կինը եկած էր ու իր հրաման-ւին համաձայն կրակը նետուած էին զայն: Երբ աղաչահար տուն կը վերա-դառնար, իրեն հանդիպեցայ ճամբուն վրայ: Զարմացի թէ ինչ պատահած էր եւ ինչու գացած էի բարեկամիս պար-տէզը եւ ներողութիւն խնդրեցի: Ծե-րունին պատասխան չտուաւ: Հարցու-ցի թէ ինչու այդպէս տխուր էր ու պատասխանեց.

— Աստուած կայ երկինքը:

Հասկցայ թէ իր կնոջ մասին էր ու ամէն բան պատմեցի իրեն: Խնդաց ու ըսաւ.

— Կինս այսպէս չպատմեց. բոլո-րովին տարբեր էր անոր պատմութիւ-նը:

Ու խնդրեցի ծերունիէն որ հարցնէր իր աղջկան ու աղախիններուն որոնք տունն էին այդ դէպքին առթիւ:

Միասին տուն գացինք, բայց ես սպասեցի դրանը առջեւ:

Ծերունին կանչեց իր աղջիկը եւ ա-նոր հարցուց թէ ինչ պատահած էր: Աղջիկը պատասխանեց.

— Ես երբեք չեմ տեսած այս երի-տասարդը, բայց գիտեմ որ անոր եկած օրէն ի վեր մայրիկիս վարմունքը փոխուեցաւ յանկարծ: Եւ այսօր, երբ դուն դուրս գացած էիր, մայրիկս հագաւ իր ամէնէն գեղեցիկ զգեստնե-րը ու գնաց երիտասարդին սենեակը: Քիչ յետոյ վերադարձաւ. իր ականջ-ներէն մէկը կտրած էր. պատուեց իմ հագուստս եւ ըսաւ որ երբ ինք իր պատմութիւնը պատմէ, ես պիտի պատասխանեմ «Ճիշդ է»: Սպառ-նաց ինծի ու ըսաւ որ եթէ տարբեր պատասխան տամ, զիս ողջ չպիտի ձը-գէ: Ես ալ հաւանեցայ. ու յետոյ դուն վերադարձար: Չեմ գիտեր ինչ ըսիր իրեն, բայց ան ելաւ իմ մօտս ու ըս-կսաւ լալ: Ցուրտհատ վիճակով մը քողը անցուց երեսին ու հեռացաւ, չեմ գիտեր ուր գնաց. դեռ չվերա-դարձաւ:

Երբ աղջիկը աւարտեց իր պատմու-թիւնը, ծերունին եկաւ ինծի ու նե-րողութիւն խնդրեց իր կասկածներուն համար: Տուն տարաւ զիս, կանչեց գիւղապետը եւ աղջիկը նշանեց ինծի հետ:

Հարսնիքէն քանի մը օր ետքը, ծե-րունին ըսաւ թէ ինչ պատահած էր իր երիտասարդ կնոջը ու եղբայեցաւ.

— Զաւա՛կս, չար գործողը իր չա-րիքովը կը պատժուի:

Ու իմ կինս շատ մը զաւակներ տը-ւաւ ինծի. երբ ծերունին մեռաւ, եր-կար ժամանակ երջանիկ ապրեցանք շնորհիւ իր հարստութեան: Յետոյ մեռաւ նաեւ կինս. բաժանումի այդ ցաւէն յետոյ աչուղ դարձայ, թափա-ռեցայ անապատներուն մէջ եւ օր մըն ալ հանդիպեցայ այս երկու տէրվիշ բարեկամներուս:

Ուրեմն բացատրեցի թէ ինչու հա-մար կ'երգեմ.

Բարի կամ չար ինչ ալ գործես, գիտ-ցիր միայն դուն յաւիտեան.
Ինքդ ես միայն պարգեւատուն քու եր-ջանկութեանդ:

Թագաւորը շատ գոհ մնաց այս պատմութենէն ու դարձաւ երրորդ տէրվիշին որ սկսաւ այսպէս.—

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՐՎԻՇԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վեհափա՛ռ Տէր, Շահէնշահի կա-ռավարիչ Ալէմշահի որդին եմ ես եւ անունս է Աֆզալ: Փարթամութեան մէջ ծնած էի եւ պատանեկութեանս շատ գեղեցիկ էի: Երբ տասնըհինգ տարեկան եղայ, հայրս չորս գին են-կաւ, իմ պայմաններուս ու արժան-իքներուս վայել հարսնցու մը ճարե-լու համար: Եւ օրին մէկը լուր եկաւ որ, կարաւան մը հասած էր Քանտա-հարէն: Հայրս մարդ ուղարկեց կարա-ւանին մեծաւորին եւ հարցնել տուաւ թէ Քանտահարի թագաւորը աղջիկ զաւակ ունի՞: Մեծաւորը պատաս-խանեց.

— Իմացած եմ որ Քանտահարի ար-քան աննկարագրելի գեղեցկութեամբ աղջիկ մը ունի: Ան նշանուած էր Թիւրքեստանի իշխանին հետ որ մե-ռաւ նշանուելէն առաջ: Տեսայ անոր դագաղը Թիւրքեստանի ճամբուն վը-րայ: Աղջիկը բազմաթիւ անգամներ նշանուեցաւ այդ օրէն ասդին, բայց ամէն անգամուն ալ նշանածը մեռաւ հազիւ քանի մը բառ փոխանակած՝ այդ աղջկան հետ:

Այս պատմութիւնը սպրդեցաւ զիս եւ միտքս դրի տեսնել այդ աղջիկը: Փափաքս սաստկացաւ օրէ օր եւ քա-նի որ գիտէի թէ հայրս պիտի արգի-լէր իմ ամուսնութիւնս անոր հետ, որոշեցի առանց իր գիտութեան եր-թալ այդ աղջկան մօտ:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	200 »	100 »	
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

14 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2345

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴՊՐԱՑ ԵՒ ՓԱՐԻՍԵՑԻՈՑ...

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը չարաթ օր, 11 նոյեմբեր — գինադադարի՛ — կարգ մը հարցումներ կ'ուղղէ «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմնին»:

Երկու սիւնակի վրայ փռուած այս գրութեան մէջ, ռամկավար պաշտօնաթերթը զանազան պարբերութիւններ քաղելով Դաշնակցական թերթերէն, կը թոթովէ անմեղունա՛կ չէչառով մը.

— «Ի՞նչի կ'ակնարկեն այդ յատկանշական բառերը, որ հանդիպելով մեր քանի մը ամիսներու երկու հայաշատ կեդրոններու — Աթէնքի եւ Պէյրութի — մէջ գործուած սպանութիւններու եւ տեղ - տեղ պատահած ծեծի դէպքերուն՝ անկարելի չէ որ հոգեկան հաղորդակցութեան կապ մը թելադրեն այդ մամուլի գործածած այդ բառերուն եւ հնչեցուած ագդարարութիւններուն ու այդ կատարուած իրողութիւններուն միջեւ:

Հայ հասարակութիւնը իրաւունք ունի ակնկալելու եւ պահանջելու, որ հրապարակային բացատրութեամբ մը պարզէք ձեր դիրքը գաղութները վրդովող այս իրողութիւններուն հանդէպ այն պահուն, ուր ձեր կուսակցութեան անունով հրատարակուած թերթերը յայտնապէս մամուլէն եւ քաղաքակիրթ միջոցներէն դուրս «*հաշիւ մաքրելու*» սպառնալիք կը կարդան, «*իմքնապաշտպանութեան*», «*յարձակում*»ի, «*բաշեր չցնցելու մաղթանք*»ի եւ «*կարգապահութեան*» ծպտումին տակ:

Գուք բացատրութիւն մը կը պարտիք այս հասարակութեան: Ձեր լռութիւնը պիտի ըլլայ անբացատրելի խորհրդաւորութիւն մը:

Զ...ղ լռելէ հուք՝ ունինք մեր բռնիլիքը »: (*Ապագայ*, 11 նոյ.):

Զանենալով իրենց փնտռած պաշտօնական հանգամանքը, ի հարկէ մեզի չէ՛ր պատասխանել յանուն «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմնին»: (Անուն չունի՞ այդ Մարմինը...):

Բայց, իբրեւ մէկ ներկայացուցիչը դաշնակցական մամուլին, պարտականութիւն կը սեպենք մեր կարգին ուղղել շարք մը հարցումներ, որոնք պիտի օգնեն լուսաբանելու եթէ ոչ մեր դրացի զպիրներն ու փարիսեցիները, գոնէ այն հասարակութիւնը որ հայերէն թերթ կը կարդայ:

Միջանկեալ ըսենք թէ՝ ռամկավար պաշտօնաթերթը «Յառաջ»էն ալ դատեր է զանազան բառեր եւ նախադասութիւններ, կրուած իմաստը տալու համար: Մինչդեռ, եթէ բարեհաճէր նոյնութեամբ արտատպել, օրինակ, նոյ. 3ի խմբագրականը, լիովին լուսաբանած պիտի ըլլար գոնէ իր ընթերցողները:

×

Ձեզի՛ է մեր խօսքը, Տիար ատենապետ եւ յարգոյ անդամներ Ռ. Ա. կուսակցութեան Կեդր. Վարչութեան:

Բարեհաճեցէք միասին կարդալ եւ լուսաբանել: (Օրինակները կ'ընտրենք պատահարար).—

1 — «Բայց այս փախուստին մէջ ամէնէն ուշագրաւը Դաշնակցական թերթերու ցուցադրած ներքին երջանկութիւնն է: Աւելորդ է ըսել թէ այն յուզումը զոր անոնք կը ցուցնեն այս նոր «աղէտ»ին շուրջ, կեղծ է եւ ենենգ:

«...Ատենը անգամ մը այսպիսի «արտագաղթեր» պէտք են, որպէսզի Դաշնակցութեան ղեկավարները նոր ներշնչում ստանան, նոր դրամագլուխ մը՝ պայքարի նոր ճակատ մը յարդարելու համար»: (*Ապագայ*, 13 սեպտ.):

2 — «Դաշնակցութեան այս պայքարը կուսակցական պայքար է, բայց ուղղուած է ոչ ռամկավար — ազատական կուսակցութեան եւ ոչ ալ Ցուսիկ կամ Վանանդ եպիսկոպոսներու դէմ, ԱՅԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԴԷՄ»: (*Նոյն թիւէն, խմբագրական*):

3 .— «Եթէ մենք գիտնայինք թէ գաղութին առանց վնասելու կրնայինք յաղթել մեր հակառակորդին հետ որպէս թէ մեր սեփական տան մէջ եղած ըլլայինք, այն ատեն ուժը կ'ըլլար մեր իրաւարարը: Եւ այն ատեն կը տեսնէին մեր հակառակորդները թէ՝ մեր կողմէն եթէ մէկ հոգի իյնայ, իրենցմէ կրնայ տասը իյնալ»: (*Արեւ*, 9 օգոստոս 1933):

4.— «Պէտք է գիտնան որ, այլեւս բաժակը լեցուած է եւ զգուշանան հին պատահարները արթնցնելու մեր մէջ»: (*Արեւ*, 21 հոկտ.):

5.— «Կարմիր Սուլթաններու դէմ դնել գիտցած ենք, հիմա մեր այս պզտիկ բռնաւորներէ՞ն պիտի վախնանք»: (Միհրան Տամատեան, յանուն Ռ. Ա. կուսակցութեան: *Արեւ*, 21 հոկտ.):

6 — «Ճեմարաններ բացած են եւ ոճրագործներ կը պատրաստեն մեր թանկագին զաւակները մեռցնելու համար: Այդ որջերը մաքրելու համար միաժամանակ պիտի բաղձէնք ուր որ պէտք է»: (Կ'արտատպենք «Ցուսաբեր»էն, 24 հոկտ.):

7.— «Պիւրոյական Դաշնակցութեան ներկայ Հայաստանի դէմ հակառակութեան հիմը թրքական քաղաքականութիւնն է: Պիւրոյականներուն երազն է Թուրքին օգնութեամբ եւ իրենց պէս թախտախնդիր կովկասեան վրացի, թուրք եւ թաթար տարրերու հետ գործակցութեամբ, կռուիլ խորհրդային կարգերու ջոջին տակ Ռուսիոյ դէմ»: (*Փայլակ*, խմբագրական հոկտ. 27ի):

9 — «Գրուած է եւ շարունակ նոր իրողութիւններով կը հաստատուի թէ Թուրքերու եւ պիւրոյական՝ Դաշնակցութեան զգացումները ու գործերը յար եւ նման են եւ իրարու կը յարմարին միշտ»: (*Փայլակ*, 28 հոկտ.):

Ինչպէս ըսինք, պատահարար կը քաղենք այս գոհարները, վերջին ամիսներու թերթերէն:

Եթէ տրամադրելի քարտուղար մը ունենայինք, դժուար չէր հատընտիր հաւաքածոյ մը կազմել, ի պէտս զարգացելոց:

Արդ, լուսաբանեցէք, եթէ կը հաճիք:

Մեր մամուլը, իւրաքանչիւր տողը եւ բառը գրած ատեն, կը ձառանչէ արարք մը, երեւոյթ մը:

Օրինակ, «Յառաջ»ը ամէն անգամ որ հարկադրուած է զգաստութեան հրաւէր ուղղել, ներկայացուցած է մէկէ աւելի պարագաներ: Ոչ միայն ռամկավարներու, այլեւ իրենց սրտակից Հօկեբու, «Դաշնաբզահպաշկամ»ներու եւ «միացեալ ճակատ»ի գոյնզգոյն սապետներուն խօսքերէն եւ գործերէն: (Քառէքի ժողովին աւթիւ չէ՞ր որ հայերէն եւ ֆրանսերէն բանաձեւ քուէարկուեցաւ, պահանջելու համար Դաշնակցութեան լուծումը եւ անոր «շէֆ»երուն արտաքսումը՝ Ֆրանսայէն):

Մենք չպիտի սպասենք ձեր պատասխանին, խօսելու համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ

Երկու դիւրազգած հայրենակիցներ նամակ գրեցին «Յառաջ»ին, հրապարակաւ բողոքելու համար շարժանկարներու մէջ երբեմն մեր հասցէին ուղղուած նախատինքներուն դէմ:

Գովելի է իրենց հայրենասիրութիւնը, բայց քիչ մը չափազանցուած կը գտնեմ:

×

— Հայերը ուտել չեն գիտեր, ըսեր է դերասանուհին:

Սովորական քաշքշուք մը որ եթէ բոլորովին ճշմարիտ ալ չէ, գոնէ ճշմարտանման է:

Հաւանաբար այդ շարժանկարին պատմութեան հեղինակը գտնուած է հայկական ճաշարանի մը մէջ եւ տեսած է կարգ մը տգեղութիւններ:

Ես կը կարծեմ թէ, ինչ ձեւով ալ բռնուած ըլլայ այդ անհամ խօսքը, մեր ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորելու հանգամանք չունի: Այդ կարգի ակնարկներ կ'ըլլան բոլոր ազգերուն, մասնաւորապէս ամերիկեան շարժանկարներու մէջ: Այնտեղ Ֆրանսացին կամ Իտալացին կը խօսի ոտքով - ձեռքով, դանակը բերանը կը տանի, իսկ անձեռոցը կը փաթթէ վզին:

Հապա ի՞նչպէս կը քաշքշեն պալքանեան երկիրները: Եւ սակայն, դիւանագիտական յարաբերութիւնները չեն խզուիր...

Ինչ կը վերաբերի «գող» եւ «աւազակ» ածականներուն, դարձեալ աւելորդ է փրփրիլ: Թող Հայուն մէկն ալ ալ գող աւազակ ըլլայ... շարժանկարի վարագոյրին վրայ: Դեռ անդին ունինք երեք-չորս միլիոնէն աւելի պատուաւոր ու պատուական Հայեր: Հարիւր շարժանկար պէտք է տեսնել, մէկ հատ հայ գողի հանդիպելու համար... մինչդեռ մնացած բոլոր շարժանկարներուն գողերն ու աւազակները ամէն բան են բացի Հայէն...

Եթէ մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ տրամադրութիւն ունենայինք «ջուրը ջաղացքը տանելէն ետք, ջախջախը փնտռելու», այն ատեն պէտք է պաշտօնապէս բողոքէինք այն գիրքերուն, շարժանկարներուն, թերթերուն եւ թատերգութիւններուն դէմ որոնք կատակի կամ քաշքշուքի նիւթ կ'ընեն մեր տառապանքը:

— Քու դրամիդ պէտք չունիմ, անօթի Հայերուն նետէ, պոռաց անգամ մը դերասանուհին:

Ընդվզեցուցիչ է, իսկապէս, երբ հեղինակն ու դերասանը կը խաղան ժողովուրդի մը ողբերգութեան հետ:

Կրնանք նոյնպէս բողոքել, երբ մեզ այլապէս կ'անարգեն, կը նախատեն:

— Հայերը ոչխարի պէս ջարդուեցան.

— Հայերը առեւտուրի մէջ ստախօս ու խաբեբայ են.

— Հայերը Թուրքերուն ազնուութիւնը չունին.

— Հայերը Ասորիներուն պէս համակրելի չեն:

— Հայերը Թուրքերէն սերած են:

— Հայերը այսպէս, Հայերը այնպէս...

Քիչ մը փիլիսոփայութեամբ նայինք առօրեական կատակներուն, բայց բողոքենք, երբ լրջօրէն կը վիրաւորեն մեզ:

ԺԻՐԱՅՐ

«ՉՄՈՌՆԱՆՔ»

Վալա Նուրէտտին պէյ *Հէր Կիւն*ի մէջ խորհրդային կրթական գործավար Պուպնովէն կը խնդրէ չմոռնալ ասկէ առաջ իրեն եղած երկու խնդրանքները.— Առաջին՝ արտօնել որ թուրքերէն թերթերը Ռուսիա դրկուին եւ այնտեղի թուրք թերթերն ալ՝ Թուրքիա: Երկրորդ՝ միօրինակ այբուբեն մը ընդունիլ Ռուսիոյ Թուրքերուն համար, փոխանակ զատ զատ այբբենի, ինչպէս է ներկայիս:

Յօդուածագիրը յետոյ համալսարանի ուսանողներուն եւ բոլոր թուրք մտաւորականներուն կը թելադրէ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը դրկել խորհրդային գործավարին մօտ, այդ խնդրանքները կրկնելու համար:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԻԹԼԵՐԻ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

43,464,420 քուէարկուներէն 40,618,147ը պատասխանեցին — «Այո՛»

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՑԱՆԿԸ ՇԱՀԵՑԱՒ 39,655,288 ՁԱՅՆ

Կիրակի օր, 12 նոյեմբեր, տեղի ունեցան Գերմանիոյ հանրաքուէն՝ կառավարութեան քաղաքականութեան մասին, եւ խորհրդարանին ընտրութիւնը:

Ինչպէս կը նախատեսուէր, արդիւնքը եղաւ ջախջախիչ յաղթանակ մը Հիթլերի համար: Ներկայ պայմաններուն մէջ, ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ:

Հիթլերի առաջարկած քաղաքականութեան համար — «այո» կամ «ոչ» — մասնակցած էին 43,464, 420 հոգի, որոնց 40,618,137ը պատասխանած էին «այո»: Կը նշանակէ՝ հարիւրին 93.4: «Ոչ» պատասխանած էին 2,055,363 հոգի, այսինքն հարիւրին 4.7: Ջնջեալ համարուեցան 790,910 քուէներ,— հարիւրին 1.9:

Խորհրդարանին ընտրութեանց մասնակցած են 43,007,577 հոգի: Կառավարական ցանկը շահած է 39,655,288 ձայն այսինքն հարիւրին 92:

Ոչ եւ է մեկնութեան չի կարօտիր այս արդիւնքը: Ինչպէս կը տեսնուի, հանրաքուէն իբր մէկ միլիոն ձայն աւելի կը ներկայացնէ Րայխստակի ընտրութեանց քուէներուն վրայ: Կը նշանակէ թէ՝ իրաւունքներու հաւասարութեան խնդիրը ամէն բանէ վեր կը մնայ Գերմանացիներուն համար:

Այս քուէարկութեանց առթիւ, արտակարգ տեսարան մը կը ներկայացնէր մանաւանդ Պերլինը: Անհամար յայտարարութիւններ փակցուած էին պատերուն վրայ, բազմաձեւ նշանախօսքերով:

— *«Գերմանիան ոչ ոքի կը սպառնայ: Հիթլերի հետ՝ ընդդէմ աշխարհի խեղաթար զինարշաւին*

— Այլեւս չենք կրնար ընդունիլ անպատուաբեր դաշնագիրներ:

Բոլոր թերթերուն ճակատը կ'երեւային հատուածներ՝ Հիթլերի վերջին մէկ ճառէն.

— *«Ես ես կը խնդրեմ ձեզմէ (առաջին անգամն ըլլալով կեանքիս մէջ), ինծի տուէք ձեր ձայնը: Մենք երբեք ձայն մուրացած չենք: Այս անգամ կը խնդրեմ որ տաք ո՛չ թէ ինծի, այլ գերման ժողովուրդին համար: Դէպի քուէատուփերը քաշեցէք ձեր հայրենակիցներէն իւրաքանչիւրը, որպէսզի ձեզի հետ մէկտեղ վճռէ իր եւ իր զաւակներուն ապագան: Տասնըչորս տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, մեզի տուէք ձեր ձայնը, իրաւունքներու հաւասարութեան, պատիւի եւ ճշմարիտ խաղաղութեան «այո»ն: Եւ տուէք այդ ձայնը նաեւ նոր խորհրդարանին համար, որ երաշխաւորը պիտի ըլլայ այդ քաղաքականութեան, որովհետեւ, կարելի չէ տնտեսապէս փրկել ժողովուրդ մը, եթէ ան կը կործանի բարոյապէս եւ քաղաքականապէս»:*

Առտուն ժամը 7.30ին, Պերլինի եւ գերմանական բոլոր քաղաքներու բնակիչները արթնցան մանուկներու երգերով: Վեցէն 12 տարեկան մանուկներ, զինուորական կարգով շարուած էին իւրաքանչիւր փողոցի բերանը, եւ կ'երգէին կամ կ'արտասանէին, քուէ պահանջելով: Գլխաւոր նշանախօսքն էր — «Մէկ ժողովուրդ, մէկ առաջնորդ, մէկ այո»: Մանուկները կը յիշեցնէին թէ քուէարկելը իրաւունք մը, միեւնոյն ատեն պարտականութիւն մըն է, եւ կը զարնէին թմբուկը, ման գալով փողոցէ փողոց:

Պաշտօնական անձերն ալ քուէարկութեանց մասնակցեցան հանդիսաւոր արարողութիւններով: Մարաջախտ Հինտէնպուրկ իր քուէն ձգեց անձամբ, ժամը 9.30ին: Յետոյ, կարգով, Ֆ. Պ. Կէօպէլս, Ֆոն Նէօրաթ, Ֆոն Փափէն եւ միւսները: Հիթլեր իր քուէն ձգեց Պերլինի մէկ բանուորական արուարձանին մէջ: Կլոր հաշուով, հանրաքուէն շահեցաւ ձայներու հարիւրին 97ը, իսկ խորհրդարանը՝ 95ը, ինչ որ երբեք տեսնուած չէ Գերմանիոյ մէջ: Քուէարկութեան մասնակցեցան նաեւ քաղաքական յանցաւորները, որոնք խծկուած են կեդրոնացման բանակատեղիներու մէջ: Մասնակցեցան, նաեւ, արտասահմանի Գերմանացիները: Կեդրոնական Իտալիայէն հազարի չափ Գերմանացիները Ջիվիթա Վէքքիայէն շոգենաւ նստելով, ծովուն բացերը ելան եւ այնտեղ կատարեցին քուէարկութիւնը: Զուիցերիոյ սահմանամերձ քաղաքի մը Գերմանացիները ինքնաշարժներով Գերմանիա մտան, քուէները ձգեցին եւ վերադարձան:

300,000 ՀՐԵԱՆԵՐ ԴԷՊԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

«Թան» կը գրէ թէ հրեայ գաղթականներու տեղաւորման ընկերութիւնը որուն կեդրոնը կը գտնուի Լոնտոնի մէջ, կը շարունակէ բանակցութիւնները, 300,000 գաղթականներ հաստատելու համար Թուրքիոյ մէջ: Եթէ Թուրքիա չափազանց գտնէ այս թիւը, ընկերութիւնը գայն պիտի իջեցնէ 100.000ի, մէջն ըլլալով գիտնականներ եւ դրամատէրներ:

Թուրքիոյ պատասխանին կը սպասուի նոյեմբերի վերջը:

⁂ Պոլսոյ վերջին թղթարերով հասած թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Գերմանիայէն վտարուած հրեայ մտաւորականները Անգլիայի միջոցաւ Թուրք կառավարութեան դիմած էին, Թուրքիոյ որոշած տեղերուն մէջ մինչեւ երեք տարի ձրիաբար աշխատելու եւ անկէ վերջ թրքահպատակ ըլլալու յանձնառութեամբ: Այս դիմումը կատարողներուն մէջ կան 15 յայտնի փրոֆէսօրներ եւ 40ի չափ բժիշկներ: Առաջարկը կը քննուի կառավարութեան կողմէ:

Միւս կողմէ, զանազան դիմումներ կատարուած են 1000 — 1200 գերման հրեաներու կողմէ, Թուրքիա տեղաւորուելու համար: Այս դիմումը կատարողներուն մէջ կան ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու մէջ փորձառու եւ մասնագէտ անձեր ու դրամատէրներ:

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Էնկիւրիի իրաւաբանական համալսարանի վկայականներու բաշխման առթիւ, Ըսմէթ փաշա ճառ մը խօսեցաւ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մասին, շեշտելով.

— «Մեր հետապնդած քաղաքականութեան էական գիծերը կարելի է ամփոփել երկու բառի մէջ,— «խաղաղութիւն երկրին մէջ, խաղաղութիւն աշ-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՊԻՍԿ.

ԼԻՈՆ ԿՈՒԳԱՅ

Ֆիլիպէի քարոզիչ Երուանդ եպիսկ. Փէրտահճեան, Էջմիածնի Հոգեւոր խորհուրդին կողմէ ստացած հրահանգին համաձայն, Լիոն կուգայ՝ համայնքին ներքին վէճերը լուծելու համար:

Փէրտահճեան եպիսկ. անցեալ ուրբաթ մեկնած է Ֆիլիպէէն, քանի մը օր Սոֆիա մնալէ վերջ Լիոն անցնելու համար:

ՌՈՒՍ ՀԻՒՐԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ Թուրքիա դրկուած խորհրդային պատուիրակութիւնը վերադարձաւ Մոսկուա, փառաւոր ցոյցերէ յետոյ, Հիւրերը վերջին անգամ այցելեցին Իզմիր եւ Տարտանէլ: Պոլսէն մեկնելէ առաջ, Պ. Վորոշիլով յայտարարեց թէ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ գործակցութիւնը երբեք այսքան սերտ չէր եղած եւ թէ այս վիճակը ոչ միայն պիտի նպաստէ պատերազմը խափանելու, այլեւ պիտի ապացուցանէ խաղաղութեան բոլոր առաւելութիւնները: Իզմիր քաղաքը պատուակալ քաղաքացի հռչակեց Վորոշիլովը:

ՆԱՏԻՐ ՇԱՀԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

Նոր լուրերու համաձայն, Նատիր Շահին աթաբեկիչը արքայական պարտէզը մտած է մուրացիկի կերպարանքով:

Կացութիւնը անստոյգ է եւ կը վախցուի որ նոր թագաւորն ալ սպաննուի: Հնդկաստանի թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս սպանութեան, եւ կ'ենթադրեն թէ հաւանական է որ գահընկէց Ամանուլլահը վերադառնայ, աջակցութեամբ Խորհրդային Միութեան:

⁂ Ռիւթէրի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ նոր կարծիքի մը համաձայն, Շահին սպանութիւնը վրէժն է Զօր. Ղուլամ Նապի խանի որ մէկ տարի առաջ գլխատուեցաւ թագաւորին հրամանով: Ղուլամ Նապի, որ կը պատկանի Ամանուլլահի հաւատարիմ ընտանիքին՝ Շարքի, Նատիր շահէն ներում ստացաւ, Ամանուլլահի անկումէն յետոյ: Սակայն, ատեն մը վերջը վերսկսաւ իր դաւերը: Ձերբակալուելով եւ իր յանցանքը խոստովանելով, անմիջապէս մահուան դատապարտուեցաւ:

ԱՄՈՒՍՆԱԼՈՒԾՈՒՄ

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գոնէ մէկ ընտանիքի համար փորձանք եղաւ ազգային վիճակահանութիւնը:

Պետական համեստ պաշտօնեայ մը, ժօռժ Կռափէն, որ ամուսնացած է քսան տարիէ ի վեր, երանաւէտ կեանք մը անցընելով, լիլիկուն մը տուն կ'երթայ եւ կ'աւետէ կնոջը.

— Ազուոր, այսօր կրցայ վիճակահանութեան տոմսակ մը գնել, հարիւր ֆրանքի պաշտօնական գնով: Աղօթէ որ շահինք:

— Ի՞նչ կ'ըսես: Ամէն մարդ տոմսակ կը փնտռէ աւելին վճարելով: Ահա մեր դրացին որ պատրաստ է 160 ֆրանք վճարելու: Անոր ծախենք մեր տոմսակը, եւ վստահ կրնանք ըլլալ որ բան մը շահած ենք վիճակահանութենէն:

Ամուսինը կ'ընդդիմանայ, կինը կը յամառի, եւ, առաջին անգամ ըլլալով, լեղի խօսքեր կը փոխանակեն: Վերջապէս կինը կը յաղթէ եւ տոմսակը հարեւանին կը ծախեն 150 ֆրանքի:

Նոյեմբեր 8ի առտուն, Պ. Կրափէն թերթերը թղթատած ատեն, կը տեսնէ որ իր ծախած տոմսակը շահեր է... 50,000 ֆրանք: Վրան մարելիք կուգայ: Դրացին ալ կը հաստատէ: Էրիկ - կնիկ, կուտան - կ'առնեն - «ապո՛ւշ», «աւանա՛կ»:

Եւ ամուսինը շուտով կ'առնէ դատարան, ամուսնալուծում պահանջելով:

Դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար, քաղաքային օրէնքը նախատեսած չէ այս պարագան,— ամուսնալուծում՝ վիճակահանութեան առթիւ...

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

Գ.

Եթէ ոչ որակով, բայց գոնէ քանակով՝ ամենամեծ աճումը ունեցան են, աշակերտական համագործակցականները, Ռուսիոյ մէջ, յեղափոխութենէն առաջ, բայց մանաւանդ անկէ վերջ։ Անոնցմով հետաքրքրուեցան, մանաւորապէս պատերազմի ընթացքին, երբ ուսեսանեղէնի յատուկ նիւթերու եւ գործնական նիւթերու գիները աճեցին։

1916ի ընթացքին, Թոմսքի (Սիպերիա) առեւտրական վարժարանի կողքին կազմակերպուեցաւ աշակերտական համագործակցական մը։ Անոր նպատակն էր աշակերտները մղել փոխադարձ օգնութեան ինչպէս եւ՝ աշակերտներուն հնարաւորութիւն տալ դպրոցական պիտոյքները հայթայթելու նպաստաւոր գիներով։ Համագործակցականին գլուխը կար հաստատութեան աշակերտներէն կազմուած վարչութիւն մը։ Համագործակցականը կը համրէր 90 անդամներ։ Զուտ յաւելումը կը յատկացուէր վարժարանի գրադարանին գրքեր մատակարարելու համար կազմուած ֆոնտին։ Քուպանի նահանգին Իլսքոյէ գիւղին մէջ, 150 նախակրթարանական անդամներով աշակերտական համագործակցական մը կազմուեցաւ։ Բացուեցաւ խանութ մը ուր կը ծախուէին տետրակներ, մելան, թուղթ, մատիտ եւ այլ դպրոցական առարկաներ։ Հետաքրքրական է որ տարիքոտ մարդիկ եւս շահագրգռուեցան աշակերտական համագործակցականով, պարզ այն պատճառով որ համագործակցականի ապրանքները աւելի աժան էին ու աւելի ընտիր, քան մասնաւոր վաճառականներունը։

Նման ուրիշ համագործակցական մը բացուեցաւ Մայկոբ քաղաքին մէջ (դարձեալ Քուպանի նահանգ) «Նոր ձգտումներ» անունով։ Համագործակցականին գլուխը կանգնած էին վարչութիւնն ու քննիչ մարմինը, ընտրուած՝ աշակերտներէն։ Տղաքը շատ լրջօրէն ըմբռնած էին իրենց պարտականութիւնը եւ համագործակցականը ունէր հաստատ եկամուտներ։ Ամբողջ հասոյթը կ'երթար «Տղաքը տղոց համար» կոմիտէին։

Գալրիքով գիւղին մէջ, Սեմէրէչինսքի շրջակայքը, կը կազմակերպուի աշակերտական համագործակցական մը՝ «աշակերտներու սպառողական ընկերութիւն» անունով։ Անդամական տուրքն էր 10 կոպէկ։ Այդ դրամներով ստեղծուեցաւ համագործակցական խանութ մը։Վարչութիւնը կը բաղկանար երեք աշակերտներէ եւ ուսուցչուհիէ մը, իսկ յանձնախումբը՝ երկու ուսուցչուհիներէ եւ քահանայէն։

Բոլոր այս համագործակցականները ծնունդ կ'առնէին աշակերտներուն նախաձեռնութեամբ, որոնք կը քաջալերուէին «համագործակցական»ի շուրջ վարժարանին մէջ ուսուցիչներու կողմէ եղած բանախօսութիւններէն։ Երբեմն նախաձեռնութիւնը կուգար ուսուցչական մարմինէն։ Այսպէս Զերնաթքովաք գիւղին մէջ (Փոտորսքա նահանգ) ուսուցիչը կը նկատէ որ տղաքը մեծ ախորժակով «վաճառականներ» կը խաղան։ Ան կը սկսի անոնց պարզել համագործակցականի տարրական գլուխները եւ քիչ յետոյ կը հիմնէ աշակերտական համագործակցական մը։

Համագործակցականի վարչութեան մէջ կը մտնէն երեք աշակերտներ եւ ուսուցչուհի մը։ 5 ամսուան գործունէութենէ վերջ, համագործակցականի գումարը կը հասնէր 5 րուբլի 95 կոպէկի։

Նման համագործակցականի մը հիմնադիրը, որ ժանկալարժ մըն էր, Քուպանի շրջանի նախակրթարանի ուսուցիչներու համագումարին գեկուցում մը տուաւ 1917ին՝ իր համագործակցականի մասին։ Դասի ժամերուն իր աշակերտներուն պարզած է համագործակցականի հիմնական գաղափարները ու անոնց առաջարկած է հիմնել աշակերտական համագործակցական մը։ 150 աշակերտներ արձագանգ տուած են իր կոչին։

1917ի յունուարին կազմուեցաւ համագործակցական մը՝ «Ինքնօգնութիւն» անունով։ Ան աշակերտներուն կը վաճառէր դպրոցական սովորական պիտոյքներ։ Փորձը մեծ արդիւնք տըւաւ։ Համագործակցականի պատրաստը տարուան վերջաւորութեան հասած էր 10 րուբլի 5 կոպէկի։ Իր հիմնումէն երեք տարի վերջ, աշակերտական համագործակցականը ունէր 84 րուբլի եւ 35 կոպէկ, որ, ընդհ. ժողովի որոշումով «Տղաքը՝ տղոց համար» կոմիտէին յանձնուեցաւ։

Ժամանակի ընթացքին, աշակերտական համագործակցականները այնքան մեծ նշանակութիւն ստացան որ իբրեւ անգամ մտան տեղւոյն արտադրողական համագործակցականներուն մէջ. Այսպէս, օրինակ, «Մեղու» աշակերտական համագործակցականը՝ Գաթալիպաշինսքի մէջ (Քուպան)։ Ան հիմնուեցաւ 1915ին՝ ուսուցիչ Թուբովի ղեկավարութեամբ, որ մեծ բարեկամ մըն էր տղոց։ 1917ին, այս համագործակցականը իր հաշւոյն գնեց մեղուի փեթակ մը եւ փոքրիկ պարտէզ մը, ուր գետնախնձոր տնկեցին։ Փեթակն ու պարտէզը կը խնամուէին տղոց կողմէ՝ ուսուցչական մարմնի ղեկավարութեամբ։ Արդիւնքը գլեց անցաւ բոլոր նախատեսութիւնները։ Հակառակ անոր որ աշակերտական համագործակցականը իր արտադրութիւնները շուկային գիներու կիսովը կը վաճառէր, ունեցաւ 217 րուբլի շահ որ գործածուեցաւ գրքերու եւ աղքատ տղոց համար գրենական պիտոյքներու գնման։ 1916ի վերջաւորութեան, այդ աշակերտական համագործակցականը կը համրէր 118 անդամներ, 10—15 տարեկան մանչեր ու աղջիկներ։ Անոր դրամագլուխը կը հասնէր 187 րուբլի։

Սովետ կառավարութեան կողմէ 1923ին սկսաւ աշակերտական համագործակցականներու կազմակերպումը, երբ այդ կառավարութիւնը այլ եւս չէր գոհանար զինուորական համայնավարութեամբ եւ պետական ընկերվարութեամբ։ 1923 նոյեմբերի ընթացքին, ազգային կրթութեան Մոսկուայի բաժանմունքի երկրորդ փորձառական վարժարանին կողքին հիմնուեցաւ աշակերտական համագործակցական մը։ Աշակերտներու ընդհ. ժողովին մէջ ընտրուեցաւ վարչութիւնը, որ կը բաղկանար նախագահէ մը, հաշուակալէ մը, գոյքապահէ մը եւ քննիչ յանձնախումբէ։ Անդամական վճարումը որոշուեցաւ 100 րուբլի (3 ոսկի կոպէկ)։ Արձանագրուեցան 47 անդամներ։ Քիչ դրամ հաւաքուեցաւ ու անբաւարար եկաւ անհրաժեշտ առարկաներու գնման։ Դպրոցէն 2000 րուբլի փոխ առին։ Նախ՝ ապրանքներուն գնումը կատարեցին աշակերտները՝ իրենց ուսուցչուհիին ընկերակցութեամբ, աւելի վերջ առանձին կատարեցին։Համագործակցականը կը ծախէր տետրակներ, քանակներ, թուղթ, կաղամար, եւ նման ուրիշ առարկաներ։ Ապրանքները կը գնէին ազգային կրթութեան Մոսկուայի բաժանմունքէն։ Համագործակցականը կազմուեցաւ որպէսզի աշակերտները շուկայ կամ մասնաւոր առեւտրականի քով չերթան, ուր, համաձայն աշակերտներու խօսքերուն, իրենք կը խաբէին, կ'ուզէին բարձր գիներ եւ կուտային վար ապրանքներ։

Դպրոցին մէջ կը կազմակերպուէին, յաճախ, ընկերակցութիւններ, համագործակցական նախագիծերով։ Առողջապահական սովորական ընկերակցութիւնը իր գործունէութիւնը ընդարձակեց դպրոցէն ներս։ Աթոռահիւսութեան ընկերակցութեան մէջ երեւան կուգայ աշակերտներուն կառուցողական ներքին մղումը։ Ընկերակցութիւնը կը հայթայթէ դասարանին պէտք եղածները ու կը պատրաստէ մարզական առարկաներ։

Տրամաթիք ընկերակցութիւնը կ'աշխատի իր գործերու բեմադրութեան։ Տղաքը հաւաքաբար կը պատրաստեն նիւթ մը,— յաճախ զայն կ'առնեն իրենց դպրոցական կեանքէն, եւ կամ շրջապատէն։ Այսպէս, օրինակ, անոնք տեղեկութիւններ հաւաքեցին բանուորներէն՝ անոնց նախայեղափոխական շրջանի վիճակի մասին։ Յետոյ, հաւաքուած նիւթը հիմ ունենալով, պատրաստեցին փոքրիկ վիէսներ։

Նախապատմական ազգերու մշակոյթի ուսումնասիրութեան յատուկ սովորական ընկերակցութիւնը կ'աշխատի միայն ամառը։ Աշակերտները կը զարդարուին հմայեկներով, զոհեր կը մատուցանեն աստուածներուն եւ կը շինեն խրճիթներ ու տնակներ՝ ծառի ճիւղերով։ Ու աւելի վերջ կը դատախօսեն «Ի՞նչ էինք ամրան շրջանին՝ նիւթի շուրջ։

Դասագրքերը տեւաբար չփման մէջ են գիւղարնակներուն հետ։ Որովհետեւ, կը հիմնուին գիւղի կեանքը ուսումնասիրող ընկերութիւններ։ Այս վերջինները այդ կեանքը կ'ուսումնասիրեն հարցափորձերով ու դէպի գիւղ արշաւներով։ Յետոյ, աշակերտները գիւղի դպրոցականներուն համար հանդէսներ կը կազմակերպեն, որոնց կը հրաւիրուին նաեւ գիւղացիները։

Թռչուններու բարեկամներու ընկերակցութիւնը միայն ամրան կ'աշխատի։ Անոնց նպատակն է թռչուններու թագաւորութեան կեանքը ուսումնասիրել եւ անոնց բոյները քանդումէ զերծ կացուցանել։ Ով որ բոյն մը գտնէ, զայն ցոյց կուտայ ուսուցչին, որ կայանին համար հաւկիթ մը կ'առնէ։ Ցաճախ ամբողջ բոյնը կ'առնեն կայանին համար։ Երբեմն, Թռչուններու բարեկամները կ'առնեն նոյն իսկ անոնց փոքրիկները։ Նման պարագային, անոնք կը սնուցանեն ու կը խընամեն զանոնք։ Ընկերութեան անդամները կը դիտեն բոյնը ու յետոյ տեղեկութիւններ կուտան թռչուններու կեանքի մասին։ Համաձայն վիճակագրութեան մը, 1924 յունուար 1ին, բոլոր խորհրդային հանրապետութեանց մէջ (բացի Անդրկովկասէն), կան 67.500 նախակրթարաններ։

Ազգ. գործավարի պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, գրեթէ բոլոր վարժարաններուն մէջ համագործակցականներ գոյութիւն ունին, ու կարելի է ըսել որ անոնց թիւը կը հասնի 50.000ի։

Փրոֆ. Վ. ՏՕՏՈՄԵԱՆՑ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ԹԷՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

›››o‹‹‹

ԹԷՀՐԱՆ, (Ցառաջ)— Հայ Մշակոյթին տօնը, որ երեք տարի է կը կատարուի այստեղ, դեռ երբեք այսքան համաժողովրդական հանդամանք չէր կրած, ինչպէս հոկտեմբեր 19ի գիշերը, Հ. Ե. Ակումբին մէջ։

Այդ գիշեր հայ մտքի դարաւոր արժէքները — Հայ Մշակոյթը — փառաբանելու էին եկած բոլոր հոսանքները, առանց խտրութեան։

Հանդէսը բացաւ Ակումբի վարչութեան անդամ ընկ. Վ. Յովհաննիսեանը։ Ան չէշտեց օրուան տօնին արժէքն ու նշանակութիւնը եւ կոչ ըրաւ ներկայ սերունդին հաւատարիմ ժառանգորդը դառնալ մեր փառաւոր նախնիքներուն, որոնք իրենց մտքի թանկագին գանձերը — Հայ Մշակոյթը — իբրեւ սրբազան աւանդ մը կըտակեցին մեզի։

Այդ աւանդը հասած է սերունդներու զոհաբերութեան գնով։ Հարիւրամեակներ շարունակ հայ ժողովուրդը ենթարկուած է քաղաքական անլուր հալածանքներու, սակայն թոյլ չէ տուած որ իր թշնամիները ոչնչացնեն հայկական մշակոյթը։ Նոր սերունդը պէտք է ապացուցանէ, թէ արժանաւոր աւանդապահն է մեր լուսաճաճանչ նախնիքներու, թէ կը գիտակցի անոնց թողած ժառանգութեան մեծ արժէքին մեր ազգային գոյութեան տեսակէտէն եւ անպակաս ընէ իր աչքն ու գուրգուրանքը դէպի հայ մշակոյթը։ Որովհետեւ հայ մշակոյթն է որ, պիտի դառնայ մեր լուսաւոր եւ մօտ ապագային ամուր յենարանը։

Ընկեր բանախօսը՝ վերջացնելով, յայտարարեց թէ Ակումբի վարչութիւնը որոշած է այսուհետեւ ակումբը կոչել «Հայ Մշակոյթի Տուն»։

Յետոյ կարգով բեմ հրաւիրուեցան Գ. Գ. Ե. Միրզոյեան, Զ. Սագինեան (Խորհրդարանի հայ պատգամաւորներ), Հ. Գարագաշ («Վերածնունդ» շաբաթաթերթի կողմէ), Ա. Տէրեան եւ Տոքթ. Գ. Մաշուրեան (վերջինս «Անուշիրեւան» ամսագրի խմբագրութեան կողմէ)։

Բոլոր խօսողներն ալ շեշտեցին որ հայ ժողովուրդի գոյութիւնը պայմանաւորուած է հայկական մշակոյթի անխաթար պահպանումով։

Եթէ հայ ցեղը դարերու քաղաքական փոթորիկներէն կրցած է ազատիլ եւ իբրեւ ինքնուրոյն ազգ ապրիլ ու յարատեւել — այդ եղած է դէպի իր մշակութային արժէքները ունեցած արտակարգ հոգածութեան շնորհիւ։

Հայը զոհաբերած է ամէն բան՝ պահպանելու համար իր ցեղային թանկարժէք ստեղծագործութիւնները։

Պատմութեան մէջ Հայէն աւելի հըզօր ազգեր կուլ գացած են գոյութեան կռիւին, վերացած են աշխարհէն, մինչդեռ Հայը — որու արհաւրալից անցեալը ոչ մէկ ազգ ունի — կայ, կ'ապրի եւ պիտի ապրի նաեւ այսուհետեւ։Անոր գոյութեան այս առեղծուածը պէտք է. փնտռել իր ըստեղծագործական ուժին մէջ։

Եթէ կ'ուզենք ապրիլ նաեւ այսուհետեւ, որպէս ինքնուրոյն միաւոր ազգերու խմբակցութեան մէջ, պէտք է դիմաւորենք մեր լեզուին ազգային նկարագրին ու բոլոր մեր աւանդութիւններուն սպառնացող վտանգները։

Մասնաւորապէս արտասահմանի հայութիւնը այսօր սպառնալիքի տակ կը գտնուի այդ ճակատին վրայ։ Ինքնապահպանութեան լաւագոյն միջոցն է Սփիւռքի հայութեան համար հոգատարութիւն դէպի հայ մշակութային արժէքները։ Այդ ճամբուն վրայ ոչ մէկ Հայ կրնայ խուսափիլ իր ազգային պարտականութենէն։

Հայ մշակոյթի պահպանումը, անոր զարգացման սատար հանդիսանալը ամէն Հայու սրբազան պարտքն է, առանց կուսակցական եւ սեռի խտրութեան, վասնզի հայ մշակոյթը բովանդակ հայութեան սեփականութիւնն է։

Մեր ներքին ամէնօրեայ մանր – մունր վէճերը, հատուածական խըմբաւորումները, կրքոտ պայքարները, պէտք է որոշ սահման ճանչնան, այլապէս ոչ միայն անպատուաբեր են եւ մեզ կը վարկաբեկեն օտարներու աչքին, այլ եւ կործանարար են ազգային միացեալ ճակատ ստեղծելու տեսակէտէն, ճակատ մը որուն այսօր մանաւանդ այնքան պէտք ունինք։ Մեզմէ աւելի քաղաքակիրթ ժողովուրդներն ալ ներքին վէճեր ունին, անոնք ալ համոզումի տարբերութիւններ ունին իրենց մէջ, բայց պայքարը երբեք չեն հասցներ այն աստիճանին, ուր Հայերս կը հասցնենք։ Քաղաքացիական դաստիարակութեան պակասի հետեւանք են այս բոլորը եւ օրինակ պէտք է առնենք քաղաքակիրթ ժողովուրդներէն, լուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնենք մեր այդ ազգային վէրքին վրայ, որ անուշադիր մնալով կրնայ քայքայել մեր առողջ կազմը։

Վէճերը պէտք է դադարին մանաւանդ համազգային նշանակութիւն եւ կշիռ ունեցող խնդիրներու շուրջ։ Հայը այսօր աւելի քան երբեք կարիք ունի ազգային միացեալ ճակատի։

Գէթ այսուհետեւ զործնական ըլլանք այդ հարցին մէջ։

⁂ Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին մէջ իրենց շնորհալի արտասանութեամբ աչքի ինկան Գ. Գ. Վ. Տէրեան («Արեւն է իջնում ճակտին տաճարի», «Ներբող հայ մշակոյթի կանգուն սիւներին», հեղինակութիւն՝ Ա. Արիազնի) եւ Ս. Ասրեան («Ուխտըւածներ», Ահարոնեանի)։ Մեծ գոհունակութիւն պատճառեց հանդիսականներուն քեմանչիստ Հայկոյի արեւելեան նուագը, որ կրկնուեցաւ հասարակութեան պահանջով։

Միջնարարերուն կը նուագէր լաւագոյն երաժշտախումբը։

Ամէնէն վերջը տեղի ունեցան եւրոպական պարեր։

Փ — ԶԱԴԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— :-: —

Գործազրկութիւնը. — Անբաւարար կամուրջներ. Օջախներ. — Զինուորութիւնը եւ ... — Առողջական վիճակը ալ խանգարուած — Անհոգի բարքեր

Գործազրկութիւնը իր նախկին թափը կը շարունակէ։ Ամէն օր նոր արձանագրութիւններ կ'ըլլան անգործութեան գրասենեակը։ Հրապարակը կայուն է։ Ի հարկէ՝ որքան որ տնտեսական տագնապը աւելի սուր թափով յառաջանայ, կառավարութեան տեղացիներու վերաբերմունքը այնքան կը լրջանայ դէպի օտարականները։ Գործարանները եւ աշխատանոցները Հայերու հանդէպ յատկապէս անբարեացակամ են։ Երբ կը ... «եան» մականունը, խօսքն ... կը գոցեն։ Նոյն ընթացքը կ'ունենան մինչեւ իսկ անգործութեան գրասենեակի կողմէ ղրկուածներուն հանդէպ։ Մեզ հայ բանուորը շատ ու շատ վիճակի մէջ կը գտնուի։ Ինքզինք պաշտպանելու կարողութիւն չունի, իսկ ըլլալ գործնապէս պաշտպաններ չկան, թէեւ իր անունով ճառողներուն հաշիւը չկայ։

Վերջերս պաշտօնական աղբիւրներէ պատեցան կոչեր հայ գործատէրերուն, Ֆրանսացի աշխատաւորներու չգոյութիւնը զարմացուցած է զիրենք։ Հարցապնդած են, այս մասին հայ գործատէրերը, որոնք պատասխանած են որ՝ իրենց յայտարարութիւններուն միայն հայ գործաւորները պատասխանած են։ Բնական է որ եթէ Ֆրանսացիներ եկած ըլլային՝ կառավարական օրինաչափ պայման գործադրէին առանց այլ եւ այլի ... սոր վրայ՝ պաշտօնական այցելուները պահանջած են որ տեղացի անգործներ կանչեն եւ արհեստը անոնց սորվեցնելէ վերջ աշխատցնեն։ ... շուշտ որ՝ հայ գործատէրերը անհրաժեշտ բացատրութիւններ տուած են։ Դերձակութիւնն ու որմնադրութիւնը ուր առաջ Իտալացիները կը տիրապետէին, իսկ կօշկակարութեան մէջ Ֆրանսացիները, այժմ գրաւուած են Հայերէ։

Այս եւ ուրիշ պատճառներով ... հազարնոց հայ գաղութը ... հազար հոկայ բազմութեան մը ... աչքի փուշ դարձած է։

Հայերու հանդէպ բացուած ... խաչակրութեան մը նախանշաններ կը տեսնուին ... թատրոններու եւ հրապարակներու մէջ։ Գրեթէ ամէնուրեք «Հայ» բառը կ'արտասանուի որոշ ... Մաքրարիւն Ֆրանսացիները ընդհանրապէս բարեացակամ են եւ ... նական շրջանակներու մէջ քիչ չեն ... աղնիւ սիրտերը, որոնք շատ ... ինքնաբերաբար իրենց կարելին ... նեն մեր անհաճ զգացումներէն ... մեղմացնելու։ Ցանցառը, սակայն ... նորէն մենք ենք, որ մինչեւ այսօր ... տեղացիներու հետ մեր յարաբերութիւնները բարւոքելու տեսակէտէն ... որ եւ է կազմակերպուած աշխատանք չենք տարած։ Ֆրանսացիները ... հանրապէս տեսնող ու գնահատող ... զովուրդ են։ Անշուշտ պզտիկ մասն մը ... բաւական է որ անոնց անսահման ... հացակամութիւնը չարժես։ Փառք ... մէջտեղն է։ Դեռ մինչեւ այսօր ...

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (8)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

››››› · ‹‹‹‹‹

5.— ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայ հէքիաթը, այնպէս ինչպէս արեւմտահայերս կ'ըմբռնենք ու մշակեր ենք, այն չէ ինչ որ զարգացուցեր էին արեւելահայ բանաստեղծները, մեծ պատերազմէն առաջ։ Յովհ. Թումանեանի հէքիաթը, միշտ ժողովրդական աւանդութիւններու վրայ հիմնուած, ղիւցազներգութիւն է եւ չի նմանիր ո'չ Զարդարեանի եւ ոչ ալ Օշականի հէքիաթներուն։ Իսկ այս բոլորին ամբողջութիւնը շատ հեռու է նմանութեան եզրեր բերելէ ըլլայ Անտէրսընի, ըլլայ Կրիմ եղբայրներու։ Նոյն իսկ Օսկար Ուայլտի նման հէքիաթներուն հետ։ Մեր մէջ հէքիաթը գրական այն դաշտն է, որուն մէջ մեր քմայքին համաձայն կը գործենք, մեր ներքին ենթակայական ձգտումներն առաւելապէս արձագանգ գտեր են, ժողովուրդէն առնուած աւանդութիւնը իր մայր ծնողին վերադարձնելու աշխատութեան մէջ։ Նարդունիի հէքիաթները աւելի մեծ չափով կը մեղանչեն այս սկզբունքին դէմ։

Ամէն մէկ պատկեր այլաբանութիւն մըն է սակայն ուժով բռնած, տարրական գեղեցկութիւնը աւելի շեշտելու համար։Այլաբանութիւնը յաճախ կըղանայ խորհրդապաշտութիւն, որուն գեղեցիկ ձեւերը բերաւ մեր գրականութեան Ռ. Զարդարեան։ Իսկ յետոյ Յ. Օշականն, աւելի ժուժկալ, ողբերգութիւններ ապրեցուց իր հէքիաթներուն մէջ։

Նարդունի կը սիրէ կենդանիներուն եւ առարկաներուն վերագրել զգայութիւններ, որոնք մարդ էակին յատուկ են միայն։ Բայց բանաստեղծը աւելի խորունկ հասկացողութեամբ մը կ'ընդլայնէ զգայութեան սահմանը, որուն հետեւանքով թէ՛ կենդանիները եւ թէ՛ առարկաները կը տառապին ու կ'ապրին մարդկային կեանքի յարափոփոխ բոլոր վիճակները։

Այնքան բազմաթիւ օրինակներէն նմոյշ մը.

«Այդ առեն էր, որ քզենին դողաց, տերեւները շարժեցան ու սօսափեցին։ Հասուն բուզ մը խոշորցաւ, խոշորցաւ, ճեղքուեցաւ, բացուեցաւ եւ յանկարծ մարդկային անո՜ւշ դէմքի մը փոխակերպուեցաւ։ Ամբողջ քըզենին բոցավառ ամպի պէս կը շողար։ Տերեւները կը նըմանէին սպիտակ աթերու, զորս բացեր էին հազարաւոր ծնրադիր երեշտակներ, կարծես սկուտեղի մը նման վե'ր բարձրացնելու համար ադուոր գլուխը, որ կազմուեցաւ յանկարծ,— մազերը կապոյտ, ինչպէս ամրան երկինքը կ'ըլլայ, ճակատը շլացուցիչ, ինչպէս փայլակը կ'ըլլայ, աչքերը փարփառ, ինչպէս լուսաստղը կ'ըլլայ, շրթներ կրակի գոյն եւ մօրուքը մարգարիտով հիւսուած»։ (ՋԱՆ ԳԻՒԼՈՒՄ, ՋԱՆ, Հայկական աւանդութիւն)։

Հայկական հէքիաթներու շատ մը փոփոխակները կան։ Մեր հեղինակները ժողովուրդէն առնելով աւանդութիւնը, արուեստի զանազան յարդարանքներով, երեւան հաներ են գեղեցիկ հէքիաթներ։ Թուրէն Զարդարեանի Ծաղիկներ, կարմիր ծաղիկներ հէքիաթը ծանօթ է արդէն։ Նարդունիի Լերան բարկութիւնը իր հեղինակային գործողութեանը մէջ, շատ կը նմանի անոր։ Երկուքին մէջ ալ դէպի անդունդը նետուելու գործողութիւնը կայ։ Առաջինին մէջ իրենց կորսուած հայրը փնտռող երկու պզտիկներու ողբերգութիւնը կայ, պզտիկներ, որոնք դէպի անդունդը գահավիժող իրենց հայրը փնտռելու կ'երթան իրենք ալ հոն նետուելով։ Իսկ Նարդունիի հէքիաթին մէջ երկու երիտասարդներէ հալածուող գեղեցիկ աղջիկ մըն է, որ ինքզինքը անդունդը կը նետէ երիտասարդներէն ազատուելու համար։ Առաջինին մէջ երկու անմեղ արարածներու անբիծ արիւնէն Կարմիր ծաղիկները կը ծաղկին, իսկ երկրորդին մէջ, աղջիկը հրաշքով մը ողջ կը մնայ, կուգայ գիւղ, ու կը պատմէ անցուդարձը։ Ձեն հաւատար իր խօսքին։ Որպէսզի համոզէ գիւղացիները, բոլորը կը հրաւիրէ լերան բարձունքը, անգամ մըն ալ վար ցատկելու համար։ Աղջիկը երկրորդ անգամ կը ցատկէ, բայց «լեռը, բարկացած, վրէժն էր լուծեր աղջիկէն, որ ուզեր փորձելու էր զինք»։

Հանգիտութեան ուրիշ օրինակներ ալ կարելի էր բերել Օշականի հէքիաթներէն։ Գործողութեան կամ միջավայրի պայմաններով եթէ նմանութեան կէտեր կան յիշուած հեղինակներուն մօտ, արուեստի եւ արտայայտութեան աչքի զարնող մեծ տարբերութիւններ կան սակայն։ Ռ. Զարդարեանի հէքիաթները հանդարտ լիճերու մակերեւոյթին պէս, խաղաղ վիճակ մը կը մատնեն, փոթորիկն ու ողբերգութիւնը ալիքներու յատակին մէջ ծըրարուած են։ Արուեստագէտը տխուր է, եւ իր հոգին այդ զգայութիւնը յանձներ է հէքիաթին։ Ներշնչումը ազնուական բարձրութեան հասեր է հոն, խորհուրդը ներդաշնակ կը քալէ զգացումին հետ։Արագութիւն չկայ, ծանրածանր քալուածքով կը հասնինք արեւելքի խաւարութեան զարպասներուն։ Ռ. Զարդարեանի հէքիաթները իր ժամանակի ոգին, մտայնութիւնը, վախը, ... ըը, անորոշութիւնը, յոյսը, մարդոց անարդարութիւնը, խաչուած գեղեցկութիւնն ու արդարութիւնը կը խորհրդանշեն, եւ ինքը, արուեստագէտը, ազնուական ... յանքներու մարդն է, եւ արհամարհանք ունի ամէնուն հանդէպ։

Յ. Օշականի հէքիաթը, աւելի մօտ է մեր արդի ժամանակներուն։ Զի սիրեր ղանդաղութիւնը։ Բառերը ... տաար են յաճախ նախադասութիւններու։ Իր ... աւելի, ուրիշներու ողբերգութիւնները պատկերի մը ... կը կախէ հէքիաթներուն մէջ։ Եթէ զգայական ... տը հասարակ կը բացակայէր Ռ. Զարդարեանի հէքիաթներուն մէջ, Օշականի մօտ հիմնական կասուն է. ... Այս է պատրաստելու համար ատեղնագործութիւնը։ Հարուր իր ... ոը, որ երկրորդին մօտ, կինը, աղջիկը, ... հաթներուն հէնքը կը կազմեն։ Պատանիներն իսկ կը ... յին սիրոյ կրակէն։

Նարդունիին հէքիաթը խորապէս կը տարբերի ... րիչներէն։ Միջավայրը գիւղն է հո'ս ալ, ինչպէս ... ուած հեղինակներուն մօտ։ Մարդիկը գիւղացիներ ... կայն Նարդունի դժգոհ է ժամանակակից մարդոց ... կայութենէն, անոր հէքիաթները մեծ մասով ... թեանը տակն են հեթանոսական դարերուն։ ... աստուածներն ու ջրանուշները, որոնք մարդկային ... պարանք առած, կը շրջին երկրին վրայ եւ մարդոց ... կը գործեն եւ կ'ապրին։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Շար.)

...է միայն 9000 ֆրանքին խօսքը կ'ըլ-
լայ քիչ մը ամէն տեղ, ամէն պատճառ-
ամբիւ.

Ինչպէս նախանշաններէն ցոյց կու-
տան, այս տարի խիստ անախորժ ձը-
մեռ մը պիտի ունենանք։ Հայ չքաւոր
ներ մը պիտի ունենանք։ Հայ չքաւոր-
ներու, որուն քանակը եռապատ-
ուած է, քաշելիք ունի այս տարի։
Պարտուած Հայցի կարօտ մնացածները
թիւով շատ են։ Ծնողներու եւ մահ-
ճիճներու տառապանքը աչքի կը զարնէ,
նախորդ տարիներուն
ըստ եթէ կառավարական անգործ-
ներու նպաստը չըլլար, մեր գաղու-
թը շատ նօսրացած պիտի ըլլար։ Հայ
անգործներու թիւը կարծուածէն շատ
աւելի է. Որքա՞ն երախտապարտ ըլ-
լալու ենք հովանաւոր կառավարու-
թեան որ մեղմէ որոշ քաղցրութիւններ
գործ մահէ կ'ազատէ իր մարդասի-
րութեամբ։

Առով մէկտեղ՝ չպարմանանք եթէ ը-
սեմ որ ներկայիս հիւանդներ կան,
որոնք մէկ սու չունին դեղի համար,
եւ բնտանիքներ՝ որոնք առանց ընթրի-
քի կը պառկին։ Հայ գաղթականներ,
որ անցեալ տարիներուն, շիէ հաղուատ
գոյութիւն ունէին, ներկայիս՝ մեծ մա-
սամբ հիները կը մաշեցնեն։ Հայ բա-
րեսիրական կազմակերպութիւնները
անհետ եւ հանգիստ միայն գոյու-
թիւն ունին։ Հ. Կ. Խաչն ու Հայ Աղ-
քատախնամը ամիսներէ ի վեր անդա-
մավճարներն անգամ գանձած չեն։
Իսկ Հ. Բ. Միութիւնը ներկայ կ'ըլ-
լայ միայն այնտեղերը՝ ուր կան մու-
տքիկ ու թմբուկ։ Որքան յարմար էր
ու տեղին, ու նաեւ որքան գեղեցիկ՝
թէ երեք յարանուանական պետերը
միացնէին իրենց ճիգերը, գէթ բարե-
սիրական ձեռնարկներու շուրջ։ Կրօ-
նի այս պաշտօնեաները, որոնք ամէն
անգամ որ իրենց բերանը կը բանան
գթութիւն ու միութիւն կը հո-
ն, ինչո՞ւ համար չեն միանար՝ գո-
նէ թշուառութիւնը ամոքելու համար
միասնաբար մեր այս խիստ տաղնա-
պալի րոպէին։

×

Վերջին ժամանակներս Անգործու-
թեան Գրասենեակը սկսած է բժշկա-
կան քննութեան ենթարկել բոլոր ա-
նոնք որոնց առողջութիւնը կասկածե-
լի է. Որոշ քանակով հայ անգործ-
ներ ալ քննուեցան, որոնց շատերուն
նպաստը առնուեցաւ եւ ղրկուեցաւ
նել Տրեօ առ ի քննութիւն։ Արդիւն-
քը յայտնի ըլլալէն վերջ, ոմանց քար-
տերը առնուեցան, առարկելով թէ չեն
կրնար աշխատիլ։ Թէեւ ես պատճառը
չհասկցայ, բայց ալ աւելի ապահով ըլ-
լալու համար դիմեցի Տոքթ. Ա. Մել-
քոնեանին, որ առանց այլ եւ այլի
պատասխանեց իմ կասկածս։ Պատճառը՝
ֆրանկախտն է։ Ու բժիշկը ցաւ ի սիրտ
կը յաւելու թէ կարծուածէն շատ
աւելի է հայ ֆրանկախտաւորներու
թիւը եւ թէ անոնց մէջ կան դաւակ-
ներու տէր ծնողներ, երիտասարդներ
ու պարմանիներ։ Թոքախտ, վեներա-
կան ախտեր, պարասիրութիւն, ոգե-
լից ըմպելի, չարաչարձ աշխատանք,
անպայման մարդանք եւ անդրահացուցիչ
սնդառութիւն— այս բոլորը լայն ա-
րեր են գործած։ Մարդկային եւ ուրիշ
առողջապահական կազմակերպու-
թիւններ ընդհանրապէս ցուցական
ձեռնարկներով կլանուած են։
Մասնաւորապէս հայ բժիշկներ
պատասխանատու են այս մասին, ո-
րոնք կապ չեն պահեր ժամուլին հետ,
երբեմն զգուշացնելու համար հայ-
կական հանրածանօթ անխոհեմու-
թիւնը։

Այս բոլորին մէջ, բուն վէրքը հոն
է որ՝ մեր հայրենակիցները չարիքը
չէզոքացնելու կամ մեղմելու մասին
բնաւ չեն մտածեր ու ամէն բան տր-
ւած են հովին։ Այս ուղղութեամբ ե-
ղած որ եւ է մտածողներ ու ցուց-
մունք անոնց աւելական հեղնանքին
կ'արժանանայ.

Ուրիշ ցաւեր ալ պակաս չեն։ Վեր-
ջերս ապահովութեան գործավարնե-
րէն մէկը, որ Թրքահայաստանի Փը-
րանսական գոլէճներէն մէկին մէջ ալ
ժամանակին կրթական պաշտօնեայ ե-
ղեր է, ինծի ըսաւ թէ Հայ մը եկած
էր ոստիկանատուն իր մէկ հայրենակ-
ցէն իր փոխ տուած 50 ֆրանքը առնել
տալու, եւ այդ առթիւ կը խոստանար
ամէն բան տալ, միայն թէ դայն իր
ուզածին պէս պատժէին.

— Բնական է, ըսաւ, ընթացք
չտուինք ու վռնտեցինք, սակայն ին-
ծի մեծ ցաւ պատճառեց Հայերու ի-
րարու հանդէպ ունեցած այս աններո-
ղամտութիւնը, չարակամութիւնը եւ
մախանքը, եւ մտածել որ՝ Թուրքը ի-
րենց այնքան անդարմանելի չարիքներ
հասցուց..

Իսկ ուրիշ պաշտօնեայ մը կը պատ-
մէր թէ Հայ մը ամէն նուաստութեան
յանձնառու կ'ըլլար, որպէսզի ես որ է
ձեւով իր մէկ մրցակցին անախորժու-
թիւն պատճառէ.

Ուրեմն կան Հայեր որ երբ իրարու
հետ վէճ ունին, ամէն ցածութիւն ու
վատութիւն ընելու պատրաստ են, իսկ
երբ հարուածը օտարէն կուգայ՝ պատ-
րաստ են ծունկի գալու, գինարբուք-
ներ կազմակերպելու։

Անցեալ անգամ գրած էի որ իրր
թէ հայ աշխատաւորները, այգեկութ-
քի ժամանակ կը գողնան, աղտոտ
կ'ապրին, գաղտնաբար ռուսլ, պա-
տեղ եւն. կը շինեն։ Այգետէրի մը
հարցուցի թէ ո՞րտեղէն լսած էր, պա-
տասխանեց.

— «Բարեկամ, քու հայրենակից-
ներդ էին որ իրենք գիրենք մատնե-
ցին»։

Ես միայն վէրքերը բացի։ Մնացա-
ծը բժիշկին ու նշդրակին կը վերաբե-
րի։ Ու այդ բժիշկը ժողովուրդի մը
ինքնագիտակցութիւնն է, ու նշդրա-
կը՝ իր կամքը։

Կարելի՞ է դարմանել այս չարիքնե-
րը, երբ ամէն գլուխէ ձայն մը կ'ելլէ։

Ա. ՏԱՊԱՂԵՆՑ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ։ԱՌԹԻՒ

>>>·<<<

ՊԵԼՃԻԱ

ՊՐՈՒՍԷԼ.— Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի թղթակցութեան, առօրեւ կը հաղորդենք կարգ մը տեղեկութիւններ, ի մասին Պելճիոյ գաղութի մշակութային շարժման։

Նախ ըսենք թէ Պրիւքսէլի եւ Անվէրսի մէջ դպրոց, ծաղկոց կամ մանկապարտէզ երբեք գոյութիւն ունեցած չէ, այլ պարբերաբար կը տրուին հայերէն լեզուի դասեր, որոնց ուսուցումը ներկայիս ստանձնած է Օր. Մելինէ Գօվանճեան։

Պրիւքսէլի մէջ կ'աւանդուի շաբաթը երկու դաս, հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը, չորսական ժամ։ Մախքը կը հոգայ Պելճիոյ Գաղթ. վարչութիւնը, որ ինքնութեան տոմսերու, անցագրերու, վկայագրերու եւայլն գործողութեանց մէջ գովելի գործունէութիւն մը ունեցած է, մանաւանդ յանձին իր ատենապետին՝ Տոքթ. Պ. Մուրատեանի։

Անցեալ տարի Պրիւքսէլի մէջ հայերէն լեզուի դասընթացքներուն հետեւող աշակերտներուն թիւը 30 էր, իսկ այս տարի որահին հեռաւորութեան պատճառաւ անոնց թիւը 25ի իջած է, 10 մանչ եւ 15 աղջիկ, որոնց մեծագոյն մասը գաղթականներու զաւակներ են, զուրկ նիւթական միջոցներէ։

Անվէրսի մէջ դասերը տեղի կ'ունենան շաբաթը անգամ մը, չորեքշաբթի օրերը, մասնակցութեամբ 16 աշակերտներու, որոնց կէսը մանչ եւ կէսը աղջիկ են. Ծախքերը կը հոգացուին Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ, որ իր ազգօգուտ գործունէութեամբ կրնայ ուրիշ միութիւններու օրինակ հանդիսանալ։

Այս առթիւ ցաւով դիտել կուտանք թէ Պրիւքսէլի մէջ երկար ատենէ ի վեր ազգային որ եւ է շարժում գոյութիւն ունեցած չէ, ինչ որ վերագրելի է մեր հայրենակիցներուն անտարբերութեան։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ.— Այս բազմահայ արուարձանը հայկական գիւղի մը տպաւորութիւնը կը թողու։ Թուրքիոյ գիւղերէն հաւաքածոյ մը, սկսեալ Վանէն, Մուշէն, Կիլիկիայէն, Գոնիայէն, Պրուսայէն, Պոլսէն։ Կան սեփականատէրներ, խանութպաններ, արհեստաւորներ, մանր առեւտրական, բանուոր եւայլն։ Գաղութը խեղճ վիճակ մը կը ներկայացնէ ազգային եւ կրթական գետնի վրայ։ Ինչ որ դպրոց կը կոչեն, յանձնուած է բախտին։ Բարեգործականն է տէրը այս վեց քառակուսի մեթր տարածութեան, որ բաց է միայն հինգշաբթի օրերը, 3 պահով, 8 — 10 — 12, երկու ժամ ալ կէսօրէ վերջ։ Իւրաքանչիւր 2 ժամը 50 — 60 աշակերտութիւն կը մասնակցի դասի։ Ուսուցչուհին նախ պէտք է տեղաւորէ այդ 50—60 պզտիկները, պիտի նայի ներկայ-բացականեր, պիտի գանձէ ամսավճարները եւ եթէ չէ լրացած երկու ժամը, պիտի սկսի դասի։ Եւ այսպէս յաջորդաբար կը մտնեն ու կ'ելլեն պզտիկները։ Այս վիճակը տեսնող քանի մը հայրեր՝ ծնողական ժողով մը գումարելու գեղեցիկ գաղափարը կը յղանան, եւ փողոցէ փողոց, տունէ տուն շրջելով, որոշեալ օրուան համար՝ ժողովի կը հրաւիրեն ծնողքները։

Ժողովի էինք, ծնողք ըլլալու դժբախտութիւնն ունենալով։ Ցաւ է ըսել որ ներկաներուն թիւը 35ը չէր անցներ։

Ժողովը մեծամասնութեամբ որոշեց ընտրել յանձնախումբ մը, որպէսզի բարեգործականին դիմելով, խնդրէ ընդլայնել դպրոցը եւ աւելցնել դասաւանդութեան ժամերը։ Ցաւելեալ ծախքերու համար ժողովուրդն ալ պիտի մասնակցէր։ Բարեգործականի ներկայացուցիչը մերժեց այս առաջարկը, զանազան առարկութիւններով, բայց միեւնոյն ատեն եռանդով գործի ձեռնարկուած է, բարեգործականի մասնաճիւղ մը կազմելու համար։

Ցաւալի է որ շատեր բոլորովին անտարբեր են, ինչպէս Աէօլէզի «Արեւելք» հայրենակցականը եւ ուրիշներ։ Ոչ, հայրենակիցներ, կրթական գործի շուրջ այսքան անտարբերութիւնը մեղք է եւ ամօթ։ Գոնէ տարիքով համբանք ունեցող հայեր հրապարակ գանք ու մեղմացնենք այս ցաւը մասամբ։ 50 — 60 տղու համար յատկացուած շաբաթական երկու ժամը՝ ծիծաղելի է։ Ապագան անէծք ունի մեզի, մանաւանդ ծնողք կոչուածներուս։ Աւելի պատասխանատու ենք մենք՝ քան Բարեգործականը։

Օննիկ Քուրուեան

ՎԻՆՍԷՆ

ՎԻՆՍԷՆ, (Յառաջ).— Մեր մանկապարտէզը Հ. Կ. Ե. Միութեան հաստատուած է Վէնսէնի քաղաքապետութեան վարժարանին մէջ։ Դասաւանդութիւնները կանոնաւորապէս կը շարունակուին ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 8էն 11·30։ Ունի 18 աշակերտ եւ աշակերտուհի, 7 աղջիկ եւ 11 մանչ, անցեալ տարուան վրայ երկու աշակերտ աւելցած է։

Մանկապարտէզին ծախքերը կը հոգացուին միութեան գանձէն որուն եկամուտի աղբիւրներն են անդամավճար, հանգէսներ եւ նուէրներ։ Կրթասիրաց Միութիւնը կը խորհի ֆրանսերէն լեզուի կիրակնօրեայ դասընթացք մը եւս բանալ չափահասներու համար, վերոյիշեալ վարժարանին մէջ։ Միութիւնը իր կեդրոնին մէջ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վէնսէնի եւ Ռօնիի մասնաճիւղերուն կազմակերպած է հայ արիներու եւ գայլիկներու խումբ մը։ Ուսուցիչ Պ. Ա. Գավաֆեանը, այս տարի եւս սիրայօժար տրամադրուած է պաշտօնավարել մինչեւ տարեշրջանը։

Մեր մանուկները շատ գոհ են որ հայերէն կը սորվին։ Տուն մեկնելէ առաջ խմբովին կ'երգեն «Մեր հայրենիք», «Մայր Արաքսի» ն եւ ուրիշ երգեր։

Պ. Ղուկասեան

ԽՄԲ.— Այս շրջանին մէջ կը գտնուի երկրորդ ծաղկոց մը, որու մասին մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Դպրոցասէրի մանկապարտէզը երրորդ շրջանի վերամուտը ունեցաւ, Հոկտ. 1ին։ Դասերը կ'աւանդուին ամէն հինգշաբթի եւ կիրակի ժամը 8էն 12, Օր. Մաքրուհի Զամանեանի ղեկավարութեամբ։ Ա. դասարանը կը կարդայ «Գանձարան» իսկ երկրորդը «Լուսաբեր» այբենարանը։

Երբեմն ընտանիքներ իրարու քով գալով, «մանկապարտէզ» կը խաղան, այնպէս որ մամիկներն ալ գոց ըրած են փոքրիկներուն երգերն ու արտասանութիւնները։ Փոքրիկները ընդհանրապէս կը սիրեն իրենց հասկնալի ոճով գրուածքները։ «Արփի»ն ստացած ատեն նախ թղթատելով ոտանաւորներ կը փնտռեն եւ երկրորդ նկարները՝ գունաւոր ներկելու համար։ Մեր պզտիկները դրօշակի երգէն յետոյ կը սկսին երգել.—

Գարահիսար լերան կրծքին
Նա էր ինկալ վիրաւոր...
Կուրծքը պատռած սիրտը խոցուած
Չար բշնամու գնդակով...

Մեր կարելին է որ կը փորձենք, սիրելի «Յառաջ»։

Գ. Հատրմեան

ՓԱՆԹԷՕՅԻ գաղութին կողմէ Շաբաթ օր պատուիրակութիւն մը երթալով քաղաքապետարան, ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորին դամբարանին վրայ։

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԸ ԲՈՒՆ ԱՐԺԷՔԸ

>>>·<<<

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (3 նոյեմբեր).

— «Ճառեցին, ծափահարեցին, պարեցին ու երգեցին Թուրքիոյ մէջ, ամբողջ երեք օր, երեք գիշեր տօնելու համար հանրապետութեան հռչակման տասնամեակը։ Ամբողջ Թուրքիոյ ժողովուրդը, քէմալականն ու հակաքէմալականը, երիտասարդն ու ճերմակ գլուխ սօֆթան, մտաւորականն ու շինականը, այրերն ու կանայք, բոլորը, բոլո՛րը, երեք օր երեք գիշեր ոտնատեցին Քէմալի խարազանին կշռոյթով։ Բնութեամբ, հանրապետական վարչաձեւի մը տարեդարձն էր որ ստիպուած էին տօնել անոնք, փառաբանելու համար մասնաւորապէս այդ վարչաձեւի հիմնադիրը, յաղթականը, Կազին։ Ու տօնուեցաւ տարեդարձ՝ Թուրքերու յատուկ բովանդակ ցուցամոլութեամբ։ Եւ փառաբանուեցաւ Կազին՝ Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը, բոլոր շրթներու վրայ։

Ոչ ոք կրնայ ժխտել, որ Քէմալը, պարտուած Թուրքիան ոտքի հանող հրաշագործը եղաւ։ Քէմալի այս յաջողութիւնը բացատրող արտաքին շարք մը նպաստաւոր ազդակներու գոյութիւնը բնաւ չի կրնար արժեզրկել հրաշագործութեան փաստը։ Քէմալ կրցաւ օգտուիլ ներկայացող պատեհութենէն եւ պարտուած Թուրքը դարձնել յետպատերազմեան շրջանի յաղթականը։ Այս աննախընթաց յաջողութիւնը իրաւունք կուտայ ի հարկէ Քէմալին ամենափայլուն յաղթանակներ սարքելու եւ պանծացնելու արտաքին ճակատի վրայ տարուած յաղթանակը։ Տօնելու պատերազմական եւ դիւանագիտական յաջողութեանց վերջնական հանգրուանը եղող Լօզանը։ Քէմալը կը վայելէ այդ իրաւունքը և կրնայ լաւագոյնս պարծենալ իր արտաքին յաջողութիւններով։

Անիկա չունի սակայն իրաւունք ներքին «յաջողութեանց» եւս տալու այդ միեւնոյն արժէքը։ Որովհետեւ ներքին «յաջողութիւնները» ոչ մէկ ատեն ունեցան համաժողովրդական բնոյթ, եւ կամ, գոնէ, կրեցին իրենց վրայ ժողովրդական հաւանութեան մը կնիքը։ Թուրք ժողովուրդը, ինք, չընդառաջեց Քէմալի ներքին ձեռնարկներուն։ Ընդհակառակն մեծ մասով եւ ամէն տեղ, դժգոհութեամբ ենթարկուեցաւ անոնց։ Տեղ տեղ գըլուխ բարձրացուց։ Ու յաճախ, երբ բռունցքը իջաւ իր գլխուն։ Երբ ինքզինքը գտաւ կախաղաններու եւ զնտաններու սարսափին առջեւ։

Այս պայմաններու ներքեւ էր որ Կազին հռչակեց նաեւ թրքական հանրապետութիւնը։ Այսինքն, պարտադրեց ինքզինքը բռնի ուժով, բռունցքով ու մտրակով։ Ժողովուրդը ստիպուեցաւ հետեւիլ անոր եւ հանրապետութիւնը «դաւանիլ» իբրեւ լաւագոյն վարչաձեւ մը, որ կը կառավարուի ժողովրդավար սկզբունքներով, ժողովուրդի ներկայացուցիչներով, ժողովուրդի կամքով... Չէ՞ որ երեսփոխանական ժողով կայ, «ազատ» ընտրութիւններ կը կատարուին եւ բոլոր օրէնքները կ'անցնին ժողովրդական կամքի բովէն։ Այսպէս կը պարծենան թուրք վարիչները, հանրապետական վարչաձեւի բարիքները թուելով. Այսպէս կ'ըսեն, որպէսզի հաւատացնեն, թէ իրապէս, Քէմալէն եւ անոր կամքէն վեր՝ ժողովուրդն ու անոր կամքը կայ։

Պ. Ցալտարիսի դէպի Էնկիւրի վերջին ուղեւորութեան ընթացքին, Թուրքիոյ մայրաքաղաքը գացեր էր նաեւ աթենական «Քաթիմէրինի» կառավարական թերթին տնօրէնը Պ. Ե. Վըլախոս։ Աթէնք վերադարձին, Պ. Ե. Վլախոս գրեց խմբագրական յօդուածներու շարք մը Թուրքիոյ մասին։ Իր մէկ յօդուածին մէջ անիկա կը պատմէր, թէ հետաքրքրուած է Թուրքիոյ յառաջդիմութիւններով եւ ուզած է իմանալ, թէ ո՛ւր կը գտնուի այս յաջողութեանց գաղտնիքը։ Դիմած է Թուրքիոյ ամենապատասխանատու ղեկավարներէն մէկուն, որմէ ստացած է սա՛ յատկանշական պատասխանը։

— Մենք, 3 — 4 հոգի ենք եւ իրարու լեզուէ կը հասկնանք։ Ամէն որոշում կը տրուի այդ 3 — 4 հոգիին միջեւ եւ անմիջապէս կը գործադրուի։ Մեր յաջողութեան գաղտնիքը կը կայանայ միայն այս իրողութեան մէջ։

Ուշագրաւ չէ՞ք գտներ այս խոստովանութիւնը, «ժողովրդավար» (դեմոկրատիկ) թուրք հանրապետութեան բո՛ւն արժէքը բացատրելու տեսակէտէն։ Եւ չէ՞ք խորհիր, թէ դիկտատորական այսօրինակ պայմաններու ներքեւ այլ վարչաձեւ մը, հանրապետութենէ զատ ամէն բան կրնայ ըլլալ։ Չէ՞ք կարծեր, որ Կազին եւ անոր գլխաւոր գործակիցները տօնեցին ոչ թէ հանրապետութեան հիմնումին տարեդարձ, այլ իրենց կամքին, իրենց տիրապետութեան տասնամեակը։ Այս չէ՞ միակ ճշմարտութիւնը»։

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Նեւտոն, նշանաւոր բնագէտը, ձըմեռ օր մը, երբ կարգ մը հաշիւներ կ'ընէր, կանչեց սպասաւորը եւ յայտնեց թէ կը մսի։ Սպասաւորը փոխադրեց զայն աթոռով միասին ջերմոցին մօտ։

Քիչ մը ետքը այնքան շատ տաքցած էր, որ գոչեց սպասաւորին.

— Ցիմար, չէ՞ս տեսներ որ խորովեցայ այստեղ։ Տեղափոխէ ջերմոցը անդին, անմա՛ն

— Ներեցէք, բայց լաւ չէ՞ր ըլլար, որ դուք տեղափոխուէիք ձեր աթոռով, գիտել կուտայ սպասաւորը։

— Այդպէ՞ս է եղբայր, լա՛ւ որ ըսիր։ Սատանան տանի, ինչպէս չմտածեցի նաեւ այս ձեւի մասին։

×

Լոյտ Ճօրճ, երբ անգամ մը կը խօսէր Իրլանտայի ինքնավարութեան մասին, ըսաւ.

— Ինքնավարութիւն կը պահանջեմ Անգլիոյ համար, Սկովտիոյ համար, Կալլէսի եւ Իրլանտայի համար։

Այն ատեն մէկը գոչեց.

— Ինքնավարութիւն նաեւ դժոխքի համար։

— Ինչո՞ւ չէ, ամէն մարդ իրաւունք ունի միջամտելու իր բնակավայրին համար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Եւ գիշեր մը հօրս գանձերէն շատ մը ոսկի եւ գոհարեղէն ժողվեցի եւ գիւղ ճանապարհ ինկայ դէպի Քանտահար։

Ճամբորդեցի տասը օր եւ վերջապէս տարայ կանանչ մարգագետին մը. վար իջայ ձիէս որ սկսաւ արածիլ խոտերուն վրայ։ Թռչուն մը որսացի եւ նստայ առուակի մը ափին, որպէսզի թռչունս եփեմ եւ ուտեմ։ Երբ որսս հիմա կը լուայ առուակին ջուրին մէջ նշմարեցի որ շատ մը ձուկեր հաւաքուեցան այնտեղ ու անձկութեամբ նայեցան թռչնիկին։ Հասկցայ որ անօթի են, կտրեցի թռչնիկս միսը ու նետեցի որ ուտեն։ Խոշոր ձուկ մը մօտեցաւ այս անգամ առուակին ափը, թեւս երկնցուցի ջուրին մէջ եւ ցամաքին վրայ բերի զայն, չարչարուեցաւ, տեսայ, մեղքցայ ու դարձեալ ջուրը նետեցի զայն։ Ցետոյ ճաշեցի ու ծառաց առուակին եզերքը։ Քանի մը րոպէ ետքը հպում մը զգացի այտերուս վրայ ու երբ աչքերս բացի, գեղ-

մացս տեսայ աղուոր ծերունի մը, երեւոյթով աշխոյժ եւ ճկուն. անիկա վերարկուն փաթթած էր մէջքին, ագեղ մը ունէր թեւին վրայ եւ տրցակ մը նետ իր կողքին։ Սուր մը կար ձեռքին մէջ եւ հագած էր հին կօշիկներ։ Իր մէջքէն կախուած տոպրակին մէջ ես տեսայ հաց ու խորոված վառեակներ։ Ծերունին գուրս հանեց վառեակները, աղ ցանեց անոնց վրայ, կարեց եւ սկսաւ ուտել. գիս ալ հրաւիրեց իր ճաշին։

— Հրամէ՛ երիտասարդ, եկուր միասին ճաշենք. յետոյ իրարու կը պատմենք մեր պատմութիւնները, ըսաւ ինծի։

Միասին կերանք հացն ու խորոված վառեակները ու կշտացանք։

Ցետոյ ծերունին հարցուց թէ ո՞վ էի, ո՛ւրկէ կուգայի, ո՛ւր կ'երթայի։ Պատմեցի ճամբորդութեանս պատճառը։

Եւ ինքն ալ ինծի ըսաւ թէ անապատի թափառականներէն էր եւ իր տունէն ճամբայ ելած էր ընծաներ փնտռելու իր կնոջ եւ երախաներու համար։ Իր անունն էր Ավազիւլ Հայաթ որ կը նշանակէ «Ձայն Կեանաց»։

Հարցուցի ծերունիին թէ արհե՞ստ էր իր փնտռածը թէ որս։

— Ես վարպետ եմ աշխարհի բոլոր արհեստներուն մէջ, պատասխանեց ան. ամէն բան կը յաջողի իմ ձեռքերուս մէջ։

Խնդրեցի իրեն որ ինծի ընկերանար իմ ճամբորդութեանս ընթացքին։ Պատասխանեց թէ յօժարակամ կ'ընդունէր առաջարկս, պայմանաւ որ ինչ ալ գտնէինք հաւասարապէս բաժնէինք մեր մէջ։ Հաւանեցայ եւ ծերունին ուզեց որ թուղթ մը ստորագրեմ այդ իմաստով։ Ըսի թէ ոչ գրիչ, ոչ թուղթ, ոչ ալ մելան ունէի։ Երեքն ալ հանեց ծերունին իր գրպանէն ու գրաւ ձեռքիս մէջ։ Եւ թուղթին մէջ գրեցի հետեւեալը. «Ալլահը, Մարգարէն ու հըրեշտակները թող գիտնան թէ ինչ որ ալ գտնենք, պիտի բաժնենք երկու հաւասար մասերու»։ Ցետոյ կնքեցի թուղթը եւ յանձնեցի իրեն։

Ավազիւլ Հայաթ կուրծքին վրայ պահեց թուղթը ու ինծի բերաւ ձիս որուն վրայ նստեցայ անմիջապէս։

Ըսաւ թէ մեր փնտռածը շատ հեռու էր տակաւին ու պէտք է երթայինք արագընթաց։ Անիկա կը քալէր իմ ձիուս քովէն։ Երբ բաւական ճամբայ կտրեցինք, ուզեցի որ ինք բարձրանար ձիուն վրայ, բայց ըսաւ որ վարժըւած էր քալելու եւ ընդհակառակն խնդրեց որ աւելի արագացնէի ձիուս քայլերը։ Մտածեցի երկվարս որ կարծես սկսաւ թռչիլ։ Բայց չկրցայ երբեք հասնիլ ծերունիին որ կը սուրար առջեւէս։

Օրեր ետք հասանք Քանտահար ուր իջանք քարվանսարայ մը։ Ծերունիին դրամ տուի որպէսզի ուտելիք, գործիքներ ու զէնքեր գնէ։ Անիկա խնամեց ձին ինչպէս որ պէտք էր մեր երկար ճամբորդութենէն յետոյ։ Չորրորդ օրը ներկայացանք թագաւորին պալատը եւ մեր յարգանքները մատուցինք անոր։ Ազնուականներն ու պալատականները մեծ արարողութեամբ առաջնորդեցին մեզ թագաւորին որ սիրով ընդունեց զիս ու ծերունին. պալատոյ տեղը նստեցուց մեզի եւ ճաշ ու գինի հրամցուց։ Հարցուց թէ ո՛ւրկէ կուգայինք եւ ինչ էր մեր ճամբորդութեան նպատակը։

Ավազիւլ Հայաթ պատասխանեց թէ ես այսինչ իշխանին որդին էի եւ եկած էի ծառայութիւն մատուցանելու թագաւորին։ Ցետոյ շարունակեց.

— «Այս իշխանը իմացած է որ դուք աղջիկ մը ունիք. իր հայրը ծանօթ էր ձեր աղջկան պատմութեան եւ համաձայն չէր որ իր որդին գար այստեղ։ Բայց անիկա առանց իր հօրը գիտութեան եկած է խնդրելու ձեր աղջկան ձեռքը։ Թագաւորը պատասխանեց թէ չէր կրնար իր աղջիկը ամուսնացնելու մասին խօսիլ եւ կը մեղքնար այն երիտասարդին որ սիրտ տուած էր անոր։ «Ըրանի թէ մեռնէր աղջիկս, աւա՜ղ է այս անմեղ երիտասարդներուն», շարունակեց արքան։

Եւ Ավազիւլ Հայաթ պատասխանեց. «Թերեւս ես յաջողիմ բժշկել ձեր աղջկան հիւանդութիւնը»։

— Ինչ է այդ հիւանդութիւնը, հարցուց թագաւորը. եթէ գիտնաս, այն ատեն աղջիկս կուտամ այս իշխանին։

— Դիւրին չէ անմիջապէս բսել, պատասխանեց ծերունին. նախ պէտք է տեսնեմ զինքը. իշխանը պէտք է խօսի անոր հետ. մինչ այդ անկարելի է բժշկել զայն։

Թագաւորը նախ հակառակեցաւ այդ առաջարկին, բայց իր ազնուականներուն եւ պալատականներուն սախրման վրայ, հաւանութիւն յայտնեց։ Եւ հրամայեց որ հարմնիքի պատրաստութիւններ տեսնուին։

Ծերունին ըսաւ թէ պէտք է շրջահայեաց եւ զգոյշ ըլլանք։ Ես առանձին պիտի մնայի աղջկան հետ, իսկ ինք գաղտուկ պիտի դիտէր մեզ։

— Եթէ, շարունակեց ան, այդ տեսակցութենէն յետոյ իշխանը ողջ մընայ, այն ատեն հարսնիքի պատրաստութեան կրնանք սկսիլ, այլապէս պէտք չկայ։

Ազնուականները իրաւացի գտան այդ կարգադրութիւնը եւ թագաւորը կանչել տուաւ դիւզապետը, որ պիտի նշանէր գիս աղջկան։

Թագաւորին քովը մնացինք մինչեւ գիշեր։ Սենեակ մը պատրաստեցին ինծի համար արքայական յարկաբաժինին մօտիկը. ու ծերունին ըսաւ ինծի.

— Եթէ կ'ուզես նպատակիդ հասնիլ, պիտի հնազանդիս իմ պատուէրներուս կէտ առ կէտ։

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

խարհի մէջ»: Դիւբին բան չէ իրականացնել միջազգային խաղաղութիւնը: Մենք սորվեցանք յարատեւութեամբ աշխատիլ բազմազան դժուարութեանց մէջ, խոչընդոտները հարթելու եւ դարմաններ գտնելու համար: Մենք յաղթեցինք բոլոր դժուարութեանց եւ յաջողեցանք: Կրնանք ըսել թէ մեր յարաբերութիւնները մեր դրացիներուն եւ ուրիշ երկիրներու հետ՝ յառաջդիմած են ապահովութեան, խաղաղութեան եւ փոխադարձ համաձայնութեան ուղղութեամբ: Լաւ ըմբռնելու համար մեր արտաքին քաղաքականութեան հիմնական գիծը, պէտք է նկատել որ՝ եթէ մենք լուրջ ենք եւ անկեղծ, մեր խօսքը տուած գիծը, չեն կրնար անկեղծ չըլլալ անոնք որ խօսք կուտան մեզի: Եթէ ամենատեն, չեն կրնար անկեղծ չըլլալ անոնք որ խօսք կուտան մեզի: Եթէ թեթեւ վրիպում մը տեսնենք նոյնիսկ մտադրութեանց մէջ, վճռած ենք տալը միջոց ձեռք առնել, երբ միայն մէկը անհրաժեշտ է»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Պ. Վայտա Վօյվօտ իր դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցած ըլլալով, թագաւորը Պ. Տուճայի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը:

ՌՈՒՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակցութիւնները չեն վերջացած տակաւին: Թերթերը կը գրեն թէ, գնդ. Լիթւինոֆ Մոսկուա դառնալ առնել, օդանաւային համաձայնութիւն մը գոյացած է երկու երկիրներուն միջեւ:

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻՆ ԴԷՄ բողոքագիր մը ներկայացուցին խումբ մը ծերակուտականներ, լսած ըլլալով թէ 360 հրեայ ընտանիքներ արտօնութիւն պիտի ստանան Նուկոսլավիոյ մէջ հաստատուելու:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Էլմօն Յարութիւնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարապետ Մուրատեան, հօր անուն Գրիգոր, մօր անուն Մարիամ, եղբայրները Մուրատ, Պետրոս, Նիկողոս: 1919ին լուր առած ենք թէ Կարապետ կը գտնուի Պաղտատ: Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողները կը խնդրուի գրել «Յառաջ» նոյն տեղեկութեան վերջերս «Յառաջ» հասցէին: Իմացնել Arsène Harouliounianի, Lotissement de la Paguette N.17, St. Marguerite, Marseille. France.

— Կարապետ Քղեան կը փնտռէ իր քենին Տիկ. Մաքրուհի (ծնեալ Պօղիկեան), Թօմաեան. Կիւրինցի: 1928ին կը գտնուէր Մոնթէվիտէօ (Արժանթին) եւ կը թղթակցէր: Երկու տարիէ ի վեր տեղափոխուած ըլլալով Մարսէյլ, իր մասին որ եւ է տեղեկութիւն չունինք: Հայրենակիցներէ եւ ծանօթներէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել GarabedKeghlianի, Lotissement de la Paguette N. 8, St. Marguerite, Marseille. France.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Արշակ Չօպանեան: Նիւթը՝ Հայ գրականութիւնը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Կը յուսամ թէ ձեր ճաշը շատ գէշ չէր, ըսաւ, ժպտելով:

Ճիւլիա թեթեւ խոնարհութիւն մը ըրաւ, բայց չպատասխանեց: Էլընտէն ծխատուփը երկարեց անոր:

— Սիկառէ՞թ մը:

Ճիւլիա վարանեցաւ: Ցետոյ առանց բառ մը արտասանելու հատ մը առաւ: Էլընտէն կրակը վառեց եւ լաւ մը դիտեց զայն: Անակնկալի եկաւ այդ սեւուլիկ դէմքին առջեւ: Դիւրաւ կարելի էր ըմբռնել Արեւելցիներու յատկութիւնը խառնածիններու հանդէպ, իբրեւ հակադրութիւն: Կլոր գլխարկ մը փակած էր գլխուն: Աչքերը բոցեր կ'արձակէին: Քառասունի մօտ էր եւ իր շպարը չէր ծածկեր իր դեղին եւ թառամած դէմքը: Իր միակ գեղեցկութիւնը կը կազմէին սքանչելի աչքերը: Թարթափուն երեւոյթ մը ունէր: Իր բարձր հասակը պէտք էր մնացէր պարուհիի շնորհքին: Սպանիական տարազը թերեւս գրգռիչ փայլ մը կուտար իրեն, բայց հոս, շոգեկառքին մէջ, իր խեղճ ու կրակ հագուստներով չկար բան մը որ արգարացնէր Հնդիկին սարփանքը:

Ճիւլիա խուզարկու նայուածք մը նետեց Էլընտէնի վրայ, կը ջանար գուշակել թէ ինչ տեսակ մարդու մը հետ էր գործը: Մուխի ամպ մը փչեց: Ցետոյ կրկին իր ուշադրութիւնը Էլընտէնի վրայ կեդրոնացուց: Իր արտենզութիւնը հազիւ թէ կը ծածկէր իր մտահոգութիւնը: Իտալական շեշտով մը կը խօսէր Ֆրանսերէնը:

— Ո՞վ էք դուք:

— Անունէս բան մը չպիտի հասկընաք, Տիկին: Թոնոն կ'երթամ, Հրապարակի պանդոկին մէջ ձեզի համար սենեակ մը վարձած եմ, միակ պանդոկը որ բաց է: Կը յուսամ թէ շատ հանգստաւէտ պիտի գտնէք զայն:

— Ա՛հ, դուք էք ուրեմն այն պարոնը որու մասին գնդապետը խօսեցաւ ինծի, դուք իմ պահապանս էք:

— Ձեւի համար միայն: Ձեզ չպիտի անհանգստացնեմ:

— Բայց եւ այնպէս պահապանս էք:

— Կը յուսամ, ոչ երկար ատենի համար: Ձեր անցագիրը գրպանս է եւ Սպանիա մտնելու բոլոր ձեւակերպութիւնները կատարուած են:

Ճիւլիա դէպի ետ նետուեցաւ: Տրամոյն լոյսին տակ իր տժգոյն դէմքը զոր կը լուսէին խոշոր սեւ աչքեր, յանկարծ յուսահատ արտայայտութիւն մը ստացաւ:

— Անարգ բան է: Օհ, հաճութեամբ կեանքս կուտայի այդ ծեր գնդապետին վիզը ոլորելու համար: Սիրտ չունի: Որքան դժբախտ եմ:

— Վախնամ շատ գէշ վիճակի մը մէջ ինկած էք: Չէ՞ք գիտեր թէ լրտեսութիւնը վտանգաւոր խաղ մըն է:

— Ես երբեք որ եւ է գաղտնիք մը մատնած չեմ: Գէշութիւն չեմ ըրած:

— Այն ատեն ափսոս է որ պակսած է: Որքան գիտեմ, կատարեալ խոստովանութիւն մը ստորագրած էք:

Էլընտէն մեծ հանդարտութեամբ կը խօսէր, հիւանդի մը հետ խօսելու պէս:

— Ի՞նչ յիմարութիւն ըրի: Գնդապետ ինչ որ ուզեց, գրեցի: Բնական չէ՞: Տակաւին ի՞նչ փորձանք պիտի գայ գլխուս, եթէ Զանտրան չպատասխանէ: Զիս կրնար վերջապէս բանտ նետել:

— Պատասխանած է, ըսաւ Էլընտէն: Պատասխանը քովս է:

Ճիւլիա սարսռաց եւ ձայնը կորսնցուց:

— Օ՜հ, ցոյց տուէք ինծի: Կը պաղատիմ որ թոյլ տաք կարդալու:

— Անպատեհութիւն չեմ տեսներ: Բայց պէտք է ինծի վերադարձնէք:

Գրպանէն հանեց Զանտրային նամակը: Ճիւլիա ձեռքէն յափշտակեց զայն: Ութը էջ էր: Կարդացած պահուն արցունքները երեսէն կը վազէին: Երկու հեծկլտուքներու մէջ խանդավառանքի բառեր կ'արտասանէր Ֆրանսերէն ու Իտալերէն: Սիրելի պատասխանն էր այն նամակին, զոր Ճ. գրել տուած էր իրեն, որպէսզի տեղեկացնէ Զանտրային թէ Զուիցերիոյ մէջ պիտի գտնէ զինքը: Այս լուրը երջանկութենէն խենդեցուցած էր իր սիրահարը: Կը գրէր թէ օրերը որքան երկար թուած էին իրեն եւ թէ որքան կը հալէր կը մաշէր կարօտէն: Հիմա որ կը յուսար շուտով զինքը տեսնել, ի՜նչպէս ուժ պիտի ունենար համբերելու: Թուղթը ձեռքէն սահեցաւ եւ գետին ինկաւ:

— Կը տեսնէք ինչպէս կը սիրէ զիս: Կարելի չէ տարակուսիլ: Ես ըսած գիտեմ, հաւատացէք:

— Իսկ դո՞ւք, անկեղծօրէն կը սիրէ՞ք զինքը:

— Միակ մարդն է որ ինծի հանդէպ բարի եղած է: Կատակ չէ, գիտէ՞ք ինչ կը նշանակէ քաշքշուիլ Եւրոպայի բոլոր պոռնկանոցներուն մէջ, առանց մէկ օր հանգիստ ընելու, դեռ չխօսինք մարդուն մասին... Սկիզբը կարծեցի թէ միւսներէն աւելի լաւ չէր:

Էլընտէն նամակը վերցուց եւ թղթապանակին մէջ դրաւ:

— Ձեր անունով հեռագիր մը ղրկուած է Հոլանտայի հասցէին, տեղեկացնելու համար թէ դուք Լօզան պիտի ըլլաք ամսուն տասնին:

— Վաղն է:

— Իսկապէս:

Գլուխը վեր առաւ եւ աչքերը փայլեցան:

— Օ՜հ, ամօթ բան է ինչ որ ընել կուտաք ինծի: Սոսկալի բան է:

— Ոչինչ կը ստիպէ ձեզ:

— Իսկ եթէ մերժե՞մ:

— Հետեւանքները պիտի կրէք

— Չեմ ուզեր բանտ երթալ, գոռաց յանկարծ, չեմ կրնար, չեմ կրնար: Շատ ժամանակ չունիմ երիտասարդ մնալու համար, կը տեսնէք: Տասը տարի ըսաւ: Ճի՞շդ է, ըսէք, տասը տարուա՞ն պիտի դատապարտուիմ

— Եթէ գնդապետը ըսաւ ձեզ, անշուշտ ճիշդ է:

— Օհ, կը ճանչնամ զինքը: Իր սիրտը հիճի զանց... Ոչ մէկ գութ պիտի ունենայ: Ի՞նչ պիտի ընեմ տարուան մէջ: Օ՜հ, ո՛չ, ո՛չ:

Այդ վայրկեանին շոգեկառքը ... ցաւ: Նրբանցքին մէջ սպասող ... կանը պատուհանէն զարկաւ Էլընտէն ... դուռը բացաւ եւ մարդը իրեն երկարեց պատկերազարդ քարտ մը, ... դիւրի քաղաքներէն Փութարկի ... պարակներէն մէկը:

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC

ՔԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

15 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2344

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ԻՐԵՆՔ ԹՈՅՆ ԿԸ ՍՐՍԿԷԻՆ...

Ինչպէս կ'երեւայ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը նոր հնարք մը գտած է, հաստատելու համար թէ « լարուած եւ ալեկոծ » վիճակ մը կը տիրէ գաղութներու մէջ, « ատենէ մը ի վեր »: Այս առթիւ, հարկ դատեր է հրապարակային կոչ մը ուղղել « Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմնին », յայտարարելով.

— «Ձեզ յանձն ենք՝ ունինք մեր բոնիլիքը»:

Երէկ արտատպեցինք այդ կոչին հիմնական մասը, եւ, մեր կողմէն, շարեցինք շարք մը հարցումներ, որոնք նոյնպէս կը կարօտին լուսաբանութեան:

Ըսեր էինք թէ՝ չպիտի սպասենք մեր հարեւաններու պատասխանին, խօսելու համար:

Ահա՛ւ է այս բացատրութիւնը: Մենք խօսեր ենք արդէն— ինչպէս մեր պաշտօնակիցները:

Խօսեր եւ բացատրեր ենք թէ՝ հակադաշնակցական մամուլը ի՛նչ ոճին կը պղտորէ, պոռոտիկ սուտեր Թխելով, քսութիւններ տարածելով, սրբութիւններ պղծելով եւ անդադար Թոյն սրսկելով:

Դրօշամարտը նոր սաստկացած էր, եւ, առտու մը, պարզելով պայքարին էութիւնը, գրեց կուսայինք.

— « Մարդոց աչքը դարձած է: Մարդիկ սրբազան պատերազմ հռչակած են Դաշնակցութեան դէմ, բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ պատրաստ են ամէն զոհողութեան եւ լրբութեան »: (Յառաջ, 8 սեպտ. 1933):

Ուրիշ օր մը, երբ ռամկավար պաշտօնաթերթը « Ներքին հարստահարութեան », « կեղծ եւ նենգ յուզում » կը վերագրէր մեզի, Հայաստանի փախուստներուն առթիւ, ամուր բռնելով այդ մարդոց ճարտարութիւնը, կը յայտարարէինք.

— « ... Ձափը անցաւ « Հայաստանի սիրելու » եւ ուրիշները անոր թշնամի ցուցնելու խեղկատակութեան:

Հերի՛ք է ինչքան այս մարդիկը « տէսքան » երգեցին ու կ'երգեն, ամբողջ ժողովուրդի մը արիւն-արցունքին մէջէն »: (15 սեպտ.):

Շաբաթ մը վերջը, մերկացնելով դիմակաւոր խմբակի մը, « Հայրենասիրական » ըսուածներու գործելակերպը, նպատակն ու ձեռք առած միջոցները, կը հարցնէինք.

— « Հարց է այժմ,— ո՞ւր կ'ուզեն յանգիլ այս ընթացքով:

« Ձե՞ն մտածեր, գոնէ մէկ անգամ, թէ այսպէս արիւն պղտորելով տարիներէ ի վեր, վերջ ի վերջոյ կրնան լուրջ իմքնապաշտպանութեան մղել Դաշնակցութիւնը »: (23 սեպտ.):

Երեք օր յետոյ, երբ ռամկավար պաշտօնաթերթը տմարդօրէն կը փսփսար թէ Դաշնակցութեան պայքարը ուղղուած է « Հայ ժողովուրդին եւ անոր ներկայ հայրենիքին դէմ », կը հարցնէինք.

— « Բայց, վերջապէս որո՞ւ ապարէզ կը կարդան այս բրածոները ու ներքանները »: (26 սեպտ.):

Այս առթիւ ալ, այժմէական օրինակներով պարզեր էինք թէ՝ ամէնուր յարձակողական մըն է որ կը կատարուի Դաշնակցութեան դէմ, « վայելելով հովանաւորութիւնը ոչ միայն Երեւանի, այլեւ հայ կղերին, այսինքն անոր ամէնէն բացասական, երկերես տարրերուն »:

Բայց,— երկար պիտի ըլլար այսպէս շարել բազմաթիւ փաստեր:

Առնենք միայն վերջինը, մեր Նոյ. 9 Թուակիր խմբագրականը, որ մաս կը կազմէ ռամկավար պաշտօնաթերթին հարցումներուն:

Առիթը՝ «Նոր Օր»ի մէկ խմբագրականն էր, որ Թուելով ռամկավար մամուլին « Հայհոյութիններու, սուտերու եւ խարդախութիններու տեղատարափ »ը, կ'եզրակացնէր.

— «Դաշնակցութեան կը մնայ ինքնապաշտպանութեան մասին մտածել եւ երրով ընդունիլ մարտահրաւէրը»:

Մեր պաշտօնակիցը կրակ ու բոց խօսքեր գրի առած էր այս առթիւ: Այդ բոլորը բացատրեցինք իբրեւ պոռթկում.

— « Զարմանալի՞ է այս երեւոյթը: Անբնակա՞ն: Եւ կամ հետեւա՞նք կանխամտածուած ազդանշանի մը:

Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը: Պարզապէս պոռթկում: Ինքնապաշտպանութեան կոչ:

Այդպէս, չափը անցուցին մեր հակառակորդները, ռամկավար ըլլան թէ ուրիշ խառնիճաղանճ: Ռամկավարը մէկ թեւն է միայն եւ ամէնէն ամենդուկը:

« ... Երբ այսպէս մթնոլորտ կը ստեղծեն, երբ անվերջ կը թունաւորեն մթնոլորտը, ինչո՞ւ կը զարմանան որ երբ ոչ ամբողջ Դաշնակցութիւնը, անոր այս կամ այն շրջանը, թերթը կամ բանախօսը կ'ըմբոստանան, կը պոռթկան եւ կը մղուին ինքնապաշտպանութեան

Մեզի համար երբեք եւ երբեք ցանկալի չէ որ Դաշնակցութիւնը հարկադրուի ցցել իր բաշերը, եւ ընդունիլ նետուած գոյնզգոյն ձեռնոցը »:

×

Ի՞նչ կը հետեւի այս բոլորէն.—

Տեսնելով որ մեր հակառակորդները, ռամկավար թէ ուրիշ խառնիճաղանճ, չափը կ'անցընեն եւ անշնչելի կը դարձնեն մթնոլորտը, պարտք սեպած ենք զգաստութեան հրաւիրել: Ցանկանալով որ տուն կանչեն իրենց խելքը, որովհետեւ, կարելի չէ անվերջ խաղալ քաոսային տարրեան կազմակերպութեան մը համբերութեան հետ:

Գէ՞շ ըրած ենք: Միայն ռամկավար թերթերէն կատարուած յիշեցումները չե՞ն ապացուցաներ թէ՝ աղտոտ, գրգռիչ եւ զարհուրելի խաչակրութիւն մը կազմակերպուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: « Ճիհատ » մը՝ որուն հանդէպ դժուար է անտարբեր մնալ, որ կրնայ անախորժութեանց յանգիլ, եթէ մեր շարքերը կործանուած Ալլան երկաթեայ կարգապահութեան մը:

Եւ վերջապէս, ո՞րն է աւելի վտանգաւոր, այս կամ այն դաշնակցական թերթին պոռթկումն ու սրտցաւ ազդարարութի՞ւնը, թէ ռամկավար մամուլին թունահոտ խուժանավարութիւնը եւ միւսներուն խելագար « քեալլագէօզութիւնը »:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԾՈՎԱԾԱՒԱԼ »

Առիթով մը, դիտել կուտայի թէ՝ մեր թերթերուն մէջ սովորութիւն եղած է լայն տեղ տալ ընդհանուր խօսքերու,— հարիւրաւոր, հազարաւոր, միլիոնաւոր, երբ կը խօսին որ եւ է դէպքի մասին:

Յիշած էի օրինակներ ալ:

Բացատրած էի թէ՝ մարդիկ բան չեն եւսկնար, երբ գրեն — հազարաւոր գործազուրկներ կան մեր քաղաքին մէջ: Բուն իրականութիւնն ալ չի յայտնուիր այդ ընդհանուր բացատրութեամբ:

Մինչդեռ, երբ գրես,— անշուշտ մօտաւորապէս ճշդելով — թէ 1200 գործազուրկ ունինք, ամբողջ պատկեր մըն է որ երեւան կուգայ:

Այսպէս եւ հանդէսներու մասին:

Անցեալները թղթակցութիւն մը կարդացինք արեւելեան գաղութէ մը:

Նկարագրելով հանդէս մը, թղթակիցը կը գրէր թէ սրահը լեցուած էր « ծովածաւալ » բազմութեամբ:

Դժբախտաբա՞ր, ծանօթ էի սրահին լայնքին ու երկայնքին: Որքան սեղմես, 150-200 մարդէն աւելի չառներ:

Ա՞յս է « ծովածաւալ »ը:

Եւրոպա կը գտնուինք եւ գիտենք որ մարդիկ բաց կամ գոց ժողովներ կը գումարեն 20,000, 50,000, 100,000, մինչեւ իսկ 500,000 քաղաքացիներով:

Եթէ 150ը կամ 1500ը « ծովածաւալ » են, հապա ի՞նչպէս պիտի կոչենք այս հարիւր հազարաւորները...

Փարիզի ռամկավարները վերջերս բեմ հանեցին իրենց միակ հռետորը, ծանօթ սրահի մը մէջ:

Ամէն դասակարգէ մարդ գացած էր, հետաքրքրութեան համար:

Հարցուցի չէզոք բարեկամի մը, որ չի փախցներ այս կարգի հանդէսները, ո՛ւր որ ալ ըլլան եւ ի՛նչ եսանքի ալ պատկանին:

— Ո՞րքան մարդ կար:

— Երկու հարիւր յիսուն, շատ-շատ երեք հարիւր:

Յաջորդ օրը, պաշտօնաթերթը կը գրէր.

— « *Հրաւէրին պատասխանող բազմութիւնը, որ լեցուցած էր սրահը եւ որ կը ներկայացնէր Փարիզի ժողովրդականութիւնը եւ Հասարակութեան բոլոր խաւերը*, առաջին անգամն էր որ այդքան մեծ բազմութեամբ *եւ հետաքրքրութեամբ լսելու կուգար* »

Փարիզը տեսած է ժողովներ եւ քաղաքական բանախօսութիւններ՝ հազար, երկու հազար, նոյնիսկ 3-4000-նոց բազմութիւններով:

Իրաւունք ունի պաշտօնաթերթը: Տասը տարուան մէջ, առաջին անգամն է որ 250-300 մարդ կը տեսնեն, եւ այդ կ'ըլլայ « մեծ բազմութիւն », ինչպէս սա «ծովածաւալ»ը:

ՎԱՀԷ

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԳԱՂՏՆԱԳՂԷՍ ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Պաղեստինի վերջին դէպքերուն առթիւ, երեւան կազմակերպութիւններ տենդագին աշխատանքի նուիրուած են եւ ամէն կողմէ կ'աշխատին Հրեաները փոխադրել Պաղեստին առանց անցագրի:

Անցած շաբթու, սահմանապահ ուժեր նշմարած են որ գաղտնի ճամբաներով խումբ խումբ մարդիկ Պաղեստին կ'երթան: Կը կասկածին եւ կը ձերբակալեն բոլորն ալ: Կը հասկնան որ անցագիր չունին անոնք: Իսկոյն շղթայակապ կը դրկեն զանոնք Պէյրութ: Քննութիւններէն կը հասկցուի որ անոնք Իզմիրցի Հրեաներ են եւ կը դրկուէին Պաղեստին:

« Էլ Նիտար » այս առթիւ « Զարիֆէն բարիք կը ծնի » խորագրով կը գրէ թէ Ազգարեանի ոճրագործը ձերբակալելու համար ոստիկանութեան ձեռք առած խիստ միջոցները օգտակար հանդիսացան այս պարագային, որովհետեւ սահմանապահներուն վճռական հրամաններ տրուած են Յակոբ Քէդպալեանը ձերբակալելու համար: Որով Քէդպալեանի պատճառ եղաւ որ Հրեաներ ձերբակալուին եւ չկարենան Պաղեստին անցնիլ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

«ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ» ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԻ

Նոյ. 12ի ջախջախիչ յաղթանակին վրայ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Օրուան մեծագոյն դէպքն է Հիթլէրի տարած ջախջախիչ յաղթանակը, որուն հետեւանքները ծանր մտահոգութիւն կը պատճառեն քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Երէկ հրատարակած էինք հանրաքուէին եւ խորհրդարանի ընտրութեանց արդիւնքները: Վերջնական հաշիւը երեւան պիտի ելլէ քանի մը օրէն, երբ հասնին արտասահմանի Գերմանացիներուն քուէները: Տարակոյս չկայ թէ քանի մը միլիոն եւս պիտի աւելնայ Հիթլէրի շահած քուէներուն վրայ:

Վերջին հաշիւներու համաձայն, հանրաքուէին մասնակցած են քուէարկուներու հարիւրին 96,37ը, իսկ Րայխստակին ընտրութեանց՝ հարիւրին 95.2ը. 1933 մարտ 5ի ընտրութեանց ատեն, որ նոյնպէս կատարուեցաւ հիթլէրական իշխանութեան մականին տակ, մասնակցողներու համեմատութիւնն էր հարիւրին 87: Արձանագրուած 44,685,769 ընտրողներէն մասնակցեր էին 39,316,873 հոգի: Հիթլէրականները շահած էին 17,265,823, իսկ Հիւկէնպէրկի ազգայնականները՝ 3,132,595: Ուրեմն, այդ շրջանի կառավարական երկու հոսանքները շահած էին 20,398,418, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 52:

Կիրակի օրուան ընտրութեանց մէջ, արձանագրուած քուէարկուներու թիւը էր 45,146,277: Մասնակցեցան 42,995,718 հոգի, կառավարական ցանկը շահեցաւ 39,646,273: Հիթլէրի դէմ քուէարկեցին 3,349,445 ընտրողներ, իսկ « դաւաճան » հռչակուելու գնով չմասնակցեցան 2,150,559 Գերմանացիներ եւ Գերմանուհիներ: Ուրեմն, անցեալ մարտէն ի վեր կառավարութիւնը շահած է 19,247,855 նոր ձայներ:

⁂ Ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ, բոլոր եկեղեցիներու կոչնակները հնչեցին ժամը 6էն 6.15, « գոհաբանութիւն մատուցանելու համար Աստուծոյ »: Հիթլէր դրդադին ցոյցերու արժանացաւ այս ցոյցին առթիւ, որ ապացոյց կը համարուի թէ ամբողջ Գերմանիան միացած է, պատիւ, ապահովութիւն եւ իրաւունքներու հաւասարութիւն պահանջելու համար: Անհագին բազմութիւն խռնուած էր վարչապետական պաշտօնատան առջեւ եւ Հիթլէր քանի մը անգամ երեւցաւ պատշգամէն, շնորհակալութիւն յայտնելու համար:

« Առաջնորդ »ը երկու կարճ յայտարարութիւններ հրատարակեց, որոնց մէկը ուղղուած է գերման ժողովուրդին, միւսը՝ իր կուսակցութեան:

Առաջին յայտարարութիւնը կ'ըսէ.

— «Ես 15 տարի պայքարեցայ գերման ժողովուրդին ապագային համար, որովհետեւ անսահման հաւատք եւ վստահութիւն ունէի այս ժողովուրդի ներքին արժէքի մասին: Այսօր սիրտս կը յորդի, շնորհակալութիւն յայտնելու համար այն միլիոնաւոր Գերմաններուն որ, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, հռչակեցին իրենց կամքը՝ ի նպաստ անկեղծ խաղաղութեան, այլեւ մեր պատիւին եւ միջազգային իրաւունքներուն »:

Երկրորդ յայտարարութեան մէջ, Հիթլէր կը շեշտէ.

— «Ընկերներ, մենք անբաղդատելի յաղթանակ մը տարինք: Գերման ժողովուրդը այս յաղթութիւնը կը պարտի նախ ձեր ընտրութեան, ձեր վստահութեան եւ ձեր անխոնջ աշխատանքին: Դուք հազիւ չորս շաբթուան մէջ կատարեցիք նմանը չլսուած գործ մը: Յաջողութեան մեծութիւնը լաւագոյն վարձատրութիւնն է ձեզի համար. բայց, հայրենիքին փրկութիւնն է որ օր մը վերջնապէս պիտի պսակէ ձեր ճիգը »:

Կառավարութեան հրամանով, երկուշաբթի օր դրօշազարդուեցան բոլոր հանրային շէնքերը եւ տուները:

⁂ Կ'ըսուի թէ ընդհ. ներում պիտի շնորհուի, այս յաղթանակին առթիւ:

Նոր խորհրդարանը պիտի բացուի դեկտեմբերին: Օրակարգի առաջին խնդիրն է՝ վերջնապէս վաւերացնել Գերմանիոյ բաղկացուցիչ պետութեանց միացումը:

⁂ Նոր հրամանագրի մը համաձայն, նոյ. 15էն սկսեալ (այսօր) պիտի փոխուի եւթլէրականներու թուխ համազգեստը:

Կարեւոր վիճաբանութիւն մը Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ

Երկուշաբթի օր շատ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, միջազգային քաղաքականութեան մասին:

Աշխատաւորականները պարսաւանքի բանաձեւ մը առաջարկեցին կառավարութեան դէմ, յաւ յայտնելով որ ան չէ կատարած իր պարտականութիւնը՝ ի նպաստ միջազգային համաձայնութեան մը: Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կը պահանջէ որ կառավարութիւնը զինաթափութեան խորհրդաժողովին ներկայացնէ հետեւեալ առաջարկները.—

1 Բոլորովին ջնջել օդանաւային ռմբակոծութիւնը: — 2 Ջնջել այն բոլոր զէնքերը որ արգիլուած են Գերմանիոյ համար, համաձայն Վերսայլի դաշնագրին: — 3. Միջազգային հսկողութեան տակ առնել քաղաքային օդանաւորդութիւնը: — 4. Բոլոր ազգերը պարտաւոր են անմիջապէս կրճատել իրենց պաշտպանողութեան ծախքերը: — 5. Ջնջել զէնքերու անհատական շինութիւնն ու վաճառումը: — 6. Բոլոր երկիրներու մէջ միջազգային քննութեան և հսկողութեան ենթարկել պաշտպանողութիւնները: — 7. Միջազգային ոստիկանական ուժ մը հաստատել:

Այս բանաձեւին վրայ խօսք առաւ վարչապետը, Պ. Մաքտոնըլտ, դիտել տալով թէ առաջարկները քաղուած են զինաթափութեան բրիտանական ծրագրէն, եւ շարունակեց.

— *« Եթէ կառավարութեան ծրագիրը չքննուեցաւ Ժընեւի մէջ, պատճառը այն է որ 1932ին ուրիշ ծրագիրներ ալ ներկայացուեցան եւ թանկագին ժամանակ կորսուեցաւ անօգուտ վիճաբանութիւններով: Մեր կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ կը ջանայ միջազգային համաձայնութիւն մը գոյացնել: Անհրաժեշտ է որ միջազգային համաձայնութիւն մը գոյանայ զինաթափութեան մասին եւ Գերմանիան ալ պարտաւոր է ստորագրել զայն: Եթէ այդպիսի համաձայնութիւն մը չգոյանայ, աշխարհը յստակօրէն պիտի գիտնայ թէ որու վրայ կ'իյնայ պատասխանատուութիւնը: Մենք չենք կրնար ընդունիլ այն տեսակէտը թէ՝ քանի որ Գերմանիան հրաժարեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովէն,*

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿ ԵՒ ՑԱՆԿ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ

— o —

ԽՄԲ.— Նոյեմբեր 13ին ստացանք հետեւեալ նամակը եւ ցանկը՝ Ատրպականի Թեմ. Խորհուրդի դիւանէն.—

« Ալիքայ »ի յարգելի խմբագրութեան. պատճէնը «Յառաջ»ի յարգելի խմբագրութեան.

ԹԱՒՐԻԶ, 31 Հոկտեմբեր.— Ի լրումն դիւանիս նախորդ գրութեան, ուղարկում ենք փախստականների 42 հոգու մինչեւ Հոկտեմբերի 30ը, երկրորդ ցուցակը, որով օգոստոսի 3ից 30 Հոկտեմբերի կը լինի 203 հոգի:

Ի պատասխան դիւանիս պարզ գրութեան՝ Թերթդ Հոկտեմբեր 14 թիւ 93 « Թաւրիզի օճախը » խորագրով յայժ իմաստալից խմբագրականով, պատմելով աշուղական հեքեաթներ՝ գտնում է, որ դիւանիս գրութեան հիմքը կարող է լինել Դաշնակցական համազմանքը Թաւրիզի Թեմական Խորհրդի, որ իբր թէ եկած է օգնութեան Դաշնակցական թերթերի:

Առ այս դիւանս յայտնում է, ի սփոփանս եւ ի մխիթարութիւն ձեր զանազան կասկածներ որոնող սրտի, որ Ատրպատականի Թեմական Խորհրդի 9 հոգուց բաղկացած կազմի մէջ միայն մէկ Դաշնակցական է գտնւում:

Ատենադպիր Թեմական Խորհրդի
Արամ Ղուկասեան

(Կնիք)

ՑՈՒՑԱԿ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 30 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԹԱՒՐԻԶ ՓԱԽԱԾՆԵՐԻ

162. Պետրոս Բուրմանեան, 25 տարեկան, Ատափազարցի, կօշկակար, 1925ին մեկնած Ցուցաստանէն:

163. Արմենակ Գարակէօզեան, 27 տարեկան, Օրտուցի, ատաղձագործ, 1925ին մեկնած Ցուցաստանէն:

164. Յարութիւն Ճորճալեան, 27 տարեկան, Աֆ. Գարահիսարցի, ճարտար, 1924ին մեկնած Ցուցաստանէն:

165. Սեպուհ Սէմէրճեան, 25 տարեկան, Պոլսեցի, կօշկակար, 1925ին մեկնած Ցուցաստանէն:

166. Արամ Մկրտիչեան, 29 տարեկան, Պիթլիսցի, Ակարիչ, 1924ին մեկնած Պոլսէն:

167. Արամ Երեմեան, 37 տարեկան, Սեբաստացի, մանկավարժ, 1925ին մեկնած Վիէննայէն:

168. Միսաք Արշակեան, 40 տարեկան, Րիզեցի, հողագործ, 1922ին մեկնած Թաւրիզէն:

169. Օննիկ Աղասեան, 41 տարեկան, Խտիրնեցի, երկաթագործ, 1933ին մեկնած Ցուցաստանէն:

170. Յակոբ Թիւթիւնճեան, 20 տարեկան, Արմաշցի, բանուոր, 1933ին մեկնած Ցուցաստանէն:

171. Կարապետ Խաչիկեան, 26 տարեկան, Պրուսացի, բանուոր, 1932ին մեկնած Ցուցաստանէն:

172. Յակոբ Յակոբեան, 20 տարեկան, Մալկարացի, կօշկակար, 1933ին մեկնած Ցուցաստանէն:

173. Գրիգոր Համբարեան, 39 տարեկան, Չօրլուցի, շօֆէօր, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

174. Եսթանիս Համբարեան կինը, 31 տարեկան, Պուլկարացի, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

175. Նեֆտար Համբարեան, աղջիկը, 7 տարեկան, Պուլկարացի, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

176. Գէորգ Համբարեան որդին, 3 տարեկան, Պուլկարացի, 1933ին մեկնած Պուլկարիայէն:

177. Գէորգ Գասպարեան, 39 տարեկան, Էսկիշէհիրցի, շօֆէօր, 1932ին մեկնած Ցուցաստանէն:

178. Գէորգ Սրմաքէշեան, 40 տարեկան, Պոլսեցի, նաւավար, 1932ին մեկնած Ցուցաստանէն:

179. Սրբուհի Սրմաքէշեան կինը, 35 տարեկան, Պոլսեցի, 1932ին մեկնած Ցուցաստանէն:

180. Գաբրիէլ Գաբրիէլեան, 23 տարեկան, Կէմլէկցի, կօշկակար, 1933ին մեկնած Ցուցաստանէն:

(Շարունակելի)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՉՈՐՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

—.—

ԿԸՑԱՐԲԵԱԼ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պալքանեան վեց պետութիւնները ներկայացնող կարգ մը անուշ ջուրի քաղաքագէտներ չորս տարի առաջ հիմը դրին «Պալքանեան խորհրդաժողով»ին, որուն նպատակն է նոր ճամբայ մը գտնել պալքանեան ժողովուրդներու միջեւ, հարթելու համար անոնց տնտեսական եւ քաղաքական վէճերը եւ հող պատրաստելու ապագայ սերտ գործակցութեան մը, բոլորովին անկախ օտար ազդեցութիւններէ։

Այս նպատակով գումարուած պալքանեան առաջին խորհրդաժողովը տեղի ունեցաւ Աթէնքի մէջ, երկրորդը՝ Պուքրէշ, երրորդը Կ. Պոլիս, իսկ չորրորդը կը գումարուի այս պահուս Սելանիկի մէջ։

Խորհրդաժողովին կը մասնակցին Պալքանեան վեց երկիրները, Ռումանիա, Եուկոսլավիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Թուրքիա եւ Ալպանիա, իրենց բազմաթիւ պատուիրակներով։

Սելանիկը շողշողուն ընդունելութիւն մը ըրաւ պատուիրակներուն, որոնք դեռ չհանդստացած իրենց պանդոկներուն մէջ, ներկայ եղան իրերայաջորդ հացկերոյթներու եւ ընդունելութեանց, ուր արտասանեցին ու մտիկ ըրին գեղեցիկ ճառեր, հոյակա՛պ բաղձանքներով ու բանաձեւերով։

Քաղաքի գլխաւոր մուտքերը, կեդրոնական վայրերը, ու պաշտօնական հաստատութիւնները զարդարուած են մասնակցող ազգերու դրօշներով, որոնք իրենց կեդրոնը ունին միջպալքանեան գոյները կրող խորհրդանշան մը։

Խորհրդաժողովի աշխատանքներուն կը հետեւին նաեւ մասնակցող կառավարութեանց դիտողները, Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հրաւիրեալներ։

Նոյեմբեր 5ի կիրակի օր խորհրդաժողովը սկսաւ իր աշխատանքները, որոնց բացումը կատարեց Յունաստանի արտաքին նախարար Պ. Մաքսիմոս, նախագահութեամբ Յունաստանի աւագ պատուիրակ Պ. Փափանասթասիուի։

«Պալքանեան խորհրդաժողով»ի չորս օրերէ ի վեր նիստ կը գումարէ առանց որ եւ է արդիւնքի։ Սեղանի վրայ եկող իւրաքանչիւր խնդիր դուռ կը բանայ աներկին վիճաբանութեանց եւ հակաճառութեանց, որոնք առանց լուծում մը գտնելու ի վերջոյ կը յետաձգուին։

Խորհրդաժողովի առաջին նիստէն իսկ հարց կը ծագի հելլէնեւթուրք դաշնագիրներու մասին, այս առիթ մը կ'ըլլայ որ մթնոլորտին ջերմութիւնը քիչ մը պաղի։

Ամէնէն կենսական հարցերը, փոքրամասնութեանց ցաւոտ խնդիրը, Պուլկարիոյ Եղէականի վրայ ելքի մը պահանջը եւն․, առաջին օրէն իսկ հանուած էին օրակարգէն։ Մնացեալ երկրորդական խնդիրներու վրայ ահագին ժամանակ կը ապառէին, ստեղծելով նոր տարաձայնութիւններ եւ նոր բարդութիւններ

«Պալքանեան խորհրդաժողով»ը այս օրերանքին մէջ կը շարունակէր իր նիստերը։ Երբ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը քանի մը վերապահումներ ըրաւ, փոքրամասնութեանց եւ իրաւունքներու հաւասարութեան հարցերուն մէջ, այս առթիւ լուրջ տարակարծութիւններ յառաջ եկան սերբ եւ պուլկար պատուիրակներուն միջեւ։ Նախագահ Պ. Փափանասթասիու ջանաց բացատրել կողմերուն, որ խնդրին մօտենան աւելի բարեացակամ ոգիով։ Բայց, ոչ մէկ կողմի միտքէն կ'անցնէր բարեացակամ ոգի գործածել, քանի որ իրենց երկիրներուն շահերը պէտք է պաշտպանէին ամէնէն առաջ։

Եուկոսլավիոյ պատուիրակն է որ ամէնէն անկեղծը եղաւ եւ յուռթիւնը խզեց առաջարկելով բանաձեւ մը, որուն համաձայն, փոխանակ «Պալքանեան խորհրդաժողով»ի «Պալքաններու համաձայնութեան խորհրդաժողով» կնքուի անունը։ Այսինքն խաղաղասէրներու ընկերակցութիւն մը, ինչ որ գոյութիւն ունի շատ մը երկիրներու մէջ բոռ սերբ պատուիրակին։ Պալքանեան բնակչութեանց մօտ տակաւին հասունցած չըլլալով իրարու հետ լուրջ լեզուով մը խօսելու սովորութիւնը, այս ընկերակցութիւնը պիտի աշխատի նախ քարոզութիւններով եւ ուրիշ միջոցներով, հաւասարեցնել Պալքանցիներուն, զարգացնելու համար «Պալքանը Պալքանցիներուն» գաղափարը, ու ապա, հասունցնելու ապագայ պալքանեան խորհրդաժողովի մը կազմութիւնը։

Սերպերու այս սրտոտ առաջարկը բոլորին կողմէ ընդունուեցաւ լուռ համաձայնութեամբ։ Բոլոր պատուիրակներն ալ կը զգային թէ քիչ մը փափուկ է իրենց դիրքը, իսկ «Պալքանեան խորհրդաժողով» անունը խոշոր կուգայ իրենց հանգամանքին հետ։ Մեծ անուն մը տակ նիստեր գումարելէ վերջ հարկ է Պալքաններ շահագրգռող համապատասխան որոշումներ ալ տալ, մինչդեռ խորհրդաժողովի բաղկացուցիչ տարրերը ոչ միայն իրենց կառավարութիւնները չեն կրնար ներկայացնել, այլ եւ իրենց երկիրներու ոչ մէկ կազմակերպութիւն իր ձայնը տուած է անոնց։ Հետեւաբար՝ անհատական նախաձեռնութիւն պէտք է համարել զայն, կամ աւելի ճիշդ՝ Պալքանեան երկիրներու դրասենեակի դիւանագէտներու ջանքերով յառաջ եկած շարժում մը։

Անշուշտ այսպէս պիտի ըլլար վախճանը հաւաքոյթի մը, որուն մասնակցողները արտօնուած չեն լուծման համար վճռական խօսքըսել օրակարգի մասին։ Որքան ատեն որ խոր տարակարծութիւնները չեն հարթուած պալքանեան պետութիւններու միջեւ եւ արտաքին ու ներքին արգելքները չեն մաքրուած, շատ հեռու է «Պալքանը Պալքանցիներուն» գաղափարին իրագործումը։ Ճառերը եւ հացկերոյթները չեն որ սպեղանի պիտի ըլլան փոքր ազգերու ցաւերուն։ Անհրաժեշտ է անկեղծ մերձեցում մը բուն Պալքանցիներուն համար, որպէսզի մեծ պետութիւններն ալ զգացին զանոնք իրենց գործիք դարձնելու խառվիչ ունակութենէն։

Արդարեւ, ժողովի հաղիւ բացուած, հանրային կարծիքը հեգնանքով մը կը նայէր անոր, այնպէս ինչպէս պիտի նայէր թատերական ներկայացումի մը։

Վ. ԱՀԱԳՆ

ԺԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ...

>>> · <<<

Մարդիկ կան որ սիրոյ եւ քաղցրութեան երգիչ են, ոմանք արեւին ու տիեզերքին, ուրիշներ բաժակին ու գինիին։

Ես, եթէ երգի բաղձանքը զգամ, երգելու միտք ունենամ, կ'ուզեմ որ ճամբաներու լազուարթ երգը երգեմ, արտերու եւ այգիներու, դալարագեղ սարալանջերու եւ չքեղ պուրակներու աւելին բարձրացող մեր այսօրուան ապրումներու պատկերները գծեմ, գովքը հիւսեմ կամ վիշտը պատմեմ։ Ես այսպէ՛ս կ'ուզեմ...

Ճամբաներու երգը քաղցր է ինծ անոր համար որ ծնած եմ ճամբու մը ափը, «ժանգուորներու սպիտակ «չաթըմա»յին տակ, արեւին ու սառոււակին դէմ յանդիման։ Ես բաց երկինքի տակ ծնած եմ, ու կ'ուզեմ որ, սիրտս ալ բաց, անկեղծ ըլլայ, գաղտնիք չունենայ։

Կ'ուզէ՞ք որ ուրանամ ծննդավայրս, օրօրոցս, առաջին ճիչը արձակած վայրս։ Ո՛, ո՛չ... ոչ, ես չեմ ուրանար, ես չեմ մոռնար, չեմ կրնար մոռնալ...

Տնակը, որ իր մենաւոր չուքը կ'օրօրէ խիտ անտառին առանձնութեանը մէջ, իր արտաքին կամարին վրայ զարմանալի վերտառութիւն մը կը կրէ․

— Անցո՛րդ, եթէ Հայ ես, ներս մտիր եւ սուրճ մը առ։

Ի՞նչ, հայերէն գի՞ր... Հայ բնտանի՞ք այս անծանօթ ամայի մենաստանին մէջ... Կարելի՞ է։

Աչքերս լայն — լայն կը բանամ, քանի մը անգամ արագ արագ կը կարդամ վերտառութիւնը։ Այո՛, գիրն ալ հայերէն է, խօսքն ալ։

Գրպանիս առատութիւնը չէ որ զիս ճամբաներու վրայ ձգած է, այլ ուրիշ աղդակ մը որուն «անդորրութիւն» անունը կուտան։ Սրճարանները նստելով, կամ թուղթ խաղալով հոգեկան բաւարարութիւն չեմ ստանար, եւ ոչ ալ հաճելի ժամանց, եւ ահա, երբ խեղճս փչէ, կը նետուիմ հանրակառք մը, անոր վերջաւորութեանը իջնելու մտադրութեամբ։ Այսօր ալ նստած էի թիւ 10 հանրակառքը, իջած էի վերջաւորութեանը, չափչփած էի լեռ ու սար, ճամբայ ու անտառ ու, վերադարձիս ճամբուն վրայ՝ նմ ու փծապտոյտ ճամբու մը ափը, յանկարծ հանդիպեցայ վերոյիշեալ վերտառութեան, հայերէն գրերով ու հայերէն խօսքերով։

— «Անցորդ, եթէ Հայ ես...»։

Մտնե՞մ ներս, սուրճ մը առնե՞մ...

Յուզումէս դողդղացող ձեռքովս մեղմօրէն կը քաշեմ դրան զանգակին թելը... ոտքի ձայն, ու ահա դուռը ինքն իր վրայ կը բացուի։ Դրան ետեւ կը յայտնուի մամիկ մը, ալեխառն մազերով, բայց դեռ կանգուն կազմով։

Մամիկը բնաւ դժուարութիւն չի քաշեր Հայ ըլլալս գիտնալու։ Դէմքս ու դիմագիծս ուր որ ալ երթամ, կը մատնեն զիս, ու երկուքս կարծես վաղեմի ծանօթներ ըլլայինք, հանդարտ ու պաղարիւն կը բարեւենք իրար։

— Բարե՛ւ մամիկ։

— Աստծու բարին տղէս։ Արի, յառաջ արի, վեր բարձրացի սուրճ մի առ, մենք ալ Հայի զաւակներ ենք։ Արի՛, տղէս ու աղջիկս գործի են, հիմի կը գան, շատ չի, կամ գուռն են կամ «բուխերիկը» — կը խօսի մամիկը ոգեւորութեամբ։

Ու կ'առաջնորդուիմ բաւական մաքուր կահաւորուած սենեակ մը։ Գետինը ծածկուած է արեւելեան «փալասներով», պատերու վրայ մաքուր շրջանակներու մէջ, քանի մը ընտանեկան ու յեղափոխական դէմքերու նկարներով։ Մահճակալը թաղուած բարձերու եւ ձեռագործ ճերմակ, մաքուր վերմակներու տակը։ Տունը, խոհանոցին մէջ եւ դուրսի բակը մաքրութիւն կը բուրեն։

Դէպի պարտէզը նայող պատուհանին մօտ նստելէ վերջ, մամիկին հետ կը սկսինք հարց ու փորձ փոխանակել։ Կ'ըսեմ իրեն որ, մինակ եմ, մէկը չունիմ, ջարդին կորսնցուցի ամէն բան, հրաշքով ազատեցայ Թուրքերու մօտէն, ճաշակեցի նաեւ դառնութիւնը որբանոցին, աշխարհներ թափառեցայ ու վերջապէս ինկայ Ֆրանսա, ու հիմա սանկ — նանկ կ'ապրէի։

Մամիկն ալ կը պատմէ իր պատմութիւնը դառն ու եղերական։ Երզնկայի գիւղերէն է։ Ճամբայ ինկած է իր քաղաքին անօրինակ թշուառութեան եւ գազան Թուրքերու սուիններուն տակ։ Կորսնցուցած է ամուսինը, զաւակները, բարեկամները, քալած է մինչեւ Տէր Զօր, հազարաւորներու մէջէն քանի մը ապրողներ են եղած, յետոյ թափառած է նոր աշխարհներ, տեսած է նոր ցաւեր ու վերջապէս ինկած է Ֆրանսա, իր 7 զաւակներէն մինակ հրաշքով ազատած փոքրիկ աղջկան ձեռքէն բռնած

Մամիկը չի սիրած քաղաքի կեանքը։ Օդն ու արեւը չեն բռնած իրեն։ Գիւղը ծնած, գիւղը մեծցած է քաղաքին կեանքը անտանելի է իրեն։ Աղջիկը կ'ամուսնացնէ երիտասարդի մը հետ, ու իրենց խնայած քանի մը հազար ֆրանքով կը քաշուին այս մենաստանը։

Խօսակցութիւնը դեռ չվերջացած՝ ներս կը մտնեն փեսան ու աղջիկը, կամ իր ըսած ձեւով տղան ու աղջիկը։ Սիրալիր ակնարկ մը պտտցնելէ վերջ վրաս՝ ջերմութեամբ կը սեղմեն ձեռքս ու կը նստին քովս։

Խօսակցութիւնը հաճելի է։ Այս մենաստանին մէջ, այս երեք անձերը շա՜տ աւելի բան գիտեն մեր կեանքի մասին քան թէ մենք քաղաքի բնակիչներս...

Կը պատմեն լաւէն ու վատէն, բարիէն ու չարէն, եւ, ցաւ կը յայտնեն որ, յաճախ, հայ երիտասարդները որ այս վայրէն կ'անցնին՝ չեն այցելեր իրենց, ու ճիշդ ատոր համար է որ դրան վրայ վերտառութիւն են դրեր։

Աւանդական սուրճ մը առնելէ վերջ կը պատրաստուիմ ճամբաս բռնել, բայց ծանր արգելքի կը հանդիպիմ։

— Ո՛... ո՞ւր, վաղը, գործաւոր չես բան չես, աս գիշեր հոս կը մնաս, վաղը կ'երթաս, չէ՛, չէ, անկարելի է

— Տղաս Խաչիկ, գնա նապաստակ մը մորթէ ․Հայոտէ աղջիկս ․ճաշը պատրաստէ։

— Եղբա՛յր, մայր չունի՞ս, մեծ մայր չունի՞ս, զըկէ թող գայ քանի մը չաբաթ մամայիս քովը մնայ, կ'ըսէ նորահաս տիկինը չնորհալի ձեւով մը։

— Չունիմ, ոչ ոք ունիմ, ոչ մայրական գգուանք եմ տեսեր ու ոչ ալ մեծ մօր գուրգուրանք... Չունի՛մ...

Գիշեր է, մաքուր, կակուղ անկողինը յատկացուած է ինծի եւ ընկեր Խաչիկին։ Ան ինծի անհանգստութիւն չպատճառելու համար կծկուած է մէկ անկիւնը։ Լուռ այդ խաղաղութեան մէջ քունը փախեր է աչքերէս։ Մտածումներս թեւ առած աշխարհէ աշխարհ կը թռին... Ո՞ւր եմ ես, ո՞ր յարկին տակ, ո՞վքեր են ասոնք, ե՞րբ ծանօթացանք իրարու... Ուրեմն իմ ծնողքս, իմ ընկերս, իմ բարեկամներս ... Մայր ունեցա՞ծ եմ, ծնողական ստինք դպած է իմ քիմքերուս ... Չեմ գիտեր։ Չեմ յիշեր։ Երազի պէս բան մը կուգայ միտքս։ Աղօտ պատկեր մը կախուած է սրտիս խորը այն օրերէն...

Աչքերուս քուն բերելու համար կը գոցեմ, սուտ քուն կը ձեւանամ, բայց միտքս արթուն է, հոգիս կը սաւառնի ջուրերու ու ցամաքներու վրայ։ Թեւս անկողինէն դուրս կը հանեմ, կուրծքս կը բանամ, — միշտ աչքերս գոց — քիչ մը օդ առնելու համար ու յանկարծ քովի սենեակէն զուարթ կամացուկ մը կը բացուի։ Մամիկն է ոտքի մատներուն վրայ՝ զգուշութեամբ կը մօտենայ, կը ծածկէ թեւերս, կուրծքս, կը գոցէ կիսաբաց պատուհանը եւ կը հեռանայ։

Քանի մը վայրկեան վերջ նորէն ներս կուգայ։ Վառարանը վառած են, սենեակը տաք է, պատուհան բանալը վտանգաւոր է։ Ու մամիկը մեծ սրբիչ մը ձեռքը օդին մէջ կը տարուբերէ։ Դէմքին վրայ քանի մը կաթիլ քրտինք նշմարած է, զովացնել պէտք է... Ու քիչ վերջ նորէն մամիկը ոտքի վրայ է։ Ի՞նչ է, քունի պէտք չունի՞ այս օրհնեալ ծերուկը — կը մտածեմ։

Առանց կաթիլ մը իսկ քուն ունենալու, առաւօտ կ'ըսեմ հակառակ թափուած այնքան խնամքին, հակառակ սիրելի մամիկին մայրական հոգածութեանը։ Ի՞նչ հիւրասիրութիւն, ի՞նչ գուրգուրանք։

Առաւօտ է, պիտի բաժնուիմ... Ի՞նչպէս պիտի բաժնուիմ։ Ի՞նչ խօսքերով, ի՞նչ նախադասութիւններով պիտի յայտնեմ շնորհակալութիւնս, երախտագիտութիւնս։ Լեզուս պապանձած է, ծանր յուզում կայ հոգիիս խորը։ Այս ամայի, այս լուռ վայրին մէջ ո՞ւրկից ուր հայութիւն, հայ ընտանիք։ Հրաշք չէ՞, վէպ չէ՞...

Մամիկ, եղբայրս, քոյրս — կը սկսիմ խօսիլ — այն ինչ որ տեսայ ու ապրեցայ ձեզի հետ, խօսուն չափանկար մըն է մեր ցաւոտ կեանքին. Ձեմ կրնար գտնել բառ մը, խօսք մը, որ իբրական թարգմանը հանդիսանայ իմ երախտագիտական զգացումներուս։ Հաւատացէք այն ինչ որ տեսայ այստեղ, այն ինչ որ լսեցի ձեզմէ յուսատու է եւ հրահանգիչ։ Ուրախ եմ որ, այս ամայի վայրին մէջ իսկ ուղեր էք ձեր ցեղային դիմագիծը պահել, ուրախ եմ որ ազգն ու ցեղը նոր սրբութիւնները մեր ... դարձած են ձեր մէջ, հայրեր եմ ... ձեզի պէս Հայեր կան, ... ցեր են քաղաքի «նորեկուեր ... թիւններէն։ Կը բաժնուիմ ձեզմէ, ... մա, բայց ձեր բարի յիշատակը ... պիտի ապրի իմ մէջս։ Ցը՛, եղբ... ցը քոյրս, ցտեսութիւն բարի մամիկ ... առկից վերջ չպիտի մոռնամ ... գալ այս սրբավայրը։ Ցը՛...

Օձապտոյտ ճամբան բռնէ՝ ... թաշկինակը կը տանիմ աչքերս ... կը սրբեմ թարթիչներուս վրայ ... ուած թացը։ Ի՞նչ էր այս ... երա՞զ էր, հէքեա՞թ թէ իրական... թիւն...

Ու որքան, դեռ որքա՜ն ... մենաստաններ, մէկով ու երկ... տուներ, անտառներու խորը կամ ... տերու ափը...

Որքա՜ն... որքա՜ն...

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԱ

ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

— :-: —

ԿԱՐՏԱՆ, (Թատաց) — «Եռանդ... երբեմն գանգատներ կը յայտն... թղթակիցներուն, պահանջելով ... եւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ կր... կան վիճակի մասին։

Մեր ծաղկոցներու կրթական ... կերը շատ քիչ փոփոխութիւնն... ներկայացնէ մէկ տարիէն միւս... Օրինակ, Պիվէնի կրթասիրաց մա... պարտէզը, որ հիմնուած է՝ 1924... չորս տարուան ընթացքին որոշ ... ւելութիւններ ձեռք բերած է ... կերտներու թիւը ներկայիս 60է ... հասնի, որոնց մօտ 40ը մանչ ... մնացեալը՝ աղջիկ։

Եկամուտի աղբիւրներ.— Դ... ընդհանուր եկամուտը կը ... անդամավճարները, աշակերտ... ամսականները, հանգ․ա ներկայաց... վիճակախաղ եւ զանազան ձեռնար... ներ։ Բարեգործական եւ այլ ... տութիւններ մինչեւ ցարդ նիւթա... օժանդակութիւն ցոյց տուած ... Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղէն, որ ... ջերս սկսած է քանի մը չքաւոր ... ներու թոշակը հոգալ, եթէ չենք ... խալիր։

Նորահաս սերունդի դաստիարա... ման գործին մէջ իսկ կուսակցակ... ճղճիմ հաշիւներ հետապնդողներ կ... Կարծես մէկ դպրոցը չէր բաւեր, ... մըն ալ բացին։ Այս վերջինին մաս... գրած եմ իր ատենին։ Քացուած ... Հօկ – Հնչակ – Ռամկավար խմբ... կողմէ։ Այս ամբոխավարները ... նակցութեան դէմ միացեալ ... կազմած կ'ուզեն կրթական միջոց... բով ալ պայքարիլ։ Անցեալ ... բերին Պալաքեան եպիսկ. ը ... եկած ...

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (9)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

>>>>> · <<<<<

5.— ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Բանաստեղծական են ընդհանրապէս, հէքեաթ-բանաստեղծութիւն, աւելի ճիշդ դիւցազներգութիւններ են, որոնք կը յիշեցնեն Դանիէլ Վարուժանի Հեթանոս երգերը, պահելով՝ համեմատութեան բոլոր եզրերը։ Միւսներուն պէս, փորձեր է խորհուրդ եւ իմաստութիւն դնել հոն, բայց ամէն անգամ ներշնչումին ալիքը, զինքը բարձրացուցեր է զգայապաշտութեան բարձունքներուն։ Կին էակը, իր յարափոփոխ կերպարանքներուն տակ, Նարդունիի գրականութեան հիմնական տարրը կը կազմէ, ինչպէս Օշականի մօտ։ Իր բանաստեղծական բովանդակ կարողութիւնը հետեւաբար թափեր է երանգապնակին վրայ, գոյներու պէսպիսութեամբ գծելու աղուոր դէմքերը հէքեաթներուն մէջ։ Բայց ինքը արդուիեան դարուն մէջ ապրելուն, իր հէքեաթները, առհասարակ արժակը, անոր ազդեցութեան տակ են։ Հեւ ի հեւ վազք մը կայ հոն, կորսուած բան մը փնտռելու հոգը, ներկայէն փախչելու եւ դէպի մանկութիւն, հեռաւոր, երազ, միամտութիւն, անկեղծութիւն, անկախութիւն, եւ ազատաանձ ձգտումով ապրելու անհա՜ւն եռանդ մը կը թեւածէն անոր հէքեաթները։ Ամէն բան մէկ անգամէն ըսելու, մաքին մէջ չկորսնցնելու վախէն հալածուած, շատ անգամ կապ ու զաւակութիւն կը պակսին կարգ մը հէքեաթներու մէջ. եւ ամէն բան գեղեցիկ կերպով ըսելու, տափակութենէ խուսափելու հոգը կայ մանաւանդ Նարդունիի հէքեաթներուն մէջ։

Կը ճանչնայ մանաւանդ Հայ գիւղի աւանդութիւնները, մեծ մայրերու օրհնութիւններն ու անէծքները, խրատցուած իմաստութիւններն ու մէկկրառվարտայայտուող պարբերութիւնները։ Նարդունիին բառերը շատ ուժով են ու արտայայտիչ. մէկ բառով յաճախ կուտայ պատկեր մը, հոգեկան բարդ վիճակ մը, որ գիւղացիներուն յատուկ է։

Բառերու սաստկութեամբ, բառերու ընտրութեամբ է, որ Նարդունիի գրականութեան հիմնական տարրերը կը զանազանուին ու կը հիմնաւորուին։ Երբ կ'երգէ սէրը եւ անոր հետ կապուած մարդկային ուրիշ զգայութիւնները, ունի իր սիրած բառերու բառարանը, նոյնը նաեւ երբ սկեպտիկը կը յայտնուի իր մէջ, կամ մանկութեան յիշատակներու գրկին մէջ կը փոխադրուի, այս բոլոր պարագաներուն մէջ, Նարդունի գեղեցիկ, ընտրուած բառերու ուժն ունի, զոր կը գործածէ վարպետօրէն, որոնք անխուսափելիօրէն կան իր գրականութեան մէջ, եւ որոնք չեն տկարացներ ոչ իր ոճը եւ ոչ ալ բովանդակութիւնը։

Նարդունի գեղեցիկ խոստովանութիւն մը ունի Տալիւյինի երգը գրուածքին մէջ, որ որոշ կերպով կը յատկանշէ արուեստի մասին ունեցած իր ըմբռնումը. «Ես կը սիրեմ, կ'ըսէ, somptuarismeը, արեւելքի ուղղափառ դպրոցը, որ ծանր արուեստի խորհրդազեղ գործերուն մէջ կը պահէ դեռ իր աւանդութիւնները, անեղծ ու հաւատարիմ։ Ես կը սիրեմ գիծերու եւ ձեւերու այս դաշնաւոր հէճէը, ուր կը շողան գաղտիմաստ հանգոյցները խորհուրդին։ Ես կը ճերմ պերճանքին, որ կը շռայլուի համայնապարգեւ արուեստին համար»։

Այս մէջբերումէն յետոյ դիւրին է այլ եւս սահմանել Նարդունիին արուեստը եւ՚ անոր տարրերը։ — Շքեղութիւն, հոյակապութիւն, մթութիւն եւ զարդարանք ինչպէս է արեւելեան արուեստը, իր խորութեանը մէջ։ Գիծերու եւ ձեւերու ներդաշնակութիւն, յաճախ իրարու հիւսուած, ինչպէս են մեր հինաւուրց գերեզմանաքարերը։ Միշտ խորհուրդ, միշտ պերճութիւն։ Նարդունիի արուեստը խոյանք ունի, արագավազ յորձանքն է կամ երիվարը, որ բաչերը հովին դէմ թափ տալով, կը սուրայ ի խնդիր գեղեցկութիւններուն եւ անծանօթին։

Այս է պատճառը դարձեալ, որ հին փառքերէն ու արուեստի գեղեցկութիւններէն կը կերտէ նորը՝ նոր յուզումներով, նոր մտածումներով։ Այսպէս են կազմուած գրեթէ իր հէքեաթները, որոնց մէջ նոր մարդն է, որ կը ճնշէ, դարուն պահանջներուն ու պարտադրութիւններուն համաձայն։

Նարդունիի գրականութիւնը արու եւ երիտասարդ գրականութիւն է, դանդրահեր Արտաւազդն է, որ գրականութեան անտառներուն մէջ կը սուրայ արշաւասոյր։ Երգելով հեթանոսական դարերը, մեր հին աստուածները, պաշտամունք ունի երիտասարդութեան, կորովի, թարմութեան, ուժի, գեղեցկութեան, պայքարի, փառքի եւ յաղթանակներու։ Այս գրականութիւնը առողջ է, եւ հեռու ախտավարակ ու հիւանդագին գրականութենէ։ Երբ մեր տխուր օրերու մոխիրներուն վրայէն կը քալէ, կրկին կորովի եւ հպարտութեան, արհամարհանքի եւ սկեպտիկութեան հովը կը բերէ մեզի, երազելով մեր հին ազատ օրերուն փառքը, հեթանոս մեսիան, որ պիտի փրկէ ու ձերբազատէ բոլոր կապերէն ու շղթաներէն (ԱՆԴԱՍՏԱՆ)։

Երիտասարդ է Նարդունիի գրականութիւնը, որովհետեւ պատրանքներու քաղցրութիւնը կը սիրէ ապրիլ, բնութեան գրկին անձնատուր, յաճախ վայրկեանը կ'ապրի, գեղեցիկ երազներով։

Բայց մանաւանդ երկընտրանքներու մարդը չէ ինքը։ Վճռականութիւն ունի, համարձակ կ'ըսէ իր մաքինը, չի խորհիր թէ ի՞նչ պիտի ըսեն ու մասծեն ուրիշները։ Վարանում չունի։ Ըստածին եւ քարոզածին կը հետեւի։ Մրագիր ունի եւ կը սիրէ գործը։ Ուրիշ հայ բանաստեղծներու պէս տարակոյսներու, մութի եւ ստուեր մէջ չի դանդաչեր։ Ո՛ւ քրիստոնեայ է՛ւ հեթանոս է... թէ՛ Ասիոյ և թէ՛ Եւրոպայի շաչակերտ Արտի ... քի պայքարներուն մէջ երկմտութիւն չունի։ Իր խոր... չի ծեծեր թագաւորին ու հանրապետութեան նախագ... հին առջեւ։ Կ'ըսէ ու կ'երգէ մեր հին հեթանոսակ... կեանքը, արեւելքին ու խորհուրդին երկրպագու է Մ... տին տկարութիւնը երեսին կուտայ եւ իմացական աո... կը գոտեպնդէ, կը սիրէ հայրենի, թագաւոր... կան, հեթանոս անցեալը։ Հոս ալ երիտասարդի վ... կանութեամբ կը ներկայանայ իր գրականութեան գա... փարականը։ Ու կը հաւատայ մանաւանդ, երիտասա... հաւատքով, ասիացի բոլոր ժողովուրդներու եղբայր... թեան, ընդդէմ օտար Եւրոպայի, որ Արեւելքէն առ... լով ամէն բան, կրկին անոր վաճառել կը փորձէ.

Նարդունիին արուեստը կը ներկայանայ, ... մէկէ աւելի տարրերով։ Մէկն է ինքը մեր երիտա... գրականութեան տաղանդաւոր դէմքերէն, որոնց վրա... մեծ յոյսեր ունինք։ Վստահ ենք, որ մեզ յուսախա... տի չընէ ինք։

Կը բաւէ գիտակցութիւնն ունենալ որ գրակա... թեան մէջն ալ հրթիռներու փայլը վաղանցիկ է, ինչ... երկնակամարին մէջ պայթող արուեստակեալ բոցեր... կայծերը։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ԽՄԲ. - Այս էջին վրայ յաջորդաբար պիտի շարու... Սակենֆ«Երիտասարդական շարժումը Եւրոպայի մէջ», որ ընդհատուած էր տեղի անձկութեան պատճառով

երկու հակամարտ դպրոցները միաւորելու եւ հոգաբարձութիւն մը կազմելու Առաջնորդին հրաւէրով գումարուած ընդհ. ժողովին ներկայ եղած են շուրջ 200 հայրենակիցներ։ Առաջնորդ Սրբազան երկու դպրոցները Թէլպրաքէն միացնելու եւ հոգաբարձութիւն ընտրել կրթական եւ ազգային յանձնելով կրթական եւ ազգային հոգերը։ Հոգաբարձութեան կազմին պիտի բաղկանար երեք քաղաքական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէն եւ չորս չէզոք հայրենակիցներէ։ Նոյն ժողովին մէջ կազմուեցաւ հոգաբարձութիւն հետեւեալ անդամներով.— Հ. Յ. Դ. կողմէ Կ. Գասպարեան, (ատենապետ), Հնչակեան՝ Գ. Մուրատեան (գանձապահ), Ռամկավար՝ Կ. ... (խորհրդական), Ա. Առաքելեան (Ա. քարտուղար), Զ. Թուքեան (Բ. քարտուղար), Յ. Գասպարեան եւ Փ. Թումասեան խորհրդականներ. Որոշուեցաւ միւս դպրոցը փակել եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տունը իբրեւ դպրոց գործածել, որ. Ա. ... իբրեւ ուսուցիչ ... անոր տալով օգնականուհի մը։ Երկու օր վերջը առժամեայ հոգաբարձութիւնը կոչ կ'ուղղէ գաղութին հրաւիրելով հաւաքական աշխատանքի լծուիլ եւ տեղական բոլոր գործերը յանձնել Հոգաբարձութեան։ Նոյն 2րդ միացեալ դպրոցի օր կը յայտնուի... Բայց այօքը կը դառնանէ իր առած գրաւոր եւ բերանացի համաձայնութեան եւ նահանջի ճամբան ձեռք կ'առնէ։ Պատճառ,— դպրոցը պէտք չէ Դաշնակցութեան տան մէջ ըլլայ, որովհետեւ ... պատկերներ ու չոր պատերը դաշնակցական քարոզչութիւն կուտան աշակերտներուն։

Առաջնորդին տկած ծառը ոչ թէ արեւ, այլ եւ ջուր չտեսաւ եւ ... կորսուեցաւ։ Հիմա ... անջատողական շարժումն է ... առած կը քալէ, ըսելով «Դուք ձեզի, մենք մեզի»։

Ցանկակ մը հանող միութիւններուն կողքին, ձեռնարկուած է Բարեգործականի մասնաճիւղ մըն ալ հիմնել։ Հոս հարց կը ծագի, թէ եղած միութիւնները ի՞նչ են ըրած որ Բարեգործականն ալ մէջտեղ կ'իյնայ։ Անկէ կարեւոր հարց մը.— Ֆրանսական կազմակերպութիւններու հետ համաձայնութեան գծերին մը առնդձնելու ... Բացատրեմ։ Մեզ տեսէք ... է որ Ֆրանսա կը գտնուինք։ ... մենք, կ'աշխատինք ու ամէն տեսակ իրաւունքներ կը վայելենք։ Նոյն ... բողոքներ ու գանգատներ ալ կը ... այս կամ այն շրջանի քաղաքապետարաններուն, երբ մեր գործը կարգադրելու տրամադիր չըլլան։ Եթէ երկրին մէջ որ եւ է աղէտ կը պատահի, մենք Հայերս որ եւ է ... ըրա՞ծ ենք աղէտեալներուն, բացի աննշան օժանդակութիւններէ. Հիւանդանոցները լեցուն են Թոքախտաւորներով, զանազան հիւանդութեամբ վարակուած դժբախտներով։ Կը հարցնեմ, որ եւ է դրամական աջակցութիւն ցոյց տուա՞ծ ենք, բացի Յ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին Բոնսէվուրոն հիւանդանոցին ... 9—10,000 Ֆրանքէն։

Անցեալները Կարտանէն ծանր հիւանդ մը եկաւ հիւանդանոցը փոխադրելու համար դիմում եղաւ քաղաքապետին։ Առաջնորդին եւ ուրիշներու բարեխնամութիւն դիմումներուն վրայ հազիւ կարելի եղաւ արտօնութիւն առնել։

— Մենք պարտաւոր չենք հիւանդանոց առնել այն օտարականները, որոնց պետութեան հետ փոխադարձ պայմանադրութիւն չունինք. կ'ըսէր քաղաքապետը։ Հայերը ամէն տեսակէտով կ'օգտուին մեր երկրէն, սակայն փոխադարձ օգնութեան պատրաստութիւն չունին հանդէպ մեր հիւանդանոցներուն եւ ազգային կրթական ձեռնարկներուն.

Արդար չէ՞ այս դիտողութիւնը։ Փոխանակ Բարեգործականի մասնաճիւղ մը հիմնելու, աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, եթէ մեր մասնաճիւղ մարմինը ստեղծուէր, նորէն մեր չահերուն համար։

ԼԵՒՈՆ ԳԵՂՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Հրեաները ու թուրքերէնը

Անցեալները հրատարակեր էինք Միլլիէթի քրօնիկագիր Պիւրհան Ճահիտի ինքնական գրութիւնը' Հրեաներու մասին' «տօնանմային լաստեր» խորագրով։ Նոյն յօդուածագիրը այժմ կը գրէ.—

Յօդուած մը գրած էի, առաջարկելով որ մեր հրեայ հայրենակիցները, որոնք մեր տունին կը ժամանակէն ... նկատուածներով, գոնէ Թուրքերէն խօսելու վարժուին։ Իբրեւ պատասխան իմ այդ գրութեան, հետեւեալ նամակը ստացայ.—

«Մեծ ուշադրութեամբ ու շահագրգռութեամբ կարդացի «Տօնանմայա Ֆէնէր» խորագրով ձեր յօդուածը Նկատի ունենալով հետաքրքրուած նըպատակը, ... է որ բոլոր հրեայ հայրենակիցները ձեր այդ գրութենէն գոհ, եւ ձեզի երախտապարտ ըլլան։ Ուրիշ հայրենակիցներու նման' օրինաւոր առեւտուրին ցոյց տուած ճամբաներէն, մէջոցներէն եւ ժամանակներէն դրամ շահիլ ուզող Հրեաները «ջանասէր հայրենակիցներ» կ'որակէք, եւ ձեր այդ համոզումը ինչ գեղեցիկ ու պարզ լեզուով մը կը յայտնէք։ Միայն թէ' ձեր այդ համոզումը մինչ «ջանասէր» բառով կ'արտայայտէք, որքան արգահատանք ցոյց կուտաք եւ դառն կշտամբանքներ կ'ընէք' քանի տարիէ ի վեր Հրեաներուն ցոյց տուած առեւտրական գործունէութեան մասին։ Ձեր վերոյիշեալ արտայայտութենէն որքան գոհ եղայ, ձեր գրչին այս անդուլ հարուածներէն նոյնքան ապշեցայ։

«Կրէտէի ցոյցերուն եւ Պոսնա Հէրսէքի պոյքոթին նման հայրենասիրական շարժումներու ընթացքին, Հրեաները, դրօշ եւայլն ծախելով այդ ազգային շարժումներուն մասնակցած են ու գոյն, ձեւ եւ ուժ տուած են անոնց, եւ, այդ կերպով, օգտակար հայրենակիցներ են եղած։ Այս բանը գիտակցաբար ու գգացումո՞վ կ'ընէին։ Ոչ, չեմ կրնար պնդել այդ մասին։ Միայն, վստահ եմ որ «չանը պայթաց» ծախելու առեն, միեւնոյն հայրենիքին զաւակներուն պէս ... են իրենց սրտին բաբախումն եւ բաժնած' Թուրքերու կսկիծն ու սուգը։ Որովհետեւ, Հրեաները այս սիրելի հայրենիքը միշտ սիրած են։ Անոնք իրենց հայրենասիրութիւնը ցոյց են տուած ոչ միայն ցոյցերու առեն դրօշ. պոյքոթի առեն տեղական ապրանք, եւ տօներուն լապտեր ծախելով, այլեւ Պալքանեան եւ ընդհանուր պատերազմներուն Թուրք հայրենակիցներուն հետ բոլոր ճակատներուն վրայ թշնամիին հետ բախելով։

«Ձեր յօդուածի վերջաւորութեան, կը մաղթէք որ Հրեաները իրենց տունը մէջ Թուրքերէն խօսին եւ զգուշանան հրապարակներու վրայ Ֆրանսերէն արտայայտուելէ։ Այս կէտին մէջ գտնէն երկինք իրաւացի էք։ Այս բանը ոչ թէ մաղթելու էք, այլ' պահանջելու, մեզի հրամայելու էք։ Ձեզի հետ ես ալ իմ հրեայ հայրենակիցներուս կ'ըսեմ.— «Ժամանակները փոխուած են։ Երկիրը, մեծ յեղափոխութիւն մը անցընելէ վերջ, ազգային շարժման մը տրուած եւ մեծ քայլերով դէպի ապագայ մը կ'ընթանայ։ Մենք պիտի կարենանք տեսնել այն մեծ, հարուստ եւ երջանիկ Թուրքիան, զոր կ'ուզենք ձեռք ձգել' ազգովին' մէկ սիրտ, մէկ միտք եւ մէկ մարմին ընթանալով։ Հրեաները եւս այս ազգին մէկ մասնիկն են։ Այս պարագան ոչ միայն խօսքով, այլ գործով պէտք է ապացուցանենք։ Այս շարժման մէջ գլխաւոր պարտականութիւն է Թուրքերէն լեզուն արժանաւորապէս սորվիլ, այս գեղեցիկ լեզուն մեր դպրոցին, ակումբին, խանութին, տանը մէջ խօսիլ, եւ մեզի բոլորովին օտար սպաներէնն ու Ֆրանսերէնը կամաց կամաց մոռնալ»։ Պոլսոյ Հրեաները քանի մը տարիէ ի վեր նախնական քայլեր կը նետեն' Թուրքերէն խօսելու տեսակէտէն, բայց գործնականացումին մէջ դժուարութիւններ տեսնելով չեն յառաջացած։ Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն յառաջիկայ ձմրան կրկին Թուրքերէնի դասընթացքներ պիտի բացուին, եւ ակումբներուն մէջ Թուրքերէն դասախօսութիւններ պիտի տրուին — Էնկիւրի, Իզմիր, Պրուսա եւ այլ քաղաքներու մէջ, ուր Հրեաները ինչպէս ծանօթ է, մեծ ճիգեր կը թափեն այս մասին։ Այդ պարագային, ձահիտ պէյ էֆէնտի, կրնաք վստահ ըլլալ որ Հրեաները այս երկրին զաւակներուն նման կը ջանան իրենց պարտականութիւնները կատարել եւ Թուրքերէն լեզուն սորվիլ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Պատմութիւն Հայ գրականութեան

Մարքսիզմ - լէնինիզմի կաճառը ձեռնարկած է Հայ Գրականութեան Պատմութեան գործին հրատարակութեան, սկսելով ամենահին շրջանէն մինչեւ մեր օրերը։ Ամբողջ աշխատանքը յանձնուած է կաճառին յատկապէս ընտրուած մէկ յանձնախումբին, որուն մէջ կը մտնեն Դր. Սիմոնեան, Հ. Դիւլիքէօսիվեան, Գ. Վանանդեցի։ Պատմութեան այս գործը պիտի բաղկանայ 7 հատորներէ, նոխ պատկերազարդուածով մը։

Արդէն լոյս տեսաւ Բ. հատորը, որ կ'ուսումնասիրէ Ռուսահայ Գրականութեան Պատմութեան 1830 —1860 շրջանը։ Տպագրութեան համար պատրաստ են Գ. հատորը, որ կը ներկայացնէ արեւմտահայ Գրականութեան պատմութեան 1830 — 1880 շրջանը, Դ. հատորը, որ կը ներկայացնէ Ռուսահայ Գրականութեան Պատմութեան 1870—1880 շրջանը

Մրագրուած է ամբողջ հրատարակութիւնը աւարտել 3 ամսուան մէջ։

Ցուցահանդէս

Գրած էինք թէ նոյեմբեր 29ին Երեւանի մէջ կը բացուի ցուցահանդէս մը նկարչութեան եւ քանդակագործութեան։ Այս ցուցահանդէսին մէջ պիտի ներկայացուի Հայաստանի շինարարական վերելքը արդիւնաբերական ու գիւղատնտեսական ճակատին վրայ։ Մասնակցող արուեստագէտներէն յիշենք Սարեան, Թերլէմէզեան, Աղաջանեան, Հախիկեան, Ա. Սարգսեան։

Այս ցուցահանդէսը յետոյ պիտի փոխադրուի Թիֆլիզ, Բագու եւ Մոսկուա։

⁂ Հայաստանի գրողներու Միութեան կողմէ, յանձնախումբ մը, որուն կ'անդամակցին Նորենց, Դէմիրճեան, Մահարի, Արազի, Նոյ. 29ին կը հրատարակէ ժողովածու մը Քանաքեռի Ջրաելեկտրական կայանին շինութեան նուիրուած։

Մարզական ճակատ

Խորհ. Հայաստան կը գրէ թէ մարզական խաղերու թէքնիքին բարձրացման համար, Հայաստանի Մարմնակրթական Գերագոյն Խորհուրդը Երեւանի մէջ խորհրդակցութեան հրաւիրած է մարզախաղերու վարպետները։ Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ եւս տեղի պիտի ունենան նման տեղական խորհրդակցական ժողովներ.

⁂ Մարմնակրթական Գերագոյն Խորհուրդը Երեւանի մէջ վերաբացաւ մարմնակրթական դպրոցը, որ յառաջիկայ տարի 132 մարզական վարիչներ պիտի տայ երկրին։

Թիֆլիզի հայ թատրոնը

Թիֆլիզի Հայ Թատրոնին դերասանական խումբին կազմն է յառաջիկայ տարուան համար.—

Կիներ.— Մ. Աչչեան, Մ. Բերոյեան, Դ. Իզարեղյա, Խոյեցեան, Խաչատրեան, Վ. Ցակորեան, Վ. Ղուկասեան, Մ. Մոճոռեան, Ռ. Օհանեան։

Այրեր.— Ա. Արարեան, Լ. Ալլահվէրդեան, Գ. Աշուղեան, Գ. Աւագեան, Ա. Բաբլոյեան, Գ. Բաղալեան, Բերոյեան, Վ. Գալստեան, Հայկ Դանզաս, Լուսինեան, Դ. Մալեան, Մ. Մարութեան, Գ. Մարտիրոսեան, Ե. Շահնազարեան, Գ. Փիրումեան, Լ. Ցիգանեան, Ա. Քաչիրեան։

Կը մասնակցին նաեւ ժողովրդ. դերասան Ալիխանեան եւ վաստ. դերասան Ա. Մամիկոնեան։

Գլխաւոր բեմավար եւ գեղարուեստական բաժնի վարիչ՝ Ս. Քափանակեան, փոխ - բեմավարներ՝ Օսիպով եւ Ա. Արարեան, թէքնիք բաժնի վարիչ՝ Գ. Փիրումեան, օգն. բեմավար՝ Դ. Աւագեան, զարդանկարիչ՝ Գ. Շարբաբչեան, երաժշտական բաժնի վարիչ՝ Ա. Բաբալեան, յուշարար՝ Մանուկեան, դիմայարդար՝ Ս. Վարդանեան։

Օժանդակ դերասանները 25 հոգի, նուագախումբը՝ 12 հոգի։

Յաջորդով՝ խաղացանկին մասին։

ՄԱՄՈՒԼ

Բուլվէյրի նոր միջոցը

«Հայրենիք» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (28 հոկտ.).

— «Երկու հակամարտ հոսանքներուն խանդէպ' նախագահ Բուլվէյը բռնեց միջին ճամբայ մը, այն է՝ ան հրաժարեցաւ ոսկիով չապահովուած թղթադրամներ տպելու ծրագրէն, բայց դիմեց տոլարի ոսկիի պարունակութիւնը պակսեցնելու միջոցին՝ որոշելով շուկայի գնէն բարձր գնով ոսկի գնել այն հաշուով, որ թղթադրամներուն արժէքն իյնայ ոսկիի գնի բարձրացման համեմատութեամբ։

Եւ առջի օր, առաջին անգամն ըլլալով, կառավարութիւնը ազատ շուկայի մէջ սկսաւ ոսկի գնել, շուկայի գնէն աւելի բարձր գնով մը, որով թղթադրամ տոլարի արժէքն ինկաւ 66 ոսկի սէնթի։

Ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, սակարանը անմիջապէս եռանդով արձագանգ տուաւ նախագահ Բուլվէյրի այս նոր քայլին։ Բոլոր արժեթուղթերն ալ սկսան աւելի կամ պակաս չափով բարձրանալ, իսկ արժեթուղթերու հետ զուգընթաց սկսան բարձրանալ նաեւ ապրանքներու գները շուկայի մէջ։

Ոսկի գնելու եւ ոսկիի գնի միջոցով թղթադրամի արժէքը ուզած չափով իջեցնելու Ուաշինկթընի կառավարութեան այս նոր քաղաքականութիւնը ազգերու պատմութեան մէջ աննախընթաց փորձարկութիւն մըն է, որուն հաւանական յաջողութեան կամ ձախողանքի մասին չափազանց դժուար է նախադրութիւններ ընել։ Ուշագրաւ է սակայն որ Ուոլ Սթրիթը, այսինքն՝ այս երկրի փինանսական կեդրոնը, գոհ է նախագահի այս քայլէն եւ յոռետես կարծիքներ կը յայտնէ հետեւանքներու մասին։ Մինչդեռ պրոֆ. Քեմպերերի պէս նշանաւոր փինանսագէտներ իմաստուն միջոց մը կը նկատեն նախագահին ըրած նոր քայլը։

Բարեբախտաբար սակարանի եւ շուկայի սկզբնական հակազդեցութիւնը քաջալերական է եւ միանգամայն համապատասխան նախագահի յաւատեսսպասումներուն։

Ինչ տարակուսանքներ ալ ըլլան այս նոր միջոցի մասին, մէկ բան որոշ է, թէ ան անհամեմատ աւելի լաւ միջոց մըն է ապրանքներու գները բարձրացնելու համար, քան ոսկիով չապահովուած թղթադրամներ կտրելու միջոցը, որով այնքա՜ն ոգեւորուած էին այս երկրի հողագործական տարրերը եւ որմէ այնքա՜ն իրաւացի կերպով կը վախնային նարտարարուեստական շրջանները, պետական պաշտօնէութիւնը, գործաւորութիւնը եւ առեւտրական ծառայողները։

Թէ մինչեւ ո՞ր աստիճան պիտի իջեցուի տոլարի արժէքը կամ մինչեւ ո՞ր աստիճան եւ ի՞նչ համեմատութեամբ պիտի բարձրացուին ապրանքներու գները, տակաւին անորոշ կը մնայ։ Նախագահ Բուլվէյրի կիրակի օրուան յայտարարութիւններէն կ'երեւի միայն, թէ ապրանքներու գները որոշ բարձրութեան մը հասցնելէ յետոյ է միայն որ կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ տոլարի կայունացման այնպէս, որ յետագայ սերունդներուն համար ալ տոլարը միշտ միեւնոյն գնողական կարողութիւնն ունենայ»։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Շիֆաքոյէն կը գրեն «Հայրենիք»ի (31 հոկտ.).—

Շիքակոյի կուսակցական շաբաթը վերջացաւ։ Արդիւնքը եղաւ շատ գոհացուցիչ։ Ընկեր Նժդեհ խօսեցաւ հինգ անգամ։

Կոմիտէին միացան 25 նոր ընկերներ։

Հ. Կ. Խաչին՝ 20 ընկերուհիներ։

Կազմուեցաւ Ցեղակրոններու խումբ մը 35 անդամներէ բաղկացած։

ՐԷՑԻՆ, հոկտեմբեր 15.— Մեր համախմբական ժողովը անցաւ շատ յաջող։ Խօսեցաւ ընկեր Նժդեհ։

Մեր շարքերուն վրայ աւելցան 16 նոր ընկերներ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

«Հայրենիք»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Կ'իմանանք որ Ուստրի մէջ վերջացած է դատավարութիւնը այն չորս երիտասարդներուն, որոնք ամբաստանուած էին թէ Վէօթ Պորոյի մէջ դաշտահանդէս մը խանգարած են եւ Դուրեան Ղեւոնդ Արք.ը ծեծած։ Ամբաստանուած չորս երիտասարդներէն երկուքը ազատ արձակուած են, իսկ երկուքը՝ Հայկ Սահակեան եւ Արթօր Կիրակոսեան դատապարտուած են 50ական տոլար տուգանքի։

⁂ Հոկտեմբեր 19ի երեկոյեան ի պատիւ Հ. Ղեւոնդ վրդ. Մարգուկէսեանի թէյասեղան մը տրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ակումբին մէջ։ Ներկայ էր երեսի կոկիկ բազմութիւն մը։

Սեղանակիցները խօսք առնելով, գնահատեցին Ղեւոնդ վրդ. Մարգուկէսեանի ազգային նախանձախնդրութիւնը եւ խոստացան իրենց անվերապահ աջակցութիւնը իր սկսած գործին։ Ղեւոնդ վրդ. ըսաւ.— Իմ միակ նպատակս եղած է եւ է հայ եկեղեցւոյ միութիւնը եւ բարձրացումը եւ անոր համար է որ ես լծուած եմ աշխատանքի։ Վերջին խօսողը եղաւ գոր Սեպուհ։ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան աշխատանքներուն արդիւնաւորման համար թէ թէյասեղանին ժամանակ եւ թէ դուրսը հաւաքուեցաւ 360 տոլար, որուն 300 տոլարը անմիջապէս փոխադրուեցաւ Կեդր. վարչութեան։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Զօր. Քոնտիլիս, Յունաստանի պատերազմական նախարարը, Եուկոսլավիա գնաց։ Սկիւպէն անցած ատեն, սիթալիր խօսքեր արտասանեց երկու երկիրներու բարեկամութեան մասին։

Պելկրատ կը գտնուի Պուլկարիոյ նիրիլ իշխանը։ Թագաւորը սեղան մը սարքեց առջի օր, ի պատիւ իշխանին, որուն այցելութիւնը կապ ունի Պոլիս թագաւորին ժամանման հետ։ Կը կարծուի թէ Պուլկարիայ թագաւորը Պելկրատ պիտի այցելէ դեկտ. 14 կամ 17ին, որոնք երկուքն ալ տօնական օրեր են Սերպերուն համար։

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Ես խոստացայ հնազանդիլ իր հրամաններուն։ Ծերունին շարունակեց.

— Վաղը պիտի խնդրես որ ընդարձակ սրահ մը պատրաստեն քեզի համար այնտեղ պէտք է դնեն գահ մը որուն վրայ պիտի նստի աղջիկը։

Երբ սրահը մտնես, սպասէ գահին տակ մինչեւ որ ծառաները հեռանան։ Յետոյ բարձրացիր դէպի գահը եւ նայէ աղջկան քովը։ Անմիջապէս ելիր պառկէ, վար իջիր եւ առանց եռեւ դառնալու քալէ մինչեւ դուռը. այն տեղ ես պիտի դիտեմ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ։

— Այդպէս պիտի ընեմ, բայց ի՞նչ է նպատակդ, հարցուցի ծերունիին։

— Երազ մը տեսայ որուն մէջ այս պատուէրը տրուեցաւ ինծի, պատասխանեց ան։

Ընդարձակ ... էր սրահը, զոր ինծի յատկացուցին. յետոյ ոտք երկայն, քանի ոտք լայն։ Անոր մէջտեղ կը բարձրանար գահ մը որուն վրայ, յայտնի առատին կանուխ, նստած էր իշխանուհին։

Հրաշալի էր անոր գեղեցկութիւնը. չհասկցայ թէ ինչ կար անոր վրայ որ մահ կը սփռէր։ Անմիջապէս յիշեցի ծերունիին պատուէրները եւ բարձրացայ դէպի գահը։ Երբ սկսայ մօտենալ, իշխանուհին ոտք ելլել ուզեց, բայց չկրցաւ։ Նստայ անոր քովը եւ ըսի որ անհանգիստ չըլլայ։ Իշխանուհին տեղ տուաւ ինծի ու ձեռքը երկարեց, բայց չուզեցի բռնել զայն։

Երբ նստած էի այնտեղ, նկատեցի որ իշխանուհին անհանգիստ շարժումներ կ'ընէր։ Ոտքի ելայ յանկարծ ու վազեցի։ Կանչեց զիս եւ հարցուց թէ ո՛ւր կ'երթայի. պատասխան չտուի ու եռեւս ալ չնայեցայ։ Հազիւ դրան մօտեցած էի երբ լսեցի սուրի մը շաչիւնը եւ իշխանուհիին ճիչը։ Ետեւ դարձայ ու տեսայ ծերունին որ ձեռքին մէջ բռնած էր արիւնոտ դաշոյն մը որուն միջոցաւ կ'աշխատէր կտոր կտոր ընել օձ մը։

Սարսափէս գետին փռուեցայ՝ գգայազիրկ։ Ծերունին մօտեցաւ ինծի, գլուխս առաւ իր ձեռքերուն մէջ եւ ըսաւ.

— Մի՛ վախնար, ոտքի ելիր, մուրատիդ հասար։

Երբ ոտքի ելայ, տեսայ որ իշխանուհին մարած էր գահին վրայ։ Վազեցի անոր քովը եւ գլուխը դրի կուրծքիս վրայ։ Ծերունին դէպի դուռը գընաց ու կանչեց ծառաները։ Թագաւորն ալ ներս եկաւ ու ապշած մնաց այդ տեսարանին առջեւ։ Ու հարցուց ծերունիին։

— Ո՞ւրկէ եկաւ այդ օձը։

— Իշխանուհիին մէջէն փաթթըւած էր ան, պատասխանեց ծերունին. աղջիկը վախէն մարդու բան չէր ըսած մինչեւ հիմա։

— Բայց դո՛ւն ինչպէս գիտցար... հարցուց Թագաւորը։

— Մտերիմ ու բարեկամ հոգի մը ունիմ, ան լուր տուաւ ինծի, ըսաւ Ավազիել Հայաթ։

Յետոյ մանրիչակի եւ նուշի իւղ ու քացախ լեցուցին իշխանուհիին ռունգերուն մէջ, մինչեւ որ սթափեցաւ ու Թագաւորին պատասխանեց այսպէս.

— Եօթը տարի առաջ երբ քնացած էի պարտէզը, օձ մը մօտեցաւ ինծի ու փաթթուեցաւ մէջքիս։ Ամէն անգամ որ ուզեցի գաղտնիքս յայտնել ուրիշներուն կամ մերկանալ, օձը սպառնաց յարձակիլ վրաս եւ ամէն անգամ երբ այր մը կը նստէր կողքիս, օձը կը խայթէր զայն ու կը մեռցնէր։ Վախէս մարդու բան չըսի։

Զարմանք պատճառեց այս պատմութիւնը ներկաներուն ու Թագաւորը հրամայեց թմբուկ զարնել ու ծանուցանել բարի լուրը։ Արքայավայել մեծարանքներով ու շքեղութեամբ կատարուեցաւ մեր հարսնիքը։ Վեց ամիս եւս մնացինք Քանտահար ու յետոյ ճամբայ ինկանք դէպի իմ հայրենիքս։

Ծերունին ընկերացաւ մեզի մինչեւ հոն ուր առաջին անգամ հանդիպած էի իրեն։ Հրաման տուաւ ծառաներուն որ վրան զարնեն աղբիւրին շուրջը։ Երբ տեղաւորուեցանք ու հանգստացանք, հարցուցի ծերունիին թէ ե՞րբ պիտի բաժնուէինք։ Պատասխանեց թէ այդ աղբիւրը պիտի ըլլայ մեր բաժանման կէտը եւ ինք պիտի երթար իր տունը։ Հարցուցի իրեն թէ ինչո՞ւ կ'ուզէր բաժնուիլ մեզմէ եւ խնդրեցի որ մեր մօտը մնար, խոստանալով կատարել իր բոլոր բաղձանքները։ Պատասխանեց թէ կարօտցած էր իր տանը եւ ընտանիքը։

— Եթէ, ըսաւ, շնորհ մը ունիս ինծի տալիք, լա՛ւ, կը մնամ. այլապէս պէտք է հեռանամ։

— Ինչպէս գիտես, ըսի ծերունիին, իմ ունեցածիս կէսը կը պատկանի քեզի։

Յետոյ թուղթ մը եւ գրիչ մը առի ձեռքս եւ ունեցածներս բաժնեցի երկու հաւասար մասերու եւ հրաւիրեցի զայն որպէսզի կատարէր իր ընտրութիւնը։

— Բոլոր ունեցածներդ կը բաժնես, բացի ամէնէն կարեւոր ստացուածքէդ, դիտել տուաւ ծերունին։

Խորհեցայ բայց չկրցայ ըմբռնել իր բառերուն իմաստը։ Հարցուցի թէ ինչ ըսել կ'ուզէր. եւ ծերունին պատասխանեց.

— Իշխանուհին...

— Բայց ինչպէ՛ս կրնանք բաժնել զայն, կ'արդի՞ եթէ բաժնենք . .

— Ինծի ի՞նչ ... ըսաւ ծերունին։

— Ա՛ռ ինչ որ ունիմ, բայց ինծի ձգէ իշխանուհին, աղաչեցի։

Ավազիել Հայաթ մերժեց խնդրանքս։ Այն ատեն խնդրեցի որ ինք առնէ իշխանուհին ամբողջութեամբ. դարձեալ մերժեց։

Յետոյ ան հեռացաւ ու ես յուսահատ' մնացի վրանին մէջ։ Տեսայ որ ան հեռացուց նաեւ մեր ծառաները ու պատուիրեց անոնց որ չմօտենան մեզի։

Քիչ վերջը վերադարձաւ ու ձեռքին մէջ նշմարեցի չորս գամ եւ չուան մը։ Երբ հարցուցի, ըսաւ թէ որոշած էր երկուքի բաժնել իշխանուհին, մէկ կէսը ինծի, միւսը իրեն։ Ուզեցի փախչիլ վրանէն, բայց ան ամուր մը բռնեց թեւէս, գետինը հրեց զիս եւ ձեռքերս ու ոտքերս կապեց։ Հակառակ իմ եւ իշխանուհիին ճիչերուն, ոչ ոք մօտեցաւ վրանին։ Յետոյ չորս գամերը գետնին վրայ հաստատեց, իշխանուհին կապեց անոնց եւ քաշեց իր սուրը։ Ապա ինծի դառնալով հարցուց.

— Ո՞ր կէսը կ'ուզես, վա՞րի կէսը թէ վերինը։

Սարսափելի ճիչեր արձակեցինք ես ու իշխանուհին, սակայն անիկա կարեւորութիւն չտուաւ եւ սուրը շարժեց իշխանուհիին գլխուն վրայ։ Իշխանուհին սոսկումէն քրտնեցաւ։ Այն ատեն Ավազիել Հայաթ ոտքի ելաւ յանկարծ եւ ըսաւ.

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

քանակցութիւնները պէտք է դադրին։ Գերմանիոյ հրաժարումը մեծապէս ծանրացուց դժուարութիւնները, եւ հարկ է նոր միջոցներ փնտռել, համաձայնութեան մը յանգելու համար »։

Ցետոյ ձեռնարկուեցաւ քուէարկութեան, եւ պարսաւանքի բանաձեւը մերժուեցաւ 54ի դէմ 409 ձայնով։

Զինաթափութեան Խորհրդաժողովին

ՆԱԽԱԳԱՀՆ ԱԼ ՍԿՍԱՒ ՅՈՒՍԱՀԱՏԻԼ

Ժընեւի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Պ. Հէնտըրսըն պիտի հրաժարի զինաթափութեան խորհրդաժողովին նախագահութենէն։ Իբրեւ պատասխան այս առթիւ եղած հարցումներու, Պ. Հէնտըրսըն յայտարարեց թէ կը յուսայ որ Նոյեմբեր 9ին պիտի վերսկսին խորհրդաժողովի դիւանին աշխատանքները, մինչդեռ կարգ մը կառավարութիւններ տակաւին ոչ իսկ պատուիրակ ղրկած են։ Մասնաւորապէս Իտալիա եւ Հունգարիա կը դժկամակին շարունակել իրենց մասնակցութիւնը։ « Ես հրաժարելու որոշում առած չեմ, բայց կացութիւնը երբեք նպաստաւոր չէ։ Եթէ փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ կացութեան մէջ, չպիտի կրնամ շարունակել նախագահի պաշտօնը։ Եթէ պատուիրակութիւնները շարունակեն իրենց ընթացքը այնպէս ինչպէս վերջին նիստին մէջ, կարելի չէ որ եւ է արդիւնքի յանգիլ»։

Վան տէր Լուպէի յեզուն բացուեցաւ

Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման դատավարութեան ատեն, անակնկալ մը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր։ Վան տէր Լիւպէ, հոլանտացի ամբաստանեալը, որ գլխաւոր դէմքն է, մէկէն դրած էր իր սովորական վերապահութիւնը, այլեւս գլուխը կախ չէր մնացեր, այլ բոլորովին կերպարանափոխուած էր եւ կը խօսէր։ Այս փոփոխութիւնը կը վերագրեն ջղային տագնապի փարատման։

Հուշակաւոր Տիմիթրովը այս առթիւ ալ հարցումներ տեղացուց։ Հոլանտացին պատասխանեց թէ հրդեհին յաջորդ օրը ... հիթլէրականներուն հետ էր։ Նախագահը ուզեց ճշդումներ կատարել։ Հոլանտացին յայտարարեց թէ դացած էր մասնակցելու հիթլէրական ցոյցի մը։

Նախագահը.— Ո եւ է մէկուն հետ խօսեցա՞ք։ — Այո՛, երիտասարդի մը հետ։ — Ո՞վ էր այդ երիտասարդը։ — Չեմ յիշեր։

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մշակ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Վռամեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.50ին Ակումբին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ Ակումբին մէջ։

Գաւառ

ՍԷՆ ԺԻՐՈՄԻ (Մարսէյլ) «Վրէժ» խումբի ընդհանուր ընկերական ժողովը այսօր, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պատանեկան Միութեան Դպրադարանին մէջ. Կարեւոր ներկայութիւն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

Էշըրնտէն մատիտը հանեց եւ ըսաւ.

— Հաճեցէք այս քարտը գրել Ջանտրային։ Փոնթարլիէն նամակատուն պիտի յանձնուի։ Լոզանի պանդոկին հասցէին գրեցէք։

Ճիւլիա ակնարկ մը նետեց, յետոյ առանց պատասխանելու առաւ քարտը եւ գրեց իր թելադրութեամբ։

— Հիմայ, միւս կողմը գրեցէք.— « Սահմանագլխին վրայ գլխ վար դըրին, բայց ամէն բան կարգին է։ Սպասեցէք ինծի Լոզան։ Ինչ կ'ուզէք առեւելցուցէք, խանդաղատանք, օրինակի համար։

Էշըրնտէն կարդաց քարտը, յետոյ գլխարկը առնելով ըսաւ.

— Ուրեմն, գիշեր բարի։ Կը յուսամ թէ լաւ գիշեր մը պիտի անցընէք։ Վաղը առտու կուգամ ձեզ կը գըտնեմ, Թոնոն իջնելու համար։

Երկրորդ սատիկանը ճաշը վերջացուցած էր։ Երկուքն ալ բաժանակին մէջ մտան։ Ճիւլիա Լազարի անկէն մը քաշուեցաւ։ Էշըրնտէն քարտը ոստիկանին տուաւ որ պէտք էր Փոնթարլիէ տանէր, յետոյ խճողուած նըրբանցքներուն մէջէն իր անկողինը գըտաւ։

Յաջորդ առտուն երբ հասան, օդը լաւ էր եւ հակառակ ցուրտին արեւը կը փայլէր, Էշըրնտէն պայուսակները բեռնակիրի մը տուաւ եւ գնաց Ճիւլիա Լազարիի քով որ իր երկու պահակներուն մէջտեղ կը սպասէր մուտքին առջեւ։ Էշըրնտէն ոստիկաններուն դառնալով ըսաւ.

— Բարի լոյս, բարեկամներ, կրնաք երթալ։

Ոստիկանները բարեւ տուին, խոնարհեցան Ճիւլիայի առջեւ եւ հեռացան։

— Ո՞ւր կ'երթան, հարցուց Ճիւլիա։

— Վերջացաւ։ Ահա ձեր օձիքը ազատեցիք։

— Ուրեմն հիմա ձեր հսկողութեան տա՞կ եմ։

— Ոչ ոքի հսկողութեան տակ էք։ Ձեզ ձեր պանդոկը պիտի առաջնորդեմ եւ պիտի բաժնուիմ։ Պէտք է լաւ մը հանգստանաք։

Բեռնակիրը առաւ Ճիւլիայի պայուսակը եւ արձանագրութեան թուղթը։ Կայարանէն դուրս ելան, Էշըրնտէն ինքնաշարժ մը կանչեց եւ նստեցուց։ Մինչեւ պանդոկ ճամբան բաւական երկար էր։ Էշըրնտէն կը զգար որ ընկերուհին աչք կը քթթէր իրեն։ Տակաւին կը կասկածէր իրմէ։

Էշըրնտէն լուռ էր։ Վերջապէս իջան համեստ պանդոկի մը առջեւ։ Պանդոկապետը ցոյց տուաւ Տիկին Լազարիի յատկացուած սենեակը։

— Շատ լաւ կ'երեւայ ինծի։

Մարդը բարեւեց եւ քաշուեցաւ։

— Բոլոր կարելին պիտի ընեմ որ հանգիստ ըլլաք, Տիկին, ըսաւ Էշըրնտէն։ Հոս ոչ ոքէ կախում ունիք եւ կրնաք ձեր ուզածը հրամայել։ Ձեզ միւսներուն պէս յաճախորդ մը կը կարծեն։ Բացարձակապէս ազատ էք։

— Ազա՞տ եմ դուրս ելլելու, հարցուց թափով։

— Բնականաբար։

— Երկու ոստիկաններու հսկողութեան տակ, անշուշտ։

— Երբեք։ Ազատ էք ինչպէս պիտի ըլլայիք տան մէջ, ձեր ուզածին պէս մնալ – ելլելու համար։ Միայն խոստացէք ինծի թէ ոչ մէկ նամակ չպիտի գրէք առանց ինծի լուր տալու եւ չպիտի փորձէք Թոնոնէն հեռանալ։

Ճիւլիա երկար նայուածք մը նետեց Էշըրնտէնի։

Այս հառը ապշեցուց զինքը։ Կարծես երազ կը տեսնէր.

— Ստիպուած եմ խոստանալ ինչ որ պահանջէք ինծմէ։ Խօսք կուտամ թէ ոչ մէկ նամակ պիտի գրեմ եւ փախչելու փորձ չպիտի ընեմ։

— Շնորհակալ եմ։ Այժմ կը ձգեմ ձեզ։ Վաղը առտու հաճոյքը պիտի ունենամ գալ ձեր որպիսութիւնը հարցնելու։

Էշըրնտէն խոնարհեցաւ եւ դուրս ելաւ։ Հինգ վայրկեան ոստիկանատուն հանդիպեցաւ, տեսնելու համար թէ ամէն բան կարգին է, յետոյ կառքը առաջնորդեց զայն Թոնոնէ դուրս կառուցուած պզտիկ տուն մը, ուր կը բնակէր պարբերաբար եկած ժամանակ։ Լոգանքը ըրաւ, ածիլուեցաւ, մուճակները հագաւ եւ տառապած մնացած մասը անցուց վէպ մը կարդալով։

Երբ մութը կոխեց — որովհետեւ նոյն իսկ Թոնոնի մէջ, կը նախընտրէին որ Էշըրնտէն ուշադրութիւն չըգրաւէ — գաղտնի ոստիկան մը, դէշ ածիլուած, պճռթկող նայուածքով, եկաւ զինքը տեսնելու։ Այս աղուէսը իր ճմռթկած գորշագոյն հագուստին մէջ, իր հինօրին կօշիկներով գրասենեակի անգործ ծառայի մը երեւոյթը ունէր։ Էշըրնտէն գաւաթ մը գինի հրամցուց անոր եւ կրակին քով նստեցուց։

— Գիտէ՞ք ինչ պատահեցաւ։ Տիկինը պարապ չկեցաւ, ըսաւ գործակալը։ Իր ժամանումէն քառորդ ժամ յետոյ արդէն շուկային մօտ խանութի մը մէջ հին հագուստներ կը ծախէր։ Երբ կէս օրուան շոգենաւը նաւամատոյցէն մեկնեցաւ, քարափ իջաւ եւ Էվիանի համար տոմսակ մը առաւ։

Էվիան ֆրանսական վերջին կայանն էր։ Հոնկէ շոգենաւը կը կտրէր լիճը դէպի Զուիցերիա։

— Բնական է առանց անցագրի թոյլ չտուին որ նաւ նստի։

— Ի՞նչպէս բացատրեց անցագիր չունենալը։

— Իբր թէ մոռցեր է։ Պատմեց թէ բարեկամներ կը սպասեն իրեն Էվիանի մէջ եւ որպէսզի պաշտօնեան աչք գոցէ, փորձեց հարիւր ֆրանքնոց մը սահեցնել ձեռքը։

— Այդքան անմիտ չէր կարծեր զինքը, ըսաւ Էշըրնտէն։

Յաջորդ օրը ժամը տասնմէկին մօտ գնաց զայն տեսնելու եւ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրաւ այդ փախուստի փորձի մասին։ Ճիւլիա ժամանակ անցեր էր վրան – գլուխը շտկելու եւ հիմա մազերը նոր գանգրած, երեսները եւ շրթունքները ներկած, նուաղած կ'երեւար։

— Ձեզի գիրքեր բերի, ըսաւ Էշըրնտէն, կը վախնամ որ ժամանակը երկար կը թուի ձեզի։

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի ասիկա ձեզի համար։

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Dameme :-: PARIS (13e)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԻՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԻՒԻՒՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	–
Ամերիկա	200 »	100 »	–
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

16 Novembre 1933

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2343

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Այսուհետեւ հոգի մը գրել կուտար ռամկավար պաշտօնաթերթի …կախուր կոչին մէջ, Դաշնակցական մամուլի կարգ մը արտա… յայտութեանց առթիւ.

— « Ինչի՞ կ'ակնարկեն այդ յատկանշական բառերը, որ հանդիպելով …ին քանի մը ամիսներուն երկու հայաշատ կեդրոններու — Աթէնքի եւ …րութի — մէջ գործուած սպանութիւններու եւ տեղ – տեղ պատահած ծեծի …երուն, անկարելի չէ որ հոգեկան հաղորդակցութեան կապ մը թելադրեն … մամուլի գործածած այդ բառերուն եւ հնչեցուցած ազդարարութիւններուն … կատարուած իրողութիւններուն միջեւ »: (Ապագայ, 11 Նոյ.):

Բացատրութեան կը կարօտի՞ այս քսու ակնարկը, իր այնքան …անուածապատ չարագրութեամբ:

Պաշտօնաթերթը մէջբերումներ կը կատարէ « Յուսաբեր »ի …կտ 21, « Նոր Օր »ի հոկտ. 28 եւ « Յառաջ »ի նոյ. 3 թուակիր …մբագրականներէն, իր ուզած իմաստը տալու համար: Բայց, կը …նայ որ Աթէնքի սպանութիւնը տեղի ունեցած է 1933 յուլիս 30ին, իսկ Պէյրութի դէպքը՝ հոկտ. 11ին:

Կը մոռնայ որ՝ երկու դէպքերն ալ չեն լուսաբանուած տակա… (Մեր մասին, ոչինչ գիտենք երկու դէպքերու մասին ալ, …ցի լրագրական հրատարակութիւններէն):

Եւ այսպէս, գիտակցաբար մոռացութեան տալով այս տարրա…ն բաները, կ'ուզէ որ «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մարմինը» …րապարակաւ բացատրէ թէ՝ ինչ ըսել կ'ուզեն դաշնակցական …երթերը, ծանօթ ազդարարութիւններով

Մեր կարգին, ահաւասիկ երկու օրէ ի վեր կը պարզենք թէ ինչ … կ'ուզենք:

Մնացեալը՝ լրագրական բանավէճերով չէ որ պիտի պար…

Եթէ Ռ. Ա. Կեդր. Վարչութիւնը անկեղծօրէն կ'ուզէ զարման …ել դաշնակցական …ները «վերջին ծայր լարուած եւ ալեկոծ վիճա…», կրնայ դիմել առ որ անկ է:

Մանաւանդ որ, առ նուազն վեց ամիս պաշտօնական խօսակ…թիւններ տեղի ունեցած են «Դաշնակցութեան Ղեկավար Մար…»ին հետ (1931—32), բանաձեւեր մշակուած, արձանագրու…ններ կազմուած եւ նամակներ փոխանակուած են, ցնոր տնօրի…թիւն…

×

Ամփոփենք երկու օրուան վերլուծումները.—

1. Ռամկավար պաշտօնաթերթը ի զուր անմեղ կը ձեւանայ …դատաւորի յաւակնութիւններ կը սնուցանէ, քանի մը անշատ …րրերութիւններ քաղելով դաշնակցական երեք թերթերէ եւ …ական հաղորդակցութեան կապ մը» փնտռելով անոնց եւ օր…ան դէպքերուն միջեւ:

2. Ռամկավար մամուլը տասնապատիկ աւելի պղտորած է …թնոլորտը …թիւնները, խուժանավար խաչակրութիւն մը վարելով …ակցութեան դէմ, վիրաւորելով զգացումները եւ ամարդօրէն …յն հոսեցնելով (վախսատականներու խնդիր), փառաբան…ով օտար սրբութեանց դէմ կատարուած գռեհիկ արարքնե… (Ամերիկա եւ Եգիպտոս), բանիւ եւ տեղ – տեղ գործնապէս …անակցելով «միացեալ ճակատ» կոչուած դիմակահանդէսին, … սուտի վրայ բարդելով՝ անցեալ եւ ներկայ դէպքերու առ…. (Նմոյշները տուինք արդէն): Կարճ՝ ռամկավարութիւնը ա… գրգռիչ դեր կատարած է թօյն սրսկելով խաղաղութեան եւ …մութեան դիմակ մը երեսին, քան Դաշնակցութիւնը իր …տութեան եւ լրջութեան հրաւէրներով, որոնք, այո՛, երբեմն …ած են ոչ – պաղպաղիւն:

×

Այս առթիւ, երկու խօսք ալ Պ. Արշակ Զօպանեանին, որ սրտա… ձեւեր առած է, պաշտօնաթերթի միեւնոյն թիւի երկրորդ …ին մէջ, Պէյրութի սպանութեան առթիւ:

Ուրացնելով Մ. Աղազարեանի մասին հիւսուած բոլոր գովա…նական տողերը, եւ առանց մոռնալու միւս երեսը, «Անահիտ»ի …մբագիրը կը բացագանչէ.

— «Ո՞վ է այդ ոճիրը գործողը: Չենք գիտեր: Գիտենք միայն որ Հայ մըն … Բայց ինչո՞ւ Հայ մը սպաննէ իր արենակիցը, Թուրքերու բնաջնջած մէկ …ողէն յետոյ… Անշուշտ դարձեալ միմիայն այն պատճառով որ այդ երի…տասարդը տարբեր կերպով կ'ըմբռնէր իր ազգին շահերը պաշտպանելու եղա…նակը»:

Առանց ո՛ր եւ է բան գիտնալու սպանութեան շարժառիթներու …եղինակներու մասին, բնազդաբար կը մղուինք հարցնել Պ. …օպանեանի, այս չափազանց «ազգասիրական» սրտազեղման առ…թիւ.—

Հապա Հայեր չէի՞ն Համայեակ Արամեանցը, Արշաւիր Եսաեա…ն, Յարութիւն Մկրտիչեանը եւ միւսները, որոնք «տարբեր կեր…պով» կ'ըմբռնէին «ազգին շահերը պաշտպանելու եղանակը»:

Ո՞ր կը տանի այս ցնդաբանութիւնը: Ինչո՞ւ անպատճառ կու…սակցական պայքարի այլասերման վերագրել ո՛ր եւ է սպանութիւն … կը կատարուի ազգակիցէ ազգակից:

Եւ յետոյ, եթէ ցաւալի է Հայերու սպանութիւնը «Հայերու …ձեռքով»— անշո՛ւշտ — ինչո՞ւ նոյն վրդովումը չյայտնեցիք, երբ …րապետ Համազասպ եւ ընկերները կացինով խողխողուեցան Ե…րեւանի բանտին մէջ: Ինչո՞ւ «խոլամամբ» չէք գրադիր այն գնդակա…հարութիւններով որ կը գործուին պարբերաբար, Հայաստան աշ…խարհին մէջ, «Հայերու ձեռքով», երբեւ «աւազակ» նախատելով … մեռցնելով քաղաքական հակառակորդներ … (Յիմացա՞ք …Զանգեզուրի մէջ կատարուած քսան գնդակահարութիւնները):

Եթէ վայրենութիւն է մէկը՝ անհատականը՝ հապա ի՞նչ է …միւսը — պետականն ու խմբականը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԾՈՎԸ ԾՈՎ »

Երբ Դաշնակցութեան հակառակորդները նեղը կը մնան ու կը սպառեն բամբասանքի մթերքը, կը կրկնեն հին յանկերգը:

— Դաշնակցութիւնն էր որ պահանջեց « ծովէ ծով » Հայաստանը:

Ձե՞ն գիտեր թէ կը ստեն:

Գիտեն, գիտեն, բայց կը կեղծեն: Եւ պէտք է միշտ յիշեցնել.

Սեղանիս վրայ է Պօղոս Նուպար փաշայի Ազգ. Պատուիրակութեան յուշագրին անգլերէն թարգմանութիւնը: Տասնրինից էջնոց, շքեղ թուղթի վրայ տպագրուած գրքոյկ մը որ պատրաստուած է ներկայացնելու համար « չէզոք եւ դաշնակից երկիրներու վեհապետներուն, կառավարութիւններուն, պետական գործիչներուն, դիւանագէտներուն եւ երկսեռ հանրային դէմքերուն»: Թուական՝ յունիս 1918, այսինքն այն օրերուն երբ Հ. Հանրապետութիւնը դեռ պատուիրակութիւն չունէր Եւրոպայի մէջ ու Երեւանը տակաւին ձեւաւորած չէր իր պահանջները:

Դաշնագիրը կը թելադրէ հետեւեալ հողային լուծումը (էջ 12) —

«Հայ ժողովուրդին տենչերը գոհացնելու միակ գործնական միջոցն է վեց նահանգներն ու Կիլիկիան վերածել հայկական պետութեան մը՝ Դաշնակից մեծ պետութեանց հովանաւորութեան տակ »:

Միւս կողմէ Պօղոս Նուպար փաշան ստորագրած է, *ամբողջ հայ ազգին ա*նունով, Վերսայլի-խորհրդաժողովին ներկայացուած յուշագիրը (12 փետր. 1919) որուն մէջ նոյնպէս դրուած է հայկական նահանգներուն եւ Կիլիկիոյ պահանջը: Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահն ալ համակերպած է ստորագրութիւն դնելու, ճակատ չնեղելու համար:

Լոնտոնի խորհրդաժողովին (21 փետրուար 1921) Պօղոս Նուպար փաշան էր դարձեալ որ կը թելադրէր պահանջել Սեւրի դաշնագրին տրամադրութիւնները եւ Կիլիկիոյ ինքնավարութիւնը:

Նախկին վարչապետ Քաջազնունի, որ հիմա ռամկավարներուն աչքին լոյսն է, հետեւեալ տողերը գրած է իր ծանօթ գրքոյկին մէջ (էջ 49-50).

— Ո՛չ Հայաստանի կառավարութիւնը ո՛չ ալ պետական կեանքին ուղղութիւն տուող կուսակցութիւնը՝ Հ. Յ. Դ.ը՝ մտքով անգամ չէին անցկացրել այսպիսի մի ցնորամիտ, աղայական ծրագիր: Ընդհակառակն մեր պատուիրակութիւնը՝ իբրեւ հրահանգ ստացել էր Երեւանից շատ համեստ պահանջներ …Փաստը այն է որ հայկական Պարիզը (ստորագծումը իրն է. Ժ.) որոշեց այդ… Պատուիրակութեան առել էին որ եթէ չըպահանջի այդ հրապուրիչ սահմանները, Թուրքահայերը (յանձինս Ազգ. Պատ.) կ'անջատեն իրանց դատը «Արարատեան » Հանրապետութեան դատից եւ մեզանից անկախ դիմում կ'անեն պետութիւններին…

×

Նորութիւն չկայ այս փաստերուն մէջ: Բայց Դաշնակցութեան հակառակորդները ստեղծած են այնպիսի մթնոլորտ մը որ պարտաւոր ենք տարին տասներկու ամիս կրկնել կարգ մը ճշմարտութիւններ:

Արդեօք Պօղոս Նուպար փաշա՞ն ալ « զաղտնի գործակալն » էր Դաշնակցութեան…

ԺԻՐԱՅՐ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ՄՆԱ՞Յ

Նոպէլի խաղաղութեան մրցանակը պիտի վերապահուի այս տարի, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի:

Փոխանակ աւելի կամ պակաս «խաղաղասէր » քաղաքագէտի մը յատկացնելու այդ մրցանակը, աւելի լաւ չէ՞ « Բրբռ »ի վերածել եւ տոկոսները յատկացնել… նոր պատերազմի զոհերուն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երեսփ. Ժողովը վստահութիւն յայտնեց դալատիէին արտաքին քաղաքականութեան մասին

« ՄԵՆՔ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ »

Երեքշաբթի օր վերջացան Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին եղած հարցապնդումներն ու վիճաբանութիւնները: Լսելէ յետոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին ճառերը, երեսփ. ժողովը վստահութիւն յայտնեց 194ի դէմ 395 ձայնով.

Բոլոր վիճաբանութեանց վրայ կը տիրապետէր գերմանական խնդիրը, որ սուր հանգամանք առած է, նոյ. 12ի քուէարկութիւններէն յետոյ. Պ. Փոլ Պոնքուռ իր ճառին մէջ շեշտեց.

— «Ներքին յեղափոխութիւն մը վեր ի վայր շրջեց Գերմանիան: Այն ուժերը որոնց վրայ հիմնուած էր մեր մերձեցման քաղաքականութիւնը, ջախջախուեցան, չենք կրնար անտեսել այս պարագան: Ինչ որ ալ ըլլան Անդրեոնոռէն արձակուած խաղաղութեան կոչերը, այժմ գերմանական քաղաքականութիւնը տոգորուած է նոր ըմբռնումներով եւ մանաւանդ ազգային զգացման անսահման փառաբանութեամբ: Արդ, այս վիճակը այնպիսի վտանգներ կ'ըստեղծէ որոնց հանդէպ չեն կրնար զգուշական միջոցներ ձեռք չառնել դրացի ժողովուրդները: Բայց ատիկա պատճառ մը չէ որ ընկատի չառնուին որոշ առաջարկներ »:

Նախարարը բացատրեց թէ զարմանալի չէ որ Գերմանիոյ դրացի երկիրները մտահոգութեան կը մատնուին, երբ կը տեսնեն անոր արագ վերազինումը: Յետոյ խօսեցաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի մասին, որ բացուեցաւ 1932 փետրուարին: Պարզելով Ֆրանսայի տեսակէտը, յայտարարեց թէ ծանր սխալ մը պիտի ըլլար ամէն բան չփորձել, այդ խորհրդաժողովին յաջողութեան համար: Հարկ է կամ բանի ուժի քաղաքականութիւն մը վարել, կամ գործակցութեան քաղաքականութիւն մը: Բոլորն ալ վերջինը ընտրեցին: Բայց հարկ է գործի վերածել խօսքերը: Մեր ապահովութեան միակ երաշխիքը եղած է եւ կը մնայ՝ պայմանագիր մը որուն տակ ստորագրեն բոլորը: Մեր միակ չանցնիր պաշտպանել Գերմանիան: Թող դայ մեղի միանայ: Ուզածին չափ կը խօսինք: Բայց, որ եւ է համաձայնութիւն պէտք է կնքուի Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ:

« Յետոյ կարգով խօսք առին բազմաթիւ երեսփոխաններ: Նախկին վարչապետ Պ. Թառտիէօ գիտել տուաւ թէ իր կառավարութեան օրով ոչ իրաւունքներու հաւասարութիւն ընդունուեցաւ, ոչ ալ Ֆրանսական բանակին զինաթափութիւնը՝ ցնորական երաշխիքներով: Պ. Ֆրանքլէն Պույեօն իր սովորութեան համաձայն քննադատեց 15 տարուան քաղաքականութիւնը, որուն հետեւանքն եղած է, իր կարծիքով, ներկայ անստուգութիւնը: Եւ բացագանչեց.

— « Կիրակի օրուան հանրաքուէն կ'ապացուցանէ թէ 60 միլիոն Գերմանացիներ պատրաստ են պատերազմի, ոչնչացնելու համար Վերսայլի դաշնագիրը: Միւս կողմէ, 40 միլիոն Իտալացիներ ալ տրամադիր են վերաքննելու նոյն դաշնագիրը, եթէ չաւ տեսնեն: Արդ, կեդրոնական Եւրոպայի եւ Ֆրանսայի մէջ կան հարիւր միլիոն քաղաքացիներ որոնք կ'ուզեն պահպանել դաշնագիրները: Ուրեմն, մենք մեծամասնութիւն ենք: Անշուշտ, եթէ Ֆրանսա եւ Անգլիա չգինակցին, պատերազմը անխուսափելի է: Ի՞նչ ընելու է,— մինչեւ հիմա եղածին նիշդ հակառակը: Աշխարհի փրկութիւնը կախում ունի երեք պայմաններէ,— միանալ. զինուիլ, զինակցիլ»:

Վերջին խօսքն առաւ, գիշերուան նիստին մէջ, վարչապետը, որ լրացնելով իր պաշտօնակիցներուն յայտարարութիւնները, մասնաւորապէս շեշտեց.

— « Այժմ Ֆրանսան բաւական զօրաւոր է ինքզինքը յարգել տալու համար: Ան զէնքերը վար պիտի դնէ միայն կարգ մը պայմաններով եւ ի փոխարէն ազդու երաշխիքներու դորս պարզեց պատերազմական նախարարը:

Մուսոլինի արժէք չի տար Ազգ. Դաշնակցութեան

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ՝ ՓՈԽԱՆ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ

Պ. Մուսոլինի կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ երեքշաբթի օր, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին, արհեստակցութեանց ազգային խորհուրդին առջեւ: Յայտարարեց թէ ֆաշականութիւնը կ'ուզէ վերջ տալ « տնտեսական ազատականութեան, բուն բառով՝ դրամատիրական դրութեան, որ ազատ մրցակցութեամբ ձգտելով անսահման արտադրութեան, յառաջ բերած է ներկայ տնտեսական տագնապը: Այս առաջադրութեամբ, օրէնսդրական իշխանութիւն պիտի տրուի արհեստակցութեանց ազգային խորհուրդին, որ կը բաղկանայ արհեստակցական ընկերակցութեանց իրաւասու ներկայացուցիչներէն: Պիտի ջնջուի երեսփ. ժողովը, որ շատոնց կորսնցուցած է իր գոյութեան իրաւունքը: Զարժեր արցունք թափել իր անհետացման վրայ»:

Յետոյ անդրադառնալով արտաքին քաղաքականութեան, « առաջնորդ »ը յայտարարեց.

— « Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է դարմանել մեծ անարդարութիւնները: Ազգերու Դաշնակցութիւնը այլեւս քաղաքական արժէք չունի, որովհետեւ Մ. Նահանգները, Ռուսիան, Ճափոնը եւ Գերմանիան բացակայ են: Իր սկզբունքները, երեւութապէս գեղեցիկ են, բայց երբ վերլուծես՝ անհեթեթ կ'երեւան: Ի՞նչ կը մնայ, ուրեմն, վերահաստատելու համար պետութեանց կապը: Լոքառնոյի դաշինքը անզօր է, որովհետեւ կապ չունի զինաթափութեան հետ: Գալով չորսերու դաշինքին, մարդ չի խօսիր անոր մասին, բայց բոլորն ալ անոր վրայ կը խորհին: Ասոր համար է որ Իտալիան միտք չունի որ եւ է նախաձեռնութիւն ստանձնելու , առայժմ »:

Ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները

Վերջին լուրերու համաձայն, լուրջ դժուարութեանց մատնուած են ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները: Միեւնոյնատեն, 1500 քաղաքական եւ հայրենասիրական խմբակցութիւններ բուռն պայքար կը մղեն Խ. Միութեան ճանաչման դէմ, արգիլական բոլոր միջոցներով: Պայքարին գլխաւոր առանցքն է, անշուշտ, համայնավարութիւնը, որուն չարիքները պարզելու համար շարժման մէջ դրուած են ձայնասփիւռ գործիքները, մասնաւորապէս Նիւ Եորքի մէջ:

ՆՈՐԷՆ ԱՐԱՐԱՏԻ « ՑԵԼՈՒՋԱԿ »ՆԵՐԸ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Արարատի « յելուզակ »ներէն Ալըխրդաքի մօտ հրոսախումբը սահմանագլխի վաշտին կողմէ բռնուած եւ վան տարուած է:

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՊՕՐԻՆԻ ԾՆՈՒՆԴ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ապօրէն կենակցութիւններէ ծնած տղոց արձանագրութեան համար օրը 10 – 15 դիմում կ'ըլլայ Պոլսոյ կուսակալութեան մասնաւոր յանձնաժողովին: Դիմում կատարուած տղոց մեծ մասին հայրն ու մայրը անծանօթ են, իսկ այն ծնողքները որոնք յայտնի են, իրար չեն ուզեր եւ իւրաքանչիւրը ուրիշներու հետ կապեր հաստատած են: Եւ որովհետեւ օրէնքով կարելի չէ մէկէ աւելի կին կամ այր ունենալ, բնական է որ կարելի չըլլար պսակ կատարել: Զիրար մերժող այր ու կիները կը յօժարին որ իրենց տղաքը իրենց անունով արձանագրուին:

Կը կարծուի թէ այս վիճակով տղոց թիւը ամբողջ Թուրքիոյ մէջ երկու միլիոնի կը հասնի:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ՄԸ՝ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

« Ծիւմհուրիյէթ » կը գրէ.—

Քանի մը օրէ ի վեր իր տիկնոջ հետ Սօֆիա կը գտնուի Լոնտոնի Պալքանեան կոմիտէի նախագահ Սըր Էտուըրտ Պօյլ, որ եկած է ողջունելու Թրակիա կազմակերպութեան վերջին համաժողովը: Այստեղի պաշտօնական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կուտան այդ անձերու ներկայութեան:

ՍըրՊօյլ ամէն օր կը տեսակցի պուլկար դիւանագէտներուն եւ պուլկար զաղթականներուն հետ, եւ տեղեկութիւններ կ'առնէ երկրին եւ գերութեան տակ գտնուող հողամասերու կացութեան մասին: Տեսակցած է նաեւ վարչապետ Մուշանովի հետ:

Այցելեց Թրակիոյ կազմակերպութեան վարիչ մարմնին, որուն նախագահը տեղեկութիւններ տուաւ Թրակիայէն եւ Անատոլուէն (?) փախչող Պուլկարներու վիճակի մասին: Միեւնոյն ատեն խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ Թրակիոյ խնդրի լուծման մասին.

Մակեդոնական զաղթականներու կազմակերպութիւնը նոյն հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Պօյլի եւ Տիկնոջ: Մակեդոնացի մտաւորականներ ալ ներկայ եղան:

ՎՐԷԺ՝ ԱՐՁԱՆՆԵՐԷՆ

Անցեալ օր գրած էինք թէ թրքու հայրենասէրներ փորձած են աղտոտել Ղազիի արձանը, կոտրելով քիթը եւ մէկ թեւը: Եղած վնասը՝ 2000 ֆր.:

Աւելի ծանր վնասներու ենթարկուեցաւ, Փարիզի պողոտաներուն վրայ (Սէնթ Օկիւսթէն) հայրենասէր եւ բանաստեղծ Փոլ Տէրուլէտի արձանը: Երկու հոգի բոցուցած են գլուխը եւ մէկ թեւը: Երկուքն ալ ձերբակալուած եւ խոստովանած են թէ՝ համոզումով հակառակ են զինուոր երգողներու, հետեւաբար պէտք չէ փառաւորուին այնպիսի մարդիկ որ կը պաշտպանեն այդ գաղափարը: Քանի մը օրէ ի վեր, հայրենասէրները խումբ – խումբ ուխտի կ'երթան Տէրուլէտի արձանին առջեւ, իրենց զայրոյթը յայտնելու եւ ցույցեր կատարելու համար:

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Կառավարութիւնը այսօր խորհրդարանին կը ներկայացնէ իր ծրագիրը՝ ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան մասին: Այս ծրագիրը կը նախատեսէ 1700 միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն եւ 700 միլիոնի նոր հասոյթ՝ տուրքերու խարդախութեանց խափանումով: 600 միլիոն ֆր. եկամուտ կը սպասեն, հարիւրին 6—10 վար դնելով պետական պաշտօնեաներու թոշակէն (9000 ֆրանքէն վեր), 500 միլիոն՝ զանազան խնայողութիւններէ եւն.:

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

«ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ»

Յեղափոխութեան տասնամեակը առիթ մը եղաւ եղաւ գունաւորելու համար ամէն բան։

Ազատագրուած ու … հանրապետականացած ըլլալու ներքին հրճուանքը չէր, անշուշտ, այդ հանդիսութեանց միակ դրդիչը։ Ինչպէս անհատը, նոյնպէս եւ ժողովուրդները կը պարզեն հոգեկան վիճակներ, որոնք, յաճախ, ծնունդ են սխալ ինքնագնահատումներու։ Թուրքիան, այսօր, ունի այդ հոգեկան հիւանդութիւններէն մին,— ինքնագնահատում։ Քէմալական շարժման յաջողութեննէն յետոյ, երբ այդ շարժումը դարձաւ յեղափոխութիւն՝ ներքին պետական դետնի վրայ, պարագաները այնպէս մը դասաւորուեցան, որ Թուրքը սանձակոտոր ցուլի մը նմանեցաւ։ Երկէսը պարապ էր ու կարմիր պաստառը անհետացած։ Ու շրջապատող ամբոխ մը, որ յեղապատառ փախուստ տուաւ։ Փորձեցէք սառնօրէն քննել Թուրքիոյ վերջին 15 տարուան պատմութիւնը, ու խորապէս կը համոզուիք որ դէպքերը ծնան դէպքերը, կամ, «խելքի պտոյտ տուող» յեղաշրջումը արդիւնք չէր նախագծեալ ծրագրի մը։ Ծրագիր մը որ ծնունդը ըլլար, իր կարգին, երկրին, ժողովուրդին, տնտեսութեան, բարքերուն, կարեւորութեանց ու պահանջներուն։ 1918—22՝ Քէմալը, թէեւ քաջալերուած աջէն ու ձախէն, այսուհանդերձ, ենկիւրիի լերկ ամայութեանը մէջ, Տարդեան ժայռերու արհաւիրքէն փրկուիլ կը ճգնէր լոկ, ու, յանկարծ, Կապիտալի վերեւ դատւ ինքզինքը։ «Միլլիճին», որ դեռ վերջերս կը հրատարակէր իր օրագիրը, քանի քանի առիթներով կը խոստովանէր թէ՝ նոյն իսկ մինչեւ վերջին օրերը Քէմալ իրեն գործակցող Զէյբէկ խոհէմներու տիրապետութեան դէմ պայքարելու եւ դաւելու ստիպուած էր։

Անշուշտ, այս հիմնական մասնանշումին դէմ կարելի չէ գնել այսօրուան իրողութիւնները՝ իբրեւ հակափաստ։ Քննեցէք, դարձեալ, այսօրուան Թուրքիան, ու պիտի համոզուիք որ ան իր «տէրը» փոխելով, անմիջապէս կը փոխէ, նաեւ, իր բոլոր բարեփոխութիւնները։ Զարչաֆն ու ֆէսը արտաքին երեւոյթներ են լոկ։ Կարեւորը ոգին է։ Դաստիարակութիւնը։

Լեզուի յեղաշրջման բանի,— ընդունելով հանդերձ տառերու նպաստաւոր կարգադրութիւնը,— հանուած աղմուկը չերկցան արդարացնել ձեռք ձգուած արդիւնքով։ Մտաբերեցէք, հեղ մը, այն պոռոտ արտայայտութիւնները որ եղան այդ առթիւ։ Ի՞նչ բերին անոնք։ Թերթերը, առեն մը, արաբական ու պարսկական բառերու ցանկեր դրին։ Հրատարակեցին, նաեւ «գտնուած» Թուրքերէնները։ Ու, յանկարծ, օր մըն ալ ըսին թէ 150,000 բառէն 90,000ը ընդունուած է։ Թէեւ ունենալու պէտք չկայ, հասկնալու համար թէ նոյն անկէ, մեծամասնիկ հոգեբանութիւնը բանաձեւած է եւ այդ լուրը։ Հակառակ ցանկութեանս, դժբախտաբար դեռ առիթ չունեցայ ներկայացնելու այն բոլոր խոստովանութիւնները զորս ըրին լեզուագէտ Թուրքեր, լեզուի բարեփոխման մեծագոյն դժուարութեանց, կամ անկարելութեանց մասին։

Անկէ զատ, մարդ առնուազն պէտք է ծիծաղի, երբ լսէ թէ 90,000 «նոր» բառեր աւելցուած են։ Ֆրանսական ակադեմին այդ յանդգնութիւնը չէր փորձեր, որովհետեւ Թուրքերուն չափ … սափսատ չէ։

Պատմութեան կատակերգութիւնը մատնեց նոյն հիւանդութիւնը։ «Նոր Օր»ի մէկ աշխատակիցը բան ու գործ է ըրած մանրամասնօրէն թարգմանելու թէ ինչ կը սորվեցնեն, իբրեւ պատմութիւն, իրենց տղոց։ Հարկ չկայ մինչեւ դասագրքերն իջնելու Մեծերուն ուրիշ հեքեաթ պատմած չունին։ Անէք օրաթերթերը ու կը համոզուիք։ Բայց, պոլսահայ օրաթերթերուն հետեւող հայ մարդ մը՝ նա՞ց որ չհամոզուէր այդ իրողութեան։ «ՏԱՍԸ» խորագրով գիրքը, որմէ քաղուած էին տասնամեակի թիւերուն բոլոր տեղեկութիւնները, խմբագրուած է «ժամանակ յանձնախումբի մը կողմէ»։ Գործարաններու թիւը դրին, իբրեւ վերտառութիւն։ Մինչդեռ այս տարուան սկիզբը տնտեսական բարձրագոյն ժողովը «Թուրք ճարտարարուեստը ծիծաղելիօրէն փոքր» կը գտնէր։ Այսինքն, քանի մը յօդուածներով, տուած եմ այդ որոշումները «Յառաջ»ի մէջ։

Դարձեալ տասնամեակի առթիւ՝ ոտքի հանեցին ամբողջ ժողովուրդը։ Ոստիկանական կարգադրութեամբ, գիւղացին՝ քաղաք, ու քաղաքացին հրապարակ թափեցին։ Ու մոռցա՞ն, որ դեռ երկու ամիս յանցած այն օրէն, երբ Թուրք թերթերը սախուրեցան գրել թէ՝ «հետզհետէ կը խորանայ այն փոսը, ուր ինկած է գիւղացին»։

Իսկ, անօթութեան, տնդափոխութեան, պարտքի պատմութիւնները ամէնօրեայ են։ Ձեզ հասկնար՝ ի՞նչ փառաբանութիւն է այս։ Ի՞նչ սրտով ու փորով։ Աւելցուցէք սոսր վրայ եւ այն ուշագրաւ լուրը զոր տուած էր «Յառաջ»։ Գարապէքիր — Քէմալ պայքարի արծարծման ու բանակէնի օրերուն։ Ցեյշենեմ դայն,— Պոլսոյ մէջ, այդ օրերուն, թերթերուն ազատումը անհամեմատ աւելցաւ, բայց հանրութիւնը, թերթը գնելէ առաջ, լրագրավաճառին կը հարցնէր՝ «Ծ չկայ՞ն վա՞ր մը» — (Ան բանէն կա՞յ)։

Այսինքն՝ կա՞յ Գարապէքիրի պատասխանը՝ Քէմալին, «պարեկարգի»ին, «փրկիչ»ին դէմ…

Կ'ընդունիմ որ այս բոլոր աղմուկները արդիւնք են նաեւ դիտաւորութեան մը,— բարձր պահել տրամադրութիւնները, ինքնավստահութիւն ներշնչել, «փառաւոր անցեալով» ներարկել ներկան՝ ապագան ապահովելու համար։

Լաւ, բայց, այդ բոլորին մէջ հիմնական բան մը պէտք է ըլլայ, չէ՞։ Շօշափելի, առարկայական, իրական բան մը։ Թուրք տղան կամ տղամարդը ինքզինքը պիտի գտնէ, այս պարագային, երկու հաւանականութեան առջեւ։ Կամ առիթ պիտի ունենայ կարդալու եւ օտար վկայութիւններ, ու համոզուելու թէ կը ստեն իր վարիչները։ Եւ կամ, եթէ օտար լեզու չի գիտեր՝ ու համոզուած է ըստ նշաններուն եւ գրուածքներուն՝ պիտի չարունակէ միայն նոյն Մէհմէտճիկը։

Կայ, անշուշտ, եւ դասակարգ մը, որ գիտակցօրէն կը համակերպի —«Էվէթ, Էֆէնտիմ, պու կիւճ այըն ֆըրֆալէշի տիր»…։ Նոյնը ըսելու ըստիպուեցաւ, պատմութեան համաժողովին, Քէօփրիւլիւ զադէն, իսկ լեզուականին՝ Հիւսէյին Ճահիտ…

Վերը կ'ըսէի թէ՝ յեղափոխութիւնը ծրագրական շարժում մը չէ։ Նոյն իսկ տասը տարին կարծես առարկայական ոչինչ ունի իր մէջ,— իբրեւ խորհուրդ, գաղափար։ Նկատի ունեցէք որ Տասնամեակի հանդիսութեան օրերուն, վարչապետ Ըսմէթ փաշա ստիպուեցաւ գրել յօդուած մը, պարզելու համար «Թալք կուսակցութեան «տէկվլէթճի» բնոյթը։ Ծշգեմ որ, իր նպատակը եղած չէ տնտեսագիտութեան առթիւ անդրադառնալ։ Այլ՝ կը փորձէ պատասխանել, հարթել թիւրիմացութիւնները, ժխտել արտայայտուած դժգոհութիւնները, եւ ջրել «մարքսեան» վերագրումները։

Թողունք, սակայն, այս բոլորը, ու վերադառնանք մեր խորագրին։ Գիտակցաբար էր որ բաւական հեռացայ անկէ, որովհետեւ, խորքին մէջ, Թանգարանէն դուրս եղածներն ու ներսը գտնուածները իրար կը լրացնեն։

Մտնենք Պոլսոյ «Յեղափոխական Թանգարանէ»ն ներս։ Առաջին առթիւ մեր ուշագրութիւնը կը գրաւէ, կը գրէ Մ. Սալահէտտին, Պոլսոյ հին վիճակն ու կեանքը։ Զանցած են, ուրեմն, տալ Օսմանեան կայսրութիւնը։ Ու սակայն, հոս ալ, ճշմարտութիւնը իր տեղը տուած է գիտակցութեան։ Քէմալ երբ յաղթական մտաւ Պոլիս, Թրքուհին արդէն կը պարէր։ Գասը գիւղի կամ Մաքրիգիւղի մէջ անսովոր բան չէր տեսնել անոնց չպարուած դէմքերը։ Իսկ քաղաքը, իր չառ մը մասերով, դրեթէ եւրոպականացած էր։ Արդ, «Յեղափոխութեան Թանգարանը» ի՞նչ կ'ուզէ որ ցոյց տայ։

Լսենք, բառ առ բառ, Սալահէտտինը.—

«… Օրինակ, Սկիւտար մը կը տեսնէք։ Սելիմ Գ.ի շրջանի Սկիւտարը։

Այս Սկիւտարին մէջ ինչե՞ր չկան։

Երկար «չպուք»ներ քաշող «Թիրեաքի»ներով լեցուն սրճարաններ։ Նեղլիկ փողոցներ։ Սկիւտարը, այդ տարիներուն, տունէ աւելի ծառ, մարդէ աւելի դերեզման ունեցող քաղաքի թափթփուք մըն է եղեր…

«Դարձեալ առէ հարիւր տարի առաջ, Թալըճի եղէգնուտներուն մէջ վայրի բադեր կ'որսային, համաժայն Թանգարանին։ Ահա ուրիշ պատկեր մը.— Հարսնիքի «ալայ», «չէքղէ-Թէ»ի օրուակներով լեցուն, «Թալլա» մը՝ երիտասարդի մը գլխուն վրայ։ Անոր եւեւ՝ հարսին երթալիք ողջակէզը գրկած կեցած է փողոցի լակոտ մը։ Ետեւ՝ կոնք, «պըրըք», ծառայողներ։ Կոտրած թափուած առարկաներ,— «մանկալ», «աֆտըբը», փախաթ, աւել… Վերջապէս, սպիտակամօրուս երկու ծերուկներ. «աթպաշը»ն, մէկը տղուն, միւսն ալ աղջկան հայրը ըլլալու է։ Աւելի վերջ՝ ընծաները. գեղակերտ վանդակ մը։

«Դար մը առաջուան Գանտիլլին։ Նուագածուներ՝ պարս կը խաղցնեն։ Աղաներ, «չպուք» քաշելով կը դիտեն.

«Պէյքօզի Հիւնքեար Իսկէլէսին։ Բազմաթիւ ձկնորսներ։ Կ'երեւի մեր պապերն ալ Պէյքօզի վահանաձուկ կը սիրէին։

«Ահա Պէօյիւքտէրէի մարգագետնին վայրի գեղեցկութիւնը։ Ընդհ. պատերազմին վառ հարուածէ մը տապալած դարաւոր կաղամախին։ Մարգագետնին վրայ ծալապատիկ նստող եւ ծոծրակ փոթող «քավուշլըր»ներ։ Թարապիոյ հին վիճակը։ Եզերը՝ իրենց պոչաւոր զգեստներով ժուռ եկող Ֆրանսացիներ։ Երկար աքճիներով քահանաներ։ Քիչ մը անդին կացին չանսած անտառներ։ Ջին ծառին կապած ձիաւոր մը։ Մեծ թասով ջուր խմող համբորդ մը։ Հին Գասըգիւղը. համբեցի՝ հազիւ 10 տուն կայ։ Սէլիմիէի զօրանոցը։ Այս բոլորին մէջ հին շրջանի գպրոց մը,— ուսուցիչը ճերմակ մօրուք մըն է։ Բոպիկ տղաքներ։Ունգի եկած՝ չուրջն են առեր։ Հօճային աչ կողմը կլկլակ։ Ետեւ կան զանազան շրջաններու տարազներ։ Մարդ անմիջապէս կ'ըմբռնէ թէ հազին ինչեր փոխած է։ Ահա ենկիւրին։ Երկար ֆէսեր ու ամբողջ ծոծրակը ծածկող ծոպեր։ Ֆէսին չուրջ սպանի փաթթոց մը։ Նայեցէք ռա Տրապիզոնցի կնոջը։ Երզրումցիին միայն աչքը կ'երեւայ։Դժբախտաբար, բաց է մնացած եւ Մեծ Մարդուն Սամսոն ոտք կոխած օրուընէ առջին դրած գալիփաճին, հագած մօյկին, Ինէպոլուի մէջ առաջին անգամ դրած գլխարկին, Տամլուփունարի մէջ գործածած առարկաներուն տեղ չկայ…։ Այս պարապութիւնը լեցնել կարելի չէ՝ այսքան ժամանակ անցնելէ յետոյ»։

Պէտք ալ չկայ։ Այսքան խօսուն, պատկերաւոր, արժէքաւոր նիւթեր ունենալէ վերջ։ Իսկ հիմա՝ չարշաֆ, ճարկիլէ, հարսնիքի ալայ, գէյպէֆ ու պորտ չկա՞յ միթէ։ Պրուսայի նկարագրութիւնը նոր կարդացինք «Էլ Նուվէլ Լիթէռէռ»ի մէջ (Յառաջ թարգմանած էր)։ Իսկ հանրապետական տասնամեակի տնտեսապրութեանց նկարները, որ երեւցան Թուրք թերթերուն մէջ, քանի՞ քանի «չարչաֆլը» հանըմներ ցոյց կուտան…։

Թանգարանի նախաձեռնողները մոռցեր են սակայն, «պայփաք»ին հետ, նկարել նաեւ «Մեծ Մարդուն … պարուները», գինարբուքները Մանաւանդ որ օսմանեան թէ քէմալական Թուրքիաները հաւասարապէս հարուստ են այդ ծիրքերով ու կենդանի պատկերներով։

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ԿՈՉ ԳԱՂԹԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ալեքսանդրիոյ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութիւնը հոկտ. 26ին բացառիկ նիստ մը գումարելով, որոշած է հետեւեալ եգիպտական կոչը ուղղել արտասահմանի երիտասարդութեան.—

Եղբայրներ,

Գաղթի հայութիւնը հազիւ բոլորեց իր պանդխտութեան առաջին տասնամեակը։

Այս կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, ան իր ցեղային կարգ մը առաքինութիւններուն շնորհիւ կրցաւ առկալ ու յարմարիլ օտարութեան դժուարին պայմաններուն եւ պատուաւոր տեղ գրաւել գինքը հիւրընկալող իր նոր հայրենիքներուն մէջ։

Իրար յաջորդող համազգային մեծ աղէտներէն (Ապրիլ 24 եւ Նոյ. 29) վերջ, կրկնակ հարուածներէ չլմուած, անտիրական մեր ցեղը հակառակ արտաքին թշնամիներու անընդհատ հետապնդումներուն ու հալածանքներուն՝ կրցաւ կազդուրի, կեանքի ու կորովի անհերքելի ապացոյցներ տալ՝ պանդխտութեան դառնութիւններն ու հայրենի երկրին կարօտը իր սրտին մէջ։

Երբ բազմութիւն մը ցեղովին ապրելու կամք եւ իտէալ մը ունի, ի՞նչ կրնան ընել արտաքին թշնամիները, անոնք որքան ալ հզօր ըլլան։

Կը փոխուի սակայն կացութիւնը, երբ թշնամանքն ու հարուածները ներսէն են։

Ուստի, հայ ժողովուրդի թշնամիներուն համար անգերազանցելի եւ անվրէպ միջոց է՝ տակաւ կազդուրուող գաղութահայութիւնը ներսէն, թիկունքէն զարնելը՝ պառակտելով անոր հաւաքական կամքը, տռնհասրելով անոր սրբութիւնները, կասկածելի եւ առելի տարր զարձնելով զայն հիւրընկալող պետութիւններու եւ ժողովուրդներու աչքին, եւ ցեղին մէջ անհաշտելի թշնամանքի եւ եղբայրասպան ատելութեան սերմերը սերմանելով, որպէսզի չըլլայ թէ հայրենազուրկ հայութիւնը համերաշխաբար մէկ ճակատ կազմէ եւ արժեցնէ ինքզինքը իրեն եւ իր իրաւազրկուած ամբողջ ազգին համար։

Եւ ահա Ամերիկայէն Սիւրիա ու Եգիպտոս, Պալքաններէն մինչեւ Ֆրանսա, ամէն տեղ գործի են մեր ցեղին դաւաճան տարրերը՝ վաճառուած կամ ի ծնէ անբարոյական յաւակնոտներ։

Անոնք ծպտուած են բազմամ անուններով, բազմաթիւ գոյներով ու բազմամ տարազներով, բայց նոյն թիրախով։

Անոնք միացած են ճակատ կազմած հայ գաղթաշխարհը, ապահովելու համար մեր դարաւոր իտէալը՝ ազգային ազատ կեանք ունենալու իրաւունքի գիտակցութիւնն ու անոր իրականացումը։

Ջերմօրէն իրար փարած, հակազգային ճակատ կազմած են սեւազգեստ, անհոգի հոգեւորականը, լրբենաշուրթ «էֆէնտի»ն եւ ազգային դիմակով արհեստաւոր համայնավարը։ Անոնք ամէնքը ձեռք ձեռքի տուած կը քալեն հայ գաղթաշխարհի հոգիին, կամքին ու կեանքին եւ անոր իտէալին վրայ։

Պապին, հոգին, հայաստանին,— հայագարհուր «ձեռներով» կ'արշաւեն անոնք՝ «Մեծ վարպետին» պախարակելու, վերջին վճռական հարուածը տալու մեր հայրենազուրկ ցեղին։

Դիմակներն ու պայքարի միջոցներուն անխտրականութիւնը կը յուսադրէ զիրենք յաջողութեամբ գլուխ հանել այս անօրինակ կռիւը։

Անոնք կ'արհամարհեն գաղութահայ աշխատաւորութեան գիտակցութիւնն ու կամքը։ Ձեն ուզեր հասկնալ, որ տարագիր աշխատաւորութիւնը հայրենի հող եւ ազատութիւն կը բաղձայ եւ թէ ան՝ միշտ պատրաստ է ամէն ինչ տալ իր ազգին եւ հայրենիքին ազատութիւնը առնելու համար։

Ոչ մէկ իմպերիալիզմ, ճերմակ թէ կարմիր, չի կրնար տարագիր աշխատաւորութիւնը իր նպատակներուն ծառայեցնել, որովհետեւ հայ գաղթաշխարհի վճիռը անվիճելի եւ արդար հիմեր ունի։

Եւ ան խորապէս կը հաւատայ արդարութեան յաղթանակին։ Վստահ է որ բոլոր տեսակի բռնութիւններն ու բռնաւորները ժամանակաւոր են, եւ ինքը գեղեցիկ օր մը, ազգերու շարքին մէջ իր տեղը պիտի ունենայ։ Գաղթաշխարհը կ'ապրի այս հաւատքով։ Ու խորտակելու համար այս հաւատքն ու կամքը, հակազգային խայտաբղէտ խմբակը՝ յուսահատ հայանուն դաւադիրներու քանակէն ու որակէն՝ իրենց ամբողջ երեւելի եւ աներեւոյթ զօրութիւններէն, դիմած է միջոցներու ամէնէն ստորինին։ Ան դիմած է ոչ միայն կառավարութիւններու եւ ոստիկանութիւններու օգնութեան, զանոնք մոլորեցնելով, այլ առէ ալ ճարպասա, ձեռք առած է ամէնէն զարշելի միջոցը — ընդդ տարրերու ազգաքայութիւնը՝ հայ ժողովրդի դէմ մղուած այս պայքարին մէջ։ Եւ ինչպիսի՜ ճարպիկութեամբ։ Դաւաճանը վրձնակը իբրեւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ է որ կը պայքարի, մինչդեռ հայ հայրենազուրկ աշխատաւորութեան զառը դառած կտոր մը չոր հացը արիւնի մէջ թաթխել կը ճգնի, որպէսզի համաշխարհային «փրկութիւնը» չուշանայ…

Տխմար ինքնախաբէութիւն է կարծել թէ հայ գաղթաշխարհը, որ բարոյական ուժերով կը պահէ իր հաւաքական կեանքը՝ չունի իր միասնական կամքին արտայայտիչը. ալ ինչ՞ւ է այս արչաւը Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունով՝ հայ աշխատաւորութեան դէմ։

Հայ գաղթաշխարհը Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ է։ Հայ աշխատաւորութեան կամքը ոչ «հներոն» եւ ոչ «դուրսը» չի կրնար «լիկուիտացիա» ունենալ։

Եղբայրնե՛ր, այս է իրականութիւնը։ Դաժան ու մոլեգնած է պայքարը տարագիր հայութեան ու իր նուիրական նպատակներուն դէմ։ Զրինահեղութիւններու ապառնալիքներով, կարմիր մղձաւանջով հետզհետէ անշնչելի կը դառնայ հայ կեանքի մթնոլորտը։ Պէտք է մաքրել զայն։ Մաքրել գաղութահայ կեանքին մթնոլորտը, որպէսզի թունալից, ախտաւոր տարրերը չկարենան շնչել հոն։

Այս սրբազան պարտականութիւնը գաղութահայ երիտասարդութեան վրայ կ'իյնայ առաւելապէս։ Բոլոր երկիրներու երիտասարդութիւնը գործի է՝ ազգին պաշտպանութեան ու վերելքին համար։ Մեր վիճակը շատ աւելի ծանր է ու մեր իտէալը աւելի խառնապահանջ։ Ուստի հայ երիտասարդութիւնը կուռ շարքերով պիտի միացնէ իր կամքը ցեղին կամքին։ Հոծ շարքերով հանդէս պիտի գայ ու պաշտպանէ գաղթաշխարհի անդորրութիւնը, պատիւը, կեանքը եւ յարգարէ իտէալին իրականացման ուղիները։

Անտարբերութիւնը դասալքութիւն է, եւ դասալքութիւնը՝ ամօթ։

Գաղութահայ երիտասարդութեան միակամ, գիտակից ու լուրջ կեցուածքը բաւական պիտի ըլլայ եւ մղելու համար այս զարշելի գրոհը իր կարմիր թէ գեղին սատաններով։

Գաղթաշխարհը պէտք ունի կազդոյրի, տնտեսական թէ մշակութային բարգաւաճման։ Ու մանաւանդ բարոյական վերածնութեան։

Գաղթաշխարհի դէմ արդէն կան բազմաթիւ դժուարութիւններ ու վտանգներ, սակայն ամէնէն առաջ պէտք է խաղաղ, մաքուր մթնոլորտ, որպէսզի տարագիր աշխատաւորութիւնը շնչէ ու ապրի։

Աղեքսանդրիոյ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւնը իր սրտի զարկերուն մէջ կը լսէ գաղութահայ երիտասարդութեան սրտին զարկերը։

Վստահ է որ իւրաքանչիւր գաղութահայ երիտասարդութիւն նոյն ցաւերով, յոյսերով ու յոյզերով կ'ապրի. այդ պատճառով ալ իր կոչը պիտի լսուի որպէս սեփական սրտի ձայն որպէս սեփական գիտակցութեան հրաւէր դէպի պարտականութիւն։

Ցեղին ապագան ու յոյսերը երիտասարդութեան կը նային։ Յուսցնենք չարքերը, որ մոլեգնած եւ անսանձ թշնամին զարհուրի։

Ազգային բոլոր առողջ տարրերու մէջ սերտ համերաշխութիւն ստեղծենք։ Ըմբռնենք վտանգը եւ ձեռք — ձեռքի տանք, ու դաւք պիտի տեսնէք, որ հակազգային ջոլիրը ընդմիշտ պիտի լռէ։

Հայ գաղթաշխարհը հաւատք ունի իր երիտասարդութեան վրայ։ Ան կը հաւատայ իր յաղթանակին ու ապագային։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆութպոլեան ծանուցում

›››·‹‹‹

Կիրակի օր, ծանուցուած « Թոթըհէմ – Հօցբըր » — « Ֆըրսթ – Վիէննա » մրցումը տեղի չկրցաւ ունենալ, անգլիական « Ֆութպոլ ասօսէյշըն »ը արգիլած ըլլալով Լոնտոնի խումբին Փարիզ գալը։ Ըմանք այս արգելքին մէջ տեսան տեսակ մը փախուստի միջոց, անգլիական ֆութպոլի համբաւին դէմ հաւանական յարձակումի մը հանդէպ։ Իրաւ է թէ « Թոթըհէմ » շաբաթ օր ախոյեանական կարեւորխաղ մը խաղալէն վերջ էր հապճեպովՓարիզ պիտի գար եւ իր խաղացողները հաւանաբար յոգնած պիտի ըլլային եւ անկարող Անգլիոյ այժմու առաջին խումբին արժանի խաղարկութիւն մը ունենալու։ Բրիտանական ֆութպոլին սիրահարները ոչինչ կը կորսնցնեն ըսպասելով, քանի որ համբաւաւոր «Արսէնալ»ը կիրակի օր 19 Նոյեմբերին պիտի խաղայ Փարզ թէ Փրէնսի մէջ « Ռասինկ »ի դէմ ի նպաստ պատերազմի մեծ վիրաւորներուն։

« Ֆըրսթ Վիէննա » կիրակի օր մրցեցաւ զինքը Փարիզ հրաւիրող « Ռասինկ Գլիւպ »ի դէմ վերեւ յիշուած մարզարանին մէջ եւ յաղթական ելաւ 4—2 ով։ Խաղը բաւական հետաքրքրական եղաւ եւ Վիէննացիները ըստիպուեցան լրջօրէն պայքարել յաղթանակը տանելու համար, իրենց խաղը անշուշտ շատ բարձր էր Ֆրանսական խումբին խաղէն, մանաւանդ յառաջապահներուն քով որոնք կրցան, ինչպէս ըսինք, չորս անգամ գգետնել իրենց համբաւաւոր հայրենակից Հիտէնը որ կը խաղայ «Ռասինկ»էն իբր բերդապահ։ Այս մրցումէն առաջ «Փըլիւպ Ֆրանսէ» խաղաց, Փերու – Զիլի անունով հարաւային Ամերիկայի այդ երկու երկիրներուն ֆութպոլիստներէն կազմուած խումբի մը դէմ որ այս միջոցիս Եւրոպայի կը շրջի։ … մեծահամբաւութիւն … ղութեան տակ։ Նշանաւոր … ցիներուն խաղը … թեամբ մը սկսելէ վերջ Ֆրանսացիներու խոյանքին առջեւ … ժան ֆութպոլիստները … մատնուեցան եւ մրցումը վերջացուցին հաւասար արդիւնքով, 2—…

⁂ Օգտուելով Նոյ. 11ի … օրէն .Ֆրանսայի … ֆութպոլի խումբերը … րենց ախոյեանական մրցումները … շարքին տասնըմէկերորդը … դասակարգին մէջ իրենց … խաղացող խումբերն են … եղան. դասաւորման գլուխը … Սէթ եւ Ֆիվ պարտուեցան … Լիլի եւ երկրորդը Մօնփէլիէ … բայց դարձեալ կը պահեն իրենց … դերը. Սէթ առաջին է 11 մրցման … մար 16 կէտով, իսկ Ֆիվ երկրորդ … կէտով, սակայն միայն 9 մրցում … ղացած է. տասը մրցումի … 13ական կէտով Լիլ եւ Մօնփէլիէ … րորդ են։ Հետաքրքրական է … տել թէ երկու «հիւսիսային»ներ … ու իր դրացին Ֆիվ, եւ երկու … ային»ներ՝ Սէթ ու Մօնփէլիէ … ջին դասակարգին գլուխը կը … ւին։ Ետեւոյ կուգան կարգաւ՝ … Թէն, Մարսէյլ, Ռասինկ, Տր … Սօշօ, Էքսէլսիոր, Անթիպ, … եւ Ք. Ա. ար Փարի, այս վերջինը … ընդամէնը չորս կէտ տասր մրցում … փոխարէն։ Երկրորդ դասակարգի … «հիւսիսային» խմբակին մէջ … շարունակէ իր յաղթութիւնները … անգամ ալ պարտութեան մատնելով … Նորմանտիոյ իր հայրենակից … րը. դասաւորման մէջ Մեչնըլ … առջին է իր հետ միայն՝ 11 մրցում … համար 17 կէտերով, Փարիզի … Սթատը երրորդ՝ 15 կէտով, եւ … բաղդուրկ՝ չորրորդ 14 կէտով … տայ կարգաւ կուգան՝ Ռուպէ, … Գլիւպ Ֆրանսէ (Փարիզ, … քուան, Վալանսիէն, Սէդան, … Մէց, Քալէ եւ վերջապէս … Զուիցերիացիները որոնք իր մրցում … փոխարէն միայն 1 կէտ են շահած

⁂ Թէնիսի ձմեռնային … մաձէ խաղավայրերուն վրայ … ները սկսան Փարիզի մէջ։ … Էջսէլմանի ակումբին մէջ … ցող մեծ հանդէսի մը ընթացքին … Պօրօթրա շահեցաւ արանց … մրցումներուն առաջնութիւնը … մրցումին մէջ դիւրութեամբ … լով Ա. Մէրլէնի որ ինչպէս կը … անցեալ յուլիսին Տէյվիս Քըբբ … պանեց Անգլիացւոց դէմ Բօյէ … քին։ Պօրօթրա անպարտելի է … տակէ խաղավայրերուն վրայ, … ապացոյց արդէն, ինչպէս … յաղթելով անցեալները Անգլիոյ … 1 խաղացողին՝ Օսթին։Այդ … մրցահանդէսին մէջ մեր հայրենակ… ցուհին՝ Օր. Ի. Ադամով … «զոյգ — կանանց» մրցումներուն … առջնութիւնը Օր. Գարպէէի ընկեր… ցութեամբ, սակայն «միքսթ»ի … պարտուեցաւ, հակառակ Գոսէ … ընկերակցի մը որ իրեն մեծ օժան… կութիւն մը չկրցաւ բերել այս … գամ։ Օր. Ադամով երկու տարի … ջորդաբար Ֆրանսայի թիւ 2 … ցողը դառուած էր, բայց այս … դժբախտաբար կը կարծենք որ … կորսնցնէ այդ պատիւը՝ 1935ը … տարի մը եղաւ իրեն համար

⁂ Առենէ մը ի վեր «ջէյ լա …» քէն» այսինքն ազատ ըմբշամար… թեան ամերիկեան ձեւով մրցում… կը կազմակերպուին Փարիզի մէջ … ձեւին ախոյեանը Եոյն մըն է … տաս որ անցեալները Ցանսա… մէջ հարիւր հազար հանդիսական… առջեւ մրցելէ յետոյ վերադարձ… Նահանգները։ Փարիզեան մրցու… րուն ախոյեանը Ֆրանսացի Տէյ… է որ նոյնպէս եղած է ախոյ… խոյեան Ամերիկա երթալու … Նպատակն է իր առենին մեծ … շահած ըմբիշ Մահմուտ… ջին մրցումին մէջ յաղթեց … Լօէվի, իսկ այս շաբթու կը մրցի … բիկացիի մը դէմ։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

›››·‹‹‹

Քոմետիայի վերջին թիւին մէջ … տաչէս Սիւնիքի թարգմանութեամբ … երեւցաւ Յ. Թումանեանի … եալը, Անյաղթ աէլորը՝

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Երկար ատենէ ի վեր, ճիգ մը կը փորձենք շեղելու «ընկալեալ սովորութիւններէն», զգուշանալով հրապարակային կոչեր ուղղել անփարտաճանաչներու հասցէին։

Դժբախտաբար, յուսալքեալ եղանք .

«Այսօր — վաղը» ըսելով ամիսներ, նոյն իսկ տարիներ կ'անցընեն շատեր, առանց մտածելու թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կը հրատարակուի հայերէն օրաթերթ մը, մանաւանդ այս պղտոտաներուն վրայ։

Միանգամ նամակներ կը գրենք,— անօգուտ։

Անձամբ դիմումներ կը կատարենք,— վիրաւորական կը գտնեն։ (Եւ այս [illegible] աւելորդ ծախքեր ընելով)։

Բայց, խօսքը մեր մէջ, վիրաւորական չէ՞ այս ընթացքը, հայ մամուլին համար ..

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, մարդիկ դրամ կը գտնեն հոգալու համար բոլոր առօրեայ պահանջները, բայց կ'անտեսեն, երբ կարգը կուգայ հայ թերթին։

Ճակատագրուա՞ծ է որ ամէն տագնապի առաջին զոհը դառնայ հայկական միտք ու գրիչը։

Ի՞նչ լեզուով խօսինք, ի՞նչ եղանակ հնչեցնենք, որպէսզի անփարտաճանաչները կամ անհոգները հասկնան թէ՝ մենք չունինք մեկենասներ, յայտնի կամ գաղտնի վարկեր կամ տողը 10–15 ֆրանքէն վճարուած ազդեր, որպէսզի կարենանք անվերջ սպասել բաժանորդներու եւ գործակալներու բարեհաճութեան.

Մեր միակ աղբիւրներն են հատավաճառը, բաժնեգինը եւ Դ. էջին չարք ազդերը։ Իսկ մեր ամէնէն ապահով աղբիւրն են խմբագրութեան եւ վարչութեան անդամներուն, հեռաւոր եւ մօտաւոր աշխատակիցներուն չարաչար աշխատանքն ու զոհողութիւնը, որոնց մասին մտերիմները միայն գաղափար ունին.

Բաժանորդներ ունինք, օրինակ, ԹԷՀՐԱՆի մէջ, որոնց պարտքը կ'անցնի երեք տարուան տպագրութեան ծախքը։

Բաժանորդներ ունինք ԼՈՆՏՈՆի եւ ՓԱՐԻԶի մէջ, որոնք եթէ այսօր վճարեն իրենց պարտքը, պիտի կրնանք շունչ առնել մէկ ամսուան համար։

Եւ այսպէս ամէն տեղ։

Ո՞ր միջոցը փորձենք, սիրելի հայրենակիցներ, ըսէք թէ քաղաքացի։

Անուններ՞ը հրատարակենք։ Օրինական միջոցներո՞ւ դիմենք ..

Եւրոպական թերթերը անսպառ եկամուտներ ունենալով հանդերձ, հազար ու մէկ միջոցներու կը դիմեն, հարիւր հազարաւոր գումարներ հաւաքելու համար.

Իսկ մենք,— պարզապէս պարտքերու վճարումն է որ կը պահանջենք, ինչպէս ուրիշ հայերէն թերթեր։

Չաւատա՞նք թէ, ատեն մըն ալ այսպէս «կոչեր» ուղղելով, կը փրկուինք տաղտկալի դիմումներէ, հանգիստ սրտով շարունակելու եւ զարգացնելու համար մեր աշխատանքը ...

ՆՈՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— o —

Պերլինէն կը գրեն.—

Այլեւս որ եւ է կասկած չկայ, որ Գերմանիա անցաւ իր յեղափոխական շրջանէն ու մտաւ յեղաշրջման շրջանին մէջ։ Վարչապետ Ադոլֆ Հիթլէրի ճառերը, զորս արտասանեց վերջին ամիսներուն, իրականացան, արդէն։ Այն բոլորը, որոնք առժամաբար կը հանդարտեցնէին գերման հասարակութիւնն ու տնտեսութիւնը, գրեթէ ամբողջովին անհետացած են։ Եւ եթէ հոս հոն դեռ երեւին, անմիջապէս կը կանխուին.

Ու ահա այսպէս, գերման յեղափոխութիւնը, կարգ մը շրջանակներու սպասածին պէս, յետադարձութիւն չունեցաւ։ Ինչ կը վերաբերի նոր յեղափոխական սկզբունքներու, անոնք կը կիրարկուին նոր հրահանգներով ու նոր օրէնքներով, որոնցմէ ոմանք արդէն իսկ պատրաստ են, իսկ միւսները ընդունուած եւ ընդունուած են Լայփցիկի մէջ իրաւաբաններու գումարած նիստին մէջ։

Այժմ տիրող խաղաղութիւնը երեւան կուգայ առաւելապէս տնտեսութեան մէջ։ Որոշ ատենէ ի վեր կառավարութիւնը արմատական միջոցներ ձեռք կ'առնէ գործ հայթայթելու համար, եւ, հակառակ անոր որ ոմանք կը կարծեն թէ լոկ նախնական յաջողութիւններ են ձեռք ձգուած, անկարելի է ժխտել որ ձեռք առնուած միջոցները այս տեսակէտէն նոր են ու արդիւնաւոր։ Շատ մը անգործներու անհատականօրէն գործ կը հայթայթուի, որուն միջոցով անոնք կ'ապահովեն իրենց ապրուստը։ Հունձքի ատեն եւս շատ մը անգործներու գործ հայթայթուեցաւ։ Յիշենք նաեւ հանրային ձեռնարկները,— ջրանցքներ, փողոցներ, կոյուղիներ, կամուրջներ եւն., որոնք կարելիութիւն կ'ընծայեն՝ շատ մը անգործներու՝ իրենց ապրուստը հայթայթելու։ Այս կացութիւնը աւելի լաւ չէ՞, քան բազմութիւնը անգործներու։ Վերջին ատեններս, անգործներու թիւը երկու միլիոնէ աւելի իջած է, բան մը որ արդիւնք է կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն.

Աւելի առաջ, գործատուներու եւ բանուորներու միջեւ մեծ անջրպետ կար. Այժմ, այդ երկու բանակները միացած են միեւնոյն բանուորական ճակատին վրայ, եւ, բաժնուած են արհեստակցական խումբերու՝ առանց նկատի առնելու թէ անոնք գործատու են, թէ գործաւոր։ Այս կերպով է որ ընկերային քաղաքականութիւնը նոր արտայայտութիւն կը ստանայ։ Ֆոն Փափէն վերջերս ճառ մը խօսեցաւ ու շեշտեց թէ՝ «բանականութեան ընկերային քաղաքականութիւնը» պէտք է իր տեղը տայ «արդի ընկերային քաղաքականութեան»։

Ասիկա կը նշանակէ թէ անցեալի ընկերային կարգերը պէտք է փոխուին եւ հանրութեան ամէն մէկ անդամը պարտաւոր է ամէն բանէ առաջ մտածել ընդհանուրի մասին ու յետոյ մասնաւորի, ինչպէս կը պահանջէ այժմ նոր ազգային ընկերվարական պետութիւնը.

Նոր պետութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ ձեռք ձգել հիմնական փոփոխութիւն մը այն մասնաւոր դերին մէջ, զոր տնտեսութիւնը խաղացած է, անկէ առաջ, պետական քաղաքականութեան մէջ։ Ազգային – ընկերվարութիւնը քաղաքականութեան բացարձակ առաջնութիւնը յայտարարեց, եւ ընդդիմացաւ զանազան անպատասխանատու խմբակներու, որոնք գաղտնօրէն կը կառավարեն խորհրդարանի գործունէութիւնը եւ կուսակցութիւնները, եւ, այդ պատճառաւ կը ստեղծուէր ապականութեանց եւ գեղծումներու շղթայ մը։ Տնտեսութեան մարզը պէտք է սահմանափակուի լոկ իր մասնաւոր տնտեսական – քաղաքական խնդիրներուն մէջ, ու պետութեան թողու ամբողջ ազգին տնտեսական շահերու հոգը։

Գերմանիոյ մէջ, տնտեսական տագնապէն ամէնէն աւելի տառապեցաւ նիւթական աշխարհը։ Պրիւնինկէն առաջ, անհրաժեշտ էին կարգ մը սահմանափակումներ դրամատնային գործին մէջ։ Այնպէս որ, Րայխսպանքը ստիպուեցաւ, ստեղծուած կացութեան հետեւանքով, դրամներու ազատ փոխանակումէն հրաժարիլ։ Տըվիզներու, դրամատուներու եւ այլնի վերահսկողութիւնը ցոյց կուտայ որ գերման Րայխսպանքը ձեռք առած է բոլորովին նոր միջոցներ, ու վերցուցած արտակարգ պատասխանատուութիւններ։ Հարկ է նկատել սակայն, որ, շնորհիւ տըվիզի խնդրին եւ վերապահ քաղաքականութեան, ոչ միայն կանխուեցաւ ոսկիին անկումը այլեւս սկսած է վերելք մը։ Ընդհանուր առմամբ, կը շեշտուի այն տպաւորութիւնը թէ՝ այս անգամ տագնապը պիտի յաղթահարուի, եւ հանրային դրամատնային հաստատութիւնները այս բանը զգացին ներքին դրամագլուխի յաւելումով։ Խնայողութեան օրը եւս, որ վերջերս տեղի ունեցաւ, յուսատու պատկեր մըն էր գերման նիւթական կացութեան մասին, եւ, ամէն բանէ առաջ, ցոյց կուտայ թէ դրամի անկման պատճառաւ ուժգնօրէն ազդուած տնտեսութիւնը այսօր կրկին կը վերագտնէ ինքզինքը։

Ք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԳԻՔՈՐ»

Հայաստանի շարժանկարի ընկերութիւնը, որ վերջերս Դսեղի մէջ տեսարաններ կ'առնէր ժապաւէնի վրայ առնելու համար Թումանեանի մէկ գործը Գիքոր, ներկայիս կը գտնուի Թիֆլիզ։ Գիքորի դերասանական խումբը կը բաղկանայ հետեւեալներէն.— Ամասի Մարտիրոսեան՝ բեմադրիչ, Գարօ՝ շարժանկարիչ, Լիզագոր Իլիա՝ օգնական, Գ. Շարբաբչեան եւ Ս. Թարեան՝ նկարիչ, Ամիրբէգեան եւ Միրզոյեան՝ բեմադրիչի օգնական, Խուդաբաշեան՝ վարչական ներկայացուցիչ, Սամուէլեան՝ դիմայարդար։

Այս առթիւ Թիֆլիզի Պրոլետարը կը գրէ թէ խումբը Դսեղի մէջ խաղացած է այն տեսարանները, որոնք կը ներկայացնեն ժամանակաշրջանին տնտեսական եւ ընկերային պայմանները, — այդ պայմաններուն մէջ էր, որ Համբոյի ընտանիքը քայքայուեցաւ եւ Գիքորը ստիպուեցաւ Թիֆլիզ երթալ. Դսեղի մէջ լրացուած են նաեւ այն տեսարանները, երբ Համբօ, Գիքորի հագուստները շալկած, վերադարձաւ գիւղ։

Թիֆլիզի մէջ շարժանկարի աշխատանքները սկսան հոկտեմբերի 26ին։

Դերակատարներու ընտրութիւնը լաւ է կատարուած։

Գլխաւոր դերին (Գիքոր) մէջ հանդէս կուգայ 12 տարեկան դպրոցական աշակերտ Պօղոսեան Յակոբ։ Համբոյի դերը կը կատարէ Հրաչեայ Ներսէսեան, կնոջ դերը՝ Մախմուրեան, Բաղալ Արտեմի դերը՝ Աւետ Աւետիսեան, բաղալի մօր դերը՝ Յասմիկ, Արտեմի կնոջ դերը՝ Մ. Ջրպետեան, Համբոյի գիւղացիներուն դերերը՝ Ա. Ամիրբէգեան եւ Միրզոյեան։

Գիքորի ներկայացման կը մասնակցին նաեւ Թիֆլիզի հայ թատրախումբէն Բերոյեան, Մարի Բերոյեան, Ալլահվերդեան, Անահիտ Ղուկասեան եւ ուրիշներ։

Թիֆլիզի մէջ ժապաւէնի վրայ պիտի առնուին հետեւեալ տեսարանները. — Արտեմի տունը, խանութը, ձուկ բռնելու եւ կապիկ խաղցնելու պարագաները, որոնք պիտի ներկայացնեն գիւղէն քաղաք եկած պարզամիտ պատանիի մը հոգեբանական ամբողջ ապրումները։

Խումբը Դսեղի մէջ ժապաւէնի վրայ է առած նաեւ բանաստեղծին Թումանեանի տունը, եւ այն սենեակը, ուր ծներ է ան։ Եւ այս՝ Թումանեանի մահուան տասնամեակին առթիւ։

Ընկերային տեսակէտով քիչ մը աւելի հետաքրքրական դարձնելու համար՝ կատարուած են կարգ մը փոփոխութիւններ, բայց ընդհանուր գիծերուն մէջ Թումանեանի գործը կը մնայ անփոփոխ։

Գիքորի մնացեալ տեսարանները եւ խաղարկութիւնը տեղի պիտի ունենան Երեւանի մէջ։

Այս շարժանկարը պատրաստուած է այնպէս մը, որ կը հետաքրքրէ թէ մեծերը, թէ փոքրերը

Խաղարկութիւնը կը կատարուի համր։

ԹԻՖԼԻԶԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Երէկ տուած էինք Թիֆլիզի հայ թատրոնին դերասանական խումբին անուանացանկը։ Այսօր կուտանք այն խաղերը, որոնք պիտի ներկայացուին թատերական ներկայ տարեշրջանին.—

Հայ հեղինակներու գործեր.— Գ. Սունդուկեանի Ոսկան Պետրովիչը էն կինքում (վերափոխուած), Գ. Զախիեանի Առանց հայրենիքի, Պօղոսեանի Ապօրինի, Վ. Աւոբեանի Սեւան – Զանգի թատերախաղերը։

Թարգմանական.— Ա. Սամոյլենկոյի Սալտէ, Ի. Սլավինի Ինտերվենցիա, Գոլդոնիի Հիւրանոցի տիրուհին, Ա. Աստրովսկիի Կատաղի դրամներ թատերախաղերը։

Նախորդ տարուան խաղացանկին մէջէն պիտի կրկնուին Ս. Բաղդասարեանի Արիւնոտ անապատ, Պօղոսեանի Շրջադարձ, Դ. Դեմիրճեանի Ֆոսֆորային շող, Գ. Շարբաբչեանի Խաղխի Նամար թատերախաղերը։

Ինչպէս գրած ենք, այս ներկայացումները տեղի պիտի ունենան շաբաթը մէկ անգամ Ռուսթավէլի թատրոնին մէջ, վեց օրը մէկ անգամ Կարմիր Բանակի թատրոնին եւ ակումբներուն մէջ։

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

Երեւանի «Կոմիտաս» նուագախումբը, որ այս տարի, գարնան, ստանձնեց իր պտոյտները քաղաքէ քաղաք ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, վերադարձաւ Հայաստան։ Այս պտոյտները տեւեցին գրեթէ մէկ տարի եւ հայկական նըւագախումբը մեծ գնահատութիւններու արժանացաւ։ Այսպէս, բովանդակ Ռուսիոյ նուագախումբերուն մէջ «Կոմիտաս» հայկական նուագախումբը առաջնութիւն շահեցաւ։

Իր այս պտոյտներուն ընթացքին, հայ պետական նուագախումբը, Ռուսիոյ ամէնէն կարող նուագախումբի վարիչին Կոգանի ղեկավարութեան տակ, [illegible] հարիւր համերգներ տուաւ զանազան քաղաքներու մէջ։ Հայաստանի կրթական գործավարութեան կողմէ ղրկուած այս տեսակ մը չքնաղ երաժշտական ցուցահանդէսը, Երեւան վերադարձին, իր հետ կը բերէ Ռուսիոյ առաջնակարգ քաղաքներու երաժշտական քննադատներուն գնահատութիւնը.

Փրոֆ. Ե. Բրաուդօ կը գրէ Իզվեստիայի մէջ (28 մարտ 1933) —

«Կոմիտաս» հայկական նուագախումբը կազմուած է երաժշտական բարձր զարգացման տէր եւ օժտուած երաժիշտներէ։

Ծանօթ երաժիշտ-քննադատ Գ. Պոլիանովսկի Պրավդայի մէջ խօսելով հայկական նուագախումբին մասին, ցոյց կուտայ անոր «թեքնիքի բարձր աստիճանը եւ յաջողութիւնը»։

Ուկրայնիայի մէջ տրուած համերգներուն առթիւ, Խարկովի մամուլը կը գրէ.—

Առաջին համերգը ցոյց տուաւ, որ «Կոմիտաս» նուագախումբը կը ներկայացնէ արտասովոր կերպով ցայտուն եւ տաղանդաւոր անսամբլ մը, որով բոլորովին կարելի է դասել նշանաւոր նուագախումբերու շարքին, ինչպէս է ուկրայնական «Վիլոմի» նուագախումբը։

Այս ամառ, «Կոմիտաս» նուագախումբը նուիրուեցաւ իր երգացանկը նորոգելու աշխատանքին, մասնաւորապէս առնելով հանրապետութեան ծանօթ երաժիշտներէն Իպպոլիտով – Իվանովի կողմէ յատկապէս «Կոմիտաս» նուագախումբին համար գրուած հայկական ժողովրդական մեղեդիները, պարերգներու շարքը։

Իսկ այս ձմեռ, «Կոմիտաս» նուագախումբը պիտի նուիրուի հայկական եղանակներու։

Գրած ենք արդէն թէ այս երիտասարդ նուագախումբին կը մասնակցին արուեստագէտներ Ա. Գաբրիէլեան, Գ. Սարաջեան, Մ. Տէրեան, Ս. Ասլամազեան։ Ղեկավարն է Պավէլ Կոգան։

«Կոմիտաս» նուագախումբը, հազիւ Հայաստան հասած, հոկտ. 22ին տըւաւ իր անդրանիկ համերգը Մշակոյթի Տան մէջ։

Յայտագիրը կազմուած էր դասական գործերով,— Պեթհովէն, Ռիմսկի – Կորսակով, Դվորժակ, Չայկովսկի եւ Իպպոլիտով – Իվանով, (այս վերջինին սիւիթը յօրինուած է հայ ժողովրդական երգերու մոթիվներով)։

Հոկտ. 25ին նուագախումբը տուաւ իր երկրորդ համերգը, յայտագրին մէջ ունենալով Շուպէրթ, Տանիէւ եւ ուրիշներ։

Այս երկու համերգներն ալ անցան շատ յաջող։ Խորհ. Հայաստանի մէջ Ի. Թէրլէմէզեան գովեստով ու պարծանքով կը յիշատակէ այդ յաջողութիւնը։ Սրահը ջերմ ծափահարութեամբ ողջունեց երիտասարդ արուեստագէտները։

Պետական նուագախումբը նոյեմբերի սկիզբը մեկնեցաւ Հայաստանի շրջանները, համերգներ տալու զանազան քաղաքներու մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 նոյ.— Մարսէյլի հայ կեանքը իր տխուր եւ լաւ կողմերով միշտ հետաքրքրաշարժ եղաւ մը ունի, կուսակցական, հայրենակցական, վերաշինական, կրթական եւ գեղարուեստական թէ շինարարական տեսակէտներով։ Ազգային – կազմակերպական տխուր եւ ցաւալի կացութիւնը՝ կը փոխարինուի զանազան արուարձաններու կրթական նոր եւ գնահատելի ձեռնարկներով, որոնց վերջինը եղաւ Սէն Ժէռոմի նորակառոյց եկեղեցին։

Անցեալ հոկտ. 22ին կատարուեցաւ նորաշէն եկեղեցւոյ հանդիսաւոր օծումը, զոր կատարեց Առաջնորդ Գալաջեան եպիսկոպոս, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Եկեղեցին կոչուեցաւ Ս. Սահակ – Մեսրոպ։ Գոյացաւ ութ հազար ֆրանքի հասոյթ մը, որ յատկացուեցաւ շինութեան պարտքին։ (Այժմ մնացած է 10—13 հազար ֆրանք)։

Այս առթիւ Թաղական խորհուրդի եւ Շինութեան Յանձնախումբի հաւաքական աշխատանքը խիստ օրինակելի եղած է։ Օտար հորիզոնի տակ, ազգասիրական այս շինարարութիւնը ամէն գովեստէ վեր է։ 130 տուեր ափ մը գաղութը ինքն իր միջոցներով, եւ կարճ ժամանակի մը ընթացքին կառոյց այս վայելուչ շէնքը, որ իբր աղօթատեղի եւ կրթարան խիստ ներկայանալի է եւ պատուաբեր։

Թաղականութեան եւ Շին. Յանձնախումբի գլխաւոր աջակիցը եղած է հոգեւոր հովիւ Շաւարշ քահանայ Թաշճեանը, որ ոչ միայն քանի մը հազար ֆրանքով մասնակցած է ծախքերուն, այլեւ, անձամբ շաբաթներով գործնապէս մասնակցած է շինութեանց։ Աշխատասէր եւ գործունեայ այս հոգեւորականը արժանացաւ ծաղկեայ փիլոնի.

Մաղթելի է որ այս գեղեցիկ շէնքը իր անունին վայել ճոխութեամբ փայլի, օժտուելով երգեցիկ կանոնաւոր խումբով մը։ Փառաւոր եւ ոսկեզօծ վանդակը արժէք չունի, եթէ մէջը կը պակսի սոխակը։

Երէկ, Սէն Ժէռոմի նորակերտ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ, Գալաջեան եպիսկոպոս Վալանսի համար քահանայ ձեռնադրեց բնիկ Պոլսեցի երաժիշտ ուսուցիչ Գ. Յովհաննէս Գալիկեանը, որ կոչուեցաւ Տէր Սահակ։ Օծման արարողութիւնները կատարուեցան Մարսէյլի դպրաց դասուն կողմէ, իսկ Ս. Պատարագը երգեց օրիորդներու «Շուշան» երգչախումբը։

Քիչ ատենէն պիտի կազմուի երկսեռ խումբ մը, դպրաց եւ Շուշան խումբերու միացումով։

Լեւոն Ճէրահեան

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 նոյ.)։

— «Ճիշդ չէ ըսել թէ դաշնակցական մամուլը միշտ թերութիւններու եւ ձախորդութիւններու եւ քննադատելի արարքներու արձագանգ կ'ըլլայ։ Իրրեւ ընդդիմադիր խորհրդային իշխանութեան, բնականաբար, ուշի ուշով կը հետեւինք Հայաստանի ներքին անցուդարձերուն, առանց մտեցնելու քննադատական ոգիով։ Բայց, երբեք անուշադրութեան չենք մատներ երկրին ու ժողովուրդին ֆիզիքական զարգացման նպաստող ձեռնարկները։ Ինչպէս նաեւ մխիթարական երեւոյթները, մշակոյթի, վերաշինութեան, մարմնակրթանքի եւ ուրիշ մարզերու մէջ։

Օրինակ մը։

Հոկտ. 18ին, Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ համահայաստանեան առաջին ողիմպիականը, մասնակցութեամբ տասը հազար պատանիներու եւ երիտասարդներու։ Հանդիսաւոր ու տօնական օր, մխիթարական ու ոգեւորիչ ամէն տեսակէտով։

Դաշնակցական թերթերը, առանց բացառութեան բազմաթիւ սիւնակներ տրամադրեցին, տալով ողիմպիականին նախապատրաստական աշխատանքներուն նկարագրութիւնը եւ մրցումներուն արդիւնքը։ Ժողովուրդը դաշնակցական թերթերէն իմացաւ որ Երեւանի մէջ ողիմպիական տեղի ունեցած է, տասը հազար մարզիկներու մասնակցութեամբ։ Հակադաշնակցական թերթերը քանի մը տողով արձանագրեցին այս ոգեւորիչ անցուդարձը։

Ուրիշ օրինակ մը։

Զորագէսի մեծ կայանին բացման լուրը եւ տեղի ունեցած հանդիսութեան նկարագրութիւնը առաջին անգամ տուաւ դաշնակցական մամուլը։ Ու տակաւին ուրիշներ։ Թող ուշադրութեամբ կարդան դաշնակցական եւ հակադաշնակցական թերթերը, բաղդատեն՝ սորվելու համար թէ որո՞նք արձագանգ կ'ըլլան Հայաստանի վերաշինական ճիգերուն եւ մշակութային անցուդարձերուն։

Ասոնց կողքին, մեզի համար պարտականութիւն սեպած ենք մատնացոյց ընել նաեւ իշխանութեան թերութիւնները ու ձախող քայլերը, որոնք կը վնասեն երկրին ու ժողովուրդին։ Չգրէի՞նք կոլխոզային ագիտացիոն շարժման դէմ։ Արձագանգը չըլլայի՞նք պարենաւորման դժուարութեան։ Լռութի՞ւն պահէինք աքսորներու եւ բանտարկութիւններու առջեւ։ Անգիտանայի՞նք փախուստները եւ Թաւրիզի մէջ իրենց թշուառութիւնը ցուցադրող փախստականները։

Ոչ՛, մեզմէ մի սպասէք ոչ քծինք, ոչ լրբնաշուրթն փառաբանութիւն, ոչ ալ անտարբերութիւն դէպի հայրենիքի ու ժողովուրդի ցաւերն ու զրկանքները։ Մեզի համար նուիրական պարտականութիւն է հայրենիքի լաւն ու գէշը ներկայացնել այնպէս ինչպէս որ է որպէսզի տարագիր հայութիւնը լրիւ գաղափար ունենայ երկրի անցուդարձերու մասին։

Իսկական հայրենասէրը այն չէ որ լռութիւն կը պահէ աղաղակող թերութիւններու առջեւ, իշխանութիւնը չվշտացնելու համար։ Ասիկա ծախուածներու եւ կաշառուածներու գործն է։ Մենք ոչ կաշառուած ենք, ոչ ալ ծախուած։ Մեր միակ մտածումն է երկիրը հանգամանօրէն ներկայացնել։ Տալ ամբողջական պատկերը։ Ճերմակին հետ մատնանշել սեւն ալ։ Ու երբ սեւը կը մատնանշենք, թող ոչ ոք չխորհի թէ հաճոյքով կը կատարենք այդ պարտականութիւնը։ Ընդհակառակն միշտ վրդովումով է որ փախստականներու արձագանգը եղած ենք»։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՆՈՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 30

— o —

(Բ. եւ վերջին մաս)

181. Առատուր Մնջիկեան, 22 տարեկան, Կիլիկիացի, շոֆէօրի օգնական, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

182. Մանուկ Պօղոսեան, 26 տարեկան, Պանտրմացի, սափրիչ, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

183. Արամ Սիրականեան, 30 տարեկան, Բաբերդցի, 1932ին մեկնած Յունաստանէն.

184. Մարիցա Սիրականեան կինը, 26 տարեկան, Բաբերդցի, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

185. Սուրէն Ասատրեան, 25 տարեկան, Նախիջեւանցի, երկաթագործ, բնիկ։

186. Հմայեակ Ասատրեան, 26 տարեկան, Նախիջեւանցի, երկաթագործ, բնիկ։

187. Անդրանիկ Միրաքեան, 28 տարեկան, Թիֆլիսցի, բանուոր, բնիկ։

188. Միհրան Ճերմակեան, 32 տարեկան, Մարաշցի, բանուոր, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

189. Ալէքսան Խաչիկեան, 42 տարեկան, Իզմիտցի, ծխախոտի մասնագէտ, 1933ին մեկնած Յունաստանէն։

190. Կիրակոս Տէրտէրեան, 37 տարեկան, Գավալացի, ծխախոտի մասնագէտ, 1933ին մեկնած Յունաստանէն։

191. Յակոբ Չաքրեան, 22 տարեկան, Ատանացի, բանուոր, 1933ին մեկնած Յունաստանէն։

192. Անտոն Ստամպօլցեան, 28 տարեկան, Քէօթահիացի, անուշավաճառ 1933ին մեկնած Յունաստանէն։

193. Գրիգոր Անտոնեան, 28 տարեկան, Անգարացի, բանուոր, 1933-ին մեկնած Յունաստանէն։

194. Բիւզանդ Թօփալեան, 22 տարեկան, Տրապիզոնցի, ծխախոտագործ, 1933ին մեկնած Յունաստանէն։

195. Մկրտիչ Խաչատրեան, 27 տարեկան, Օրտուբադցի, տեխնիկ, բնիկ։

196. Մուրատ Տուֆանեան, 26 տարեկան, Իզմիրցի, շոֆէօր, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

197. Մկրտիչ Տէմիրճեան, 17 տարեկան, Ատանացի, կօշկագործ, 1932-ին մեկնած Յունաստանէն։

198. Սամուէլ Յարութիւնեան, 21 տարեկան, Էրզրումցի, պատ շարող, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

199. Լուիզա Գազանճեան, 30 տարեկան, Ատանացի, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

200. Յակոբ Գազանճեան որդին, 12 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

201. Օննիկ Գազանճեան որդին, 9 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

202. Իսահակ Գազանճեան որդին, 6 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

203. Ֆլօրա Գազանճեան աղջիկը, 1 տարեկան, 1932ին մեկնած Յունաստանէն։

Պատճէնը իսկականին հետ ուղիղ է։
Ատենադպիր Առաքելական Հայոց Առաջնորդարանի՝
Արամ Ղուկասեան

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մ՜իօյ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Վռամեան» խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.50ին Ակումբին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մուրատ» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ Ակումբին մէջ։

ՇԱՒԻԼԻ «Արդութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պատանեկան Միութեան Գրադարանին մէջ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՊԱՆԵԷՕ-ԲԱՇԱՆ, ՊՈՒՐԿ-ԼԱ-ՐԷՆԻ
« ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԻՐԱՑ » ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ

Նախագահութեամբ՝ ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

18 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ

150, Route d'Orléans, BAGNEUX

Տոմսակները կը ծախուին Նպարավաճառ Հաքիմեանի խանութը՝ 23. Rue Rogèr, Bagneux.

Երեկոյթ - ներկայացում

ՖՐ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին «ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲ»ԻՆ ՄԷՋ

1 Boulevard Carnot - Alfortville

կը ներկայացուի ՈՐԲՈՒՀԻՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

փոքրիկներու 1 ֆրանք։ Մուտք 3 եւ 5 ֆրանք։

Թատերապարահանդէս

23 PLACE DE LA FONTAINE - LIVRY - GARGAN SALLE HOTEL DE FRANCE

Կազմակերպուած Սեվրանի Հայ Կրթական Միութեան կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Hôtel de Franceի շքեղ սրահներուն մէջ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Սէվրանի հայ երիտասարդներու կողմէ կը ներկայացուի

«ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԻ ԱՆԿՈՒՏՆԵՐ»Ը եւ «ԽԵՉՈՒ ԹՈՒՉԸ» (զաւեշտ)

Դպրոցական պզտիկներու կողմէ արտասանութիւններ

Ձախ պիւֆէ բնտիր նուագ Մուտք՝ 5 ֆրանք

Հաղորդակց. պայմաններ.— Gard du Nordէն 19.50, 20 28, 22.03, 23, իջնել Սէվրան։

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ԿԻՐԱԿՈՍ ՊԱՂՏԻԿԵԱՆ

Ամուսնացած

Կիֆահայրութեամբ ընկ. Խաչիկ Արզումանեանի։

Մարսէյլ, 12 նոյեմբեր 1933

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Փ. Արշակ Զօպանեան։ Նիւթ՝ Հայ Գրականութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ֆր. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ Տիկին Դաղանճեանի բնակարանին մէջ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մանուկ Մակարեան եւ պարագաները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տօնապէտեան ընտանիքին (Սեփթեմ վայոն) իրենց մօր եւ քրոջ՝ ՏԻԿ. ՇՈՒՇԱՆ ՏՕՆԱՊԷՏԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայթայեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու եւ ընկերներու որոնք անձամբ եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, որդւոյն եւ եղբօր՝

ՔԵՐՈՎԲԷ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ զոհ գնաց արկածի մը Որբնոյի գործարանին մէջ։

Viroflay, 14 Նոյ. 1933

ԿՈՒԶՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ սորվիլ փափաքող 14-16 տարեկան տղայ մը ներկայացուած իր ծնողքէն։ Դիմել Mr. Saman. 16 rue Jouffroy Mary. Փարիզ (9).

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(35)**

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Չեմ ուզեր որ եւ է կերպով անլուրջ տհաճութիւններ պատճառել ձեզի։ Ամէն պարագայի մէջ, հոս կը ձգեմ այս գիրքերը։ Ձեր գործն է կարդալ կամ չկարդալ։

— Եթէ գիտնայիք թէ որքան կ՚ատեմ ձեզ...

— Բնական է շատ պիտի նեղուէի. բայց չեմ գիտեր ինչու գիս այդքան պիտի ատէք։ Ես պարզապէս ինծի տրուած հրամաններն է որ կը գործադրեմ։

— Տակաւին ի՞նչ կ՚ուզէք ինձմէ։ Իմ սեւ աչքերուս համար չէ որ անհանգիստ եղաք։

Էշընաէն ժպտեցաւ։

— Կ՚ուզեմ որ ձեր սիրահարին գրէք։ Պիտի ըսէք թէ ձեր անցաղրին մէկ անկանոնութեան պատճառով զուիցերիական իշխանութիւնները արգիլեցին ձեզի հոն մտնել, եւ այն ատեն այստեղ եկաք, ուր մարդ շատ հանգիստ կ՚ըլլայ, մոռնալով պատերազմը։ Պիտի թելադրէք որ դայ ձեզի միանայ։

— Ապուշի տե՞ղ դրած էք գինքը։ Պիտի մերժէ։

— Դուք պիտի ջանաք համոզել։

Ժիւլիա բաւական ատեն տատամսեցաւ։ Անշուշտ կը մտածէր որ եթէ առանց ընդդիմութեան իրեն հրամայուածը կատարէր, ժամանակ չպիտի շահէր։

— Լաւ ուրեմն, տուն տուէք։

— Կը նախընտրեմ որ ձեր ուզած ոճով գրէք նամակը։

— Մէկ ժամ միջոց տուէք ինծի եւ նամակը պատրաստ է։

— Հոս կը սպասեմ։

— Ի՞նչու։

— Որովհետեւ այդպէս աւելի յարմար կը գտնեմ։

Ժիւլիայի աչքերը կայծկլտացին կատաղութենէն, բայց յաղթեցաւ զսպել ինքզինքը։ Նստաւ եւ սկսաւ գրել։ Երբ նամակը յանձնեց, Էշընաէն դիտեց որ գոյնը նետած է չպարին տակէն։ Ոճը գրելու անվարժ մարդու մը ոճն էր, բայց վերջին տողերուն մէջ, տարփանքը կը պոռթկար։

— Այժմ աւելցուցէք. — « Զուիցերիացի մը յանձնեցի նամակս քեզի տալու համար։ Կրնաս բացարձակապէս վստահիլ անոր։ Զուզեցի որ գրաքննիչին ձեռքը անցնի»։

Ժիւլիա նորէն վարանեցաւ, յետոյ հնազանդեցաւ։

— Ի՞նչպէս կը գրեն « բացարձակապէս »ը։

— Ինչպէս որ կ՚ուզէք։ Հիմա հասցէն գրեցէք, իմ ներկայութենէս կ՚ազատիք։

Նամակը յանձնեց ոստիկանի մը որ հոն կը սպասէր զայն իր հասցէին տանելու համար։

Էշընաէն նոյն իրիկունն իսկ պատասխանը յանձնեց Ժիւլիայի որ խլեց զայն իր ձեռքէն եւ սրտին վրայ սեղմեց։ Զայն կարդացած ատեն ափոփանքի թեթեւ ճիչ մը արձակեց։

— Չպիտի գայ։

Նամակը, որ գրուած էր Հնդիկներու ճոռոմ անգլերէնով, զառն յուսախաբութիւն մը կը յայտնէր։ Զանտրա կը յայտնէր այն բուռն յուզումը որով սպասած էր իր բարեկամուհիին եւ կը խնդրէր որ ամէն բան ընէ հարթելու համար այն բոլոր դժուարութիւնները որ կ՚արգիլէին իր մօտ գալու։ Իրեն համար անկարելի էր գալ, անկարելի, իր գլխուն գին դրուած էր եւ խնդրութիւն պիտի ըլլար։ Անշուշտ չէր ուզեր որ դնդակահարուէր իր սիրականը որ այնքան կը սիրէր գինքը։

— Չպիտի գայ, կը կրկնէր, չպիտի գայ։

— Պէտք է գրել թէ ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ իրեն։ Ըսէք իրեն թէ եթէ այդպէս չըլլար, երբեք չպիտի խնդրէիք իրմէ գալ եւ թէ եթէ ձեզ կը սիրէ, չպիտի վարանի։

— Չեմ ուզեր, չեմ ուզեր։

— Յիմարութիւն մի ընէք։ Այլեւս չէք կրնար նահանջել.

Ժիւլիա սկսաւ լալ։ Յանկարծ Էշընաէնի ոտքերուն փարեցաւ։

— Ամէն բան պիտի ընեմ ձեզի համար, եթէ թողուք որ մեկնիմ։

— Ինչ՞ո կ՚ըսէք։ Կը յուսաք մոլորեցնե՞լ գիս։ Խնդրեմ, լուրջ եղէք։ Հետեւանքը գիտէք։

Ժիւլիա մէկէն ոտքի ցատկեց, եւ յանկարծ փոխելով ընթացքը, սկսաւ բոլոր գիտցած հայհոյանքը թափել։

— Այսպէս աւելի լաւ կ՚ընէք։ Հիմա համաձա՞յն էք, թէ ոստիկանը կանչեմ։

— Զանտրան չպիտի գայ, անօգուտ է։

— Էհ ուրեմն, որոշեցէք։ Հարցը ձեր ազատութեան մասին է։

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք։ Ըսել կ՚ուզէք որ ամէն բան փորձերէ վերջն ալ եթէ չյաջողիմ, պիտի բանտարկե՞ն գիս։

Եւ Էշընաէնի նայեցաւ խելագարի աչքերով։

— Այո, դուք կամ ան, երկուքէն մէկը։

Ժիւլիա ընկրկեցաւ եւ ձեռքը սրտին տարաւ։ Վերջապէս, առանց բառ մը ըսելու մելանը եւ գրիչը առաւ։ Բայց Էշընաէն չհաւնեցաւ իր գրած նամակին եւ ստիպեց որ նորէն գրէ։ Երբ աւարտեց, անկողնին վրայ նետուեցաւ եւ անգամ մը եւս ջղային հեծկլտուքներու մատնուեցաւ։ Իր վիճակը անկեղծ էր, բայց թատերական բան մը ունէր որ սրտին առջեւ. Էշընաէն չէր կրնար յուզուիլ։ Ինքզինքը այնպէս կը զգար անոր քով ինչպէս բժիշկը հիւանդի մը քով, զոր չի կրնար հանգստացնել։ Հիմա կը հասկնար թէ ինչու համար Ռ գինքը ընտրած էր այդ պաշտօնին համար, որ կը պահանջէր դիմացկուն ջիղեր։

Յաջորդ օրը Ժիւլիան լռեսաւ Զանտրային պատասխանը եկաւ մի այն ճաշէն վերջը։ Գործակալ Ֆէլիքս էր որ բերաւ զայն։

— Ի՞նչ նորութիւն կայ նայինք։

Մեր բարեկամուհին սկսած խենդենալ, պատասխանեց Ֆէլիքս ժպտելով մը։ Այս կէսօրէ վերջ կարան եկաւ ճիշդ այն պահուն որ չոգեկառք մը կար Լիոնի համար Զանտրա կողմը կը նայէր տատամսոտ։ Այն ատեն մօտեցայ եւ հարցուցի թէ կրնա՞մ բանով մը օգտակար ըլլալ իրեն ներկայացայ որպէս ապահովութեան պաշտօնեայ։ Եթէ նայուածքով կարենայ ըլլար մարդ սպաննել, հիմա հոս գործ չունէի։

— Նստեցէք, բարեկամս, ըսաւ Էշընաէն։

— Շնորհակալ եմ, պարոն. կայարանէն դուրս եկաւ։ Բայց ամէն կայարանէն դուրս եկաւ։ Բայց ամէնէն հազար ֆրանք է առաջարկեր նամակի մը որ զինքը Լոզան առաջնորդէ։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

17 Novembre 1933

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	–
Ամերիկա	200 »	100 »	–
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	–

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2346

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐ

... Ամէնէն լաւատեսներն ալ սկսած են կորսնցնել իրենց պաղարիւնը, միջազգային կացութեան վրդովիչ անակնկալներուն առջեւ։

Ո՞ր մէկը յիշել, մէկ շաբաթէն միւսը պարզուած թատերական անտարաններուն, ուր ցնցումը, զաւեշտն ու ողբերգութիւնը իրար խառնուած են։

Ահա գերմանական հանրաքուէն, խորհրդարանի ընտրութիւններուն հետ մէկտեղ։

Ինչպէս ալ սարքուած ըլլան ընտրութիւնները, կարելի չէ անտեսել դիտել 43,465,000 քուէարկուներու 40,700,000ին հանդիսաւոր համամտութիւնը՝ հիթլէրականներու հետապնդած քաղաքականութեան։

Բոլորդ ալ գիտէք այդ քաղաքականութիւնը,— իրաւունքներու հաւասարութիւն։ Բացատրութիւն մը, որ կրնայ անսահման ընդլայնումներ ունենալ, համաձայն պարագաներուն եւ ժամանակին։

Այս արդիւնքին առջեւ, իրենց արժէքէն շատ բան կը կորսնցնեն խաղաղասիրական հաւաստիքները։

Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, ահա Ֆրանսան ոչ միայն աւելի քան երբեք բարձր կը խօսի ապահովութեան մասին, այլեւ ճամբաներ կը փնտռէ, ուղղակի բանակցելու համար Գերմանիոյ հետ։

Մինչեւ անգամ Քորսիքայի Քոթին — թթու ազգայնական — կը թելադրէ ճակատ կազմել Գերմանիոյ հետ, ընդդէմ համայնավարութեան (15 նոյ.)։ Եւ, յաջորդ օրն ալ, ուրացող անիշխանական հիւթամ Էրվէի հետ օգնութեան կը կանչէ ազգայնական բանաստեղծ Փոլ Տէրուլէտը, որ Գերմանիոյ հետ հաշտուելու համար սող մը ստորագրած է տարիներ առաջ։

Գերմանական ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ, հեռագիրները աշխարհէ աշխարհ տարածեցին չարագուշակ լուր մը,— Հէնտըրսընի հրաժարման սպառնալիքը՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովի նախագահութենէն։ Իսկ այսօր, իր գործակիցներն են — զանազան յանձնաժողովներու տեղեկարարները — որ կը յայտարարեն թէ կարգ մը պետութիւններ կը դժուարացնեն իրենց աշխատանքը։

Այս լուրերուն թագ ու պսակը կազմեց Մուսոլինիի նոր ճառը, որ աւելորդ բեռ մը կը համարէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը.

— « Ամէն բանէ առաջ, անհրաժեշտ է դարմանել մեծ անարդարութիւնը։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այլեւս քաղաքական արժէք չունի, որովհետեւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, Ռուսիան, Ճափոնը եւ Գերմանիան բացակայ են։ Իր սկզբունքները երեւութապէս գեղեցիկ են, բայց երբ վերլուծես՝ անհեթեթ կ'երեւան »։

Նոյն թերահաւատութիւնը՝ Լոքառնոյի պայմանագրին եւ Զօրսէրու դաշինքի մասին։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, Սառոյի դահլիճը վստահութեան քուէ առացաւ, սակայն հարկ է ուշադրութեամբ վերլուծել Խորհրդարանին մէջ արտասանուած խօսքերը, եթէ կ'ուզենք իրական գաղափար կազմել տիրող մթնոլորտի մասին։

Նոյն ինքն վարչապետն էր որ կը շեշտէր, գիշերային նիստին մէջ.

— « Իրար հասկնանք։ Ես տրամադիր չեմ համակերպելու տենդային, հապճեպ, առանց հակակշիռի համաձայնութեան մը։ Ո՛չ։ Ոչ երբէք, ոչ ալ այսօր. եւ նոյն իսկ այսօր աւելի պակաս, Ֆրանսա երբեք տեղի չպիտի տայ այն յանձնառութեան մէջ ուր տեղի պէտք չէ տայ։ Եւ կ'աւելցնեմ թէ Ժընեւը, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, զինաթափութեան խորհրդաժողովը միշտ անյեղլի պայմաններ պիտի ըլլան մեզի համար։ Ես այս բոլորը կը հաստատեմ աշխարհին առջեւ որ կը լսէ մեզ։ Եթէ Գերմանիա մը կայ մեր առջեւ, կա՛յ նաեւ տեղեկութիւն, որ խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ որուն խիղճը կարելի չէ որ չըմբռնուի...

... Այժմ Ֆրանսան բաւական զօրաւոր է ինքզինքը յարգել տալու համար։ Իր զէնքերը վար պիտի դնէ միայն կարգ մը պայմաններով եւ ի փոխարէն ազնիւ երաշխիքներու զորս պարզեց պատերազմական նախարարը»։

Երկու նոր լուրեր եւս, լրացնելու համար պատկերը։

1. Երկար խօսակցութիւններէ յետոյ, համաձայնութիւն մը գոյացած է Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ։ Ոչ — յարձակման դաշինք մը, որ ամէնէն աւելի կը մտատանջէ Փարիզը։

2. Քսան անգլիացի երեսփոխաններ բանաձեւ մը ներկայացուցած են խորհրդարանին, առաջարկելով վերաքննել Թրիանոնի դաշնագիրը եւ վերադարձնել Հունգարիային խլուած հողերը։ Անշուշտ յանուն արդարութեան եւ խաղաղութեան...

×

Ուրեմն, ճարճատումներ ամէն կողմէ։ Անկապ, տարերային, նոյն պէրճախօս, բայց յատկանշական ու վրդովիչ։

Մէկ բան բացորոշ է, այս համատարած քաոսին մէջ։

Բոլոր պետութեանց վարիչները, մանաւանդ գլխաւորները, հաւատարմութիւն խոստանալով հանդերձ լեռնակուտակ դաշնագիրներուն, կը ձգտին թօթափել հաստատուած կապանքները, եւ անշատ քաղաքականութիւն վարել համաձայն իրենց հայեցողութեան եւ շահերուն։ Տեսակ մը վերադարձ՝ դէպի նախապատերազմեան շրջանը, երբ զինակցութիւններ կը կնքուէին երկուքով — երեքով, ուրիշ երկու — երեքի դէմ։

Այս ձգտումը այնքան ակներեւ է որ, նոյն իսկ Լոնտոնի մէջ լրագրական եւ քաղաքական զօրաւոր հոսանք մը առաջարկեց վերականգնել անգլօ-ֆրանսական զինակցութիւնը։

Այս բոլորը աւելորդ անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ՝ սնանկացած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն պոչին կապուած է նաեւ զինաթափութեան խորհրդաժողովը,— ի ծնէ հիւանդկախ ձեռնարկ մը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

»»» · «««

« Յառաջ »ի հիմնարկութենէն ի վեր, միշտ հրահանգներ տրուած են թղթակիցներու, որպէսզի աւելորդ յոգնութիւններ խնայուին։

Ուրախութեամբ կը դիտեմ որ շատեր ուշադրութեամբ կը հետեւին այդ հրահանգներուն, կը կարդան հրատարակուած գրութիւնները եւ կը դարմանեն իրենց թերութիւնները։

« Յառաջ »ը դպրոց մը եղած է այս տեսակէտէն։

Դժբախտաբար, շատեր ալ անհոգութեան կուտան, յոգնեցնելով ե՛ւ սրբագրիչը ե՛ւ գրաշարը։

Արտօնութիւն առնելով խմբագրութենէն, պարտք սեպեցի նորէն եւ նորէն յիշեցնել կարգ մը տարրական պահանջներ.—

1. Գրել ՄԱՔՈՒՐ եւ ՑՍՏԱԿ, քիչ մը լայն տեղ ձգելով տողերուն մէջ եւ լուսանցքին վրայ։

2. Երբ անհրաժեշտ է բառ մը աւրել, ջնջել ամբողջ բառը եւ նորէն գրել։

3. Որոշ գրել անուն եւ թուանշան։

4. Սովորական հանդէսներու նկարագրութեան տեղ, զգուշանալ խնդումներէ, խորհրդածութիւններէ եւ աւելորդաբանութիւններէ։ Կեդրոնանալ բուն նիւթին վրայ։ (Բացառիկ պարագաները միշտ ալ նկատի կ'առնուին)։

5. Գրականութիւն չխաղալ, երբ կը գրէք տեղական գործերու մասին։

6. Չմոռնալ թէ՝ թերթը այս կամ այն քաղաքին չի պատկանիր, այլ բոլոր գաղութներուն։ Հետեւաբար, իւրաքանչիւր շրջան իր տեղ կրնայ գրաւել համաձայն իր կարեւորութեան։ (Անշուշտ, նիւթեր կան որ կ'անցնին պզտիկ շրջանի մը սահմանը եւ ամբողջ յօդուած մը կ'արժեն։ Մեզի համար չկայ վերի եւ վարի արտի ցորեն)։

.. Գրաշարը կ'ազդարարէ թէ տեղ չկայ։

Ուրեմն, անա ես ալ կը համակերպիմ.. կրճատման։

ՎԱՀԷ

Մ. ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

»»» «««

Էնթրանսիժանի թղթակիցը խօսելով ոճրագործ Միսաք Չէյթունցեանի դատավարութեան մասին, նախ դիտել կուտայ թէ « ոչ բուն ուղղագրութիւնը ծանօթ է այս ասիական անուանակոչութեան, ոչ ալ բուն հայրենիքը ոճրագործին »։

Ծանօթ է սակայն ոճիրը զոր գործեց այս հայ երիտասարդը։

Միսաք Չէյթունցեան, դերձակ, որ իր քրոջ հետ կը բնակէր Նիսի մէջ, անցեալ մայիս ամսուն 30ին, յանկարծական կատաղութեան մը մէջ սպաննեց իր քոյրը, Ալիս 18 տարեկան։ Այն ատեն գրուեցաւ որ քոյրը դիտողութիւն ըրած ըլլալով թէ ինչո՛ւ Միսաք ամէն օր ուշ գիշերով կը վերադառնայ տուն, տղան կը կատղի, ատրճանակը կը հանէ եւ կը վազէ քրոջ ետեւէն, որ սենեակէ սենեակ կը փախչի, սակայն ոճրագործը կը հասնի ետեւէն եւ վեց անգամ կը կրակէ։

Աղջիկը հազիւ կը յաջողի ինքզինքը քաշքշել մինչեւ յարակից պզտիկ սենեակը։ Այն ատեն եղբայրը որսի հրացան մը առնելով գնդակը կ'արձակէ եւ տեղն ու տեղը կը սպաննէ Ալիսը։ Յետոյ կ'երթայ անձնատուր կ'ըլլայ ոստիկանութեան։ Հարցաքննութեան ատեն, կ'ըսէր թէ քրոջը յանդիմանութիւնները սպառեցին համբերութիւնս։ « Աչքս դարձաւ։ Հայաստանի ջարդերը միտքս ինկան, ուրուականներ սկսան հալածել զիս, եւ սպաննեցի »։

Բժշկական քննութիւնը կը հաստատէ թէ Միսաք կատարելապէս պատասխանատու է իր արարքին։ Դատավարութիւնը սկսաւ առտուան ժամը 9ին։ Սովորական ձեւակերպութիւններէն յետոյ, թարգման մը նշանակուեցաւ, իսկ իր փաստաբանը, Պ. Կապաէլ Կարիպալտի, յորդորեց որ եշմարտութիւնը խօսի։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Տոլարը կ'իյնայ, դժգոհութիւնը կ'աւելնայ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՐՈՒԶՎԷԼԹ ՄԻՆԱ՞Կ ՊԻՏԻ ՄՆԱՅ

Տիրող անստուգութեան հետեւանքով, թոլորովին անկայուն վիճակ մը ստացած է տոլարը։ Առջի օր Փարիզի մէջ փակուեցաւ 15 ֆր. 34ի, մինչդեռ 15.72 էր նախընթաց օրը։ Վախ կայ որ անկումը շարունակուի։ Մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ սեղանաւորական շրջանակներու մէջ։ Այս անկումին մէկ պատճառն է ոսկիի գնումը, բայց աւելի զօրաւոր պատճառ մը կը համարուի կարեւոր գումարներու փախուստը Մ. Նահանգներէն։ Ամերիկացի դրամատէրները կը վախնան թէ աւելի ծանր կորուստներ պիտի կրէ տոլարը, հետեւաբար կը փախցնեն իրենց հարստութիւնները։

Անգլ. ոսկին ամուր է առ այժմ։

⁂ Մ. Նահանգներու ելմտական նախարարը իր հրաժարականը ներկայացուց առողջական պատճառներով։ Նախագահ Րուզվէլթ մերժեց եւ արձակուրդ շնորհեց անպայման ժամանակով։ Հրաժարեցաւ նաեւ նախարարութեան խորհրդականը, եւ իրեն յաջորդեց Պ. Մորկընթօ։ Այս փոփոխութիւնները կապ ունին օրուան տագնապին հետ։ Ելմտական նախարարը թէեւ հիւանդ է, բայց իր հրաժարման բուն պատճառը այն է որ միշտ հակառակած է Պ. Րուզվէլթի դրամական քաղաքականութեան եւ ոսկեվճարի լքման։ Իր խորհրդականն ալ, իբրեւ պաշտօնեայ գործելով հանդերձ, տարբեր տեսակէտներ ունեցած է։ Մասնաւորապէս կ'ընդդիմանար ոսկիի գնման եւ տոլարին արհեստական անկման։ Իսկ իրենց յաջորդը, Պ. Մորկընթօ յանձն առած է կէտ առ կէտ գործադրել Նախագահին հրամանները։ Կը կարծուի թէ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներ ալ պիտի հրաժարին։

⁂ Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ՝ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, դրամագլուխի փախուստը կը շարունակուի արընթաց թափով մը։ Նոյ. 15ին անգլ. ոսկին 5 տոլար 42 կ'արժէր Նիւ Եորքի հրապարակին վրայ, իսկ հարիւր ֆրանսական ֆրանքը 6 տոլար 57։ Տոլարին անկումը տակնուվրայ ըրած է բոլոր գիները։

Զինաթափութեան ժողովը պիտի քայքայի՞

Քաղաքական շրջանակներու մէջ ալ խոր մտահոգութիւն կը տիրէ, զինաթափութեան խորհրդաժողովի մասին։ Զղջացրդութեան մատնուած են խորհրդաժողովի ընդհ. յանձնաժողովին տեղեկարարները, որոնք կը գանգատին թէ չեն կրնար շարունակել իրենց աշխատանքը, իբրեւ հետեւանք կարգ մը կառավարութեանց բռնած ընթացքին։ Դիտել կուտան թէ պետութեանց մեծ մասը նոյնիսկ պատասխանատու անձեր չեն ձգած Ժընեւի մէջ, մասնակցելու համար խորհրդակցութեանց։ Պ. Փոլիթիս, Փարիզի հելլենական դեսպանը, որ խորհրդաժողովին դեր-նախագահն է, որոշած է մեկնիլ Ժընեւէն, քանի որ կարելի չէ գործնական աշխատանք կատարել։

Տեղեկարարները առջի օր խորհրդակցութիւն մը ունեցան նախագահ Հէնտըրսընի հետ, եւ առաջարկեցին կոչ մը ուղղել բոլոր կառավարութեանց, որպէսզի գիւրացնեն աշխատանքները։ Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ Պ. Մաքտօնըլտ կը խորհի Նոյ. 22ին բացառիկ նիստի մը հրաւիրել դիւանը, ուր ներկայ պիտի ըլլան գլխաւոր պետութեանց արտաքին նախարարները եւ իւրաքանչիւրը պիտի ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնը։

Մինչ այս մինչ այն, ֆրանսական պատուիրակութիւնը որոշած է զօրացնել իր պատուիրակութիւնը։

⁂ Անգլիոյ դահլիճը առջի օր իր շաբաթական նիստը գումարելով, յատկապէս զբաղեցաւ զինաթափութեան խնդրով։ Դահլիճին մէջ զօրաւոր հոսանք մը գոյացած է որ կը պահանջէ աւելի բացորոշ ընթացք մը տալ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան։ Լոնտոնի մէջ խոր տպաւորութիւն գործեց զինաթափութեան խորհրդաժողովի տեղեկարարներուն գանգատը, որ տեղի կ'ունենայ նախագահ Հէնտըրսընի հրաժարման սպառնալիքէն անմիջապէս յետոյ։ Կարգ մը շրջանակներ կ'առաջարկեն որ Անգլիա նորէն մէջտեղ դնէ իր մարտ 13ի ծրագիրը եւ պնդէ անոր վրայ։ Կը կարծուի թէ արտաքին նախարարը Ժընեւ պիտի երթայ մօտերս, Փարիզի մէջ տեսակցելով իր պաշտօնակցին հետ։

Ռուսաամերիկեան բանակցութիւններ

Պ. Լիթվինով առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Րուզվէլթի հետ, երկու երկիրներուն միջեւ սկսած բանակցութեանց առթիւ, որոնք վերջնական եզրի մը չեն յանգած տակաւին։ Պ. Րուզվէլթ մամուլին ուղղուած յայտարարութեամբ մը կ'ըսէ թէ՝ եթէ նոյնիսկ որ եւ է բան չստորագրուի ուրբաթէն երկուշաբթի, այդ չի նշանակեր թէ բանակցութիւնները ձախողած են։ Ընդհակառակն, կ'աւելցնէ, Պ. Լիթվինովի հետ եղած խօսակցութիւնները գոհացուցիչ յառաջդիմութեան մը յանգած են։

Քսան անգլիացի երեսփոխաններ

ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին անդամներէն քսան հոգի, որ կը պատկանին զանազան խմբակցութեանց, բանաձեւ մը յանձնեցին դիւանին, պահանջելով վերաքննել Թրիանոնի դաշնագիրը։

Բանաձեւը կ'ըսէ — « Երեսփ. ժողովը, յանուն Եւրոպայի խաղաղութեան եւ արդարութիւն գործելու համար հունգար ազգին հանդէպ, բաղձալի կը գտնէ վերաքննել Թրիանոնի դաշնագիրը, այնպիսի եղանակով մը որ Հունգարիոյ թագաւորութիւնը կարենայ վերստանալ իր նախկին հողերը որոնք էապէս հունգարական են։ Հետեւաբար, կը հրաւիրէ Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը այս խնդիրը ներկայացնել Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին, անմիջապէս որ պատեհութիւն ներկայանայ »։

Ստորագրողները կը պահանջեն որ բանաձեւը մօտերս քննութեան ենթարկուի խորհրդարանին մէջ։

ՅԱՌԱՋ.— Ապրի՛ք, տեարք երեսփոխանք Մեծն Բրիտանիոյ։ Իսկ արդարութեան եւ վերաքննութեան աւելի ստիպողական իրաւունք մը չունի՞ առ « պզտիկ Դաշնակից »ն ալ, որ կը կոչուի Հայաստան, որուն զաւակներէն առնուազն կէս միլիոն կը թափառին երկիրէ երկիր, ի խնդիր ափ մը հողի...

Փաստաբանութիւն փաստաբանութիւն

Պ. Քամէնէր, Էնկիւրիի ֆրանսական դեսպանը, Մարսէյլ հասաւ առջի օր եւ իր կարգին փաստաբանական յայտարարութիւններ ըրաւ Հավասի թղթակ-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿԱՐՄՐՈՒԿՆԵՐՈՒ «ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ» ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

»»» · «««

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութի թերթերը, «Էլ Ահրար», «Էլ Նիտա» եւ ուրիշներ, «Հայ համայնավարներու նոր շարժումները» խորագիրներով կը գրեն.—

Նոյեմբեր 7 Լենինի ղեկավարութեամբ համայնավարական յեղափոխութեան տարեդարձն է։ Համայնավարներ ամէն տեղ այդ առթիւ շարժման մէջ կ'ըլլան։

Ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ թէ՝ Մոսկուայի մարդիկը, այս օրեր ժողովներ գումարած են քաղաքէն դուրս եւ հետեւեալ որոշումները տրուած են.1.—Քաղաքէն ներս եւ դուրս թռուցիկներ ցրուել համայնավար տօնի յիշատակին նուիրուած. 2.—Պէյրութի գերման հիւանդանոցին վրայ յարձակում գործել. 3.—Նոյեմբեր 7ին, կէսօրէ առաջ ցոյց մը կազմակերպել. 4.—Գործաւորները հրաւիրել գործադուլի։

Բոլոր ոստիկանական պահակատուներու քոմիսէրները հրաւիրուեցան ոստիկանապետութեան մօտ եւ երկար խորհրդակցութիւններ ունեցան այդ շարժումները արգիլելու եւ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնելու համար։ Նոյ. 6ի գիշերը մինչեւ առտու բոլոր ոստիկանները ու գիշերապահները շարժման մէջ դրուեցան։ Գիշերը ժամը 12էն վերջ, համայնավար մը, Նէհր թաղին մէջ, երբ պատի վրայ թռուցիկ մը կը փակցնէր, գիշերապահ մը կը ձերբակալէ զայն եւ կ'ուզէ պահականոց տանիլ։ Սակայն հայ համայնավարներու խումբ մը կը յարձակի պահակի վրայ եւ կ'ազատէ իրենց ընկերը։ Անմիջապէս կը հասնին ոստիկանական ուժեր եւ յարձակողներէն ոմանք կը ձերբակալեն։ Թռուցիկը փակցնողը կը կոչուէր Ատանացի Երուանդ Մանուկ Ապտալեան, որ ձերբակալուած է։ Անոր մօտ գտան տրցակ մը թռուցիկներ։ Միւս ձերբակալուողներն են Վահան Ստամպոլեան, Յովհաննէս Յովհաննէսեան եւ Արթին Մանուկեան։

Պուրճ Համուտի մէջ խաչիկ Թորոս Թօմաջեան անուն համայնավար մը ձերբակալուած է երբ կ'ուզէր թռուցիկներ ցրուել։

Ոստիկանական կարեւոր ուժեր պաշտպանեցին գերմանական հիւանդանոցը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

»»»○«««

Նոյ. 24ին հրապարակ պիտի հանուի ազգային վիճակախաղի երրդ շերտը։ Այս առթիւ կազմակերպիչ մարմինը նորէն կը յիշեցնէ թէ բոլոր շերտերը նոյն իրաւունքները կը վայելեն եւ կը զգուշացնէ 100 ֆրանքէն աւելի վճարել մէկ տոմսակի համար, խաբուելով զանազան միջնորդներէ։

Երկրորդ վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նոյ. 21ին (երկուշաբթի)։

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՓԱԽՈՒՍՏԸ ԴԷՊԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

»»» · «««

Սայտայի մէջ (Սուրիա) Իսհագ Տիվան անուն Հրեայի մը պարտէզին մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 12 Հրեաներ, որոնք պահուած էին։ Յետ քննութեան յայտնի եղած է որ անոնք առանց անցագրի պիտի փախէին Պաղեստին, Նաքուրայի ճամբով։

Միեւնոյն ատեն, Սայտայի մէջ, ձերբակալուած են ուրիշ 9 Հրեաներ, որոնք եւս պիտի փախչէին Պաղեստին։

Սահմանի վրայ, Այն Հօյվէ գիւղին մէջ, ժանտարմաներ ձերբակալած են 12 Հալէպցի Հրեաներ։

Սուրի մէջ ալ ժանտարմաներ ձերբակալած են չորս Հրեաներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բազմաթիւ ուշագրաւ դէպքեր տեղի ունեցան վերջին ամիսներու ընթացքին Պալքանեան թերակղզիին եւ մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ: Պոլիսն ու Էնկիւրին դարձան ուխտավայրեր, ուր աշխարհի զանազան դիւանագէտները, նոյն իսկ թագաւորներ ու թագուհիներ պարտականութիւն համարեցին ուխտի երթալ, իրենց յարգանաց հաւաստիքը ներկայացնելու համար Մուսթաֆա Քէմալին եւ իր կառավարութեան:

Վերջին ուխտաւորները եղան Կարմիր Ռուսիոյ ներկայացուցիչները: Էնկիւրի այցելեց պատկառելի պատուիրակութիւն մը, որուն մաս կը կազմէ Վորոշիլով՝ պատերազմական եւ ծովային գործավար եւ յեղափոխական պատերազմ. խորհուրդի նախագահ, Լեւոն Գարախան՝ արտաքին գործավարի օգնական, Փուպնով՝ կրթական գործավար, Քրիժանովսքի՝ բարձրագոյն ուսմանց գիտական խորհուրդի նախագահ, Բուտիեննի՝ ընդհ. քննիչ կարմիր հեծելազօրքի, որ մեծ համբաւ ունի իբրեւ կարող զինուորական: Այս պատուիրակութիւնը Թուրքիա հասաւ Հանրապետութեան տասնամեակի զինաբրուքի օրերուն, նուէր բերելով բացի քանի մը օդանաւերէ ... նաեւ զինակցութեան դաշինք մը:

Խորհրդային պատուիրակներու այս խորհրդաւոր այցելութիւնը — որ գրեթէ աննշմար անցաւ եւրոպական մամուլին կողմէ — երեւակայուածէն շատ աւելի կարեւոր նշանակութիւն ունի քաղաքական եւ զինուորական տեսակէտով:

Առաջին անգամն է, որ կարմիր բանակի գերագոյն պետը օտար երկիր մը կ'այցելէ: Այս պարագան իսկ ցոյց կու տայ թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը անցեալ տարուան այցելութիւնը փոխադարձելու կամ հանդէս դիտելու համար չէ որ գացած է Էնկիւրի, անկէ ալ Իզմիր, Պրուսա եւն.: Պատուիրակութեան կազմին մէջ դիւանագէտներէ աւելի զինուորական տարրն է որ գերակշիռ դիրք ունի: Այս իրողութիւնն ալ կը հաստատէ մեր այն ենթադրութիւնը թէ՝ Մոսկուա վերջապէս զինուորական դաշինք եւս կնքեց այս անգամ Թուրքիոյ հետ, որուն երբեք չէր զլացած իր նիւթական ու ռազմական աջակցութիւնը 15 տարիէ ի վեր:

Կարմիր պատուիրակներու այցելութեան առթիւ Թուրք կառավարութեան հրատարակած պաշտօնական դեկոյցը, ինչպէս նաեւ վերջին օրերս Թուրք մամուլին մէջ երեւցած յօդուածները ոչ մէկ տարակոյս կը ձգեն ռուս – Թուրք զինակցութեան կնքումին մասին:

Քաղաքականութեան մէջ զգացումը դեր չունի: Միայն նիւթական շահն է որ արժէք կը ներկայացնէ:

Խորհրդային իշխանութիւնը ակնդրէն ի վեր կարեւորութիւն ընծայեց Թուրքիոյ եւ ամէն կերպով աջակցեցաւ անոր, որովհետեւ իր շահը այդ կը պահանջէր: Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքը, Տարտանէլի եւ Վոսփորի կրկնակ նեղուցներուն իր ձեռքը գտնուիլը խիստ մեծ առաւելութիւններ են: Դէպի Միջերկրական Ռուսիոյ ճամբան կ'անցնի այդ նեղուցներէն: Դարձեալ այդ ճամբով է որ աշխարհակալ պետութիւնները կրնան յարձակիլ իր վրայ — ինչպէս Ղրիմի պատերազմին —, կամ օգնել իրեն — ինչպէս ուզեցին ընել Մեծ պատերազմին: Այս վերջինը անգամ մը եւս հաստատեց նեղուցներու կարեւորութիւնը Ռուսիոյ համար:

Խորհրդային իշխանութեան հետապնդած քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ Լօզանէն առաջ եւ անկէ ի վեր, գլխաւորաբար ներշնչուած է նեղուցներու մտահոգութենէն: Լօզանի մէջ չյաջողեցաւ բոլորովին պարտադրել իր տեսակէտը: Որովհետեւ նեղուցները նոյնքան կարեւոր էին եւ են Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ համար: Ու Մեծ Դաշնակիցները յաջողեցան միջազգային հակակշիռի տակ առնել նեղուցները՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ: Թուրքիա ընդունեց այս կարգադրութիւնը, փոխարէն ստանալով առաւելութիւն մը, որ զլացուած էր իր միւս պարտուած զինակիցներուն՝ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Պուլկարիոյ, այն է սպառազինութեան ազատութիւն, առանց ոեւէ սահմանափակումի: Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ՝ Թուրքիոյ երկու բացարձակ վարիչները զինուորականներ էին եւ այս խայծը իրենց սրտին կը խօսէր:

Կարմիր Ռուսիա դժգոհ մնաց այս կարգադրութենէն եւ պահ մը երես դարձուց Թուրքիայէն, մինչեւ անգամ առեւտրական փոխանակութեանց համար դժուարութիւններ յարուցանելով:

Ներկայիս Թուրքիա կը գտնուի Ռուսիոյ բացարձակ ազդեցութեան տակ: Ժամանակ մը Իտալիա նոյնքան ազդեցութիւն ունէր անոր վրայ եւ Էնկիւրին կ'ապրէր Մոսկուայի ու Հռոմի սարսափին տակ: Ինչպէս առիթ ունեցանք բացատրելու այս սիւնակներուն մէջ, իտալական սարսափը փարատած է այժմ, շնորհիւ հելլէնեւթուրք վերջին զինակցութեան, շնորհիւ մանաւանդ Ֆրանսայի քաղաքական նոր ուղղութեան եւ Եուկոսլաւիոյ հետ գոյացուցած համաձայնութեան — արդիւնք՝ Ալեքսանդր թագաւորի Պոլիս այցելութեան:

Իտալիոյ քաղաքական ազդեցութիւնը Պալքաններու եւ Մոտաւոր Արեւելքի մէջ՝ ուժգին ցնցում կրեց վերջերս: Մուսոլինի իր ձեռքին մէջ միացնելով դիւանագիտական ու զինուորական – կարգապահական բոլոր նախարարութիւնները՝ նոր քաղաքականութեան մը ազդանշանը կու տայ: Մարաջախտ Պալպոյի Տրիպոլիսի մարզպան նշանակուիլը շատ ուշագրաւ է: Դժուար է սպասել քիչ մը տեսնելու համար այս նոր քաղաքականութեան ուղղութիւնը:

Վերջին օրերու իրադարձութիւնները՝ նախապատրաստութիւններ են հաւանական նոր պատերազմի մը համար: Այժմէն դիրքերը ճշդուած են մեծ մասամբ: Տատանումի մէջ է դեռ Պուլկարիան, որուն դիրքը շատ դժնդակ է: Ձէզոքացուած է նաեւ Իտալիան, որ յոյսը դրած էր պալքանեան նոր խմբակցութեան վրայ՝ ի հեճուկս Ֆրանսայի եւ Փոքր Համաձայնութեան:

Ֆրանսայի եւ խորհրդային Միութեան միջեւ Հէրիոյի այցելութեամբ առաջ եկած հասկացողութիւնը պատճառ դարձաւ դիրքերու վերջնական ճշդումին: Ռուսեւթուրք զինակցութիւնը առաջ անմիջական արդիւնքն է: Խորհրդային Միութիւնը այլ եւս չի քաշուիր վճռական քայլեր առնելէ: Մանաւանդ Ճափոնի հետ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ մօտալուտ պատերազմի մը հաւանականութիւնը կը մղէ զայն գործել արագ եւ կտրուկ: Թուրքիոյ հետ իր զինակցութեամբ, ներկայիս ապահով է թէ ո՛չ մէկ թշնամի նաւ պիտի կրնայ անցնիլ Նեղուցներէն՝ ռմբակոծելու համար Սեւ Ծովու ռուսական եզերքները: Վստահ է նաեւ թէ իր հարաւային սահմաններէն ոչ մէկ թշնամի ընդդէմ պիտի արձակուի: Ֆրանսայի, Լեհաստանի եւ Փոքր Համաձայնութեան հետ իր հասկացողութեամբ երաշխաւորուած է նաեւ Արեւմտեան սահմանները: Որով Ճափոնի հետ պատերազմի մը պարագային ձեռքերը ազատ պիտի ըլլան Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ:

Ներկայիս Ուաշինկթընի մէջ Լիթվինովի եւ նախագահ Րուզվէլթի բանակցութիւնները կապ ունին նաեւ այս վերջին խնդրին հետ: Ամերիկա մրցակից եւ հակառակորդ է Ճափոնի Ծայր. Արեւելքի մէջ եւ տարակոյս չկայ թէ այդ հարցին շուրջ կրնան երկուստեք համաձայնիլ:

Այսպէս թէ այնպէս, քաղաքական լուրջ խմորումներ կը կատարուին երկրագունդի բոլոր մասերուն մէջ: Ռուսեւթուրք զինակցութիւնը մեծապէս կը շահագրգռէ հայ ժողովուրդը: Ուշի ուշով եւ աչալուրջ պէտք է հետեւինք դէպքերու զարգացումին, մանաւանդ պէտք է համախմբուինք ու կազմակերպուինք, որպէս զի երբ ժամը հնչէ՝ պատրաստ գտնուինք:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

«ՀԱՅՍՄԱԹԼՈՍ»

Թը Ռուշ ուտիմ, բը շաֆար,
Ղարիպին ձանը կուզար,
Վախնամ բը դարիպ մէռնիմ,
Ոչ Էուր, ոչ աղբար կուզար:

ԳԻՒՂԻՍ ԵՐԳԵՐԷՆ

Ինծի կ'ըսեն «Հայսմաթլոս», — անտուն, անհայրենիք մարդ: Բայց երէկ ես ալ հայրենիք մը ունէի ու տուն ու դուռ, այսօր լքուած հողվորոիք:

Հոն ծնաւ գիս գիւղացի հայ կին մը, գիւղեր առեն, հեռու, հեռու լեռներու մէջ, ուր փախչելով ապաստաններ էր ջարդերէն: Ու առաջին ճիչս խառնըւեցաւ խողխողումի աղաղակին հետ այն ցեղին, որուն իբրեւ անդամ աշխարհ էի եկեր: Ու առաջին մկրտութիւնս առի արեան ու դիակներու մէջ: Ցեղոյ հասակ նետեցի, ինչպէս բոցը կրունկներուն վրայ, թէեւ ան մնաց զաճաճ, առանց շատ հեռուներր երթալու: Ու հայրենի հողին, հայրենի սարերուն մէջ վազեցի կաքաւներուն ու հովերուն եւեւէն: Երբ Ա. Բ. Գ. սորվեցայ, հայրս մեր տունը տարաւ տարօրինակ մեծ քաղաք մը ու դպրոց դրաւ զիս: Այնտեղ Սուլթաններ կ'իշխէին ու կը բնակէին պալատներու մէջ, ծծելով արիւն եւ քամելով արցունք:

Երբ խելահաս եղայ, խենթեցայ գիւղիս ու եռներուս աէրէն: Ու կարօտի մեծ ոստումով մը թռայ նորէն հոն ինկայ, ու քալեցի կրկին մանկութեանս քնքոյշ եւ երազային հետքերուն վրայէն:

.. Ու ահա բուք մը փչեց մեր գլխուն, այնքան մեծ թափով եւ զարհուրելի, որ աչքերը կը կուրցնէր: Ան կուլ տար Հայաստանի բարձրաւանդակէն եւ մեր պատմութեան մէջ ալ իր անհաղ նախընթացը ունէր: Ան մանչե՛ց, մռնչե՛ց ու փոխուեցաւ նախճիրի մը եւ վազեց արի՛ւն եւ վազեց արի՛ւն: Շուրջս մնացին դիակներ ու աւերակ:

Երբ ուշքի եկայ, տեսայ որ այծեր կ'արածեմ այլազգի գիւղի մը մէջ ու կը խօսիմ օտար լեզու: Բայց իմ աչքս ու կարօտս կը թռչէին հեռո՛ւն ուր իմ ցեղս կ'ապրէր դեռ: Հեռո՛ւն ուր ծընողքս էի թողեր Սուլթաններու «քէօշկ»ին կարմիր պարիսպին տակ:

Երազը սեւ եղաւ, չա՛ր, երկա՛ր ու գիշերը փոթորկոտ, ու գիշերը զարհուրելի: Տարիներ շարունակ նոյն անյոյս ողբումը: Աւազակներու հետ, ապստամբներու հետ, չար հովերուն բերանը: Ու վայրի կենդանիներու հետ, վայրի լեռներու վրայ:

Օր մըն ալ առիք գիս տեղ մը աքսորեց, ուր կ'ապրէին գոհունակ ու պարարտ մարդեր, գլուխները՝ փաթթոց: Անոնք հագեր էին մուշտակ, ոտքերն ալ մաշիկ ունէին: Անոնց աչքերը շնական էին ու տեսքը գահճի: Ալլահը կ'օրհնէր զիրենք ամէն առտու եւ Ալլահը կը խօսէր անոնց ամէն իրիկուն, երկինքն ի վեր ալացած օծի մը բերնով...

Ու երբ Ալլահ աթիերուն կմախք կը հաւաքէ իրիկուն մը այնտեղ, աղաղակներ, ոռնոց ու արտունք բարձրացան: Իսկ ես կմախքները դրկած կուլայի՛, կուլայի՛: Ամբողջ քաղաքին մէջ կը շրջէր հաջելով, դրօշներ բռնած: Իրիկունն ալ ջահեր վառեցին ու կերան, լիացան:

Երբ ուշքի եկայ, տեսայ որ կապանքներս փշրուեր են ու ազատ մարդ եմ կրկին: Այն առեն Թռա՛յ, Թռա՛յ Թեւերուս բոլոր ուժովը, ու ինկայ Սուլթաններու պալատին կարմիր պատին տակ ու իմիններս գրկեցի: Ու գոյնզգոյն լաթով մը գիս նորէն կեանքին մկրտեցին անոնք, որ հիմակ, գուրգուրանքով, կը սեղմեմ կուրծքիս ու հետս կը տանիմ:

Արեւը գաղջ էր առեն մը ու կը շոյէր վէրքերը... Բայց օր մըն ալ նորէն հին մեծ փոթորիկին նման վերիվայրում մը շրջեց մեզ տակնուվրայ եւ արիւն քամեց, ու քշեց գիս հեռո՛ւն հեռո՛ւն արեւմուտք, վեր՝ դէպի հիւսիս, ուր կը բնակին պաղարիւն Տեւտոններ ու կը փչեն ցուրտ հովեր հիւսիսի բեւեռէն:

Թեւերս փրթած մէկին ու ինկայ մնացի հոս: Փետուրներս թափեցան ու մորթս կծկուեցաւ ինք իր վրայ: Ու ես տժգոյն եմ եւ աչքերս գերեզմաններու պէս մթին: Գոյութեանս ու փափաքներուս հողվորոիքին մէջ կը թափառիմ դիւահար...

Հիմակ խեղճ ու աղքատ մարդ մըն եմ օտարներու դրան եռին նետուած: Ինծի «Հայսմաթլոս» կ'ըսեն, անտուն, անտէր մարդ: Ու երբ բարկանան, կը վռնտեն դուրս, բայց ես չեմ գիտեր ո՛ւր երթամ:

. Ու փետուրներս կը փնտռեմ ու թեւերս, անոնցմով նորէն զարդարուելու համար: Ու հայրենի՛քս կը փնտռեմ, նորէն հո՛ն, հո՛ն թռչելու համար: Բայց իմ հայրենիքս արեան մէջ խեղդուելով մահացած է, ու թեւերս չկան ու չկան:

.. Ա՛խ, հայրենի՛ք երկիր, անգամ մըն ալ տեսնէի քեզ, գրկէի քեզ ու հոգիս տայի...

ԵՐ. ՔՈՉԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

— o —

ՊԻԵՆ. — Պատահաբար «Քէնըր Թակլաթտի» գեղարուեստական բաժնին մէջ հանդիպեցայ յօդուածի մը որ մեծ գովեստով կը խօսէր երիտասարդ նկարիչ Զարեհ Մութաֆեանի ցուցահանդէսին վրայ: Երիտասարդը ծանօթ էր ինծի իր ուսումնասիրութիւններով: Փայլեցա ուղղեցի դէպի ցուցադրավայրը, ուր դիմացս ելաւ հաստատ արուեստագէտ մը:

Ճերմ սրահ մը՝ ուր ցուցադրուած են գործերը, որ կը բաղկանան դիմանկարներէ ու Էօմփօզիսիօններէ. «Բոլորին մէջէն ալ երեւան կուգայ արտանող խառնապահանջ հոգի մը որ չի գիտեր քիչով գոհանալ», կ'ըսէ Առոլֆ Շթայներ, ծանօթ քննադատը իր մէկ երկար յօդուածին մէջ որ հրատարակած էր «Հայ շահեկան նկարիչ մը ներեւումը» խորագրով: Եւ իրաւամբ, Մութաֆեանի այս գործերը տեսնողը, անոնց մէջ ամփոփուած թէքնիքի եւ զգացումի այլազանութիւնը նկատելէ վերջ, կը համոզուի թէ անկայուն ու մշտավառ հոգի մըն է Մութաֆեան որ չի գիտեր սեղմուիլ: Բայց, այսքան այլազան ըլլալով հանդերձ, բոլորին մէջ ալ պահած է իր սուր տաղանդին ինքնատպութիւնը: Ասիկա ինքնին մեծ արուեստագէտի մը տարազն է: Իմ այս առաջին համոզումը հաստատեց Եօզէֆ Ուլրիխի յօդուածը, որ մանրամասնօրէն վերլուծելէ վերջ ցուցադրուած գործերը, կ'եզրակացնէ. — Տարակոյս չկայ թէ Մութաֆեան մօտաւոր ապագայի արժէքաւոր համբաններէն մին դառնայ, որովհետեւ հասած է արուեստի տիրապետութեան այն տարիքին՝ ուր ուրիշներ կը խօստանան տակաւին»:

Կ'արժէ լսել նաեւ «Պէնըրթակլաթ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին սակարեւոր մասը.

— «... Մութաֆեանի գործերը երբեմն նկարուած են այնքան արուեստով որ մարդկըմրոնայ թէ ո՞րն է արուեստագէտին գիտաւորութիւնը, ներկայացնել նի՞ւթը թէ մտածումը: «Երաժշտութիւններ» մէջ այնքան իմաստի խորութիւն կայ որքան արուեստ, իսկ «Կարօտի երգերէն» մէջ Մութաֆեան կրցած է դնել հայրենիքի կարօտով տառապած այդ խումբ մը լաւ շարադրուած դէմքերուն վրայ ամբողջ ցեղի մը սիրտը: Մութաֆեանի գործերուն մէջ գաղափարը վայրկենական յայտնուելով, աչքի վայելքին հետ հոգեկան վայելքն ալ կը ներկայացնեն անսահմանօրէն»:

Բայց չերկարենք, խօսքը տանք պաշտօնական թերթին՝ «Տէր Պանտոյ» որուն դատաստանը աւելի դրական արժէք մը կը ներկայացնէ ամբողջ Զուիցերիոյ մէջ քան ոեւէ ուրիշ մը: «Երէկ բացումը կատարուեցաւ երիտասարդ հայ նկարիչ մը՝ Զարեհ Մութաֆեանի ցուցահանդէսին: Դիմանկարներէ զատ՝ որոնք իր ինքնատպութեան մէկ զօրեղ փաստը կը կազմեն, կան նաեւ զանազան նիւթեր շօշափող compositionներ որոնք իրենց գունակով ու թէքնիքի սանձարձակ աշխատելակերպովն իսկ կը ներկայացնեն տարօրինապէս աշխոյժ կեանք ու միջավայր առաք արեւի տակ: Բայց իր այս աշխատելակերպը կը դառնայ զուսպ, գինող ու համառօտագրող՝ կենդանագիրներու մէջ, ուր Մութաֆեան խորշելով հանդերձ գունական չափազանցութիւններէ՝ կուտայ հրաշալի tonalitéներ ուժեղ նկարագիրներով. Մութաֆեան կը նկարէ նաեւ սրբազան հին նիւթեր, բայց գեղարուեստական նոր ըմբռնումի մը ինքնատիպ խառնուածքով»:

Այսքան գրուատիք այսքան կարճ ժամանակուան մէջ հաւաքած տաղանդի մը, տարակոյս չկայ որ մեծագոյն երաշխիքն է իր մօտաւոր ապագայի միջազգային համբաւին: Ուստի մենք՝ լի հաւատքով ու համոզումով կը սպասենք ողջունել զինք Մոսկուա ուր տեղական թանգարանը մեծ ձեռնարկ ուրախ իր հաւատքը ցոյց տուաւ գնելով «Փարսիֆալ»ը եւ «Բացօթեայ երազանք»ը մը:

Մ. ՔԻՆԵԱՆ

ՀԱՅԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Ցառաջ) — Այս տարուան ձմեռուան վերջէն ի վեր հայգերման ընկերութիւնը սկսած դարձեալ գործունէութիւն ցոյց տալ բաւական համեստ շրջան մը բոլորելէ ետք ընդհ. պատերազմէն ասդին Ցանախ առիթը ունեցած եմ հետեւելու գործակցութեան անհրաժեշտութիւն գերման ազգին հետ, գէթ մշակութային եւ իրերածանօթման մարզին մէջ, քանի որ ասանդական միջազգութիւն մը կը գործէ միջեւ Գերմանիոյ վարիչ զինուորական եւ առեւտրական լայն խաւերուն մէջ, բայց քրիստոնէական շրջանակէ մը. Այս փոքր շրջանակն ալ մեզ կը ճանչնայ իբր խեղճ ու կրակ քրիստոնեայ ժողովուրդ մը, միսիոնարական բարենպատակ ուսումներով առաջնորդուած շատ անգամ: Անոնց մէջ եւս շատ քիչեր կը ճանչնան Հայը իր ցեղային արժանիքներով:

Հայեւգերման միութիւնը ջանացած է Հայը ծանօթացնել իր ցեղային եւ մշակութային արժանիքներով բայց պէտք է խոստովանինք որ ցարդ յաջողած լայն շրջանակներու մէջ մուտ գործել: Այս տարուան ստանդը մասնաւոր հոգածութեամբ տարուած է ցեղային խնդրին եւ պէտք է ըսենք թէ յաջողութեամբ պսակուած են իր ջանքերը: Կը բարեյուսադրէ հորիզոն մը հայեւգերման գործունէութեան համար: Պերլինի հայ գաղթային միութիւնն ալ թերեւս բարոյապէս թէ նիւթապէս միջոցը ծախելով հանդիսացած է հայեւգերման միութեան, անշուշտ պիտի շարունակէ նոյն ուղղութեամբ:

❊ Հոկտ. 28ին Շարլոթենպուրկի Բայխթօգլըրի սրահին մէջ հաւաքոյթ մը կազմակերպուած էր հայեւգերման միութիւնը՝ նախագահութեամբ բոլոնել Շէֆերի: Սրահը լեցուն բազմութիւնը սպասածէն աւելի սեղմեց երիտասարդ քարոզիչ Ֆլեմինկ որ վերլուծեց հայ կրօնա – ազգային պատմութիւնը, նախապատմական ջաններէն սկսած: Ճառը բացարձակ հայանպաստ էր եւ կը հաստատէր կան գիտակից տարրեր, որոնք 1927ին ալ Թուրքիա այցելելէ յետոյ լեն կրնար ժխտել հայկական արժանիքները «Գերման ցեղը՝ իր վերազարթնումի օրերուն, օրինակ պէտք է առնէ Հայերէն» կ'ըսէր ան: (Ճառի ամբողջութիւնը ուրիշ առթիւ):

Քարոզիչ Ֆլայշման խօսք առնել

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Նիւթերու առատութեան պատճառով, ստիպուած էինք յետաձգել այս շարքը: Արդէն հրատարակած ենք ուսումնասիրութիւն մը իտալական երիտասարդութեան մասին, ինչպէս նաեւ Փրակայի մեր աշխատակցին մանրամասն ուսումնասիրութիւնը՝ չեխական Սօքոլներու մասին, եւ այս շարքին գերմանական մասը: Տալով այս շարքէն՝ միւս երկիրներու երիտասարդութեան պատկերը, պիտի հրատարակենք, իրենց կարգին, յօդուածներ, քաղելով զանազան աղբիւրներէ. —

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Ռուս յեղափոխութիւնը անհուն վիհ մը փորելով այն սերունդներուն միջեւ որոնք 30 եւ աւելի տարեկան էին 1917ին եւ երիտասարդներուն միջեւ, անլուր լայնք մը տուաւ այն ռուսական հարցին զոր Թուրգենեւ ուսումնասիրած է Հայրեր եւ զաւակներ իր հռչակաւոր վէպին մէջ: Պատմութեան մէջ երբեք չէր տեսնուած նման խորունկ խռովք մը որ ընտանիքներու ծոցին իսկ բերէր փոխադարձ անհասկացողութեան եւ երկպառակումի այսպիսի տարրեր: Արժէքներու գնահատութեան մէջ հայրերու եւ զաւակներու անխուսափելի տարբերութիւններուն քիչ քիչ աւելցաւ, բայց հետզհետէ աւելի յստակօրէն, վարիչներուն մօտ գիտակից կամքի մը գործունէութիւնը՝ նոր երիտասարդութիւն մը կազմելու համար, անցեալէն կտրուած իր բոլոր կապերով եւ բոլորովին նուիրուած սովետական վարչակարգին:

Ռուս երիտասարդութիւնը կարեւոր դեր մը խաղացած էր յեղափոխութեան պատրաստութեան մէջ: Ազատական բոլոր շարժումներուն մէջ, ամբողջ 19րդ դարու ընթացքին, Դեկտեմբերեաններէն մինչեւ Ռշչակաները եւ մինչեւ ռոյեալ գաճոկրատները, մանաւանդ երիտասարդներ կը գտնենք: Հին վարչակարգին տակ, ուսանող եւ յեղափոխական բառերը գրեթէ փոխարինելի էին իրարմով: Ռուս երիտասարդութեան դիւցազնութեան ոգին եւ յանդգնութիւնը ինքնակալութեան դէմ իր պայքարին մէջ՝ ապշեցուցին աշխարհը: Սակայն, չենք կրնար ըսել թէ ան գործօն մասնակցութիւն մը ունեցած է բուն իսկ յեղափոխութեան մէջ: 1917ին բախումը տեղի ունեցաւ չափահաս մարդոց սերունդներուն միջեւ: Երիտասարդները, մեծամասնաբար ռազմավարական ձգտումներով, առանց վարանելու չէ որ հանդիսատես եղան բոլշեւիկներու ճիգերուն, բանի կերպով իշխանութեան տիրանալու համար: Առանց անոնց հետ պայքարելու, անոնք ապստամբական դիրք մը պահեցին: Բայց երիտասարդութեան քաղաքական չէզոքութիւնը վերջ գտաւ քաղաքային պատերազմի սկիզբը, որուն հերոսական նկարագիրը զայն հրապուրելու հանգամանքն ունէր: Եթէ երիտասարդներու մէկ փոքրիկ մասը գնաց միանալու անոնց, որոնք կը պայքարէին խորհրդարանականութեան թշնամիներուն դէմ, գտնուածը, տարուած բոլշեւիկներու նշանաբաններէն, չվարանեցաւ ստուարացընելու կարմիր բանակի շարքերը, քաղաքային պատերազմի բոլոր ճակատներուն վրայ: Արձակուած բանակէն ճերմակներուն դէմ պայքարող երիտասարդութիւնը վերադարձաւ աւելի նպաստաւոր բոլշեւիկեան փորձառութեան: Դիկտատորութիւնը հեռու էր ըլլալէ այն, ինչ որ եղած է անկէ ի վեր, այսինքն ազատական բոլոր ձգտումները ջախջախելու անողոք եւ ճշգրիտ մեքենականութիւն մը: Պետական փիլիսոփայութիւնը դեռ կանոնաւոր եւ միակերպօրէն չէր ուսուցուեր: Երիտասարդութիւնը իր վրայ չէր զգար պաշտօնական գաղափարաբանութեան կապարէ կափարիչին ծանրութիւնը: Քննադատութեան եւ ազատ վիճաբանութեան բաւական լայն իրաւունք մը ունէր դեռ: Կառավարութիւնը հրաժարած էր ջարդող կարգալէ հասուն մարդոց, որոնք չափահասներ մերժած էին անցեալին մէջ, եւ իրենց բոլոր յոյսերը դրած էին երիտասարդ ուղեղներուն վրայ: Նուազ մնացող կամ հալածուած. համայնավարութեան առքի տարիներուն, մասնաւոր պաշտպան հայեցակարգով, ջանաց փրկել մանուկները: Ասիկա կը փայփայէր երիտասարդութիւնը, կը պանծացնէր զայն իբրեւ յեղափոխութեան յառաջապահը, անկէ սպասելով նոր դրութեան յաղթանակը: Իր եռանդին առջեւ գործունէութեան անհուն դաշտ մը բացաւ: Նոյն իսկ «դասակարգային թշնամիներու» զաւակները իրենք զիրենք պատասխանատու չէին նկատեր իրենց հայրերուն «մեղքերուն» համար: Յեղափոխութիւնը պէտք է վերադաստիարակէր զանոնք, դարձնելով զիրենք նոր ընկերութեան ճշմարիտ քաղաքացիներ: Շատ շատ՝ իրենց ընկերային ծագումը կրնար տեղի տալ որոշ խոհեմութեան մը իշխանութեանց կողմէ: Բայց դեռ չէին մտածեր զանոնք փարիաներ դարձնելու, կազմուելու վրայ եղող ընկերութեան շրջանակներէն դուրս ընելու մասին:

Այս երիտասարդութիւնը անկեղծօրէն աշխատեցաւ ազատուիլ ամէնէն աւելի կանուխ եւ կարելի եղածին չափ արմատականօրէն անցեալի նախապաշարումներէն եւ բնտանիքի ազդեցութենէն: Աւելին. անիկա միջնորդի դերն ստանձնեց ծեր մարդոց եւ յեղափոխութեան միջեւ: «Հայրերու եւ զաւակներու խնդիրը ներկայացաւ ամէն հիմնապէս նոր պայմաններու մինչեւ այդ անծանօթ ասփիճանի մէջ: Հայրերը կը զայրանային կը գրգռուէին, բայց ի վերջոյ տեղի կու տային: Այս պայքարին մէջ զաւակները կը գերազանցէին շատ յաճախ եւ անոնց հետ սովետները: Նոր վարչակարգի ամէնէն յստակ յաղթանակներէն մէկն եղաւ այն որ զիւղացիներէն իսկ իրեն քաշել երիտասարդութիւնը:

Այս երիտասարդութիւնը ոչ ... ոչ դաստիարակութիւն ստացած պատերազմի եւ յեղափոխութեան կոպիտ ռովայոյլ տարիներուն ... եթէ ոչ կոշտ, յանձնապաստան, ... նախատես: Իր զարգացումը եղած միայն մէկ ուղղութեամբ. Բայց ... հաւատար ան, լաւատես էր, թէեւ ... եւ խիստ համակրելի. կ'աշխատէր ինքնախարէութեան ... թեան մէջ: Իրողութեանց ... հերքումները դեռ չէին ... իր հաւատքը եւ չէին ... տահութիւնը իր ... թեան եւ անկեղծութեան ...

ՓԻԷՐ ՔԻՐԼԱՆ

(Շար.)

...յանձնեց թէ շատ բարձր դասակարգէ զարգացած Գերմանուհի մը իրեն կը հարցնէր թէ «Հայերը ինչ են, Հրեայ ... ն կամ սեմական, եւն.»: Անշուշտ ... պատասխանեցի պէտք եղածը, բայց ... մտահոգիչ է դիւրամատչելի դարձ... ն լայն խաւերուն. չկայ պէտք եղած ... փով գրականութիւն. մանաւանդ ... մինաղարեան գրականութիւնը ... պիտի հետաքրքրէր մեզ, ո... ւն նոյնիմաստ արտայայտու... ներ կան գերման գրականութեան ... ըս դասի մէջ, թէեւ հայկականները ... պարագայ աւելի հին են եւ ոչ մէկ ... ութիւն ունեցած ըլլան իրարու ...։

Արտ. Աբեղեան, բացատրեց թէ ... հին առեններէն, 1836էն ի վեր ... թարգմանութիւններ եւ գրական ... գերմաներէն եւ ֆրանսերէն, ... մանաւանդ ռուսերէն լեզուներով. ... է հետեւիլ եւ պրպտել: Դարձ... պատասխանելով քարոզիչ Քլինկի ... որոշ կէտերուն, ինչպէս ... հերուկի հերոսական պատմութեան ... բացատրութիւններ տը... եւ Գ. Վ. Զաքարեանի հետ խօս... անհրաժեշտ նիւթը տրամա... մատենադարանի մասին.

... եւ է դարձեալ որ նոր գերման ... երբ մեզմով կը հետաքրք... կ'ուզէ տեսնել եւ ճանչնալ մեր ... հոգեկան արժանիքները: Ու... կեցցէ՛ ցեղին ուժը, նուիրուինք ... վերամշակումին:

Թղթակից

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— · —

...փարիզի հարաւային շրջանի մէջ ... ութիւն ունի միութիւն մը՝ «Յառաջդիմասիրաց»: Պանձօ – Քաշանի ... Թուլ – Լա – Ռէնի հայութիւնը ... է այդ միութեան շուրջ... Միութիւնը կը պահէ ակումբ – ... մը, կը կազմակերպէ դասախօսութիւններ եւ հիմնած է վարժարան մը, հինգշաբթի օրերը, ուր կը ... հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի: Աշակերտները աւելի քան հարիւր հոգի, մանչ եւ աղջիկ, հինգ տարեկանէն մինչեւ տասնըվեց տարեկան: Աշակերտներուն մեծ մասը արդէն խօսք կը ... կը կարդան մայրենի լեզուով: ...ալառութիւնով կը սորվին ու կը պատմեն «Հայոց պատմութիւն»ը: Անոնց բերանը դրուած են բազմաթիւ ազգային ու գեղջկական երգեր:

Անհատուելի իրապէս մխիթարական տեսիլ մը, որուն կեանք են տուած Պանձօ – Քաշանի տիպար Յառաջդիմականները:

Յեննելու եւ հիանալու արժանի է անոնց մեղուաջան ու ներդաշնակ աշխատանքը: Անոնց կատարած գործը օրհնութիւն մըն է:

Այլասերման սա ողբերգական օրերուն «Յառաջդիմասիրաց»ը կը կատարէ առաք պարտականութիւն մը, փրկելով բազմաթիւ սեւաչուի Հայ տղաներ եւ Հայկուհիներ:

Միութիւնը, ինչպէս կը տեսնուի Յառաջի չորրորդ էջէն, կազմակերպած է դպրոցական հանդէս – պարահանդէս մը, ի նպաստ վարժարանին.

Այդ երեկոյթին մէջ հայկական երգերու կողքին, պիտի ըլլան աշակերտութեան կողմէ մենախօսութիւններ, արտասանութիւններ, եւ տրամախօսութիւններ, բոլորն ալ գրեթէ նոր

գրուած գրագէտ Նշան Պէշիկթաշլեանի կողմէ: Անհատուելի փորձ մը մանկական գրականութիւնը «Թարմացնելու», ինչպէս կ'առաջարկէր «Յառաջ»:

Ուրեմն ամէն կերպով եւ լիովին արժանի է որ քաջալերուի Յառաջդիմականներու այս հանդէսը:

Ստորեւ նմոյշ մը՝ Ն. Պէշիկթաշլեանի մանկական ոտանաւորներէն.—

ՆՈՒՊԱՐ ՍՐԱՊ

ՀԱՅ ՄԱՆՉ

Թուփ եմ, կանանչ եմ, խասակով
կարճ եմ,
Սակայն կատարեալ ես Հայու մանչ
եմ:
Գեղջուկ, ազգային երգեր կը կանչեմ,
Ահա կատարեալ ես Հայու մանչ եմ:
Ուրախութիւնով ես դպրոց կ'երթամ,
Ոչ միայն կ'երգեմ, այլեւ կը կարդամ,
Իմ լեզուիս համար ես հոգիս կուտամ,
Հայ գիրին ճամբէն ես լոյսին
կ'երթամ:
Կ'երգեմ, կը կարդամ, գիտեմ նաեւ
գոց
Դաս մը սրբազան. «Պատմութիւն
Հայոց»,
Անոր մէջ արեան հուր կայ, նոյնքան
բոց,
Որ կ'ուզեմ ըլլալ քաջերէն Հայոց:
Լաւ անուն ունիմ դասի մէջ ամէն.
Կը սիրեմ ազնիւ Թորգոմայ զարմէն,
Ճամբայ եմ ելած ես այր բեն գիրէն,
Կ'երթամ հայութեան իբրեւ նոր Արմէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՊՈՒՏՑՕՅԻ ՄԷՋ

— o —

ՊՈՒՏՑՕ, 11 Նոյ. (Յառաջ).— Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, «Մուրատ» խումբը կազմակերպած էր ընկերահամակրական հաւաքոյթ – խնճոյք մը կիրակի (5 Նոյեմբեր) կէսօրէ վերջ, ընկ. Ա. Քէնտիրեանի տունը: Սենեակի մէկ կողմը յատկացուած էր եռագոյն դրօշին, որուն ծալքերուն տակ զետեղուած էին Հ. Յ. Դ. Հիմնադիր երրորդութիւնը եւ զինանշանը, բոլորտիքը հերոսներու խմբանկարներ: Միաձայն երգուեցաւ «Մըշակ բանւոր»ը: Օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Հ. Թաշճեան որ պարզեց Դաշնակցութեան դերը եւ յեղափոխական մեծագործութիւնները: Ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի կեցան, յարգելու համար անթիւ նահատակներու յիշատակը:

Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ խօսեցաւ ընկ. Ա. Քէնտիրեան, յիշեց գործուած խժդժութիւնները, մինչեւ 90ական Թուականները: Այլեւս անհանդուրժելի էր լռութիւնը, ահա այդ դաժան օրերուն էր որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնունդ առաւ ու ծաւալեցաւ: Յայտնեց թէ կարելի չէ գրի առնել մեր նորագոյն պատմութիւնը, առանց Դաշնակցութեան: Դրուագներ յիշեց Դաշնակցութեան անցեալէն, ու եզրակացուց.— «Մասնաւորապէս երիտասարդ սերունդը սրբազան պարտականութիւն ունի դէպի հայրենի աւանդութիւնները: Հին առիւծը չուզեր մռնչել ու բաշերը բարձրացնել մեր ներքին կեանքին մէջ, վերապահելով դարերու ոսոխին, որպէսզի առեղծուի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստաներ»: Ընկերոջ սեղանը կը թնդար հայրենասիրական եւ յեղափոխական երգերով: Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին ընկերներ Մ. Մուրատեան՝ «Հերոսին Արցունքը», Գէորգ Սարգիսեան՝ «Վահան, Վահան»ը, Մ. Նաթրեան՝ «Հայու դրօշ», Հ. Թաշճեան՝ «Սեւ մոռացութեան»ը: Ընկ. սեղանապետը բոլորն ալ կարգով հրաւիրեց արտայայտուելու արտասանութիւններով, երգերով եւ պատշաճ խօսքերով: Երկու երիտասարդ ընկերներ աւելցան մեր շարքերուն վրայ: Այս առթիւ բացառիկ նուէրներ եղան, կոկիկ գումար մը գոյացաւ: «Մուրատ» խումբին ալ նիւթական եւ բարոյական հասոյթը արդիւնաւոր եղաւ: Ժամը 10ին դժուարաւ բաժնուեցանք առեղծուած հայրենասիրական տաք մթնոլորտէն:

Թղթակից

ՃԻՆԱԴԱՇԱՐԻ ՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Զ. Ռ. Մ.-ԻՆ

— :-: —

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Յանդգաղատանքի օր մը եղաւ Լիոնի գաղութին համար Նոյեմբեր 11ը, Ջինադադարի օրը, շնորհիւ Զափահաս Որբերու Միութեան մասնաճիւղի ջանքերուն:

Նախապէս գրած էի թէ Զ. Ռ. Մ.-ի դիմումին վրայ, գաղութն ալ պիտի մասնակցէր այդ օրուան կազմակերպուած Թափօրին, որ պիտի երթար խոնարհելու անծանօթ զինուորի շիրիմին առջեւ:

Որոշեալ ժամուն ժամադրավայրին ենք բոլորս ալ: Ամէն կողմէ կուգան խումբ խումբ, հաւաքուելով յաւէտ պաշտելի եռագոյնին շուրջ, զոր կրելու պատիւը վերապահուած էր նախկին պատերազմիկ եւ քանիցս վիրաւորուած Գ. Քըրքճեանին: Նորընծայի մը ձեռքը գեղեցկեծաղկեպսակ մըկար Ֆրանսացի զինուորի յիշատակին, իսկ մէջտեղը գոյն եռագոյններէ փաթթուած փունջ մը կայ:

Կը հասնինք Փլաս Մօռան ուր կ'ընդունուինք Վարիչ Յանձնախումբին կողմէ: Տօքթ. Գիտոն շնորհակալութիւն կը յայտնէ դարձեալ: Նօթանասունըվեց միութիւններու եւ ընկերակցութիւններու եւ եօթը օտար ազգերու կողքին, զինուորական կարգապահութեամբ կը յառաջանանք դէպի Թէթ տ'Օռի դամբարանը: Գաղութներու երկայնքին աննախընթաց բազմութիւն մը լռիկ երկիւղածութեամբ կը դիտէ հսկայ Թափօրը:

Փարք տը լա Թէթ տ'Օռի արուեստական լճին մէջ փոքրիկ հողի մը վրայ կանգնած է կրանիթէ տխտանեան դամբարան մը: Միայն պաշտօնական անձնաւորութիւններն ու փոքրաթիւ պատուիրակութիւնները կրնան ներկայ ըլլալ արարողութեանց: Զ.Ռ. Միութեան կողմէ կը ներկայացուէր չորս հոգի: Հօն են նահանգապետը, Լիոնի զինուորական կառավարիչ Զօր. Տօս, (քաղաքապետ Գ. Էրրիօն տկար ըլլալով ղրկած էր իր ներկայացուցիչը), օտար հիւպատոսներ, զինուորական եւ քաղաքական բարձր անձնաւորութիւններ: Ներկայ է նաեւ առանձնապետ Սէյլէ որ 1918ին Ջինադադարի առաջին փողը հնչեցուցած է: Պատուոյ աստղուղներուն վրայ կը շարուին դրօշակիրները որոնց մէջէն կը յառաջանանք դէպի պատուոյ հրապարակը՝ դամբարանին դէմ յանդիման: Լուսանկարիչները եւ շարժանկարիչները գործի վրայ են:

Գերեզմանային լռութեան մէջէն առանձնապետ Սէյլէ կը հնչեցնէ իր փողը ու յարգանքի մէկ վայրկեան լռութենէն վերջ, զինուորական նուագախումբը կը սկսի նուագել «Լա Մարսէյէզ»ը, Զօր. Տօս, Նահանգապետն ու Տօքթ. Գիտօն կը խօսին կարգաւ վերյիշելով արհաւիրքի տարիները: Հիացումի եւ շնորհակալութեան խօսքեր կ'ուղղեն Ֆրանսայի եւ իր դաշնակից զինուորներուն, որոնք անձնուիրաբար իրենց կեանքը զոհեցին իրենց հայրենիքին համար եւ որոնց յիշատակը պիտի մնայ յաւէտ անթառամ բոլոր վերապրողներու սրտին մէջ:

Արարողութիւնը աւարտած է: Վերադարձի ճամբուն վրայ հարիւրաւոր Հայեր ակնածանքով կը դիտեն եռագոյնը եւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն Զ. Ռ. Միութեան որ անգամ մը եւս եկաւ ապացուցանել թէ հայրենիքի գաղափարը իր սրբազնագոյն նպատակն է:

Նոյն իրիկունը համակրական երեկոյթ մը սարքուած էր: Մտերմական մթնոլորտին մէջ մաղթանքները շատ էին, մասնաւորապէս յաղթանակի օրը տօնելու մայր հայրենիքին մէջ: Կա՞յ ուրիշ աւելի թանկագին բաղձանք մը հայրենատենչ Հայու սրտին մէջ: Ու ընդմիջումի վայրկեաններ կ'ունենայ ան, երբ իր ծոցէն ելած ապիկարներ, իր որբութիւնները անարգելու փորձեր կ'ընեն:

Որբերը ուրախ են եւ արգասաբեր: Հայրենաշունչ երգեր կը պոռթկան ամէնուն սրտէն, Գ. Քըրքճեան իր ճազով, ընկեր – ընկերուհիներ իրենց մեներգներով ու արախօսութիւններով աւելի կ'ելեկտրականացնէին մթնոլորտը: Թորոսեան նապատակ մը աճուրդի դրուեցաւ որմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Բախտաւորն էր «Յառաջ»ը որուն անունով կը մասնակցէր տեղւոյս գործակալ Յ. Կէնճեան:

Հազիւ կրցանք իրարմէ բաժնուիլ առաւօտեան ժամը 5ին, մաղթելով որ Զ. Ռ. Մ.-ը ուրիշ առիթներ ալ տայ հայութեան, հրապարակաւ յայտնելու համար իր երախտագիտութիւնը Ֆրանսացի ժողովուրդին ասպնջականութեան համար:

Ա. ԱՐԱՑ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Արեւու խաւարման նախընթաց օրը, գնդապետ մը հետեւեալ հրամանը տըւաւ.

— Վաղը առտու արեւու խաւարում մը տեղի պիտի ունենայ: Զինուորները պիտի հաւաքուին զինարանին հրապարակը: Ես պիտի գամ բացատրելու խաւարումը: Եթէ երկինք ամպամած ըլլայ, ըստ սովորութեան՝ զինուորները պիտի հաւաքուին ճաշարանին մէջ:

Տասնապետները հետեւեալ ձեւով հաղորդեցին այդ հրամանը.

— «Գ. գնդապետին հրամանով արեւու խաւարում մը տեղի պիտի ունենայ վաղը առտու: Գունդը պիտի հաւաքուի զինարանի հրապարակը, ուր՝ Գ. գնդապետը անձամբ պիտի ղեկավարէ խաւարումը: Եթէ երկինք ամպամած ըլլայ՝ խաւարումը տեղի պիտի ունենայ ճաշարանին մէջ»:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՅՆ ՑԱՒԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

— :-: —

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (8 Նոյ.).

— «Բազմաթիւ պարտաճանաչ եւ գիտակից ընթերցողներու կողքին, որոնք անվերապահ օժանդակութիւն եւ գուրգուրանք ցոյց կուտան հայ գրին ու թերթին հանդէպ, կան ընթերցողներ, որոնք ոչ միայն չեն կատարեր նիւթական տարրական պարտականութիւն մը հայ մամուլին հանդէպ, այլեւ կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ անոր յառաջդիմութեան եւ զարգացումին: Բաժանորդներ եւ ընթերցողներ կան, որոնք չափազանց թժախնդրութիւն ցոյց կուտան թերթի կանոնաւոր առաքման եւ կը վշտանան երբ օր մը բացակայի առանց թերթը, սակայն չեն ցոյց տար միեւնոյն թժախնդրութիւնը վճարման համար: Ամիսներ եւ նոյնիսկ երբեմն տարի մը կը ստանան թերթ, առանց մտածելու թէ՝ այդ թերթերը, թուղթէն մինչեւ մելանն ու առաքումը նիւթական ահագին զոհողութիւններ կը պահանջեն, որոնք վըճարուած են կանխիկ հրատարակիչին կողմէ ի գին մեծ դժուարութիւններու: Ուրիշներ, որոնք կը պատկանին անկասկած անպարտաճանաչ բաժանորդներու կարգին, ամիսներ կը կարդան թերթը ձրիաբարութեամբ բայց կ'առաջարկեն դադրեցնել առաքումը, երբ օր մը ընկալագիր ղրկուի իրենց՝ գանձելու համար իրենց հաշիւը:

Ներկայ տագնապէն ամէնէն աւելի ազդուողը գուցէ թերթերն են, շնորհիւ անպարտաճանաչ եւ անպարկեշտ ընթերցողներու, որոնք, ամիսներ կը կարդան առանց վճարելու: Ու միթէ այդ մարդիկ չե՞ն գիտեր որ ոչ մէկ հայ թերթ կրնայ ինքնապահ դառնալ, որքան ատեն տեւէ մեր ժողովուրդի ներկայ գիտակցութիւնը: Պիտի ամչնան անոնք երբ զգացում եւ խիղճ ունին, երբ հայ թերթերու սպառումներու թիւը իմանան: Շատ մեծ զոհողութիւններ կ'ընեն եւ եղած անգամ աւելի ազգային պարտականութիւն մը կը կատարեն հայ թերթերու հրատարակիչները, կարենալով շարունակել իրենց հրատարակութիւնները ներկայ պայմաններու տակ եւ իրենց ներկայ բաժանորդներով: Տեսակ մը խաչելութիւն, չարչարանք է հայ թերթի հրատարակիչին ու խմբագրին կեանքը: Եւ հակառակ այդ ծանրածանր ու նեղիչ բեռան, բաժանորդներ կան որոնք անխղճութիւնը կ'ունենան չվճարելու իրենց կարդացած թերթին դրամը, ուրիշներ՝ կորսնցուցած պարկեշտութիւն եւ զգացում, բարեմիտները կը դիմեն թերթ չկարդալու կամ չվճարելու. իսկ կան ընթերցողներ ալ որոնք ամէն օր կանոնաւորաբար կը կարդան թերթը, առանց բաժանորդ ըլլալու կամ հատով գնելու:

Ըսէ՛ք, այս ի՞նչ խիղճ է եւ ի՞նչ վերաբերում: Կ'ուզեն որ դատ ու դատաստանո՞վ վճարեն իրենց պարտքերը: Այդ չենք ըներ: Եթէ արժանապատուութիւն եւ զգացում ունին, բաւական է հանրային դատաստանը, սեւ ցանկը, որուն մէջ պէտք է արձանագրուին անունները բոլոր անպարտաճանաչ եւ անբարեխիղճ ընթերցողներու:

Ուրախալի է սակայն որ, այս փոքրաթիւ անպարտաճանաչ եւ անպարկեշտ ընթերցողներու կարգին, ստուար մեծամասնութիւնը թերթ կարդացողներու, բարեխիղճ եւ պարտաճանաչ ազգայիններ են, որոնց գուրգուրանքին ու նախանձախնդրութեան շնորհիւ ալ կը պահեն իրենց գոյութիւնը մեր թերթերը»:

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ...

— · —

Բաժանորդ՝ կը նշանակէ կանխիկ: Բայց հայկական մամուլը, յարմարելով իր միջավայրի պայմաններուն, համակերպած է շատ մը բաշխումներու:

Միայն թէ, սահման չունի՞ պայմանաժամը:

Երէ մենք նկատի կ'առնենք յարգելի պատճառներ— յանախ կամքէ անկախ — ինչո՞ւ բաժանորդներն ալ չպիտի խորհին, մեր պայմաններու մասին:

«Այսօր – վաղը» ընելով ամիսներ, նոյն իսկ տարիներ կ'անցընեն շատեր, առանց մտածելու թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ կը հրատարակուի հայերէն օրաթերթ մը, մանաւանդ այս պզտոտաներուն վրայ:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ, մարդիկ դրամ կը գտնեն հոգալու համար բոլոր առօրեայ պահանջները, բայց կ'անտեսեն, երբ կարգը կուգայ հայ թերթին:

Ճակատագրուա՞ծ է որ ամէն տագնապի առաջին զոհը դառնայ հայկական գիրն ու գրիչը:

Ի՞նչ լեզու խօսինք, ի՞նչ եղանակ հնչեցնենք, որպէսզի անպարտաճանաչները կամ անհոգները հասկնան թէ՝ մենք չունինք մեկենասներ, յայտնի կամ գաղտնի վարկեր կամ տողը 10 – 15 փրանքէն վճարուած ազդեր, որպէսզի կարենանք անվերջ սպասել բաժանորդներու եւ գործակալներու բարեհաճութեան:

Ո՞ր միջոցը փորձենք, սիրելի հայրենակիցներ, ընկեր թէ համախոհ:

Անուննե՞ր հրատարակենք: Օրինական միջոցներո՞ւ դիմենք ...

Եւրոպական թերթերը անսպառ եկամուտներ ունենալով հանդերձ, հազար ու մէկ միջոցներու կը դիմեն, հարիւր հազարաւոր գումարներ հաւաքելու համար:

Իսկ մենք,— պարզապէս պարտքերու վճարումն է որ կը պահանջենք, ինչպէս ուրիշ հայերէն թերթեր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻՆ, Բ. տարի Թիւ 1: (Կիներու յատուկ միակ թերթը՝ արտասահմանի մէջ): Խմբագիր՝ Տիկին Սիրան Սեզա: Տարեկան բաժանեգին 50 ֆրանք: Հասցէ.— B. P. Թիւ 722, BEYROUTH (Liban):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

— Նպատակիս հասայ արդէն. ու... ...ի որ այս աղջիկը մաքրուի այն ...ներէն որով սաղունը վարակած էր ... այդպէս ալ եղաւ: Հիմա կը... ...ս երջանիկ ապրիլ անոր հետ:

Ու խնդրեցի ծերունիէն որ միասին ... իմ ամբողջ հարստութիւնս, ...ն պատասխանեց.

— Ես այն ձուկն եմ զոր դուն անգամ ... հանեցիր ջուրէն եւ մեղքնալով ...րձեալ ջուրը նետեցիր, ու ես նորէն ...րեցայ, քու կեանքդ եւ իշխանուհիին կեանքը կը փոխարինեմ իմս: Երբ ... ղիս ջուրը նետեցիր, աղօթեցի ... որպէսզի մարդու կերպարան ... ինծի ու ես գոհացնեմ քու ...ները:

Ծերունին խօսեցաւ այսպէս ու ... նետուեցաւ ջուրը եւ եղաւ ...:

Վերջապէս իշխանուհին ու ես յաւ... ճամբայ ելանք դէպի հայրենիք, ուր հայրս ուրախութեամբ ող... մեզ: Երբ, տարիներ ետք, ան ... ես թագաւոր եղայ: Սակայն

երբ կինս ալ մահացաւ, գահս տուի աղուս զոր կինս պարգեւած էր ինծի ու վշտահար, սկսայ թափառիլ: Ճամբան հանդիպեցայ այս երկու տէրվիշներուն որոնց ընկերացայ:

Հիմա գիտէք թէ ինչու համար կ'երգեմ.—

Բարի արարէք կը բոցուի յուրերուն
ծոցը Տիգրիսին,
Վարձքդ Ալլահ Քեզ կը պարգեւէ արեւուն տակն անապատին:

Էշրէֆ շատ գոհ մնաց այս պատմութենէն ու դառնալով տէրվիշներուն ըսաւ.

Ո՛վ տէրվիշներ, լաւ են ձեր պատմութիւնները, բայց ես ալ ունիմ պատմութիւն մը»:

Տէրվիշները խնդրեցին որ պատմէ ու Էշրէֆ սկսաւ այսպէս.—

ԷՇՐԷՖ ԽԱՆԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

***

Իմ հայրս Թագաւորն էր այս երկրին: Երբ եօթը տարեկան եղայ, ան մասնեց կրթութեանս մասին ու վարժապետ մը նշանակեց ինծի համար: Մինչեւ տասներկու տարեկան հասակս ամէն օր կը գրէի ու կը կարդայի. այնպէս որ ծանօթացայ շատ մը գիտութիւններու: Զափ չունէր գեղեցկութեանս. ու որոշեցի վարժութիւն ձեռք բերել դաշտային խաղերու, ձիավարութեան, եւ ասպետական արուեստին մէջ: Վեց տարի նըւիրուեցայ այդ նպատակին եւ այն աստիճան զարգացուցի քաջութիւնս եւ ուժս որ, մարդ չէր կրնար բանալ իմ բռունցքս կամ ծռել աղեղս. եւ հայրս շատ գոհ մնաց ուժէս եւ առնականութենէս:

Գիշեր մը երբ քնացած էի, երազիս մէջ տեսայ որ նստեր էի սպիտակ ձիու մը վրայ ու կը բարձրանայի դէպի աքբաղակը: Ու հասայ բարձրագիր պարտէզ մը՝ հրաշալիօրէն կանանչ ու գեղեցիկ: Առանց ձիուս քամակէն վար իջնելու, մտայ պարտէզէն ներս ու տեսայ սպիտակ մարմարիոնէ պալատ մը՝ այնքան վարպետօրէն կառուցուած որ, կարելի չէր տեսնել քարերը իրարմէ բաժնող տարածութիւնը: Ձիուս հետ մտայ պալատը: Սրահին մէկ կողմը կար քանդակուած մարմարէ գահ մը՝ վրան կարմիր բարձեր դրուած. բարձերուն վրայ փռուած էր աննկարագրելի գեղեցկութեամբ աղջիկ մը:

Ու երբ տեսայ այդ աղջիկը երազիս մէջ, քիչ մնաց որ ուրախութենէս ճըչայի: Ոչ միայն մէկ սրտով, այլ հարիւր սրտով սիրահարեցայ անոր արեգակնափայլ գեղեցկութեան: Ուզեցի վար իջնել ձիուս քամակէն եւ մօտենալ անոր բայց չկրցայ: Ցետոյ ան իր նայուածքը ձգեց վրաս ու ըսաւ.

— Ո՛վ իշխան, ինչպէս հիանալի է որ կը յիշես զիս:

Ու ես պատասխանեցի.

— Կ'ուզեմ գալ ու յարգանքներս մատուցանել քեզի, բայց չեմ կրնար:

Աղջիկը ըսաւ.

— Երբ բարձին վրայ հանգիստ քընացած ես, ի՞նչպէս կրնաս ինծի գալ:

Եւ այդ աղջիկը դիտելու երջանկութենէս արթնցուց զիս. ու չկրցայ մոռնալ անոր դէմքը: Սքանչացայ այդ հրապուրիչ տեսիլքին առջեւ ու մտածեցի թէ ինչ կրնայի ընել:

Ցետոյ ուրիշ գիշեր մը դարձեալ երազիս մէջ եկաւ ան եւ ըսաւ ինծի.

— Ո՛վ Էշրէֆ խան, մոռցա՞ր զիս: Քու հարսդ չեմ կրնար ըլլալ ես, մինչեւ որ չազատես զիս այս ծանր կապանքներէն: Ուրեմն եկո՛ւր ու ինծի տուր ինծի: Մի մոռնար հաւատարմութեան կամ ճամբու վտանգներուն ինչպէս նաեւ տաքին ու ցուրտին մասին. ըսպասումի եւ յոյսի նայուածքս կը տարածեմ ես ճամբուդ վրայ եւ քու սիրոյդ համար է որ կը հանդուրժեմ այս կապանքներուն:

Նորէն արթնցայ քունէս. աղջկան սէրը խելագարութեան պիտի տանէր զիս. չկրցայ համբերել: Անմիջապէս, գիշերուան կէսին, պատրաստուեցայ, նստեցայ ձիուս վրայ եւ առանց լուր տալու հօրս կամ ծառաներուս, հեռացայ պալատէն ու ճամբայ ինկայ դէպի արեւելք: Հոգս չէր թէ ճամբայ կար թէ չկար. գիշեր – ցերեկ երիվարիս վրայ նստած սուրացի: Միայն յաջորդ առտուն, աղօթքի ժամուն էր որ վար իջայ ձիէս որ սկսաւ սրածիլ խոտերուն վրայ: Ցետոյ նորէն նստեցայ անոր կռնակը եւ շարունակեցի ճամբան:

Եւ քանի օր, գիշեր ցերեկ, ճամբայ գացի այսպէս, առանց գիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթայի: Վերջապէս հասայ լեռներուն ստորոտը. չափ չունէր անոնց բարձրութիւնը: Շարունակեցի ճամբաս ու տեսայ անթիւ, անհամար հրաշալիքներ: Օր մը երիվարս անշնչացաւ լերան կողքին ու ես ըստիպուեցայ երթալ հետիոտն: Զգեստս փաթթեցի մէջքիս ու քալեցի: Երկու երեք օր եօթը վայրի այծ մը որսացի, խորովեցի անոր միսը, կերայ եւ դարձեալ շարունակեցի ճամբաս, ուր շատ մը հրաշալիքներ կային:

Վերջապէս, երկար ժամանակ ճամբորդելէ ետքը, հասայ քաղաք մը որուն աշտարակներն ու պարիսպները չափազանց բարձր էին ու իր բնակիչները հսկայ ու սարսափելի: Անոնք ձերբակալեցին զիս ու սկսան խօսիլ հետս. բայց ոչ ես հասկցայ իրենց լեզուն, ո՛չ ալ անոնք իմս: Ցետոյ անոնք զիս տարին շէնք մը որ դպրոցի կը նմանէր, բայց անոր չորս կողմը եւ մէջտեղը ես տեսայ բազմոցներ: Մէկ կողմը կախուած էր հոյակապ ոսկեհիւս վարագոյր մը, այնպէս շքեղօրէն ձեռագործուած որ անկարելի էր տեսնել կերպասը: Ու այդ շէնքին մէջ գտնուողները հագած էին ականակուռ հանդերձներ: Զիս տարին ոսկեհիւս վարագոյրին առջեւ որուն ետեւէն լսեցի շնչող էակի մը շշուկը. ու կարծեցի թէ մարդ ցուլ մը կար այնտեղ:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

ցին։ «Նորապէս զարմացայ, ըսաւ, տեսնելով Մ. Քէմալի ղեկավարութեամբ կատարուած յառաջդիմութիւնները։ Ինչ որ տեղի ունեցած է մասնաւորապէս Էնկիւրիի մէջ, հրաշքի տպաւորութիւն կ'ընէ։ Քանի մը հազարնոց գիւղաքաղաքի մը տեղ, այժմ կը բարձրանայ մայրաքաղաք մը՝ 80,000 բնակիչով։ (ԽՄԲ.— Երեւանն ալ այդպէս է)։ Ամբողջ Թուրքիա կը բուռնին գեանէն, աքանչելի շէնքերով։ Ֆրանսան, իր համակրանքը յայտնելու համար երիտասարդ հանրապետութեան, դեսպանատուն մը պիտի շինէ Էնկիւրիի մէջ»։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մշոյ» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Վռամեան» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.50ին Ակումբին մէջ։

ՇԱՒԻԼԻ «Արդարութեան» խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ Ռազմիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանին մէջ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պատանեկան Միութեան Գրադարանին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Գեւրին» խումբը դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ իր քոյր խումբը «Կրիշք» վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Դուրեան Գրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Իշխան» ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Գրադարան – Ընթերցարանի մէջ։ Կը խօսի ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՓՕՆԹԷՒի «Մուրատ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ԻՔՍի «Քեռի» խումբի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը 21 Նոյեմբեր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան։

«ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԴԵԿՏ 16ԻՆ

Լիոնի «Հայ Մայրերու» Միութիւնը երեկոյթ մը սարքած է Դեկտ. 16ին համար։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ֆր. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի կէս օրէ վերջ Տիկին Գոզանճեանի բնակարանին մէջ.

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերան Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Րիւ տը Պէլվիլի եւ Րիւ Բիւաի անկիւնի Պիւռօ թաբաքի սրճարանի վերնայարկը։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Ի՞նչ պատասխանեց է։

— Ըսեր է թէ չի համարձակիր։

— Ինչո՞ւ։

Ռատիկանը ուսերը թօթվեց եւ ժպտեցաւ։

— Ժամադրութիւն է տուեր գիշերուան տասնին, Էվեանի ճամբուն վրայ, գրեթէ անձնատուր ըլլալէ վերջ։ Ուզածը ընելու արտօնութիւն տուի Մարդուս, պայմանով որ ամէն բան պատմէ ինծի։

— Վստա՞հ ես իր վրայ։

— Բացարձակապէս։ Անշուշտ բան չի գիտեր, բացի անկէ որ Տիկինը հսկողութեան տակ է։ Բնաւ մի վախնաք։ Աղնիւ երիտասարդ մըն է, ծընած օրէն կը ճանչնամ։

Էլընտէն կարդաց Զանտրայի նամակը։ Մոլեգին նամակ մը որուն ամէն մէկ բառը կը վառէր տաք երկաթի պէս։ Կը պատմէր թէ ինչպէս ժամերով կը սպասէր Լիճին շուրջը, աչքերը յառած Ֆրանսական ափը, այնքան մօտ, բայց այնքան յուսահատօրէն հեռու։ Կը կրկնէր թէ չէր կրնար գալ եւ կը խնդրէր Ճիւլիային որ ալ փորձութեան չենթարկէ զինքը։ Պատրաստ էր ամէն բան ընելու իրեն համար, բայց այս մէկը չէր համարձակեր, եւ սակայն եթէ պնդէր, ի՞նչպէս պիտի կրնար դիմադրել։ Ցեսոյ կսկծալի ողբեր կը հիւսէր, մտածելով թէ այլեւս չպիտի տեսնէր զինքը։ Ձ՞ր պիտի կրնար փախչիլ։ Կ'երդնուր որ ալ չպիտի բաժնուէր իրմէ եթէ զինքը դարձեալ թեւերուն մէջ սեղմելու երջանկութիւնը ունենար։ Բայց սեթեւեթեալ ոճը չէր մեղմացներ այս նամակին ուժգնութիւնը, խենդի մը նամակն էր։

— Ե՞րբ պիտի իմանաք նաւավարին հետ տեսակցութեան արդիւնքը, հարցուց Էլընտէն։

— Նաւամատոյցին վրայ պիտի տեսնեմ զինքը գիշերուան ժամը 11ուկէս — 12ին։

Էլընտէն ժամացոյցը նայեցաւ։

— Ձեզի կ'ընկերանամ։

Բլուրն ի վար իջան։ Քարափ հասնելով սառուցիկ հովին դէմ պաշտպանուեցան մաքսատան շէնքին ետեւը։ Վերջապէս մարդ մը նշմարեցին եւ Ֆելիքս շուքին մէջէն դուրս ելաւ։

— Անթուա՞ն։

— Պարոն Ֆելի՞քս։ Նամակ մը ունիմ ձեզի համար։ Ետտոացայ վաղը առաջին շոգենաւով Լոզան տանիլ։

Էլընտէն ակնարկ մը նետեց, բայց չհարցուց թէ ինչ անցած դարձած էր իր եւ Ճիւլիայի միջեւ։ Առաւ նամակը եւ կարդաց իր ելեկտրական լամբին լոյսովը։ Ճիւլիան կը գրէր գէշ գերմաներէնով մը.

— «Զըլլայ որ գաս որ եւ է պարագայի մէջ։ Ականջ մի կախեր նամակներուս։ Վտանգ կայ։ Կը սիրեմ քեզ, սիրականս։ Մի գար»։

Էլընտէն գրպանը խօթեց նամակը, յիսուն ֆրանքնոց մը տուաւ նաւավարին եւ գնաց պառկելու։ Յաջորդ օրը երբ գնաց Ճիւլիա Լազարին տեսնելու, դուռը գոց գտաւ։ Քանի մը անգամ զարկաւ, առանց պատասխան ստանալու։ Վերջապէս կանչեց.

— Տիկին Լազարի, բացէք, կ'աղաչեմ, ձեզի բսելիք ունիմ։

— Պառկած եմ։ Հիւանդ եմ, եւ չեմ կրնար ընդունիլ ձեզ։

— Կը ցաւիմ, բայց բացէք անպատճառ։ Եթէ հիւանդ էք, բժիշկը բերել կուտամ։

— Ոչ, հեռացէք։ Ոչ ոք տեսնել կ'ուզեմ։

— Եթէ չբանաք, բռնի պիտի բանամ դուռը։

Պահ մը լռութիւն տիրեց։ Վերջապէս բանալին դարձաւ կղպանքին մէջ։ Էլընտէն ներս մտաւ։ Ճիւլիա սենեկազգեստով եւ մազերը քակուած անկողնին կ'նլլէր։

— Ուժերս սպառեցան։ Ալ բան մը չեմ կրնար ընել։ Գլուխս նայեցէք անգամ մը։ Ամբողջ գիշերը հիւանդ էի։

— Երկար չպիտի զբաղեցնեմ ձեզ։ Կ'ուզէ՞ք որ բժիշկը գայ։

— Ի՞նչ օգուտ։

Էլընտէն իրեն երկարեց այն նամակը զոր նաւավարին յանձնած էր։

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս։

Ճիւլիա սարսռաց եւ տժգոյն դէմքը կարմրեցաւ։

— Խօսք տուիք որ չպիտի փորձէիք փախչիլ եւ բան չպիտի գրէիք առանց իմ արտօնութեանս։

— Եւ դուք ալ հաւատացիք թէ խօսքս պիտի բռնէի՞, գոչեց արհամարհանքէն դողացող ձայնով մը։

— Ոչ։ Շիտակը ըսելու համար, միայն ձեզի հաճոյք պատճառելու մտքով չէ որ ձեզ փոխանակ բանտը դնելու, հանգստաւէտ պանդոկ մը դրինք։ Բայց ձեզ կը նախազգուշացնեմ որ եթէ թողլ կուտանք որ ձեր ուզածին պէս երթաք գաք, Թոնոնէն փախչելու ոչ մէկ հնարաւորութիւն ունիք, ինչպէս չպիտի ունենայիք բանտի խցիկի մը չորս պատերուն տակ։ Անմիտ բան է ժամանակ կորսնցնել նամակներ գրելով որոնք երբեք իրենց հասցէին չպիտի հասնին։

— Ո՛չ, պոռաց երեսին։

— Հիմա, նստեցէք։ Տուն պիտի տամ որ գրէք։ Այս նամակը պիտի հասնի տեղը, կը վստահեցնեմ ձեզ։

— Ոչ մէկ գինով, բառ մը իսկ չպիտի գրեմ։

— Տեսնենք, եւ սակայն շատ լաւ գիտէիք թէ հոս գալով որոշ բաներ կար որ պիտի ընէիք։

— Չպիտի հնազանդիմ։ Ալ կը բաւէ։

— Խորհուրդ կուտամ որ լաւ մտածէք։

— Մտածե՞լ։ Մտածեր եմ արդէն։ Ըրէք ինչ որ կ'ուզէք, հոգս չէ։

— Շատ լաւ, հինգ վայրկեան կուտամ ձեր կարծիքը փոխելու համար։

Էլընտէն ժամացոյցը հանեց եւ անկողնին ծայրը նստաւ։

— Օհ, ինչպէս կը ըզգայնամ։ Ինչո՞ւ համար բանտ չէք գիտեր … ինչո՞ւ։ Զեմ կրնար քալել մը… առանց զգալու որ ետեւս լրտեսներ կան։ Ինչ որ ընել կուտաք ինծի, զարշելի բան է, զարշելի։ Ի՞նչ գործած եմ ես։ Կը հարցնեմ … ի՞նչ ըրած եմ ես։ Կին մը չե՞մ … վատութիւն է այդ գէշը խաղալ ինծի։

Ալ չէր խօսեր, կը կակղնէր ըլլալ։ Հինգ վայրկեանը լրացած Էլընտէն առանց բառ մը արտասանելու ոտքի ելաւ։

— Ահա այդպէս, կրկնեց … հայհոյանքներու տարափ մը տեղացնելով։

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

18 Novembre 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2347

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱԶԳԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ»

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ, հրատարակած ենք Թղթակցութիւն մը, այս խորագրին տակ։

Երիտասարդ մըն է նամակագիրը։ Մէկը, որ չի պատկանիր որ... է կուսակցութեան, բայց «Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր ... հետեւի գաղութներու ներքին կազմակերպութեան համար մղ... ուած պայքարին, եւ կ'ուզէ անկարելին փորձել, որպէսզի ելք մը ...

Քանի մը տարի առաջ, կը ներկայացնէր տարբեր ծրագիր մը, ... Թուղթի վրայ, ինչպէս բազմաթիւ գեղեցիկ ծրագիրներ։ ... անգամ, անշուշտ ազդուելով Գերմանիոյ նոր խմորումներէն, ... ուած է ուրիշ ծրագիր մը։

Ինչպէս կ'երեւայ այս առթիւ գրած անձնական նամակէն ալ, ... թղթակիցը յուսահատեր է մինչեւ հիմա կատարուած փորձե... ըէն, եւ կ'առաջարկէ նորօրինակ միջոց մը։

Քանի մը տող ալ այդ նամակէն, ամբողջական գաղափար մը ... ալու համար իր մտահոգութեանց մասին.

— «Ճշդենք թէ յանցանքը մերն է, մեր երիտասարդութեան, որ չկրցաւ ...ղորդիչ մը ուժ մը կազմել եւ իր խօսքը արտասանել։ Այս տեսակ շարժ... ման մը սերմերը նետեցինք, բայց զարգացման կարելիութեանց մէջ աներկե... ինք։ Պատասխանելով վերջերս «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած գրութեանց, ...ղեցի գործնական քայլ մը առնել։ Ըսե՛նք, ըսելու է ըսելով մինչեւ հիմա բան ... չեղաւ... Եթէ քանի մը մասնաճիւղ կազմուի, այն ատեն Փարիզը կեդրոնը ... հիմնէ եւ հիմնական կէտերը կը մշակէ։ Անուան խնդիրը երկրորդական ...կանութիւն ունի. բայց երբեք «որբ» բառը պէտք չէ գործածել այլեւս, նաեւ ... »ը։

«.. Վերջապէս մեր ժողովուրդը ներքին յեղափոխութեան մը պէտք ու... չակելու համար իր կախ շլինքը եւ պահելու համար ինքզինքը»։

×

Ինչպէս հրատարակուած տասնաբանեան ալ կը ցուցնէ, մեր ...թակիցը խորապէս ազդուած է հիթլէրական ցեղապաշտութե...։

Նոր չէ այս տրամադրութիւնը։

Հիթլէրէն առաջ, Մուսոլինին էր որ վարակեց շատ մը միտ..., գաղութէ գաղութ։

Օրինակ, Իտալիոյ եւ մասնաւորապէս Միլանի մեր երիտա...արդները յայտնապէս ազդուած են սեւ շապիկաւորներու սկզ...ունքներէն։ Մեր թղթակիցները յաճախ կը գանգատին թէ ի զուր ... վարկաբեկենք այդ շարժումը, խարանելով թշնամական, կեղծ ...ամկավարական կամ ընկերվարական հրատարակութիւններէ։

Ամերիկայի մէջ սկսած շարժումն ալ, որ կը կոչուի «ցեղա...ւոնութիւն», եւ որուն փարած է ընկ. Գ. Նժդեհ, մասնաւորապէս ...ին ձգտումը կը մատնէ։

Այս բոլոր երեւոյթները կը բխին միեւնոյն մտահոգութենէն, ... բարձրացնել եւ երիտասարդացնել ցեղը, ամէն բանէ վեր դա...ելով ազգը եւ հայրենիքը։

Մանրամասնութիւնները մէկդի դնելով, եթէ ուզենք մէկ բա...ի մէջ խտացնել այս ամէնը, կ'ունենանք մէկ բանաձեւ, — Երի...տասարդական շարժում։

Արդ, «Յառաջ»ը լայնօրէն քննեց այս խնդիրը, հրատարա...եց բազմաթիւ տեսակէտներ, սպասելով նախաձեռնութեան մը, ... դժբախտաբար կ'ուշանայ։

Ներկայի թղթակցութեան գլխաւոր թերութիւնն այն է որ, ...աղութներու կազմակերպութեան, իրաւասու մարմնի մը կազ...ութեան խնդիրը կը շփոթէ երիտասարդական շարժման հետ։

Մէկը եւ միւսը բոլորովին տարբեր բաներ են։ Եթէ իրակա...նալ գաղութներու կազմակերպութիւնը, երիտասարդական ...ամատարած միութիւն մը պիտի դառնար անոր աջ թեւը, իրա...ն բազկերակը։

Այսպէս, հրատարակուած տասնաբանեան կրնայ դառնալ մը...ակելի նիւթ մը՝ երիտասարդական կազմակերպութեան համար։

Եւ, եթէ կարելի ըլլայ կորիզ մը կազմել նոյնիսկ այդ հիման ... վրայ, օգտուելով ուրիշ դաւանանքներէ (Հ. Մ. Ը. Մ., Զ. Ո. Մ. ...ային), պէտք է դրական գործ համարել։

Բոլոր բանաձեւերէն եւ հանգանակներէն առաջ, հարկ է գտնել ...արիսխը, այլ մանաւանդ ստանձնել նախաձեռնութիւնը։

Եթէ գործնական ելքի մը չյանգեցան մինչեւ հիմա եղած թե...ադրութիւնները, պատճառը այն է որ՝ երիտասարդութիւնը ինք ...ախընտրեց սպասողական դիրք բռնել, փոխանակ յառաջ նետ...ուելու։

Սկիզբը ճամբուն կէսն է, ըսած են հինները։

Արդ, շատ ու շատ ուշ մնաց անկուսակցական երիտասարդու...թիւնը, մաղը մատին զարնելու համար։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, կամ խնամակալութեա՞ն մը կը սպա...սեն, իրար գալու եւ ելքի մը յանգելու համար։

Քանի որ բոլորն ալ կ'ընդունին թէ տարագիր բազմութիւննե...րը աւելի քան երբեք պէտք ունին կազմակերպութեան եւ ինքնա...պաշտպանութեան, ինչո՞ւ չեն փութար ստանձնել իրենց ինկած ...պատասխանատուութիւնը։

Մենք նախապաշարումներ չունինք այս կամ այն բանաձեւի ...մասին, շատոնց յայտնած ըլլալով մեր տեսակէտը՝ հիմնական ...սկզբունքներու առթիւ։

Բայց, հարկ է խօսքէն գործի անցնիլ, վերջապէս։

Մէկ համեստ ձեռնարկ՝ տասը գեղեցիկ ծրագիր կ'արժէ։

Եթէ տակաւին լուսաբանուիլ կ'ուզեն, թերթ չի պակսիր։ Եթէ ...սպարէզ կ'ուզեն, իրենք է որ պիտի բանան ճամբան, կազմակեր...պուելով ու գործելով։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վաղը, Մարսէյլի մէջ

»»»·«««

Վաղը գիշեր, կիրակի, տօն է Մարսէյլի համար։ Հայկական համերգ, նախաձեռնութեամբ Հայ Երաժշտական Միութեան։

Երկու աշխատակիցներ փութացած են ուշադրութեան յանձնել այս գեղեցիկ երեկոյթը, անհրաժեշտ ծանօթութիւններով։ (Տես Բ. էջ)։

Հրատարակուած ազդերէն, յայտագիրներէն եւ այս բոլոր ծանօթութիւններէն յետոյ, աւելորդ չէ՞ այս էջէն ալ ձայն տալ։

— Ո՛չ, ոչ, պիտի պատասխանեն իրազեկներ։ Մեր ժողովուրդը քիչ մը դանդաղ կը շարժի, երբ հարցը գեղարուեստական վայելքի մասին է։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, միթէ Պոլսէ՞ն ալ ետ մնացած ենք, այն քաղաքէն որ, է՛ր երբեմն, թատրոնասրահի տակիները կը կոտրտէր, հայկական երգ, մանաւանդ Կոմիտասեան համերգ լսելու համար...

— Նոյն ժողովուրդն է այստեղ ալ, բայց ... հանգամանքները ... միջավայրը ... զանազան պատրուակներ...

Չեմ գիտեր ինչո՛ւ յուսատես եմ ես։ Վստահ թէ՝ Մարսէյլի Երաժշտական Միութիւնը այս անգամ ալ պիտի տանի փառաւոր յաղթանակ մը։

Մանաւանդ որ, երգահանդէսը կը վայելէ վարպետ արուեստագէտի մը շունչը, իսկ յայտագիրը կը պարունակէ առնուազն երկու թանկագին նորութիւն։

×

Այս առթիւ, ի՛նչ սրտառուչ պատմութիւններ։

Թղթակից մը, նկարագրելով երգչախումբին զոհողութեանց ոգին, կը պատմէ.

— Իրիկուն մը, երգի փորձէն վերջ վեց հոգի տեղատարափ անձրեւի մը բռնուելով, կը փախցնեն հանրակառքը եւ կ'ապաստանին խանութի մը քիւին տակ։ Կ'ուզեն ինքնաշարժ նստիլ, բայց կը մերժուին, մէկ հոգի աւելի ըլլալով։ Վերջապէս, երկար ըսպասելէ եւ բոլորովին թրջուելէ յետոյ, կը յաջողին ինքնաշարժ մը գտնել առատ պարգեւ խոստանալով, եւ կը հասնին տուն։

Եւ դեռ ինչ օրինակներ։

Բայց, երախտագիտութիւն չէ որ կը սպասեն Երաժշտական Միութեան եւ երգչախումբին անդամները, այլ՝ քիչ մը տաք սիրտ։ Այսինքն՝ ազգային արժանապատուութիւն։

Զիասկցա՞ք, — թարգմանեմ.

— Ժողովուրդ Հայոց. ահա մենք բաց ճակատով բեմ կը բարձրանանք, այս պողոտաներուն վրայ, պանծացնելու համար քու արժէքներդ։ Եկո՛ւր գունդագունդ եւ արժեցուր փառքդ՝ օտարին առջեւ։ Տէ՛ր եղիր երգիդ, որ անփոխարինելի է եւ անկորնչելի։

ՎԱՀԷ

ՏՈՔԹ. ԵԱՂՈՒՊԵԱՆ ՈՂՋ Է

Պոլսոյ թերթերը լուր բացնելու մարմաջէն բռնուած են։

Այսպէս, Փարիզ նստած, «Նոր Լուր»ին կ'իմանանք թէ Տոքթ. Եաղուպեան... մեռած է։ (13 Նոյ.)։

Մեր գիտցածը, Տոքթ. Եաղուպեան այնքան ողջ — առողջ է որ, փութացած էր աղջկանը հետ թրքական դեսպանատուն երթալ, հանրապետութեան տասնամեակը շնորհաւորելու, իսկ վերջերս ալ զեկոյց մը կարդաց Բժշկ. Միութեան ժողովին մէջ։

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԻՆԿԱՒ ԹԱՒԱԼԳԼՈՐ

Ֆրանսական բեռնատար օդանաւ մը, որ կը բանէր Փարիզ — Լոնտոն գիծին վրայ, հինգշաբթի առտու ժամը ցին թաւալգլոր ինկաւ Պովէի մէջ, գորգի գործարանի մը վրայ, եւ ջախջախուեցաւ։ Օդանաւորդը եւ հեռագրիչը յաջողեցան անմիջապէս անկարգելին մէջ մտնել եւ վար իջնել ողջ առողջ։ Օդանաւը մոլորած էր մշուշին մէջ, եւ ինկած ատեն, խորտակեց երկու ելեկտրական ձողեր, նեղքեց շէնքի մը պատը եւ յետոյ բռնկելով թաւալեցաւ ծառերուն մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Եղմեականն նոր ծրագիրը կը քննուի

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ԵՂԱԾ ՄԵԾ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ

Կառավարութիւնը խորհրդարանին յանձնեց եղմեացոյցի հաւասարակշռութեան առաջին ծրագիրը, որ կ'առաջարկէ շարք մը խնայողութիւններ կատարել եւ խիստ հսկողութեան տակ առնել տուրքերու գանձումը։ Այս միջոցներով, կը յուսան ճարել 3000 միլիոն ֆրանք։ Երեսփ. ժողովին ելմտական յանձնաժողովը արդէն սկսած է քննել այս ծրագիրը, իսկ դաշինքը իր կարգին կը քննէ ուրիշ ծրագիրներ։ Թերթերը կը գրեն թէ կառավարութեան ծրագիրները նպաստաւոր տրամադրութիւն չեն ըրած երեսփոխաններուն վրայ, եւ դժուար թէ կարենան վերահաստատել վստահութիւնը եւ հանրային վարկը։ Ծրագրին հակառակ են մասնաւորապէս ընկերվարականները, որոնք անընդունելի կը գտնեն որ եւ է կրճատում՝ պաշտօնեաներու թոշակներուն վրայ։

Նոր ճիգեր՝ փրկելու համար Զինաթափութեան խորհրդաժողովը

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները յանկարծ որոշեցին Ժընեւ երթալ միասին, վերջին ճիգ մը փորձելու եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովը փրկելու համար։

Իրազեկներ կ'ըսեն թէ այս անակնկալ որոշումը կապ ունի գերմանեւլեհ համաձայնութեան հետ։ Երկու նախարարները պիտի փորձեն հարթել զանազան խոչընդոտներ, որպէսզի խորհրդաժողովը կարենայ գործել։ Պետութեանց մասնագէտները այս միջոցին վերստին կը խմբագրեն Պ. Մաքտոնըլտի ծանօթ ծրագիրը, բայց այս խնդիրը երկրորդական է։ Բուն հարցը կը վերաբերի խորհրդաժողովին վերակենդանացման։ Կ'ըսուի թէ Պ. Հէնտըրսըն ինք խնդրած է որ արտաքին նախարարները Ժընեւ գան, ելք մը գտնելու համար, որովհետեւ Ամերիկան եւ Իտալիան անտարբեր դիրք մը բռնած են, Գերմանիան քաշուած է, իսկ միւս պետութիւնները իրարու կը նային։ Հաւանական կը դառնայ մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը՝ մեծ պետութեանց միջեւ։ Ուրիշ կարծիքի մը համաձայն, Ֆրանսան այլեւս անխոհեմութիւն համարելով սպառազինութեանց որ եւ է կրճատում, պիտի առաջարկէ քննել Գերմանիոյ վերազինման հարցը, իբրեւ հրատապ խնդիր։

Նոր մտահոգութիւններ Մ. Նահանգներու մէջ

Տոլարին անկումը կը շարունակուի, սաստկացնելով մտահոգութիւնը։ Առջի օր տոլար կը ծախուէր 15 ֆրանքէն ալ պակաս։ Ընդհ. կարծիքը այն է թէ՝ նախագահ Ռուզվէլթի դրամական քաղաքականութիւնը սնանկացած է։ Ամերիկեան մամուլը առանց վերապահութեան կ'արձանագրէ տիրող մտահոգութիւնը, յայտարարելով թէ անճրկեալ կը խորանայ ազգին եւ «փրոֆէսորներու խմբակին միջեւ», որոնց խորհուրդին ապաւինած է նախագահը։ Վախ կայ որ կառավարութիւնը հարկադրուի նոր թղթադրամ հանելու։

Դրամատէրները կը շարունակեն փախցնել իրենց դրամագլուխները, աւելի մեծ կորուստներ չկրելու համար։ Նախագահը կը կարծէր թէ՝ իր ուզած գինը որոշելով եւ ոսկի գնելով երկրին մէջ եւ երկրէն դուրս, պիտի պաշտպանէ տոլարը։ Մինչդեռ, տոլարը գլուխն առած կ'իջնէ, արհամարհելով ... նախագահական իշխանութիւնը։

Գերմանական զաղտնի փաստաթուղթ մը

«Փըթի Փարիզիէն» ձեռք անցուցած է հիթլէրական կուսակցութեան գաղտնի մէկ շրջաբերականը, որ հրահանգներ կուտայ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Գերմանական կառավարութիւնը փութաց հերքել, բայց փարիզեան թերթը կը պնդէ իր գիւտին վաւերականութեան վրայ։

Շրջաբերականը մասնաւորապէս կը բացատրէ թէ՝ նկատի առնելով Գերմանիոյ կացութիւնը, հարկ է հանրային կարծիքը սիրաշահիլ երկու Ամերիկաներուն մէջ, որպէսզի ճնշում բանեցնեն կառավարութեանց վրայ։ Բայց, կը յանձնարարէ ամենամեծ խոհեմութեամբ եւ գաղտնապահութեամբ շարժիլ, «որպէսզի չհասկնան մեր քարոզութեան ոչ աղբիւրը, ոչ ալ նպատակները»։ Սիրաշահելու զանազան միջոցներ առաջարկելէ յետոյ, շրջաբերականը կը շարունակէ.

— «Գերմանիան արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով կը գտնուի այն վիճակին մէջ ուր էր 1910 — 1913։ Ինչպէս ռամկավարական, նոյնպէս ազգային — ընկերվարական Գերմանիոյ անհաշտելի թշնամին է Ֆրանսան։ Եթէ վերջին ժամանակներու կարգ մը դէպքեր ցոյց կուտան թէ Անգլիան կը մրցի Ֆրանսայի հետ, Գերմանիոյ կենսական շահերուն դէմ մղուած այս թշնամութեան մէջ, պատճառներ կան խորհելու թէ այդ երեւոյթը միայն մէկ ատենուան կը համապատասխանէ իրականութեան։ Անգլիան այնքան ուժգնօրէն շահագրգռուած չէ եւրոպական նոր բռնկումով մը. ան կը կարօտի երկարատեւ խաղաղութեան մը, դարմանելու համար վերջին տարիներու ընթացքին կրած շարք մը պարտութիւնները։ Գերմանական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան համար, կենսական ուղեգիծը այն է թէ Գերմանիան այլեւս չի կրնար եւ չուզեր հանդուրժել Վերսայլի վճիռներուն։ Ոչինչ պէտք է խնայել վերաքննել տալու համար այդ վճիռները՝ բանակցութեանց միջոցաւ։ Բայց, միեւնոյն ատեն պէտք չէ զանց առնել որ եւ է բան, այն պարագային երբ Գերմանիան կրնայ հարկադրուիլ ուրիշ մեթոտ մը գործածելու, այդ իրաւունքին ապահովութեան համար»։

Շրջաբերականը յիշեցնելով գերմանական հողերու վերստացման անհրաժեշտութիւնը, առաջին կարգին վրայ կը դնէ Սարի խնդիրը, իսկ Ալզաս Լորէնի խնդիրը կը յետաձգէ, յետոյ կը պատուիրէ հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւիլ Լեհաստանի հանդէպ եւայլն։

Պաղեստինի Արաբներուն ցոյցերը

Երուսաղէմի, Եաֆայի, Հայֆայի, Նապլուսի, Րամլէի եւ Բեթղեհէմի արաբ քաղաքապետները նոյ. 14ին բրիտանական մարզպանին ներկայացան եւ յայտնեցին արաբ ժողովուրդին գանգատները։ Պատուիրակները դիտել տուին թէ վերջին ցոյցերը ուղղուած էին կառավարութեան դէմ, որովհետեւ ան հաւասար աչքով չէ նայած Արաբներուն եւ Հրեաներուն, թէ անհրաժեշտ է ներկայացուցչական իշխանութիւն մը հաստատել Պաղեստինի մէջ, բարելաւել տնտեսական կացութիւնը եւ արգիլել Հրեաներու ներգաղթը։ Մարզպանը պա...

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍԿՍԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

»»» · «««

Ըսմէթ փաշա անցեալ օր «խաղաղասիրական» ճառ մը խօսելով, կը շեշտէր.

— Մեր արտաքին քաղաքականութեան մէջ երբ խօսք կուտանք, լուրջ եւ անկեղծ ենք։ Ասոր փոխարէն, երբ մեզի խօսք տան, պէտք է նոյնպէս լուրջ ըլլան։ Այս մասին ցոյց տրուելիք ամէն խախտում, դեռ ծրագրին մէջ եղած ատենն իսկ, կը նշմարենք ամբողջովին եւ պիտի նշմարենք, եւ եթէ հարկ ըլլայ, մէկի փոխարէն տասը միջոց մէկէն ձեռք պիտի առնենք»։

«Վաղըթ»ի խմբագրապետ Ասըմ պէյ, որ միեւնոյն ատեն երեսփոխան է, ճառին այս մասը ուղղուած կը նկատէ... Պուլկարիոյ դէմ։

Ահա իր իսկ խօսքերը.—

Ճիշդ է թէ Վարչապետը ընդհանուր խօսած է եւ որ եւ է երկրի անուն չէ տուած։ Միայն թէ, նկատի ունենալով պարագաները, կրնանք ենթադրել թէ այդ խօսքերը մասնաւորաբար ազդարարութիւն մըն են Պուլկարիոյ հասցէին։

Որովհետեւ, հակառակ անոր որ Ըսմէթ փաշայի Սոֆիա այցելութեան ժամանակ հինգ տարուան ուխտ մը կնքուեցաւ, շատ չանցած, Պուլկարիայէն սկսան գալ կարգ մը լուրեր որոնք անհաշտ են թուրքեւպուլկար բարեկամութեան հետ։ Օրինակ, երկու շաբաթ առաջ, «Թրակիա» կազմակերպութեան համաժողովը հետեւեալ որոշումները (?) տուած է.— Նէօյիի դաշնագիրը ջնջել, Պուլկարիոյ «Թուրան» եւ «Ալթըն օրտու» թուրք կազմակերպութիւնները վերցնել, Պուլկարիոյ հարաւային սահմանը ջնջել, Նէօյիի եւ Լօզանի դաշնագիրները փոխել, Էնօս — Միտիա գիծը Պուլկարիոյ վերադարձնել եւայլն։

Աւելցնենք որ այս որոշումները յերիւրածոյ չեն, այլ առնուած են Սոֆիայի «Զօրա» թերթէն։ Թէեւ կրնայ ըսուիլ թէ Պուլկարիոյ մէջ ազատութիւն կայ եւ ամէն մարդ կրնայ իր գաղափարը յայտնել, եւ թէ պուլկար կառավարութիւնը պատասխանատու չէ ասոր համար։ Բայց ճիշդ չէ այս դատողութիւնը, որովհետեւ «Թրակիա» կազմակերպութիւնը վաւերացուած է պուլկար կառավարութենէն։ Յետոյ, եթէ պուլկար իշխանութիւնը չկարենայ արգիլել այդ դէպքերը, վաղը նոյն խօսքերը կրնան լսուիլ նաեւ պաշտօնական բերաններէ։ Եւ վերջապէս պուլկար կառավարութիւնը մինչեւ հիմա զեկոյց մը անգամ չհրատարակեց թէ դէմ է Թրակիոյ համաժողովին որոշումներուն։

ՄԻՍԱՔ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ 101 ՏԱՐՈՒԱՆ

Գրած էինք թէ Նիսի մէջ սկսած են դատել դերձակ Միսաք Չէյթունցեանը, որ վայրագօրէն սպաննած էր իր 18 տարեկան քոյրը։

Միսաք դատապարտուեցաւ ցմահ տաժանակիր աշխատանքի։ Ատեանը նկատի առած էր կարգ մը մեղմացուցիչ պարագաներ, այլապէս մահուան պիտի դատապարտէր։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութենէն հեռացուած կամ հրաժարած խմբակցութեան կազմակերպիչ մարմինը որոշեց նոր հոսանքը կոչել «Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւն» (Ժան-Ժորէս Միութիւն)։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար նշանակուեցաւ Պ. Մարսէլ Տէա։ Նոր կուսակցութիւնը իրէկ յայտարարութիւն մը ուղղեց հանրութեան։

ԿԱՊԵԼԻՔ ԽԵՆԴ ՄԸ

Սէն Մոռի մէջ, կատղած խենդ մը, տաղձագործ Սթրուպէր, 33 տարեկան, որ երկու անգամ յիմարանոց տարուելէ յետոյ արձակուած էր, անցեալ օր ձեռքը կացին մը առած՝ կը սպառնար աջ ու ձախ։ Երբ ոստիկանները եկան, ամրացաւ տունին մէջ։ Հարկ եղաւ կազարձակ ոստիկաններ կանչել, որոնք քանի մը թունաւոր փամփուշտ նետելով պատուհաններէն, յաջողեցան բռնել խելագարը.

"ՀԱՅ ԱԶԳԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ"

Մայր երկրէն դուրս գտնուող Հայերու վիճակը առօրեայ հարց մը չէ, այլ կը կազմէ քաղաքական որոշ հարցական մը, երբ մանաւանդ ընդունինք ազգի եւ հայրենիքի սկզբունքը եւ նկատենք գաղթականութեան կորստաբեր կեանքը:

Ժողովուրդներու քաղաքական եւ ընկերային հաստատութեան այս դարուն, Հայը չէր որ պիտի անճրկէր եթէ կարելիութիւններ ունենար: Հայը իր ինքնուրոյն մշակոյթով, իր առանձնայատուկ ընկերային եւ կրօնական կարգ ու սարքով այդ մանաւանդ իր ցեղային արթնութեամբ տուած է փաստաւոր ապացոյցներ:

(Եթէ կան Հայեր, որոնք անտարբերութեան եւ ժամանի ախպարներ կը ներկայանան մօտաւոր անցեալին եւ ներկային ալ, բացառութիւններ են: Միշտ պէտք էր մաղել անոնց մէջէն դեռ առողջ տարրերը, մնացեալը պատժելով՝ բարոյական խիստ միջոցներու դիմելէ յետոյ):

Բայց մեծամասնութիւնը, բուն հայ ցեղը, իր բնածին առողջ հոգեբանութեամբ իր մէջ անվթար պահած է ազգային եւ հայրենասիրական ոգին: Եթէ ան անմիջական կարելիութիւններ ունենար, կ'ըսեմ, անկասկած լաւագոյն օրինակներ կրնար տալ ուրիշ ժողովուրդներու ազգի եւ հայրենիքի սկզբունքներու ճշմարիտ իրականացման գլուխէն: Բայց քանի որ այդ կարելիութիւնը չունի,—

Ա. Ամփոփ չէ իր հայրենիքին մէջ,

Բ. Իր պետութեան կառավարական ձեւը թոյլատու չէ, իրաւունք ունի՞նք կարելիութիւններ չփնտռելու.

Կրնա՞նք ըսել— Ձգենք նայինք ինչ կ'ըլլայ:

Կարելի՞ է անտեսել, տասնեակ մը տարիէ համբերութենէ վերջ, «անհայրենիք» բառը, որ կը գրուի մեզի համար թուղթերուն մէջ:

Կարելի՞ է հիւրասիրութեան քմայքին ենթակայ ապրիլ գաղութներու մէջ, առանց որ եւ է իրաւական հանգամանքի:

Կարելի՞ է դպրոց, եկեղեցի, մշակոյթ եւ ազգային արբունքներ ձգել մութին մէջ առկախ, այս կամ այն բարեկարգական հաստատութեան, կուսակցութեան, խմբակցութեան, վերջապէս կամ անհատին փոփոխական հայեցողութեան...

— Ո՛չ եւ ոչ:

Միայն մենք չենք որ ներքին յեղաշրջումի պէտք ունինք եւ պիտի դիմենք: Ամբողջ աշխարհ նորոգութեան կը ձգտի, առաւել եւս հայ ազգը իր մինչայժմեայ գրութիւնը նորոգելու կը կարօտի: Ըսինք արդէն որ մեր հայրենիքի կառավարական ձեւը թոյլատու չէ, ոչ ալ միջոցները կը ներեն որ ան մեզ ընդունի իբր քաղաքացիներ, տեղաւորէ մեր բազմութը, մեզի տայ իրաւունքներ եւ պահանջէ մեր պարտականութիւնները հանդէպ հայրենիքին:

Արդ, ի՞նչ կը մնայ ընել Հայաստանէն դուրս ապրող, ոչ — հպատակ Հայերուն:

Տեսնել իրենց դոյավիճակը այնպէս ինչպէս որ է. լրացնել իրենց համայնական եւ ազգային ընկերական պէտքերը, թոյլ չտալ որ պատմութիւնը շարունակուի Մեծ Հայք, Փոքր Հայք, Երեւանի հայկական հանրապետութիւն, Փարիզի Հայք. Պոստուպրականութիւն, բաժանեալ, տառապեալ, ցրիւ ցրիւ եւ անմիաբան, այլ ամբողջ գաղութները միացած՝ կապուին հետզհետէ մայր հայրենիքին, մինչեւ որ քաղաքացիներ դառնան: Բայց սխալ է ենթադրել թէ գաղութները կը հեռանան Հայաստանէն, եթէ կեդրոնական ուժեղ կորիզ մը ունենան եւ անոր ենթարկուին.

Ո՛ր Հայը պիտի համարձակի այդ բաժանարար քաղաքականութիւնը վարելու:

Ո՛ր կուսակցութիւնը պիտի կրնայ իրեն ուղի ընտրել այդ յետին միտքը, առանց իր իսկ գերեզմանը փորած ըլլալու:

Նախ պէտք է ընդունինք որ հայրենիքի եւ գաղութի մէջ կապ չկայ՝ նոյն իսկ նախնական իմաստով, որովհետեւ գաղթականներու մեծ մասը Հայաստանի այժմեան քարտէսի սահմաններէն դուրս՝ զանազան վայրերէ են (բնատեղեան). չկայ պաշտօնական կապ, չկան կապեր, չկան հայկական դեսպանութիւններ, չկայ ազգային իշխանաւոր մարմին, որ խօսի պետութեան հետ հաւասարէ հաւասար: Ոչ հայ գաղթականը «Հայրենիքի Օգնութեան Կոմիտէ»ով (Հօկ) կրնայ գոհանալ (ո՞ւր եւ ո՞ր ժամանակի մէջ տեսնուած է որ բնաջնջումէ փրկուած անտէր գաղթականներ իրենց պետութեան օգնութեան հասնելու պարտատար միայն ըլլան. տան եւ չտանեն): Ո՛չ ալ Հայաստանը «Գաղութներուն Օգնութեան Կոմիտէ» ունի: Ըսի, հաւասարէ հաւասար: Եթէ կ'ուզէք քիչ մը աւելին պէտք է գաղթական Հայերուն, մանաւանդ ... գերյուզականութենէ տառապողներուն համար: Պետութիւնը ժողովուրդին հայրն է, հայրական պարտականութիւն, խնդրեմ:

Մինչ այդ՝ պէտք է ունենալ մէկ կորիզ, իրաւացու այլ գործօն մարմին: Պետութիւն մը, երբ դեռ տէր չէ իր ժողովուրդի տարակայ մէկ մասին, միջոցներ պիտի գտնէ անոր հետ ամէնէն առաջ յարաբերութիւն ունենալու, այստեղ պարզ կ'երեւի, որ ոչ մէկ պաշտօնական իրաւասու մարմին կայ, որուն դիմէ նոյն իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը: (Անոր համար Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, հայրենասէր այլ միամիտ աղայական, հին դպրոցի պատկանող հաստատութիւն մըն է, որուն հետ կարելի է սակարկել, սակարկելով ժամանակ անցընել, քիչ մը տալ՝ քիչ մը առնել, վերջապէս ... լոլոցնել, վստահ ըլլալով որ անկարելի է անոր հետ ամբողջ գործ մը տեսնել,— ո՛չ գաղթականին ծառայել, ոչ ալ Հայաստանի համար չահել անոր ... «զլոտած»ը).

Այսպէս է դժբախտաբար: Զունինք այն հեղինակաւոր մարմինը, որ խօսէր ամէնուս անունով, որուն (ձգենք օտարները՝ մանաւանդ բանուորական եւ ազգայնական շարժումներու առթիւ) դէմ մեր պետութիւնը խօսէր դէմ դիմաց:

Բայց աւելի առաջ կան աւելի պարզ հարցեր.— Ո՞ւր է մեր ինքնապաշտպանութեան խարիսխը:

Ո՞ւր է մեր կեդրոնը. ո՞ւր կրնան դիմել մարդիկ որ Հայը ո՛վ է չեն գիտեր:

Ո՞նի՞ս պաշտօնական վկայող թէ՝ Հայ են, հայ հերոսական ցեղի, այլ խարուած ժողովուրդի մը զաւակը:

Ի՞նչպէս կը մեռնի գաղթական նոր սերունդը: Մեսրոպի գիրն ու գրականութիւնը կը մարտիրոսանան օր օր. 1520 տարի դիմացած անոնք. մեր օրերո՞ւն պիտի ըլլայ անոնց նահատակումը.

Թոյլ պիտի տա՞նք որ տիրէ ճերմակ ջարդը: Ձե՞ն բաւեր մէկ միլիոն նահատակները եւ ազգային հարստութեանց կորուստը:

Ես վստահ եմ որ շատ չատեր կը զգան ինծի պէս եւ կ'ըմբռնեն ներկայ վիճակը. մանաւանդ անոնք որ անցած են մահու եւ կեանքի ճամբան (օտարանալ եւ լուծուիլը զգալը աւելի ծանր է եւ հիւծիչ, ամէն օր մեռնիլ ըսել է, քան եաթաղանի տակ մեռնիլը զարնել կամ զարնուիլը):

Մանաւանդ անոնք, որ մէկ ազգ եւ մէկ հայրենիք կը ճանչնան միայն, ամէն բանէ վեր: Կուսակցութիւն, շահ եւ փառք ստորադաս են ազգի եւ հայրենիքի վեհ գաղափարներուն քով:

Եւ սակայն, չկայ ու չկայ այն կազմակերպութիւնը, որուն զինուորագրուին եւ իրենք ալ բաժին մը բերեն վերանորոգման գործին: Ամէնքն ալ գիտեն թէ չի բաւեր զգալ, տեսնել եւ զատել անիրաւութեանց դէմ, որոնց ենթակայ է հայ ժողովուրդը ներսէն թէ դուրսէն, այլ պէտք է ԳՈՐԾԵԼ, ԳՈՐԾԵԼ, ԳՈՐԾԵԼ:

Մենք տեսանք թէ որքան դժուար է խօսքէն գործի անցնիլ եւ գրելէն անկարելի միաբանութիւնը՝ դարերու ընթացքին եւ վերջին տասնամեակին: Մենք տեսանք թէ ոչ միայն մեր, այլ շատ մը միւսին ազրող եւ ամփոփ ժողովուրդներու մէջ ռամկավարական սկզբունքները որքան հեռու են գործերը դիւրացնելէ. ընդհակառակն ասպարէզ կուտան սանձարձակ հակաճառութեանց: Մենք տեսանք որ Ռուսիա, Իտալիա, Թուրքիա, Ամերիկա եւ Գերմանիա միահամուռ զարկելով կը դիմադրաւեն կեանքի պայքարը, ինչքան արդիւնաւէտ պիտի ըլլար մեզի համար այդ միաբանութիւնը, եթէ մեր կուսակցութիւնները ըմբռնէին կացութիւնը իր ամբողջ ծանրութեամբ. Բայց ինչպէս ամէն ազգի մէջ, այնպէս ալ մեր մէջ անկարելի պէտք է համարել այլեւս այդ, եւ պէտք է կազմակերպել նոր կուռան մը մեր ազգային կեանքին:

Ահա այդ պիտի ըլլայ.—

«ՀԱՅ ԱԶԳԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ»:

Հիմնական կէտեր.—

1) Հայ ժողովուրդը բարձր ազգ մըն է եւ ազնիւ ցեղ մը:

2) Հայ ժողովուրդը ընկերային դասակարգ չունի եւ ամէն չափահաս Հայ, «հայ ընկեր» կրնայ ըլլալ:

3) Հայ ընկերը ազգը եւ հայրենիքը ամէն բանէ վեր կը դասէ:

4) Հայ ընկերը հոգածու է իր մարմնական եւ զարգացական կրթութեան.

5) Հայ ընկերը մաքրացեղ է եւ օտար ամուսնութիւնը բացարձակ արգիլուած է նորահասներուն:

6) Հայ ընկերը պատասխանատու է իր բարոյական թէ նիւթական գործերուն մէջ:

7) Հայ ընկերը կրնայ կուսակցութեան մը պատկանած ըլլալ եւ դեռ մնալ այդ կուսակցութեան մէջ՝ որքան ատեն որ շարժման մէջ առանձին պաշտօն մը չունի եւ ընտրական ներքին ժողովներու մէջ կը համարուի «հիւր»:

8) Հայ ընկերը կանխակալ կարծիք չունի ուեւէ կուսակցութեան հանդէպ:

9) Հայ ընկերը կը յարգէ խօսքի ազատութիւնը միայն կազմակերպութենէն ներս.

10) Հայ ընկերը ունի իր որոշ նշանը եւ ենթակայ է իր շրջանի եռապետ — մանաճիւղի հրամանին եւ հրամանները կը կատարուին զինուորի հնազանդութեամբ եւ քաջութեամբ

Ինչպէս կը տեսնէք, դասակարգ եւ կողմ չկայ. կայ միայն ազգ եւ հայրենիք, որ ամէնուս է եւ որուն համար պէտք է աշխատինք: Ուրեմն կոչ կ'ընեմ ամէնուն, ամէնուն, որ աշխատիլ կ'ուզեն ազգին համար: Կոչ կ'ընեմ աշխարհի ամբողջ Հայերուն զինուորագրուիլ «Հայ Ազգընկերական Շարժման», բարին հոգեկան առումով եւ համոզում'ծ որ միայն ... եւ միայն միացեալ ուժով կայ Հայուն փրկութիւն.

Պատրաստ զինուոր՝ Գ.

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակեցինք այս նորօրինակ առաջարկը, յատկապէս գրադիւլու համար:

Նամակագիրը մեր Պերլինի թղթակցին է այս նորօրինակ առաջարկը, խուռը բաղձանքն է՝ ո՛ր եւ է ձեւով իրականացած տեսնել ցանցռութեամբ ներքին կազմակերպութիւնը:

ՀԱՅՈՑ ԵՐԳԸ

— о —

Մարսէյլի պատերուն վրայ խոշոր յայտարարութիւններ կան: Ֆրանսերէն եւ հայերէն:

Մարսէյլի Հայ Երաժշտական Միութեան Համերգը:

Եւ եղաւ, որ այս Միութիւնը կը տեւէ: Ահաւասիկ երրորդ տարին: Եւ այս անգամ՝ մեծագոյն սրահի մը մէջ — Սալ Փրաթ:

Այն համարձակութիւնը, զոր Մարսէյլի Երաժշտական Միութիւնը ունեցած է՝ վարձելու համար այս սրահը, կը յուսադրէ մեզ: Կը նշանակէ, որ երեք տարի յետոյ, ի վիճակի է՝ քիչ մը աւելի բաց ջուրերու վրայ լողալու.

Սալ — Փրաթ, այսինքն՝ Մարսէյլի դասական երաժշտութեան տունը, չի նմանիր հայկական փոքր սրահներու: Այնտեղ տրուելիք որ եւ է համերգ նախ համապատասխան պէտք է ըլլայ՝ սրահի անուան, ու բովանդակութեան եւ կչիռին: Այս տեսակէտէն, Միութեան վարչութիւնը եւ մանաւանդ ղեկավարը՝ Գ. Վարդան Սարգսեան, արժանի են ամէն տեսակ համակրանքի: Եւ երբ հանդէսը վերջանայ ու կարգը գայ խօսելու նաեւ տարուան աշխատանքի եւ ապառնած. կորովի մասին, մենք հաճելի նիւթ մը ունինք գրելու:

Կիրակի գիշերուան համերգը պիտի ըլլայ տեսակ մը ցուցադրութիւնը՝ մեր ազգային արժէքներէն մեծագոյնին — Հայոց Երգին: Եւ ճիշդ անոր համար ալ, պէտք է վերջին ծայր զուրգուրանքով վերաբերուինք՝ այդ գործին հետ:

Մեր քննութիւնը եզրակացուց, որ այդ գիշեր աւելի օտարներ պիտի ըլլան՝ քան թէ Հայեր: Միայն 30է աւելի Թղթակիցներու յատկացուած աթոռներ կան:

Գուշ տիւ Ռօնի նահանգապետը, երեսփոխաններ, ծովակալներ, Մարսէյլի քաղաքապետը, ուսուցչապետներ, եւ ուրիշ բազմաթիւ պաշտօնական բարձր պաշտօնատարներ եւ օտարազգի հիւրեր:

Այս կարեւոր հասարակութիւնը ցարդ ճանչցած է մեզ՝ աւելի մեր թերութիւններուն մէջ: Եւ մանաւանդ Մարսէյլի մէջ: Կիրակի գիշեր, շնորհիւ «Համերգ»ին, պիտի ներկայանանք քիչ մը ճակատաբաց: Եւ անոր համար ալ, պէտք է ծայրէ ծայր լեցնենք այդ խոշոր սրահը (3000 հոգի): Գէշ է պահ մը մոռնանք մեր հաղուելու խառնիճաղանճ ձեւերը: Մեր մտնելու եւ ելլելու ախտը: Երգեցողութեան ժամանակ, գիտնանք զսպել մեր անխուսափելի մասնակցութիւնը ... մրմռալով: Եւ մանաւանդ ամօ՞թ է սուլել:

Քիչ մըն ալ խօսինք յայտագրի մասին: Ճոխ է:

Հայկական երգեցողութիւնը «ֆօնը» ըլլալու հաշակ հանած է: Կիրակի գիշեր, բոլորովին պիտի փարատի այս տպաւորութիւնը: Գ. Սարգսեանի ընտրութիւնները (հնարաւոր սահմաններուն մէջ) գնահատելի են այս տեսակէտէն ալ: Անգամ մը միայն ներկայ ըլլալով իր փորձերուն՝ հասայ այս եզրակացութեան:

Այս տարի, երկու հոյակապ երգեր՝ նորութիւն պիտի ըլլան մեզի համար: «Հայաստանը», որ ցարդ կ'երգուէր իբրեւ մեներգ, այս անգամ քառաձայն է: Եւ կարծես Հայաստանի կերճերն ու անձաւները արձագանգ կուտան՝ հեռուներէն: Ա՛յնքա՛ն խոր եւ տպաւորիչ է: Երկրորդը՝ «Միփանայ քաջեր»: Վստահեցնեմ ձեզի, որ ունկնդրելով այս երգը, որքա՜ն ալ երկչոտ ըլլաք, ձեր արիւնին մէջ կը զգաք մեր հի՜ն հի՜ն քաջերուն առյանգքը

Համերգին «ֆօնը» աչքառու է: Ատենք՝ առնական ձայներ: Պասօ: Եւ սոփրանօն, որ կը կառուցուի անոր վրայ, համեմատաբար՝ տկար է: Ցաւալի պարագայ մը, որ արտէքառոր սօլօ չկայ: Ձենք գիտեր, ինչու համար, Միութիւնը դառնացուցած է՝ Գ. Կարապետ Պատէճեանը, որ անցեալ տարիներ, ա՛յնքան զովեստ եւ խանդավառութիւն առեղծած էր՝ իր գեղեցիկ ձայնով: Ասիկա աններելի Թերացում մը կը գտնեմ՝ Միութեան համար: Որովհետեւ, Երաժշտական Միութեան մը ամենանուիրական գործերէն մէկը պէտք է ըլլայ՝ գեղեցի՛կ բայց անտաշ ձայները մարզել եւ արժէքաւորել. Գ. Պատէճեանին ձայնը՝ թանկագին հանք մըն է:

Կանացի սօլօներու մէջ հաճելի եւ կիրթ է ձայնը՝ Տիկին Մօըրսոնի եւ օրիորդ Սուքիասեանի:

Համերգին կը մասնակցի երիտասարդ ջութակահար Գ. Սարգիս Զէօրէքճեան եւ Մարսէյլի Թօնէր Փաթըլուէն (լաւագոյնը այս քաղաքին) Օր. Փօնէն՝ Թաւշութակ եւ Տիկ. Լաջուռ եւ Օր. Խաժան՝ դաշնակով:

Գ. Սարգսեան Թէեւ անփոխարինելի չէ Հայաստանի նոր երգերէն ալ մուցնել իր յայտագրին մէջ, եւ սակայն, այդ երգերը ժամանակին հասած չեն իր ձեռքը, որպէսզի կարենար սորվեցնել Մարսէյլի խումբին: (Մի մոռնաք որ, խումբը, 60 հոգի, բոլորն ալ կը բաղկանան՝ ամաթէօրներէ) Հայաստանէն ստացուած քանի մը լաւ երգեր ալ միաձայն են եղած, այնպէս որ, ժամանակը կարճ եղած է զանոնք բազմաձայնի վերածելու.

Ուրեմն, Հայոց ժողովուրդ, կը վայելէ, որ քու երգդ նախ եւ առաջ դուն յարգես: Քու երգերուդ այս փոքրիկ ցուցահանդէսին մէջ քու նկարագիրդ է՝ ազգային պարտականութիւններն է: Մանաւանդ որ տեղերը սուղ չեն, եւ հասոյթը կը պատկանի՝ Հայոց Երգի քրմապետ՝ հոյակապ Կոմիտասի:

ՈՒՆԿՆԴԻՐ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութեան հետ միաժամանակ, ստացած ենք նման [illegible] մը: Կարելի չըլլալով երկուքը միասին տալ միեւնոյն օրուան համար,— կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Առաջին համերգին նախաձեռնողն ու կազմակերպողն էր Բլօմարտի Հայր. Միութիւնը, Կոմիտաս վարդապետի 60ամեակին առթիւ.

Այսպէս, երեւաններ [illegible] հոգինոց խումբ մը տուաւ առաջին համերգը ու ունեցաւ բարոյական մեծ արժէք սակայն նիւթական հաշիւ կրցաւ ծախքերը գոցել (մօտ 10,000 ֆրանք).

Համերգէն անմիջապէս վերջ, երգիչները ժողով գումարելով որոշեցին կազմել Միութիւն մը, տարածել հայ երգը եւ հրատարակել Վարդապետին անտիպ երգերը:

Ահա այս խումբն է որ «Երաժշտական Միութեան» անունով [illegible] 1932ի առաջին [illegible] կատարելով իր քայլը, [illegible] 4000 ֆրանքի զուտ հասոյթ:

Այս գումարէն 2500 ֆրանք անմիջապէս յատկացուեցաւ Վարդապետի տասներկու երգերուն հրատարակութեան:

Միութիւնը իր դրամագլուխ [illegible] ննալով մնացորդ 1500 ֆրանքը [illegible] անդամներու բարոյական [illegible] խնդիր, նախաձեռնեց երկրորդ համերգին: Այս անգամ մուտքը եւ [illegible] հաշիւ իրար լրացուցին: Եթէ մէկ պատճառը անտարբերութիւնն էր միւսը եղաւ տոմսակներու սղութինը:

Եւ ահա երրորդ համերգը աւելի ճոխ, աւելի կատարեալ եւ միջազգային:

Միութիւնը որ երկու [illegible] կարճ շրջան մը բոլորած է, [illegible] 92 անդամ: Իսկ խումբին կը մասնակցի 70 հոգի:

Տասը տարիէ ի վեր ծնած եւ մեռնած միութիւններէն ոչ մէկը [illegible] կրցած հասնիլ այս վիճակին, մանաւանդ սերտ համերաշխութեան

Միութեան ծանօթ ղեկավարը՝ Վ. Սարգսեան, երկու ամիսէ ի վեր [illegible] կած է զանազան, չաբաթը երեք օր իզական եւ երեք օր արական խումբին համար, իսկ կիրակի օրերը՝ միացեալ ընդհ. փորձ:

Փորձերը տեղի կ'ունենան երեկոները ժամը 7.30էն 9.30: [illegible] որ անդամներ կան որոնք կը [illegible] արուեստագէտներ եւ [illegible] վերջին հանրակառքին համար [illegible]

Անդամներէն ոչ ոք [illegible] Միութենէն, ընդհակառակը կը վճարէ իր անդամավճարը, անհատական զոհողութիւններով [illegible] լով կը մասնակցի ժողովներու եւ փորձերուն: Այս բոլորէն վերջ [illegible] նաեւ աւելի դժուարին եւ [illegible] պարտականութիւն մը՝ [illegible] խել: Խումբ, խումբ կը շրջի [illegible] ները, պանդոկէ պանդոկ, խանութէ խանութ, եւ արուեստանոցներ [illegible] ճախ լսելով անհամ խօսքեր ..

ՍՏ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային Երիտասարդութիւնը

Բ.

Ցեղը աղաղակ մը կը թուէր բացուիլ իր առջեւ: Անիկա պէտք է վերակենդանացնէր Ռուսիան եւ Ռուսիոյ միջոցով՝ աշխարհը: Ռուսական յաւիտենական առաջնորդականութիւնը Ռուսիոյ առաջնորդութեան մասին եղած յաւետ հաւատքը կրկին կը յայտնըւէին նոր բանաձեւերով: Զինուորական պարտութիւններով եւ արտասահմանի արհամարհանքներովը հըւասատացած մեծ երկրի գիտակցութեան առջեւ պոլշեւիկները ճարտարութիւն ունեցան փառաբանական հեռանկարներ բանալու ազգային հպարտութեան համար: Անիկա երկրագունդի աղն էր, ոչ մէկ բան պիտի դիմանար իր թափին, որ ընկերային յեղափոխութիւնը պիտի տանէր աշխարհի չորս ծագերը:

Ցնասագային հարկ եղաւ, շատ յաճախ, հանդուրժեցնել իր անհամբերութիւնները եւ զայն դնել վառոդատար ճամբու մը վրայ:

1923ին, երբ Գերմանիոյ մէջ յեղափոխութիւնը պայթելու նախօրէին կը թուէր ըլլալ, ուսանողները այլեւս ուրիշ բան չէին խօսեր բայց եթէ իրենց գիրքերը նետելէ եւ օգնութեան հասնելէ գերման համայնավար կուսակցութեան: Եւ Ստալին պէտք է պաղեցնէր անոնց անխորհուրդ եռանդը: Մանչուրիոյ մէջ ճապոն. գործողութեանց սկիզբէն իվեր, վարիչները պէտք է յաղթական դարձնեն իրենց խոհեմ քաղաքականութիւնը, որ կը ներշնչուի երկրին իրական ուժերուն ճշգրիտ ծանօթութենէն, համայնավար երիտասարդութեան չափ անհամբերութեանց հանդէպ: Երիտասարդներ որոնց անդուլ փրոփականտ մը կ'ուսուցանէ օտար երկիրներու արհամարհանքը եւ որոնք, բաղդատութեան կէտեր չունենալով, իրենք զիրենք անյաղթելի կամաւորներ կը կարծեն, կը օրանեցին բնականաբար որ առիթը կը փախցնեն Խորհ. Միութեան ուժը ցոյց տալու եւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը պայթեցնելու: Երիտասարդութիւնը կ'ընթադրուի սակայն իր հրահանգներուն իր պետերուն, որոնք աղէկ մը իրենց ձեռքը ունին զայն: Անոնք գիտցած են անոր տալ կազմակերպութիւն մը, գործունէութեան դաշտ մը, գիտցած են վարել անոր թռիչքները եւ ծառայեցնել զանոնք իրենց զաւակին, փոխանակ զսպելու զանոնք, առանց եւ մասնանշելու, ինչպէս անճարակօրէն կ'ընէր ցարականութիւնը Երիտասարդութեան նուաճումը եղած է ատրճանական, պատեհով եւ ամբողջական: Մանուկներու մեծ մասը, խիստ դեռատի հասակի մէջ զերծ պահուած իրենց ընտանիքի ազդեցութենէն, կարգով կ'անցնի Հոկտեմբերեաններու «Պիոներներու», եւ վերջապէս ջեռահաս համայնավարներու կազմակերպութենէն, այս վերջինը տեսակ մը կուսակցութեան նախասենեակ ծառայելով: Ակումբներ, արշաւանքներ, հաւաքական խաղեր, հաւաքոյթներ, քաղաքացիական կրթութիւն, պատի թերթերու խմբագրութիւն, «զօրաշարժ» այս կամ այն «ճակատի» պայքարին համար,— անդրադարձութիւն, այլամերժութիւն, կրօնքի, եւն. ճակատներ, «ընկերային աշխատանք», դեռահասներու գործունէութեան այս ձեւերը միշտ գրուած համայնավար գաղափարաբանութեան հովանիին տակ, իրենց կեանքին ամէնէն թարմ տարիները կ'առնեն: Այս անդուլ փրոփականտը [illegible] միջոցներուն մէջ, բայց մէկ ներշնչումով, չի կրնար ի վերջոյ անպատեհ մնալ, մանաւանդ որ ոչ մէկ կազմակերպուած ընդդիմութեան կը բախի:

Այսպէս, կեանքի մուտքին իսկ՝ սովետ. երիտասարդութիւնը պատրաստ կը գտնէ իրեն համար խումբ մը վարդապետութիւններ, գործունէութեան բանաձեւեր, արժէքներու սանդղակ մը, ընկերութեան ըմբռնում մը եւ պատմութեան մասին փիլիսոփայութիւն մը: Եթէ ոչ անկարելի, բայց դժուար պիտի ըլլար երիտասարդներու զանգուածին համար զերծ մնալ այս գաղափարաբանութեան ազդեցութենէն եւ մանաւանդ [illegible] այս շրջանակներուն, որոնք միայն թոյլատրուած են, ուր ճկուն եւ անզանազանելի դարձած, կրաւորական կերպով կը հոսի ան: Եթէ ինքնիրմէ մտածելու եւ վճռելու հոգը խնայուած է իրեն, անոր փոխարէն կան բազմաթիւ կալուածներ, զորս վարիչները բացած են ճարտարօրէն իր գործունէութեան առջեւ եւ որոնց մէջ անոր գործակցութիւնը կը փնտռեն:

Ինդիրը կը վերաբերի արդիւնաբերական ծրագրին, կամ դաշտերու համայնացման, պաշտօնէութեան կամ երկրին զինուորական կազմակերպութեան, կառավարութիւնը ուզեց երիտասարդները միացնել իր ճիգերուն, չվարանեցաւ անոր վստահելու վտանգաւոր եւ սաով իսկ փառաբանական առաքելութիւններ, եւ զանոնք ղրկել յեղափոխական «ճակատ»ի ամէնէն աւելի սպառնական շրջանակները: Բազմաթիւ «կոմսոմոլներ որոնք 1920 — 30ի տասնամեակին [illegible] պաշտօն ունէին «կուլակաթափ» ընելու բարեկեցիկ գիւղացիները, դաշտերուն մէջ ինկան «դասակարգային թշնամիներուն» հարուածներուն տակ: Այսպէս, դեռահաս [illegible] ու տարիներ չսպառեցին ինչպէս մեզ մօտ կ'ըլլայ, ամենափոքր պատասխանատու պաշտօններու հասնելու համար: Անոնք կանուխէն պաշտօնէութեան մէջ առնուեցան, եւ, պայմանաւ որ խնդրոյ առարկայ չըլլան թէ ի՛նչ սկզբունքներու վրայ հիմնուած է վարչակարգը, դարձան անոր յաջողակ անուակազմածը: Հասուն մարդոց սերունդները, որոնք ըստ իրենց ընթացքին, այսօր պիտի գրաւէին [illegible] կավար պաշտօնները [illegible] կամ գաղթականութեան մէջ [illegible] կամ անձնական պաշտօններու վրայ [illegible] ուած ըլլալով, բուեն հոսանք մը [illegible] ռաջ եկաւ որ առաջին գծին վրայ [illegible] լեց «30 տարեկանէն պակաս [illegible] Եթէ լենինեան հին պահակախումբ [illegible] թէեւ բաղկացած այնպիսի մարդ [illegible] որոնք մեր մօտ սկսնակներ պիտի [illegible] կատուէին եւ որոնց համար [illegible] բուէր թէ «քաղաքական գեղեցիկ [illegible] պագայ մը ունին իրենց առջեւ [illegible] ըն 54 տարեկան է, Մոլոտով 43, [illegible] բոչիլով 52, համակերպի [illegible] ղեկավարներէն ամէնէն տարէց [illegible] տարեկան միայն), եթէ այս [illegible] հակախումբը նախանձայուզութեամբ կը պահէ հրամանատարութեան [illegible] ծանիները եւ խոշոր գործերու [illegible] վարութիւնը, անիկա տեղւոյն [illegible] իշխանութիւնը բաժնած է հոգ է [illegible] սարդութեան հետ եւ [illegible] պատճառներէն մէկը [illegible] սատիճանական [illegible] տեւողութեան:

(Շար.)

ՓԻԼԻՓ ՓԷՐԼԸՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

— o —

«Դաշտերգահպաշկոմ».— Վտարումներ Հօկի շարքերէն.— Պատահական այց մը Առաջնորդարան.

...կազմակերպութիւնը իր տեսակներն ...ի «Դաշնակ զօ-երու պաշտպանները» անոնց ամենագաւեշտականն է: Զգխօ՞ գրադէ՛ ինք համայնական այս տեսարապատում խաղը, եթէ անոր հետեւանքներով չըլլար մեր եւ ուրիշ գաղութներու կեանքին: Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար այսպիսի խառնաճիկ կազմակերպութիւններ եղեր են, չեն, միեւնոյնն է: Կուսակցութիւն մը որ կուրծք տուեր է ամեհի բռնութիւններու, ուրախիներն եղած համիտականն ու ցարականը, Զե... այս զաւեշտին առջեւ չէ որ պիտի ահներկի:

Մեր վերջին գրութիւններով չէ... տեղացիներու անբարեացակամութիւնը գէպի մեզ, որուն կարեւոր գաղտնաներէն մէկն ալ՝ մեր խոր... կեանքն է, հաւաքական թէ ... Արդ, տրուած ըլլալով ...ելու ապուշ մարմիններ իր հրա... այս գործունէութեան ... բնոյթ պիտի տայ, մեր ... ծարխանները որ պղուած են ... կացուկուիններէն, աւելի անբարեացակամ կերպով պիտի տրամադրուին գէպի մեզ՝ այդ խառն - խուռն ... եւ նոյնիսկ պիտի սպրին կատակատութեան վրայ: Ու այսպէսով՝ ... չարիկաւորներու այդ շաղո... աշխարքով՝ մենք ձեռքէ պիտի տանք շարք մը առաւելութիւններ, որոնց հիմը աւելի բարեացակամութիւնն է քան թէ օրէնքը: Արդ, հայ ...ական կենսական շահը կը պատուէ ... այդ կարմիր բաղխիծ կազմակերպիչներու հեղինակութեան ... խարուելու չէ, անոնք միջազգային այդ միթինկները կը կազմակերպեն իրր արհեստ եւ իրրեւ ապրելու միջոց: Անոնք առատօրէն վճարուած են Մոսկուայի դրամով: Որքան բազմութիւնը շատ ըլլայ՝ այնքան անոնց ... իւղ կը քսուի, իսկ հայ բանուոր հացը կը խլուի: Դաշնակցութեան սակայն, ոչինչ կը պատահի: ... աշխատաւոր, արթուն կեցիր.

⁂ Երկար ժամանակներէ ի վեր Հօկ ... ինքնակոչոյս մարմինը ներսի պառակտումներէ կը տառապէր: ... կուսակցական խմբակի մը տրուած գումարները քար գայթակղութեան եղած էին: Մէկ թեւը կը քննադատէր թէ տրուելու չէին ծանօթ գումարները, քանի որ անոնք չէին բարբառի նպատակներու համար հաւաքուած էին, իսկ միւս թեւը ընդունելով որ ... քաղաքական նպատակներ ... հետապնդէ, հակառակը կը պնդէր: Մինչ այս մինչ այն՝ պայքարը կը խորանայ, կը գունաւորուի, կը ընդարձակուի յառաջ բերելով երկու ճակատներ Թագւոր Ծաչիկեան ու Այթունեան — Սուլթանեան: Ի վերջոյ կը ... վերջին հանրածանօթ ... Ու Թագւոր Ծաչիկեան իր ութ համախոհներով կը ... Թերեւս Ծաչիկեան չպարտուէր, եթէ ծանր յուզուելի ենթակայ եղած չըլլար երկար առնէ ի վեր Ներկայիս հօկը լոկ պոռչտուք ... մարմին, կամ նէ՞ք կ'ուզէք՝ խեղկատակութիւն:

⁂ Մօտաւորապէս տարի մը առաջ ծնունդ առաւ, Ծարբերդի եւ շրջակայքի երիտասարդաց միութիւն մը, մը, որ քանի մը ամիսներու ընթացքին՝ 80ի չափ երիտասարդութիւն համախմբեց իր շուրջ, եւ ցոյց տուաւ խանդավառ գործունէութիւն, խոստմնալից ուժերով: Ծարբերդցիները, իրենց խոշոր զանգուածով, այս երիտասարդ ու կենսունակ կազմակերպութեան կողքին էին: Սակայն, ժամանակի ընթացքին, կարմրակըտուցներ սկսան «Վերաշինաց» երգել միութեան այս միութեան մէջ, վէճերը սկսան խորանալ եւ երկննալ մինչեւ որ՝ աշնան տխուր երեկոյ մը, ըսուեցաւ թէ՝ միութիւնը լուծուած է: Ծարբերդցիները մեծ զանգուած մը կը ներկայացնեն Մարսէյլի մէջ: Անոնք խանդավառ են, չարքաշ եւ կենսունակ, սակայն, ցաւալի է ըսել որ՝ խիստ շատ չերտաւորուած են: Մեծ ու պզտիկ չեն ճանչնար եւ ճիշդ ատոր համար ալ գոնէ Մարսէյլի մէջ չեն կրցած ունենալ համախմբողական հայրենակցական միութիւն մը, որուն անհրաժեշտութիւնը աւելորդ է շեշտել:

⁂ Իրիկուան ժամը վեցի առեններն պատահաբար Հայոց առաջնորդարան կը գտնուիմ: Ելեկտրական լոյս չըկայ: Մութ է: Հոս ու հոն քանի մը նիհար մոմեր կը պլպլան: Դիմացը չոր սեղան մը եւ շուրջը քանի մը խարխուլ աթոռներ: Իսկական խորհրդանշանը հայ կեանքին ու հայ ժողովուրդին: Սեղանին ետեւը չոր ու ծեր մարդ մը նստեր է, եւ 200 ֆրանքի համար կը հալի: Գ. Ս. Թոգաթլեանն է, կրթական անխոնջ մշակ մը, որ սակայն իր այս ծեր օրերուն, ստիպուած է վերջին ուժերը թանկային մէջ սպառել յանուն պատառ մը հացի: Ներքնասենեակը Աղքատախնամը ժողով կ'ընէ նախագահութեամբ առաջնորդին եւ դրան առջեւ քանի մը թշուառներ իրենց ոջիլները կը թափեն՝ սպասելով մէկ երկու տասնեակ ֆրանք նպաստին: Քահանաներ ալ կան, որոնք ժպտերես կը ծառայեն պատահական այցելուներու: Հայ կրթական մշակին հետ հայ եկեղեցիի մշակն ալ անօթի է բառին լայն իմաստով: 200 ֆրանք ամսական: Բայց ի՞նչպէս ապրին այս թշուառները այս չնչին գումարով: Ըմանք զաւակներու ալ հայր են.

Աղքատախնամը վերջերս վարչական նոր ընտրութիւն մը ունեցաւ իրբեն ատենապետ ունենալով տիկ. Գօչնակեան: Այս տիկինը իր ընկերներով գործին նուիրուած է: Բոլորն ալ աշխատող են եւ ամէն մէկ դիմողի բան մը կ'ընեն: Բայց, գործելու միջոց եւ ուղեգիծ չունին, այլապէս աւելի օգտակար կրնան ըլլալ: Մաղթենք որ այս պակասը լրացնեն:

⁂ Ահաւասիկ թշուառ գործաւորի մը ողբերգութիւնը: Երեք զաւակներու հայր մըն է այս՝ «խեղճը», որոնց կրտսերը՝ 10 ամսուան, միջնեկը՝ 4 տարեկան, եւ անդրանիկը՝ 8 տարու: Ամենապզտիկը հիւանդ է: Մայրը հիւանդ է: Ուտելիք չկայ: Դեղի դրամ չկայ: Ու խեղճ հայրը ափ կ'առնէ Յ. Հ. Կ. Ծաչին: «Գանձը պարապ է,» կ'ըսեն, «մնաց որ քեզի շատ ենք օգնած...»: Բայց գործաւորը կը մըրմնջէ նորէն,— «Գթացէք պզտիկներուս...»: Ու կ'երթայ պատուելիին: Այս վերջինը կը պատասխանէ.—«Շատ եմ օգնած քեզի, գնա ձեր առաջնորդարանը որ աւելի հարուստ է»: Ու կ'երթայ առաջնորդարան: Աղքատախնամն ալ դրամ չունի: Գալուքեան եպիսկոպոս ու Տիկ. Գօչնակեան իրենց գրպանները կը խառնեն: Իրենք ալ չունին: Եկածին տուր: Ու փոխ կ'առնեն քարտուղարէն եւ քահանաներէն, որոնց քսակները թօթվելով հազիւ 20 ֆրանք կ'ելլէ: Գործաւորը այս դրամով կը վազէ դեղարան: Յաջորդ օրը գործաւորին ու իր ամբողջ ընտանիքը հիւանդ է, ու անօթի: Զօրսին ալ գլուխը գամուած է գետնին: Զօրսին ալ ճակատը տենդէն կ'այրի, չորսին ալ աչքերը ուռած ենե անթարթ առաստաղին կը նային:

Հայոց ժողովուրդ, մոլորեալ ժողովուրդ, ո՞վ, ըսէ, ո՞վ պիտի ամոքէ քու բազմաչարչար այս զաւակներուդ անպատում տառապանքն ու խեղճութիւնը.

Ա. ՏԱՓԱՂԵԱՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Երկրորդ տարին է որ Առնուվիլի մէջ գոյութիւն ունի դպրոց - մանկապարտէզ մը: Դպրոց գացող հայ պզտիկներու համար բացուած է հինգշաբթի օրերու դասընթացք, իսկ մանկապարտէզը բաց է հինգ օր, առտուան ժ. 8 եւ կէսէն 4 եւ կէս: Մանկապարտէզի աշակերտութիւն է 30, իսկ դասընթացքին հետեւողներու՝ մօտ 40. թէ դասընթացքը եւ թէ մանկապարտէզը կը պահուին «Արարատ» միութեան կողմէ, որ ամբողջ ծախքերն իր վրայ է առած: Միայն Յ. Կ. Ծաչի Առնուվիլի մասնաճիւղն է որ ամսական հարիւր ֆրանքով կ'օգնէ:

Անցեալ տարի դասընթացքը կը վարէր Գ. Վտարանդին, իր ամսականը ստանալով Բարեգործականէն: Իսկ մանկապարտէզի համար «Արարատ» միութիւնը հրաւիրած էր Դպրոցասէրի սանուհիներէն մէկը: Երբ Բարեգործականը դադրեցուց իր վճարումները, դպրոցին ամբողջ հոգը ստանձնեց «Արարատ» միութիւնը: Տարուան վերջը թէ ուսուցչուհին եւ թէ Գ. Վտարանդին հրաժարեցան եւ վերջինիս խորհուրդով այս տարուան համար թէ դասընթացքներու եւ թէ մանկապարտէզի համար վարձուեցաւ միայն մէկ ուսուցչուհի (Տիկ. Լիա Սիրունեան), ամսական վեց հարիւր Ֆր. վճարումով: Բացի ուսուցչուհիի վճարումէն, դպրոցն ունի նաեւ սենեակը մաքրելու, լոյսի եւ վառելիքի ծախք:

«Արարատ» միութիւնը, իւրաքանչիւր աշակերտէ գանձած ամսական 5 ֆրանքէն զատ, ամսական գանձումներ կ'ընէ նաեւ միութեան անդամներէ եւ պզտիկ չունեցող ընտանիքներէ: Պէտք է խոստովանիլ, որ գիւղին մէջ դպրոցի շուրջ կը տիրէ կատարեալ համերաշխութիւն եւ համայնքի բոլոր խաւերը գիտակից են իրենց պարտականութեան: Փարիզի ռամկավար օրկանը վերջերս մէկ երկու անգամ փորձեց պղտորել միտքերը, անճիշդ տեղեկութիւններու տեղ տալով:

⁂ Կիրակի օր Կալմանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դպրոցական հանդէսը: Բացումը կատարեց Գ. Վտարանդին, որ բանախօսութեամբ մը պարզեց դպրոցի արժէքն ու նշանակութիւնը, մայրենի լեզուն սորվելու անհրաժեշտութիւնը, հայրենիքի գաղափարը եւ կոչ ըրաւ բոլորին՝ իրենց աչքերը յառել դէպի Հայաստան եւ սիրել ամէնուս հայրենիքը:

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, բեմին վրայ շարուած էին մանկապարտէզի 24 պզտիկներ (3—6 տարեկան), բոլորն ալ միաձեւ գոգնոցներ հագած: Փոքրիկներու կողմէ եղած արտասանութիւնները, խմբական երգերն ու պարերը եւ մարզանքները մեծ խանդավառութիւն առաջ բերին: Առանց բացառութեան, բոլոր մասերն ալ անցան շատ յաջող: Հասարակութեան ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ մանչերը զինուորական տարազով եւ փայտէ հրացաններով զինուորի երգը երգեցին ու խրոխտ քայլերով բեմը շախեցին: Ժողովրդի պահանջին վրայ, այս վերջին համարը կրկնուեցաւ:

Դադարին նուագեց Թառխառ Արզաքը եւ Գ. Վտարանդին ալ երգեց Օմար Խայեամէն կտոր մը: Աճուրդի դրուեցան Գ. Վտարանդիի թարգմանութեամբ լոյս տեսած Օմար Խայեամի գիրքը եւ մէկ շիշ շամփանեա, որմէ գոյացաւ 270 Ֆր.: Սայա կոչ եղաւ դպրոցի համար անուէր նուիրել: Հասարակութիւնը լայն արձագանգ տուաւ եւ հինգ վայրկեանի մէջ արձանագրուեցաւ 35 պարկ անուխ:

Դադարէն վերջ սկսաւ մեծերու բաժինը: Երգուեցան խմբական երգեր, երկու հոգի տարազներով երգեցին «Հովիւն ու հովուհին» հովուերգութիւնը, խաղացուեցաւ Յ. Թումանեանի «Շունն ու Կատուն», եռագոյն օդապարիկներով ու երգով միասին մարզանք կատարուեցաւ եւ ապա, բեմին վրայ կառուցուած առագաստի շուրջ շարուած աշակերտները ճերմակ շապիկներ հագած նաւը ներկայացուցին, երգելով նաւին երգը եւ օրօրուելով նաւու նման: Այս վերջին տեսարանը մեծ անակնկալ էր եւ մեծ յաջողութիւն գտաւ հասարակութեան մօտ: Ցերոյ մեծ յաջողութեամբ դասընթացքի մեծ աշակերտուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ «Բարեկենդանի անկուտիները» զաւեշտը եւ ներկաները կուշտ մը խնդացին:

Զորս ժամ տեւող հանդէսը վերջացաւ միայն 7ին: Թէեւ ամբողջ հանդէսին ուսուցչուհին ոչ մէկ անգամ բեմի վրայ չերեւցաւ եւ պզտիկներն իրենք էին, որ կը կառավարէին խմբական երգերն ու պարերը, բայց բոլորն ալ գիտէին, որ այդ աննախընթաց յաջողութիւնը կը պարտին ուսուցչուհիին, որ երկու ամսուան տքնաջան աշխատանք էր տարած: Ծանօթ թէ անծանօթ, բոլորն ալ կը մօտենային Տիկ. Լիային եւ կը շնորհաւորէին:

Մէջը հաշուելով անուխը եւ աճուրդը, ընդհանուր մուտք եղաւ մօտ 1450 Ֆր. որմէ զուտ շահ մնաց 1200 ֆրանք:

«Արարատ»էն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՓՕՆ Տ'ՕԳՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕԳՆԱ.— Երկար լռութենէ մը վերջ, ահա Փօն տ'Օգնա կրկին հրապարակ կուգայ շնորհիւ Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» ենթակոմիտէի եռանդուն ընկերներուն: Նոյ. 12ին տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, քաղցր յիշատակներով:

Սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ մը: Բեմին վրայ կը ծածանէին հայկ. եւ ֆրանս. զոյգ եռագոյնները: Եկած էին նաեւ Ս. Դ. Հնչակեան քոյր մասնաճիւղի բոլոր ընկերները,

իրենց համակիրներով, իրենց յարգանքի բաժինը բերելու համար, առանց կուսակցական նեղմտութեան: Գամի՛ւ իրենց եկած էին նոյնպէս Էկ-Վանսի ընկերները, ընկեր Մ. Տէյիրմէնճեանի հետ:

Օրուան նախագահը, ընկեր Մ. Բարսեղեան պարզելէ յետոյ տօնին նշանակութիւնը, հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, որ լսուեցաւ յոտնկայս: Արտասանեցին Մովսէս Բարխեան «Գզտիկ զինուոր», Օր. Եւգինէ Յովհաննէսեան՝ «Հայրենիքի սուր»ն եւ «Հայաստան»: Երգեց Տիկին Նուարդ Կըկըղեան «Իմ սիրելի զաւակունք»: Արտասանեց Օր. Լուսվարդ Բարխեան «Սիրոյ զոհեր»: Բոլորն ալ արժանացան ծափերու:

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Աշոտ Խաչակեան որ խօսեցաւ մէկ ժամէն աւելի, խոր տպաւորութիւն ձգելով: Երգեց ընկերուհի Տիկին Լուսին, «Հիմի՞ էլ լռենք», եւ «Ասի ջան»: Արտասանեցին պզտիկ Նարդուհին «Գործելու առեն», Օր. Եւգինէ՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն, Մովսէս Բարխեան՝ «Հըմա կերանք»:

Վերջին խօսողն էր, Օր. Արմ. Տուրբախեան որ ծանրացաւ իգական սեռի անտարբերութեան վրայ եւ ցոյց տուաւ գործելու յարմար եղանակներ, շեշտեց.— «Տիկիններ, խրախուսեցէք ձեր ամուսինները որ նուիրուին մեր արդար դատին պաշտպանութեան: Քաջալերեցէք որ կուսակցական դառնան: Մենք դեռ պայքարի պէտք ունինք, քանի որ բիրտ ուժը կը տիրէ մեր երկրին մէջ»:

Օրուան նախագահը ենթակոմիտէին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ հանդէսը փակուած յայտարարեց: Ժողովուրդը մեկնեցաւ, թելադրելով յաճախ սարքել այսպիսի հանդէսներ ու բանախօսութիւններ:

Հանդէսէն յետոյ, ընկեր Ցարութիւն Կարապետեանի բնակարանին մէջ տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական ժողով մը: Եղան հարցեր որոնց լայնօրէն պատասխանեց ընկեր Աշոտ: Մեր շարքերուն վրայ աւելցան երկու նոր ընկերներ: Իսկ զուտ կուսակցական ժողովի մը մէջ, ընկեր գործիչը ամբողջ երեք ժամ զեկուցում տուաւ, խրախուսելով ընկերները որ արթուն մնան, համբերութեամբ տանին բոլոր դառնութիւնները, մինչեւ որ փարատի մշուշը եւ ծագի մեր երազած արեգակը:

Մ. Բարխեան

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՔՆԱՄՓՈՓ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

— :·: —

Սոֆիայի «Ազատ Խօսք»ը կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 նոյ.).

— «Խաղաղութեան եւ արդիւնաւոր աշխատանքի ծարաւի է հայ ժողովուրդը, իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր առաւել քան երբեք կը գիտակցի գաղթահայ աշխատաւորութեան կազմակերպման եւ ժողովրդական լայն զանգուածներու ազգային - յեղափոխական դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան:

Եթէ գաղութները հայրենիքի համար են, երամայական պահանջ կը դառնայ ուրեմն, որ անոնք աւելի երկար դիմանան օտար կլանող միջավայրին մէջ, «մինչեւ բացուին դռները յուսոյ»: Իսկ երկար դիմանալու համար, անհրաժեշտ է բոլոր կարելին ընել, անաղարտ պահելու հայ գաղութներու ազգային դիմագիծը:

Հայապահպանումը նշանաբան մըն է, որու գործադրման համար հազար ու մէկ ճամբաներ կան, բոլորն ալ իրարու զուգահեռ եւ «դէպի Հռոմ» տանող: Կը բաւէ միայն, որ աշխատող ու զոհաբերող ուժերը չպակսին:

Ի հարկէ, ամէն ստեղծագործ աշխատանքի համար հիմնական պայման է ներքին խաղաղութիւնը եւ ուժերու կեդրոնացումը: Բայց, Դաշնակցութեան կամքէն բացարձակապէս անկախ եւ Դաշնակցութեան ձգտումներուն բոլորովին հակառակ է, որ պառակտուած է հայ գաղթաշխարհը եւ անձնախնդրաց ժխորի մը մատնուած:

Սակայն, չկայ չարիք առանց բարիքի: Գաղթաշխարհի պառակտման ու բաբելոնի մէկ բարիքն այն է, որ տակաւ գաղափարներու բիւրեղացում պիտի կատարուի, հոսանքներու որոշ շերտաւորում յառաջ պիտի գայ, սեւը ճերմակէն պիտի զատուի, հանրային որոշ ուժերու կամ խմբակցութիւններու դիրքերը վերջնապէս պիտի ճշդըւին եւ ժողովրդական զանգուածներու աչքին աւելի պարզորոշ պիտի դառնան հայ կեանքի մօտիկ անցեալի դէպքերը, ներկայ պահանջները եւ վազուած ուղիները:

Այս բարիքն ապահովելու համար իսկ, յարատեւ աշխատանքի, եռանդի ու զոհաբերութեան ընդարձակ դաշտ մը կը բացուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան առջեւ: Ու պէտք է Դաշնակցութիւնը ամէն անկարելին կարելի դարձնէ, նուազագոյն ցնցումներով հասնելու համար այդ բարիքին:

Արթուն ու պատրաստ պիտի ըլլայ ան, ի հարկէ, ինքնապաշտպանութեան, ի հարկին նաեւ յարձակման, այն խաժամուժ ուժերուն դէմ, որոնք յարատեւօրէն, ու վերջերս ալ «միացեալ ճակատ»ի փորձերով, կը դառնան ոչ միայն իր, այլեւ հայ ժողովուրդին հանգուցեալ բարոյականին, արդար ու նուիրական դատին եւ արժէքներուն, եւ նոյն իսկ ազգային գոյութեան դէմ: Բայց, միեւնոյն ատեն, Դաշնակցութիւնը, հաւատարիմ է իր էութեան, իր անցեալին եւ իր ծրագրէն բխող առաջադրութիւններուն, չի կրնար բաւականանալ միայն իրեն ներուած պայքարի ձեւերը վերցնելով, այլեւ առաւել մեծ եռանդով ու զոհաբերութեամբ պիտի նուիրուի իր կազմակերպութեան զօրացմանը, եւ առա՛վ իսկ, հայապահպանման եւ հայ հայրենիքի փրկութեան յատկացուած անյետաձգելի շինարար աշխատանքներու — մշակութային, տնտեսական եւ քաղաքական գետնի վրայ:

Մէկը միւսէն դժուար, բայց նաեւ մէկը միւսէն կենսական են այդ աշխատանքները:

Օտար քաղաքական - հանրային շրջանակներու հետ սիստեմատիկ շըփումներ եւ Հայ Դատի պրոպագանդը,

Հայ ժողովրդական զանգուածներու քաղաքական գիտակցութեան արթնացումը,

Հայ նորահաս սերունդի կազմակերպումը եւ ազգային ոգիով կրթութիւնը,

Դաշնակցական շարքերու յեղափոխական դաստիարակութիւնը:

Այս չորս խոշոր դաշտերը լայն ասպարէզներ պիտի դառնան Հ. Յ. Դաշնակցութեան իւրաքանչիւր մարմնի ներամփոփ, հանդարտ ու ստեղծագործ աշխատանքներուն»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

Չորս գիշ նայեցայ ու զարմացայ. ...ո՞ւր էր որ պիտի հասնէի նպատակիս: Թէ, ընդհակառակն, այստեղ պիտի գտնէի մահս: Քանի մը րոպէ խոր ...ութեան չէուկը դադրեցաւ ու ...ցի սարսափելի ձայն մը: Շուրջիններս երկրպագեցին ու ես ալ վար կախեցի գլուխս երկիւղածօրէն, մինչեւ ...ս խորէն, խոնարհութիւն կ'ընէի ...աշհիս:

Ու երբ գլուխս բարձրացուցի, վաղորդէն ետեւէն լսեցի տխուր ձայն մը որ կ'ըսէր.

— Ո՛վ Էշրէֆ խան, բարի՛ եկար:

...ս պատասխանեցի.

— Ո՛վ վեհափառ Տէ՛ր, Թող քու ...րձր շուքդ յաւիտեան տարածուի ...ու ծառաներուդ գլխուն վրայ:

Ու դարձեալ խոնարհութիւն մը ըրի:

Ցետոյ ձայնը ըսաւ.

— Երազիդ մէջ տեսար Քայմանի աղջիկան՝ Շամսա Գանուի գեղեցկութիւնը եւ սիրահարեցայ անոր.

— Այո, եւ յոյս ունիմ որ այս ազնուական պալատին ամօթահար չպիտի վերադառնամ ու պիտի հասնիմ նպատակիս. Ի՞նչ պէտք է ընեմ եւ ո՞ր ճանապարհը պէտք է բռնեմ, բաղձանքս իրականացնելու համար:

Ձայնը պատասխանեց.

— Ես չեմ կրնար քեզ առաջնորդել, բայց կրնամ ցոյց տալ թէ ո՛ւր կը գտնուի բաղձանքներուդ առարկան: Դուրս ելիր աս դուռէն եւ քալէ՛ դէպի արեւը ու դարձիր աջիդ: Ճամբորդութիւնդ պիտի տեւէ վեց լուսնակ. պիտի հասնիս այն լեռնաշղթային որուն վրայէն անցար, շարունակէ՛ միշտ քայլերդ դէպի արեգակը ու պիտի գտնես փնտռածդ:

— Իրա՞ւ այդպէս է, հարցուցի. պիտի տեսնե՞մ բաղձանքներուս առարկան, պիտի տեսնե՞մ նորէն այդ աղջիկը:

Ձայնը պատասխան տուաւ.

— Պիտի տեսնես զայն եւ պիտի միանաս անոր:

Այս բառերը ցնծութեամբ լեցուցին սիրտս եւ ըսի.

— Եթէ Ձեր վեհափառութիւնը կ'արտօնէ, պիտի մեկնիմ:

Բայց ձայնը ըսաւ ինծի.

— Սպասէ եւ իմ հիւրս եղիր այստեղ երեք օր:

— Հրամանը քուկդ է, Վեհափառ Տէր, պատասխանեցի:

Ցետոյ ձայնը փափսաց քանի մը բառեր զորս չհասկցայ:

Ու մարդիկ եկան ինծի, ձեռքերէս բռնեցին ու առաջնորդեցին զիս հոյակապ սենեակ մը ուր մնացի երեք օր:

Զորրորդ օրը զիս տարին միւս շէնքը: Խոնարհութիւն մը ըրի այնտեղ եւ ձայնը ըսաւ.

— Գաղտնապահ Էշրէֆ խան, պիտի մեկնիս. պիտի տեսնես շատ մը հրաշալիքներ ու գեղեցկութիւններ, շատ պիտի չարչարուիս ու տառապիս նպատակիդ հասնելու համար:

— Քու խորհուրդդ պիտի ըլլայ իմ առաջնորդս այս ճամբուն վրայ եւ քու շնորհներդ ու խնամքդ գոհունակութիւն պիտի պարգեւեն ինծի:

Ձայնը խնդրեց որ մեկնիմ: Վերջին խոնարհութիւն մըն ալ ըրի եւ ոտքի բարձրացայ:

Ցետոյ գոհարեղէններ լեցուցին աւփերուս մէջ եւ զիս տարին դէպի դուռը, ու ցոյց տուին ճամբան: Ու մեկնեցայ:

Ճամբուս վրայ տեսայ հրաշալիքներ եւ գեղեցիկ արարածներ. քալեցի ապշահար ու հմայուած: Ոմանք հետու փախան ինձմէ, ուրիշներ յարձակեցան վրաս ու ես մեռցուցի զանոնք:

Վերջապէս հասայ ափը երկար գետի մը որուն եզերքներուն վրայ տեսայ անչնչացած գիւղեր: Մէկ քանին կենաց չունէին. ունէին երկու փոր եւ ութ ոտք եւ իրենց ոտքերովն ու գլուխով կը նմանէին էշերուն: Անոնց պոչը նման էր ուղտերու պոչին. ապիտակ էր անոնց փորը եւ մարմնոյն մնացեալ մասը սեւ:

Աւելի հեռուն հանդիպեցայ կղզիի մը, ուր տեսայ բազմաթիւ հրէշակերպ մարդիկ որոնց ձեւը չեմ կրնար նկարագրել: Անոնք կէս մարդիկ էին, ունէին մէկ թեւ ու մէկ սրունք. իրենց գլուխէն մինչեւ ոտքերը ունէին կէս մարմին, մէկ աչք, մէկ յօնք, մէկ ձեռք ու մէկ ոտք: Բայց անոնք մէկ ոտքի վրայ աւելի արագ կը ցատկէին քան ես իմ երկու ոտքերուս վրայ. հետաքրքրութեամբ չկրցայ բանալ զանոնք. ու ես այնտեղ տեսայ աննկարագրելի հրաշալիքներ:

Երբ կտրեցի գետը ու ան ալ ետեւս մնաց, հասայ ուրիշ լեռնաշղթայ մը. երկու օրէն բարձրացայ անոր գագաթը:

Սարին կատարը հասնելուս երկրորդ գիշերը, երազիս մէջ տեսայ որ հասած էի ապարանքը այն աղջկան զոր կը փնտռէի: Ան ժպիտով մը ողջունեց զիս ու ըսաւ թէ Աստուած զինքը հարս տուած էր ինծի: Այդ աղջիկը տեսնելու հրճուանքը արթնցուց զիս ու ես շարունակեցի ճամբաս՝ խորհելով անոր գեղեցկութեան վրայ: Երբ լեռնակատարէն իջայ, կտրեցի տափարակ ու ամայի դաշտ մը ուր երեք չորս օր շարունակ չկրցայ ջուր գտնել: Քալեցի տանջուելով ու հազար ու մէկ չարչարանքներու ենթարկուած եւ հասայ քաղաք մը որ շատ ընդարձակ էր: Պարիսպներէն ներս մըտայ ու ամէն կողմ տեսայ խանութներ: Մարդիկ ինծի նայեցան բայց չխօսեցան հետս. այնպէս որ երբ չուկան հասայ, կանգ առի ճաշարանի մը առջեւ եւ ուզեցի խօսիլ տիրոջը հետ. բարեւեցի: Անիկա շատ բարեացակամ կերպով ներս հրաւիրեց զիս ու խնդրեց որ նստիմ: Կարծես թէ ծանօթ էր ինծի ու բարեկամս եղած էր երեսուն տարի: Ցետոյ շատ համեղ կերակուրներ հրամցուց ինծի եւ հարցուց իմ ուղեւորութիւնս: Յայտնեցի իմ պատմութիւնս եւ ան ըսաւ.

— Այստեղ Քաֆ լերան մուտքն է. անծանօթ եմ այն քաղաքին որուն մասին կը խօսիս. բայց այդ սարին երեք կողմերը քաղաքներ կան. իսկ չորրորդ կողմին վրայ կը գտնուի ծով մը որուն երեսէն ոչ ոք կրնայ անցնիլ. այդ ծովը կը բաժնէ քու հայրենիքդ իմ հայրենիքէս: Հիմա քեզի բաժին ինկեր է այս քաղաքը հասնիլ — չեմ գիտեր յանուն սիրո՞յ թէ յանուն բախտախնդրութեան — անմիջապէս պիտի հեռանա՞ս թէ պիտի ուզես այստեղ մնալ քանի մը օր:

Ու ես որոշեցի մնալ եւ անհոգ պըտըտիլ այնտեղ. յետոյ պիտի մեկնէի:

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

(Շար.)

տասխանեց թէ կարելի չէ բոլոր դժուարութիւնները հարթել մէկ անգամէն, թէ միջոցներ կը խորհի տեսակ մը ինքնավարութիւն հաստատելու համար եւայլն:

Մոսկուայի ճանաչումը ապահովուած

Ուաշինկթընէն կը ծրագրեն թէ՝ ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները այնքան յառաջ գացած են որ, այսօր – վաղը պիտի յայտարարուի Ս. Իշխանութեան ճանաչումը Մ. Նահանգներուն կողմէ:

Փարիզ եւ արուարձանները

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Մ2» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒՎԼԻ «Արդութեան» խումբի ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գաւ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի, Գուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէվերջ ժամը 3ին Միութեան Գրադարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Գեղին» խումբը գասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ իր քոյր խումբը «Կրիչը» այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Դուրեան Գրադարանին մէջ:

■■■■■■■■

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹԻ Համազասպ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ՓՕՆԹԻԷ «Մուրատ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ԷՍՔՍԻ «Քեռի» խումբի ժողովը վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը 21 Նոյեմբեր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Իսահակեան:

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

«Համազգային»ի ընդհ. երկրորդ նիստը վաղը, Կիրակի (19 Նոյ.) կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Maison Mutualitéի Salle 14ին մէջ, նախագահութեամբ Գ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի: Կը մասնակցին շրջաններու մեր բոլոր ներկայացուցիչները:

Հրաւէր առաջող անձնաւորութիւններէն կը խնդրուի ըլլալ ճշդապահ:

«Համազգային»ի Փարիզի Լիազօր Մարմին

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard: Տեղի կ'ունենայ զրոյց «Հայ Գրականութեան զարգացման ուղիները» նիւթի մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները: Մուտքը ազատ է:

Երեկոյթ - Ներկայացում

ՖՐ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին «ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲ»ԻՆ ՄԷՋ

1 Boulevard Carnot - Alfortville

կը ներկայացուի ՈՐԲՈՒՀԻՆ

Գեղարուեստական բաժին, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Մուտք 3 եւ 5 ֆրանք:
Փոքրիկներու 1 ֆրանք:

Երեկոյթ - Պարահանդէս

կազմակերպուած ԵՓՐԱՏ նուագախումբի կողմէ, իր կազմութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ: Տեղի կ'ունենայ 16 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. Հ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ Տիկին Դազանճեանի բնակարանին մէջ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սալնոյձորի Հայր. Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Փարիզի կայարանին առտնիններուն առաջ թիւ 50ի մէջ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՕՐԱՑՈՅՑ

Մարսէյլի Սալնոյձորի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Նոյեմբեր 19ին լոյս պիտի տեսնէ իր պատրաստած օրացոյցը 1934ի համար: Օրացոյցի մէջ ամփոփուած է Աղբիւր Սերոբի եւ իր զինակից ընկերներու կենսագրութիւնը: Կը հրաւիրենք բոլոր հայրենակիցներէ մէկ օրինակ գնել: Հասցէ՝ Der Hovhanessian, Camp Victor Hugo, Marseille.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ սորվիլ փափաքող 14-16 տարեկան տղայ մը ներկայացուած իր ծնողքէն: Դիմել Mr. Saman. 16 rue Jouffroy Mary. Փարիզ (9).

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

■■■■■■■■

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Շուտով կը վերադառնամ, ըսաւ:

Առաւ բանալին եւ դուռը կղպեց իր ետեւէն: Գետնայարկին մէջ քանի մը քառ մրոտեց եւ զրկեց ոստիկանատուն: Ցետոյ վեր ելաւ: Ճիւլիա Լազարի անկողնին վրայ գլորած էր, երեսը պատին, եւ կը հեկեկար ջղաձգօրէն: Կարծես չնշմարեց իր վերադարձը: Էշըմոէն նստաւ արդուզարդի սեղանին առջեւ եւ դիտեց հոն դիզուած արդուզարդի առարկաները: Զարմելի էր այս խառնակոյտը: Կարմիր ներկերու, օծանելիքի ամաններու եւ թարթիչներու սնդոյրներ իրար խառնուած էին եւղոտ վարսակալներու հետ: Մենեակը տակնուվրայ էր, եւ օդը ծանրացած էր մշկահոտ բուրումներով:

Էշըմոէն կը մտածէր այն հարիւրաւոր սենեակներու մասին ուր ապրած էր այս թափառական կինը, երբեմն կարգի պանդոկներու մէջ: Ի՞նչ կրնար եղած ըլլալ իր երիտասարդութիւնը: Այդ Փիզիքականով ի՞նչպէս այս սապարէզը ընտրած էր: Շրջուն դերասաններու, պարողներու կամ լարախաղացներու ընտանիքէ՞ մը կը սերէր արդեօք: Եւ կամ սիրային արկածի մը պատճառո՞վ ինկած էր այդ կեանքին մէջ:

Ցանկարծ դուռը զարկին:

— Մտէք, պոռաց Էշըմոէն:

Ճիւլիա Լազարի ցցուեցաւ անկողնին վրայ:

— Ո՞վ է:

Սարսռաց ճանչնալով այն երկու ոստիկանները որոնք զինքը Գուլոնյէն Թոնոն բերած էին եւ Էշըմոէնի յանձնած:

— Դո՞ւք, ի՞նչ կ'ուզէք, պոռաց:

— Շատ ոսկի, հրամայեց անոնցմէ մէկը, անանկ չնչատ մը որ առարկութիւն չէր վերցներ:

— Կը ցաւիմ, բայց պէտք է որ ոսկի ելլէք, Տիկին Լազարի, խորհուրդ տուաւ Էշըմոէն: Անգամ մը եւս ձեզ այս պարոններուն պիտի յանձնեմ:

— Անկարող եմ ոտքի ելլելու: Հիւանդ եմ, հիւանդ: Ոտքերուս վրայ չեմ կրնար կենալ: Զիս մեռցնե՞լ կ'ուզէք:

— Եթէ դուք ձեզի չհագուիք, մենք պիտի հագուեցնենք ձեզ: Անմտաբանեցէք, այս բոլոր նեղութիւնները բանի չեն ծառայեր:

— Ի՞նչ պիտի ընէք զիս:

— Ձեզ Անգլիա պիտի տանին նորէն.

Ոստիկաններէն մէկը թեւէն բռնեց:

— Մի դպիք ինծի, մի՛ մօտենաք ինծի, պոռաց, կատղած եւ տապլտկելով:

— Զգեցէք զինքը, ըսաւ Էշըմոէն: Ինքնիրենը պիտի հասկնայ թէ իր չահն իսկ կը պահանջէ որ խոհեմ մնայ:

— Պիտի հագուիմ:

— Էշըմոէն տեսաւ որ սենեկապանուհին կը հանէ եւ հագուստ մը կ'անցընէ վրան: Ոտքը անցուց շատ փոքր կօշիկներ: Ցետոյ մազերը շտկեց. Երբեմն երբեմն աւելորդ նայուածքներ կը նետէր ոստիկաններուն: Արդեօք, այնքան խելք պիտի ունենա՞ր չափը չանցընելու, կ'ըսէր ինքնիրեն Էշըմոէն: Արդուզարդի սեղանին մօտեցաւ Ճիւլիա, եւ Էշըմոէն ոտքի ելաւ անոր տեղ բանալու համար: Արագ շարժումով մը, երեսը իւղոտեց, յետոյ աղտոտ սրբիչով մը սրբեց, փոշին քսեց եւ սնգոյր քսեց այտերուն: Ձեռքերը կը դողային: Երեք մարդիկը զայն կը դիտէին լուռ ու մունջ: Երեսին կարմիրն ալ քսեց եւ շրթունքները ներկեց: Վերջապէս գլխարկ մը անցուց գլուխը: Էշըմոէն ձեռքով նշան ըրաւ: Առաջին ոստիկանը ձեռնակապ մը հանեց եւ առաջ անցաւ: Այդ տեսնելով, Ճիւլիա դէպի ետ ցատկեց, թեւերը բացած:

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: Չեմ ուզեր, ո՛չ, ո՛չ ատիկա, ո՛չ ո՛չ:

— Ինկեր գլուխը ժողվէ, աղջիկս, ժամավաճառ չըլլանք, ըսաւ խստութեամբ ոստիկանը:

Կարծես պաշտպանութիւն խնդրելու համար Էշըմոէնի վրայ խոյացաւ, մեծ զարմանք պատճառելով անոր:

— Մի ձգէք որ տանին զիս: Գթացէ՛ք վրաս, չեմ ուզե՛ր, չեմ ուզե՛ր:

Էշըմոէն դժուարութեամբ ազատեց ինքզինքը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԻՒԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

19 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2348

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԱ՞Ծ Է ԺԱՄԸ...

Չէինք լրացուցած մեր ըսելիքը՝ Պերլինի Թղթակցութեան առթիւ, եւ ահա կը ստանանք երկու յօդուածներ՝ «ցեղակրօն» շարժման մասին, որուն ակնարկեր էինք երէկ:

Անոնց հրատարակութենէն յետոյ, անշուշտ ուրիշներ ալ առիթ պիտի ունենան արտայայտուելու:

Մանաւանդ որ, ինչպէս կը հաղորդէ մեր աշխատակիցը, շարժումը լայն ծաւալ գտած է Մ. Նահանգներուն մէջ: Արդէն խօկ արձանագրուած են 450 — 500 պատանիներ եւ աղջիկներ: (Առաջին թղթակցութիւնը պիտի հրատարակենք յաջորդ համարով, երեքշաբթի):

×

Իրէկ բացատրեցինք թէ՝ Պերլինի մեր Թղթակցին գլխաւոր մտահոգութիւնն ալ այն է ինչ որ երկար ատենէ ի վեր կ'արծարծենք այս էջերուն մէջ,— երիտասարդական, եթէ կ'ուզէք երիտասարդացման շարժում:

Հաճելի կամ գիտական չէ առաջարկուած բառը,— «ազգընկերական»: Մեր Թղթակիցն ալ չի պնդեր անոր վրայ, երկրորդական համարելով անունի խնդիրը:

Բուն հարցը՝ երիտասարդութեան կազմակերպութիւնն է: Եւ պահանջը՝ ներքին յեղափոխութեան մը:

Պերլինի Թղթակցութեան կցուած էր Ցեղ — Գրութեան մը, որ «Ցառաջ»ի հասցէն կուտար փափաքողներուն, յարաբերութեան մտնելու եւ առաջին «եռապետ — մասնաճիւղ»ը կազմելու համար:

Կը նշանակէ թէ՝ մեր աշխատակիցը, «պատրաստ զինուոր», ամուր փարած է իր ծրագրին եւ կը հաւատայ անոր իրականացման:

Ուրեմն, իր գաղափարակիցներուն կ'իյնայ ապարէզ իջնել եւ հասունցնել հարցը, օգտուելով բոլոր գիտելիքներէն ու փորձառութիւններէն:

Աշխարհի բոլոր կեդրոններուն մէջ ալ ունինք բազմաթիւ խանդավառ եւ երիտասարդներ, որոնք... բայց մնացած են:

Ամէնէն առաջ անո՛նց պարտքն է գլուխ գլխի, ձեռք ձեռքի տալ, Թղթակցիլ կամ հրապարակ իջնել, եւ յանգիլ վերջնական իրականացութեան մը:

Ինչպէս չեչտած ենք միշտ, մեզի համար գլխաւորը՝ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆ է: Ունենալ դաւանանք մը եւ մէջտեղ բերել պատկառելի ուժ մը:

Ունինք երիտասարդական անպատ հանք մը, որ ինքն իր գըլխուն մնացած է:

Հալածելով քաղաքական կազմակերպութիւնները եւ բոլոր միութիւնները, ըեղչելով անտարբերներն ու այլասերածները, անցին կ'ունենանք առ նուազն հարիւրին յիսուն մը, որ ... տունը մնացած է:

Այդ զանգուածին մէկ մասը կը խրտչի քաղաքական հոսանքներէն: (Խառնուածքի խնդիր):

Ուրիշ մաս մը՝ քիչ մը վերէ՛ն կը նայի եղած — չեղած միութեանց վրայ, փոխանակ իր կերպարանքն ու շունչը մտցնելու անոնց մէջ:

Կայ մաս մըն ալ, որ ակնախտիղ բաներ տեսած ու լսած ըլլալով մօտաւոր կամ հեռաւոր պղոտաներու վրայ, կ'անճրկի, բուն համբան գտնելու համար:

Այս առթիւ, շարունակ տրտունջներ կը լսուին հիներու տիրապետութեան դէմ: Տեղի — անտեղի:

Այս բոլորը շատ երկար տեւեցին, եւ չեն կրնար արդարացնել ներող կրաւորական, Թարթափուն վիճակը:

Օրինակ, ո՞վ է բռնած Միլանի երիտասարդութեան ձեռքէն, ապարէզ նետուելու համար:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, ո՞ր հիմնական ձեռնարկին փարեցաւ կուսակցական երիտասարդութիւնը:

Երիտասարդներ չե՞ն անոնք որ դիրքեր գրաւեցին տարիներու ընթացքին, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Զ. Ռ. Մ.ը, բազմաթիւ լաւագոյն Միութիւններ կը պահեն ու կը վարեն, Մակեդոնիայէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա: Առանց կուսակցական խտրութեան:

Հարկ է վարժուիլ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, անշուշտ գլուխ ծռելով հայկական կեանքի անողոք պահանջներուն առջեւ:

Նոր չէ որ կը յիշեցնենք թէ՝ մատնուած ենք ճակատագրական կորուստի մը թաւալումներուն, օտար երկինքի տակ:

Կոտորակուած ժողովուրդի մը վերջին համբանքն է որ կը հեւայ աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ:

Տասը տարի փորձի ենթարկուեցաւ անոր դիմադրական կորովը, եւ տակաւին տասը տարի ալ կրնանք բոլորել իբրեւ արմատախիլ, «հայմախլուս» բազմութիւն:

Ինչո՞ւ միեւնոյն ուսերը կրեն ամէն ծանրութիւն եւ զառնութիւն, իսկ պատկառելի զանգուած մը միայն տրտնջալու կամ իր պատուհանին մէջ կծկուելու իրաւունքը վայելէ:

Այս տողերը գրած ատեն, աչքի առջեւ ունինք նաեւ Աղեքսանդրիոյ Հ. Ց. Դ. Երիտ. Միութեան կոչը, որ միեւնոյն ճշմարտութիւնները կը յիշեցնէ: 48առաջ, 16 Նոյ.).

— «Պաղթաշխարհը պէտք ունի կազդոյրի, տնտեսական թէ մշակութային բարգաւաճման: Ու մանաւանդ բարոյական վերածնութեան:

.. Անտարբերութիւնը դասալքութիւն է, եւ դասալքութիւնը՝ ամօթ»:

Ահազանգը շատոնց հնչած է: Կը մնայ՝ քալել եւ համախմբուիլ, գտնելով ամէնէն մատչելի բանաձեւը:

«Նպատակիս գէ՛թ մի մասը կատարուէր»,— կ'երգէր երէկ, հայրիկը:

Գէ՛թ հասնեցէք մէկ մասը,— «գէթ մի մասը»:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱԽՏԱԿԸ ՃԻՏԻՆ...

›››·‹‹‹

Թերթերը կը գրեն թէ՝ Ֆրանքֆորթի մօտ, ձերբակալուած է կին մը, որ հակառակ եղած ազդարարութեանց, չէր մասնակցած Նոյ. 12ի ընտրութեանց:

Վճիռը տրուած է անմիջապէս.—

1. Զանցառու կինը այլեւս չպիտի կրնայ ապրանք ծախել շուկային մէջ (մառշէ):

2. Պէտք է փողոցէ փողոց պտտցնել, վիզէն տախտակ մը անցընելով, հետեւեալ արձանագրութեամբ.

— «Ես քուէ չտուի, որովհետեւ Գերմանիոյ պատիւը եւ խաղաղութիւնը չեն հետաքրքրեր զիս»:

Այդպէս ալ եղաւ:

Քանի մը ամիս առաջ ալ, Պերլինի մօտ, նոյն պատիժը կրեց ուրիշ Գերմանուհի մը, որ ոտքի չէր ելած, երբ կը հնչէր հիթլէրական քայլերգը:

Երկու զինուորներ ցերեկը փողոցէ փողոց պտտցուցին դժբախտ աղջիկը, վիզէն կախելով հետեւեալ արձանագրութիւնը.

— «Ես անամօթ արարած, համարձակեցայ նստած մնալ, երբ կը հնչէր ազգային քայլերգը: Առով ծաղրած եղայ ազգային — ընկերվարական յեղափոխութեան զոհերը»:

Իրիկունը ուշ ատեն, աղջիկը նորէն փողոց հանուեցաւ, միշտ տախտակը վզին: «Արարողութիւնը» ծանուցուած էր բոլոր թերթերուն մէջ:

Վերջերս թերթերը կը գրէին թէ՝ աղջիկը խենդեցած է յուզումէն:

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, կարդալով այս երկու դէպքերը, միտքս ինկաւ... «քաջարի» Ղեւոնդ եպիսկոպոսը, որ ոտքը գետին զարկած եւ ազգային խորհրդանշանը վար առնել տուած էր Շիքակոյի արուեստահանդէսին մէջ, անցեալ յուլիս 1ին:

Խառնուածքով, հակառակ եմ ո՛ր եւ է բռնութեան:

Բայց, ի՞նչպէս կ'ըլլար, եթէ, փոխանակ հանդէսի մը պահուն ծեծելու «քաջարի»ն, տախտակ մը կախէին վիզէն, հետեւեալ արձանագրութեամբ.

— «Ես, անարժան եւ անպատիւ արքեպիսկոպոս Հայ. Եկեղեցւոյ, «հնատ» ըրի եւ վար առնել տուի հայկական խորհրդանշանը, միջազգային անհամար բազմութեան մը առջեւ, երկուքի բաժնելով համերաշխ գաղութ մը եւ այն եկեղեցին որուն ծառայելու կոչուած էի»:

ՎԱՀԷ

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՕՐՈՐՈՑԷՆ ԿԸ ՍԿՍԻ

››››‹‹‹‹

Միւնիխի «Փէսթալոցցի» հրատարակչական տունը շարք մը պատկերազարդ դասագիրքեր տպած է, բունդ ռազմապաշտ ոգիով:

Այսպէս, այբբենարանի մը մէջ, ուր կը գտնուին Հիթլէրի եւ Հինտէնպուրկի նկարները, տղաքը առաջին օրէն իսկ պիտի սորվին հետեւեալ բառերը.— Պատերազմ, զինուոր, թնդանօթ, ռումբ, հրացան, սուր, սաղաւարտ, համազգեստ, զօրավար եւայլն:

Պատկեր մը կը ներկայացնէ գերման գիւղացի մը, որ նստած է գանձի մը վրայ, ձեռքը բռնած՝ Վերսայլի դաշնագիրը եւ կ'նայի դէպի արտասահման հսող ոսկին: Այս առթիւ ալ, տղան կը սորվի հետեւեալ բառերը.— Պատերազմ, խաղաղութիւն, հաշտութեան դաշնագիր, վճարել, տալ, շատ հող, շատ ոսկի, շատ մը բաներ:

Ուրիշ նկար մը կը ցուցնէ գերմանական մը՝ խաչով. կայսերական դրօշը, եւ ազգային հերոս Շլակէթէրը (որ գիծէն դուրս հանեց զինուոր փոխադրող ֆրանսական կառախումբ մը եւ հրացանի բռնուեցաւ):

Վերջապէս, կան բազմաթիւ հիթլէրական խորհրդանշաններ, դարձեալ իմաստալից — ռազմաշունչ — խօսքերով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԵՑԱՆ

—·—

ԱՄԵՐԻԿԱ ՃԱՆՉՆԱԼՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԱՌԱՋԻՆ ԴԵՍՊԱՆԸ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, յաջող ելքի մը յանգած են ռուսեւամերիկեան բանակցութիւնները: Նոյեմբեր 17ին Մ. Նահանգները պաշտօնապէս հռչակեցին ճանաչումը, նշանակելով առաջին դեսպանը, Պ. Ուիլեըմ Պըլիթ, որ ամերիկեան աշխատակիցն է արտաքին նախարարին:

Իրականին մէջ, դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 16ին, երբ նախագահ Րուզվէլթ եւ Պ. Լիթվինով փոխանակեցին շարք մը փաստաթուղթեր:

Այս թուղթերը կը բաղկանան ութ պաշտօնագիրներէ.— 1. Երկու ծանուցագիրներ, որոնցմով Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը եւ խորհրդային իշխանութիւնը իրենց փոխադարձ գոհունակութիւնը կը յայտնեն, երկու երկիրներու բնականոն յարաբերութեանց վերահաստատման առթիւ.— 2. Երկու ծանուցագիրներ որոնցմով իւրաքանչիւր պետութիւն յանձն կ'առնէ չխառնուիլ միւս երկրի ազգային գործերուն.— 3. Համաձայնութիւն մը որուն տրամադրութեամբ մէկ պետութեան հպատակները կրօնական բացարձակ ազատութիւն պիտի վայելեն եւ պիտի կրնան կղերական պաշտօններ վարել.— 4. պայմանագիր մը որ կը նախատեսէ հիւպատոսական դաշնագիր մը, որուն համաձայն Ռուսիա բնակող ամերիկեան հպատակները միեւնոյն քաղաքացիական իրաւունքները պիտի վայելեն, ինչպէս խորհրդային հպատակները՝ Մ. Նահանգներուն մէջ.— 5. Պ. Լիթվինովի մէկ յուշագիրը, իբրեւ պատասխան նախագահ Րուզվէլթի բերանացի պահանջին, սահմանելու համար «տնտեսական լրտեսութիւն» կոչուած բացատրութեան ճշգրիտ իմաստը.— 6. Համաձայնութիւն մը, որով Մոսկուայի կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ նոր պահանջներ չդնել, սպասելով առկախ մնացած խնդիրներու վերջնական կարգադրութեան.— 7. Ցայտարարութիւն մը, որով Պ. Լիթվինով կ'ընդունի թէ Խ. Իշխանութիւնը Մ. Նահանգները պատասխանատու չի նկատեր այն վնասներուն որ տեղի ունեցան Սիպերիոյ մէջ, 1918ին եւ որ կը վերագրուին ամերիկեան զինուորներու գործունէութեան.— 8. յաւելուած մը, որ կը յայտնէ թէ նախագահ Րուզվէլթ եւ Պ. Լիթվինով տեսակէտներ փոխանակած են հատուցումներու եւ ուրիշ վիճելի խնդիրներու կարգադրութեան եղանակի մասին:

Ինչպէս կ'երեւայ, պարտքերու խնդիրները յետաձգուած են, երկու կողմերն ալ նախապատուութիւն տուած ըլլալով յարաբերութեանց կանոնաւորման եւ տնտեսական գործունէութեան աշխուժացման:

⁂ Իբրեւ նախատօնակ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման, Լիթվինով ուրբաթ օր բացումը կատարեց Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ հաստատուած ուղղակի հեռախօսին:

⁂ Մոսկուայի ամերիկեան առաջին դեսպանը աշխոյժ դիւանագէտ մըն է, եւ միշտ ջատագոված է ճանաչման անհրաժեշտութիւնը: 1919ին, երբ դեռնոր ասպարէզ կը մտնէր, Ռուսաստան ղրկուեցաւ քննական պաշտօնով մը: Վերադարձին համոզուած էր թէ խորհրդային իշխանութիւնը ամուր է եւ առաջարկեց նախագահ Ուիլսընի վերահաստատել յարաբերութիւնները, բայց մերժողական պատասխան ստացած ըլլալով, հրաժարեցաւ: Այս անգամ, նորէն գործօն պաշտօնի անցած ըլլալով, կրցաւ համոզել նախագահ Րուզվէլթը: Լոնտոնի տնտեսական խորհրդաժողովին մէջ, յարաբերութեան մտած էր Պ. Լիթվինովի հետ, ինչ որ նպաստեց տիրական դեր կատարելու բանակցութեանց մէջ:

⁂ Կնքուած համաձայնութիւնը մեծ արժէք ունի միջազգային տեսակէտով ալ, քանի որ կը զուգադիպի Ճափոնի յարձակողական քաղաքականութեան՝ Ծայր. Արեւելքի մէջ: Մնաց որ, երկու կողմերու թանագնացները յատկապէս գրադած են այս հարցով:

Ֆրանսայի ելմտական վիճակը

Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը ձեռնարկած ըլլալով նոր ելմտացոյցի քննութեան, կարգ մը լուսաբանութիւններ պահանջեց կառավարութենէն: Ելմտական նախարարը ներկայացաւ եւ բացատրեց թէ պետական գանձին վիճակը աւելի ծանրացած է, իր վերջին զեկուցումէն ի վեր (մէկ ամիս առաջ): Նախարարը յայտարարեց թէ պետութիւնը ծանր յանձնառութեանց տակ կը գտնուի 1934 տարեշրջանին համար. յանձնառութիւններ որոնց գումարը կը հասնի 8550 միլիոն ֆրանքի: Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել 1924ին հանուած գանձատոմսերու տասնամեայ վճարումը: Ամէն բան հաշուելով, պետութիւնը պարտաւորուած է մօտ 17 միլիառ ֆրանք ճարել: Գանձը տրամադրելի ունի երբ երկու միլիառ ֆրանք, որ կը բաւէ մինչեւ տարեվերջ:

Նախարարը այս առթիւ յիշեց թէ Ամերիկա գրեթէ զարգեցուցած է ոսկիի գնումը եւ թէ գնուած քանակութիւնը կարեւոր չըլլալով, Պանք տը Ֆրանսի պահեստը խոշոր նուազումներ չէ կրած:

Յանձնաժողովը գոհ մնալով տրուած տեղեկութիւններէն, սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել կառավարութեան առաջին ծրագիրը:

Վարչապետն ալ իր կողմէն լուսաբանութիւններ տուաւ, չեչտելով թէ կառավարութեան գլխաւոր նպատակն է հաւասարակշռել ելմտացոյցը եւ զարկ տալ տնտեսական գործունէութեան:

Պիտի կրնա՞ն փրկել...

Ինչպէս գրեցինք, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները վերջին ճիգ մը կը փորձեն, փրկելու համար զինաթափութեան խորհրդաժողովը: Կ'ըսուի թէ Անգլիա չպիտի պնդէ փորձի շրջանին վրայ, որպէսզի Գերմանիան նորէն մասնակցի խորհրդաժողովին: Իսկ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը գնելոյց մը հաղորդեց բոլոր պատուիրակութեանց, պարզելու համար իր կառավարութեան տեսակէտները: Ֆրանսա կը պնդէ սպառազինութիւնները ստուգման ենթարկելու պայմանին վրայ:

—·—

Պ. ԼԻԹՎԻՆՈՎԻ արտօնութեամբ, Ուաշինկթընի ռուսական դեսպանատան դիւանը բացուելով, կարգ մը փաստաթուղթեր հանուեցան, քննութեան համար: Դեսպանատունը փակ է ցարական իշխանութեան անկումէն ի վեր:

3000 ՔԻԼՕ ափիոն բռնուեցաւ Մարսէյլի մէջ, Վիէյլ Շափէլի կողմը, երեք Խտալացիներու բնակարանին մէջ: 17 սնտուկ եւ 21 պարկ լեցուն ափիոն պահեր էին: Արժէքը մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի է:

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (ՀԱՃԻ)

Խորին ցաւով կ'իմանանք մահը ընկեր Օննիկ Աւետիսեանի, որ բաւական ատենէ ի վեր կը տառապէր աղիքի հիւանդութենէ մը:

Ողբացեալ ընկերը եղած է անձուէր զինուոր մը, կռուելով զանազան ճակատներու վրայ: Քանի մը տարի առաջ, առիթ ունեցանք հրատարակելու դրուագ մը՝ իր յուշերէն:

Շուտով կը հրատարակենք աւելի լայն տեղեկութիւններ՝ իր կեանքի եւ գործի մասին:

Մեր վշտակցութիւնը՝ իր ընտանիքին եւ զաւակներուն:

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ»

— :·: —

Ինչպէս գրեցինք, Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութենէն բաժնուած խաղախացիները նոր կուսակցութիւն մը կազմած են, «Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւն» անունով (Միութիւն Ժան Ժորէս):

Նոր կուսակցութիւնը առջի օր երկար յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր կը պարզէ իր գործունէութեան ծրագիրը: Վերլուծելով տիրող տնտեսական, քաղաքական, մտաւորական եւ բարոյական տագնապը, յայս կը յայտնէ թէ բոլոր դժուարութիւնները կարելի պիտի ըլլայ լուծել միայն ընկերվարութեան միջոցաւ:

Կուսակցութիւնը իրեն նշանախօսք ընտրած է Ժորէսի ծանօթ խօսքը, — «Երթալ դէպի իտէալը եւ հասկնալ իրականութիւնը»: Տագնապը փարատելու եւ գործազրկութիւնը դարմանելու համար, անհրաժեշտ կը գտնէ վերակազմել պետութիւնը, երիտասարդացնել անոր մեքենան եւ վերահաստատել ուժը»: Մենք որ եւ է երկմտութիւն չունինք այս կէտին մէջ, իորպէս ժողովրդապետական ըլլալով է որ մենք կ'ուզենք զօրաւոր տեսնել պետութիւնը: Մարդիկ յաճախ շփոթած են ժողովրդապետութեան իմաստը: Մենք կ'ուզենք ժողովրդապետութիւնը վերադարձնել իր իսկական աղբիւրին, կ'ուզենք գործի եւ պայքարի կառավարութիւն մը: Հերիք է որքան երկու ժողովները ջլատեցին իրար, հնամենի սահմանադրութեան մը: Հարկ է օրէնսդրական եւ կառավարական գործունէութեան ընթացքը յարմարցնել դէպքերու ընթացքին: Այսպէս կարելի է փրկել ժողովրդապետութիւնը, ծառանալով փաշականութեան դէմ»:

Ցայտարարութիւնը յետոյ կը հրաւիրէ աշխատաւոր բազմութիւնները, հողագործները, արհեստաւորները, պաշտօնեաները, պաշտօնատարները, մանր առեւտրականները, մանր գործարանատէրերը եւ մտաւորականները եւայլն զօրացնել բանուորական պայքարի ճակատը եւ կազմել ազգային ժողովրդապետութիւն մը, որուն շնորհիւ Ֆրանսան պիտի կրնայ վերստանձնել իր առաջնորդի եւ տիպար օրինակի պատմական դերը: Այսպէս վերանորոգուած Ֆրանսան պիտի կրնայ աւելի արդիւնաւորապէս հետապնդել ժողովուրդներու իրական մերձեցման քաղաքականութիւն մը: «Մեզի համար ազգին շահը եւ պաշտպանութիւնը համերաշխ են միջազգային խաղաղութեան շահուն եւ պաշտպանութեան հետ: Վերացական միջազգայնականութիւնը չյաջողեցաւ գլուխ հանել այդ գործը, ինչպէս չյաջողեցաւ աւանդական ազգայնականութիւնը՝ իր «ցեղապաշտ» փիլիսոփայութեամբ, իր դիւանագիտական խմբաւորումներով եւ զինակցութեանց քաղաքականութեամբ»:

ԱՅՍՕՐ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՃՈՒԽ ՅԱՅՏԱԳՐՈՎ

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ ՕՏԱՐԱՑԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Կրնա՞ք առանց յուզումի կարդալ այս յայտնութիւնները: (Խմբագրական «Հայրենիք»ի, 3 Նոյեմբեր): Վաղը մենք եւս միեւնոյն պատկերը պիտի ունենանք այս պողոտաներուն վրայ…

Մէկ երկու շաբաթ առաջ խմբագրատան մտաւ համակրելի երիտասարդ մը, բարձրահասակ, գերմանական տիպով: Ցայտնեց՝ որ ինք պատմութեան ուսանող է Շիքակոյի համալսարանին մէջ, մասնաւոր ասպարէզ ընտրած է Փոքր Ասիոյ պատմութիւնը, եւ իբր վարդապետ փիլիսոփայութեան տիտղոսի թեկնածու իր տիսերտասիոնին նիւթ ընտրած է Հայկական յարաբերութիւնները սկսած Պերլինի Քոնկրէէն մինչեւ մեր օրերը: Այս պարագան պարզելէ յետոյ, ուզեց գիտնալ թէ մեր ձեռքին տակ ի՛նչ աղբիւրներ ունէինք, գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն — որոնցմէ ինք պիտի կրնար օգտուիլ: Իմ գլխաւոր նպատակս է, աւելցուց ան, ստուգել թէ՝ ի՛նչ չափով իրաւացի է այն ամբաստանութիւնը թէ Գերմանները յղացան հայ տարագրութեան եւ կոտորածներու ծրագիրը, որ 1915 — 1918ին գործադրուեցաւ Թուրքերու կողմէ: Իր արտաքին տեսքին հետ իր այս հետաքրքրութիւնը մեզ տարաւ այն ենթադրութեան թէ ան գերման ծագում ունեցող Ամերիկացի մըն էր: Ինքզինքը ներկայացնելու առեն անգլերէն շեշտով աղաւաղուած անուն մը, որմէ դժուար էր հետեւցնել իր ազգութիւնը:

Երբ խօսակցութեան ընթացքին յիշեցինք կարգ մը գերմանական, ֆրանսական ու անգլիական աղբիւրներ — որոնց ինք արդէն ծանօթ էր — ու ցաւով յայտնեցինք թէ մեր տրամադրութեան ներքեւ գտնուածները հայ թերթերու հաւաքածոներ են — «Դրօշակ», «Ազատամարտ» եւ այլն, որոնք թէեւ այդ հարցի վերաբերմամբ շատ նիւթեր կը պարունակեն, բայց իրեն օգտակար չէին կրնար ըլլալ, քանի որ ինք ծանօթ չէր հայերէնի, երիտասարդը դիտ մը ըրածի պէս յուզուած ըսաւ.—«Ես հայ եմ, ծնած Իզմիրի մէջ, քիչ մը կրնամ կարդալ եւ հասկնալ: Մանկութեան օրերուս քանի մը տարի հայերէն ուսած եմ Իզմիրի եւ Պոլսոյ մէջ, սակայն, փոքր հասակի մէջ եկայ Ամերիկա եւ կորսնցուցած եմ սահուն հայերէնով արտայայտուելու կարողութիւնս».

Իսկական յայտնութեան մը տպաւորութիւնը կրեցինք եւ մենք:

Յաջորդական այցելութեանց աւելի մտերմացանք, եւ ուրախութեամբ իմացանք իրմէ որ իր ակադեմական ասպարէզի գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ պատրաստութիւնը ընդարձակ հայ պատմութեան մը՝ անգլիախօս ժողովուրդին համար:

Այսպէս՝ անկէ իմացանք, որ իր դասընկերներէն մին, նոյնպէս թեկնածու վարդապետ փիլիսոփայութեան տիտղոսին, Իլինոյի համալսարանին մէջ կ'ուսումնասիրէ Հայկական Հարցը, իր ամբողջութեանը մէջ եւ վերջին երեք տարիները ան զբաղած է միայն նիւթեր հաւաքելով Պերլինի Քոնկրէին հետեւող քանի մը տարիներու դէպքերուն մասին:

Առանձին դէպքեր չեն այս երկուքը:

Վերջերս հարսնացած հայ մանկամարդ կին մը, դարձեալ թեկնածու վարդապետ փիլիսոփայութեան տիտղոսին, Փենսիլվանիոյ համալսարանին մէջ կ'ուսումնասիրէ Հայերու դերը համաշխարհային պատերազմի ընթացքին: Այդ նպատակով ան մէկ քանի տարի առաջ գնաց մինչեւ Ժընեւ՝ կարգ մը միջազգային փաստաթուղթեր ուսումնասիրելու համար:

Աստուածաբանութեան ուսանող մը վերջերս հրատարակեց իր մէկ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւնը Հայոց հին կրօնի եւ յարակից նիւթերու մասին Տիր Արմինիըն Միրըր *շաբաթաթերթին մէջ*

Մեր անգլիերէնի բաժնին մէջ ուրիշ հայ երիտասարդ մը, ուսանող Եէյլ համալսարանին մէջ, հրատարակեց երկու ուսումնասիրութիւններ՝ մէկը՝ ամերիկահայ գաղութի, իսկ միւսը հայ ընդհանուր պատմութեան մասին:

Միչիգընի համալսարանի հայ ուսանողուհի մը դարձեալ մեր անգլիերէն բաժնին մէջ հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը հայ արուեստի մասին:

Ասոնք տակաւին մեզ ծանօթներն են: Անկասկած կան ուրիշներ ալ, որ զբաղած են ուսումնասիրութեամբը հայ կեանքի վերաբերեալ այս կամ այն երեւոյթի եւ արժէքի:

Նշանակելի պարագայ մըն է այն իրողութիւնը, որ հազարաւոր մղոններով իրարմէ հեռու ինկած, Ամերիկայի մէջ ծնած ու մեծցած, հայ գրին ու գրականութեան, կեանքին ու պատմութեան անծանօթ երիտասարդներ, մղուած իրենց ցեղային գիտակցութենէն, միաժամանակ սկսած են լուրջ եւ անխախտ հետաքրքրութիւն մը ցոյց տալ հանդէպ հայ իրականութեան, ուսումնասիրել անոր պատմութիւնը, ծանօթանալ անոր ազատագրական ոգորումներուն, մշակութային ստեղծագործութիւններուն, քաղաքակրթական արժէքներուն:

Մէկ խօսքով՝ օտար միջավայրի մէջ ծնած, մեծցած ու կրթուած հայ նորահաս սերունդը լրջօրէն կ'ուզէ ճանչնալ զինքը ծնող ժողովուրդը, ցեղը, ազգը, հայութիւնը — կոչեցէ՛ք ինչ որ կ'ուզէք

Անկարելի է անխառն ուրախութեամբ չողջունել այս փորձերը, որոնք մեզ ուրախութիւն պիտի պատճառէին, եթէ կատարուէին նոյն իսկ օտարներու կողմէ, սակայն տասնապատիկ աւելի է մեր ուրախութիւնը, որովհետեւ անոնք կը կատարուին ոչ միայն երիտասարդներու կողմէ, որ մեր մսէն ու արիւնէն են, այլ այնպիսիներու կողմէ, որոնք բոլորովին կորսուած կը նկատէինք, որոնք ամէն ինչ առացած էին հայ ժողովուրդէն ու հայ ծնողներէ, եւ սակայն դասուած էին մեր կորուստներու ցանկին մէջ:

Եւ ողջունելի են այդ փորձերը ոչ միայն իբրեւ յայտարար նշանները ազգաճանաչութեան ձգտումին, այլ նաեւ նպաստաւոր բեկման մը, դիմադարձութեան մը՝ հանդէպ հայ իրականութեան, հայ արժէքներու:

Ո՛րքան մեծ է թիւը այն հայ ուսանողներուն, որոնք անկէ առաջ, իբրեւ պատմութեան, գրականութեան, ընկերաբանութեան, քաղաքագիտութեան, տնտեսագիտութեան ուսանողներ, հսկայական չափերով ուժ եւ եռանդ վատնեցին օտար նիւթերու վրայ, որոնք թերեւս իրենցմէ առաջ, իրենցմէ շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ գտնուողներու կողմէ, — տասով, հարիւրով ու հազարով — ուսումնասիրուած էին արդէն: Անոնք չէին փորձեր, չէին ուզեր փորձել ուսումնասիրութիւնը հայ կեանքին վերաբերեալ նիւթերու, իրենց բարձր մասնագիտութեան վայել, արժանի նիւթ չգտնելով հայ իրականութեան մէջ: Հայ ուսանողը կը փախէր հայ կեանքի վերաբերեալ նիւթերէն, այն ժամանակ, երբ օտարականը, ամերիկացին, հեռաւոր Մինըսոթայի մէջ, առանց հայերէն գիտնալու իր տիսերտասիոնին նիւթ կ'ընտրէր «Հայ Աւանդավէպերն ու տօները», մէկ ուրիշ ամերիկացի երիտասարդ, ուսանող ընկերաբանութեան, Սթէնֆըրտ համալսարանին մէջ, կ'ուսումնասիրէր Քալիֆորնիոյ հայ գաղութը իր ընկերային, քնտանեկան, տնտեսական ու մշակութային տեսակէտներէն: Հայ ուսանողը կը խուսափէր հայ իրականութեան ուսումնասիրութենէն, որովհետեւ, կամ անծանօթ էր եւ կամ արժէք չէր ընծայեր այն սկզբունքին՝ թէ չկայ ընկերային ոեւէ երեւոյթ, արժէք, որ արժանի չըլլայ ընկերաբանին, պատմաբանին, տնտեսագէտին, քաղաքագէտին ուշադրութեան եւ ուսումնասիրութեան, ինչպէս չկայ բնական ոեւէ երեւոյթ, որ արժանի չէ գիտնականի ուշադրութեան: Բուսաբանին համար մանիշակը այնքան արժանի է ուսումնասիրութեան, որքան յաղթ կաղնին, եւ կենդանաբանին համար՝ մուկը պակաս արժէք չի ներկայացներ ուղտէն:

Հայ իրականութիւնը ուսումնասիրութեան արժանի այնքան նիւթեր ունի, որքան ոեւէ այլ ժողովուրդ: Անոր ազգային անհատականութիւնը այնքան բարդ ու բազմածալ է, որքան ոեւէ այլ ազգինը: Եւ մինչ շատ մը ազգերու պատմութիւնը, կեանքը եւ մշակութային, բարքային, ցեղագրական արժէքները ուսումնասիրուած են բազմաթիւ հեղինակներու կողմէ, յաջորդաբար, ու երկար տարիներու ընթացքին, հայ իրականութիւնը կը մնայ կուսական հող մը, դաշտ մը ուսումնասիրութեան համար:

Ամերիկահայ նոր սերունդը փաստեր կուտայ, որ չի տառապիր հին սերունդի մեծամտութենէն, եւ պատրաստ է արժանի ուշադրութիւն դարձնել հայ կեանքին ու իր արժէքներուն գիտնականի, ուսումնականի յատուկ եւ արժանի ընթացքով, եւ հայ իրականութեան մէջ գտած է աշխատանքի յուռթի դաշտ մը, ու լծուած է պեղելու, հերկելու, մշակելու, անոր գանձերը երեւան հանելու գործին, եւ մենք կը հաւատանք թէ ան խոշոր պակաս մը պիտի կրնար լեցնել եթէ անոր չպակսէր գործիքը — լեզուն — եւ անկէ հեռու չգտնուէին մեր կեանքի վերաբերեալ հում նիւթերը — հայ գրքեր, պարբերաթերթերու, լրագիրներու հաւաքածոներ, ձեռագիրներ, եւ հեռու չըլլէր դաշտէն, — մայր ժողովուրդէն:

Զափով մը կարելի է ձեռք բերել գործիքը — լեզուն: Ի՞նչպէս կարելի է մատչելի դարձնել հայկական աղբիւրը: Ա՛լ չխօսինք դաշտին, ժողովուրդին մասին:

Նոր սերունդը տրամադիր է գործելու, բայց կը կարօտի աջակցութեան, ու առաջնորդութեան:

Ահա՛ հարց մը, որ լուրջ ուշադրութեան կը կարօտի:

ՀԱՅ ԳՈՂԹԱԿԱՆԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Այսքա՜ն արցունք, այսքա՜ն արիւն, այսքա՜ն զոհեր ու տառապանք,
Այսքա՜ն անարգ ջարդ ու քշքշում, այսքա՜ն հարստահարութիւնք,
Քարերն անգամ կը յուզէին, լեռներուն իսկ-ա՜ղ կատարին,
Կ'արիւնէին դողդոջ սիրտն ու դժոխքն ալ կը տարուէին:

Այսքա՜ն ըլլալ ողորմելի եւ ռունակո՞վ վտարուէիին,
Փօշիի չափ յա՛րգ չունենալ, ըլլա՛լ ծամանց բիրտ ոճիրին,
Եւ դեռ մնալ լուռ ու անյայգ, մի՛շտ քարշ ի քարշ զնտուին պէս,
Ու ծրգել որ տիղմը այսքա՜ն թաղէ մարդուն ճակատը վէս:

Աղրիւսներու քառս շունէրն իսկ զարովառ տէր ունեցան,
Այլ մարդերու փաղանգնե՛ր սուրբ անարգօրէն յօշոտուեցան,
Խիղճն հալածեց բոյս կամ բրդէզ մը կոխոտող ոտքը դժխեմ,
Բայց համրացա՛ւ ծեր ու ծըծկեր սերունդներու ջարդերուն դէմ:

Կառափնատուող մարդ — իծերու առաջ զուբը խըլըրտեցաւ,
Աշխարհի չար առատածացուց յեղուզակներն արձաթաթաւ,
Վեհութեան եւտ Արդարութիւնն հուր ու սուրո՛վ զարնըւեցաւ,
Բարի Հայուն արիւնն անտէր ծով — ջըրէ՜ն ալ վար սեպուեցաւ:

Այս վատաճոյն տիեզերքի ոյորտներուն մէջ ոճրաբոյր,
Կը գտնըւի՞ զոնէ մէկ խոռ մարդ կամ աստուած ձեռքը մաքուր,
Երկրէն մինչեւ երկինքն անհուն սովալըլուկ գայլե՛ր կ'ոռնան,
Եւ ամէն տեղ ամէ՛ն առեն յոկ ժանիքներ կը շողշողան:

Հասկալ մոռցայ թէ ի՞նչ եմ ես, մա՞րդ թէ մարդակ, բո՞յս թէ փետուր,
Ու մընացի շըւա՛ր շրխո՛ց թէ ի՞նչ ընեմ եւ երթամ ո՞ւր,
Ծընած օրէս կը քարկածուիմ թաւալգլոր միշտ բոցէ բոց,
Ոչ տեղ ունիմ եւ ոչ ալ տէ՛ր, դժոխքի՛ դուռն իսկ դէմս է գոց:

Կատաղօրէն հայրենիքէս մինչեւ չափկս աւարեցին,
Եւ կալ ու կապ յանձնեցին զիս չորս ծագերու ժանտ մրրիկին,
Բիրտ սրիկներ ամէն դիէ իմ ճակտին դէմ նիզակուեցան,
Եղա՛յ անբախտ աւելի քան հողմացրիւ տերեւն աշնան:

Ձեռ նիրաններ հազար տեղէ կուրծքս ու կողքս պատռտեցին,
Աշխարհի սուտ արդարութիւնն ուզեց թաղել զիս ողջ կըրկին,
Աւազակներ ալ արիւնոտ իրենց ձեռքերն երկարեցին՝
Խըլելու իմ սիրտն ու հոգին, հէ՛ք մըմացորդն իմ ժառանգին:

Քարերն անգամ իրենց համար տեղեր ունին անկապտելի,
Այլ ինծ համար չըկայ, աւա՛ղ, քուռ մը հող իսկ գերեզմանի,
Մըղոտն անգամ ուզածին պէս ո՛ր կողմ ուզէ դառնալ կըրնայ,
Բայց ինծ համար ա՛յդ ալ չըկայ, ձեռքի՛ս շղթայ, ոտքի՛ս շըղթայ:

Ես աշխարհի եւ երկրնքի ամենամեծ տարաբա՛խտն եմ,
Վէշքերըս թա՛ց, վէրքերըս բո՛ց, ես ինքս հրկայ ու խո՛ր վէրք մ'եմ,
Ես համօրէն տիեզերքի ամենազօր ուժանա՛կն եմ,
Արարչութիւնն ես իմ հուրով պիտ' հըրդեհե՛մ ու հըրկիզե՛մ:

Քալե՛լ, քալե՛լ անվերջ նամբան սուրի, սովի՛, սեւի, ցաւի՛,
Քալե՛լ բոպոտ ու շանթահար ծարաւին հետ շուրթ ընդ շուրթի…
Քալել մահուան սարսափին հետ զուցէ ըլլայ ինծ կարելի,
Այլ, ո՛հ, ինծի կարելի չէ ապրիլ առա՛նց հայրենիքի:

Ես ե՛տ կ'երթամ նորէն դէպի իմ հայրենի քո՛րբ արեւին,
Իմ հայրենի յուշի՛ն փուշի՛ն, իմ հայրենի եռ՛ւր կարօտին,
Այս դաւադիր օտարութիւնն ամէն առեն ու ամէն տեղ
Կատղած շան պէս գազտագողի խածու թիկունքն իմ հազա՛ր եղ:

Ես կ'երթամ հոն՝ Մասիսին քով, հայրենի եռ՛գն համբուրելու,
Հոգ չէ եթէ անգղեր փորեն արտասուաթոր աչքերս երկու,
Այնտեղ նորէն ես կը փորձեմ հալածական ու հէ՛ք բախտն իմ,
Կամ կը յաղթեմ, կա՛մ գըլուխս տանըս սեմին՝ ես կը մեռնի՛մ,

Գիրկ ընդ գըրկի անեղագոռ մարտէ մը վերջ՝ հազարավէ՛ր,
Բայց Պատիւով ու անվեհե՛ր:

ԱՐՏԱՇԷՍ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

— Պ. Բժիշկ, ճիշդն ըսէք, պիտի բուժուի՞մ այս հիւանդութենէն.

— Այսպիսովպէս, սահա՛ ձեր հիւանդութեան վիճակագրութիւնը, հարիւր հիւանդներէն մէկը կը բուժուի:

— Ի՞նչ ըսիք, կը յարէ հիւանդը սարսափահար.

— Էհ, դուք հարիւրերորդ հիւա՛նդն էք, զայս խնամած եմ, միւս 99ը արդէն մեռած են…

"ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ,, ԵՒ "ԱՇՈՒՌ-ՆԱԶԻՐ-ԱԲԱԼ,,

(Կ. ՄԵՀԵԱՆ,

— o —

Մեր մէջ հազուա գրականութիւնը խորթ մայր մը եղած է եւ երբեք չէ կրցած սպրեցնել իր զաւակները: Գրական տաղանդները հրապարակագրութեան, ուսուցչութեան կամ ուրիշ պաշտօններու վրայ հասակ նետեր են:

Ասոնց կարգէն է անհատապէս Կ. Մեհեան, որ, եթէ չեմ սխալիր ամսագրի, «Ցասուա»ի մենաշնորհին կը պարտի իր շունչը:

Հրապարակագրութիւնը, ուսուցչութիւնը, գործնական ասպարէզները ի հարկէ մարդկային փորձառութեան դաշտեր են, որոնք կը հասունցնեն գրող մը. Հրապարակագրութ…

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (1)

«ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳՈՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

ԽՄԲ. — Պոլսոյ «Վազըր» լրագիրը սկսած է հրատարակել Իթթիհատական մը Յուշերը՝ «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»ի մասին, որ Իթթիհատի աջ թեւն էր: Այդ չարաշուք եւ արիւնկզակ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» միջոցաւ էր որ սարքուեցան հայաջինջ սարսափները:

Կը հրատարակենք մաս — մաս.—

1914ի յուլիսի վերջերը, աշխարհ, պատմութեան ցարդ չարձանագրուած սոսկումները կ'ապրէր: Քանի մը օր չանցած, վերջապէս, օգոստ.ի սկիզբները երբ համաշխարհային պատերազմը յայտարարուեցաւ, ամբողջ մարդկութիւնը զգաց սարսուռը տիրող այդ կացութեան: Գերման բանակը, ...

...նելով, ժամանակը հասած նկատեց՝ ազատուելու համար եւրոպական պետութեանց ծանր լուծերէն եւ անմիջապէս շարժման մէջ դրաւ օսմանեան բանակը.

Զօրակոչի յայտարարուած օրը, գիշերը, «Իթթիհատ Թէրաքքը»ի պետերը կարեւոր ժողով մը գումարելով ...

...մակերպութեան շնորհիւ զինուած աւաղակներ, պատերազմի յայտարարութեան թուականէն սկսեալ, թշնամի ուժերը շփոթի պիտի մատնէին եւ պիտի հասկնային անոնց ուժերուն ...

...մը ունենալ:

Կուսակցութեան այս երկու գլխաւոր անդամներու հետապնդած առանձին տեսակէտներէն եւ ծրագիրներէն բոլորովին անմասն չմնալու համար, ...

...ըը «Մասնաւոր Կազմակերպութիւնը» ձեռք առնելով, պիտի հետամուտ «Իթթիհատ Թէրաքքը»էն եւ ուղղակի իր ազդեցութեան տակ պիտի իյնար: Այդ պարագային պիտի ...

ՅԱՌԱՋ

...առար կը մշակէ՝ նաեւ Օշական իր ...ներքին[illegible]ցով:

...համերաշխութիւնը ունեցայ ...կարդալու «Երգեր Հայ-...» ժամավաճառութիւն մը չե-... անիկա. ամենեւին: Կ. Մեհեան ... վերապրել տուաւ այդ շրջանը-ծո-... քաղաքը զոր ընտրած է ... Թանկրալայր իր վէպին, ...ռանկարն է հայ ամբողջ գաւառին ... կը երբեմն. Ճշգրիտ, ապրուած ...: նոյն տիպարները, նոյն հա-...ութիւնները, կեանքի նոյն նե-... եւ միեւնոյն հարցերը, ամե-...: Հեղինակը ջանացած է տալ ... յարաբերութեանց, հին ...բուրք յարաբերութեանց, հին ... սերունդի բախումին գանա-... գրուածները: Եւ ամէնը պատմը-..., պարզ, հարազատ լեզուով, գա-... խառնկցութիւններու աղ ու ...: Պարզ է, հեղինակը գի-...թիւններու, ապրումներու, յի-...ներու կենդանի տարրով հիւ-... է իր վէպը. ինքնակենսագրու-... մըն է մասամբ, եթէ ոչ ամբող-...:

...թէ ինչո՞ւ այդ վէպը ամբող-... գեղարուեստական գործ մը ... հեռու է, պատճառը բառ խս, ... հետեւեալն է.—

... կը պակսի կառուցումի յա-...թիւն եւ ուժգնութիւն:

..., որ կը զօրացնէ այս տպաւորու-... մանրամասնութիւնց անտեղի ...ն է, որ տեղ տեղ կը ծածկէ ... մայր հիւսուածքը. մանրու ...կցութիւնը չէ պահուած. ...անին, երկրորդականը աւելի կը ... տեսարանը քան հիմնական ...:

... ապառամութիւնը, կամ աւե-... նոյն ուժգնութեան պակասը ... նպատակին մէջ: Ի հարկէ, վէ-... կը կազմէ պարզ, չափազանց պարզ ... մը. ակըր երկու ճակներուն, ...էն եւ Աստղիկի, որոնք դէպ-... յարձակին անձնատուր՝ պիտի ... ազատագրուած հայրենիքի ... վրայ վերաշինելու այն երգիքը ... Թաթին տակ հակամէտ էր ... քանդուելու:

... մայր գրուածը բառ խս, մշակ-... է միամիտ, պայմանադրական ... գաւառիկ սիրահարութիւն ... յաւուր պատշաճի նկարագրու-... մը արդարեւ: Կը հասնինք տը-...օրէն, հոն ուր գիտէինք թէ ... հասնինք: Վէպի բանաւոր այդ ... մէջ տեղ չի մնար այլ ... հեղինակի ինքնատպութեան:

... սխալ է տարապայման ... մնալ «Երգեր Հայ-...»: Համեստ վէպ մըն է վերջ ..., որ եթէ ուշագրաւ չերեւիր ... բարդ ու խորամուխ ...թեամբ, բայց արժէք կը ... իբրեւ հարազատ ու հա-... պատկերը տոհմիկ միջա-... մը եւ ինքնուրոյն ժամանակի ... որոնք ոչ եւս են: Ես չեմ դադ-... թէ հայ իրականութիւնը ... ամէնէն հարուստ առաւգծը ... կազմէ, սիրով կ'ընդգծեմ Կ. ... վէպին համեստ բայց պար-... համադամանքը, այնքան աւելի, ... կը զգամ գործին դժուարու-...:

X

Մեհեան, ինչպէս ծանօթ է ... ընթերցողներուն, նախա-... մը ունի հէքեաթներու ... կը բացատրէ ա-... աշխարհի այն հմայ-

քով-որուն ենթարկուած է քիչ մը ամէնուս արժառախիլ հոգին: Գրական քմայք մը ըլլալէ աւելի հոգեկան յետադարձ որոնում մը չէ՞, արդարեւ, պաշտամունքը արեւելքի խորհուրդներուն, որոնցմէ կը յափշտակուին երբեմն մերօրեայ գրողներ:

«Աստր — Նազիր — Արայ» նայիրեան հէքեաթը արդիւնք է այդպիսի հեռաւոր տրամադրութեան մը: Այդ պզտիկ գրքոյկէն մեհենական բոյր մը կը բարձրանայ. կը վերադառնանք անմիջապէս անդրիրական շրջանակ մը, ուր գերմարդկային ստուերներ կը շարժին ու կը ծանրանան մեր մտածումին վրայ:

Մեզ ճնշող ներկայէն ի՞նչ հեշտ փախուստ՝ հէքեաթունակ այդ աշխարհը. ի՞նչ գեղթափ՝ իրականութեան դէմ...

Ահա Նայիրին ... ընդարձակ ու ծաղկաւէտ երկիր, ուր կ'արշաւէ Աստր — Նազիր — Արայ, Աստղեսանի յոյր ու նժոյր արքան...

Հոն ընդարձակ ու պարսպապատ Արտաշատը, ուր կ'ապրի Արտաւազդ «աշտարակուած լայնարուն ու բարձրաբերձ կաղնիի նման»: «Եւ Թարմատի, գեղուղէշ, վարդատիսի՛լ Թուբինան»:

Ու ակը ու գինի. արքայական յաղթանակութիւն. պայքար ու արիւն. ու յաղթանակ, յաղթանակ՝ սիրոյ, ուժի եւ հերոսութեան...

Կոթող՝ արիւնագիր արձանագրութեամբ

«Գինի կրնայ ըմպել միայն այն,
Որ գիտէ առիւծը սպաննել»...

Հէքեաթներու մշտական ու անկորնչելի «թէմաներէն», զորս շաղուած է Կ. Մեհեան անգամ մըն ալ, «Գաղափարին ձօնուած իր պատմուածքով»: Եթէ սակայն նիւթի նորութիւն չի բերեր, այսուհանդերձ յաջողած է ընտեղծել հէքեաթներու յատուկ մթնոլորտը եւ իր պատմուածքին տալ խորհրդապաշտ իմաստ մը:

Աւելցնենք որ Կ. Մեհեան, ինչպէս իր վէպին, այս հէքեաթին մէջ ալ երեւան կը բերէ պատմելու վարժ, սահուն, արագ ոճ մը: Իր լեզուի կշռոյթը կը հետեւի միշտ նիւթի թափին. մեծվայելուչ ու ծանրագին՝ երբ կռուտայ հսկաներ. կորուկ, ոստոստուն, հեւիհեւ՝ երբ կը ներկայացնէ շարժումներ: Պատկերապարդ, գունավառ ոճ մը չէ այնքան իրը, որքան ջղաձգական, ուռուցիկ ոճ մը, ուր կը տիրապետեն առաւելապէս միջանային տպաւորութիւններ:

Դիտողութիւն մը սակայն. Կ. Մեհեան գեղխօրէն կը չահագործէ ածականները, վէպէն աւելի, իր հէքեաթին մէջ զգալի այդ չռայլութիւնը: Անհրաժեշտ է թօթվել ածականներու շլացուցիչ ծանրութիւնը, վերածելով նուաղագոյն անհրաժեշտին Մխիթարեան եւ պոլսահայ կեղծ — դասական դպրոցը մեր գրականութիւնը ծանրաբեռնեց այդ հնաւանդ դէնուզարդով:

Կ. Մեհեանի ջղուտ եւ առոյգ ոճը ոչինչ պիտի կորսնցնէ, եթէ կարենայ բոլորովին ազատիլ բառերուն նախապաշարումէն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՒ ԻՐ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ

—○—

Խորհ. Արուեստի մէջ (օգոստ.— սեպտ.) Թ. Թերլէմէզեան կ'արձանագրէ այն բոլոր թշնամութիւնները, որոնց ենթարկուեցաւ տաղանդաւոր երաժիշտը Կոմիտաս.

1899ին Կոմիտաս կը վերադառնայ Պերլինէն, աւարտելով Երաժշտանոցը եւ փիլիսոփայութեան դասընթացքը, որուն կը հետեւէր միաժամանակ: Էջմիածին վերադարձը ողջունուեցաւ սակայն միաբաններու թշնամութեամբ: Սկսան հակառակութիւնները,— նախայարձակը եղաւ Թիֆլիզի առեւտրական ուսումնարանի կրօնի եւ Հայոց լեզուի ուսուցիչ Գրիգոր Վանցեան, որ մամուլին մէջ գրեց, ակնարկելով Կոմիտասի, թէ «երգ ու կէս տարի կօշկակարութիւն սովորիլ չի կարելի, չէ թէ երաժշտութիւն»:

Այս յարձակումը մեծ վիշտ պատճառեց Կոմիտասին, վերին աստիճանի զգայուն արուեստագէտին:

Կոմիտաս կը լծուի իր առաքելութեան,— ամառուան արձակուրդի եղանակներուն կը շրջի գիւղէ գիւղ, կը հաւաքէ ժողովրդական երգեր: Այս ճամբորդութիւնը կը կատարէր իր ծախքով: Եւ խորհիլ, որ Էջմիածին ողորմելի գումար մը կը ստանար: Միաբանները այդ վարձատրութիւնն ալ կ'ուզէին ջնջել տալ: Սինոդը քանիցս գրադեցաւ այս հարցով: Միաբանները իրենց թշնամութիւնը աւելի սաստկացուցին կրկնելով թէ Կոմիտաս հոգեւորական է, բայց աշխարհիկ երգեր կը մշակէ, «աէյր ու «հարս» կ'երգէ:

1909ին, կաթողիկոսական տեղակալ Սուքենեան վերջապէս կը կրճատէ Կոմիտասի ամսականը: Եւ ահա արձանագրութիւն մը այդ առթիւ.—

Մանկավարժական ժողովի անդամ Կոմիտասն իր խմբապետական ռոճիկի ջնջման մէջ տեսնելով անպատուութիւն դէպի իր անձը՝ տեղն ու տեղը հրաժարւում է ճեմարանում այլեւս պաշտօնավարելուց եւ չնայած տեսչի ու մանկավարժական ժողովի խնդրանաց, չի ուզում յետ վերցնել իր հրաժարականը:

Կոմիտասի հանդէպ հակառակութիւնները այն աստիճան կը սաստկանան, որ զգայուն արուեստագէտը, հալածուած ու վիրաւորուած, կ'ըմբոստանայ այլեւս եւ կ'որոշէ հեռանալ վանքէն: Ահա իր նամակը այդ առթիւ.—

Վեհափառ Հայրապետի ամենայն Հայոց, Տ. Տ. Մատթէոսի Բ.

Վեհափառ Տէր,

Բաւն տարի է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբան եմ: Մտել եմ այս հաստատութեանը ծառայելու նպատակով: Բաւն տարուայ ընթացքում շրջապատն ինձ թոյլ չի տուել այն անելու, ինչ կարող էի, որովհետեւ տեսայ միշտ ոխակալութիւն եւ ոչ արդարութիւն: Նեարդերս թուլացել են, այլեւս տոկալու ոյժ ու հնար չունեմ: Որոնում եմ խաղաղութիւն, չեմ գտնում: Տարաւի եմ ազնիւ աշխատանքի, խանգարւում եմ, փափագում եմ հեռու մնալ, խցկել ականջներս՝ չլսելու համար, գոցել աչքերս՝ չտեսնելու համար, կապել ոտքերս՝ չգայթակղուելու համար, սանձել զգացումներս՝ չվրդովուելու համար, բայց զի մարդ եմ, չեմ կարողանում: Խիղճս մեռնում է, եռանդս սպառւում է, կեանքս մաշւում է եւ միայն վարանումն է բուն դնում հոգուս ու սրտիս խորքում:

Եթէ հաճոյ է Վեհիդ ինձ չկարցնել, այլ գտնել, արտասուելով աղերսում եմ՝ արձակեցէք ինձ Սուրբ Էջմիածնայ միաբանութեան ուխտից եւ ճշանակեցէք Սեւանայ մենաստանի միաբան: Բաւն տարին կորցրի, գոնէ մնացած տարիներս շահեցնեմ եւ անդորրութեամբ գրի առնեմ ուսումնասիրութիւններիս պտուղները, իբր առաւել կարեւոր ծառայութիւն հայ տառապեալ սուրբ եկեղեցւոյ եւ գիտութեան:

Վեհափառութեանդ ծառայ եւ որդի
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ
Միաբան Սուրբ Էջմիածնի

Կը մերժուի այս յուզիչ խնդրանքը: Այս մերժումը աւելի եւս կ'թաղնեց Կոմիտասի հոգին: Ձղուած էին արուեստագէտի եւ վանքի յարաբերութիւնները: Կոմիտաս դառն օրեր ապրեցաւ:

1910ին, հոգեւորներին, իր ծննդավայրը այցելելու պատրուակով, կը մեկնի Էջմիածնէն: Պահ մը հաստատուեցաւ Պոլսոյ մէջ, սակայն խաղաղութիւնը չվայելեց իր ետեւէն: Այս անգամ Պոլսոյ կղերապետական պաշտօնական դատակարգն է, որ կը լծուի պայքարի: Քանի մը փաստաթուղթեր, որ բաւական խօսուն են.

Գերաշնորհ
Տ. Կոմիտաս Ծ. Վ. Սողոմոնեանց
ի Կ. Պոլիս

Կը ցաւինք ի տեղեկութիւն հաղորդել Ձեր Գերապատուութեանդ, որ Հայոց եկեղեցւոյ սրբազան օրինաց եւ կարգաց բացարձակ հակառակ է եկեղեցւոյ Ս. Պատարագի երգեցողութիւնը աշխարհիկ բառերաբեմի վրայ ջնեն, որպիսին է Բէթի Շանի բեմին երգելը: Հետեւաբար կ'արգիլենք Ձեր յայտագրին Ա. մասը ի գործ դնել, ի բաւժումն գայթակղեալ մտաց եւ կ'արտօնենք երկրորդ մասը՝ ի գոհացումն Ձեր ազգասիրական տաղանդաւոր երգեցողութեանց ենտափրքիրներուն:

Պատր. փոխանորդ
ՂԵՒՈՆԴ Ծ.Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Կոմիտաս մահիկ չըներ: Հակառակորդները կը գիմեն վատ միջոցներու: Ռատիկանութեան լուր կուտան թէ խռովարարական երգեր պիտի երգուին համերգին մէջ, զոր Կոմիտասն էր սարքեր:

Հակառակորդները կը պայքարին նաեւ Կոմիտասեան երգերու ձայնագրումին դէմ: Ահա թէ ինչ որոշում է տուած կրօնական ժողովը.—

Նկատելով որ Տ. Կոմիտաս վարդապետը Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ սեփական եւ Աստուծոյ տաճարին յատկացեալ սրբազան երգերն իր երգեցողութեամբ ի վաճառ հանած է, որոնք կրամոֆոնի միջոցով կ'երգուին ամենուրեք, մանաւանդ կրօնական զգացումները վիրաւորող անպատշաճ վայրերուն մէջ, որոշեց Ս. պատրիարք հօր յանձնել պարտ ու պատշաճը տնօրինելու եւ խնդրել Ս. կաթողիկոսէն Եկատաղութիւն ընել Տ. Կոմիտաս վարդապետին հայ եկեղեցականի բոլորովին անվայել ընթացքը:

Նոյն ժողովը տուաւ նաեւ հետեւեալ որոշումը.—

Կրօնական ժողովը (18 յունիս 1914) որոշեց որ սրբազան պատրիարքը փրէ ոստիկանութեան զբօսավայրերու եւ հանրային վայրերու մէջ եկեղեցական արարողութիւններ պարունակող կրամոֆոնի փլաքներու գործածութիւնն արգիլելու համար:

Այս որոշումները մեծ վէճեր բացին մամուլին մէջ: Մտաւորականները ընդվզեցան, Տիգրան Չէօկիւրեան եւ Փառոս Թերլէմէզեան բողոքեցին կրօնական ժողովին դէմ.

Կղերականները պարտուեցան ժողովուրդին բռնած դիրքէն: Լռեցին, սակայն եղան հակառակորդներ որ չներեցին Կոմիտասին: Կոմիտասի հօրեղբօրորդին, Գառնիկ Տէր Կարապետեան, հետեւեալ պատմութիւնը կ'ընէ. (թէեւ ստուգման կը կարօտի այս պարագան).—

Երբ հայ ժողովրդի տարագրութիւնն սկսեց Պոլսում, ոստիկանութիւնը մտաւ եւ մեր տունը, ուր Կոմիտասն էր ապրում: Ոստիկաններին գլուխն էր անցած մեր Ճոխկին վարդապետներից մէկը, որ կարգը թողնելուց յետոյ, պետական պաշտօնեայ էր. Նա չարաչար խուզարկեց Կոմիտասին, ծեծեցին եւ տարան:

Ի՞նչ ցուրին Հրեաները

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

>>> · <<<

Հրեայ մտաւորականները, որ Ֆրանսա ապաստանեցան, լծուած են եռանդուն աշխատանքի մը: Գրեթէ գերման մշակոյթն է, որ այս ձեւով կը թափի ֆրանսական մշակոյթի աւազանին մէջ: Անանք անընդհատ կը թարգմանեն գիտական, մանկավարժական, փիլիսոփայական աշխատութիւնները, որ կատարած էին գերմաներէնով, ուրիշներ, ծանօթ բազմաթիւ լեզուներու, կը ծանօթացնեն մտածման եւ արուեստի աշխարհին նորութիւնները: Անընդհատ կը բանի ֆրանսական մամուլը:

Հրեաներու ուրիշ խումբ մը կ'աշխատի ներկայացնելու Հրեաներուն տուրքը գերմանական քաղաքակրթութեան, Cahiers Juifsի բացառիկ թիւ մը, 400 էջ, նուիրելով այդ հարցին:

Այնչթաչնն է, որ յառաջաբանով մը կը բանայ պարբերականին այս բառուար հատորը.— «Ենտրագայ էջերը կուգան պանծացնելու գերմանացի Հրեաներու գործը: Խորհեցէք որ ափ մը մարդիկ են, թիւով միջին մեծութեամբ քաղաքի մը բնակչութեան չափ, որ հակառակ նախապաշարումներուն եւ այլ խոչընդոտներու, կրցան տալ հարիւրապատիկ աւելի Գերմանացիներու մէջ՝ շնորհիւ միայն իրենց հին մշակոյթի աւանդութեան գերազանցութեան: Այն որ այս խռովեալ օրերուն քիչ թէ շատ առողջ գատողութեան մը տէր է, ինչ ալ ըլլայ իր դիրքը այս ժողովուրդին հանդէպ չի կրնար յարգանք չզգալ:

Այն պահուն, երբ կը հալածուին անոնք, պէտք է բարձրաձայն յայտարարել թէ արեւմուտքը Հրեաներուն կը պարտի իր կրօնքը, այսինքն իր ամենէն թանկագին բարոյական ըմբռնումները, ինչպէս նաեւ հելլենական իմացական աշխարհի փիրածնունդը: Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս, որ գերման լեզուն իր նրբութիւնը մասամբ կը պարտի Աստուածաշունչի թարգմանութեան, հետեւաբար եբրայեցերէնի»:

Cahiers Juifsի այս հատորին յօդուածագիրները, աշխատանքի գեղեցիկ ծրագիրով մը, տասը գլուխի բաժնած են իրենց նիւթը,— Հրեաներու տուրքը գերմանական քաղաքակրթութեան: Այսպէս առանձին գլուխներ նուիրուած են քաղաքական կեանքին, իմաստասիրութեան, գրականութեան, փիլիսոփայութեան, արուեստներու, տնտեսական — ելմտական ասպարէզին, հանրային կարծիքին (մամուլ, հրատարակչութիւն, դրամաճառութիւն), ճարտարարուեստին ու վաճառականութեան, եւ վերջապէս մարզական աշխարհին:

Մտածման եւ արուեստի այս բոլոր գլուխները ուսումնասիրուած են իրենց կարգին, զանազան բաժանումներով: Այսպէս, գիտութեանց գլուխը բաժնուած է բժշկական, բնապատմական, ուսողական, բնագիտական, ճարտարագործական, արեւելագիտական մասերու: Ուսանողական բաժնին մէջ կը ներկայացուի գործը հռչակաւոր Եաքոպիի, բնագէտ Այնշթայնի, գրահաշուագէտ Քրոնէքքըրի, երկրաչափ Շուարցի, վերջապէս Քոնիկի, Ֆուխսի, Շէլսինկէրի, Փրինկշայմի, Շոյէնֆիլեսի, Քանթորի, Բլայնի, Մինքովսքիի, Պիկպէսպախի, Շուրի, Կումպէլի, Լիխթէնշթայնի, Պաէրի, եւն., եւն.: Եւ դեռ չենք յիշեր Կարլ Մարքսը, Հայնրիխ Հայնէն, Մէնտէլսոնը, Լասալը, Հէյզը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ՄԸ ՄՐՑԱՆԻՇ ԿԸ ԿՈՏՐԷ

—·—

Թուլուզ մարզական ախոյենական մրցումներուն ընթացքին, որ տեղի ունեցան, ի ներկայութեան յոգնախուռն բազմութեան մը, Լէնինկրատի մէջ, Մոսկուայէն հայ երիտասարդ մը, Տէր Ցովհաննիսեան կարեց սկաւառակ նետելու ամբողջ Ռուսիոյ մրցանիշը: Տէր Ցովհաննիսեանի շահած մրցանիշն է 42 մեթր 59 սանթիմեթր:

Հայ երիտասարդին շահած այս մրցանիշով կը կոտրուի նաեւ արտասահմանի հայկական մրցանիշը, 35 մեթր 99 սանթիմեթր, զոր շահած էր 1922ին Պոլսոյ մէջ, Մկրեան: (Փարիզի մէջ, հայկական մրցանիշն էր 32 մեթր 21 սանթիմեթր, զոր շահած էր 1923ին, Քէշիշեան)

Պարծանքով յիշատակենք, որ Տէր Ցովհաննիսեանի այս գեղեցիկ յաղթանակը, 42 մեթր 59 սանթիմեթր, կը կոտրէ նաեւ ազգային մրցանիշները Պելճիքայի (41 մեթր 68), Ցունաստանի (42 մեթր 08), Թուրքիոյ (38 մեթր), Սերպիոյ (41 մեթր 25), Պուլկարիոյ (38 մեթր 59), Ռումանիոյ, Սպանիոյ եւն.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

...այնպէս ալ ըսի ճաշարանին տի-...ոջ որ պատասխանեց.

— Եթէ մեկնիլ կ'ուզես, ես ամէն ... կը պատրաստեմ ճամբորդու-... համար. իսկ եթէ կ'ուզես մնալ, ... թագաւորին սովորութիւնը այնպէս ... ոչ մէկ այր պէտք է մնայ ըլ-...: Այստեղ կան կիներու յատուկ ե-... բաղնիքներ որոնց մէկը կը պատ-... այդ կիներու մեծին: Մի՛ երթար ... որովհետեւ քեզ կը սպաննեն: ... կը պատկանի այրերուն, իսկ ...րորդը՝ ամուրի աղջիկներուն: Գնա՛ ... այս երկուքէն մէկ ... աղջիկ ու երբ կիները անցնին, ... մը քաշէ շրջազգեստը այն աղ-... որ կը սիրես. բայց բառ չխօ-...

... համաձայն այս հրահանգին, նստայ ... դրան առջեւ ուր կիները ... բազմութեամբ: Ամէնքն ալ ... նայեցան ու մտան բաղնիքէն ... Խորհեցայ թէ աւելի գեղեցիկ-... կնոջ դալ հետզհետէ ու

սպասեցի: Քիչ ետքը երիտասարդ ու շատ գեղեցիկ աղջիկ մը ելաւ իր սպասուհիներուն եւ հետեւորդներուն հետ: Երբ մօտեցաւ ինծի ու տեսաւ զիս, քաշեցի անոր շրջազգեստը: Ցանկարծ ինծի դարձաւ ու ժպիտով մը ըսաւ.

— Սպասէ՛ այստեղ մինչեւ որ լոգնամ:

Անիկա մտաւ բաղնիքէն ներս, բայց դուրս ելաւ նորէն եւ խնդրեց որ տեղէս չշարժիմ, որպէսզի չկորսնցնէ զիս: Աւելցուց նաեւ որ մէկը պիտի դրկէր մօտս: Քանի մը վայրկեան ետքը, զոյգ մը ստրուկներ մօտեցան ինծի. անոնց մէկը բերաւ սնտուկ մը, իսկ միւսը թամբուած ջորի մը: Բարեւեցին ու մաղթանքներ ըրին. ես ուտքի ելայ եւ անոնց հետ զացի բաղնիք մը: Երբ դուրս ելայ լոգարանէն, սնտուկէն հանեցին թանկարժէք հանդերձներ ու հագուեցուցին զիս: Ցետոյ նստեցայ ջորիին վրայ եւ ստրուկներուն առաջնորդութեամբ, գացի շքեղ բնակարան մը, որուն ներքին

մասը չքնղօրէն զարդանկարուած էր: Գարնանային պարտէզի մը պէս ծառերով ծածկուած ամպիոն մը կար այնտեղ, որուն վրայ նստեցուցին զիս: Մէկ կողմը սենեակ մը կար ու այնտեղէն եօ լսեցի ողջոյնները զիս հրապուրող աղջկան:

Քանի մը բառեր փոխանակեց ան հետս ու բերել տուաւ գիւղապետը որ անմիջապէս եկաւ. յարգանքներս մատուցի անոր եւ ան մեզ նշանեց՝ իբրեւ վարձատրութիւն ստանալով պատուոյ շրջազգեստ մը եւ քսակ մը ոսկի: Գիւղապետը մեկնեցաւ ու մենք մնացինք հոն ուրախ ու երջանիկ.

Ցաջորդ օրը երբ բաղնիքէն դուրս կ'ելլէի, ստրուկ մը երեւցաւ ու պաշտօնական թուղթ մը երկնցուց աղջկան որ կարդաց զայն եւ ինծի դառնալով ըսաւ.

— Ամուսինս Թագաւորին Վէզիրն էր մինչեւ իր մահը: Այս քաղաքին սովորութիւնը այնպէս է որ երբ Թագաւորին ծառաներէն մէկը կը մեռնի, անոր պաշտօնը ուրիշին չի յանձնուիր մինչեւ որ հանգուցեալին կինը ամուսնանայ դարձեալ: Եթէ նոր ամուսինը ուզէ նախորդին պաշտօնը, Թագաւորը կը նշանակէ զայն այդ պաշտօնին:

Այս նամակը դրկեր է Թագաւորը, Հարցնելու համար թէ վէզիր ըլլալ կ'ուզե՞ս.

Խորհեցայ ինքնիրենս որ եթէ ընդունէի այդ պաշտօնը, պիտի կորսնցնէի ազատութիւնս եւ դժուար պիտի ըլլար փրկուիլ: Աւելին կար. ես պէտք չունէի Թագաւորին վէզիրութեան: Այսպէս պատասխանեց տուի կնոջս ու ան համաձայն գտնուեցաւ ինծի:

Քանի մը օր ետքը, երբ աղբիւրին քովը, բազմոցին վրայ նստած կը խօսակցէի կնոջս հետ, յանկարծ ջերմութիւն մը զգացի ու քրտնեցայ:

— Օդը ի՞նչ տաք է, կ'այրիմ, ըսի:

Հազիւ աւարտեր էի խօսքս երբ կինս ձեռքը բացաւ ու ծանր ապտակ մը իջեցուց երեսիս: Ցետոյ ոտքի ելաւ ու դէմքը ծածկելով, կանչեց ծառաները:

— Աչքէս հեռացուցէք այս անհաւատը.

Երբ պատճառը հարցուցի, անիկա պատասխանեց.

— Դուն անհաւատ մըն ես ու արժանի ես մահուան:

— Բայց ինչո՞ւ, հարցուցի նորէն:

Եւ անիկա ըսաւ.

— Միկնութիւն կուտաս Աստուծոյ գործերուն. անոր ձեռքն է ամէն որոշում. ան կը վարէ աշխարհը համաձայն իր փափաքներուն. քեզի ի՞նչ թէ օդը տաք է կամ ցուրտ:

Ցետոյ ըսաւ իր ստրուկներուն.

— Տարէ՛ք գիւղապետին եւ բերէք անոր վճիռը:

Անոնք անմիջապէս գացին ու վերադարձան, միասին բերելով գիւղապետին վճիռը: Դատապարտուած էի մահուան: Ականջ չտուին իմ ճիչերուս եւ Թագաւորին ստրուկները տարին զիս ճամբուն վրայ, դէպի ճակատագիրս: Երբ ճաշարանին առջեւէն կ'անցնէինք օգնութիւն պոռացի.

— Ցանուն Ալլահին, բարեկամ, ազատէ զիս այս փորձանքէն: Ճաշարանապետը մօտեցաւ եւ հարցուց թէ ինչ պատահեր էր. պատմեցի եւ անիկա պատասխանեց.

— Այո՛, անհաւատ մըն ես ու պիտի մեռցնեն քեզ:

Խնդրեցի որ փրկէր կեանքս ու խոստացայ հեռանալ քաղաքէն: Ճաշարանապետը գնաց գիւղապետին եւ ըսաւ անոր թէ օտարական մըն էի եւ անծանօթ իրենց օրէնքին: Ցետոյ ներկայացաւ Թագաւորին եւ խնդրեց որ հրամայէ իմ փրկութիւնս: Երբ ստացաւ Թագաւորին հրամանը, վերադարձաւ եւ ստրուկներուն ձեռքէն ազատելով տարաւ զիս քաղաքին պարիսպներուն առջեւ, վռնտեց եւ պահապաններուն պատուիրեց որ ներս չառնեն զիս այլեւս: Ըսաւ ինծի որ եթէ վերադառնայի, պիտի սպաննէին:

— Եթէ վերադառնամ՝ թող սպաննեն, պատասխանեցի:

Ու երեսս դարձուցի արեգակին եւ քանի մը օր ետք հասայ լեռ մը: Այնտեղ կային արարածներ փիղերու նման. բայց աւելի մեծ: Քանի մը հատէն փախուստ տուի, բայց միւսները ուշադրութիւն անգամ չըրին ինծի: Այդ արարածներէն անդին հասայ անապատ մը, որուն երակներուն մէջէն կարծես կրակ կը հոսէր: Երբ ոտքս դրի այնտեղ, զանկիս ծուծը այրեցաւ: Քալեցի երեք օր, անօթի ու ծարաւ, մինչեւ որ ուժերս սպառեցան: Գետինը ինկայ եւ աղօթեցի արցունքներով ու ըսի.

— Աւա՜ղ որ կը մեռնիմ այս ամայութեան մէջ, առանց նպատակիս հասած ըլլալու:

Անգլ. թարգմ. Փ. Մ.

(Շար.)

Հ. Ց. Դ. ԵԻՐ. Կ. ԿՈՄԻՏԷՆ ցաւով կը ծանուցանէ Սարգէլի (Փարիզի շրջան) Ռափֆի խումբի ընկերներին՝ ենե հայդուկ

ԸՆԿԵՐ ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ (ԶԱՋԻ)

դառնաղէտ մահը: Ցուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը, երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, իր բնակարանին մէջ, 16 Rue Beauséjour, Sarcelles.

Այրի Տիկին Կիւլիզար Աւետիսեան եւ զաւակները՝ Սեբոք, Աղաւնի, Կարապետ, Այրի Տիկին Շ. Թոմասեան (Ռումնիա), Տէր եւ Տիկին Վաղինէ Թոմասեան (Ռումնիա), Տիկին Աննա եւ Այլիբանն Աւագեան (Ռումնիա), ինչպէս նաեւ Երէմեան եւ Եուրուեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

ԶԱՋԻ ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը, Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին իր բնակարանին մէջ, 16 Rue Beauséjour, Sarcelles. Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Սարսէլի գերեզմանատան մէջ:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահագոյժ չըլլալով, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ծանուցման:

Հաղորդակց. միջոց.— Gare du Nord*էն շոգեկառք՝ ժամը 13.41 եւ 12.46*

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Այսօր, Կիրակի երիկուն ժամը 8ին, 9ին,

ՌՈՒ ԲԱՌԱՏԻ, ԳՈՆՍԵՌ ԳԼԱՍԻՔ (ՍԱԼ ԲՌԱԴ)

ԱՉԳԱՅԻՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՇԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

Բազմամայն երկսեռ խումբով:

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՕՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 — *Métro: Etoile*

Սիրուն անակնկալներ, Թատ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ «Union Jaz de Lido» ժամը 10էն մինչեւ լոյս

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԲԱՑՕԹԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Salle Adyar*ի ՇՔԵՂ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ* **4 Square Rapp**

(Métro: Alma *կամ* **Ecole Militaire)**

26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ **ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ**

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, 6 արարուած՝ ՍԻՆԵԱՆ)

Մասնակցութեամբ եւ գեղարուեստ ղեկավարութեամբ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ Տիկին Լ. Գեւորգեանի, Օր. Անգինէ Ավետեանի, Գ. Թուլլինա Այւազեանի Մելիքսէթի, Պ. Գ. Գիւլէնեանի, Կոծիկեանի, Տէրվիշեանի, Մարտիրոսեանի Գրիգոր - Վաղեանի եւ ուրիշներու:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղեր, Գ. Ճակի Խաչատուրեանի մօտ եւ ներկայացման օրը Թատրոնի կիսէն 12էն սկսեալ:

Ընդհանուր հասցէ՝ A. Chakatouny. *38, rue des Morillons. Paris (15)*

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare *(Մէն Լազար կայարանին մօտ)* Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անմամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ֆաբրիկանտներու դատերու, ներու ապրելու, կուտայ certificats de coutume, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Շաբ. ժամադրութեամբ

ԲՈՒՐԴԵՐ

կը ծախենք ամէն տեսակ բուրդեր՝ Թրիքօ շինողներու համար: Միշտ պատրաստ ունինք 50.000 քիլօ ամէն տեսակի գոյներով բուրդեր՝ Թիւ 2)28. 3)28. 2)32. 2)36. 2)40 (grosse laine):

Դիմել՝ DOERFLINGER

31, Rue de Maubeuge, Paris (9e) Métro: Cadet

Մասնաւոր բուրդ լոգանքի ճագուստներու համար: Շրջուն վաճառորդներու համար բուրդէ կծիկներ: Գաւառէն եկած ապսպրանքները կը ղրկուին ապսպրանքներու ստացման օրը:

ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

36 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԴԵՐՁԱԿ

KILTIKIAN

8 rue Rougemont. Paris (9)

Métro Montmartre — Tél. Provence 95—68

Կը կարէ ճագուստներ ամենալաւ կերպասներէ սկսեալ 450ֆր.էն

Կերպասին նմոյշը կը տրուի յաճախորդին:

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ծայրով աստղաբաշխ **Tamu.Rhos** *որ եկած է Արեւելքէն, կ՚ամբողջացնէ ձեր ճակատագրին գիծերը ... Կեանքի, ապագայի, ... ու ցնորքի ... 10 ֆրանք: ... 15 ֆրանք:*

Ընդունելութիւն 10—1 2 եւ 2—7, Mr. Tamu-Rhos

26 Rue St. Placide, Paris (6) — Մետրօ՝ **Vaneau**

LA BANQUE COMMERCIALE POUR L'EUROPE DU NORD

26, Avenue de l'Opéra, Paris

ԱՆՆՆՈՒՈՆ ԸՆԿ. 50,000,000 ՖՐ. ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՈՎ

ԱՄՐՈՂՋՈՎԻՆ ՎՃԱՐՈՒԱԾ

Կազմ ուած ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ (U. R. S. S.) Պետական դրամատանց բոլոր մասնաճիւղերուն հետ:

Երբ կ'ուզէք ազնիւ եւ Ս. Հ. Միութեան մէջ բնակող ձեր ազգականներուն եւ բարեկամներուն, դիմեցէք՝ BANQUE COMMERCIALE POUR l'EUROPE DU NORDի որ «ՏՈՐԳՍԻՆ» (TORGSIN) ընկերութեան միակ ներկայացուցիչն է Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ:

LA BANQUE COMMERCIALE POUR l'EUROPE DU NORD դրամ կը փոխադրէ եւ չէնք կուտայ Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բոլոր քաղաքներուն համար:

Փոխադրուած գումարներու փոխարժէքով «ՏՈՐԳՍԻՆ»ի բոլոր վաճառատուններէն կրնան առնել ամեն տեսակ ապրանքներ, համաձայն գումարը ընդունող անձին ընտրութեան, ամենաերջանիկ գիներով որոնք հաւասար 70 առեւտ ամբ ան են քան թէ Ֆրանսայի մէջ:

Ձեր շահը կը պահանջէ որ դիմէք La Banque Commerciale pour l'Europe du Nordի: Անոր փոխադրութեան ծախքերը 3 — 4 անգամ աւելի պակաս են քան թէ կարգ մը դրամատնեկաններու, որոնք պաշտօնական ներկայացուցիչները չեն «ՏՈՐԳՍԻՆ»ի:

« ՏՈՐԳՍԻՆ »Ի ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ—ԴՐԱՄ ՓՈԽԱԴՐԵԼ, ՉԷՔԵՐ ՀԱՆԵԼ — կ'ընդունուին ԱՄԷՆ ՕՐ, դրամատան գրասենեակներուն մէջ ժամը 9 — 12 եւ 2 —4, իսկ շաբաթ եւ տօն օրերու նախօրեակին ժամը 9 — 12:

Կը յանձնարարուի գաւառներու, փրանսական գաղթավայրերու, Պելճիքայի, Սպանիոյ եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ բնակող անձերու որ գործածեն La Banque Commerciale pour l'Europe du Nordի չէք փոսթալը թիւ 436 — 87:

Ինչ որ ալ ըլլայ փոխադրուած գումարը, դրամատան զանձած միջնորդչէքը 5 ֆրանք է՝ Փարիզի մէջ տրուած չէքերու, եւ 6.50 ֆրանք՝ դրամական փոխադրութեանց եւ դրօշ չափով ծրարներու համար (colis — Standard):

Գաւառներէ եկած գործառնութեանց համար կը զանձուի 10 ֆրանք միջնորդչէք:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏԱՐԱԳԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN — 40, rue Chaponnay. Lyon

Հայ աուեսրակակներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

միակ Թրիքօյի հայ գործատունը որ ունի *արագ, կանանց եւ աղջկանց* Թրիքօյի տեսակներու ցնի մէջերը. Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք. ՝ անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ՊԵԼՎԻԼԻ ԵՒ ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՍԱՓՐԻՉԻ ԽԱՆՈՒԹ

Maison MIASSERIAN

56,rue Olivier Métra,Paris (20)

Métro: Place des Fêtes — Tél. Ménil. 64 - 52

Մասնագէտ՝ մազերու ներկի եւ indefinisableի 40.60 եւ 75 ֆր. ծորուծոր դական գիներ, խնամուած աշխատանք

Տօքթ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ, ՍՏԱՄՈՔՍԻ եւ ԱՂԻՔՆԵՐՈՒ

Ճ ի ւ ա ն դ ա ն ո ց ա ց

Bld. de Clichy, Paris. — Métro Pigalle — Tél. Marcadet 76-65

Հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր ժամը 2—8, Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: Առաւօտները ժամադրութեամբ:

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE — du Planteur au Consommateur

ՔԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ——————— ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, ցէյլանի եւայլն., եւայլն. Թէյերու՝ ամփոփ ի գինով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպաստամատաններու եւ *Թաղերու բարերարներու*

*Անգամ որ ... **Thés des Deux Empires** ...*

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նալակին գիտաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. Հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մետրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ:

BANQUE de CRÉDIT MUTUEL

68, RUE DES ARCHIVES, PARIS (3)

Tél. Turbigo 85 – 62 — Ch. P. 1661 – 63

Toutes Opérations de Banques Transfert de Fonds en Russie par TORGSIN

Frais de chèque pour transferts 5 frs. pour transfert de Paris 10frs. pour transfert de Province

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

TORGSINի

ՄԻՋՈՑԱՒ

Փոխադրութեան համար չէքի ծախք Փարիզի համար 5 ֆր. Գաւառի համար 10 ֆր.

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas 6

(Buttes Chaumont*ի պարտէզին 25 մէթր հեռու*)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդունելութիւն ... ամէն յարմարութիւններով, ...

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մեթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. *Հանրակառք* թիւ 5, 26

Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *... ... ...*

rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie **13**

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԸԼԹԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS ( ) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆՆ, ՊԻՒԾԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 5

Կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

71, Rue du Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Tél. Botzaris 53 - 61 — Métro: Château d'Eau ou Gare de l'Est

Դասութեան վերջին միջոցներով կը բուժեն վեներական ամէն տեսակ հիւանդութիւններ ... ստամոքսի եւ կոնքի հիւանդութիւններ:

Ճառագայթում, X ճառագայթով ... եւ ... Կը կատարենք մէջի եւ արեան ...

Կը խնամենք աստմէ ամէն տեսակ հիւանդութիւններ: Քննութեան ... 100 ֆրանքէն, պիտ ամբողջական ...

Ամէն ձեռք յատ մասնաւոր զեղչ ... Դարմանատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան 9 12 եւ 3—8: Կիրակի եւ տօն օրերը 9—4:

ՀԱՍՑԷՆ ՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տօքթ. Յ. ՏԻՐԱՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ՝ ՄԱՆԿԱՆՑ եւ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

փոխադրուած է **53 Rue du Four 53. Paris (6)**

Métro: St. Sulpice *եւ* **Sèvres, Croix-Rouge**

Tél. LITTRÉ 49 - 23

Maison AGÉDER

Վաճառատուն ԱԺՏԷՐ

Gros — Demi-gros

67, rue de Cléry. Paris (2) — Tél. Central 48 - 12

Մասնաւոր պատրաստութիւն խանութպաններու եւ մարզիկներու

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՈԼՏԵՐ

Արեւելեան, կանանց եւ փոքրիկներու համար բրդեղէն — ճիւղ ... ծերեւի վերարկուներ ... ամենագին ամէն տեսակ րանքներ, *ջուբաթ, ժիւփ, ժիլէ, Փիւլօվէր, Քալցօլ եւայլն*

ԿՈՐՈՒՍՏ

ԼՈՒՍԱԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ որոշ փափագող 14-16 տարեկան աղայ մը ներկայացուցած իր ծնողքէն՝ Դիմել Mr. Saman. 16 rue Jouffroy Mary. *Փարիզ (9).*

ՕՐԱՑՈՅՑ

Մարսէյլի Սալնօյեանի Հայր. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Յոյնմբեր 19ին լոյս կը տեսնէ իր պատրաստած օրացոյցը 1934ի համար: Օրացոյցի մէջ ամփոփուած է Ազգիր Սեբաթ եւ իր գծանկար ընկերներու կենսագրութիւնը: Կը խրախուսէ բոլոր հայրենակիցները մէկ օրինակ գնել: Հասցէ՝ Der Hovhanessian, Camp Victor Hugo, Marseille.

Magasin: 11bis Ave. Victor Hugo Paris 16e. Bureau: 75 Ave. Niel (17).

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.288

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՋԵԼՈՒ ԿԱՅԱՆԸ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

21 Novembre 1933

Ժթ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2349

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՍՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ, ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ...

...Շոշորթապատումը կը շարունակուի, հակառակ ըմբռնման եւ զգաստութեան բոլոր հրաւէրներուն։

Կոմկուսին հայկական «Ֆրակցիա»ն, Հօկը եւ միւս թափթփուքները կը շարունակեն նիզակ ճօճել Դաշնակցութեան դէմ, ամփոփուած լուրծուն գետնի մը վրայ,— ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ դիմակի տակ։

Փարիզէն յետոյ, խառնակիչները միեւնոյն թատերական ներկայացումները կատարեցին Լիոնի, Տէսինի եւ Մարսէյլի մէջ, հնչեցնելով միեւնոյն գրգռիչ մարտակոչը։

Փարիզի ժողովին մէջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն բանաձեւ մը կարդացեր էին, պահանջելով «Դաշնակցութեան լուծումը» եւ ... պետութեան վտարումը Ֆրանսայէն»։

Լիոնի մէջ, որը ցերեկով եւ խմբագրականո՞վ կը շեշտէին.

— «Մենք կը պահանջենք դաշնակ շէֆերու անմիջական արտաքսումը այս երկրի սահմաններէն»։ (4 նոյեմբեր)։

Մարսէյլի հանդէսէն տեղեկութիւն չունինք տակաւին։ Բայց ահա Թռուցիկը, հայերէն եւ ֆրանսերէն վերտառութեամբ,— «Դաշնակ անբարոյ գործիչներու ... Մարսէյլի յանձնախումբ»։

«Ժամակը յորդեցաւ... Միհրան Աղազարեանի մաքուր արիւնն է որ հոսեցաւ», կը գուժէ Թռուցիկը, եւ կ'ազդարարէ.

— «Ա՛լ բաւական է։ Պէտք է որ բոլորս, մէկ մարդու պէս, ոտքի՛... ոտքի ելլենք եւ հանրային դատաստանին առջեւ դատապարտենք այս քստմնելի ոճիրները եւ պահանջենք արիւնարբու դաշնակներու արժանի պատիժ, օրէնքէ դուրս հռչակելով զանոնք»։

X

Իսկապէս որ բաժակը յորդեցաւ, պարոններ։

Յորդեցաւ բաժակը՝ ապուշութեան, թանաքրկութեան և սանձարձակ անբարոյականութեան։

Այլեւս յետին բարեմիտն ալ կասկած չի կրնար ունենալ, թէ այս մարդիկը արդարութիւն կամ անդորրութիւն չէ որ կը փնտռեն, այլ քինախնդրութիւն, խառնակութիւն եւ եղբայրասպանութիւն։

Անոնք դրամագլուխ դարձուցած են քանի մը սպանութիւններ, անոնց գիտնալու չարժանիքները։ Առանց ճանչնալու հեղինակները։

Եւ, Ֆրանսայի պողոտաներուն վրայ սապարէզ կը կարդան Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Կը պահանջեն լուծո՛ւմ, «անմիջական արտաքսում» ու գեռ ուրիշ բաներ, մոլորեցնելով տեղացիներն ալ...

Այս ամբողջ խուժանավարութիւնը չանցնիր սովորական շուրթութեան մը սահմանը։ Եւ մենք չափազանց մեծ պատիւ ըրած կ'ըլլանք, պարբերաբար պատասխանելով.

Բայց թող մեր պարտականութիւնն ըլլայ նորէն եւ նորէն յիշեցնել այս ապուշներուն, թէ կրակին հետ կը խաղան, «Դաշտեր-... պաշտպանելով» խաղալով միեւնոյն թեթեւամտութեամբ։ Մէկ անգամ, երկու անգամ,— եւ սակայն չափը անցաւ։

Դաշնակցութեան գլուխէն մազ չի շարժիր, այս անմիտ եւ խմայուր աղմուկէն։

Դաշնակցութեան գնդակը այնքան ամանցած չէ, որպէսզի վերջի եւ ներքին հաշուեյարդարի ձեռնարկէ, հասարակ հոզմազեցներու դէմ։

Բայց, այս բոլորը կը ծառայեն մթնոլորտ ստեղծելու։

Այս բոլորը կը թանձրացնեն արդէն իսկ թունաւոր մթնոլորտը, ամէնէն առաջ վնասելով աշխատաւոր բազմութեանց անդորրութեան։

Քո՞ւն էք թէ արթուն, խառնակիչ ասպետներ «միացեալ ճակատ»ի,— դո՛ւք Կոմկուսի «Ֆրակցիա», Հօկ, ռամկավարներ, այս կամ այն շրջանի հնչակեաններ եւ չէզոքութեան դիմակին տակ պատսպարուած ուսումնականներ։

Ո՞ւր կ'ուզէք տանիլ այս խեղկատակութիւնը, ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ, որոնք ի վերջոյ ուրի՛շ եզրակացութեան պիտի յանգին։ Բոլորովին տարբեր՝ ձեր սպասածէն, բայց ... գաղութներու խաղաղութեան տեսակէտէն։

Ձեր օրկաններէն մէկը, Պէյրութի «Լիբանան»ը, կ'ազդարարէր հոկտ. 28ին.

— «Դէպի գործ. ահա կարգախօսը ամէն Հայու համար։

ԲՈՂՈՔԻԴ ՄԷՋ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆԴ ԿԱՆՉԷ ՆԱԵՒ ԱՐԱԲ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ»։

Ուրեմն, Ֆրանսայէն դուրս ալ, դուք միեւնոյն արիւնոտ խաղն է որ կը խաղաք, առանց աջ–ձախ նայելու։

Դուք յեղափոխական գործ կը համարէք խաբել, գրգռել աշխարհի բոլոր ցեղերը, յագեցնելու համար ձեր հակադաշնակցական կիրքը, ո՛ր եւ է գնով։

Առանց որ եւ է պաշտօնական հանգամանք ունենալու, բարեկամաբար խորհուրդ կուտանք ձեր հովանաւորներուն՝ կարճ կապել եւ ուրի՛շ ճակատի վրայ արժեցնել ձեր առաքինութիւնները, եթէ ունիք։

Սպանութի՞ւն կատարուեր է,— ոստիկանութիւն եւ դատարան կայ։ Անոնց գործն է պրպտել, գտնել, դատել եւ դատապարտել։

Թո՛ղ դատապարտուի ո՛վ որ անմեղ կամ «մաքուր» արիւն է թափեր։

Դուք իրաւունք չունիք խուժանային կիրքեր գրգռելու, ձեր ետեւէն քաշելով համայնավար Ֆրանսացին կամ անգիտակ Ֆէլլահ, որոնք եթէ օր մը լուսաբանուին լիովին, իմանան հայկական անցուդարձին բարդ ծալքերը, ամէնէն առաջ ձեր օձիքէն պիտի բռնեն։

Երկար, շատ երկար տեւեց այս անբարոյական արշաւը,— «լուծում», «սահմանէն դուրս», «օրէնքէ դուրս»...

Ո՞ւր էնք, Երեւա՞ն թէ Մոսկուա։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԷԼԱՂ ԸԼԼԱՅ...

Բարեգործականին Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է յառաջիկայ Վարդանանցին հանդիսաւորապէս տօնել Ն. Աղաթօն պէյի ծննդեան 75ամեակը, թէ Նիսի եւ թէ Փարիզի մէջ։

Այս առթիւ «Յառաջ»ի ղրկուած զեկոյցին մէջ կը կարդամ (6 նոյ.).

— «Կեդր. Վարչ. Ժողովը այս պատեհութեամբ կը փափաքի Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն ջերմագին երախտագիտութեան արիւարը մատուցանել Աղաթօն պէյի, որ մեծ հաւատքով ու անձնուիրութեամբ ծառայած է Միութեան, իր անկողնոյն մէջ իսկ անիկա իր սիրտին ամէնէն մօտիկ գործը նկատելով եւ անոր ընծայելով իր ամբողջ ուշադրութիւնը եւ հոգածութիւնը։

Արդարեւ, Աղաթօն պէյ, որ առաջին նախաձեռնողը եղած է Միութեան գաղափարին, անոր անդուզական առաջնորդը եղած է 27 տարիէ ի վեր, եւ իր անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ կազմուած են անդրանիկ մասնաճիւղերը, արձանագրուած են առաջին հիմնադիր անդամները եւ ձեռք բերուած են մէկէ աւելի մեծագումար կտակներ, որոնց գլխաւորագոյնն է Ցակոբեան ընտանիքին բազմազան ընծայաբերութիւնը»։

Անշուշտ, գնահատման արժանի է որ եւ է աշխատանք որ կը կատարուի հայ ժողովուրդին բարօրութեանը համար, ըլլայ իսկ պէյերու ձեռքով։

Ես ալ կ'ուզէի շնորհաւորել 75ամեայ ծերունին, իր կորովին եւ նախանձախնդրութեան առթիւ։

Բայց, Աղաթօն պէյ ինքն էր որ, քանի մը ամիս առաջ, փոքրիկ իշու ուրիշ ծերուկի մը հետ, խայտառակելով ե՛ւ ինքզինք, ե՛ւ Բարեգործականը։

Վկայ՝ իր հռչակաւոր տետրակը,— «Ի՞նչ կը խորհին Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիրները»։

«Յառաջ»ը ժամանակին մեզի ծանօթացուց այդ գրքոյկին հատընտիր հատուածները։

Աղաթօն պէյ փառաց ի փառս բամբասելով Բարեգործականի հիմնադիրները, վարիչներն ու հռչակաւոր Մալէզեանը, կ'աղաղակէր սրտառո՛ւչ ...պէյութեամբ, ինքնադատներու հասցէին.

— «Եթէ վերոյիշեալ հրապարակագիրները 24 ժամուան մէջ մէկ–երկու ժամ ազգօգուտ խնդիրներու վրայ կը մտածեն, ժողովուրդը թող վստահ ըլլայ որ միութեան կեդր. ժողովին անդամները 24 ժամուան մէջ 10 ժամ նոյն տեսակ խնդիրներու վրայ կը խորհին... տարիներէ իվեր իրենց գործը, գրասենը, հանգիստ թողնելով, ամառուան կիզիչ տաքուն, ձմեռուան անձրեւին, ցուրտին եւ ձիւնին, նոյնիսկ իրենց հիւանդ վիճակին մէջ Միութեան նիստերուն կը մասնակցին»։

Խօսելով Մալէզեանի ստացած բաշխին վրայ.

— «Հէլա՛լ ըլլայ։ Իմ խելքովս կը դատեմ որ նոյնիսկ պէտք եղածին չափ վարձատրուած չէ։

«... Վստահ եմ որ եթէ այդ պաշտօնը մեզ անձերուն ալ վճարում մը յատկացուէր, եւ ոչ մէկ հակառակ պիտի գրէր։

«... Երբեմն ինծ կ'առարկեն թէ այդպիսիններուն անօթութիւնը պատճառ է։

«... Այսօր դժբախտաբար այնչափ ծախուչք անօթեներ ունինք որ, շատեր 2 — 3000 ֆրանքով եւ նոյնիսկ պակասով պատրաստակամութիւն ցոյց կուտան վարիչի մը ծանր պաշտօնն ստանձնել... Կրնամ վկայել թէ քիչ դրամով աշխատիլ ուզողները անոր եղանակը չեն արժեր»։

Ահա մարդը։ Չէ՞ք ըսեր — Հէլալ ըլլայ 75ամեակը։

ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ, ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ...

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Մեծ ուրախութիւն Մոսկուայի մէջ

ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ՞ ԳԻՏԻ ՑԱՆԳԻ

Մ. Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը մեծ ուրախութիւն պատճառեց Մոսկուայի մէջ։ Մամուլը փառաբանելով նոր յաջողութիւնը, կը բացատրէ թէ Մ. Նահանգներուն ճանաչումը կարեւոր ազդակ մըն է Ծայր. Արեւելքի խաղաղութեան համար։ Միեւնոյն ատեն, այս ճանաչման շնորհիւ Խ. Իշխանութիւնը պիտի կրնայ մեծագումար վարկեր ստանալ, ուժ տալու համար ճարտարարուեստական գործունէութեան։

Ամերիկացի դիւանագէտ մը դիտել կուտայ թէ Խ. իշխանութեան ճանաչումը պատերազմի պիտի յանգի, քանի որ Մոսկուան պիտի կրնայ զօրացնել իր սպառազինութիւնները, եւ աւելի ամուր դիրք բռնել Ճափոնի հանդէպ։

Չինական թերթերն ալ, անխուսափելի կը գտնեն պատերազմը՝ Ճափոնի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։ Կարեւոր թերթ մը կը գրէ.— «Այս ճանաչումը իրականին մէջ ռուսեւամերիկեան գինակցութիւն մըն է, ուղղուած՝ Ճափոնի դէմ։ Անխուսափելի է համաշխարհային երկրորդ պատերազմ մը։ Դժբախտաբար, այս անգամ Չինաստանն է որ ռազմադաշտ պիտի դառնայ»։

Ճափոնական թերթերն ալ մեծ կարեւորութիւն կուտան գոյացած համաձայնութեան, թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական տեսակէտով։ Դիւանագիտական եւ զինուորական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ ճանաչումը չպիտի կրնայ ազդել Ծայր. Արեւելքի կացութեան վրայ։ Պ. Ծուբէնեւ, Թօքիոյի խորհրդային դեսպանը, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կը բացատրէ թէ խաղաղութեան համար մեծ արժէք ունի ճանաչումը, քանի որ Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը միասին ունին 290 միլիոն ժողովուրդ։ «Ճափոնը չի կրնար նկատի չառնել այս թիւը»։

Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպան նշանակուեցաւ Պ. Տրոյանովսկի, որ երբեմն վարած է Թօքիոյի դեսպանութիւնը։

Դաշնագիր մը՝ Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ միջեւ

Նոյեմբեր 19ին դաշնագիր մը ստորագրուեցաւ Ֆրանսայի մարզպանին եւ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին միջեւ, ներքին յարաբերութեանց կարգադրութեան համար։ Դաշնագիրը, որ պէտք է վաւերացուի Սուրիոյ երեսփ. ժողովին կողմէ, կը տրամադրէ թէ Ճէպէլը Տրիւզի դատական գործերը պէտք է յղուին Դամասկոս, վճռաբեկ ատեանին յանձնուելու համար։ Դամասկոսի մէջ պիտի կեդրոնանան նաեւ «վագըֆ»ներու վերաբերեալ գործերը։ Դաշնագիրը կնքուած է 25 տարուան համար։

Զինաթափութեան Ժողովը կը մեռնի՞

Մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները նախագահ Հէնտըրսընի հետ խորհրդակցութիւն մը կատարեցին կիրակի օր, մօտ երեք ժամ, առանց դործնական որոշման մը յանգելու։ Պատուիրակները զաղտնապահութեան խօսք տուած ըլլալով, թղթակիցները չկրցան շատ բան հասկնալ։ Պ. Հէնտըրսըն երկար գեկոյց մը կարդաց, յայտնապէս ջղագրգռուած։ Պարզեց կացութեան դժուարութիւնները, եւ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է շարունակել աշխատանքները։ Ցետոյ երկար լռութիւն մը տիրեց։ Ոչ ոք խօսք առնել կ'ուզէր։ Պ. Հէնտըրսըն ստիպուեցաւ թէյասեղան մը սարքել, որպէսզի լեզուները բացուին։ Առաջին խօսքը առաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, պարզելով իր կառավարութեան վարանման պատճառները, եւ շեշտելով թէ անհրաժեշտ է լեզու գտնել Գերմանիոյ հետ, որովհետեւ առանց անոր՝ զինաթափութիւնը աւելի վտանգաւոր է քան օգտակար։ Իր խօսքերէն կը հասկցուէր թէ լաւագոյն է յետաձգել աշխատանքները, որպէսզի կարելի ըլլայ փրկել խորհրդաժողովը։ Իտալական պատուիրակը յատկապէս պաշտպանեց յետաձգման տեսակէտը, քանի որ Գերմանիան չէ մասնակցիր

Ամերիկեան պատուիրակը վերապահ դիրք մը բռնեց, յիշեցնելով թէ զինաթափութեան խնդիրը այսուհետեւ կը վերաբերի միայն Եւրոպայի։ Ամէնէն բացորոշ արտայայտութիւնն ունեցաւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, յայտարարելով թէ իր կառավարութիւնը կը մնայ հոկտեմբեր 14ին կնքուած համաձայնութեան վրայ, թէ կարելի բոլոր զիջումները եղած են արդէն։ Այս առթիւ, խօսքը յատկապէս ուղղելով Անգլիոյ արտաքին նախարարին, հարցուց.

— «Թէ մենք եւ թէ ուրիշները այնքան զոհողութիւններ ըրին, այնքան խօսեցան ու համաձայնութեան եզրեր գտան, այժմ կարելի՞ է նահանջել»։

Ներկաները կը լռէին առանց բառ մը արտասանելու։ Կարծես խորհրդաժողովին դամբանականն էր որ կը կարդացուէր։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն ալ այն է թէ՝ խորհրդաժողովը պիտի յետաձգուի, այսինքն պիտի թողուի այսօր իսկ, երբ նիստ կը գումարէ դիւանը, լսելու համար պաշտօնական կարծիքները։

Կ'ըսուի թէ Պ. Հէնտըրսըն պիտի հրաժարի, եթէ որոշուի յետաձգել, նոյնիսկ կարճ ժամանակի մը համար։

Ասորիներու տեղաւորման խնդիրը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին հրահանգին վրայ, Իրաքի կառավարութիւնը յանձնախումբ մը կազմած է, նախագահութեամբ անգլիացի հազարապետ Թոմսընի, կարգադրելու համար Ասորիներու տեղաւորման խնդիրը։ Երբ տեղաւորման նոր վայրը ճշդուի, Նանսէնեան գրասենեակէն ներկայացուցիչ մը Իրաք պիտի երթայ, գործակցելու համար այս յանձնախումբին։ Այս առթիւ, պիտի ճշդուին թէ որո՛նք են այն Ասորիները որ կ'ուզեն հեռանալ Իրաքէն եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնուին, անոնց փոխադրութեան համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովը պիտի լուծուի, համաձայն Սոֆիայէն հասած լեռագրի մը։ Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին փետրուարին։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կատարուեցան կիրակի օր, կրքոտ մթնոլորտի մը մէջ։ Կիներն ալ քուէարկութեան իրաւունք ստացած ըլլալով, տիրական դեր կատարեցին։ Բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան, 50ի չափ քուէատուփեր խորտակուեցան, քանի մը հոգի սպաննուեցան, իսկ բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան։

LOTERIE NATIONALE

ԵՐԿՐՈՐԴ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ

Այսօր, երեքշաբթի, 21 նոյեմբեր, գիշերուան ժամը 8.30ին, տեղի կ'ունենայ ազգային պարգեւախաղի բ. շրջանին վիճակահանութիւնը, միեւնոյն ձեւակերպութիւններով։

Այս անգամ թէթեւ բարեփոխում մը կատարուած է։ Այն գնդակները որ թիւեր կամ տառեր կը պարունակեն, ծածկուած են ծղախէժով (caoutchouc), որպէսզի աւելի արագ թաւալին եւ յետոյ չպատռին։ Անցեալ անգամ դիտուեցաւ որ գունդերուն թաւալումը դանդաղ է, յետոյ, շարք մը թիւեր կամ տառեր քանի մը անգամ ելան իրարու ետեւէ։ Ուրեմն, այս գիշեր գնդակները աւելի արագ պիտի շարժին.

Ինչպէս կը տրամադրէ կանոնագիրը, շահուած պարգեւներուն վճարումը պիտի սկսի յաջորդ օրն իսկ, չորեքշաբթի առտու, ելմտական նախարարութեան Փավիյոնի տը Ֆլորի բաժնին մէջ։ Գաւառներու մէջ վճարումները պիտի սկսին նոյեմբեր 27էն, երկուշաբթի։

Շահողները պայմանաժամ ունին մինչեւ 1934 մայիս 22, իրենց տոմսակները ներկայացնելու համար։ Պարգեւներու վճարման վերջին պայմանաժամն է 1934 յուլիս 22, որմէ յետոյ տոմսակները չեղեալ պիտի համարուին։

ԼՈՒՏԵՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի օր, ամբողջ բողոքական Գերմանիան տօնեց մեծ բարենորոգիչին՝ Մարթէն Լուտերի 450ամեակը։ Դոհաբանական արարողութիւններ կատարուեցան բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, իսկ կէսօրէն յետոյ բացօթեայ հանդէսներ տեղի ունեցան։ Պերլինի մէջ, եպիսկոպոս Հոսէնֆէլտէր քարոզ մը խօսեցաւ որ կը լսուէր ամէն կողմէ, շնորհիւ ձայնասփիւռ գործիքներու։ Շեշտեց թէ՝ եկեղեցին ամէնէն հաւատարիմ սպասաւորն է պետութեան եւ ճիշդ ատոր համար է որ Լուտերի եկեղեցին երբեք չէ պահանջած արտաքին բաժանումը եկեղեցիին եւ Պետութեան։

Պերլինի մայր–եկեղեցիին արարողութեանց ներկայ էին բազմաթիւ բարձրաստիճան անձեր, գլուխն ըլլալով նախագահ Հինտէնպուրկը։ Օրուան քարոզիչը յայտարարեց թէ Լուտերը յաւիտենական է գերման ժողովուրդին համար, որովհետեւ անոր արիւնէն ծնած է։ «Ան ներկայացուցիչն է հիւսիսի ժողովուրդին անկախութեան եւ հպարտութեան։ Լուտերը միացնողն է Գերմաններու։ Երկիւղածօրէն պահել իր ժառանգութիւնը՝ կը նշանակէ կազմել աւետարանական հզօր հասարակութիւններ, որոնք պատրաստ պատի մը պէս պատրաստ են ծառայելու ազգին եւ պետութեան»։

ԻՏԱԼԻԱ՞Ն ԱԼ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ

Ֆաշական գերագոյն խորհուրդը նիստի հրաւիրուած է դեկտ. 5ին, քննելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցութեան խնդիրը։

Այս առթիւ, մամուլը սկսած է պատրաստել միտքերը, հարցնելով.

— Մինչեւ ե՞րբ պիտի պահենք Ազգերու Դաշնակցութիւն կոչուած հաստատութեան պատրանքը։ Մուսոլինիի Իտալիան կրնայ աշխարհը ազատել այս երկդիմի եւ բազմածախս հաստատութենէն, առանց սարսափելու զայն գլուխ զարնելու։

ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԷՆ գերման աստուածաբան մը նամակ մը գրելով Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին, կ'ըսէ թէ կը փափաքի ծառայել հայ եկեղեցիին, որուն հետեւած է համակրանքով։ (Գիտէ նաեւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն)։

Պատրիարքը պատասխանած է թէ գնահատելի է փափաքը, բայց Հայ. եկեղեցիին ծառայելու համար հարկ է Դպրեվանքի կամ ժառանգաւորացի դասընթացքին հետեւիլ, հին ու նոր հայերէն եւ հայ եկեղեցական պատմութիւնը սորվիլ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՑԵՂԱԿՐՕՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Վերջին ամիսներու ընթացքին, Ամերիկահայութեան մէջ ծայր տուած է շարժում մը, որ թէեւ իր էութեամբ հին է, բայց ձեւով նոր ըլլալուն՝ անսովոր հետաքրքրութիւն արթնցուցած է թէ՛ հանրութեան եւ թէ մամուլի մէջ:

Շարժումը կը կոչուի Ցեղակրօնութիւն: Անոր մղիչ ուժն է Գարեգին Նժդեհ, որ մօտ վեց ամիսէ ի վեր կը գտնուի Ատլանտեանի այս ափը եւ կը շրջի նահանգէ նահանգ ու քաղաքէ քաղաք, ուր որ հայկական համախմբում մը կ'ապրի:

Եթէ ուզենք կարճ սահմանմամբ մը սահմանել այս շարժումին էութիւնը, կը թուի թէ ցեղային արժէքներու վերարծարծում բառերը պիտի բաւեն: Ասոր համար է որ շարժումին էութիւնը կոչեցինք հին: Չէ՞ որ ժողովուրդի մը ցեղային յատկութիւնները կուգան նախնական ժամանակներէն եւ ազդեցութիւններու եւ հետեւանք փոփոխութեանց ենթարկուելով հանդերձ, կը պահեն իրենց հիմնական գիծերը, որոնք դարերու հնութիւն ունին եւ ճիշդ ասով ապացուցած են իրենց արժէքի անառարկելիութիւնը:

Ձեւով նոր է այս շարժումը, եւ այս կրկնակի իմաստով — 1. Շարժումը խորհրդանշող բառը, 2. Անոր քարոզիչ Գ. Նժդեհին յատուկ խօսելու կերպը:

Առաջինը՝ Ցեղակրօնութիւն նոր բառ մըն է, որ առաջին անգամէն խորթ կը հնչէ ունկնդիրի ականջին, բայց խորթութեան այդ զգացումը հետզհետէ տեղի կուտայ եւ բառը կը դառնայ ընտանի, մինչեւ իսկ ախորժալուր:

Երկու գոյականներու (այս պարագային ցեղ եւ կրօն) միացումով բարդ բառ մը չինելը հակառակ չէ հայ լեզուի բառակազմական կանոններուն: Հայերէնի քերականութեան քիչ թէ շատ ծանօթ ամէն գրագիտական կրնայ թուել բազմաթիւ բարդ բառեր, որոնց բաղկացուցիչ տարրերը երկու գոյականներ են:

Կարեւորը նման բարդութիւններուն տրուած իմաստն է, որ ժամանակի ընթացքին աւելի ու աւելի որոշ կը դառնայ, երբեմն տարբեր իմաստներու ալ ծառայելով:

Ներկայ պարագային ցեղակրօն բարդութեան աւելի հասկնալի արտայայտիչը կրնար ըլլալ ցեղապաշտ բառը, որ սակայն չունի առաջինին խորհրդաւորութիւնը, հետեւաբար նաեւ ձգողական ուժը: Կը թուի թէ այս մտածումը մեծ նշանակութիւն ունեցած է բառին ընտրութեան միջոցին:

Շարժումը բնորոշող բառէն շատ աւելի մեծ կարեւորութիւն ունի քարոզիչին խօսելու ձեւը,— կարճ ու կտրուկ նախադասութիւններ, պատգամի ձգտող շեշտադրութիւն, եւ որ գլխաւորն է՝ «ի խորոց սրտի» բխած խօսքի հաղորդականութիւն, որոնք կը գրաւեն ունկնդիրը, կը յուզեն անոր սիրտը եւ կը խմորեն միտքը:

×

Ինչո՞ւ այս պահանջը — դարձ դէպի ցեղային արժէքները:

Պէտք է խօսիլ այս մասին անոր համար որ՝ եթէ այդ արժէքներու վերարծարծումը Լատիներէնի կամ Հին Յունարէնի վերակենդանացումի փորձերուն նմանող շարժում մըն է, չի կրնար տեւական ըլլալ, որքան ալ անոր քարոզչութեան սկզբնաւորութիւնը յաջող ըլլայ, շնորհիւ ընտրուած ձեւի նորութեան եւ ձգողականութեան:

Ժողովուրդներու մէջ մի՛շտ ալ կ'ապրին ցեղային արժէքները, որոնց շնորհիւ այս կամ այն ցեղին կնիքը կրող ազգը կը յարատեւէ, կը ստեղծագործէ ու կը պայքարի: Մինչեւ իսկ այն ատեն, երբ աչքի չեն զարներ ցեղային արժէքները եւ երբ ո՛չ ոք կը խօսի անոնց մասին, անոնք կը կատարեն իրենց վճռական դերը՝ ժողովուրդի կամ ազգի կեանքին մէջ, թէեւ ոչ – զգալի, կարելի է ըսել ընազդական ձեւով:

Իսկ երբ ազգերը կ'ապրին այնպիսի ժամանակաշրջաններ, երբ կը սկսին վտանգի ենթարկուիլ ցեղային արժէքները, երբ ասոնց ազդեցութիւնը կը տկարանայ ժողովրդական լայն խաւերուն վրայ, երբ օտար ցեղային արժէքներ՝ խորթ ըլլալով հանդերձ, կը սկսին տեղ գրաւել զանգուածներու հոգիներուն մէջ,— մրափող աւիւնը արթնցնելու եւ ցեղը ցնցելու պահանջը հրամայական կը դառնայ:

Նման ցնցումներ շատ է ունեցած հայ ժողովուրդը: Եթէ ուզենք թուել քանի մը գլխաւորները, պիտի յիշենք Գիրերու Գիւտը եւ Վարդանանց Պատերազմը Ե. դարուն, Արաբական արշաւանքներու դէմ պայքարը, Է. եւ Ը. դարերուն, որոնց յաջորդեց Բագրատունիներու հարստութեան հիմնումը, Պայքար թաթար – սելճուկ հորդաներուն դէմ եւ Ռուբինեան իշխանութեան հաստատումը Տաւրոսեան լեռներուն վրայ, Վերածնունդի շրջանը ԺԹ. դարու կէսերուն եւ Ազատագրական պայքարներու գործը վերջին չորս տասնամեակներուն:

Եթէ բաղդատենք մեր ժողովուրդի ներկայ կացութիւնը վերոյիշեալ շրջաններու վիճակներուն հետ, կը տեսնենք որ այժմ կ'ապրինք շա՛տ աւելի վտանգաւոր ու սպառնալից պայմաններու տակ:

Խօսքը չի վերաբերիր, ի հարկէ, իր հայրենի հողին կառչած այն մէկ միլիոն հայութեան, որ Հայաստանի մէջ, հոծ հաւաքականութեամբ կ'ապրի իր ուրոյն կեանքը: Ի՛նչ պայմաններու մէջ ալ գտնուի հայութեան այդ հատուածը, հայրենի հողին կառչած ըլլալը, այդ հողին վրայ բարձրացած ու պահուած յիշատակարանները, բերնէ – բերան պատմուած աւանդութիւնները, լեզուն եւ մշակոյթը այնպիսի տասուելութիւններ (?) են, որ անաղարտ կը պահեն անոր հոգեկան ու ֆիզիքական հիմնական յատկանիշները:

Տարբեր է պատկերը գաղութներու մէջ: Որքան հեռու Մայր Հայրենիքէն, այնքան աւելի սպառնալից են մեր գաղութներու գլուխին կուտակուած ամպերը: Հեռու ոչ միայն տարածութեամբ, այլ եւ հոգեկան հաղորդակցութեան տեսակէտէն:

Ճիշդ ասոր համար ալ մենք պէտք չէ զարմանանք, որ ցեղակրօն շարժումը ուժգին թափով մը սկսած է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ, ուր քանի մը շաբթուան ընթացքին Ուխտեր կազմուած են Պոստոնի, Վուստըրի, Փրովիտընսի, Ուոթըրթաունի, Լինի, Ջըրսիի, Ֆիլատելֆիայի, Հարթֆորտի, Նիւ Պրիթընի, Հուայթինզվիլի, Հէյվըրհիլի, Լովըլի, Թրոյ – Ուօթըրվլիթի, Սիրաքիւզի, Նիակարաֆօլսի եւ այլ վայրերու մէջ, 450 – 500 անդամներով, երկու սեռէ: Եւ օրէ օր նոր Ուխտերու կազմութեան լուրերը կը հասնին Միացեալ Նահանգներու Միջին Արեւմուտքի շրջանէն, ուր կը գտնուի այժմ Գ. Նժդեհ:

Անուրանալի է ազնուութիւնը եւ յայտնապէս մեծ սկզբնական յաջողութիւնը, որովհետեւ այս շարժումը կը խօսի մեր նոր սերունդի ոչ միայն սրտին, այլ եւ մտքին:

Եւ որ եւ է կասկած չկայ որ այս շարժումը ոչ միայն պիտի ծաւալի բոլոր գաղութներու մէջ, այլ եւ պիտի խորանայ հետզհետէ, որովհետեւ անոր խարիսխը կը կազմեն ցեղային արժէքները, որոնք կը հանգչին ամէն մէկ Հայու հոգիին խորը, կենդանի են, հոգ չէ թէ շատ անգամ ընազդական վիճակի մէջ:

Կարեւոր է անշուշտ, որ մեր պատմական անցեալի դէպքերն ու դէմքերը ենթարկուին խոր ուսումնասիրութեան, ու այս կերպ վեր հանուին մեր ցեղին հիմնական յատկութիւնները, որպէսզի հոգիներու խորը մրափող ու հազիւ թէ երբեմն զգացուած այդ արժէքները խօսին եւ բոլորին ճանչցնեն ցեղին հարազատ դիմագիծը:

ԴՈՎՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆԸ

(ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 10ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Աշխարհասասան ու խելագար քառամեայ պատերազմը վերջ գտաւ 1918 հոկտ. 30ի զինադադարով: Եւ ինքն իր վրայ փուլ եկած, կիսակործան օսմանեան կայսրութիւնը, հազիւ ինքնամփոփուած երկու տարուան ժամանակաւոր խաղաղութեան մը ընձեռած առաւելութիւններէն, 1920 մայիս 2ին, բազմանդամ պատգամաւորութիւն մը կ'ուղարկէր Պոլսէն Փարիզ, ներկայանալու համար Հաշտութեան Գերագոյն Ժողովին. Անկէ պիտի ստանային այն որոշմնագիրը, զոր պատրաստած էին դաշնակից պետութիւնները, Թուրքին ու Թուրքիոյ ապագայ գոյավիճակին համար:

Պատգամաւորութիւնը իրեն հետ չալկած էր, սնտուկներով ստեղ ու պատիր ու վերջէն զարդնուած փաստաթուղթեր, տարհամոզելու համար յաղթական պետութեանց պատուիրակները, թէ Թուրքն ու Թուրքիան անմեղ էին պատերազմի մէջ, հակահամաձայնական թշնամի բանակներու մէջ գտնուելով հանդերձ:

Նոյն այդ սնտուկներուն մէջ կային, թղթածրարներէն աւելի, արեւելեան հնամենի գորգեր, ադամանդներ եւ անգուգական առարկաներ, որոնցմով թուրք պատգամաւորութիւնը պիտի գրաւէր գերագոյն ժողովականներու սիրտը, տրուելիք դատավճռին խստութիւնը մեղմացնելու համար:

Եւ աւելին: Այդ օրհասական գալարումներու նախօրեակին, ինքնամտոյց թուրք գեղուհիներ արդէն Փարիզ կը փութային: Մանաւանդ անոնք որ տարիներ շարունակ, դաշնակից բանակներու բարձրաստիճան ու գլխաւոր սպաներու հետ, վաւաշոտ կենակցութիւններ ունենալով, ճակատ զարդանիշներ կորզած էին:

Եւ իրաւ, այս գետնին վրայ, անփոխարինելի ծառայութիւններ կը մատուցանէին անոնք, իրենց գեղեցկութեամբ ու շռայլ ժպիտով: Հո՛ն ուր թուրք դիւանագիտութիւնը կը ձախողէր կամ կը ջախջախուէր, ասպարէզ կը նետուէին դրամը ... եւ կինը: (Թուրքերը իրենք ալ խոստովանեցան):

Եւ վերջապէս թուրք պատգամաւորութիւնը, 1920 մայիս 11ին, ներկայացաւ Հաշտութեան Գերագոյն Ժողովին: Կատակ չէր եւ ոչ ալ երազ: Կը գտնուէին դէմ յանդիման յաղթականներու հետ: Տժգոյն, դողահար, եւ յուսահատ:

Միլլրան, Գերագոյն Ժողովին նախագահը, խօսք առնելով շեշտեց.

— Պարոն լիազօր պատուիրակներ օսմանեան կայսրութեան, դաշնակից պետութիւնները ինծի պաշտօն յանձնեցին այս դաշնագրի պատճէնը ձեզի յանձնելու: Որոշուած է որ, անոր վրայ դիտողութիւնները գրաւոր ըլլան, որոնց պիտի պատասխանուի նոյնպէս գրաւոր ձեւով: Ձեր դիտողութիւնները մեզի հասցնելու համար մէկ ամիս պայմանաժամ ունիք: Հասկնալի է որ, այժմէն իսկ, պատրաստ ենք ընդունելու որ եւ է յուշագիր կամ փաստաթուղթ, եթէ հարկ համարէք յանձնել մեզ: Պարոն լիազօր պատուիրակներ օսմանեան կայսրութեան, Թուրքիա, արտաքին ճնշման ազդեցութեան տակ, 1914ին թշնամութիւններ սկսաւ դաշնակից պետութեանց դէմ: Եւ այդ սխալին հետեւանքով իսկ, դաշնակից պետութիւնները հարկադրուեցան քանի մը տարի եւս երկարաձգել դժնդակ պատերազմը: Հետեւաբար, մենք դաշնակիցներս, պարտաւոր ենք այդպիսի սոսկալի վտանգէ մը խուսափելու համար ուրիշ առթիւ, ամէնէն ազդու եւ կտրուկ նախազգուշութիւններ ձեռք առնել: Դաշնակից պետութիւնները ինծի պաշտօն յանձնեցին հաղորդել ձեզի, թէ որոշած են ապահովել Նեղուցներու բնականոն խաղաղութիւնը, եւ նոյն ժամանակ պահել Սուլթանի վեհապետութիւնը, Պոլսոյ մէջ: Այս որոշումը ցոյց կուտայ թէ, մենք դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներս, կ'ուզենք կնքել արդար դաշնագիր մը Թուրքիոյ հետ, նկատի առնելով անոր շահերը, իրաւունքները եւ օրինաւոր ցանկութիւնները: Եւ աւելին,— Թուրքիոյ մէջ հաստատել խաղաղութիւն մը, որ հիմնուած ըլլայ իրաւունքի, արդարութեան, եւ ազատութեան սկզբունքներուն վրայ, որոնց յաղթանակին համար կռուեցան դաշնակից բանակները:

×

Թուրք պատգամաւորներու յանձնըւած յուշագիր – դաշնագրին մէջ յիշուած էր ի միջի այլոց,—

1.— Վոսփորի եւ Տարտանէլի Նե- այնքան ժամանակ, որքան այս վերջինը կը յարգէ ներկայ դաշնագրի, եւ ազգ յանձնառութեանց պարտաւորութիւնները:

2.— Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցները ազատ պիտի ըլլան, եւ միջազգային հսկողութեամբ:

3.— Իզմիրը ու Եգէական ափի Թուրքիան, ինչպէս նաեւ Արշիպեղագոսի կղզիները, պիտի փոխանցուին Յունաստանի:

4.— Թուրքիան պիտի ունենայ, միայն ու միայն քաղաքապահ բանակ մը:

5.— Ոչ մէկ ընդծովեայ, զրահաւոր եւ պատերազմական նաւ պիտի ունենայ, բացի քանի մը ոստիկան նաւակէ, որոնք պիտի հսկեն ծովու վրան:

6.— Ոչ մէկ օդանաւ եւ ծանր հրետանի պիտի ունենայ Թուրք բանակը:

7.— Թուրքիան պիտի ճանչնայ Հայաստանը իբր անկախ պետութիւն, եւ պիտի հաւանի ընդունիլ Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուիլսընի իրաւարարութիւնը, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի սահմանագծման համար Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Բիթլիսի նահանգներուն մէջ, եւ դէպի ծով ելք:

Այս առթիւ նախագիծը կը յիշեցնէ այն պարտականութիւններն ու իրաւունքները, որոնք պիտի կրնան Հայաստանի պատկանիլ, նախկին թրքական հողամասը Հայաստանի տրուելու համար, Մ. Նահանգներու նախագահին տալիք որոշման հետեւանքով:

Մէկ կողմէ Հայաստանի եւ միւս կողմէ Վրաստանի միջեւ սահմանագծութիւններու որոշումը պիտի կատարուի այդ երեք պետութեանց միջեւ ուղղակի համաձայնութեամբ: Հայաստան առանձին դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ, պաշտպանելու համար ցեղային կամ կրօնական փոքրամասնութիւնները, փոխանցման ազատութիւնը, եւ ուրիշ ազգերու վաճառականութեան համար, արդարացի գրութիւն մը...

Եւ այսպէս, փոքրիկ սրբագրութենէ մը վերջ, նոյն դաշնագիրը վաւերացուեցաւ դաշնակից պետութեանց լիազօրներու եւ թուրք պատուիրակներու միջեւ: Եւ յիշեալ նախագիծը յետագային կազմեց Սեվրի դաշնագրին ողնայարը: Եւ, ոճրագործ Համիտի թոռները, դէմ յանդիման յաղթական դաշնակիցներու, եւ երկչոտ ճղակտոր, արիւնլուայ եւ «ռայա» հայ ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն՝ ստորագրեցին իրենց դատավճիռը:

Յաղթուած էր Թուրքը: Եւ խայտառակօրէն:

Բայց այս շքադրամին մէկ կողմն է միայն: Կ'արժէ ուսումնասիրել նաեւ միւս կողմը, թէ ինչպէս, Հաշտութեան Գերագոյն Խորհրդաժողովի եւ Սեվրի մէջ, շլմած Թուրքը գլուխը վերցուց, քէմալական հրէշային ապստամբութիւնը կազմակերպեց, եւ իր մահավճիռը (Սեվրը) պատռեց Լօզանի «յաղթական» դաշնագրով:

1920 մայիս 11էն մինչեւ Լօզան երկարաձգուող քանի մը տարիները ճակատագրական շրջան մը եղան Թուրքին եւ Թուրքիոյ համար: Երբ աշխարհը բռնկած էր բուռն խելագարութեամբ մը, պատերազմն ու աւերը շարունակելու համար, բնական է «յանուն ճնշուած ազգերու փրկութեան» եւ «անտեղիտալի ու գերագոյն իրաւունքներու», մէկ բան միայն կը խօսէր անոնց մէջ: Կիրքը, քինախնդրութիւնը եւ փոխադարձ կասկածը: Մէկ բան որոշ էր եւ ակներեւ,— այս բոլոր վերիվայրումներուն մէջ, յաղթականները շարժեցան միայն այնքան որքան իրենց շահը կը պահանջէր.

Եւ ապագայի ճակատագրական պահու մը երկու գլխաւոր յաղթական մրցակիցներուն մէջ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ծագեցան փոխադարձ կասկածի եւ մրցակցութեան մթնոլորտ [illegible] հետեւանք [illegible] իր տարողութեամբ եւ խորքով:

Անգլիոյ վարչապետը, Լոյտ Ճորճ մէկ կողմէն կ'աշխատէր խորհրդային Ռուսիան հաշտեցնել Եւրոպայի հետ, իսկ միւս կողմէ, նոյն այդ համար նավար կարգերուն դէմ բուռն պայքար կը մղէր Արեւելքի մէջ, նկատելով զայն Թուրքիոյ դաշնակից.

Եւ ասոր հակընդդէմ, Ֆրանսան երբեք չէր ուզեր հաշտութեան ու համաձայնութեան մասին խօսիլ Լէնինի հետ, բայց միւս կողմէն, Էնկիւրիի հետ գրեթէ խառն սիրաբանութիւն մը կը սկսէր:

Եւ ահա, կրկնակի ձեւերով յաղթուած ու շլմած Թուրքը, օգտուելով այս երկու դաշնակից պետութեանց միջեւ բացուած տարակարծութիւններէն, եւ բարոյական ուժ առնելով վերցուց գլուխը, ոտք դրաւ Եւրոպական Թուրքիոյ հողերուն վրայ որոնք յետագային յանձնուեցան Լօզանի խայտառակ դաշնագրով:

Բայց աւելին կայ: Թուրքիոյ, մեր տասնամեայ ժամու աշխուժացումին պէտք է փնտռել ուրիշ տեղ. Դաշնակից պետութիւնները, որոնք անողոքաբար զինաթափեցին Գերմանիան իր բոլոր զինակիցներով, բացարձակ կոյր վիճակի մէջ պահեցին թրքական բանակը, յետագային դուռ բանալով ծանրածանր աղէտներու: Դաշնակիցները չկրցան յարգել իրենց խոստումը, եւ չկրցան պարտադրել Թուրքին այն յանձնարարութիւնները, որոնք մշակուած էին զանազան խորհրդաժողովներու մէջ:

Անոնք բաւականացան միայն ձեռք առնել Նեղուցներու խնդիրը, քանի մը պահականոց հաստատելով Պոլսոյ մէջ, եւ... քանի մը իթթիհատականներ Մալթա կղզին աքսորելով: Դաշնակիցներու անփոյթ կարգադրութիւններով եւ Մուտրոսի դաշնագրէն մնացած պէճերով միայն Թուրքը կրցաւ ընդդիմանալ եւ Ֆրանսացին, եւ Յոյնին, եւ Դաշնակիցներուն:

Պրեստ – Լիթովսկիի դաշնագրէն ետք, որով խորհրդային Ռուսիան յանձնառու կ'ըլլար համախորհուրդ գործել Թուրքիոյ հետ, ընծայելով անոր ե՛ւ նիւթական եւ զինական եւ բարոյական օգնութիւն, չփացուց Թուրքերը, որոնք դարձան աւելի աստանելի եւ աւելի պահանջկոտ:

Դաշնակիցներու հաճոյական նայուածքներուն տակ, երբ իշխանութիւնը պարտադրող Մուսթաֆա Քեմալ, առաջին օրերուն, անոնք թէ ի՞նչ կ'ըսէր, Էնկիւրիի մէջ, Ազգ. Մեծ Ժողովի մէկ նիստին.

— «Կնքեցինք ռուս – թրքական դաշնագիրը: Համայնավար Ռուսիան այնքան յարգուած ուժը, [illegible] երկարէ մեզի: Ե՛ւ նիւթական եւ բարոյական: Աւելի քան երբեք մեր առջեւ կը բացուին ապագայի նոր եւ գեղեցիկ հորիզոններ: Այնպէս որ Սեւրի դաշնագիրը, երբեք չպիտի իրականանայ: Մենք պիտի պատռենք զայն: Եւ մենք պիտի վերստանանք գրաւուած բոլոր հողամասերը, Միջերկրականէն մինչեւ Սեւ Ծով, փոքր-

---

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ (2)

«ԹԵՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ»

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵ՛ՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱ՛Ն ՄԱՍԻ՛Ն)

Եւ իրապէս ալ «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ստեղծումէն վերջ, ատեն մը, Էնվէր յաջողած էր տկարացնել «Իթթիհատ Թէրագգը»ն եւ աւելի զօրացնել իր ազդեցութիւնն ու հեղինակութիւնը: Սակայն, երբ հասկցուեցաւ որ «Մասնաւոր Կազմակերպութիւն»ը չպիտի կրնայ վերը յիշուած երկրորդ նպատակին ծառայել եւ պատերազմի յայտարարութեամբ շուտով զինուորական կազմակերպութեան մը վերածուեցաւ, Թալաաթ դարձեալ յաղթական դուրս ելաւ եւ փճացուց Էնվէրի ծրագիրները:

Թալաաթի գերակշռութիւնը սակայն տեւեց մինչեւ Ռուսիոյ հետ կնքուած Պրեստ – Լիթովսկի դաշնագրին թուականը, անկէ վերջ, նորէն Էնվէր գերակշիռ դեր մը գրաւեց եւ գլուխը բարձրացուց: Որով «Իթթիհատ Թէրագգը»ն նորէն տկարացաւ: Ընդհանուր պատերազմի միջոցին երկու լարախաղացներու մէկ չուանի վրայ խաղցած այս դաւերը շարունակուեցան մինչեւ Մուտրոսի դաշնագիրը:

Ահա այսպէս, ընդհ. պատերազմի սկիզբը ծնած եւ սարսափելի դէպքերու եւ սարսռազդեցիկ դրուագներով լեցուն «Մասնաւոր Կազմակերպութիւն»ը իրարու հակառակ երկու մաքերու եւ ծրագիրներու բախումին արդիւնքն է:

«Իթթիհատ Թէրագգը» կուսակցութիւնը, զօրակոչ յայտարարուած գիշերը գումարած իր ժողովին մէջ երբ կ'որոշէր «Մասնաւոր Կազմակերպութեան» ստեղծումը, չէր գիտեր թէ՛ ի՛նչպէս եւ ի՛նչ ձեւով պիտի վարէր գործը:

«Իթթիհատ»ի կեդրոնական վարչութիւնը, այն ատեն, նկատելով որ զօրակոչի պատճառով ամէն մարդ զէնքի տակ պիտի առնուի, որոշած էր կեդրոնական վարչութեան անդամներուն եւ քարտուղարներուն ալ պատերազմի մասնակցութիւնը: Առաջին առթիւ պատերազմի յաջորդ օրն իսկ քարտուղարները ճամբայ պիտի ելլէին դէպի Երզնկա եւ հոն հրամանի պիտի սպասէին: Վերջէն որոշուեցաւ որ կեդրոնական վարչութեան անդամներէն Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Կովկաս, Օմար Նաճի եւ Բուչէնի պէյեր պարսկական սահմանագլուխ, Սիւլէյման Շէֆիք փաշա, Րձուֆ պէյ եւ Իսպէյտաւլահ էֆէնտի Աֆղանիստան մեկնին եւ Իպրահիմ, Ալի Բէյս եւ պուլկար երեսփոխաններէն Ճէլալ Մակեդոնիոյ կազմակերպութեան յատկացուին:

Պատասխանատու քարտուղարները (պատուիրակներ) ճամբայ չելած, երբ խօսք եղած է թէ որոնք պիտի ստանձնեն անոնց պաշտօնները, Էնվէր պատասխանած է Գարաքէմալ պէյին, Իթթիհատ Թէրագգըն տկարացնելու դիտումով

— Պատասխանատու քարտուղարներու մեկնումէն վերջ, անոնց տեղ գրել կարդալ գիտցող քանի մը սպաներ կը բերենք, անոնք ալ կրնան միեւնոյն պաշտօնը տեսնել:

Ասոր վրայ Գարաքէմալ պէյ Էնվէրին պատասխանած էր.

— Փաշա, ձեր խօսքերէն այնպէս կը հասկցուի որ դուք դեռ մեր կուսակցութեան ոգին թափանցած չէք: Իմ հրամանիս տակ աշխատող քարտուղարները լաւ ուսում ստացած անձեր են եւ բոլորն ալ ընտրուած են կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Պատասխանատու պատուիրակներու մեկնումը շատ գաղտնի պիտի պահուէր: Ոչ Պոլսէն մեկնած ատեն եւ ոչ ալ ճամբան անոնք ոեւէ մէկէն պիտի չճանչցուէին: Միայն թէ իրենց հասած քաղաքներուն մէջ, կուսակցութեան ամենաբարձր պաշտօնեային դիմելով պիտի կրնային անոր օժանդակութիւնը խնդրել: Իւրաքանչիւրին ինքնութիւնը ճշդելու համար «վկայագիր» տրուած էր, որուն վրայ գրուած էր «Այսինչը պաշտօնով կը մեկնի Երզնկա եւ անկէ անդին, եթէ պէտք տեսնէ, կը խնդրուի պէտք եղած օժանդակութիւնը ընծայել եթէ դիմէ»:

Պատասխանատու պատուիրակները որոշման յաջորդող առաջին առաւօտ իսկ այնքան յանկարծակի կերպով ճամբայ ելան որ, իրենց ընտանիքներուն լուր տալու առիթ չունեցան եւ ոչ ալ կրցան իրենց հետ դրամ առնել: Միայն թէ իւրաքանչիւրին մէկ մէկ հեռադիտակ եւ մէկ մէկ վրան տրուեցաւ:

Այն ատեն Պոլսոյ «Իթթիհատ»ի պատասխանատու քարտուղարներն էին Համալ Ֆէյիզ, Հասան Ֆաարի, Մէհմէտ Շէվքէթ, Էթէմ եւ Իհսան պէյեր: Անոնք Հայտար Փաշայէն շոգեկառք նստելով ճամբայ ելան: Մինչեւ Էնկիւրի շոգեկառքով երթալէ վերջ, անկէ կառք գտնելով Սվազի ճամբով Երզնկա պիտի հասնէին: Ճամբորդութիւնը այն ատեն շատ դժուար էր: Որովհետեւ զօրակոչի հետեւանքով փոխադրութեան բոլոր միջոցները յատկացուած էին զինուորականութեան: Շատ դժուար էր կառք գտնել: Ճամբան Էնկիւրի չհասած, Փինչէր կայարանին մէջ անոնք ստիպուեցան 18 ժամ սպասել, որովհետեւ ընդհատուած էր շոգեկառքի փոխադրութիւնը: Երեք օր վերջ հասան Էնկիւրի եւ հոն տեղեկացան թէ «Ռաշիտ» եւ «Միտիլլի» Պոլիս եկած են:

Այն ատեն Մահմուտ Քեամիլ փաշան Էնկիւրիի հրամանատարն էր: Քաղաքին մէջ մէկ հատ կառք իսկ մնացած չէր: Պատուիրակները Մահմուտ փաշային դիմելով դժուարաւ կրցան կառք մը գտնել: Շաբաթ մը վերջ Սվազ հասան էին: Ճամբան կը տեսնեն զինուորական փոխադրութիւններ եւ զօրագունդերու անծանօթ ուղղութեամբ մեկնումը:

Սվազի կուսակալն էր այն ատեն Մուամմէր պէյ: Քարտուղարները տեսակցեցան անոր հետ եւ յաջորդ օր հոն եւս հայ կառապան մը գտնելով եւ կուսակալին օգնութեամբ ճամբայ ելան Սվազէն դէպի Երզնկա: Մինչեւ Կարին ցերեկները կը հանգչէին վրաններու տակ: Իրենց մեկնումէն 16 օր վերջ, ուժասպառ եւ յոգնած, անոնք հասան Երզնկա: Անցած 18 օրուան ընթացքին ոչ մէկ տեղեկութիւն առնուած էին անցուդարձէն եւ չէին գիտեր նոյն իսկ թէ պատերազմը ինչ վիճակի մէջ է: Երզնկայի մէջ զարմանքով մնացին թէ իրենցմէ երկու օր առաջ գաղտնօրէն եւ ծպտուած վիճակի մէջ ուրիշ յանձնախումբ մը անցած էր այդ քաղաքէն դէպի յառաջ, սահման: Պատուիրակները ուշադրութեամբ հետապնդելով հասկցան որ իրենցմէ առաջ անցնողները Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր ու Օմար Նաճի պէյերն են, իրենց հետ ունենալով 20ի մօտ ընկերակիցներ: Անոնք ղրկուած էին Թալաաթի կողմէ:

(Շար.)

…ափոյէն մինչեւ Անդրկովկաս, Պարսկաստան եւ Միջագետք: Ռուս եւ թրքական գինակցութեան մեզի բանած … ապահովութիւններն են առանք»:

Եւ վերջապէս… քաղաքական նեղ… եւ արտաքին այս անորոշ մթնոլորտին մէջ, Ֆրանքլէն – Պույեոնի ընթացող … ուղեւորութիւնը մէկէ աւելի … թէանակներ ապահովեց Թուրքիոյ: … սառնալով Սեւրի դաշնագիրին վերանորոգումը Քրէյթ – Լիթովսկով … Ֆրանսայի Կիլիկեան նուէրը Փ. Ֆրանքլէն Պույեոնի ձեռքով, երագէ երագ, յան… երագիրներէն մինչեւ ազատութեան առաջնորդեց Թուրքիան, Մուսթաֆա Քէմալ.

Եւ երբ այսօր, Համխոր թռնները … թեան մէջ են, եւ երբ ամէն կողմ … կամութիւններ, Ջահագնացութիւններ, ճառախօսութիւններ եւ … անձնէներ սարքուեցան, քէմալական … թեան տասնամեակին առթիւ, տեղ կ'իջնէ յիշեցնել թէ այս բոլորին գլխաւորը … կնքահայրներն եղան Ռ. Թուխան … համայնավար կարգերով, եւ դաշնակիցները՝ իրենց շահախնդրութիւններով

Եւ ի՞նչ պիտի ըլլար կացութիւնը, եթէ երբեք վճռական ժամուն Դաշնակիցները հիւքէին իրենց դիրքերը հայասոսակոբէն.

Հատուած՝ հրատարակելի հատորէ մը:

Հ. ՏԷՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Դաշնակցութեան Օրը Գանեօ-Բաշանի մէջ

— o —

ԳԱՆԵՕ, (Յառաջ). — Մեր շրջանի Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն կազմակերպած էր «Դաշնակցութեան Օրուան» առթիւ ընկերա – համակրական թէյասեղան մը, անցեալ կիրակի, կէսօրէ վերջ, Գուրկ – Լա – Բէյի սրահին մէջ, նախագահութեամբ ընկ. Ա. Զամալեանի: Հոն փութացած էին շրջանին ընկերներն ու համակիրները ընտանեօք ու մանուկներով, ինչպէս նաեւ հեռուներէն եկողներ:

Ընկեր նախագահը հանդէսը բացաւ …–Բանւոր … եւ յայտարարեց թէ այս շրջանի ենթակոմիտէն նախընտրած է ընտանեկան ու մտերմական ձեւով տօնել «Դաշնակցութեան Օրը», փոխանակ հրապարակային ժողովի – ժողովով, որպէսզի իր ընկերներն ու համակիրները առիթ ունենան խօսելու, երգելու, պարելու: Եւ խօսքը տուաւ օրուան բանախօս ընկ. Ա. Գիւլխանդանեանին որ իր … ու յստակ լեզուով մեզ տարաւ … լեռները ուր Ծինկիլխաններու, Շահ – Աբբասներու եւ Թուրքերու ձեռքով գործուած ջարդերն ու … տարբեր թուականներու … զանազան վայրերու մէջ, Հայուն … զինուորական գոյութիւնը չքացնել…, Ֆիզիքականին ալ կը սպառնային: Հայը դիմադրական կռուէն զրկուած՝ անդունդին եզերքն էր, երբ … յուշիկ յուշիկ սողալով գալ … եւ ազատութեան երգը հնչեց թմբած ականջներուն: Հետզհետէ կազմուեցան ընկերութիւններ … հողը արծարծելու եւ ժողովուրդին գիտակցութեան բերելու ցանկութեամբ. Վօսփորի ափերէն Մ. Պէշիկթաշլեան կը ներբողէր Զէյթունի քաջերուն դիմադրութիւնը, Մ. Նալբանդեան «Ազատութիւն» կը չափորէր արեւելքէն, Րաֆֆիներն ու Բաժառ Թութիպանները վէպերով եւ երգերով ժողովուրդին զգացումները կը թմբէին ի խնդիր ազատութեան: Բայց ազատութիւնը, ինչպէս բոլոր ազգերու համար զոհողութիւն եւ արիւն կը պահանջէր: Գերազանց զոհողութեան պատրաստակամութենէն առաջ ծնաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ի սպաս դնելով իր բոլոր ուժերը հայ ժողովուրդին ազատագրութեան համար: Ընկեր բանախօսը անձնական յիշատակներով պատմեց թէ ինչպէս ընկերներ ու ընկերուհիներ կ'երթային մահը ժպիտով դիմաւորելու եւ գործնականօրէն ցոյց կուտային իրենց հերոսութիւնը: Այս մարզին վրայ կարելի է հարիւրաւոր անուններ շարել, որոնք ինկան առնական մահով, ցեղին փրկութեանը համար: Հայ մայրը պարտաւոր է պատմել հայ մանուկին ու սորվեցնել Հայոց պատմութիւնը եւ անոր հոգւոյն խորը դրոշմել մեր հերոսական դրուագները, որպէսզի, օտար գետնի վրայ հասակ նետող հայ պատանին ամօթ չզգայ «Ծեղճ Հայ» ծնած ըլլալուն, այլ պարծանքով տանի իր Հայ անունը: Եւ վերջացնելով, ընկերը յայտարարեց — 43 տարի է Դաշնակցութիւնը կը պայքարի անհամար զոհերով, եւ տակաւին պիտի պայքարի, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը իր պատմական հողին ու ջուրին տէրը դառնայ եւ ըլլայ ազատ ու անկախ:

Թափօր Ռուբէն Ալաջեան փայլ կուտար սրահին իր եղանակներով եւ պարերը կը յաջորդէին մէկը միւսին: Ընկեր Սաքօ եւ իր խումբէն օրիորդներ կ'երգէին «Տուտուլը», խանդավառելով ներկաները: Խօսքը ընկեր Լ. Զօրմիսեանին էր, որ շուտելով աւելի հեռուները երթալ, ներկայացուց Դաշնակցութեան մէկ տարուան 1932—33ի կեանքը, եւ հակառակ կարգ մը տարրերու անմիտ պայքարին ընդդէմ Դաշնակցութեան, ընկերը գտաւ այս մէկ տարուան կուսակցական կեանքը աւելի ամուր հիմերու վրայ, աւելի սեղմ շարքերով, յուսալից դէպի ապագան մինչեւ յաղթանակ: Խօսք տրուեցաւ նոյնպէս ընկեր Սեղ. Գարակէօզեանին: Ընկերը արդար դառնութեամբ ծաղրեց այն զարշելի պայքարը որ կը մղուի ցեղը գիտակցութեան կանչող եւ անոր փրկութեան համար կէս դարէ ի վեր մարտնչող միակ կենսունակ ուժին՝ Դաշնակցութեան դէմ:

Խանդավառութիւնը հասած էր գագաթնակէտին, հետզհետէ խօսք կ'առնէին ընկերներ Գեղեցիկ, «Արծիւ» ենթակոմիտէին կողմէ, Բենօ, Սաքօ որոնք կը յայտնէին իրենց գոհունակութիւնը կատարուած աշխատանքին համար: Գ. Ծօլօլեան գոհ էր որ ներկայ էր այս հաւաքոյթին եւ շարքերուն չմասնակցելով հանդերձ ինքզինքը շատ մօտիկ կը զգար այս շարժումին: Ընկեր Պետրոս Կարապետեան Սպայից Միութեան ժողովին ողջոյնները կը բերէր օրուան հանդէսին: Ընթացքին մտերմական, ջերմ մթնոլորտը գինովցուցած էր բոլորը, օրը կը տարաժամէր, երբ նախագահը «Մեր Հայրենիք» կ'ըսէ, սրահը ոտքի է, ամէնքը վերցած, կ'երգեն գերագանցօրէն հայ սրտին խօսող երգը:

Ներկաները կազդուրուած հաւատքով եւ նոր յոյսերով, կը բաժնուէին սրահէն:

Թղթակից

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Վալանսի մէջ

— o —

ՎԱԼԱՆՍ. — Մեր գաղութը, որ 3000 հոգի կը հաշուէ, 9—10 տարուան կեանք ունի: Հարուստ է միութիւններով, մօտ քսան հատ:

Գաղութը Ազգ. Միութեան միջոցաւ հաստատած էր դպրոց մը: Փոխանակ անոր ուժ տալու, կարգ մը մարդիկ բացին նաեւ Հօկի դպրոց, բողոքականներու դպրոց, եւն.: Ինչպէս ամէն տեղ, Վալանսի մէջ ալ Հօկը ամէն միջոցի դիմեց, խաղալ գաղութը պառակտելու համար.

Այս առթիւ, գործի վրայ է ոմն Ա. Նալպանտեան, իր շուքէն վախցող մարդ մը, որ չէր ուզեր կուսակցական վէճերու խառնուիլ, բայց հիմա կը փորձէ առիթէն օգտուիլ, իմացած ըլլալով թէ Դաշնակցութիւնը «կը քայքայուի»… Պարոնը Հօկ եղած է հիմա, եւ աջ ձախ կը սոնքայ: Վերջերս Ազգ. Միութիւնը որոշեց բանակցութիւններ կատարել եւ երեք դպրոցները միացնել: Բողոքականներու կողմէ փրոֆ. Գ. Խայիկեան համաձայնեցաւ, բայց Գ. Նալպանտեան պայման դրաւ որ դպրոցի դասընթացքները ըլլան Խ. Հայաստանի դրութեամբ, ոչ ազգ. երգ, ոչ եռագոյն, ոչ «Մեր Հայրենիք»: Իր քաղութեան մէկ պատճառն ալ այն է որ… Ֆրանքեւուռա դաշնագիր կայ հիմա:

⁂ Ռամկավար պաշտօնաթերթին փոքրոգի Թղթակիցը կարգ մը խայտառակ սուտեր գրած էր Դաշնակցութեան օրուան հանդէսին առթիւ: Ո՛ր եւ պատասխանի անարժան համարելով այդ յերիւրանքները, կ'ուզեմ ճշդել պարագայ մը միայն: Այո, երգչախումբը բեմ չելաւ, որովհետեւ նկատելով որ կարգ մը խառնակիչներ պիտի փորձէին հանդէսը խանգարել օտարներու աջակցութեամբ, կարգապահական պաշտօն ստանձնած էր:

Զլսեցի՞ք ինչ կ'ըսէր Գ.Գ. Սիմոնեան (ռամկավար) հանդէսէն յետոյ, երբ խառնակիչները փորձեցին խլել եռագոյնը. — Անխղճութիւն պիտի ըլլայ եթէ ըսենք թէ Դաշնակցութիւնը յանցաւոր է այստեղ:

Դաշնակցական

Ուխտագնացութիւն մը

»»»·«««

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 15 Նոյ. (Յառաջ).— Ազգ. Միութիւնը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր այս տարի զինադադարի տարեդարձին առթիւ ծաղկեպսակ դնելու Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին վրայ: Իր ժամանակին յանձնախումբ մը գործնական աշխատանքի էր լծուած: Մասնաւոր դիմում կատարուեցաւ քաղաքապետին որ սիրալիր ընդունելութեամբ մը արտօնեց որպէսզի մենք ալ մեր յարգանքի բաժինը բերենք: Միայն յայտարարեց թէ «կարգ մը անախորժ դէպքերու առաջքը առնելու համար, բացարձակապէս արգիլուած է որ եւ է ընկերութեան կողմէ բանախօսութիւն կամ ճառ»: Արտօնութիւն ստանալէ անմիջապէս վերջ, ձեռնարկուեցաւ ժողովրդային հանգանակութեան եւ գոյացաւ 218 Փր.: Ըստ որոշման, առաւօտ ժամը 10.30ին Boivinի հրապարակը հաւաքուած անհամար բազմութիւնը ճեղքելով իջանք մեծ եկեղեցիին առջեւ, ուր ընկ. Լեւոն Փայլնտրեան՝ կարգադիր յանձնախումբի նախագահ, գլխաւոր վարիչին ներկայանալով մեր տեղը որոշուեցաւ: Մեր Թափօրը կը բաղկանար մօտաւորապէս 50 հոգիէ, առջեւէն ունենալով մետաքսէ հայկական եւ Ֆրանսական եռագոյնները, որոնց միջեւ երկու երիտասարդ բռնուկներ հպարտութեամբ բռնած էին աւելի քան մէկ մեթր տրամագծով Թարմ ծաղկեպսակ մը, «Colonie Arménienne de St. Etienne» ոսկեզօծ մակագրութեամբ: Եռագոյն ժապաւէնը բոլորին ուշադրութիւնը գրաւած էր: Ժամը 10.50ին եկեղեցիէն դուրս եկան երկու զօրավարներ եւ բաւական Թիւով բարձրաստիճան բապաններ, որոնց կը հետեւէր նախկին պատերազմիկներու բազմութիւնը: Ժամը ճիշդ 11ին, 38րդ բանակի նուագախումբը մելամաղձոտ եղանակով մը մէկ վայրկեանի լռութեան ազդանշանը տուաւ. Զինուորականները պատուի կեցան, հասարակութիւնը գլխարկները վար առաւ, իսկ դրօշակներ կէս մը խոնարհած յարգեցին անծանօթ զինուորին նուիրական յիշատակը:

Այս արարողութենէն վերջ, Թափօրը սկսաւ շարժիլ դէպի Place Locarno (Fourneyron) ուր կանգնած է հսկայ յուշարձան մը 1914—1918 պատերազմի դաշտին վրայ ինկող 6000 Սէնթ Էթիէնցիներու յիշատակին եւ որուն բացումը կատարուեցաւ հոկտ. 22ին, ներկայութեամբ Հանրապետութեան նախագահին: Հայանուն սինկլօրներու կողմէ անարգուած մեր տարագիր ու հալածական եռագոյնը ջերմ յարգանքով կը բարեւուէր օտարներուն կողմէ (ականջը խօսի Ղեւոնդ չարքեպիսկոպոսին): Անծանօթներ զարմանքով կը դիտէին: «Ի՞նչ դրօշ է այս» կը հարցնէր 12 տարեկան փոքրիկ մը, քաղաքավարութեամբ գլխարկը վար առնելով: «Հայկական» կը պատասխանէ դրօշակիրը: Շնորհակալութիւն յայտնելով կը հեռանայ փոքրիկը, պատմելու համար իր հօրը, որ նախկին պատերազմիկ մըն է: Իբրեւ օտար միայն մեր դրօշակն էր որ տեղ գտած էր այս հսկայ Թափօրին մէջ եւ այդ իսկ պատճառաւ ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը կը շարժէր: «Quel joli drapeau». Վերջապէս երբ ծաղկեփունջը տեղաւորուեցաւ գլխաւոր վարիչ Գ. Nononի ցուցմունքով, ամէն մարդ կ'ուզէր նայիլ, հասկնալու համար թէ որո՞ւ կը պատկանէր: Եւ երբ կը կարդային «Colonie Arménienne de St. Etienne» մակագրութիւնը՝ գովասանքներ կ'ուղղէին մեր հասցէին: Դարձեալ ականջը խօսի, Ղեւոնդ սուրբ գազա՛ն: Փափաքելի էր որ հոս ըլլայիր տեսնելու համար թէ քու ձեռքերովդ անպատուուած եռագոյնը ինչպիսի երկիւղածութեամբ կը յարգուի օտարներէն: Ամօ՛թ, հազար ամօթ… Թափօրը ցրուեցաւ ազգային մեծ պարտականութիւն մը կատարողի գոհունակութեամբ:

⁂ Ինչպէս նախորդ Թղթակցութիւնովս յիշած էի, Վալանսի հոգեւոր հովիւ Սահակ քահանայ Փօյաճեան վերջնապէս հաստատուած է հոս: Այս առթիւ Վալանսի «Ազատամարտի» Թղթակիցը՝ կը գրէր թէ «Թրքախօս ըլլալուն համար հեռացուցինք»: Հարցում մը միայն Գ. Թղթակցին.— Եթէ Փօյաճեան Տէր հայրը Թրքախօս էր ինչո՞ւ համար 13 ամիսներ չարունակ ձեր մօտ պահեցիք: Յուսէֆ Գալէցի (Հռոմկլայ) ո՞ր Հայը հայախօս է:

Այս, ակամայ Թրքախօս է մեր գիւղացի տէր պապան (63 տարեկան), բայց մենք չենք փոխեր ձեր սալոնական Ղեւոնդ արք.ին հետ, մէկը ազգանուէր՝ իր Թրքախօսութեամբ իսկ, միւսը ազգադաւ՝ իր «Պարգ քարոզներու» դիմակին տակ: Քանի՛ հատ կ'ուզէք որ Թուենք վիլլաներուն մէջ իշխանական կեանք վայելող ձեր էֆէնտիներէն որոնք շատ լաւ միջոցներ ունեցեր են հայերէն սորվելու, բայց քամելիապարդ տիկիններու սիրտը գրաւելու համար «դրամէն» զատ ուրիշ ոչ մէկ բառ հայերէն չեն գիտեր… Մեր հոգեւոր հովիւը ամբողջ կեանքը խաչով, Աւետարանով ու զէնքով է անցուցեր, ձեզի պէս հայախօսները ազատագրելու համար:

⁂ Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան ժամանճեղը հրապարակային բանախօսութիւն մը սարքած էր նոյ. 12ին: Խօսեցաւ Գ. Դաւիթ Բէկ եւ թելադրեց որ երիտասարդ սերունդը զարկ տայ հայ մշակոյթին: Հանդէսին դրօշակ պարզուած չէր: Երբ այս մասին խօսք ուղղուեցաւ, ըսաւ թէ դրօշակը մնայուն չի կրնար ըլլալ, ան կը հետեւի վարչաձեւի փոփոխութեան, բայց միեւնոյն ատեն փափաքողները կրնան պարզել:

Հայգանցի

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

—·—

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (7 Նոյ.).

— «Քանի մը տողով գծենք ուշագրաւ պատկեր մը:

Ցամաք տէրութեանց գնով Իրաքի հայ գաղութը ունեցաւ, վերջապէս, իր Ներքին Կանոնագիրը: Կանոնագիրը անցաւ խորհրդարանէն, արժանացաւ թագաւորի հաստատութեան եւ հրատարակուեցաւ երկրի պաշտօնաթերթին մէջ:

Ռուբէն եպիսկոպոս Մանասեանը, որ Իրաքի հայ գաղութը կը գլխաւորէ այնուամենայնիւ, ձեւ գտաւ այդ Կանոնագիրը չգործադրելու, քաջ գիտնալով, որ ժողովրդական քուէն գերեզման պիտի փորէ իր դրած աթոռին համար:

Ազգային Սահմանադրութիւնը տակաւին ի զօրու է Եգիպտոսի մէջ, ուր ցարդ մշակուած չէ այդ Սահմանադրութեան հաւասարարժէք այլ իրաւատախտակ մը, ճանչցուած երկրի իշխանութեանց կողմէ:

Մամբրէ քօրեպ. Սիրունեանը, որ եգիպտահայ գաղութը կը գլխաւորէ, այնուամենայնիւ, իրաւունք կը համարէ իրեն ազդակելի ձեւով այդ սահմանադրութիւնը կոխկռտելու եւ թուատ խաժամուժի մը քմահաճոյքը պարտադրելու եգիպտահայ գաղութին:

Ահա հոծ գաղութ մը, Յունաստանը, ուր կեանքը կարելի պիտի ըլլար կարգաւորել համաձայն Օրէնքի եւ Սահմանադրութեան:

Սակայն Մագլըմեան մը կրցաւ Օրէնքը փոխարինել իր քմահաճոյքով եւ տարիներէ ի վեր բռնատիրօրէն իշխել այս հոծ գաղութին վրայ:

Նուազ մռայլ չէ վիճակը Պուլկարիոյ մէջ, ուր Օրէնքի գործադրման համար բոլոր դիւրութիւնները կային:

Սակայն, նախարարական սենեակէ մը օրին մէկը «հրամանագիր» մը ինկաւ գաղութին վրայ, որ գաղութի գլխուն այսօր ամէն ընկոյզ կը կոտրէ, արհամարհելով եւ՛ Օրէնք եւ՛ Սահմանադրութիւն:

Ճշմարիտ տօն եղաւ Ռումանիոյ համար, երբ երկրի իշխանութեանց կողմէ վաւերացուեցաւ հայ գաղութի Ներքին Կանոնագիրը:

Մենք տեսանք սակայն, թէ Թուսիկ մը ինչ ալիքածութեանց մատնեց այդ գաղութը, անկէ տարի մը առաջ:

Տարիներ առաջ փորձ մը եղաւ Սահմանադրութեամբ Եւրոպայի թեմը կառավարելու: Անիշխանութեան հաբազատացած տարրերը դաւեցին սակայն Օրէնքին դէմ եւ բեղուն ծիգ մը ամլութեան դատապարտեցին:

Այսօր Օրէնքի մասին խօսիլն իսկ կարծես անյարմար կը նկատուի Եւրոպայի մէջ:

Խաղաղագոյն թեմերէն էր Քալիֆորնիան, ուր Օրէնքի հովանիին տակ գաղութ մը իր խաղաղ կեանքը կը վարէր:

Ահա պառակտուած նաեւ այդ գաղութը եւ քմահաճոյքի թատերավայր դարձած նաեւ անոր Ազգ. Տունը:

Եւ ահա, վերջապէս, Ամերիկան, որ իր սփիւռքեան Սահմանադրութիւնն ունի:

Մենք տեսանք թէ ինչպէս Դուրեան մը Առաջնորդարանէն կծիկը «Հօթէլ Մարթինիք» դրաւ՝ պաշտօնապէս պառակտելով եւ՛ գաղութը եւ՛ եկեղեցին:

Ինչպէս կը նկատէք, գաղթաշխարհի երկու – երրորդին մէջ — Իրաք, Եգիպտոս, Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եւրոպա, Քալիֆորնիա, Ամերիկա — յաղթականօրէն իր գլուխը ցցած է Անիշխանութիւնը:

Այս գաղութներուն մէջ քուէն այլ եւս ոեւէ դեր չունի: Ժողովրդական իրաւունքը փոշիացած եւ անոր տեղը եկած ու գրաւած է Անիշխանութիւնը, կա՛մ լպիրշ քմահաճոյքի քողին տակ եւ կամ բացայայտ բռնութեան»:

Վերամուտի առթիւ

»»»·«««

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Սէնթ Անթուան Քամբանեը Ֆրէյի գաղութին մէջ առեն կար որ կաղ ու կոյր անպակաս էր, բայց կրցան էին մանկապարտէզի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնել եւ 70—80 աշակերտներ կը դաստիարակուէին ազգային շունչով: Իսկ այս տարի տխուր է պատկերը: Այս տարի աշակերտներուն մեծ մասը տեղական դպրոցները կը յաճախեն: Պատճա՞ռը, որովհետեւ այս տարի Դաշնակցութիւնը քաշուեցաւ ասպարէզէն, վերջ տալու համար ըսի – ըսաներուն եւ միւսները չերամի պէս քուն մտան եւ մինչեւ արթնցան, շատ ուշ էր արդէն: Հայ մայրը ցաւը սրտին՝ իր զաւակը փողոցները չթողելու համար ֆրանսական դպրոց տուած էր. մանկապարտէզը ժամանակին բաւական ուշ վերսկսաւ եւ միայն քսան աշակերտներով:

Եթէ այսպէս շարունակուի տղաքը պիտի մոռնան մայրենի լեզուն եւ պիտի օտարանան: Պատասխանատուն ծնողներն են:

Սիրանուշ Բաղիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԻԱԹՆԵՐ)

Երբ գլուխս բարձրացուցի, տեսայ […]րի մը որ կանանչ հագուած էր եւ […] դէմքէն կրակ կը ժայթքէր: Աչքերս […]ուցան անոր գեղեցկութիւնով եւ […]ցի թէ ուժերս կը վերադառնային […]. բարեւ տուի անոր. ինքն ալ […]եց եւ հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ուզես Ալլահէն:

Ես պատասխանեցի.

— Միակ փափաքս է հասնիլ Քար[…] Շահի աղջկան՝ Շամսա Պահուին:

[…]ուրին ըսաւ.

— Տո՛ւր ձեռքդ ինծի, տաքդ դիր իմ […]գիս ետեւը եւ գոցէ աչքերդ:

Ես այդպէս ըրի:

— Բա՛ց աչքերդ, ըսաւ հուրին:

Ու երբ աչքերս բացի, տեսայ մար[…]գետին մը՝ դալարագեղ ու փառա[…]որ եւ անոր մէջտեղն ալ գեղեցիկ ապ[…]ր մը:

Յետոյ հուրին հաց տուաւ ինծի […] անյայտացաւ. ու ես դացի ջուրին […]ըրը եւ նստայ: Կերայ հացս եւ […]ցի թէ նոր … մը եկած էր վրաս եւ սիրտս լեցուած էր անհուն բերկրութեամբ մը: Թափառեցայ մարգագետնին մէջ եւ քիչ մը անդին տեսայ ամրոց մը: Երբ մօտեցայ, նշմարեցի կանանչ ու սիրուն պարտէզ մը որուն մէջ կային ամէն տեսակ պտուղներ եւ ծաղիկներ ամէն գոյնէ: Դրախտէն ալ գեղեցիկ էր այդ պարտէզը: Անոր մէջտեղը կար բարձրադիր պալատ մը. ներսը ծածկուած էր գորգերով իսկ մարմարէ պատերը կը ցոլային հայելիի նման:

Պալատէն հեռացայ ու պարտէզին մէջ տեսայ բազմոց մը որուն վրայ փռուած էր հրաշափառ աղջիկ մը: Անոր վարսերը շղթայուած էին ու կապանքներ կային ձեռքին ու ոտքին վրայ: Աղչահոր պիտի ըլլայի, երբ այդ քաղցր շղթաներով աղջիկը նայեցաւ ինծի, ողջունեց զիս եւ ըսաւ.

— Երկար ժամանակ է որ քեզ կը սպասեմ երազներուս մէջ ու գիտէի թէ պիտի գայիր: Ըսին ինծի թէ երիտասարդ մը, քեզի պէս, պիտի գար զիս ազատելու այս կապանքներէն. քեզի պիտի ըսէի թէ եօթը տարիներ ապրեցայ այս ծանր կապանքներուն տակ. ըսին ինծի թէ էլրաֆ խան անունով բարձրաստիճան ու զօրաւոր երիտասարդ մը պիտի ըլլար զիս ազատողը ու յետոյ ես պիտի ըլլայի անոր հարսը: Երեք ամբողջ տարիներ սպասեցի քեզի:

Այս խօսքերը լսելով ուրախացայ: Քակեցի անոր շղթաները: Երկար ժամանակ խօսակցեցանք, միացած իրարու ինչպէս կաթն ու շաքարը: Յետոյ յանկարծ լսեցի ձայն մը որ կը գոչար.

— Ո՛վ մարդ, ո՞վ ես, ի՞նչ ես որ եկեր ես իմ ձեռքէս խլելու իմ սիրուհիս, բաղձանքներուս առարկան, այս աղջիկը որ գեղեցիկ է լուսնկային պէս ու կը նմանի ծաղիկներուն. ես եկած եմ հոգւով լեցնելու քու գանկդ:

Զօրս դէս նայեցայ ու տեսայ արու դեւ մը, սոսկալի տգեղ ու երեւոյթով չար, մարմինը կը նմանէր լեռներուն, իսկ գլուխը գմբէթի մը: Անոր բազուկները սօսի երկու խոշոր ճիւղերուն պէս էին, բերանը՝ քարայր մը եւ աչքերը՝ երկու պնակ արիւն: Իւրաքանչիւր ակռան մեծ էր երկաթագործին սալին չափ. գլխուն վրայ ունէր երկու եղջիւրներ, աւելի մեծ քան եզան մը եղջիւրները: Հագուած էր յովազի մորթ մը ու անոր մէջքին բոլորտիքը փաթթուած էր խոշոր շղթայ մը: Ուսին վրայ կը հանգչէր փայտէ ահաւոր բիր մը՝ երկաթով ու քարերով ամրացած:

Երբ ան մօտեցաւ, աղջիկը սարսափահար փախաւ պալատէն ներս: Ես արագ կերպով վեր բարձրացայ, քաշեցի սուրս եւ սպասեցի: Յանկարծ տեսայ որ ան իր բիրը կը շարժէր դէպի ինծի. մէկ կողմ ծռեցայ, բարձրացուցի մահացու սուրս եւ խրեցի անոր կուրծքը՝ Ալլահին անունը շրթունքներուս վրայ: Գետին տապալեցաւ ու պոռաց.

— Ո՛վ մարդ, դուն սպաննեցիր դեւը որուն առջեւ կը խոնարհին Քաֆ լերան բոլոր դեւերը եւ կը վախնան անկէ:

Տեսայ որ բոլորովին անկարող էր հիմա ու խնդրեցի որ ինծի ըսէր թէ ինչպէս պիտի շարունակէի ճամբաս: Ու անիկա ըսաւ.

— Չես կրնար երթալ այն ճամբէն ուրկէ եկար. այս պալատին երկու կողմերը կան անապատ, լեռ եւ դաշտ: Միւս երկու կողմերուն վրայ կը բացուի ծովը. ո՛չ ծովէն, ո՛չ ալ ցամաքէն կրնաս երթալ:

Սակայն երբ յիշեց ծովը, ինքնիրենս մտածեցի թէ այն լաւագոյն ճամբան էր ինծի համար:

Պալատ դարձայ ու գտայ աղջիկը որ կը դողար տակաւին վախէն: Ապահովցուցի զայն եւ ըսի թէ սպաններ էի այդ հրէշը. աղջիկը շատ ուրախացաւ եւ հանգստացաւ, երբ պարտէզին մէջ տեսաւ անկենդան դեւը: Յետոյ տապրակ մը լեցուցինք գոհարեղէններով եւ պալատն ու պարտէզը ձգելով ճամբայ ինկանք դէպի ծովը:

Ծովափը տեսանք բազմաթիւ ծառեր որոնց ճիւղերէն լաստ մը շինեցի մեզի համար: Նստանք անոր վրայ, մեր հոգիները յանձնեցինք Ալլահին ու նետուեցանք ջուրերուն վրայ.

Անգլ. թարգմ. Փ. Մ.

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՓԻ, հայ ընտանիքի պարբերականը: Խմբ. Դոկտ. Ա. Բարսեղեան: Բ. Տարի Թիւ 11 (Նոյեմբեր): Տարեկան բաժնեգին 2 տոլար: Հասցէ 78 Glenville Ave. Allston, Mass. (U.S.A.):

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Թիւ 9—10 (Սեպտ.—Հոկտ.): Բացառիկ եւ պատկերազարդ հրատարակութիւն նուիրուած Յիսուս Քրիստոսի ծթ. դարադարձին: 120էջ: Վենետիկ Ս. Ղազար: Գին 5.50 զ. Ֆր.

Տօլարին անկումը նկատի առնելով «Բազմավէպ»ի տարեկան բաժնեգինը այսուհետեւ պիտի ըլլայ 60 լիրէթ կամ 16 զ. Ֆրանք.

ՎՐԻՊԱԿ.— Փ. Սանասարի յօդուածին մէջ (կիրակի, 19 Նոյ.), վերջին մասը, վարէն վեր 18րդ տող, ՈՒԹՈՒՑԻԿ–ը պիտի ըլլայ ԱՒԱՋԻԿ:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՆՆԻՕ ՔԱՇԱՆի Արծիւ Ընթակոմիտէին ժողովը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie, Bagneux ընկեր Տիգրան Տէրյակոբեանի բնակարանին մէջ:

Գաւառ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ Վռամեան ենթակոմիտէի եւ Աւոօ խումբի միացեալ ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, նոր սրահին մէջ: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խանհակեան:

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խանհակեան:

LOTERIE NATIONALEի

ԵՐԿՐՈՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19.50ԻՆ

Salle Trocaderoի մէջ

ԱՌԻԹ ՄԸ

5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

Եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 23 Նոյ. 1933, Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19, ժան-կուժոնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Ամէն նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար թոմպոլայի թիւ մը: Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale**ի **(3e tranche)** *հինգ թիւեր:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Չ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Միւթիւալիթէի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տէր Անդրէասեան՝ նիւթ՝ Հայոց լեզուն իր հրաւիրումին անդամներն ու համակիրները

ՊՕՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆի «Յառաջ»իմս օրկայ» Միութեան Յանձնախումբի ժողովը վաղը, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Պանսելօի Մանկապարտէզին սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԱՐԵՒՈՐ

L'Hay-les-Roses հայ Նպարավաճառատան մը լիվրէզօնի գործով զբաղելու համար ֆրանսերէն գիտցող երիտասարդ մը կ'ուզուի:

Վարձու է բաժնեկան մը, 3 սենեակ, խոհանոց, գազ, ջուր, ելեկտրականութիւն, կայ եւ խոշոր պարտէզ մը 350 ֆրանք տարեկանով: Դիմել 3, [illegible]

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17 Rue Damesme :: PARIS (13e)

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԻ ՊՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), *բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — Նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ զեղչուած գիներով Ձեր ամէնուն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք:*

Հաղորդակց. միջոց. — *Մէթրօ՝* (Pre Saint Gervais)

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ. — 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ:

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ 5000000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼՈՒ

2. — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Պապա

Վիճակահանութիւն եւ համեղ թէյ տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Պ. Պ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուալով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գետցողներու գիւրութեան համար եթէ կը փափաքին կերպասը կը կարէ օրինակ վրայ յարմար գնով Կ'ընդունի կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը Դիւրութեան համար կը դրկուի վերջին նորաձեւութեան թերթ մը ... յարգելի հաճախորդներուն

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

ծայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը, կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ Թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած *Երշիկն* ու *Ապուխտը* կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ:

Ապուխտ քիլօն 14 փրանք, երշիկ քիլօն 12 փրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

կամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

Երեկոյթ - Պարահանդէս

կազմակերպուած ԵՓՐԱՏ Նուագախումբի կողմէ, իր կազմութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ: Տեղի կ'ունենայ 16 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) **Métro: Sentier**

Միակ Թրիքոյի Հայ գործատունը որ ունի *արանց, կանանց* եւ *տղայոց* Թրիքոյի տեսակաւոր նոր մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée:

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ:

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ: Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE — Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN — 40, rue Chaponnay. Lyon

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE — du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ չինական, հնդկական, Սէյլանի եւյլն., եւյլն. թէյերու՝ անմրցելի գիներով:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ *հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու*

Անգործ՝ բայց աշխատասէր հայրենակիցներու համար գեղեցիկ առիթ մը, իրենց ապրուստը ճարելու, ծախելով **Thés des Deux Empires** *թէյերէն*

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻՒ

ԱՐԱՔՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ

ԲԱԺԱՌԻԿ ՄԵԾ ԶԵՂՉ ՄԸ ԿԱՏԱՐԱԾ Է ԻՐ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Միմիայն 45 ֆրանքի փոխարէն պիտի ունենաք 12 գեղարուեստական քարթ փոսթալ եւ մէկ ակրանտիսման, որոնց իրական արժէքն է 125 ֆրանք:

Օգտուեցէ՛ք այս առիթէն դիմելով՝

Studio ARAX, 9 rue Papillon Paris.

Métro: Cadet — **Tél. Prov. 49-34**

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ Փարիզի մեր նոր վաճառատունէն ուր մթերած ենք նմանակին լաւագոյն մօտէլները ամէնանպաստաւոր պայմաններով:

TRICOTS KÉBABDJIAN (Kébas)

Fabriques
76, rue Henri Regnault à Courbevoie (Seine)
12, rue Capitain Guynemer à Courbevoie (Seine)
1 bis, rue Gambetta à Houilles (Seine & Oise)

Ապսպրանքի եւ թղթակցութեանց համար:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

6, Rue des Jeûneurs, Paris — Métro: Sentier & Bonne Nouvelle

R.C.Seine 415941 — **Tél. LOUVRE: 57-37**

ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Նմոյշի համար՝ Հարիւրին 20 զեղչ.

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ *օդաւէտ յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեբաղ.* *rue Pierre Curie.* K. *Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.* **13**

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'իտանթիթէ ըլթուշով	6 հատ	5 ֆրանք
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Մեծցուած լուսանկարներ ըլթուշով եւ ձուաձեւ շրջանակով		45 ֆրանք

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ Միտալ Ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE — Tél. MENIL. 45-43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 7.00, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, ճառագայթային դարմանում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, ինֆրա-կարմրագոյն եւ ուլտրակարճ ալիքներու դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժութեան բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն. Հակաշիճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական եւ բժշկական նոր մեթոդներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, կոկորդի, ատամի եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տոքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ տուն հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկեկազմածներու (քուրօն եւյլն.) շինութեան համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ՃՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— *Այլեւս բան մը չեմ կրնար ընել ձեզի համար.*

Ասոնք դատաւորներէն բանեց եւ երբ ձեռնակապերը պիտի անցընէր, Ճիւլիա ընկճուած փոխեցաւ, սուր ճիչ մը արձակելով:

— *Ինչ որ ուզէք պիտի ընեմ, ամէն բան պիտի ընեմ:*

Էշլինկէնի մէկ նշանին վրայ, ոստիկանները դուրս ելան: Սպասեց որ Ճիւլիա քիչ մը հանդարտի: Ան ընկճուած էր, յուսահատօրէն կը հեծկլտար: Օգնեց զայն աթոռի մը հանելու, համար եւ նստեցուց:

— *Ի՞նչ կը սպասէք ինծմէ, հասկցաք:*

— *Կ'ուզեմ որ նոր նամակ մը գրէք Ջանտորայի:*

— *Գլուխս կը դառնայ, չպիտի կրնամ երկու նախադասութիւն իրարու քով բերել: Քիչ մը ժամանակ տուէք ինծի:*

Բայց Էշլինկէն կը զգար թէ լաւագոյն է ժամանակ չտալ որ սթափի:

— *Ես տուն պիտի տամ ձեզի. Ձեզի ըսուած է ճիշդ ու ճիշդ գրել ինչ որ պիտի ըսեմ.*

Ճիւլիա խոր հառաչ մը արձակեց, բայց առաւ գրիչը եւ թուղթը եւ նստաւ սեղանին առջեւ:

— *Եթէ ընեմ ասիկա... եւ եթէ գործը յաջողի, ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ գիս ազատ պիտի արձակեն:*

— *Գնդապետը խոստացած է ձեզի: Ասոր կուտամ ձեզի թէ պիտի կատարեմ իր հրահանգները:*

— *Շատ լաւ, ինծի համար բան պիտի ըլլար բարեկամիս դաւաճանելէ վերջ տուրի ալ բանտը պառկիլ:*

— *Լաւագոյն ապացոյցը պիտի տամ ձեզի մեր բարեհաճութեան: Ձեր անձը մեզի համար կարեւորութիւն ունի այնքան որքան կապուած է Ջանտորայի հետ: Ինչու նեղութիւն կրենք եւ ծախքի տակ մտնենք ձեզ բանտին մէջ պահելով:*

Ճիւլիա վայրկեան մը մտածեց: Ամբողջ պաշարիւնը վերադարձած էր:

— *Ըսէք որ գրեմ:*

Էշլինկէն կը վարանէր: Եթէ ինքզինքը կարող կը կարծէր այդ նամակը Ճիւլիայի պէս գրելու, դարձեալ պէտք էր որ ամէն մէկ բառը կշռէր: Նախադասութիւններուն կարճութիւնը ոչ այնքան սահուն, ոչ ալ շատ գրական ըլլալու էր:

Կացութիւնը լուրջ էր, եւ սակայն Էշլինկէն ծիծաղելի տարրեր կը գտնէր անոր մէջ:

Եւ սկսաւ տուն տալ.—

«Չէի գիտեր որ վաղ մըն է սիրածը, եթէ դուն ալ զիս սիրէիր, չպիտի տատամսէիր, երբ խնդրեցի որ գաս, (տողադարձեցէք «չպիտի տատամսէիր» բառը), վստահեցնելով թէ վտանգ չկայ: Եթէ զիս չես սիրեր, իրաւունք ունիս: Մի գար: Գերլին վերադարձիր, ուր պատճառ չունիս կասկածելու: Ալ մինչեւ կոկորդս հասայ: Հոս բոլորովին մինակ եմ եւ քեզի սպասելու ջղայնոտութենէս հիւանդացայ: Ամէն օր կ'ըսէի թէ պիտի գաս: Եթէ զիս սիրէիր, հիմա հոս եղած պիտի ըլլայիր: Ճշմարտութիւնը այն է որ ալ ինծի կապուած չես: Տանոց չուզեմ: Այս պանդոկը անտանելի է: Ի՞նչու հոս պիտի մնամ, չորնամ: Կրնամ գործ մը գտնել Փարիզի մէջ: Հոն բարեկամ մը ունիմ որ լուրջ առաջարկներ ըրած է արդէն: Պարապ տեղը այնքան ժամանակ կորսնցուցի քեզի համար: Ալ կը բաւէ մնաս բարով: Ոչ մէկ կնոջ պիտի հանդիպիս որ ինծի չափ սիրէ քեզ: Բարեկամիս ըրածին նման առաջարկ մը չի մերժուիր, ուստի հեռագրեցի եւ պատասխանը ստանալուս պէս Փարիզ պիտի մեկնիմ: Ձեմ մեղադրեր քեզ զիս այլեւս չսիրելուդ համար, յանցանքը քուկդ չէ, բայց խոստովանէ որ ապուշ մը եղած պիտի ըլլայի եթէ չօգտուէի կեանքս խորտակել քեզի համար: Միշտ երիտասարդ չի մնար մարդ. Մնաս բարով»

Ճիւլիա

Այս նամակը կարդալով, Էշլինկէն բոլորովին գոհ չմնաց, բայց աւելի լաւ չէր կրնար ընել:

Որովհետեւ հաւանաբար թէ անգլերէն գիտէր, Ճիւլիա գրած էր հետեւելով արտասանութեան, եւ եթէ նամակին մէջ որ եւ է բան կասկած ձգէր Հենրիկին մտքին մէջ՝ ձեռագիրը պիտի վստահեցնէր: Ուղղագրութիւնը սարսափելի բան էր, իսկ գիրը ճիշդ աղու գիրի կը նմանէր: Թուղթին վրայ ինկած մէկ երկու կաթիլ արցունք մելանը աւրած էին:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԻԻԻԻԿ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

22 Novembre 1933

9ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2330 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

Երէկ հրապարակ ելած էր « Ցառաջ »ը, երբ ստացանք Պէյրութի թղթարերը եւ կարդացինք ծանրակշիռ լուր մը,— լուծում հայ քաղաքական կուսակցութեանց, փակում՝ անոնց ակումբներուն. (Տես Վերջին Ժամը)։

Առ այժմ ուրիշ տեղեկութիւն չունինք ձեռքի տակ, որպէսզի կարենանք ամբողջովին լուսաբանել մեր ընթերցողները։

Ամէն պարագայի մէջ, եղածը բաւական է, հասկնալու համար « ինչն ու ինչ »ը։

Կը մնայ փնտռել – գտնել պատճառները այս անակնկալ խառնութեան։

Անշուշտ, հակադաշնակցական խանդիճաղանճը պիտի փութայ ամբողջ մեղքը փաթթել Դաշնակցութեան վզին, չահագործելով ամբոխային տրամադրութիւնները։

Պահենք մեր պաղարիւնը եւ փորձ մը կատարենք վերլուծելու կացութիւնը։

Ոչ մէկուն համար գաղտնիք չէ, որ հայ կարմրուկները միշտ առաջին գծին վրայ կը գտնուին, Սուրիոյ Համայնավարական « գործունէութեան » մէջ։ Եւ այս երկար տարէնէ ի վեր։

Թղթատեցէք թերթերու հաւաքածոները, եւ պիտի տեսնէք թէ, ամէն անգամ որ ձերբակալութիւն կը կատարուի, գլուխէն, մէջէն կամ պոչէն կ'երեւան հայկական անուններ։

Այդ « գործունէութիւնը » ընդհանրապէս կը սկսի եւ կը վերջանայ Թռուցիկ ցրուելով։ Անզգուշ մարզանք մը, որ սակայն արիւն կը պղտորէ։

Երէկ հարեւանցի աչքէ անցուցինք « Ցառաջ »ի հաւաքածոն, եւ քաղեցինք հետեւեալ տեղեկութիւնները, որոնք օրը օրին արտատպուած են սուրիական թերթերէն.—

Սեպտ. 26ին, թերթերը կը գրէին թէ յարձակում մը տեղի ունեցած է Պէյրութի գերման հիւպատոսարանին վրայ։

Դուռագիրներ ինքնաշարժով գացած, դրան վրայ փակցուցած են համայնավարական դրօշ մը, եւ ռումբ մը նետած են, որ բարեբախտաբար չէ պայթած։ Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկելով, հաստատած է թէ դուռագիրները «հայ համայնավարներ են» եւ ձերբակալած է չորս – հինգ հոգի, որոնց երկուքը բուն հեղինակները։

Նոյն օրերուն, Պէյրութի մայրաքաղաքին մէջ բռնուած է պարկ մը լեցուն Թռուցիկ, հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով։

Հոկտ. 11ին, անծանօթ մը կը սպաննէ Մ. Աղազարեանը։

Նոյեմբերի սկիզբը, Պէյրութի ոստիկանութիւնը լուր կ'առնէ թէ կարմիրները գաղտնի ժողով գումարելով, հետեւեալ որոշումները տուած են.— 1. Քաղաքէն ներս եւ դուրս Թռուցիկներ ցրուել բոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ (7 նոյ.).— 2. Յարձակում գործել Պէյրութի գերման հիւպատոսարանին վրայ,— 3. Ցոյց մը կազմակերպել նոյ. 7ին.— 4. Գործադուլի հրաւիրել բանուորները։

Քննութիւնը խորացնելով, իրարու ետեւէ կը ձերբակալեն հինգ հայ կարմրուկներ։ Այս առթիւ տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ՝ երբ գէշերապահը կը ձերբակալէ Թռուցիկ փակցնողը, « հայ համայնավարներու խումբ մը կը յարձակի պահակին վրայ եւ կ'ազատէ իրենց ընկերը »։

Ինչպէս ըսինք, հարեւանցի պրպտում մըն է մեր կատարածը։ Ամբողջական՝ պարզելու համար չափազանց մռայլ պատկեր մը։

Իսկ այս բոլորին հետ զուգընթաց, հայ կարմրուկները տարիներէ ի վեր կը հնչեցնեն խուժանավարական ազդանշան մը։

Անոնք յօդուածներ եւ թղթակցութիւններ, զրոյցներ եւ զեկուցումներ տալով կուտան Խ. Հայաստանի եւ արտասահմանի կարմիր օրկաններուն մէջ, նոյն իսկ օտար թերթերու մէջ, ապացուցանելու համար թէ՝ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ… Ազգ. Օջախ մը հիմնել Սուրիոյ մէջ։ Անշուշտ, ոտքի կռուան հաստատելու եւ… պատերազմ հրատարակելու համար Խ. Միութեան դէմ։ (Այդպէս ալ գրուած է, բազմաթիւ անգամներ)։

Այս տեսակէտէն, չատ փայլո՜ւն գործունէութիւն մը ունեցած էր « Խակական Հայը », Մ. Աղազարեան, 1930 օգոստոս 31ին զարհուրելի գրութիւն մը հրատարակելով Գահիրէի «Մուգաթթամ» թերթին մէջ, « Մ. Պազըրեան » ստորագրութեամբ։ Գրութիւն մը որուն դէմ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթն անգամ ըմբոստացաւ եւ երկու խմբագրականներ գրեց. (1930 սեպտ. 5 եւ 6)։

Քանի մը հատուածներ, եթէ անհանգիստ չեն ըլլար ձեր փափուկ ջիղերը.

— « Մեր վրդովումը նոյնքան եւ աւելի մեծ է, երբ մի ոմն Պազըրեան ԱՆՆԵՐԵԼԻ գրգռութիւններ կ'ընէ եւ ԱԶԳԱՎՆԱՍ յայտարարութիւններ կը փոէ օտար թերթի մը մէջ, եւ յստակօրէն կը տեսնուի թէ իր այդ արարքը թելադրուած է պարզապէս կուսակցական հաշիւներէ։

« … Մ. Պազըրեան խօսած է ԱՆՁԻՆԴ ԵՒ ՑԵՐԻԻՐԱՆՈՑ բաներու մասին, քաղաքական նշանակութիւն ունեցող խնդիրներ որոնք բնոյթը ունին կասկածելի դարձնելու ամբողջ հայ հոսանք մը եւ առիկա վնասակար է ոչ թէ մասնաւորուած հոսանքին միայն,— ինչպէս կը փափաքի ներգիրակը — ԱՅԼԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԱՆՈՒՆԻՆ։

… ԱՍԻԿԱ ՊԱՐԶ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ ՉԷ՞։

« Պազըրեան կ'ըսէ թէ Սուրիոյ մէջ Դաշնակցութիւնը « կ'ուզէ հայրենիք մը ունենալ՝ ֆրանսական հովանաւորութեան տակ », այնպէս ինչպէս Տիւրզիները եւ Լիբանանցիները ունին։ ԵՒ ՉԻ ՔԱՇՈՒԻՐ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ՄԱՏՆԱՆԻՇ ԸՆԵԼԷ ԱՅՆ ՎԱՅՐԸ, ՈՒՐ, ԻԲՐ ԹԷ, ՊԻՏԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ « ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ »։

×

Այս մթնոլորտը — այնքան որքան կրցանք պարզել առաջին առթիւ — կապ ունի՞ Սուրիոյ մարզպանին դրակոնեան կարգադրութեան հետ։

Թող ամէն մէկը գտնէ իրեն համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐԿ Է ՓՐԿԵԼ

ooooo

Կ'իմանանք թէ Փարիզի Տիկնանց Կարմիր Խաչի վարչութիւնը որոշած է դեկտ. 1ին փակել ժամուն բակը բացուած բուժարանը։

Ուրեմն, դեկտ. 1էն յետոյ այլեւս ափոփանքի վայր մը չը՞պիտի ունենան անճար հիւանդները, այս ծով քաղաքին մէջ։

Ո՛րքան ալ աղքատարար, բայց եւ այնպէս մանրանկար «Փրկիչ» մըն է այս բուժարանը, ուր օրը 60 — 70 չքաւոր հիւանդներ բժշկական քննութեան ենթարկուելով, ձրի դեղ կը ստանան։

Ի՞նչ անյաղթելի խոչընդոտներ կան, կէս ճամբան մնալու համար։

Չեմ ուզեր հետաքրքրուիլ։ Բոլոր պատրուակները տառնց չեն արժեր համատարած թշուառութեան առջեւ։

Քիչ մը ամուր բռնեցէք ձեր ջիղերը, տիկիններ, եւ դուք ալ, պարոններ, բարեհաճեցէք վերէն նայիլ քիչ մը։

Պզտի՞կ ափոփանք է օրը 60 — 70 հիւանդ քննել, ձրի դեղ տալ, ծանր հիւանդները հիւանդանոց տեղաւորել, կամ բժիշկ ղրկել մինչեւ տուն։ Ցետոյ, կարի դրամ եւ զգեստ նարել։

Նայեցէք անգամ մը Պոլսոյ վրայ, որ քամուեցաւ անխնայ եւ կը քամուի ամէն օր, բայց կը պահէ իր Ազգ. հիւանդանոցը,— պատուական փրկիչը։

Հարկ է փրկել բուժարանը։ Ոչ միայն փրկել, այլեւ դնել աւելի ամուր եւ աւելի լայն հիմերու վրայ։

Երբ տունը հիւանդ ունենաք, իր վիճակին ազեյով անկի՞ւնը կը քաշուիք, թէ անճարելին կը փորձէք։

ՎԱՀԷ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Նոյեմբեր 13ին Պոլսոյ իրաւական Բ. ատեանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեան խանին դատավարութիւնը։ Կուսակալութեան փոխանորդները վերջին պահուն միայն յանձնած ըլլալով իրենց պատասխանը Պատրիարքարանի յիշատակագրին, Նէճաթի պէյ եւ Գ. Մ. Նարլեան ժամանակ ուզեցին, կարդալու եւ իրենց կարգին պատասխանելու համար։

Կուսակալութեան փաստաբանները յետոյ պահանջեցին որ կրթական տնօրէնութեան հարցուի թէ Սանասարեան վարժարանը այսօր գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ։

Պատրիարքարանի փոխանորդները դիտել տուին թէ հակառակորդ կողմը կը փորձէ կաշկանդել դատարանը, եւ թէ պէտք չպիտի մնայ այդ հարցումին, եթէ քննուի իրենց տեղեկագիրը։ Միւս կողմէ աւելցուցին թէ էվգաֆի պիտնէի օրէնքը, որուն կը կռթնի հակառակորդ կողմը, գործադրելի չէ այս դատին մէջ, քանի որ Սանասարեանը լիսէի աստիճան ունի, իսկ լիսէները էվգաֆին չէ որ կ'ենթարկուին, այլ կրթական վարչութեան։ Եւ իբրեւ ապացոյց ներկայացուցին Սվազի կրթական տնօրէնութեան 6 յուլիս 330 (1914) թուակիր պաշտօնագիր մը, որով կը հաստատուի թէ Սանասարեանը լիսէի աստիճան ունի։

Դատարանը որոշեց ուսումնասիրել յուշագիրները։ Դատը յետաձգուեցաւ դեկտ. 11ին։

ՎԱՐՊԵՏ ԳՈՂԸ…

Մէրտինի համանուն թերթը գրած էր թէ զինուած աւազակախումբ մը Սուրիայէն թրքական սահմանը անցնելով, կողոպուտներ ըրած է եւ մօտ 3000 ոսկի տարած։

Պէյրութի թերթերը կ'ըսեն թէ այս լուրը բոլորովին չինծու է։ Իրականութիւնը այն է որ թուրք զինուած աւազակախումբ մը սուրիական սահմանը անցնելով աւազակութիւններ ըրած է եւ կարեւոր թիւով ոչխար եւ այլ կենդանիներ տարած իր հետ։

Նըսէյպինի շրջանին մէջ, անցած շաբաթ պատահած է կարեւոր մաքսանենգութիւն մը։ Մաքսանենգները ձերբակալուած են։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԿ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻՆ ԵՒ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

48 ժամ պայմանաժամ

« Ազդակ »ի նոյ. 14 եւ 15 թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ ծանրակշիռ լուրերը.—

Մարզպան Պ. Տը Մարթէլի մասնաւոր որոշմնագրով արգիլուած են յետ այսու հայ կուսակցութեանց ժողովներն ու հաւաքոյթները։ Ընդհ. Ապահովութեան պետ Պ. Պուշէտ, անցած ուրբաթ օր, 48 ժամ պայմանաժամ տուած է բոլոր ակումբներու պատասխանատու վարչութեանց՝ քաղաքի թէ վրանաքաղաքներու մէջ, փակելու համար ակումբները եւ ազդարարած որ արգիլուած են ժողովներն ու ամէն տեսակ հաւաքոյթներ եւ չհնազանդողները սաստիկ պիտի պատժուին։

Տեղական թերթերը այս առթիւ զանազան հրատարակութիւններ եւ մեկնութիւններ կ'ընեն։ Ամէնէն չափաւոր եւ լուրջ « Էլ Ահրար »ն անգամ ուրախութեամբ հաղորդելէ վերջ որոշումը, կ'աւելցնէ.

— « Կը յուսանք որ յետ այսու մեր հիւրերը պիտի յարգեն օրէնքն ու պատշաճութիւնները եւ վերջ պիտի տան իրենց հիւրի անվայել վէճերուն եւ պայքարներուն »։ (14 նոյ.)։

« Էլ Ահրար » կը գրէ.—

Երէկ գրած էինք մարզպանին կողմէ տրուած որոշումը հայ կազմակերպութեանց լուծման շուրջ։ Ցայտնի է որ հայ կազմակերպութիւնները՝ դաշնակ, հնչակ, ռամկավար, եւայլն, պաշտօնական արտօնութիւններ չունին գոյութիւն պահելու համար։ Սակայն կան կարգ մը կրթական կամ մշակութային միութիւններ եւ ակումբներ, որոնք կեդրոնավայրը կը հանդիսանան կուսակցութեանց։

Մեր թերթի խմբագիրներէն մէկը դիմելով Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութեան, հասկցած է որ Պէյրութի եւ իր շրջականերուն մէջ գտնուող 21 ակումբներ փակուած են եւ պիտի փակուին։ Այս որոշումը պիտի գործադրուի բոլոր հովանաւորեալ երկիրներու մէջ։

Հիմակ ալ Հրեաները դժգոհ են

Գրած էինք թէ Պաղեստինի արաբ քաղաքապետները բրիտանական մարզպանին ներկայանալով, յայտնած էին իրենց տրտունջները, իսկ մարզպանը հաւաստիքներ տուած էր։

Այս առթիւ եղած յայտարարութիւնը մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Հրեաներուն, որոնք իրենց գանգատները կը յայտնեն հրապարակաւ։ Միեւնոյն ատեն Արաբներն ալ գոհ չեն տրուած հաւաստիքներէն։ Արաբական ժամուլը դիտել կուտայ թէ Հրեաներու ներգաղթը բոլորովին ապօրինի է։ Իսկ Հրեաները կը զարմանան որ Երուսաղէմի եւ Հայֆայի պէս հրէաշատ քաղաքներու արաբ քաղաքապետները գլուխն անցած են հակահրէական պայքարին։ Հրէական գործակալութիւնը կը բացատրէ թէ Պաղեստին պէտք ունի աշխատաւորներու, մինչդեռ կառավարութիւնը չափազանց սահմանափակած է ներգաղթը։

Ֆրանսիւասուրիական դաշնագիրը

Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, Սուրիոյ մարզպանը ազդարարած է որ եթէ Սուրիոյ երեսփ. ժողովը անհաշտ ընթացք բռնէ կնքուած դաշնագրին հանդէպ, հոգատարութիւնը պիտի շարունակուի անպայման ժամանակով, եւ գործադրելով իր բոլոր իրաւունքները։

Ինչպէս գրած էինք, դաշնագիրը կնքուած է 25 տարուան համար, եւ կը կոչուի բարեկամութեան եւ գինակցութեան դաշինք։ Գործադրելի է այն օրէն երբ Սուրիան անդամ դառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այս առթիւ փոխանակուած նամակներուն համաձայն, Սուրիոյ կառավարութիւնը Լաթաքիայի եւ Ճէպէլ Տրիւզի նահանգները կը համարէ ամբողջական մասերը Սուրիոյ, բայց կ'ընդունի որ անոնք վայելեն մասնաւոր վարչութիւն մը եւ ելմտական ինքնավարութիւն։

Ազգայնական երեսփոխանները, որոնք քէն ըրած էին, վերադարձած են խորհրդարան։ Շուտով կը սկսի դաշնագրին քննութիւնը։

Ռուսեւամերիկեան համաձայնութիւնը

Թերթերը սկսան հրատարակել Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան պաշտօնագիրները։

Կնքուած պայմանագիրներէն մէկուն համաձայն, Խ. Իշխանութիւնը յանձն կ'առնէ.— 1. Բարեխղճօրէն յարգել Մ. Նահանգներու անվիճելի իրաւունքները եւ երբեք չխառնուիլ անոր ներքին գործերուն.— 2. Թոյլ չտալ որ իր ուղղակի կամ անուղղակի իրաւասութեան ենթակայ կամ դրամական աջակցութիւն ստացող պաշտօնատարներ եւ կազմակերպութիւններ քարոզչութիւն կատարեն կամ փորձեն յեղաշրջել Մ. Նահանգներու քաղաքական եւ ընկերային կարգ ու սարքը։ 3. Թոյլ չտալ որ խորհրդային երկրի մէջ կազմուին կամ գոյութիւն ունենան ամերիկեան համայնավարական խմբաւորումներ, իբրեւ ներկայացուցիչները Մ. Նահանգներու կառավարութեան.— 4. Թոյլ չտալ որ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ հաստատուի որ եւ է կազմակերպութիւն որ կը ձգտի բռնի տապալել Մ. Նահանգներու քաղաքական եւ տնտեսական կարգ ու սարքը.

Մ. Նահանգներն ալ յանձն առած են միեւնոյն քաղաքականութեան հետեւիլ փոխադարձաբար։

⁂ Պ. Կալինին, Խ. Միութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին (խորհրդարան) նախագահը, յայտարարութիւն մը ուղղեց ամերիկեան ժողովուրդին, փառաբանելով երկու երկիրներուն միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, որ պիտի նպաստէ նաեւ մարդկութեան տնտեսական եւ մտաւոր յառաջդիմութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ներքին նախարարը, Պ. Ֆրիք, ճառ մը խօսելով, պահանջեց ոչ միայն իրաւունքներու հաւասարութիւն, այլ եւ «անհրաժեշտ տարածութեամբ հող, ապրելու համար»։

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐ ԿԸ ՇԱՀԱԳՐԳՌԵՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Փախստականներու ազգականներուն

ooooo

Ընկ. Խաչիկ Մելքումեան, Թաւրիզի մեր գործակալը, նոյ. 9 թուակիր նամակով մը կը գրէ.—

Ինչպէս գրած էի, Հայաստանի փախստականները կը քշեն դէպի հարաւ, մեծ մասով Սպահանի շրջանը։ Խնդրեմ երկտողով մը յիշեցնել այս պարագան, որպէսզի փախստականներուն ազգականները նամակներ չուղարկեն իմ հասցէով, քանի որ անոնց տեղը յայտնի չէ։ Եթէ նոյնիսկ իմանամ թէ ո՛ւր կը գտնուին, մինչեւ իմ նամակ ուղարկելը ո՛վ գիտէ ո՛ւր կ'երթան։

Թեմ. խորհրդի վերջին ցանկէն (43 հոգի) վերջն ալ, միշտ եկողներ անպակաս են։

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՄԱՐԴ, ԱՅԼ ԵՒ ՁԷՆՔ

ooooo

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Հրեաներու դէպի Պաղեստին փախուստը (առանց անցագրի) կը շարունակուի։

Երկու շաբաթ առաջ, ոստիկանութեան լուր կը տրուի թէ Պէյրութի Հրեաներէն քանի մը հոգի նուիրուած են այդ աշխատանքին եւ Սայտայի ու Սուրի ճամբով, Հրեաներ կը փախցնեն Պաղեստին։ Ոստիկանութիւնը խիստ հրամաններ կուտայ բոլոր պահականոցներուն եւ կը յանձնարարէ լուրջ հսկողութիւն Հրեաներու վրայ։

Միթք էլ Հէօսն թաղի ոստիկանութիւնը կասկածելով կը ձերբակալէ չորս Հրեաներ։ Կը սկսի քննութեան եւ յայտնի կ'ըլլայ որ ասոնք կը պատրաստէին Պաղեստին Հրեաներ փախցրնելով։

Բացի այդ յայտնի եղած է որ հրէական կազմակերպութիւն մը նուիրուած էր Լիբանանէն դէպի Պաղեստին զէնքի փոխադրութեան։ Ոստիկանութեան հասած են գաղտնի լուրեր եւ անմիջապէս ձեռնարկուած է խիստ հսկողութեան մը։

ԱՐՁԱՆԸ ԳԼԽԱՏՈՂՆԵՐԸ ՊԱՏԺՈՒԵՑԱՆ

ooooo

Ինչպէս գրած էինք, երկու Ֆրանսացիներ գլխատեր էին հայրենասէր քանդակագէտ Փօլ Տէրուլէտի արձանը, Սէնթ Օկիւսթէնի հրապարակին վրայ։

Դատարանը մէկը դատապարտեց մէկ տարի, երկրորդը՝ վեց ամիս բանտարկութեան։

ՏՈԼՖՈՒՍԻ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆ ԱԼ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

ooooo

Ռուտոլֆ Տրթի, այն երիտասարդը որ հոկտեմբեր 3ին մահափորձ կատարած էր Աւստրիոյ վարչապետին դէմ, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բանտարկութեան։ Իր վերջին խօսքին մէջ, յայտարարեց թէ սպաննելու միտք չունէր։ Աւելցուց թէ մեղսակիցներ չունի, թէ մասնակցած է շարք մը քաղաքական հոսանքներու, բայց բոլորէն ալ ինչպէս եւ բանակէն քաշուած է, զզուելով անոնց ապականութիւնէն եւ խաբեբայութենէն։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾ

ooooo

Լոնտոնի մէջ տասը օդանաւեր ծախուած էին եգիպտական կառավարութեան։ Ասոնք անցեալ օր Անգլիայէն ճամբայ ելան դէպի Գահիրէ, բայց եօթը միայն Փարիզ՝ Պուռժէի կայանը հասան։ Մէկը ճամբան խենթօրէն ջախջախուած եւ բռնկած էր, միւսը՝ նմանապէս։ (Բոցերուն մէջ այրեցան էին երկու օդաչուները)․ իսկ երրորդը վար իջած էր Վիլլաքուպլէի մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՑԵՂԱԿՐՕՆՈՒԹԵԱՆ ԻՄԱՍՏԸ

Ինչո՞ւ այս շարժումը։

Ահա այն հարցումը, որ ինքն իրեն կուտայ կամ պէտք է տայ ամէն անհատ, երբ կը լսէ ցեղակրօն շարժումի մասին։

Ցեղային արժէքներու վերարծարծում բառերով սահմանեցինք այս շարժումին էութիւնը։

Բայց այդ սահմանումը չի բաւարարեր հարցասէր անհատը, որովհետեւ առիթ կը բերէ երկու նոր հարցումներ — 1 — Ի՞նչ պիտի հասկնանք ցեղային արժէքները ըսելով, եւ 2 — Ինչո՞ւ այժմ կը զգանք այդ արժէքները վերարծարծելու անհրաժեշտութիւնը։

Ոմանք կը կարծեն թէ այսշարժումը կը ձգտի վերակենդանացնել նախնական կեանքը։ Ուրիշ խօսքով, կրած են այն տպաւորութիւնը թէ՝ այս շարժումին նպատակն է երես դարձնել դարերու քաղաքակրթական արգիւնքներուն եւ դառնալ նախնական նահապետական կեանքին.

Անիկա, անշուշտ, բացարձակ թիւրիմացութիւն մըն է։ Ոչ ոք կրնայ այդքան ոչ — իրատես ըլլալ, կեանքի ամէնօրեայ պահանջները բաւարարող լաւագոյն միջոցները մէկ կողմ դնել ու ենթարկուիլ նախնական կենցաղը վերահաստատելու փորձութեան։ Այսպէս, ուրեմն, քաղաքակրթութեան բարիքներէն եւ կենցաղի ժամանակից յարմարութիւններէն հրաժարելու մասին խօսք անգամ չի կրնար ըլլալ։

Ուրիշներ ալ կը դտնեն ցեղապաշտութիւն քարոզող այս շարժումը, յայտարարելով թէ՝ ազգասիրութիւն եւ հայրենասիրութիւն գաղափարները իրենց մէջ կը պարփակեն նաեւ ցեղայինը.

Այս ալ ուրիշ թիւրիմացութիւն մըն է։ Մեր օրերու ազգերն ու հայրենիքները, ուրիշ խօսքով պետութիւնները իրենց մէջ կը պարփակեն մէկէ աւելի, երբեմն բազմաթիւ ցեղեր։ Այս օրուան Զուիցերիան կազմող տարրերը հաւասարապէս իրենցը կը նկատեն այդ երկիրը եւ կը սիրեն իբրենց հայրենիքը, բայց եւ գիտակ են իրենց ցեղային արժէքներուն, որոնք կը տարբերին իրարմէ։ Իսկ ազգ բառը սկսեր է առանալ նոր իմաստ մը, որ մօտաւորապէս կը նոյնանայ պետութեան հետ։ Այսպէս, հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու բազմացեղ ու բազմալեզու տարրերը՝ եթէ դեռ չեն կազմած, կազմելու ճամբուն մէջ են ամերիկեան ազգը։ Այս օրինակները կը ցուցնեն թէ՝ որքա՛ն թեթեւ վերաբերում ցոյց տըւած պիտի ըլլանք, եթէ առաջին իսկ ակնարկէն չուզենք տեսնել ցեղապաշտութեան եւ ազգասիրութեան տարբերութիւնը։

Կան մարդիկ ալ՝ որ կ'ըսեն — ժամանակակից քաղաքակիրթ ազգերու մէջ խառնուած ու կորսուած են ցեղերը, հետեւաբար աւելորդ է խօսիլ անդոյ արժէքներու մասին։

Այս ալ երրորդ թիւրիմացութիւնն է, ճիշդ է որ ժամանակակից մեծ ազգերը իրենց մէջ ձուլած են տարբեր ցեղերէ սերած տարրեր։ Սակայն, փաստ է նաեւ որ՝ իւրաքանչիւր ազգի մէջ նկատելի է այս կամ այն ցեղին դրած կնիքը։ Եւ եթէ եւրոպական մեծ ազգերը դեռ կը խօսին անգլօ-սաքսոն, ռոման կամ սլաւ ցեղերու մասին, մենք որ եւ է պատճառ չունինք անտեսելու նման արժէք մը։

Ուրեմն, ցեղակրօն շարժումը ո՛չ նախնականութեան դառնալու կոչ մըն է, ոչ ազգասիրութեան ուրացում, ոչ ալ մեռած արժէք մը վերակենդանացնելու փորձ։

Թիւրիմացութիւն առաջ բերող այս երեք շփոթութիւնները փարատելէ յետոյ, հասկնալու համար ցեղակրօնութեան իմաստը, պիտի փորձենք պատասխանել վերոյիշեալ երկու հարցումներուն.—

1. Որո՞նք են մեր ցեղային արժէքները։

2. Ինչո՞ւ անհրաժեշտ է այժմ վերարծարծել այդ արժէքները։

×

Որպէսզի որոշ ըլլայ թէ ինչ պիտի հասկնանք ցեղային արժէքներ ըսելով, անհրաժեշտ է պարզել թէ ինչ է առհասարակ «ցեղը» եւ որոնք են մեր ցեղը յատկանշող արժէքները։

Ցեղը մեծ ընտանիք մըն է, որուն ամէն մէկ անդամը հարազատ է միւսին, այսինքն ցեղի մը պատկանողները իրենց երակներուն մէջ կը կրեն նոյն արիւնը։ Այսպիսի մեծ ընտանիքի մը իւրաքանչիւր անդամը պատրաստ է զոհելու իր անձը միւսի կեանքին ու պատիւին համար։

Իւրաքանչիւր ցեղ ունի իր ուրոյն լեզուն, կրօնը, սովորութիւնները, նիստ ու կացը, մէկ խօսքով՝ իր ուրոյն ըմբռնումները կեանքի, պատիւի եւ կենցաղի մասին։ Ասոնք կը ներկայացնեն իր արժէքները, որոնք ձեւաւորուած ու կազմաւորուած են ժամանակի ընթացքին, իրենց վրայ կը կրեն հնութեան կնիք, այսինքն դարերու տարբաղադրիչ ազդեցութիւններուն կրցած են դիմադրել եւ հետեւաբար ժամանակի ընթացքին դարձած են ցեղին սրբութիւնները, որոնց անաղարտ պահպանումին նախանձախնդիր է ամէն անհատ։

Ամէն ցեղ ունի իր ուրոյն հաւաքական կեանքը, որուն չի կրնար միջամտել ուրիշ որ եւ է խմբաւորում։ Ուրիշ խօսքով, ամէն ցեղ կ'ուզէ ազատօրէն ապրիլ իր հասկցած ձեւով եւ իր այս ազատութիւնը կը ջանայ պահել ամէն գինով։

Ցեղը, ուրեմն, մեր օրերու աւելի կամ նուազ բազմամարդ ու ցրուած ժողովուրդներու նախնական կորիզն է, որ ունի իր սահմանափակ անդամներուն թիւը եւ տարածութեամբ փոքր բնակավայրը։

Իր այս ձեւի կենցաղին հետեւանքով՝ ամէն մէկ ցեղ ունի որոշ յատկանիշներ, մարմնական թէ հոգեկան, որոնց հարազատ ու անխառն պահպանումը միայն կ'երաշխաւորէ ցեղին տեւականացումը։

Այսպիսով, ցեղը չի ճանչնար ընկերային որ եւ է տարբերութիւն, որ բաժնէ իր անդամները իրարմէ։ Ցեղին մէջ չկան հարուստներ ու աղքատներ, տիրող ու հպատակող դասակարգեր, այս կամ այն դասակարգին պատկանող յարանուանութիւններ կամ քաղաքական ուղղութիւններ։ Ուրիշ խօսքով, ցեղը հնարաւոր հաւասարութեան իրականացումն է ընկերային կեանքի մէջ։

Իւրաքանչիւր ցեղի անդամներուն կեանքի գրեթէ նոյնութեան հետեւանքով յառաջ եկած սերտ կապը եւ անձնազոհութեան ոգին կը կազմեն ցեղին ուժը, որ միաժամանակ կը հանդիսանայ իր պայքարի ու ինքնապաշտպանութեան անսպառ աղբիւրը։ Ասոր համար է որ ցեղը վերապահութիւն ունի օտարներուն հանդէպ եւ կը ջանայ մօտենալ իրեն նմանող տարրու միայն, եթէ անհրաժեշտ դառնայ շփումը։

Բնական կեանք մը կ'ապրի ցեղը, շարունակ շարժումի մէջ է՝ բայց եւ ժուժկալ է։ Այս պատճառով ալ ցեղը միշտ երիտասարդ է, մարտունակ եւ ազատատենչ։ Ասոնք կ'երաշխաւորեն ժողովուրդներու տեւականացումը,— որովհետեւ ցանոնք կը տանին հերոսականին։

Զանազան ցեղերու յաճախակի շփումը իր հետ կը բերէ նախ՝ փոխադարձ ազդեցութիւններ, աւելի ուշ՝ խառնուրդներ, որոնց հետեւանքով յառաջ կուգան ընկերային աւելի մեծ հաւաքականութիւնները,— ժողովուրդներն ու ազգերը։

Խառնուրդներու առեն ամէն կողմ հաւասարապէս չի դներ իր կնիքը նորակազմ խմբաւորման վրայ։ Ամէն ժողովուրդի մէջ նկատելի է մէկ ցեղի զօրաւոր ազդեցութիւնը, որ ժամանակի ընթացքին կը տարածուի նաեւ նորեկ տարրին վրայ։ Այս է պատճառը որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ինքզինքը սերած կը նկատէ այն ցեղէն, որուն ազդեցութիւնը մեծագոյն չափով կրած է։

Ճի՛շդ ասոր համար ալ, ամէն ժողովուրդի մէջ ցեղային են այն յատկութիւնները, որոնք նախնական են ու տիպարային։ Յատկութիւններ, որոնք կը տարբերեն իրենց դրոշմը կրող ժողովուրդը՝ ուրիշ ազգերէ։

Կրնանք ըսել նաեւ որ ցեղայինը այս կամ այն ժողովուրդին մնայուն տարրն է. այսինքն ոչ միայն անցեալ է, այլ եւ ներկայ ու ապագայ միանգամայն։

Ցեղին այս անխառն ու հարազատ յատկութիւններէն, արիական ու անձնազոհ ոգիէն, մաքուր ձգտումներէն, անկորնչելի առաքինութիւններէն եւ հաւասարութեան գիտակցութենէն կը ծնին ժողովուրդի մը բոլոր արժէքները, մարտական թէ մշակութային։ Իսկ ժողովուրդներու բացասական յատկութիւնները արգիւնք են ոչ — ցանկալի ազդեցութիւններու, որոնք գրեթէ անխուսափելի կը դառնան տնտեսական, ընկերային ու քաղաքական պայմաններու բերումով։

Էականն այն է որ ժողովուրդ մը պահէ իր ցեղին արժէքները, որովհետեւ անոնցմով պայմանաւորուած է իր գոյութիւնը։ Երբ փոքր կամ մեծ հաւաքականութիւն մը կը սկսի կորսնցնել ցեղային արժէքները, ինքն ալ կը տկարանայ աստիճանաբար, մինչեւ անհետանայ այս աշխարհի թատերաբեմէն։

Մեր ժողովուրդը դարեր շարունակ կրցած է պահել իր ուրոյն գոյութիւնը, որովհետեւ միշտ ամուր կառչած է իր ցեղային արժէքներուն, այսինքն եղած է՝ աշխատասէր, ժուժկալ, առաքինի, հողին կապուած, ընտանեսէր, գաղափարապաշտ, մարտունակ, ազատատենչ, անձնազոհ, մշակոյթի հետամուտ եւ խաղաղասէր՝ բայց ո՛չ ամէն գինով։

×

Ինչո՞ւ անհրաժեշտ է այժմ վերարծարծել ցեղային արժէքները։

Պատասխանը շատ պարզ է,— որովհետեւ անոնք վտանգուած են ու կը սպառնան ազգին գոյութեան։

Անկէ տասը տարի առաջ՝ գրեթէ ոչ ոք կը խօսէր ցեղի ու ցեղայինի մասին։ Այս բառերը կը յիշատակուէին այն ատեն միայն, երբ կը քննուէր ժամանակակից մեծ ժողովուրդներու եւ ազգերու անցեալը, եւ կամ քաղաքակրթութեան ազդեցութենէն հեռու մնացած, Ասիոյ ու Ափրիկէի խորերը նախնական կենցաղ մը վարող մարդկային խմբաւորումներու կեանքը.

Դեռ աւելին։ Նախորդ տասնամեակներու ընթացքին, ցեղն ու ցեղայինը կարծէք թէ կը նկատուէին արհամարհելի քանակութիւններ, որոնք մարդկային պատմութեան նախնական շրջանները կը յիշեցնէին։

Միջազգայնութեան արագ նուաճումները հրապարակ էին բերեր այնպիսի ծայրայեղութիւններ, որոնց ազդեցութեան տակ մարդիկ սկսեր էին չնկատել անգամ թէ ատոնց զուգընթաց կը տկարանան ու կը կորսուին կարգ մը հին արժէքներ, որոնք ճակատագրական նշանակութիւն ունէին մանաւանդ տկար ազգերու համար։

Այդ հին արժէքներուն դառնալու փորձեր եղած են այն ատեն միայն, երբ ժողովուրդ մը եւ անոր առաջնորդները նախզգացած են վերահաս վտանգ մը։

Վերջին տասնամեակի ընթացքին ալ մենք ականատես ենք նման քայլերու։ Մասնաւորապէս աչքի կը զարնեն փաշիստ Իտալիայի եւ նացիստ Գերմանիայի օրինակները։

Մուսոլինի եւ Հիթլէր այնպէս կարծեցին որ իրենց երկիրները միջազգայնութեան սերտ շափէն աւելի վիջումներ կատարեցին ու փափաքեցան կասեցնել այդ ընթացքը։ Այս երկու շարժումներն ալ ազգայինին դառնալով չբաւականացան, այլ իրենց աչքերը դարձուցին ցեղային արժէքներուն։ Մուսոլինիի մտատիպարն է հին Հռոմայեցին, իսկ Հիթլէրինը՝ հիւսիսային Գերմանը, որոնց մէջ կը տեսնեն իրենց ցեղային նախատիպարները, մարմնական թէ հոգեկան յատկութիւններու տեսակէտէն։

Եթէ ցեղային գիտակցութիւնը վերջին տասնամեակին արթնցած է Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ նման մեծ երկիրներու մէջ, որոնց ժողովուրդները զերծուած ըլլալու ապրումներ ունեցած են, որքա՞ն աւելի խոր պիտի զգացուի ցեղային արժէքներու զգեկոչումը մեզի նման փոքր ու ցրուած ժողովուրդի մը համար, որ դարեր շարունակ ենթարկուած է նմանը չտեսնուած զրկանքներու եւ այժմ ալ կ'ապրի այլազան ցեղերու եւ ազգերու խառնարան եղող շրջաններու մէջ։

Երբ մեր ժողովուրդը, որ այժմ ցրուած է զանազան գաղութներու մէջ, կը գտնուէր իր հայրենի հողին վրայ ու կ'ապրէր իր հաւաքական կեանքը, որքան կարելի է նուազ ենթակայ օտար ազդեցութիւններու,— բնականաբար կը պահուէին ցեղային արժէքները։

Այս գործը կը դիւրանար մանաւանդ անով որ՝ իւրաքանչիւր նոր սերունդ կը ստանար տոհմային կրթութիւն մը, որ հնարաւոր կը դարձնէր ոչ միայն ապրումը, այլ նաեւ ճանաչումը ցեղային յատկութիւններուն։

Հիմնովին տարբեր են ներկայի պայմանները, որոնց մէջ ալ կարեւոր է որ մեր նոր սերունդը ճանչնայ իր ցեղին արժէքները։ Անիկա հնարաւոր է Հայ Լեզուի, Գրականութեան եւ Պատմութեան ուսուցումով միայն։

Ցեղային յատկութիւններու եւ գոտեպնդող արժէքներու ճանաչումը իր հետ կը բերէ պաշտամունք դէպի այդ արժէքները։

Իսկ ո՛վ պաշտամունք ունի դէպի ցեղը, անպայման կը հաւատայ անոր ապագային եւ բառ այնմ կը շարժի։

Եւ որովհետեւ ներկայ պայմաններուն բերումով զգալապէս վտանգուած են մեր ժողովուրդին յարատեւումը երաշխաւորող օրէնքները, ինչ-նաեւ ցեղը ճանչնալու, սիրելու, եւ անոր ապագային հաւատալու կարելիութիւնները,— անհրաժեշտ է որ ցեղակրօնութեան նման շարժում մը ո՛չ միայն ծայր տայ, այլ եւ արմատ բանէ մեր նոր սերունդին մէջ, ճի՛շդ այս օրերուն։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԼԵՌՆԵՐԷՆ ՎԱԶՈՂ ՀՈՎԵՐՈՒՆ ՁԱՅՆԸ

— :-: —

... Եթէ երիտասարդ ես, կը սիրես անպատճառ երգել սա լեռներէն իջնող երիտասարդ հովերուն հետ... Հովերը հովիւին սրինգին հետ ներդաշնակ կը կուժուրան, կո՜ւժ, կո՜ւժ, կո՜ւժ...

Ես վրկուած զարնան աքանչելի տեսարաններէն, խոշոր ու կուռ ձայնովս կ'ուզեմ երգել սա խենդ հովերուն դէմ, որոնք կը շաչշաչեն վախէ ծառերը, այգիները, կ'աւլեն ու կը նետեն արտերը խռպանացած, ու կը յանդգնին մինչեւ գիւղ մտնել ապատ անվախ...

Եզանակին մէջ որ աշուն կը կոչուի, նոյեմբերի արեւը նիհար ու գունատ ջուրի նման ճառագայթներով՝ քօղտած լեռներու եռեւէն դէպի հորիզոն կը բարձրանայ։ Ջերմութիւն չէ... աչք դողացնելու չափ զօրաւոր չեն իր ճառագայթները։ Հովը լեռներէն զզուած դէպի քաղաք ու գիւղ իջնելու համար արշաւանք մը կազմակերպած է, չան պէս կ'ոռնայ. անօթի գայլերուն պէս բերանը բացած՝ փրփուր կը տեղայ։ Յաջորդական փոթորիկներ իրար գերազանցելու մոլուցքէն մղուած՝ միջոցը անանցանելի կը դարձնեն,— պողոտաներու երկայնքին շարուած ծառերը կը խոնարհին ու կը շտկուին։ Հովն ու փոթորիկը կը խաղան մնացած տերեւներու հետ պար բռնած։ Տերեւներու կեանքը կը վերջանայ երկար պարերէ վերջ։ Հովը, ցուրտ ու անզգամ հովը անսանձ կը կուժուրայ, խլացնելու աստիճան... կո՜ւժ, կո՜ւժ, կո՜ւժ...

Այս ցրտաշունչ եղանակին ալ ես չեմ սիրեր քաղաքը, որովհետեւ մթնոլորտը աւելի զզուելի ու տխուր է. համատարած լռութիւնը կարծես կըպած է երջանկութեան ճիչն արձակողներու բերանը։ Գործարաններու հաստափոր ծխնելոյզներէն դուրս կը փախին ամպանման ծուխեր, ոլորտին մէջ քիչ մը ղիկզակելով, շղթայաձեւ կը տարտղնուին եթերին մէջ... կը մթնէ կապոյտ սաւանը անսահման. խեղճ թռչուններուն երամ երամ թռիչքն անգամ անտեսանելի կը դառնայ։

Ահա քաղաքին երկինքը, իր շնորհքով, իր ծուխ - մուխով Ես հոս չեմ կրնար ապրիլ համարձակ երգել, որ... նութիւնը քաղաքին հետ ոխ ունի, ... ունի նաեւ ինծի հետ։ Ես կը սիրեմ գիւղը։ Գիւղացիի զաւակ եմ, ձայնս աղօթարանին տալ կը սիրեմ. Որքան ալ ամառը ըլլայ կոկորդէս փախչի... քը, նորէն լաւ է եւ բաւ՝ հոգեկան ... գերուս գոհացում տալու համար

Գիւղ երթալ կ'ուզեմ։ Օրը կարճ է մեր կեանքին պէս, շատ կը կծկուի եթէ անտանս. իսկ թեթեւսօլիկ նոյեմբերն ալ գեղեցիկ օրեր բերելու տրամադիր չէ։ Արեւ չկայ քաղաքին վրայ, անձրեւ քաղաքին վրայ, բազմայարկ տուներ արեւազուրկ. ... րենց խոշոր աչքերը բաց՝ բնութեան սպառնալիքներուն կը նային, ու ... մարի պէս կը խնդան...

Դադար է աշխատող բազուկներու եւ հանգստի օր։

Զզուած քաղաքի միօրինակ կեանքէն կը նախընտրեմ քաշուիլ սրտակցի մը, յոգնած միտքս պառկեցնելու եւ կազդուրուելու համար։ Կը քալեմ յոգնաբեկ, բան մը կորսնցնողի պէս մտածկոտ։ Այո՛, ես ալ կորսնցուցի իմ բոլոր սիրելիներս, գիւղս ու գիւղացիներս, ու վերջապէս կեանքս ... ճելի գիւղիս... Կը գացեմ, լաւ է որ գացեմ։ Եթէ չարեմ, սիրտս միտոսը պիտի լայ. յիշելով բազմաթիւ ... տակներ հայրենիքէն, իմ գիւղէն

Գեղջկական կոչտ ու կոպիտ կեանքին վարժուած հոգիս լուռ է, գիւղ կ'երթայ... Ես կ'ունկնդրեմ հոգիս մենութեան ձայնը, խռովք մը համակած է զիս։ Բայց ինչո՞ւ այս բոլորը. Առջեւս կը բացուի երկարաձիգ պողոտայ մը մերկացած ծառերով, բայց որքան որ կ'ուզես, որքան որ աչք կը կտրէ։ Կը մտնեմ ճամբուն մէջ ծայրը գորշ ամպերով լեցուն երկինքի տակ, «խաղաղութեան» պահակին սպիտակ քիրմով ... ու չոր ոստիկանի մը, կը խնդրեմ պզտիկ տեղեկութիւն մը, ու կը գոհանամ տուած բացատրութիւններէն ...

Ցուրտ հովը ականջներս կը կծէ ու կը կուժուրայ։ Մինակ եմ, մինակ, կ'երգեմ որքան որ ձայնս կը ներէ։ Կ'իջնամ նեղլիկ ճամբու մը մէջ որ հայաշատ արուարձանը կը տանի զիս։ Որքա՞ն կը հրճուէր, Աստուած իմ, գիւղը կ'երեւի, ճիշդ մեր գիւղին կը նմանի. բազմաթիւ ծխնելոյզներ մուխ կ'արտադրեն, գիտեմ որ հայու ծուխեր են, չիփ չիտակ կ'ելլեն ու կը տարտղնուին օտար երկինքին մէջ — Նեղլիկ ճամբան երկայն է. կը հանդիպիմ հեգահամբոյր ալեւորի մը որ իր կեանքի տուրքին մեծագոյն մասը վճարած, ինծի պէս գիւղ կը յառաջանայ դողդոջ քայլերով։ — Շնչասպառ, բայց ալեւորի յատուկ անուշ խօսուածքով մը կռահեց որ գեղացի եմ, կը մօտենամ անվարան, հոգիս կ'ուրախանայ եւ կը յուզուի։ Աչք մը կը պտտցնեմ ալեւորին վրայ։ Ծակոտկէն ... մը կնճիռները իրարու վրայ հեծած՝ եւ աչքերու փառանալը կեանքի հովերէն ու բովերէն անցնիլը կը մատնեն։ Դողդոջող ձեռքերուն մէջ կը տեսնեմ «Յառաջ»ը, կը կարդայ երկու Բալուցի երիտասարդներու Ֆարքերգի մէջ կախուիլը ու խոր հառաչանք մը կը փախի ճեփ — ճերմակ պեխերուն տակէն։ Հոգին կը փոթորկի, ինքնիրենը կը մրթմրթայ ու կը լայ։

Ի տես ծերուկի խոր հառաչանքին

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Գ.

Երիտասարդութեան մասնակցութիւնը կառավարութեան կը կատարուի մասնաւորապէս «կոմսոմոլ»ի, այսինքն համայնավար երիտասարդութեան միութեան միջոցով, որ աւելի քան 3 միլիոն անդամ կը համախմբէ, 14 – 23 տարեկան, եւ ուր դեռահաս գործաւորները կը հասնին հարիւրին 40 համեմատութեան։ «Համայնավարութեան դպրոց»ին մէջ կոմսոմոլը կը ձգտի ընդգրկել պրոլետարական ամբողջ երիտասարդութիւնը եւ զայն կրթել մարքս – լենինեան օրթոտոքս մթնոլորտին մէջ։ Անիկա ունի իր բջիջներու ցանցը, համաժողովներ կը գումարէ, թերթեր կը հրատարակէ որոնց գլխաւորը Մոսկուայի «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդան» է։ Կազմակերպուած կուսակցութեան տիպարին վրայ, անոր նախապատկերն է։ Անոր պահեստն է նաեւ եւ պէտք է անոր հայթայթէ նոր շաքեր, վստահուած ընտրանիները, բոլորովին նոր վարչակարգին միջոցով կազմուած, անոնք, որ ինչպէս Ստալին ըսած է, «մեզ, ծերերս պիտի փոխարինեն, եւ որոնք անցեալի նախապաշարումներէն զերծ, աւելի ընդունակ են ընկերվարութիւնը կառուցանելու»։ Թէեւ կոմսոմոլի մէջ մուտքը նուազ խիստ է քան կուսակցութեան մէջ մուտքը, բայց ոչ պրոլետարական ծագում ունեցող (պաշտօնատարներ, մտաւորականներ եւայլն) երիտասարդներու համար անիկա ենթակայ է մէկուկէս տարուան սթաժի մը, որու ընթացքին այս նորընծաները թեկնածու անունը կը կրեն։ Հասկնալի է որ կոմսոմոլի մէջ մուտքը խստօրէն փակուած է նախկին քաղքենիութեան զաւակներուն, փոփերու, նեպի շրջանի առեւտրականներուն եւն. առջեւ։

Երկու երիտասարդութեան միջեւ այս զատորոշումը, պրոլետարական նոր ազնուականութեան եւ միւս դասակարգերու զաւակներուն միջեւ, «ընկերային ծագումի» այս չափանիշը հետզհետէ աւելի մեծ դեր մը խաղաց երիտասարդներու ապագայի բարձրագոյն կրթութեան վերաբերմամբ։ Մոսկուայի համալսարանին ճակատը կը կարդանք «գիտութիւնը աշխատաւորներուն» բառերը, եւ դեկավարները ամէն բան ըրած են իրականացնելու համար այս «նշանաբանք»ը իր ամենանեղ իմաստով, նկատելով որ աշխատաւորները ամէն բանէ առաջ գործաւորներ են եւ երկրագործական համայնացումէն ի վեր՝ «կոլխոզնիկ»ներ։ Իսկական գեռահաս գիւղացիներ բարձրագոյն դպրոցները չեն կրցած մտնել, որովհետեւ իրենց հայրերը «կուլակ» եղած են։ Երիտասարդներու կարողութիւնները, անոնց անձնական ընդունակութիւնները նկատի չեն առնուիր «կրթութեան վէնքը» պրոլետարիատի զաւակներուն միայն վերապահելու անհրաժեշտութեան առջեւ։ Կրնանք ուրեմն մտածել թէ կարգ մը յեղափոխականներ որոնք ծանօթ են ցարիզմի հանդէպ իրենց բուռն ընդդիմութեամբ, այսօր ընդունուած ըլլալու են սովետական համալսարաններուն մէջ։ Իր վերջին վէպին Քոյրերուն մէջ, մեծ գրագէտ Վերեսայեւ կը տեղեկագրէ դեռահաս կոմսոմոլի մը խօսակցութիւնը իր մօր հետ, նախկին սոցիալ դեմոկրատ, որ ժամանակին հալածուած է ցարականութեան կողմէ։ «Զտում մը տեղի ունեցաւ համալսարանին մէջ եւ անկէց դուրս քշեցին «փոփերու եւ նախկին կալուածատէրերու ամբողջ խումբ մը»։ Մայրը կը բողոքէ. «Եթէ Հերցէն, եւ Կրոպոտկին, Տոլսթոյով՝ եւ Չերնիշեւսկի այսօր մեր սովետական դպրոցի դուռը ներկայանային, պիտի վտարէի՞ն զանոնք իբրեւ փոփերու եւ ազնուականներու զաւակներ»։ «Բնականաբար, կը պատասխանէ աղջիկը։ Ի՞նչ իմաստ ունի սովետական կառավարութեան համար իր դասակարգային թշնամիներուն ձեռքը յանձնելը կրթութեան զէնքը»։

Զարմանալի չէ որ այս սահմանափակ նորհեալ վերաբերումը եւայն գիտակցութիւնը թէ ազնիւ գործ մը կը վըստահուի անոնց — յեղափոխութիւնը շարունակելու եւ իր հակառակորդներուն դէմ զայն պաշտպանելու գործը — այս երիտասարդներուն կուտան դասակարգային որոշ հպարտութիւն մը եւ թէ ընտրեալներէն ըլլալու զգացումը անոնց արհամարհանք կը ներշնչէ ատելիճան մը, մարդկութեան մնացեալ մասին համար։ Արտասահմանի հանդէպ զոր կ'անգիտանայ, բայց որուն շէնք գործերը կը տեսնէ իր գործարաններուն մէջ՝ մեքենաներու եւ արդիւնագործ. կազմածներու ձեւին տակ, ռուս երիտասարդութիւնը տարօրինակ նուաստութիւն մը ունի, զոր կը ճգնի բնաջնջել։ Այս կէտին վրայ, անվիճելի է թէ կուսակցութեան կողմէ արձակուած «հասնելու եւ գերազանցել դրամատիրական երկիրները» նշանաբանը անոր մօտ կը գտնէ խորունկ արձագանգ մը։ Ամերիկայի հանդէպ հիացումը, անոր յաճախանքը իրբեւ դրդիչ կը ծառայէ։ Անգամ մը որ Ռուսիա մտած է ծայրայեղօրէն ճարտարարուեստացման քաղաքականութեան մը մէջ, այս տիպարը (Ամերիկան) գրգռեց բնականաբար երիտասարդութեան նախանձը։ Ըլլալ այնքան լաւ, ըլլալ աւելի լաւ քան Ամերիկայի մրցակիցը։

Դէպի թէքնիք աշխատանքները դարձած, երիտասարդներու եռանդը կը սնանի թիւերով, ծրագիրներով, վիճակագրութիւններով, կը յորդի արդիւնագործ.-իւրաքանչիւր յաջողութեամբ, իւրաքանչիւր կառուցումով։ Թերթերը կը հաղորդեն ընկերվարութեան զանազան «ճակատ»ներուն վրայ յաղթանակներ, այսինքն ռուսական յաղթանակներ անշուշտ, յեղափոխական հպարտութիւնը կը միանայ ազգային հպարտութեան, որուն բառացի ծածկոյթն է միայն։ Այս յաղթական զեկոյցները կը ծանուցանեն «ընկերվարական երկրի» յառաջդիմութիւնները, տնտեսական անկախութեան ճամբուն վրայ, բաղդատմամբ քաղքենի երկիրներու։

Ռուս երիտասարդութիւնը խանդավառութեամբ կ'ողջունէ յաղթանակի այս զեկոյցները, որովհետեւ, ինչպէս խուսափանը, ինչպէս գերմանականը իտալականը, տենդագին երկրին ազգայնական է. եւ հարկ պիտի ըլլայ ունենալ միամտութեան բացառիկ աստիճան մը, խարուելու համար յեղափոխական ճառախօսութենէն։ Այս ... տարանութիւնը կը ծածկէ ... թեան խիստ իրական շահերը եւ երիտասարդութիւնը լաւատես կը զգայ թէ նենգաւոր բանաձեւերու հնչական ... նութեան տակ, իր պետերը ամէն բանէ առաջ եւ հետզհետէ աւելի որոշապէս կը գործադրեն ազգային քաղաքականութիւն մը։

ՓԻԷՐ ՖՐԷԼԱՆ

(Շար.)

...կը մրմնջեմ,— «Քաղաքակրթուած» ...ծուբէը, ի պատիւ իր Հանրապետու...թեան տասնամեակին, երկու անմեղ ...հայեր կախաղան բարձրացուցած է ...թարբերդի մէջ: Ու կը քալենք մինչեւ ...ւրդ. Հայ պզտիկներ լեփ լեցուն, մա...կիներ դուռներուն առջեւ կը սպասեն ...րողջէն արձակուած փոքրիկներուն: ...կայն ու երգ հայերէն են: Գիւղը կը ...անգչի կոտոշաւոր ու լուռ լեռներու ...տարար: Հոս ալ հովերը կը փչեն, ...կուժուրտան, սակայն ուրախ եմ, ...պոր շատ երգեցի այս հովերուն հետ ...րգեցի կարօ, կարօ բայց խոշոր ...ուղով...

Մինչ ես հոգեկան յոյզերուս հաշիւը ...մակէի, փողոցին մէկ անկիւնը պզ...տիկ լակոտ մը կը պոռար...

— Մայր, մայր, այսօր հովը շատ ...ր կը կուժուրտայ, կո՛ւժ, կո՛ւժ, ...ւ՛ժ.

Ու ես երգեցի այս երկա՞ր ու ժիր ...ժուրտացող հովերուն հետ, գիւ...ղին մօտ բարձրացող լեռներուն մէջ...

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

"ՎԻԵՆՆԱ",, ԹԷ «ՎԻԷՆՆԱ»

— o —

ՎԻԷՆՆԱ.— Պատուական Թերթիդ ...ողայ աշխատակիցն Աստղիկ կը խն...դրէ ինձմէ արտայայտուիլ Վիէննա ...ուան տառադարձութեան շուրջի (...յառաջ, 7 Հոկտ.): Սիրով ընդառաջ ...ւմ հարցումներին.

...Թղթիկին հաղորդած եմ տեղեկու...թիւններ Հ. Ց. Գաթրճեանի մա...ին բայց չեմ ըրած իրեն որ ...է Միլապրութիւն «Վիէննա» ...առադրութեան մասին: Միւսալ ...1895էն սորված եմ գրել Վիէննա. ...պէս ալ կը գրեմ մինչեւ օրս:

...Ինչպէս շատ բան, նոյնպէս Վիէն...նա անուան տառադարձութիւնն ու...նեցած է իր պատմական զարգացու...մ.

1811ին, երբ Մխիթարեան Միաբա...նութիւնը Տրիեստէն փոխադրուեցաւ ...արական մայրաքաղաքը, Wien ...ին գրչութեամբ Wienn), լատ.— ի... Vienna տառադարձեցին Վիէն...նա, այսպէս շարունակեցին գրել մին... 1840: Անուան ie երկբարբառին ...տառադարձութիւնը հիմնուած էր ...ւշտ եւ բարբառային եւ (Համտ. ... = միեւ) արտասանութեան ...(Համտ. Նաեւ ռուսական տա...ռադարձութիւնը Վենա):

1840ին, երբ դասական հայերէնի ...ւ տառ, նոր դասականները հե...տեւելով տառադարձական օրէնքին՝ ...ական Vienna (հնագոյնը՝ Vindo-...) ձեւը տառադարձեցին Վիէն...նա որ առաջին անգամ տեսնուեցաւ ...ւէլի խօսք վասն տիեզերական ...ութեան գործին Հայերէն ...թարգմանութեան ճակատը, լոյս տե...սած 1841ին: Այստեղ ie տառադար...ձուեցաւ իէ հաւանօրէն նմանութեամբ ...Կրիէլ, Եղեկիէլ անուններու, ուր ... է վերջավանկին մէջ է, իսկ ...Վիէն - նա անուան մէջ,բառամի... Այս սխալին առաջին անգամ ...դարձաւ Գեր. Արսէն Այտըն... 1866ին, որ չեղելով ընկալեալ ...րութենէն իր Քննական Քերա...կանութեան ճակատին գրեց Վիէննա: ...թեանի համար դիւրակիր էր ան... այն օրէնքը, թէ օտար անուն... է հնչիւնը բառասկզբին եւ բառ...նչին հայերէն եւս կը տառա-

դարձուի, իսկ բառավերջին՝ ռամէջին էով (Համտ. Եզեկիէլ), միւս կողմէն ծանօթ չէ հայերէնի մէջ դէպք մը, ուր իէ բառասկզբին եւ բառամէջին կուգադիպէին, բայց կ'ապրէին իէ իրարու հետ համերաշխ դիեմ, գիեցիկ, գինեցուցանեմ, տիեզերք եւն. բառերու մէջ: Վիէննա տառադարձութիւնը սխալ 1866էն անփոփոխ պահուած է մինչեւ այսօր բոլոր Վիէննական հրատարակութիւններու մէջ.

Ցիշեմ հոս անցողակի, որ տառադարձական օրէնքը, զոր նոր դասականները 1840ին սահմանեցին գրաբարի համար, երկար ժամանակ անընդունելի նկատուեցաւ աշխարհաբարի համար նոյն իսկ Վիէննական դպրոցին մէջ: Առաջին անգամ 1895ին բացուեց դայն — Գեր. Այտընեանի Թելադրութեամբ — Հանդէս Ամսօրեայի խմբագրութիւնը, որուն հետեւեցան այս Թուականէն սկսեալ բոլոր աշխատակիցները — սակաւ բացառութեամբ: Այս տառադարձութեան օրէնքին հպատակեցաւ նաեւ Հ. Ց. Տաշեան: Այս տողերս ի գիտութիւն Հ. Ե. Փէչիկեանի:

Հ. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ

Վիէննա, 16 Նոյ. 1933

Գաւակէօզ

Թատրոնի հաստատութենէն առաջ Տաճկաստանի ժամանցներէն մէկը Կ. Պոլսոյ մէջ՝ «Գարակէօզ»ի եւ «Հէյալ»ի ներկայացումները Թատրոնի տեղը կը բռնէին հոն:

Ամէնուն ալ Սապրըեան «Գարակէօզ»ի մասին դասախօսութիւն մը ըրած է «Արեւելքի բարեկամներու Փրանսական ընկերակցութեան» մէկ նիստին մէջ, ուր կը հաստատէ թէ «Գարակէօզ» տառերկուէրորդ դարէն ծանօթ էր Արեւելքի մէջ: Հաճի - էյվատ գզակը՝ մոնղոլեան է. ուստի, Գարակէօզի խաղը մտած է Տաճկաստան հեգրոնական Ասիայէ:

Խաղին գլխաւոր երկու գործիչներէն — Գարակէօզ եւ Հաճի - էյվատէ— գուրս՝ կան նաեւ պարսիկ, հրեայ, ալպանացի եւ հայ դերակատարներ: Հայու պաշտօնն է,— «այվալ» — ...մտիքի գնումները կատարել: Իսկ «պարուհիները» կիներ չեն այլ «մանչեր», որոնք կանացի զգեստով եւ երկար կեղծամով կը ներկայանան հասարակութեան, եւ կը կոչուին «քէօչէկ»:

Նազացանկին բոլոր պատկերները գծողներն ու պատրաստողները՝ երկար ժամանակ եղած են Սամաթիացի Հայեր, որոնց մէջէն անունով ծանօթ է Հաճի Ցովակիմ 1837ին:

Բ.

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Նիւտոն անգամ մը փորձեց անճամբ հաւկիթ մը խաշել եւ յանկարծ սթափելով, տեսաւ որ ձեռքը բռնած էր հաւկիթը, իսկ ժամացոյցը դրած էր խաշելու համար:

✕

Պարոն մը դիտարան կ'երթայ լուսնի խաւարում մը տեսնելու համար, ուշ հասաւ: «Ոչի՛նչ, ըսաւ, լաւ բարեկամներ ունիմ տնօրէն Արակոյի հետ, ան՝ բարութիւնը պիտի ունենայ ինծի համար նորէն սկսելու»:

ԹՈՒՐՔԻԱ

"ԱԼԱԹՈՒՐՔԱ,, ԳՈՐԾ...

«Տէյլի էքսփրէս»ի էնկիւրիի թղթակիցը, հանրապետութեան տասնամեակի առթիւ գրած իր թղթակցութեան մէջ կ'ըսէ.—

Թուրք հրամանատարներէն դատ, որոնք ներկայ էին էնկիւրիի մրցադաշտին մէջ տեղի ունեցած զօրահանդէսին, հոս կարծեմ միակ անձն էի որ առիթը ունեցած էի, մայիսի ընթացքին, կարմիր զօրահանդէսը դիտելու Մոսկուայի մէջ: Ոչինչ կայ զարմանալի որ ես բաղդատութեան դրի երկու բանակները: Իրողութիւնը որ իմ ուշադրութիւնս գրաւեց, այն է թէ՝ Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան ոչ միայն ամբողջովին հեռացած է երբեմն այնքան պաշտուած գերմանական զինուորական կազմակերպութեան նմոյշներէն, այլեւ ամբողջովին խուցուած է ռուսական նմոյշները: Անատոլեան զինուորները որ կ'անցնէին մեր առջեւէն, կը կրէին ռուսական զինուորներու համազգեստները, զորս ես տեսայ Կարմիր հրապարակը: Նաեւ՝ իրենց քայլերը կարծես չափուած էին Վորոշիլովի զինուորականներու քայլերգովը: Թուրք հրամանատարները շատ գոհ կը Թուէին՝ իրենց տեսածներէն, եւ անվերջ կը փառաբանէին Կազիին «գեղեցիկ բանակը»:

Ժամեր շարունակ, վաշտերը Թափոր կազմեցին, պաշարուած փոշիէ մը զոր կը բերէր անապատէն փչող հովը: Եւ, մեր գլուխներուն վերեւ, սաւառնակներ կը ճախրէին խլացուցիչ աղմուկով մը:

Գիշերը, տօնակատարութիւնները շարունակուեցան սրահներու եւ հանրային վայրերու մէջ, բայց, չորադէմ պատահար մը ժամը 11ի առեն, յուզում խառնեց ժողովրդական եւ աշխարհիկ խրախճանքներուն: Մայրաքաղաքի ելեկտրական գործարանին ուժը ապահովաբար սխալ հաշուեր էին: Արդարեւ, պաշտօնական կրակները, լուսավառութիւնները, եւ ուրիշ պաշտօնական լուսախաղերը շատ էին կեդրոնին միջակ ուժին համար, եւ, յանկարծ, ամբողջ քաղաքը մութին մէջ մնաց: Պարահանդէսին ներկայ դիւանագէտները,— մայրաքաղաքին ամենալաւ պանդոկին մէջ — առ նուազն դիւանագիտական ձեւով մը սայթաքեցան, եւ, ի մեծ հաճոյք իրենց, իրենց հետ պարող գեղեցիկ հանրմները — անակնկալին ու վախին ազդեցութեանը տակ — կծկուեցան անմեղանչականօրէն սառած այրերուն գրկին մէջ:

«Հաշուական սխալ մը ըլլալու է»

— o —

«Սոն փոստա»յի բռնիկագիրը կը գրէ (11 նոյ.).—

«Մեր երկրին մէջ 17 միլիոն բնակչութիւն կայ: 17 միլիոնի մէկ երրորդը իր կեանքը սկսեր է դառնութեամբ եւ դժբախտութեան մէջ է ինկեր: Արդիւնքն ալ, անկանոնութեան պատճառ, դատապարտուած է մարելու»:

Այս դառն վճիռը ես չառի. բայց ուշադրութիւնս գրաւեց փոքրիկ լուր մը, որուն տրամաբանական եզրակացութիւնն է աս: Աչքերուս առջեւ այնպիսի դառն պատկեր մը գծուեցաւ որ իմ եզրակացութեանս ես անգամ չհաւատացի, եւ, անմիջապէս ըսի.

— Հաշուական սխալ մը ըլլալու է:

Ազգային ժողովը վերջերս նոր օրէնք մը քուէարկեց. ըստ այդ օրէնքին,

— «Ապօրէն ամուսնութիւններէ ծնած տղաքը արձանագրուած չեն»:

Այս տղոց մէկ մասին հայրերն ու մայրերը անծանօթ են: Մնացածինը՝ ծանօթ: Բայց, այդ կիներն ու այրերը ամուսնական կապ չունին: Զաւակ ունեցած են ապօրէն միացումով: Ու յետոյ իրարմէ բաժնուած են: Այսօր անկարելի է այդ սխալը սրբագրել, որովհետեւ իրարմէ բաժնուելէ վերջ ուրիշներու հետ կապուած են: Ուրե՞մն: Օրէնքը կ'ըսէ.—

«Այս տղաքը պիտի արձանագրուին գիրենք ծնողներուն անունովը: Բայց, որովհետեւ իրենց հայրերն ու մայրերը ուրիշներու հետ ամուսնացած են օրինական կապ մը պիտի չունենան անոնց հետ»:

Ասիկա՝ մէկ շրջանէն միւսին անցնելու ռոտումին անհրաժեշտ արդիւնքներէն մին է:

Այդ օրէնքը չինուած է մարդկօրէն մտածելով, ու պիտի գործադրուի: Բայց, այդ ցաւալի վիճակին մէջ գտնուողներուն իրական Թիւը ո՞րքան է արդեօք: Տրուած լուրին մէջ կ'ըսուէր — այդպիսի տղոց Թիւը երկու միլիոն է:

Ուշադրութիւն կ'ընէ՞ք:

Երկու միլիոն տղայ, կ'ըսեմ: Մնացեալը դուք հաշուեցէք:

Այս երկու միլիոն տղոց երկու միլիոն մայր եւ երկու միլիոն հայր պիտի բարդէք: Կ'ընէ վեց միլիոն: Ուրով, ինծի պէս պիտի գոչէք.— ուրեմն երկրին մէջ վեց միլիոն դժբախտ կայ: Ու պիտի մտածէք,— այս վեց միլիոնը մեր բնակչութեան մէկ երրորդէն շատ է:

Ոչ, ես չեմ հաւատար տրուած Թիւին:

Անպատճառ հաշուական սխալ մը կայ: Բայց, վեց միլիոն ըլլայ Թէ վեց հարիւր հազար, ահա ձեզի դժբախտներու անվերջ կարաւան մը, որ յետապատերազմեան ալրունդին բեռ մըն է եղած.

Անգլ. Թարգմ. Փ. Մ.

ՎԵՐՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ցուցահանդէս

»»»·«««

Խ. Հայաստան (2 Նոյ.) կը գրէ Թէ Երեւան վերադարձաւ Հայաստանի Մշակոյթի Պատմութեան Կաճառին կազմակերպած գիտական արշաւախումբը, որ վերջերս մեկնած էր Զանգեզուր (Գորիսի եւ Սիսիանի շրջանները), արձանագրելու մեր մշակոյթի պատմութեան վերաբերեալ հնագարեան յուշարձանները եւ կազմակերպելու անոնց պահպանման գործը:

Ցանձնախումբը արձանագրած է 200 հնութիւններ, որոնք պատմական եւ հնագիտական արժէք ունին:

Այդ հնութիւններէն մասնաւորապէս հետաքրքրական են Տաթեւի վանքը, որ բաւական վնասուեցաւ 1931ի երկրաշարժէն. Երիցաթումբ գիւղին մօտակայ ԺԱ. դարու աղօթարանը (մեր գրականութեան մէջ յիշատակուած չէ բնաւ), լաւ պահպանուած զարդանկարներով, հարթաքանդակներով, հայերէն ու յունարէն արձանագրութիւններով, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նախապատմական շիրիմներ, աւատապետական դղեակներ: Հետաքրքրական է նոյնպէս ԺԳ. դարու առեւտրական հին ճանապարհը, որ Թաւրիզ (Ատրպատ) Շուշիի եւ Զանգեզուրի վրայով կը կապէր մէկ կողմէ Պարսկաստանի, միւս կողմէ Էրզրումի եւ Տրապիզոնի վրայով Եւրոպայի հետ:

Այս ճանապարհին վրայ պահպանուած են իջեւանի շէնքը եւ քարէ սիւները, որոնք կարաւաններուն ցոյց կուտային իրենց ճամբան:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

— ‡·‡ —

Առողջապահական գործավարութիւնը ձեռնարկեց կարգ մը առողջապահական հիմնարկութեանց կազմակերպութեան.

Պատրաստ է եւ մօտ օրէն կը սկսի գործել Սարդարաբադի բուժարանը, ուր օրական կը յաճախեն միջին հաշուով 250 հիւանդ:

Երեւանի մէջ կը բացուի հիւծախտի դարմանատուն մը 50 մահճակալով,— այս դարմանատունը պիտի ունենայ նաեւ բաժին մը հողի վրայ դարմանուելու համար:

Երեւանի նախադպրոցական - առողջապահական հիմնարկութիւններուն պաստարկելու համար, պիտի բացուի մեքենական խոշոր լուացարան մը:

Մինչեւ Նոյեմբերի վերջ պիտի բացուի տառմնաբուժական դարմանատուն մը:

Երեւանի մէջ այս տարի պիտի բացուի նաեւ առողջապահական կրթութեան Թանգարան մը:

ՄԱՄՈՒԼ

Փախուստներուն առթիւ

»»»·«««

«Աւպարէզ» հետեւեալ խմբագրական խորհրդածութիւնները կ'ընէ Հայաստանի փախուստներու մասին (3 նոյ.).

— «Փաստերը կուգան ապացուցանելու, որ Հայաստանէն պարբերական փախուստներու մասին դաշնակցական մամուլի եւ անոր թղթակիցներու տուած տեղեկութիւնները ճշմարտութիւններ են եւ ոչ թէ դարբնուած երեւակայական տեղեկութիւններ, ինչպէս կ'աշխատի հաւատացնել հակառակորդ մամուլը:

Դաշնակցական մամուլը բնաւ չիհաւատար վէրքը ծածկելու օգտակարութեան: Պէտք է բանալ զայն ամբողջութեամբ, քննել եւ առաջարկել համապատասխան դարման: Իսկ հակառակորդ մամուլը կը հաւատայ վէրքը ծածկելու եւ անոր մասին քննութիւն չկատարելու օգտակարութեան: Եթէ փախուստներու մասին խօսուի, անոնց կարծիքով, կը հարուածուի Երկիրը:

Ու այս սխալ մեկնակէտէն առաջնորդուելով, մեր հակառակորդները դաշնակցական մամուլի համոզումն ու ըմբռնումը կը փորձեն վերագրել Հայաստանի հանդէպ թշնամանքի, գիտնալով իրենց ըսածին բացարձակ սուտութիւնը:

Դաշնակցութեան եւ իր մամուլի անկեղծ ցանկութիւնն է եղած Երկիրը, իբրեւ փրկութիւն արտասահմանի հայութեան, եւ իբրեւ խարիսխ ապագայ քաղաքական յաջողութիւններու:

Հայաստանի վարչապետը իր նամակին մէջ կ'ընդունի «որ այդ բազմութիւններու փրկութեան միակ իրական միջոցը՝ դէպի Խորհ. Հայաստան ներգաղթն է»:

Բայց ներգաղթողները կը փախչին խումբերով, ու առանց անձնպատ տեղեկութիւններով կ'ողողեն գաղութները: Ասիկա կը վնասէ ներգաղթին: Արգելք մը թէ՛ մեր եւ թէ մեր հակառակորդներու բաղձանքին:

Այստեղ եւս մեր համոզումները կը տարբերին: Մեր մամուլը միշտ կը դառնայ այդ տեղեկութիւններու շրջաբերութեան, որովհետեւ գիտէ թէ ըսուածները ճշմարտութիւն են եւ տակաւին անոր աղօտ մէկ պատկերը: Ու այդ վիճակն է որ պատճառ կը դառնայ փախուստներու: Ուրեմն վէրք բանալը, քննելը անհրաժեշտ է, պատճառները ջնջելու համար:

Եթէ չեն ջնջուիր պատճառները, յաջողութիւն չունենար ներգաղթը: Եթէ շարունակուի այդ վիճակը, հաւանաբար պիտի գայ ժամանակ մը որ տավուրյով ու զուռնայով ալ ներգաղթող չպիտի ճարուի:

Վարչապետ Ա. Տէր Գաբրիէլեանի ցոյց տուած պատճառները փախուստի մասին, ո՛չ միայն անհիմն են, այլ նաեւ վիրաւորական: Նոյն ժողովուրդը գաղութներու մէջ եղած է աշխատող եւ արտադրող: Աշխատանք ունենալու առեն միշտ խուսափած է մուրացկանութենէ, եւ երբեք իր մէջ «խոր արմատներ չէ թողել նպաստընկալի հոգեբանութիւնը»:

Շատ պարզ է, ուրեմն, որ եթէ փոփոխելիք բան մը կայ, ո՛չ թէ ներգաղթողներու նկարագրի եւ հոգեբանութեան մէջն է, այլ Հայաստանի տիրող պայմաններուն: Պէտք է հոն փնտռել պատճառները:

Եթէ Հայաստանի իշխանութիւնները չեն տեսներ իրական պատճառները, արտասահմանի մամուլին պարտականութիւնն է ցոյց տալ: Ու այս պարտականութիւնը լրիւ կատարելու հնարաւորութիւն կ'ըլլայ, եթէ արտասահմանի մամուլը ամբողջութեամբ արձագանգ դառնայ բոլոր երեւոյթներուն, քննէ զանոնք եւ դարման առաջարկէ, փոխանակ վարագուրելու եւ ծածկելու»:

ԱՄԷՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ...

—·—

Ամէն շաբաթ իրիկուն շարժման մէջ կը դնենք երեք պաշտօնեաներ, որպէսզի բաղէ քաղ, մինչեւ հեռաւոր արուարձանները պտտին կիրակի օրով... բաժնեգին գանձելու համար:

Եւ ընկալագիրները կը մաշին երթալ - գալով:

Ինչո՞ւ կրել այս նեղութիւնները եւ աւելորդ ծախքերը, երբ այնքան դիւրին է նամակատուն դիմել եւ ղրկել բաժնեգինը:

Երբ եւ իցէ կրցա՞ծ էք օտար թերթ ստանալ ապառիկ — ամիսներով, երբեմն քանի մը տարի իրարու վրայ...

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԿՐՑԱԾԸ Կ'ԸՆԵՆՔ

«Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր, ձրի թերթ կը ղրկենք բազմաթիւ ազգային հաստատութեանց,— դպրոց, Ակումբ, Միութիւն եւայլն:

Այս թերթերուն մէկ փոքր մասը միայն վճարած են բաժնեգիններ: Վճարումը եղած է վեց ամսուան կամ մէկ տարուան համար, բայց մենք շարունակած ենք ղրկել, որպէսզի չզրկուին:

Ուրեմն, մեծագոյն մասը մեր համեստ նուէրն է:

Նոր դիմումներ ալ պակաս չեն միշտ:

Բայց, այն պայմաններուն մէջ որ պարզեցինք անցեալ շաբթու, կարելի՞ է այսպէս անվերջ շարունակել առաքումները: Նոյն իսկ առանց թղթատարի ծախք ստանալու...

Ցառաջիկայ տարեգլուխին, ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԲԼԼԱԼՈՎ ՄԵԾ ՄԱՍՈՎ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԱՌԱՔՈՒՄՆԵՐԸ, բացառութիւն ընելով միայն ամէնէն անձարներուն:

Անշուշտ ոչ ոք իրաւունք ունի պահելու որ մեր կրցածէն աւելին ընենք, այս պայմաններուն մէջ:

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Այրի տիկին Լէնին կասկած է Ներքինչեր Ստալինի: Այս վերջինը լուր է առեր, որ տիկին Լէնին շատ կը տեսնուի Ստալինի հակառակորդներուն հետ:

Ամենայն Ռուսիոյ դիկտատորը, միշտ դժգոհ որ տիկին Լէնին նուազ ստալինական է, կը կանչէ իր մօտ եւ կ'ըսէ.

— Ընկեր, դդոյլ եղէք: Կամ կը հրպատակիք, կամ կը հրաժարիք: Ուրիշ ճամբայ չունիք: Եթէ, առանց հրաժարելու ձեր տխողութը կրեէք, շարունակէք մշակել յարաբերութիւններ, զորս կարելի չէ հաշտեցնել ձեր տխողութին հետ, ստիպուած եմ հրովարտակով մը նշանակել ուրիշ այրի տիկին Լէնին մը:

Ինչ պատասխանեց 1 Թիւ այրի տիկին Լէնինը, յայտնի չէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ տարեգրքի Դ. տարին, 1934, պատկերազարդ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Գին բոլոր երկիրներու համար 25 ֆր.: Դիմել՝ M. et M. Barsamian, 94, Rue Lafayette, Paris (10e):

«ԵՐԿՈՒՆՔ», պաշտօնաթերթ Զ. Ո. Միութեան, պատկերազարդ պարբերական՝ գրական, գեղարուեստական, պատմական եւ ուսումնասիրական բովանդակութեամբ, Դ. տարի, Թիւ 3:

Մեր դառնութիւնը (խմբ.), Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ... (Ճ. Նարդունի), Տղաք Հայոց ազգին (Ա. Խանէնտեան), «Զափահաս որբերը» (Զ. Եսայեան), Մենք Մոնթէվիտէոյի մէջ (Աստղիկ), Բանաստեղծութիւններ (Ոսկան Օհան), Հիւանդ ընկերներու օգնութիւն (Ա. Ցովհաննէսեան), Ճէպէլ Մուսայի Հայը (Թովմ. Հապէշեան), Գիշերային դպրոց որբերու (Տեղեկատու), Մուրատի յուշերը եւ խմբանկարներ:

Տարեկան բաժնեգին՝ 15 ֆրանք, արտասահման 20 ֆրանք:

Դիմել A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, PARIS:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

ՎՐԱՑԻ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

»»»·«««

Նոյեմբեր 29ին, Հայաստանի գրողներու Միութիւնը կազմակերպած է հանդիպում մը վրացի գրողներուն հետ: Մասնաւոր հրաւէրով վրացի գրողները Երեւան պիտի այցելեն այդ օրը եւ այդ առթիւ պիտի սարքուին վրացական գրականութեան նուիրուած երեկոյթներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԵՐԵՔ ՏԵՐՎԻՇՆԵՐԸ

(ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ)

...երկար ճամբորդութենէ մը յետոյ ...անք կղզի մը որուն եզերքը տե... երեք նաւեր: Ցամաք իջանք եւ ...եցինք դէպի այդ նաւերէն մէկը որ ...ուն էր անհամար զանձերով եւ ու...թեներով: Մարդկային ոսկորներ ...կային անոր մէջ. ու ես Թողուցի ...նք: Ցետոյ հաւաքեցի չոր եւ ...րմ պատուղներ, որոնցմէ մեծ քանա...թեամբ կային կղզիին մէջ, պարե...ւրեցի նաւը: Սակայն ան խրած ...ենին մէջ. օրերով աշխատեցայ ու ...բայ մը բացի ջուրին մէջ, մինչեւ ...նաւը սկսաւ ծփալ. Առագաստը ...րեցի եւ մէկ Թիով ճամբայ հանե...ցի զայն: Նաւուն վրայ մնացինք ուղ...իս. Թափառելով ջուրերուն վրայ ...վերջապէս, շնորհիւ Ալլահին, հա...սանք մարդաբնակ երկիր մը: Բնա...կիչները հարցուցին մեզի թէ ովքեր ...ենք. ուրկէ կուգայինք ու ես պա...տմեցի թէ կը ճամբորդէինք ...կաստանէն Պարսկաստան եւ փոթորիկը ...ջնջեց մեր երկու միւս նաւերը. պի-

տի խեղդուէինք, բայց շնորհիւ երկինքին հասած էինք այդտեղ:

Մնացինք այդ երկիրը մինչեւ որ ուրիշ հինգ նաւեր պատրաստուեցան մեզի ընկերանալու համար: Ցետոյ գընեցի ստրուկներ եւ դամազան տեսակի ապրանքներ ու ճամբայ ելանք, միասին ունենալով մեծ բազմութիւն մը եւ հարստութիւններ: Ու երջանիկ օր մը հասանք մեր տփունքը եւ անմիջապէս գացինք Խորասան: Լուր ղրկեցի հօրս որ գիս դիմաւորելու համար ուղարկեց իր ազնուականներն ու գլխաւոր պաշտօնատարները: Մեծ խնճոյք մը սարքուեցաւ եւ աքանչելի արարողութիւնով կատարուեցաւ մեր հարսնիքը.

Երբ հայրս մեռաւ, ազնուականներն ու պաշտօնատարները հանեցին գիս սուգէն ու գոհարազարդ Թագ մը դընելով գլխուս, նստեցուցին գիս արքայական գահուն վրայ: Այդ օրէն ի վեր կ'ենա երկու որդի տուաւ ինծի եւ հիմա երջանիկ կ'ապրինք միասին:

Երբ էշէֆ խան աւարտեց իր պատմութիւնը, Տէրվիշները աղօթեցին Թագաւորին արեւշատութեան համար եւ սքանչացան անոր տարօրինակ պատմութեան վրայ:

Ցետոյ Թագաւորը մեծ պատիւներ ըրաւ անոնց եւ մարդ ղրկեց անոնց հետ որպէսզի ընկերանայ իւրաքանչիւրին՝ դէպի իր հայրենիքն ու բարեկամները:

Այս պատմութիւնը գիր առնուած է ի յիշատակ անոնց, բայց Ալլահն է միայն որ գիտէ ճշմարտութիւնը:

Անգլ. Թարգմ. Փ. Մ.

ՎԵՐՋ

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie. Bagneux *ընկեր Տիգրան Տէրոյեանի բնակարանին մէջ։*

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռազմիկ եւ Տարօն խումբի ընկերները, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին. Առնուվիլի մէջ, ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանը։

Նիւթ՝ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Գաւառ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՒ Վռամեան ենթակոմիտէի եւ Ատօ խումբի միացեալ ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, նոր սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. *Ա. Խաչեան։*

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ Ջաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խաչեան։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Պատանեկ. Միութեան Գրադարանի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. *Ա. Խաչեան։*

Ջաւարեան խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. *Ա. Խաչեան։*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. *Ա. Խաչեան։*

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՕՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 — *Métro: Etoile*

Սիրուն անակնկալներ, թատ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ «Union Jaz de Lido» *ժամը 10էն մինչեւ լոյս*

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆՈՎ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

Թատերական ներկայացում

կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ 26. rue Troyon. Sèvre

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 5 ֆրանք։

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԷՆՍԷՆԻ Մ. ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

8 RUE JEAN GOUJONի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԷԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

Օրքէսթրը՝ PESNTI — *Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։*

Մուտք կիներու՝ *8* ֆրանք. այրերու՝ *10* ֆրանք։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան

Cercle Militaireի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ 2 Ave. Portalis

(Բացառիկ արտօնութեամբ Զօր. կուռոյի)

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Դեկտ. 16ին, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կազմակերպիչ յանձնախումբը ոչինչ չէ խնայած այս բարեսիրական եւ ընդհանրական հանդէսին տալու բացառիկ փայլ մը։

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն թուականը։

ԱՌԻԹ ՄԸ 5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

Եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը բրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 փրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19, Ժան-Կուժոնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Առ նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար թոմպոլայի թիւ մը։ Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale**ի **(3e tranche)** *հինգ թիւեր։*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Հրայր խումբի ընկերները խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն իրենց ընկերոջ եւ խմբապետ ընկեր՝

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆի (Հաճի) դառնաղէտ մահուան առթիւ իր ընտանիքին եւ պարագաներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ Մարկրիթի (Մարսէյլ) «Համազասպ» խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ ընտանիքին, իրենց մօր մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Գ. Եր. Տէր Անդրէասեան։ Նիւթը՝ Հայոց լեզուն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները

ՊԱՆԷՕ ՔԱՇԱՆի «Յառաջդիմասիրաց» Միութեան Տիւթիւոյի Յանձնախումբի ժողովը այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Պանեօի մանկապարտէզին սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

L'Haye-les-Roses հայ նպարավաճառատան մը *յիսնէգօնի* գործով զբաղելու համար ֆրանսերէն գիտցող երիտասարդ մը կ'ուզուի։

Հ վարձու է բավիլեօն մը, 3 սենեակ, խոհանոց, գազ, ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ եւ խոշոր պարտէզ մը 3600 ֆրանք տարեկանով։ դիմել 3, *Avenue des Verts Bourg-la-Reine (Seine)*

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ծանօթ օրիորդ մը կը ստանձնէ ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ հայերէնի դասեր տալ տուներու մէջ։ դիմել Յառաջի վարչութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ **(39)**

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Այժմ, կը մեկնիմ ես, ըսաւ Էշընտէն։ Թերեւս յաջորդ անգամ ձեզ տեսնելուս պիտի կարենամ ըսել թէ ազատ էք եւ կրնաք ձեր ուզած տեղը մեկնիլ։ Ո՞ւր կ'ուզէք երթալ։

— Սպանիա

— Շատ լաւ։ Ամէն բան պիտի պատրաստեմ։

Ճիւլիա ուսերը թօթուեց, Էշընտէն դուրս ելաւ։ Այլեւս սպասելու պէտք չունէր։ Կէս օրէ վերջ մէկը ղրկեց Լաղան եւ յաջորդ առտու քարափ իջաւ, շոգենաւին սպասելու համար։ Իր մարդիկը տեղաւորեց սպասման սրահին մէջ, ուրկէ կրնային հսկել տոմսարկղներուն վրայ (կիշէ)։ Ամէն մէկ շոգենաւի ժամանման, նաւամատոյցին վրայ կը քննէին անցագիրները, դուրս ելլելու արտօնութիւն տալէ առաջ։

Եթէ Զանտրա երեւար-անշուշտ կեղծ թուղթերով էր որ կը ճամբորդէր — պիտի խնդրէին որ սպասէ եւ Էշընտէն պիտի ստուգէր ինքնութիւնը։ Այն ատեն պիտի ձերբակալէին զինքը։

Էշընտէն յուզումով նշմարեց որ առաջին շոգենաւը կը մօտենար եւ խումբ մը մարդիկ կամրջակին վրայ կը փութային։

Ուշադրութեամբ դիտեց բայց ոչ-ոչ մէկը չէր մօտէն Հնդիկի նմանող մէկը չանցաւ։ Զանտրան չկար։ Էշընտէն չէր գիտեր ինչ ընէր։ Վերջին փորձը կատարած էր։ Եւ երբ հինգ-վեց ճամբորդներ ցրուեցան, դանդաղ կերպով ետ դարձաւ։

— Ուրեմն, կորսնցուցինք խաղը, ըսաւ Ֆէլիքսին, որ անցագիրները կը ստուգէր։ Թաշունը խուսափեցաւ։

— Նամակ մը ունիմ ձեզի համար։

Տիկին Լազարիի հասցէին էր։ Էշընտէն ճանչցաւ անմիջապէս Զանտրային ճանճի ոտքի գիրը։ Այդ միջոցին հորիզոնին վրայ երեւաց ծխնելի շոգենաւը որ դէպի Լոզան կ'ուղղուէր։

Միւս շոգենաւին ճամբան կը կտրէր եւ Թոնոն կը հասնէր անկէ քանի վայրկեան վերջը։ Էշընտէն ներշնչում մը ունեցաւ։

— Ո՞ւր է ատիկա բերող մարդը։

— Տոմսերու գրասենեակն է։

— Այս նամակը իրեն տուր եւ ըսէ որ վերադարձնէ այն մարդուն որմէ առած է։ Գիտի բացատրէ թէ տիկինը մեկնած է գայն, բայց ան չէ ուզած բանալ նամակը։ Եթէ իրմէ խնդրեն որ ուրիշ նամակ մը տանի, պիտի պատասխանէ թէ անօգուտ է, որովհետեւ տիկինը բանտերը կապած է Թոնոնէն հեռանալու համար։

Էշընտէն ստուգեց թէ նամակը բերողին կը տրուի եւ իր հրահանգները կը հաղորդուին անոր։ Ցետոյ տուն վերադարձաւ։

Զանտրա դեռ կրնար դալ հինգի շոգենաւով։ Միեւնոյն ատեն Էշընտէն ծխնելի գործակալներէն մէկուն ալ կը սպասէր։ Ըսաւ Ֆէլիքսին թէ կրնար քանի մը վայրկեան ուշանալ եւ հրահանգեց որ ձերբակալեն Զանտրան եթէ գայ։ Ցետոյ հանդարտօրէն դէպի լիճը ուղղուեցաւ։ Տակաւին լոյս էր եւ բլուրին բարձունքէն նշմարեց շոգենաւը որ կը հեռանար։ Բնապղտաբար քայլերը փութացուց։ Ցանկարծ մէկը նշմարեց որ դէպի իրեն կուգար վազելով։ Նամակը բերողն էր։

— Շատ, շատ, պաշտօնեայ, եկա՛ւ։

Էշընտէնի սիրտը թունդ ելաւ կուրծքին տակ։

— Վերջապէս։

Սկսաւ ինքն ալ վազել։ Բարձունքէն վար իջնելով մէկտեղ, մարդը հեւիհեւ պատմեց թէ ինչպէս Զանտրային տուած էր չբացուած նամակը, թէ այս վերջինը սոսկալի կերպով ազդուած էր, թէ Զանտրա նամակը մատներուն մէջ դարձուց եւ դարձուց, կարծես չէր համարձակեր բացել, թէ աչքէն արցունքները հոսեցան։ Անծանօթ լեզուով մը բաներ մը մռմռաց, յետոյ հարցուց թէ յաջորդ շոգենաւը քանի՞ին կը մեկնէր Թոնոնի համար։ Շոգենաւին մէկ նաւակարելը իջուց գայն փնտռած էր, վերջապէս նշմարած էր վերարկուի մը մէջ թաղուած, գլխարկը քիթին վրայ քաշած, ոտքի վրայ եւ միս մինակ նաւուն յառաջամասը։ Ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին աչքերը յառած էր Թոնոնի վրայ։

— Հիմա ո՞ւր է։

— Ես ամէնէն առաջ իջայ նաւէն։ Գ. Ֆէլիքսը ըսաւ որ գամ ձեզ կանչեմ։

— Կ'ենթադրեմ որ զինքը մօր դրած են սպասման սրահին մէջ։

Էշընտէնի շունչը սպառած էր նաւամատոյց հասած միջոցին։ Սպասման սրահը խռնուած։ Խումբ մը մարդիկ ձեռքով-ոտքով կը խօսէին եւ կ'ողբային գետինը փռուած մարմնի մը վրայ։

— Ի՞նչ է պատահեր, գոչեց Էշընտէն։

— Տեսէք, ըսաւ Ֆէլիքս։

Զանտրա հոն էր, աչքերը խոշոր բացած եւ փրփուրը բերնին՝ փռուած էր անշունչ, տառապանքէն գալարուն։

— Անձնասպան եղաւ։ Մենք աւելի վարպետ գտնուեցանք։ Բժիշկին լուր ղրկեցինք։

Սարսափելի դող մը ցնցեց Էշընտէնը։

Հնդիկին հասած միջոցին Ֆէլիքս ճանչցած էր զայն, նկարագրութեան համաձայն։ Զորս ճամբորդներուն վերջինն էր։ Ֆէլիքս առաջին երեքին անցագիրները երկար բարակ քննեց. յետոյ կարգը եկաւ Հնդիկին։ Սպանիական անցագիր մըն էր, ոչ մէկ բան պակաս չէր։ Ֆէլիքս սովորական հարցումները ըրաւ եւ արձանագրեց թուղթին վրայ։ Ցետոյ աւելցուց կերպով Զանտրայի նայեցաւ եւ ըսաւ

— Հաճեցէք վայրկեան մը սպասման սրահը անցնիլ, մէկ երկու ձեւակերպութիւններ կան լրացուելիք։

— Անցագիրս կանոնաւոր չէ՞։

— Այո, բոլորովին։

Զանտրա տատամսեցաւ, յետոյ դէմքը տեւեցաւ անոր։ Ֆէլիքս գունատեցաւ եւ մէկ կողմ քաշուեցաւ։

— Անցէք։

Զանտրա հնազանդեցաւ։ Երկու ոստիկանները ոտքի ելան։ Անմիջապէս կասկածած պէտք է ըլլայ անոր եւ պայթուցիկ մասին եւ ճակատը թէ ծուղակը ինկած է։

— Նստեցէք, խնդրեմ, ըսաւ Ֆէլիքս։ Քանի մը հարցում պիտի ձեզի։

— Հոս շատ տաք է, նկատեց ան։

Արդարեւ պզտիկ վառարանը կրակի պէս տաքցած էր։

(Շար.)

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 236.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԻՒԵՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

23 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2381

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հազիւ երկու ամիս կ'ընէ որ իր պաշտօնատեղին հասած է Գ. տը Մառթէլ, Սուրիոյ նոր մարզպանը,— եւ ահա դաշնագիր մը:

Նոյ. 16ին, մարզպանը Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին հետ ստորագրեց « բարեկամութեան եւ գինակցութեան դաշնագիր մը », որ յանձնուած է Դամասկոսի խորհրդարանին վաւերացման:

Մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք այսօր իսկ, թարգմանելով « Թայմզ »էն: (Փարիզեան թերթերէն մէկ – երկուքը հազիւ անդրադարձած էին այս կարեւոր դէպքին, թաղուած ընելով զայն – արկածներու եւ... վիճակախաղի մանրամասնութեանց մէջ, ինչպէս միշտ).

Կը թուի թէ երկար չպիտի տեւէ սուրիական խորհրդարանին վաւերացումն ալ: Մանաւանդ որ, մարզպանը զգացուցած է թէ չպիտի հանդուրժէ քաշքշուքներու: Համաձայն հեռագրական լուրերու, եթէ Դամասկոսի խորհրդարանը անհաշտ ընթացք բռնէ, հոգատարութիւնը պիտի շարունակուի անպայման ժամանակով:

✕

Ինչպէս կ'երեւայ դաշնագրին տրամադրութիւններէն, Ֆրանսան ալ անկախ պիտի հռչակէ Սուրիան եւ զայն թեկնածու պիտի ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան, հետեւողութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, որ նոյն գործը կատարեց 1930ին:

Սակայն, ուշագրաւ է մէկ պարագայ,— Սուրիոյ հոգատար պետութիւնը այնպիսի պայմաններ մշակած է, որոնք նոյնքան զօրութեամբ կը պաշտպանեն իր շահերն ու ձգտումները, որքան հիմա, հոգատարութեան հաստատումէն ի վեր:

Քսանըհինգ տարուան համար կնքուած այս դաշնագիրը Ֆրանսային կ'ապահովէ շարք մը բացառիկ իրաւունքներ, որոնք բոլորովին ձգել – երթալու տրամադրութիւն չեն դրժեր:

Ինչպէս հոգատարութեան շրջանին, դաշնագրով նախատեսուած ժամանակամիջոցին մէջ ալ, Ֆրանսան պիտի կատարէ խորհրդականի եւ գործօն աջակցի դերը:

Ուրիշ խօսքով, 25 տարուան փոխանցման շրջան մը եւս պիտի բոլորէ, մարզելու եւ կատարելապէս անկախ դարձնելու համար Սուրիան:

Այսպէս, համաձայն դաշնագրին տրամադրութեանց, Ֆրանսա պիտի պահէ իր զինուորական, օդանաւային եւ ծովային ուժերը, պիտի կազմակերպէ Սուրիոյ բանակը, պիտի տրամադրէ սպաներ, զինուորական մարմիններ եւ բազմազան մասնագէտներ, դատաւորներ, պաշտօնեաներ, պիտի վայելէ բոլոր տնտեսական եւ առեւտրական առաւելութիւնները եւն.:

Այս տրամադրութիւններուն հակառակ եղած են միշտ՝ Սուրիոյ ծայրայեղ ազգայնականները, որոնք փոքրամասնութիւն կը կազմեն երեսփ. ժողովին մէջ, սակայն մեծ ուժ կը ներկայացնեն դուրսը:

Բայց, չափաւորները այն տեսակէտն ունեցած են թէ կարելի չէ բոլորովին զրկուիլ Ֆրանսայի հովանաւորութենէն եւ գործօն աջակցութենէն:

Արդ, հոգատար իշխանութիւնը կոթնած է այս տարրերուն, արժեցնելու համար իր տեսակէտը եւ այս դաշնագիրը:

Ծայրայեղները կը պահանջեն ոչ միայն բացարձակ անկախութիւն, այլեւ գաղտնի ծրագիրներ ունին բոլոր արաբական երկիրները միացնելու մէկ մականի տակ, դահ բարձրացնելով թագաւոր մը:

Այս ճամբուն վրայ, արգելիչ ուժ մը կը կազմէ նաեւ Մեծն Բրիտանիան, իբրեւ դաշնակից (նախապէս հոգատար) Իրաքի:

Դաշնագրին մէջ տրամադրութիւններ նախատեսուած են փոքրամասնութեանց իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, ինչպէս անգլիա-իրաքեան դաշնագրին մէջ:

Այս հիմնական սկզբունքը վաւերացնելէ յետոյ, Սուրիոյ երեսփ. ժողովը ինքն է որ պիտի մշակէ փոքրամասնութեանց կազմական կանոնագիրը կամ Սահմանադրութիւնը:

Սուրիա – Լիբանանի, ինչպէս ուրիշ կարգ մը գաղութներու մէջ, ազգային գործերու տնօրինութեան համար ուղեցոյց ընդունած են Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութիւնը, յարմարցնելով տեղական պայմաններուն:

Քանի մը տարի առաջ, երբ օրուան խնդիր դարձած էր Սուրիոյ պարպումը, ազգային շրջանակի մէջ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան, Կազմական Կանոնագիր մը յօրինելու համար:

Տեղեկութիւն չունինք թէ ո՛ւր յանգած են այդ խորհրդակցութիւնները, բայց առիթէն կ'օգտուինք ոչ թէ խրատներ տալու, այլ տարրական բաղձանք մը յայտնելու համար,—

Անհատական պատեհութիւն մը, ներքին վէճերը մարելու եւ լրջօրէն գործի ձեռնարկելու:

Երէկուան ծանրակշիռ լուրը — լուծում քաղաքական կուսակցութեանց, Հօկի եւ փակում՝ բոլոր ժողովներու եւ Ակումբներու — ազդանշան մըն է նորագոյն խստութեանց: Մանաւանդ որ, կը շուղղուի փափուկ շրջանի մը,— հոգատարութեան վերացման սկզբնական աշխատանքներուն:

Առանց ներքին թիւրիմացութիւնները հարթելու եւ բացուած անջրպետը լեցնելու, ի՞նչպէս կարելի է առաւելութիւններ սպասել նոր կացութենէն:

Ցոյց տանք արաբ ժողովուրդին, թէ գիտենք ի հարկին գլուխ գլխի տալ եւ դարմանել մեր վէրքերը, ինչ փոթորիկներ ալ պայթած ըլլան մեր գլխուն, ուրիշին ձեռքով կամ հոսանքէ հոսանք:

Այս առթիւ, անշուշտ պատասխանատու շրջանակներու առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ լրջօրէն փարիլ հայ – արաբական մերձեցման, որուն անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի տարիներէ ի վեր:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵՂՕՔ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

« Կոչնակ », Ամերիկայի պատուելիներուն եւ բարեպաշտներուն օրկանը, որ ոչ օճառին կը մօտենայ ոչ ալ ջուրին, (առլյս ռապըն տօզուն) , վերջերս տեղ տուած է բ խեղօք տեսակէտի մը: (Արդեօք սխալմա՞մբ...):

Ցօղուածագիրը, Յ. Զ. Ցովհաննէս, իր կարգին չշփոթելով դրօշակարար խնդիրը, կը հարցնէ (21 հոկտ.).

1.— Հայրենակարօտ հոգիներէ ոմանք կը տենչան իրենց կարօտի պապակը զովացնել եւ յոյսի ներշնչումներ քաղել իրենց հայրենիքի եռագոյնը պարզելով: Ի՞նչ վնաս կուգայ այս անմեղ երեւոյթէն: Ոչ աստուածային օրէնքը, ոչ ալ մարդկային օրէնքը կ'արգիլեն այդ:

2.— Կացութիւնը այսպէս ըլլալով գոնէ Ամերիկայի մէջ, Հայերու տեղական ոչ – ընտրուած յանձնախումբ մը ինչո՞ւ օրակարգի խնդիր ըրեր՝ Հայոց դրօշակը զանց ընելու հարցը եւ ատով վիրաւորեր մեծ շատերուն ներքին զգացումը եւ հայ ժողովուրդը ամօթապարտ վիճակի մը հասցներ: (Կ'ակնարկէ Շիքակոյի դէպքին, երբ Վ. Գ. Նաւասարդեան խոր. վար առնել տուաւ եռագոյնը):

3.— Ոմանք կը ծաղրեն դրօշակով ներշնչուելու կամ հոգեկան խաղաղութիւն գտնելու զգացականութիւնը, բայց ծաղրանքը չի դարմաներ «հիւանդութիւն»ը, աւելի լաւ միջոց մը ցոյց կուտա՞ն որ դրօշակին դերը խաղայ:

4.— Միթէ աւելի թանկագին գոհար մը կարելի՞ է գտնել քան ամբողջ հայ ժողովուրդին արեամբ գնուած ազատութեան խորհրդանիշը, դրօշակը.

5.— Իսկ ոմանք ալ կ'ուզեն վար դնել դրօշակը, զայն խորհրդային կառավարութեան դէմ թշնամական ցոյց մը նկատելով: Ինչո՞ւ:

Երբ Հայաստան այդ դրօշակը որդեգրեց, Սովետները ոչ միայն մեր երկրէն, այլեւ ամբողջ Անդրկովկասէն հեռու կը գտնուէին: Թշնամական ոչ մէկ մտադրութիւն կար ոչ Եւրոպայի, ոչ ալ Ռուսիոյ հանդէպ, երբ ռազմագրական պատերազմէ մը ետք այդ դրօշակը ծնունդ առաւ: Ուրեմն, ի՞նչ կը շահին այսպիսի բռնազբօսիկ եւ վնասակար մեկնութիւն մը տալով մեր դրօշակին, կամ ի՞նչ կը շահեցնեն Սովետներուն, հայ դրօշակի զանցառութեամբ եռաւոր երկիրներու մէջ:

Ցօղուածագիրը յետոյ կը հրաւիրէ մտաւորականները եւ հոգեւոր առաջնորդները, որ « չիյնան այս կարգի խարխափումներու մէջ եւ անկեղծօրէն ընեն աշխատին « խաղաղութիւն ամէնեցուն »ը.

Դաշնակցական մամուլը ամիսներէ ի վեր կը յիշեցնէ այս տարրական ճշմարտութիւնները, բայց « ազգասէր »ները քար կտրած են:

Արդեօք աւելի ազդու պիտի ըլլա՞յ այս կոչնակը, գոնէ... «Կոչնակ»ին համար, որ նոյնքան փոքրոգի դեր կատարեց դրօշամարտին մէջ:

ՎԱՀԷ

LOTERIE NATIONALE

Բ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած ենք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին Բ. շերտին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 21 նոյեմբեր:

Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է L. շարքէն 78.463 թիւը (ածխավաճառ պ. Ռիպիէռ, Ավինեօն):

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք Q	no. 10.067
Շարք D	no. 46.390
Շարք H	no. 87.958
Շարք U	no. 30.794
Շարք F	no. 14.060
Շարք F	no. 80.129
Շարք E	no. 25.156
Շարք E	no. 02.077
Շարք E	no. 12.327
Շարք E	no. 24.922
Շարք S	no. 86.119
Շարք S	no. 34.257
Շարք K	no. 22.851
Շարք B	no. 95.756
Շարք S	no. 26.903

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) 19.880 թիւը շահած է 500,000 ֆրանք:

0.656 վերջացող թիւերը շահած են 100,000 ֆրանք (200 հատ), 9.550 վերջացող թիւերը 50,000 ֆրանք (200), 796 վերջացող թիւերը 10,000 ֆրանք (2000), 9 վերջացող թիւերը շահած են 200 ֆրանք:

Շահուած գումարները առնելու համար պէտք է դիմել.—

1.— Փարիզի մէջ, նոյ. 22էն սկսեալ, ելմտական նախարարութեան շրջաբերութեանց գրասենեակը (Pavillon Flore): Բոլոր պարգեւները անմիջապէս պիտի վճարուին:

2.— Նոյ. 27էն սկսեալ, հետեւեալ հանրային սնտուկներուն.— Սէնի ելմտական կեդր. գրասենեակին եւ տուրքերու գանձման գրասենեակներուն, գանձային տեսչութեան, կարեւոր նամակատուներուն, Ալժերիոյ, Մարոքի եւ Թունուզի գանձային տեսչութեանց:

Այս սնտուկները անմիջապէս պիտի վճարեն 200 ֆր.ի պարգեւները: Միւս պարգեւներուն համար, տոմսը պիտի ձգուի փոխան ընկալագրի մը եւ վճարումը պիտի կատարուի յանձնումին 15րդ օրէն սկսեալ:

Մինչեւ 1934 Մայիս 22 չզանձուած բոլոր տոմսերը չեղեալ պիտի համարուին: Նոյն վիճակին պիտի ենթարկուին նաեւ այն տոմսերը որ ստուգման համար յանձնուած են այդ թուականէն առաջ, բայց չեն զանձուած 1934 յուլիս 22էն առաջ: (Համաձայն պաշտօնաթերթի 1933 սեպտ. թիւին մէջ հրատարակուած կանոնագրին):

Մէկ միլիոնի պարգեւներէն մէկը շահած է ճարտարագէտ մը, Մարսէյլի մէջ: Կէս միլիոն շահած են դռնապանուհի մը եւ Հայի բնակիչներէն պ. Փոլօ եւն:

⁂ Պ. Պոնետու, Թարասքոնցի սափրիչը որ շահեցաւ առաջին վիճակահանութեան հինգ միլիոնը, Փարիզ հասաւ երէկ առտու եւ դիմաւորուեցաւ հայրենակիցներու կողմէ, առաջնորդութեամբ նուագախումբի...

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Պ. Լիթվինով Ուաշինկթըն կը մնայ տակաւին, գլուխ հանելու համար տնտեսական – առեւտրական բանակցութիւնները: Իր գլխաւոր նպատակն է երկար պայմանաժամով վարկեր կամ փոխառութիւն մը ստանալ, որպէսզի Մոսկուան կարենայ գնումներ կատարել ամերիկեան հրապարակին վրայ: Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ մինչեւ 100 միլիոն տոլարի վարկ բանալ: Խ. Միութիւնը կրնայ գնել 50 միլիոնի հում բամպակ եւ 30 միլիոնի հիւսուածեղէն: Իրազեկները կը կարծեն թէ կարելի պիտի ըլլայ 520 միլիոն տոլարի առեւտրական փոխանակութիւններ կատարել, շնորհիւ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յունաստանի երեսփ. ժողովին որոշումով, հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ որ ներում կը շնորհէ Մարտ 5ի եւ 7ի զինուորական դաւադրութեան առթիւ գործուած քաղաքական յանցանքներուն: Ներումէն կը զրկուին բանակին, նաւատորմին եւ ոստիկանութեան սպաները: Օգտուողներուն մէջ է Պ. Վենիզէլոս, որ մեղսակից կը համարուէր Զօր. Փլասթիրասի, մինչդեռ արքայականները կը պահանջէին դատի յանձնել նախկին վարչապետը: Ընդդիմադիր երեսփոխանները, որոնք բացակայ էին երկու ամիսէ ի վեր, վերադարձան խորհրդարան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻԱՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՊԱՐՊՈՒԻ 1937ԻՆ

Կնքուած Դաշնագրին տրամադրութիւնները

Նոյեմբեր 20ին հրատարակութեան տրուեցաւ Սուրիոյ մարզպանին եւ արաբական կառավարութեան միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ գինակցութեան դաշնագիրը, որ վերջնական հանգամանք պիտի ունենայ Դամասկոսի երեսփ. ժողովին վաւերացումէն յետոյ:

Դաշնագիրը ներշնչուած է Իրաքի հետ կնքուած անգլիական դաշինքէն: Ֆրանսան ալ կ'ուզէ փոխանցման շրջան մը բոլորել, Սուրիան անկախ հռչակելէ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ արձանագրելէ առաջ: Դաշնագրին տրամադրութեամբ, Սուրիան անկախութեան պիտի պատրաստուի մինչեւ 1937:

Դաշնագրին առաջին յօդուածը կը տրամադրէ զինակցութիւն մը կնքել Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ անկախ եւ գերիշխան պետութեանց միջեւ: Երկրորդ յօդուածով, երկու կողմերը յանձն կ'առնեն իրարու հետ խորհրդակցիլ առանց վերապահութեան, արտաքին քաղաքականութեան մասին եւ զգուշանալ ո՛եւէ քայլէ որ կրնայ վտանգել իրենց յարաբերութիւնները: Իւրաքանչիւր պետութիւն դիւանագիտական ներկայացուցիչներ պիտի ունենայ, իսկ ուր որ Սուրիա չունի ներկայացուցիչ, Ֆրանսա պիտի պաշտպանէ Սուրիոյ շահերը: Երրորդ յօդուածին տրամադրութեամբ, երկու կողմերը ամէն միջոց ձեռք պիտի առնեն որպէսզի, Ֆրանսական հոգատարութիւնը վերջացած ատեն, Սուրիոյ փոխանցուին այն իրաւունքներն ու պարտականութիւնները որ կը բխին Ֆրանսայի կողմէ Սուրիոյ մասին կամ անոր անունով կնքուած դաշնագիրներէ եւ պայմանագիրներէ: Ֆրանսա պիտի դիւրացնէ վերաքննութիւնը այնպիսի միջազգային դաշնագիրներու որոնք այլեւս չեն կրնար համապատասխանել Սուրիոյ միջազգային նոր իրաւակարգին, եւ, իբրեւ հետեւանք այդ վերաքննութեան, Ֆրանսական հպատակներ ալ պիտի զրկուին այն բոլոր իրաւունքներէն որ տրուած են ուրիշ հպատակներու: Չորրորդ յօդուածով, Սուրիոյ եւ ուրիշ պետութեանց միջեւ ծագած վէճեր պիտի կարգադրուին երկու պայմանագիր կողմերուն խորհրդակցութեամբ եւ խաղաղ միջոցներով, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին եւ ուրիշ միջազգային պայմանագրութեանց: Եթէ, հակառակ այդ ջանքերուն, երկու կողմերը զինեալ ընդհարման մը վտանգին առջեւ գտնուին, միջոցներ պիտի խորհին պաշտպանութեան համար:

Հինգերորդ յօդուածով Սուրիական կառավարութիւնը կը ստանձնէ բարեկարգութիւնը պահպանելու եւ իր երկիրը պաշտպանելու պատասխանատուութիւնը: Իր պարտաւորութեանց կատարումը դիւրացնելու համար, Ֆրանսա զինուորական օգնութիւն պիտի ընծայէ Սուրիոյ, 25 տարուան ժամանակաշրջանի մը համար: Այս առթիւ կը յայտարարուի թէ Ֆրանսայի զինուորական, օդանաւային եւ ծովային ուժերուն պահպանումը գրաւում չի նշանակեր եւ չպիտի վնասէ Սուրիոյ վեհապետական իրաւունքներուն: Այդ ուժերը եւ անոնց կարգուսարքը պիտի համարուին արտաերկրային եւ պիտի վայելեն դաշնագրով նախատեսուած արտօնութիւններն ու առանձնաշնորհները: Ֆրանսա պիտի օգնէ Սուրիոյ բանակին եւ ոստիկան – զօրքին կազմակերպութեան, մարզանքին, սպառազինութեան եւ հանդերձանքին, համաձայն մասնաւոր պայմանագրի մը, եւ պիտի տրամադրէ սպաներ ու զինուորական պատուիրակութիւններ: Վեցերորդ յօդուածին տրամադրութեամբ, եւ համաձայն ուրիշ պայմանագրի մը, Ֆրանսա Սուրիոյ պիտի տրամադրէ մասնագէտ խորհրդականներ, դատաւորներ եւ ուրիշ պաշտօնեաներ:

Եօթներորդ յօդուածով, Սուրիա յանձն կ'առնէ պահպանել սուրիական սահմանադրութեամբ անհատներու եւ հասարակութեանց տրուած երաշխաւորութիւնները եւ փոքրամասնութեանց կրօնական ու ցեղային իրաւունքները եւ անոնց անհատական իրաւակարգը պիտի տնօրինէ համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ընդունած ընդհանուր սկզբունքները:

Ութերորդ յօդուածով, երկու կողմերը յանձն կ'առնեն պահպանել իրենց տնտեսական շահերու համերաշխութիւնը այն բոլոր հողերուն վրայ որ նախատեսուած են Լոնտոնի 1922 յուլիս 24 թուակիր պաշտօնագրով:

Իններորդ յօդուածով դաշնագրին պայմանաժամ կը սահմանուի 25 տարի: Յարակից պայմանագիրներն ալ միեւնոյն տեւողութիւնը պիտի ունենան, եթէ աւելի կարճ պայմանաժամ մը չէ սահմանուած եւ կամ երկու կողմերը վերաքննութիւն կը պահանջեն: Դաշնագրին վերանորոգման կամ բարեփոխման համար բանակցութիւնները կրնան սկսիլ գործադրութեան 20րդ տարիէն:

Տասներորդ յօդուածին համաձայն, դաշնագիրը պիտի վաւերացուի եւ գործադրելի կը դառնայ՝ յարակից պայմանագիրներուն հետ՝ այն օրէն երբ Սուրիան կը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Տասնըմէկերորդ յօդուածով, այդ օրէն իսկ Ֆրանսան այլեւս ազատ է Լոնտոնի դաշնագրով ստանձնած յանձնառութիւններէն.

Անգլիոյ թագաւորը կը նախատուի

« ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱՆՕԹԻ Է, ԾՈՅԼԵՐ, ՄԱԿԱԲՈՅԾՆԵՐ »

Նոյեմբեր 21ին աննախընթաց դէպք մը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, գահաճառին ընթերցման առթիւ:

Ճորճ Թագաւորը սովորական հանդիսաւորութեամբ կը կարդար գահաճառը, թագը գլխուն. Երբ վերջացուց ընթերցումը, արտասանելով աւանդական խօսքը, « Կ'աղօթեմ ամենակալ Աստուծոյ որ իր օրհնութիւնը շնորհէ ձեր աշխատանքներուն », երկիւղած լռութեան մէջ հնչեց կատաղի ձայն մը.

— Ի՞նչ եղաւ գործազրկութեան նպաստներու խնդիրը... քանի մը անգամ կրճատեցիք: Ի՞նչ պիտի ըլլան գործազուրկները »:

Ժողովը պահեց իր հանդիսաւոր լռութիւնը: Եւ ահա երեսփոխանը նորէն բացագանչեց

— « Խայտառակութիւն է ինչ որ կը կատարուի այստեղ, մինչ ժողովուրդը անօթի կը մնայ: Դուք ծոյլերու, մակաբոյծներու վոհմակ մըն էք որ կ'ապրիք ժողովուրդին ստեղծած հարստութիւններով: Պէտք է ամչնաք ձեր բրածէն »:

Բարեկարգութիւնը նորէն չխանգարուեցաւ: Թագաւորը թագուհիին ձեռքէն բռնելով, վար իջաւ գահէն, առանց յուզման ո՛ր եւ է նշան ցոյց տալու: Իսկ բողոքող ընկերվարականը, Մաք Կովըրն, իր պաշտօնակիցներուն կը բացատրէր, ժողովէն յետոյ.

— « Զսպեցայ զսպել ինքզինքս: Արիւնս գլուխս ցատկեց այս խեղկատակութենէն, երբեք չեմ զղջար »:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ

Քանի մը ամիս առաջ կը գրէինք թէ՝ «Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութիւնը կանգնած է իրական հերձուածի մը առջեւ» (Յառաջ, 25 յուլիս 1933)։

Դժբախտաբար, այսօր իրականացած է անջատումը եւ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը բաժնուած երկուքի,— S. F. I. O. եւ P. S. F. (Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւն = Ժան Ժոռէսեան միութիւն)։

Նոյեմբեր 5էն մինչեւ 6, Փարիզի մէջ գումարուած Ազգ. Խորհուրդը ծանրակշիռ որոշումներ առաւ Ռընոտէլի, Մառքէի, Տէայի, Լաֆօնի, Տէշիզոյի, Մօնթանեօնի, Բէլէլի մասին եւ զանոնք հեռացուց «կուսակցութենէն դուրս»։ Այս առթիւ ազդարարութիւն մը ուղղեց նաեւ միւս երեսփոխաններուն, որ մինչեւ նոյ. 20 վերջնապէս ճշդեն իրենց դիրքը։

Կարգապահական ծանր պատիժներ սահմանուեցան ո՛չ միայն աջակողմեան թեւին, այլեւ ծայրայեղ ձախակողմեաններուն՝ Փէյրիկոյի խմբակին, որ Ամսթերտամի պատերազմի դէմ սարքուած համայնավար ժողովին մասնակցած էր առանց կուսակցութեան նախնական համաձայնութիւնն առնելու։ Ասոնք իրենց գործին քննութեան ժամանակ նամակով մը յայտնած էին թէ կը մնան իրենց տեսակէտին վրայ։ Փէյրիկոն՝ որ պաշտպան հանդիսացաւ իր ընկերներուն, յայտարարեց թէ կը նախընտրէ հրաժարիլ կուսակցութենէն քան իր համախոհներուն յեղափոխական կեցուածքէն։ Եւ ժողովէն դուրս ելաւ իր համախոհներով։

Այսպէսով ընկերվարական կուսակցութիւնը իր ծոցէն դուրս կը նետէ «Լա վի սօսիալիսթ»ի եւ «Աքսիոն սօսիալիսթ»ի հետեւող խմբակները։

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան այս պառակտումը շատ կը յիշեցնէ, անշուշտ պահելով բոլոր համեմատութիւնները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 1907ի անջատական շարժումը,— աջ՝ Միհրանական եւ ձախ՝ Լ. Աթաբէկեան։ Ուրիշ խօսքով, «նախագծական» եւ «հականախագծական»։

Այնտեղ՝ պայմանները բոլորովին ուրիշ են։

Շարժումը խոր արմատներ է ձգած ոչ թէ պանդուածներու, այլ ղեկավարութեան մէջ, ոչ թէ քանակի, այլ որակի մէջ, ոչ թէ վարէն, այլ վերէն։

Ֆրանսայի ընկերվարութեան երեսփոխանական խմբակցութիւնը մէկ տարիէն աւելի է որ բարոյապէս ճեղքուած էր։ Չկար ներքին համերաշխութիւն եւ տեսակէտներու նոյնութիւն։ Չկար նաեւ կուսակցական կարգապահութիւն. Իւրաքանչիւր երեսփ. քաղաքական դէպքերը կշռելու եւ գատելու իւրայատուկ տեսակէտ ունէր, որ կը մօտեցնէր կամ Գլուժի խմբակին եւ կամ Ռընոտէլի։ Կուսակցութեան Գերագոյն Ժողովի որոշումները չէին դիմանար քաղաքական դէպքերու յարափոփոխ վիճակին եւ խորհրդարանական խմբակցութիւնը կը մատնուէր, շատ յաճախ, անել վիճակի մը։

Ահա այս մթնոլորտին ծնունդն է ընկերվարական նոր կուսակցութիւնը, Ռընոտէլեան շարժումը, որ կ'ուզէր կրաւորական վիճակէն դուրս հանել նախկին կուսակցութիւնը։

Թէ ի՞նչ հետեւանքներ կ'ունենայ այս շարժումը եւ ի՞նչ ծաւալ կը առնէ, այժմ դժուար է ըսել։

Տարաբախտաբար, փաստ է, որ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը բիւրոյ, ծայներու ուշադրաւ կորուստ մը ունեցաւ։ Բացի այդ, ակներեւ է, որ առաջին ընկերվարական աշխարհին վրայ ծանր տպաւորութիւն գործեց այս պառակտումը եւ անգամ մըն ալ կուզայ այս վերջին տասնամեակի ընկերվարական հերձուածներու քայքայիչ շղթան երկարելու, (գերմանական, անգլիական, լեհական եւն.)։ Միաժամանակ, ցաւով պէտք է դիտել, որ Ֆրանսական ընկերվարական շարժումը Թուրքէն յետոյ, արժանի չէր այսպիսի հերձուածի մը, որ աշխատաւորութեան շահերու եւ բանուորական միացեալ ճակատի համար պիտի ունենայ աղիտաբեր հետեւանքներ։

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան շարքերը նոյեմբերի 6էն սկսած արտակարգ եռուզեռի մէջ են, ճշդելու համար իրենց դիրքը։

Գաւառներէն մինչեւ Փարիզ, Ժան Ժոռէսեան Միութիւնը, որ կը յորջորջուի «նէօ - սօսիալիստ», հանդէս է եկած մասնաւոր յայտարարութեամբ մը, ընտրած է իր վարիչ մարմինը եւ քարտուղար է նշանակած Մարսէլ Տէան.

Յայտարարութիւնը յստակօրէն կը բնորոշէ իրենց դիրքն ու քաղաքական ըմբռնումները։ Եւ պէտք է խոստովանիլ, որ Ֆրանսայի ընկերվարական այս նոր կուսակցութիւնը, շատ անկեղծօրէն կը դնէ հարցերը եւ կը պաշտպանէ ու կը լուսաբանէ իբրեւ ֆրանսացի ընկերվարական Տեօրիկան եւ վերացական խարխափումները տեղ չունին հոն։

«Յառաջ»ը արդէն առաւ այդ յայտարարութեան էական կէտերը։

Աւելի տարօրինակ եւ անըմբռնելի է, այս վերիվայրումներուն մէջ, Ֆըրօսարի, Մութէի, Նվրարի, Թառոյի, Մօրիզէի եւ ուրիշ երեսփոխաններու (թիւով 32) նահանջը։ Ասոնք եղած էին, Ազգ. Խորհուրդի այս վերջին նստաշրջանէն առաջ, Ռընոտէլի եւ Մառքէի գործակիցները։

Իրենց հաւատարմութեան նամակը շատ յատկանշական է այդ տեսակէտէն, որ երեւցաւ «Փօփիւլէռ»ի 16 նոյեմբերի թիւին մէջ.—

«... Վերջին ծանր դէպքերէն յետոյ, որ մեր կուսակցութիւնը բաժնեցին ու պառակտեցին, ի ներքոյ ստորագրեալ երեսփոխաններս պարտք կը զգանք ճշդելու մեր տեսակէտը։ Անոնք երէկ տակաւին, խորհրդարանական խմբակցութեան եւ թէ կուսակցութեան ծոցին մէջ նոյն տեսակէտները կը պաշտպանէին, ինչ որ Ազգ. Խորհուրդի կողմէն վտարուած մեր ընկերները։ Ըստ մեզ, անարդար է այդ որոշումը, որովհետեւ իւրաքանչիւր հերձուած պարտութիւն է բանուոր դասակարգին համար։

Ձախակողմեան ուժերու միութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ կը դտնենք, խուսափելու համար ներկայ կարգերու եւ օրէնսդրութեան անանկութենէն։ Մենք միշտ ալ կողմնակից ենք եղած իշխանութեան մասնակցութեան։

Մենք պարտք կը զգանք յայտարարելու, որ եթէ կուսակցութիւնը չհետեւի իր աւանդական կանոններուն, եթէ լքէ ժողովրդական վեհապետութեան գաղափարը, եթէ անմիտ նկատէ առօրեայ բարենորոգումները եւ մերժէ ազգային պաշտպանութիւնը, եւ վերջապէս անտեսէ ժողովրդավար կարգուսարքը եւ քանուորութիւնը առաջնորդէ նորանոր արկածախնդրութեանց, կուսակցութիւնը կուսակցութիւն ըլլալէ կը դադրի, եւ մենք ալ ո՛չ մէկ բարոյական կապ կը զգանք անոր հանդէպ։

Մենք ըլլալով փոքրամասնութիւն խորհրդարանի եւ կուսակցութեան մէջ, պէտք չենք տեսներ խուսափելու կուսակցական կարգապահութենէն, բայց միաժամանակ չենք ընդունիր, որ իբրեւ երեսփոխան, ենթարկուինք վարիչ մարմնի չարամիտ եւ խելոքութեան.

X

Ի՞նչ է Բ. Միջազգայինի գործադիր մարմնի դերը այս պառակտումներուն վերաբերեալ։

Մէկ խօսքով կարելի է ըսել, անոր դերը կը կայանայ իրաւախոհութեան մէջ։

Բ. Միջազգայինի նախագահը՝ Վանտէրվէլտ եւ ընդհ. քարտուղարը՝ Ադլէր, Փարիզ փութացած էին խնդիրը կարգադրելու համար։

Շաբաթներ տեւող բանակցութիւնները մեծ արդիւնք մը չտուին։

Ահա Ռընոտէլի նամակը ուղղուած Վանտէրվէլտին եւ Ադլէրին, որ բաւական լոյս կը սփռէ անցուդարձերու մասին։

«Ցանոթ են ձեզ այն դէպքերը, որ տեղի ունեցան Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Ինծի կը թուի թէ անհրաժեշտ է ձեր տրամադրութեան տակ դնել այն փաստաթուղթերը, որ բոլորովին կը տարբերին «Փօփիւլէռ»ի հաղորդած տեղեկութիւններէն

Մենք կը ցաւինք, որ Միջազգայինի իրաւախոհ դերը արագ եւ յստակ կերպով չկատարուեցաւ, որպէսզի տեղի չունենային այս ցաւալի դէպքերը։ Ասոր համար մենք չենք մեղադրեր Միջազգայինի գործադիրի անդամները, որովհետեւ մենք խորապէս կը գիտակցինք թէ ներկայ պայմաններու մէջ ի՛նչքան դժուար է իւրաքանչիւր ընկերվարական կուսակցութեան կատարելիք աշխատանքը։

Բացի այդ, մենք կանխօրօք գիտէինք որ այդ բարեացակամ միջնորդութեամբ դէպքերը մեծ փոփոխութիւն մը պիտի չկրէին։ Եւ մենք հաստատապէս գիտենք որ Վանտէրվէլտի եւ Ադլէրի իրաւարարութիւնը չէ ընդունուած մեր պատասխանատու ղեկավարութեան կողմէ։

Մեր ընկերներէն Կրիւմպախը արտայայտ Ազգ. Խորհուրդի նիստին մէջ առաջարկած էր վտարման որոշումը առ նուազն յետաձգել, մինչեւ որ Միջազգայինի գործադիր մարմինը հնարաւորութիւն կ'ունենար իր վերջին խօսքն ըսելու։ Եւ սակայն, այդ առաջարկը ձայներու ճնշող մեծամասնութեամբ մերժուած է։

Ցուցով մասնաւոր յուշագրով մը ձեր տրամադրութեան տակ կը դնենք այն բոլոր փաստերը որ ծածկուած կարգապահութեան գիծակին տակ կը մտնեն քաղաքական ըմբռնումներու եւ տեսակէտներու խորունկ տարբերութիւն մը, որ միաժամանակ կը վերաբերի ամբողջ Միջազգայինին»։ (Լ'Աիէլ, 12 նոյեմբեր 1933)։

Այսպէսով կը տեսնենք, որ իրաւախոհութեան եւ համաձայնութեան գետին մը գտնելու յոյսն իսկ խաղաղ չքացած է։

Ցաւով պէտք է արձանագրել, որ այժմ, երբ ամբողջ Եւրոպայի մէջ ֆաշական գոյնզգոյն օդակներ կը հիւսուին ու կը տարածուին, Միջազգային ընկերվարութիւնը օրէ օր կը ջլատուի ընտանեկան վէճերով եւ կը քայքայուի։

Եւրոպայի մէջ այժմ, տիրական դեր խաղացող եւ հզօր կշիռ ունեցող ընկերվարական կուսակցութիւն չմնաց։ Աւելի կամ նուազ չափով, եւրոպական կարեւոր երկիրներու մէջ ընկերվարութիւնը մաշուած ու մղուած է պայքարի երկրորդական գիծերու վրայ։

Միջազգայինը կարօտ է մէկ հզօր ու տարերային ցնցումի...

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԵՌՈՒ՝ ՄԱՐԴՈՑՄԷ
ԲԱՅՑ ՈՉ... ՄԻԼԻՈՆՆԵՐԷՆ

Դրամը միշտ մարդը երջանկացնելու հանգամանք չունի, թէեւ մարդուն երջանկութեան պահպանման գլխաւոր ազդակներէն մէկը կը համարուի։

Աշխարհիս մէջ կը գտնուին անհատներ, որոնք իրենց կեանքին ամբողջ տեւողութեան առատօրէն ծախսելով դրամը, յաճախ չեն կրցած գնահատել անոր արժէքը, եւ որոշ տարիքի մը հասնելէ ետք, յղփացած ամէն բանէ, չեն ուզած այլեւս կարեւորութիւն տալ դրամին։

Թերեւս կարծուի թէ այդպիսիներուն թիւը խիստ սահմանափակ է, սակայն եղած վիճակագրութեան մը համաձայն, տեսնուած է որ մեր ենթադրածէն շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն վերջին կարգի միլիոնատէրները։ Եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Ամերիկայի մէջ պէտք է փնտռել նման արտառոց տիպարներ, հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին։

Վերջերս Մ. Բայթ ամերիկացի միլիոնատէրը, գիմում կատարած է սպանիական կառավարութեան, խնդրելով որ մեծագումար դրամի մը փոխարէն, իրեն յատկացուի Գալիսիոյ Արշիպեղագոսին մաս կազմող Քապրէրա փոքր կղզին, որ երբեմն ահարկու որջ մըն էր մաքսանենգներու։

Սպանիական հանրապետութեան վարիչները, հակառակ անոր որ իրենք վերջ դրին գահընկէց Ալֆօնս Թագաւորին եւ իր համախոհներուն ապականիչ ու կաշառակեր քաղաքականութեան, նկատի առնելով իրենց երկրին տնտեսական տագնապը եւ հրապուրուելով եղած առաջարկէն, ուզած են գիտնալ այս տարօրինակ գնորդին նպատակն ու առաջադրութիւնները։

Ամերիկացի միլիոնատէրը, որ գինի մասին դժուարահաճ չէ, չափէն աւելի մարդատեաց մէկն է, եւ կը կարծէ թէ կը գտնուին շատ մը միլիոնատէրներ, որոնք իրեն նման կը խորշին մարդոցմէ եւ կ'ուզեն ունենալ իրենց համար սեփական պզտիկ խորշ մը, բոլորովին հեռու մարդկային ընկերութենէն, վայելելու համար խաղաղ ու անդորր կեանք մը։ Մ. Բայթ՝ Քապրէրա կղզին գնելով, կ'ուզէ հոն հաստատել ապաստանարան մը՝ իրեն եւ իր համախոհներուն համար։ Իր նպատակն է, որոշ հատուցման մը տալով, կղզիէն հեռացնել հոն բնակութիւն հաստատած քանի մը աղքատ ձկնորս ընտանիքները, եւ հիմնել մարդատեաց միլիոնատէրներու քաղաք մը, ուր կարելի ըլլայ բոլորովին առանձին ապրիլ, հեռո՛ւ մարդոց եւ բնակարաններու աղմուկէն ու ժխորէն։ Անոնց տուները իրարմէ պիտի զատուին փշոտ երկաթ թելերու շրջափակներով, եւ մուտքը պիտի ըլլան միայն Մ. Բայթին հաւատակիցներուն։ Հոն հաստատուիլ ուզող միլիոնատէրը պարտաւոր է համակերպիլ գաղութի հիմնադրին դրած խիստ օրէնքներուն, որոնց հիմնական տրամադրութիւնները քաղուածաբար կուտանք ստորեւ.—

1) Գաղութին մէջ կ'ընդունուին միայն անոնք որ ազատ են ընտանեկան եւ ընկերային ամէն կապերէ։ Ամուսնացեալները հոն մուտք գործելէ առաջ պարտաւոր են ամուսնալուծուիլ։

2) Գաղթականները պարտաւոր խօսք կուտան չընդունիլ որ եւ է դրացիի մը այցելութիւնը, եւ ոչ ալ մէկին կամ միւսին դուռը զարնել, այցելութեան երթալու պատրուակով։

3) Կիները, որոնց գոյութիւնը աղբիւր է ամէն չարիքի, չեն կրնար որ եւ է պատճառով մուտք գործել կղզիին մէջ, ուր տղոց մուտքն ալ բացարձակապէս արգիլուած է։

4) Հոն հաստատուիլ ուզողները չեն կրնար իրենց հետ բերել երաժշտական որ եւ է գործիք, ձայնագիր կամ անթել հեռագիրի ձայնատու ընդունարան։

5) Խստիւ արգիլուած է տուներու մէջ պահել ու խնամել որ եւ է կենդանի կամ թռչուն։ Եթէ բնակիչ մը իր սեփական հողերուն վրայ հանդիպի որ եւ է կենդանիի կամ թռչունի մը, պարտաւոր է զայն ոչնչացնել անխնայ։

6) Արգիլուած է դրացիի մը օգնել, կամ օգնութեան հասնիլ, մինչեւ իսկ ամենամեծ վտանգի մը պահուն։

7) Կերակուրներ հասարակաց ճաշարաններու մէջ կը պատրաստուին։

8) Բնակիչներուն արգիլուած է խնդալ, մինչեւ իսկ ժպտիլ, ինչ որ ալ ըլլան պարագաները։

9) Այն անդամը, որ վերոյիշեալ յօդուածներէն մէկուն դէմ կը գործէ, ինքնաբերաբար կը դադրի գաղութին մաս կազմելէ, ան պարտաւոր է 48 ժամուան մէջ հեռանալ կղզիէն։ Իր բաժինը պիտի գրաւուի եւ արժանաւորներուն միջեւ պիտի բաժնուի։

Թերեւս կարծուի թէ այսպիսի արտառոց ծրագիր մը պակասամիտ ուղեղի մը յղացումն է, եւ շատ քիչեր պիտի ուզեն մաս կազմել այդ չնաշխարհիկ դաղութին։

Մ. Բայթ բոլորովին տարբեր կարծիք ունի այդ մասին։ Ան կ'ըսէ թէ ներկայացող խնդրարկուներուն թիւը այնքան շատ է, որ Քապրէրա կղզին պիտի չբաւէ պարփակելու համար բոլոր մարդատեաց միլիոնատէրները, որոնք պատրաստ են սիրայօժար ենթարկուելու իր օրէնքներուն խստութեան։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 9 նոյ. (Յառաջ).— Ատրպատականի շուկան օգոստոսից մինչեւ նոյեմբեր չափազանց թոյլ էր Զանազան ճիւղի ապրանքներէն միայն աղիքի առեւտուրը համեմատաբար աւելի աշխոյժ էր, քանի որ թէ Ամերիկայից եւ թէ Եւրոպայից իրենց առ... վորական պահանջները կատարուեցան։ Ներկայիս ալ աղիքի գործը աւելի գործօն վիճակի մէջ կը մնայ, Զոր մրգեղէնի եղանակը մէկ ամիս է ինչ սկսած է եւ կը սպասուի որ այս տարի աւելի մեծ ապառում ունենայ։

Գորգի առեւտուրն ալ ինչպէս կը սպասուէր չիրականացուց յոյսերը Այս երեք ամսուան մէջ եղան գնողներ Եւրոպայի եւ Սուրիայի շուկայի համար, բայց ոչ նախորդ ամիսներու չափով, իսկ Ամերիկայի համար պարբերաբար գնողներ եղան, որոնց մէջ ամէնէն շատ եւ մեծ քանակութեամբ գնողն էր Գոստոնէն Թորոս Մարշ ընկերութիւնը։ Անոր ներկայացուցիչը Մարտին Մրքեան, անցած վերջերին տեղս հասնելով նախ 2-3ը շատ հայճեալ առանց չափերին ու որակին արժէք տալու գնեց մօտ 6-7 հարիւր կտոր Թաւրիզ եւ Գորգերի գորգերի աժան եւ միջակ տեսակներ Շուկայի մէջ եղած փորձառու եւ բարեկ գորգավաճառներ կը պնդեն որ այս ձեւի գնում երբ եւ իցէ տեսած չէ։ Միայն կ'ըսեն թէ 1921ին ուրիշ գնորդ մը Հինտօն անունով ... Շիքակոյէն Մարշալ Ֆիլտ եւ ընկերութեան կողմէն եկած էր, նոյնպէս այսպիսի կարճ ժամանակամիջոցում գնումներ կատարած էր։

Գորգի առեւտրականները հետաքրքրուելով տեղեկացան որ վերոյիշեալ գնողները ուղղակի գորգավաճառներ չեն, այլ կը ներկայացնեն ամերիկեան ամենամեծ «Դեպարտմընտ Սթորներ» որոնք մեծ քանակութեամբ ամէն տեսակի ապրանքներ կ'ունենան կոլէյ կապից մինչեւ գորգը։ Այս մեծ մթերանոցները բոլոր կեդրոնական քաղաքներում ունեն իրենց բաժանմունքները (chain store) որոնց միջոցով կը նան սպառել գնուած ապրանքները։

Թաւրիզի շուկան այս մեծ գնումով պահ մը աշխուժացաւ եւ բոլոր վաճառականները այնպէս կարծեցին թէ արդէն գորգի առեւտուրը Ամերիկայում վերակենդանացած է եւ պահանջներ պիտի լինին։ Սակայն վերջը պարզուեց որ եղած գնումները ուղղակի գորգավաճառների գործ չէր, այլ ինչպէս վերը տեսայինք. դեպարտմընտ Սթորի գործն էր։

Կ'ակնկալուի որ նոյեմբերից համեմատաբար աւելի պահանջ պիտի լինի այս շուկայի ապրանքների, գրաւական հիւէլները չարունակում են նոյն ձեւով եւ առեւտրականներին թողնում չփոթութեան մէջ։

⁂ Ինչպէս անցեալ անգամ գրած էինք, Ռեւանդուզի գիծը վաղուց բացուած է եւ արդէն որոշ ապրանքներ փոխադրուում են Ատրպատական ... հաւաքուած տեղեկութիւններ ... խագրական յայտնի առեւտրական տուն «Նաթանիէլ»ը արդէն կապուած է Անգլօ-պարսկական ընկերութեան հետ եւ մեծ քանակութեամբ «կապ... տուծ»ով ապրանք է տեղափոխում ... տրպատական։ Այդ փոխադրութիւ...

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Դ.

Ասոր համար է որ անիկա, երիտասարդութիւնը, կը հետեւի իր պարագլուխներուն։ Քաղքենի երկիրներուն մէջ, կը խօսին կարճօրէն հայրենիքի պաշտպանութենէն։ Խ. Միութեան մէջ կոչ կ'ընեն «ընկերվարական» հայրենիքի պաշտպանութեան համար։ Վերադիրը քիչ կարեւորութիւն ունի, եւ խնդիրը նոյն հարցի մասին է միշտ։

Ի՞նչպէս երիտասարդութեան հայրենասիրութիւնը պիտի չփայփայուէր, տեսնելով որ օտար համայնավար կուսակցութեանց պառուիրակները, Կրեմլինի գործիքները, տարին երկու անգամ ուխտի կ'երթան դէպի կարմիր Մէքքէն։ Անիկա գիտէ թէ Գ. Միջազգայինի մասնաճիւղերը ամէն բանէ առաջ պաշտօն ունին պաշտպանել Խ. Միութիւնը եւ անոր թշնամիները հարուածել։ «Օրթօտօքս խաչ» կամ կարմիր պրօշ, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի խորհրդանշանը, կը մօտենէր արդէն Միխայիլ Թուխաչեւսքին ,զարական նախկին սպան ,որ կարմիր բանակին կազմակերպիչներէն մէկն էր եղած։ Խնդիրը չարունակ Ռուսիոյ ծառայելն է»։

Եւ զին. ծառայութիւնն ալ պատիւ մըն է հոս եւ ոչ միայն բռնավաստակ մը։ Բանակը կը փայփայուի, լաւ կը սնուցուի, շրջապատուած բովանդակ հոգածութեամբը կառավարութեան, որ ոչ մէկ բան կ'անտեսէ զայն ժողովրդականացնելու եւ մանաւանդ սիրցնելու երիտասարդութեան։ Զինուորական պատրաստութիւնը պարտադիր է ամենուրեք, եւ անկէ խուսափելու գաղափարը ոչ մէկուն միտքէն պիտի անցնէր։ Երիտասարդական կազմակերպութիւնները պատուով կ'ընդունուին մայիս 1ի եւ նոյեմբեր 7ի չքերթին, կարմիր հրապարակին վրայ կանոնաւոր բանակին հետ եւ կը տեսնուի թէ այս ուսանողներն ու գիւղացի գործաւորները, քաղաքային հագուստով, բայց զինուած, իրենց դերը խիստ լրջօրէն կ'առնեն։

Կը տեսնենք թէ այս զինուորացած, թէքնիքով տարուած, դէպի գործնական իրերը դարձած երիտասարդութիւնը ի՞նչքան հեռու է այն երիտասարդութենէն, զոր կը թելադրեն Թուրկէնիէվի եւ Տոսթոյեվսկիի վէպերը։

Տկարներուն, վարանոտներուն եւ երազամիտներուն համար դառն դարաշրջան մը, ընկերութեան մը մէջ, որ հետզհետէ կը տիրակալուի արտադրութեան ծանօթութեամբը եւ որ կը վերակազմուի ըստ անոր ,գործունէութեան առաջնութիւնները կը գերազանցեն բոլոր միւսները։

Երիտասարդութիւնը ժամանակ չունի այլեւս երազելու, ոչ ալ ինքզինք մշակելու։ Այսպէս, այլեւս փայլուն մտքերու պիտի չհանդիպինք ինչպէս կար հին «ինթելիկենցիա»յին մէջ, որ բազմաթիւ լեզուներ գիտէր, ճամբորդած էր, իրազեկ էր Արեւմուտքի գաղափարական բոլոր շարժումներուն։ Եւրոպացի հաւատարապէս, եթէ ոչ աւելի քան ռուս, գաղափարապաշտ, յաճախ միսթիք Այսօրուան երիտասարդութիւնը կարծրացած զրկանքներով, տառապանքի տեսարանով եւ կռուի յարատեւ կոչերով, երբեք առիթը չունի իր մէջ մշակելու մտածման կամ զգացումի նրբութիւնները։

Կնոջ եւ սիրոյ հանդէպ, իր ընթացքը կը կրէ նոյն դրական եւ ոչ նիւթական նկարագիրը։ Ճիշդ է թէ շատ չափազանցուած է իր բարքերու բռնութիւնը։ Ռուս երիտասարդութիւնը ներկայացուցած են իբրեւ աշխարհի ամէնէն աւելի ապականածը։Երբ այս սոսկալի բաները կը լսենք, կ'ապշինք, երբ կը հաստատենք Մոսկուայի մէջ, օրինակ, փողոցներուն եւ հանրային պարտէզներուն մէջ այնպիսի կեցուածք մը, որուն պիտի նախանձէին ուրիշ մայրաքաղաքներ։ Սկիզբները ծայրայեղութիւննե՞ր եղած են,— անվիճելի է եւ գրականութիւնը արձանագրած է զանոնք։Կարգ մը դեռահաս համայնավարներ կարծեցին թէ ամէն բան թոյլատրուած է իրենց եւ «անցեալի նախապաշարումներուն» դէմ պայքարը մեկնաբանեցին իբրեւ անձեռնմխելիութիւն գոհացնելու իրենց ամէնէն անսանձական բնազդները։ Դեռահաս աղջիկները որոնք չէին պատասխաներ իրենց կոպիտ առաջարկներուն, «փոքրիկ քաղքենուհիներ» եւ «հակայեղափոխականուհիներ» միայն կը համարուէին։ Հաւաքական բռնաբարման դէպքեր (Լէնինկրատի Զուպարով փողոցինը իր ժամանակին շատ աղմուկ հանեց) յուզեցին հանրային կարծիքը եւ նոյն իսկ մամուլին մէջ արձագանգ առաջ բերին, որ, «կրքոտ-քով, ոչ մէկ տեղ կուտայ «հոմիր - արկածներ»ուն։ Պատճառն այն էր որ կառավարութիւնը որոշած էր օրինակ մը տալ եւ մեծ հարուած հասցնել։ Յանցաւորները, բոլորն ալ երիտասարդ, գնդակահարուեցան։ Գիրքեր՝ ինչպէս Կումիլեւսկիի Շունները փողոցը, Փանթալէյմոն Ռոմանովի կարգ մը վէպերը բացէ բաց դրին սեռային յարաբերութեանց խնդիրը, եւ վիճաբանութիւն մը առաջ եկաւ, որուն երբակացութիւնները, իրենց ամբողջութեան մէջ, աւելի նպաստաւոր եղան աւանդական բարոյականութեան։

Ամէն պարագայի մէջ, հակազդեցութիւն մը առաջ եկաւ առաջին տարիներու ծայրայեղութեանց դէմ ուր աւելի շատ յոխորտանք կար քան թէ մոլութիւն, աւելի շատ տղայական կոշտութիւն քան իրական ապականութիւն։ Բոլշեւիկեան հին պահակագունդը զանոնք դաստիարակողներէն վերջինը չեղաւ։ 1928ի հոկտեմբերին համայնավար երիտասարդութեան ուղղելով խօսքը, Կալինին կ'ըսէր «Ձեզմէ շատերը կը խօսին նոր ընկերութենէն, բայց սխալ ձեւով կը պատկերացնեն զայն. Ընդունելի՞ է իմաց պէս որ մարդ մը 6—7 անգամ ամուսնանայ տասը տարուան ընթացքին Չէ՞ք տեսներ թէ իր սիրոյն մէջ խորտակուած աղջիկ մը խորտակուած մըն է։ Այրերու եւ կիներու յարաբերութեանց միջեւ պէ՞տք է անհատական ամէն պատասխանատուութիւն... Այս տեսակէտէն ,ճշմարտապէս մարդկային յարաբերութիւններ հաստատելով սեռերու միջեւ, կամսոմոլը կրնայ եւ պէտք է շատ բան ընէ»։

Շատ մը «նախապաշարումներ» ձգտին անհետանալ, մանաւանդ կնոջ կուսութեան «նախապաշարումը»։ Բարքերու ազատութիւնը շատ զանց մեծ է, բայց — պէտք է ընդգծել — այսուհետեւ առանց դէէ ցուցամոլութեան։ Մնաց որ այդ ազատութիւնը միշտ եղած է Ռուսիոյ մէջ եւ նոյն գաղափարութիւնը իրարմէ զատելով ... մուսնութեան գաղափարէն. ... բան ըրած չէ, բայց եթէ ...

ՓԻԼԻՓ ՎԻՐԱՆ

(Շար.)

...կատարուած է Իրաքի վրայով:

Այժմ մեծ քանակութեամբ նաւթ եւ բենզին կայ Խանէում (Պարսկաստան) որ անգլիական օթօներով փոխադրումեն Սիւրիա եւ Թուրքիա:

Թեհրան-Պոլսոյի գծով հոկտեմբեր ամսուն փոխադրուեր է Արտասահմանեան մեծ քանակութեամբ շաքար, թէյ, մանուֆակտուր եւ ուրիշ ապրանքներ, իսկ Թուրքիոյ հոկտ. ամսուն փոխադրուեր է Ամերիկա եւ Եւրոպա տարանցիկ 200 հակ գորգ, Ռիզաեէն ուղղով պիտի փոխադրուի չոր միրգ, մանուածեղէն եւայլն:

Թեհրան-Պոլսոյի գծի բացումը մեծ հարուած է սովետներին: Եթէ այդ գծով ուղղուած ապրանքների արժէքն էլ համեմատաբար աժան լինին, այդ ժամանակ Անդրկովկասեանը այլ եւս ռուսական նաւթի ու բենզինի կարիքը պիտի զգայ»: Գ. ՄՈՒՍԱՅԵԼԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԻՆՉ ՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կարգ մը անզգոյն թերթիկներ, որ ոչ ազգութիւն կը ճանչնան, ոչ հայրենիքի գաղափար կը հանդուրժեն, ոչ դաւանանք ունին, այլ որ եւ է սրբութիւն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հարուածելու մարմաջէն տարուած՝ իրենց քանի մը փախուցիկ ու գիշեր ցերեկ կը մտածեն եւ ամէն ստոր միջոցներուն կը դիմեն, իրենց սեւ նպատակին իրագործման համար:

Այս անգամ ալ Մարսէյլի մէջ կազմած են «Դաշնակ տերրորի զոհերու պաշտպան (Դաշտերրոհպաշկոմ) յանձնախումբ» մը, կոչ ուղղելով հայրենակցական եւ զանազան միութիւններու: Առանց կարգին կոչ մըն ալ ուղղած են Բալուի անզոյ Հայր. Միութեան: Ու հեռեւեալ օրը հոս հոն ցրուած դարչելի թռուցիկներէն եւ թերթերէն կ'իմանանք թէ Բալուի Հայր. Միութեան վարչութիւնն ալ իր ներկայացուցիչը ղրկած է: Պարոնն'ր, կ'ուզէ՞ք հաստատել թէ ո՞ր ատեն Բալուի Հայր. Միութիւնն ալ մասնակից է այս անպատուաբեր միթինկին: Բալուցիները այդքան միամի՞տ կը կարծէք որ անոնց անունը կը չահագործէք ու հասարակութիւնը կը շլացնէք ուռուցիկ յայտարարութիւններով: Մարսէյլի բոլոր Բալուցիներու պարզմանն ըլլալու յաւակնութիւնն ունի՞ք այս գործին մէջ: Եղա՞ծ է անոնց մը (չեմ կարծեր) որ մութ հոգիներով ձեզ խաբած եւ Բալուի անունը չահագործած է, ասոր ալ պատասխանատու էք: Կամ պէտք է լուսաբանէք հանրութիւնը եւ կամ եթէ թիւրիմացութիւն մը եղած է, պէտք է որ սրբէք հրապարակաւ:

Բալուցի հայրենակիցներուն համար աւելի հրատապ հարց քան խաղաղութիւնը եւ համերաշխութիւնը: Մենք նոր լսեցինք թէ Յարբերդի մէջ երկու Բալուցի երիտասարդներ կախուեր են, երկուքն ալ հայկ. քաղաքական գործեր: Այս դէպքը քան մը չէ՞ր խօսիր ձեր ցամքած սրտին: Դուք զզուելի խաղեր կը փորձէք, օտարներու հետ, Թուրքէ թուղթեր չարելով Դաշնակցութեան դէմ: Բարի վայելում... բայց, ի՞նչ համարձակութեամբ այսքան քնքուշ կը վարուիք Բալուցիներուն հետ: յիմարապատում խնդկատակութիւններո՞վ է որ դատ պիտի շահիք:

Միսաք Խրալեան

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«Յառաջ»ի նոյ. 19ի թիւին մէջ մեծ յուզումով կարդացի «Ցեղին ձայնը օտարացած սերունդին մէջ» յօդուածը, որ առնուած էր «Հայրենիք»էն, եւ որուն համար «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կ'աւելցնէր — «Վայը մենք եւս միեւնոյն պատկերը պիտի ունենանք այս պողոտաներուն վրայ...»:

Հարկ չկայ վաղուան սպասելու:

Այսօր իսկ հայ ազգը պէտք ունի պատրաստուած եւ կամ պատրաստութեամբ ընդունակ գործիչներու, մեր դարաւոր թշնամիին դէմ ճակատ կազմելու եւ ազգովին պաշտպանուելու համար:

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանամ, թէ Թուրք գործիչ մը՝ Ֆրանսերէն «Հայոց պատմութիւն» մը կը պատրաստէ, քննադատելու եւ գատափետելու համար մեր պատմական անցեալը, մեր հնութիւնը, մեր լեզուն եւ մեր բոլոր արժէքները:

Ասոր դէմ մաքառելու պատրաստ ըլլալու ենք:

Բայց պէտք ունինք մարդու:

Ո՞ւր են «Հայրենիք»ի յիշատակած անձնուրաց ուսանողներն ու ուսանողուհիները, որոնք իրենք զիրենք նուիրած են մեր ազգին գէթ մօտիկ անցեալին ուսումնասիրութեան:

Երիտասարդ ուժերու պէտք ունինք. գի հները յոգնած են:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԱԺԻՇՏ ՕՐ. ԲԱՐԱՅԵԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

Երաժիշտ — ուսուցիչ օր. Մարգարիտ Բարայեանի դպրոցին երգի դասարանը վերջերս կարեւոր յաջողութիններ ունեցաւ:

Հոկտեմբեր 11ին, Vieux Colombierի թատրոնի ցերեկոյթին, որ նուիրուած էր պարսկական երաժշտութեան եւ պարի, Օր. Իսիս Պիւլպիւլեան մեծ յաջողութիւն ունեցաւ՝ երգելով, թառի եւ տավուլի ընկերակցութեամբ, 4 պարսկական երգեր, զորս սոփրանցաւ կրկնել ունկնդիրներու փափաքով: Այդ երգերէն մէկը, La voix de son maître, կրամոֆոնի անցած ըլլալով (թիւ K— 7000, instruments Persans — Hossein) վաճառքի հանուած է:

12 Հոկտեմբերին կիրակի, Ֆրանսական երաժշտագրական ակումբը, Les Compagnons de Diogène, հրաւիրած էր Օր. Մ. Բարայեանի 3 աշակերտները, Օր. Իսիս Պիւլպիւլեան, Գ. Բուվիէ, Տոքթ. Է. Կարրոնէլ, երգելու Մոցարթի Bastien et Bastienne օփերա— քոմիքը, ղեկավարութեամբ Օր. Մ. Բարայեանի: Երգիչները մեծ գնահատութեան արժանացան:

Կ'իմանանք որ Val - de - Graceի եկեղեցւոյ վարչութիւնը դիմած է Օր. Բարայեանին, խնդրելով որ իր աշակերտները կատարեն պատարագի երգեցողութիւնը, գալ կիրակի, 26 նոյեմբերին, առտուան ժամը 10ին, պատերազմի դաշտին վրայ ինկած հիւանդապահներու յիշատակին տրուած հոգեհանգիստին առթիւ: Երգեցողութեան պիտի մասնակցին Գ. Կրօֆ, Օր. Իսիս Պիւլպիւլեան, Գ. Բիշար, Գ. Բուվիէ, Գ. Գերալ, Տոքթ. Կարրոնէլ.

Տ.

ԸՆԿ. ՕՆՆԻԿ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

»»» · «««

Տարաբախտ ընկեր Օննիկ Աւետիսեանի (Հաճի) թաղումը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի կէս օրէ վերջ, Սարսէլի գերեզմանատան մէջ:

Փարիզէն եւ շրջակայ գիւղերէն բաւական թիւով ընկերներ ու հայրենակիցներ եկած էին վերջին հրաժեշտ տալու Դաշնակցութեան հինաւուրց ու անձնուէր մարտիկին: Ժամը 3ին, կրօնական արարողութենէն վերջ, «Հրայր» խումբի անդամներն ուսամբարձ դագաղը դուրս հանեցին եւ դըրին դիակառքը: Դագաղը ծածկուած էր եռագոյնով, իսկ կառքը՝ բազմաթիւ ծաղկեպսակներով ու ծաղկեփունջերով: Ծաղկեպսակներու մէջ աչքի կը զարնուէին հանգուցեալի ընտանիքին «Վարդան» ենթակոմիտէին եւ ընկ. Բարունակի նուիրածները:

Գերեզմանատանը «Վարդան» ենթակոմիտէին եւ ամբողջ Ֆրանսայի ընկերներու կողմէ խօսեցաւ ընկ. Աշոտ Արծրունի, որ ամփոփ կերպով ներկայացուց հանգուցեալին կեանքն ու գործը, տարագրութեան դառնութիւնները: Դժբախտ Հաճին իր հոգին աւանդած է իր զէնքի ընկերները յիշելով ու «Հայրենիք», «Հայաստան» մրմնջելով:

«Հրայր» խումբին կողմէ, որուն կը պատկանէր հանգուցեալը, գրաւոր յուզիչ դամբանական մը կարդաց ընկ. Կարօ Երանեան, վեր հանելով ընկեր Օննիկի բարոյական ու գաղափարական նկարագիրն ու խոր հաւատքը դէպի ազատութ: Ընկ. Կարօ յայտնեց թէ մեռնելէ առաջ տարաբախտ ընկերը խնդրած է իր չապիկը, լուսանկարը եւ եռագոյնը Հայաստան տանիլ...

Ներկաները բոլորն ալ խորապէս յուզուած էին եւ շատերու աչքերէն արցունք կը հոսէր: Ողբացեալ ընկերն իր ետեւ կը ձգէ կին եւ երեք զաւակներ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

—·—

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Քոնսէփսիոն հիւանդանոց) — «Յառաջ»ի հոկտ. 26 թիւին մէջ «Զայներ հիւանդանոցէն» խորագրին տակ, Տիգար Սգամի (րուն անունով Յովհաննէս Մարգարեան) փորձած էր իմ տառապանքս նկարագրել, բերանս դնելով սուտ ու փուտ խօսքեր: Ո՛վ բաւ. քեզի թէ պանդոկապետս կամ անոր տիկինը գիս եւ զաւակս անարգած են: Վեց տարիէ ի վեր անոնց խնամքը կը վայելեմ, իսկ եթէ հիւանդանոց ինկայ, անոնք ի՞նչ մեղք ունին: Ի՞նչպէս կրնամ զրպարտել իմ համագիւղացիս որուն սեղանէն կ'ապրի զաւակս: Մինչեւ հիմա անոնք են եղած իմ պաշտպանս եւ իրենց զաւկին պէս կը նային զաւակս: Միեւնոյն ատեն կը ցաւիմ որ յօդուածագիրը չարաչար գործածեր է «Յառաջ»ի բարեհամբոյրութիւնը:

Ոսկիկ Տէր Կարապետեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Խորհ. Հայաստան կը գրէ.—

Հայաստանի կապի (թղթատարական) կազմակերպութիւնը ունի չափազանց ... ...մինչեւ այժմ կարելի չէ եղած սրբագրել թղթատարին սխալ առաքումը, ուշ տեղ հասցնելը, ինչպէս տեղի կ'ունենայ մասնաւորաբար Սիսիանի, Բաշ — Աբարանի, Լէնինականի մէջ Գոհացուցիչ չէ նաեւ փոխադրական գործը:

Կարգ մը շրջաններու մէջ տեղական կազմակերպութիւնները հաւաքական գիւղատնտեսութեան թղթատար կը նշանակեն անչափահասները եւ գրել — կարդալ չգիտցողները (Սիսիան, Վէդի, Մարտունի): Գլխաւոր ճամբաներէն (Երեւան — Բայազէդ, Ստեփանաւան — Ղոլագերան) կատարուած փոխադրութիւնները չեն մեքենայացուած: Լաւ չեն օգտագործեր թղթատար ինքնաշարժները (Քէշիշքէնդ, Գորիս):

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Դեկտեմբեր 5ին Երեւանի մէջ տեղի պիտի ունենայ ջերմախտի (մալարիա) եւ արեւադարձային շրջաններու յատուկ հիւանդութեանց նուիրուած Հայաստանեան Դ. Համագումարը:

⁂ Տրդատ Թագաւորին յուշարձաններ ուսումնասիրութեան ժամանակ, ամբողջ հնագիտական քննութիւնը երեւան բերաւ պատմական մեծարժէք փաստեր, որոնք կը վերաբերին նախաարդիական, յետարդիական ժամանակաշրջաններուն:

⁂ Այս տարի Հայաստանի 529 ժողովրդական կայաններուն մէջ, ձմրան դպրոցական կիսամեակին՝ արձանագրուած են 23,878 երախաներ, իսկ ամռան դպրոցական կիսամեակին պիտի արձանագրուին 50,00 երախայ, ուրեմն ամբողջ տարուան մէջ մանկապարտէզ պիտի յաճախեն 77,968 երախայ,— անցեալ տարի՝ 66,130 երախայ:

⁂ Գալ տարի Երեւանի մէջ պիտի հիմնուի մարմնակրթութեան պալատ մը, ուր պիտի կեդրոնացուին մարմնակրթութեան բոլոր գիտական, տեսական եւ ուսումնական հաստատութիւնները, մարմնակրթութեան ապագայ կաճառը եւ Գերագոյն Խորհուրդի գրասենեակը: Շինութեան համար պիտի ծախսուի 200,000 րուբլի:

ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄ

Նոյ. 19ին, կիրակի, Mutualitéի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ միջազգային ախոյեանական մրցում մը բոլոր երկիրներու սափրիչներուն կողմէ վարսայարդարման նորաձեւութեանց, գործիքով կամ առանց գործիքի՝ անշնչելի գանգուրներ շինելու մասին:

Միջազգային այս մրցման կը մասնակցէին նաեւ երկու Հայեր, ընկ. Սարգիս Էքինճեան եւ Գէորգ Ստեփանեան: Մեր ընկերը մրցման մէջ շահած է 282 կէտ, իսկ Ստեփանեան 268 կէտ: Մրցման կէտերու բարձրագոյն թիւն էր 300: Ընկ. Էքինճեան բարձրագոյն թիւէն միայն 18 կէտ պակաս շահած էր:

Դարձեալ այս տարի, մարտ 19ին Սօսիէթէ Սավանթի մէջ տեղի ունեցած էր Փարիզի սափրիչներու կողմէ վարսայարդարման նորաձեւութեանց ցուցադրութիւն մը, երբ մեծ գնահատութեան արժանացան մեր երկու հայրենակիցները: Ընկ. Էքինճեան 5 տարի է որ նուիրուած է վարսայարդարման եւ իր այս յաջողութիւնները, զորս շահած է կարճ շրջանի մը մէջ, իրեն կը խոստանան մեծ ապագայ:

Տ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՒԸ

»»» · «««

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրին տակ, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթի ծանօթ յայտարարութեան առթիւ. (16 նոյ.).

— «Դաշնակցութեան ղեկավար մարմինը» դժբախտաբար «Ապագայ»ին պատասխան տալու պատիւ պիտի չընէ: Ամէն բան պաշտօնութեան սահմանին մէջ: Թերթ մը, այդ ալ կուսակցութեան մը պաշտօնաթերթը, Դաշնակցութենէն բացատրութիւն ուզելու իրաւունք պէտք չէ տայ ինքզինքին: Դաշնակցութեան Բիւրոն սիրով ընդառաջ պիտի երթար, եթէ բացատրութիւն ուզողը փոխանակ «Ապագայ»ի՝ Ռամկավար կուսակցութեան վարիչ մարմինը ըլլար: Ուրեմն, Փարիզի պաշտօնաթերթը արժանապատուութեան վիրաւորանք թող չնկատէ «Դաշնակցութեան ղեկավար մարմնին» լռութիւնը:

Դաշնակցութիւնը բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս քայքայելու համար գաղութներու մէջ սեւ պլոք մը կազմուած է Հայաստանի Չեկային հրամանով: Այս պլոքին մաս կը կազմեն Ռամկավար եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները, համայնավար կուսակցութիւնը, Հօկ եւ հակադաշնակցական ուրիշ տարրեր:

Պլոքին նպատակն է՝ Դաշնակցութիւնը հեռու պահել ազգային գործերէն, վարկաբեկել անոր անցեալը, աբատաւորել անոր անունը, վատաբանութեամբ, չարախօսութեամբ, զրպարտութեամբ եւ խաբէութեամբ:

Հալածել դաշնակցականները թէ հաւաքաբար եւ թէ անհատաբար, աշխատիլ զանոնք անզգործութեան եւ սովամահութեան դատապարտելու, որպէսզի միջոց ու ժամանակ չունենան կուսակցական եւ ազգային գործերով զբաղելու: (Այս նպատակը իրականացնելու պարտականութիւնը բուռնած է Բարեգործականը, որուն մշակած ու գործադրութեան դնել սկսած կրթական ծրագիրը դաշնակցական ուսուցչութիւնը հարուածելու զէնք մըն է):

Պլոքը կ'աշխատի անվստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել գաղութներու մէջ, կիրքերը միշտ սրուած պահել, արծարծել ու քրքրել հին խնդիրներ ու վէճեր, որպէսզի ճառսին մէջ իր ուզածը ընէ, առանց հաշիւ տալու ոչ ոքի:

Պլոքը յետին նպատակներով հակահայաստանեան կ'որակէ Դաշնակցութիւնը, միամիտ զանգուածներու բըթացնելու համար անոր վրայ: Կը գործակցի՝ Ֆրանսայի մէջ փրանսացի համայնավարներու, Սուրիոյ մէջ սուրիացի ազգայնականներու եւ ուրիշ երկիրներու մէջ ստիկոնութիւններու հետ, Դաշնակցութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար:

Պլոքը՝ չարամտօրէն Աթէնքի եւ Պէյրութի անհատական ռեիրները Դաշնակցութեան վերագրելով, կը ձգտի թէ օտար դատական իշխանութիւններուն եւ թէ հայ ժողովուրդին աչքին Դաշնակցութիւնը ցոյց տալ իբր ոճրագործներու կազմակերպութիւն:

Սեւ պլոքին այս սեւ գործունէութեան փաստերը հայթայթեցին մեզի ռամկավար թերթերը, որոնցմէ մին նաեւ «Ապագայ»:

Տասն տարի ձեր բոլոր նախատինքները, անարգանքները, հայհոյութիւնները մարսելէ յետոյ, կ'ուզէիք որ տասն տարի ե՞ւս գլուխ ծռէինք ձեր առջեւ: Պիտի ընէինք ատիկա ալ, եթէ համոզուած ըլլայինք որ զգաստութեան եւ սթափումի ժամը պիտի գար օր մը: Մեր համբերութիւնն ու լռութիւնը, յանուն համերաշխութեան եւ գաղութներու խաղաղութեան, դուք մեկնեցիք իբր տկարութիւն եւ անզօրութիւն եւ սկսաք սպառնալ մեզի:

Ուզեցիք խեղդել մեզ, ենթարկել ձեզի, պարտադրել ձեր ուղղութիւնն ու գործելակերպը: Ուզեցիք որ ձեր այոին այո, եւ ոչին ոչ ըսենք: Մերժեցինք ճանչնալ մեր ուժը, անկախ ու ազատ կուսակցութիւն մնալու մեր իրաւունքը, եւ գաղութներու վիճակը հասցուցիք այս օրուան:

Ի՞նչ կը մնար ընել մեզի: Դիմել ինքնապաշտպանութեան.

Մէկ հարուածին պատասխանել երկուքով: Բռունցքը միշտ վեր բռնել, եւ ըլլալ անխնայ: Ուրիշ բան չենք ալ պահանջեր, կամ ընդունեցէք որ իբրեւ հին, կազմակերպուած, ժողովուրդին կարեւոր մէկ զանգուածը ներկայացնող կուսակցութիւն գործելու եւ մեր ճամբան շարունակելու իրաւունք ունինք ձեզի հետ կամ առանց ձեզի եւ կամ փոխեցէք պայքարի զէնքերն ու ձեւերը, դադրեցուցէք հայհոյութիւնները, զզուելի քսութիւնները եւ գարշելի մեքենայութիւնները:

Այս կուսակցութիւնը մինչեւ այսօր պատիւով ապրած է, ճակատը միշտ վեր, կուրծքը միշտ հպարտ: Մի դպչիք անոր պատիւին, որպէսզի չմըտածէ ինքնապաշտպանութեան մասին:

Որքա՜ն շատ հասկնաք ասիկա, այնքան լաւ է թէ ձեզի եւ թէ այս ժողովուրդին համար: Ահա մեր բացատրութիւնը»:

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

—

Արքեպիսկոպոս իր տղոց խաղացած պարտէզէն, ցուպի մը յեցած՝ կը քէէ իբր ձի: Իր բարեկամներէն մէկը զինք այս վիճակին մէջ տեսնելով, իր զարմանքը կը յայտնէ.

Թագաւորը կ'ըսէ.

— Խնդրեմ, ոչ մէկու բան մը մի՛ ըսեր տեսածէդ, մինչեւ որ՝ դուն ալ զաւակներու տէր ըլլաս:

ՏԻՍԱՂ

Պարոնը.— Սիրակա՛ն, երբ կ'արթննամ, առաջին մտածումս կ'ըլլայ յիշել քեզ...

Աղջիկը.— Եղբայրդ ալ այդպէս կ'ըսէ...

Պարոնը.— Ի՞նչ, եղբա՞յրս, եղբա՞յրս, եղբա՞յրս ալ...: Բայց գիտցիր որ ես մէկ ժամ առաջ կ'արթննամ եղբօրմէս...:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

«ԷՐԻԿՍ ԵՐԲԵՔ ՍԽԱԼ ԲԱՆ ՉԸՆԵՐ»

(Դանիական գրականութիւն)

—·—

ՆՈՒԷՐ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉԷՆ ՆՈՐ ՀԱՐՍԵՐՈՒՆ

ՆՄՐ.— Հանս Քրիսթիան Անտէրսեն է հեղինակը պատմուածքի հեղինակը: Աղքատ ծնողքի մը զաւակն էր. ո՛չ մէկ հեռանկար ունէր իր ընտանեկան շրջանին, բայց յետոյ բարեկամներու աջակցութեամբ համալսարան գնաց: Ժողովրդականութիւն շահեցաւ իր հէքեաթներով որոնք թարգմանուած են բոլոր լեզուներով: Գրած է թատերգութիւններ, վէպեր եւ ճամբորդական յուշեր: Սակայն իր գրական տաղանդը երեւան կու գայ մանաւանդ իր պատմուածքներուն մէջ: Ծնած է 1805ին եւ մեռած 1875ին:

Ձեզի պիտի պատմեմ հէքեաթ մը որ ինծի կը պատմէին երբ պզտիկ տղայ էի: Ամէն անգամ որ միտքս կու գայ, կարծես հետզհետէ կ'աղուորնայ: Որովհետեւ պատմութիւններն ալ կը նմանին կարգ մը մարդոց — քանի հիննան կ'անուշնան:

Եթէ գիւղ գացած էք, տեսած պէտք է ըլլաք որ այնտեղ, ագարակին մէջ կայ յարդապատ երդիքով շատ հին խրճիթ մը: Անոր մամռապատ կտուրին վրայ կը տեսնուի արագիլի մը բոյնը, որովհետեւ գիտէք թէ մենք առանց արագիլի չենք ըլլար: Խրճիթին պատերը ծուռ են, իսկ պատուհանները ցած. այս վերջիններէն միայն մէկն է որ կը բացուի, կը գոցուի: Փուռը որ պատին մէջէն դուրս ցցուած է, կը նմանի հաստ մարմինի մը: Թանթրուենի մը կը բարձրանայ բակին մէջտեղէն եւ անոր ճիւղերուն տակ, փոքրիկ աւազանի մը մէջ, կը լողան քանի մը բադեր: Պահապան շուն մը կը հաչէ բոլոր եկող — գացողներուն երեսին:

Այսպէս էր այդ ագարակին մէջ գտնուած խրճիթը: Այնտեղ կը բնակէր ծերունի զոյգ մը՝ գիւղացի մը եւ իր կինը: Թէեւ շատ փոքր էր իրենց ըստացուածքը, բայց տակաւին ունէին ձի մը որուն ծառայութենէն ալ կրնային հրաժարիլ: Ինչ կենդանի մըն էր այս ձին որ ինքնիրեն կ'արածէր խառերուն մէջ եւ երբեմն իր քամակին վրայ, քաղաք կը տանէր իր տէրը: Գիւղացին շատ անգամ փոխ կուտար զայն իր դրացիներուն որոնք զանազան ծառայութիւններ կ'ընէին ծերունի զոյգին՝ ի վարձատրութիւն: Եւ սակայն գիւղացին ու կինը խորհեցան որ այլեւս պէտք չունէին այդ ձիուն եւ աւելի լաւ կ'ըլլայ, եթէ ծախէին զայն կամ գոնէ փոխանակէին աւելի անհրաժեշտ բանի մը հետ: Բայց ի՞նչ էր այդ բանը:

— Դո՛ւն աւելի լաւ գիտես, հոգիս, ըսաւ գիւղացիին կինը. այսօր շուկան բաց է. նստէ ձիուն վրայ, քաղաք գնա՛ եւ աշխատէ՛ որ կամ ծախես եւ կամ օգտակար բանի մը հետ փոխանակես:

Եւ գիւղացիին կինը թաշկինակը կապեց ամուսնոյն վզին, որովհետեւ ինք աւելի լաւ կը կատարէր այդ գործը. երկու անգամ դարձուց թաշկինակը եւ սիրուն կապ մը շինեց, որովհետեւ ինք աւելի վարպետ էր այդ զարդարանքներուն մէջ: Ցետոյ խոզանակեց անոր գլխարկը եւ համբոյր մը դրաւ անոր շրթունքներուն վրայ:

Գիւղացին նստեցաւ ձիուն վրայ ու ճամբայ ելաւ: Այո՛, կամ պիտի ծախէր կենդանին կամ պիտի փոխանակէր ուրիշ առարկայի մը հետ. բայց ինք աւելի լաւ գիտէր ընելիքը:

Շատ տաք էր արեւը ու պատառ մը ամպ իսկ չկար երկինքին վրայ: Փոշոտ էր ճամբան ալ, որովհետեւ շատեր քաղաք կ'երթային այդ օրը՝ հետիոտն կամ ձիով: Կարելի չէր տեղ մը ապաստանիլ արեւին ճառագայթներէն:

Գիւղացին ճամբան հանդիպեցաւ մարդու մը որ իր առջեւը ձգած էր կով մը ու շուկայ կ'երթար: Եւ ի՜նչ պատուական կով:

— Լաւ կաթ կուտայ, վստահ եմ, մտածեց գիւղացին, հրաշալի բան կ'ըլլայ եթէ ձիուս հետ փոխանակեմ այս կովը:

— Է՛յ, պատուաց մարդուն, մտիկ ըրէ՛, ձին աւելի սուղ կենդանի է քան կովը, բայց հոգ չէ. կովը աւելի օգտակար է ինծի համար. եթէ կ'ուզես փոխանակենք...

— Հա՛, ըսաւ մարդը, կովը յանձնեց գիւղացիին եւ առաւ անոր ձին:

Գիւղացին գործը լմնցուցած էր եւ եւ կրնար տուն վերադառնալ: Բայց այդպէս չըրաւ. շուկայ երթալու համար ճամբայ ելած էր, եւ շուկայ պէտք է երթար, գոնէ վաճառքը տեսնելու համար: Ու շարունակեց ճամբան կովուն հետ:

Քիչ նոր գիմացը ելաւ ուրիշ մարդ մը որ ոչխար մը կը տանէր շուկայ: Գարմա՜րտ, աղո՜ւոր եւ բրդո՜տ ոչխար մը:

— Այս մէկը աւելի գործիս կուգայ, մտածեց գիւղացին, առատ խոտ կայ մեր բակը, թող ուտէ. ձմեռը սենեակիս մէջ կը պահեմ. կովէն օգտակար է թերեւս. փոխանակե՞մ արդեօք...

Ոչխարին տէրը ընդունեց առաջարկը ու մեր գիւղացին ոչխարը առաւ ու շարունակեց ճամբան:

Շատ գնաց, քիչ գնաց, տեսաւ ուրիշ գիւղացի մը որ դաշտերուն մէջէն կուգար՝ պարարտ սագ մը թեւերուն մէջ:

— Այդ ի՞նչ ծանր բեռ կը տանիս, ըսաւ գիւղացին անծանօթին. ահագին փետուր եւ ճարպ ունի. մեր աւազանին մէջ կրնայ սքանչելի կերպով լողալ. կինս ալ պիտի սիրէ, շատ բանի օգտակար է. քանի՜ քանի՜ անգամներ կրկնած է. «Երանի սագ մը ունենայինք» ... Թերեւս հիմա ունենայ հատ մը... Է՛յ, ի՞նչ կ'ըսես, սագդ կը փոխե՞ս ոչխարիս հետ...

Անծանօթը սիրով ընդունեց փոխանակութիւնը եւ մեր գիւղացին տիրացաւ սագին:

Հետզհետէ կը մօտենար քաղաքին: Ահագին բազմութիւն կար ճամբուն վրայ. ասոնք եւ անասուն իրարու խառնուած էին շուկային ցանկապատին առջեւ եւ արդէն սկսած էին մտնել հարկահաւաք պաշտօնեային գետնախնձորի արտէն ներս: Այնտեղ մեր գիւղացին տեսաւ գեղեցիկ թռչուն մը որուն ոտքէն չուան մը կապած էին, որպէսզի չփախչէր: Կարճ փետուրներով թռչուն մըն էր. երկու աչուկները միասին կը քթթէր եւ խորամանկ արտայայտութիւնով մը կը սանքար ու կը կանչէր «կլո՜ւկ, կլո՜ւկ»: Ի՞նչ կը նշանակէր այդ կլո՜ւկ-կլո՜ւկը, չեմ գիտեր: Գիւղացին այս թռչունը տեսնելուն պէս մտածեց.

— Ասանկ գեղեցիկ թռչուն մը տեսած չէի կեանքիս մէջ. աւելի գեղեցիկ է քան տէր պապային հաւը. երա՛նի իմս ըլլար. վերջապէս թռչուն ըսածդ իր կուտը կը ճարէ եւ բեռ չէ. լաւ պիտի ըլլայ եթէ յաջողիմ փոխանակել սագիս հետ...

ԱՆՏԷՐՍԸՆ

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

Յ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՆԵԵՕ ՔԱՂԱՔԻ Արծիւ Ենթակոմիտէն *ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին,* 9 rue Mme. Curie, Bagneux *ընկեր Յիզբան Տէրոյեանի բնակարանին մէջ։*

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռոստոմ եւ Տաւրոս խումբի ընկերները, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Առնուվիլի մէջ, ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանը։

Նիւթ՝ «ՃՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Գաւառ

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ Զաւարեան խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խաչիկեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր-Սերոբ» խումբի ժողովը այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՌՈՍՏՈՄ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Պատանեկ. Միութեան Գրադարանի մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. *Ա. Խաչիկեան։*

Զաւարեան խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. *Աշոտ Խաչիկեան։*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. *Աշոտ Խաչիկեան։*

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը

Պ. Վահագն Թուր-Սարգիսեան, Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայեան եւ զաւակները՝ Հրանտ, Գուրգէն, Արփինէ, Այրի Տիկին Սրբուհի Քէպապճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Կարապետեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Պ. Կարապետեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գ. Էրզրումեան, Այրի Տիկին Մ. Էրզրումեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Էրզրումեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր Պետրոսեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Պ. Էրզրումեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Կարապետ Շահինեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Ա. Տիօնեան (Պոլիս), Տէր և Տիկ. Աղասի Թուր-Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Թուր-Սարգիսեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Աբովեան, Յովհաննէսեան, Զալըգեան, Կիւրեղեան, Յովակիմեան, Մինասեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները ու բարեկամները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, զաւկին, քրոջ, ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՆԿԱՆՈՅՇ ԹՈՒՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ)

դառնակսկիծ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, երեքշաբթի առաւօտ ժամը 4.30ին, իր բնակարանին մէջ, **60 rue Piat,** (Փարիզ 20), 19 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, իր բնակարանին մէջ **60, rue Piat, Paris (20):** Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի **Pantin - Parisien**ի գերեզմանատունը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կարմիր խաչի Վալանսի Մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այսօր հինգշաբթի գիշեր ժամը 8ին 4 եւ **4bis rue Bouffier:** Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Ֆր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՕՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 ***Métro: Etoile***

Սիրուն անակնկալներ, թատ, երգ ու պար

Առաջնակարգ ժազ **«Union Jaz de Lido»** *ժամը 10էն մինչեւ լոյս*

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆՔԷ — ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Salle Adyar*ի ՇՔԵՂ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ* **4 Square Rapp**

(Métro: Alma *կամ* **Ecole Militaire)**

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ **Ա Ռ Ա Ք Ե Լ Ա Ղ Ա**

(Երամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակ՝ ՍԷՅԵԱՆ)

Մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ Տիկին Լ. Գետրոսեանի, Օր. Անգինէ Ավետեանի, Գ. Ռուպինա Ալիքսանեանի Մելինէի, Պ. Պ. Գմբէթեանի, Կոթիկեանի, Տէրվիշեանի, Սարաֆեանի Գրիգոր - Վահանի եւ ուրիշներու։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղեր, Պ. Շահխաթունիի մօտ եւ ներկայացման օրը Թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

Ընդհանուր հասցէ՝ A. Chakatouny. *35, rue des Morillons. Paris (15).*

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ։

Պար — *Գոթիլյոն* — *Ընտիր ճաշ* — *Ճոխ Պիւֆէ։*

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Ա Ռ Ի Թ Մ Ը

5,000,000 ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՇԱՀԵԼՈՒ

եւ միանգամայն բարեգործութիւն մը ըրած ըլլալու ծախսելով միայն 50 ֆրանք

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կազմակերպուած՝

ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՊԱԶԱՐԻՆ

որ տեղի պիտի ունենայ այսօր Հինգշաբթի օր ժամը 14էն սկսեալ մինչեւ 19, ժան - կուժոնի սրահներուն մէջ

8, Rue Jean Goujon. Paris (8)

Ան նուազն 50 ֆրանք ծախսող այցելու մը կը ստանայ ձրիաբար թօմպոլայի թիւ մը։ Շահող առաջին հինգ թիւերուն պիտի տրուին **Loterie Nationale***ի* **(3e tranche)** *հինգ թիւեր։*

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեանի Թատերասրահին մէջ 26, rue Troyon. Sèvre

Կը ներկայացուի Ազգային - Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 5 ֆրանք։

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԷՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 Նոյեմբեր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ...էն մինչեւ կէս գիշեր

8 RUE JEAN GOUJON*ի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԷԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ*

Օրքէսթրը՝ PESNTI — *Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։*

Մուտք կիները՝ ... ֆրանք, այրերու՝ 10 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շքեղ տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ

1934

ԳՒՄԵԼ՝ **M. & M. Barsamian.**

94, Rue Lafayette. Paris (10)

ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.289

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԻՋՆԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933
24 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2352

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԺԸՆԵՒԻ ՁԱԽՈՂԱՆՔԸ

Համաձայն բոլոր դիւանագիտական բացատրութիւններուն, անխուսափելի է, որ կատարեալ նուաղումն մը ժամանեցաւ Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը:

Ցանցառ խաղաղութենէն մէ տարբերութիւն չունի այդ յետաձգման որոշումը, որ առնուեցաւ չորեքշաբթի օր, 8–10 ամիսներ յետաձգելու մէջ:

Այս առթիւ, Խորհրդաժողովի նախագահին կարդացած գիրը, նմանութիւն ունի հանդիսաւոր դամբանականի մը, երբ յուզումն ալ՝ հեռախօսին է հանգիստ տալու առանց մը չկայ:

Գերմանիոյ հրաժարումէն շատ առաջ, խորհրդաժողովը կը մեռնէր արդէն: Հիթլեր յարմարագոյն պատեհութեան կը սպասէր, մանել-ջախելու համար ոչ միայն խորհրդաժողովէն, այլ եւ «Ա. Հօգին» Ազգերու Դաշնակցութենէն:

Այդ հրաժարումէն առաջ ալ, կացութիւնը այնքան բարդացած էր, որ հարկ եղաւ երկար ատեն յետաձգել աշխատանքները: Նախագահ Հէնտըրսըն ստիպուեցաւ մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք երթալ, քարոզ կարդալու եւ սիրտ շահելու համար: Անձամբ համոզելու Մուսոլինին, Հիթլերն, Ֆրանսայի վարչապետն եւ ուրիշ երեւելի անձեր, ժամանակ վիժման վտանգներէն:

Արդիւնքը,— խորհրդաժողովին աշնան աշխատանքները հազիւ վերսկսած, պայթեցաւ գերմանական ռումբը (14 Հոկտ.):

Ինչ որ կը փորձուէր այդ օրէն ի վեր, յուսահատական ճիգ մըն էր նուաղեալութիւնը կանխելու: Ճեղք մը եւս բացուած էր նաւուն ամէնէն կենսական մասերուն վրայ, եւ նաւապետներն ու ղեկավարները ի զուր կը պարպէին իրենց խուճապը:

Տակաւին մէկ շաբաթ առաջ, խորհրդաժողովին նախագահը եւ տեղեկաբերները հրապարակաւ կը յայտնէին իրենց դժգոհութիւնը, բացատրելով թէ անգործութեան դատապարտուած են, երբեք հետեւանք մեծ պետութեանց բռնած դիրքին:

Այնպէս որ, երբ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նախարարներն ու Մ. Նահանգներու Բ. պատուիրակը հաւաքուեցան Փարիզի (19 Նոյ.), մէկ անգամէն ցցուեցաւ յետաձգման խնդիրը: Միայն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն էր որ կ՚ուզէր շարունակել եւ ելք մը յանգիլ, նպաստաւոր թէ աննպաստ:

Յետաձգումը իրականութիւն է արդէն: Դադար տրուած է մինչեւ յառաջիկայ յունուար, որպէս զի ժամանակ ունենան փրկութեան գերագոյն փորձ մը կատարելու:

Կ՚ըսուի թէ այդ աշխատանքը պիտի կատարուի Իտալիոյ մէջ, նկատելով որ Մուսոլինին ալ շատ հաւատք չունի ոչ միայն զինաթափութեան խորհրդաժողովին, այլ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, Փաշական Մեծ Խորհուրդը դեկտ. 5ին յատկապէս պիտի քննէ այս խնդիրները, եւ հաւանական է որ ռումբ մըն ալ Իտալիան պայթեցնէ, հրաժարելով Ազգերու Դաշնակցութենէն:

Այս տպաւորութիւնը կը գործեն Մուսոլինիի վերջին ճառը եւ իտալական մամուլին կարգ մը արտայայտութիւնները:

Այդ պարագային, դիւանագէտները իրենք անգամ չգիտեն կրնան գուշակել հետեւանքները:

×

Տասը օրէ ի վեր, Ֆրանսական թերթ մը, «Լը Փըթի Փարիզիէն», շանթալից յայտնութիւններ կ՚ընէ, հրատարակութեան տալով գերմանական գաղտնի փաստաթուղթեր:

Փարիզեան թերթը պնդելով իր հրատարակութեանց վաւերականութեան վրայ, նոյ. 22ին հրատարակեց շատ աւելի կարեւոր շրջաբերական մը, «բացարձակապէս գաղտնի», եւ ուղղուած արտասահմանի հիթլերական գործակալներուն:

Այս շրջաբերականով, մասնաւոր հրահանգներ կը տրուին գործակալներուն, պարզելով Գերմանիոյ հրաժարումէն յետոյ տիրող կացութիւնը:

Շրջաբերականէն կը հետեւի թէ,—

1. Գերմանիան ակամայ կը մասնակցէր Ազգերու Դաշնակցութեան եւ զինաթափութեան խորհրդաժողովին, հետեւելով նախորդ կառավարութեան որոշման, որպէսզի կարենայ յարաբերութիւն պահել միւս պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ:

2. Գերմանիան կը սպասէ որ վերջնապէս ձախողի զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որպէսզի կարենայ յայտարարել թէ այլեւս ինքզինք կապուած չզգար Վերսայլի դաշնագրին զինուորական պայմաններով:

3. Գերմանիան հակառակ է սպառազինութեանց ո՛ր եւ է սահմանման (հակակշիռ), ցորչափ Ֆրանսան կը մնայ իր հակառակորդը:

Իբրեւ ուղեցոյց ունենալով այս հիմնական սկզբունքները, շրջաբերականը կը պատուիրէ քարոզութիւններ կատարել արտասահմանի մէջ: Շատ երկար է շրջաբերականը եւ նախատեսած՝ ամէն մանրամասնութիւն եւ պատճառաբանութիւն:

Ինչպէս այս կարգի շրջաբերականները ուժ չունին խզելու դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Բոլոր պետութիւններն ալ կը մշակեն գաղտնի գործունէութեան ձեւեր:

Բայց, այս յայտնութիւնները կը սաստկացնեն փոխադարձ կասկածամտութիւնը եւ աւելի կը թանձրացնեն մթնոլորտը:

Այս յայտնութիւններէն թէեւ կ՚առնեն այն տարբերը որ հակառակ են մերձեցման եւ խաղաղասիրական քաղաքականութեան:

Ամէն պարագայի մէջ, անստուգութիւնն է որ կը սաւառնի հորիզոնին վրայ, Մեծ Պատերազմին վէրքերը հազիւ կապած աշխարհի մը վերեւ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՈՒԿ ՄՆՋԻԿ

Անտղմուկ՝ այլ յարատեւ կը քալէ Ֆրանսահայ Կ. Խաչը, իր որոշ ծամբով:

Մնափառութեան սին շռայլանքը չէ որ կը մղէ զինք գործելու, ոչ ալ հրապարակի վրայ երեւալու մարմաջը, այլ գործին խոր գիտակցութիւնը եւ հաւատքը:

Եւ ժողովուրդը շատ քիչ գաղափար ունի անոր գործունէութեան մասին:

Ո՞վ կ՚իմանայ, օրինակ, թէ Իսի–լէ–Մուլինոյի փոքրիկ դարմանատան մէջ ամէն անգամ կը դարմանուին քըսանի մօտ հիւանդներ:

Ո՛րքան հիւանդ, անգործ ու չքաւոր հայրենակիցներ Ֆ. Կ. Խաչին դուռը ափ կ՚առնեն: Կարելի՞ է ձեռնունայն վերադարձնել, երբ շատ անգամ մէկէ աւելի երախաներ են որ պիտի տուժեն սնունդի պակասէն. դառնալով ակամայ զոհեր թոքախտի:

Այն տագնապալի օրերուն, անտարակոյս, նիւթական դժուարութիւններ կը ցցուին իր դէմ եւ թափած ճիգերը անզօր պիտի ըլլային, եթէ ժողովուրդը իրեն չօժանդակէր Ֆ.Կ.Խաչի ձեռնարկներուն:

Այս անհամար պահանջներ գոհացնելու համար ո՛չ տրամադրութիւնը, ո՛չ ալ կամքը կը պակսի ծրագրան անդամուհիներուն քով, սակայն կը բաւէ՞ այսքանը:

Նկամուտի աղբիւրները անբաւական են, եւ Ֆ. Կ. Խաչը կարեւոր գումար մը կը սպասէ իր տարեկան պարահանդէսէն, որ տեղի կ՚ունենայ վաղը, շաբաթ, Մաք Մահոնի սրահին մէջ:

Չը՞պիտի ուզէիք օգնել, հիւանդներուն դեղը, երախաներուն կաթը ապահովելու համար:

Բազմութեամբ մասնակցելով վաղուան երեկոյթին, գեղարուեստական վայելքի մը հետ պիտի ունենաք բարի գործ մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը:

Ֆ. Կ. Խաչը շատ քիչ անգամ յուսախաբ եղած է իր սարքած երեկոյթներէն, նոյնիսկ ամէնէն դժուարին պարագաներուն մէջ:

Կասկած չունինք թէ՝ վաղուան պարահանդէսն ալ մեծապէս պիտի թեթեւցնէ իր հոգերը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԱՆԴԱՆԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին դիւանը ճարտարագործական նոր պատուանդան մը հաստատած է, որ կը կոչուի «Արհեստակցական Նուաճում»: Շքանշանը պիտի կրէ Ստալինի քանդակեալ նկարը, հետեւեալ արձանագրութեամբ.—

«Վերաշինութեան ատեն արհեստագիտական ճարտարարութիւնը կը յազթէ ամէն բանի»: Այս շքանշանը կրնան ստանալ ճարտարագէտներ, բանուորներ եւ մասնագէտներ, արտադրութեան որոշ չափ մը յեռոյ: Եթէ այդ չափը իջնէ, շքանշանը կրնայ ետ առնուիլ:

Ազգային միջակառավարութիւնը եւ «Ցառայ»

«Ցառայ»ի վարչութիւնը չորրորդ շարքէն քանի մը տոմսակներ պիտի դնէ իր բաժանորդներուն տրամադրութեան տակ, շահելու պարագային արդիւնքը բաժնուելու պայմանով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՅՆՇԹԱՅՆԻ ԳՈՅՔԵՐԸ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

Գերման կառավարութեան պաշտօնաթերթը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն պետութիւնը կը գրաւէ փրոֆ. Այնշթայնի եւ կնոջը ստացուածքները: Գրաւման վճիռը տրուած է համաձայն 1933 մայիս 26ի օրէնքին, որով իրենց ստացուածքներէն կը զրկուին համայնավարները եւ հայրենիքի թշնամիները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ երեսփ. ժողովը կը փակուի չորս օրուան համար

Պէյրութէն կը հեռագրեն նոյ. 21 թուականով.—

Սուրիոյ խորհրդարանը այսօր սկսաւ Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագրին քննութիւնը, բայց ժողովականք տեսնելով որ ժողովը պատրաստ չէ նպաստաւոր որոշում տալու առանց հասուն քննութեան եւ հանդարտ մթնոլորտի, չորս օրուան համար յետաձգեց նիստերը:

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը թաղուեցաւ

Չորեքշաբթի օր, 22 Նոյեմբեր, հանդիսաւորապէս թաղուեցաւ զինաթափման խորհրդաժողովը:

Ի հարկէ «Թաղում» բառը չգործածուեցաւ, բայց իրականութիւնը այդ է: Դիւանը նիստ գումարելով, եօթ վայրկեանի մէջ որոշեց մինչեւ յունուար յետաձգել աշխատանքները: Ոչ ոք խօսք առաւ: Նախագահը, Պ. Հէնտըրսըն, հետեւեալ ցեկոյցը կարդաց.

— Ոչ միայն ժամանակաւորութեան ժամանուած ըլլալով խորհրդաժողովի ներկայ վիճակին, խորհրդակցութեան մը հրաւիրեցի Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ խորհրդաժողովին գեր-նախագահը եւ ընդհ. տեղեկաբերը: Մանրամասնօրէն քննուեցաւ կացութիւնը, եւ պարզեցինք եղած դժուարութիւններն եւ վտանգները: Բոլորս ալ համաձայն էինք թէ անհրաժեշտ է գերագոյն ճիգ մը փորձել, պայմանագիր մը կնքելու համար: Քննուեցան զանազան մեթոտներ, իրականացնելու համար այդ նպատակը: Այս առթիւ դիտել տրուեցաւ թէ, ներկայ պարագաներուն մէջ, անպատեհ է դեկտ. 4ին նիստի հրաւիրել ընդհ. յանձնաժողովը, որովհետեւ անոր գործը պիտի ըլլայ երկրորդ անգամ կարդալ պայմանագրի նախագիծը: Հաստատուեցաւ թէ այնքան տարակարծութիւններ կան կարգ մը քաղաքական հարցերու մասին որ, կարելի չէ բարեբաստիկ արդիւնքի մը յանգիլ: Ուստի, առաջարկուեցաւ ընդհ. յանձնաժողովին նիստը յետաձգել մինչեւ յունուար, երբ կը գումարուի նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը»:

Ուրիշ կարգ մը բացատրութիւններ եւս տալէ յետոյ, նախագահը քուէարկութեան դրեց: Յետաձգումը ընդունուեցաւ առանց առարկութեան: Ամբողջ նիստը հազիւ 12 վայրկեան տեւեց:

Կ՚ըսուի թէ՝ մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն իտալական Ռիվիէրայի մէջ, Գերմանիան ալ հրաւիրելով, որպէսզի կարելի ըլլայ ելք մը գտնել, այլապէս ամէն ինչ կորսուած է:

Միւնոյն ատեն, կրկին զրոյց կը շրջի թէ Իտալիան ալ պիտի բաժնուի Ազգերու Դաշնակցութենէն: Այդ պարագային, Փարիզի մէջ կը վախնան որ Զօրքերու դաշինքը անարժէք դառնայ:

Նախագահ Բուզվէլթի դժուարութիւնները

Նոյեմբեր 22ին հրաժարական տուաւ Պ. Սփրակ, Մ. Նահանգներու գանձային նախարարութեան խորհրդականը: Այս լուրը խոր տպաւորութիւն գործեց, որովհետեւ անցեալ շաբթու ալ հրաժարած էին ելմտական նախարարը եւ իր օգնականը: Պ. Սփրակ այս առթիւ գրած նամակին մէջ յայտնապէս կը պարզէ իր ընդդիմութիւնը՝ հանդէպ նախագահ Բուզվէլթի դրամական քաղաքականութեան: Պ. Սփրակ Մ. Նահանգներու լաւագոյն մասնագէտն է դրամական հարցերու համար: Ամէնէն ազդեցիկ թերթերը դիրք բռնած են ի նպաստ իրեն:

Նախագահ Բուզվէլթ այս հրաժարման առթիւ ալ կը պահէ իր պաղարիւնը, հանդարտօրէն վայելելով իր արձակուրդը: Բազմաթիւ դրամատուններ ուժ կուտան փրոֆ. Սփրակի տեսակէտներուն:

Վատիկան դժգոհ է ճանաչումէն

«Օսսէրվաթօրէ Ռօմանօ», Վատիկանի պաշտօնաթերթը, խօսելով կը քննադատէ Խ. Իշխանութեան ճանաչումը՝ Մ. Նահանգներուն կողմէ: Մասնաւորապէս դիտել կուտայ թէ՝ 16 տարի անհաւոր ամբաստանութիւններ ուղղելէ յետոյ ճանչնալ յեղափոխական պետութիւն մը՝ կը նշանակէ ընդունիլ թէ անոր հետապնդած գաղափարը քաղաքակրթութեան գաղափար մըն է: «Արդ, այս նոր կացութիւնը բոլորովին նպաստաւոր է համայնավարութեան համար, որ պիտի քաջալերուի դիմադրելու եւ ամէն յանդգնութեան դիմելու: Այս ճանաչման շնորհիւ, համայնավարութիւնը պիտի կրնայ ապացուցանել թէ իր յանուն թեան տեսութիւնները, որ կ՚ուրանան Աստուած, ընտանիքը, բարի վարք ու բարքը, հաւասարապէս արժանի են խաղաղութեան եւ քաղաքակրթութեան համար կատարուած աշխատանքներու պատիւին»:

Պաշտօնաթերթը կ՚եզրակացնէ թէ՝ բարոյական տեսակէտով, ուրիշ ոչ մէկ յեղափոխական ուժ այսքան անհարկու աջակցութիւն չէ վայելած իր հակառակորդներէն:

Օդանաւային արկած մը եւ 14 զոհ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ՝ վերջերս շինուած հսկայ օդանաւ մը, Գ–7, որ ունէր վեց շարժանիւ եւ կրնար փոխադրել 120 ճամբորդ, վար ինկաւ Խարքովի մէջ, իր առաջին փորձին: Այս ահռելի արկածին հետեւանքով մեռան 14 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուէին յայտնի մասնագէտներ եւ պաշտօնեաներ: Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, քննելու համար արկածին պատճառները:

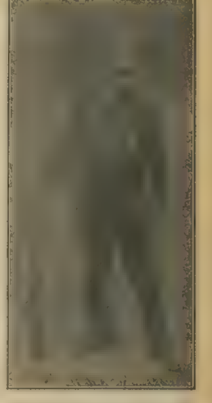
Դանիոյ կացութիւնը

Երեսփ. ժողովը երէկ մինչեւ ուշ ատեն զբաղեցաւ ելմտական ծրագրին քննութեամբ: Ընկերվարական խմբակցութիւնը բոլորովին նոր ծրագիր մը առաջարկած էր, որ մերժուեցաւ: Դահլիճին կացութիւնը խախտած է: Պ. Սառօ վստահութեան քուէ պահանջած ըլլալով, հաւանական է որ իյնայ:

▬▬▬▬

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ երբեք զարմանք չպատճառեց զինաթափութեան խորհրդաժողովին յետաձգումը: Գերմանիա կը յուսայ իր գաղը շահիլ դիւանագիտական բանակցութիւններով:

ՍՊԱՆԻՈՅ ընտրութիւններուն մէջ, մեծամասնութիւն շահեցան աջակողմեան տարրերը, ծանր հարուած մը տալով ընկերվարականներուն: Անշուշտ անոր համար որ... կիները ալ կը մասնակցէին ընտրութեանց, տիրաբար:

ԸՆԿ. Օ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (ՀԱՃԻ)
ՈՐՈՒՆ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԾ ԵՆՔ ԱՅՍՕՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԲԱԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Տեղական մամուլը սիւնակներով մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ, Ազգ. Պարգեւախաղի երկրորդ վիճակահանութեան արդիւնքի մասին:

Ինչպէս գրած էինք, հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահեցաւ ածխավաճառ մը, Պ. Ռիպիէռ, Ավինեոնի մէջ (Մարսէյլէն երկու ժամ հեռու):

Մէկ միլիոնի պարգեւները շահողներէն մէկն է առեւտրական մը՝ Սէն Տընիի մէջ (Փարիզ), Պ. Միշէլ Ֆլօքէնքա, որ ունի վեց զաւակ: Իր առաջին գործը եղաւ կարեւոր գումար մը յանձնել գործազրկութեան սնտուկին: Ցետոյ խանութը փակեց եւ գիւղ գընաց, ուր կը գտնուին կինն և զաւակները: Երկրորդն է դարձեալ առեւտրական մը, Շաթոռէօի մէջ, Պ. Քլէման, որ երբեք չփախեց իր սովորութիւնները եւ մէկ պատասխան կու տար եղած հարցումներուն,— «Քեզի՞ ի՞նչ»: Այս ալ պարգեւներ խոստացած է իր պաշտօնեաներուն, իսկ յանախորդներուն ալ՝ կարեւոր զեղչ մը, իր ծախած ապրանքներուն վրայ: Երրորդը շահեցան չորս հոգի, Լիւնէվիլի մէջ (Նանսիի մօտ): Առանք հաւաքաբար գնած էին տոմսակը: Չորրորդ միլիոնատէրն է 35 տարեկան հողագործ մը, Նիմի շրջանին մէջ: Հինգերորդ միլիոնն ալ ինկած է հողագործ ընտանիքի մը: Վեցերորդը շահած է «Սաֆիր» սուզանաւին գանձապահը: Եօթերորդը շահած են շրջուն վաճառորդ մը եւ առեւտրական գործակալ մը (Լիոն), որոնք միասին գնած էին տոմսակը: Ութերորդը՝ Պիարիցի բընակիչներէն Քապսա: Իններորդը՝ Ալժերիոյ դրամատան դեր–տնօրէնը եւ այլն:

Կէս միլիոնի պարգեւները շահողներուն մէջ կը գտնուի Լեհ մը, Շոզնաքի, որ կը բնակի Վիշի: Կէս միլիոն շահած են նաեւ Նիսի նամակատան ցրուիչներէն 40 հոգի, որոնք տասը տոմսակ գնած էին ընկերովի:

Դժնձումները կատարած ատեն, շատերը ամէն հնարք կը դիմէին, իրենց ինքնութիւնը ծածկելու համար, խուսափելով մասնաւորապէս լրատուներէն: Վիճակահանութեան յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, ելմտական նախարարութիւնը վճարեց չորս հատ մէկ միլիոնի, 6 հատ կէս միլիոնի, 34 հատ՝ 100,000ի, 25 հատ՝ 50,000ի, 320 հատ 10,000ի եւ 3200 հատ 200 ֆր.ի վճարումներ: (Մէկ մասը Ա. վիճակահանութեան): Վճարումներու գումարը կը հասնէր 15 միլիոն ֆրանքի, մինչդեռ Ա. վիճակահանութեան ատեն 10 միլիոն էր: Շատեր նոր տոմսեր կը գնէին: Չէ՞ որ ախորժակը ուտելով կը բացուի:

«ԻՏԱԼԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ»

Ա.

ՀՌՈՄ, 20 Նոյ.— Երիտասարդ գրող Քուրցիօ Էրիք Սուքէրթ, որ ծանօթ է Քուրցիօ Մալափարթ գրական անունով, դատապարտուեցաւ հինգ տարի աքսորի Լիպարեան կղզիներուն մէջ, ուր պիտի մնայ հսկողութեան տակ:

Նիհար հեռագիր մը, որ ճզմուեր անցմուեր էր օրուան ճարպոտ լուրերուն տակ: Քանի մը օր առաջ, նոյնքան զապուն տողերով, Հռով հեռագրեր էր արդէն թէ ձերբակալուած է Երիտասարդ գրողը

Ո՞վ է Քուրցիօ Մալափարթ:

Բուն անունով՝ Քուրցիօ Էրիք Սուքէրթ, Թոսքանեան արտադրութիւն, ջիղերով նիցչէական, անուանակոչութեամբ օտար, արիւնով խառնացի, պայքարի ճակատով ֆաշական, երիտասարդ այս գրողը ըմբոստ եւ խիզախ հոգի մըն է, որ արջառալի մէջ կը թաթխէ իր գրիչը՝ երբ պէտք է արտայայտուիլ հին սերունդին մասին: Երիտասարդ մը որ կրակեց, անընդհատ կրակեց, վառեց ու մոխրացուց հին աշխարհի մտածումները, ըմբռնումները, տեսակէտները, բարոյականը, նոյն իսկ զգացումները: Արժէքները վերագնահատելու համար յառաջ նետուած առաջին յեղափոխականներէն է ան, անկաշառ եւ անսայթաք: Առաջիններէն որ հայհոյեցին հին մտաւորականներուն:

Մենք ծղրայր ենք իրարու՝ պայքարի այս ճամբուն վրայ: Սիրեր եմ զինք իր վինօղ ու կռուազան, հզօր ու պոռթկուն ոճին մէջ, փնտռեր եմ իր գործերը եւ իր պայքարին արձագանգները: Ահա թէ ինչո՞ւ վերի կարճ հեռագիրը առի կարդացի:

Վասնզի, դարձեալ, տարեկից երիտասարդներ ենք մենք, ծնած ենք նոյն տարուան մէջ:

×

Քուրցիօ Մալափարթ – Սուքէրթ ծնած է Փրաթօ, 1898ին: Տասնըվեց տարեկան էր, երբ կը ծագէր պատերազմը: Թնդանօթներու առաջին որոտման՝ փախաւ քոլէճէն եւ անցաւ Ֆրանսա, կամաւոր արձանագրուեցաւ կարիպալտեան լեգէոնին մէջ: Պատերազմէն վերջ Ֆաշական շարքերուն յարած է արդէն: Առաջին եւ եռանդուն Ֆաշականներէն: Անոնց հետ՝ կը քալէ Հռոմի վրայ, եւ հոկտեմբերեան Ֆաշական յեղափոխութեան յաղթանակէն յետոյ՝ լիազօր կը նշանակուի արտասահմանի մէջ Ֆաշականութեան կազմակերպութեան: Տաղանդաւոր տղայ, կը սերտէ պատմութեան փիլիսոփայութիւնը, առանց ընդհատութեան կ'ուսումնասիրէ հին եւ նոր մտաւորական պաշարը, գրական ու քաղաքական, ընկերային ու պատմական հեղինակութիւնները, եւ ահա իր հոգին, իր ըմբոստ հոգին, անկախութիւն կը յայտարարէ: Իր մէջ կ'արթննայ վերագնահատութեան եւ քննադատութեան ջիղը: Ֆաշական շաբաթաթերթի մը վարիչ – խմբագիր է արդէն, եւ այս թերթին էջերէն կը սկսի սողնող քննադատութիւններ կուսակցութեան կարգ մը վարիչներուն դէմ: Այնքան անգութ էր եւ վիրաւորիչ իր յարձակումներուն մէջ, որ քանիցս ստիպուեցաւ ընդունիլ մենամարտի հրաւէրներ: Պահ մըն ալ խմբագրապետ կը դառնայ Fiera Letteraria թերթին եւ անխնայ կը հարուածէ ֆաշական կարգ մը գրողներ, որոնք տաղանդ չունէին, բայց հիներու եւ հեղինակաւոր դէմքերու առջեւ բուրվառ շարժելով՝ իրենց համբաւ ու դիրք կը շինէին: Այդ թերթին մէջ, Մալափարթ, իբրեւ իրական արժէքներու բարեկամ, պաշտպանեց ծանօթ գեղեցկագէտ քննադատ եւ փիլիսոփայ Քրոչէն:

Յետոյ տնօրէն կը կարգուի Editions de la Voce-ի, որ կը հրատարակէ, Ֆրանսերէն լեզուով, ծանօթ պարբերականը, 900, խմբագրութեամբ Պոնթէմփէլլիի: Գրական այս պարբերականը, ուղղութեամբ, արդիապաշտ է: Մալափարթ, հրատարակելով հանդերձ 900ը, չի խնայեր իր խիստ քննադատութիւնները գրական այդ հոսանքին (novicentisme) մասին, որովհետեւ կատաղի հակառակորդ մըն էր արդիապաշտութեան, (յետոյ կը բացատրենք թէ Մալափարթ ինչ կը հասկնար արդիապաշտութիւն ըսելով).

Միւս կողմէ թշնամի էր Ֆրանսերէնի, որ այլեւս volapuk մը դարձած է, (ըստ Մալափարթի, Ֆրանսական լեզուին ոսկեդարը պէտք է համարել ԺԷ. դարը, երբ Ֆրանսերէնը կը հետեւէր Լատիներէնին):

Enfant terrible դարձած էր Մալափարթ իր խիստ յարձակումներով, անգութ քննադատութիւններով, հեգնոտ նախադասութիւններով: Կորովի վիճաբանող, լեզուն իր գրիչին տակ կը դառնար իրական պարսատիկ մը: Գրական իր կռիւները ուժի տեսակ մը քնարերգութիւն էին, վայրենի գեղեցկութեամբ եւ ցաւի ճաշակով:

Արդեօք չխնայե՞ց նոյնիսկ Դուչէին, չեմ գիտեր, սակայն ահա զինք կը նետեն կղզի մը մէջ, ուր իր միակ մխիթարութիւնը պիտի ըլլայ դիտել, ժայռերուն դէմ, կատղած ծովու մը ալիքներուն փշրուիլը մունչելով, փրփրելով ու գոռալով:

Մալափարթ ունի բազմաթիւ գործեր.— Ունի ոտանաւորներու փունջ մը, ժողովրդական գունաւորումով, վէպ մը (Թշուառ հարիւրապետի մը արկածները), յետոյ քաղաքա – փիլիսոփայական գործեր՝ Կենդանի Եւրոպան, Բարբարոս Իտալիան, Իտալիա ընդդէմ Եւրոպայի (առաջինին վերամշակումը, որ կը համարուի իր լաւագոյն գործը)

Մալափարթ ճանչցուած էր իբրեւ մին ֆաշականութեան ամէնէն անկախ եւ ուժեղ տեսաբաններէն: Վերջին գործը, Իտալիա ընդդէմ Եւրոպայի, կը ներկայացնէ ոչ միայն ֆաշականութեան նկարագիրն ու փիլիսոփայութիւնը, այլ եւ իր հոգեբանութիւնը եւ տեսակէտները:

Կ'արժէ ներկայացնել այդ գործը առանձին:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՄ ԿԵԱՆՔԸ

ooooo

ԽՄԲ.— Խորին յուզումով է որ հրատարակութեան կուտանք ողբացեալ ընկերոջ այս ինքնակենսագրութիւնը: Իր անձնական կեանքին կարճ պատմութիւնը ըլլալով հանդերձ, ի՞նչքան բնորոշ տեղեկութիւններ կուտայ պատմական շրջանի մը մասին…

1880 թուականներին ծնողքս Վանից եկեր են Պոլիս, ուր 1882 մարտ 28ին ծնուել եմ: Ունէի ինձանից երկու տարով մեծ եղբայր մը որ զոհ գնաց 1915 Մեծ Եղեռնին: Պոլսոյ Կէտիկ Փաշա թաղում հայրս տուն մը կը գնէ մեզ բնակավայր, տօնական օրերին մեր տունը կը դառնար հայրենակիցներու եւ ազգականներու մի քաղցր հաւաքատեղի: Կ'երգէին, կը պատմէին հայրենի աշխարհի կեանքէն: Սկսայ յաճախել թաղին դպրոցը: Երբ արդէն բաւական մեծացայ, ունեցանք լաւ ուսուցիչներ,— Վարդգէսը (Զայրմայր), Գնունին, Լեւոն Շանթը, Արտ. Օհանջանեան եւ ուրիշներ: Երբ արդէն բարձրագոյն դասարանն էի, նկատեցի որ մեզ տրուած դասերէն պատմութիւններէն յեղափոխութիւն կը հոտէր, չէի նկատեր թէ ի՞նչ է կատարւում: Գեղամ Բարսեղեանը դասընկերս էր, իսկ Բարսեղ Շահպազը եւ ուրիշ լաւ տղաներ թաղի ընկերներ: Գաղ – Ալիի եւ Գանք Օթօմանի ցոյցերը տեղի ունեցան, ջարդերը, կախաղանները կը գործէին, Սուլթան Համիտի վայրագ առեններն էր: Ծնողներս մահացան, մնացինք երկու որբ եղբայրներ: Մթնոլորտը թունաւոր կը թուէր ինձ, կ'ուզէի ազատ ապրիլ, երգել, ազատ խօսիլ, շրջապատս նեղ կուգար, եւ միշտ կը մտածէի փախչիլ այդ ծանր միջավայրից, եւ մի օր անցագիր հանեցի Երուսաղէմ երթալու (այդտեղից դիւրին էր Աղեքսանդրիա անցնել): Մօտ երկու ամիս մնացի Երուսաղէմ: Հոն ծանօթացայ Ներսէս Թարախանեան վարդապետի եւ Իզմիրլեան պատրիարքի հետ, որոնք աքսորուած էին: Վարդապետը քանի մը անգամ ինձ «Դրօշակ» թերթը տուաւ եւ կարդացի, հասկցայ թէ բանը ինչումն է .. . Եւ այսպէս անցագիրս վիզա ընելու Պոլիս դառնալու համար. Նաւը կը հանդիպէր Աղեքսանդրիա, դուրս ելայ եւ մնացի: Ահա այսպէս ազատուեցայ ինձ ճնշող մթնոլորտից: Գործ գտայ մի Հայու փոքր մետաղի գործարանում եւ սկսայ գործել, բաւական դրամ ունեցայ, երեկոները կ'երթայի Վանեցոց սրճարանը: Այդ առենները Սուլթան Համիտ ընդհ. ներում հռչակած էր, արտօնելով Թուրքիայից փախչողներին ազատ մուտքը դէպի իրենց երկիրները: Խումբ մը Վանեցի Հայեր մեկնած էին Կարս, այնտեղից Վան երթալու: Սակայն, վերադարձան նորից Աղեքսանդրիա: Սրանք պատմում էին թէ Սասուն ապստամբել է, խմբեր կ'անցնին երկիր, տեսել էին Խանի եւ Նէվրուզի խումբերը, եւ այդ պատճառաւ երթեւեկը արգիլուած էր: Երեք ընկերներ բոլորովին տարուած էինք այդ Վանեցոց պատմութիւններէն. մի տեսակ յեղաշրջում մտաւ մեր մէջ եւ որոշեցինք երթալ Կովկաս, միանալու այդ խմբերին: Եւ քանի մը օրէն արդէն նաւ առինք, ընկերներս էին Ց. Պ. եւ Միհրդատ, որ Անդրանիկի քրոջ տղան էր: Սրանով շատ գոհ էինք որ Անդրանիկը մեզ լաւ աչքով պիտի նայի:

Հասանք Պաթում, սակայն մեզ մօտիկ ընող չեղաւ, դիմեցինք տեղւոյն Հ.Յ.Դ. մարմնին որ մեզ ուղարկէ: Պատանի էինք դեռ, եւ մեզանից առաջ շատեր արդէն հերթի կը սպասէին: Մի օր Միհրդատը անյայտացաւ, յետոյ իմացանք որ ինքնագլուխ գացեր է Կարս, հետապնդել է որ խումբ մը մեկնելու է, գիշերով առանց որ եւ է պատրաստութեան կը հետեւի խմբին, ճամբան կռիւ կը պատահի, խումբը կը կոտորուի եւ Միհրդատն ալ հետը, (կարծեմ Երկաթի խումբն էր)…

Պաթումի ընկերներու հետ բաւական մտերմացայ, եւ մտայ Վանեցի Խլոյի մօտ: Այլեւս պաշտօնական դաշնակցական էի, եւ շատ ուրախ: Ընկերները յաջողեցրին մտնել Մանթաշովի նաւթի գործարանը, իսկ միւս ընկերս (Ց. Պ.) գնաց Աղեքսանդրապօլ իր արհեստով զբաղելու (լուսանկարիչ էր: Խմբերի հետ գնալու համար շարունակ կը դիմէի Ա.ին, սակայն անօգուտ: Միհրանի խումբը այդ առեն անցնելու էր սահմանը, ընկերները նորից սկսան շարժուիլ, սակայն Պաթումից հազիւ քանի մը հոգու վիճակւեց գնալ, որովհետեւ փորձուած եւ լաւ տղաներ էին: Խումբը մեկնեց: Մօսուն – Զօրի զօրանոցներու վրայ յարձակւել եւ կոտորել էին ամբողջ զինուորներին, սակայն, վերադարձին Թուրքերը շատերին ձերբակալած եւ բանտարկած էին, սրանք էլ ազատուեցան եւ շատերը եկան Պաթում:

Երկիր անցնելու տենչը թուլցաւ, ես ալ այդ միջոցին յուսահատած որոշեցի նորից գնալ Աղեքսանդրիա, եւ գացի, մտայ այնտեղ Հ. Յ. Դ.ի շարքերը (մարտական խմբի անդամ էի): Մի օր ընկ. Տօքթ. Փաշայեանը մեր խումբը ժողովի կանչեց եւ առաջարկեց որ հինգ տղայ պէտք է, որոնք իրենց կեանքը տրամադրեն կուսակցական գործի մը համար: Էրզրումցի (խենդ) Արամը, Եօզկատցի Միհրան Փոյաճեանը, Թօտոստոցի (Պ. Է.), Կեսարացի Նազարէթ Գույումճեանը եւ ես պատրաստակամութիւն յայտնեցինք. Տարաւ մեզ տունը, կարգ մը խրատներ տուաւ, եւ ըսաւ որ քանի մը օրէն պիտի երթանք Աթէնք, ինչո՞ւ, ինչի՞ համար, չգիտէինք, եւ Աթէնքից ո՞ւր, բան չըսաւ: Մաս մաս գացինք Աթէնք, եւ միմեանց գտանք, հոն Սարհատը մեզ ամէն յարմարութիւն ստեղծեց եւ ըսաւ որ առ այժմ սպասելու ենք: Մօտ ամիս մը մնացինք, նախ երեք ընկերները մեկնեցան, եւ օր մըն ալ ես եւ Միհրանը նստանք մի յունական նաւ, «քամարօթը» մեզ գիշերով գաղտնի հանեց Իզմիրի քարափը: Մի սրճարանում մինչեւ լոյս նստանք: Առաւօտ գտայ մեր ընկերները եւ մեզ տարան ընկ. Կոստի Համբարձումեանի մօտ, կարգադրեցին որ ես եւ Նազարէթը երթանք Մանիսա: Այդտեղ մեզ ընկերները տեղաւորեցին մի այգու մէջ որպէս պարզ բանուոր: Այդ առեն իմացանք որ Սուլթանին մահափորձ պիտի լինի, իսկ մեզ ալ որոշ տեղեր օդը հանելու պիտի գործածեն: Զափազանց գոհ էինք որ այդ տեսակ գործեր ենք կատարելու: Դժբախտաբար մահափորձը չյաջողուեց, Իզմիրի գործն ալ մատնուեց, եւ ահա 13 հոգով առագաստանաւով փախանք յունական կղզիները եւ Աթէնք, անկից ալ Աղեքսանդրիա:

Նորից սկսայ գործով զբաղուիլ, մի օր հիւանդացայ եւ զիս տարան Ֆրանսական հիւանդանոց. այդ առեն Արամը մեկնել էր Կովկաս, հայ – թաթարական կռիւները սկսել էին. Եւ Արամը մտած էր Համազասպի բանակը, մի օր նամակ ստացայ Գուլկարացի Յարութիւնէն: Վիրաւորուած էր, այդ նամակը շատ վառ ազդեց վրաս եւ քանի մը օրէն մտայ շոգենաւ եւ ահա քանի մը օրէն հասայ Պաթում: Գուլկարացի Յարութիւնը եկած էր Պաթում. վէրքերը լաւացել էին: Միասին գացինք Գանձակ եւ սկսանք գործել Հ. Յ. Դ. փաքէթի եւ ռումբերի գործարանը. մեր վարպետն էր Գրիգոր Միրճ.: Կային եւ երկու Գանձակեցի ուսանողներ եւ մի ռուս, Սէրգէյ անուն, որ ուղարկւած էր մեզմէ բան սովրելու: Այդ առեն Գանձակ կը գտնւէին ընկ. Սեպուհը, (որպէս տեղապահ Աբ. Գիւլխ.ի), Մոկացի Գրիգորը, Մշեցի Մկրօն, Կայծակ Առաքելը եւ ուրիշներ: Շատ անգամ կը հաւաքւէինք եւ ընկերական քէյֆեր կը սարքէինք.

Մեր գործարանը մատնւեց. գիշերով ռուս կօզակներ շրջապատած էին գործարանը, տարան մէջը գտնւածները: Մենք լուր չունէինք եւ երեքով գնում էինք գործելու: Մկրօն մեզ յայտնեց դէպքը, պահ մը շփոթած չը գիտէինք անելիքնիս. եւ ահա խումբ մը կօզակներ ձիերը քշեցին մեր կողմը: Մենք Հայու մը բաց դռնէն ներս մտանք ու այգիներով փախանք Զայլախ Առաքել աղի մօտ. (չմոռնամ յիշել որ, մի օր մեր անմահ վէթերան ընկ. Ռոստոմը եկաւ Գանձակ, «փաքէթ»ի գործը քննելու, քաղաքից հեռու գացինք մի վայր. փորձեր կատարեցինք, շատ գոհ մնաց): Որոշեցին որ մենք հեռանանք Գանձակից. ծպտուեցանք եւ գացինք Թիֆլիս: Ինձ ուղարկեցին Գուլկարիս, Հ. Յ. Դ. Զին. Վարժարանը: 9 ամիս ալ հոդ մնացի, բաւական օգտուեցայ: Այս անգամ բաւական պաշար հաւաքած էի, գործելու փափաքը հոգիս կը մրկէր: Շատ ընկերներ մաս մաս եկան Թիֆլիս. Պարսկաստանի մարդու պէտք ունէր. Ուրմիոյ հայութիւնը շատ ճնշուած էր, դիմած էին Հ. Յ. Դ. Բիւրօին որ ինքնապաշտպանութեան բակ... Մարտիրոս վարժապետը, Խորէնը, Միսաքը եւ ես գացինք Ուրմիա, եւ սկսանք հայ գիւղերը շրջիլ եւ նախապատրաստութիւններ անել: Զէնքերը սկսանք ցուցակագրել, ամէն մարդ իր կարողութեան համաձայն պէտք էր զէնք գնէր: Զէնքերը եկան հասան, եւ սկսանք թէ բաժանել Հայերին եւ թէ գրաւել նրանցով: Տեղացի պարսիկ եւ Ասորի բնակչութիւնն ալ շատ գոհ էր որ քրտական յարձակումներին դիմադրող Հ.Յ.Դաշնակցութեան նման մի ոյժ մտաւ շրջանը: Միեւնոյն ժամանակ կրթական գործին ալ ոյժ էին տալիս: Պարարտ հող կար գործելու, Մարտիրոս վարժապետը գնաց Թիֆլիս, Միսաքին հեռացուցին, Խորէնը սպանուեց մի քրտական կռուի ժամանակ, մնացի մինակ: Եկաւ Սմբատի ինքնապաշտպանութեան խումբը. ես ալ իբրեւ պարզ զինուոր մըտայ խումբի մէջ, ունեցանք քանի մը կռիւներ Քրդերի հետ, միշտ յաղթական դուրս կուգայինք. մեր ազդեցութիւնը շատ բարձր էր. ամբողջ բնակչութիւնը հանդէպ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ յարգանք ունէր: Գիւղատէր պէկերը հանդէպ Հայերու ոչ մի բռնութիւն չէին համարձակեր ընելու, նոյն իսկ կառավարութիւնը գոհ էր մեզմէ:

Պարսկական յեղափոխութիւնը ըսկսաւ: Դաշնակցութիւնը գործնականապէս աջակցեց այդ գործին, իր խմբերով. Կովկասէն Պարսկաստան անցան քանի մը խմբեր: Զուլումաթը իր խմբով կը գտնւէր Խոյ. Սմբատ Ուրմիա. Եփրեմը՝ Թէհրան. Փառամեցի Մկրտիչը, Քեռին եւ շատեր

Եկաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը կարծեցինք թէ աշխարհ խաղաղուեց Մեր տաճկահայ խմբապետները եւ ընկերները սկսան երթալ իրենց երկիրները. Սմբատն ալ խմբով հեռացաւ: Ես ամուսնացայ եւ մնացի Ուրմիա մինակ: Ուրմիոյ ընդհ. նահանգապետը՝ Մօհթէշամ – Սալթանէ սկսեց նախկին պետական կարգերը ճնշել ժողովուրդը. չէր ենթարկւում Թէհրանի կամ Թաւրիզի հրամաններին: Որոշւեց նրան ձերբակալել ու ուղարկել Թէհրան: Այդ գործը վիճակւեց ինձ. եւ մի օր յանկարծակի բռնելով, քանի մը տեղացի ընկերներով ձերբակալեցի եւ նոյն գիշերը հանեցի ճանապարհ դէպի Սալմաստ. գրաւեցի վեց լաւ ձիեր եւ վեց լաւ տեղացի հրացաններ. առանց ծառայի Սալմաստ. անկից ուրիշներ տարին Թէհրան. Լուսահոգի Թորոսը այդ առեն Սալմաստ էր: Լսելով որ գործը յաջողացրել եմ, ուրախացաւ եւ գրաւած հրացաններէն մէկ նւիրեց ինձ. Քանի մը ամիս յետոյ վտանգւեցի ստիպւեցի հեռանալ Ուրմիայից խոյ հետ եկանք՝ Սալմաստ (վտանգուած մի այլ ընկերոջ ընտանիքը փոքրերով մեզ հետ էր), Մոկացի Գրիգորը, Զաւէն ճուտը եւ ուրիշներ գնալու էին Վան: Միացանք եւ ձիերը քշեցինք դէպի Վան: Ընկեր Ռոստոմ, Վռամեանը, Իշխանը եւ ուրիշներ Վան կը գտնւէին: Տեսայ եւ ուրիշ նախկին շատ ընկերներ: Յայտնեցի Վան գալուս պատճառը. վտանգուած ընկերս եկաւ Թաւրիզէն եւ գտաւ իր կինը եւ երկու զաւակներին: Երկու ամիս որոշեցի գնալ մինչեւ Պոլիս, եւ Գանձակեցի Մաթէոսի հետ 3 հոգի Էրզրում – Տրապիզոն եկանք, ձիերը ծախեցի եւ մնացինք քանի մը օր Տրապիզոն. ամբողջ ճամբին տեսնելով Հայերի ներգաղթը, չինարարութիւն կուր վայրերը եւն. հոգեպէս մեծ ճնշում կը զգայի: Հասանք Պոլիս, գտայ եղբօրս, որ շատ լաւ վիճակի մէջ էր. Պոլսում մնացի երկու ամիս: Հոդ ալ մի դէպք պատահեց եւ սեւցաւ Թուրքիան: Որոշեցի հեռանալ կարմիր մահիկ կրող դրօշի տակէն: Ուրմիոյ վտանգը անցել էր Պաթումի ճամբով հասայ Զուլա – Ուրմիա: Սկսայ անձնական գործ մը ստեղծել. գիւղում մի խանութ բացի ու սկսայ տնտեսութեան, տուն, հող տէր դարձայ: Շատ լաւ էր. Կովկասցի ընկերները շատեր Ուրմիա էին. յեղ. գործը կը շարունակէին, ղեկավարութեամբ ընկ. Գալուստ Ալոյեանի (Բորոս): Յաճախ կուգային ինձ հետ կը լինէին: Վրայ եկաւ ընդհ. պատերազմը. նորից (մեղքի տակը) զէնքը վերցուցինք եւ սկսանք գործի Ռուսների հետ նահանջեցինք Կովկաս կինս երկու զաւակներով թողի մարելու եւ ես քանի մը ընկերներով նորից ռուսական զօրքի հետ մտայ Ուրմիա: Ունեցանք կարգ մը մանր կռիւներ, սակայն շատ վտանգաւոր: Մի ժամանակ ալ այսպէս անցաւ: 1917ին ընտանիքս բերել ի, կռիւներն սկսան, ռուսական քը դէպի տուն (բոլշեւիզմ) կը ներ, Վանի նահանգ, ամփոփում

«ԷՐԻԿՍ ԵՐԲԵՔ ՍԽԱԼ ԲԱՆ ՉԸՆԵՐ»

(Դանիական գրականութիւն)

— Փոխանակե՞նք, հարցուց հարկահաւաքին որուն կը պատկանէր թռչունը:

Եւ փոխանակեցին: Հարկահաւաքը առաւ սագը, իսկ գիւղացին միասին տարաւ թռչունը

Շատ գործ տեսեր ու յոգներ էր երբ շուկայ հասաւ:

Անօթի էր եւ ծարաւ: Գինետունէ մը ներս պիտի մտնէր երբ դրան առջեւ հանդիպեցաւ պանդոկապետի մը որ խոշոր պարկ մը շալկած էր:

— Ի՞նչ կայ պարկիդ մէջ, հարցուց գիւղացին.

— Փտած խնձորներ, ըսաւ պանդոկապետը. խոզերը անգամ չեն ուտեր, նետեմ:

— Մի՛ նետեր, մե՛ղք է. կնոջս կը տանիմ. անցեալ տարի մեր խնձորենին մէկ հատիկ խնձոր մը տուաւ: Պահեցինք մառանը մինչեւ որ փտեցաւ: «Մեր ունեւորութիւնն է», ըսաւ կինս: Հապա ի՞նչ պիտի ըսէ այս ահագին պարկին համար, ահաւասիկ լեփլեցուն խնձոր. մէյ մը տեսնէր…

— Ի՞նչ կուտաս ամբողջ պարկին, հարցուց պանդոկապետը:

— Ի՞նչ կուտամ… թռչո՛ւնս.

Եւ այդպէս ալ ըրաւ: Պարկը շալկեց ու մտաւ գինետան հիւրանոցը: Դրաւ զայն վառարանին մօտիկը ու տեղաւորուեցաւ սեղանի մը առջեւ: Բայց մոռցաւ որ վառարանը շատ տաք էր:

Բազմութիւն կար գինետունը: Գիւղացիներ, արջառի առեւտուրով զբաղողներ, ինչպէս նաեւ երկու Անգլիացիներ որոնք չափազանց հարուստ էին, լեցուն ոսկի ունէին իրենց գրպաններուն մէջ:

Ս ․․ս՛․․ս՛ ․․ս՛․․

Ի՞նչ ձայն էր այդ վառարանին քովը… Խնձորները սկսեր էին եփիլ…

— Ի՞նչ կայ…

— Գիտէ՞ք, սկսաւ գիւղացին ու պատմեց թէ ինչ գործ տեսած էր այդ օրը:

— Կնիկդ ծեծ պիտի ուտես, ըսաւ Անգլիացիներէն մէկը

— Ի՞նչ. ծե՞ծ. ընդհակառակն կնիկս պիտի համբուրէ զիս եւ պիտի ըսէ «Էրիկս երբեք սխալ բան չըներ»:

— Գրաւ կ'ընե՞ս, հարցուց Անգլիացին. խնձորներուդ ծանրութիւնով ոսկի… հարիւր չափով, հարիւր ոսկի…

— Մէկ գրիւը կը բաւէ, պատասխանեց գիւղացին. գրաւի կուգամ մէկ գրիւ խնձոր, ինքս, եւ կինս. կարծեմ բաւական է…

— Շատ լաւ, ըսին Անգլիացիները, կ'ընդունինք:

Գրաւի եկան: Երեքը միասին կառք մը մտան եւ քիչ ետքը հասան գիւղացիին խրճիթը:

— Բարի երեկոյ, կնի՛կ…

— Բարի երեկոյ, հոգիս…

— Փոխանակութիւնը ըրի…

— Այո՛, դուն գործդ գիտցող մարդ ես, ըսաւ կինը եւ համբուրեց իր ամուսինը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու հիւրերուն վրայ. չտեսաւ նոյնիսկ խնձորին պարկը:

Փա՛ռք Տիրոջը, շարունակեց կինը, ի՜նչ աքանչելի կաթ եւ կարագ եւ պանիր պիտի ունենանք հիմա մեր սեղանին վրայ: Շատ կարեւոր էր այդ փոխանակութիւնը:

— Աւելի՛ լաւ, աւելի՛ լաւ, պատասխանեց կինը. ամէն բանի մասին կը խորհիս… ոչխար արածելու համար շատ տեղ ունինք. ոչխարի կաթ եւ պանիր, բուրդէ հագուստ եւ գուլպայ… Կովը չէր կրնար տալ այդ բոլորը. անոր մազը կը թափի… ամէն բանի մասին կը խորհիս…

— Բայց ոչխարը տուի սագ մը առի…

— Օ՜հ, ուրեմն այս տարի խորոված սագ մը պիտի ունենանք, հոգի՛ս … զիս ուրախացնող բաներու մասին կը մտածես միշտ. հիանա՜լի… չուան մը կը կապենք տոտիկէն եւ կը թողունք որ ուտէ եւ պարարտանայ. յետոյ կը խորովենք…

— Բայց սագը տուի թռչուն մը առի…

— Թռչո՞ւն մը… Այդ մէկը իսկապէս հրաշալի ըրեր ես… հիմա անիկա հաւկիթ պիտի ածէ, ճուտիկներ պիտի ունենայ եւ… իմ ալ ուզածս այդ էր շիտակը…

— Այո՛, բայց թռչունը տուի եւ կոնծած խնձորներ առի…

— Ի՞նչ… իրաւ որ համբոյրի մը արժանի ես, ըսաւ գիւղացիին կինը. իմ անո՛ւշիկ էրիկս…

Մտի՛կ ըրէ. այս առտու դուն մեկնելէդ ետքը խորհեցայ թէ ի՞նչ կրնայի պատրաստել իրիկուան ճաշիդ համար. ուզեցի համեղ գաթա մը եփել զանազան կանաչեղէններով. հաւկիթ ունէի, կարագ ունէի, բայց կանաչեղէն չկար: Վարժապետին տունը գացի որ քիչ մը կանանչ ուզեմ. կնիկը դուռը բացաւ. շատ կծծի է. «Զունինք, մեր պարտէզը փտած խնձոր մը իսկ չունինք, այդ անգամ փոխ չեմ կրնար տալ» ըսաւ: Բայց հիմա ե՛ս կրնամ իրեն փոխ տալ հատ մը, տասը հատ եթէ կ'ուզէ… Շատ ուրախ եմ, շատ…

ԱՆՏԵՐՍԸՆ

Անգլ. թարգմ. Ժ. Մ.

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Շոփէնհաուէր, մեծ փիլիսոփան, շատակեր մըն էր, գինիին համն ալ գիտէր:

Օր մը, ճաշի հրաւիրուած էր Ֆոն հիւլտի տունը Ֆրանքֆուրտի մէջ սպասներուն դիմացը կը գտնուէին բազմաթիւ գաւաթներ, զանազան մեծութեամբ եւ զանազան ձեւերով

Մեծ հաճոյքով կերած էր կերակուրը մը, երբ սպասեակը մօտեցաւ գինիի շիշը ձեռքին: Շոփէնհաուէր բազապէս անոր երկարեց աղանդերի փոքր բաժակ մը: Սպասեակը իրեն.

— Ներեցէք, տուէք մեծ գաւաթը. փոքրը՝ աղանդերի ընտիր գինիին համար է:

Շոփէնհաուէր միեւնոյն կերպով շինչեց.

— Լեցուր ճաշի գինին սա փոքր գաւաթին մէջ. մեծը ինծի պէտք պիտի ըլլայ, երբ աղանդերի ընտիր գինին բերեն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ ու մելանով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

«ԴԱՇՏԵՐԶՈՀՊԱՇՏԿՈՄ», Ի ՆՈՐ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

…Ֆ ՄԸ ՇՈՂՈՐԹՆԵՐ ԵՒ «ԺՈՒՌՆԱԼՃԻ»ՆԵՐ ԲԱՆՍՋԵՒ ԿԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՆ, ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՎ «ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ» ՀՌՉԱԿԵԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԶԶՈՒԵԼԻ ՁԱՒԵՇՏ ՄԸ, 150 ՀԱՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՎ.— ՈՉ ՄԷԿ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՑԻ ՀՕԿԷՆ ԵՒ ՀՆՉ-ԿԵԱՆՆԵՐԷՆ.— ԲԱՆԱԽՕՍՆԵՐԸ ԻՐԱՐ ՉԵՆ ՀԱՍԿՆԱՐ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ.— ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԽԱՌՆԱԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ.— ՆԱԽԱԳԱՀ Պ. ԱՆԿՌԱՆԻԿԻ ՊԱՐԿԵՇՏ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ. — ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԽՄՈՒՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մենք ալ վայելեցինք «Դաշտերզոհ-պաշտկոմ»ի բեմադրութիւնը

Չորս ու կէս մեծադիր էջերու վրայ [illegible] «Ժուռնալ»ներ [illegible] ղրկուած են տեղւոյս կառավարական, [illegible] ու հանրային — մշակութային բոլոր բարձր շրջանակներուն, [illegible] Դաշնակցականները մատնանշելով եւ [illegible] ներկայացնելով իբրեւ անբարոյ, խռովարար ու անբաղձալի տարրեր, ամենայաժոգալի [illegible] լեզուներով: Այս թուղթերուն տակ ստորագրած է [illegible] Սարգիս [illegible], որ սկսած է արդէն ցոյց [illegible] նոր եւ չարաշուք Եսաեան Արշա[կ]ի մը (երկուքն ալ նախկին Հնչակ[եան]) բոլոր գլուխի յատկանիշները։

Այս «Ժուռնալ»ները ստորագրած է [նա]եւ իբրեւ նախագահ Դաշտերզոհ[պաշտ]կոմի եւ ի դիմաց ՀՕշակ-Հօկ[ի] [illegible] խառնիճաղանճ պլօքին։

[illegible] «Հաճընով Հաճընցիներ մօտ[ե]նալէ յետոյ, այս քամէլէոնը հիմա [al] Մոսկուայի ասքիս սկսած է գոր[ծ]ել: «Փողի համար չէ, գաղափա[րի] համար»… Իր արժանի ընկերն է [illegible] վռնտուած բարի ծա[ռա]յ մը, Յակոբ Տէր Սուքիասեան, [որ] մէկ երկու հարիւր ֆրանքի փո[խ]արէն գրգռիչ բանսարկութիւններ [կ]ը թխէ «Հաճըն» հայրենակցականի(?) [ա]թերթին մէջ, ի փառս անապարծ ու [illegible] Ալթունեանի, գլխելով [illegible] [illegible] գործերու մէջ։

Շարաթներէ ի վեր փողահարուած «[illegible] միթինկը», ըսել է՝ խեղ[կա]տակութիւնը տեղի ունեցաւ կիրա[կ]ի առտու, 19 նոյեմբեր, Թափի[ն]էրի սինեմայի սրահը՝ ի ներկայու[թ]եան 150 հայ ու ֆրանսացի ունկն[դ]իրներու։ Հայ ողջմիտ գաղը կը բա[ցա]կայէր բաւին լայն իմաստով։ Թափթփուք եւ մոլեռանդ խառն էր [ան], որ կը պատուէր ժողովը: Պատուոյ նախագահ պ. Agranier-ի չէզոք ու [illegible] խօսքերէն յետոյ, խմբա[պ]ետ նախագահ Ալթունեան խօսք ա[ռ]աւ եւ սարքն ու ձորքն ճառելով, պահանջեց օրէնքէ դուրս հռչակել Հ. Յ. Դաշնակցութեան շէֆերը։ Երկրորդ խօսք առնողն եղաւ Մեսրոպեան, որ Կոմսոլի գէպքին անմիտ այլ ինք-նաշատպարծիչ պատմութիւնն ը[րա]ւ ու յայտարարեց.— «Ընկեր Ալ-թունեան կը սխալի», եւ պահանջեց ամբողջ Դաշնակներուն օրէնքէ դուրս

յայտարարութիւնը։ Երրորդ տեղը բռնեց Արամ Ճէվիզ (Հնչակեան), որ Կար-սէն ու Ալեքսանդրապոլէն ճառել կ'սկսէր, բացագանչելով.

«Քաղաքացի Մեսրոպեան կը սխալի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որ-պէս ազատագրական գործօն, մեր յե-ղափոխական պատմութեան մէջ իր պատուոյ տեղն ունի, ու մենք իր հա-ջորդանութիւններն ենք որ եկած ենք դատապարտելու»։

Չորրորդ խօսքն առնողը եղաւ «պա-խալ» Մարտիկեան, որ պատ ի պատ պոռչտուքներէ վերջ, աղաղակեց.

— «Արամ Ճէվիզ կը սխալի, մենք ամբողջ Դաշնակցութիւնը, իր ան-ցեալով ու ներկայով, կ'ուզենք մէջ-տեղէն վերցնել»։

Հայ ծիծաղարներու այս հակասական ցնդաբանութիւններէն յետոյ, խօսք առին չորս ֆրանսացի բանախօսներ, որոնք բոլորն ալ կրակոտ ճառեր խօսեցան. Ֆաշականութեան եւ հիթ-լէրականութեան դէմ։ Օրուան հարցի մասին ո'չ մէկ լուրջ խօսք։ Վերէն ի վար՝ խուժանավարութիւն։ Հայերէն միայն երկու կազմակերպութիւններ կը մասնակցէին միթինկին,— Հօկը եւ բազմադոյն Հնչակեանները, իսկ Ֆրանսացիներէն՝ համայնավար կու-սակցութիւնն ու իր այս կամ այն ան-ուան տակ ապրող փոփոխականներէն՝ ե-րեք հոգի։ Ուրիշ ո'չ մէկ կազմակեր-պութիւն (հայ կամ օտար) պատուա-խանած էր։

Ամենավերջը խօսք առաւ պ. Յա-կոբեան, որ ֆրանսերէն խօսեցաւ եւ ըսաւ.

— «Հայ բանախօսները իրարու հա-կասեցին, իսկ ֆրանսացի ճառախօս-ները բոլորովին բացագանչութիւն-ներ ըրին ֆաշականութեան եւ հիթ-լէրականութեան դէմ։ Օրուան հարցի մասին ոչ ոք խօսեցաւ։ Մէջտեղ կան հինգ վեց գոհեր ու ամբաստանուած պատմական մեծ կուսակցութիւն մը։ Ո՞վ սպանեց զանոնք։ Ոչ ոք գիտէ։ Ամէն ինչ մութ է դեռ այդ մասին։ Դաշնակցութիւնը բնաւ յանցապարտ չէ։ Ասիկա՝ արեւի լոյսին պէս պայ-ծառ է։ Կը ցաւիմ որ ընկերվարու-թիւն դաւանող ֆրանսացի ընկերներ եկած են յանիրաւի դատապարտելու յեղափոխական կուսակցութիւն մը որ 43 տարուան պատկառելի կեանք մը ունի եւ 28 տարիէ ի վեր Բ. Միջազ-գայինի անդամ է։ Դաշնակցութիւնը ուժգնօրէն հակաֆաշական է եւ իր ամբողջ պատմութիւնը յարատեւ մա-քառում մը եղած է ընդդէմ աշխար-հակալութեան, զինապաշտութեան եւ ամէն տեսակ բռնակալութիւններու։ Օրուան զոհերու ոճրագործները դեռ գտնուած չեն։ Դաշնակցութիւնը ո'չ մէկ դատապարտութիւն տեսած է։ Մինչդեռ՝ այս զոհերէն մէկը՝ Ազա-ղարեան, սպաննած է մեր թանկագին ընկեր Վարդապետեանը եւ հինգ տա-րուան տաժանակիր աշխատանքի դա-տապարտուած։ Ու յետոյ՝ ինչո՞ւ համար դուք չէք բողոքեր Թուրքիոյ մէջ խողխողուած մեր մէկ միլիոն աշխատաւորներուն համար։ Մնաց որ Խ. կառավարութիւնը հիմնուած է կարմիր տեռորի վրայ։ Ինչո՞ւ հա-մար չէք դատապարտեր զայն։ Այսօր փաստի եւ պարզաբանուած մեղա-դրանքի օր է։ Դուք ոչ մէկն ըրիք եւ ոչ ալ միւսը։ Եւ սակայն՝ կ'ուզէք դա-հիճներով դատապարտել դա-ղափարական կուսակցութիւն մը։ Բայց, կը խնդրեմ, դատապարտելէ առաջ նախ գտնենք մութին մէջ թաղ-ուած ճշմարտութիւնը եւ յետոյ բոց ու կրակ կտրինք։ Լամարթին ըսած է.— Ճշմարտութիւնը իմ երկիրն է, Ֆը-րանսա՞ն։ Գտնե՛նք այդ ճշմարտու-թիւնը։ Հո՛ղ է մեծութիւնը։ Կեցցէ ճշմարտութիւնը, կեցցէ՛ ընկերվարու-թիւնը, կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը»։

Պ. Յակոբեան կը խօսէր անձնա-պէս։ Յակոբեանէն յետոյ համայնա-վար մը ու ընաշխարհիկ Ալթունն օղլու Սարգիսը նորէն ցատկոտեցին, եւ պղ-տիկ վէճ մը ծագեցաւ։

Յակոբեան.— Ընկեր Նախագահ (Ականթէզ), Ալթունեան յայտարարեց որ 15 կազմակերպութիւններու կողմէ տեղի կ'ունենայ այս բողոքի միթին-կը։ Կը խնդրեմ որ անոնց անունները տայ, այլապէս ստախօս պիտի կոչեմ զայն։

Agranier.— Քաղաքավար եղէք, ըն-կե'ր Յակոբեան։

Յակոբեան.— Կը նախընտրեմ ան-քաղաքավար ըլլալ քան թէ ստախօս։ Այս միթինկը կազմակերպուած է Հօ-կի եւ խումբ մը Հնչակեաններու մասնակցութեամբ։

Ու հարցը կը փակուի։ Հուսկ ու-րեմն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը օրէն-քէ դուրս հռչակող բանաձեւ մը կը քուէարկուի ղրկուելու համար դատա-կան նախարարութեան…

Պ. Ակռանիէ, անդամ Մարդու Ի-րաւունքի Պաշտպան Ընկերակցու-թեան Պուշ տիւ Ռոնի մասնաճիւղին, յայտարարեց Պ. Յակոբեանի.

— «Իմ պատուոյ նախագահ ըլլալս ո'չ մէկ հակադաշնակցական հանգա-մանք ունի։ Ես հոս եկայ այս միթին-կին նախագահելու եւ ճշմարտութիւ-նը գտնելու, բայց հայ բանախօսները հայերէն ճառեցին ու անոնց խօս-ուածքէն ոչինչ հասկցայ։ Հետեւա-բար ինծի համար ճշմարտութիւնը դեռ գտնուած չէ։ Ու կը հրաւիրեմ ձեզ նորէ'ն իմ նախագահութեամբ հա-կամիթինկ մը կազմել, ու թերեւս ճշ-մարտութեան վերահասու ըլլանք։ Ես կը մաղթեմ որ դուք իրար սիրող ըլ-լաք, եւ ձեր վէճերը մաքրելու հա-մար մեր օգնութեան չդիմէք։ Ան-շուշտ նկատեցիք որ՝ իմ բանախօ-սութիւնը տարի ընկ. Մ. Վարանդ-եանի ֆրանսերէն մէկ երկու հատոր-ներու ատաճնորդութեամբ։ Ես ընկեր-վարական եմ ու՝ չեմ կրնար ինծի դէմ երթալ»։

Սակայն, Պ. Յակոբեան առարկեց թէ՝ իր անունով բանաձեւուած հե-ռագիր մը պիտի ղրկեն Արդարադա-տութեան Նախարարութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը օրէնքէ դուրս յայ-տարարել տալու համար։

— «Եթէ այդպիսի բան մը ընելու ըլլան, պիտի բողոքեմ ատ որ անկ է, վասնզի ես իրենց հայերէն դրած բանաձեւէն ոչինչ հասկցայ, ու յե-տոյ՝ երբ հակամիթինկը կազմակեր-պէք, այն ատեն նո'յն նախարարու-թեան ուրիշ հեռագիր մըն ալ պիտի երթայ, այս անգամ իմ իրական ստորագրութեամբս եւ ոչ թէ ան-ուամբ։ Հետեւաբար թո'ղ զգուշանան եւ իմ բարեացակամութիւնը չչարա-գործեն, վերջէն պատասխանատուու-թեան հարցը անխուսափելի կը դառ-նայ»։

Դուրսը հանդիպեցանք Գաղթական-ներու տեսուչին, որ պղպարեց այս տխուր այլ կարմիր կատակերգու-թեան առթիւ.

— «Կը սիրեմ Հայ ժողովուրդը, ո-րովհետեւ շատ աշխատասէր է, սա-կայն՝ ցաւ ի սիրտ սորվուած եմ ը-սել որ՝ անհանդարտ է, եւ շա'տ ան-հանդարտ։ Ան կը մոռնայ որ ինքը հոս լոկ հիւրի մը հանգամանքն ունի։ Եւ իրաւունք չունի տեղացիներն ու կառավարութիւնը այս ատեանն իր-մով զբաղեցնելու։ Ամէն ազնուու-թիւն ու համբերութիւն չափ մը ու-նի։ Եթէ իր այս ընթացքը շարունա-կէ, կրնաք վստահ ըլլալ որ՝ օր մը իրեն դուռը ցոյց պիտի տրուի։ Հե-տեւաբար ձեր հայրենակիցներուն հասկցուցէք որ՝ եթէ կը սիրեն ի-րենց հանգիստը, իրենց բնտանիքը, եւ չեն ուզեր իրենց կեանքի պատառ հա-ցը կորսնցնել եւ դժբախտանալ, թո'ղ խելօք կենան ու այսպիսի որոմնացան միթինկներու կարեւորութիւն չտան։ Այս երկրին մէջ դատաւորներ եւ ար-դարութիւն կան, ու մարդասպաններ պատժելու եւ զոհեր պաշտպանելու համար բողոքի միթինկներու պէտք չկայ, որոնք ինքնապաշտութեան հա-ւասար արարքներ են։ Ձեզմէ անցած է ձեր հայրենակիցներու մէկ մեծ մասը իբր ոճրագործ, աւազակ, խռո-վարար եւ անբաղձալի տարրեր ներ-կայացնող ժուռնալ մը, ստորագր-ուած՝ անպատիւ կերպով սնանկացած հայ ժամագործի մը կողմէ, որ ար-դէն ոստիկանութեան ծանօթ է։ Միւս կազմակերպիչներէն մէկը, Ցունաս-տանէն վռնտուած մը, հիմ ծանօթ է մեզի։ Մենք ամէն ինչ գիտենք։ Ի-րենց այս միթինկներով, փափուկ կացութեան մէջ գտնուող այս ան-հանգարտ Հայերը, միայն իրենք զի-րենք է որ կը վնասեն, ուրիշ ո'չ ոք։ Ֆրանսացի ծայրայեղ տարրերու իրենց բերած բարեացակամ գործակ-ցութիւնը, ամէն պարագայի տակ, իրենց համար նպաստող պարագայ մը չէ։ Ընդհակառակն։ Ֆրանսա ձեր ա-պաստանարանն է, ու դուք Ֆրան-սական պաշտպանեալներ՝ առ այժմ, եւ ձեզի ինկած չէ Ֆրանսական կա-ռավարութեան արդարութիւն առաջե-ցնելու հարկը։ Պէտք է գիտնաք որ՝ ան իր ձեռքին տակ բաւականաչափ միջոցներ ունի ո'եւէ մէկուն եւ ո'եւէ բանի ի'նչ եւ ի'նչպէս ըլլալը գիտ-նալու ո'չ միայն այստեղ, այլ աշ-խարհի որեւէ մէկ մասին մէջ։ Հե-տեւաբար թեթեւ մի' ըլլաք, ձեր կո-չիկէն վեր մի' ելլէք, ու մնացէ'ք միշտ՝ լուրջ, ծանր եւ օրինապահ հիւրեր, զբաղելով միայն ձեր աւուր հացով»։

Հիմա հասկցա՞ք, պարոն խեղա-գարներ, ի'նչ ալ ըլլաք դուք, հա-մայնավար, Հնչակեան, կամ ռամկա-վար, թէ այս գաղթական ժողովուր-դին յօնքերը շինելու տեղ, անոր եր-կու աչքերը մէկանց կը հանէք, ձե-րինն ալ մէկտեղ։ Դեռ հասկցած չէ՞ք թէ ֆրանսական ժողովուրդն ու կա-ռավարութիւնը մեզմէ ձանձրացած են, թէ ամէնուն անհանդուրժելի դարձած ենք, եւ այլեւս մեզմով զբա-ղիլ եւ մեզ լսել չեն ուզեր։ Ցանուն Մոսկուայէն եկած փոր մը հացի համար կ'արժէ՞ 60 հազարնոց գաղ-թահայութեան ճակատագրին հետ խաղալ։

ԱՆՑՈՐԴ

Յ. Գ.— Ընկերվարական — Համայ-նավար եւ անկախ երեսփոխան Սա-պիանիի թերթին՝ «Marseille - Matin»ի նոյ. 20ի թիւին մէջ 25 տողնոց խե-ղաթիւրեալ զեկոյց մը դրուած էր խեղկատակ ու խայտառակ «միթինկ»ի մասին առանց յիշելու Պ. Յակոբեա-նի կորովի ընդդիմախօսութիւնն ու յուսաբանութիւնները։ Այս զանցա-ռութիւնը ուշագրութիւնս գրաւեց։ Միւս կողմէ, ուշագրաւ էր զեկոյցին շնական ու մատնչական ոճը եւ անոր գրուած տեղը, չորրորդ էջ՝ որ յատ-կացուած է վճարեալ ազդերու։ Փու-թացի խմբագրատուն, ուր Պ. խմբա-գիրը՝ ժպիտով մը՝ բացատրեց թէ զեկոյցը դրած էին վճարումով՝ իբր ազդ։ Եւ ինչպէս ծանօթ ըլլալու է, թերթը պատասխանատու չէ նման յայտարարութիւններու, եւ հետեւա-բար՝ ամէն ոք դրամով նման բաներ կրնայ դնել իր պատասխանատուու-թեամբ։

Մեր անպարկեշտ հակառակորդնե-րը, զրամ ի ձեռին, միեւնոյն ազդ-զեկոյցը պատցուցած են նաեւ «Le Petit Provençal»ի եւ «Le Petit Marseillais»ի խմբագրատուներ, ուրկէ՝ սակայն, առանց այլ եւ այլի ճամ-բած են, յայտնելով թէ իրենք չա-տոնց ծանօթ են Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան։

ՆՈՅՆ

…մա, եւ կանոնաւոր կուհներ Ալի Իհ-սան փաշայի կանոնաւոր զօրքերի դէմ։ 1918ին օգոստոսին նահանջեց դէպի Պաղտատ, մնացի մօտ տարի մը իմացանք որ Հայաստանի Հան-րապետութիւն հռչակուած է. ընտա-նիքով Հալէպի ճամբով հասայ Պէյ-րութ. անկէց Պոլիս, որ գնամ Հա-յաստան, սակայն Կարսի անկումը եւ բոլշեւիկների յաղթութիւնը ինծ ստի-պեցին մնալ Պոլիս։ Ինծ համար գործ տեղծեցի, եւ ապրուստս ճարել ըս-կսայ. Եկաւ քէմալական շարժումը, նորէն փախուստ, այս անգամ ան-դունդ.— դէպի Եւրոպա։ Շատ աշ-խատեցայ Ռումանիա տեղաւորուիլ, ա-մէն աշխատանք եւ ծախք ապարդիւն անցաւ եւ եկայ Մարսէյլ, առանց դը-րամի։ Մեզ մի խումբ Հայերիս քա-նի մը շահադէտներ ուղարկեցին ան-խահանք մը Տէքազվիլ (Աւէյրոնի նահանգ). վեց ամիս աշխատեցայ այդ ծանր եւ վտանգաւոր գործին մէջ եւ ընկերներու բարոյական ա-ջակցութեամբ եկայ 1922ին Փարիզ, հաստատուեցայ Սարսէլ գիւղում, մօտս գործարանային տաժանելի աշ-խատանքների մէջ, զաւակներս բաւա-կանին մեծցան եւ այժմ սկսած եմ մարշէճիութիւն անել. կանաչեղէն եւ պտուղ կը ծախեմ. սակայն միշտ կա-րօտը հայրենիքիս հազւոյս խորը կ'այ-րէ, եւ նախատեսելով ապագայի ալ-լոսերումը՝ հոգեպէս շատ տխուր օ-րեր կ'անցընեմ։ Ահա իմ կարճ կեն-սագրականս (առանց մանրամասնու-թեան)։

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ
(ՀԱՃԻ)

ՄԱՄՈՒԼ

ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

»»» · «««

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդա-ծութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, Խ. Իշխանութեան ճանաչման առթիւ (5 նոյեմբեր, ճանաչումէն առաջ).

— «Դժուար չէ նոյնպէս հասկնալ, որ խորհրդային կառավարութեան ճանաչումը Ուաշինկթընի կողմէն պիտի անդրադառնայ նաեւ ամերիկահայ գաղութի վիճակին ու մտայնութեան վրայ։ Ոմանք կը խորհին, թէ այդ անդրադարձումը պիտի ըլլայ ազգային տեսակէտով բացասական։

Կը թուի թէ այս եւս թիւրիմացութիւն է։ Այդպէս մտածողները նկատի չեն առներ Ամերիկայի բացառիկ պայմանները եւ Մոսկուայի բացառիկ ակնկալութիւնները Ամերիկայէն։ Ինչպէս յայտնի է, ճանաչման գլխաւոր պայմաններէն մէկը պիտի ըլլայ այն, որ խորհրդային կառավարութիւնը անվերապահօրէն պիտի խոստանայ չխառնուիլ Միացեալ Նահանգներու ներքին գործերուն մէջ եւ վճռականապէս պիտի հրաժարի բոլշեւիկեան պրոպագանդ ընելէ այս երկրի մէջ։ Կասկած չկայ, որ Մոսկուա ռեւէ ուրիշ երկրէ աւելի պիտի աշխատի յարգել այս երկրին տուած իր խոստումը եւ մեծապէս բծախնդիր պիտի ըլլայ իր այդ խոստումը կատարելու մէջ։ Եւ այդպէս պիտի ընէ, որպէսզի ի վիճակի ըլլայ լայնօրէն օգտուիլ տնտեսական եւ ֆաղաքական այն մեծ պատեհութիւններէն, զոր Միացեալ Նահանգները կրնան ընծայել իրեն։

Հարկաւ, Մոսկուա շատ լաւ կը հասկնայ, թէ այս երկրին մէջ, ուր չորս տարուան տնտեսական աննախընթաց տագնապ ու Երրորդ Միջազգայնականի սանձարձակ ճիգերը չըկրցին 40 միլիոն ձայներէն գէթ 100 հազար ձայներ շահիլ ի նպաստ համայնավարական կուսակցութեան, ուժերու պարապ վատնում պիտի ըլլար ասկէ ետքն ալ նոյնկին ծեւով բոլշեւիկեան պրոպագանդ ընել Միացեալ Նահանգներու մէջ. եւ որովհետեւ նման փորձ մը, ճանաչումէն յետոյ, կրնայ մեծապէս վտանգել Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի բարեկամական յարաբերութիւնները, խորհրդային կառավարութիւնը հազիւ թէ ուզէ նման *ռիսկ* մը ընել խիստ կասկածելի շահի մը (բոլշեւիկեան պրոպագանդ) համար։

Ահա թէ ինչո՛ւ կը խորհինք, թէ խորհրդային կառավարութիւնը, այս երկրի կողմէն ճանչցուելէ ետքը, պիտի ուզէ խուսափիլ այնպիսի քայլերէ, որոնք կրնան իբր բոլշեւիկեան պրոպագանդ նկատուիլ Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Ամենայն հաւանականութեամբ, Ուաշինկթընի ճանաչումէն յետոյ Մոսկուա առաջուընէ շատ աւելի շրջահայեաց, զգոյշ պիտի ըլլայ պրոպագանդի գործին մէջ։

Օրինակ, եթէ մինչեւ այժմ խորհրդային կառավարութիւնը չէր քաշուեր էջմիածնի վրայ ճնշում գործադրելով տակնուվրայ ընելէ ամերիկահայ գաղութը, ճանչցուելէն յետոյ պիտի դժուարանայ աղմուկ հանելէ նոյն իսկ քօղարկուած միջամտութիւններով։ Հաւանաբար ճանչցուելէն յետոյ, ան պիտի ջանայ աւելի վերապահ եւ նուազ գրգռիչ ընթացք բռնել նաեւ մեր գաղութի գործերուն հանդէպ։

Մենք վստահ ենք, թէ մեծապէս յուսախաբ պիտի ըլլան բոլոր անոնք, որոնք խմբակցական սպասելիքներ ունին խորհրդային կառավարութեան ճանաչումէն, կը պատրաստուին քաղաքական դրամագլուխ շինել իրենց համար եւ կը յուսան աւելի սանձարձակօրէն գործել ասկէ ետքը մեր գաղութին մէջ։ Իրերու տրամաբանութիւնը այդպէս մտածողներու ճիշդ հակառակը ներթադրել կուտայ։

Եթէ այս բոլորը նկատի առնենք, այն ատեն ոչ հայութիւնը իբրեւ ամբողջութիւն եւ ոչ ալ ամերիկահայ գաղութը մասնաւորապէս լուրջ պատճառ մը ունին մտահոգուելու Մոսկուայի մօտակայ ճանաչման առթիւ»։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ooooo

Նոյեմբեր 18ին շաբաթ երեկոյեան Հայ Ակումբի մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսահայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղի երեկոյթ-ներկայացումը։ Ներկայացուեցին տեղական սիրողներով Սիպիլի «Արքուհին», երեք արար։ Այս անգամ հասարակութիւնը քիչ էր։ Պատճառն այն էր, որ ձեռքի վրայ շատ քիչ տոմս էր ծախուած. ընկերուհիները թերացած էին իրենց պարտականութեան մէջ, իսկ ժողովուրդը վարժուած չէ ինքնաբերաբար գալու։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ չէր։ Ներկայացուեցաւ երգախառն մի տեսարան։ Ցետոյ արտասանեցին Օր. Լուսաբեր Պետրոսեան, Պ. Ս. Տէր Խաչատրեան եւ Պ. Զ. Դաւթեան։ Երեքի արտասանութիւններն ալ յաջող էին եւ ժողովուրդն ընդունեց ծափերով։

Ինչո՞ւ ճոխ չէր գեղարուեստական բաժինը։ Վարչութիւնը հոգ չէ՞ր տարած այդ մասին։ Գիտենք որ վարչութիւնը կ'աշխատի եռանդով։ Բայց տեղական նախապաշարումները թոյլ չեն տար որ երիտասարդութիւնը, մանաւանդ իգական սեռը բեմ ելլէ։ Նորէն այդ է պատճառը, որ ամէն անգամ կը փոխուին դերակատարները եւ կը դժուարացնեն բեմադրութեան գործը։ Մեծ ջանք պէտք է թափել, այս ու այն համոզելու, որ թոյլ տան իրենց աղջիկներուն եւ հարսներուն բեմ ելլել։ Պատիւ այն տիկիններուն եւ օրիորդներուն, որ արհամարհելով բամբասանքը, համարձակութիւնը կ'ունենան շարունակ բեմ ելլելու։

«Արքուհին»ի բեմադրութիւնը շատ յաջող էր։ Չէին մոռցած ամենաչնչին մանրամասնութիւնը։ Դերերը լաւ սորված էին։ Եթէ լաւ աշխատանք տարուի, Ալֆօրվիլը կրնայ ունենալ ընտիր թատերախումբ մը։

Ֆր. Կ. Խաչը կը պահէ «Հայ Ակումբ»ը, որ ազգային օճախն է Ալֆօրվիլի. կը պահէ դասընթացք մը մանուկներու համար. ունի իր երգեցողներու խումբը։ Զգուշուները առաջ-բեցնելու համար պէտք ունի դրամի։ Արդ, ժողովուրդը, որ մեծ գոհունակութեամբ կը հետեւի Կ. Խաչի հանդէսներէն, պէտք է լաւագոյնս քաջալերէ, օժանդակէ որպէսզի ան կատարէ իր օգտակար գործը։

Կը տեղեկանանք, թէ վարչութիւնը լծուած է մանկական հանդէս պատրաստելու դժուարին գործին, իրեն աջակից ունենալով Պ. Արտաշէս Քիւրքճեանը։ Յաջողութիւն։

ՄԱՅՐ ՄԸ

Զ. Ո. Մ.

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

»»» · «««

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին սարքած շաբաթական դիշերային դասախօսութիւնները, որոնց ցանկը արտատպեր էինք այստեղ, ըստ կան արդէն եւ կանոնաւորութեամբ կը շարունակուին։

Առաջին հինգշաբթին խօսեցաւ Պ. Ա. Շահխաթունի, որ պատմեց իր տպաւորութիւնները Սուրիոյ հայ գաղութին կեանքէն եւ Զ. Ո. Միութեան գործունէութենէն։

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին՝ առաջին անգամն էր, ըսաւ, որ այսքան մեծ գաղութի մը մէջ կը մտնէի, եւ այսքան խանդավառ ու հայրենասէր ժողովուրդ մը կը տեսնէի։ Պ. Շահխաթունի գովեստով կը ներկայացնէր Սուրիոյ հայ գաղութին վերելքը, այնքան դժբախտութիւններէ յետոյ ինքնապահ զանուլը, եւ գրուագներ կը պատմէր, որոնք ցոյց կուտային թէ Սուրիոյ հայութիւնը չենթարկ է, հայրենասէր եւ ազգային կրթութեան նախանձախնդիր։ Անապատներուն մէջ էինք, կ'ըսէր յուզումով, երբ մեզի ներկայացան գաղթական Հայեր։ Մայր մը, իր փոքրիկ զաւակները դրկած՝ անոնց ցոյց կուտար զիս. «Զաւակներուս կը ներկայացնեմ քեզ, որպէսզի գիտնան թէ Հայեր կան եւ իրենք ալ Հայ մնան, հայութեամբ պարծենան»։

Պ. Շահխաթունիի դասախօսութիւնը շարժանկարի պէս էր եւ ոգեւորիչ։

Երկրորդ հինգշաբթին խօսեցաւ Պ. Ա. Զօպանեան, որուն դասախօսութեան նիւթն էր Հայ գրականութեան պատմութեան հին շրջանը։ Պ. Զօպանեան ընդհ. ակնարկ մը նետեց մեր գրականութեան ծագումէն մինչեւ ԺԳ. դար, երկրորդ դասախօսութեան մը վերապահելով խօսիլ ԺԴ. դարէն մինչեւ մեր օրերը։

Նախ պարզեց այն տեսակէտները թէ նախաքրիստոնէական շրջանին ի'նչ արժէք կը ներկայացնէին Հայկական արուեստը, բանաւոր գրականութիւնը, Գողթան երգերու պատառիկները։ Ցետոյ անցաւ գրաւոր շրջանին, ցոյց տուաւ Մեսրոպի եւ Սահակի՝ այս երկու հանճարեղ տիտաններուն գործին մեծութիւնը, ոսկեդարու գրական արտադրութիւնները, մէկիկ մէկիկ ներկայացուց Ե. եւ յաջորդ դարերու գրողները, ընթերցումներ բրաւ, ապա անցաւ միջնադարեան աշուղական գրականութեան, կրօնական եւ աշխարհիկ գրականութենէն էջեր կարդաց, եւ այսպէս երկու ժամ անընդհատ ոգեւորեց ներկաները մեր հին փառքերուն եւ գանձերուն շունչով։

Դասախօսութենէն յետոյ, տրուած հարցումներուն, փակագիծի մէջ, ի պատասխան, տեղի ունեցաւ նաեւ փոքրիկ զրոյց մը Հայաստանի մտաւորական ու գրական աշխատաւորներու մասին։

Երրորդ հինգշաբթիի նիւթը, Հայոց լեզուն, որուն մասին դասախօսեց Պ. Ե. Տէր Անդրէասեանը, յաջորդով։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Անաթոլ Ֆրանսի մօտիկ բարեկամներուն շարքին մէջ՝ կար նաեւ բժիշկ մը։ Գիշեր մը, երբ բժիշկը հրաւիրուած էր համբաւաւոր գրագէտին տունը, կանչուեցաւ հիւանդի մը, որ բաւական հեռուն կը բնակէր։ Որպէս զի չգտնուի անքաղաքավարի ընթացքի մը մէջ, բժիշկը սպասաւորի մը միջոցաւ տոմսակ մը ղրկեց Ֆրանսին, համառօտակի բացատրելով իր չգալուն պատճառը։ Տոմսակը անապաշտօ՞վ գրուած ըլլալուն, թէ՝ բժիշկին գրութիւնը դըժ թէ մեհենագիր ըլլալուն պատճառով, Ֆրանս չի կրցաւ կարդալ այդ գրութիւնը, բայց հանճարեղ գաղափար մ'ունեցաւ։ Ըշտապով դեղավաճառի մը քով գնաց, միակը, որ կրնար բժշկական գրութիւն մը լուծել։

Դեղագործը լաւին ակնարկ մը նետեց տոմսակին վրայ, վայրկեան մը անցաւ մօտիկ սենեակը, եւ վերադարձաւ… ծրարուած փոքր սրուակի մը հետ, որ կը կրէր հետեւեալ մակագրութիւնը.—

«Պ. Անաթոլ Ֆրանսին համար։ Օրական փոքր դգալ ճաշէն առաջ։ Նախ քան գործածելը՝ լա'ւ մը սարսել սրուակը։ Գին՝ 4 ֆրանք»։

— Այնքա՛ն հիացած էի այս անակնկալէն որ, կը պատմէր Ֆրանս, ո'չ մէկ բան չգտայ ըսելու, այլ՝ վճարեցի, բարեւեցի եւ ելայ դուրս։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՖՈՆԹԵՆԷ-ՕԶ-ՌՕԶԻ ... (ՖԱՆԷՕ-ՌԱՇԱՆ?) Արծիւ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie, Bagneux ընկեր Տիգրան Տէ-բոյեանի բնակարանին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Ռոստոմի եւ Տաւրոս խումբի ընկերները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Առնուվիլի մէջ, ընկ. Արփիար Մարտիրոսեանի բնակարանը։

Նիւթ՝ «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Գաւառ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Ակնունի խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Խասհակեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գաստանեկեան Միութեան Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի ընկ Աշոտ Խասհակեան։

ԿԱՐՏԱՆԻ ենթակոմիտէն այս Կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խասհակեան։

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ Խաժակ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ ընկ. Ա. Խասհակեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարանին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Խասհակեան։

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Տիկին Հայկանոյշ Թուր Սարգիսեանի երէկուան մահազդին մէջ թիւրիմացութեամբ հրատարակուած է իր տարիքը 19 փոխանակ 21ի։

ԲԱՑՄԱՆ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ

"ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ"ի, ՓԱՐԻԶ

Տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Նոյ. 28 երեքշաբթի օր ժամը 16ին Փարիզի Շամպրը տիւ Քոմէրսի մէջ, 27, AVENUE FRIEDLAND

Նախագահութեամբ ՖՐԱՆՍ. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Հանդէսին մասնակցութիւնը մասնաւոր եւ անձնական հրաւէրով ըլլալուն, կը խնդրուի այն բոլոր հայրենակիցներէն որ դեռ հրաւիրատոմս չեն ստացած եւ կը փափաքին մասնակցիլ, դիմել՝

Պ. ԽԱՆՋԱՍԱԵՆԻ գրասենեակը 36 Boulevard Haussmann

Ծանօթ.— Տիկինները՝ այս հանդէսին չեն կրնար մասնակցիլ։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՈՐՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ։

Պար։ Թոմպոլա։ Ընտիր ճաշ։ Ճոխ Պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ 26, rue Troyon. Sévre

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ Ողբերգութիւնը

Մուտք 5 ֆրանք։

Պարահանդէս

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՆՍԷՆԻ Մ.ՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

26 Նոյեմբեր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

8 RUE JEAN GOUJONի ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԷԹՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

Օրքէսթրը՝ PESNTI — Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ։

Մուտք կիներու՝ 8 ֆրանք, այրերու՝ 10 ֆրանք։

Le Gérant : H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17. Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Նպարավաճառատուն ՍԵՒԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

Ի գիտութիւն յարգելի Հայ յաճախորդներուս կը ծանուցանեմ թէ 41, ՐԻՒ ՏԷ ԲՈՒԱ (41, RUE DES BOIS), բացած եմ — ՍԵՒԱՆ — նպարավաճառատունը, ուր պիտի գտնէք թարմ, մաքուր եւ գեղչուած գիններով Ձեր ամէնէն փափաքած Արեւելեան նպարեղէնները. մասնաւոր յանձնարարութիւններ կ'ընդունինք, և տեղւոյն վրայ կը յանձնենք։

Հաղորդակցութ միջոց.— Մէթրօ՝ (Pré Saint Gervais)։

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆԻ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով եւյն..խիստ նպաստաւոր պայմաններով։

Կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պաշտօնական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ։

Կը կատարէ պաշտօնական թուղթերու թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի նամակ եւ խնդրագիր։

Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է։

Կ'ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեամբ։

Առժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard - Paris (15)

Ձախ թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ։

Métro եւ Nord - Sud - Pasteur

T. S. F.

SUPERHETERODYNE BAPST 5 et 7

Montage Americain

sur courant altérnatif de 110 à 220 Vt.

Ամէն անոնք որ կ'ուզեն ունենալ վերջին կատարելագործութեամբ poste մը 5 կամ 7 լամբերով pick-upի priseով, որոշում տալէ առաջ դիմեն նամակաւ կամ անձամբ՝ ՊԱԹԻՍԹ Կ. ՔԵԱՀՆԵԱՆԻ

Վկայեալ Փարիզի Ecole Pratique de Radio électricitéէն եւ նախկին (Essayeur) ընկերութեան Radio-Vitusի. 4, Square Paul Bert Asnières (Gares Bois-Colombes) Seine.

Անմրցելիօրէն աժան գին։ Զեղչում եւ յանձնում ձրիօրէն։ Կը հայթայթենք նաեւ ամէն տեսակի վաճառանիշով Posteներ։

THÉS DES DEUX EMPIRES

IMPORTATION DIRECTE du Planteur au Consommateur

ԹԷՅԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ — ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Լաւագոյն տեսակներ՝ Ցէյլոնեան, Հնդկական, Սէյլանի եւյն., եւյն. Թէյերու՝ անմրցելի գիներով։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ հայ նպարավաճառներու եւ ճաշարաններու

Անգամ մը փորձել բաւական է հայրենակիցներու համար գաղափար մը, որոնց օրապահիկը ճարելու, ծախելով Thés des Deux Empires թէյերէն։

Դիմել՝ ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ ՏԱՆ

5, Rue Mayran (Square Montholon), Paris (9e)

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Price, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Morcellement «Le Four» à Marseille

Նախանգապետարանի 29 դեկտ. 1931 թուակիր արտօնութեամբ ԼԱ ՌՕԶԷԻ (La Rose) քիչ հեռու, թիւ 4 հանրակառք Շըմէն տէ զ'Օլիվի (Chemin des Olives) հանրակառքի ճիշդ գծին վրայ, Les Marlégauxի կայարանին (arrêt fixe առջեւ,

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

400 քառակուսի մէթրնոց հողամասեր խիստ ձեռնտու գիներով։

Դիմել՝ Հայերու համար միակ ներկայացուցիչ

Պ. ԼՈՒՏՎԻԿ ՏԻԳՐԱՆՆԻԿԵԱՆ (?)

Շաբթու մէջ ամէն օր Bar des Lions. Cours Belsunce. իսկ կիրակի օրերը տեղւոյն վրայ ժամը 9էն 18։

Հայ առեւտրականներ

"Tricotage MOZPIR,,

21 rue des Petits Carreaux Paris (2) Métro: Sentier

Միակ Թրիքոյի հայ գործատունը որ ունի արանց, կանանց եւ տղայոց Թրիքոյի տեսակաւոր ձոխ մթերք, Maille fine եւ Maille Retournée։

Առաջին իսկ այցելութեամբ գոհացում պիտի գտնէք, անմրցելի գիներ ու յարմարագոյն պայմաններ։

Գաւառի յաճախորդներու նմոյշ կը ղրկուի ու մեր ներկայացուցիչը կ'այցելէ։ Արագ առաքում բոլոր ապսպրանքներու։

Սառնարաններ ... GRITZNER և VERITAS ...

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄՕԹՕՐՆԵՐ և ...

275 ֆր. 300 ֆր. 350 ֆր.

... — 30 ֆր.

ՀԻՒԱԽՕՍ ...

4 լամբ 650 ֆր.

5 լամբ 850 ֆր.

1 ՏԱՐՈՒԱՅ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

... Nationale ...

Դիմել. HOVANESSIAN INGENIEUR TEL. TRUDAINE 16-94 R.C. Seine 579419

Bureaux & Salon d'exposition 24 Rue de Maubeuge(?) Paris 9e

Ateliers & magasins 51 Grande Rue Chaville (S et O)

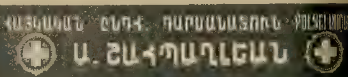
... contre remboursement

---

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

օդաւոր յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեկառ.

13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

49. ՐԻՒ ՏԷ ՓԸԹԻԹ ՄԱՐԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳԵՏՆԱՅԱՐԿ

49, Rue des Petites Maries, Marseille. Rez de Chaussée

Téléphone: 62 - 46

Կը դարմանուին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կարող եւ մասնագէտ բժիշկներու կողմէ,

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԺԱՄԵՐԸ

Թոքերու հիւանդութիւններ	Դշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. 9:
Սրտի, լայներակութեան (փայխա), վ. երիկամ ... բուժում նաեւ ներարկումներով.	Բշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 5:
Ստամոքսի, աղիքի փայծաղի (տալախ), Թոքերի (մալարլ) հիւանդութիւնները: Մալարլի բուժում նաեւ ասեղներով:	Բշ. ժամը 4, Ուր. ժ. 4:
Ջղային հիւանդութիւններ,	Դշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. ժ.9:
Նորածիններու եւ երախաներու հիւանդութիւնները.	Գշ. ժամը 10, Եշ. ժ. 4:
Վիրաբուժական եւ Արկածի.	Բշ. ժամը 3, Դշ. ժ. 6, Ուր. ժ 3:
Մննդաբերական հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն).	Դշ. ժամը 6, Շբ. ժ. 12:
Մննդաբերութեան եւ Արգանդի.	Դշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 10:
Քթի, կոկորդի եւ Ականջի հիւանդութիւններ	Դշ. ժամը 9, Եշ. ժ. 10:
Աչքի հիւանդութիւններ.	Դշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 11:
Մորթային հիւանդութիւններ. մազերու զօրացում	Դշ. ժամը 7, Շբ. ժ. 9:
Վեներական հիւանդութիւններ. Արանց եւ կանանց	Դշ. ժամը 7, Շբ. ժ. 9:

Քննութիւն՝ արեան, Թուքի, մէզի, սերմի եւյն.:

Կը կիրարկուին ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը։ Շողանկարում (radio): մարձում (massage): կը կատարուին ամէն տեսակ ներարկումներ։

Assurance Socialeի հիւանդներուն, ինչպէս նաեւ արկածի դէպքերու անմիջական՝ լուրջ եւ բարեխիղճ խնամք։

Դարմանատունը բաց է ամէն օր ժամը 9-12 եւ 3 - 7: Կամ ժամադրութեամբ։ Կիրակի եւ Տօն օրերը՝ ժամը 9ին։

(Տրամադրելի են նաեւ վկայեալ Մանկաբարձուհիներ):

ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

ԺՈՒԼԻԱ ԼԱԶԱՐԻ

— Եթէ կ'արտօնէք, վերարկուս պիտի հանեմ։

— Խնդրեմ, պատասխանեց Ֆէլիքս հաճութեամբ։

Ջանտրա վերարկուն դժուարութեամբ հանեց եւ ետին դարձաւ, աթոռի մը վրայ դնելու համար։ Եւ ահա, դեռ բան մը չէին հասկցեր անցած դարձածէն, երբ երերաց եւ գետին փռուեցաւ։ Վերարկուն հանած ատեն յաջողած էր բերանը պարպել սրուակ մը զոր տակաւին ձեռքին մէջ կը սեղմէր ջղաձգօրէն։

Էշընտէն հառաչեց սրտակը. Լեդի Նուշի բարկ հոտ մը կը բուրէր։ Վայրկեան մը դիակը դիտեցին։ Ֆէլիքս ինքզինքը կ'արդարացնէր։

— Շատ պիտի նեղե՞ն զիս, հարցուց մտահոգ։

— Դուք յանցանք չունիք, ըսաւ Էշընտէն։ Ամէն պարագայի մէջ, այդ մարդը այլեւս չարիք չպիտի գործէ։ Ինծի համար, լաւ է որ ինքզինքը սպաննեց։ Հաճելի չէր ինծի այն մտածումը թէ մահապատիժի պիտի դատապարտուէր։

Քիչ վերջը բժիշկը եկաւ եւ մահը հաստատեց։

— «Ախտը փրիւսիկն» է անոր, բացատրեց։

Էշընտէն խոնարհեցաւ եւ ըսաւ.

— Երթամ Տիկին Լազարին տեսնեմ։ Եթէ ուզէ մէկ երկու օր աւելի մնալ հոս, պիտի արտօնեմ։ Բայց եթէ կ'ուզէ այս գիշեր անպատճառ մեկնիլ, ազատ է։ Կ'ուզէք հրահանգ տալ կայարանը որ արտօնեն մեկնիլ։

— Ես հոն պիտի ըլլամ, ըսաւ Ֆէլիքս։

Անգամ մը եւս Էշընտէն բլուրին իջեր եկաւ։ Գիշեր էր արդէն, պայծառ եւ ցուրտ գիշեր մը, անամպ երկինքով մը։

Պանդոկին սանդուղներէն վեր ելաւ եւ թեթեւ մը դուռը զարնելէ վերջ, Ծիւլիայի սենեակէն ներս մտաւ։ Ծիւլիա արդուզարդի սեղանին առջեւ նստած՝ ինքզինքը կը դիտէր հայելիին մէջ, ուր յանկարծ տեսաւ Էշընտէնը։ Դէմքը կծկուեցաւ եւ այնքան անճարութեան ոտքի ելաւ որ աթոռը շրջեցաւ։

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչու այդքան անգութ էք, գոչեց։

Ետին դարձաւ, սարսափէն աւրուած դէմքով մը, եւ Էշընտէնի նայեցաւ։

— Բռնուեցա՞ւ, մրմնջեց։

— Մեռաւ։

— Մեռաւ. Թոյն խմած է. ժամանակ գտեր է ուրեմն. գոնէ ձեր ձեռքը չինկաւ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։ Ի՞նչէն գիտէիք որ վրան թոյն կը պահէր։

— Միշտ քովը կը պահէր զայն. կ'ըսէր թէ անգլիացիները երբեք չպիտի կարենան ողջ բռնել զինքը։

Էշընտէն վայրկեան մը մտածեց։ Ծիւլիա լաւ պահած էր գաղտնիքը։ Անշուշտ պէտք էր կասկածէր. բայց ի՞նչպէս կրնայի՞ նախատեսել այս թատերական վախճանը։

— Վերջապէս, ազատ էք։ Իբրեւ անձ ունիք ձեր ուզած տեղը երթալու, ոչ մէկ արգելքի պիտի հանդիպիք ձեր ճամբուն վրայ։ Անհատական ձեր սամոակը, անցագիրը եւ այն դրամը զոր ունէիք ձերբակալուած ատեն։ Կ'ուզէ՞ք Ջանտրան տեսնել։

Ծիւլիա սարսռաց։

— Ոչ, ոչ։

— Պարտաւոր չէք։ Մտածեցի թէ թերեւս փափաքիք։

Ծիւլիա չէր լար։ Կարծես քար կտրած էր։

— Հեռագիր մը պիտի ղրկուի այս գիշեր սպանիական սահմանագլուխը, որպէսզի իշխանութիւնները դիւրացնեն ձեր անցքը։ Եթէ ինծի կը հարցնէք, Ֆրանսայէն կարելի եղածին չափ շուտ հեռացէք։

Ծիւլիա չպատասխանեց եւ որովհետեւ Էշընտէն այլեւս ըսելիք չունէր, մեկնելու պատրաստուեցաւ։

— Կը ցաւիմ որ ստիպուած էի խիստ վարուիլ ձեզի հետ։ Ուրախ եմ որ այժմ վերջ գտան ձեր նեղութիւնները եւ կը յուսամ թէ ժամանակը պիտի մեղմացնէ ձեր բարեկամին մահուան պատճառած վիշտը։

Եւ խոնարհելով դէպի դուռը ուղղուեցաւ։

— Վայրկեան մը, խնդրեմ, ըսաւ Ծիւլիա, ձեզմէ բան մը պիտի խնդրեմ, որովհետեւ կը կարծեմ որ սրտի տէր մէկն էք։

— Կրցածս պիտի ընեմ ձեզի համար։

— Ի՞նչ եղան Ջանտրայի իրերը։

— Օեմ գիտեր։ Ի՞նչու կը հարցնէք։

— Ջանտրա ձեռքի ժամացոյց մը ունէր զոր ես էի տուած իրեն, վերջին Ծնունդին. տասներկու ոսկի վճարած եմ, կրնա՞մ ետ առնել զայն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՈՉԿԱՏԻ եւ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 6 Bld. Rodin. Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Քզիի Հայրենակիցներուն.— Ձեր նամակը (9 մեծադիր էջ), շատ երկար է հրատարակութեան համար։ Կը խնդրուի ամփոփել երկու էջի մէջ եւ աւելի մաքուր գրել ստորագրութիւնները։

ՊԷՅՐՈՒԹ, Ազգ. «Զարթօնք» Հայրենի ... հիւ.— Օր. Մաննիկ Պէրպէրեան գտնուի Եգիպտոս։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՐՍԷԼ, Ա. Արծ — 100 ֆրանք.
ՔՈԼՈՆԲ, Բաբ — 35։
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Ա. Ա. — 100։
ԱՆԻԷԹ, Կ. Մ — 100։
ՆԷՕՅԵԻ, Իշխ. Ա. — 35։
ՏԷՍԻՆ, Գարծ — 400։
ՔԱՎԱՆՕԶ, Պէչ — 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Հայր. Միութ — 91
Վ-ԻԷՆ, Երամ — 50.
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ — 855։
ՓՈՆ Թ-ԷՎԷՔ, Թադ — 70։
ՄԱՍ ՏԸ ՎԻԱՐԻ, — 70։
ԿԼՕՐԻԷՕ ՎԷՐՏԷՕՆ, Հ. Ք. — 140
ԼԻՈՆ, Գործ — 460.80։
ԼԱ ՌՕԶ, Մ. Ալ — 70։
ԼԻՕՆ, Մ. Զ — 100։
ՊՈԼԷՆ, Թ. Մ — 50։
ՄԻԼԱՆ, Գործ — 30 լիր 05։
ԺՈՒԱՅՆԷՕԶ, Ս. Մ — 35։
ՊՈՒՐԿ ՍԷՆԹ ԱՆՏԷՕԼ, Ս. Ս — 30
ՊՈՒՐԿ ՎԻԶԻՆ, Ղար — 50։
ՌՕՄԱՆ, Ս. Գ — 100
ԼԱ ԹՈՒՐ ՏԻՒ ՓԷՆ, Մկր — 35։
ԼԻՈՆ, Ֆրկ — 140։

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԻՋՆԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՕՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

25 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2385

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այս էջին մէջ եղած հրաւէրի մը վրայ, հետզհետէ տեղեկութիւններ կը հասնին զանազան դպրոցներու եւ ծաղկոցներու մասին:

Յաջորդաբար հրատարակած ենք մեր ստացածները, եւ կը ստանանք ուրիշներու:

Այս առթիւ, անգամ մը եւս կը խնդրենք որ նամակագիրները մէկ տեղ տան թիւերու եւ փաստերու, կարճ կապելով խորհրդածութիւնները:

Բոլոր տեղեկութիւնները քաղելէ յետոյ, պիտի ամփոփենք [illegible] մէջ, իբրեւ համայնապատկեր մը կատարուած աշխատանքին:

Ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, այս առթիւ ալ, բոլոր կազդուրիչ երեւոյթներուն վերեւ աչքի կը զարնեն խոնարհ խաւերու նախանձախնդրութիւնը եւ ճիգը:

Ո՛ւր որ դասընթացք մը կամ ծաղկոց մը հաստատուած է, ամէն բանէ առաջ կը պարտինք այդ խաւերուն:

Անոնց մէջէն է որ ասպարէզ կ'իջնեն ափ մը այրեր կամ կիներ — ընդհանրապէս երիտասարդներ — գլուխ գլխի կուտան եւ հիմը կը դնեն ձեռնարկի մը, կամ կը բոլորուին եղածին շուրջը:

Պատահաբար օրինակ մը յիշած ըլլալու համար, պիտի թելադրէինք աչքէ անցընել երեք թղթակցութիւններ՝ այսօրուան թիւին մէջ,— Ալֆորվիլէն, Գանեէօ-Քուչանէն (Փարիզ եւ Կարտաննէն Մարսէյլ):

Այն ո՞վ է որ սփոփանք մը չպիտի զգար, տեսնելով, իմանալով այդ ճիգերն ու արդիւնքները, այնքան տաժանելի պայմաններու մէջ:

Բանգէտներ պիտի քրթմնջեն.— Ի՞նչ կ'արժեն այս փոքրիկները այլասերման եւ օտարացման համատարած յորձանքին առջեւ:

Ոչի՛նչ: Թող անոնք մխիթարուին իրենց բանգիտութեամբ եւ չքեղ մեկուսացումով.

Անոնց սրտին բան չի խօսիր, դարձեալ, երբ պատմես թէ հինգ հազար մանչեր եւ աղջիկներ հայկական կրթութիւն կը ստանան Յունաստանի մէջ, Աթէնքի եւ Սելանիկի գաղթավայրերէն մինչեւ կղզիները եւ Մակեդոնիոյ լեռները, թէ 6000 հայ աշակերտներ կան Հալէպի շրջանին եւ երեք հազար՝ Լիբանանի մէջ, թէ քրտախօս Հայեր դպրոց կը պահեն Մուսուլի խորերը...

Թող մեր պարտականութիւնն ըլլայ գուրգուրանքով արձանագրել ինչ որ տեղի կ'ունենայ յանուն նոր սերունդին փրկութեան, ուշադրութեան յանձնել եւ խրախուսել ամէնէն համեստ ձեռնարկն ալ:

Հակառակ բոլոր յոռետեսութեանց, ինչ որ կը փրկուի՝ շահ է ըլլայ իսկ հարիւրին 25:

Միւս կողմէ, այսպիսի ձեռնարկներ կ'օգնեն վառ պահելու նոյն իսկ չափահասներու ազգային ոգին:

Չէ՞ որ անոնք ալ բազմապիսի փորձութեանց ենթարկուած են [illegible] վրայ:

Չէ՞ք գիտեր, ամէն անգամ որ դպրոցական հանդէս մը տեղի կ'ունենայ, եւ պզտիկները արտասանութիւններ ու երգեր կը թոթովեն, մեծերն ալ մանկական տրոփումներ կ'ունենան, կ'ոգեւորուին ու կը թարմանան:

Յետոյ, հաւաքական մթնոլորտ, մերձեցում կը հաստատուի, ընտանի գործի մը կը կապուին համայնքները, եւ կը մոռցուին շատ մը անհամութիւններ:

Ֆրանսան երկրորդ Ամերիկա մըն է, նոր սերունդի օտարացման վտանգի տեսակէտէն:

Ամերիկահայ գաղութը, 40–50 տարի բոլորած ըլլալով հանդերձ, չէ յուսահատած, չընկրկիր ո՛ր եւ է դժուարութեան առջեւ. Ան կը պահէ բազմաթիւ դասընթացքներ եւ դպրոցներ, ջանալով կարելի եղածին չափ շատ մանուկներ փրկել յորձանքէն:

Ինչո՞ւ պիտի անճրկինք մենք, տասը տարի հազիւ բոլորած, եւ այսքան հոծ ու թարմ բազմութեան մը մէջ:

Կ. Խաչը եւ ուրիշ մարմիններ հայկական բեկորներ կը փնտռեն, կը փրկեն եւ կը հայացնեն, տարիներէ ի վեր:

Արդ, ինչո՞ւ նոյն գուրգուրանքը չպիտի ունենանք օտար ծովերու վրայ նետուած սերունդին համար:

Կանգ կ'առնե՞նք ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ, գիտնալով հանդերձ թէ 1915էն ի վեր արաբական անապատը մնացած բեկորը արաբացեր կամ քրտացեր է բոլորովին:

Ինչո՞ւ պիտի անճրկինք այսօր, ջուրին յանձնելով հազարաւոր մանուկներ, երբ միջոցներ կան փրկելու:

Անհամար մանուկներ կորսուեցան ջարդուփշուր, հայաջինջ արշաւներու շրջանին:

Գոնէ անոնց յիշատակը պէտք է ամուր կապէ մեզ մնացեալը փրկելու գործին, այստեղ եւ ամէն տեղ:

Այդ անհամար զոհերուն հարազատները ամէնէն մեծ գուրգուրանքը պիտի ունենան ո՛ր եւ է ծաղկոցի կամ ճրագի հանդէպ, ո՛ւր որ ալ գտնուին:

Ներելի չէ ձեռնածալ նստիլ եւ ամէն ինչ համարել «ճակատագիր»:

Եւ մանաւանդ աններելի է հեգնութեամբ դիտել ուրիշներու ճիգը, որքան ալ համեստ երեւայ:

Ո՛վ որ տասը մանուկ փրկելու միջոց մը կը գտնէ, հաւաքաբար կամ անձնապէս, տասը պիտանի ձեռք փրկած կ'ըլլայ հայրենիքին համար:

Շ.

ՅԻՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

« Յառաջ »ի վարչութիւնը իր բաժանորդներուն տրամադրութեան տակ կը դնէ Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղի (Loterie Nationale) ՑԱԶՐՈՐԴ ՇԱՐՔԷՆ ՉՈՐՍ տոմսակներ. (թիւերը կը ծանուցանենք յառաջիկային):

Այս հաւաքական բախտէն պիտի օգտուին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏ. 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԻՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Նոր բաժանորդ կը գրուին կամ կը նորոգեն իրենց բաժնեգրութիւնը ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Ինչպէս յայտնի է, վիճակահանութիւնը կը պարունակէ հետեւեալ պարգեւները — ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ (մէկ հատ), ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ (15 հատ), ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ (20 հատ), **100,000** (200 հատ), **50,000** (200 հատ), **10,000** (2 հազար հատ):

Մանրամասնութիւնները պիտի ծանուցանենք առանձին:

ԾԱՆՕԹ.— « Յառաջ »ի տարեկան բաժնեգինն է —

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամս.
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140	70	35
Անգլիա եւ գաղութներ, Իտալիա եւ Զուիցերիա	250	125	—
Ուրիշ երկիրներ	200	125	—

ՉՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Բժշկապետ Տոքթ. Գօլօլեան մեզի կը տեղեկացնէ թէ չպիտի փակուի Հ. Կարմիր խաչի բուժարանը, ինչպէս հաղորդուած էր: Լուրը թիւրիմացութեան արդիւնք է:

Ընդհակառակն, Հ. Կարմիր խաչի բուժարանը ոչ միայն առաջուան նման կանոնաւոր պիտի շարունակէ հիւանդներու քննութիւնը, այլեւ կարգ մը բարեփոխութիւններ կատարուած ըլլալով, առաջուընէ աւելի օգտակար պիտի ըլլայ Փարիզի եւ արուարձաններու հիւանդ եւ թշուառ մեր հայրենակիցներուն:

Ուրեմն բուժարանը բաց է ամէն *երկուշաբթի* եւ *ուրբաթ* առաւօտները, ժամը 9էն 12:

ԵՐԵՔՆԵՐՈՒ ԴԱՇԻՆՔԸ
...ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ

ooooo

Փարիզի ծանօթ արուարձանին, Պուլոնյի սիւռ Սէնի մէջ, առջի օր տեղի ունեցաւ նշանաւոր դատ մը:

Խազախ սպայ մը, Նիքոլա Նեկրասով, որ Ռընոյի գործարանը կ'աշխատի, ունէր շիկահեր եւ մանկամարդ կին մը, Սոֆիա, իրմէ 25 տարու փոքր, որ վայելել, քամե՛լ կ'ուզէր: Նեկրասով, ժամանակէն առաջ ծերացած եւ յոգնած, կ'արտօնէ որ իր կինը չմերժէ հայրենակից Տուշէնքոյի մեծարանքները:

Բայց, ի՞նչ պայմաններով: Առտու մը Նեկրասով կը տեսնէ որ իր դրացին գրկած է Սոֆիան: Կը կատղի, բայց կինը կախարդական ժպիտով մը կը բացատրէ թէ «եղբայրական համբոյր » մըն էր որ կ'առնէր:

Ուրիշ օր մը, դարձեալ յանկարծակիի բերաւ իր կինն ու եւ հայրենակիցը՝ Տուշէնկօն եւ քիչ մնաց որ պատշգամէն վար նետէր: Այս անգամ ալ Սոֆիան կրցաւ չարը խափանել, «համոզիչ » լուսաբանութիւններ տալով:

Ասոր վրայ, Նեկրասով առաջարկեց... երեքով դաշինք մը կնքել, որ պիտի ճշդէր մեծարանքներու եւ փայփայանքներու սահմանը:

Եւ ահա երրորդ արկածը,— Նեկրասով իր կինը եւ « դաշնակից »ը բռնեց անկողնին մէջ: Այս անգամ լուսաբանութեան չսպասեց, այլ կացինը առնելով խոյացաւ « դաշնակիցին վրայ: Հարուածը վրիպեցաւ, թռցնելով Տուշէնկոյի մէկ ականջը: Այս վերջին պատճառաւ, « դաշնակից »ը անկողին ինկաւ մէկ ամիս:

Դատարանին նախագահը թարգմանի բերնով հարցաքննեց Նեկրասովը, որ առանց այլեւայլի պատասխանեց.

— Արիւնս գլուխս ցատկեց, որովհետեւ Տուշէնքօ մեր պայմանագրին հակառակ ընթացքի մէջ գտնուած էր:

Ի հարկէ նախագահը ուզեց հասկնալ երրեակ պայմանագրին տրամադրութիւնները...

Երկու մեղաւորները, Տուշէնքօ եւ Սոֆիա բացատրեցին թէ իրենք ըրած էին այն ինչ որ արտօնած էր ամուսինը:

Նախագահը հարցուց Սոֆիայի.

— Տիկին, ի՞նչպէս կը բացատրէք կացինի հարուածը:

— Չեմ կրնար բացատրել:

— Ինչո՞ւ հնազանդեցաք, երբ այս տարփածուն առաջարկեցին ձեզի:

— Ամուսինս նախանձոտ չէր:

— Իսկ ամօթխածութեան զգացումը...

Դատարանը 13 ամիս պատիժ սահմանեց դժբախտ Նեկրասովի, յետաձգման իրաւունքով:

« ՌԱՏԻՕ ՓԱՌԻՆ » ՊԵՏԱԿԱՆ

« Ռատիօ Փառի », անթելի ծանօթ կայանը, որ մինչեւ հիմա մասնաւոր ձեռնարկ էր, յառաջիկայ դեկտեմբերէն պիտի դառնայ պետական եւ պիտի վերակազմուի բոլորովին նոր հիմերու վրայ: Ինչպէս ուրիշ պետական կայաններու, Ռատիօ Փառիի վարչութիւնն ալ պիտի բաղկանայ կառավարութեան, մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու, անթելի ճարտարագործութեան եւ բաժանորդներու ներկայացուցիչներէն: Պիտի կազմուի նաեւ վարչական խորհուրդ մը, նախագահութեամբ Պ. Անրի Ժուվնէլի (նախկին մարզպան Սուրիոյ):

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻ
ՆՈՐ ՏՈՄՍԵՐ ՊԻՏԻ ՏՊՈՒԻՆ

Թերթերը կը գրեն թէ Բ. վիճակահանութեան առթիւ անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ սպառումը կ'աւելնայ: Սպառելու վրայ են երկրորդ շերտի տոմսակները, եւ շրջաբերութեան հանուած է վեցերորդը: (Երկու միլիոն տոմսակ): Կազմակերպիչ յանձնախումբը նկատի առնելով այս իրողութիւնը, կը խորհի դեկտ. 5ին եւ 20ին շրջաբերութեան հանել 7րդ եւ 8րդ վիճակահանութեան տոմսերը:

«Ես մինակս վառեցի»

Վան տէր Լուպէ, ամբաստանեալ Հոլանտացին, առջի օրուան դատավարութեան ընթացքին ոտքի ելլելով, յայտարարեց բարկութեամբ.

— Դատարանը նախ հաւաքուեցաւ Լայփցիկի մէջ, յետոյ փոխադրուեցաւ Պերլին, հիմա նորէն եկած է Լայփցիկ: Ես ինքս վառեցի Րայխսթակը եւ կ'ուզեմ իմանալ թէ դատը շուտով պիտի վերջանա՞յ: Ահա ութը ամիս է որ կը քաշքշուի դատը: Ես չեմ հաւնիր այս ընթացքին:

Այս յայտարարութիւնը մեծ զարմանք պատճառեց եւ ընդհ. դատախազը յայտարարեց թէ դատարանը չի հաւատար որ առանձին կատարած է ամէն բան: Հոլանտացին շարունակեց.

— Ամէնուն յայտնի է թէ ես մինակս կատարեցի: Կ'ուզեմ որ գործ մը կատարուի վերջապէս: Մահուան դատապարտեցէք, քսան տարուան, եթէ կ'ուզէք, այսպէս կարելի չէ շարունակել: Մինակ յանցաւորը ես եմ, չեմ կրնար հանդուրժել որ շղթայի զարնեն զիս եւ դատ բացուի ուրիշներու դէմ:

Այս անակնկալին առջեւ, կարծողներ կան թէ Վան տէր Լուպէի խելքին եկած է:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍԱՌՈՅԻ ԴԱՀԼԻՃՆ ԱԼ ՏԱՊԱԼԵՑԱՒ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՏՔՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿՈՉԵՐ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Սառոյի դահլիճն ալ տապալեցաւ հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը, յուզումնալից վիճաբանութիւններէ յետոյ:

Օրակարգի խնդիրն էր կառավարութեան ելմտական ծրագիրը: Ինչպէս Տալատիէի դահլիճին համար, այս անգամ ալ քար գայթակղութեան դարձած էր պետական պաշտօնեաներու թոշակէն մաս մը կրճատելու խնդիրը: Երեսփ. Ժողովը ցերեկին ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժած էր ընկերվարականներու հակառաջարկը, որ բոլորովին կ'ընդդիմանար որ եւ է կրճատման: Վիճաբանութիւնները շարունակուեցան գիշերը, յօդուած առ յօդուած: Երբ կարգը եկաւ 6րդ յօդուածին, որով կառավարութիւնը կրճատումէ (կամ տուրքէ) ազատ կը կացուցանէ 10,000 ֆրանքէն վար թոշակները, նորէն փոթորիկ մը պայթեցաւ: Երեսփ. ժողովը կ'առաջարկէր 10,000ի փոխարէն 12,000 ֆրանքը հիմք ընդունիլ: Վարչապետը վստահութեան խնդիր յարուցած ըլլալով, կացութիւնը աւելի ծանրացաւ, եւ վերջապէս, երեսփ. ժողովը 247ի դէմ 321 ձայնով քուէարկեց 12,000 ֆրանքը: Ասոր վրայ նախարարները հեռացան ժողովասրահէն եւ Պ. Սառօ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Հանրապետութեան նախագահին:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, շատ յուզիչ տեսարաններ պարզուեցան: Նախկին վարչապետ Պ. Էռիօ, որ քանի մը օրէ ի վեր կը մասնակցէր ժողովին, ազդարարեց թէ լուրջ տագնապի մը մատնուած են Ֆրանսան եւ ժողովրդապետութիւնը, հետեւաբար պէտք է կարճ կապել:

— « Ինչ որ ալ մտածէք առաջարկուած ծրագրի մասին, քուէարկեցէք, որովհետեւ անհրաժեշտ է որ գանձը լեցուի տարեգլուխէն առաջ: Երբ գանձը պարապ է, երկիր մը չի կրնար ապրիլ: Իբրեւ հին հանրապետական կը խնդրեմ խուսափիլ մեծ վտանգէ մը որ կը սպառնայ մեր երկրին եւ մեր կարգուսարքին »:

Ազգայնական Ֆրանսէն եւս, ծրագիրը անբաւական գտնելով հանդերձ, խնդրեց ընդդիմադիրներէն որ քուէարկեն, որովհետեւ բոլոր կուսակցութիւններէն վեր Ֆրանսան կայ: Վարչապետը մինչեւ վերջը մաքառեցաւ, բայց անօգուտ:

Այս տագնապէն առաջ, Նախկին Նախարար Պ. Մառէն հարցապնդում մը պատրաստած էր Սուրիոյ հետ կնքուած դաշնագրի մասին. « դաշնագիր մը որ մշակուած է առանց նախապէս խորհրդարանին կարծիքը առնելու »:

Խորհրդակցութիւններ Պալքանեան դաշինքի մը մասին

« Թայմզ »ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ մօտերս դաշինք մը պիտի կնքուի Յունաստանի, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Պիտի հրաւիրուին նաեւ Ալպանիա եւ Պուլկարիա: Կը կարծուի թէ այս վերջինը եթէ նոյնիսկ նորէն ձեռնպահ մնալու միտք ունենայ, պիտի ընդունի հրաւէրը, երբ գտնուի կատարուած իրողութեան մը առջեւ: Որովհետեւ, Սոֆիայի մէջ ալ սկսած են համոզուիլ թէ գործակցութիւնը աւելի կ'օգնէ իր պահանջները արժեցնելու, քան չէզոք մեկուսացումը:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ այս շաբթու Պելկրատ կ'երթայ, Աթէնքի ճամբով, բարեկամութեան եւ ոչ-յարձակման դաշնագիր մը կնքելու համար Եուկոսլավիոյ հետ:

Պաղեստինի Հրեաներուն գանգատները

Նոյ. 22ին Հրէական բազմանդամ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Պաղեստինի բրիտանական մարզպանին, գանգատելու համար ներգաղթի սահմանափակման դէմ: Հրէական Ազգ. խորհուրդին նախագահը բացատրեց թէ երկիրը պէտք ունի աշխատաւոր տարրերու, թէ արդար չէ երկրէն վտարել անոնք որ եկած են իբրեւ շրջիկ եւ այժմ կը մնան Պաղեստինի մէջ եւայլն: Այս առթիւ նկարագրեց Հրեաներու ծանր վիճակը՝ ուրիշ երկիրներու մէջ:

Մարզպանը պատասխանեց թէ ուրիշ երկիրներու մէջ եղած նեղութիւնները չեն կրնար ազդել Պաղեստինի քաղաքականութեան վրայ, թէ ներգաղթը պէտք է կազմակերպուի համաձայն երկրին ընդունելու կարողութեան, թէ պէտք արգիլէ ապօրէն ներգաղթը, հրէական ըլլայ թէ արաբական կամ ուրիշ ազգի: Աւելցուց թէ չի կրնար թոյլ տալ որ զբօսաշրջիկները սահմանուած ժամանակէն աւելի մնան, եւ յոյս յայտնեց թէ պատուիրակութեան անդամները պիտի աջակցին իրեն, խափանելու համար ապօրէն ներգաղթը:

Մաքսային պայքար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, առեւտրական նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը փոխադարձ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, եթէ Ֆրանսա չվերցնէ հարիւրին 15 տուրքը, որ հաստատած է փոխանակութեան սակի տարբերութիւնը լեցնելու համար: Այդ յաւելեալ տուրքին ենթակայ են անգլիական շատ մը ապրանքներ: Նախարարը դիտել տուաւ թէ, 1924 — 26ին, երբ ֆրանքը ինկաւ, Անգլիան մասնաւոր տուրք մը չհաստատեց ֆրանսական ապրանքներուն վրայ: Ու վերջապէս, յիշեցուց թէ հարիւրին 15ի յաւելեալ տուրքը չի գանձուիր բոլոր երկիրներէն, ինչ որ կը նշանակէ խտրութիւն ի վնաս Անգլիոյ:

Իտալիա գոհ է յետաձգումէն

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ իտալական կառավարութիւնը գոհ մնացած է զինաթափութեան խորհրդաժողովին յետաձգումէն, մանաւանդ որ դիւանը յանձնարարած է ուղղակի բանակցութիւններ կատարել մեծ պետութեանց միջեւ: Սկիզբէն ի վեր այս է եղած Իտալիոյ տեսակէտը: Ֆաշիստական շրջանակ մը այս առթիւ գոհունակութիւն յայտնելով, մեծ կարեւորութիւն կուտայ դիւանագիտական խօսակցութեանց: Իտալական թերթերը դիտել կուտան թէ՝ ձախողման դատապարտուած է որ եւ է միջազգային ժողով, եթէ նախապատրաստուած չէ դիւանագիտական բանակցութիւններով: Իտալական տեսակէտով, զինաթափութեան խնդիրը պէտք է վերաքննուի ամբողջովին, եւ նոր հիմերու վրայ: Պէտք է մէկդի դնել Մաքտոնըլտի ծրագիրը եւ միւսները, եւ ծայրէն սկսիլ, իբրեւ մեկնակէտ ունենալով իրաւունքներու հաւասարութիւնը: Այս առթիւ յոյս կը յայտնուի թէ ուղղակի բանակցութիւններ պիտի կատարուին Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ:

1920ԷՆ ԱՍԴԻՆ

(ԹԵԹԵՒ ՀԱՇՈՒԵՓԱԿ ՄԸ)

Տարիները զուր չանցան Դաշնակցութեան համար: 1920էն ասդին, անընդհատաբար, ներքին լարուած ճիգով մը, բեղուն աշխատանք տարուեցաւ Դաշնակցութեան մէջ: Կենդանի երակներով կապուած մնալով կեանքին՝ այս ժամանակաշրջանին Դաշնակցութիւնը թէ՛ վերաքննութեան ենթարկեց իր դաւանանքը եւ թէ վերափոխեց իր կազմակերպութեան հիմերը: Յուշընդոտները՝ արտաքին աշխարհին մէջ եւ թշնամական պայքարները՝ մեր ներքին կեանքին ներս, դառնութիւններով լեցուն շրջան մը կը դծէին Դաշնակցութեան առջեւ: Բանակ մը ամբողջ զինուած էր մեր դէմ՝ մեզ զգետնելու վճռական որոշումով:

Կարելի է այսօր այս պայքարներու գէթ մօտաւոր հաշուեփակը կատարել:

Այսօր Դաշնակցութիւնը գաղափարապէս շատ աւելի ամուր է՝ քան 1920ին, եւ կազմակերպչօրէն շատ աւելի զօրաւոր՝ քան անկէ 13 տարի առաջ:

Ու մեզի կը թուի, որ իր կազմակերպչական հզօրութիւնը կուգայ իր գաղափարաբանական ամրութենէն:

Դաշնակցութեան դաւանանքը դիմացաւ վերջին տասնամեակի ցնցող անցքերու քննութեան: Բազմաթիւ քաղաքական հոսանքներ, որոնք տասնեակ տարիներ չարունակ անհաշտօրէն պայքարած են Դաշնակցութեան հանրային ուխտի դէմ, եկան եւ ամբացան անոր գաղափարական դիրքերուն վրայ:

Դաշնակցութիւնը մէկը եղաւ այն բացառիկ կուսակցութիւններէն, որ դաւանաբանօրէն յաղթական ելաւ վերջին տասնամեակին պտտուքած գաղափարական անհեդ պայքարներէն.

Այս յաղթանակը կռուան մը դարձաւ յաջողապէս վերակազմակերպման աշխատանքները ծաւալելու համար:

Դէպքէ դէպք ամրացաւ ու ծաւալեցաւ Դաշնակցութիւնը՝ վերստին դառնալով հայ կեանքի կարեւորագոյն քաղաքական ազդակը:

Սակայն այն, ինչ որ տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան կեանքին մէջ վերջին տարեշրջանին եւ յատկապէս վերջին վեց-եօթը ամիսներու ընթացքին՝ մեզ կը յիշեցնէ մեր կուսակցական կեանքի այն խանդավառ շրջանները, երբ հայ ժողովուրդը գունդ առ գունդ կը խուժէր դէպի Դաշնակցութիւնը եւ կը հեղեղէր անոր շարքերը:

1920էն ասդին բուռական այսքան մեծ ու զգալի աճեցում տակաւին ունեցած չէ մեր կուսակցութիւնը: Յատկապէս Հիւս. Ամերիկայի մէջ, ուր պայքարը այնքան սաստկապէս բորբոքեցաւ Նաղօյին շուրջ եւ ուր խորհրդային իշխանութիւնները Հանրութեան ներկայացած վեդարի կերպարանքով (Դուրեան) անխախտ թափ համակրանք մը ծաւալեցաւ Դաշնակցութեան շուրջ եւ ստուար շարքերով նոր համախոհներու բազմութիւն մը խուժեց դէպի մեր շարքերը: Դժուար է ստուգապէս քանակել այդ զանգուածը, սակայն որոշ է, որ այդ բազմութիւնը պատկառելի թիւ մը պիտի կազմէ, զգալապէս ծանրացնելով Դաշնակցութեան կազմը:

Նոյն աճեցումը — անշուշտ տարբեր չափերով — նաեւ այլ գաղութներու մէջ:

Ջերմութեան որոշ աստիճան մը կայ (որոշ տեւականութեամբ), որ հիւանդին մօտ կը մատնէ այս կամ այն հիւանդութեան ներկայութիւնը: Նոյնն է նաեւ քաղաքական կեանքի մէջ:

Վերջին տարիներու փորձերէն դատելով, կարելի է գրեթէ անսխալ վկայել, որ Դաշնակցութիւնը այնքան աւելի պիտի ծաւալի, որքան աւելի բոլշեւիզմը արմատանայ գաղթաշխարհի մէջ, որքան աւելի պայքարը գերակշռաբար խմբային կերպարանք կրէ եւ որքան աւելի հալածանքը սաստկանայ ազգային սրբութիւններու դէմ:

1920էն ասդին մենք երբեք այսքան ուժեղ եղած չենք: Կը մտածենք այս փաստը իբրեւ խորհրդածութեան արժանի երեւոյթ մը մեր հանրային կեանքին մէջ: Երեւանի բոլոր փորձերը պայթեցնելու համար Դաշնակցութիւնը ներսէն կամ դուրսէն՝ աղետալի վախճան ունեցան: «Մարտակոցծները», «Միացեալները» ու «Դաշտերդոհպաշտոկենտկոմծները» պայքարի աւելի յաջող զէնքեր չեղան, քան «Հօկծերն ու «Պլոքծները: Իւրաքանչիւր դաւադիր հարուած (Դաշնակցութեան դէմ), նոր ցնցում մը բերաւ հայ ժողովուրդին, խռացնելով մեր շարքերը եւ ամրացնելով մեր ժողովուրդի ընդդիմութեան ոգին Քրեմլինի կողմէ նիւթուած հակահայ եւ հակազգային շարժման դէմ:

Մոսկուան կանգ պիտի չառնէ կէս ճանապարհին: Անոր ներշնչումով պայքարը պիտի խորանայ ու սաստկանայ արտասահմանի մէջ: Անտիճանաբար «Միացեալը» պիտի վերանայ ու մեր առջեւ պիտի ցցուի «մինակը», բուն իսկ բոլշեւիզմը՝ հայ հանրային ուժերու վերջնական բաժանումը կատարելու համար: Երէկ մեր քովն ու շուրջը կային նաեւ այլ ազգային ուժեր, վաղը անոնք բոլորը կամովին թէ ակամայ — իրենց տեղերը պիտի գիջին մեզի:

Ծանր կշիռով ու պատասխանատուութեամբ կրկին անգամ Դաշնակցութիւնը տեղ կը գրաւէ Հայ Դատի ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ:

(Յառաջ)

Ս.Ի.

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մեծ ողբերգակ մը իր խցիկին մէջ կը շպարուէր բեմ ելլելէ առաջ: Յանկարծ դուռը բացուեցաւ, եւ տեսնուեցաւ պարոն մը, որ քանզերորդ անգամն ըլլալով կուգար՝ դայն ճաշի հրաւէրով ձանձրացնելու:

Ողբերգակը ջղայնացած ըսաւ անոր.

— Հասկցուեցանք բարեկամ, վաղը՝ ճաշը պիտի առնենք Թավէրնը Փուալէթին մէջ:

Մարդը մեկնեցաւ երջանիկ արտայայտութեամբ. ողբերգակը անմիջապէս դարձաւ իր քարտուղարին եւ ըսաւ.

— Վաղը առաւօտ պիտի հեռաձայնես այդ յիմարին թէ՝ ժամադրութիւն մը ունիմ եւ ստիպուած եմ մերժել իր հրաւէրը:

Երբ կը խօսէր, սաղտակալին — որ իր դաւաճանը մոռցած էր — բացած էր դուռը եւ ապշած՝ այս խօսքերը լսելով.

Ողբերգակը նկատեց զայն, եւ հնարալի հանդարտութեամբ մը ըսաւ իր արձանագած քարտուղարին.

— Այս... պիտի բացատրես այդ յիմարին, որ չեմ կրնար գալ, որովհետեւ վաղը (ցոյց տալով այցելուն) պարոնին հետ պիտի ճաշեմ:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՋՂԱՍՊԱՌՈՒԹԻՒՆ

(NEURASTHENIE)

Ջղասպառութեան վիճակները բազմաթիւ են: Մենք պիտի ուսումնասիրենք այն երկու դասական ձեւերը միայն, որոնք ընդունուած են ներկայիս ջլախտաբաններուն կողմէ,— ջղասպառութիւն (neurasthénie) եւ հոգեսպառութիւն (psychasthénie):

Այս երկու վիճակներուն մէջ ալ, բարոյական եւ Ֆիզիքական խոնջէնքն է որ կը յատկանշէ հիւանդութիւնը: Ժողովուրդը սխալ կը ճանչնայ ջղասպառութիւնը:

Ջղասպառութիւնը, ժողովուրդի համար, հիւանդութիւն մըն է երբեմն մտային, երբեմն ջղային: Ժողովուրդը, անունէն տարուած, զայն կը գործածէ բացատրելու համար գրեթէ բոլոր ջղա-հոգեկան հիւանդութիւնները: Ուղեղային սիֆիլիսը (paralysie générale), խենթութիւնը, մելամաղձոտութիւնը, նոյնիսկ հալածախտի բանդագուշանքները, այս ամէնը կ'անուանէ ջղասպառութիւն: Երբ մէկը անձնասպան կ'ըլլայ մելամաղձոտութենէ մղուած, կամ հալածախտի բանդագուշանքէն տարուած, կ'ըսեն թէ «ջղասպառութեամբ վարակուած էր»: Երբ մէկը տխուր է, դիւրաբորբոք, ցաւոտ, զայն կը կնքեն ջղասպառ անունով:

Արդ, ջղասպառութիւնը իրականին մէջ հազուագիւտ հիւանդութիւն մըն է: Ծանօթ էր հինէն ի վեր: Հիպոկրատէն մինչեւ մեր օրերը, մարդիկ վարակուած են ջղասպառութեամբ: Սակայն հիւանդութեան առաջին վերլուծումը կատարած է, 1880ին, Պէար, այնպէս ինչպէս ծանօթ է մեզի այսօր:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ.— Ջղասպառութիւնը կրնայ սռացական ըլլալ կամ կազմախօսական: Երբ սռացական է, ջղային սպառումը կամ խոնջէնքը միշտ հետեւանք է տարապայման յոգնութեան: Սակայն կը պատահի իբրեւ հետեւանք մտաւորական յարատեւ եւ սպառիչ աշխատութեանց (քննութեան կամ մրցումի պատրաստութիւն), շարունակական յուզումներու ցնցումին (սուգ, մտագրաղում), անհամաձայնութիւններու (սիրային եւ զգացական դետնի վրայ): Երբեմն ալ ջղասպառութիւնը երեւան կուգայ իբրեւ հետեւանք ֆիզիքական տարապայման յոգնութեան (չնդհրային չափազանցուած աշխատանք):

Դարձեալ, վարակիչ հիւանդութիւններէ յետոյ (մասնաւորաբար կրիփի ապաքինման շրջան), վեներական հիւանդութիւններէ, տեւական վհատիչ հիւանդութիւններէ (կաթուած, շաքարախտ, օպխտամիսում, հիւծախտ), վերջապէս կազմաթունաւորումներէ (ալքոլամոլութիւն, թունաւորութիւն) վերջ, երեւան կուգան յոգնասպառ վիճակներ կամ բուն ջղասպառութիւնը:

Բոլոր այս պարագաներուն մէջ, մտալլկումն է որ կը կազմէ էական պայմանը: Նորմալ մարդ մը շատ քիչ կարեւորութիւն կուտայ յուզական կամ ցաւատանջ մտագրաղութեան; ասպա կարճ պայքար մը կը վանէ, կը փարատէ այդ մտագրաղումը: Ջղասպառ հիւանդը չի կրնար իր մտքէն հեռացնել մտալլկիչ գաղափարը եւ կը նշմարէ որ հետզհետէ ջղային եւ ֆիզիքական յոգնութիւնը կ'ընկճեն զինք:

Ա՛լ տեղաւորուած է ջղասպառութիւը:

ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐԸ.— Ինչ որ կը գերակշռէ, ջղասպառութեան ախտապատկերին մէջ, ֆիզիքական եւ հոգեկան յոգնութիւնն է միայն:

Աննշան աշխատանք մը, դնդերային կամ մտային, կը քամէ ջղասպառը: Այս յոգնութիւնը զգալի է մասնաւորապէս առտուն, երբ կ'արթննայ քունէն: Ամէնէն տաժանելի պահն է այդ: Հազիւ արթնցած, ինքզինք յոգնած կը զգայ այն աստիճան, որ չի կրնար հեռանալ անկողինէն առանց ճիգ մը ընելու: Երեկոյին, ժամը 5ի առտենները, կ'անհետանայ յոգնութիւնը: Այս ախտանշանը ծանօթ է «ժամը հինգի նշանը» անունով:

Քայլել, պտըտիլ, գիտելը աւելի եւս կը յոգնեցնեն ջղասպառը: Ընդհանրապէս բնատնիքներու մէջ կը կարծեն թէ ջղասպառը պէտք ունի շարժումի եւ զուարճութեան: Բուժաբար կարծուած այդ միջոցներուն հետեւանքը չուշանար սակայն: Հիւանդը կը գտնէ բոլոր ախտադարձ (dérivatif) այդ միջոցներէն: Եւ եթէ շարունակէ հնազանդիլ, աւելի եւս կը քամուի

Յատկանշական է որ հոգեկան ամբողջ անհատականութիւնը կ'ենթարկուի գիտակցական պզտիկութեան (amoindrissement): Կամազրկութիւնը (aboulie) եւ ուշադրութեան նուազումը նշաններ են, որոնք կը յայտնուին անպայման: Իր միտքերը կը դառնան վարանոտ, կը ծփան ախտագին մտագրաղումներու մէջ՝ առանց երբեք յանգելու որեւէ եզրակացութեան կամ որոշման: Ջղասպառները գրքէ մը բազմաթիւ էջեր կը կարդան, առանց երբեք մէկ բառ հասկնալու կամ անքէն յիշելու: Անոնք կը մտածեն միայն իրենց մասին, իրենց զգայութիւններուն մասին, այնպէս որ իրենց ուշադրութիւնը չի կրնար հանգչիլ արտաքին որեւէ առարկայի վրայ: Երբ ուզեն բան մը պատմել, կը կենան յանկարծ: Կորսնցնելով գաղափարներու շղթայաւորումը, երբ կը խօսին կամ մտիկ ընել կը թուին՝ իրենց մտածումը, ճիգ ընելէն յոգնած, կը վազէ անընդհատ, դանազան հոգերու ակնձնատուր:

Յիշողութիւնը չի տկարանար: Առաջին քննութիւնով մը, կը կարծուի թէ տկարացած է, սակայն ջղասպառը ոչ մէկ յուշ կը կորսնցնէ: Իրողութիւնը այն է, որ հիւանդը ուղեղային յոգնութեամբ, ցանցառամտութեամբ վարակուած՝ չի կրնար իր ուշադրութիւնը տանիլ յուշի մը: Ուշադրութիւնն է մանաւանդ քան յիշողութիւնը, որ վարակուած է:

Ջղասպառը չարունակ մտահոգ է իր առողջութեան մասին, վարակուած՝ յուետեսութեան մտքերով եւ հոգերով: Ամէնէն աննշան զգայութիւններն իսկ նկատողութեան կ'առնէ եւ զանոնք կը մեծցնէ: Բոլոր այն ընական ներքին զգայութիւնները, զորս ունինք ամէնքս, ջղասպառը կը դիտէ խոշորացոյցով եւ սեւ: Զմտնալու համար որեւէ աննշան զգայութիւն, նօթի կ'առնէ: Բժիշկները այս հիւանդները կ'անուանեն «յուշատետրի հիւանդ»:

Վաղանցուկ նշաններ են բոլոր ատոնք, այսուհանդերձ կը խռովեն ենթական: Ջղասպառը կը կարծէ ունենալ հիւանդութիւն մը, որուն ախտաճանաչումը անկարելի է կատարել: Տարօրինակ ունայնամտութեամբ մը, ամէն ջղասպառ կը կարծէ թէ կը տառապի հիւանդութեամբ մը, որ մինչեւ այժմ անծանօթ կը մնայ, հետեւաբար ինքզինք տարականոն անձ մը կը համարի: Հիւանդ կը զգայ ինքզինք, շա՜տ հիւանդ, բայց կը գանգատի որ բժիշկները, համախորհուրդ, որեւէ հիւանդութիւն չեն գտներ, կամ միայն ջղային աննշան յոգնութիւն մը ունիս կ'ըսեն, հասարա՜կ ջղասպառութիւն մը: Կարելի՞ բան է: Ոչ, կը խորհի, բժիշկները կը սխալին: Ջղասպառը այն համոզումն ունի թէ վարակուած է չարունակական, անծանօթ եւ անբուժելի հիւանդութեամբ մը: Կ'ըմբոստանայ երբ զինք կ'որակեն «երեւակայական» հիւանդ կամ «ջղային», նոյնիսկ կը բարկանայ:

Ֆիզիքական ախտանշաններն ալ շատ են եւ յաճախադէպ:

Ցամառ գլխացաւ մը, ամէնէն տաժանելի ցաւերէն: Կը սկսի առտուն կանուխ, հազիւ արթնցած եւ կը տեւէ ամբողջ օրը: Սաղաւարտ մը պէս կը բռնէ ամբողջ գլուխը:

Ողնացաւը (rachialgie) նոյնքան յաճախակի ցաւ մըն է, որ յաճախադէպ է մասնաւորապէս կիներուն մօտ:

Անքնութիւնը միշտ ալ կատարեալ չէ, ոչ ալ չարունակական: Կան որ կը քնանան հազիւ անկողին մտած, բայց կ'արթննան քիչ յետոյ եւ ա՛լ չեն կրնար քնանալ: Կան որ շատ ուշ կը փակեն իրենց աչքերը, առտուան դէմ միայն: Երազներն ու մղձաւանջները կան ու կան եւ տաժանելի են:

Ստամոքսի խանգարումները շատ կարեւոր են ջղասպառութեան մէջ: Երբ թեթեւ է, ենթակաները կը զգան մարսողութեան ծուլութիւն մը, դանդաղութիւն մը: Այլ պարագաներու մէջ, ստամոքսային եւ աղիքային թուլակազմութիւնը (atonie) պատճառ կը դառնայ ստամոքսին փքանալուն, յանձնալուն, օդակուլութեան (aérophagie), դժուարամարսութեան: Այսուհանդերձ, այս պարագան յաճախադէպ չէ ջղասպառութեան մէջ.

Արենախաղութեան (circulation) խանգարումներն ալ,— սրտի բաբախում, սրտազարկի անկանոնութիւն (arythmie cardiaque), ստամոքսէն ծագած կեղծ սրտահեղձութիւն (fausse angine de poitrine aérophagique),— նոյնքան յաճախադէպ են:

Սեռային ջղասպառութիւն կոչուած ձեւին մէջ կը յայտնուին սեռամիզային գործարաններու բնախօսական խանգարումներ: Զգացական պաղութիւնը (frigidité) եւ անկարողութիւնը պատճառներ կը դառնան տաժանելի նոր մտագրաղութեանց: Ամէն բժիշկի ծանօթ է պարզապէս ջղասպառ անկարողներու, որոնք դերազանց յաժառութեամբ մը ազդու դարման մը կը պահանջեն, արագ եւ արմատական բժշկութիւն, բայց կը մոռնան որ սեռային անդրադարձներու (réflexe) վրայ ազդելու համար նախ անհրաժեշտ է դարմանել գլխաւոր հիւանդութիւնը,— ջղասպառութիւնը

Հիւանդին մտային կարողութիւնները, հակառակ իր վախերուն եւ ոռգերուն, չեն վատթարանար: Հիւանդը կը պահէ իր պայծառատեսութիւնը, դատողութիւնը, քննադատութեան ընդունակութիւնը, բայց իր հիւանդութեան սահմաններէն դուրս պարագաներու մէջ միայն

Ջլախտաբաններն ու հոգեբոյժները լաւ կը ճանչնան սռացական կամ կազմախօսական ջղասպառութեան սահմանները եւ զայն չեն շփոթեր երբեք մելամաղձոտութեան (բարոյական ցաւ), պարզ կամ մտալլկիչ ախտաղիքին (hypochondrie), խեթիրին հոգեսպառութեան, վաղահաս խելագարութեան եւ ուրիշ բազմաթիւ բարոյական ու մտային հիւանդութիւններու հետ, զորս ժողովուրդը, ինչպէս ըսինք, կ'անուանէ մէկ բառով ջղասպառութիւն:

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ.— Ջղասպառութիւնը բուժելի է, շնորհիւ գիտական դարմանումի եղանակներու ամբողջութեան մը,— Ֆիզիքական անգիտո, բարոյական հանգիստ, խաղաղ կեանք: Ահա երեք էական կէտեր: Եթէ մարդ յոգնած է, պէտք է հանգչի: Ջղասպառ յոգնած մըն է բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս: Պէտք ունի հանգիստի: Զուարճութիւնը եւ զբօսանքը քիչ,— խարան, հանգիստ, տաժանկար, պտոյտ, վերջապէս ամէն միջոց որ ախտադարձի տեղ կը նուայն բնականոն մարդոց, վնասակար են ջղասպառներուն:

Երբ հիւանդը հանգիստ եւ խաղաղ կեանքի մէջ մտաւ, պէտք է դիմել հոգեբուժութեան, բարոյական ոյժի դարմանումի եղանակներուն: Բացատրել հիւանդին թէ ինչ արժէք կը ներկայացնեն իր զգայութիւնները,— բժիշկին դերն է այդ, եւ այդպէս է որ կարելի է «քակել» հիւանդութիւնը:

Հանգիստ յանձնարարելէ եւ հիւանդին շուրջ խաղաղութիւն մը ստեղծելէ յետոյ, բժիշկը պէտք է սկսի դարմանել երկրորդական ախտանշաններով, տալ հանգստացուցիչներ, յետոյ վերականգնեցուցիչներ ջղային դրութեան համար (ասիտ փոսփորիք, փոսփաթատեցիք, նուէ վոմիք, մաննկանէզ եւ մանաւանդ ներծոր դեղձերու արտադրութիւն, ուղեղի, ողնուղեղի, փորձաղեղձի կազմահիւթ (extrait), որոնք շատ օգտակար են: Օգտակար է դարձնել հիւանդը ընել սպաքինարան մը, հանքաջուրի կայան մը, ինչ որ շատ լաւ կը նպաստէ վերականգնելու ջղային դրութեան անհաւասարակշռութեան նման պարագաները:

ՏՈՔԹ. Պ. ՔՕՂՕՂԵԱՆ

(GUERIR)

ՄԱՀ

Բժ. Աս. Մղեսեանի

(Նախագահ Խարպինի Ազգ. Վարչութեան)

ԽԱՐՊԻՆ (Մանչուրիա), 4 Նոյ.— Խարպինի Ազգ. Վարչութեան նախագահ, բժշկական վերատեսուչ ռուսիկանական դատարանի պատուաւոր անդամ՝ բժիշկ Ստեփաննոս Մղեսեան մեռաւ հոկտ. 31ի գիշերը, սրտի վարակումէ, վերջին օրերը պաշտօնէ կատարած դիւանականութիւնը առեն թունաւորուելով: Ամբողջ գաղութը կ'սգայ անշահախնդիր բժիշկ եւ հանրային անկաշառ մարդու մը խորհրդաւոր կորուստը:

Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շուքով: Ամբողջ Խարպինը մասնակցեցաւ իր այլազան ազգութիւններով: Ազգ. Վարչութիւնը յանձնախումբ կազմած է, հանգուցեալին յիշատակը յաւերժացնելու եւ կնոջ ու երկու զաւակները հոգալու համար: Յանձնախումբերուն կը մասնակցի նաեւ օտար կազմակերպութիւններ: Բժշկական Միութեան ներկայացուցիչներ: Առաջին աւթիւ սգահանդէս մը պիտի կատարուի, գիտական մասնակցութեամբ: Տեղական մամուլ ալ գրութիւններ նուիրած է հանգուցեալի յիշատակին: Շուտով կը գրեմ մանրամասնութիւնները:

ՀԱՄԱՁԱՅՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

1.- Խորհրդային երիտասարդութիւնը

Ե.

Իբրեւ հետաքրքրական հետեւանք, հակառակ հեղինակին որ կը թափուի «գդացականութեան» վրայ, թերեւս աւելի շատ ճշմարիտ սէր կայ Ռուսիոյ մէջ, քան ուրիշ տեղ: Հոն երիտասարդ կ'ամուսնանան եւ շատ յաճախ «սիրով», անոր համար որ ընդհ. խնդճութեան մէջ օժիտի խնդիրները եւ ընտանեկան հաստատութեան նկատումները այլեւս դեր չեն կատարեր: Յուշոր արդելքը կը մնայ բնակութիւնը, բայց բարեբախտաբար կան Մոսկուայի շրջակայ պուրակները: Ջդացականութեան դէմ պայքարը անհետացուց նախկին յարգանքը կնոջ հանդէպ, որ պարզ ընկեր դարձած է, բայց օրէնքը կը պաշտպանէ մայրը հաւասարապէս աւելի քան ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ: Աւելին. բազքերու աղատութիւնը կեդրոնացած կը մնայ քաղաքներուն եւ մանաւանդ կոմսոմոլներու ակումբներուն մէջ: Գիւղը այս կէտին մէջ, հազիւ ազդուած է նոր ձգտումներէն, աղջիկ — մայրերը մասով ցոյց կը տրուին հոն: Համայնավար կուսակցութիւնը եթէ չի դատապարտեր սեռային ծայրայեղութիւնները յանուն սովորական բարոյականին, բայց կը մեղադրէ զանոնք յանուն յեղափոխական «բարոյագիտութեան», ալքոլամոլութեան կամ ծուլութեան հաւասար չափով, անմիջապէս որ կը վնասեն անոնք աշխատանքին կամ անոնց պատճառով իր անդամները կը վարկաբեկուին զանգուածներուն աչքին: Ղեկավարները, շատ քիչ բացառութեամբ, գէշ օրինակ չեն տար: Շատերը, «քաղքենի» առաքինութիւնները կը կիրարկեն, եւ իրենց իշխանութեան գալէն ետք, պահած են իրենց հին կինը, գէշ օրերու ընկեր

Գործավարներու զաւակները, ոչ մէկ բանի կարօտ ըլլալով հանդերձ, կարելի չէ իբրեւ «ոսկեզօծ» երիտասարդութիւն մը ներկայացնել: Համայնավար կուսակցութեան մէջ փոխադարձ խիստ հսկողութիւն կը կատարուի, եւ կեանքի ընդհանուր պայմանները չափազանց փոխուած են, որպէսզի այդ բանը կարելի ըլլայ: Սոսկին խիստ ծանր պայմաններու մէջ մեծցուցած է իր առաջին զաւակը, երիտասարդ ճարտարապէտ Մոսկուա մայրաքաղաքի քաղաքի մը երեւոյթն ունի եւ հոն ի զուր պիտի փնտռէինք «գէշ վայրերը» եւ «գիշերային խուց ծերը»: Այն հազուադէպ պատանիները որոնք կը քաշկռտեն իրենց կեանքը, աւելի կարեկցութիւն կը պատճառեն իրենց երկչոտութեամբ: Եւ եթէ մեծ պանդոկներուն մէջ կան մէկ քանի «պառ»եր, աւելի կամ նըւազ կասկածելի, որոնք սահմանուած են օտարականներուն, որոնց ռուսերէնի անգիտութիւնը արգելք կ'ըլլայ որ ուրիշ տեղ հաճոյք գտնեն եւ որոնցմէ քանի մը թղթադրամ քաշելու խնդիր կայ.

Ահա քանի մը յատկանշական գծեր սովետական երիտասարդութենէն: Կան նաեւ որոշ գիծեր, եւ նուազ անկատար ըլլալու համար, մենք պէտք է նկատենք նաեւ ոչ — մարքսիստ կամ յեղափոխութենէն ճզմուած երիտասարդութիւնը: Նոյնիսկ երիտասարդ համայնավարներուն միջեւ, երբեմն տարակոյսի, պատրանաթափութեան, նոյնիսկ յուսահատութեան տագնապներ կը տեսնուին: Տրոցկի յաջողեցաւ վայրկեան մը անոնցմէ փոքրիկ մաս մը եռեւէն քաշել «կուսակցութեան մէջ ռամկավարութիւն» անունով: Եկեղեցիներուն մէջ ենթադրուածէն աւելի երիտասարդներու կը հանդիպինք, Անաստուածներու կատաղի փրոփականտէն ետք Ուրիշներու մօտ, ընդդիմադրութիւնը համբուրեան, քաղաքական խնդիրներու հանդէպ անտարբերութեան ձեւը կ'առնէ: Ուսանողներ գաղտօրէն կը միանան, քաղաքական ուսման անդրութեան, գուցէ փիլիսոփայական գիրքեր կարդալու համար: Քանիթը անդիմադրելի դարձած է հին գրավաճառներու մօտ. Սոլովիովն իսկ ընթերցողներ ունի գեո: Ընդդիմադրութիւնը երբեմն գաւառքութեան ձեւը կ'առնէ եւ կէֆէքուն հարկադրուած է գործել ուստանողական կարգ մը շրջանակներու մէջ:

Բայց երիտասարդութեան այս փոքրիկ խմբակը, վարչակարգի կողքին, անկարող է եւ պառակտուած եւ առանց կազմակերպութեան: Ասիկա վըտանգաւոր կը դառնայ վարչութեան համար այն առեն երբ ներկայ դժուարութիւնները երկարաձգուէին եւ եթէ պատրանախաբութիւնը վարակէր հետզհետէ աւելի լայն խաւեր կոմսոմոլներէն: Եթէ Կրեմլինը զիջնայ իր առենին անհրաժեշտ զիջումներն ընել, եթէ իր սովորական ճկունութեամբը գործէ, քաղաքական փոփոխութիւնը զոր պարագաները պիտի պարտադրեն հրամայական կերպով, անոր համար պարզ խաղ մը պիտի ըլլայ այս միամիտ եւ եռանդուն գեղեցիկ երիտասարդութիւնը ձեռք առնելու խնդիրը:

(Վերջ)

ՓԻԼԻՓ ՊԵՌԼԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

** Թէմիստոկլէսին անգամ մը հարցուցին, թէ որո՞ւն աւելի համակրելի կուտայ աղջիկը, արժանիքէ մարդու, բայց առանց ստացուածքի՝ հարուստ մը, թէ՝ անարժան բայց մէկու մը:

Ան պատասխանեց.

— Ես կը սիրեմ աւելի շատ մարդ առանց դրամի, քան թէ՝ դրամ առանց մարդու:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ

»»»·«««

ԱՖՕՐՎԻԼ. (Յառաջ) — Տ. Կ. Խաչի Մասնաճիւղը 1929էն ի վեր կը պահէ հինգշաբթի օրուան դասընթացք մը։ Սկիզբները այդ դպրոցը ունէր ... աշակերտական ձեւ։ Երեխաները, 120—է աւելի, կը սորվէին Հայոց պատմութիւն, կրօնագիտութիւն, պատմութիւններ, խրատական-բարոյախօսական երգ, արտասանութիւն, պար։

Այդ ձեւն ընդունած էր Կ. Խաչը, որովհետեւ տեղին վրայ արդէն գոյութիւն ունէր Բարեգործականի դասընթացքը։

Սակայն Աֆօրվիլի երեխաները ... շատ են։ Բարեգործականի դպրոցի ուսուցչուհին, որքան ալ ... եւ պարտաճանաչ ըլլայ, չէր կրնար բոլորին գոհացնել։ Շատ երեխաներ մնացած էին դպրոցէն դուրս, ... հայ լեզուի ուսուցումէն, ... փոքրիկ ազգայնութեան ...

... Հոգաբարձութեան, Բարեգործականի տեղւոյ Մասնաճիւղի ... քանի անգամներ դիմումներ ... Բարեգործականի կեդրոնին, որ ... երկու ուսուցիչ պիտի ...

Այդ նկատի ունենալով, Կ. Խաչի ... ժողովը որոշեց իր յատուկ դպրոցը զարգացնել, ուր ... դասընթացք եւ հրաւիրել ... ուսուցիչ մը։

Թէեւ ծանր էր բեռը, բայց անհրաժեշտ պահանջ էր այդ. մանուկները կային էր այդ, ու հայ մայրերը ... կ'ուզէին անտարբեր մնալ։ Հակառակ ... թեան համար չէր, որ կը բացուէր դպրոցը։ Մինչեւ այսօր ալ Կ. Խաչի անդամուհիները, նոյն իսկ ... անդամուհիները ... կը յաճախեն Բարեգործականի դասընթացքը։ Ուրեմն 1930էն ի վեր Կ. Խաչը ունի իր դպրոցը, ուր ... մէկ անգամ (հինգշաբթի օրը) ամբողջ օրը առաւօտեան 9էն ... երեկոյեան 7ը երեք պահով ... հայերէն, եւ Հայոց պատմութիւն։ Աշակերտներու թիւը ... է։ Պատահած է որ Կ. Խաչի դպրոցը ունենայ 120 սան։ ... են այս փոփոխականութեան ... Տուն կը ղրկես երեխան, որ ամսականը բերէ, մայրը կը ... ալ չի ղրկեր դպրոց, վար ... կամ Բարեգործականի դպրոցը կը ղրկէ, որ ձրի է։ Ուսուցիչը ... կը վարուի ու եւ է աշակերտի ... — Նորէն փախուստ դպրոցէն. եւ ... ծնողքին կողմէն։ Մանկան ... առանձին պզտիկ գիրք ... կամ գիրք պզտիկ է եւ ... նորէն քնն եւ երեխան դպրոց ... նոյն պատմութիւնը Բարեգործականի դպրոցին մէջ։ Այստեղէն ... այնտեղ, այնտեղէն այստեղ ... է այդ եւ ցոյց կուտայ ... ծնողներու ոչ-լուրջ վերաբերմունքը։

Ներկայիս Կ. Խաչի դասընթացը ունի 72 սան, որոնց 38ը մանչ եւ 34ը աղջիկ՝ 7էն 14—15 տարեկան։ 60ը վճարող են՝ ամիսը 3 ֆր. (այդ 3 ֆրանքներն ալ շատ դժուարութեամբ կը հաւաքուին)։ 12ը ձրիավարժ են։

Ուսուցիչը, Պ. Յովհաննէս Սիմոնեան, որ երեք տարիէ ի վեր կը ... բարեխղճութեամբ եւ ... կը ստանայ ամսական ... ֆրանք։ Սրահին կը վճարուի ամսական 250 ֆր.։ Վառելիք, լուսաւորութիւն, մաքրութիւն բոլորը Կ. Խաչի վրայ են։ Այդպիսով դպրոցը ... ամէն ամիս կը պահանջէ 600 ֆրանք։ Լաւագոյն պարագային 180ը միայն կը հայթայթեն աշակերտները։ Այս տարի միայն Տ. Կ. Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը 600 ֆրանքով կ'օժանդակէ դպրոցին։

Դպրոցը բաց է եղած նաեւ ամրան ... ։

Ուրեմն ամբողջ բեռը Միութեան ... է, ու ան իր այդ բեռը կը հոգայ ... անդամավճարներով, փոքրիկ ... եւ մեծ մասամբ հանդէսներու հասոյթով։ Ահա թէ ինչու Աֆօրվիլի Կ. Խաչը այնքան յաճախակի հանդէսներ կը կազմակերպէ։

Աշակերտները կը կարդան «Լուսաբեր»։ Քանի մը մեծ աղջիկներ եւ ... կը կարդան արդէն «Լուսաբեր Բ» Դ. տարին, կը սորվին քերականութիւն եւ կը գրեն շարադրութիւններ։

Տարուան մէջ երկու անգամ վարչութիւնը կը կազմակերպէ մանկական հանդէսներ, ուր հայ փառաւոր ... երը կը բերեն իրենց ընդունակութիւնները։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ճրագ մը եւս

ԿԱՐՅԱՆ 21 Նոյ. (Յառաջ) — Անցեալ տարի թղթակցութիւնով մը պարզած էի Մեռոյի փոքրիկ գաղութին վիճակը, գործարանային աշխատանքներն ու բնակարանային առաւելութիւնները։ Թղթակցութեանս մէջ կը չէզոքի մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը՝ նորահաս սերունդը ապազգայնացման վտանգէն դերծ պահելու համար։ Այդ առթիւ կը թելադրէինք Մեռոյի մեր հայրենակիցներուն որ նախաձեռնողն իր ըլլան նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ հաւաքական աշխատանքով լծուին կրթական գործին։

Ուրախ եմ հաղորդելու որ Մեռոյի գաղութն ալ ունի իր մանկապարտէզը՝ երկու ամիսէ ի վեր։

Մօտ 13—14 ազգայիններ քով քովի գալով կազմեր են Մեռոյի Յառաջդիմական Միութիւնը, որուն անմիջական հսկողութեան տակ բացուած է մանկապարտէզի բաժին մը։ Դպրոցի եկամուտի աղբիւրներն են աշակերտներու ամսաթոշակները, անդամավճարներ, հանդէս, վիճակախաղ եւն.։

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ խոնարհ, աշխատաւոր դասակարգն է որ գործարանային ծանրաբեռն ու յոգնեցուցիչ աշխատանքով, արիւն քրտինքով շահած իր վաստակէն բաժին կը հանէ նորահաս սերունդին։ Իսկ մեր «երեւելի եւ աներեւոյթ» կրեսոսները փոխանակ ամսական գէթ 50 կամ 100 ֆրանք տրամադրելու կրթական գործին՝ ընդհակառակն նիսի եւ աւելի շքեղ քաղաքներու մէջ մէկ ժամուան մէջ 2—300 ֆրանք յումպէտս կը ծախսեն՝ իրենց ճարպոտ փորերը աւելի ուռեցնելու։

Դպրոցի աշակերտ — աշակերտուհիներուն թիւը 18—20ի կը հասնի՝ 6—10—12 տարեկան։ Ուսուցչուհին տիկ. Եղիսաբէթ ջանք չի խնայեր նոր սերունդի բարոյական եւ ֆիզիքական դաստիարակութեան համար։ Նոյեմ. 19ին դպրոցը տուաւ իր անդրանիկ հանդէսը երկու բաժինով։ Աշակերտ եւ աշակերտուհիներու կողմէ պատրաստուած զանազան արտասանութիւններ, մեներգներ եւ խմբերգներ՝ մեծ տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներուն վրայ։ Հ. Յ. Դ. տուեր նեղ կուգար հանդիսականներուն համար։ Հանդիսականներու մեծ մասը գրեթէ ոտքի վրայ կեցած էր ու կը հետեւէր փոքրիկներու խաղերուն։ Բարձրացող պզտիկին մէջէն կը լսուէր 4—5 տարեկան մանուկի մը հաղիւ լսելի թոթովանքները

Երկրորդ մասը «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ պատրաստուած «Ուշ լինի, նուշ լինի» հայկական ուրախ օփերէթն էր, որ հակառակ կարճ ժամանակի ընթացքին պատրաստուած ըլլալուն, յաջող անցաւ։ Բաժիններ ունէին պարոններ՝ Հ. Սեբոբեան, (Օհան), Ա. Առաքելեան (Արշակ), Պ. Թովմասեան (Նահապետ), Լ. Գայաճանեան (Սաքօ), տիկիններ՝ Ս. Վարդանեան (Շողիկ), Թ. Յովսէփեան (Մարթա), Ս. Աչօեան (Նազիկ)։

Ահա կրթական վառարանի մը տարած աշխատանքները կարճատեւ ժամանակի մը մէջ։

Մաղթենք որ մեր բախտորները ճրագը վառ պահելու համար՝ չընկրկին որ եւ է դժուարութեան առջեւ, այլ՝ աւելի ուժ տան։

ԼԵՒՈՆ ԳՆԴՈՒՆԻ

ԸՆԿ. ՍԻՄՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հիմա այլեւս դուն ալ չկաս, սիրելի Սիմոն, դուն այնքան եռանդուն և հաւատաւոր, այնքան խոստմնալից եւ երիտասարդ ...

Ծնած էր Գոնիայի նահանգին Գուլտուր քաղաքի մէջ։ Սիմոն դեռ պատանի էր, երբ թրքական բարբարոս ձեռքը քանդեց իրենց բոյնը եւ տարագրութեան ցուպը բռնած, անցաւ արեան ճամբաներու մէջէն, լման չորս տարի թափառեցաւ Պէտլիսներու հետ իբրեւ ուղտապան, եւ առաւ մը ինքզինքը ձգեց Պաղտատ, Անգլիացիներու մօտ։ Ինչպէս մեր բազմաթիւ որբ եղբայրները, ճաշակեց թոյնը հացին հետ։ Վերադարձաւ կրկին Գուլտուր, երբ իտալական գրաւման տակ էր, բայց Դաշնակիցներու նենգ քաղաքականութեան հետեւանքով կրկին բռնեց Բէյմալի հորդաներէն եւ աքսորուեցաւ Կեսարիա։ Այնտեղ ալ երկար ժամանակ տառապեցաւ, մինչեւ վերջնական յաղթանակը մեկլի չարժման։ Այս անգամ փախաւ Պոլիս, յետոյ անցաւ Յունաստան, ուր աշխատեցաւ իբրեւ բանուոր։

1928ին Ֆրանսա եկաւ, եւ հաստատուեցաւ Լուատ, դարձեալ իբրեւ բանուոր, ամենատաժանելի գործերուն մէջ։ Մինչ կը հարցնէր թէ ե՞րբ պիտի ազատինք այս անտանելի կեանքէն։

Կ'ապրէր շատ համեստ, սիրով կը մասնակցէր բոլոր ազգային գործերուն եւ ջերմ հաւատացեալ մըն էր ապագայի համար։

Իր մահով խոր սուգի մէջ կը թողու Լանսէի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն եւ մտերիմներ զորս այնքան կը սիրէր

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Սիմոն։ Այս հեռաւոր հորիզոնէն սոյն երկտողը թող ծաղկեպսակ մը ըլլայ թարմ գերեզմանիդ վրայ։

Ա. ՕՀԱՆԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Կազդուրիչ պատկեր մը

»»»·«««

ՊԱՆԵՕ (Յառաջ) — Շրջանիս ծանօթ սրահը լեցուած է հանդիսականներով. աշակերտները գրաւած են բեմի մօտ իրենց տեղերը լուռ եւ կարգապահ։ Հանդէսը կը բանայ Միութեան Դիւանի Նախագահ Պ. Լ. Զարմիսեան, ... խօսքերով. «Յառաջդիմասիրաց» տեսած է, կը տեսնէ եւ պիտի տեսնէ՝ որովհետեւ անկեղծ վարչութիւնը միշտ քալած է ժողովուրդի կողքին, եւ աշխատած է անոր պահանջներուն հետ նոյնանալ, չընկրկելով ոչ մէկ զոհողութեան առաջ»։

Աշակերտները անմիջապէս կը բոլորուին իրենց ուսուցչին շուրջ, կ'երգեն «Յառաջ Նահատակ»ը։ Արտասանութիւններու շարքը կը սկսի, բոլորը նոր եւ հիւթեղ կտորներ մանաւորապէս պատրաստուած Պ. Ն. Պէշիկթաշլեանի կողմէ։ Հայ մանուկը կը կանգնէր բեմին վրայ, կ'արտասանէր իր բաժինը յուզուած։ Այրուքէնի հօթը ճայնաւորները գծագրուած կրտսերներու վրայ ոգնած են պատուանշաններու նման հօթը կուրծքեր, եւ երաքանչիւրը դարձած է խորհրդանշան երգի, անձրեւի չչնչիւնի եւ հծծիւններու, խանդավառ տղեկ մը, մաղեր ցցած, ճակատը հպարտ, կ'արտասանէ հայ մանչու պարտականութիւնը. «Ան հասակով կարճ հայու մանչն է, ճամբայ ելած է այր բէն գիմէն, կ'երթայ հայութեան իբրեւ նոր Արմէն»։

Ահա կոմիտասեան երգերու շարքը. երգիչներու դէմքերը կրակ ու բոց կը ցայտեն, կ'երգեն. երգեր, — «Ջի՛նչ ու գինչ», «Իմ Ջինարի Եարը» կը հոսին ջինջ ու զուլալ աղբիւրներու նման, իրենց ուսուցչին աչքերէն կը քաղեն եռանդ եւ ներշնչում։ Ժողովուրդի խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած է։

Վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Գարակէօզեան կը պարզէ քանի մը խօսքով, այն բարոյական աշխարհը որ շինուիլ սկսած է այս տարի դպրոցին մէջ։ Հայ լեզուն, հայ պատմութիւնը, հայ երգը ներշնչման աղբիւր մը դարձաւ մեր մանուկներուն համար, որովհետեւ արուեստագէտ մըն է որ գործ ունի անոնց հետ։ Յախուռն ծնողներուն եւ ժողովուրդին իր յարգանքը արտայայտեց Պ. Նշան Պէշիկթաշլեանի՝ որ յուզուած իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Փարիզի Հարաւային շրջանի հայ համայնքին։ Երկար տարիէ ի վեր կարօտը կը քաշէր այս նուիրական պարտականութեան եւ պահանջը ներկաներէն որ սիրեն հայ լեզուն եւ հօսեն պզտիկներուն վրայ՝ օտար լեզուներ չխօսին տուներու մէջ։

Միութեան ատենադպիր Պ. Հ. Սրապեան կարդաց վարչութեան եռամսեայ տեղեկագիրը. դպրոցը ունի 100 աշակերտ, մանչ եւ աղջիկ։ Նախկին տարուան թիւը կրկնապատկուած է. պզտիկներուն համար հինգշաբթի ժամը 8·30 — 12, իսկ հասակաւորներուն համար 2—6- ինքամով կ'աւանդուին Հայոց պատմութիւնը, ընթերցանութիւնը, ուղղագրութիւնը, գիրը եւ մանաւանդ երգը։ Ջախահաններու համար գասախօսութիւններու շարք մը սկսած է եւ պիտի շարունակուի։ Միութիւնը ունեցած է այս տարուան ընթացքին 25 նոր անդամներ, գնած են նոր դրասեղաններ։ Բոլոր անդամները սիրով կը վճարեն 1—2 ֆրանք։ Պիւտճէն հաւասարակշռուած է։

Անուրջի դրուեցաւ խորոված հաւ մը. Պ. Գ. Յովհաննէսեան կատարեց բացումը։ Մրցումի եղան շրջանիս գպրոցասէրները եւ գումարը բարձրացաւ 500 ֆրանքի։ Աճուրդը շահեցաւ Պ. Միհրան Քիւրքճեան.

Կէս գիշերէն ետք ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուեցան պարերը։

Միութեան համար կարելի է ապահովուած նկատել 1000 ֆրանքի զուտ հասոյթ մը։

Ծնողները գոհունակ ժպիտով կը մօտենային իրենց սիրելի ուսուցչին։ Բառեր կը պակսէին արտայայտելու իրենց երախտագիտութիւնը եւ կը փափաքէին որ ներկայ շրջանին շատ անդամներ այս կարգի առիթներ ստեղծուէին, ապրելու հայրենի յուշերը եւ արբենալու հայ լեզուի ու երգի գեղեցկութիւններով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ooooo

Պոլսէն կը գրեն Պերլինի «Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» թերթին. —

Խորհրդային վարիչներուն այցելութիւնը, Պալքաններու մէջ վերջերս կատարուած այցելութեանց նման նպատակ չունէր քիչ կամ շատ կարեւոր համաձայնութիւն մը կնքելու։ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ քաղաքական որ եւ է նպատակ մնացած չէ որ հարկ ըլլայ բանակցիլ եւ դաշնագիր ստորագրել։ Սովետները այս անգամ ուրիշ պարտականութիւններ ունին որոնք աւելի զինուորական գետիններու կը վերաբերէին։ Խորքով առարկան էր Սեւ Ծովի մէջ ռուսական տիրապետութեան հարցը, որ Լօզանի դաշնագրէն ի վեր սեւ ամպի մը նման մերթ ընդ մերթ կը մթագնէ թուրքեւխորհրդային հորիզոնը։

Խնդիրը այսպէս կը ներկայանայ. — Թուրքիա այնքան ուժե՞ղ է որ յուրջ պարագայի մը կարենայ գոցել Նեղուցները։ Այսօր Սեւ Ծովու ամէնէն ուժեղ նաւատորմիղը ռուսականն է եւ Մոսկուա կ'ուզէ պահել իր դիրքը։ Ռուսիա մինչեւ հիմա բազմաթիւ անգամներ առաջարկած է Թուրքիոյ՝ ի հարկին գործնապէս մասնակցիլ Նեղուցներու պաշտպանութեան, բայց Թուրքիա ամէն անգամ մերժած է։

Այս խնդիրը կրկին արծարծուած է այն օրէն ասդին, երբ Թուրքիա ծրնեւի մէջ պահանջեց որ արտօնուի ամրացնելու Նեղուցները։ Սովետները առիթ առին մը համարեցին նոր բանակցութեան ձեռնարկելու Թուրքիոյ հետ։ Մոսկուա, Վորոշիլովի հետ ընկերի ղրկեց նաեւ շատ մը բարձրաստիճան զինուորականներ։ Պաշտօնական զեկոյցներու մէջ բնականաբար չեն յիշուիր այս զինուորականները, այլ միայն Գարախանը եւ կրթական գործավարը։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը Թուրք բանակին նուիրած է երեք յարձակման սաւառնակ, ինչպէս նաեւ երեք չարժանիւով մեծ սաւառնակ մը որուն նմանը չկար Թուրքիոյ մէջ։

Խորհրդային պատուիրակութիւնը ի միջի այլոց այցելած է Գալիփոլիի շրջանը։ Գալիփոլիէն Չանաքգալէ երկարող գիծը եւ՝ չչինուի, Մարմարա ծովը Թշնամիին կողմէ ձեռք անցուած պարագային, այս շրջանին մէջ պիտի հաւաքուին Չանաքգալէ ղրկուելիք ուժերը։ Պատուիրակները այցելած են նաեւ Չանաքգալէ։

Մօտ ատենէն որ եւ է բան չպիտի լսուի այս այցելութեանց եւ խորհրդակցութեանց արդիւնքներու մասին։ Առայժմ սա յայտնի է որ, Չանաքգալէի նեղուցին վերաբերեալ վէճի մը պարագային, Ռուսիա Թուրքիոյ կողքին պիտի կանգնի։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյ. 12ին, Salle de Progrès մէջ տեղի ունեցաւ Օր. Շահյամեանի նուագահանդէսը

Կոկիկ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Օրիորդը ջերմապէս գնահատուեցաւ իր յաջողութեան համար։

Գնահատելի էր նոյնպէս Տ. Բարթէզեան՝ դաշնակով, իսկ փոքրիկն Սօնա Պագիկեան իր փոքրիկ ջութակով շատ գեղեցիկ նուագեց, թէեւ դեռ նոր սկսած էր։ Այստեղ ալ կը փայլէր իր ուսուցչուհին՝ Օր. Շահյամեանի ուսուցման գեղեցիկ մեթոտը։

Ժամը 6ին վերջացաւ հանդէսը. Պ. Շահյամեան քանի մը խօսքով (ֆրանսերէն եւ հայերէն) շնորհակալութիւն յայտնեց թէ նուագողներուն եւ թէ հանդիսականներուն.

Օր. Շահյամեան եւ Պ. Բարթէզեան արժանացան գեղեցիկ ծաղկեփունջերու։

Ա. Խաչիկեան

ՄԱՄՈՒԼ

Պատճառներ եւ հետեւանքներ

»»»·«««

Երկրորդ խմբագրականի մը մէջ, Աթէնքի «Նոր Օրը» դիտել կուտայ, իբրեւ պատասխան Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթին հարցումներուն (17 Նոյ.).

— «Դաղթային վէճերուն եւ տագնապներուն գլխաւոր պատասխանատուները՝ Ռամկավար կուսակցութիւնն եւ անոր ձեռքին գործիք դարձած Հանի մը բարձրաստիճան եկեղեցականներն են, որոնք իրենց խիղճերը ու կոչումը ծախած են Հայաստանի Չեկային։

Եկեղեցիին ու կրօնքին դէմ մոլեգնաբար պայքարող, Հայաստանի մէջ եկեղեցականները հալածող եւ էջմիածինը գերութեան մէջ պահող Չեկան կը գործածէ գաղթահայ Հանի մը եկեղեցականներու հետ, պարզապէս գաղութները պառակտելու եւ կազմալուծելու համար։ Իսկ մեր առաջնորդները իրենց ֆիզիքական ու բարոյական փճացումին աշխատող Չեկային գործը կը դիւրացնեն, պարզապէս Դաշնակցութեան Հայհայման օժանդակած ըլլալու համար։ Ահա թէ որքա՛ն գռեհկացած է ընկերվարական հայրենիքի վրայ արբեցող հսկող Չեկան եւ որքա՜ն այլասերած է մեր եկեղեցականութիւնը, որ եկեղեցին դաւաղրութեամբ որջերու վերածեց

Առնենք սա ամէնէ դրօշակի խնդիրը, որ այնքան մեծ ալեկոծութեամբ և վրդովումի պատճառ եղաւ ամերիկահայ գաղութին մէջ։ Ի՞նչ կը կորսնցնէր Դուրեան արքեպիսկոպոս, եթէ հայկական եռագոյնը պարզուած մնար Շիքակոյի ցուցահանդէսին մէջ։ Դրօշակ մը կախուելէն յետոյ զայն վար առնել տալու յանդգնութիւնը ոչ ոք ունեցած է տակաւին։ Պ. Շահվերտեան անգամ, Աթէնքի գաղթակայանները պտտած միջոցին՝ այդ յանդգնութիւնը չունեցաւ։ Ո՞վ պիտի ըլլար պատասխանատուն, եթէ ցուցահանդէսէն դրօշակը վար առնուելէ յետոյ, պատուախնդիր ու տաքարիւն հայ մը, գրգռութեան մէկ բոպէին գետին փռէր Դուրեան սրբազանը։ Ըսէ՛ք. ո՞վ պիտի ըլլար պատասխանատուն։ Բնականաբար սրբազանը։

Ահա այս եւ ասոր նման բազմաթիւ գրգռիչ դէպքերու առիթ կու տան Ռամկավար կուսակցութիւնը եւ իր սեւաւոր մանկլաւիկները։ Կը հայհոյեն, կը չարախօսեն, կ'անարգեն ազգային սրբութիւնները, կը գրգռեն եղբայրատեացութիւնը, Հարիւր կը լեցնեն կրակին վրայ ու երբ իրենց սերմանած սերմերը կը սկսին բուսնիլ, մեր կեանքին մէջ ճեղքեր բանալ, Պիղատոսներու պէս մէջտեղ կը նետուին յանցաւորներ փնտռելու եւ արցունք թափելու համար։

Տարիներէ առաջ, Պ. Դ. Շահվերտեանի ղեկավարութեամբ եւ խումբ մը վատոգի դաւադիրներու գործակցութեամբ զզուելի խայտառակութիւն մը բացուեցաւ Դաշնակցութեան դէմ, հանրային բեմերէն եւ թերթերու էջերէն (Աթէնք եւ Սելանիկ), երբ դաշնակցական շրջանի մը կեղծ կնիքով ծայլվարեան պառնկագրութիւններով փորձ կատարուեցաւ Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու, այս սեւանկներէն ազդարարեցինք բոլոր հակառակորդներուն չափ ու սահման դնել իրենց կիրքին ու չխաղալ կուսակցութեան պատիւին հետ։ Ըսինք նաեւ որ հակառակորդներու գարշելի պայքարը կրնար շատ գէշ անդրադարձումներ ունենալ դաշնակցական շարքերուն վրայ, որոնք խենթի պէս կը գուրգուրան կուսակցութեան վարկին ու աւանդութիւններուն վրայ եւ ազդուելով շարունակ հեղեղուող հայհոյանքներէն եւ նախատինքներէն, կուսակցութեան վերին մարմիններու որոշման ու արգելքին հակառակ, ծանր հետեւանք ունեցող Հայլեր կ'առնեն։

Ռամկավար կուսակցութեան եւ իրեն գործակից սեւ պլոքին հակադաշնակցական պայքարը ամէն չափ ու սահմանը անցած ըլլալով, վերածուած է տեսակ մը մարտաիբալէի։ Դաշնակցութիւնը որքա՛ն ալ արժէք տուած չըլլայ ռամկավար վայրահաչութիւններուն, փաստ է որ անոնցմէ կ'ազդուի զանգուածը, որմէ չենք կրնար պահանջել ոչ պաղարիւնը պահէ եւ արհամարհէ։ Այս զանգուածը — որ զառնուկի պէս հլու եւ հնազանդ էր հինգ տարի առաջ — այսօր կը նմանի եռացող կաթսայի։ Կը պահանջէ որ ազատ ձգուի կուսակցութեան — այսինքն իր — պատիւը պաշտպանելու բոլոր հակադաշնակցականներուն դէմ։

Կուսակցութեան ղեկավար մարմինները չափով մը միայն կրնան սանձել զանգուածը։ Ռամկավար կուսակցութիւնը չի՞ մտածեր որ հակադաշնակցական պայքարը կրնայ պոռթկումներու եւ անախորժ դէպքերու պատճառ ըլլալ»։

ՍԻՓԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

L'Avenire de Pithiviers թերթը կը գրէ թէ Փիթիվիէ քաղաքին Ֆրանսացի Տիկնանց Ընկերութիւնը բարենպատակ գործի մը համար երեկոյթ մը սարքած ըլլալով, հրաւիրած է մասնակցելու Սիփան երգչախումբը։ Այս առթիւ թերթը գովեստով կը խօսի հայկական երգերուն եւ պարերուն մասին, զորս պիտի ներկայացնէ Սիփան։

Այսօր, շաբաթ, խումբին անդամներէն 25 հոգի ճամբայ կ'ելլեն առաջնորդութեամբ ընկ. Սաքօ Ցակորեանի

ՄԱՆՐԱՎԷՊ

Մեծն Ֆրէտէրիք հիւանդ ըլլալով, կը խնամուէր բժիշկ Զէմմէրմանի կողմէ, որ յիշատակները գրած է այդ մեծ թագաւորի մասին։

Օր մը, հարցուց անոր.

— Մինչեւ հիմա շատ մարդ ղրկա՞ծ ես անդիի աշխարհը։

Զիմմէրման մեղմօրէն պատասխանեց.

— Ոչ այնքան շատ, որքան՝ ձեր վեհափառութիւնը, եւ՝ ոչ այնքան փառքով։

— — —

Պարսից Դարեհ արքան մեծ նուէրներ ղրկելով Նպամինոնդասի, դեսպանները Թեփեցի զօրավարէն հետեւեալը պատասխանը ստացան.

— Եթէ Դարեհ կ'ուզէ Թէփէցիներու բարեկամը ըլլալ, հարկ չկայ զիս կաշառելու, եթէ ուրիշ միտքեր ունի՝ բաւական հարուստ չէ՝ զիս կաշառելու համար։

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՆԷԼՕ-ՔԱՇԱՆի Արծիւ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.30ին, 9 rue Mme. Curie. Bagneux ընկեր Տիգրան Տէրոյեանի իրնակարանին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Գաւառ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Քրիստոնեան Միութեան Դրադարանին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

ԿԱՐՏԱՆի ենթակոմիտէն վաղը կիրակի ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկ. Ա. Իսահակեան։

ԼԱՍԻՌՈԹԱՅԻ խմբակ խումբի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկ. Ա. Իսահակեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր-Սերոբ խումբի ընկերները առեպղաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Դրադարանին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Աշոտ Իսահակեան։

Բոլոր ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Քրիստ. Միութեան, Քաղաքի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուիի քոյր մասնաճիւղերու դասախօսական ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քրիստ. Միութեան Դրադարանին մէջ։ Կը խօսի ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Տր. Կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ՏԻԿ. Ք. ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ ՄԱՔ ՄԱՀՈՆԻ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

29, Ave. Mac-Mahon. 29 Métro: Etoile

Սիրուն անակնկալներ, թատ., երգ ու պար

Առաջնակարգ ջազ «Union Jez de Lido» ժամը 10էն մինչեւ լոյս

ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔԸ 10 ՖՐԱՆՔ

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ Ի ՆՊԱՍՏ ԻՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

Կը խօսի՝ ՀԱՅՐ ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

Պէշիկթաշլեան Թատերասրահին մէջ 26, rue Troyon. Sèvre

Կը ներկայացուի Ազգային-Յեղափոխական կեանքէ առնուած

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ողբերգութիւնը

Մուտք 5 ֆրանք։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԴՈՐՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Անկէնի Սալ տէ Ֆէթի սրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժին եւ անակնկալներ։

Պար։ Թոմպոլա։ Ընտիր ճաշ։ Ճոխ Պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ 23 դեկտեմբեր շաբաթ երեկոյ։

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՊԱՆԷԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ

Վաղը կիրակի, 26 նոյեմբեր, PHOTO ARAX կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 1ին պիտի գտնուի 43, rue Mme. Curie. Bagneux, հայերէն դասախօսութեանց հետեւող աշակերտներու խմբանկարը առնելու։

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին լուսանկարուիլ, օգտուելով Photo ARAXի ներկայութենէն, կրնան դիմել տեղւոյն վրայ։

Ընտանեկան մեծ երեկոյթ Լիոնի մէջ

կազմակերպուած ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

տեղի կ'ունենայ 16 դեկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

Գ. ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Մանուկներու մասնակցութեան համար 2 ֆրանք։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Հրանտ Ակոնայեանի իր քրոջ զառնաղէտ մահուան առթիւ։

×

Ընկեր Պօղոս Գորգիկեան եւ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան (Փարիզ), կը նուիրեն Համազգային Միութեան, փոխան ծաղկեպսակի՝ 100 ֆրանք. Տիկ. Հայկանոյշ Թուր-Սարգիսեանի (ծնեալ Ակոնայեան) մահուան առթիւ։

LOTERIE NATIONALE

Վրդ. եւ ճրդ Tranche'ներուն համար

Կանխօրօք դիմեցէք Ֆրանսական Բանակի Նախկին Կամաւորներու գանձապահ՝

Sourène Djermaghian

44, rue Lafayette. Paris (9)

M. J. Darayanի գրասենեակը Tel. Provence 81-80։

Դիմեցէք օր առաջ։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Dameme :-: PARIS (13e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Պապիկ Տօնապետեանի եւ պարագաներուն՝ իրենց մօր զառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տօնապետեան եղբարք եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու, Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, ընկերներու, բարեկամներու եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակաւ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՇՈՒՇԱՆ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆի

(Խարբերդի Մուզուրօղլու գիւղէն) զառնակսկիծ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ 1932 Նոյ. 9ին։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՈԶԳԱՏԻ եւ ՇՐՋԱՆԻ Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 6 Bld. Rodin. Իսի-լէ-Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԻԱՅՆ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՈՎ

Մասնակցեցէք

1. ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պարգեւներ.— 25 ՀԱՏ ՖՐԱՆՍ. ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՈՄՍԵՐ, ՌԱՏԻՈՅԻ ԳՈՐԾԻՔ ՄԸ ԵՒ 74 ՀԱՃԵԼԻ ԵՒ ՊԻՏԱՆԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ, 2000 ՏՈՄՍԱԿԻ ՎՐԱՅ։

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ 5000000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼՈՒ

2.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Թատերական ներկայացում, երգ, նուագ, կաղանդի Պապա

Վիճակահանութիւն եւ հանդէս տեղի կ'ունենան

31 Դեկտ. 1933, Կիրակի ժամը 14.30ին

ՍԷՎՐԻ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

26, Rue Troyon. Sèvres.

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. 11, Square Alboni. Paris

Գ. Գ. ՃԷՕՀԷՐԵԱՆ. 5, Rue du Fbg. Montmartre. Paris

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Salle Adyarի ՇՔԵՂ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 4 Square Rapp

(Métro: Alma կամ Ecole Militaire)

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 3ԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՌԱՔԵԼ ԱՂԱ

(Տրամ փարիզահայ կեանքէ, հեղինակ՝ ՍԷՑԵԱՆ)

Մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

եւ տիկին Լ. Գեորգսեանի, Օր. Անդրինէ Ավճեանի, Գ. Ռուպինա Ալիքսանեանի Մելինէի, Գ. Գ. Գմբէթեանի, Կոթիկեանի, Տէրվիշեանի, Սարաֆեանի Դրիգոր-Վահանի եւ ուրիշներու։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 20, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին սովորական տեղեր, Գ. Շահինեանին մօտ եւ ներկայացման օրը Թատրոնի կիշէն ժամը 12էն սկսեալ։

Ընդհանուր հասցէ՝ A. Chakatouny. 35, rue des Morillons. Paris (15e)

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ

ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ

ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր

Société PEUREUX

12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58—10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D. N. BAHADOURIAN 48, rue Chaponnay. Lyon

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ժօժ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ։ Տեւական գործ, լաւ վճարում։ Կը գնենք օքքազիոն (Jauge) ժօժ թիւ 10 մեքենաներ։ Դիմել ամէն օր KÉBABDJIANի, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2)։ Մէթրօ՝ Sentier կամ Bonne-Nouvelle, հեռաձայն Louvre: 57-37.

CABINET de Me V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

Procédure Génèrane — Mandataire en Justice

44, Rue La Fayette, Paris (9e) Tél. TAITBOUT 53-32

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական գործեր։ Անձամբ կը պաշտպանէ Առեւտրական եւ Հաշտարար Դատարաններու առջեւ։ Ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, եւ ժառանգական բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին արագութեամբ։ Վարչական դիմումներ նախարարութեանց մօտ։

կ'ընդունի, ամէն օր, ժամը 9էն 11, եւ 5էն 7։

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1-59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պոլսական ... Պալքանեան եւ Յունական ամէն տեսակ դոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան.

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ — ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ (Գիւմիրել)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով։ Փաղաքի արկածի գասերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի։ Ընդունելութիւն։ Առաւօտ ժամը 9էն 10.30։ Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30։

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

ԱՊՈՒԽՏԻ ԵՒ ԵՐՇԻԿԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Գ. ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ

Ցայտնի ապուխտավաճառ ՔԷՍԹԷԿԵԱՆ վաճառատունը կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն, որ իր սեփական գործարանին մէջ՝ թարմ եւ մաքուր միսէ պատրաստուած Երշիկն ու Ապուխտը կը վաճառէ մեծաքանակ 5 քիլոէն սկսեալ։

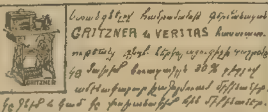
Ապուխտ քիլօն 14 ֆրանք, երշիկ քիլօն 12 ֆրանք

Դիմել հետեւեալ հասցէներով՝

Charcuterie KESTEKIAN

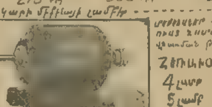
46, Rue du Baignoire, MARSEILLE

յամ 5, Villa Chalet Rosier de la Platrière St. Julien - MARSEILLE

GRITZNER և VERITAS

275 ֆր. 300 ֆր. 350 ֆր.

4 լամբ 650 ֆր.

5 լամբ 850 ֆր.

HOVANESSIAN INGENIEUR TEL TRUDAINE 16-94

13 ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

սղասուն յարկաբաժիններ, տաք եւ պաղ ջուր, կազ, ելեկտր. եւ շոգեկ.

rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Métro: Porte d'Italie.

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Photo ANI

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՃԱՄՊԱԶ

75, Bld. de la Villette. Métro: Combat

Քարթ տ'Իտանթիթէ ըրթուղով	6 հատ	5 ֆրանք։
Քարթ փոսթալ	12 »	20 »
Ու... լուսանկարներ ըրթուղով եւ ... շրջանակով		45 ֆրանք

ՀՐԱՇԷՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Նկարչատուն Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

24, rue Torbin.

ԿԱՐՏԱՆի օթոպիւսներու կայարանին ճիշդ դիմացը, նոթերին կից Ա. յարկ նոր եւ մաքուր էնսթալասիօն։ Բոլոր նկարները ելեկտրականութեամբ։ Ինքնութեան թուղթերու նկարները 12 հատը խնամուած ըրթուղով՝ 10 ֆրանք։ Նկարչատունը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ երեկոյեան 9։

Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն ...

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIRE DES THES YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25-27

Կը գտնուի մէջ ՅԱՌԱՋի գործակալն է

L. ԳԱՅԱՃԱՆԵԱՆ

Epicerie Puits Bivert, Gardanne

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ՆԻԹԵՌՆԻ ԿԱՅԱՆ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Օտար Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

26 Novembre 1933

ԹՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2354

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՈՆՑ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ՄԵՐ «ՂԱՄԱՂԱԼ»Ը

Տրամադրելի բոլոր միջոցները կը փորձենք, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթացնելու համար Թրքական կեանքին զանազան երեւոյթները, լուր թէ ուսումնասիրութիւն:

Յաւակնութիւն չունինք լրիւ պատկերը տալու: Այդ բանը վեր է մեր ուժէն, կապուած ըլլալով նիւթական դժուարութեանց հետ:

Բայց, կը կարծենք թէ նոյն իսկ իր թերի վիճակին մէջ, մեր խոնարհ աշխատանքը մեծապէս կ'օգնէ սուր պահելու աչքերն ու ականջները, սթափեցնելու եւ գործի մղելու բազմազան պատասխանատու վարիչներ:

Այս մտահոգութեամբ է որ, պարբերաբար ուշադրութեան կը յանձնենք ոչ միայն լուրերը, այլ եւ անոնց ներքին բովանդակութիւնը:

Երկու շաբաթ առաջ, Նոյեմբեր 14ին, առաջին էջին վրայ հրատարակեր էինք պզտիկ լուր մը:

Թուրք երիտասարդ լրագրող մը, Վալա Նուրէտտին («Վա-Նու»), որ իր ուսումը առած է Ռուսաստանի մէջ, Խորհրդային Միութեան կրթական գործավարին կը յիշեցնէր երկու կարեւոր խնդիրներ.—

1. Արտօնել որ Թուրքերէն թերթերը Ռուսաստան ղրկուին եւ այնտեղի Թուրք թերթերն ալ՝ Թուրքիա:

2. Միօրինակ այբուբեն մը ընդունիլ Ռուսիոյ Թուրքերուն համար, փոխանակ զատ-զատ այբուբենի, ինչպէս է հիմա:

«Վա-Նու» այս երկու խնդիրները մէջտեղ դրած էր առաջին յօդուածով մը, երբ դեռ Թուրքիա կը գտնուէին խորհրդային հիւրերը, Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ:

Ռուս-Թուրք բարեկամութիւնը խորացնելու պատրուակին տակ, Թուրք հրապարակագիրը պատերազմական գործավար Վորոշիլովի, կրթական գործավար Բուբնովի, արտաքին գործավարութեան խորհրդական Գարախանի եւ միւսներուն ուշադրութեան կը յանձնէր խնդիր մը, որ շատ խոր ծալքեր ունի:

Երբ հիւրերը մեկնելու կը պատրաստուէին, Վալա Նուրէտտին փութաց երկրորդ անգամ յիշեցնել իր խնդիրքը, «որպէսզի չմոռնան»: Այս առթիւ, նոյն իսկ թելադրեց որ համալսարանի ուսանողները եւ Թուրք մտաւորականները մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկեն խորհրդային գործավարին, «որպէսզի մոռնայ»:

Տեղեկութիւն չունինք թէ ի՛նչ պատասխան տրուած է այս առաջարկին:

Բայց, եթէ նոյն իսկ անտեսուած ըլլայ, ի՜նչքան պերճախօս է մտածումն իսկ:

Ահաւասիկ Թուրք երիտասարդ մը, որ չի չլանար օրուան հանդիսութիւններէն, քէմալականութեան անհամբերութեան փառքէրէն, եւ աչքերը կ'ուղղէ սահմանէն անդին, Կովկասի եւ համայն Ռուսիոյ «Թուրք եղբայրներուն», որպէսզի անոնք ալ ներշնչուին, կապուին ու տենչան...

Երեւութապէս անմեղ են երկու խնդրանքները — թերթ փոխանակել եւ միօրինակ ձեւի մը վերածել Թուրքերէն այբուբենը:

Եւ սակայն, ամէնէն հարեւանցի դիտողն ալ դիւրաւ պիտի ըմբռնէ թէ «բանը ինչո՛ւմն է»:

«Վա-Նու»ներու սեւեռամտածումն է՝ ռուսական տիրապետութեան ենթարկուած Թուրքերն ալ վարակել էնկիւրիի ներշնչումներով, անոնց մէջ ալ տարածել եւ արմատացնել համաթրքական իտէալները:

Այս ձգտումը այնքան բացորոշ է որ, երկրորդ խնդիրը, տառերու միօրինակութիւնը ինքնին անհրաժեշտ կը դառնայ:

Որովհետեւ, խորհրդային իշխանութիւնը Ազրբէյջանի եւ ուրիշ երկրամասերու Թուրքերուն համար հնարած է լատինատառ այբուբեն մը, որ մեծապէս կը տարբերի քէմալականէն:

Այդ այբուբենը շինուած է ռուսական կաղապարի վրայ, եւ աւելի դժուար կը կարդացուի, աչք յոգնեցնելով եւ մասնաւոր հիգ պահանջելով: Անոր վարժուած Թուրքը չի կրնար կարդալ էնկիւրիի լատինատառ հրատարակութիւնը:

Կարճ խօսքով, էնկիւրիին հոգիներու միութիւնն է որ կ'ուզէ պահպանել թերթերու եւ ուրիշ հրատարակութեանց փոխանակութեամբ եւ տառերու միօրինակութեամբ:

Քանի մը օր առաջ ալ, (23 Նոյ.), աշխատակից մը կ'իմացնէր թէ Փարիզ հաստատուած Թուրք գործիչ մը Հայոց Պատմութիւն մը կը պատրաստէ ֆրանսերէն լեզուով, «քննադատելու եւ դատափետելու համար մեր պատմական անցեալը, մեր հնութիւնը, մեր լեզուն եւ մեր բոլոր արժէքները»:

Ուրեմն, Թուրքը արթուն է եւ կը գործէ նա՛եւ այս ճակատին վրայ, կոխելով հայապատական գետին մը, մեր քթին տակ:

Անչուշտ ո՛ր եւ է ազգի պատմութիւնը եւ գիտութիւնը մենաշնորհ չեն: Ամէն մարդ կրնայ ուսումնասիրութիւններ կատարել ո՛ր եւ է նիւթի մասին:

Բայց, այս պզտիկ լուրն ալ չա՞պացուցաներ թէ՝ Թուրքը արթուն է բոլոր ճակատներուն վրայ, իսկ մենք... տատուն կանուխ կ'արթննանք նոր ճակատներ յարդարելու համար իրարու դէմ:

... Բաղդատեցէք այս երկու պզտիկ իրողութիւնները մեր այսօրուան իրականութեան հետ:

Բաղդատեցէք այս գիտակից գործունէութիւնը՝ մեր ամբողջ խմբի «ղալմաղալ»ին հետ,— եւ եթէ կրնաք՝ մի յուսահատիք:

Եթէ կրնաք՝ պահեցէք ձեր պաղարիւնը, աչքի առջեւ բերելով Փարիզէն մինչեւ Պոսթըն պարզուած համայնապատկերը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ

Դաշնագիրը ետ առնուած

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Նոյեմբեր 24 թուականով.—

Մարզպանը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն Սուրիոյ Երեսփ. Ժողովը կը կախակայուի ներկայ տարեշրջանին համար:

Պատճառաբանութեան մէջ, մարզպանը կ'ըսէ թէ Նոյ. 21ի նիստէն առաջ եւ յետոյ սարքուած ցոյցերու ճնշումին տակ, Երեսփ. Ժողովը բռնաբարած է Սահմանադրութեան տրամադրութիւնները, իրեն յանձնուած եւ մտացոյցի ծրագրին փոխարէն քննութեան ենթարկելով ուրիշ խնդիր մը, առանց ծրագիրը յանձնաժողովին ղրկելու, նոյն իսկ առանց յանձնաժողով կազմելու: Նշելով թէ խորհրդարանի աշխատանքները կարելի չէ կատարել առանց յարգելու սահմանադրական օրէնքները, մարզպանը անհրաժեշտ կը գտնէ Երեսփ. Ժողովը արգելել այն ցոյցերէն որ կը ձգտին բռնանալ իր որոշումներուն վրայ:

Այս առթիւ Հանրապետութեան նախագահին ուղղած նամակով մը, մարզպանը կը յանձնարարէ ետ առնել կառավարութեան կնքած դաշնագիրը, որ յանձնուած էր խորհրդարանին քննութեան:

Ինչպէս կ'երեւայ այս լուրերէն, նորէն ձախողած են Ֆրանքօ-սուրիական բանակցութիւնները, եւ հոգատար իշխանութիւնը կը շարունակէ դիմել բացառիկ միջոցներու: Սուրիոյ ծայրայեղ ազգայնականները յայտնապէս գոհ ըլլալով կնքուած դաշնագրէն, թոյլ չեն տուած ձեռնարկելու անոր քննութեան, եւ բուռն ցոյցեր կատարած են: Անոնք մասնաւորապէս բողոքած են Լաթաքիոյ (Ալէվիներու երկիր) եւ Ճէպէլը Տրիւզի անջատման դէմ: (դաշնագիրը այս երկու նահանգները Սուրիոյ մաս նկատելով մէկտեղ, տեսակ մը ինքնավարութիւն կուտայ անոնց):

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Անգլիա չուզեր որ վերջնագիր տրուի Գերմանիոյ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովի ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ զինաթափութեան խորհրդաժողովի յետաձգման մասին: Իր գլխաւոր տեսակէտը այն էր թէ կարելի չէ զինաթափութեան որ եւ է պայմանագիր կնքել առանց Գերմանիոյ մասնակցութեան: Մեծն Բրիտանիա չի կրնար ստորագրել համաձայնութիւն մը որ յետոյ գերմանական կառավարութեան պիտի ներկայացուի իբրեւ վերջնագիր.

Ահաւասիկ այդ ճառին հիմնական մասերը.

— «Խորհրդաժողովին յետաձգումը չի նշանակեր թէ զինաթափութեան գործը յետաձգուած է: Այդ պարագան ճիշդ հակառակը կ'ապացուցանէ: Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան նպատակն է օգտագործել դադարի այս շրջանը, տեղայպաղ ձեռնարկելու համար կարծիքի փոխանակութեանց՝ զանազան կառավարութիւններու միջեւ, որպէսզի գետինը հարթուի խորհրդաժողովի աշխատանքներուն վերսկսման համար: Բրիտանական կայսրութիւնը այն կարծիքէն է թէ՝ բանակցութիւնները սկսելու համար, հարկ է օգտագործել սովորական դիւանագիտութեան միջոցները, պետութենէ պետութիւն խօսակցութիւններով: Գոհունակութեամբ կ'ողջունենք Պ. Հիթլէրի այն հաւաստիքը թէ Գերմանիան միայն խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ չունի որ եւ է յարձակողական դիտում: Մենք այն կարծիքէն ենք թէ Գերմանիան ալ պիտի նպաստէ ընդհանուր զինաթափութեան գործնականացումը կարելի դարձնելու: Հետեւաբար, կը յուսանք թէ կատարուելիք բանակցութիւնները պիտի հարթեն գետինը, նպաստելով միջազգային ապահովութեան իրականացման, որ անհրաժեշտ պայման է զինաթափութեան: Կը թելադրուի որ միւս պետութիւնները համաձայնին զինաթափութեան պայմանագրի մը վրայ, զոր յետոյ պիտի ներկայացնեն Գերմանիոյ: Ոչ եւ է երկի չպիտի յանգինք, եթէ չփորձենք յստակօրէն տեսնել գերմանական հոգին: Կրնա՞նք երեւակայել աւելի վտանգաւոր եղանակ մը քան ըսել Գերմանիոյ.— «Ձեր հրաժարումը բան չի փոխեր կացութենէն: Մենք մնացեալներս պայմանագիր մը կը պատրաստենք եւ երբ պատրաստ ըլլայ, ձեզի կը ներկայացնենք, պահանջելով որ ձեր ստորագրութիւնը դնէք նշանակուած տողին վրայ»: Գերմանիան նշանակէտ մը չէ որուն դէմ կարելի ըլլայ այս ձեւով տուն տրուած հրամաններ արձակել: Ան մասնակցած է վիճաբանութեանց եւ իր հրաժարումը բարդացուցած է կացութիւնը, մեծ վիշտ պատճառելով բոլորիս: Բայց, ես կը յայտարարեմ յանուն կառավարութեան, եւ վստահաբար ամբողջ երկրին անունով, թէ այս պարագան ոչինչ կը փոխէ մեր որոշումէն,— մենք ամէն բան պիտի փորձենք, որպէսզի Գերմանիան գայ իր տեղը վերագրաւել իբրեւ մասնակից, բարեկամական վիճաբանութեան մը մէջ: Մենք արդէն յայտնած ենք ֆրանսական կառավարութեան, թէ պիտի վայելէ մեր կատարեալ բարեացակամութիւնը, եթէ կ'ուզէ աւելի սերտ հաղորդակցութեան մը մտնել գերմանական կառավարութեան հետ: Եթէ մենք կրնանք որ եւ է օգուտ ընծայել այս մերձեցման համար, սիրով պիտի տրամադրենք մեր ծառայութիւնը: Նոյնքան բացորոշապէս յայտնած ենք Գերմանիոյ թէ մեր ամբողջ ազդեցութիւնը ի գործ պիտի դնենք, բանակցութեան եւ գործակցութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար: Դժբախտաբար ֆրանսական դահլիճը հրաժարած է այս առտու: Անշուշտ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը չպիտի ազդուի այս պարագայէն»:

Նախարարը յետոյ խօսեցաւ Իտալիոյ մասին: Պ. Մուսոլինի յայտնած է իրեն թէ երբեք արգելք չպիտի ըլլայ խորհրդաժողովին շարունակութեան, բայց կը նախընտրէ մինչեւ այն ատեն բանակցութիւններով դիւրացնել աշխատանքները: «Մեր նպատակն է, շեշտեց Սըր Ճոն Սայմըն, Փարիզի եւ Պերլինի հետ բանակցած ատեն, սերտ յարաբերութիւն պահել իտալական կառավարութեան եւ անոր վարիչին հետ: Այս է միակ միջոցը, կապ պահելու մեծ պետութեանց մայրաքաղաքներուն հետ»:

Նախարարը իրիկուան ալ ճառ մը խօսեցաւ Առեւտրական Սենեակի մը հացկերոյթին առթիւ, եւ միեւնոյն տեսակէտները պաշտպանեց, փաղաքշական խօսքեր ուղղելով Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հասցէին. «Անգլիոյ դերը պիտի ըլլայ նպաստել Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մերձեցման»:

Նոր ըմբոստացում նախագահ Ռուզվէլթի դրամական քաղաքականութեան դէմ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ դժգոհութիւնը կը սաստկանայ նախագահ Ռուզվէլթի տնտեսական եւ դրամական քաղաքականութեան դէմ: Իր անմիջական գործակիցներուն եւ խորհրդականներուն հրաժարումէն կամ ձեռնպահութենէն յետոյ, ահա կ'ըմբոստանայ կուսակից մը, Նիւ Եորքի նախկին կառավարիչ Պ. Ալֆրէտ Սմիթ:

Մ. Նահանգներու այս ամէնավար պարագլուխը բաց նամակով մը խստօրէն կը քննադատէ Պ. Ռուզվէլթի դրամական քաղաքականութիւնը: Նամակը ուղղուած է Նիւ Եորքի Առեւտրական Սենեակին եւ կ'ըսէ.

«Երկրին ուզածը այն է որ բացարձակ վստահութիւն տիրէ իր դրամի մասին: Կառավարութեան վերջին փորձերը խախտեցին հանրային վստահութիւնը եւ անստուգութիւն ստեղծեցին: Այդ անստուգութիւնը կը ջլատէ գործերը եւ կը վհատեցնէ անհատական ձեռներէցութիւնը: Նախագահ Ռուզվէլթ կը նմանի գնդախաղի ղեկավարի մը որ իր գործելու եղանակը կը յարմարցնէ խաղին զանազան փուլերուն: Պատեհապաշտութիւն է այս: Երբեք չէ պատահած որ պատեհապաշտութիւնը տագնապէ փրկէ մեծ երկիր մը: Աւելի լաւ մեթոտ մը չգտնելով, ես կուսակից եմ ոսկեվճարի դրութեան վերահաստատման: Եթէ ինծի մնար ընտրութիւն մը կատարել անցեալի վարիչներուն եւ ներկայի երիտասարդ փրոֆէսէօրներուն միջեւ, ես պիտի նախընտրէի առաջինները, իրենց գործած սխալներով, քան վերջինները որոնք երբեք հանրային պաշտօն չեն վարած եւ պատրաստ են խոզի ծագերու վերածելու 130 միլիոն Ամերիկացիները, փորձեր կատարելու համար:

Պ. Սմիթ այս առթիւ կը բացատրէ թէ ամէնավար կուսակցութիւնը չի կրնար կողմնակից ըլլալ թղթադրամի տպագրիչներու, չահագէտներու կամ ձգախէժէ դրամ շինողներու:

300,000 ֆրանք պարգեւ...

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԶԱՅՐՈՅԹԸ ԳԱՂՏՆԻ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Փըթի Փառիզիէն»ի յայտնութիւնները մեծ զայրոյթ պատճառած են Գերմանիոյ մէջ: Մամուլը՝ բուռն կերպով կը բողոքէ «գաղտնի» կոչուած փաստաթուղթերու հրատարակութեան դէմ եւ զայն կը կոչէ դաւ՝ ֆրանքօ-գերման մերձեցման դէմ: Հիթլէրական պաշտօնաթերթը դրպարտութիւն կը կոչէ փարիզեան թերթին հրատարակութիւնը: Ուրիշ թերթ մը կը պահանջէ անարգութեան սիւնին գամել փարիզեան թերթը: Իսկ «Լոքալ Անցայկէր» 50.000 մարք (300,000 ֆրանք) պարգեւ կը խոստանայ այն անձին որ պիտի ապացուցանէ «Փըթի Փառիզիէն»ի հրատարակած փաստաթուղթերուն վաւերականութիւնը: Թերթը կ'առաջարկէ քննիչ յանձնախումբ մը կազմել, հրաւիրելով նաեւ ֆրանսական մամուլին ներկայացուցիչները:

Այս առթիւ գերմանական մամուլը ուշադրութեան կը յանձնէ Հիթլէրի վերջին յայտարարութիւնները՝ «Մաթէն»ի թղթակցին: Այդ խաղաղասիրական յայտարարութիւնները բոլորովին կը հակասեն հրատարակուած փաստաթուղթերու բովանդակութեան:

Պուլկարիա եւ իր դրացիները

Պուլկարիոյ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան վիճաբանութեանց առթիւ.

— «Ես այն կարծիքն ունիմ թէ պալքանեան ժողովուրդները կը դիմեն դէպի մերձեցում, զգալով խաղաղութեամբ ապրելու անհրաժեշտութիւնը: Պուլկար ժողովուրդը կը սիրէ խաղաղութիւնը: Կարգ մը ծայրայեղներու խօսքերը չեն կրնար խանգարել Պուլկարիոյ եւ իր դրացիներուն յարաբերութիւնները: Մէջտեղ դրուած խնդիրները ծանրակշիռ են եւ միայն աստիճանաբար կրնան լուծուիլ:

Ուրբաթ օր Աթէնք հասաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, եւ պիտի երթայ Պելկրատ, ստորագրելու համար ոչ-յարձակման դաշինքը:

Դահլիճին տագնապը

Հանրապետութեան նախագահը երկու օրէ ի վեր խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, նոր վարչապետ մը գտնելու համար: Առաջին թեկնածուն Պ. Էռիօն է, բայց տկար ըլլալով, հաւանական է որ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնուի Պ. Շօթանի: Թեկնածու կը համարուի նաեւ Պ. Տալատիէն, նախորդ վարչապետը:

Խորհրդարանական շրջանակներու մէջ լուրջ միջոցներ կը խորհեն, «դահլիճներու ջարդ»ին վերջ տալու համար:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կը պարզէ իր տեսակէտները, եւ «իշխանութիւն կը պահանջէ»:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

900,000 ՖՐԱՆՔԻ գոհարեղէն գողցուեցաւ շաբաթ գիշեր, Շանզ'էլիզէի հրապարակին վրայ, Պ. Քաթէնի վաճառատունէն: Գողերը առաջին յարկի բնակարանին տախտակամածը ծակելով, վաճառատուն իջած եւ ժողված էին իրենց ուզածին պէս:

Ինչպէս կը յիշուի, քանի մը շաբաթ առաջ ալ նոյն ձեւով գողութիւն մը կատարուեցաւ դրամատան մը մէջ.

ՀՐԴԵՀ ՄԸ մոխիր դարձուց Նիսի հռչակաւոր «Մէտրոփօլ» պանդոկին հանդիսասրահը: Ամբողջ շէնքը ապահովագրուած է 77 միլիոն ֆրանքի, եւ հազիւ փրկուեցաւ հրդեհէն, որ չարագործութեան կը վերագրուի:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ ՊԱՐԳԵՒԱՀՈՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆՀԱՏ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Փ. ԻՍԹՐԱԹԻ, Կ. ԶԱՐԵԱՆ, Լ. ՇԱՆԹ, Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

Շատեր մեկնեցան խորհրդային երկիրները եւ վերադարձան՝ ներկայացնելով Արեւմուտքի ժողովուրդներուն իրենց հատորները որոնց ամբողջութիւնը արդէն հսկայական գրադարան մը կը կազմէ։

Մեծամասնութիւնը այդ հատորներէն կը պարունակէ ընկերային կամ ընկերաբանական հասարակ տեղիքներ, ընդելուզուած տխուր տափակութիւններով։ Այլ նշանակութիւն և այլ տարողութիւն ունին սակայն հակազդեցութեան լայն շարժումները անո՛նց որոնք ունենալով արդարութեան ծարաւը՝ գացին եւ վերադարձան ենթարկուած այլազան տառապանքներու, յեղաշրջումներու եւ երկունքներու։

Այս վերջին խումբին կը պատկանի Փանայիթ Իսթրաթի։ Զաւակը ռումէն մօր մը եւ յոյն աւազակապետի մը ու արդէն Ֆրանսացի գրագէտ, անծանօթին ովկէանոսէն դուրս բերուած Ռոմէն Ռոլանի «կարթին ծայրովը»։ Ռիվիերի շրջանին հաշակուած եւ պաշտուած որպէս բոլշեւիկ փիլիսոփայ, (խորհրդային երկիրներէն վերադարձին՝ ուրացուած եւ հալածուած։ Ինչո՞ւ այս անաթէման։ Կոմունիստնե՞րը կ'ուրանան զինք թէ ինք կ'ուրանայ կոմունիստները։ Փաստը այն է ... անխարդախ հոգի, կեանքի բոլոր ...ը բռնած, շնչած՝ տառապանքի բոլոր գոյներուն ու սաստկութիւններուն մէջ՝ իր հոգին կը տոչորուի մեծ ծարաւէ մը՝ ընդհանրական արդարութեան ծարաւը։ Եւ ահա այնտեղ, երջանիկ հողամասի մը մէջ, մարդիկ ամէն ինչ քանդեր են, կեղեքումի ու սուտի բոլոր մարդկային շինութիւնները հրէ են անցուցեր՝ կառուցանելու համար արդարութիւնը բոլոր մարդ արարածներուն համար։

Բայց նախ՝ ի՞նչ են ատորոգելիները այդ անհատին որուն գերագոյն իրականութիւնը՝ իր հոգիին ծարաւն է դէպի արդարութիւնը։ Այդ անհատը ամէն բանէ առաջ ազատ մարդ մըն է։ Անհատ մը որ անվարան ու անտրամաբար կարեր է բոլոր կապերը իր ամբողջ շրջանին։ Մանուկ՝ կը փախի տունէն ազատելու համար ընտանիքի կապանքէն. կը թափառի առանց գիրքի ու տետրակներու՝ ոտքի տակ առնելով բոլոր աւանդութիւնները, ընկերային կարգ ու սարքը։ Ոչ մէկ կուսակցութիւն, ոչ մէկ ձեռնարկ, ոչ մէկ աշխատատեղ, ոչ մէկ եկեղեցի, կը յաջողի բռնել կամ շահիլ մէկ երկու շաբաթէն աւելի՝ այս թափառիկ թռչունը։ Այս թռչունը ահա, անհուն գինովութեամբ, կը թեւածէ դէպի խորհրդային երկիրները։ Բայց հոն թեւերը շուտով ու եղերականօրէն կը փակուին։ Կը վերադառնայ՝ պոռալու համար թէ բռնակալները, մէկ կողմը թէ միւսը, ժողովրդավար թէ բացարձակապետ, իրարմէ չեն տարբերիր։ Թէ չկայ կեղեքուող ու կեղեքող դասակարգ, այլ ողբալի մարդկութիւն։ Թէ պատուարին մէկ եւ միւս կողմը հովիւները իրարու շատ կը նմանին։ Թէ [illegible] սխալմի խնդիր է, սխալմի տարբերութիւն։ Թէ սխալմով կարելի չէ դասակարգ փրկել եւ աւելի ... մարդկութիւնը։ Այնքան ատեն որ սխալմը կիրառող մարդը չէ փոխուած՝ մարդկութիւնը պիտի մնայ ողբալի ու ենթակայ զօրաւորի ու տկարի, գայլի ու գառնուկի հաստատուած օրէնքի խաղերուն։

Ահա, իր պարզագոյն վիճակին մէջ, «Քիրա Քիրալինա»ի հեղինակին միտքերը յառաջ եկած խորհրդային [illegible]։ Հեղինակ հարստացած Արեւելքի մեծ ժառանգութիւններով որ կը դրսեւորէ լատինական լեզուի մը մէջ եւ որուն հատորներուն հինգ հէջը անգամ մը կը հանդիպինք Arménien բառին։ Տխուր են իր եզրակացութիւնները այլ վերին աստիճանի հրահրող։

×

Նոյնպիսի երեւոյթի կը հանդիպինք Զարեանի պարագային։

Կ'երեւակայեմ զայն «քոսմօփոլիթ», «տիլէթանթ», որ անսալով խորհրդային այլ անդիմադրելի հրամանի մը՝ կը ժողվէ գիրք ու պայուսակ, կ'ելլէ ու զատկ եւ՝ դէպի՛ Հայաստան։ Ամէն ինչ անդնդային արձագանգներով կը թաւալի իր ջիղերու [illegible] ցանցին վրայէն։ Անդուլ հաստատութեամբ մը, լայնօրէն բացեր է դռները իր զգայունութեան որ սրուած, բազմապատկուած, մշակուած, յղկուած՝ կը նուագէ, կը բաբախէ կամ կը դողայ ցնցող ու բազմաձայն հաճոյներով։

Ծայրայեղ hyperesthésie ! Ոչինչ կ'անցնի աննկատ, մեծն ու պզտիկը, ըլլայ անհատական, ընկերային կամ հանրային, ըլլայ բնութեան, պատմափիլիսոփայութեան երեւոյթներէն։ Ուղեղային հզօր գործիք որ վարժմունքի խաղերուն, կը ծաւալի անզսպելի «արայէնքներու» մէջ՝ գերիրապաշտը առօրեական առարկայականին, խորհրդապաշտը իրապաշտին, վերլուծողը համադրողին, և այս բոլորը մերթ ընդ մերթ հոլովել տալով տպաւորապաշտական, խորհրդապաշտական կամ գերիրապաշտական լուսարձակներու կիսերանգներուն տակ։ Ամէն ինչ, ամէն երեւոյթ, ուրկէ ալ գայ, շօշափելիէն եւ անշօշափելիէն, տեսանելիէն թէ անտեսէն, իր մէջ կը դառնայ միտք, սիրտ, հոգի։ Աշխարհը ամբողջ այնքան գոյութիւն ունի որքան իր միահեծան անհատականութեան ստացուածքը։ Այլ՝ խանդավառութիւնները հրաբորբոք՝ կը ծածանին անընդհատ, անսպառելի բազուկներով, իր լինելութեան բոլոր կալուածներուն մէջ, Ազատութիւններու, արդարութեան, գեղեցկութեան կարմիր ու կապոյտ դրօշակները։ «Քոսմօփոլիթ»ը կը դառնայ դէպի իր ակունքը։ Հոգին իր անհուն թափառումներէն յետոյ իր պապակած շրթները կ'երկարէ դէպի իր սկզբնական աւազանը նախ՝ լուալու համար հոն իր փոշեպատ դէմքը, ստանալու համար հոն իր աչքերու լոյսին առաջին հզօրութիւնն ու փայլը։ Քոսմօփոլիթները այսպիսի վերադարձներ ունին։ Ու Պէգաս իր վերադարձի սրընթաց վազքին մէջ գլուխը կը զարնէ ելեկտրոֆիկացիայի պողպատէ լիսեռունքին։ Ընչհատ կը թռչի հեռուն եւ կ'իյնայ Արթիկի տուֆի ապառաժեայ մէկ խոռոչին մէջ։ Այս անհատ գիրկընդխառնումէն կը փրթի արտակեղեք ճիչ մը որ ահա տասնեակ մը տարիէ ի վեր չէ դադրած դեռ...

Ու շատ անգամ, որքան ուժեղ ըլլան տպաւորուելու, զգալու, մտածելու, երկնելու կարողութիւնները՝ այնքան տկար է նկարագիրը։ Անոնք որ կը գործեն այս վերջինին պէտք ունին ու լաւագոյն պարագային՝ չեն գրադիր առաջիններով։

Ու ինչպէս արծիւը կը դառնայ-կը դառնայ իր ինկած վիրաւոր արծուիկին շուրջ՝ Զարեան կը դառնայ անընդհատ իր մեծագոյն լէյթ-մօթիվին շուրջ՝ նիւթ եւ հոգի։ Ու երբեմն կապուած, երբեմն զազրած, երբեմն խորասոյզ, երբեմն մեղմ, երբեմն թաւշեայ, կը յարձակի այդ թէմայի բոլոր երեսներուն վրայ, անթիւ երեսներուն վրայ. այդ դարաւոր նիւթը, ճիրաններուն մէջ առած, կը դարձնէ, կը պառկեցնէ, կը հանէ, կը դնէ՝ կարելի ամէն շեշտով, հնար եղած բոլոր գոյներով, արտայայտութեան բոլոր միջոցներովը ըսելու համար, աղաղակելու համար. — Մի՛ մոռնա՛ք . . . մի՛ մոռնա-ա-աք ... կայ նաեւ բան մը որուն հոգի կ'ըսեն... Ու Վակներեան, հեռացող յորձանքներով սկսած այդ [illegible], տարածելէ յետոյ իր [illegible] որոտումները, մեծամուկ պատուէրները՝ սկսած է երբեմն ընդհատ ցնցումներէն դուրս՝ հնչեցնել հանդարտած ձայներ որոնք առաւօտեան կը տարածուին՝ երթալ սաւառնելու համար իմաստութեան ծանր զանգակին բարձրութիւններուն վրայ.

×

Ցաւկանչական է Լ. Շանթի վերջին արտադրութիւնը. Օշին Իշխանը, վերին աստիճանի նշանակալից բոյէի մը, կը նստի իր ձիուն վրայ, կը փախչի պալատէն, երթալու համար դէպի միայնութիւնը Կոռիկոսի իր բերդին։ Բայց ո՛վ կրնայ յուսալ այդ. այդպիսի բոյէ՞ի մը։ Կռիւ կայ. արտաքին, ներքին։ Ճիշդ է, կացութիւնը ծնծղաձայնային է, բայց բայց ոչ ոք կը տարակուսի թէ յաղթանակը կը պատկանի միայն եւ միայն Օշին Պայլին։ Օշին Պայլ ինքը ամէնէն աւելի վստահ է ատոր։ Եւ սակայն ճիշդ այն բոյէին ուր կը բաւէ որ մատը վերցնէ՝ շրջելու համար պարտութեան ու յաղթանակի կշիռը, ստանալու համար մեծագոյն պսակներէն մին, ճիշդ այդ բոյէին՝ կը լքէ ամէն ինչ եւ կը փախչի դէպի միայնութիւնը։... «Հաշիւները ողխալ է տեսեր...»։

Ահա ընտրեալ մը, հզօր ու զինուած հովիւ մը որ կը նուիրէ ինքզինքը ամբողջովին, տալու համար բարօրութիւն, երջանկութիւն իր իշխանութեան յանձնուած ժողովուրդին։ Կը կազմէ ծրագիրներ, կը կիրարկէ սկզբունքներ։ Եւ ճիշդ այն բոյէին ուր իր սկզբունքները միահեծան պիտի կիրարկուին վերջին յաղթանակով մը, ուր ամէն մարդ կը նկատէ զինքը իրբեւ ամէնէն հզօր հովիւը՝ ինք կը լքէ այդ յաղթանակը, կը լքէ իր հօտը, կը նկատէ ինքզինքը որպէս ամենամեծ պարտուածը։ Ինք չի հաւատար ալ իր սկզբունքի արժէքին։ Ինք կը նկատէ որ սկզբունքները որքան ալ ճարպիկ ու կատարեալ ըլլան, ոչինչ կրնան տալ, իրականօրէն, մարդուն՝ եթէ մարդը ինքը անբաւական է մեծ անկատարութիւններէ։ Վարդապետութիւնները իրենք, ընդհանրապէս, անմեղ են ու ճարտար կամ վսեմ. այլ մարդը ինքն է որ իր հպումովը կը պղծէ ամէն ինչ, ե՛ւ վարդապետութիւն, ե՛ւ արուեստ, ե՛ւ գիտութիւն ու կը դարձնէ զանոնք իր կորստեանը աշխատող ուժեր։ Օշին Իշխանը կ'ուզէ քաշուիլ իր միայնութեանը մէջ, դիմել իր մտքի աշխարհին որ շատ էր լքեր՝ գտնելու համար նոր ճշմարտութիւն։ Բայց չըսեր մեզի իր նոր ճշմարտութիւնը, որովհետեւ դեռ Կոռիկոս չհասած, կէս ճամբան նիզակահար կ'իյնայ։ Ամէն պարագայի տակ, անհաշիւ արիւնով կատարուած փորձերէ յետոյ, ձեռնունայն մեկնած էր՝ այդ փնտռտուքին համար։

×

Կրկնապէս յատկանշական է Ռուբէն Զարդարեանի պարագան։ Մեծ պատերազմը, մեծ յեղափոխութիւնները, ընկերութեան ահագին մասերու կազմալուծումը, գոյնզգոյն, ձախողած թէ բռնած յեղափոխութիւնները, ընկերային նոր կարգուսարքեր ու անսպասելի հաստատումները, շատ հասկնալիօրէն, տուն կրնային տալ Իսթրաթիի մը, Զարեանի, Շանթի մը գաղափարա-գեղարուեստական այս յղացումներուն։ Բայց ուրիշ էին Օսմանեան Սահմանադրութեան յաջորդող տարիները։ Հայկական ճշմարիտ վերածնունդ, մշակոյթի բոլոր մարզերուն մէջ։ Հայկական գաւառները կը [illegible] անօրինակ բազմաձայնութեամբ. դպրոցներ կը բացուէին վրայ վրայի. վաճառականութիւնն ու շուկան հետզհետէ աւելի մեծ չափով կ'իյնան Հայերու ձեռքը. հայ լեզուն ու հայ երգը կը թնդան օսմանեան պետութեան մէկ ծայրէն միւսը. գլխաւոր կեդրոններէն, մանաւանդ Պոլիսէն, որպէս մեծ օճախէ մը, մտքի ջերմութիւնները կը տարածուին ամենահեռաւոր գաւառները, անօրինակ արգասաբեր ազդեցութիւններով։ Պետական մեքենան կը շրջապատուի Հայերով։ Նախարարութիւններ Հայերու ձեռք։ Ոչ մէկ վալի կը մեկնի գաւառ, առանց «Ազատամարտ»ի այցելութիւն մը տալու ու ապահովելու անոր բարեկամութիւնը։ Կը պատահի որ կուսակցութեան մը խումբը, քանի մը խմբագրականներով, նախարար տապալէ։ Օտար դիւանագէտներ, թերթերով ըդբաղելու տեղ՝ հայկականը նկատի կ'առնեն։ «Ազատամարտ»ը կը ճառագայթէ [illegible] հայ սերունդներու մտքին ու սրտին վրայ, ինչպէս գարնանային արեւը ամենապայծառ հոգին վրայ։ Եւրոպայէն մարդպաններ ճամբայ կ'իյնան։ Հայ քաղաքական անկախութիւնը կը սկսի շօշափելի ձեւեր առնել։

Այս անօրինակ ու համազգային խըմորումին նուիրուած է ինքզինքը նաեւ այս բանաստեղծը։ Նուիրուած է իր բոլոր ուժերը։ Տարիներով չէ յաջողած ժամ մը յատկացնել զուտ գեղարուեստական երկնումի մը։ «Նաւասարդի»ն յամառ հետապնդումը, ի վերջոյ, բացառապէս, հնար կը դարձնէ այդ։ Բանաստեղծը կը վերցնէ գրիչը։ Ըսելու համար ի՞նչ։ Այդպիսի խանդավառութիւններու ու մեծ յոյսերու շրջանին ըսելու համար ի՞նչ։ Զարմա՞նք ... ըսելու համար թէ զուր են, զո՛ւր, այդ բոլոր աշխատանքները։ «...Թէ բոլոր հոգիները պիտի մնան յաւիտենապէս գթութեան արժանի, եւ բոլոր ազգերը՝ յաւիտենապէս ողբալի» Ճիշդ է Վուալէ Սինա բանաստեղծը մօղական քաղցրութեամբ ու մարգարէական, անհեղ ձայնով երգեց ու Թուէվէնտ «զալլմ ութագալարին զօրութիւնը, իր արքունիքին հետ, «երբ նշուլեց առաւօտը», եղաւ գետնին հաւասար ու փոշի։

«Վուալէ Սինա բանաստեղծը, բարեկամ մերկերուն ու անօթիներուն, ցնցոտապատ մարմինները հագուեցուց [illegible] թիկնոցով, եւ սեւ հացի տեղ՝ մեղրով ու համադամով զարդարեց չքաւորներուն սեղանը։ «Բայց Վուալէ Սինա բանաստեղծը, մի՛շտ փառք ու մի՛շտ պատիւ իր անուան, չպարգեւեց տեւական երջանկութիւնը մարդոց հոգիներուն...»։

Տարօրինա՛կ ու անքննելի է բանաստեղծի հոգին...

Վուալէ Սինա բանաստեղծը, ինչպէս գիտէք, կը յաջողի քանդմէկերորդ բանալին ալ գտնել խորհուրդի քանդմէկերորդ դուռ գրան։

— «Մինչեւ որ ամէն մարդ ամէն ժողովուրդի մէջ՝ իր սրտին վերանորոգուած ապարանքին դռներուն առջեւ, օրուան բոլոր ժամերուն, նոր թագաւորի մը դուրս ելլելուն չսպասէ, երկրպագելու համար անոր նորոգ փառքին ու նորոգ չքեղութեանը, բոլոր հոգիները պիտի մնան յաւիտենապէս գթութեան արժանի, եւ բոլոր ազգերը՝ յաւիտենապէս դժբախտ, որքան ալ երկիրները իշխաններ ունենան, եւ պետութիւնները՝ ինքնակալ»։

Ու այժմ ալ, բոլոր ազգերու մտածողները, այս անօրինակ համաշխարհային տագնապին առջեւ, իրենց աչքերը կը դարձնեն մէկ կողմ միայն. դէպի մարդուն բարոյական վերածնունդը։ Մարդկութիւնը ծարաւի է մեծ խաչելութեան մը։ Գորովանքի անհուն հեղեղ մը կրնայ լուալ եսապաշտութիւնը, կակուղցնել բիրտ հաճոյքի կարծրութիւնները որ լեռնակուտակ նստեր են մարդու սրտին վըրայ։

Այս մարդասէր բաղձանքին մէջ է որ Իսթրաթիները, Օշին Իշխանները, Վուալէ Սինա բանաստեղծը, Առրիէն Ջօկրաֆինները կ'ողջունեն իրար։ Գիտե՞ն յաջողի՞ն, իրենց միացած ու անդադրում ճիգերէն, իրենց հեռաւոր, կապոյտ այլ մշուշապատ թիակավայրէն, բերել վերջապէս տարազ մը որ պարունակէ առհաւատչեան մարդերու երջանկութեան.

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՓԱՌԱՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳԸ

ooooo

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Առանց չափազանցութեան կրնանք ըսել որ փառաւոր յաղթանակ մը տարաւ Մարսէյլի Հ. Ե. Միութիւնը, անցեալ կիրակի գիշերուան համերգով։

Հազիւ երկու տարուան կեանք ունի այս Միութիւնը եւ սակայն իր հմայքը շատ բարձր է արդէն ու շնորհիւ իր ներքին կազմակերպութեան եւ խիստ կարգապահութեան, կրցած է գրաւել գրեթէ ամբողջ գաղութին համակրութիւնն ու վստահութիւնը։ Ապացոյց՝ կիրակի գիշերուան խուռներամ բազմութիւնը որ հակառակ տեղատարափ անձրեւին, եկած էր լեցնել Սալ Փրաթի հոյակապ սրահը։

Երեկոյեան ժամը ութն է ու երկինքը փուլ կուգայ։ Սրահի ամբողջ երկայնքին փողոցը խճողուած է իրարու ետեւէ հասնող ու անվերջ կառքերով որոնք երթեւեկը կը խափանեն երկար ժամանակ։ Միութեան կրթիչ գերերէն առաջինն եղած է մեր գաղութի երաժշտասէրներուն սորվեցնել ճշտապահութիւն, ու դեռ սորվելիք բաներ կան։ Ճնշումի տեղի չտալու համար, տոմսերուն վրայ հրաւէր ուղղուած էր օր առաջ թուագրել իրենց տոմսերը։ Աւելի եւս նորութիւն մըն է մեր ժողովուրդին համար որ արեւելեան անհոգութեամբ մը կարեւորութիւն չէր ընծայած այդ կանոնին, բայց ժամանակէն առաջ խռնուած էր սրահին դռներուն առջեւ, որոնք սակայն ըստ օրէնքի կէս ժամ առաջ միայն կը բացուին։ Ներս ժողովուրդը տեղատարափին տակ խռնուած դարձաւ ժամերով, ու թէեւ յանիրաւի բողոքողներ շատ կային, բայց մեծամասնութիւնը հասկնալով որ իրն է յանցանքը, համբերութեամբ սպասեց անձրեւին տակ։ Ի պատիւ իրենց ըսենք որ վերին աստիճան կարգապահ էր սրահին մէջ։

Սրահին հմայքը մեծ է, հազիւ ներս մտած կը տոգորուիս այն երկիւղածութեամբ որ գեղարուեստի տաճար մը կը պարտադրէ իր վեհութեամբ. [illegible] թեամբ մը երգիչները արդէն հսկայ բեմին խորը, մեծ երգեհոնին փողերուն տակ տեղ կը գրաւեն, սպասելով իրենց սիրելի ղեկավարին, որ քիչ վերջ պիտի գայ ներդաշնակութեան ալիքներ բխեցնելու։ Հանդիսականներուն մէջ կարեւոր թիւ մը կազմեն Ֆրանսացիները որոնք հետաքրքրուած են այս համերգով։ Պաշտօնական անձեր հոն են անձամբ կամ իրենց ներկայացուցիչներով։ Անոնց շարքին օթեակները գրաւած են հին գաղութի դէմքերը որոնց չքախումբը երբեք այսքան լրիւ չէ եղած ցարդ հայկական ուրիշ որեւէ հաւաքոյթի առթիւ։

Իրենց տեսակին մէջ եզական են յայտագիրները, գրեթէ ամբողջութեամբ Ֆրանսերէն։ Կոմիտասի նկարին հետ տեղ տրուած է նախ հեղինակաւոր քննադատի մը L. Laloyի գրութեան որ մեծ գրուատանքով կը խօսի հայ շինական երգի մասին ու կը վերլուծէ անոր ոգին ու էութիւնը։ Կռնակի էջերուն մէջ տեղ տրուած է յայտագրի երգերու թարգմանութեան, ինչ որ մեծապէս նպաստեց, հասկնալի դարձնելով զանոնք օտարներուն։ Խմբագրութեան տրուած խնամքին չափ ուշագրաւ է յայտագրի կտորներու ընտրութիւնը եւ անոնց նուրբ դասաւորումը որուն գաղափարը ունենալ կը թուի Գ. Վ. Սարգսեան, ունկնդիրը դնելով շարունակ թարմութեան մը առջեւ եւ ճոխ զանազանութեան մը տպաւորութիւնը տալով։

Ահա բեմ կ'առաջանայ համակրելի ղեկավարը, համեստ բայց ինքնավստահ քայլերով, ողջունուելով իր երգիչներու կողմէ յոտնկայս եւ հանդիսականներու ծափերուն մէջ։ Խումբը կ'առաջանայ ընդարձակ բեմին կեդրոնը եւ կ'ամփոփուի աստիճանաբար հինգ շարքերու վրայ։ Ուշագրաւ է տիկիններու եւ օրիորդներու փունջը, հայկական գրաւիչ տաքութեամբ ու բաց գոյն արդուզարդերով որոնք ամէնքն ալ նուրբ ու վայելուչ ճաշակի մը ապացոյցը կը մատնանշեն մեր քոյրերուն քով։ Այսքանը, ինքնին, միացած երգիչներու կեցուածքին լըռութեան ու շնորհին հետ, բաւական է հպարտութեամբ ուռեցնելու մեր սրտերը, մեր օտար հիւրերու եւ ունկնդիրներու առջեւ։ Հապա որքա՜ն աւելի բուռն պիտի ըլլայ քիչ ետք այդ հպարտութիւնը եւ որքան աչքեր յուզումի արցունքներով պիտի թրջէ, երբ մեր ռամիկ ու պաշտելի երգերը պիտի հնչեն մեր թարմատի երգիչներու շրթներէն։ Ի՜նչ տպաւորիչ ճշտութեամբ եւ սարսուռով է որ կը սկսի «Տէր կեցո»ն, տարածուելով ալիք ալիք եւ առաջին իսկ վայրկեանէն գրաւելով ու թովելով ամբողջ սրահը, իր ազնուական ու պաշտամունքային վեհութիւնովը։

Մէկը միւսէն աւելի յաջող կը յաջորդեն առաջին շարքի չորս թիւերը, որոնց մէջ «Ալէլուեա»ն հոյակապ է իր կազմութեամբ եւ ուր մեղեդին [illegible]ուած է altoներուն։ Օր. Մ. [illegible] «Հերինքը» իր մետաղային հնչիւն[illegible] տարօրէն մը կը պատէ։

«Լերինք որպէս մոմ հալեցան յերեսաց Տեառն,
Երեսաց Տեառն երկիր սասանեցաւ։»

Ամբողջ սրահը կը հետեւի լուռ [illegible] բռնած, երբ «Սասանեցաւ»ը կը [illegible]ղրդայ պատերուն մէջ ու կը պայթի ցնցող accordի մը կտրուածքով, [illegible] յաջորդող երկիւղած լռութեան մէջ «Ալէլուիա»ները կը շարուին [illegible] խումբ, որպէս հրեշտակներ [illegible] ծանր քայլերով կ'ելլեն կ'իջնեն [illegible] աստիճաններու վրայէն։ Նոյնքան [illegible] ու տպաւորիչ է նաեւ Գ. Սարգսեանի դաշնաւորած «Հայաստանը» որ առաջին անգամ ըլլալով երգուեցաւ [illegible]ձայն։ Խմբագրութիւնը յաջողապէս կը ցայտեցնէ երգի ուժն ու կարողու[illegible] իր յուզիչ պարզութեամբ ուշագրաւ[illegible]թիւնը գրաւած է օտար քննադատներուն։

Թաւջութակի փայփայիչ [illegible] թենէ մը ետք, խումբը կը սկսի [illegible]բորդ շարքի մը որ երբեք [illegible] կուզայ աւելցնել նախկին [illegible] Առաջինն է «Սիփանայ քաջեր»ը [illegible] անցաւ անթերի փոթորիկի մը [illegible] որուն պարտադրած կրակը [illegible] մը բան մը չպակսեցուց խումբին [illegible]ռանդէն, հակառակ սրահի անօրի[illegible] տաքին ու ելեկտրացած մթնոլորտին [illegible] Երկրորդն էր «Կուժ»երգն ու [illegible] հանրեգը որ կը թուի խումբին [illegible] ծաւալը ըլլալ։ Երբեք այս [illegible] յաջող չեմ լսած այս կտորը որ [illegible] անգամ երեւցաւ իր կատարելութեան [illegible] մէջ եւ այնպիսի interprétationով [illegible] որմէ աւելի գերազանցը [illegible]

ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳ

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Այս խեռաւոր ու մենաւոր երկինքին տակ քե՛զ կ'երգեմ,
Շրջմոլիկի ու տարագիր՝ գլխիկոր քե՛զ կ'երազեմ,
Կարօտագին ու լալագին խազա՛ր երգէկ ինծ կ'ըսեմ՝
Այն լոյս օրուան երբ քարերդ պիտի գրկեմ՝ համբուրե՛մ

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Երազատես ու ողջակէզ ես զուր յոյսե՛ր զգացեցի,
Հոգերու տակ լեռնակուտակ ոսկի բերքըդ յիշեցի,
Եդեմական ու բալասան ջրերիդ կարօ՛տ քաշեցի,
Դիլիճու վերեւ Հայու արեւ ամենուրե՛ք փընտռեցի։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Շուրջս անուայ, լալահառաչ՝ ո՛չ մէկ ծանօթ աղջունեց,
Ոչ մէկ ժանտ ցաւ գիս իմ խաչին վըրայ այսպէ՛ս բեւեռեց,
Միշտ կարմիր՝ սառա՛ր դըռներ, սա՛ռը գիս աւերեց,
Այս տառապանք ու պագատանք կեանքն իմ օ՛րըս խաւարեց։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Երգ չունեցայ, բա՛խտ չունեցայ, ծուխ ու մուխի մէջ ծըռայ,
Դուռ չը մընաց իմ առջեւ բաց, քարի վըրա՛յ պառկեցայ,
Չըկայ զըրած ո՛չ մէկ ատոռուած, ո՛չ մէկ ռո՛ւրբ ինծ կը խնդայ,
Ճամբաներուն վըրայ շըրջուն՝ հիւըրնկա՛լ մ'իսկ չունեցայ։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Սիրտըս տըռում քու անպատում կարօտո՛վըդ այրեցաւ,
Օրըս խաւար, փոթորկահա՛ր, բարեւ ու ե՛րգ չունեցաւ,
Հառաչանքով ու արցունքով հոգիս տըխուր թե՛ւ բացաւ՝
Եւ արծաթեայ սարիդ վըրայ իջա՛ւ խըռով ու լացա՛ւ։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Իմ լուսաշէջ օրերուս մէջ այսպէս սեւ օ՛ր չըտեսայ,
Մուրճի նըման ծանր ու դաժան այսպէ՛ս չար բախտ չը տեսայ,
Հեռո՛ւն հեռո՛ւն այնքան սիրուն հայրենի՛ք մը գայ ըլլայ,
Եւ Արտաշէսն իր գըլխին տեղ, իր գըլխին բա՛րձ չունենայ։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Դուն այդպէս վէս ու լուսազէս՝ կըրա՛կ կուտաս իմ սըրտիս,
Այս դըժպըհի ու ամեհի օտարութիւն հիւծեց գիս,
Հայրենիքիս ու գիւղակիս կարօ՛տը կայ ներսիդիս,
Իմ հայրենի անո՛ւշ արփի, քեզի մատա՛ղ իմ հոգիս։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Հարսանեկան ու տօնական լոյս օրերո՛ւդ քո՛ղ մեռնիմ,
Աստղածորան ու կուսական երկինքիդ տա՛կ քո՛ղ թաղուիմ,
Անուշ, քնքո՛ւշ, եդեմայո՛ւշ դալարովըդ պըռակուիմ,
Եւ լուսադէմ հո՛ղըդ գըրկեմ ու ժայռերո՛ւդ պըլլըռիմ։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Հոս հողը փուշ, օ՛դն է մըշուշ, այսքա՛ն անբախտ ես չեղայ,
Ժահրոտ յուշեր, սե՛ւ սեւ օրեր, պատա՛ռ պատա՛ռ ա՛լ եղայ,
Ես հեծեծա՛նք, դառն սպառա՛նք, վըրաս կըրա՛կ կը տեղայ,
Մըտքի՛ս շըղթայ, սըրտի՛ս շըղթայ, թափ ու թըռի՛չք ինծ չը կայ։

Արարա՛տ, Արարա՛տ,
Թեւատարած ու գըրկաբաց ահա՛ քեզի կը թըռչիմ,
Այս ողբերգակ կամարին տակ օր ու արե՛ւ ես չունիմ,
Այսպէս ըրժդեհ՝ սի՛րտըս հըրդեհ՝ հեռի՛ք հոս հո՛ն գըլորիմ,
Քու հինօրեայ հողիդ վըրայ քո՛ղ քո՛յս մ'ըլլամ եւ ապրիմ,
Ու քո՛ղ գըրկիդ մէջ մեռնիմ։

Արարա՛տ, Արարա՛տ։

ԱՐՏԱՇԷՍ

…ակալ: Տպաւորութիւնը չըմեցու– …ցէլ ըլլալու չափ խորունկ էր: Պ. Սարգսեան գիտէ այնպիսի շեշտեր ու …ութիւններ դնել, այնպէս խոր– …ւ կամ շոյել որ երգը կը կենդա– …նայ ու հոգի կ'առնէ իր ամէն մէկ …ութիւններուն մէջ:

…Նոյնը պէտք ըսեմ նաեւ երրորդ կը– …րգի մը մասին, « Ծար ջան արի ծի » …րգը որ փոքրիկ յարոյց սրահին …: Անսպասելի է այն յանկարծական …շտաւումը որ Պ. Սարգսեան դրած է …նչ վերջաւորութենէն մէկ mesure …, երբ կը գտնուի rythmique ամե– …ւ թափի մը մէջ, խաբելով ունկ– …դիրները եւ յանկարծ կեցնելով բոլոր …ւ բաբախումը՝ որ բաբախա– …մար հազիւ պահիկ մը կը տեւէ: Պ. Սարգսեան կը սիրէ … իր …երգիչներուն հետ.

Երկրորդ մասը սկսաւ Պ. Ա. Չէօ– …եանի երկու կտորներով զորս ե– …աստարդ Քութակահարը տարաւ …ային կերպով եւ ժողովուրդը ունկ– …նդեց հաճոյակատար համակրու– …թեամբ մը: Նուագային բաժինը յա– …ջողապէս լրացուցին երկու համբաւա– …ւոր … Օր. Շ. … (Թաւջութակ) եւ Տիկ. Ֆ. Լա– …ն (դաշնակ) … կտորնե– …րով որոնց բերած փոփոխութիւնը …աւելի ցայտեցնելու մեր եր– …գչախումբին ինքնատիպ նկարագիրը:

…«Լուսնակն անուշ»ը որ իր ամբողջ …ով կ'երեւար այս անգամ, երազի …մէջ թաղեց սրահը եւ որ աւելի խոր …պիտի ըլլար անշուշտ իր տպաւորու– …թեամբ, եթէ օժտուած ըլլար ջինջ թե– …նոր մը մեներգով: Դժբախտաբար Պ. Սարգսեանի կը պակսին ինչ ինչ ձայ– …ներ որոնք անհրաժեշտ են իր աշխա– …տանքը լիովին արժեցնելու համար: Պ. Շ. Անճէմեան մասամբ մոռցուց …այդ պակասը « Ես ամար պաւկէ ծին »ով որ գրգռացին ծափեր խլեց, ամ– …բողջ սրահը վարակելով անօրինակ …ուրախութիւնով մը: Գնահատելի էր …նաեւ Պ. Համբարձումեանի քիչ մը …խուլ բայց տաք barytonը: Նորու– …թիւններ էին «հարսանեկան» շարքը, …որուն « Փեսայի գովք ը » հեթանոս ա– …ւիւնի մը կրակն ունի իր մէջ: «Սու– …րբ–սիմբիլ ը» որ փոխն ի փոխ կը …ջի իգական ու արական ձայներու …մէջ, երբեմն կայտառ, երբեմն անուր– …ջնման: Վերջապէս խանդավառու– …թիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ …երգա՛ն, եկա՛ն Մոկաց հարսնեքով, …ի ճամբուն վրայ, աղջիկ–տղի … պատահած կարճ ընդհարում մը, …ինչպէս նաեւ « Սօնա եար ծով » որ …յաջող էր մանաւանդ իր առաջին …ին մէջ, երբ պարը կը սկսի յամր … շարժումներով, հովի …թեւ ու կը զարգանայ հետզհե– …տէ … թէ rythmeով: Մինչեւ …վերջաւորութեան մէջ պակսեցաւ անցեալ …տարուան անթերի խմբումը որ թոյլ …էր մեզ լիովին ըմբոշխնել … Մօրինօնի անուշ ու գրաւիչ …նը:

…Մէկ խօսքով անմոռանալի երեկոյթ …: … կէս գիշերը անցած ըլ– …լալով եւ յայտագրի ճոխութեան, ժո– …ղովուրդը գամուած մնաց իր տեղը, …խարաղանքը դժուարաւ թօթա– …փեց ու կարծես ակամայ բաժնուեցաւ …որմէն:

…Խումբը հաւասարակշռուած է իր …ձայներու բաժանման մէջ, համեմա– …տաբար տկար են միայն թենօրները, …բայց հաճոյքով նշմարեցինք այն ջանքը որով խումբը հետզհետէ կը սըրբագրէ ինքզինքը, տարուէ տարի հասնելու համար կատարելութեան: Հասկնալի է որ սրահը չափէն աւելի մեծ էր խումբին ձայնական ծաւալին բաղդատմամբ, բայց նորէն կըրցաւ տալ ուժի տպաւորութիւնը, շնորհիւ այն համեմատական ստորաձանաւորումին որ Պ. Սարգսեան կարող է դնել իր երանգներու մէջ: Ընդլէք չունինք այն բազմաթիւ առաւելութիւններուն որոնցմով անկարելի է որ օժտուած չըլլայ Պ. Սարգսեանի պէս փորձ ու բծախնդիր ղեկավարի մը ձեռքին տակ: Ինչ որ կը հիացնէ մեզ, իր այն գիտութիւնն ու արագութիւնն է մանաւանդ որով կը յաջողի այսպիսի արդիւնքներու հասնիլ ամենակարճ ժամանակի մէջ:

Միութիւնը իր հմայքը բազմապատկեց անցնելով զուտ հայկական շըջանակէն անդին, համարձակութիւն ունենալով Հանրութեան ներկայանալ Սալ Փոաթի պէս սրահին մէջ ուր միջազգային հռչակներ կուգան իրենց համբաւը … Համերգին կազմակերպութիւնը կ'ենթադրէ նիւթական թէ բարոյական ամենածանր հոգեր զորս իրենց ուսերուն վրայ բեռցնելով եւ ձեռնակերես դուրս գալով, Միութեան վարիչները կ'ապացուցանեն իրենց ձեռնահասութիւնը:

Ֆրանսացիները շատ գէշ ու սխալ կարծիքներ շինած են Հայերուս մասին, տեսած ըլլալով միայն տարագիր խլեակներ իրենց թշուառութեան ու բարքերու … ցուցադրութեանց մէջ: Անոնց համար յայտնութիւն մը եղաւ այս համերգը, ապշութեան մատնելով զիրենք, այն աստիճան որ չէին ուզեր հաւատալ ոչ իրենց աչքերուն ոչ ալ իրենց ականջներուն: Արդար ըլլանք ուրեմն ըսելու որ Երաժշտական Միութիւնը աւելի մեծ ծառայութիւն մատոյց այդ գիշեր քան ինչ որ չեն կրցած ընել ուրիշներ: Ան ոչ միայն սատարած եղաւ բարձրացնելու մեր բարոյական վարկը, այլեւ ամրացուց մեր իսկ հաւատքը մեզի հանդէպ, գոնէ քիչ մը ուղղելով մեր գաղթական ժողովուրդին քամակը, վեր բռնելով անոր ծուռ ճիտը եւ քիչ մը աւելի խրոխտ նայուածք դնելով անոր աչքերուն մէջ:

ԼՈՒՍԱՐՓԻ

ԽՄԲ.— Այս անգամ մեզի ղրկուած են ֆրանսերէն թերթերու գնահատականները, որոնց ամփոփումը պիտի տանք յառաջիկային:

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Սալոմոն 100 ֆրանքի պէտք ունէր. բարեկամ վաշխառու Լէվիի դիմեց:

— Այո՛, քեզ հարիւր ֆրանք կու տամ ամիս մը 150 ֆրանք վճարելու պայմանաւ:

— Շատ սուղ է, բայց վերջապէս:

Երբ Սալոմոն 100 ֆրանքը առած սանդուղներէն վար կ'իջնէր, Լէվի ետեւէն հասնելով ըսաւ.

— Սալոմոն, քեզի բան մը ըսեմ, դուն շատ բարեկամ մարդ ես, կ'ուզեմ քեզի օգտակար ըլլալ եւ պարտքդ թեթեւցնել. առ 100 ֆրանքը ինծի տուր, որով 50 ֆրանք պարտքդ կը մնայ միայն:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Իվան Բունին

ooooo

Նոպէլի այս տարուան գրական մրցանակը տրուեցաւ Իվան Բունինի:

Իվան Բունին ծնած է Վորոնէժ, 10 հոկտեմբեր 1870ին: Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ, հիմնական կրթութիւն մը ստանալէ յետոյ՝ կը նուիրուի գրականութեան: Ինչպէս ամէն գրող, Բունին եւս նախ ոտանաւորներ կը գրէ, յետոյ արձակ: Այժմ կը համարուի ռուս արձակին վարպետներէն մին.

Իր գործերն են Գիւղը (1910), Ցամքած հովիտը (1912), Լալկան Իվանը (1913), Կեանքի բաժակը (1914), Ֆրանչիսկոցի պարոնը (1917), Աղտադակը (1921), Միտիայի սէրը (1925), Երիխովի վարդը, Արսէնիեւի կեանքը, Աստուծոյ ծառը, Վերջին ժամադրավայրը, Սիրոյ քերականութիւնը, Թռչունին շուքը, Արեւահարութիւն, Առաջին սէրը:

Վէպեր չեն այս գործերը, եթէ նըկատի չառնենք Միտիայի սէրը եւ Արսէնիեւի կեանքը, զոր նոր վերջացուց: Այլ՝ պատմուածքներ եւ նորավէպեր: Բունին չի սիրեր շարժումը, իր նորավէպերը նկարագրական պատառներ են միայն: Շունչով զաւակ, հաւատարիմ կը մնայ աւանդութիւններու եւ լեզուի խորդշաւկութեան: Ռուս գրող մը, խօսելով Բունինի մասին, կ'ըսէ թէ Նոպէլի պըսակաւորը կը գրէ իր զգայարանքներով: Արուեստագէտ է իր աչքով, երբ, օրինակի համար, ելեկտրական լամբերու լոյսը կը նմանցնէ արեւածաղիկներու գոյնին. արուեստագէտ է քիթով, երբ, օրինակի համար, կը յիշեցնէ հոտը հեռաւոր խոհանոցի մը եւ պարտէզին թըջուած ծաղիկներուն: Սիրահար է մանրամասնութեան եւ ճշգրտութեան:

Շատեր Բունինը կը բաղդատեն Թուրգէնիեւի հետ: Որքան նման Գարնանային Ջուրերու հեղինակին, նոյնքան սիրուած դէմք մըն էր Բունին, որ 1909ին ընտրուեցաւ անդամ Ռուսական Ակադեմիային: 1920էն ի վեր Ֆրանսա հաստատուած է եւ կ'ապրի Միջերկրականի ծովեզերքը:

Նոպէլի մրցանակը, որ կը ստանայ Բունին, 800.000 ֆրանք է:

«Խաթաբալա»

ooooo

Բեմավար Արմէն Գուլլաքեան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ «Խորհ. Հայաստան» թերթին, Խաթաբալայի 100րդ ներկայացման առթիւ.—

« Հայ թատրոնի պատմութեան մէջ եզակի դէպք մըն է, երբ թատերախաղ մը կը բեմադրուի միեւնոյն խումբին կողմէ, հարիւր անգամ:

Գ. Սունդուկեանի Խաթաբալան առաջին անգամ ներկայացուեցաւ Թիֆլիսի քաղաքային թատրոնին մէջ 7 Ապրիլ 1866ին, երկու արարուածով: Յետոյ 12 Յունիս 1867ին՝ երեք արարուածով: Տասներկու տարի յետոյ, 22 Նոյեմբեր 1879ին՝ չորս արարուածով: Այնուհետեւ այդ կառուցուածքով ներկայացուեցաւ մինչեւ 1927:

Խաթաբալան նոր մեկնութեամբ եւ վերամշակումով բեմադրուեցաւ առաջին անգամ 3 Դեկտեմբեր 1927ին: Ահա այդ ներկայացման հարիւրեակն է որ կը կատարենք այս տարի: (1927–էն, այսպէս վերամշակուած, ներկայացուեցաւ նաեւ Մոսկուայի Հայկական թատրոնին մէջ, բեմավար Սիմոնովի ջանքերով):

Պետական թատրոնին մէջ Խաթաբալայի բեմադրութի՛ւնն եղաւ իմ առաջին աշխատանքս: Ասիկա եղաւ իմ առաջին հաւաքական գործս, որով ռէժիսէօրի կոչում ստացայ: Այս ներկայացման մէջ ինծմէ զատ, իբրեւ նոր դէմքեր մեր թատրոնին, իրենց անդրանիկ աշխատանքով հանդէս եկան նկարիչ Ս. Թարեան եւ երաժիշտ Ա. Տաթիրեան:

Աւետ Աւետիսեան խաղաց Զամբախովի դերը, որ պիտի մնայ իր կերտած տիպարներուն մէջ գլուխ-գործոց մը: Շատեր Աւետիսեանի համար « խորթ » կը համարէին այդ դերը, սակայն վաստակաւոր դերասանը այնպիսի վարպետութեամբ մը խաղաց, որ ոչ միայն հաշուեյարդարի ենթարկեց իր նախկին «հարազատ» դերերը, այլ եւ կատարելութեան հասցնելով՝ տուաւ Զամբախով մը, որ հայ թատրոնի պատմութեան մէջ պիտի մնայ այլեւս դասական խաղարկութիւն մը:

Վաստակաւոր դերասանուհի Օ. Գուլազեան անփոխարինելի Նատալիա է: Իր դերասանական ստեղծագործութեան մէջ, Գուլազեան կատարելութեան հասցուցած շատ դերեր ունի, սակայն իր լաւագոյնը Գ. Սունդուկեանի կատակերգութեան մէջ ստեղծած տիպարն է: Գուլազեան գեղեցկօրէն կը վերակենդանացնէ այն թիփերը, որոնք կ'անհետանան մեր իրականութենէն,— առոնք Թիֆլիսի քաղքենի կիներու (կնկնիկա) թիփերն են, որոնց վարպետ ներկայացման մէջ Գուլազեան անզուգական է:

Խամփերի փոքրիկ դերին մէջ կ'երեւի վաստակաւոր դերասանուհի Ցասմիկ: Մեծ շնորհք, փորձառութիւն, արտայայտչական ձեւեր պէտք է ունենալ որպէսզի կարելի ըլլայ այդ փոքրիկ դերը դարձնել ուշադրութեան արժանի եւ անմոռանալի դէմք՝ ամբողջ ներկայացման մէջ, ինչպէս կը կատարէ Ցասմիկ, միջնորդ Խամփերի զուննդ թիփը ներկայացնելու ատեն:

Վեց տարի առաջ սկսնակ մըն էր Գ. Ջանիբէկեան, որ կը կատարէր փոքրիկ դերեր,— Մասխեանի դերը եղաւ իր առաջին պատասխանատու դերը: Այս դերով Ջանիբէկեան չի սպառեր իր բոլոր միջոցները, եւ սակայն մեծ յաջողութիւն ցոյց տըւաւ: Շնորհք ցոյց տուաւ նոյնպէս երիտասարդ կատակաբան Գ. Գաբրիէլեան Եսայիի դերով: Յիշատակենք նոյնպէս Սիւզան Գարագաշը, Գ. Ստեփանեանը, Լ. Ալեքսանեանը, Ա. Սադոյեանը, Դ. Դիլաքեանը:

Վերջին 6 տարուան մէջ, մեր խումբը Խաթաբալան բեմադրած է Երեւան, Լէնինական, Մարտունեան, Լէնինեան հանքեր, Գորիս, Սիսիան, Թիֆլիզ, Բաքու, Ռոստով, Նախիջեւան, Մոսկուա: Եւ այս առիթներով, բազմաթիւ դիտահատականներ ստացանք հայ, վրացի, թուրք, ռուս մամուլէն, թէ՛ բեմադրութեան եւ թէ՛ դերասաններուն մասին»:

ՓԻՐԱՆՏԵԼԼՕ ԵՒ ՓԱՌՔԸ

Էքսէլսիօրի թղթակիցը վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցաւ, Սան Րէմոյի մէջ, Փիրանտէլլոյի հետ, որ կուգար Ամերիկայէն.

Փիրանտէլլօ կը պատրաստուէր դիտելու ներկայացումը իր մէկ թատերախաղին,— Երբ մարդ անուն ունի (Quando si è qualcuno):

Խօսակցութեան նիւթը, բնական է, որ, պիտի ըլլար այս թատերախաղը, որ պատմութիւնն է բանաստեղծի մը, ազնուական եւ մեծ արուեստագէտի մը, փառքի եւ ընդհանուր հիացման լուսապսակը գլխուն: Հասուն տարիքի մէջ, թէեւ ոչ ծեր, ան կ'ընդվզի անշարժութեան դէմ, ուր փառքը արձանացուցած է զինք: Կ'ուզէ ապրիլ, կ'ուզէ փախչիլ, դուրս ելլել տարազներէն ու ձեւերէն, աւանդութիւններէն եւ արձանացումէն, ուր նետուած է զինք անուն եւ փառք ունենալու պարագան: Կ'ուզէ կերպարանափոխուիլ, վազել նոր ցանկութիւններու ետեւէ, դառնալ « ուրիշ » մը:

Անհաւատալի առիթը: Կը հանդիպի գեղանի աղջկան մը, որուն կը սիրահարի եւ սիրոյ այդ բոցին մէջ կ'ապրի երկրորդ երիտասարդութիւն մը: Նորոգ ներշնչումներով,— եւ տարբեր անունով մը,— կը սկսի գրել արդիական եւ ինքնատիպ գործ մը, որ կը ստեղծէ իրական յեղափոխութիւն մը արուեստի աշխարհին մէջ: Խանդավառուած են նոր գրողները, որոնք այս « նոր » բայց անծանօթ արուեստագէտին մէջ կը տեսնեն վաղուան մարդը, երազուած ստեղծագործը, արդիապաշտ գրականութեան վարպետը, գերազանցօրէն յաջող քան «հինը»:

Շուտով կը պարզուի գաղտնիքը, կը յայտնուի արուեստագէտին բուն անունը: Ու կը պայթի ողբերգութիւնը վարպետին շուրջ:

Հին ընկերները կը գայթակղին, նորերը կ'ընդվզին: Ըմբոստացած է նոյն իսկ գեղուհին, որուն սիրով բռնկած էր արուեստագէտը: Կը պահանջէ վարպետէն վերադառնալ « ինքն իր անձին », ըլլալ այն զոր կը ճանչնայ եւ կը փառաւորէ աշխարհը: «Վա՛տ, խաբեբա՛յ»: Կը լքէ արուեստագէտը, որ կը մերժէ վերադառնալ հին դիրքերուն, եւ կը հեռանայ:

Հասած ենք արդէն Գ. արարին: Բանաստեղծը կուգայ խոստովանիլ ինքզինքին թէ կարելի է խաբել գրականութիւնը, բայց երբե՛ք բնական օրէնքները, որոնք կ'արգիլեն երիտասարդութեան վերածնիլ, վերափոխուիլ, այլակերպուիլ, ծաղկիլ: Ու կը յայտարարէ թէ կը նահանջէ, կը վերադառնայ փառքի արձանացումին:

— Վարպե՛տ, կ'ըսէ Էքսէլսիօրի թղթակիցը, կ'ըսեն թէ ձեր այս գործը յօրինուած է իրական կեանքի մը պատկերով,— թէ կեանքն է բանաստեղծ Տ'Անունցիոյի, որ իր 70 տարիներուն մէջ ստեղծեց երեւակայական բանաստեղծ մը, Ճիուլիօ Օրսինի, ամէնէն արդիականը իտալացի բանաստեղծներուն, գեղանի կնոջ մը ակրին տարուած, կ'ըսեն նաեւ թէ քիչ մը ձեզմէ ալ կայ այս բանաստեղծին մէջ. որ կ'ուզէ լքել փառքը:

Կը ժպտի Փիրանտէլլօ: Ո՛չ կ'ուզէ հաստատել, ո՛չ ալ ուրանալ: Ի՞նչ հարկ խօսելու: Իր ամբողջ թատրոնը հիմնուած է այն ծարաւին վրայ, որով կ'որոնէ լուծումը այն մեծ հարցին, որ դէմ առ դէմ կը դնէ մարդկութեան տարբերը: Ի՞նչ ենք մենք: Փիրանտէլլօ այդ է որ կը հարցնէ, տարրալուծելով մեր հոգեկան աշխարհը:

— Մարդկութիւնը, կը պատասխանէ Փիրանտէլլօ, կը ձգտի նշանաւոր մարդիկը ճանչնալ իբրեւ կուռքեր, իբրեւ պատկերներ, որ արձանացած են համաձայն ամբոխին սիրելի ձեւերուն: Անոնք կ'ուզեն որ «փառքերը» անշարժ մնան ժամանակին մէջ, անհատոր արձանացումով մը, որ կուտայ երկիւղալի զգայութիւն մը մահուան: Արդարեւ փառքին ծանրութիւնը համազօր է մահուան ծանրութեան: Երբ իմ հերոսս, ժառանգարանին մէջ, կը դիտէ նկարները մեծ բանաստեղծներուն, Տանթէի, Ֆոսքոլոյի, Լէոփարտիի, որոնք ներշնչած են զինք, յանհուն անշարժ այդ փառքերուն մէջ կը տեսնէ այն մեծ զոհողութիւնը, որ կը պահանջէ իրմէ նշանաւոր դէմք մը ըլլալու պարագան: Երբ մարդ անուն ունի, փառքի հասած է, կարելի չէ հրաժարիլ հերոսական տեսակէտէն, թէ պէտք է գիտնալ իր մահուան որոշում տալ, ինքնամփոփուիլ, բիւրեղանալ, արձանանալ, կարծես ինքն իր դամբանին պահապանը դառնալու համար:

— Բայց փառքը, վարպետ, վարձատրութիւնը չէ՞ արուեստագէտին զոհողութիւններուն:

— Փա՞ռքը, ի՞նչ է փառքը.... կեանքը, ոչ թէ տարազը, ներքին մըղումները, վերածագումը: Դադարը, հանգիստը, անշարժութիւնը, վերջը չեն կրնար փառք կոչուիլ:

— Եւ սակայն ձեր հերոսը կը նախընտրէ փառքը եւ կը լքէ «ինքզինք»՝ վերադառնալու համար...

— Կը վերադառնայ մեռնելու, այո՛, բայց ճնշման տակ: Որովհետեւ գերի է իր փառքին, իր «անունին»: Գերի է իր վրայ հիացողներուն: Ան կը վերադառնայ մեռնելու, իր կենդանի արձանը կանգնելու, որովհետեւ այդպէս կ'ուզեն իր հիացողները, իր «պատկերին» բռնապետ պահապան հրեշտակները:

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԵՆ ԳԻՏԵՐ

— o —

Պոլսոյ «Հէր Կին» թերթին քրոնիկագիրը կը գրէ.—

· Իմ ուշադրութիւնս գրաւող շատ կարեւոր պարագայ մը մատնանշեմ,— Մեր հայրենակիցներուն հարիւրին 90ը ուղղագրութիւն չի գիտեր: Ու, գրեթէ առանց բացառութեան, բոլորին ալ գիրերը գէշ են: Բայց թէ ի՛նչ աստիճանի տկար են ուղղագրութեան մէջ ու գէշ գիր ունին... Աստուած հեռու բնէ...

Ատենօք, կը գովէին աս ու ան,— «էֆէնտիմ, մարգարիտի պէս կը թափէ գիրերը» ըսելով: Ասիկա գլխաւոր արժանիք մը կը նկատուէր: Նոյն իսկ գեղեցիկ գիր ունեցող պաշտօնեայ մը կրնար պաշտօնի բարձրացում ունենալ:

... Շատ մը պաշտօնատուններու եւ հաստատութեանց մէջ, գրուած գիրերը անընթեռնելի վիճակ մը ունին: Օրինակնե՞ր թուեմ... քանի՞ հատ... Գրուած գրերը կը ցիկզակեն՝ քարտէսներու վրայ գծուած գիծերուն նման: Չեմ առներ որ եւ է խնդրագիր կամ պաշտօնագիր ու պիտի տեսնէք որ ծուռ ու մուռ գիրերէն զատ, բառ մը չկայ որ տառասխալ մը չունենայ: « Մեքենագրութեան շրջանին մէջ... »ի նման փիլիսոփայութիւններ մի՛ քշէք առաջ: Մեքենայով գրուածներն ալ նոյն են: Գրել չեն գիտեր,— ահա՛ իրողութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԽՄԲ.— Արթիւր Շնիցլէր Աւստրիոյ ժամանակակից գրականութեան առաջնակարգ դէմքերէն մէկն է: Իր թատերգութիւններն ու պատմուածքները վայելեցին միջազգային համբաւ: Մեռաւ 1931ին, 69 տարեկան:

Ահաւասիկ հատ մը իր հէքեաթներէն ուր Շնիցլէր երեւան կուգայ իբրեւ խորաթափանց փիլիսոփայ:

Առտուան մշուշին մէջէն ուր կը …երեւնէր երկնակամարին պատառ մը …պայծառ, պատանի մը կը քալէր դէ– …պի դիմացի լեռը: Աշխարհի ներդաշ– …նակ կանչը սարսուռ մը արթնցուց …իր սրտին խորը: Անհոգ ու … …ով ան ժամերով քալեց առապարին …ներուն մէջ: Երբ հասաւ անտառ– …ին եզերքը, ձայն մը լսեց որ կու– …գար շատ մօտէն կամ շատ հեռուէն: …ձայն մը որ ըսաւ.

— Անտառէն մի՛ անցնիր, երիտասա– …րդ, եթէ չես ուզեր ոճիր գործել:

Պատանին կանգ առաւ. ապշահար …կողմը նայեցաւ. Ընչող էակ մը …իսկ չկար. խորհեցաւ թէ ոգի մըն էր այդ բառերը արտասանողը: Բայց իր բնածին քաջութեամբ, ուշադրութիւն չդարձուց այդ տարօրինակ կանչին: Քիչ մը աւելի կամաց քալեց եւ անխախտ շարունակեց ճամբան. աւելի արթուն էր հիմա եւ պատրաստ դիմաւորելու այն անծանօթ թշնամին որ զգուշութեան հրաւիրած էր զինք:

Բայց մարդո՛ւ չհանդիպեցաւ, չլսեց կասկածելի ձայներ եւ դուրս ելաւ անտառին շարքերէն: Փռուեցաւ ծառի մը ճիւղերուն տակ, քիչ մը հանգստանալու համար: Նայուածքը երկնցուց ընդարձակ մարգագետինէն մինչեւ դիմացի լեռները ու տեսաւ ուրուագիծը լերկ ու ցից կատարին որուն հասնելու համար ճամբայ ելած էր:

Բայց հազիւ ոտքի ելած էր, երբ երկրորդ անգամ ըլլալով լսեց խորհըրդաւոր ձայնը, հիմա աւելի պաղատագին, որ կուգար շատ մօտէն կամ շատ հեռուներէն:

— Մարգագետինէն մի՛ անցնիր, երիտասարդ, եթէ չես ուզեր աւերակի վերածել հայրենիքդ:

Երիտասարդը հպարտութեամբ նորէն ուշադրութիւն չդարձուց այդ ոչնչաբանութեան որ կ'արձակուէր շատ կարեւոր բան մը պահել ուզող մէկու մը շնչով. եւ անապարեց՝ առանց գիտնալու թէ իր քայլերը արագացնողը անհամբերութի՛ւնն էր թէ վախը: Իրիկուան մառախուղը սկսեր էր իջնել դաշտերուն վրայ, երբ ան հասաւ լեռնակատարին ստորոտը՝ ապառաժի մը առջեւ: Ոտքը հազիւ դրած էր քարերուն վրայ երբ խորհրդաւոր ձայնը խօսեցաւ դարձեալ, շատ մօտէն կամ շատ հեռուներէն, բայց այս անգամ աւելի ըսպառնական.

— Աւելի հեռուն մի՛ երթար, երիտասարդ, ապա թէ ոչ պիտի մեռնիս:

Երիտասարդը բարձրաձայն խնդաց եւ առանց աճապարանքի կամ վարանումի, շարունակեց ճամբան: Քանի կը դժուարանար վերելքը, այնքան կ'ուռէր անոր կուրծքը: Եւ իրիկուան վերջին շողերը կը մարէին, երբ խրոխտաբար հասաւ լեռան գագաթը:

— Անհաւատալի, եկայ, պոռաց ան յաղթական շեշտով մը. եթէ այս էր մրցումը, ո՞վ բարի կամ չար ոգի, ե՛ս եմ շահողը: Ոճիրի բեռ չկայ խղճիս վրայ, հայրենիքս անխռով կը ննջէ վարը ու ես կ'ապրիմ տակաւին: Ո՛վ ալ ըլլաս դուն, ես քեզմէ զօրաւոր եմ, որովհետեւ չհաւատացի քեզի եւ ճիշդ ըրի:

Ու յանկարծ որոտումի նման ձայն մը լսուեցաւ լեռներուն կողքէն, ձայն մը որ հետզհետէ սաստկացաւ:

— Երիտասարդ, կը սխալիս:

Ու բառերուն ահաւոր ծանրութիւնը գետին տապալեց թափառական երիտասարդը որ ինքզինքը զգաց սպառած եղերքը: Թեւերը տարածեց, կարծես կ'ուզէր հանգստանալ, եւ հեգնոտ ձեւ մը առաւ իր շրթունքներուն, ըսաւ.

— Երեւի առանց գիտնալու ոճիր մը գործեր եմ...

— Քու անուշադիր ոտքդ որդ մը սպաննեց, որոտաց անծանօթ ձայնը:

Եւ պատանին պատասխանեց անփութօրէն.

— Օ՛հ, հասկցա՛յ... ուրեմն ինծի խօսողը ո՛չ բարի, ո՛չ չար այլ երգիծաբան ոգի մըն է եղեր... չէի գիտեր թէ այդպիսիներ ալ կան մեր մէջ...

Ու ձայնը դարձեալ հնչեց լեռներուն մարմարող կիսաստուերին մէջէն.

— Դուն այլեւս չե՞ս այն երիտասարդը որուն սիրտը տակաւին այս առաւօտ տարտամ աշխարհի ներդաշնակ երգէն... Մեռա՞ծ է քու հոգիդ այն աստիճան որ անտարբեր ես նոյն իսկ որդի մը երջանկութեան կամ վշտին հանդէպ...

— Այդ էր ըսելիքդ, պատասխանեց տղան՝ կնճիռ մը ճակտին վրայ. այդ պարագային ես ալ հարիւր անգամ, հազար անգամ յանցաւոր եմ, ինչպէս միւս մահկանացուները որոնց անուշադիր քայլերը անհեղօրէն կը մեռցնեն անթիւ ու անհամար փոքրիկ արարածներ...

— Անհաւատալի այդ բանն էր որ ազդարարուեցաւ քեզի. գիտե՞ս թէ ինչ բանի սահմանուած էր այդ որդը իրերու յաւիտենական դասաւորումին մէջ:

Երիտասարդը գլուխը վար կախեց ու պատասխան տուաւ.

— Քանի որ չէի գիտեր կամ չէի կրնար գիտնալ, ընդունէ՛ ուրեմն որ ես ալ, երբ կը թափառէի անտառին մէջ, գործեցի այդ հաւանական ոճիրներէն մէկը զորս դուն կ'ուզես արգիլել: Բայց ըսէ՛, շատ հետաքրքիր եմ իմանալու թէ ինչո՞վ, ինչպէ՞ս աւերակ պիտի ըլլէր Հայրենիքս, երբ դաշտերէն կ'անցնէի...

— Երիտասա՛րդ, մրմնջեց անծանօթ ձայնը, տեսա՞ր այն նախշուն թիթեռնիկը որ քու աջ կողմէդ անցաւ անգամ մը...

— Թիթեռնիկներ շատ տեսայ. տեսայ նաեւ այդ մէկը...

(Մնացեալը յաջորդով)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Թրիստամփոր» Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԽՈՒԺԱԿԵԱՆ։

ԲԱՑՄԱՆ ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ

«ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ», ՓԱՐԻԶ

ցերեկ կ'ունենայ յառաջիկայ Նոյ. 28 Երեքշաբթի օր ժամը 16ին Փարիզի Շամպրը տիւ Քոմէրսի մէջ, 27, AVENUE FRIEDLAND

Նախագահութեամբ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ

Հանդէսին մասնակցութիւնը մասնաւոր եւ անձնական հրաւէրով ըլլալուն, կը խնդրուի այն բոլոր հայրենակիցներէն որ դեռ հրաւիրատոմս չեն ստացած եւ կը փափաքին մասնակցիլ, դիմեն՝

Պ. ԽԱՆՋԱՏԵԱՆԻ գրասենեակը 39 Boulevard Haussmann

Ծանօթ.— ցեկինները՝ այս հանդէսին չեն կրնար մասնակցիլ։

Պարահանդէս

ԴԻՐՈՆԱՑԻՆ ՏԻԿՆԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԻՆՈՅԻՆ Մ.ՑԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

8 RUE JEAN GOUJON, ՇՔԵՂ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԵՏՐՕ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷ

Օրքէսթրը՝ PESANTI Ջազ եւ մասնաւոր պիւֆէ։

Մուտք կիներու՝ 8 ֆրանք,այրերու՝ 10 ֆրանք։

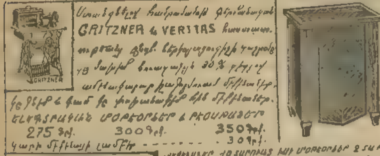
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԸՐԱՍՏԻՈՆ «ԱՑԳ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՓԱՐԻԶԻ մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական ձոխ բաժին։ Մանրամասնութիւնները յետոյ։

Կ'ՈՒՋԵՆՔ ժօժ 8 եւ 10 թիւ մեքենայ ունեցող գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ։ Տեւական գործ. լաւ վճարում կը գնենք օջքագիծ (Jauge) ժօժ թիւ 10 մեքենաներ։ Դիմել ամէն օր KEBABDJIAN, 6, Rue des Jeûneurs, Paris (2): Մէթրօ՝ Sentier կամ Bonne-Nouvelle, Հեռաձայն Louvre: 57-37:

ՊԼՆԵԼՕ-ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑՆԵՐՈՒ

Այսօր կիրակի, 26 Նոյեմբեր, PHOTO ARAX կէս օրէ վերջ ժամը 3էն 1 էն պիտի գտնուի 43, rue Mme. Curie. Bagneux, հայերէն գասարանին նկարներու նկատմամբ։ Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին լուսանկարուիլ, օգտուելով Photo ARAXի ներկայութենէն, կրնան դիմել տեղւոյն վրայ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գ. Վահագն Թուր-Սարգիսեան և Աննեայեան ընտանիքը, շնորհակալ լուրջին կը յայտնեն ազգականներու, բարեկամներու, ընկերներու եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղիկներով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ զաւկին եւ քրոջ՝

Տիկին Հայկանոյշ Թուր-Սարգիսեանի

(Ծնեալ՝ Ակնեայեան)

գասամահութեան մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1933 Նոյ. 21ին։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Magasin: 11bis Ave. Victor Hugo Paris (16). Bureau: 75 Ave. Niel, Paris (17).

:: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — 17, Rue Damesme PARIS (13e) — Téléphone: Glacière 15-70

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

28 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2355

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ՀԱՍԿՑԷՔ, ՅԵՏՈՅ ՀԱՅՀՈՅԵՑԷՔ

Անբուժելի նենգամտութիւն մը եւ բթամտութիւն մը ամէն բան ծուռ տեսնել կուտան մեր անարժան հակառակորդներուն:

Տաղտկալի դառնալու աստիճան կը բացատրես, փաստերը կը [illegible]րես, ամէնէն մատչելի հայերէնով խելքի կը կանչես,— եւ սակայն անոնք իրենց մտքին մէջ եղածն է որ գրի կ'առնեն, ոչ թէ [illegible] գրածդ:

Նոյեմբեր 21ին, տակէ տակ շարելով շարք մը ընդվզեցուցիչ, [illegible], խուժանային երեւոյթներ, պարտք սեպեր էինք զգաստութեան հրաւիրել խելօքն ու անխելքը: Ըսեր էինք եւ նորէն կը կրկնենք, թէ կրակին հետ կը խաղան, «դաշտերգոհպաշտկոմ» սարքելով գարշելի խուժանավարութեամբ մը:

Վերջին առիթն էր՝ Մարսէյլի «միթինկ»ը, որուն մանրամասնութիւնները կարդացիք բոլորդ ալ:

Նոյ. 21ին, տակաւին աչքի առջեւ չունէինք այդ մանրամասնութիւնները:

Բայց, եղած փաստերը բաւական էին, խուժանավարները կարգի հրաւիրելու համար:

Չէ՞ որ ունէինք Փարիզի օրինակը, երբ հայերէն եւ ֆրանսերէն բանաձեւ քուէարկուեցաւ, պահանջելով «Դաշնակցութեան լուծումը» եւ անոր պետերուն արտաքսումը Ֆրանսայէն»: (14 Հոկտեմբեր: Կարդացէք ձեր թերթերը):

Չէ՞ որ, Լիոնի մէջ, չարաթաթերթ մը կը յայտարարէր խմբագրական սիւնակէն.

— « Մենք կը պահանջենք դաշնակ չէֆերու անմիջական արտաքսումը այս երկրի սահմաններէն »: (4 Նոյ.):

Չէ՞ որ, Մարսէյլի միթինկի թռուցիկին մէջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն վերտառութեամբ, ափ մը ապուշներ կ'աղաղակէին.

— « Ա՛լ բաւական է: Պէտք է որ բոլորս, մէկ մարդու պէս, ոտքի՛... ոտքի ելլենք եւ հանրային դատաստանին առջեւ դատապարտենք այս ֆաշիստներ եւ պահանջենք արիւնարբու դաշնակներու արժանի պատիժը, օրէնքէ դուրս հռչակելով զանոնք »:

Այս հրատարակութենէն յետոյ, ստացանք Մարսէյլի միթինկին առթիւ տպուած եւ քաղաքին պատերը փակցուած ֆրանսերէն «աֆիշ»ը, 60 սանթիմեթր լայնքով եւ 80 սանթիմեթր երկայնութեամբ դեղին սաւան մը, ուր ամէնէն զզուելի բառերով փորձ կը կատարուի Ֆրանսայի հանրային կարծիքը գրգռելու Դաշնակցութեան դէմ:

Հոգեկէս դեղնած այդ խուժանավարները տպարանի ամէնէն խոշոր տառերով «կոչ» կ'ուղղեն «քաղաքակիրթ մարդոց», յանուն «դաշնակ տերրորի զոհերու պաշտպանութեան կոմիտէ»ին, Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնեն իբրեւ «խառնակոյտ մը արկածախնդիրներու», անոր կը վերագրեն «սպանութիւններ, բռնութիւններ, սուտ ամբաստանութիւններ, մատնութիւններ՝ Ապահովութեան Տեսչութեան մօտ, սպառնալիքներ եւայլն»: Եւ այս ոչ թէ տասը տարիէ, այլ «իր հիմնարկութենէն ի վեր»:

Ցետոյ, տակէ տակ շարելով եօթը սպանութիւններ, որոնց մէկը միւսին հետ կապ չունի, որոնց հինգը պարզուած են ժամանակին, իսկ երկուքը քննութեան տակ են տակաւին, կը յիշեցնեն նաեւ «անհամար վիրաւորումներ», ու կը շարունակեն.

— «Այս թուումէն կը հետեւի թէ՝ դաշնակ աւազակները, արհամարհելով ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹՈՒԹԵԱՆ, մանաւանդ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼՈՒԹԵԱՆ սրբազան օրէնքները, եւ քաջալերուած իրենց անպատիժ մնալէն, ազատ ասպարէզ կուտան իրենց վայրենի եւ արիւնածարաւ բնազդին: Անոնք կը թունաւորեն խաղաղ կեանքը հայկական գաղութներուն որոնք ոչինչով պատասխանատու են այս եղերելի արարքներուն»:

Ու կը չէչտեն, միեւնոյն ըղձթայազերծ անպարոյականութեամբ.

—« Երեք տարի զոհեր, միայն վերջին վեց ամսուան ընթացքին, երեք տարբեր երկիրներու միջեւ,— կ'ապացուցանեն թէ սատկացած է Դաշնակներու ահաբեկչական գործունէութիւնը: Այլեւս հայկական շրջանակի ներքին վէճերու հարց չէ այս, այլ աւելի տարածուն եղեռնագործութեանց խնդիր:

Ա՛Լ ԿԸ ԲԱՒԷ:

Մենք չենք ուզեր դիմել փոխադարձ միջոցներու որոնք մեզ պիտի դնէին այն մակարդակի վրայ ուր կը գտնուին դաշնակ աւազակներն եւ շնական մարդասպանները, բայց չենք ալ ուզեր որ այս ահաբեկչական արարքները կարենան շարունակուիլ անպատիժ:

Մեր Կոմիտէն, որ կազմուած է Հայրենակցական զանազան ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներէն, որոշած է ուժգնօրէն բողոքել ձեռնհաս իշխանութեանց մօտ, յուզել քաղաքակիրթ մարդոց հանրային կարծիքը, պահանջել օրինակելի պատիժը մարդասպաններուն եւ անոնց կազմակերպութեանց որոնք հրահանգներ կը ստանան Պլէպէռ փողոցէն, Փարիզ»:

Պատկերը լրացնելու համար, ըսենք թէ՝ միթինկին կազմակերպիչները միեւնոյն ատեն ոստիկանական եւ պետական շրջանակներու եւ զանազան անձերու ներկայացուցած են մեքենագիր «ծանուցագիր» մը, ինչպէս գրած էր մեր թղթակիցը:

Իսկ միթինկին բանաձեւը գիտէք,— «ՕՐԷՆՔԷ ԴՈՒՐՍ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ», դիմելով դատական նախարարութեան...

Մեր խօսքը չենք վերջացուցած տակաւին, բայց հարցումը ինքնին կուգայ.

— Այս բոլորը կրակին հետ խաղա՞լ է թէ ոչ:

Ապուշութեան, բանսարկութեան եւ սանձակոտոր անպարկեշտութեան այս արշաւը կանգ պիտի առնէ՞ թէ ոչ:

Շ.

ԽԱՑՏԱՌԱԿ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է Մարսէյլի մէջ կազմակերպուած «Դաշտերգոհպաշտկոմ»ի միթինկը, որ անջնջելի արատ մը պիտի մնայ կոմկուսի հայկական հատուածին, Հօկին եւ անոնց պոչին կապուած խմբակներուն համար:

Այս գարշելի երևոյթին առթիւ, Մարսէյլի «Le Petit Provençal» թերթը հրատարակած է ընկեր Մ. Վարանդեանի մէկ բացատրագիրը, «Անարդար պայքար մը» խորագրին տակ: Այս թերթը արմատական է, ընկերվարական հակումներով, եւ տարիներէ ի վեր անոր կ'աշխատակցին Գ. Գ. Էռիօ, Ռընոտէլ, Վանտէրվէլտ, Պրաք, Ֆրոսար, Քոմփէռ Մոռէլ, Ա. Միլհօ, Մառսէլ Տէա եւն.:

Զանազան հայ կազմակերպութիւններու կողմէ վերջերս միթինկ մը գումարուեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, բողոքելու համար հակաբոլշեւիկեան հայ կուսակցութեան մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անգոյ տէրորներուն դէմ: Խօսողներուն մէջ կային երկու Ֆրանսացիներ, որոնք կը պատկանին կոմունիստ կուսակցութեան: Անոնք, իրենց բուռն լեզուով, ֆրանսական իշխանութիւններուն կը ներկայացնէին «Դաշնակներու տէրորները» եւ կը պահանջէին երկրէն վտարել այդ ոճրագործ կազմակերպութիւնը:

Անոնք յիշատակեցին զոհերու անուններ ալ,— երկու Հայեր, որոնք սպաննուած են Ֆրանսայի մէջ վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, (մէկը Լիոնի, երկրորդը Կրընոպլի մէջ), իսկ ուրիշներ՝ Ցունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ:

Մենք կրնայինք սակայն աւելցնել տէրորի զոհերուն թիւը, յիշատակելով նաեւ անոնք որ ինկան. կոմունիստներու գնդակով, Ռուսիոյ, Կովկասի եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ, զոր խորհրդայնացուցին բռնի: Տարիներէ ի վեր քաղաքացիական կռիւը, տէրորը աւերներ կը գործեն այնտեղ եւ կարելի չէ հաշուել զոհերը: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— զոր կոմունիստ մամուլը կ'աշխատի շարունակ ցեխին մէջ նետել,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, ընկերվարական, հակաբոլշեւիկ կուսակցութիւն, որ ամէնէն ծանր տուրքը վճարեց քաղաքացիական կռիւի Մողոքին:

Բայց Ֆրանսացին առաւելապէս պիտի շահագրգռուի այն սպանութիւններով, որոնք գործուած են Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ, իբրեւ ֆրանսական հոգատարութեան ենթակայ երկիր: Արդ, յիշեալ երկիրներու դատական իշխանութիւնները. խղճամիտ եւ մանրազնին քննութիւններէ յետոյ, Դաշնակներու տէրորին մասին ոչ մէկ փաստ գտան եղած ամբաստանութիւններուն մէջ: Դեռ երկու դէպքեր կան, որոնց քննութիւնը կը շարունակուի եւ արդիւնքին կը սպասուի:

Խորապէս կը ցաւինք, որ կարգ մը անպատասխանատու տարրեր, կոմունիստ կուսակցութեան հեղինակութեան ապաւինած, կը յաջողին մոլորեցնել հայկական ներքին խնդիրներու անծանօթ Ֆրանսացիները, սխալ տրուած տեղեկութիւններով, եւ օգտուելով անոնց բարեմտութենէն ու վեհանձն զգացումներէն: Այդ անպատասխանատու մարդիկը Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ձեռնարկած են պայքարի մը, աշխատելով ֆրանսական հանրային կարծիքին առջեւ վարկաբեկել իրենց հակառակորդը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն գոյութիւնը ներգութիւն կը պատճառէ հայ ժողովուրդին հարստահարիչներուն:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ հիմնուած է 43 տարի առաջ եւ յարած, 28 տարիէ ի վեր, Բ. Միջազգայինին, հայ ամենազօրաւոր կուսակցութիւնն է, որ քառասնեակ տարիներէ ի վեր, կը պայքարի յանուն իր ժողովուրդին ազատագրութեան ընդդէմ ցարական եւ թրքական բռնապետներու:

Ֆրանսացի կոմունիստները, որ կը փափաքին օգնել հայ ժողովուրդին, կրնան,— այդ մասին կասկած չունինք,— մեծ ծառայութիւն մը մատուցանել անոր՝ եթէ չխառնուին մեր ներքին վէճերուն, որովհետեւ, մեր կացութեան բոլորովին անտեղեակ, միջամտելով մեր կռիւներուն, քաջալերելով մեր հակառակորդները, կը նպաստեն թունաւորելու մեր 70,000նոց գաղութին մթնոլորտը Ֆրանսայի մէջ, պղտորելու արդէն իսկ դժնդակ կացութիւնը հայ ժողովուրդին, որ, սարսափելի եղեռնէն յետոյ, ուր մէկ միլիոն հոգի զոհուեցան իր թշնամիներուն ամէնէն անողոքին սուրին տակ, լեց հայրենի հողը, եւ հարիւր հազար փախստականներէն մաս մը եկաւ վայելելու այս մեծ երկրին վեհանձն ասպնջականութիւնը: Չարքաշ աշխատաւորներու այս ժողովուրդը կը զգայ անկարգութիւններէ եւ կը պահանջէ միայն ապրիլ խաղաղութեան մէջ, դարմանելու համար իր արիւնոտ բազմաթիւ վէրքերը:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն.
Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՄԲՈՂՋԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

Կանխիկ վճարող բաժանորդներուն անունները ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ, մասնաւոր խորագրի մը տակ, որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար:

Գնուած տոմսերուն շարքը եւ թիւերը կը ծանուցանենք շուտով:

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար):

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ.—

	Տարեկան	Վեց.	Եռամս.
ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ	140	70	35
ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ. ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԻՏԱԼԻԱ	250	125	—
ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ	200	100	—

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՆՉՈ՛Ւ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՆ ՀԱՅԿ. ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ
ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Պէյրութի « Էլ Ահրար » թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ հայկական կուսակցութեանց լուծման եւ անոնց ակումբներուն փակման մասին, որուն առաջին լուրը տուած էինք Նոյ. 22ին: Արաբական թերթը այս լուրին գլուխը դրած է հետեւեալ խորագիրը,— « Մարզպանը կը լուծէ հայ կուսակցութիւնները եւ կ'արգիլէ անոնց համախմբումները,— Դաշնակ, Հնչակ, Ռամկավար եւ Հօկ ակումբներու փակումը »: (13 Նոյ.).—

Ն. Վ. մարզպան Կոմս տը Մարթէլ, նկատի առնելով Պէյրութի ընդհ. Ապահովութեան Տեսչութեան կողմէ իրեն մատուցուած բազմաթիւ տեղեկագիրները ի մասին հայ կուսակցութիւններու իրարու դէմ քինախնդրութիւններուն եւ անոնց միջեւ երբեմն երբեմն տեղի ունեցող արիւնահեղ պայքարներուն, այն եզրակացութեան հասաւ թէ այս կուսակցութեանց գոյութիւնը ծանր վտանգ մը կը կազմէ այս երկիրներու ապահովութեան եւ անդորրութեան դէմ: Ըստ այնմ, Ն. Վսեմութիւնը նախընթաց օր հրամանագիր մը հրատարակեց որ կը հրամայէ հայ կուսակցութիւններու լուծումը եւ անոնց Ակումբներուն փակումը՝ հրամանագրի հրատարակութենէն մինչեւ 48 ժամ:

Գ. Գուչէօ եւ իր պաշտօնեաները ձեռնարկած են այս հրամանագրի գործադրութեան եւ այս մասին ազդարարած են հայ ակումբներուն:

Հայերը այս երկիրներուն մէջ ունին բազմաթիւ կուսակցութիւններ եւ խմբակցութիւններ, որոնց ծրագիրները եւ քաղաքական սկզբունքները իրարու կը հակասեն. ասոնց կարգէն են՝ Դաշնակ, որ միւս բոլոր կուսակցութեանց ամէնէն զօրաւորն է թուով եւ նիւթական միջոցներով, Հնչակ՝ որուն ձգտումն է համայնավարութեան մօտեցող ծայրայեղ ընկերվարութիւն, Ռամկավար եւ Հօկ՝ այս վերջինը զուտ համայնավարական:

Մեր շնորհակալութիւնը կը յայտնենք Ն. Վսեմ. մարզպանին այս կարգադրութեան համար որ կուգայ վերջ դնելու Հայերու մէջ կուսակցական խռովութեանց եւ իրարանցումներուն, զի այս իրերամարտ կուսակցութեանց լուծումով կ'ապահովուի անդորրութիւնը այս երկիրներուն մէջ:

Կը յուսանք թէ այսուհետեւ չպիտի լսենք դէպքեր մեր երկիրները բնակող « եան »երու միջեւ, որոնցմէ շատերը չեն յարգեր ասպնջականութեան պայմանները, ըստ որում Թուրքիայէն իրենց հետ բերած են իրենց կուսակցական ցաւալի մեքենայութիւնները եւ դաւադրութիւնները:

Սուրիոյ նոր տագնապը

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՓԱԿՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Կիրակի օր գրած էինք թէ մարզպանը կախակայած է Սուրիոյ երեսփ. ժողովը.

Այս մասին հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդուին.—Երբ մարզպանին եւ Սուրիոյ վարչապետին միջեւ կնքուած դաշնագիրը երեսփ. ժողովին յանձնուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ, ազգայնական տարրերու ընդդիմութեան հանդիպեցաւ մասնաւորապէս անոր համար որ կը յետաձգէր Ճէպէլը Տրիւզի եւ Ալէվիներու երկրին միացումը՝ Սուրիոյ հետ, որովհետեւ այդ շրջաններու ժողովուրդները չեն ուզեր միանալ: Ազգայնական ծայրայեղ տարրերը կարեւոր ցոյցեր կազմակերպած էին փողոցներուն մէջ, մէկ կողմէ խորհրդարանին վրայ ճնշելու եւ միւս կողմէ չափաւոր տարրերը ահաբեկելու համար, որպէսզի դաշնագիրը չվաւերացուի: Անոնք միեւնոյն ատեն երեսփ. ժողովին մէջ կ'օգտագործէին անձնական հակամարտութիւնները: Այս կերպով, անոնք յաջողեցան Նոյ. 21ի նիստին սկիզբէն իսկ մեծամասնութիւն մը շահիլ եւ ստորագրել տալ տեսակ մը հանրագրութիւն, որ կը պահանջէր մերժել դաշնագիրը, նոյնիսկ դեռ քննութեան չենթարկուած: Ասոր վրայ, անմիջապէս դադար տրուեցաւ նիստին, որպէսզի ժողովին կանոնաւոր աշխատանքը չխանգարուի այդ ցոյցին հետեւանքով որ հակառակ է երեսփ. ժողովի կանոնադրութեան եւ սահմանադրութեան: Այդ օրէն ի վեր, ազգայնականներուն գործունէութիւնը չէ թուլցած: Հետեւաբար, մարզպանը հարկադրուեցաւ միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի միտքերը հանդարտին եւ չտրուի յախուռն որոշում մը որ չի համապատասխաներ ժողովուրդի մեծամասնութեան բաղձանքին: Միեւնոյն ատեն, մարզպանը չէր ուզեր որ վերջնապէս վտանգուի Սուրիոյ սահմանադրական կարգուսարքը, որուն նոր կը վարժուի երկիրը:

Դաշնագիրներու վերաքննութիւնը եւ Թուրքիա

ՈՐՈ՞Ւ ԴԷՄ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԵՆ ԱՅՍ ԽՕՍՔԵՐԸ...

Ինչպէս գրած էինք, շաբաթ օր Աթէնք հասաւ Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարարը, անկէ Պելկրատ երթալու եւ ոչ-յարձակման դաշինքը ստորագրելու համար:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ տեսակցութիւններ ունեցաւ Ցունաստանի արտաքին նախարարին հետ: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ երկու նախարարները քննեցին երկու երկիրները շահագրգռող հարցերը, եւ մասնաւորապէս նկատի առին Պալքանեան խաղաղութեան ամրապնդման վերաբերեալ խնդիրները:

Ցունաստանէն մեկնելէ առաջ, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ յոյնական մամուլի ներկայացուցիչներուն: Թուրք գործավարը այնքան լաւատես չէր Պալքանեան խմբակցութեան մը մօտաւոր կազմութեան մասին: Իսկ դաշնագիրներու վերաքննութեան մասին Թէվֆիք Րիւշտի յայտարարեց.

— « Երբ պետութիւն մը դաշնագիր կը ստորագրէ, ինքնաբերաբար յանձն կ'առնէ յարգել զայն: Երբ պետութիւն մը դաշնագրի մը վերաքննութիւնը կը պահանջէ, կը նշանակէ թէ չի յարգեր իր յանձնառութիւնները: Ես պատմութեան մէջ տեսած չեմ որ պետութիւն մը հողեր պահանջէ երկրէ մը որուն բարեկամ է, ուրիշ խնդիր եթէ անոնք հողեր կը փոխանակեն իրենց յօժար կամքով: Երկիր մը կրնայ աչք ունենալ ուրիշ երկրի մը հողերուն վրայ, բայց այն ատեն չի կրնար անոր բարեկամ ձեւանալ: Պէտք է հետեւիլ յառաջդիմութեան եւ ձգտիլ առնել անցեալին դասերը: Հետեւաբար, բոլոր վէճերը պէտք է կարգադրուին բիւրախոհութեամբ եւ փոխադարձ համաձայնութիւններով: Գալով մեզի, Թուրքերուն, եթէ ամբողջ աշխարհ մը առաջարկեն մեզի, չպիտի

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ԻՏԱԼԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ»

Բ.

Մալափարթէի այս գիրքը ներկայացնելէ առաջ, անհրաժեշտ է ընդհանուր ակնարկ մը նետել Իտալիոյ մտաւորական այն տագնապին վրայ, որ զարգացաւ 1914էն ասդին:

1914ին, երբ Ընդհ. Պատերազմը կը ծագէր, երկու տարբեր վիճակներ ստեղծուած էին իտալացի մտաւորականութեան մէջ:

Մէկը, զոր ոմանք կ'անուանեն neutralisme, կը մատնէր «դիրքերը պահելու», օրուան կացութեամբ գոհանալու ցանկութիւնը: Քաղաքական հոգեհանգստութեան վիճակ մըն էր այս անշարժութեան եւ անգործութեան տարօրինակ ճաշակով մը յատկանշուած:

Միւսը, զոր կ'անուանեն interventionnisme, կը մատնէր պայքարի եւ շարժումի տէր մը,— գործ կ'ուզէր երիտասարդութիւնը, ցնցել գրուած աթոռներն ու դիրքերը:

Ու մինչ իշխանութիւնը կը տնտնար, կը փնտռէին անտարբերութեամբ, էնթերվանսիոնիստները կը պահանջէին նետուիլ պատերազմի մէջ, Իտալիան դնել իր հին փառքերու ճամբուն վրայ, բարձրացնել զայն Եւրոպայի հօրիզոնին ի վեր:

Ու մինչ իշխանութիւնը կը տնտնար, բազմաթիւ իտալացի երիտասարդներ, գործելու եւ շարժումի մարմաջով, մտան ֆրանսական բանակին մէջ:

Ժամանակ մը վերջ, Իտալիա պատերազմ յայտարարեց:

Իտալիա դաւանները, ուրիշ բաղդատութեամբ մը՝ մանրանկար երկիրներու խճանկար մըն է: Այդ գաւառները, տարօրինակ յամառութեամբ մը, կը պահեն իրենց ինքնատպութիւնը, ինչպէս իտալացի գրողները՝ իրենց անհատականութիւնը: Իտալացի գրողները, ընդհանրապէս գիւղացի, իրենց «երկրէն» ժառանգած յատուկ անհատականութեան այդ նկարագիրը, երբ այլեւս դիրքերու հասած են, մեծ մասամբ դաւաճան յարմարագոյն վարժարաններու, կարծես աւելի կը հեռանան իտալական միութենէն (unité italienne), ժողովուրդէն, իտալական հոգիէն: Պատերազմը դէմ առ դէմ բերաւ իտալացի մտաւորականն ու ժողովուրդը, իրարմէ իրարու:

Ու զարմանալի երեւոյթ մը պարզուեցաւ: Մտաւորականները տեսան, որ ժողովուրդը չի սիրեր պատերազմը, նոյն իսկ չի գիտեր առել իր բ...: Արդարեւ իտալացի արհեստաւորներ, որոնք պատերազմէն առաջ գաղթած էին Գերմանիա, կարօտով կը վերյիշէին գաղթականի իրենց կեանքը, աշխատելու դիւրութիւնները «Լեհներէն անդին»:

Ուրիշ պարագայ մը: Թաղմունակ իտալացի երիտասարդութիւնը Պատերազմէն առաջ, Իտալիոյ մէջ, ամէն երիտասարդ կրնար որ եւ է ձեւով հնար մը գտնել զօրանոց չմտնելու: Անակնկալի առջեւ դրաւ զինք ընդհ. պատերազմը: Զոհերը շատ էին:

Այս երկու պարագանները նահանջ մը ստեղծեցին իտալացի մտաւորականներու հոգիին մէջ:

Ու երբ պատերազմը աւարտեցաւ, Դաշնակիցները զանացցնելով Իտալիան, յառաջ բերին, երկրին մէջ, ... յուսախաբութիւն, հոգեկան բարոյալքում:

Զարմանալի է, դարձեալ, որ շուտով ստեղծուեցաւ երկու տարբեր վիճակ: Ձեւով մը նախապատերազմեան վիճակներն էին, որ վերստեղծուած էին:

Առաջին հոսանքը կ'աշխատէր համակերպիլ,— լռել, անշարժանալ, սպասել, «գոհանալ եղած վէ», «պահել դիրքերը»:

Երկրորդ հոսանքը կը տոռնջար, կը բողոքէր,— ձայն բարձրացնել, շարժիլ, գործել, տիրանալ իրաւունքին:

Առաջին հոսանքը այսօր կ'անուանեն aboulie, կամազրկութիւն, խանդավառութեան եւ եռանդի բնախօսական պակաս, մտածման կարծրացում, որոշում տալու անկարողութիւն, վարանում, երկմտութիւն,— հոգեբանական երեւոյթ մըն է այս, որ տարափոխիկ հիւանդութեան մը պէս եւ համաճարակի նման տարածուած է, պատերազմէն յետոյ, շատ մը ժողովուրդներու մէջ: Անոնք կը վախնան շարժելէ իրենց տեղէն, շատ «կը շարժին — կը ձեւեն», կը վախնան ձեռնարկութիւններէ, հաստատ համոզում չունին, արտայայտուելէ կը զգուշանան,— քաղաքական հիւանդութիւն մը, մեր օրերու յատուկ:

Երկրորդ հոսանքը առաջուան նման կը կոչուի interventionnisme, որ կը յատկանշուի եռանդի եւ խանդավառութեան պոռթկումով,— երիտասարդութիւնն է դարձեալ, որ «գործ» կ'ուզէ, չի սիրեր նստիլը, պէտք է «բան մը ընէ» վերջապէս, գէթ դարձէ կառավարական կամ ղեկավարական անշարժ մեքենան, շրջէ մեծերուն աթոռները: Այս տրամադրութիւնները հրաշալի կերպով օգտագործեց Ֆաշականութիւնը, պատերազմէն վերջ:

Արդարեւ, Ֆաշականութիւնը էնթերվանսիոնիստ է,—առաջին առթիւ իր էնթերվանսիոնիզմը բանեցեց ոչ թէ նախապատերազմեան ձեւով՝ արտաքին ճակատին, այլ ներքին ճակատին վրայ: Ու շարժեց երիտասարդութիւնը, քալեց Հռոմի վրայ, տապալեց կառավարութիւնը:

Մալափարթ այս էնթերվանսիոնիստներէն էր:

×

Երբ քանի մը տարի առաջ կը բանաձեւէի Գրականութեան Իտալականութիւն մը, չէի կրնար երեւակայել աւելի գեղեցիկ դաս մը քան Ֆաշականութեան անառումը գրականութեան կաթով: Արդարեւ, իտալական երիտասարդ գրականութենէն էր, որ Ֆաշականութիւնը քարեր առաւ՝ չինելու համար իր վարդապետութեան շէնքը:

Երբ կրկէս իջաւ էնթերվանսիոնիզմի դրօշով, յաղթանակէն յետոյ հարկ էր անշուշտ գործել: Գործել ծրագրով մը, բանաձեւուած պահանջներով: Եւ գրականութիւնն էր, Իտալիոյ երիտասարդ մտաւորականութեան հոգին, որ տուն պիտի տար հանգանակը: Մանաւանդ որ գրականութեան մէջ շատ կանուխ սկսած էր էնթերվանսիոնիզմի պայքարը, զոր յետոյ Ֆաշականութիւնը պիտի զարգացնէր՝ հասցնելու համար մինչեւ աշխարհահայեացական եզրագները:

Եւ վերջապէս գրական պայքարներու այդ ճակատէն էր, որ Մալափարթ գնաց Ֆաշականութեան ցեղին հոգւոյն խորքէն քամելով դառնութիւնը Եւրոպայի դէմ:

1919ին եօթը գրողներ միացան եւ հիմնեցին Ռոնտա պարբերականը, որ իր հանգանակով կուգար յեղաշրջելու գրական հրապարակը, կռուելու անոնց դէմ, որոնք «հոյս զգայութիւններ», «նոր արտայայտութիւններ», «անվիճելի ինքնատպութիւններ» կը խոստանային բերել, պարծենալով անխիղճութեամբ մը քերականական համաձայնութեան օրէնքներու մէջ, տպագրական խաղերու փորձերով: Ռոնտիսթները, կարգապահութիւն, արտայայտութեան մաքրութիւն ներշնչումի սրբութիւն կը պահանջէին գրականութեան սպասաւորներէն: Մեծ էր իրենց յարգանքը մասնաւորապէս հանդէպ իտալերէն լեզուին: Այսպէս կը բանաձեւէր իրենց պաշտամունքը իտալերէնի հանդէպ ռոնտիսթ մը.— «Իտալական լեզուն վերջինն է հին լեզուներէն, որուն ուղղագրական, քերականական, գեղեցկագիտական եւ զգական գերազանցութեամբ միայն կը բացատրուի պահպանումը դարերու մէջէն: Մեզի, Իտալացիներուս, շնորհուեցաւ յղացումը լեզուի մը, որ հին է եւ նոր, անօտարանալի եւ անեղծելի»:

Այս հանգանակով արդէն ռոնտիսթները կ'ընդունէին աւանդականութիւնը (traditionalisme): Իրենցմէ մէկը կը յայտարարէր.— «Իմ աւանդականութիւնս կը կայանայ նաւատարիմ մնալուն մէջ ամէն բանի որ տեւական է բայց միշտ այժմէական, շարունակական շարժման եւ զարգացման մէջ, եւ կը գոհանայ պահանջելով որ դեռին հոսանքը ոչ ընդհատուի, ոչ ալ անկողինէն ելլէ»:

Գրական այս հոսանքը, որ կը բանայէր ներանձնական պոռթկումները, նկարագրելն օրուան կեանքը ինչպէս որ է, շուտով ինկաւ ակադեմականութեան պատերուն մէջ: Ծիշդ է թէ պատերազմէն առաջ եւ աւելի կանուխ եղած էին գրական յեղաշրջման փորձեր, որոնցմէ կը ներշնչուէին, քիչ թէ շատ, ռոնտիսթները: Ֆաշականութեան յաղթանակէն քիչ ժամանակ մը առաջ, 1922ին, Ռոնտան դադրեցաւ: Այս անգամ հրապարակը բանած էր «900»ը,— այս հոսանքը կուգար կռուելու Ռոնտայի ակադեմականութեան եւ ձեւապաշտութեան դէմ: Կռուելու նաեւ մանր-քաղքենի ճաշակներու, հոգեբանական նկարագրութիւններու, գեղեցկապաշտութեան, զգայավարութեան դէմ: Ինչհարիւրականները կը յայտարարէին «պաշտամո՛ւնք երեւակայութեան»: Կ'ուզէին ստեղծել «հերոսներ, առասպելներ, հէքեաթներ ի պէտս 20րդ դարուն»: Կը մերժէին ոճը,— կեցցէ «հակաքնարերգականը», «հակա ոճականը», «հակա-երաժշտականը»: Արուեստ մը, որ թրթռայ եւ բարախէ նիւթով, ոչ թէ ձեւով: Արուեստ մը, որ դիմանայ եւ ապրի նոյն իսկ թարգմանուելէ յետոյ:

Պոնթէմփէլլիի այս արդիապաշտութեան դէմ կը կանգնէր Արտէնկօ Սոֆֆիչի, իր պարբերականով, ուր կը բանաձեւուի յետպատերազմեան աւանդապաշտութիւնը: Սոֆֆիչի կը քննադատէր ինըհարիւրականները, որ Ֆրանսերէն կը գրէին, մինչ ինք համոզուած էր իտալերէնին գերազանցութեան, այնքան որ անթարգմանելի կը համարէր իտալերէն լեզուն: Դեռ աւելին,— Իտալիոյ աշխարհագրական եզական դիրքն իսկ կը թելադրէ, կ'ըսէր, դէմ ըլլալ արդիապաշտութեան եւ ժողովրդավարութեան, իբրեւ ազդ մը, որ անկախ կը կանգնի արդիական եւ ժողովրդավար Եւրոպայի մէջ:

Ինչպէս կը տեսնէք, Ֆաշականութեան առուներն է, որ կը յայտնուի, կամ կարծես Մալափարթի գիրքն է (Իտալիա ընդդէմ Եւրոպայի), որ կը գրուի այս տողերով: Իտալացի երիտասարդութիւնն է, որ յառաջ կը նետուի՝ բանաձեւելու համար Իտալիոյ անջատումը Եւրոպայէն Փիլիփպալէս, հոգեպէս: Ֆիորենցայի մէջ, Մալափարթ, գրական շաբաթաթերթի մը (Selvaggio) գլուխն անցած, նոյն այս միտքերն է որ կը պարզէ: Այս թերթին մէջ է, որ կը հրատարակուին «արտաքոյ — երկրի (Strapaese) քրոնիկներ», ուր խստիւ կը քննադատուէին իրենց հակառակորդները,— աղէկ նոյն բառով կը կնքուի իրենց շարժումը: Հակառակորդները, ինըհարիւրականները, Մալափարթի բառով կը կոչուին «գերքաղաքացի» (Straccita):

Առաջինները այսպէս կը բացատրեն իրենց տեսակէտները,— ծանչնալ հաւկան եւ արդի արժէքը այն աւանդութիւններուն եւ բարքերուն, որոնք յատկանշական կերպով իտալական են, — այդ աւանդութիւններուն եւ բարքերուն արտայայտիչն ու պահապանն է գիւղը կամ գաւառը (paese): Ուստի կ'աշխատին «պաշտպանել իտալականութեան այդ տարրերը, որոնք կը կազմեն բնական արմատները մեր քաղաքակրթութեան եւ մեր զօրութեան, ընդդէմ այն տեսութիւններուն, ձգտումներուն եւ աշխատանքներուն, որոնք, արդիականութեան երեւոյթին տակ, կրնան եղծել ու տկարացնել զանոնք: Ամէն բույս կը պահանջէ իր կլիման: Որքան կլիման դառնայ իտալական, այնքան պիտի ծաղկի եւ պտղաբերի իտալականութիւնը»:

Վերջապէս, Մալափարթի խմբակը կը յարձակի «գերքաղաքացիներուն վրայ, այն ամբաստանութեամբ թէ իտալական գրականութիւնը գերութեան կը տանին Եւրոպայի:

Այս պայքարին մասին խօսելով, Գրնծամէն Քրէմիէօ կը գրէ թէ Մալափարթի եւ ինըհարիւրականներու կռիւը կը յիշեցնէ «հիններու եւ նորերու կռիւը», կամ անցեալապաշտներու եւ ապագայապաշտներու կռիւը,— ամէն պարագայի ֆաշական մտածման զարգացումն է այս: Արդարեւ երկու խմբակցութիւններն ալ կը մտնեն ֆաշական աշխարհահայեցողութեան ծրգտումները: Մալափարթի խմբակցութիւնը կը յատկանշէ հպարտութեամբ մը ինքնիր մէջ կծկուելը իտալացի ժողովուրդին, որ կ'ուզէ այսուհետեւ ապրիլ բոլորովին անկախ: Իսկ «գերքաղաքացիները» քակելով աշխարհակալութեան ճամբէն, կ'ուզեն մտաւորական Իտալիոյ ձայնը հնչեցնել ամբողջ աշխարհի մէջ, հոգ չէ թէ տարբեր ըլլայ իրենց գործածած լեզուն.

Ինչ որ ալ ըլլայ, գրական երիտասարդ սերունդը ստեղծեր էր ոճ մը, լեզու մը, որ բիրտ է եւ ամբարտաւան, անկիրթ եւ վայրենի, (այս ապաքարոյ կեցուածքը, զոր չպիտի կրնան ըմբռնել հինները, շատ վիրաւորիչէ շատերուն համար, մանաւանդ երբ աւելցնենք որ իտալացի գրական սերունդը պարծանք կը համարի յայտարարել ինքզինք maleducato, անկիրթ): Եւ սակայն իրենց սերունդը բաժնելու համար հիներէն:

Դարձեալ, նոյն այդ սերունդը ստեղծեր էր գաղափարական նոր մթնոլորտ մը, որ գերազանց յայտարարելով իտալական մշակոյթը, զայն կը բաժնէր արտասահմանեան արտադրութիւններէն

Վերջապէս կը հասնէր էնթերվանսիոնիսթ սերունդ մը, որ Եւրոպայէն բաժնելով Իտալիան, կ'ուզէր զայն կանգնեցնել ընդդէմ Եւրոպայի:

Այժմ կրնանք ներկայացնել Մալափարթի գիրքը, որ այդ խօրագիրն ունի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

ՎԱՌՆԱ, (Յառաջ)— Նոյեմբեր 12ին՝ մեծ շուքով տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը, Բարիէն Սինի Ակումբին մէջ: Ժողովուրդի ամէն խաւերէն հոծ բազմութիւն մը սրահը լեցուցած էր բերնէ բերան:

Շատ յուզիչ էր այն պահը երբ պուլկարական եւ հայկական եռագոյններ ներս բերուեցան Զաւարեան խումբի պատանիներու կողմէ, որոնք պահակ եղան դրօշներուն, մինչեւ հանդէսի աւարտումը: Օրիորդ Հերմինէ Համամճեան արտասանեց «Դրօշակ ծի ծնուած տաղանդը, (Հեղ. Արմէնուհի Տիգրանեան Ահարոնեան): Ցետոյ ընկեր Վ. Մազմանեան բացաւ հանդէսը եւ խօսեցաւ երկար ճառ մը, որուն գլխաւոր մասերը կ'ամփոփեմ «Յառաջ»ի համար:

Միթէ անապարծութիւն կամ սո՞ւտ է, երբ յայտարարենք բարձրաձայն թէ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ռազմական ուժը, անդուլ եւ յարատեւ կռիւը ազգային իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, ի վերջոյ ստիպեցին եւամոլ եւրոպական պետութիւնները, հաշուի առնել հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջները: Խանասոր, Գանք Օթման, Խանասոր, Սասուն, Կովկասի եկեղեցական կալուածներու պետական գրաւման դէմ ըմբոստացում, հայ թաթարական կռիւներ, կարմիր դադանի դէմ մահափորձ, Կովկասի ճակատ ինը ամսուան պաշտպանութիւն, կամաւորական գունդեր, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի ճակատներու վրայ, ֆրանսական եւ անգլիական բանակներու կողքին անձնուէր հայ լեգէոններ, Վանի, Շապին Գարահիսարի եւ Ուրֆայի հերոսամարտները,— ասոնք մէկ մէկ խոշոր եւ անժխտելի ապացոյցներ էին, հանդիսաւորապէս հռչակուած նոյնիսկ օտարներու կողմէ:

Հայը այլեւս նախկին ստրուկը կամ «չէբչի ծն չէր: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւրոպացիներու մեր մասին կազմած այս համոզումը գլխովին փոխեց, «վախկոտ եւ չահամոլ Հայը» տեղի տուած էր փէտայի Հայուն, որ գիտէ կռուիլ, որոշած է կռուիլ անվերջ եւ պատուով մեռնիլ, ձեռք բերելու համար իր կորզուած իրաւունքները:

Դաշնակցութեան ամբողջականութեան, անհատ գործիչներու եւ կըռուող ու շարքային ուժերու հայրենասիրութիւնը ու գաղափարականութիւնը ոչ մէկ կերպով կարելի է ժխտել եւ մթագնել:

Կարելի՞ է աւելի դիւցազնական անձնուիրութեան դէմքեր տեսնել, ուրիշ ազգերու յեղափոխական կեանքի ու պատմութեան մէջ, նկատի առնելով պայմանները:

Հարիւրաւորներ կարելի է թուել հոս, որոնք Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարին եւ ազգային անխարդախ շունչին տակ կրթուած եւ ոգեւորուած դարձան հսկաներ, օրինակելի տիպարներ

Եւ սակայն Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ յարգած ըլլալու համար յիշատակը պէտք յիշեմ հոս, համեստ վարժապետ մը, Դաշնակցական պարկեշտ գործիչ մը, պուլկարահայութեան ծանօթ Վահան Մանուէլեան (Վահան Տօզրամաճեան) որ 90ին բուկեզբները թողուց վարժարանը, գնաց մինչեւ Սասունի բարձունքները թուռած արծիւներու՝ Անդրանիկի եւ ընկերներու մօտ:

Մանուէլեան կառու՞ղ էր, ոչ, ընդհակառակն հաստամարմին եւ խիստ դանդաղաշարժ: Արդ ինչն էր, որ կը մղէր Սասունի անմատչելի կատարները: Սասնոյ կռուող ուժերէն Ճընտօ, որ Մանուէլեանը առաջնորդած է Մուշէն մինչեւ Սասուն, յուզումով կը պատմէր եւ մենք յուզումով կը լսէինք թէ, ինչպէս Մանուէլեան բոբիկ ոտքերով Քիւրտի պէս ծպտուած կ'անցնէր Մշոյ փշալից արտերէն, իր արիւնլուայ փափուկ ոտքերէն փուշերը հանելու համար կը նստի քարի մը վրայ, հեռեւեալ խօսքով,— «աբուշիկ Հայաստան, մարիկս լացուցիր», լաւատեսական եւ սակայն անսահման հայրենասիրական բովանդակութիւն ունեցող արտայայտութիւն մը:

Նոյնպէս ի՞նչ բան զրկեց Վաղարշակը (Կայծակ), Սասնոյ պատգամաւորը, որ թողուց գրեթէ Սոֆիայի Դաշնակցութեան 3րդ ընդհ. ժողովը եւ մեկնեցաւ, իր ձիաւոր խումբով սլանալու համար կրակի բռնուած Սասնոյ եւ իր զինակից ընկերներուն մօտ:

Կարելի է՞ հաչոցներով, բոնադրօսիկ, արհեստական վայնասուններով Դաշնակցութեան բարձր հայրենասիրութիւնը եւ գաղափարարանութիւնը խաթարել կամ նսեմացնել ո եւ է կերպով:

Դաշնակցութիւնը արհեստական կերպով ծնած կուսակցութիւն մը չէ, այդպիսին ինչպէս կը ծնի այնպէս ալ կ'անհետանայ, առանց իր սուտերը ձգելու:

Դաշնակցութիւնը «յեղափոխականների դաշնակցութիւն» եղած է նախապէս, այսինքն շատ մը հայրենասիրական եւ գաղափարական ընկերութիւններ զգալով ժամանակի մեծ եւ իրական պահանջը, ի մի ձուլուելով կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Ուրեմն, Դաշնակցութիւնը բնաշրջման ճամբով եւ որպէս ժամանակի մեծ պահանջ ծնունդ առած է:

Եւ փոթորկոտ տարիներու, անընդհատ եւ յարատեւ կռուի ու աշխատանքի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձաւ հսատարուն կաղնի մը, որուն արմատները շատ խորունկ ու բնդարձակ տարածութեան մէջ ամրացած են:

Անհնար է զայն փրցնել, պոկել եւ մէկ անգամէն նետել:

Դաշնակցութիւնը իր ուժը ստացած է եւ կը շարունակէ ստանալ հայ աշխատաւոր ժողովուրդի համեստ խաւերէն: Ան կ'ապրի եւ պիտի ապրի մինչեւ որ մեր ազգային իտէալները պսակուին յաջողութեամբ: Մինչեւ որ միացեալ եւ անկախ Հայաստան իրականանայ:

Այո, բնախօսական օրէնքով ամէն կազմուածք, մարդկային թէ կենդանական ենթակայ է հիւծման եւ քայքայման: Այդպէս ալ ամէն կուսակցութիւն, որ կը գործէ հասարակութեան մէջ, ենթակայ է ի վերջոյ կազմալուծուելու կամ տեղի տալու նորին, եթէ ան չհետեւի կեանքի սլացող անիւին:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան քառասուն երեք տարուան յեղափոխական եւ քաղաքական կեանքը, գերապանցօրէն ամենամեծ ապացոյցն է, որ ան առանց սայթաքելու եւ վարանելու կ'ընթանայ կեանքի անիւին հետ:

Եւ սակայն ինչպէս ամէն կազմուածք կը նետէ ներսէն եւ վնասակար մասնիկները, այդպէս ալ Դաշնակցութիւնը կը նետէ, կը վանէ իր վնասակար տարրերը, անեղծ, մաքուր, միակամ եւ աւելի զօրաւոր պահելու համար ամբողջութիւնը:

Հակայեղափոխական ծնած բայց միանգամայն նախանձոտ եւ չարամիտ տարրերու ջանքերը եւ միացեալ ճիգերը, մեկուսացած եւ վերջապէս տապալած տեսնելու Դաշնակցութիւնը՝ դատապարտուած են ընդ միշտ ի դերեւ ելլելու: Ազգային գաղափարը ընդհ. ազգերու մէջ նոր կեանք եւ ուժգնութիւն ստացած է: Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միակ եւ լաւագոյն պահապանն է մեր ազգային գաղափարներուն:

Մեր զոյնզգոյն հակառակորդները, աջէն եւ ձախէն միահամուռ եւ արբանեակ դաշինք կնքած յիմարօրէն հարուածելով Դաշնակցութիւնը, կ'ուզեն ոչնչացնել ազգային գաղափարը, ի հաշիւ համայնավար գաղափարներու տարածման:

Անոնք լրիվին չեն հասնիր իրենց նպատակին, նոյնիսկ մեզի համար աննպաստ պայմաններու մէջ: Որովհետեւ ինչպէս իւրաքանչիւր ազգ կ'ուզէ պահել ինքզինք, որպէս ուրոյն ազգ իր յատուկ մշակոյթով եւ աւանդութիւններով, այդպէս ալ հայ ժողովուրդը արթուն կը հսկէ եւ թոյլ չպիտի տայ որպէսզի ազգայնականութիւնը անհետանայ, թոյլ չպիտի տայ, որ իր դարաւոր սրբութիւնները, բարքերը եւ աւանդութիւնները խլեն:

Ահա թէ ինչու մեր հակառակորդներու այս խելայեղ արշաւը եւ անհաւանական խաչակրութեան շարժումը Դաշնակցութեան դէմ, պէտք է անվերապահօրէն, ամենայն զիտակցութեամբ եւ խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ նկատել միայն դաւաճանական արարք, հայ ժողովուրդի եւ անոր գոյութեան դէմ:

Մեր անօրէն եւ ապերախտ հակառակորդները մեզ կ'ամբաստանեն իբրեւ Հայաստանի թշնամի: Գերագոյն ճիգերով եւ անթիւ զոհողութիւններով Հայաստան ստեղծող կուսակցութիւնը կրնա՞յ թշնամի ըլլալ իր ստեղծագործութեան: Զարմանալի կամ ... մարդիկ միայն կրնան այդ խօսքը բերան առնել.

Գաղութներու մէջ, տարիներու ... թացքին եւ պարբերաբար ... հանգամանքներուն՝ (... Հայաստանի կարիքներուն եւ ... եալ վայրերուն) Դաշնակցական ... համակիր զանգուածը մասնակցեցաւ ... լիարուն: Կասկածողը կրնայ թղթատել մեր մամուլին եւ ... բարեկամ հոչակուած պլօքի ... լին սիւնակները, տեսնելու ... տարբերութիւնը երկուստեք ... նակուած գումարներուն:

1921ին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը փրկելու համար Հայաստանի ժողովուրդը սովոյ սովէ, փութաց ... կան եւ չօշափելի օժանդակութիւն ... ցնել: Վառնայի նաւահանգիստ... «Սիլա» ալիւրի խոշոր գործարան... պատրաստուած, մօտաւորապէս ... միլիոն լէվայի ալիւր փոխադրուեցաւ ֆրանսական շոգենաւով, ... Բաթում:

Գաղափարական ընդդիմադիր ... յով հանդերձ, Դաշնակցութիւնը ... որ սկիզբէն իսկ արծարծեց զանգուածային ներգաղթի անմիջական ... մէկութիւնը, ձաղկելով խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան ... անտարբերութիւնը:

Դաշնակցութիւնը ոչ միայն ռազմական, խոշոր ուժ է, տրամադրելի ... ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան պահպանման համար, այլ գերագոյն ... ցօրէն բարոյական, գրական եւ գիտական ուժ:

Իրականին մէջ, խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան եւ ... ինքնասպան հակառակորդ հոսանքներու կողմէ բացուած կատաղի պայքարը, խօլական արշաւը եռագոյնին ... յով պատրուակ է, զէնք է, զինել երկիւղ՝ Դաշնակցութեան գրականութենէն եւ բարոյական ուժէն:

Ներկայիս ալ Դաշնակցութեան գաղափարը եւ գրականութիւնը զօրեղ ... ան է որ ընթացք չի տար, ... եւ կը խափանէ հայ համայնավարներու, անոր վարձկան վերարտադրող ... անմիտ գործակալներու յարձ... կումները:

Ահա թէ ուր պէտք է փնտռել ... հրդային Հայաստանի, համայնավար կուսակցութեան եւ անոր մանկլաւիկ դաշնակիցներուն կատաղութիւնը

Մեր յաղթանակը դաշնակցական գրականութեան եւ խօսքին ծաւալման մէջ է, խաղաղ ու յարատեւ աշխատանքով: Այսօր Դաշնակցութիւնը ... աւելի ծանր եւ լուրջ պարտականութիւններով է բեռնաւորուած ... անցեալի հերոսական կռիւները ... աւարիկչական յաջող գործողութիւնները կրնային ոգեւորել եւ պահել ... ոգեւորութիւնը, այսօր պայմանները փոխուած են: Պզտի՞կ հոգ է դէմ ... համայնավար հեղեղին, որ կ'ուզէ ... չացնել ամէն ինչ որ ազգային ... հարկէ այս աշխատանքը չոր եւ ... է: Կռիւ չկայ: Գիտական է, ... կան է եւ գրական:

Դաշնակցութիւնը լրիվին ըմբռնած է ներկայի հրամայողական պահանջը: Մինակ չթողունք զայն եւ վստահ ըլլանք որ մեր ազգային իտէալները պսակուին յաջողութեամբ»:

Օրուան առենախօսն էր ... Թահթաղրանեան, որ նախ ... կանը բրաւ Դաշնակցութեան ... տասման եւ գրեթէ յիշեց բոլոր ... նոր գործերը, զորս կատարած է ... 43 տարուան գոյութեան ընթացքին ... Ցաւակցէն չհչաց թէ հարամ... կը խեղաթիւրեն, կը շփոթեցնեն ... մէջ հասարակութիւնը, Դաշնակցութիւնը Հայաստանի թշնամի ներկայացնելով, մինչդեռ ամէնէն իրական ... բեկամն է Հայաստանի ժողովուրդին, հակառակ ըլլալով հանդերձ ... տանի ներկայ վարչաձեւին:

Նախագահ ընկերը փակեց ... ժամը 5ուկէսին, երբ արդէն ... հասարակութիւնը մօտաւորապէս ... րեք ժամ ապրեցաւ դաշնակցական ... կեղծ խօսքին եւ ժառերին մթնոլորտին մէջ: Ու բաժնուեցաւ ... հետ տանելով գեղեցիկ եւ ... տպաւորութիւններ:

[illegible]

Անոնց տուները եւ մեր գործերը

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 10 Հոկտեմբեր (Ուշացած).—Մեծ զարմանքով կարդացինք «Ապագայ»ի 78—81 թիւերուն մէջ «Պուէնոս Այրէսի հայ գաղութը» վերնագրով եւ «Սուրհանդակ» ծածկանունին տակ պահուած մեզ բոլորիս ծանօթ պարոնին [...]ական եւ յերիւրածոյ թղթակցութիւնը զանազան կազմակերպութեանց եւ Ձ. Ո. Մ.ի մասին:

Ցուցնելով վէճի բռնուիլ այդ պարոնին հետ, անմիջապէս կ'անցնինք փաստերուն.—

— Ձ. Ո. Միութիւնս այսօր աւելի [...] մեծաթիւ անդամներով եւ եռանդով փարած է իր նպատակներու իրագործման.

2 — 1927ին երբ հիմնուեցաւ մեր մասնաճիւղը, նոյնիսկ իր առաջին խորհրդակցական ժողովին ունէր 25է աւելի անդամներ եւ անկէ յետոյ հետզհետէ աւելցաւ անոնց թիւը, բարձրանալով մօտ հարիւրի: Ուրեմն ի՞նչ [...]թեամբ «Սուրհանդակ»ը [...]թեանս անդամներու թիւը կ'իջեցնէ 10 — 12ի:

3 — Մեր մասնաճիւղը, իր [...] անդամներու շարքին իբրեւ պատուոյ անդամներ ունի նաեւ գաղութիս ծանօթ հայրենակիցներէն Պ. Պ. Ե. Խա[...]եան եւ Ա. Պէրկամալի: Յաճախ վայելած ենք անոնց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը ու արժանացած գրաւոր գնահատանքին:

4 — Ընդհանուր նահատակներու պատօնին (ապրիլ 11/24) կազմակերպումը որ մեր միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն սրբազան պարտականութիւնն է եղած, ոչ թէ անդամներէն ոմանց միութենէն հեռացման պատճառ եղաւ, այլ ընդհակառակն, աւելի [...] շարքերը եւ եռանդով գործի լծեց զանոնք:

5 — Գալով Միութեանս գործունէութեան, մեր մասնաճիւղին եւ [...] ներկայացուցչին ջանքերովն էր, որ զօրաւոր մասնաճիւղ մը կազմուեցաւ Մոնթէվիտէոյի (Ուրուկուայ) մէջ. Անոր կատարած զանազան ձեռնարկներէն զատ, առաջին [...] պատիւը կը վերաբերի մեր [...] մասնաճիւղին, որ այսօր ունենալով բաւական թիւով անդամներ, [...] եռանդով կ'աշխատի եւ իր մասնակցութիւնը կը բերէ ազգային զանազան գործերու, ձեռք ձեռքի տուած [Հ.] Մ. Ը. Միութեան հետ:

Իսկ մեր մասնաճիւղը, նմանապէս [...] կազմուած օրէն իսկ, իր ուշադրութեան առարկան դարձուց մատաղ սերունդի դաստիարակութեան կարեւոր հարցը, եւ այդ նպատակով սարքեց ներկայացում մը, Պօքա — Պարաքաս շրջանին մէջ դպրոց մը բանալու համար. Այս առթիւ, դարձեալ Միութեանս նախաձեռնութեամբ յիշեալ [...] ձեռնհաս անձերէն կազմուեցաւ Հոգաբարձութիւն մը, որուն մէկ անդամն էր նաեւ Միութեանս ներկայացուցիչ Ա. Գալիկեան: Անոնց հովանաւորութեան տակ դրուեցաւ ներկայացումէն գոյացած ամբողջ հասոյթը եւ այդպէսով փոխան մէկի բացուեցան երկու դպրոցներ, ուր այժմ [...] հարիւրաւոր մանուկներ հայեցի դաստիարակութիւն կը ստանան:

Անհարկէ, այդ գործի յաջողութեան մէջ մեծ բաժին ունին թաղեցիները, բայց փաստը այն է, որ միութիւնս նախաձեռնարկը եղաւ եւ գործի լծեց զանոնք.

Նմանապէս, Միութիւնս իր եղբայրական աջակցութիւնը հասցուցած է Պուլկարահայ աղէտեալներուն եւ Անատոլուէն Սուրիա աքսորուած հայ գաղթականներուն: Ինչպէս նաեւ տեղին վրայ օժանդակած է կարօտ ուսուցիչներու, որբերու եւ որբուհիներու:

Այսօր, ունինք նոր գրադարան մը, Փարիզէն եւ Պոլսէն բերուած գիրքերով, որմէ կ'օգտուին փափաքող երիտասարդները:

Մեր այս աշխատանքները, առանձին գնահատութեան արժանացան Ձ. Ո. Միութեան Բ. եւ Գ. պատգամաւորական ժողովներուն կողմէ եւ ստացանք եղբայրական ողջոյնի գրեր:

Իսկ այս տարի, իբրեւ արդիւնք մեր գործունէութեան, ստացանք «Հարաւ. Ամերիկայի Շրջանային վարչութիւն» տիտղոսը լայն իրաւունքներով, կեդրոն ունենալով Պուէնոս Այրէսը: Արդէն ընտրուած է վարչութիւնը Մոնթէվիտէոյի եւ Պ. Այրէսի մասնաճիւղերու քուէով:

Ինչ կը վերաբերի այն ակնարկին թէ Դաշնակցութիւնը կը շահագործէ Որբերու Միութիւնը եւ խաղալիք կը դարձնէ իր ձեռքին, պիտի յայտարարենք միանգամ ընդ միշտ, թէ Չափահաս Որբերն են, որ կ'օգտուին Դաշնակցութեան հեղինակութենէն եւ հըմայքէն, իրենց ազգային սրբազան նպատակները իրագործելու համար:

Դաշնակցութիւնը մեզ չի հալածեր, անոր համար կը սիրենք զայն, իսկ Ռամկավարները իրենց մամուլով եւ բեմերով այնպիսի զարշելի վերաբերմունք ունին Թուրքերէն կոտորուած եւ ջարդուած այս բեկորներու հանդէպ որ, անբուժելի վէրք մը բացած են այս մատաղ սերունդի սրտին մէջ.

Պարզ է թէ որբերը ռամկավար կազմակերպութիւնը եւս պիտի դասեն իրենց ոխերիմ թշնամիներու շարքին, եւ իրենց կարելին պիտի ընեն հատուցում տալու համար:

Պ. Պ. Ռամկավարներ, փոխեցէք ձեր անվայել ընթացքը Ձ. Ո. Միութեան հանդէպ, եւ այն ատեն դուք փոխուած պիտի տեսնէք մեր վերաբերմունքը դէպի ձեզ:

Ձ. Ո. Միութեան Պ. Այրէսի մասնաճիւղի վարչութիւն: (Կնիք)

Յ. Գ.—Մէկ մէկ պատճէն ղրկուած է նաեւ «Ապագայ»ին եւ «Երկունք»ին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ագարակի (Մեղրիի շրջան) եւ Փիրդովդանի (Զանգեզուրի շրջան) մէջ կատարուած հանքախուզական աշխատանքները, ինչպէս գրեցինք, երեւան հանած են պղինձի եւ արճիճի հսկայ պաշար

Գտնուած հանքերուն մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Մոսկուայի մէջ:

Ս. Տէր Գաբրիէլեանի զեկոյցին վրայ, Ռուսիոյ ծանր արդիւնաբերութեան գործավար Պիատակով հրամայեց գիտական արշաւախումբ մը ղրկել Հայաստան: Այդ արշաւախումբին մէջ կը մտնեն Դուկ, Շուլման, Բալեան, Բրավերման, Թասակով, Աւետիսեան (ժեոդագէտ), Կոզան (երկրաբան), Ա. Զոհրաբեան, Օկուեւ, Կարապետեան (երկրաբան), Լուրիէ, Գրուշեւօ, Յովհաննիսեան:

Արշաւախումբին նախագահը, Դուկ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Երեւանի մէջ (Խորհրդային Հայաստան, Նոյ. 6):

— Մեր արշաւախումբին տրուած պաշտօնն էր հետազօտել Ագարակի, Զանգեզուրի, Ալլահվերդիի հանքերը, պղինձի, անագի եւ արճիճի պաշարը, ուսումնասիրել Ղափանի եւ Ալլահվերդիի հանքային գործարաններու վիճակը: Հետազօտութեանց եւ ուսումնասիրութեան նպատակն էր պարզել Հայաստանի պղինձի արդիւնաբերական աշխատանքին թուլութեան պատճառները, եւ գործնական միջոցներ ցոյց տալ զօրացնելու համար այդ աշխատանքները

Արշաւախումբը հոկտեմբեր 6էն մինչեւ 24 կը գտնուէր Ագարակի եւ Փիրդովդանի մէջ: Այնտեղ հետազօտեց հանքերը եւ մանրամասն ծանօթացաւ երկրաբանական կատարուած քննութեանց

Արշաւախումբին նախնական եզրակացութիւնը այս է.— Ագարակի մէջ երկրաբանական քննութիւնները ակար կ'ընթանան: Հայաստանի երկրաբանական աշխատանքներու թոյլ ղեկավարութեան պատճառով, ներկայ տարուան հետազօտութեանց ծրագիրը կատարուած է աննշան չափով մը միայն: Հում հանքերու տարրաբանական քննութիւնը կը կատարուի պատահաբար:

Կասկած չկայ, որ մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ագարակի հանքերը, իբրեւ պղինձի եւ արճիճի արդիւնաբերական նիւթ: Այժմ կրնանք որոշապէս ըսել թէ Հայաստանի հանքային հարստութիւնները, համեմատելով Թուսակովի, Գրուշեւոյի եւ Բագրատունիի կողմէ 1931ին գնահատուած պաշարէն (500,000 տակառաչափ պղինձ եւ մօտ 15,000 տակառաչափ արճիճ), կէս առ կէս աւելի են, այսինքն ըստ մեր գնահատութեան՝ 700,000 տակառաչափ պղինձ եւ նոյնքան յաւելումով արճիճ:

Ասկից զատ, գտնուած են հանքեր, որոնք աւելի բարձր քանակով (0,7 — 0,8 առ հարիւր) արճիճ կը պարունակեն: 1934ին եւս աւելի կատարեալ քննութիւն մը պիտի կատարուի Ագարակի մէջ, ճշդելու համար հանքերուն լրիւ պաշարը

Մեր արշաւախումբը մշակած է այդ աշխատանքներուն մանրամասն ծրագիրը երկրաբանական եւ կազմակերպչական տեսակէտով:

Պէտք է շեշտել, որ հետազօտական յետագայ աշխատանքներու յաջողութիւնը կախում ունի դէպի Ագարակ տանող ճամբուն բարեկարգումէն: Եթէ ձմրան մէջ այդ ճամբան չշինուի, հետազօտութեանց ծրագիրը անկարելի կը դառնայ իրագործել

Փիրդովդանի մէջ կը գտնուին գլխաւորապէս պղինձի հանքեր: Վերջին երկու տարիներու հետազօտութիւնները այդ շրջանին մէջ երեւան հանեցին 8—15,000 տակառաչափ պղինձ: Այս հանքավայրին երկրորդական նըշանակութիւն է տրուած այն պատճառով, որ հում հանքին մէջ չնչին է պղինձի գոյութիւնը: Սակայն, երբ, 1932ին, շրջանին հարաւային եւ հիւսիս-արեւելեան մասերուն մէջ արճիճ գտնուեցաւ, այժմէական եւ անյետաձգելի դարձաւ հանքային հետազօտութիւնը Փիրդովդանի մէջ. Պղինձի պաշարը կը յուսացուի որ հասնի 60.000 տակառաչափի, արճիճի աննշան քանակութեամբ: Ծծմբախառն-բար այստեղ եւս եա կը մնայ հանքային նիւթերու տարրաբանական քննութիւնը

ՍԵՒԱՆ – ԶԱՆԳԻ

Սեւան – Զանգի հարցի կապուած երկրաբանական եւ գիտա-հետախուզական աշխատանքներու պաշտօնով Հայաստան ղրկուած մասնաւոր յանձնախումբի մը անդամներէն Ն. Բինդեման հետեւեալ բաց-նամակը կը հրատարակէ Խորհ. Հայաստանի մէջ.—

Այս տարի գիտական – երկրաբանական հետազօտութիւններ կը կատարուին, ճշդելու համար Սեւան լճի ջուրի պաշարը, որ պիտի օգտագործուի Քանաքեռի ելեկտրակայանին համար:

Զանգի գետը Քանաքեռի ելեկտրակայանին մօտ մէկ վայրկեանի մէջ կուտայ տասնըհինգ խորանարդ մեթր ջուր, մինչդեռ կայանին աշխատանքին համար անհրաժեշտ է 60 խորանարդ մեթր: Եւ ջուրի այդ պակասը պէտք է առնել Սեւանէն: Հետեւաբար, լիճէն ջուր առնելու հարցը կապուած է ելեկտրակայանին աշխատանքներուն հետ, ինչպէս նաեւ արդիւնաբերական այն կազմակերպութիւններուն հետ, որոնց պիտի սպասարկէ ելեկտրակայանը,— յիշենք ձգախէժի գործարանը:

Այս տեսակէտով, լիճէն ջուր առնելու հարցը աւելի քան այժմէական է:

Անհրաժեշտ է երկրաբանական քննութիւններ կատարել, որպէսզի կարելի ըլլայ սահմանել կայանին ջուր տուող ջրանցքին կամ փապուղիին ուղղութիւնը, պարզել այդ շինութիւններուն ամրութեան պայմանները, փորուելիք հողաշերտին վիճակը, մանաւանդ ջրանցքին կամ փապուղիին գծին վրայ ստորերկրեայ ջուրերուն քանակը: Առանց այդ հարցերուն լուծման, պարզ է որ կարելի չէ որ եւ է նախագիծ շինել, աւելին՝ երբ այսպէս շարունակուի՝ կարելի չէ արտօնութիւն ստանալ շինութիւններ սկսելու 1934ին: Մինչդեռ պէտք է շինութիւնները սկսիլ անպայման 1934ին, որպէսզի Քանաքեռի ելեկտրակայանը առանց ջուրի չմնայ եւ ժամանակին կայանին կապուած հաստատութիւնները:

Սակայն տեսէք թէ ինչպէս կ'ընթանան գործերը. Սեւանի յանձնախումբը Մոսկուայէն կը հրաւիրէ մեզ, որպէսզի հսկենք հետախուզութեանց վրայ, հորեր փորելու տեղերը եւ անոնց խորութիւնը ճշդելու աշխատանքներուն վրայ: Փորելու աշխատանքը յանձնուած է համապատասխան մարմինի մը հսկողութեան, բայց մէկուկէս ամիս է անցած եւ դեռ աննշան աշխատանք է կատարուած: Եթէ այսպէս երթայ, պիտի վիժի գործը: Ձմեռը երբ սկսի, գործը բոլորովին պիտի խանգարուի»:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

335 ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

«Հայրենիք» ամսագրի Հոկտ. ամսուան թիւին մէջ կը կարդանք.—

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին, Փրովիտենսի կոմիտէին վրայ աւելցած են՝ 56 ընկեր, Հուայթինսվիլ՝ 27, Ուստըր՝ 25, Փութնըմ՝ 5, Գոսթըն՝ 9, Վօթըրթաուն՝ 18, Լին՝ 5, Լօրէնս՝ 10, Զլըփ՝ 15, Հէվըրհիլ՝ 12, Լովիլ՝ 14, Հարթֆըրտ՝ 11, Նիւպրիթըն՝ 22, Իսթրըն Օրէնջ՝ 6, Եութիքա՝ 6, Քէմտըն՝ 14, Սէլըմ՝ 4, Մեսինա՝ 9, Պինկհէմթըն՝ 6, Ֆիլատելֆիա՝ 32, Սան Ֆրանչիսկօ՝ 10, Ռէսին Չիքակօ՝ 14, ընդամէնը 335 ընկերներ

Վերջին երկու ամսուան ընթացքին կազմուեցան նաեւ ցեղակրօններու խումբեր հետեւեալ վայրերու մէջ.—

Թրոյ՝ 25 անդամներէ բաղկացած, Նիւ Պրիթըն՝ 40, Ուստըր՝ 50, Փրովիտենս՝ 35, Հուայթինսվիլ՝ 18, Իսթրըն Օրէնջ՝ 8, Մեսինա՝ 35, Պինկհէմթըն՝ 12, Սիրաքիւզ՝ 20, Ֆիլատելֆիա՝ 20, (այստեղ առաջ կազմուած է 70 հոգինոց խումբ մըն ալ, որ չի մտներ այս հաշուին մէջ): Ընդամէնը՝ 368 հոգի:

Ասոնցմէ զատ, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական խումբեր կազմուեցան Վօթըրթաունի մէջ 7 եւ Գոսթընի մէջ՝ 15 անդամներէ բաղկացած:

⁂ Հոկտեմբերի ընթացքին աւելցած են 184 ընկերներ եւս:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՌԵՀԿՈՒԹԵՆԷ ԳՌԵՀԿՈՒԹԻՒՆ

Սօֆիայի «Ազատ Խօսք»էն կ'իմանանք թէ Ազգ. վարժարանի հոգաբարձութիւնը խափանած է Գթութեան Խաչի Ձրի Սեղանատան ձեռնարկը:

Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը կը բացատրէ խմբագրականի մը մէջ (10 Նոյեմբեր).

— «Տուրք մը տանք ճշմարտութեան եւ յայտնենք, թէ հնչակ հոգաբարձուները այս պարագային ալ հաւատարիմ են իրենց իրենց: Խորհրդային Երեւանը վաղուց պարտադրած է արտասահմանեան իր գետնաքարշ երկրպագուներուն, ամէն կերպ եւ ամէն գնով հակառակիլ Դաշնակցութեան եւ խափանել անոր նախաձեռնութեամբ կամ անոր աջակցութեամբ կատարուող ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ձեռնարկ:

Այս պարտադրութեամբ, Խորհրդ. իշխանութիւնը կը ձգտի հայ զանգուածները պառակտման եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմալուծման, հայկոմկուսի ազդեցութեան ու տիրապետութեան տակ առնելու համար հայ կեանքը: Ու այս քաղաքականութեան իրագործման համար, ան կը դիմէ հոս – հնչակ – ռամկավար տարրերու գործակցութեան, խորապէս վստահ ըլլալով թէ գտած է յարմարագոյն գործիքը: Եւ, իրօք, Խորհրդային ազգադաւ քաղաքականութեան անարգ գործիք ծառայող այդ տարրերը մէկ շահ ունին, եւ այդ շահը իրենց անձնական – քաղքենիական հաշիւներու կարգաւորումն է: Ունին մէկ աշխատանք եւ ոգեւորութիւն, եւ ատիկա Դաշնակցութեան դէմ հակառակիլը եւ Դաշնակցութեան կողմէ կազմակերպուած ձեռնարկներու խափանումն է:

Այս գործակցութեան եւ քաղաքականութեան հարազատ պտուղն է Գթութեան Խաչի Ձրի Սեղանատան խափանումը հնչակ հոգաբարձուներու կողմէ:

Գթութեան խաչը դաշնակցական կազմակերպութիւն չէ, բայց Դաշնակցութեան աջակցութիւնը կը վայելէ: Ճիշդ ատոր համար ալ հնչակները երէկ «քրդական խաչ» կ'անուանէին զայն ու այսօր կը խափանեն անոր մէկ գեղեցիկ ձեռնարկը:

Գթութեան Խաչի Ձրի Սեղանատունը կենսական բարիք մը կուտար հայ ազգային վարժարանին և համակրանք մը ունէր կը բերէր այդ ձեռնարկը կազմակերպողին: Այդ պատճառաւ ալ հնչակ ճանճրամիտ ու փոքրոգի հոգաբարձուները պէտք էր փակէին զայն:

Գթութեան Խաչի Ձրի Սեղանատունը, գնահատուած ամէնէն, յուզուցիչ անհրաժեշտ աշխատանք մըն էր եւ կը թեթեւցնէր Հոգաբարձութեան առանց այն ալ ծանր բեռները: Բայց այդ ձեռնարկը կուգայ ուղիղներէ, որոնց դէմ պայքարիլը եւ որոնց ամէն տեսակ ձեռնարկները խափանելու համար հրահանգ կայ Խորհրդ. իշխանութենէն: Այդ հրահանգը չեն կրնար չգործադրել հնչակ հոգաբարձուները, ինչպէս որ չեն կրնար մաքրել սրբել իրենց մաքրիկ հոգիներու մէջ եռացող ախտաւոր կիրքերը: Ու ճիշդ ատոր համար ալ, բացայայտօրէն ի վնաս դպրոցին եւ 30է աւելի չքաւոր ու անտէր հայ մանկիկներու կենսական բարիքին, հնչակ հոգաբարձուները կը խափանեն Գթութեան Խաչի Ձրի Սեղանատունը ու «կ'իւրացնեն» զայն, հոգ չէ թէ իրենց հոգաբարձական տարրական պարտականութիւնն իսկ կատարելու անզօր են եւ անընդունակ:

Հայ հասարակութեան մէջ, հոս ու այլուր, կան տակաւին միամիտներ, որոնք կը կարծեն թէ դաշնակցականները, հայ ազգային եռագոյնը պարզելով, Մայիս 28ը տօնելով կամ «Մեր Հայրենիք» երգելով, կը դաւեն ու կը թշնամանեն … Հայաստանի դէմ ու այդ պատճառով ալ գաղթաշխարհը դարձած է բաբելոն:

Ո՛չ: Ժամանակը եկած ու անցած է, որ այդ միամիտները վերջապէս տեսնեն, ու համոզուին, թէ դաշնակցականները «Հայաստանի դէմ կը դաւեն ու կը թշնամանեն» նաեւ ափսէ մը տաք կերակուր տալով հայ դպրոցի չքաւոր ու անտէր մանկիկներուն»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՆՈՐ ԽՈՒՄԲ ՄԸ

ooooo

ՎԱՆԵԷՕ (Յառաջ).— Մեր շրջանի «Յառաջդիմասիրաց» միութեան ֆութպոլի յանձնախումբը, իր Ա. նիստը գումարեց, դպրոցի սրահին մէջ, եւ կազմեց իր դիւանը հետեւեալներէ.— Պ. Պ. Երուանդ Յովսէփեան՝ ատենապետ, Կարապետ Նիկողոսեան՝ ատենադպիր, Գրիգոր Դաւիթեան՝ գանձապահ, խորհրդականներ՝ Գեղեցիկ Յովհաննէսեան եւ Հ. Սրապեան:

Նորընտիր դիւանը մասնաւոր մարմնի մը յանձնեց ծրագիր – կանոնագրի մը կազմութիւնը: Ֆութպոլի խումբը կը կոչուի «Sportif Arménien Région du Sud»:

Խումբը ունի 14 նորահաս երիտասարդներ, որոնք արդէն 4—5 կիրակի է որ մրցում կը կատարեն Ֆրանսական խումբերուն հետ:

Փափաքելի է որ շրջանիս հայութիւնը մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տայ այս մարզական խումբին:

Յաջողութիւն կը մաղթենք:

Մարզասէր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ)

— Այո՛, շատ մը թիթեռնիկներ եւ [...] դուրս եկած [...] ճամբեց զանոնք. բայց [...] որուն մասին կը խօսիմ, թռաւ [...], հեռո՜ւն, շատ հեռուն, մինչեւ որ հասաւ արքայական պալատը [...] պարտէզներուն ոսկեզօծ վանդակներէն ներս: Այդ թիթեռնիկէն [...] ծնի թրթուր մը որ յաջորդ [...] ամառուան տաք կէսօր մը, [...] թագուհիին սպիտակ [...] վրայ, պիտի արթնցնէ [...] իր քունէն այնպէս յանկարծօրէն որ անոր սիրտը կանգ պիտի առնէ [...] կուրծքին տակ եւ անոր արգանդին պտուղը պիտի նուաղի ու մեռնի: Ցեղդ թագաւորին եղբայրը պիտի ժառանգէ թագաւորութիւնը փոխանակ իսկական ժառանգորդին, որ [...] պատճառաւ եղած պիտի ըլլար [...]. Անտաշ, չար ու [...] անիկա այնպէս պիտի իշխէ իր ժողովուրդին վրայ որ զայն պիտի մղէ յուսահատութեան եւ խռովութեան. վերջապէս անիկա իր կեանքը փրկելու կատաղի ճիգին մէջ սարսափելի պատերազմ մը պիտի սանձազերծէ ու ահաւասիկ այդ կերպով աւերակ պիտի ընէ սիրելի Հայրենիքը: Եւ դո՛ւն ես միակ յանցաւորը, դո՛ւն որ [...], դէպի արեւելք, քշեցիր նախշուն թիթեռնիկ եւ ան թռաւ արքայական պալատի եզերող պարտէզներուն ոսկեզօծ վանդակներէն ներս:

Երիտասարդը ուսերը թօթուեց.

— Ո՛վ անտեսանելի ոգի, ինչպէ՞ս կրնամ հաւատալ որ այդ մարգարէութիւնդ պիտի կատարուի, քանի որ աշխարհիս մէջ ամէն բան՝ բանէ մը յառաջ կուգայ եւ յաճախ ամէնէն սարսափելի պատահարները կը ծնին ամէնէն ոչինչ պատճառներէն ու ամէնէն ոչինչ բաները ամէնէն զարհուրելի բաներէն: Եւ ինչո՞ւ պիտի հաւատամ այդ մարգարէութեանդ, քանի որ միւսը — այսինքն այն սպառնալիքդ թէ պիտի մեռնէի եթէ լերան գագաթը բարձրանայի, չիրականացաւ...

—Ան որ վեր կը բարձրանայ այս ճամբէն, վար պիտի իջնէ դարձեալ, եթէ կ'ուզէ մարդոց մէջ մնալ, չխորհեցա՞ր այդ մասին, որոտաց անծանօթ ձայնը:

Երիտասարդը կանգ առաւ յանկարծ եւ կարծես ապահով ճամբայ մը փնտռեց վար իջնելու համար: Բայց վախնալով գիշերուան մութէն որ կը պարուրէր զինքը, խորհեցաւ թէ այդ վտանգաւոր վայրէջքին համար աւելի լաւ էր առտուան լոյսը, երբ պիտի գտնէր ինքզինքը եւ հաւաքէր իր ուժերը: Ու երկնցաւ ժայռի մը նեղ շրթունքին վրայ, սպասելով որ քունը ուժ տար իրեն:

Անշարժ պառկեցաւ, բայց իր մտածումները թոյլ չտուին որ քնանար: Բացաւ յոգնած բիբերը եւ անհանգիստ սարսուռ մը զգաց իր սրտին ու երակներուն մէջ: Տեսաւ գլխու պտոյտ տուող զառիվերը՝ միակ ճամբան՝ դէպի կեանք վերադառնալու համար: Ինք որ մինչեւ այդ վայրկեանը ապահով զգացեր էր միշտ իր ճամբուն վըրայ, բացարձակ երկիւղ մը ունեցաւ, վախ մը որ հետզհետէ խորացաւ, անձկութիւն մը զոր չկրցաւ տանիլ այլեւս.

Հետեւաբար որոշեց անմիջապէս նետուիլ այդ անխուսափելի ճամբուն վրայ, փոխանակ առտուան լոյսին [...] անստուգութեան մէջ չարչարուելու: Ոտքի ելաւ, պատրաստ՝ [...] քայլերով վտանգաւոր ճամբան սկսելու համար. չպիտի սպասէր արշալոյսի շողերուն:

Բայց հազիւ քայլ մը նետած էր մութին մէջ, կարծես զգաց որ անդառնալի վճիռով մը դատապարտուած էր եւ իր ճակատագիրը պիտի որոշուէր անյապաղ: Պարապութեան մէջ զայրոյթով ու վիշտով՝ պոռաց.

— Ո՛վ անտեսանելի ոգի որ երեք անգամ զգուշացուցիր զիս ու ես երեք անգամ մերժեցի քեզի հաւատալ, ո՛վ ոգի, կը խոնարհիմ քու առջեւդ իբրեւ ինծմէ աւելի զօրաւոր մէկը, ըսէ, դուն որ պիտի մահացնես զիս հիմա, ո՞վ ես...

Նորէն հնչեց ձայնը՝ չափազանց մօտիկ ու չափէն աւելի հեռու.

— Ծնած [...] մահկանացուներ կը ճանչնան զիս, շատ մը անուններ ունիմ, նախապաշարուածները զիս կը կոչեն Ճակատագիր. խենթերը՝ բախտ, բարեպաշտները՝ Աստուած: Իսկ անոնք որ իրենք զիրենք իմաստուն կը դաւանին, զիս կը կոչեն ուժ:

Ուժ որ կար Սկիզբէն ու պիտի շարունակուի անվախճան՝ մինչեւ Յաւիտենականութիւն:

— Ուրեմն ես քեզ կ'անիծեմ իմ այս վերջին վայրկեանիս, պոռաց երիտասարդը մահուան դառնութիւնը իր սրտին մէջ: Եթէ դուն իսկապէս Ուժն ես որ կար Սկիզբէն ու պիտի շարունակուի անվախճան մինչեւ Յաւիտենականութիւն, ինչո՞ւ այս բոլորը պիտի պատահէր... Որ ես անտառէն պիտի անցնէի ու ոճիր պիտի գործէի, դաշտերը պիտի կորսնցնէի ու աւերակ պիտի ընէի իմ Հայրենիքս, ժայռերէն վեր պիտի մագլցէի ու մահս պիտի գտնէի... եւ այս ամէնը հակառակ քու ազդարարութիւններուդ: Բայց ինչո՞ւ զգուշացուցած էիր [...] լսել քու խօսքերդ, եթէ քու ազդարարութիւնդ չպիտի փրկէր զիս... եւ ինչո՞ւ, ո՛վ [...], այս տխուր հարցումս պիտի լամ քեզի:

Ահա ու սարսափելի պատասխան մը տրուեցաւ տղուն խորհրդաւոր ծիծաղով մը որուն հնչիւնները արձագանգեցին անտեսանելի երկնակամարին խորութիւններուն մէջ: Երբ ան փորձեց իմանալ բառերը, հողը շարժեցաւ ու փլաւ իր ոտքերուն տակ:

Երիտասարդը ինկաւ վար, աւելի վար քան հազար հազար անյատակ անդունդները, ինկաւ ժամանակին ահաւոր գիրկերուն մէջ որոնք կան Սկիզբէն ի վեր եւ պիտի ըլլան մինչեւ Վախճանը բոլոր բաներուն:

Անգլ. թարգմ. Փ.

ԱՐԹԻՒՐ ՇՆԻՑԼԷՐ

(Վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ Երեւանի թուրք գրողները որոշած են հրատարակել Հայաստանի գտնուող երիտասարդ թուրք գրողներու երկերու հաւաքածոն:

Թուրք ուսուցիչներու մեթոտին ծառայելու համար, Հայաստանի կրթական գործավարութիւնը առաջարկած է ամիսը երկու անգամ հրատարակել թուրքերէն լեզուով պարբերաթերթ մը:

զսենէ մէկ խոտիկ Թուրք որ խուսափի իր մէկ մասն իսկ զոհել զայն ստանալու համար։ (Յառաջ.— Անշուշտ ասոր համար է որ տուն – տեղ են եղած հայաշատ հողերու վրայ)։

Աւելորդ է ըսել թէ Թուրք գործավարքին այս խօսքերը յայտնապէս ուղղուած են Պուլկարիոյ դէմ, որ հողային պահանջներ ունի։

Թէվֆիք Րիւշտի այս առթիւ ալ շեշտեց թէ Թուրքիա եւ Ցանաստան կը կազմեն մէկ երկիր, թէ չկայ ո՛ր եւ է ստելծ հարց երկու ազգերուն միջեւ, բացի ընթացիկ խնդիրներէ որ կրնան դիւրաւ կարգադրուիլ։ «Այսօր յունին թուրք գիւղացին յունական չահերուն վրայ կը մտածէ այնպէս ինչպէս իր երկրի շահերուն վրայ»։

Լիթվինով Հռոմ կ'երթայ

Խ. Միութեան արտաքին գործավարը մեկնած է Ամերիկայէն եւ Հռոմ կը սպասուի դեկտ. 2ին։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս ճամբորդութեան։ Մուսոլինին ինք հրաւիրած է ռուս գործավարը։ Կ'ըսուի թէ երկու վարիչները պիտի խօսին զինաթափութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մասին։ Իտալական տեսակէտը այն է թէ Խ. Միութեան գործակցութիւնը ապահովելու համար անհրաժեշտ է բարենորոգել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, կամ գտնել միջազգային գործակցութեան նոր ձեւ մը։

Պ. Լիթվինովի ճամբորդութիւնը կը զուգադիպի Ֆաշական Գերագոյն Խորհուրդի նիստին հետ որ տեղի կ'ունենայ դեկտ. 6ին եւ որ յատկապէս պիտի քննէ Ազգերու Դաշնակցութեան խնդիրը։ Այս առթիւ իտալական թերթերը կը գրեն թէ Նիւ Եորքէն մեկնելէ առաջ, հարցազրոյցի մը առթիւ, Պ. Լիթվինով Ազգերու Դաշնակցութիւնը կոչած է դիակ մը զոր ոչ մէկ փորձ կրնայ վերակենդանացնել։ Մուսոլինին ալ այդ կարծիքն ունի, թէեւ փափկութեամբ կ'արտայայտուի։

Վերջապէս, այս տեսակցութեան առթիւ պիտի քննուի նաեւ ռուս-իտալական յարաբերութեանց խնդիրը։ Իտալիան կ'ուզէ միջնորդի դեր կատարել երկու երկիրներուն միջեւ

Երկու օր գործադուլ Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն նոյ. 26 թուականով.—

Մուսա փաշա էլ Հիւսէյնի, արաբական Գործադիր Կոմիտէին նախագահը, հրամայեց ընդհ. գործադուլ կատարել ամբողջ Պաղեստինի մէջ, նոյ. 27ին եւ 29ին։ Այդ երկու օրերուն է որ պիտի դատուին վերջին դէպքերու առթիւ ձերբակալուած Արաբները, որոնք բողոքած էին հրէական ներգաղթին դէմ։ Ինչպէս յայտնի է, բազմաթիւ մարդիկ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան այս դէպքերուն հետեւանքով։

Պ. Շոթան կազմեց նոր դահլիճը

Պ. Էսիոյի հրաժարման վրայ, նոր դահլիճը կազմեց ներքին նախարար Պ. Շոթան, արմատական տարրերէ։ Մեծ փոփոխութիւններ չկան նոր կազմին մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՖԻՐՄԷՆ ԺԷՄԻԷ, Թէաթր Անթուանի և յետոյ Օտէոնի տնօրէնը, յանկարծամահ եղաւ կիրակի օր։ Ծնած էր 1865ին։ Երեք անգամ Քոնսէրվաթուարին մէջ ձախողելէ յետոյ, 1888ին թատերական ասպարէզը մտաւ եւ հետզհետէ փայլուն դիրքերու հասաւ։ Վերջերս նուիրուած էր շարժանկարի։ Մեծ արուեստագէտ մըն էր։

ԿԵՂԾ ՁՈՒԼ ՈՍԿԻ կը ծախէին երկու իտալացիներ, Ֆասսի եւ Մոնֆրէտինի։ Երկու գաղտնի ոստիկաններ իբրեւ յաճախորդ ներկայանալով, յաջողեցան երեւան հանել կեղծիքը։ Բայց խարեբաները ատրճանակի սպառնալիքին տակ յաջողեցան գանձել սակարկուած գինը, 42,000 փրանք... Ցետոյ բուռն կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որու միջոցին վիրաւորուեցաւ խարեբաներէն մէկը։ Ի վերջոյ կարելի եղաւ ձերբակալել երկուքն ալ։ Նախապէս մէկը երեք, միւսը երկու անգամ դատապարտուած են գողութեան համար։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ նորէն ձերբակալուեցաւ հրամանատար Տիֆալոս, Ապահովութեան նախկին տեսուչը, որ Վենիզէլոսի դէմ կատարուած մահափորձին առթիւ բռնուած եւ յետոյ ազատ արձակուած էր։

60,000 ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐ ամէն աշխատանք դադրեցնելով ցոյց մը կատարեցին հիւսիսային գաւառներու մէջ։ Շատերը քալելով Առաս գացին, իրենց պահանջները ներկայացնելու։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆ ալ, որ նոր կազմուեցաւ, բազմաթիւ ժողովներ գումարեց ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Այս առթիւ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, շարք մը բարենորոգումներ պահանջելով, քանի որ գիները ինկած են եւ գիւղացին չի կրնար ծախել իր բերքը։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Ե. Դ. Վալանսի «Քրիստափոր» Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Նիւթ. կ'ուլայ ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Այրի տիկին Անիկ Միլտոնեան, Պ. Ստեփան Միլտոնեան, տէր եւ տիկին Ց. Միլտոնեան, տէր եւ տիկին Ց. Օճանեան, Այրի տիկին Վիքթորիա Մարգարեան եւ աղջիկը, տէր եւ տիկին Հաճի Դրիգոր Թապիպեան, տէր եւ տիկին Ստեփան Կէօզիւմեան, Այրի տիկին Դայիանէ Միլտոնեան, Այրի տիկ. Եպրուհի Միլտոնեան (Պոլիս), տէր եւ տիկին Կ. Պագրճեան (Փարիզ), Այրի տիկ. Եղիսաբեթ Այանճեան եւ զաւակունք, տէր եւ տիկին Մ. Այանճեան, Պ. Ղեւոնդ Բարմաքսըզեան, տէր եւ տիկին Հ. Բարմաքսըզեան (Սելանիկ), տէր եւ տիկին Կ. Ատալեան (Պուլկարիա), տէր եւ տիկին Ց. Աֆարեան եւ ազգականները խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, քեռայրին եւ ազգականի՝

Պ. ՆՇԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ եւ յանկարծական մահը։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 24 Նոյեմբեր Ուրբաթ օր, Սէն-Ժէռոմի (Մարսէյլ) եկեղեցւոյն մէջ։ Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Թայլին գերեզմանատունը։

Երեկոյթ - Պարահանդէս

կազմակերպուած ԵՓՐԱՏ Նուագախումբի կողմէ, իր կազմութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ. տեղի կ'ունենայ 16 Դեկտեմբեր Շաբաթ երեկոյ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւրինցի, Տիկին Զաւազան (Զարուհի) Պարսամեան, հօր անունը չէ յիշեր, մօր անուն Մարիամ. ամուսնոյն անունը Յովհաննէս Գոչունեան, կը փնտռէ իր եղբայրները Սարգիս, Աւետիք, Մանուկ, Գաբրիէլ եւ քոյրը Եղիսաբէթ։ 1909ին ամուսնանալով մեկնած է Կիւրինէն Ամերիկա։ Այս թուականէն ի վեր կորսնցուցած է իրենց հետքը։ Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme. Zarouhi Cotchounian. 15, rue deTrans, Draguignan (Var) France.

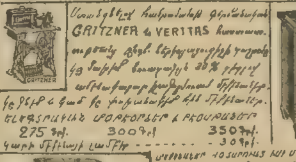
ԾՈՒՆՆԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Պ. Կ. Բասմաջեան, նիւթ՝ Քննական Հայոց Պատմութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները։

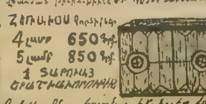
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւոր։

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) Le Gérant : H. STEPHAN
17, Rue Dameame :-: PARIS (13e)

:::: LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1933

29 Novembre
1933

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

9րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2336 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

AQUILA NON CAPIT MUSCAS...

—·—

... Աւելորդ չէ՞ որ եւ է մեկնութիւն, երբ կարդացիք Մարսէյլի Ֆրանսերէն Թռուցիկն ալ, 60 սանթիմէթր լայնքով եւ 80 սանթիմէթր երկայնութեամբ սաւանի մը վրայ։

Կ՚ըլլար երբեմն, այսպիսի յայտարարութիւններ կ՚երեւային Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ, բողոքելու համար Թրքական սարսափներուն դէմ։

Ժամանակները այնքան փոխուած են որ, հայանուն մարդիկ այժմ պատիւ կը սեպեն միեւնոյն հոգեբանութեամբ եւ նոյն բառերով Թռուցիկներ տպել եւ միթինկներ գումարել, « օրէնքէ դուրս » հռչակելու, « վտարել » տալու համար հայկական կազմակերպութիւն մը,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Այս Թշուառականներն ալ կը խօսին « քաղաքակրթութեան » անունով։ Կը գրգռեն հիւրընկալ պետութեանց կասկածամտութիւնը։ Կը խօսին « եղերելի արարքներու » մասին — ինչպէս Հանրապետ․ Պալը Ալին — ու կը փորձեն շարժման մէջ դնել Արդարադատութեան Տեսչութիւններն ու Ոստիկանութիւնները։ Հասցէներ կուտան եւ հասցէներ կը փնտռեն...

Եւ այս բոլորը՝ մէկ նպատակով,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ներկայացնել իբրեւ մարդասպաններու, աւազակներու եւ արկածախնդիրներու «խմբակայտ» մը, ոստիկանական հետապնդումներ յարուցանել անոր դէմ, լռեցնել, ջնջել, քշել...

Մոռցան ըսելու որ, ոչ Պալը Ալին, ոչ ալ քէմալականութիւնը չկրցան այսքան յառաջ երթալ։

Ո՛չ է Թուրք դեսպան չհամարձակեցաւ այս ասպրեան լրբանալ, օտար հողի վրայ, ուր ես ու դուն միեւնոյն իրաւունքները կը վայելենք, այլ մանաւանդ միեւնոյն փախուստի վիճակն ունինք։

Միայն Ֆրանսայի մէ՞ջ է որ տեղի կ՚ունենայ այս սանձակոտոր արշաւը։

Ո՛չ։ Ազդանշանը արձակուած է ամէն տեղի համար, եւ մեր «հերոս»ները կը գործեն ամէն տեղ, համաձայն պարագաներուն։

Դամասկոսի մէջ հրատարակուած Թռուցիկ մը միեւնոյն պահանջը կը դնէ Սուրիոյ համար.

— « Հաւաքուիլ և ժողովրդական դատաստանով դատել Դաշնակցութիւնը, անոր ճակտին փակցնելով ոճրագործ կոչումը, եւ պահանջելով անոր լուծումը Սուրիոյ մէջ »։ (Դատեցին, որոշեցին, եւ եղաւ...)։

×

Բայց Թողունք մանրամասնութիւնները և անցնինք բուն հարցին։

Այս գիմակաւորները այնքան կորսնցուցած են իրենց խելքն ու խիղճը, որ մէկ վայրկեան իսկ չեն խորհիր թէ՝ սարքուած եւ շարունակելի խեղկատակութիւնները մազ չեն կրնար շարժել Դաշնակցութեան գլուխէն, բայց կրնան վնասել գաղութներու խաղաղութեան, կրնան խառնութեանց մղել հիւրընկալ իշխանութիւնները։ (Ականջի օղ՝ Սուրիոյ պարագան)։

Միւս կողմէ, ասոնք ի հարկէ լուրջ ինքնապաշտպանութեան կը մղեն Դաշնակցութիւնը։

Թող սպառնալիք չհամարուի այս «րտարաց խօսքը, աշխեն թէ ձախէն։

Հոգեբանական պահու մը Թելադրանքն է որ գրի առնել կու տայ զայն, եւ մենք պարտականութիւն կը սեպենք յիշեցնել միշտ։

Դաշնակցութիւնը սովորութիւն չունի սպառնալու։ Պէտք ալ չունի ներկայ պարագային։

« Արծիւը ճանճ չորսար »։ Եւ սակայն, « Ամէն սրտի մէջ աղիւծ մը կայ »։

Անոնք որ չափը կ՚անցընեն, իրար խառնելով կառավարութիւն, ոստիկանութիւն, Ֆրանսացի, Թիֆլիս, համայնավար,— բոլորը յարելու համար Դաշնակցութեան դէմ, անոնք պէտք է մտածեն հակազդեցութեան մասին։

Եւ լաւ է որ այս առթիւ մոռնան « չէֆ »երու, գեկավարութեան եւ նման յանկերգները։

Դաշնակցութիւնը չի ճանչնար ո եւ է « չէֆ »։ Այդ ապրանքը փնտռեցէք ձեր մէջ,— Ստալինը հրամայե՛ց, Ստալինը պատուիրե՛ց, Վորոշիլովը սաստե՛ց, Խանջեանը խնդա՛ց...

Դաշնակցութեան կարծեցեալ «չէֆ»երէն ո եւ է մէկը աւելի բարձր չի կրնար խօսիլ քան իր շարքերը։

Եւ եթէ այն միամտութիւնն ունիք թէ գլխատելով Դաշնակցութիւնը, դուք Թռուցիկ ցրուելու պէս կրնաք ցրուել, տարտղնել հասկացք, «խորտակել ողնայարը»,— սթափեցէ՛ք, հէ՛յ տխրաջաներ, դուք այն ատեն ձեր գիմացը պիտի գտնէք բուն Դաշնակցութիւնը, իր երիտասարդ կեդր. կոմիտէներով, որոնք գիտեն թէ ի՛նչ կ՚ընեն եւ ի՛նչ կ՚ուզեն։

Այն ատեն է որ, ձեր բոլոր վայնասունը, « քայքայման » ձեր վարդավա՛ռ յոյսերը անգամ մը եւս պիտի փշրուին հոծ եւ միահամ կազմակերպութեան մը ժայռին վրայ։

Այն ատեն, ոչ թէ Երեւանի խրտուիլակները, Մոսկուայի Չեկան իսկ չի կրնար օգնութեան հասնիլ ձեզի։

Դաշնակցութիւնը « անգլուխ » մնացած էր հայաջինջ սարսափներէն յետոյ։ Ան ամբողջ սերունդ մը զոհ տուաւ մէկ միլիոնին հետ։

Եւ սակայն,— ահա ձեր դիմացն է ան, իր նոր սերունդով ու լարանուն շարքերով, իր հանդանակով եւ կազմակերպութեամբ, իր անհնարին ճիգերով եւ հետեւողական գործունէութեամբ։

Ձեր դիմացն է ան միս-մինակ, ի զերեւ հանելու համար բոլոր խաղերն ու դաւերը, բոլոր « միացեալ ճակատ »ներն ու « դաշնակցաջնջում »ները։ Ո՛ւր որ ալ գտնուին։ Ի՛նչքան կարմիր կանանչ շուքերով ալ չքաւորուին։

Aquila non capit muscas!

Շ.

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

—·—

ՀԱԼԵՊԻ ԵՒ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՇՈՒԿԱՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

—·—

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՆ ԱԼ ԴՊՐՈՑ ՉԵՆ ԵՐԹԱՐ

Պէյրութի վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Ֆրանքօ-սուրիական դաշնագրին դէմ կատարուած ազգայնական ցոյցերու մասին (22 նոյ.)․—

Դամասկոսի մէջ, զանազան թաղամասերու եւ տարիքի պատկանող պատուիրակութիւններ սկսած են մէկիկ մէկիկ դիմել բոլոր երեսփոխաններուն եւ խնդրել անոնցմէ որ կնքուած դաշնագիրը չվաւերացնեն։ Առաջին անգամ դիմած են խորհրդարանի նախագահ Սուպհի պէյ Պէրէքէթին, որ յայտարարած է անոնց.

— Մենք բոլորս այս հայրենիքի զաւակներն ենք եւ չենք կրնար դաւաճանել անոր. առանց Միութեան կնքուած դաշնագիր մը անընդունելի է մեր կողմէ։ Գացէք դիմեցէք բոլոր երեսփոխաններուն եւ երդում ընել տուէք պաշտպանելու համար հայրենիքին շահերը։

Կարգաւ դիմումներ կատարուած են Հէնրի Պէյ Հինտիէի, Ֆարիս պէյ Զրղպիի, եւ միւս երեսփոխաններու, որոնց բոլորն ալ համամիտ եղած են Սուպհի պէյ Պէրէքէթի տեսակէտին։

Մարզպանութեան Հալէպի պատուիրակ Պ. Լավաքըր որ միշտ Դամասկոս կը մնայ այս օրեր, երէկ գիշեր, ի պատիւ Հիւսիս. երեսփոխաններուն ճաշկերոյթ մը տուած է։

Կիրակի երեկոյ, երբ դաշնագրի պատճէնը հրատարակուեցաւ Դամասկոսի մամուլին մէջ, ամէն կողմ սկսան իրարանցումներ։ Ազգայնական շրջանակներու աւելի գրգռուած վիճակ մը ունէին։ Ճէմիլ Մէրտէմ պէյի բնակարանին մէջ անմիջապէս գումարում մը ունեցան Ազգայնական պարագլուխները, նոյն գիշերը. եւ դաշնագրի յօդուածները եւ յարակից մասերը քննութեան ենթարկելով, զանոնք բոլորովին հակառակ նկատեցին իրենց պահանջներուն եւ շահերուն։

Երկուշաբթի օր, ամբողջ շուկաները մնացին փակ։ Աշակերտները նոյնիսկ իրենց վարժարաններէն բացակայեցան եւ մասնաւոր յանձնախումբեր կազմելով մէկիկ մէկիկ դիմումներ կատարեցին երեսփոխաններուն խնդրելով անոնցմէ որ չվաւերացնեն դաշնագիրը։ Երեսփոխանները յայտնած որ չեն կրնար վաւերացնել նման դաշնագիր մը, քանի որ Սուրիական Միութեան սկզբունքը չի յարգեր։ Թաղերու մէջ եւ ամէն տեղ հաւաքոյթներ եղան և ճառեր խօսուեցան, բողոքելով դաշնագրի տրամադրութիւններուն դէմ, կինեմէ բաղկացած բազմութիւն մը, Հանրապետութեան նախագահի ապարանքին առջեւ վիվըլուկներ բարձրացուցած եւ գոչած է.

— « Անկցի դաշնագիրը ստորագրող կառավարութիւնը »։

Սուգ Սարուճի մէջ, մեծ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին Իպրահիմ պէյ Հանանօ ճառ մը խօսելով ի միջի այլոց ըսաւ.

— « Մարզպանը հրատարակութեան տուած է դաշնագիրը, հասկնալու համար ժողովուրդին տրամադրութիւնները, ես հակառակ եմ այդ դաշնագրին, դուք ի՞նչ կը մտածէք »։

Ներկայ բազմութիւնը բացագանչեց. « չենք ընդունիր »։

Վեց յօդուածներէ բաղկացած բողոքագիր մը յանձնուած է մարզպանին որուն մէջ ցոյց կը տրուի թէ՝ ինչո՞ւ հակառակ են կնքուած դաշնագրին։ Այդ յօդուածներուն մէջ կ՚ըսեն անոնք.

— « Ֆրանսացիները կ՚ուզեն առանց դիմադրութեան պարտադրել իրենց տեսակէտները. երկրորդ կը ծանուցուի մարզպանի զեկոյցէն թէ այս դաշնագիրը կարելի էր կնքել 1919ին։ Ժուվընէլի ժամանակ ալ փորձուեցաւ այս կապերով շղթայել Սուրիան, հետեւաբար Ֆրանսացիները չփոխեցին իրենց տրամադրութիւնները սկիզբէն ի վեր։ Երրորդ, մարզպանը իր զեկոյցին մէջ կը սպառնայ, որ եթէ Սուրիան մերժէ այս դաշնագիրը, կը նշանակէ թէ դեռ ընդունակ եւ հասուն չէ դաշնագիր կնքելու, մինչդեռ, դաշնագրի առաջին յօդուածին մէջ իսկ կ՚ըսուի թէ Սուրիան պէտք եղածին չափ յառաջադիմած է՝ դաշնագիր կնքելու համար։ Չորրորդ, դաշնագիրը կը զրկէ մեզ ազգային ինքնավարութենէ՝ որովհետեւ Ֆրանսացիները կ՚արտօնուին մեր երկրին բոլոր գործերուն խառնուելու՝ վարչական, տնտեսական եւ քաղաքական։ Հինգերորդ. բաժնելու քաղաքականութիւն մը կը մշակէ ան։ Վեցերորդ, Ֆրանսան կը պարտադրէ մեզ պաշտօնապէս իր բոլոր ծրագիրները եւ 25 տարուան համար կը տիրապետէ մեր վրայ » ։

Երկուշաբթի օր. դաշնագրի կնքումին լուրը հասնելուն պէս, Հալէպի մէջ ալ գրգռութիւններ եղած են եւ ամբողջ շուկան գոց մնացած է։ Ժողովներ եւ հաւաքոյթներ տեղի կ՚ունենան բոլոր թաղերու մէջ, բողոքելու համար դաշնագրին դէմ։ Էմէվի մզկիթին մէջ խօսուած են ճառեր։

Դամասկոսի մէջ ոստիկանական եւ զինուորական խիստ հսկողութիւնը կը շարունակուի։

ՄԵԾ ԱՂՄՈՒԿ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Այսօր 21 Նոյեմբեր, առաւօտեան ժամը 9ին բացուեցաւ երեսփ. ժողովը, նախագահութեամբ Սուպհի պէյ Պէրէքէթի։

Ազգայնական երեսփոխաններ ադմկալի ցոյցեր ըրին եւ պահանջեցին առաջին հերթին դաշնագրի ուսումնասիրութիւնը։ Ելմտական նախարար Շաքիր Նիյմէթ պէյ եւ նախարարներ առարկեցին եւ ուզեցին յետաձգել։ Աղմուկն ու իրարանցումը այն աստիճան սաստկացան որ Նախագահին ազդարարութիւններն ու յորդորներն ապարդիւն կը մնային։

Այդ միջոցին մարզպանութեան պատուիրակ Պ. Վէպէր առաջարկեց չորս օր յետաձգել ժողովը, անկարելի գտնելով այս գրգռուած վիճակով շարունակել ժողովը։ Ազգայնական երեսփոխանները ընդդիմացան այդ առաջարկին եւ ուզեցին ժողովի շարունակումը եւ դաշնագրի քննութիւնը։ Սակայն, ժողովի նախագահ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ ոտքի ելաւ եւ յայտարարեց թէ ժողովը յետաձգուած է ուրբաթ օրուան։

Երեսփոխաններուն մէկ մասը եւ նախարարներ սկսան մեկնիլ սրահէն, մինչ կարգ մը երեսփոխաններ դեռ կը շարունակէին աղմուկն ու իրարանցումը։

Ճիշդ այդ միջոցին, երբ խորհրդարանի սրահին մէջ տեղի կ՚ունենային այդ իրարանցումները, դուրսը հաւաքուած ցուցարար հինգերու բազմութիւնը վիվուկներ կ՚արձակէր։ Սենէկալցի զինուորներ կ՚արգիլէին անոնց ծայրայեղութիւնները։ Երեք կիներ մարեցան այդ միջոցին։

Կացութիւնը ծանր է։ Կը վախցուի ծայրայեղութիւններէ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ ՍՏՈՐԱԳՐԵՑԻՆ

ՈՉ – ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Նոյեմբեր 27ին Պելկրատի մէջ ստորագրուեցաւ Թուրքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ կնքուած ոչ – յարձակման եւ բարեկամութեան դաշինքը, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ Պ. Եէվթիչի կողմէ։

Այս դաշնագիրը նշանագրուած էր հոկտ. 9ին, Ժընեւի մէջ, և այժմ վերջնական ձեւ կը ստանայ։

Դաշնագիրը կը բաղկանայ 25 յօդուածներէ։ Առաջին յօդուածը տեսակ մը յառաջաբան է որով երկու կողմերը յանձն կ՚առնեն միայն խաղաղասիրական միջոցներով լուծել իրենց միջեւ ծագած վէճերը։ Երկրորդ յօդուածով, երկու կառավարութիւնները կը յայտարարեն թէ երբ կարելի չըլլայ բարեկամաբար եւ դիւանագիտական բանակցութիւններով հարթել վէճերը, պիտի դիմեն իրաւարարութեան։ Միւս յօդուածները տարբերութիւն չունին ոչ – յարձակման դաշինքներու սովորական տրամադրութիւններէն։ Դաշնագիրը կնքուած է հինգ տարուան համար եւ գործադրելի է վաւերացումներու փոխանակութենէն անմիջապէս յետոյ։ Նորէն հինգ տարուան համար նորոգուած պիտի ըլլայ, եթէ չեղեալ չհամարուի վեց ամիս առաջ, մէկ կամ միւս պետութեան կողմէ։

Այս դաշնագրով, նոր օղակ մը կ՚աւելնայ արեւելեան դաշինքներու շղթային վրայ։ Թէեւ Թուրքեւյունական դաշնագրին պէս հողային փոխադարձ երաշխաւորութիւններ չի պարունակեր, բայց եւ այնպէս պիտի ծառայէ բարելաւելու Պալքանեան յարաբերութիւնները։

Ռումանիան ալ նմանօրինակ դաշնագիր մը կնքած ըլլալով Թուրքիոյ հետ, կը մնան միայն Պուլկարիան եւ Ալպանիան։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ այդ երկու երկիրներն ալ վերջ ի վերջոյ պիտի ստիպուին միանալ Պալքանեան դաշինքի մը. Բանակցութիւնները կը շարունակուին Սոֆիայի, Պելկրատի եւ Պուքրէշի միջեւ, եւ Պուլկարիոյ Թագաւորը մօտերս Պելկրատ պիտի երթայ։

Թերթերը կը գրեն թէ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ փառաւոր ընդունելութիւն գտաւ Պելկրատի մէջ։ Այս առթիւ Թուրք նախարարը յայտարարեց թէ պիտի քննէ երկու երկիրներուն միջեւ եղած խնդիրները։ Խօսելով Պալքանեան դաշինքի մասին, Թէվֆիք Րիւշտի ըսաւ թէ ո եւ է պաշտօնական ծրագիր չկայ մէջտեղը եւ թէ անհրաժեշտ է վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծել, որուն շնորհիւ ամէն բան կարելի կ՚ըլլայ։

Բոլշեւիկեան կուսակցութեան համագումարը

ԱՌԱՋԻՆԸ՝ 1930ԷՆ Ի ՎԵՐ

Այս շաբթու շարք մը տեղական, շրջանային, երկրային եւ հանրապետական խորհրդաժողովներ կը սկսին ամբողջ Խ. Միութեան մէջ։ Այս բոլորը պիտի յանգին համամիութենական բոլշեւիկեան Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի 1934 յունուար 1ին։ Ստալին անձամբ պիտի կարդայ իր զեկուցումը, իբրեւ ընդհ. քարտուղարը կուսակցութեան։

Երկար ատենէ ի վեր է որ յետաձգուած է այս ընդհ. ժողովը (համագումար)։ Կուսակցութեան կանոնագիրը կը տրամադրէ համագումար կազմել ամէն տարի, բայց այդ տրամադրութիւնը չէ յարգուած 1926էն ի վեր։ Վերջին համագումարը տեղի ունեցաւ 1930ին։ Ներկայ ընդհատումը ամէնէն երկարն է բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր։ Համագումարը տեղի պիտի ունենար անցեալ տարի, բայց Կեդր. Կոմիտէն գիտել տուաւ թէ կուսակցութեան մէջ կը վխտան անհարազատ տարրերը եւ ընդհանուր մաքրագործում յանձնարարեց 1933ի համար։ Մաքրագործումը վերջացած է եւ անդամներուն հարիւրին 20ը դուրս ձգուած են։

Ստալինէն զատ, զեկուցումներ պիտի կարդան Մանուիլսկի՝ Կոմինտէրնի գործունէութեան մասին, սկսելով 1930էն, Մոլոտով եւ Կուիբիշեւ՝ երկրորդ հնգամեայ ծրագրի մասին, որ անուանապէս պիտի սկսի յունուարին եւայլն։

Ի նախապատրաստութիւն այս համագումարին, լիագումար խորհրդաժողով մը տեղի ունեցաւ Խարքովի մէջ եւ տեղեկագիր մը պատրաստուեցաւ Ուկրայնայի անջատական եւ ազգայնական շարժման մասին։ Տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ շարժումին արմատը կը գտնուի « լեհական եւ գերմանական ֆաշականութեան մէջ », որ կը ձգտէր խափանարարներ, հակայեղափոխականներ եւ Փեթլուրայի հետեւորդները կազմակերպել կեդրոնական կառավարութեան դէմ, բայց տեղացի համայնավարները յաջողեցան խորտակել թշնամին։ Գոտիշեւ, որ քանի մը ամիս առաջ լիազօրութիւն ստացած էր պայքարելու Ուկրայնայի անջատական շարժման դէմ, յայտարարութեան մը մէջ կ՚ըսէ թէ կրթական նախորդ գործավար Սկրիպնիք վարիչն էր անջատական դաւադրութեան եւ զայն դիմակազերծ ընելով կրցաւ ի դերեւ հանել զայն։ (Սկրիպնիք անձնասպան եղաւ անցեալ յուլիսին)։ Մաքրագործման առթիւ, Ուկրայնայի համայնավար կուսակցութեան անդամներուն իրր մէկ չորրորդը դուրս ձգուեցան։

Ուղղակի բանակցութիւններ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ

Պերլինի Ֆրանսական դեսպանը անցեալ շաբթու այցելեց Պ. Հիթլէրի։ Փարիզի գերմանական դեսպանն ալ իր կարգին այցելեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարին։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեանց, զանոնք համարելով նախաբանը՝ ուղղակի բանակցութեանց, քանի որ կարելի չեղաւ իրար հասկնալ Ժընեւի մէջ։

Փարիզի մէջ վերապահ են այս քաղաքականութեան հանդէպ, եւ կ՚ուզեն որ Գերմանիա բացորոշ պայմաններ ներկայացնէ, որպէսզի կարելի ըլլայ ելքի մը յանգիլ։ Պերլինի եւ Լոնտոնի մէջ աւելի լաւատես են, մանաւանդ որ Պ. Հիթլէր վերջերս խաղաղասիրական յայտարարութիւններ ըրած էր «Մաթէն»ի խմբագրին։

Նոր դահլիճին առաջին գործը

Շոթանի դահլիճին առաջին գործը պիտի ըլլայ խորհրդարանին ներկայացնել ելմտական ամբողջական ծրագիր մը, առիպողութեան կարգով։ Հաւանական է որ երեսփ. ժողովին ներկայանայ հինգշաբթի կամ ուրբաթ, կարճ յայտարարութեամբ մը։

⁂ Նոր դահլիճը 94րդն է Գ. Հանրապետութեան եւ հինգերորդը՝ 15րդ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՆ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ ՈՒ ՓՈՐՁԵՐՈՎ

"ԱԼԱԹՈՒՐՔԱ,, — «ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ»

Թուրք Հանրապետութեան տասնամեակին առթիւ, բոլոր թերթերը պարտաւորուեցան իրենց էջերը յատկացնել կատարուած «նուաճումներուն», գամնոնք բառ առ բառ քաղելով ինկիւբէի մէջ պատրաստուած «10» խորագրով գիրքէն։

Երաժշտութեան յատուկ բաժինը նուազ շահագրգիռ չէր։ Այսուհանդերձ, Թրքական երաժշտութիւնը կը մնայ միշտ նո՛յն «ալաթուրքա»ն։ Անցեալները «Ցառաջ» «Հէր Կիւնէ»ն քաղելով, տուեր էր Թուրք յօղուածագրի մը դժգոհանքը,—«Հրաժարինք մարշճիութենէ»։

Այդ ցանկութիւնը նոր չէ սակայն, տարիներ առաջ, երբ եւրոպականացնելու թափը աւելի ուժգին էր, «ալաթուրքա»ն պատուաստեցին «ալաֆրանկա»յով, եւ իրենց երգերուն մոթիվը յարմարցնել ճգնեցան եւրոպականին։

Եւ կարծելով թէ այլեւս ներկայանալի երաժշտութիւն մը ունին, մօտակայ թէ հեռաւոր երկիրներ ուղարկեցին նուագախումբեր ու... երգչուհիներ, ծաղր ու ծանակ ըլլալով։

Այսուհանդերձ, շարունակեցին ձեռնարկներ կատարել,— քոնսէրվաթուար, օփէրէթ եւ Վիեննացի փրոֆէսէօրի մը հրաւէր՝ ուսումնասիրելու համար Թուրք երաժշտութեան բարեկարգման կարելիութիւնները։

Միաժամանակ շարունակուեցան հրապարակային արտայայտութիւնները՝ այս առթիւ։

Տարիւլ էլհամի մէջ Թրքական երաժշտութեան դասախօս Թաուֆ Նէջթաի չլրատեցին դուրս՝ հիմէն ջնջած ըլլալու համար «ալաթուրքա»ն։ Ու երկար ատեն թերթերու մէջ «վերցնենք Թուրք երաժշտութիւնը» վերտառութիւններով յօդուածներ գրեցին։ Ուրիշներ հակաճառեցին, անշուշտ։

Արդիւնքն ի՞նչ եղաւ։ Ժողովուրդը աւելի՛ փարեցաւ «իր» երաժշտութեան։ Զայնալարի աչքը բաց վաճառորդները օգտագործեցին առիթը, եւ ալաթուրքա ձայնապնակներ պատրաստեցին։ Եւ, բաւական դրամ քաշեցին Թուրքիայէն...։

Թաուֆ Նէջթա ջո՛ւր կը գրէր ՆԷՑՒ Սէսի մէջ (1926, 5 յունուար) — «կը կրկնեմ թէ՝ ուշ կանուխ պիտի հասկցուի թէ սխալ մըն է մեր քոնսէրվաթուարին մէջ մեր երաժշտութիւնը չսւանդելը»։ Պոլսոյ կուսակալը դիմեց Վիեննա՝ փրոֆ. Մարքսին։ Փրոֆէսէօրը Պոլիս եկաւ՝ լսեց Թուրք երաժշտութիւնը եւ ըսաւ.

— Շատ արժէքաւոր երաժշտութիւն մը ունիք, կը շնորհաւորեմ... քոնսէրվաթուարը թերի մը ունի,—Թուրք երաժշտութեան պակասն է այդ։

Ֆրանսացի մը եւս, Պորէլ յայտնեց.

— Թուրք երաժշտութիւնը պարտաւոր է ամէն բանէ առաջ խուսափիլ եւրոպականանալէ։

Փրոֆ. Մարքս, եղած հրաւէրին վրայ, Պալք Էվի մէջ դասախօսութիւն մըն ալ տուաւ։ Ցետոյ, իր դասախօսութիւնը երեւցաւ«Ինէ» Թիւրք Մէճմուասը»ի մէջ։ Ան կ՚ըսէր թէ Թուրքիա մշակոյթի տեսակէտէն յառաջդիմած է. քաղաքակրթականօրէն յետամնաց է, սակայն։ Այսինքն իր ազգային զարգացումը իր քաղաքակրթական զարգացումէն աւելի է։ Այս տեսակէտէն՝ Թուրք երաժշտութիւնը եւս, ինքն իր ճամբուն վրայ, շատ յառաջդիմած է ու ճոխացած։ Բայց զուրկ է քաղաքակրթական արտայայտութենէ։ Այսինքն՝ միաձայն, «մօնօտոն» է, չիման մէջ մտած չէ արեւմտեան օրքէսթրասիոնին հետ եւ բազմաձայն չէ եղած։ Զայն պէտք է վերածել «փոլիֆոնիք» վիճակի մը։

Փրոֆ. Մարքսի ժամանումն ու քննութիւնը նոր վէճերու դուռ բացաւ։ Արտայայտուեցան շատեր՝ «Ճումհուրիէթ»ի, «Միլլիյէթ»ի, «Հաքիմիէթը Միլլիյէ»ի, «Վագըթ»ի եւ այլ թերթերու մէջ։ Այդ կարծիքները կը մընան մինչեւ այսօր։ Նաեւ՝ վիճակը։

Ստորեւ կ՚ամփոփեմ կարեւոր գրութիւնները եւ անոնց կը կցեմ այն առարկութիւնները զորս ըրած են ուրիշներ։

Այսպէս, փրոֆ. Մարքսի կարծիքներուն առարկուեցաւ.

— Թուրք երաժշտութեան միջազգային թեքնիքը կիրարկելու համար կարգ մը արգելքներ կան։ Մեր քառորդ ձայները արեւմտեան եղանակներուն չեն յարմարիր։ Միւս կողմէ, մեր թեքնիքը արդեօք մեզի չի՞ բաւեր։ Կամ՝ եթէ արեւմտեան ապմօնիին մէջ մտնէ մեր երաժշտութիւնը, իր ազգային դոյնը ամբողջովին չի՞ կորսնցներ։

Փ. Անտոնիադէսի համաձայն Թուրք եղանակները ձայնի տարբեր կը պարունակեն։ Պէտք չկայ եւրոպական արմոնիովը ճոխացնելու զայն։ Որովհետեւ, ազգային շունչը կը կորսուի։ Թուրք երաժշտութիւնը իր ճամբուն վրայ պէտք է զարգանայ։ Կարելի է Թուրք մելոտին միացնել արեւմտեան արմօնիին հետ։

Փր. Պորէլ եւ Րիւշէն Ֆէրիտ համաձայն՝ Թուրք երաժշտութիւնը ազգառ չէ, այլ պարզ է։ Ինք իրեն բաւելու չափ ձեւի հարստութիւն ալ ունի։ Պէտք չունի արեւմտեան արմօնիով հարստանալու։ Նման ձեռնարկ մը կ՚աւրէ Թուրք երաժշտութիւնը եւ զայն կը դարձնէ արեւմտեան երաժշտութեան կարեկցութեան կարօտ մէկ ճիւղը։

Առարկութիւն.— Եւրոպական քաղաքակրթութեան մաս կազմելու ըղձացող ազգի մը երաժշտութիւնը ինչպէ՞ս կրնայ զուրկ ըլլալ միջազգային արտայայտութենէ։ Եւրոպայի զանազան ազգերէն որո՞նց երաժշտութիւնը մերինին նման միաձայն «chant grégorien»ի ձեւով նախնական է։

Ցալիհ Րըֆքըի եւ Նասիր Նասիի կարծիքները.—

— Ամէն բանի նման՝ երաժշտութիւնը եւ Եւրոպայէն պիտի առնենք։ Եթէ բացառենք ժողովրդական երգերը, ազգային երաժշտութիւն մը ունենալ չենք կրնար ըսել։ Ստիպուած ենք ընդունիլ երաժշտական լեզու մը, որ բոլոր ազգերը հասկնան։ Այլեւս վերջ պէտք է տանեն «ալաթուրքա–ալաֆրանկա»յի վէճերը։

Առարկութիւն. - Երաժշտութիւնը, բնագիտութեան նման, միջազգային առարկայական արուեստ (?) մը չէ։ Անոր խկութիւնը թաքնուած է ժողովուրդի մը ընկերային էութեան խորը։ Զայն ուրանալ, եւ, ինքնաշարժ մը գծելու նման, եւրոպական երաժշտութիւնը նոյնութեամբ առնել ի՞նչպէս կարելի է։

Էքրէմ Պէսիմ կարծիքը (քոնսէրվաթուարի նախկին ուսուցիչ) —

«Երաժշտութիւնը ոչ ալաթուրքա ունի, ոչ ալ ալաֆրանկա։ Արդէն, եւրոպացիք եւս սկսած են լքել իրենց գեղգեղանքի սխտէմները։ Որով ալաթուրքայի եւ ալաֆրանկայի միջեւ գեղգեղանքի տարբերութիւն պիտի չմնայ. Մենք պէտք ունինք երաժշտութեան մը որ մեր ազգային զգացումները արտայայտէ բոնալիթէլի կատարեալ ազատութեան մը մէջ։

Առարկութիւն. — Եւրոպայի մէջ ի՞նչ չափով լքուած է այժմ մածօրն ու մինէօրը։ Փորձի վիճակին մէջ եղող հոսանքներու կռթնելով ի՞նչպէս կարելի է Թուրք երաժշտութեան հիմնական եւ դասական (?) ձեւ մը տալ։

Դասախօս Իսմայիլ Հագգը բոլորովին այլ տեսակէտ ունի։ Ըստ իրեն՝ այս խնդիրը լուծողները ոչ թէ երաժշտագէտները, այլ ընկերաբանները պէտք է ըլլան։ Հարկ է զանազան շրջաններու ընկերային պայմաններուն համաձայն մտածել։ Իսկ այս բանը երաժշտագէտները չեն կարող ընել։ Խնդիրը թեքնիք չէ, այլ՝ ընկերային։

Անոր դէմ առարկուեցաւ թէ խնդիրը թէ՛ թեքնիք եւ թէ՛ ընկերային է։ Նոյն ակնոցով նայած է փրոֆ. Մարքս։

Գրեթէ նոյն տեսակէտը յայտնեց Մէսուտ Ճէմիլ, որ Դաշիրէի միջազգ. համագումարին մասնակցեցաւ Թուրքիոյ կողմէ։ «Եէնի Կիւնէ»ի եւ «Սոն Փօստա»ի մէջ երեւցած իր յօդուածներուն միա բանին հետեւեալն էր — «Արեւմուտքը պէտք է մտնէ մեր գանկին մէջ, բայց արեւելքը մեր սրտին մէջ պէտք է մնայ»։

Փրոֆ. Սթաթզէր այն կարծիքն է թէ՝ Թուրք երաժշտութեան կարգ մը եղանակները միայն միաձայն վիճակի մէջ իրենց ազնւութիւնը կրնան պահել, կարելի է դասաւորել միայն այն եղանակները, որոնք իրենց մէջ ունին ձայնաւորուելու կարելիութիւնը։ Ուրով, երկու հիման վրայ պէտք է աշխատիլ։ Մէկը՝ մեր երաժշտութեան այսօրուան վիճակին վրայ, միւսը՝ ձայնաւորումի կարելիութիւն ունեցող կտորները «փոլիֆոնիք» վիճակի մը վերածելու համար։

Նէճիպ Եաքուպ, Իպրէթ Նէջիպ (առանց կը միանայ նաեւ Նիյազի Վահիտ Համդի) կը խորհին թէ՝ Թուրք երաժշտութիւնը նուրբ է. բայց շրջանի մը ձայնն է եւ սահմանափակ լարերու մէջ, հետեւաբար չի բաւարարեր այսօրուան պահանջներուն։ Ուղղակի եւրոպականը առնելու է։

Արդ ի՞նչ ընենք, կ՚առարկեն ասոնք, Թուրք երաժշտութիւնը ժողովուրդին այսօրուան երաժշտական կրթութիւնը այս վերջինին կը յենու։ Երաժշտահանդէսները բաւակա՞ն են՝ անոր արեւմտ. երաժշտութիւնը պատուաստելու համար։

Քոնսէրվաթուարի տնօրէն Եուսուֆ Զիա կը թելադրէ մասնագէտներուն կեանքին նայիլ եւ ոչ թէ բերնին՝ Թուրք երաժշտութեան արժէքը ըմբռնելու համար։ Արուեստի գործերը միայն կրնան ցոյց տալ թէ Թուրքերէն եղանակները կարելի՞ է դաշնաւորել։

Ձերկարենք, սակայն։

Ընթերցողը նկատեց որ տիրող կարծիք մը գոյութիւն չունի. ու ամէնքը մէյ մէկ կերպ կ՚երգեն։

Այս վէճերէն ու ճիգերէն վերջ, իրողութիւնը այն է որ Թուրք երաժշտութիւնը, որ արտայայտութիւնն է Թուրք հոգիին, կը շարունակէ տիրել կամ մնամարիել։ Անոր ապացոյցը եղաւ Տասնամեակի առթիւ դրացի երկրէ մը եկթալիք երգչախումբի մը վարանումը։ Որովհետեւ, դրացի այդ երգչախումբին ազգակիցները Պոլսէն գրեր էին թէ «պարապ ձանձրոյթ ու ծախք պիտի ընէք, հոս երաժշտական հասարակութիւն չկայ։ Եթէ մանի ու կազէլ կրնաք երգել՝ եկէք...»։

Իսկ «Սոն Փօստա» 8 նոյեմբերի (1933) թիւով կուտար «պատկերաւոր պատմուածք» մը, որուն մէջ «Փազար օլա Հասան աղա»ն ու Թուրք մը կը տեսակցին։

— Ատեն մը, կ՚ըսէ Հասանը, ռատիոյի ընկերութիւնը հարցարան մը բացաւ՝ իմանալու համար թէ հանրութիւնը ամէնէն աւելի ո՞ր եղանակները կը նախընտրէ։

— Ստացուած պատասխաններէն պարզուեր է որ ժողովուրդը կը նախընտրէ Քարակէօզի զուարճացուցիչ մենախօսութիւններ, եւ ալաթուրքա երաժշտութիւն։ Դասախօսութիւններու եւ ճառերու ականջ կախող բնաւ չկայ։

— Այո, որովհետեւ ալաֆրանկա եղածին պէս՝ ժողովուրդը կը յօրանջէ ու կը քնանայ...

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՑ ՎԵՐՖԼ
«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐ»ՈՒՆ ՀԵՂԻՆԱԿԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

>>>•<<<

Անձամբ կը կարդայ իր գործէն գլուխ մը, բացատրելէ յետոյ այս վէպին պատմական նախագիծն ու միջավայրը։

ՓՐԱԿԱ 19 Նոյ. (Ցառաջ).— Նոյեմբեր 12ի հինգշաբթի իրիկուն ոչ սովորական գրական երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Փրակայի մէջ, Ձեխոսլովաքիոյ Գերմաններուն շատ մը մշակութային ձեռնարկներու կեդրոն Ուրանիա նորաշէն, արդիական շէնքին՝ դասախօսութեան յատուկ ընդարձակ սրահին մէջ։ Հաւաքուած էին գերման կամ գերմանախօս, գերմաներէն հասկցող գրասէրներ, մեծ թուով մտաւորական ընտրանի մը եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։

Գրական այս երեկոյթը նպատակ ունէր «Մուսա Լերան Քառասուն Օրեր»ը վէպէն ճաշակ մը տալու, ուղղակի հեղինակին կողմէ։

Գրական Փրակայի Վերֆէլը նախապէս ճանչցած է իբր քնքոյշ քնարական բանաստեղծութեանց երիտասարդ հեղինակ։ Տարիներու ընդմիջումէ մը ետք՝ նոր ձեւի գործով մը ու նոր դարձեալ երեւումը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց, երբ առաջին անգամ տպուեցաւ իր տալիք դասախօսութեան աղդը։ Ուշագրաւ է որ, մինչդեռ նախապէս իբր «կէսը» երեկոյեան ժամը 8ին նշանակուած էր, յաջորդող օրերուն կէս ժամ աւելի ուշ սկիզբը հաղորդուեցաւ։ Թերթերը այս փոփոխութիւնը ծանուցին, իբր անհրաժեշտութիւն, որպէսզի կարենան հասնիլ նաեւ այնպիսի ունկնդիրներ՝ որոնք իրենց գործը ժամը 8ին կը վերջացնեն։

×

Լեփ լեցուն սրահի մը մէջ, գործին հասկցողութեան անհրաժեշտ պատմական ու միջավայրի ծանօթութիւնները տալէ ետք Վէրֆէլ արտասանութեան, ընթերցումի կատարեալ ու հաղորդական արուեստով մը կարդաց ամբողջ գլուխ մը՝ «Մուսա Լերան Քառասուն օրերէն». ուր կ՚ավէրի եւ հանդուցեալ Լեփսիուսի հանդիպումը կը նկարագրէ։

Ընտրուած գլուխին նիւթը, ոճը, հեղինակին զգացումով ու արուեստով արտաբերումը, բաւական եղան որ այս փոքր հատուածը՝ ճաշակ ու գաղափար տայ ամբողջ գործին տաղողութեան մասին։

Օտարներու կողմէ Հայերու մասին գրուած գործերուն մէջ՝ Վէրֆէլի վէպը եզական, բացառիկ արժէք ունի։ Անիկա ծնունդ է արուեստի խակական երկունքի մը, ու չէ ենթարկուած որ եւ է նկատումի, ակնկալութեան, քաղաքական դիտումի։ Առով իսկ՝ իր բացառութեան մէջ որքան ալ ժուժկալ՝ կը մնայ վեր բոլոր մեր ճանչցած եւրոպացիներէն։ Ան ոչ միսիոնար է, ոչ քաղաքական գործակալ, ոչ վճարովի փողահար, ոչ անվճար՝ սակայն շահագրգռուած դիտող, այլ արուեստագէտ մը, անկախ, որուն հոգին տուն կուտայ ահաւոր եղեռնի մը մէկ դրուագը երգելու, արտայայտելու։ Կարդալու իր զգացումով լեցուն կերպը, իր բացատրութիւնը, ընտրուած գլուխը սպասուածէն աւելի մեծ չափով հաղորդուեցան ունկնդիր հասարակութեան սրտին եւ ուղեղին։

Ահա թէ ինչու հարկ եղաւ որ երեկոյթի ողին՝ Վէրֆէլ, հաւաքոյթը ցրուելէ առաջ բարձրացնէ տրամադրութիւնը արտասանելով մէկ քանին իր նոր եւ անտիպ բանաստեղծութիւններէն. ասոնց մին՝ «Ծրգ առ ծնողս» (Elternlied) զգացումի եւ յուշական ապրումի գլուխ գործոց մըն էր, ու գրաւեց բոլոր ներկաներուն սրտերը։

×

Ցաջորդ առտու գլխաւոր գերմաներէն թերթերը տուին երեկոյթին նկարագրականն ու վէպին նիւթը, նաեւ արժանի գնահատականներ, այս երբեմն աստուածաշնչական վսեմութեան հասնող դիւցազներգութեան — վէպի հեղինակին։ «Փրակըր Թակպլաթ» կարեւոր օրաթերթը բացառիկ կը կոչէ երեկոյթը։ Կը շեշտէ թէ Վէրֆէլ կը հեղէ մեր օրերու «նոր» գրականութենէն, որով սկսաւ ինքն ալ, եւ կուգայ կը ներկայանայ մեզի եղերական այլ միաժամանակ վսեմ դիւցազներգութիւնով մը, որ զաւակնութեան կը բարձրացնէ հեղինակը։ Նոյն թերթին հետեւեալ նկատողութիւնը ուշագրաւ է։ — Եթէ այս գործը երկար երկունքէ մը ետք՝ շատոնց արդէն մամուլին յանձնուած չըլլար, շատեր թերեւս ուզէին անոր մէջ տեսնել այլաբանութիւն մը, դիտումնաւոր երկ մը։ (Կ՚ակնարկէ նոր սկսուած Հրէական հալածանքներու)։

Թերթը կը մոռնայ սակայն՝ որ Գերմանիոյ մէջ կամ այլուր վերջերս տեղի ունեցող հակահրէական եղոյթները ոչ մէկ համեմատութեան կրնան դիմանալ Հայակուլ եղեռնին հետ։ Այս վերջինը պիտի կրնար շատ շատ բաղդատուիլ Տիտոս կայսեր օրով կատարուած Պաղեստինի պարպումին։

ԳԵՂԱՄ ՇՈՂԱԿԱԹ

Տ'ՅՐԱԳԻՐ ԴՐՕՇԻՆ ՀԵՏ

— :•: —

Այսօր նորէն հին յուշերու սեւատոր էջերը թերթատելով կը տագնիմ խորախորհուրդ մտորումներու մէջ։ Կարօտի ծարաւ աչքերուս առջեւէն կուգան ու կ՚անցնին լուռ ու խոր նայուածքով հազար ու մէկ կեանքեր, հայրենի տեսարաններ, բանե՛ր, սիրտ կրծող, հոգիս հատցնող եւ անլուծելի։

Սակայն ինչո՞ւ այս հոգեկան վերլուծումները...։

Կ՚ուզեմ խօսիլ, բայց որո՞ւ հետ. քովս մարդ–մարդասանք չկայ, չեմ յուսահատիր ու կը լսեմ փակուած չորս պատերու մէջ։ Ահա՛, ահա՛ մը մխիթարական եկք մը, Հայոց նշխարը որ իմ հաւատաւորի ձեռքերով կախուած օտար պատի մը վրայ՝ շող կուտայ նիհար ճակտիս։

Հայու դրօշակ, Ծռագոյն Հայոց, քեզ համբուրեմ, քու ծալքերուդ մէջ մեռնիմ, արիւնս քեզի մատաղ թող ըլլայ, եթէ օր մը վրնուրագրուիմ Հայու ազատութեան համար...։ Այո՛, կ՚ուզեմ բուռն ցանկութեամբ քեզ հետ խօսիլ. խզել այս անախորժ լռութիւնը. վասնզի եռ ալ քեզ ծնող բազմահազար նահատակներէն մէկուն զաւակն եմ որբացած, եւ իմ սիրելիներս ալ, հասած ցուրտի պէս հնձուեցան զազաններու կողմէ։ Կեանքեր՝ որոնք ազատութեան անմահական հովէն քշուած քու յարութիւնդ երազեցին Երզնկաններով եւ Ալիշաններով նորմշուած, ու մարկցան առանց ողջ աշխոյժ քեզ տեսնելու։

Փառաւոր դրօշ, Ծռագոյն տիրական, դեռ շատ չէ, քանի մը օր առաջ բարձր ու խորհրդաւոր երազի մը մէջ տեսայ մեր գիւղին նահատակները, կարմրած մը ուրուականներ, որոնք գետնատիէն քալելով ինծի մօտեցան։ Ծանօթներ բոլորն ալ եւ հայրս. անոնք աչքերը եւ հեզահամբոյր հով մը ունէին, իրենց աչքերուն բիբերը արցունքի մէջ թաղուած խօսեցան ինծի,— վախ չզգացի — յանկարծ՝ մէկիկ մէկիկ մօտեցան երկիւղածութեամբ ու լամբակիս վրայ շողշողացող երեք գոյներդ համբուրեցին։ Միրտս խռովքի մէջ խեղդուեցաւ, աչքերս մթնցան, արցունքի հեղեղին մէջ կորսուած ուրուականները մէկի՛կ մէկի՛կ անհետացան։

Անըջական այս պահերը յուզեցին զիս երկար. հեզահամբոյր ուրուականներու երախտաւոր ընթացքը սարսեց մտածումներս. խօկացի պահ մը թէ մեռելներն իսկ կը պահեն Հայոց դրօշակի վեհութիւնը իրենց յաւիտենականութեան մէջ։ Հո՞ն վեհութիւն ու յարգանք. իսկ հո՞ս, նսեմութիւն եւ անարգանք։

Ողջո՛յն քեզ, Հայոց դրօշակ, Արարատեան աշխարհի եռագոյն, Նոյեան տապանի փարոս

Ե՞ր երբեմն որ Մեծն Մասիսի բարձունքներն անհասելի՝ քու եռագոյն շողերովդ Հայոց աշխարհի երկինքէն փրթող արեւին հետ կը լուսազարդէիր։ Հպարտ էր այն ատեն ցեղին յարատեւող ոգին, հպարտ էր նաեւ «Հայաստան երկիր դրախտավայրը», վասնզի ազատութեան մըրկաշունչ ոգին կը սուրար մռնչող ատիւծներու ուժգնութեամբ։ Եւ դուն, Հայու դրօշ, երանգաւոր ծալքերդ հայրենի հովերուն տուած՝ ազատութեան եւ շինարարութեան կենսունակ փառքը կը ցնծերգէիր...։

Այս բազմազան ու բազմահրաշ կեանքը հաւատքներով լի՝ այսօր կը պահես, Արարատեան աշխարհէն շա՜տ հեռու, Հայոց բազմազան ժողովուրդին մօտ, օտար եթերի տակ։ Օտարները շուտ ճանչցան քեզ. քու անհասելի փառքդ ու մեծութիւնդ, դրօշ պանծալի՝ աշխարհի չորս հովերուն տարտղնուած ժողովուրդի։ Իսկ ոմանք (մեզմէ) շուտով մոռցան ճանչցածդ լուսաւորութիւնդ, կենդանի վկայ ըլլալդ բոլոր այն արտաճմլիկ խեղճութեանց մէջէն աղաղակող նահատակներուն... «Անցեալը մոռցուկ կ՚ըլլայ», կ՚ըսեն ու կը հովահարեն իրենց կուսակցամոլ հոգիները, — անոնք՝ հայ եղբա՛յրներ, «դաղափարական» հիւանդութիւններու հրէշային խեղկատակութիւններով յղփացած կ՚անտեսեն արիւնածինդ՝ Եռագոյն դրօշ, կ՚անպատուեն եւ իրենց հոգեկան հրճուանքը կը բազմապատկեն։ Ալիշաններու եւ կռուած ու զոհուած անհամար նահատակներու զգացումներ հրաւիրող անէ՛ծքը այդպիսիներուն, որ կ՚ուրանան քու Հայու նշանակ ըլլալդ, ո՛վ թափառական դրօշ ազգային։

Ու այս բոլորը, վասն կուսակցամոլութեան։ Բայց հայ եղբայր, սիրտ պէտք է որ դիմանայ, մարդկային սակայն գործողութեան եւքին։ Մինչեւ ե՞րբ հայկական սրբազան աւանդութիւններու, նահատակներու ողջակէզ շարժումները, անարգել ու խաչին գամել։ Գո՞ւռ մը խնլք, ափ մը նախանձախնդրութիւն, ի տես մեզ նման ճնշուած ազգերու համերաշխական վերելքին...

Բարեկամ ընթերցող, քաջ գիտցիր որ կուսակցական մը չեմ եւ չըլլալու համար ալ դժգոհ եմ։ Կը սիրեմ բոլորը բայց ոչ մին։ Հաւատքս մեծ է ցեղին ոգիին եւ անոր վերելքին ծառայող բոլոր կուսակցութեանց վրայ։ Սակայն, կուսակցական հանգամանքէ զերծ մնացող եւ ամբողջական պահանջ մը չէ որ չխօսիմ հայ դրօշին հետ, չհաղորդուիմ անով, չակնեմ ու չվերջացնեմ անոր ընծայած գեղագոյն ու խոր հաւատամքով։

Երանի՜, հազար երանի, բոլոր այն ազգերուն որ իրենց ցեղային նշանակի վերելքի մասին հաւատք ունին, ու իրենց գեղագոյն սրբութիւնները չեն անտեսեր, կը սիրեն ու կը պաշտեն։ Մենք օտար երկինքի տակ, հաւատաքննութեան կ՚ենթարկենք քեզ, փառքի կո՜թող Հայու դրօշակ։

Բայց ոչ, ես դեռ կը լսեմ ձայնն ահաւոր ու ողբական՝ բոլոր այն մարտերուն ու նահատակ քոյրերուն որ ինկան զարհուրելի բարբարոսի ճիրաններուն մէջ. բզքտուեցան ու պղծուեցան, պանծալի Եռագոյն, Եռագոյն Հայոց, երբեակ միութիւն, իսկ դուն ազատութեան հովերովդ՝ հեծած Ս. Սարգիսի սպիտակ ձին, անոնց ողբականը կտրելու փութացիր, վէրքերուն ապեղանի եղար, արցունք սրբեցիր, եւ քու փառաշող ծալքերուդ մէջ հովանաւորեցիր այս երախտամոռ սերունդի վերապրող սիրելիները...

Հոս՝ անզուսպ ու համարձակ բարձր ձայնով կը գոչեմ,— Ողջո՛յն քեզ, Եռագոյն դրօշակ, Հայուն պանծալի Եռագոյն, քու խաչիդ ու խորանիդ մատաղ, հազար փառք քեզ, գաղթական հրածին դրօշ։ Ցարութեանդ օրը աշխարհ ցնծաց, հայորդիները փողանակով։ Ու դուն հիմա լուսեղեն զատապարտուած՝ Նազովրեցիին պէս խաչը շալակն առնող ու դէպի Գողգոթան մագլցող ժողովուրդիդ հետ կը մնաս, կ՚առաջնորդես։

Խորքիդ մէջ հեզութիւն, բարութիւն եւ իմաստութիւն կայ, այս երկրորդութեան հետ ներդաշնակ կայ ու կը մնայ ցեղին հաւատաւոր, յարատեւող մեծ ոգին, եւ այս եւ անոր նշխարը՝ Ազատութեան։ Դուն ազատութեան եւ հոգիդ անլուծելի դիւցազներգութեան շտեմարան է, ապագային սպասած սիրունի ցեղային կորովը քեզմով կը յայտնուի, կը կարդուրուի ու կը մարմնանայ։

Սակայն, հիմա օրերը աղօտ են, մարդիկ լաւ չեն տեսներ, մտածում կը շարժարուին, շուկայիկ քարոզչութիւններով քնքնածացնելու կրծքանմանելի այսպիսիները կը դաւեն ցեղային դաւանանքին դէմ։ Վեհապանծ իր սքեմին տակ Նազովրեցիի վարդապետութենէն կշտացած կուսակցականութիւն կը խաղայ, ապաբէջը յայտ է սքեմէն ներս ու դուրս, քէն ու քաղ որքան որ կ՚ուզես...

Հէյ աշխարհ, տուեր քանդուած շալամ ժողովուրդ ենք, շատ կը խօսինք քաղաքակրթութեան մասին, բայց մեր պատմական ու նուիրական հարստութեանց տէր ու պաշտպան ըլլալէ կը խուսափինք, իրար կը բաժանենք պառաւական սանձարձակութեամբ, անամէջ վէճերով։ Տարօրինակ եւ այպանելի կը գտնենք բոլշեւիկներու տարած կենցաղը։ Բոշաները իրենց գիրենք ճանչցնելու համար ունին իրենց «դրօշ»ը։ Ձէ՞ որ անոնք արհեստով մաղագործ են, քաղաք կամ գիւղ այցելած ատեն մաղ մը կը դնեն իրենց գլխուն, մաղ մը՝ ձեռքերնուն մէջ, իսկ լալկան երեխայ մը՝ շալակը։ Իսկ դուն, հայ եղբայր, ի՞նչ ունիս քեզի հետ երբ ազգութիւնդ գիտցնել ուզես։ Ոչ բոշա ես, ոչ ալ մաղագործ, որ մաղ մը գլխուդ առնես. Գիտցիր ուրեմն դրօշակիդ յարգը «Ծանիր զքեզ»։

Հաւատամքիս աննկուն խարխափը ազգային դրօշակ, ալ չեմ ուզեր քեզ նեղել, եւ լամբակիս վրայ պսպղացող երեք գոյներդ կը համբուրեմ, թողէ ծը սրտիս, արցունքը աչքերուս։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻՆ
ԾԱՓԱՀԱՐԵԼՈՒ ԱԶԳԱԿԻՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՄԸ

— :•: —

«Միլլիյէթ»ի աշխատակիցներէն Ցիւրհան Ճահիտ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ, «Ծափ՝ սինէմայի մէջ» խորագրին տակ (20 նոյ.).

— «Անցեալ օր սինէմա մը գացեր էի։ Հազիւ թէ պաստառին վրայ երեւցած էին ֆիլմին դերակատարներուն անունները, երբ առջեւի նստարաններէն ծափահարութիւն մը փրթաւ։ Միջոցը նայեցանք եւ հարցուցինք իրարու.

— Ի՞նչ կ՚ըլլայ, ազգային հերոս մը սրահ մտաւ։

Մէկը բացատրեց թէ դերակատարներէն մէկը Հայ է եղեր, անոր համար կը ծափահարեն։

Սինէմայի մէջ ծափահարելը՝ քաղցի մէջ ճերմակեղէն փոխելու չափ ծիծաղելի է։ Կան մարդիկ որոնք սինէմա կ՚երթան յատուկ սինէմաներու մէջ, երբ ոստիկանական ֆիլմեր կը ներկայացուին։ Բայց երբ ինքզինք դիտցող մարդիկ սինէմայի մէջ կը ծափահարեն, եւ մանաւանդ ցոյց կ՚ընեն այս երկրին հետ կապ չունեցող դերասանի մը համար, անիկա արդէն ամօթ է, տգեղ է, նոյնիսկ յանդգնութիւն է։

Ազգէ մը, ինչպէս երկաթագործ աչկերտ, թօփիկճի եւ փողոցի բեռնակիր, սինէմայի դերասան ալ կրնայ ելլել։ Իսկ արուեստին ալ արժէքը ալ գէշ կամ աղէկ ըլլալուն պատասխանատուն՝ ուղղակի հեղինակն է։ Բայց ատոնցմէ դուրս կան կարգ մը անձեր որոնք մէկ մէկ անմեռ կուսակալներ են, եւ որոնց համար պատկանելու ազգը կրնայ պարծենալ։ Այս կարգին են ազգային հերոսները եւ միջազգային համբաւ ունեցող արուեստագէտները, մէջը. Բայց սինէմայի դերասանները, տաղանդաւորներ ըլլալով ամէնէն խամաճիկներ ըն մէկ մէկ կենդանի ըլլալով, եւ քիմիական ըմբիշօրին ձեռքը, կերութիւն մը բնաւ չի կրնար պարծենալ անոնցմով։

...ին Հարվէյ, Գերմանացիներուն ...ար ալ կ'օրհէ մըն է, ոչ ալ նոյն ...մը Մոլիէր մը: Ժանէթ Մաքտոնալտ, ...ֆրանսացիներուն համար միշտ կը մը... աշխատաւոր աղջիկ մը: Ֆրանսա... ...րը, փողոցի հօպիտ կ'անուանեն ...րեր Շըվալիէն.

Հետեւաբար, պարծենալիք բան մը ...Փոլայ սինէմաներուն մէջ ծափա... ...րել Հայ մը որ չենք գիտեր ո՞ր բէ... ...փոփոխ ձեւերին տակ խաղացած է:

...իմիջայլոց աւելցնենք թէ հայ դե... ...անը ծափահարողները մոռնալու ...որ թէ Թուրքիոյ մէջ կ'ապրին եւ թր... ...ապատ են: Թուրքիոյ մէջ ազգ... ...երը եւ թուրք մարդահամարին ...աք արձանագրուածները, պէտք է ...րն ըստ օրէնքի դիմել դիտեն ...պերը. Այս կէտին մէջ զանցառու... ...ած չենք կրնար հանդուրժել: Պէտք ...մայ նման զգալ, որպէսզի իրա... ...ն էայրենակցի իրաւունքները: Իսկ ...որ այսպէս կը վիրաւորեն մեր ...ազգամները եւ այս տեսակ ծիծաղե... ...լի գայլերով երեւան կը հանեն իրենց ...ութիւնը, ոչ միայն հայրենակցու... ...թեան, բարեկամութիւն անգամ չեն ...կրնար սպասել մեզմէ:

...լու չէ որ պատմութիւնը ազ... ...ութեան ամէնէն բուռն տա... ...րը կ'ապրի:

×

...ս գրգռիչ հրատարակութեան առ... ...թ. «Նոր Լոյս» հետեւեալ բաց նա... ...ը կը հրատարակէ, Գ. Հրանտ բու... ...գրութեամբ (22 նոյ.).—

...ւրախ կարդացի ձեր գրութիւ... ...«Միլլիէթ» ի աղջի օրուան թի... ...ն մէջ հրէական մէջ ծափահարու... ...ն» խորագրին տակ:

...րաւ, առաջին ակնարկով իսկ, ...անցոյց թէ կը խեղաթիւրէք: ...որովհետեւ եթէ իսկապէս դուք սինէ... ...գտնուած բլլայիք, չպիտի չի... ...թէք բէժիւքօր մը պարզ արթիսթի ...ն հետ՝ Այս Ճանֆոս պէյ, կամ կրիսե... ...թիւրէք եւ կամ, ներեցէք համար... ...թեանս՝ հասկնալու կարողու... ...թիւն կը պակսի ձեզի:

Պիւրհան Ճահիտ պէյ, դուք որ գը... ...գէտ մըն էք, դուք որ վիպագիր ...էք, դուք որ խմբագիր մըն էք ...պէս, պէտք էր լաւ գիտնայիք ...«Արուեստը, գիտութիւնը հայրե... ...ք չունին »: Արուեստագէտը, ըլ... ...ասպահայկական կամ թրքահայա... ...տ, զայն կը ծափահարեն հաւասա... ...պէս:

Նոյն արուեստագէտներ ամէն օր ...ոյսի ծափեր կը խլեն թրքահայա... ...ցերէ:

Կ'երեւի թէ, օտար թերթեր կար... ...լու, միջազգային արուեստով հե... ...աքրքրուելու սովորութիւնը չու... ...Եթէ կարդացած ըլլայիք, ան... ...որ ճանչցած պիտի ըլլայիք նա... ...եւ միջազգային համբաւ վայելող հո... ...«բէժիւքօր» Ռուբէն Մա... ...ը, որուն մասին մեծ գովես... ...խօսած են համբաւաւոր Եւրոպա... ...թներ: Ամերիկայի, Ֆրան... ...ի, Անգլիոյ նման արուեստի ու ...թեան մեծ ոստաններու մամու... ...մէջ. Հետեւաբար, Ռուբէն Մա... ...եանը չճանչնալնիդ ալ յանցանք ...է, կարծեմ, երբ նկատի ունենանք ...ր վերոյիշեալ հանգամանքները:

...րաւունք ունիք, աղէ մը, «այսին... ...ըլլայ Թուրքէն, ըլլայ Հայէն, ըլ... ...ցոյնէն եւայլն կրնայ «թօփիկ... ...ելլել, կրնայ «թէլլալ» ելլել, ...էս դրած էիք, բայց այս աղերէն

կրնան ելլել նաեւ նշանաւոր դերասաններ, նման Կիւլլի Յագոբի, որ հիմը դրած է թուրք թատրոնին, անմահ Զուհաճեանի, որ հիմը դրած է թրքական օփէրէթի, անմահն Մնակեանի, որ փառքը եղած է թուրք թատրոնին, զորս չատ լաւ գնահատած է Ազա Կիւնտուզ պէյ: Ճահիտ պէյ, կրնանք այսպէս թուել չարան չարան Հայեր որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցած են այս երկրին:

Մի մոռնաք որ, Պիւրհան Ճահիտ պէյ, չատոնց անցած է «տինիմէ սէօմիւ» ի չրջանը: Հայ արուեստագէտ մը ծափահարելը հայրենիքի դաւաճանութիւն չէ: Մենք որ հոն մեծամասնութիւն մը կը կազմէինք «Փէր Կիւնթ»ի Ա. ներկայացումին, մեծ ոգեւորութեամբ ծափահարեցինք Տարի յուլտուզի արուեստագէտները: Ինչպէս կը ծափահարենք նաեւ միշտ «քօմիք» Նաշիտ պէյը:

Պիւրհան Ճահիտ պէյ, մենք ալ ձեզի չափ թուրք ենք, մենք ալ ձեզի չափ իրաւունք ունինք պարծենալու թրքութեամբ: Մեզ եւ ամօթ է խեղաթիւրել անկեղծ եղոյթներ եւ փոխադրել զանոնք քաղաքական գետնի վրայ:

Այս կը պահանջէ ճշմարիտ լրագրողի մը պարտականութիւնը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Ամերիկայի ազգային վարչութեան գործերը

ooooo

Ամերիկայի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը (օրինականը, ոչ թէ Ղեւոնդ արք.ի կազմածը) հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է.—

Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնս իր վերջին հերթական 10րդ նիստին մէջ որոշեց Ամերիկահայ թեմի ազգային-եկեղեցական կազմակերպութեան, ինչպէս նաեւ մեր յետմիջօրեայ դպրոցներու վերաբերեալ հարցերով եւ տուաւ ի միջի այլոց նաեւ հետեւեալ որոշումները.—

Ա.— ԿՐԹԱԿԱՆ

1. Յառաջիկայ տօնական օրերու ընթացքին շրջագայող ուսուցչական համագումար,

2. Կազմել Կեդրոնական Ուսումնական Խորհուրդ,

3. Վերամշակել ամերիկահայ դպրոցներու յատուկ կազմական կանոնագիր,

4. Փութացնել ուսման միօրինակ ծրագրի կազմութիւնը,

5. Շուտով ձեռնարկել հայերէն լեզուի եւ ազգային պատմութեան դասագիրքերու հրատարակութեան:

6. Բաւարար բիւջէ յատկացնել նախնական ծախքերու համար:

Բ.— ԹԵՄԱԿԱՆ

1. Վաւերացուեցան հետեւեալ նորակազմ հոգաբարձութիւնները.— Փութաքէթ, Ինտիըն Օրչըրտ, Ուոշինկթըն, Պրիճփորթ, Մեծագոյն Պոսթըն, Ֆիլատելֆիա, Նիւաթքըն-Ուաչ Ռիէյթ), Հոպոքէն-ուիլ, Վուսթըր, Փրովիտենս, Ֆրեզնօ-Փրըն, Միֆֆըրտ, Ֆիլըտելֆիա-Վոլսթըն, Ռիտըրտ-Ալենսոն:

2. Մինչեւ հոկտեմբերի վերջ թեմական տուրքի հաշւոյն Կեդրոնական Վարչութեան սնտուկը փոխադրուած է $1.035.00:

ԴԻՒԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԳՈՒԵԺԻԿ ՓՈՐՁԵՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԴԷՄ

ooooo

ՍԷՎՐԱՆ.— Նոյեմբեր 18ին տեղի ունեցաւ Սէվրանի Հայ Կրթական Միութեան երեկոյթ — պարահանդէսը՝ փոխանակ նոյեմբեր 4ի, որովհետեւ Կրթ. Միութիւնը իբր «ճերմակ» ներկայացուած էր՝ Սէվրանի քաղաքապետութեան, քանի մը թաւթփուքներու կողմէ: Պարզենք խնդիրը.—

Սեպտ. 20ին Café Marronnierի սրահը կը վարձենք: Հազիւ երեք օր անցած, սրահին տէրը կ'իմացնէ թէ՝ սրահը չի կրնար տալ մեզի, թէ արգիլուած է քաղաքապետութեան կողմէ եւ պէտք է դիմել քաղաքապետութեան: «Եթէ յօժարի, ես ալ կուտամ սրահս»: Միութեան կողմէ կը ներկայանանք քաղաքապետին՝ որուն առաջին խօսքը կ'ըլլայ,— Դուք ճերմակ էք:

Անշուշտ կը պարզենք մեր նպատակը եւ ծրագիր — կանոնագիրը կը ներկայացնենք որ հաստատուած է: Քաղաքապետը կը պատասխանէ թէ կուի տեղի պիտի ունենայ ձեր հանդէսին, եւ պատասխանատուութիւն չեմ ստանձներ: Իրեն կը պատասխանենք՝ թէ երեք տարիէ ի եր է որ կազմուած է այս Միութիւնը եւ ունեցած է 10ի չափ հանդէս պարահանդէս, բայց օր մը կուիւ տեղի ունեցած չէ: Բայց անօգուտ: Երկրորդ անգամ մը եւս կը դիմենք գրաւոր, իսկ երրորդ անգամ բերանացի եւ միշտ միեւնոյն պատասխանը կը ստանանք.— Դուք կռիւ կ'ընէք, ճերմակ էք, Փաշիստ էք »: Ճարահատ ուրիշ սրահ մը կը վարձենք 11 նոյեմբերի համար եւ միեւնոյն պատմութիւնը ուրիշ ձեւով: Կ'ըստիպուինք երթալ Սէվրանէն դուրս Լիվրի — Կարկանի մէջ սրահ մը վարձել: Այն քաղաքապետը որ՝ երեք տարիէ ի վեր մեզի լաւ աչքով նայած է, մեր բոլոր երեկոյթ — պարահանդէսներուն, մեր նամակները ստացած, եւ քանի մը անգամներ մեզ նամակով շնորհաւորած է, այս տարի մէկէն ի մէկ մեզ կռուազան եւ ճերմակ կ'անուանէ, որովհետեւ մութ ուժերու կողմէ ճերմակ ներկայացուած ենք: Քաղաքապետը կարմիր ըլլալով անակալէկերը իր չուրջը կը գտնէ: Այս պատճառով Կրթական Միութիւնը վընասեց նիւթապէս: Եւ սակայն թող գիտնան բոլոր գոյնի Հայեր, Սէվրանի Հայ Կրթ. Միութիւնը իր որոշ ծրագիր — կանոնագիրը ունի, որ է պզտիկներուն հայերէն սորվեցնել, եւ ժողովուրդին մէջ վառ պահել ազգային զգացումները: Անցեալին մէջ մեր իտէալը եղած է այս, ներկային ալ այս է եւ յառաջիկային ալ այս պիտի ըլլայ.

⁂ Վարչութեան քարտուղարը հանդէսին բացումը կը կատարէ, եւ Կրթ. Միութեան կողմէ երկու խօսք ըսելէ վերջ՝ վարագոյրը կը բացուի: Դպրոցի մանչ ու աղջիկներ, իրենց մաքուր հայերէնով արտասանութիւններ կ'ընեն եւ կ'երգեն, ներկայ հասարակութեան ծափերուն տակ: Իրենց ուսուցչուհին, Օր. Զաւարթ Ժամկոչեանը (Դպրոցասէրի սանուհիներէն) իր կարելին փորձած է, քառ մը հայերէն աւելի սորվեցնելու համար:

Յետոյ յաջողապէս ներկայացուեցաւ «Բարեկենդանի անկումներ »ը, եւ «Խեչոյի Թուղը» յուշարարութեամբ Գ. Մ. Ճիլպէրեանի եւ գերակատարներն էին Օր. Սօնա, Գ. Գ. Մ. Խաչատուրեան, Վահրամ Քէօսէեան, Ա. Գասէմեան, Մ. Այտընեան եւ Ն. Քէօսէեան: Նմանապէս երկու ֆրանսերէն ֆանթէզիներ ներկայացուցին Օր. Սօնա եւ Մ. Խաչատուրեան: Պարերը սկսան կէս գիշերէն վերջ: Մէջընդմէջ անակնկալներ տեղի ունեցան: Պարերը տեւեցին մինչեւ լոյս: Ժողովուրդը լաւ տրամադրութեամբ բաժնուեցաւ սրահէն:

⁂ Երկու տարիէ ի վեր բարեգործական Միութիւնը Սէվրանի մէջ ալ դպրոց մը բացած է: Ուր 25էն 30 մանչ եւ աղջիկ, հինգշաբթի օրերը կէսօրէն վերջ հայերէն կ'աւանդուի: Աշակերտներու թիւը փոփոխական է, օր մը 10, միւս օր 30: Ծնողները չատ անտարբեր են հայերէնի հանդէպ՝ քիչ բացառութեամբ, երբ Սէվրանի մէջ մօտ 90 ընտանիք կը համրուի:

Իրազեկ

ՈՒ՞Վ ԷՐ ՄԻՀՐԱՆ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԸ

ooooo

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պէյրութի մէջ սպաննուած Մ. Աղազարեանի մասին (4 նոյ.).

Ընդհ. պատերազմի ժամանակ, Մ. Աղազարեանը Հալէպ էր, որպէս կառավարական ու երկաթուղիի պաշտօնեայ, չատ լաւ պայմաններու մէջ: Իր կեղծ ու պատիր բնաւորութեան շնորհիւ թուական թուրք բարեկամներ էր չահած, լաւ ռոճիկ կը ստանար եւ հայ բեկորներու հետ կը վարուէր ըստ իր թուրք մեծաւորներու խորհուրդին, չահագործելով իր աղգակիցները, որպէսզի աւելի բարձր աթոռ ունենայ: Երկար չտեւեց եւ աթոռէն չուտով վար ինկաւ: Զինադադարէն յետոյ Պէյրութ ապաստանելով, սկսաւ գրագել չողենաւային ընկերութեամբ, «Ֆայր — Լայթ»ի մօտ: Թէ ի՞նչ տեսակ չահագործումներ կատարեց, թէ ի՞նչ խարդախ խաղեր խաղաց Խարբերդցի գաղթականներու գլխուն, որոնք խումբերով Ամերիկա կ'երթային,— այդ բոլորին պատասխանը կրնայ տալ ինքը Տամատեանը: Որքան չուտ մոռցուեցան յուսանկարներով ամուսնութեանց դայեակութիւնները. Պէյրութէն Նիւ Եորք քանի քանի ամերիկահայ փեսացուներ խաբուեցան, քանի 50 տոլարնոց հայ օրիորդներ ղրկուեցան որպէս հարսնցու, կամ որպէս «ճերմակներու առեւտուր»ի ապրանք...:

Ո՞վ էր ուղարկողը. ո՞վ էր այս խայտառակութեանց կազմակերպիչը, եթէ ոչ նոյնինքն «իսկական Հայ» Աղազարեանը:

Այս բոլոր խայտառակութիւնները չեն վրիպիր իր պատկանած կուսակցութեան աչքէն: Այդ պատճառով ալ, 1924ի վերջերը, Ռսկերիչեան կոչուած (ամերիկեան հիւպատոսարանի թարգմանի) եղչակեանի հետ միասին, Մ. Աղազարեանը դուրս կը չպրտուի Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան չարքերէն:

Ահա այդ օրուընէ է որ Մ. Աղազարեան բոլչեւիկ կը դառնայ »

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԴԱՒԵՐԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՄԻՋՈՑԱՒ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Բարեգործականի կրթական ծրագիրը եւ այս առթիւ տրուած լուսաբանութիւնը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ. (14 Նոյեմբեր)

—«Այս առթիւ եղած խիստ ճնճադատութիւններուն պատասխանելով՝ Բարեգործականի Ընդհանուր տնօրէնութիւնը հրապարակ եկած է զեկոյցով մը, որուն մէջ մանուածապատ բացատրութիւններով կ'աշխատի մեղմացնել իր հետապնդած խիստ թափանցիկ յետին նպատակներուն ընդվզեցուցիչ տպաւորութիւնը եւ ներկայացնել իր «կրթական ծրագիրը» իբրեւ բոլորովին բնական ու անմեղ բան մը: Այդ բացատրութիւնները տալով ան կրկին կը փորձէ հաւատացնել միամիտներուն, թէ Բարեգործականը «գերազանցօրէն անխտրական» ոգի ունի եւ կը հետապնդէ «արտաքին միջամտութիւններէ զերծ ազատ գործունէութիւն» մը:

Սակայն, ամէն մարդ գիտէ, թէ Բարեգործականը թուղթի վրայ միայն ճագաճականապէս չէզոք կամ սոսկ բարեսիրական ու կրթական շինարարական կազմակերպութիւն մըն է, իսկ իրականին մէջ դժբախտաբար եղած է գերազանցապէս խտրական եւ արտաքին որոշ միջամտութեանց ենթակայ կազմակերպութիւն մը: Այնպէս ան իր գլուխը չպիտի դնէր եւ տարիներ չարունակ պահէր Վ. Մալեզեանի, Ա. Ջօպանեանի եւ Վ. Քիւրքճեանի նման կատաղի հակադաշնակցականներ, որոնցմէ հայ հասարակութիւնը հարկաւ չի կրնար երբեք սպասել իրապէս անխտրական ոգի Բարեգործականի գործերը վարելու մէջ եւ ոչ ալ Ռամկավար կուսակցութենէն ազատ ու անկախ գործունէութիւն մը:

Ինչպէս կ'երեւի. Ռամկավար կուսակցութիւնը, քաղաքական ջախջախիչ պարտութիւն կրելէ եւ իր կռուանները մեր գաղութներու մէջ կորսնցնելու վտանգին ենթարկուելէ ետքը, արտակարգ ջանքեր կը թափէ Բարեգործականի միջոցով՝

ա) Իր ձեռքն առնել մեր գաղութներու կրթական գործի ղեկը.

բ) Լեցնել մեր դպրոցները բացառապէս Ռամկավար կամ Ռամկավարամիտ ուսուցիչներով,

գ) Ջարկ տալ հակադաշնակցական պայքարին իր նշանակած ուսուցիչներու միջոցով,

դ) Դպրոցներուն օժանդակելու ֆօղին տակ կաշառել հոգաբարձութիւնները ու թաղականութիւնները եւ հանել զանոնք Դաշնակցութեան ու Դաշնակցութեան համակիր ազգային վարչութեանց դէմ:

Ուրիշ խօսքով՝ Ռամկավար կուսակցութիւնը, չկարենալով քաղաքական գետնի վրայ գլուխ ելլել Դաշնակցութեան հետ, կը ձգտի Բարեգործականը իբր զէնք ծառայեցնել իրեն՝ մեր գաղութներու կրթ. գործն ալ խառնշտկելու այնպէս, ինչպէս որ խառնշտկեց մեր գաղութներուն կեանքը՝ եկեղեցիները իբր կուսակցական գործիք գործածելու իրենց ազգաքանդ ընթացքին մէջ:

Աւելորդ է բացատրել, թէ կրթական գործը կուսակցական գործ չէ, այլ գերազանցապէս ազգային, համազգային գործ մը: Հետեւաբար Բարեգործականի միջոցով մեր դպրոցներուն Ռամկավար կուսակցութեան յարող ուսուցիչներ միայն փաթթելը, Ռամկավար կուսակցութեան հակադաշնակցական թոյնը աշակերտութեան ներարկելը եւ մեր նոր սերունդի դաստիարակութեան գործը գաղութներու մէջ կուսակցական կամ քաղաքական պայքարի ասպարէզ դարձնելը ոչ Բարեգործական եւ կրթական հաստատութեան մը վայել գործ է, ոչ ալ ազգային գերագոյն շահերուն կամ ազգային դաստիարակութեան շահերուն համապատասխան գործ մը:

Եթէ Բարեգործականը կ'ուզէ իրապէս նպաստել մեր նոր սերունդի դաստիարակութեան, պէտք չէ ձգտի ամէն գնով կրթական գործի ղեկավարութիւնը իր ձեռքը վերցնել, այլ պէտք է ձգէ այդ գործը տեղական հոգաբարձութիւններուն, թաղականութիւններուն կամ ազգային վարչութեանց՝ անոնց օգնելով միայն նիւթապէս:

Իսկ եթէ Բարեգործականը կ'ուզէ կրթական գործի բարոյական ղեկավարութիւնն ալ իրեն առնել, այդ պարագային պէտք է նախ եւ առաջ ինքզինքը ազատէ Ռամկավարներու այն ճիրէն, որ տարիներէ ի վեր կը չահագործէ եւ նեղմիտ կուսակցական ոգիով կ'առաջնորդէ զինքը »:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեւանէն վերջ, Լէնինականն ալ չուտով կ'ունենայ պատանեկան թատրոն: Պատրաստուած խաղացանկին մէջ կը մտնեն հետեւեալ թարգմանական եւ հայագիր գործերը.— Ընպաւնալիքի տակ (Կոզլովսկի), Մի կաթիլ մեղր (ըստ Յ. Թումանեանի), Սկաուտ թիւ 89 (Արմէն), Թոմաս եղբօր տնակը (Պիչըր Սթոու):

Այս խաղացանկէն դուրս, Սուրէն Քոչարեան հրաւիրուած է արտասանութեան երեկոներ կազմակերպելու պատանիներուն համար:

Լէնինականի պատանեկան թատրոնին դերասանական խումբը կազմուած է նոյն քաղաքին պետական թատրոնին արուեստագէտներէն: Պատանեկան թատրոնին տնօրէն նշանակուած է Վ. Մ. Աճէմեան: Այսպէս ուրեմն պատանեկան թատրոնը պիտի գործէ պետական թատրոնին օժանդակութեամբ:

Ներկայ թատերական եղանակին մէջ, բեմադրութեան պիտի մասնակցին նաեւ Աղասեան եւ Տ. Շամիրխանեան: Նկարչական աշխատանքները պիտի կատարեն Շերիշեւ եւ Ալթունեան, երաժշտականը՝ Մ. Աղայեան եւ Գարդաշեանով:

Լէնինականի պատանեկան թատրոնը կը մտնէ կրթական գործավարութեան պիւտճէին մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիզի «Պրոլետար» հայ թերթին խմբագիրը Վ. Աւրեան պաշտօնանկ եղաւ Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին հրամանով, եւ տեղը պաշտօնի կոչուեցաւ Յ. Գօլոսեան առժամաբար:

⁂ Անդրկովկասեան Դաշնակցային կառավարութեան հողային փոխ-գործավար Վարդան Մամիկոնեանի պաշտօնը փոխուելով նշանակուած է մատակարարութեան գործավար:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Խորհրդայնացած ազատ Հայաստան,
Խաղաղական օրեր, երաշտ սրբազան:

Հայոց աշխարհի զարունն է հասել.
Ծառերը ծաղկել, պտուղ են կապել,
Արտերը ծիլ, ցորեն են բռնել,
Արտ ու անդաստան ծաղիկ են փռել:
Կանգնած աշխարհներ, զառնուկներ
փափլիկ

Հովիւների հետ լեռներն են ելլել.
Կովեր կաթնառատ, ուլեր խատուտիկ,
Գիւղերէն հեռու արօտ են ընկել:
Գիւղերն, առոյգ այրը հայ երկրի
Իր այգու, արտի գործն է կատարում.
Արեւով ուրախ քրտինքը ճակտի՝
Արդար վաստակի երգն է հոլովում:
Ծաղկածաղիկ ճակտի քրտինքը պստ-
պսում

Հայոց երկրում բարիք է ծնել.
Թշնամու աւեր, հուր ու կողոպուտ
Անցան մի երազ, եէֆիար է դառել:
Կարճաթողուշ հարսներ, սիրուն
աղջիկներ
Արտերում ցրուած քաղհան են անում.

Գիւղի տներում մայրեր, մամիկներ
Մածունը հարում, կարագ են հանում.
Պանիր են կապում, չորթան
պատրաստում.
Տան մառաններն բարիքով լեցնում:
Մէկը եռանդով իլիկ է դարձնում,
Մէկը գետնաճարշ կտաւ է հիւսում:
Մէկը դէզգեահի առջեւը նստած՝
Գոյն գոյն բելերով կապերտ է
գործում.

Մէկը Երբակերտ մի սանդ բռնած՝
Կերպասի վրայ նախշեր է բանում:
Ու ճաղաճներում աւաններում նոյն
Գործարաններ հիմքեր են դրուած.
Ուր աշխատում են ծեր, պարման
ու կին

Ազատ ապրելու կամքով դարբնուած:
—Հէ՜յ, տղերք ջան, պի՛նդ,
ձեր կեանքին մատաղ.
Երկիրն է շինւում.
Ով չունենք մենք վախ:

×

Թի՛ֆ-բա՛ֆ, բի՛ֆ-բա՛ֆ...
— Զա՛րկ զամին, պի՛նդ զարկ.

Ուժերդ լարէ՛ կրկին զարկ զամին,
Թող ամուր փակի երկար-երկաթի
—Հէ՜յ, այդտեղ հողը հարթ չէ
տակւին.

Դարձուր գլանը, թող հողը նստի:
—Բերէք կիր, աւազ, դէ՛, չո՛ւտ,
քաչարի.

Կամուրջի միայն երիզը մնաց.
Նախարարն երէկ եկել էր այցի.
«Վաղը լրանայ, ձեզ տեսնեմ», ասաց:
Թի՛ֆ-բա՛ֆ, բի՛ֆ-բա՛ֆ
Զա՛րկ զամին, պի՛նդ զարկ:
Երկաթուղու գիծ են շինում
բանւորները հապճեպով.
Օտար տիրոջ անփառունակ
հետքն են ջնջում եռանդով:
Երկաթուղու կայարանը
չատ հեռու էր քաղաքէն.
Նա շինուած էր առաջնորդուած
բռնակալի շահերէն:
Հիմա Հայոց Երկիրն ազատ
պիտի շինուի հայ կամքով.
Ամէն մի քայլ պիտի չափուի
ժողովրդի շահերով:
Հայոց Աշխարհի զարունն է հասել,
Տանջուած սրտերին բերկրանք է
բերել:

×

1920 թւի մայիսի մէկն է. աշխատանքի տօնի օրը:

Հայ ժողովուրդն իր ազատ հայրենիքում, հարազատ կառավարութեան հովանաւորութեամբ՝ աշխատանքի տօնն է կատարում:

Առաւօտ է.

Հայոց երկինքը կապոյտ փերուզով, արեւը ոսկէ չողեր է տեղում: Գետինը ցօղած՝ կծորուկ է բուրում, զեփիւռը մեղմիկ երգ է սլըլում. ու ծառ ու ծաղիկ, թռչուն ու թիթեռ ծփում, ծփծփում, չուրջպար են գառնում:

Մայրաքաղաքում՝ մայիսեան բնական զարդերի վրայ՝ աւելցած են դրօշակներ փողփողուն:

Հրապարակներում, փողոցների անկիւններում տաղաւարներ են չինւած, ու հայուհիներ, բոլորած՝ հայ աշխատանքի են ցուցադրում: Երաժիշտներ եւ ալուղներ նուագ ու երգով աշխատանքն են փառաբանում:

Թնդանօթի երեք հարուածներ, նուագ չնչօրկեստրի եւ տողանցը աշխատանքի թափօրի:

Կառքերի, գիւղական սայլերի վրայ կենդանի պատկերներ

«Ազգի Հայաստանի», «Ազատ Հայաստան»: Ահա երկրագործն իր մաճ ու գութանով. այգեգործն իր ծառ ու պտղով

Ահա մեղուաբոյծն իր փեթակով ու մեղրով, չերամաբոյծն իր բոժոժ ու մետաքսով: Ահա մամիկն իր ճախարակ, իլիկով, գորգագործը իր հիւսած ու մանածով: Ահա ջուլհակն իր կտաւ ու մահուդով. ոսկերիչ հարսը իր նրբակերտ բանւածքով: Ահա բրուտն իր կարաս ու կուլայով. տնայնագործն իր տափուր ու գդալով: Դարբինն ահա սալ ու մուրճով, ու հանքափորն իր հանքով:

Ահա հիւսն ու ատաղձագործ, քար տաչողն ու որմնադիր.

Ահա դերձակ ու կօչկակար, կառապան ու բեռնակիր...

Անցնում են, անցնում կառքերը չարք-չարք աշխատանքը խորհրդանշող. ու ամէն մէկն իր առջեւէն ունի դրօշն իր Միութեան, ու ամէն մէկն իր յետեւէն ունի խումբը իր Միութեան:

Բեռնատար մի մեծ օթօ-վագոն ու սալ, մուրճ ու մանգաղ, Կարլ-Մարքսի նկարը մեծ ու հնգաթեւ զարծող մի աստղ. եւ կաս կարմիր մի դրօշակ:

Համայնավարների կառքն էայն. չր-

ջապատուած իր մարդերով:

Ամէն ոք ազատ է Հայոց աշխարհում:

Արիները կարգ են պահում, ու թափորը չրջում է քաղաքի փողոցներով ծովածաւալ բազմութեան օղակում:

Նուա՜գ, ե՜րգ, ցնծութի՜ւն...

Արովեան հրապարակում մարդկային մի անտառ, Հայաստանցիները Խորհրդարանի պատշգամին յառած՝ խօսքի են սպասում: Խորհրդարանի ծերունազարդ նախագահը բացւած յայտարարելով օրւան հանդէսը՝ առաջին խօսքը տալիս է Արհեստակցական Միութիւնների նախագահին: Աշխատանքի տօնն է ու առաջին խօսքը աշխատաւորին է պատկանում:

Ու նա ասում է.

—«Աշխատանքը հիմքն է կեանքի ու աշխատանքն ազատ Հայրենիքում թեթեւ է ու բերքի»:

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
(Շարունակելի)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

խորհրդարանին։ Իր նախորդը, Սառոյի դահլիճը, կազմուած էր հոկտեմբեր 27ին եւ ինկաւ նոյ. 24ին։ Գ. Շոթան երկրորդ անգամն է որ դահլիճ կը կազմէ։ Ունի 18 նախարար եւ 8 խորհրդական, որոնց հինգը ծերակուտականներ են, իսկ 23ը երեսփոխաններ։

Բանտէն հանելով ցաւին կախեցին

ԱՀԱՒԵԼԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ « ԼԻՆՉ »Ի ՄԸ ՄԱՍԻՆ

« Լինչ »ի օրէնը միշտ ի պատուի է Մ. Նահանգներուն մէջ։

Ահա նոր դէպք մը, որ սարսափ կ'ազդէ իր մանրամասնութիւններով։

Վերջերս Գալիֆոռնիոյ մեծահարուստ վաճառականներէն մէկուն զաւակը, 22 տարեկան, առեւանգուած էր անծանօթներու կողմէ։ Առեւանգիչները 40,000 տոլար փրկանք պահանջեր էին, եւ չստանալով, սպաննեցին զոհը եւ դիակը գետը նետեցին։

Դէպքը մեծ զայրոյթ պատճառեց ամբողջ նահանգին մէջ։ Անցեալ շաբթու ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու կասկածելիներ, Տարմէնտ եւ Հոմս, յայտարարելով թէ ամէն բան խոստովանած են։ Երկուքն ալ բանտարկուեցան Սան Ճոզէի բանտին մէջ, որ պաշտպանութեան տակ առնուեցաւ, ամբոխային ցոյցերու դէմ։

Հակառակ բոլոր զգուշութեանց, երկուշաբթի գիշեր տասը հազար հոգինոց ամբոխ մը խռնուեցաւ բանտին առջեւ եւ ներս խուժեց։ Ոստիկանութիւնը իրաւունք չէր ստացած կրակ ընելու։ Երկու ոստիկաններ եւ ոստիկանապետ մը փորձեցին համոզել շղթայազերծ ամբոխը, բայց ծանրապէս վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Ամբոխը մօտենալով երկու բանտարկեալներու խցիկին, կատաղօրէն յարձակեցաւ վերջին պահուն կազմուած պատնէշին վրայ։ Ոստիկանները արտասուաբեր կազ արձակեցին, բայց ամբոխը կորեւորութիւն չտուաւ եւ երկու ժամ տեւնելէ յետոյ, յաջողեցաւ խորտակել պատնէշը։ Երկու բանտարկեալները բռնուեցան, կապուեցան եւ փողոցներէն քաշկռտուելով բացատատ մը տարուեցան։ Այնտեղ երկու թշուառները գթութիւն հայցեցին, յայտարարելով թէ անմեղ են։ Բայց ամբոխը խեղդկապը անցուց եւ ծառէ մը կախեց երկուքն ալ։ Ցետոյ դիակները օրօրեց երկար ատեն, եւ վար առնելով, վրան կազ թափեց եւ վառեց։ Շատ մը կիներ մարեցան։

Ամբոխը «իր վրէժը լուծած» ըլլալով, ցրուեցաւ վայրենի կանչերով․․

Օրը ցերեկով աւազակութիւն Մարսէյլի մէջ

Երկուշաբթի առտու յանդուգն աւազակութիւն մը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ։ Գ. Տիւռան, քաղաքապետութեան յուղարկաւորութեանց բաժնի տնօրէնը, ինքնաշարժով կ'անցնէր փողոցէն, երբ անծանօթ մը խոյացաւ եւ գոռաց — « Ձեռքերը վե՛ր »։ Ուրիշ երեք մեղսակիցներ ալ, ատրճանակները բռնած, տնօրէնին ինքնաշարժը մտան եւ յափշտակեցին պայուսակը որ կը պարունակէր 110,000 Ֆրանք։ Ցետոյ բոլորը մէկ ինքնաշարժ մը ցատկեցին եւ անհետացան։ Բազմաթիւ անցորդներ տեսան դէպքը, բայց չհամարձակեցան միջամտել։

Մ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԱԾ ԳԵՐ. ԱՏԵԱՆԻՆ

« Էլ Ահրամ » կը գրէ (21 նոյ.) —

Առջի օր, Հանրապետութեան նախագահ Գ. Շարլ Տէպպաս ստորագրած է որոշմնագիր մը, որով Միհրան Աղազարեանի սպանութեան դատը կը փոխանցուի Գերագոյն Ատեանին։ Ոճիրը գործադրուած էր Զօգազ Գլաբ թաղին մէջ, Հնչակ եւ Դաշնակ կուսակցութեանց պայքարին հետեւանքով։

Ցայտնի է որ իբրեւ ոճրագործ ամբաստանուած է Ցակոբ Քէպապճեան. սակայն Ապահովութեան պաշտօնատուները, հակառակ իրենց ճիգերուն, չկրցան ցարդ ձերբակալել զայն։ Դատավարութիւնը, հետեւաբար, տեղի պիտի ունենայ ի բացակայութեան։

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆ ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

« ՅԱՌԱՋ » գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն։

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1․— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2․— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին.

ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ․—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

Կանխիկ վճարող բաժանորդներուն անունները ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ, մասնաւոր խորագրի մը տակ, որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար։

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՏՈՄՍԵՐԷՆ ԵՐԿՈՒՔԻՆ ՇԱՐՔ՛Ն ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ
ՉՈ՛ՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4 tranche)

Թիւ 1 92,412 շարք **S**

Թիւ 2 78,009 շարք **T**

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունինք արտասահմանի համար)։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

« Համազգային »ի Լիոնի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գ. Քէնտէրեանի ճաշարանին մէջ, 40 Rue Pierre - Corneille։ Կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Ջ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաժողովին շաբաթական դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը։ Կը դասախօսէ Գ. Կ. Բասմաջեան, նիւթ՝ Քննական Հայոց պատմութիւնը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտադիր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Café des Trois Portes (Ա. յարկ), 65 Rue Lafayette, (Métro Cadet)։

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

LOTERIE NATIONALE

Լօթըրի Նասիօնալի տոմսակներու գնման համար մի սպասէք վերջին օրերուն։ Այժմէն դիմեցէք

Պ. Ս. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

44, rue Lafayette, Գ. Յ. ՏԱՐԱԵԱՆի գրասենեակը։

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէին դասախօսական ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Կը դասախօսէ՝ ընկեր Աշոտ Խանհակեան։

Վիէնի Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8ին, «Թամակ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։ Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Խանհակեան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, Մարսէյլի եւ արուարձաններու ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Ստ. Միլտոնեանի եւ իր պարագաներուն՝ իր հօր ՆՇԱՆ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

Թէյասեղան Լիոնի մէջ

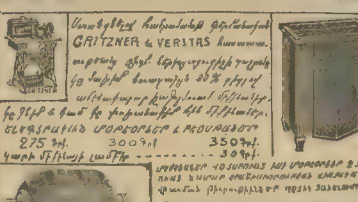
ԸՆԿԵՐ Ս. ՁԱՒԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 20ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

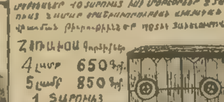
Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Զարդարեան Գրադարանին մէջ

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Աշոտ Խանհակեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1933

30 Novembre 1933

9րդ ՏԱՐԻ Թիւ 2357

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈՄԸ ՑԱՆԵՑԻՆ ԵՒ ՀԻՄԱ...

Կարդացէ՛ք Սէվանի Թղթակցութիւնը, երէկուան «Յառաջ»ի մէջ:

Հիւսիսային այս համեստ արուարձանը, որ կէս ժամ հեռու է Փարիզէն, մինչեւ հիմա չէր ունեցած ներքին վէճեր: Գոնէ մենք չենք լսեր որ զբաղեցուցած ըլլան մամուլը:

Մօտ 90 ընտանիք տուն – տեղ են եղած այդ գիւղին մէջ: Մեծ մասամբ՝ տանտէր:

Ձանին կուսակցական կեանք եւ իրենց ամբողջ աշխատանքը նուիրուած են Կրթական Միութեան, որ կ'ուզէ դպրոց մը շինել:

Արդ, այս Միութիւնը հանդէս մը կը կազմակերպէ սեպտ. 30ին, վարձելով ծանօթ սրահ մը: Քանի մը օր յետոյ, սրահին տէրը կը յայտնէ թէ քաղաքապետութիւնը արգիլած է ձեզի համար վարձու տալ սրահը: «Եթէ արտօնէ, կուտամ»:

Կը դիմեն քաղաքապետին, որ առանց այլ եւ այլի կը պատասխանէ.

— Դուք ճերմակ էք, փաշիստ էք, կռիւ կը հանէք...

Միութեան անդամները բացատրութիւններ կուտան, բայց անօգուտ: Երկրորդ անգամ կը դիմեն գրաւոր, երրորդ անգամ՝ անձամբ:— Միշտ միեւնոյն պատասխանը:

Ծարահատ կը վարձեն ուրիշ սրահ մը, նոյ. 11ի համար: Նորէն կ'արգիլեն, եւ Կրթական Միութիւնը կը հարկադրուի սրահ վարձել հարեւան արուարձանի մը մէջ:

Անշուշտ ուրա՛խ են «բէիջական»ները,— այն դիմակաւոր …թիւնները որ այս խաղը սարքած են, մոլորեցնելով իրենց կուսակից քաղաքապետը:

Եւ ուրախ պէտք է ըլլայ պարոն քաղաքապետն ալ, քանի որ … տեղի տալ անձնել իր իսկ երկրին սահմանադրութիւնը, եւ … մը աշխատաւորներ զրկել տարրական իրաւունքէ մը, իւրացնելով զզուելի պատրուակ մը...

×

Լսեցէք նաեւ այս պատմութիւնը.—

Մարսէյլի գաւառի խեղկատակութեան առթիւ — «Դաշնակցակա՞ն …» — ասպարէզ իջած է նաեւ շրջանին համայնավար թերթը, «Ռուժ–Միտի»:

Պատասխանելով ընկ. Մ. Վարանդեանի յօդուածին, որուն թարգմանութիւնը տուեր էինք Գշ. օր, թերթը սարքէն ձարէն պատմութիւններ կը պատմէ, իրար կը խառնէ Վանտէրվէլտ, Լէոն Բլում, Ֆրից Ադլէր, Վարանդեան, Բ. եւ Գ. Միջազգային, փետր. 18, նոյնիսկ բժիշկներ եւ եպիսկոպոսներ «որոնց անգամ չեն խնայած Դաշնակները», կը պատմէ թէ 40,000 Հայեր արձանագրուած են «խորհրդային դժոխքը» երթալու համար, եւ... Գուշակէ՛ք:

— «Կը զարմանանք թէ ի՛նչպէս, ոչ–յարձակման դաշինք մը ստորագրելէ յետոյ, Ֆրանսան ապաստան կուտայ այնպիսի կազմակերպութեանց որոնք բարձրաձայն հակաբոլշեւիկեան կը յայտարարեն իրենց գիրերը: Ամէն պարագայի մէջ, ֆրանսական պրոլետարիատը իր կարծիքը կազմած է. ան թոյլ չպիտի տայ որ այդ …կածախնդիրները շարունակեն իրենց հակախորհրդային սադրանքները եւ պիտի պահանջէ անոնց վտարումը ֆրանսական հողէն»: (*Ռուժ–Միտի*, 25 նոյ.):

Այս առթիւ, կը յիշէ նաեւ Մարսէյլի ժողովը, ուր «վեց հարիւր (?) աշխատաւորներ դատապարտած են դաշնակեան ահաբեկչութիւնը եւ պահանջած են վտարումը այդ կուսակցութեան պետերուն», եւ կը յայտարարէ սրտառուչ լրջութեամբ.

— «Մեր առեւտրականները արտայայտեցին մեր մտածումը. Ցացեալ ճակատը զոր հայ բանուորները իրականացուցած են միւս ազգ… պէտք է շիշտուի, և, բոլորս միացած, մենք արթուն պիտի հսկենք...»:

×

Լսեցէ՛ք տակաւին.—

Պէյրութի մէջ կը հրատարակուի «Լիբանան» կոչուած թերթը, որ քանի մը անգամ տէր եւ խմբագիր փոխեց: (Առաջին խմբագիրն եղած է հռչակաւոր Սամուէլ Թումաճանը):

Ծանօթ սպանութեան առթիւ, այս քուրջը խմբագրականով մը կը պահանջէ.

1. Դատարան յանձնել վերոյիշեալ կազմակերպութիւններուն ղեկավարները:
2. Բոլոր օտարահպատակ շէֆերու երկրէն արտաքսումը:
3. Օրէնքէ դուրս հռչակել բոլոր կուսակցական կազմակերպութիւնները եւ օրէնքի պատիժներուն ենթարկել բոլոր կուսակցականները, ինչ պատիժի որ կ'ենթարկուի հանրային ապահովութիւնը վրդովող համայնավար մը»:

×

Այսպէս, ուրեմն, որոմը ցանուած է ամէն տեղ եւ պտուղները կը վայելենք ու պիտի վայելենք հետզհետէ...

Մեր կարմիր–կռուցները պահակներ նշանակած են բոլոր ճամբաներուն վրայ, դիրքեր գրաւած, «նուաճումներ» կատարած են, եւ... «մօտ է գարունը»:

Շուտով խորհրդարանին մէջ ալ հարցապնդումներ տեղի կ'ունենան, պահանջելով Ֆրանքօ-Սովետ ոչ–յարձակման դաշինքի անխնայ գործադրութիւնը՝ «դաշնակ»ներուն դէմ, որոնք արդէն օրէնքէ դուրս հռչակուած են... Թասցիկներով:

Շուտով կ'արգիլուին զանազան «Կրթասիրաց»ներու եւ «Ցաւագին…»ներու ժողովներն ու հանդէսներն ալ, եթէ չեն ընդունած կարմիր դրօշն ու դաւանանքը:

Ցնծա՛, Կրեմլի՛ն, աշկերտներդ գերազանցեցին քեզ, դեռ Ձեկան չհասած...

Շ.

«ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ»

Երեքշաբթի օր ժամը 4ին տեղի ունեցաւ «Հայ Տնտեսական Կեդրոն»ի բացումը, Փարիզի Առեւտրական Սենեակի փարթամ եւ շքեղ սրահներուն մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պլանի, որ եկած էր իբրեւ ներկայացուցիչը առեւտրական նախարարին:

Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, ինչպէս և Փարիզի հայ առեւտրական դասու ներկայացուցիչները, նաեւ Պ. Պ. Նորատունկեան, Խատիսեան եւ ուրիշ ծանօթ դէմքեր: Հայերու թիւը կը հաշուէին քանի մը հարիւր հոգի:

Ներկայ էին նաեւ շատ մը մտաւորականներ և մամուլի ներկայացուցիչներ:

Փարիզի Առեւտր. ներկայացուցիչը բարի գալուստ մաղթեց հայ առեւտրականներուն: Կիլիկիոյ և Սուրիոյ նախկին մարզպան Պ. Փիքօ պատմական տեղեկութիւններ տալով, ներբողեց հայ ազգը, որ հաւատարիմ բարեկամն եղած է Ֆրանսայի եւ պարզեց բովանդակ աշխարհի հայ գաղութներուն վիճակը, մանաւանդ ծանրանալով Արեւելքի վրայ, «ուր ֆրանսական արտադրումներու հարիւրին երեսունը ապահովուած է շնորհիւ անոնց գործունէութեան»: (Կեցցէ՛ ազգը եւ... առեւտուրը):

Հրամանատար Խանզատեան, որ հիմնադիրն է այս ձեռնարկին, կարդաց Ընկերակցութեան եւ անոր դիւանին կազմութեան յայտարարութիւնը: Ապա իր հայրենակիցներուն անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Սէնի առեւտրական դատարանի նախագահին՝ Պ. Ալպէռ Պիւիսոնի, որ բարեհաճած է ընդունիլ Հայ Տնտեսական Կեդրոնին նախագահութիւնը:

Ծերակուտական եւ նախկին նախարար Պ. Ժիւսթէն Կոտառ, որ հիմնադիր անդամներէն մէկն է, յարգանքի խօսքեր ուղղեց այս ձեռնարկին հեղինակներէն հանգուցեալ Պ. Ժոռժ Լէկի եւ Պ. Անրի Լոռէնի յիշատակին, եւ ջերմապէս գովեց հայկական գաղութներուն տնտեսական հաւատարմութիւնը՝ հանդէպ Ֆրանսայի:

Ծանօթ առեւտրական Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտան գրաւոր ճառով մը յանուն իր հայրենակիցներուն շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի եւ այն ֆրանսացի բարձր անձնաւորութեանց որոնք իրենց հովանաւորութիւնը եւ աջակցութիւնը ընծայած են այս ձեռնարկին:

Ֆրանսական թերթերն ալ տեղեկութիւններ տալով Հայ Տնտեսական Կեդրոնի կազմութեան մասին, կը շեշտեն թէ այն պահուն երբ տնտեսական տագնապը ոյժգին ազդած է ֆրանսական արտադրումներուն վրայ, մեծ արժէք ունի «հայ հաւատարիմ ռահվիրաներու այս ջերմ աջակցութիւնը՝ ի նպաստ Ֆրանսայի տնտեսական ազդեցութեան»:

Կարմիր բանակը կը զօրացնեն, շահագործելով բանուորը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը բացած է «Զինուորական երկաթեայ Ֆոնտ» մը: Բանուորներու մէկ օրուան աշխատանքի վարձքը պիտի յատկացուի այս հիմնադրամին, զօրացնելու համար կարմիր բանակը: Առաջին հանգանակութիւնը կազմակերպուած էր վերջին կարմիր կիրակին, երբ փոխանակ հանգստանալու, բանուորները իրենց սովորական աշխատանքին գլուխն էին եւ իրենց օրավարձը յատկացուեցաւ «երկաթէ Ֆոնտ» ին:

Բանուորները իրենց սովորական աշխատանքը կատարեցին, բայց ուսանողներուն, համալսարանի ուսուցիչներուն, բարձրագոյն վարժարանի աշակերտներուն և հասարակական տնտեսութեան կապուած գիւղացիներուն տրուած էին մասնաւոր պարտականութիւններ, ինչպէս կառախումբեր բեռցնել, վառելափայտ ժողվել, եւ ձմեռնային պատսպարաններ շինել տնանկներուն համար:

Տեղեկութեան մը համաձայն, Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու ձեռնարկներուն հարիւրին 80ը բանեցան ամբողջ օրը, հայթայթելով միլիոնաւոր րուբլիներ զինուորական Ֆոնտին համար, բայց Սամարայի, Քուրսքի մէջ եւ ուրիշ տեղեր արդիւնքը գոհացուցիչ եղած չէ: Ուրիշ օր մը եւս սահմանուեցաւ հանգանակութեան համար:

ՅԱՒԵԼԵԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆ
ՅԱՌԱՋի բաժանորդներուն համար

«ՅԱՌԱՋ» գնած է ՉՈՐՍ տոմսեր, Ֆրանսայի Ազգ. վիճակախաղէն:

Այս վիճակահանութենէն օգտուելու իրաւունք ունին բոլոր անոնք որ,

1933 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳՆՈՒԱԾ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

1.— Նոր բաժանորդ կը գրուին ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2.— Կը նորոգեն իրենց բաժնեգինը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

Այսպէս, եթէ այդ չորս թիւերէն մէկը կամ աւելին պարգեւ շահին, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ (ՀԱՐԻՒՐԻՆ 50), ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ԱՅՍ ԿԱՐԳԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	60 %
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30 %
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	10 %

Կանխիկ վճարող բաժանորդներուն անունները ՊԻՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻՆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ, մասնաւոր խորագրի մը տակ, որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար:

ԱՀԱ ՄԵՐ ԳՆԱԾ ՏՈՄՍԵՐԷՆ ԵՐԿՈՒՔԻՆ ՇԱՐՔՆ ՈՒ ԹԻՒԵՐԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՇԵՐՏԷՆ (4 tranche)

շարք S Թիւ 92,412

շարք T Թիւ 78,009

ԱՅՍ ԱՌԻԹԷՆ ԿՐՆԱՆ ՕԳՏՈՒԻԼ ՆԱԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՏԱՐԵԿԱՆ կամ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ (եռամսեայ չունենք արտասահմանի համար):

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԼՈՆՏՈՆ ԳԱՑԱԾ Է ԳԱՆԳԱՏԵԼՈՒ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Մար Շիմուն, Ասորիներու պատրիարքը, Լոնտոն կը գտնուի այս միջոցին: Ցուսահատելով Ազգերու Դաշնակցութենէն, պատրիարքը դիմած է Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին, որ երեքշաբթի օր երեսփ. ժողովին մէջ հարցապնդում ուղղեց կառավարութեան: Պատրիարքը գնաց նաեւ արտաքին գործերու պաշտօնատունը, ուր արեւելեան գործերու տեսուչը լսեց իր գանգատները: Մար Շիմուն պատմեց թէ օգոստոս 12ի դէպքերէն յետոյ ալ բազմաթիւ Ասորիներ սպաննուած են Իրաքի մէջ, ինչպէս եւ աղջիկներ եւ կիներ առեւանգուած: Իրաքի թերթերը գրաքննութեան ենթարկուած ըլլալով, չեն կրնար հրատարակել այս կարգի լուրեր, բայց «Թայմզ» կ'ըսէ թէ անգլ. կառավարութիւնը միայն 5 — 6 սպանութեան լուրերը առած է, իսկ առեւանգութեան մասին տեղեկութիւն չկայ: Անգլիական թերթին համաձայն, որ եւ է նեղութիւն չեն կրած անցեալ ամառ սպաննուած Ասորիներու այրիները եւ որբերը որոնք կը գտնուին Մուսուլի գաղթակայանին մէջ, եւ թէ առժամապէս զինաթափ եղած ասորի գիւղացիներու հրացանները վերադարձուած են: Բայց եւ այնպէս, «Թայմզ» կը խոստովանի թէ կացութիւնը տակաւին չտկուած չէ Մուսուլի նահանգին կարգ մը շրջաններուն մէջ: Գլխաւորաբար Շէմմար Արաբներու եւ Քիւրտերու, ինչպէս եւ մաս մը Եզիտիներու կողմէ քանդուած եւ աւարի տրուած գիւղերը կը վերաշինուին:

Նախարարական տագնապ Թուրքիոյ մէջ

ՊՐՈՊԱԳԱՆԴԻ ԳՈՐԾԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ

Էնկիւրիէէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ըսմէթ փաշայի դահլիճը փոփոխութիւններ պիտի կրէ այս օրերս: Կարգ մը նախարարներ պիտի փոխեն իրենց պաշտօնները: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ մասնաւոր պիտի ձուլուին Կեդրոնական, Կալուածական եւ Երկրագործական դրամատուները, մնալով միեւնոյն տնօրէններուն եւ վարչական խորհուրդին իրաւասութեան տակ: Ընդհ. տնօրէն պիտի նշանակուի եղնական գործավար Ապտիւլ Խալիք (Բաղէշի Ջարդարարը), որուն պիտի յաջորդէ հանրօգուտ շինութեանց գործավար Ֆուատ պէյ:

Կը հաւատեն թէ պրոպագանդի գործավարութիւն մըն ալ պիտի հաստատուի, հետեւողութեամբ Գերմանիոյ:

Այս բոլոր փոփոխութեանց նպատակն է նոր զարկ տալ ազգային տնտեսութեան:

Նոր համաձայնութիւն մըն ալ կնքուեցաւ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Երէկ հաղորդած էինք թէ նոյեմբեր 27ին ստորագրուեցաւ ոչ – յարձակման դաշինքը՝ Թուրքիոյ եւ Եուկոսլավիոյ միջեւ:

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ՝ յաջորդ օրը նոր համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ, որով վերջնապէս կը կարգադրուին երբ երկիրներուն եւ անոնց հպատակներուն փոխադարձ պահանջները (կալուածական, դրամական եւայլն):

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարին հետ: Պելկրատի թրքական դեսպանը սեղան մը սարքեց ի պատիւ Եուկոսլավիոյ վարչապետին եւ նախարարներուն եւ այս առթիւ սիրալիր բաժակաճառեր փոխանակուեցան:

Տեղեկագրի մը համաձայն, Թուրքիան 917 միլիոն տինար կը պահանջէ Եուկոսլավիայէն, իսկ այս վերջինը՝ 900 միլիոն: Հետեւաբար, Թուրքիա պիտի ստանայ մնացեալ 17 միլիոնը: Այս գումարին տասը միլիոնը պիտի վճարուի դրամով եւ տարեճանապար, 1935 ապրիլ 3ին՝ հինգ միլիոն, դեկտ. 1ին՝ հինգ միլիոն: Իսկ մնացեալ եօթը միլիոնին փոխարէն Թուրքիան ապրանք պիտի գնէ: Երկու կողմերը յանձն կ'առնեն բռնագրաւումներ չկատարել, համաձայնութեան վաւերացումէն յետոյ:

Նոր դահլիճին ծրագիրը շաբաթ օր

Պ. Շօթան երեսփ. ժողովին պիտի ներկայանայ շաբաթ օր, իր յայտարարութիւնը կարդալու եւ նիւթական ծրագիրը ներկայացնելու համար: Պիտի պահանջէ որ առաջնորդութեան կարգով քննուի նիւթական ծրագիրը, եւ վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ, եթէ հարցապնդումներ ըլլան:

Դահլիճը երէկ նոր նիստ մը գումարեց, վերջնապէս խմբագրելու համար նախարարական յայտարարութիւնը:

Նացիները Ռումանիոյ մէջ

Հիթլէրական շարժումը կը ծաւալի Ռումանիոյ մէջ, «Երկաթեայ Պահակ» անունին տակ, եւ նախագահութեամբ Պ. Զէլաքանթրէանուի:

Նոր հոսանքը տենդագին պատրաստութիւններ կը տեսնէ ընտրութեանց առթիւ, որ տեղի պիտի ունենան դեկտ. 20ին: Իր քարոզիչները երիտասարդներ են, բիրերով, զանազան զործիքներով եւ նոյնիսկ ատրճանակներով: Կը պտտին հրէաշատ գիւղերն ու աւանները եւ կը փորձեն խռովութիւններ յարուցանել: Փաւքանի մէջ, քանի չափ հետեւորդներ խուժեցին կառախումբի մէկ վակոնին մէջ, առանց դրամ վճարելու: Ոստիկանութիւնը պարզապէս անջատեց վակոնը, եւ կառախումբը ճամբայ ելաւ: «Պահակ»ները կատղելով, ամբոխն կայարանի ճաշարանին մէջ եւ դիրք բռնեցին: Ոստիկանութիւնը պաշարեց ճաշարանը եւ պահանջեց որ անձնատուր ըլլան: Բայց փոխանակ համակերպելու, անոնք սկսան ոստիկաններուն վրայ նետել պնակներ, աթոռներ եւ ուրիշ կարասիներ: Վերջապէս յաղթուեցան եւ ձերբակալուելով Եաշ փոխադրուեցան:

Այս քաղաքին մէջ ալ, քանի մը հարիւր «Նացի»ներ փողոցէ փողոց պտտելով, տակն ու վրայ ըրին հրէական խանութները: Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեց: Ապահովութեան տեսչութիւնը խուզարկութեան ենթարկեց նոր հոսանքին կեդրոնը եւ վտանգաւոր թուղթեր բռնեց: Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, բայց զանազան քաղաքներ հասած լուրեր կ'ըսեն թէ շարժումը վարակիչ հանգամանք ունի:

Ֆիխի գաղթակայանը պիտի խանդուի

«Նոր Օր»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, հետզհետէ պիտի քանդուի Ֆիխի (Աթէնք) գաղթակայանը, ուր 4—5000 հայ գաղթականներ 1922էն ի վեր կը բնակին հասարակ տաղաւարներու մէջ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՎԻ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՈՒՌԱԾ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ ԵՒ ԴԻԱԿՆԵՐ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ.— «ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԴԻԱԿՆԵՐՈՎ ԿԵՐԱԿՐՈՒԻԼ ԱՄՕԹ ԲԱՆ ՉԷ».— «Ի ՍԷՐ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԻ ՃԱՐ ԱՐԱ».— ՌԱՄԿԱՎԱՐ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— ՉԵԿԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ԱԹՈՌՆԵՐ ՇԻՆԱԾ Է... ՔՐՏՆՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— ՔՈՒԲԱՆԻ, ԹԵՐԷՔԻ ԵՒ ՏՕՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԷՍ ԱՌ ԿԷՍ ՊԱԿՍԱԾ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութեան հետ ստացած ենք հացի ճմլշ մը զոր բերած է... ռամկավար մը: Խմբագրատան կը հրաւիրենք իր կուսակիցները եւ միւս «հայրենասէրներ»ը, աչօք քաջօք տեսնելու եւ դատելու համար: Հայրենակից մը աղօտով կտրած եւ թամպակի մէջ փաթթած է զայն, որպէսզի յարմարի՝ ծրարին:

ԹԷՀՐԱՆ 18 Նոյ. (Յառաջ).— Պարսկաստանի բոլոր մեծ թէ փոքր քաղաքները լցուած են տկլոր ու բոպիկ հայ, ռուս եւ թաթար փախստականներով եւ բոլորը միաբերան պատմում են սովետական երկրից անասելի եւ աննկարագրելի բաներ:

Թեհրանի փողոցներում տեսնում ես կին, երեխայ եւ տղամարդ որոնք աղաչում, պաղատում են մի կտոր հաց: Մի Ռուս դեռ պատերազմի ժամանակ, երբեւ գինւոր գերի է ընկնում Բուլղարիայում, որտեղ ապրելիս է եղել մինչեւ 1928թ.: 1928 թուի վերջերին անցնում է սահմանը եւ գտնում է իր ծննդավայրը, Տոմսկի նահանգ, գիւղն Կուզմինկա, իր անուն ազգանունը Պիչչիկով Սաւիան, 38 տարեկան: Նա Տոմսկից դուրս է եկել էս տարի օգոստոս ամսին: Ասում է Տոմսկից մինչեւ Անդրկասպեան երկիրը, համարեա միատեսակ վիճակ է, դուք կը տեսնէք ամէն մի կայարանում եւ քաղաքներում, թափուած բանւոր եւ գիւղացի ժողովուրդ, բոլորի գէմքերը դեղնած եւ ուռած մարմիններով, օրական տասնեակ եւ հարիւրաւոր կմախացած դիակներ են հաւաքում կայարաններից եւ քաղաքներից: Այս փախստականները իրենց այստեղ երջանիկ են համարում, ասում են,— մենք չստեղ առանց աշխատելու կուշտ փորով հաց ենք ուտում, իսկ այնտեղ ամբողջ օրը չարչարւում եւ աշխատում էինք ու հազիւ 300-400 կրամ հաց ստանում, էն էլ ի՛նչ, անունն է հաց: Բայց ի՛նչ ասես որ չկայ մէջը. առանց սխալուելու կարելի է ասել, որ 80% փայտեղէն եւ ուրիշ զանազան տեսակ բաներ է խառնուած, որոնք բոլորովին անմարս բաներ են ստամոքսի համար: Սրանից է որ ժողովուրդը սովետական երկրում ուռչում եւ մահանում է, օրեկան տասնեակ հարիւրներով անընդհատ: Պէտք է ասել որ էտ սարսափելի վիճակին վերջ չկայ, քանի գնում է աւելի վատանում է: Բոլոր ժողովուրդը միայն մի բանի է յոյսը կապել, որ մի դուցէ շուտով պատերազմ կը լինի եւ կացութիւնը կը փոխուի, եթէ ոչ համարեա ամբողջ Ռուսաստանի բնակչութիւնը մատնուած է ոչնչացման:

Լուսցէ՞ք Տիմոֆէյ Իվանովիչ Կարպովի պատմածը: Սա Ուրալի նահանգից է, Դժանիբէկ կայարանից: Փախել է ամբողջ ընտանիքով: Ասում է, մարդկային դիակներով կերակրուելը սովետական երկրում, ներկայումս ամօթ բան չէ եւ շատ չատերի բերնից կը լսէք հետեւեալ խօսքը.

— Գոյութիւնդ պաշտպանիր ով ինչպէս կարող է (ռուսերէն):

Շուկայում հաց կարելի է գտնել, բայց ո՛րտեղից ճարել դրամ: Դաղկենդում հիմա ալիւրի փութը արժէ 200 ր., Ախալքալաքում՝ 300ր., Թերմեզում՝ 200ր.: Ասում է եթէ սահմանը մի քիչ ազատ լինի, հաւատացնում եմ բոլոր բնակչութիւնը, գիւղացի թէ բանւոր կը փախչեն:

Փողոցում տեսնում եմ մի չէկ, սիրուն սուս երեխայ, 5—6 տարեկան, տկլոր եւ բոպիկ, կանգնեցնում եւ հարցնում եմ, ի՞նչ է անուն եւ ազգանունը: Պատասխանում է,— Եուրիկ Կովալեով; Էլի հարցնում եմ՝ հայր մայր ունի՞ս, պատասխանում է.

— Այո՛, հայրս հրէն պատի տակ կանգնած է, իսկ մայրս փոքրիկ քրոջս հետ ջրում խեղդուեցան:

Պեստրիգորսկուց (Թերեքի շրջան), մի պարսկահպատակ հայ գրում է իր եղբօրը.

— «Ի սէր Աստծու, մի ճար արա՛, որ ես կարողանամ ընտանիքով տեղափոխուել Պարսկաստան, շատ լաւ գիտեմ որ դու չես զանկանում իմ գալը եւ մի քանի անգամ էլ գրել ես որ մի արի, թէ այստեղ շատ դժուար է փող աշխատել: Բայց լաւ իմացիր, եղբայր, որ մենք էստեղ ենթարկուած ենք սովամահութեան, չնայած որ ունենք մի հատ կով եւ աշխատում եմ տոմսով 80 րուբլի ամսական, բայց էդ 80 րուբ. գիտեմ որ ձեր մի ճաշուայ արժէքը հազիւ լինի: Եթէ ես կարողանամ Պարսկաստանում օրեկան մի դռան ճոյն իսկ աշխատել, էլի փրկած կը լինեմ իմ ընտանիքս եւ պէտք է ասեմ որ հարիւր տոկոսով համոզուած եմ, որ կարող եմ էդ մի դռանը օրեկան այդտեղ ձեռք բերել:

Ահա լսէք ուղղամիտ եւ Ռամկավար կուսակցութեան պատկանող Գ. Սարոյեան Տաճատի պատմածը: Սա նոր է եկել Խորհրդային Հայաստանից: Ասում է,— Եղբայր, ժողովուրդը ներկայումս սովետական երկրում բառիս բուն նշանակութեամբ վայրենացած եւ գազանացած է: Մարդկանց գէմքին որ մտիկ ես տալիս, զարհուրում ես, կարծում ես որ հիմա էդ մարդը պիտի յարձակուի քեզ վրայ: Բոլորի դէմքերը սպառած, աչքերը դուրս թռած, արիւնաքամ եղած, կծկուած մարմնով ու ջղային քայլերով արագ-արագ քայլում են փողոցներում, մարդ չի իմանում ո՞ւր են շտապում էդ մարդիկը: Մտիկ ես տալիս, տեսնում ես քաղաքի այս ու այն փողոցում հարիւրաւոր մարդիկ՝ կին, երեխայ, պոչ բռնած շարքի կանգնած, մտիկ են տալիս խանութի կողպած դռներին եւ լուռ ու մունջ սպասում են ինչ որ մի բանի: Մի քանի ժամ սպասելուց յետոյ յանկարծ տեսնում ես, սկսեցին ցրիւ գալ, հարայհրոցով, հայհոյանքներով եւ լաց ու հառաչանքով:

«Ապա տես Չեկայի ագենտները վերջերումս ինչ հրաշագործութիւն են հնարել խորհրդային աշխարհում: Նոքա մի փոքր կասկածելով մի որ եւ իցէ մէկի վրայ, իսկոյն եւեթ քաղաքավարի կերպով խնդրում են հետեւել իրենց, դէպի սպանդանոց՝ Չեկան: Չեկայի սենեակում հրամցնում են նստել նախօրօք պատրաստած աթոռի վրայ եւ մեղմ կերպով պահանջում է, որ խոստովանի բոլոր ոսկեղէն եւ արծաթեղէնները յանձնի կառավարութեան: Մարդ արարածը սկսում է երդուել պատուել թէ ոչինչ չունի տանը, բայց այդ միջոցին աթոռի հրաշագործութիւնը ընկնում է արագ արագ գործել: Ձո՛ւը նստած աթոռի վրայ լինեն զգում է մի տեսակ տաքութեան մէջ եւ քանի գնում է տաքութիւնը աւելի շատանում է եւ հասնում է մինչեւ 50—60 աստիճանի, երեւից սկսում է քրտինքը թափել, իսկ չեկիստը անդադար պահանջում է, որ խոստովանել տայ տանը ունեցած ոսկեղէն եւ արծաթեղէնները: Մարդը տեսնում է որ անհնարին է այլեւս դիմանալ աւելի տաքութեան, ստիպուած է մի բան խոստանալ որ կարողանայ ազատուել տանջանքից:

Ես գրութիւնովս ուղարկում եմ յարգելի խմբագրութեանդ, Սով-աշխարհի հացի երկու տեսակ նմոյշները, որ բերել է իր հետ Գ. Տաճատ Սարոյեանը, եւ եթէ կարելի է լաբորատորիայում 'ետզ տանալիզ' անեն, որ իմացուի արդեօք քանի՛ տոկոս ցորենի ալիւր կայ սրանց մէջ: Սրանց կիլոն ծախւում է 45 րուբ., կոշտ կըտորները գործածւում են իբրեւ հաց, իսկ մանրը իբրեւ աղանձ որ իրենց գոյութիւնը պահպանած լինեն մի կերպ:

Ահա վիճակը էն առատ երկրի, որ առաջներում կերակրում էր երկրագնդի մի երրորդ մասը, իսկ ներկայիս ուռչում եւ սովամահ են լինում տասնեակ հազարներով...

Վերջացնելով յօդուածս, պէտք է ասեմ որ այդ դժոխային երկրում էլի մեծ զոհ տուողը մեր դժբախտ հայ ազգն է: Սրանից մի քանի տարի առաջ Կուբանի, Թերէքի, Ստաւրոպոլի եւ Տոնի շրջաններում ապրում էին, մօտաւորապէս երկու հարիւր հազար հայութիւն, իսկ ներկայիս կարելի է ասել թէ սրա կէսն իսկ չէ մնացել:

Մեծ մասը սովից մահացել է, իսկ մնացեալին հեռացրել են հեռաւոր հիւսիսային Սիբիրի խորքերը:

Դեռ 1928—29 թուականներին հայ կոմունիստները մեր Դարալագեազի շրջանում պրոպագանդ էին անում որ հայ գիւղացիութիւնը թողնի իր ծննդավայրը եւ գնայ ուրիշ առատ երկիրներ վերաբնակուելու: Ցանկացող ընտանիքներին տալիս էին լիստեր, որով Հին-Նախիջեւան եւ Նորաշէն կայարաններում, յատկացնում էին ձրիաբար բեռնատար վագոններ: Եղան խեղճ ու կրակ միամիտ հայ գիւղացիներ, որ թողեցին իրենց հայրենիքը եւ ամբողջ ընտանիքով հեռացան գնացին Կուբանի շրջան, Սալսկի օկրուգը, հիմնեցին այդ տեղերում հայկական գիւղեր՝ անուանելով Շահումեան, Միասնիկեան, Լուկաշին եւ այլն անուններով: Բայց այդ տեղերից էլ վերջին տարիներում ռեփրեսիւ միջոցներով մի մասին հեռացրել են հեռաւոր Սիբիրի տունդրաները:

Վերջապէս հետաքրքիր է հարցնել Գ. Գ. Տէր-Գաբրիէլեաններին, Խանջեաններին եւ Շահվերդեաններին,— եթէ դուք սրտանց ցանկանում էք հայ ժողովուրդի պահպանման, ապա ինչո՞ւ չէք աւելացնում հացի բաժինը բոլոր ժողովուրդի համար, որ սովամահ չլինի եւ չփախչի ուրիշ երկիրներ: Եւ վերջապէս ինչո՞ւ էք ուժ տալիս հեռացնելու անդադար գիւղացիներին Սիբերիայի տունդրաները:

Ահա այդ բոլորից յետոյ ի լուր աշխարհի յայտարարում էք թէ՝ «Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը ցանկանում է ընդունել հայ աշխատաւորներին երկրում, բայց կայ մի կուսակցութիւն, որ դէմ է այդ ներգաղթին»: Ի՞նչ անուն տալ այդ ճըճնան յայտարարութեան: Ի հարկէ մենք շատ լաւ գիտենք որտեղ է թաղուած շան գլուխը: Էդ մի քանի հազար գաղթականները որ ընդունած էք երկրում, սրանով ցանկանում էք հայ ժողովուրդի մէջ պառակտում ձգել: Հայ ժողովուրդը շատ լաւ է ճանաչել ձեր թակարդները: Դաշնակցութիւնը ամբողջ ազգի հետ միասին ի սրտանց փափաքում է որ հայ գաղթականութիւնը լցուած լինի իր հարազատ երկրում, բայց դուք էք որ գազանի դաւեր էք լարում, որ ցրիւ տաք հայ ժողովուրդին իր հայրենիքից: Միթէ՞ հայ ազգը մոռացել է ձեր նախկին արտաքին կոմիսար Չիչերինի յայտարարութիւնը, որ ասել էր թէ խորհրդային իշխանութիւնը կարող է հայ ժողովուրդին տեղաւորել Կուբանի խորքերում, իսկ այժմ դուք Մոսկուայի ճուտիկներդ, կամաց կամաց իրականացնում էք վերոյիշեալ խոստումը:

ՄԿՐՏԻՉ ՇԱՐՈՅԵԱՆ

ԱԶԳԱՍԻՐԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

— Եօ —

ՄԱՐՍԷՅԼ, 23 Նոյ.— Ներեցէք որ նախ ինքզինքս ներկայացնեմ, որպէսզի չկարծուի թէ որ եւ է շահ կը թելադրէ գիս երկու խօսք ըսել ներկայիս, կարգ մը հայանուն անխիղճ ամբոխավարներու մոլուցքին առթիւ:

Սոսորագրեալս, անկախ ազգայնական մըն եմ եւ, եթէ յաւակնութիւն չնկատուէր, պիտի աւելցնէի թէ որ եւ է կուսակցութենէ եւ հոսանքէ չեմ խախտապաշտութիւր: Այս առթիւ պզտիկ անէքտոտ մը:

Երբ ուսանող էի Բոպըրթ Գոլէճի մէջ, Վարժանոցի գիշեր մը «Հայ Սանուց Միութեան» կազմակերպած ճաշկերոյթ-ընգունելութեան, ուր ներկայ էին օտարազգի փրոֆէսօրներ, ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ, մեր փրոֆէսօրը իր ուղերձին մէջ ըսաւ.

— «Մի հաւատաք երբեք հայրենասիրութեանը այն մարդոց որոնց ուղղամտութիւնը ապացուցուած չէ, հայրենասիրութիւնը այնքան վսեմ ու սուրբ տեսլական մըն է»:

Արդ, կը հարցնեմ ձեզ, ով Հայեր, մղուած այս եղբայրադաւ արշաւը ուղղամտութեան նշոյլն իսկ կը կրէ:

Ինչպէս կրնաք հանդուրժել որ կարգ մը գոյութեան իրաւունք իսկ չունեցող խամաճիկներ ամէն երկրի մէջ թառեցիկ ցրուելով, ամէնադաստ հայհոյանքներով, նոյն իսկ զերմ. հիւպատոսարանի մը վրայ յարձակին եւ հանդէսներ խանգարեն, զովացնելու համար իրենց անբնականոն ուղեղին բորբոքումը...

Դեռ որչափ ապացոյց կ'ուզէ այս ժողովուրդը, հասկնալու համար թէ ասոնց նպատակը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ մեռցնել ազգային զգացումն ու ոգին, ապազգայնացնել հայութիւնը, մաս փաթթելով Խ. Հայաստանին, իբր թէ ուրիշներ պէտք ունենային իրենցմէ սորվելու հայրենասիրութեան ինչ ըլլալը, եւ ինչպէս, փայտով, ծեծով եւ անարգելով իրենց դիմացինը...:

Ձենք կարծեր որ մեր օրերուն հայրենիքին կառավարութիւնը տարբեր եղանակով մը թէ միջոցաւ քաղաքական փրոփականտ մղել ուզէ, ան ալ իր ժողովուրդին մէկ հատուածին մէջ:

Եւ եթէ քանի մը կուսակցական օրգաններ իրենց անձնական շահուն եւ քինախնդրութեան համար այս վիճակը կը քաջալերեն, պէտք է գիտնաք թէ դաւաճաններ են անոնք, քանի որ ժողովուրդը դէպի անդունդ կը գլորեն...:

Սուրիոյ մէջ կուսակցութեանց լուծումին ու ակումբներու փակումը բարեզուշակ նշան մը չնկատենք երբեք, եւ չկարծենք թէ կուսակցութեանց քայքայումով ամէն բան կը վերջանայ...:

Պէտք է գիտնան այս դարավերջիկ հերոսները թէ մենք բացարձակապէս իրաւունք չունինք — օտար երկրի մը մէջ քաղաքականութիւն խաղալու: Եւ արդէն այս դասակարգն է որ մէկ օրէն միւսը քաղաքագէտ դառնալով, իր անըմբռնելի յիմարութիւններով կը տանջէ ժողովուրդը...: Անոնք, ազգ, հայրենիք, պատմութիւն, մշակոյթ, ցեղային արժէքներ եւ ամէն տեսակ սրբութիւն ուրացող, ծաղրող եւ անարգող մարդակերպ արարածներ են, որոնք — եթէ ոչ — կուսակցականներու չարունակենք մեր անճնաբելի անտարբերութիւնը, վաղը գուցէ նոյնիսկ հայ տարրին հանդէպ «օրէնքէ դուրս» միջոցներ կիրարկուելու ալ պատճառ պիտի դառնան:

Խելացի ըլլալու պէտք չկայ կարծեմ տեսնելու համար թէ երբ պետութիւնները ներքին եւ արտաքին հարցերով այսքան ծանրաբեռնուած են, եւ երբ հիւրընկալուած տարր մը չարունակ անհանգիստ ընէ հիւրընկալ պետութիւնը տարիներէ ի վեր, ինչ կ'ըլլայ արդիւնքը:

Ձենք ուզեր ամէն բան ըսել, բայց առ նուազն կրնանք ըսել թէ այս ժողովուրդը կը փճանայ եւ բովանդակ աշխարհի առջեւ ծաղր ու ծանակ կը դառնայ:

Սթափինք քիչ մը, հայ եղբայրներ, գթացէք գոնէ այս ճղակոտոր ժողովուրդին վրայ եւ մահուանդ նկատեցէք թէ այս ազգը պատիւ ունի, հայ անհատը պատիւ ունի: Վա՜յ անոր որ կ'արատաւորէ Հայուն անհատական թէ ազգային արժանապատուութիւնը:

Թ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Այս տողերը գրած էի արդէն երբ թղթատարը բերաւ Մարսէյլէն գրուած թղթակցութիւն մը «Յառաջ»ի մէջ ուր մանրամասնօրէն յիշուած էր Դաղթականաց Տնօրէնին ազդարարութիւնը, ինչ որ կը նոյնանայ մեր վերոգրեալզգուշացումներուն հետ:

Տնօրէնը կ'ըսէ յստակօրէն— Եթէ հայ ժողովուրդը իր այս ընթացքը շարունակէ, կրնաք վստահ ըլլալ որ օր մը. ԴՈՒՌԸ ցոյց պիտի տրուի իրեն:

Ամէն խելքը գլուխը Հայ պէտք է գիտնա՛յ, արդէն այդպէս ըլլալը, առանց ո՛չ մարգարէ, ո՛չ ալ դիւանագէտ ըլլալու:

Նոյնը

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ»

ooooo

Հայ Գրական Ակումբի վերջին երեկոյթը, նոյ. 18ին, նուիրուած էր «Մեր գրականութեան զարգացման ուղիներուն», որու մասին զեկուցում կարդաց Ա. Խօնդկարեանը:

Հանգամանօրէն վերլուծելով ազգային երկի երկու հիմնական պայմանները՝ միջավայր ու հեղինակ՝ զեկուցաբերը կանգ առաւ գաղթահայ կեանքին վրայ: Հայ ժողովուրդի ապրած զարհուրելի փլուզումները խզած են մեր կեանքի զարգացման յաջորդականութիւնը. գաղութները կտրուած են Մայր Երկրէն ու կ'ապրին իրարմէ անջատ, բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ. չկայ հայրենի միջավայր. աղդողը օտար եւ խորթ միջավայրերն են: Ստեղծուած են ամենիկահայ, յունահայ, սուրիահայ բարքեր ու տիպարներ, որոնց ապագայ զարգացումը պէտք է ընթանայ բաւի առաջին մասնիկին գերակշռութեան տակ: Սխալ է կարծել, թէ սուրիահայի եւ ամերիկահայի տարբերութիւնը նոյնն է ինչ որ առաջ, օրինակ, Սեբաստացիի եւ Տարօնցիի, կամ Ագուլեցիի ու Շամախեցիի տարբերութիւնն էր: Այն ժամանակ մասնաւորականութեան միատեսակացումով եւ ազգային գիտակցութեան ընդհանրացումով արագօրէն կը ձեռնամասին տարբերութիւնները եւ ազգային միութիւնը կը զօրանար, այժմ՝ հակառակը տեղի կ'ունենայ. ո՛չ միայն ազգային մէկ նկարագիր չստեղծուիր, այլ եղածն ալ երթալով կը խաթարուի. ազգային ընդհանուր գիծերը կը ջնջուին: 20-30 տարի յետոյ Յունահայի ու Ֆրանսահայի միջեւ պիտի ըլլայ նոյն տարբերութիւնը ինչ որ կայ այսօր Յոյնի եւ Ֆրանսացիի միջեւ: Այսինքն՝ 20-30 տարի յետոյ, այլեւս ոչ կենցաղական, ոչ ալ հոգեբանական տեսակէտով կարելի պիտի ըլլայ խօսիլ ազգային միանման զանգուածի մասին: Հետեւաբար, չի կրնար խօսք ըլլալ եւ գաղթահայ գրականութեան մասին, քանի որ ազգային գրականութեան երկու նախապայմանները՝ միջավայր եւ հեղինակ՝ պիտի բացակային:

Նման նախատեսութիւն ընելու իրաւունք կուտայ ներկայ կացութիւնը: Մեր այս 10 տարուան գրականութեան մէջ ո՞ր մասն է գաղթահայ, այսինքն՝ գաղթահայ միջավայր եւ խնդիրներ: Ոչինչ եւ անյայտ: Չկա՛յ մեծ կտաւ, որուն վիճակ, ձեւաւորուած կեանք ու տիպար: Ընկերային խաւերը տակն ու վրայ են եղած: Գաղթահայ զանգուածը կը շարունակէ հօսիլ երկրէ երկիր: Կայուն կենցաղ ու տիպարներ չեն կրնար ստեղծուիլ: Գաղթահայ միջավայրը չի կրնար սնունդ տալ ինքնուրոյն գրականութեան:

Եզրակացութի՞ւնը.— Մռայլ: Սին յոյսեր չսնուցանենք: Մեր գրականութեան բախտը նոյնացած է մեր մշակոյթի եւ քաղաքական բախտին հետ: Ժամանակը կը գործէ ոչ թէ մեր օգտին, այլ ի վնաս մեզի: Ամէն օր կորստաբեր է մեզ համար. ուծացում ու փլուզում այն հողի վրայ, ուր պիտի կառուցուի գրականութեան կաթողը:

Աւելի լաւ չէ կացութիւնը Հայաստանի մէջ: Հոն կան բազմակողմանի կեանք, ընկերային խաւեր, խնդիրներ ու տիպարներ: Կան նաեւ տաղանդաւոր գրագէտներ՝ հին ու նոր, բայց չկայ գրականութեան զարգացման հիմնական պայմանը — ստեղծագործելու ազատութիւն: Բռնատիրութիւնը, գրաքննութիւնը ոչ թէ անոր մէջ է, որ կ'արգիլուի որոշ նիւթերու մասին գրել, այլ կը հրամայուի գրել այս ու այն նիւթի մասին՝ կառավարութեան որոշած խորքով ու ձեւով: Չկայ անկեղծ ներշնչում, չըկայ միտքի, խօսքի, զգացումի, արտայայտութեան ազատութիւն: Խզուած է յաջորդականութիւնը հին ու նոր գրականութեան միջեւ: Ամէն բանի վրայ ծանրացած է բոլշեւիկեան վարդապետութիւնը, որ կը սպաննէ կենդանի միտքն ու ստեղծագործութիւնը: Հետեւաբար, այս պայմաններու մէջ, գրականութիւնը չի կրնար զարգանալ եւ Հայաստանի մէջ:

Զեկուցումէն յետոյ տեղի ունեցաւ միտքերու փոխանակութիւն, որուն մասնակցեցան Ա. Ջամալեան, Բենօ, բժ. Ն. Գէորգեան, Ս. Վրացեան եւ ուրիշներ: Բենօ սխալ գտաւ զեկուցանողի տեսակէտը. գաղութներու մէջ ալ կրնայ ազգային գրականութիւն զարգանալ. կարեւորը ձիրքն է: Եթէ մինչեւ այժմ գաղթահայ գրականութիւնը կարեւոր երկ չէ տուած, պատճառը այն է, որ դեռ չէ ծնած գաղութներու կեանքը ներկայացնող գրագէտը:

Ա. Ջամալեան.— Խօնդկարեանի յոռետեսութեան հիմքը այն է որ խիստ ծանրակշիռ դեր կուտայ միջավայրին: Այն փաստը, թէ «Համլէթ»ի նիւթը առնուած է Տանըմարքայի կեանքէն, Շէյքսփիրի գրականութիւնը ազգային ըլլալէ չի դադրիր: Էականը նիւթը ներկայացնելու ձեւն է: Հրէական գրականութիւնը սերունդէ-սերունդ կը շարունակուի, թէեւ Հրեաները հայրենի միջավայր չունին: Սխալ է՝ թէ հեղինակը անպատճառ ինքը ապրած պիտի ըլլայ նիւթը, դեզարուեստական երկ արտադրելու համար. ապացոյց՝ Սենկեւիչի «Քօ՞ Վատիս»ը, Վ. Հիւկոյի «Թշուառները»:

Յոռետեսութեան հիմք չկայ եւ այն պատճառով, որ մեր ապրած ժամանակամիջոցը դեռ շատ կարճ է եւ տասակին արտասահմանի մէջ կազմուած նոր սերունդ չունինք, որպէսզի իրաւունք ունենանք ըսելու, թէ ինչպէս է զարգանալու մեր գրականութիւնը: Այդ սերունդը պէտք է գայ, գաղութներու մէջ ալ հետզհետէ կը ստեղծուի նոր կենցաղ ու տիպար եւ գրողը կ'ունենայ գրելիք նիւթ:

Աւելի անտեղի է յոռետեսութիւնը Հայաստանի գրականութեան մասին: Խորհրդային ռէժիմը յաւիտենական չէ, կը փոխուի ու գրականութեան զարգացման համար կը ստեղծուին նոր պայմաններ: Պէտք չէ տարուիլ պահակական արգելքներով, այլ եղած կացութիւններ հանել հիմնական պայմաններէ:

Բժ. Ն. Գէորգեան.— Համաձայն է զեկուցման հիմնական եզրակացութիւններուն եւ չափի գիտակցութեան ու համեստութեան կը հրաւիրէ խօսողները: Կարելի չէ համեմատութիւններ ընել Վ. Հիւկոյի կամ Շէյքսփիրի հետ. մեր վերմակի չափով երկարենք մեր ոտքերը: Մինչեւ հիմա չենք տուած ու չենք կրնար տալ համամարդկային երկեր:

Ս. Վրացեան.— Կ'ընէ երկու դիտողութիւն: Նախ՝ պէտք չէ շփոթել միջավայրը նիւթի հետ: Շէյքսփիր կամ Սենկեւիչ առած են օտար նիւթեր, բայց ստեղծագործած են իրենց միջավայրի մէջ եւ արտայայտած են Անգլիացիի ու Լեհի միտքն ու հոգին: Թէեւ նիւթով օտար, «Համլէթ»ը ազգային հանճարի արտայայտութիւն է: Այս միջավայրն է որ կը պակսի եւ երթալով աւելի պիտի պակսի գաղութներու մէջ:

Երկրորդ՝ սխալ է խօսիլ խորհրդային գրականութեան զարգացման ուղիներու մասին, երբ չկայ գրականութեան գոյութեան ու զարգացման հիմնական պայմանը՝ ստեղծագործութեան ազատութիւնը՝ ինչ խօսք ուղիներու մասին:

Զեկուցաբերի պատասխանէն յետոյ, հաւաքոյթը փակուեցաւ:

** Եկող շաբաթ օր, Դեկտ. 2ին, տեղի կ'ունենայ Ակումբի անդամներու ընդհանուր ժողովը: Օրակարգը՝ Վարչութեան զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Տիկ. Սեւումեանի յաջողութիւնը

ooooo

ՄԻԼԱՆ.— Անցեալ գարնան էր, երբ առիթը ունեցայ զինքը լսելու: Նոր տեր լսած եմ, բայց այսօր չեմ կրնար յիշել: Երգիչներ կան՝ զորս բաւէ անգամ մը լսել, անկանելի զանոնք միշտ ունենալու համար: Խոնդմէկ է Տիկ. Սեւումեան-Արզումանեան: Իր ձայնի երաժշտական թեան ու բեմականութեան ընկերութեան մեկնութիւնը խորապէս պաշտօնեւ է: Որովհետեւ ան հոգիէն կը մը պէս պէս ապրումներով գրած երգի հոգին տարօրինակ զգայ ու կ'ապրի, ծորելով զայն ու ճկուն, հեզասահ ու գունագեղ ձայնի մը ելեւէջներու մէջէն դիրներու սրտին մէջ՝ որոնք կարգ յաջողութեան մը նախապատրաստ մէն առաջնորդուած՝ լեցուած սրահը:

Տիկ. Սեւումեան-Արզումանեան ձայնը ունի քնարերգի ու արմաւի պահանջած յատկութիւնները մաղեայ հնչականութիւն, բարեձայնութիւն, ձայներու յստակութիւն, մեղեդական քնքշութիւն, սահուն ու անդերով: Ձայնական այս հարստութեանց վրայ իշխող իր ներքին հասկացողութեամբ, ան երգելու արուեստին վրայ կատարելապէս տիրապետող ներկայացնելով բեմական ամբողջութիւն մը:

Իտալական դժուարահաճ թերթերու միահամուռ ներբողները բնութենէն պաշտօնեան բացառիկ երգիչներու բարոյական օժիտն է: Ասոր շնորհիւ տաղանդաւոր տիկինը, իտալական ժամանակակից երաժշտութեան երբորդ ցուցահանդէսին առթիւ բացուած մրցումը շահեցաւ, բազմաթիւ թեկնածուներու մէջէն առանձին բացարձակ առաջնութիւնը: Որով հրաւիրուեցաւ դարձեալ վենետիկ յայտագրին երգի մասը առանձին գործադրելու համար:

Տարիներ առաջ, Միլանի պետական երաժշտանոցն ալ հրաւիրած էր զինքը իր մէկ երգահանդէսը կրկնելու, որուն մէկ արձագանգն ալ եղաւ Նիւ Եորքի «Քուրիեր Միւզիքալ»ին մէջ իբրեւ երաժշտական տարեշրջանի կատարուած յիշատակելի պարագայ մը:

Հաճոյքով կը լսենք թէ, Տիկ. Սեւումեան-Արզումանեան գիտակցութիւն ունի պատրաստած բոլորովին նոր ու ճոխ յայտագիրներով ներկայանալ մէջ իր կան գլխաւոր քաղաքներու դահլիճներուն մէջ: Անշուշտ փափաքելի է որ շնորհալի Տիկինը նաեւ որպէս հայաշատ քաղաքներու մէջ իր երգահանդէսները կազմակերպէ, որովհետեւ ամէնէն առաջ ան ունի իր ռեպերտուարին Հայն է որ իրաւունք ունի իր մէկ օժտուած զաւակով հպարտանալու:

Զ.

Ցգէտ բարեկամի մը Տարակուսանքները

Կը խոստովանիմ, իր բոլոր անդամներու եւ համակիրներու պէս, ես ալ Բարեգործականի նիւթական գործառնութեանց մէջ բացարձակ ազէտ մըն եմ, բայց Բարեգործականի բարեկամներէն եմ, այսինքն՝ կը փափաքիմ որ ան առաւելագոյն եւ, բնականաբար, լաւագոյն չափով ծառայէ հայ ժողովուրդի մշակութային — տնտեսական զարգացման պէտքերուն։

Արդ՝ իմ այս ազէտի եւ միանգամայն բարեկամի հանգամանքով աչքէ անցուցի Բարեգործականի վերջին — 1933 — 28 — զեկոյցը, ուր կը բացատրուի նախ՝ թէ Բարեգործականը «ներկայացուցչական մարմին չէ», երկրորդ, թէ Բարեգործականը «սեփական հարստութիւն չունի»։

Թէ Բարեգործականը «ներկայացուցչական մարմին մը չէ», ատիկա առանց բացատրութեան պէտք չունեցող ճշմարտութիւն մըն է։ Ո՞վ չի գիտեր, թէ Բարեգործականի միակ ներկայացուցիչը, տէրն ու տնօրէնը — ամէն ինչը — այսօր փաստօրէն Գ. Վ. Մալէզեանն է, որ պարծանքով կրնայ ըսել. — Բարեգործական — C'est moi! Եւ որովհետեւ Գ. Վ. Մալէզեանը, իբրեւ նեղմիտ, մանրոգի եւ կրքոտ կուսակցական մարդ առ հակառակորդներ ունի, այդ հակառակութիւնը անխուսափելիօրէն կ'անդրադառնայ եւ Բարեգործականի վրայ։ Եթէ Բարեգործականը իրօք անկուսակցական ընկերակցութիւն մըն է՝ ճշմարտապէս հիմնուած «անխտրականութեան սկզբունքին» վրայ, պէտք է որ ատենէն առաջ անոր վարիչն ալ անկուսակցական, ամէնէն յարգուած ու բոլորի վստահութիւնը վայելող անձ մը ըլլայ։ Կրնա՞ք ըսել թէ Գ. Վ. Մալէզեանը այդ անձն է։— Չեմ կարծեր։

Չիս գրադեցնողը սակայն աւելի զեկոյցին երկրորդ կէտն է,— թէ Բարեգործականը «սեփական հարստութիւն չունի», թէ անոր հարստութեան մեծագոյն մասը աւանդ թողուած գումարներէ, այսինքն՝ կտակներէ կը բաղկանայ։ 1932ին «սեփական հարստութիւն» եղած է միայն 10,433 անգլ. ոսկի — անդամավճարներ՝ 4,366, յօգուտ որբերու՝ 3,692, յօգուտ կրթական ձեռնարկներու՝ 1981 եւ յօգուտ գաղթականներու եւ այլն՝ 394։ Ըսել է թէ հրանէն մինչեւ Պուէնոս Այրէս տարածուած հսկայ կազմակերպութիւնը մէկ տարուան ընթացքին ունեցած է ընդամէնը 4,366 անգլ. ոսկի անդամավճար, այսինքն՝ շուրջ 350,000 ֆր.։ Իսկ 1932ի ընդհանուր հասոյթը եղած է շուրջ 835,000 ֆրանք։

Նոյն ժամանակաշրջանին Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնական Վարչութիւնը ունեցած է 10,798 տոլարի հասոյթ, այսինքն՝ այն ժամանակի տոլարի նուազագոյն հաշիւով (20 ֆր.)՝ շուրջ 215,000 ֆր.։ Եթէ նկատի ունենանք, որ Հ. Կ. Խաչի բոլոր մասնաճիւղերը, ի բաց առեալ Ամերիկան, իրենց հասոյթները կը ծախսեն իրենք, տեղւոյն վրայ, Հ. Կ. Խաչի իրական ընդհանուր հասոյթը կ'ըլլայ ոչ պակաս քան 400,000 ֆր., այսինքն՝ գրեթէ Բարեգործականի իրական հասոյթի կէսը եւ աւելի քան անոր անդամավճարները։

Այս բաղդատութիւնը ընելէ ետք՝ գլխուս մէջ հարցում մը կը ծագի. քիչ մը ուռեցուած չէ՞ արդեօք Բարեգործականի ժողովրդական լայն համակրանք վայելելու վարկածը, ու մանաւանդ, իր վարիչ Գ. Վ. Մալէզեանի գործի մարդու համբաւը։ Աւանդներ ու կտակներ պապս ալ կրնայ կառավարել. Գ. Մալէզեանի իրական կառավարութեան արդիւնքը ահա այս 835,000 ֆրանքն է։

Պզտիկ հաշիւ մը եւս.— Հ. Կ. Խաչի 400,000 ֆր. հասոյթ բերող գործը կը կառավարուի մէկ քարտուղարով միայն, որուն կը վճարուի տարեկան 1300 տոլար, կամ 26,000 ֆր. ի դէպս ըսենք, որ տնտեսական ներկայ պայմաններու մէջ շատ է։ Բարեգործականի հրատարակած հաշիւներէն չի հասկցուիր, բայց եթէ մամուլի գրածները ճիշդ են, Գ. Մալէզեանը կը ստանայ 9–10,000 ֆրանք ամսական, այսինքն՝ տարեկան՝ մօտ 120,000 ֆր.։ Ուրիշ խօսքով՝ Բարեգործականի անդամավճարներու մէկ երրորդը թոշակ կը վճարուի Գ. Վ. Մալէզեանին։ Ուրեմն, եթէ Թրնոյի գործարանի բանուոր մը Բարեգործականին վճարէ 30 ֆրանք, տասը պիտի երթայ Գ. Մալէզեանին։

Կրնամ ատարկել, թէ «սովորական հասոյթներուն» վերաբերող գործերէն դուրս Գ. Մալէզեան «անսովոր» հասոյթներու գործեր ալ կը վարէ։ Անոր դէմ ալ կարելի է դնել այն փաստը, թէ Գ. Վ. Մալէզեանէն բացի Բարեգործականի մէջ ուրիշ շատ վըճարովի պաշտօնեաներ ալ կան։

Ինչպէս ըսի, ես Բարեգործականի նիւթական գործառնութեանց մէջ ազէտ մըն եմ. Բարեգործականը ինծի պէս շատ ազէտ բարեկամներ եւ անդամներ ունի, որոնց գլխուն մէջ քիչ մը շփոթ ստեղծուած է, մանաւանդ, Գ. Վ. Մալէզեանի, յաճախ, մշուշապատ ու երկդիմի զեկոյցներու ազդատարափին տակ։ Կարելի չէ՞ ինծի պէս ազէտներու խիղճը հանդարտեցնել աւելի յստակ, ոչ երկվարական լեզուով շարադրուած, պարզ ու մեկին փաստերու եւ հաշիւներու վրայ հիմնուած բացատրութիւններով։

ՑԳԷՏ ԲԱՐԵԿԱՄ ՄԸ

⁂ Ցանուն ներգաղթի, Հոկի ամսեղուկ նախագահը՝ Գրիգոր Վարդանեան, Նախկին հնչակեան, մեր քաղաքն ալ այցելեց, ծանօթ-անծանօթ ժողովի կանչեց, անոնց գլխին գայլի աւետարան կարդաց, ու ձեռքի տակէ «միացեալ ճակատը» կազմակերպեց, աննկարագիր անօթիներու յանկացնելով «չինարարական» գումարները։ Ու մեկնեցա՜ւ։ Ե՜ւ ահա՛ մէջտեղ ելաւ նոր հրէշը իր «Եռագոյնի» դաւադիր պայքարներով ու «միջազգային միթինկներով»։ Դաշտերգահպաշկո՞մ։ Մարդիկ որ թուցիկ մը հանելու դրամ չունէին, հիմա թերթ կը հրատարակեն։ Ուրկէ՞ եկաւ «հարկաւոր փողը»։ Եթէ խելացի էք՝ գուշակեցէ՛ք։ Անանկացած ժամագործ մը, որ մէկ սուրի եռեւէն դնդակ կ'արձակէր, կարճ ժամանակամիջոցի մէջ մօտաւորապէս 1700 ֆրանքի նուէր ըրած է աջ ու ձախ։

⁂ Միջազգային սնամէջ միթինկը եղաւ ու անցաւ։ Դաշնակցութեան զըլխէն մէկ մազ անգամ չինկաւ, իսկ ժողովուրդը շուտ եկաւ, կը տուժէ ու պիտի տուժէ։ Ֆրանսացիները իրարու հետ խօսակցած ատեն կ'ըսեն.

— «Հայերը իրենց խելքը թացուցած են։»

Աւելի կարծրները կը պատճառ.

— Ասոնք չափն անցուցին, այլեւս զանոնք ճամբելու ատենը եկած է»։

Երէկ տեղացի մը իր մէկ բարեկամին կ'ըսէր որ՝ «եթէ հինգ միլիոնը ինծի ըլլար՝ չորսուհարիւրը դուրս ընելու համար պիտի վատնէի»։ Իսկ հայ գաղթականը, անդիտակ իր շուրջ անցած – դարձածին, պատառ մը հացի համար օրը քանի մը անգամ կը մեռնի։

Ֆրանսական շրջանակները, ջղագրգռուած են այս խեղկատակութիւններէն։ Ամէն լուրջ տեղացի կը հարցնէ.
— «Հայ գաղթականը ի՞նչ գործ ունի ֆրանսացի ծայրայեղ ու անիշխան տարրերու հետ. ինչո՞ւ համար հանդարտօրէն իր աւուր հացին ետեւէն չի նար»։ Երբ խնդիրը կը բացատրենք, կը հարցնեն,— «Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մէկ երկու արկածախնդիրներ ամբողջ ձեր գաղութի բախտին հետ կը խաղան այսպան արձակ ու համարձակ. ինչո՞ւ համար կը ձգէք»։ Եթէ դիտնային բուն պատճառը . . .։

⁂ Ծիծղը կը փորձուին հայ երիտասարդ միտքն ու սիրար համախմբել նոր ու բարձր գրօշներու շուրջ, յանուն նոր կեանքի, նոր շարժումի, յանուն մեր անստոյգ ապագային, եւ ամէն տեղ, ամէն ատեն՝ անոնք կը հանդիպին հայկական յաման ու կարծր «գիտեմ»ին, «կրնամ»ին, «պէտք չունիմ»ին, «աս ո՞վ է, ան ո՞վ էր»ին։ Ու հայ կեանքը, ամէն ճակատի վրայ, հետզհետէ կը կազմալուծուի ու կը խրի։ Ապագայի պատը ճեղքուած է ու փլածի պէս մեր վրայ կը կենայ ծըռած։ Որո՞ւ հոգ, ամեայն։ Նարտ, թուղթ ու շատախօսութիւն։ Երբեմն ալ՝ տխմար բանակռիւ՝ կուտ չարժող բաներու համար։ Միութիւններ կ'անդամալուծուին, ուրիշներ կը բուսնին՝ յաջորդ օրը լուծուելու համար։ Ու այս ընդհանուր շուար ու շփոթ կացութեան մէջ, կարմիր հրէշն է որ կը շահի շլացուցիչ խոստումներով։

Դաշտերգահպաշտկոմի սրիկայ կատակերգութիւնները չպիտի տեղի ունենային, եթէ հայ երիտասարդութիւնը իր արժանի բարձրութեան վըրայ գտնուէր, մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնելով։ Ա. ՏԱԳԱՂԵՆՑ

Եւրոպայի հայերէն ձեռագիրները

— :-: —

Հռոմի Քահանայապետական Աստուածաշնչական Հիմարանի ուսուցչապետներէն հայերէնագէտ Հ. Ժան Սիմոն վարդապետ՝ տարիներէ ի վեր կը պատրաստէ ցանկը Եւրոպայի այն հանրական եւ մասնաւոր մատենադարաններու, որոնց մէջ կը գտնուին հայերէն ձեռագիրներ (Répertoire des Bibliothèques publiques et privées d'Europe contenant des manuscrits arméniens): Օրինակ մը ինծ ղրկելու շնորհն ըրաւ գիտնական կրօնաւորը, որ ասկէ առաջ պատրաստած էր նաեւ զպտերէն ու եթովպացերէն ձեռագիրներու երկու համանման ցանկեր։

Աւելորդ է այստեղ ծանրանալ, թէ որքա՜ն կարեւոր է ձեռագիրներու քննութիւնը պատմական եւ բանասիրական ուսումնասիրութեանց տեսակէտով։ Այս քննութիւնը կարենալ ընելու համար պարտաւոր ենք գիտնալ, թէ ո՛ւր ի՛նչ ձեռագիրներ կան։

Եւ Հ. Սիմոնի առ այժմ հրատարակածն ալ՝ հայ ձեռագիրներու ցանկագրութիւնն է, ո՛չ թէ ցուցակը։

Այստեղ Հ. Ժ. Սիմոն մատնանիշ ըրած է եւրոպական տասնըհօթը երկիրներու ութսունը երեք քաղաքներ, որոնց մէջ կը գտնուին հայերէն ձեռագիրներ եւ անոնց արդի տէրերուն հասցէները, ի դիւրութիւն ուսումնասիրաց։

Կ'արժէ շնորհաւորել բազմահմուտ հեղինակը։

Կ. Ց. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ՀՈԿԻ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

ooooo

ԱՆԻԷՌ.— Նոյեմբեր 18ի գիշերը Աճիէռ – Պուա – Քոլոմպի Հոկի մասնաճիւղը պարահանդէս մը սարքած էր Պուա – Քոլոմպի քաղաքապետական սրահին մէջ նախագահութեամբ Տոքթ. Միհրանեանցի։ Բանախօսութիւններէն վերջ ժամը 12ին սկսաւ պարերը։ Երկու հայ երիտասարդներ իրենց երկու թուրք ընկերներով մինչեւ վերջ կը մասնակցին հանդէսին։ Այդ հայ երիտասարդները եւ երկու թուրքերը ծանօթ չէին կարգադիր յանձնախումբին։ Առնէ եւրոպական պար կը պարեն հայուհիներու հետ։ Գլուխները տաքնալէ յետոյ թուրքերէն մէկը, Նուրի կ'առաջարկէ «զէյպէք հավասի» մը զարնել որ խաղան։ Ժողովուրդը չուզեր որ այդ կտորը զարնուի, բոլ – բոլուները կը շատնան, հայ 14 տարեկան տղայ մը կ'ըսէ հայերէն.

— Ձգէ՛, եղբայր, եւրոպական կտորը լաւ է, մի պնդեր որ իրարանցում ըլլէ։

Թուրքը գինով բլլալով, կը պոռայ.
— «Օլան կեավուր, պէն էրմէնի տէյլիլիմ, թիւրք իմ, թիւրքէէ զաշուշ»։

Այն ատենը խնդիրը կը հասկնան եւ քանի մը հոգի կը միջամտեն, միւս ընկերն ալ, Ատիլ վէհին կը մասնակցի։ Լուսապարանեան Կարպիս տեսնելով որ վէճը ծանր հանգամանք պիտի առնէ, խելացի հերթապահ ոստիկանը կը կանչէ որ երկու թուրքերը սրահէն կը հեռացնէ։ Եթէ քանի մը տարեց եւ փորձառու անձեր չըլլային, արիւնահեղութիւն պիտի ծագէր։

Ցակոբ Ադամեան

ՄԱՄՈՒԼ

Գրական ամլութիւն

Թէհրանի «Ալիք»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (14 նոյ.).

— «Երբ հետեւում ենք հրապարակի վրայ նստած գաղթաշխարհի սպառ տարուան գրական – մշակութային շարժմանը, իր անթիւ հրատարակութիւններով, իր ամսագրերով, մամուլով եւ համեմատում խաղաղ կեանքով ապրող պարսկահայութեան գրական-մշակութային շարժման, հիասթափութիւնը օրինականանում է, «Ներբացուցիչ դէպք յանցանացներ»ի նշանախեցն անգամ իր հետքը կորցնում, եւ իրաւունք ենք համարում մեզ անւանել գրական-մշակութային շարժման պարապիտներ... որովհետեւ երբ նախապատերազմեան շրջանն էր, մեր մշակոր սնունդը արեւելահայ գրականութիւնն էր, իսկ այժմ, երբ հիւսիսի ցրտաշունչ հողմը եկաւ ու աւլեց արեւելահայ ազգային մշակութական շարժումը եւ ստեղծեց չինարէնհայերէնը, յայտնի պատճառներով, ոչ հնարաւորութիւն, շատ անգամ ո՛չ էլ ցանկութիւն կայ միջազգայնական նէյնիմներին ականջալուր լինելու։ Բնականաբար եւ իրաւացիօրէն, մենք մեր ծարաւը յագեցնում ենք արեւմտահայ գրական-մշակութական արտադրութիւններով։

Ձենք էլ դժգոհում, ուշի-ուշով հետեւում ենք Սփիւռքի գրական-մշակութական շարժման, եւ նրա ամէն մէկ յաջողութիւնը յառաջդիմութիւնը համարում ենք մե՛րը եւ ագահաբար կլանում նրա ամէն մէկ նոր խօսքը։ Բայց լաւ, այդ հաճելի, սակայն, «ագգասիրական» գործը կատարելուց յետոյ, մենք ի՞նչ ենք օգտակար լինում հայ մշակոյթի մեծ շէնքի կառուցումին ընդհանուր աշխատանքների մէջ, պարսկահայութիւնը ի՞նչ գործի վրայ է, միայն յօրանջելու ու ծա՞փ զարնելու։

Պարսկահայութիւնը ոչ միայն իր օրաթերթը չունի, այլ եւ հազիւ է պահում իր շաբաթաթերթը։ Ամսագի՞ր... եղել են ժամանակներ, որ եղել են, բայց խամրել են իրենց խանձարարում իսկ։

Ո՞ւր փնտռել պատճառները, ո՞րոնք են մեր խոցելի կողմերը, ի՞նչ խոչընդոտներ կան մեր առջեւ։

Արդեօք մեր գրական ամլութիւնը տնտեսական պատճառնե՞րն է, թէ արեւելեան, հին ինչ հոգը, դաղութները լծուել են այդ շարժման, պէտք կա՞յ մեր ճիգն ու քրտինքն էլ խառնելու» մասնութիւնը, կամ «միջավայր չկայ», «յարմարութիւններ չըկան» խուսափողական արդարացումները։ Իսկ Ցուտատանի հիւղակները, Սուրիոյ թիթեղեայ տներն ո՞ւնին այդ յարմարութիւնները, որոնք իրենց ոչ միայն օրաթերթերը ունին, այլ եւ տարուէ տարի հրատարակութիւնների ճոխացումն է նկատւում այդ գաղութներում։ Ու կողմ էլ չուռ տանք հարցը, չենք արդարանում, որովհետեւ մենք աւելի հին ենք, ունինք խաղաղ պայմաններ, տնտեսապէս՝ շատից քիչ ապահով, զըլլոցական մեծ ցանցով. ուրեմն, իրաւացիօրէն պիտի եզրակացնենք, որ ըղըբրցող չունենք, հրատարակութիւնների համար մեկենասներ չունենք, գրական-մշակութական զոհաբերութիւնն է պակասում մեր մէջ եւ անտարբերութեան շղարշը եկել ցռել է մեր առջեւ, դարձրել մեզ տատանուող, նախաձեռնութիւնից զուրկ, անհամարձակ»։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԽՈՋԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ուրախ ենք յայտարարելու որ, ժամանակէ մը վեր, այլ եւ այլ պատճառներով գրեթէ կազմալուծուած Ցօզկատի Շրջակայքի Հայրենակցական Միութիւնը վերակազմուած է։

Մարսէյլաբնակ հայրենակիցներու մեծամասնութեամբ՝ 12 նոյ. 1933 կիրակի կէս օրէ վերջ 40 Գլը. Տը-լա-Փէյի մէջ գումարուած ընդհ. անդամական ժողովը, միահամուռ որոշեց գործի լծուիլ եւ զօրացնել մեր Միութիւնը։

Հայրենակիցներ, յիշենք մեր չքնաղ բնագաւառը, եւ անցեալի մեր լաւագոյն աւանդութիւնները որոնք, օտար հորիզոններու տակ, կ'եղծանին ու տակաւ կ'այլասերին։

Վերապրողներուս պարտականութիւնն է ձեռք կարկառել մեր անկար եւ չքաւոր հայրենակիցներուն։ Ահա՛, այս գեղեցիկ նպատակներով առաջադրուած՝ կո՛չ կ'ընենք բոլոր մեր հայրենակիցներուն, որպէսզի բոլորուին Միութեան շուրջ, վառ պահելու համար մեր բնագաւառի սէրը եւ միաժամանակ սատար հանդիսանալու հիւանդ ու չքաւոր մեր եղբայրներուն։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՍՈՒՐՃԸ Ո՞Վ ԲԵՐԱՒ ՖՐԱՆՍԱ

Վերջերս «Տէպա» (29 հոկտ.) կը գրէր թէ սուրճը Եւրոպա բերուած է Վիէննայի պաշարման ժամանակ, երբ Թուրքերը նահանջելով աւար ձգեցին նաեւ մեծ քանակութեամբ սուրճ, որ նախ Վիէննայի, յետոյ ամբողջ Եւրոպայի մէջ գործածուեցաւ իբրեւ հրաշալի ըմպելիք մը։

Փարիզի Ֆրանս. Ազգ. Մատենադարանին պատուակալ տնօրէնը, Լըռօ, կը պատասխանէ թէ սուրճը Ֆրանսա բերուած է նախ քան Թուրքերուն մուտքը Եւրոպա եւ պաշարումը Վիէննայի։ 1644ին սուրճը կը բերուի նախ Մարսէյլ։ 1658ին Ֆրանսացի մը սուրճը կը բերէ Փարիզ։ 1672ին Հայ մը, Փասքալ անունով (Յարութիւն՝ ապահովաբար), սուրճ կը ծախէ Սէն-Ժէրմէնի տօնավաճառին մէջ։ Եւ սակայն Իտալացի մըն էր, որ յաջողեցաւ ընդհանրացնել սրճարանները հասարակութեան։ 1712ին Ամսթէրտամցի մը Լուդովիկոս ԺԴ.ին նուէր կը բերէ սրճենին, զոր Ժիւսիէօ կը տնկէ արքայական պարտէզին մէջ։

Սուրճը կը յիշատակուի նաեւ տիկին տը Սէվինեէի նամակներուն մէջ,— թէեւ այդ տողը չի պատկանիր տիկնոջ։ Սէն – Սիմոն եւս կը խօսի սուրճին մասին։

Աւելցնենք, որ Եւրոպայի մէջ սուրճին մասին կը խօսի առաջին անգամ (1582) Գերմանացի մը, Ռաուվոլֆ։

Յիշեցնենք, որ ընկ. Հրանդ Սամուէլ սուրճին այս պատմութեան մասին երկար գրած է ՅԱՌԱՋի մէջ, ժամանակին։

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Տօքթ. Պարոնիկեան սպրդած է հայ եկեղեցւոյ գաւիթը ու կը սպրդի դէպի նոր դիրքեր։ Առաջնորդը համոզելով ինքզինքը կարգել տուած է քարոզիչ հայ լուսաւորչական համայնքութեան, եւ դասախօս հայ քահանայական դասուն։

Տեսայ իր դասախօսութեանց մէկը մը հատին արձանագրութիւնը օտարականներու մէջ, եւ գտայ շափազանց տղայական, զուրկ խորքէ ու ոգի։ Մէկ խօսքով պատուելիական անհամ դասաւանդում։ Տօքթ. Պարոնիկեան հակառակ շողշողուն տիտղոսին, ամբոխավար մըն է եւ հեռամուտ ծուռ հաշիւներու։ Անշուշտ իր նոր յաջողութիւնը պիտի տեղեկագրէ Գերմանիա, իր «եղբայրներուն» ու պիտի երգէ՝ «փող է հարկաւոր»։ Անիմաստ չէ՞ առաջնորդին այս կարգադրութիւնը, այնքան փորձերէ յետոյ։ Բայց, ներեցէ՛ք, միտքս ինկաւ Ամերիկայի շարաշուք առք.ը։ Հայ-եկեղեցին նման սե հոգիները հովանաւորելէ յետոյ, թո՛ղ որ Պարոնիկեաններն ալ իրենց վրանը հոն զարնեն...

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թշնամին աւեր, թշնամին սով, թշնամին հրդեհ ձգեց մեր երկրում, աւերակների, մոխիրների տակ մեր ցեղը թաղելու նպատակով, բայց երբ վիրաւոր բազուկը անվհատ կամքով դուրս ձգեց նրան մեր երկրէն, աշխատաւորը նորէն կեա՛նք ստեղծեց աւերակներից։

Քանի սիրով ու աշխատանքով փարած մնանք մեր երկրին՝ վախ չկայ, թէ կը կորչենք ազգովին։

Աշխատանքը ինքը կեանքն է. Հայը պէտք աշխատել ու նրա ցեղն անմահ է։

Ծափե՛ր, կեցցէնե՛ր, ծափե՛ր... Շատ են բանախօսները. ամէն մի կուսակցութիւն, ամէն մի Միութիւն իր խօսքն ունի։

Ու խօսում են նրանք ոգեւորուած, խօսում են յոյզով, հաւատքով։

Խօսքը զօրավար Սեպուհինն է։

Հին հայդուկ է նա, անվեհեր մարտիկ։

Մարդիկ պահում են շունչները նըրան լսելու համար։

Չէ՞ որ նա չափել է Հայոց աշխարհի լայնքն ու երկայնքը. չէ՞ որ նա տեսել է հայ աշխատաւորն ու աշխատանքը Հայկական Պարի այն միւս կողմը, որ հիմա չկան, խոցած են թողել արտ ու անդաստան։

Հազար-հազար հայ աշխատաւորներ՝ բռնի ուժով զրկուած իրենց երկրէն ու աշխատանքէն՝ այսօր օտար երկրներում իրաւունք էլ չունին աշխատանքը տօնելու։

Հազար հազարներ, նահատակ ու վերապրող հայ աշխատաւորների ողջոյնն է բերած հայ եղբայրներին, որ այսօր ազատօրէն իրենց երկրում աշխատանքի տօն են կատարում։

Կեցցէներ անվե՛րջ, ծափերի տարափ... Սըրբազան մի ռեխտ.—

— Կրկնակի ջանքով շինել երկիրը, բռնութեամբ խլուած մեր հայ հողերը կցել մայր երկրին ու տեղ պատրաստել թափառական, թշուառացած մեր աշխատաւոր եղբայրների համար։

— Այո՛, այո՛, աշխատել ու շինել, տեղ բանալ ու տուն բերել մեր եղբայրներին։ Աշխատենք անկուռ մինչեւ իրականանայ ցեղի մեծ երազը՝

«Մենք մեր տանը, մեր աշխատանքով, ազատ, ինքնավա՛ր»։

— Ողջո՛յն, հազար ողջո՛յն աշխարհի ծագերին ցրուած մեր եղբայրներին։

— Ողջո՛յն, հազար ողջոյն համայն աշխատաւորութեան...

— Ուռա՛, ուռա՛...

— Կեցցէ՛ աշխատանքը, կեցցէ՛ աշխատաւորը։

Աշխատանքի տօնի համար հայ կինն էլ ունի իր խօսքը։ Նրա խօսքի արտայայտիչն է մի գեղատի աղջիկ։

Միեւնոյն չէ թէ ի՞նչ, կամ ինչպէ՞ս պիտի խօսի նա։ Բաւական է, որ նա պիտի լինի հայ կնոջ զգացումների թարգմանը։ Հայ կնոջ, որ դարեր շարունակ տնկուր բռնութիւնների տակ կանգուն է պահել հայ ընտանիքը եւ աշխատաւոր է հասցրել հայ երկրին։

Կինը մայր է. ու ամէն մի մայր միշտ է որոնում իր զաւակը պաշտպանելու։ Առաջինը՝ նա բոյն է շինում. եւ բոյնն ապահով վայելում է հաստատում։ Հայ կնոջ, հայ մօր տունը ապահով կարող է լինել միմիայն ազատ հայրենիքում։

Կեցցէ՛ ազատ հայրենիքը, ուր աշխատաւորն ազատօրէն պիտի շինէ, պիտի կերտէ եւ իր վաստակը պիտի վայելէ։

Հազիւ վերջացրած իր խօսքը՝ նա տեսնում է, որ ժողովրդի մէջէն մի երիտասարդ ցատկում է կարմիր դրօշակիր կառքի վրայ, եւ խօսք է ուզում։

Իր եղբայրն է նա. աղջկայ սիրտը դողում է մի պահ։

Հայաստանում խօսքի ազատութիւն կայ. երիտասարդին արտօնում են խօսելու։ Ու նա խօսում է կառքի վըրայէն, գոռում է որպէս պայքարի ելած մի անզուսպ խելագար.

— «Կորչի՛ ընտանիքը, նա թակարդ է զաւակի համար։ Կորչի՛ հայրենիքը, նա բանտ է ազգութեան համար։ Մարդը մարդ պիտի լինի ու ոչ ոքի պարտական։

Ո՛չ հայր, ո՛չ մայր, ո՛չ ընտանիք ե ո՛չ հայրենիք։

Կեցցէ՛ միջազգայնութիւնը, կեցցէ աշխարհաքաղաքացիութիւնը։ Կեցցե՛ն Մարքսն ու Լենինը, կեցցէ՛ աշխատանքի տիրապետութիւնը»։

— Կորչես դո՛ւն, աղաղակում են շատերը։

— Լռեցնե՛լ, պահանջում են միւսները։

Բայց նախագահը կարգի է հրաւիրում յուզուած ամբոխը, եւ թոյլ է տալիս, որ երիտասարդը լրացնէ իր խօսքը։

Չէ՞ որ խօսքն ազատ է Հայոց աշխարհում։

Ու բանախօսը՝ հպարտ իր նոր խօսքերով՝ կառքէն վար է ցատկում։ Իր կուսակիցները ծափահարում են նրան, իսկ ժողովուրդն ինքնաբերաբար թնդացնում է օդը «Մեր Հայրենիք»ով։

Քոյր ու եղբայր էին դէմ-դիմաց։

Քոյրը կանգնած է մոլոր, չի լսում եղբօր ուղղուած խօսքերը. նա տեսնում է միայն մի կարմիր կէտ, որ շարժւում է, լայնանում, յորդում է գետի նման եւ անդարձ բաժանում է քոյր ու եղբօր։

Հայրենաշունչ բանախօսութիւնները շարունակւում են ու ծափերը, կեցցէները կրկնւում։

Հանրապետութեան վարչապետը՝ Ա. Խատիսեանն է խօսելու։

Ժողովուրդը նրա միշտ զուարթ, միշտ կատակախառն խօսքին է սպասում։

Բայց վարչապետն այսօր այլ բան ունի ասելու։ Նրա ճակատին կնճիռներ կան եւ աչքերում մտահոգութիւն։

Նա կառավարութեան կողմէն ողջունում է աշխատաւորներին եւ շնորհաւորում է նրանց տօնը։ Թէ ի՞նչ խօսքերով սկսեց նա իր ճառը՝ գուցէ մոռանայ ամէն ոք, բայց թէ ի՞նչ խօսքերով վերջացրեց նա, երբեք չի մոռանայ ոչ ոք։

— «Այսօր, երբ մենք խաղաղօրէն աշխատանքի տօն ենք կատարում, եւ համայն աշխարհի աշխատաւորներին մեր ողջոյնն ենք ուղարկում, մեր դաւաւոր դրացին՝ Ազրբէջանը մեզ վերջնագիր է ներկայացնում եւ 24 ժամուան ընթացքում մեր երկրի մէկ մասն է պահանջում։ Առանց այն ալ տեղ չունենք մենք. առանց այն ալ հող չունենք մենք։ Մեր եղբայրներն օտար երկրներում տուն վերադարձին են սպասում։

ԵԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

(Շարունակելի)

խնամատարութեան նախարարութիւնը որոշած է մեծ տուներ շինել, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ պիտի տեղաւորուին 46 բնտանիք:

Շինութեան անհրաժեշտ գումարը տրամադրուած է խնամատարական նախարարին եւ շինութեանց յատակագիծը պատրաստ է: Առ առաւելն մինչեւ 15 օր շինութիւնները անուրդի պիտի դրուին, որմէ յետոյ պիտի սկսի հիւղակներուն քանդումը:

Հայ գաղթականները մտահոգութեան մատնուած են, տրամադրելի տեղ չունենալով: Եթէ կարեւոր գումար մը տրամադրուի, կրնան հող գնել եւ տուներ շինել մատչելի պայմաններով:

Գաղթակայանը կը գտնուի Աթէնքէն դէպի ծովափ երկարող գեղեցիկ պողոտային վրայ, որուն երկու կողմերը նոր արուարձաններ եւ ամառանոցներ շինուած են, Փոքր Ասիոյ գաղթականներուն համար:

Աշխատանքը հաճելի դարձնելու համար

ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հիթլէրական կառավարութիւնը նոր կանոնագիր մը մշակեց, աշխատաւորներու զուարճութեան համար, հետեւողութեամբ իտալական « Տոփոլաւորօ » յին: Նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուի « Նախ ուժ Արդարքն »: Այս առթիւ գումարուած ժողովին մէջ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Լէյ, « Աշխատանքի ճակատին նախագահը: Ցայտաբարեց թէ ազգային – ընկերվարութիւնը հաստատ է աշխատանքի տեւողութեան հաստատուն չափ մը որոշելու: « Մարդուն աշխատելու կարողութիւնը իր անձնական սեփականութիւնն է: Ան կրնայ կարգադրել իր ուզածին պէս, պայմանաւ որ նկատի առնէ երկու պարագաներ,— հանրային առողջութիւնը եւ միջազգային պայմանագիրներ: Ցետոյ, դրամական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, որպէսզի աշխատաւորները զուարճանան եւ կազդուրուին: Հերիք է որքան անոնք իրենց ազատ ժամերը յատկացուցին կուսակցութեանց եւ սէնտիքաներու գրասենեակներուն: Հարկ է զօրացնել աշխատաւորին ջիղերը: Մեր ձեռնարկը պիտի ունենայ բաժիններ՝ երաժշտութեան, թատրոնի, գրականութեան, շարժանկարի, մարզանքի, պտոյտներու, արձակուրդներու օգտագործման եւ արհեստագիտական ուսման համար: Գերմանիոյ մէջ հաստատուած բազմաթիւ ընկերութիւններ պէտք է ծառայեն այս նպատակին: Արուեստագէտները պէտք է իրենց ուժին մէկ մասը անոր յատկացնեն: Շրջուն խումբեր ամէնէն հեռաւոր գիւղերուն մէջ պիտի տարածեն գերմանական արուեստին բարիքները: Մարզանքը պիտի մշակուի առանց մրցանիշներով զբաղելու: Վերջապէս հազարաւոր բանուորական տուներ պիտի շինուին »:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԿԱՆՏԻ վեցերորդ անգամ ըլլալով ձերբակալուեցաւ, երբ ճամբայ ելած էր քաղաքացիական անհնազանդութեան ցոյցի մը մասնակցելու համար:

ԻՏԱԼԻԱ մէկ միլիոն տոլարի մասնավճար մը պիտի յանձնէ ամերիկեան կառավարութեան, ի հաշիւ դեկտ. 15ի պարտքին, որ կը ներկայացնէ 2,133,900 տոլարի գումար մը:

Պ. ՐՈՒԶՎԷԼԹԻ դրամական քաղաքականութեան դէմ քննադատութիւնները կը սաստկանան: Նախագահը իր քով կանչեց Դաշնակցային Պահեստի Դրամատունին տնօրէնը, որ կը կարծուի թէ պիտի հրաժարի: Նախագահը Ուաշինկթըն հրաւիրած է նաեւ հռչակաւոր Ֆորտը, որ սակայն չուզեր երթալ:

ՐԱՅԽՍՏԱԿԻ ՀՐԿԻԶՄԱՆ դատին բրէական մասը վերջացած ըլլալով, այժմ կը քննուի քաղաքական մասը, երեւան հանելու համար « չար ոգի »ն: Վերջին դատավարութեան ներկայ էր նաեւ ամբաստանեալ Տիմիթրովի մայրը:

ԳԵՐՄԱՆԵՒԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ սահմանին վրայ գերման զինուոր մը սպաննուած ըլլալով, Վիէննայի գերմանական դեսպանը բողոքագիր մը ներկայացուց. Պ. Հիթլէր անձամբ ներկայ եղաւ զինուորին յուղարկաւորութեան եւ ճառ մը խօսեցաւ:

ԹԷՎՖԻՔ ՐԻՒՇՏԻ Պէյ, Պելկրատէն վերադարձին առթիւ, ժամադրութիւն խնդրած է Պուլկարիոյ վարչապետէն, Սոֆիայի կայարանին մէջ:

ՄԻԱՑՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԴՈՒՄԸ արժէք պիտի ունենայ, այսուհետեւ, գերմանական դատարաններուն առջեւ:

Գեղարուեստական երեկոյթ Վիէնի մէջ

կազմակերպուած՝ *Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ*

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Հ.Յ.Դ. ԽԱԺԱԿ Ակումբին մէջ

կը ներկայացուին՝ *ԹՈՐՈՍ ՏԱՌԱՆ եւ ԴՆՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ*

Հանդէս - պարահանդէս

կազմակերպուած՝ *ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ*

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Maison Beck. Plan de Gare. à Arnouville

երգ. արտասանութիւն եւ բանախօսութիւն:

կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր:

կը նուագէ *ԵՓՐԱՏ* նուագախումբը: Մուտք 3 եւ 4 ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

« Համազգային »ի Լիոնի մասնաճիւղը ընդհանուր անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ համակիրները այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Պ. Քէֆոտիրեանի ճաշարանին մէջ, 40 Rue Pierre - Corneille: *Կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէրունեան Եղբարք եւ իրենց ընտանիքը ցաւակցութիւն կը յայտնեն հայրենակից Թեւոսեան Հայկազունի գաւառակէտ մահուան առթիւ իր ընտանիքին եւ պարագաներուն:

Սէնթ Մարկրիթ (Մարսէյլ)

26 Նոյեմբեր 1933

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւրինցի Տիկին Զանազան (Զարուհի) Պալասանեան, հօր անունը Հէ մերձեր, մօր անունը Մարիամ. ամուսնոյն անունը Յովհաննէս Գաչունեան, կը փնտռէ իր եղբայրները Սարգիս, Աւետիք, Մանուկ. Կարապետ եւ քոյրը Եղիսաբէթ: 1909ին ամուսնանալով մեկնած է Կիւրինէն Ամասիա: Այս թուականէն ի վեր կորսնցուցած է իրենց հետքը: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Mme. Zarouhi Cotchounian. *15*, rue deTrans, Draguignan (Var). France.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ.ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին շաբաթական դասախօսութիւնը այսօր, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Ֆլորիտայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Պ. Կ. Բասմաճեան, նիւթ՝ Քննական Հայոց Պատմութիւն: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, Café des Trois Portes (*Ա. յարկ*), 65 Rue Lafayette, (Métro Cadet):

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

LOTERIE NATIONALE

Լօթըրի Նասիօնալի տոմսակներու գնման համար մի սպասէք վերջին օրերուն: Այժմէն դիմեցէք՝

Պ. Ս. ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

44. rue Lafayette. *Պ. Յ. ՏԱՐԱԵԱՆի գրասենեակը:*

Le Gérant : H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme :-: PARIS (13e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէին դասախօսական ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ: Կը դասախօսէ՝ ընկեր Աշոտ Իսահակեան:

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի երեք խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը ճիշդ 8էն «Խաժակ» Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին: Կը խօսի՝ ընկ. Աշոտ Իսահակեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը սովորական խառն ժողովի կը հրաւիրէ Բոզարքի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ *« Իշխան » ենթակոմիտէն՝ սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը, շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:*

Ներկայանալ անդամատոմսով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

